81 İl
Sanayi Durum Raporu
(2016)

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
BİLİM, SANAYİ VE TEKNOLOJİ BAKANLIĞI
Sanayi Genel Müdürlüğü

1. Adana İli Sanayi Durum Raporu 1
2. Adıyaman İli Sanayi Durum Raporu 18
3. Afyonkarahisar İli Sanayi Durum Raporu 34
4. Ağrı İli Sanayi Durum Raporu 48
5. Aksaray İli Sanayi Durum Raporu 61
6. Amasya İli Sanayi Durum Raporu 76
7. Ankara İli Sanayi Durum Raporu 89
8. Antalya İli Sanayi Durum Raporu 110
9. Ardahan İli Sanayi Durum Raporu 128
10. Artvin İli Sanayi Durum Raporu 141
11. Aydın İli Sanayi Durum Raporu 153
12. Balıkesir İli Sanayi Durum Raporu 169
13. Bartın İli Sanayi Durum Raporu 184
14. Batman İli Sanayi Durum Raporu 198
15. Bayburt İli Sanayi Durum Raporu 211
16. Bilecik İli Sanayi Durum Raporu 224
17. Bingöl İli Sanayi Durum Raporu 241
18. Bitlis İli Sanayi Durum Raporu 261
19. Bolu İli Sanayi Durum Raporu 276
20. Burdur İli Sanayi Durum Raporu 291
21. Bursa İli Sanayi Durum Raporu 305
22. Çanakkale İli Sanayi Durum Raporu 321
23. Çankırı İli Sanayi Durum Raporu 335
24. Çorum İli Sanayi Durum Raporu 349
25. Denizli İli Sanayi Durum Raporu 364
26. Diyarbakır İli Sanayi Durum Raporu 377
27. Düzce İli Sanayi Durum Raporu 393
28. Edirne İli Sanayi Durum Raporu 408
29. Elazığ İli Sanayi Durum Raporu 420
30. Erzincan İli Sanayi Durum Raporu 434
31. Erzurum İli Sanayi Durum Raporu 450
32. Eskişehir İli Sanayi Durum Raporu 465
33. Gaziantep İli Sanayi Durum Raporu 484

34. Giresun İli Sanayi Durum Raporu 499
35. Gümüşhane İli Sanayi Durum Raporu 514
36. Hakkâri İli Sanayi Durum Raporu 526
37. Hatay İli Sanayi Durum Raporu 539
38. Iğdır İli Sanayi Durum Raporu 557
39. Isparta İli Sanayi Durum Raporu 567
40. İstanbul İli Sanayi Durum Raporu 589
41. İzmir İli Sanayi Durum Raporu 606
42. Kahramanmaraş İli Sanayi Durum Raporu 618
43. Karabük İli Sanayi Durum Raporu 628
44. Karaman İli Sanayi Durum Raporu 645
45. Kars İli Sanayi Durum Raporu 661
46. Kastamonu İli Sanayi Durum Raporu 675
47. Kayseri İli Sanayi Durum Raporu 690
48. Kırıkkale İli Sanayi Durum Raporu 703
49. Kırklareli İli Sanayi Durum Raporu 720
50. Kırşehir İli Sanayi Durum Raporu 736
51. Kilis İli Sanayi Durum Raporu 750
52. Kocaeli İli Sanayi Durum Raporu 763
53. Konya İli Sanayi Durum Raporu 782
54 Kütahya İli Sanayi Durum Raporu 800
55 Malatya İli Sanayi Durum Raporu 816
56 Manisa İli Sanayi Durum Raporu 828
57. Mardin İli Sanayi Durum Raporu 839
58. Mersin İli Sanayi Durum Raporu 855
59. Muğla İli Sanayi Durum Raporu 870
60. Muş İli Sanayi Durum Raporu 884
61. Nevşehir İli Sanayi Durum Raporu 900
62. Niğde İli Sanayi Durum Raporu 915
63. Ordu İli Sanayi Durum Raporu 931
64. Osmaniye İli Sanayi Durum Raporu 948
65. Rize İli Sanayi Durum Raporu 961
66. Sakarya İli Sanayi Durum Raporu 976

67. Samsun İli Sanayi Durum Raporu 993
68. Siirt İli Sanayi Durum Raporu 1013
69. Sinop İli Sanayi Durum Raporu 1026
70. Sivas İli Sanayi Durum Raporu 1046
71. Şanlıurfa İli Sanayi Durum Raporu 1059
72. Şırnak İli Sanayi Durum Raporu 1076
73. Tekirdağ İli Sanayi Durum Raporu 1087
74. Tokat İli Sanayi Durum Raporu 1105
75. Trabzon İli Sanayi Durum Raporu 1126
76. Tunceli İli Sanayi Durum Raporu 1141
77. Uşak İli Sanayi Durum Raporu 1158
78. Van İli Sanayi Durum Raporu 1171
79. Yalova İli Sanayi Durum Raporu 1192
80. Yozgat İli Sanayi Durum Raporu 1217
81. Zonguldak İli Sanayi Durum Raporu 1236

1. ADANA İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

1.1. ADANA İLİ SANAYİ YAPISI

Adana ili sanayisi, tarıma dayalı sanayi olarak gelişim göstermiştir. Tarıma dayalı olarak tekstil ve bitkisel yağ sektörleri ön plana çıkmaktadır. Adana'nın sanayi üretimi için iklimin müsait olması, ham maddenin kaynağında bulunması ve yatırım-ihracat için çok çeşitli imkan ve altyapının mevcut olması önem arz etmektedir.

Hacı Sabancı Organize Sanayi Bölgesi, Kozan Organize Sanayi Bölgesi, 4,5 milyon m2 alanda kurulu dünyanın en büyük serbest bölgesi olan Yumurtalık Serbest Bölgesi, enerji nakil hatları, uluslararası hava limanı, TEM otoyolu ve demir yolu, Çukurova Üniversitesi, Adana Bilim ve Teknoloji Üniversitesi ile Adana ili yatırım iklimi açısından önemli avantajlara sahiptir.

İlde son 30 yılda, sadece Adana Organize Sanayi Bölgesi'nde modern teknoloji ve küresel rekabet koşullarına uygun 350'den fazla fabrika kurulmuştur.
Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

1.1.1. Adana İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Adana ili Akdeniz Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 1.1).

Akdeniz Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Adana ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %26,1'lik oran ile bölgede birinci sırada yer almaktadır.

Grafik 1.1 Akdeniz Bölgesinde Yer Alan İllere Göre Sanayi İşletmelerinin Dağılımı (%)

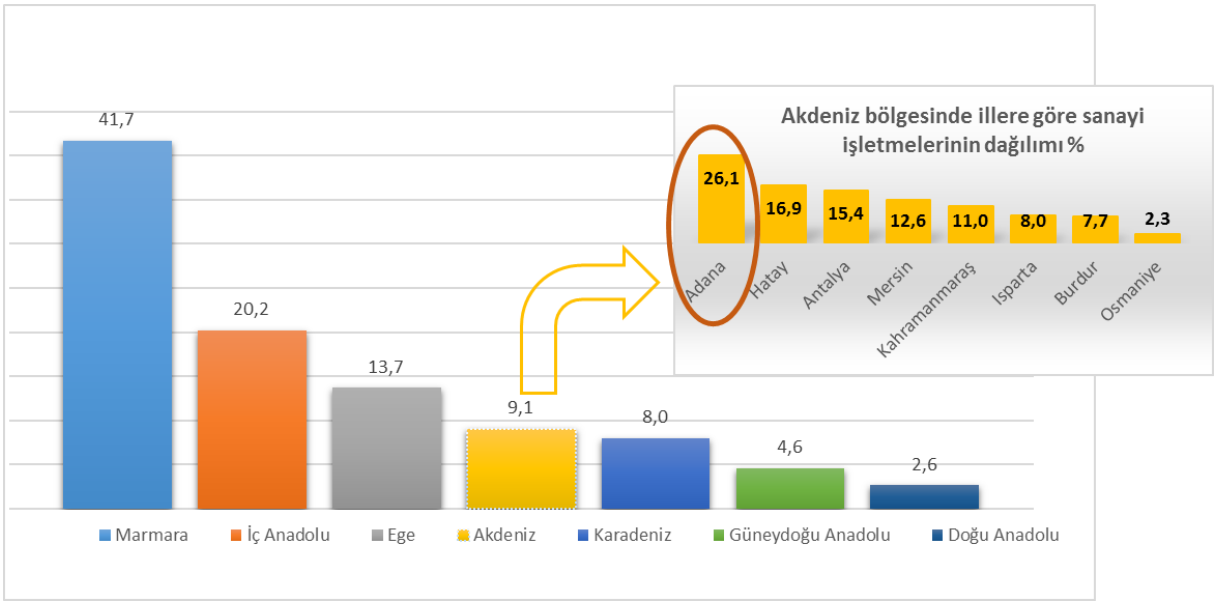

a. Ölçek Dağılımı

Adana ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, % 62' si Mikro, % 28' i Küçük , %8'i Orta, %1,5'i Büyük Ölçekli işletmelerdir (Grafik 1.2).

Grafik 1.2 Adana İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

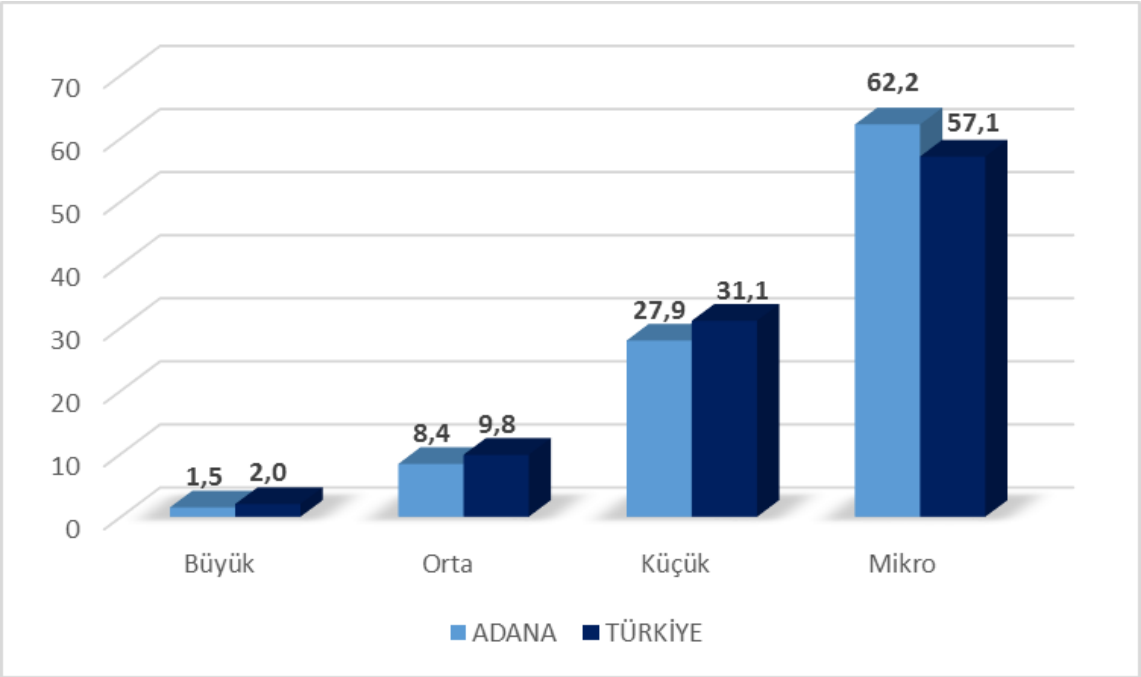

b. Sektörel Dağılım

Adana ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %24,9 ile gıda ürünleri, ikinci sırada %11,1 ile makine ve ekipman ve üçüncü sırada ise % 7,8 ile metal ürünleri sektörü yer almaktadır (Grafik 1.3).

Grafik 1.3 Adana İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

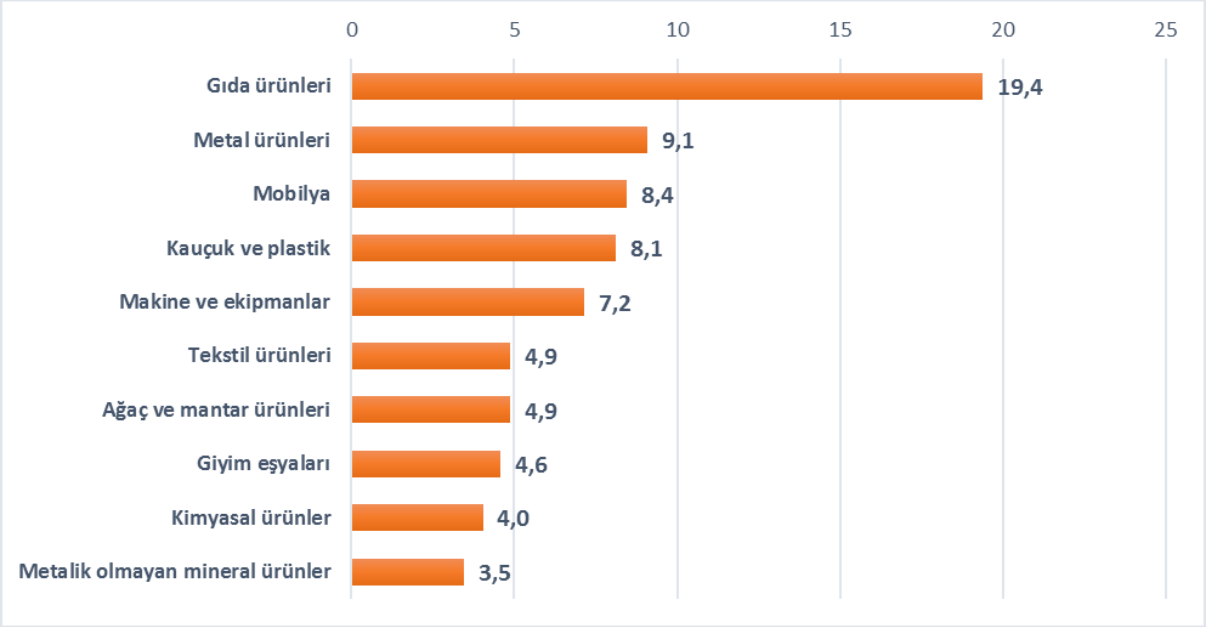

c. Çalışan Sayısı

Adana İlinde sanayi sektöründe istihdamda %16,36 ile gıda sektörü, %16,26 ile tekstil sektörü, %9,97 metal sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın % 2,21'i Adana ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 1).

Tablo 1.1 Adana İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Gıda ürünleri	11900	16,36	12,75
Tekstil ürünleri	11827	16,26	12,58
Metal ürünleri	7252	9,97	8,55
Kauçuk ve plastik	5226	7,18	6,16
Giyim eşyaları	4750	6,53	8,79
Kimyasal ürünler	4549	6,25	3,45
Makine ve ekipmanlar	3208	4,41	6,71
Metalik olmayan mineral ürünler	3202	4,40	5,98
Ana metal	2354	3,24	4,29
Otomotiv,treyler	2304	3,17	4,55
Genel Toplam	**72748**	-	**2,21**

Adana İlinde Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Büyük İşletme aşağıda sıralanmıştır:

- Temsa Ulaşım Araçları Sanayi Ve Ticaret
- Sasa Polyester Sanayi
- Kıvanç Tekstil Sanayi Ve Ticaret
- Şa-Ra Enerji İnşaat Ticaret Ve Sanayi Anonim Şirketi Adana Şubesi
- Abdioğulları Plastik Ve Ambalaj Sanayi

1.2. ADANA İLİNDE SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 1.2. Adana İli Sanayi Bölgeleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Adana	1	3	1

1.2.1. Organize Sanayi Bölgeleri

Adana ilinde 3 adet sicil almış OSB bulunmakta olup, Adana Hacı Sabancı Organize Sanayi Bölgesinin doluluk oranı % 90, Kozan Organize Sanayi Bölgesinin doluluk oranı ise % 40'tır. Ceyhan OSB'de kamulaştırma işlemleri devam etmektedir.
Tarıma dayalı (Seracılık) ihtisas OSB (Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı) proje değerlendirme aşamasında devam etmektedir.

1.2.1.1. Altyapı İnşaatı Tamamlanan Organize Sanayi Bölgeleri

Adana-Hacı Sabancı Organize Sanayi Bölgesi (I+II İlave Alan): Ağırlıklı sektör grubu; tekstil ürünlerinin imalatı, ana metal sanayi ve kauçuk-plastik ürünlerinin imalatı sanayidir.

Adana-Kozan Organize Sanayi Bölgesi: Ağırlıklı sektör grubu; gıda ürünleri imalatı, mobilya imalatı ve ağaç-ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı sanayidir.

1.2.1.2. Yatırım Programında Yer Almayan OSB Projeleri

Adana-Hacı Sabancı Organize Sanayi Bölgesi (III. İlave Alan): Adana Valiliği'nin 16/09/2013 tarihli ve 2096 sayılı yazısı ile OSB'nin kuzeyindeki yaklaşık 927 ha.'lık alanın bölgeye ilave edilmesi talep edilmiştir.

1.2.1.3. Kamulaştırma aşamasında olan OSB

Ceyhan Organize Sanayi Bölgesi: Kamulaştırma aşamasında devam etmektedir.

1.2.2. Endüstri Bölgesi

Ceyhan Enerji İhtisas Endüstri Bölgesi

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının başvurusu üzerine Bakanlığımız tarafından gerekli çalışmaları yapılarak kuruluş süreci başlatılan 1341 hektar büyüklüğündeki Ceyhan Enerji İhtisas Endüstri Bölgesi 17/10/2007 tarihli ve 26673 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 19/07/2007 tarihli ve 2007/12632 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile ilan edilmiştir.

Bölgenin, Ortadoğu petrol ve doğalgaz rezervleri, uluslararası enerji boru hatları ve İskenderun limanına olan yakınlığı ile enerji sektörü için önemli bir yatırım alanı olacağı düşünülmektedir. Bölgede özellikle rafineri, petrokimya tesisi, termik santral gibi entegre ve büyük ölçekli tesisler yer alacaktır.

Bölgenin halihazır haritasının hazırlanması işi tamamlanmıştır. Bölgedeki şahıs arazilerinin kamulaştırılmasına yönelik çalışmalara devam edilmiştir. Kamulaştırma ile ilgili davaların devam etmesinden dolayı arazi çalışması gerektiren jeolojik-jeoteknik etüt raporunun hazırlanması ve takip eden diğer işler ihale edilememektedir.

1.2.3. Sanayi Siteleri

1.2.3.1 Tamamlanan Sanayi Siteleri

Adana ilinde 1.948 işyeri 7 adet Sanayi Sitesi hizmete sunulmuştur.

Tablo 1.3 Adana İlinde Faaliyet Gösteren Sanayi Siteleri

S.No	Sanayi Sitesi Adı	İşyeri Sayısı	Dolu İşyeri Sayısı	Boş İşyeri Sayısı	Doluluk Oranı(%)
1	Adana Doğu (Yüreğir) SS	198	197	1	99,5
2	Adana Ceyhan SS	236	215	21	91
3	Adana Kozan SS	294	294	0	100
4	Adana Merkez (Ağaç İşleri) SS	391	391	0	100
5	Adana Merkez (Metal İşleri) SS	634	619	15	97,6
6	Adana İmamoğlu SS	122	118	4	96,7
7	Adana Seyhan SS	73	67	6	92
	TOPLAM	1.948	1901	47	97,6

Kaynak: Adana Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü

1.2.3.2. Devam Eden Sanayi Sitesi

Adana Doğu II. Etap Sanayi Sitesi.

Ayakkabıcılar Küçük Sanayi Sitesi (Başvurusu yapılmış olan).

1.3 ADANA İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Tablo 1.4 Sektör/Birimlere Göre Adana İlinde Yürütülen Teknolojik Dönüşüm Faaliyetleri

Faaliyet	Sektör/Birim	2016 Yıl Sonu	Genel Toplam
Ar-Ge Merkezi	Demir ve Demir Dışı Metaller	1	1
	Otomotiv	1	1
Toplam Ar-Ge Merkezi		**2**	**2**
TGB	Çukurova Üniversitesi	1	1
Toplam TGB		**1**	**1**
	Faaliyet Toplamı	**3**	3

Kaynak: Bilim ve Teknoloji Genel Müdürlüğü

Buna göre 2016 yıl sonu itibariyle toplam 2 Ar-Ge Merkezi, 1 TGB faaliyet göstermektedir. Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Adana İlinde 2016 yılında 45 faydalı model, 1.475 marka, 57 patent ve 78 dosyada 196 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 1.5 Adana İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı	Toplam Türkiye Payı
Faydalı Model Başvurusu	465	45	510	1,30%	1,20%
Marka Başvurusu	17.390	1.475	18.865	1,56%	1,63%
Patent Başvurusu[1]	440	57	497	0,88%	1,09%
Tasarım Başvurusu	3.441	196	3.637	0,50%	0,68%
Tasarım Dosya Sayısı	925	78	1.003	0,93%	0,92%
Genel Toplam	**22.661**	**1.851**	**24.512**	**1,22%**	**1,30%**

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

[1] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

1.4 ADANA İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 1.6 Adana İli KOSGEB Destekleri

<table>
<tr><th>Sıra</th><th colspan="2">Veri</th><th colspan="2">2016 Yılı</th><th colspan="2">İl Toplamı
(2012-2016 Yılları Arası)</th></tr>
<tr><td rowspan="3">1</td><td colspan="2">Toplam Destek Tutarı (TL)*</td><td colspan="2">13.190.247</td><td colspan="2">47.595.073</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td></tr>
<tr><td>2.311.940</td><td>464.888</td><td>2.561.940</td><td>502.676</td></tr>
<tr><td rowspan="7">2</td><td rowspan="7">Diğer Bilgiler</td><td>TEKMER / İŞBİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ</td><td colspan="4">11.03.2016 tarihinde, KOSGEB Başkanlığı, Çukurova Üniversitesi, Adana Ticaret Odası ve Adana Sanayi Odası arasında Ar-Ge İnovasyon İşbirliği Protokolü, 28.09.2016 tarihinde, KOSGEB Başkanlığı ve Adana Bilim ve Teknoloji Üniversitesi arasında Ar-Ge ve İnovasyon İşbirliği Protokolü imzalanmıştır.</td></tr>
<tr><td>İŞGEM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ</td><td colspan="4">Nisan 2016‘da Kozan Ticaret Odası KOSGEB Temsilciliği kurulmuştur.</td></tr>
<tr><td>LABORATUVAR HİZMETLERİ</td><td colspan="4">İlde bulunan laboratuvardan yararlanan işletme sayısı 303 ve yapılan test-analiz sayısı 3.693'dür.</td></tr>
<tr><td>UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında düzenlenen 99 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 2.730 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.</td></tr>
<tr><td>YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında KOSGEB destek programlarının tanıtımına yönelik 59 adet bilgilendirme toplantı düzenlenmiştir.</td></tr>
<tr><td>DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER</td><td colspan="4">-</td></tr>
</table>

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 1.7 Adana İli TÜBİTAK Destekleri

Veri		2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	4.408.500	94.761.665
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	4.269.509	64.534.183
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	508.928	11.647.989
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	1.905.578	2.927.721
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	0	17.650

* 2017 sabit fiyatlarıyla

1.5 ADANA İLİ TİCARET YAPISI

1.5.1 Adana İli Net Satışları

Bu bölümde Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilerden yararlanılarak bu verilere göre Adana ili sektörel net satışlarının il imalat sanayiinden aldıkları paylara yönelik tablo aşağıda verilmiştir.

İl ekonomisindeki sektörler incelendiğinde, gıda ürünlerinin imalatı %20,5 oran ile il imalat sanayiinde ilk sırada yer alırken bunu %18,5 oranla tekstil ürünlerinin imalatı, %13 oranla kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı takip etmiştir. Sektöre yönelik verilere bakıldığında, gıda ürünlerinin imalatı 432 girişim sayısıyla en yüksek paya sahip olurken tekstil ürünlerinin imalatı 12.903 çalışan sayısı ile istihdamın en fazla olduğu sektör olmuştur. (Tablo 1.8)

Tablo 1.8 Adana İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayiinden Aldıkları Paylar (İlk On Sektör) (%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Gıda ürünlerinin imalatı	8.056	432	20,5
Tekstil ürünlerinin imalatı	12.903	146	18,5
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	3.298	148	13,0
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	4.072	271	8,2
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	2.473	46	6,0
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	4.322	467	5,9
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	2.803	136	4,8
Giyim eşyalarının imalatı	5.294	248	4,4
Ana metal sanayii	2.399	123	4,1
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	2.405	259	2,9

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

1.5.2 Adana İli Dış Ticareti

Adana ilinin 2002-2016 yılları arasındaki dış ticaret yapısı incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 1.4 ’te gösterilmiştir. Grafik 1.4’e göre 2016 yılında Adana İlinde ithalat 1.803.482.463 dolar, ihracat ise 1.607.018.270 dolar olmak üzere dış ticaret hacmi 3.410.500.733 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 1.4 Adana İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti (1000 $)

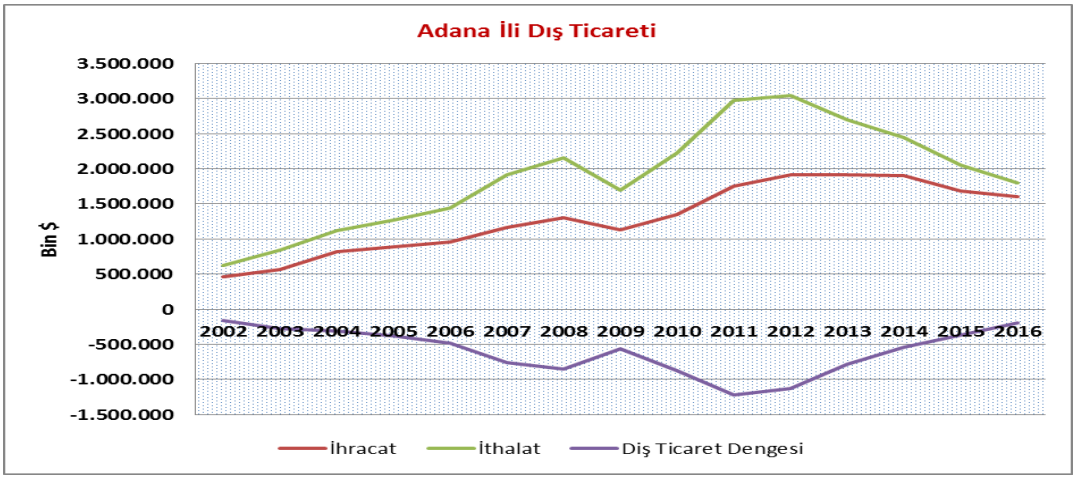

Kaynak: TÜİK

Adana ili ihracatı; ağırlıklı olarak Avrupa Birliği ülkelerine yöneliktir. Ayrıca G-8 ülkeleri, komşu ülkeler ve Ortadoğu ülkelerine de ihracat yapılmaktadır. Ayrıca G-8 ülkeleri, komşu ülkeler ve Ortadoğu ülkelerine de ihracat yapılmaktadır.

Türkiye genelinde 2016 yılı İllerin İhracat Performanslarına bakıldığında Adana %1,12 ihracat payı ile 11. sırada yer almaktadır.

2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde %15,68 oranla Irak ilk sırayı alırken %9,04 oran ile Almanya, %6,22 oran ile İspanya, %5,11 ile ABD, %4,01 ile İtalya ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 1.5).

Grafik 1.5. Adana İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

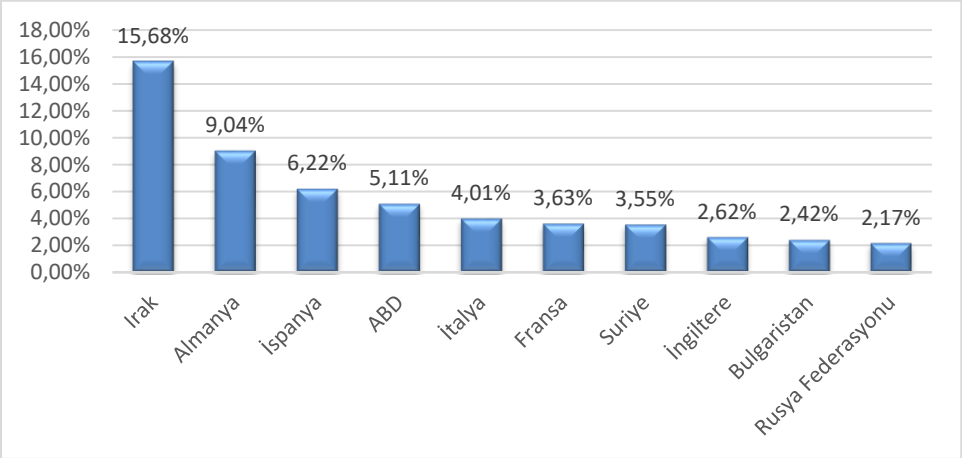

Kaynak: TÜİK

Adana ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkeler sırasıyla % 13,93 ile Çin, % 9,50 ile Suudi Arabistan, % 5,46 ile Hollanda, %5,36 ile Almanya , %5 ile ABD ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 1.6).

Grafik 1.6. Adana İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

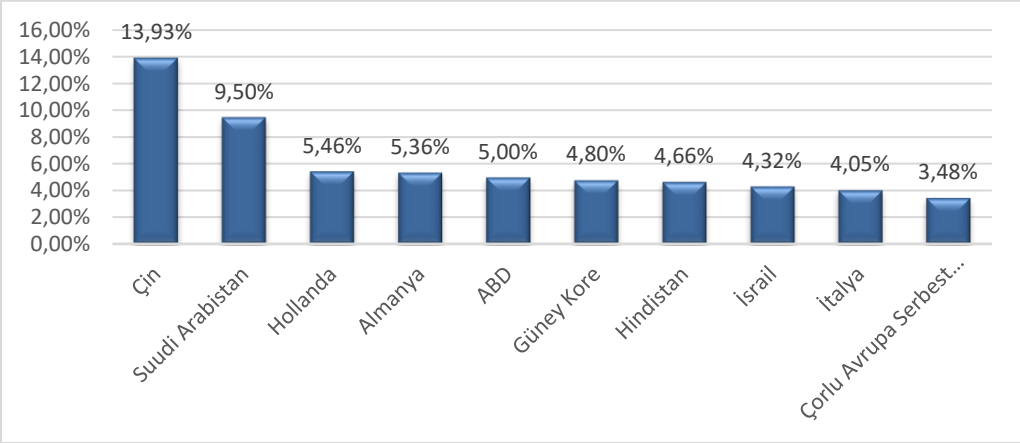

Kaynak: TÜİK

Adana ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %85,38'ini, il ithalatının da %89,98'ini imalat sanayii oluşturmaktadır (Tablo1.9).

Tablo1.9 Kısımlara Göre Dış Ticaret İthalat ve İhracat Verileri (1000 $)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	409	566	106	285	216	142
Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtımı	0	1				
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor	1	2	3	22	35	43
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	25.355	20.560	20.553	171	584	476
Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler				2	2	
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	16.074	8.193	9.558	3.225	1.899	2.354
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	212.997	210.622	204.722	440.289	253.668	177.574
İmalat Sanayi	1.653.669	1.443.554	1.372.076	1.999.558	1.791.958	1.622.892
Toplam	**1.908.505**	**1.683.497**	**1.607.018**	**2.443.552**	**2.048.362**	**1.803.482**

Kaynak: TÜİK

Adana ilinin ihracatının %85,38'ini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 1.10)

Tablo 1.10 2016 yılı Adana İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**1.372.076**
Tekstil ürünlerinin imalatı	281.524
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	246.639
Gıda ürünlerinin imalatı	213.722
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	140.562
Giyim eşyalarının imalatı	75.222
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	73.854
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	73.482
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	46.388
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	42.000
Ana metal sanayii	37.718

Kaynak: TÜİK

Adana ilinin ithalatının %89,98'ini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 1.11).

Tablo 1.11 2016 yılı Adana İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**1.622.892**
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	834.135
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	150.189
Tekstil ürünlerinin imalatı	99.873
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	96.862
Ana metal sanayii	93.397
Gıda ürünlerinin imalatı	69.250
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	63.470
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	29.451
Diğer imalatlar	27.534
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	27.475

Kaynak: TÜİK

Adana İlinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %11,87 ile plastikler ve mamulleri ilk sıradadır (Tablo1.12).

Tablo 1.12 2016 yılı Adana İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat($)	Pay(%)
Plastikler ve mamulleri	190.767.970	11,87
Sentetik ve suni devamsız lifler	155.965.522	9,71
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	144.203.794	8,97
Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler	142.096.874	8,84
Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat	87.272.961	5,43
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	72.836.252	4,53
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	67.093.997	4,18
Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni	59.899.717	3,73
Şeker ve şeker mamulleri	53.922.683	3,36
Etler ve yenilen sakatat	50.120.848	3,12

Kaynak: TÜİK

Adana ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %19,69 ile organik kimyasal ürünler ilk sıradadır (Tablo1.13).

Tablo 1.13 2016 yılı Adana İli İthalata Konu Olan İlk 10 Fasıl

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Organik kimyasal ürünler	355.083.601	19,69
Plastikler ve mamulleri	294.750.096	16,34
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	199.939.949	11,09
Sentetik ve suni devamsız lifler	118.289.103	6,56
Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat	87.988.940	4,88
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları,aksam-parça-aksesuarı	70.709.887	3,92
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	65.383.438	3,63
Demir ve çelik	58.001.868	3,22
Hububat	46.201.605	2,56
Muhtelif kimyasal maddeler (biodizel, yangın söndürme maddeleri, dezenfektanlar, haşarat öldürücüler, vb.)	41.747.088	2,31

Kaynak: TÜİK

İlin Dış Ticarete Konu Olabilecek Potansiyeli

Enerji ve Petro-kimya sanayi, Gemi İnşa Sanayi, tekstil ve hammaddeleri ile hazır giyim-konfeksiyon imalatı, gıda ve içecek ürünleri, kağıt ve kağıt ürünleri, mobilya imalatı, ana metal sanayi, tarım ve tarıma dayalı sanayi sektörleri dış ticarete konu olabilecek potansiyele sahip sektörlerdir.

İlin Dış Ticaretle İlgili Sorunları Ve Değerlendirmesi

- İhracatın teknoloji düzeyi düşük: Adananın dış ticareti teknoloji düzeyine göre incelendiğinde orta-ileri teknolojili ürünler ithal ederken düşük teknolojili ürünler ihraç ettiği görülmektedir. Bu durum ihracat yapısının yüksek katma değerli ve ileri teknolojiye dayalı ürünler yerine çoğunlukla ucuz insan kaynağına dayalı, emek yoğun ve katma değeri düşük ürünlere dayalı olduğunu göstermektedir. Bu nedenle ilde ileri teknolojiye dayalı sektörlerin dış ticaret içerisindeki payının artırılması ve düşük teknolojili sektörlerde yüksek katma değerli ürünlere geçişin sağlanması imalat sanayinin rekabet gücünün yükseltilmesi için önem kazanmaktadır.
- İhracat pazarlarının çeşitlendirilmesinin artırılması önemli bir ihtiyaçtır. İhracatta öne çıkan sektörlerin uluslararası pazar araştırma ve analiz çalışmalarının desteklenmesi, tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin yürütülmesi önem arz etmektedir.

1.6 İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

1.6.1 Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

Adana'daki talebi karşılamaya yönelik çeşitli sektörlerce alınan teşvik belgesi dağılımına bakıldığında 2011-2015 döneminde 24 adet yabancı sermayeli yatırım ve 380 adet yerli sermayeli yatırım olmak üzere 9.216.-Milyon TL tutarlı toplam 404 adet yatırım teşvik belgesi alınmıştır. Yabancı sermayeli yatırımlar ağırlıklı olarak hizmetler sektöründe olmak üzere enerji, imalat ile tarım ve madencilik sektöründe sıralanmaktadır. Yerli sermayeli yatırımlar ise ağırlıklı olarak enerji, imalat, hizmetler, madencilik ve tarım sektöründe sıralanmaktadır.

2016 yılında Adana İline yatırım yapmak üzere çeşitli sektörlerce 13 adet yabancı sermayeli, 108 adet yerli sermayeli olmak üzere toplam 121 adet yatırım teşvik belgesi alınmış olup tutarı 5.163.-milyon TL'dir. Yabancı sermayeli yatırımlar ağırlıklı olarak enerji sektöründe olmak üzere imalat sektöründe sıralanmaktadır. Yerli sermayeli yatırımlar ise ağırlıklı olarak hizmetler, imalat, enerji, tarım ve madencilik sıralanmaktadır.

1.6.2 Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

Çukurova Kalkınma Ajansı tarafından 2014-2023 Çukurova Bölge Planında: Çukurova Bölgesi; Türkiye içindeki coğrafi konumu, üretim kapasitesi, geniş hinterlandının yanı sıra yurt içi ve yurt dışına olan çok-modlu ulaşım kolaylığının sağladığı avantajlarla yalnız Türkiye'nin değil aynı zamanda Ortadoğu ve Doğu Akdeniz'in önemli bir ulaştırma ve lojistik merkezi olma potansiyelini taşımaktadır.

Bölge bir yandan limanı, serbest bölgeleri, demiryolu ulaşımı, güçlü TIR filosu ve uluslararası havalimanıyla, diğer yandan geçmişten gelen sanayileşme kültürü ve bu yönde gelişmiş insan kaynakları yapısıyla hem lojistik hem de diğer endüstriyel üretim faaliyetleri için bütün imkânlara sahiptir. Üniversiteleri, iş geliştirme merkezleri, teknoloji parkları, organize sanayi bölgeleri, etkin sivil toplum kuruluşları ve bu kurumların arasında gelişmekte olan işbirliği bölge için diğer önemli avantajlar olarak sayılabilir.

Onuncu Kalkınma Planı, Türkiye'nin jeo-stratejik konumundan hareketle Çukurova Bölgesinin önümüzdeki dönemde sahip olacağı önemden bahsederek, bu konumunun etkin bir biçimde kullanılmasıyla Türkiye'nin enerji üreticisi ve tüketicisi ülkeler arasında transit ve terminal ülke olmasının hedeflendiğini ifade etmektedir. Bu kapsamda, 'Ceyhan'ın uluslararası petrol piyasasında ana dağıtım noktalarından ve petrol fiyatlarının teşekkülünde önemli merkezlerden biri olması' yolundaki çalışmaların sürdürüleceği Planda belirtilmektedir. Ulusal plan ve programlarda bölgeye biçilen ikinci temel rol ise, bölgenin mevcut ve planlanan boru hatlarıyla dünyanın önemli enerji dağıtım üslerinden biri olmasıdır. Petrol ve doğal gazın Akdeniz üzerinden dünyaya ulaştırılabileceği Adana'nın Ceyhan ilçesi, orta doğu ile Avrupa'nın enerji köprüsü konumundadır. Ceyhan Enerji İhtisas Endüstri Bölgesinin tamamlanmasıyla bölgenin sanayi gelişimi anlamında önemli kazanımlar elde etmesi mümkün olacaktır.

Çukurova Bölgesi tarih boyunca iktisadi ve sosyo-kültürel anlamda önemli bir çekim merkezi olma niteliği taşımıştır. Adana, Türkiye'de sanayileşmenin öncü şehirlerinden biri olmuştur. Bölgenin Türkiye'nin güneyinde bir dış ticaret ve lojistik merkezi, enerji ve sanayi odağı olması sürecinin önümüzdeki dönemde hızlanacağı öngörülebilir.

Özetle, Çukurova Bölgesinin ülke için önemli bir gelişme odağı ve pek çok sosyo-ekonomik ilişkinin kesişme noktası olduğu görülmektedir. Ulusal ölçekte alınmış olan kararlar neticesinde önümüzdeki dönemde gerçekleşecek olan ulaşım, lojistik ve enerji ile ilgili büyük ölçekli altyapı yatırımları sayesinde bölgenin özellikle çevre bölgeler için çekim merkezi olma özelliğinin daha da belirginleşeceği öngörülmektedir. Bu açıdan Çukurova Bölgesinin, BGUS (Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi) mekânsal amaçlarında belirlenen Metropol Alan ve Büyüme Odakları kapsamına girdiği değerlendirilerek buna uygun politikalara Bölge Planında yer verilmiştir.

Çukurova Bölgesinin orta-ileri teknolojili ürünler ithal ederken, düşük teknolojili ürünler ihraç ettiği görülmektedir. Bölgede rekabet gücü açısından dikkat çeken sektörler, gıda ürünleri imalatı, makine ve ekipman imalatı, metalik olmayan mineraller imalatı, kimyasal ürünler imalatıdır.

Tarımda gelişmiş olan Çukurova Bölgesinin sanayisi de, hammaddeye erişim kolaylığı sayesinde tarımdan doğrudan ya da dolaylı olarak etkilenen gıda ürünleri içecek imalatı ve tekstil ürünleri imalatı gibi sanayi alt kollarına dayanmaktadır.

İmalat sanayinde rekabet gücünü artırmak önceliğine yönelik olarak TR62 Bölgesi için "orta ve yüksek teknolojili sektörlerin üretim ve ihracat içindeki paylarının artırılması", "düşük teknolojili sektörlerde katma değeri yüksek ürünlere geçişin sağlanması", "kümelenme faaliyetlerinin desteklenmesi, işbirliği ve güç birliği platformlarının oluşturulması", "yerli firmaların çok uluslu şirketlerle ortaklıklarının teknoloji transferine imkân sağlayacak biçimde teşvik edilmesi" ve "tanıtım, pazarlama ve markalaşmanın desteklenmesi" tedbirleri belirlenmiştir.

1.7 SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. Sadece Adana için değil bölge ve ülkemiz için de büyük bir öneme sahip olan Ceyhan enerji ihtisas endüstri bölgesinin faaliyete geçirilmesi için devam eden kamulaştırma çalışmalarının sonuçlandırılarak bölgenin en kısa sürede faaliyete geçirilmesi,
2. Rafineri yatırım kararı ilan edilmiş olan enerji ihtisas bölgesinde gelişecek olan yatırımlara yönelik ön hazırlık çalışması yapılmalıdır.
3. Adana'da orta teknoloji ürünleri yerine, ileri teknoloji ürünleri üretmemize imkân sağlayacak ar-ge merkezi, tasarım okulu gibi alt yapıların oluşturulması.
4. Düşük markalaşma düzeyi ve inovasyon: Adana, Türkiye'nin sanayileşmesine öncülük eden köklü bir endüstriyel alt yapıya sahip olmasına karşın markalaşma becerisi ve inovasyon açısından yetersiz performans göstermektedir. Uluslararası rekabet araştırmaları kurumu tarafından en son 2009 – 2010 dönemi için yapılan "iller arası

rekabetçilik endeksi" araştırması sonuçlarına göre Türkiye genelinde adana en rekabetçi 11. İl konumunda yer almaktayken 2010-2012 dönemlerinde 12., 2012-2013 döneminde 13.. 2013-2014 döneminde ise 14. İl konumunda yer almaktadır. 2009 ve 2014 yılı sonuçlarının karşılaştıran rapordaki genel endekse göre Adana ilk otuz şehir içinde en hızlı rekabet gücü kaybeden şehirlerden biri olmuştur. 2009 – 2010 dönemi Araştırma endeks bileşenlerine göre değerlendirildiğinde Adana'nın rekabetçiliğine en düşük katkının "markalaşma becerisi ve yenilikçilik" alanından geldiği görülmektedir. Üniversite-sanayi işbirliğinin geliştirilmesine yönelik programların geliştirilmesi, ar-ge proje pazarları, markalaşma ve inovasyon konusunda eğitim, seminer ve panellerin düzenlenmesi, sektörel kümelenme ve küme destek programlarının oluşturulması gerekmektedir.

5. Üniversite-sanayi işbirliği ile yapılan ar-ge çalışmalarının sayısı sürekli artmaktadır. Söz konusu artış çoğunlukla büyük işletmeler tarafından kullanılmaktadır. Küçük ve orta ölçekli işletmelerin de ar-ge çalışmalarından faydalanması sağlanmalıdır.
6. İhracatın teknoloji düzeyi düşük: Adananın dış ticareti teknoloji düzeyine göre incelendiğinde orta-ileri teknolojili ürünler ithal ederken düşük teknolojili ürünler ihraç ettiği görülmektedir. Bu durum ihracat yapısının yüksek katma değerli ve ileri teknolojiye dayalı ürünler yerine çoğunlukla ucuz insan kaynağına dayalı, emek yoğun ve katma değeri düşük ürünlere dayalı olduğunu göstermektedir. Bu nedenle ilde ileri teknolojiye dayalı sektörlerin dış ticaret içerisindeki payının artırılması ve düşük teknolojili sektörlerde yüksek katma değerli ürünlere geçişin sağlanması imalat sanayinin rekabet gücünün yükseltilmesi için önem kazanmaktadır.
7. İhracat pazarlarının çeşitlendirilmesinin artırılması önemli bir ihtiyaçtır. İhracatta öne çıkan sektörlerin uluslararası pazar araştırma ve analiz çalışmalarının desteklenmesi, tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin yürütülmesi.
8. Girişimcilik ekosisteminin geliştirilmesi; bölgesel girişimcilik ekosisteminin geliştirilmesine yönelik programların oluşturulması.
9. İl genelinde etkin bir mesleki eğitim sistemi geliştirmeye yönelik çalışmalar yapılarak sanayicilerimizin ihtiyaç duyduğu nitelikli kalifiye eleman sorununun çözülmesi.
10. Sanayi atıklarının toplanması, taşınması, depolanması, yeniden değerlendirilmesi ve bertaraf edilmesi için tehlikeli katı atık imha tesisine ihtiyaç duyulmaktadır.
11. Hızlı gelişen ve sürekli kendini yenileyen kent merkezi ile Seyhan ve Yüreğir ilçelerinde dağınık bir şekilde faaliyet gösteren ve büyük çoğunluğunu küçük ölçekli işletmelerin oluşturduğu kobi'leri; kent dışında, imar planlarına uygun ve sektörel bazda gruplandırılmış sanayi sitelerinin kurulması gerekmektedir.
12. Yetişmiş ve nitelikli iş gücü, bölgenin rekabet etme kabiliyeti ve üretimin verimliliği açısından önemlidir. İş gücü ihtiyacına yönelik piyasa analizleri yapılarak iş gücü arz ve talepleri belirlenmelidir.
13. Marka tescil çalışmalarının karmaşıklığı, uzun zaman alması ve markalaşma maliyetinin yüksek olması nedeniyle bu alanda teşvik verilmelidir. Marka oluşturma alanlarında kurumlar ve meslek odaları ile koordinasyon sağlanarak, bu konuda yönlendirmeyi yapacak ofisler oluşturulmalıdır. Sektör ve alt sektörlerin birleşmesi sonucunda ortak marka yaratılması ve markalaşma ile ilgili bir veri bankası oluşturulması faydalı olacaktır.

14. Sanayi üretiminde marka yaratabilmek ve dış pazarda ürün çeşitliliği oluşturmak için uluslararası kuruluşlarca onaylanmış test ve araştırma laboratuvarı kurulmalıdır.
15. Yeni ürün ve teknoloji geliştirmek amacıyla kurulan teknoparkın etkin bir şekilde kullanılması sağlanmalıdır.

2. ADIYAMAN İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

2.1. ADIYAMAN İLİ SANAYİ YAPISI

Adıyaman'ın sanayi ile tanışma tarihi 1955'tir. Tekstil sektörü ile ilgili entegre bir tesisin kurulması amacıyla 1955 tarihinde "Adıyaman Pamuklu Dokuma Sanayi Türk Anonim Şirketi kurulmuş ve 1967 yılında üretime geçmiştir. 1973–1975 tarihleri arasında Çimento, Süt ve Yem Fabrikası tesislerinin Adıyaman'da kurulması ile ilgili etüt proje bazında birtakım çalışmalar başlatılarak temelleri atılmıştır.

Kalkınmada Öncelikli Yörelerde uygulanan devlet yardımları ve teşvikler ile temin edilen uzun vadeli ucuz maliyetli kredilerle sanayide ve yatırımlarda gözlemlenebilir bir hareketliliğin oluştuğu ancak; alınan kredilerin iyi değerlendirilememesi ve yatırımcıların yönlendirilememesi nedeniyle arzulanabilir bir yatırım hamlesinin yapılamadığı görülmektedir.

Adıyaman ilinde sanayinin gelişmeye başlaması 1980'li yılların ortalarından itibaren olmakla birlikte esas gelişme 2000 yılı sonrasında belirginleşmiştir. 2002 yılı verilerine göre 96 işletmenin faal olduğu ve 5091 kişinin istihdam edildiği Adıyaman imalat sanayinde, 2016 yılında işletme sayısı %284 artışla 369'a, istihdam miktarı ise yine %146 artışla 12.559 kişiye ulaşmıştır. Genel olarak imalat sanayi sektöründe yaşanan bu değişimler sanayi alt kolları açısından farklı ölçeklerde gerçekleşmiştir.

2016 yılına ilişkin verilerde, en fazla sayıda imalat sanayi işletmesinin tekstil sahasında faaliyet gösterdiği görülmektedir. Toplam sanayi işletmelerinin yaklaşık %25'ini tekstil kolu işletmeleri, %24'ünü gıda işletmeleri, %23'ünü madencilik, taş ve toprağa dayalı işletmeler oluşturmaktadır.

Özetle Adıyaman Sanayisi;

• Ekonomisi ağırlıklı olarak tarıma dayalı olup, özelikle tekstil sektörü yatırımlarında sanayileşme eğilimi görünmektedir.

• Sanayi; büyük, orta ve küçük ölçekli işletmeler şeklinde şekillenmiştir.

•GSYİH içerisinde sanayi sektörü hizmetler sektöründen sonra ikinci sırada gelmektedir.

• Sanayi yatırımları içerisinde Tekstil sektörüne yapılan yatırımların yoğunluğu dikkati çekmektedir.

• Sanayi işletmelerinin büyük bir çoğunluğu il merkezindedir.

• Özel sektör kamu sektörüne göre daha fazla katma değer meydana getirmiştir.

• Sanayi sektörü içerisinde tekstil sanayisinin gıda sektörüne göre daha fazla katma değer meydana getirdiği görülmektedir.

• Darboğazda olan tesisler genellikle ham madde, pazar noksanlığı ve ağırlıklı olarak da işletme sermayesi yetersizliği nedeniyle problemler yaşamaktadır.

• En önemli yer altı zenginliği petroldür.

• Özel sektör üretimleri ile birlikte ülkemiz ham petrolünün %23'ü Adıyaman bölgesinde üretilmektedir.

• Emprador olarak bilinen Mermer yatakları bakımından oldukça zengin potansiyele sahiptir.

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

2.1.1 Adıyaman İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Adıyaman ili Güneydoğu Anadolu Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 2.1).

Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Adıyaman ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %5,9'luk oran ile bölgede beşinci sırada yer almaktadır.

Grafik 2.1 Güneydoğu Anadolu Bölgesinde Yer Alan İllere Göre Sanayi İşletmelerinin Dağılımı (%)

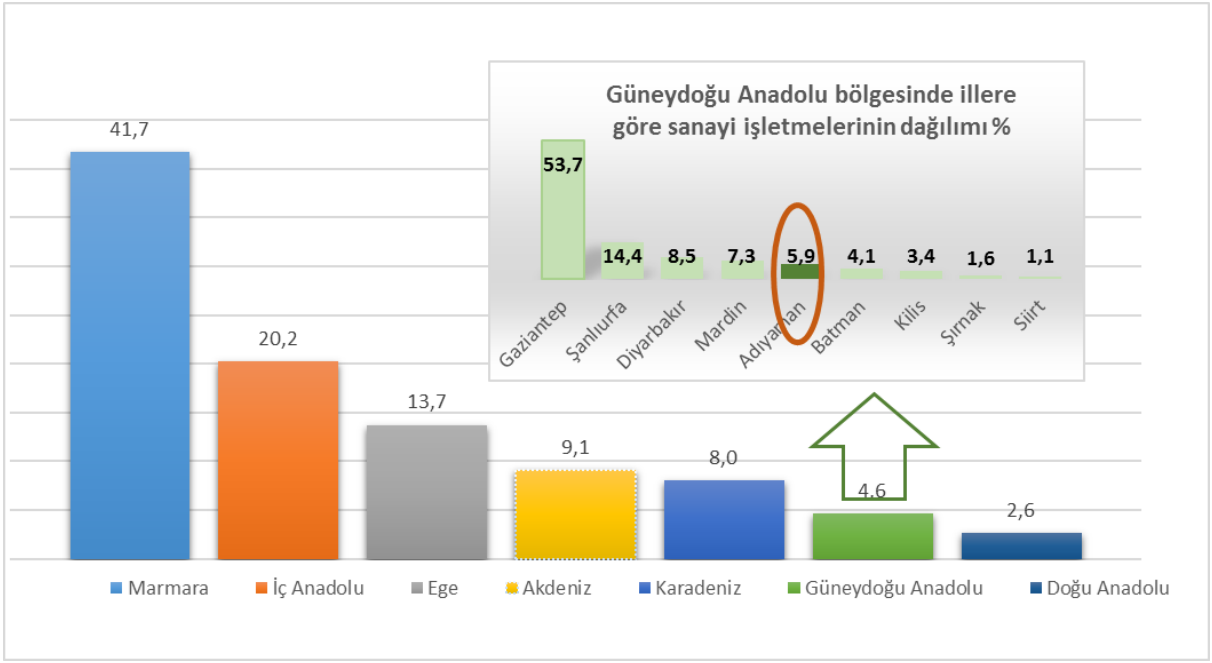

a. Ölçek Dağılımı

Adıyaman ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, % 46,7' si Mikro, % 41,2' i Küçük , %10,5'i Orta, %1,6'sı Büyük Ölçekli işletmelerdir (Grafik 2.2).

Grafik 2.2 Adıyaman İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

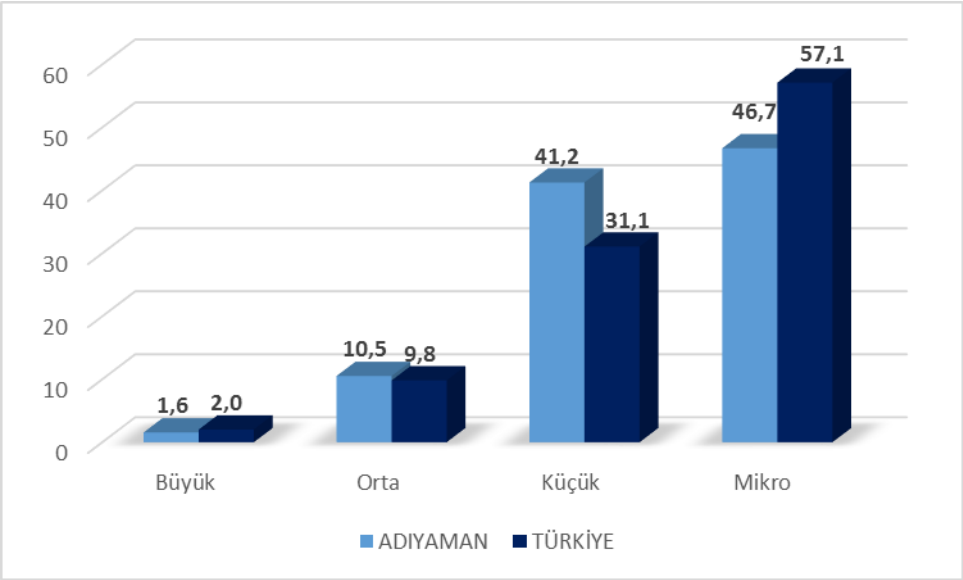

b. Sektörel Dağılım

Adıyaman ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %22,5 ile Gıda Ürünleri, ikinci sırada %15,4 ile Giyim Eşyaları ve üçüncü sırada ise % 12,7 Metalik olmayan mineral ürünler sektörü yer almaktadır (Grafik 2.3).

Grafik 2.3 Adıyaman İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

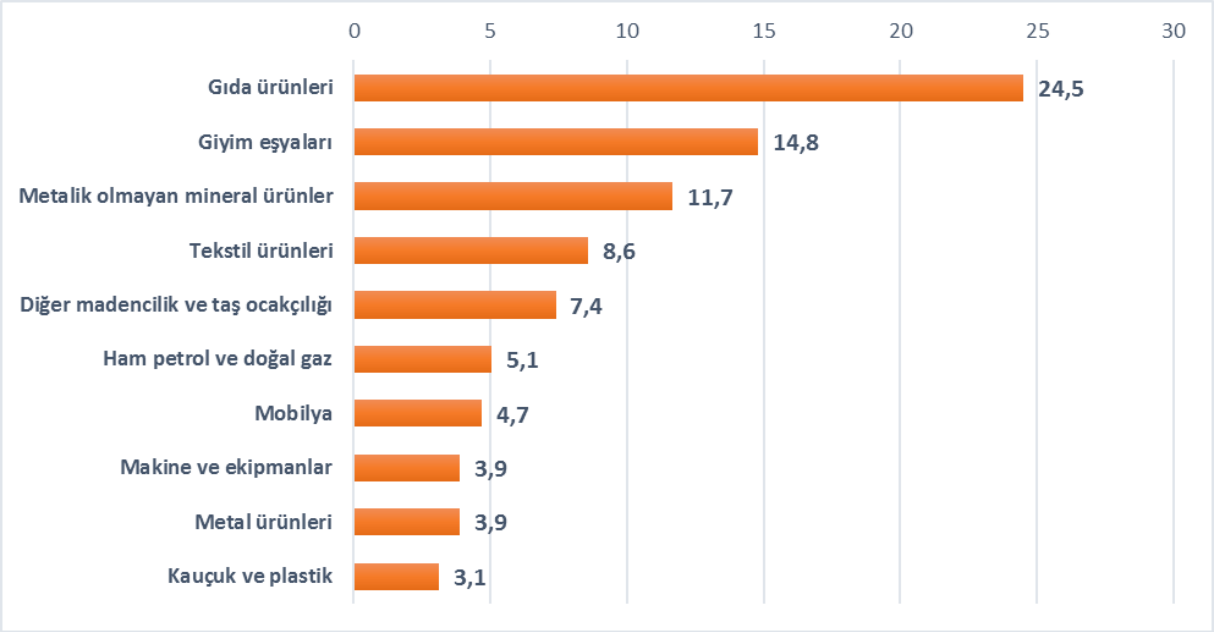

c. Çalışan Sayısı

Adıyaman İlinde sanayi sektöründe istihdamda %34,84 ile Giyim eşyaları sektörü, %26,73 ile Tekstil ürünleri sektörü, %11,00 ile Ham petrol ve doğal gaz sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın % 2,21'i Adıyaman ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 2.1).

Tablo 2.1 Adıyaman İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Giyim eşyaları	2842	34,84	8,79
Tekstil ürünleri	2181	26,73	12,58
Ham petrol ve doğal gaz	897	11,00	0,07
Metalik olmayan mineral ürünler	580	7,11	5,98
Gıda ürünleri	474	5,81	12,75
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	360	4,41	2,16
Mobilya	229	2,81	3,80
Elektrik,gaz,buhar	109	1,34	0,69
Metal ürünleri	80	0,98	8,55
Makine ve ekipmanlar	71	0,87	6,71
Genel Toplam	**8158**	**-**	**0,25**

Adıyaman İlinde Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Büyük İşletme aşağıda sıralanmıştır:

- Sanko Tekstil İşletmeleri Sanayi Ve Ticaret Anonim Şirketi Adıyaman Şubesi
- Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı Adıyaman Bölge Müdürlüğü
- Merinos Halı Sanayi Ve Ticaret Besni Şubesi
- Ekspres Tekstil Sanayi Ve Dış Ticaret -Adıyaman Şubesi
- Adıyaman Fırat Tekstil Sanayi Ve Ticaret

2.2. ADIYAMAN İLİNDE SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 2.2. Adıyaman İli Sanayi Bölgeleri / Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Adıyaman	1	5	-

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

2.3 ADIYAMAN İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Tablo 2.3 Adıyaman İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı (%)	Toplam Türkiye Payı (%)
Faydalı Model Başvurusu	14	4	18	0,12	0,04
Marka Başvurusu	1.081	140	1.221	0,15	0,11
Patent Başvurusu[2]	42	6	48	0,09	0,11
Tasarım Başvurusu	49	16	65	0,04	0,01
Tasarım Dosya Sayısı	13	5	18	0,06	0,02
Genel Toplam	**1.199**	**171**	**1.370**	**0,11**	**0,07**

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

[2] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

2.4 ADIYAMAN İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 2.4 Adıyaman İli KOSGEB Destekleri

<table>
<tr><th>Sıra</th><th colspan="2">Veri</th><th colspan="2">2016 Yılı</th><th colspan="2">İl Toplamı
(2012-2016 Yılları Arası)</th></tr>
<tr><td rowspan="3">1</td><td colspan="2">Toplam Destek Tutarı (TL)*</td><td colspan="2">1.913.604</td><td colspan="2">7.404.246</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td></tr>
<tr><td>1.695.000</td><td>340.500</td><td>1.695.000</td><td>340.500</td></tr>
<tr><td rowspan="7">2</td><td rowspan="7">Diğer Bilgiler</td><td>TEKMER / İŞBİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>İŞGEM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>LABORATUVAR HİZMETLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında düzenlenen 65 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 1.997 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.</td></tr>
<tr><td>YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında KOSGEB destek programlarının tanıtımına yönelik 24 adet bilgilendirme toplantı düzenlenmiştir.</td></tr>
<tr><td>DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER</td><td colspan="4">-</td></tr>
</table>

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 2.5 Adıyaman İli TÜBİTAK Destekleri

Veri		2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	**ARDEB Toplam Destek Tutarı**	248.382	4.150.518
2	**TEYDEB Toplam Destek Tutarı**	449.061	1.672.988
3	**BİDEB Toplam Destek Tutarı**	0	1.232.153
4	**Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı**	155.440	427.399
5	**UİDB Toplam Destek Tutarı**	0	0

* 2017 sabit fiyatlarıyla

2.5 ADIYAMAN İLİ TİCARET YAPISI

2.5.1 Adıyaman İli Net Satışları

Bu bölümde Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilerden yararlanılarak bu verilere göre Adıyaman ili sektörel net satışlarının il imalat sanayiinden aldıkları paylara yönelik tablo aşağıda verilmiştir. İl imalat sanayiinden en fazla pay alan sektör %36 ile tekstil ürünleri imalatı ve ardından %35,8 ile giyim eşyaları imalat olurken girişim sayısının en fazla olduğu sektör gıda ürünleri imalatı sektörü olmuştur. Ayrıca ilin istihdam yapısı göz önünde bulundurulduğunda en fazla istihdam giyim eşyaları imalatı sektöründe yer almaktadır. (Tablo2.6).

Tablo 2.6 Adıyaman İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayiinden Aldıkları Paylar (İlk On Sektör) (%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Tekstil ürünlerinin imalatı	1.369	49	36,0
Giyim eşyalarının imalatı	2.222	58	35,8
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	568	43	8,2
Gıda ürünlerinin imalatı	521	64	7,3
Temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ilişkin malzemelerin imalatı	144	4	2,8
Mobilya imalatı	293	27	2,1
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	156	24	1,7
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	145	33	1,5
Elektrikli teçhizat imalatı	102	9	1,2

Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	35	11	0,8

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

2.5.2 Adıyaman İli Dış Ticareti

2016 TÜİK verilerine göre Adıyaman ilinin toplam ihracatı 338.329.272 $, toplam ithalatı ise 51.820.467 $ seviyesindedir. Adıyaman ilinin yıllara göre dış ticaret yapısı incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 2.4'te gösterildiği gibidir.

Grafik 2.4 Adıyaman İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti (1000$)

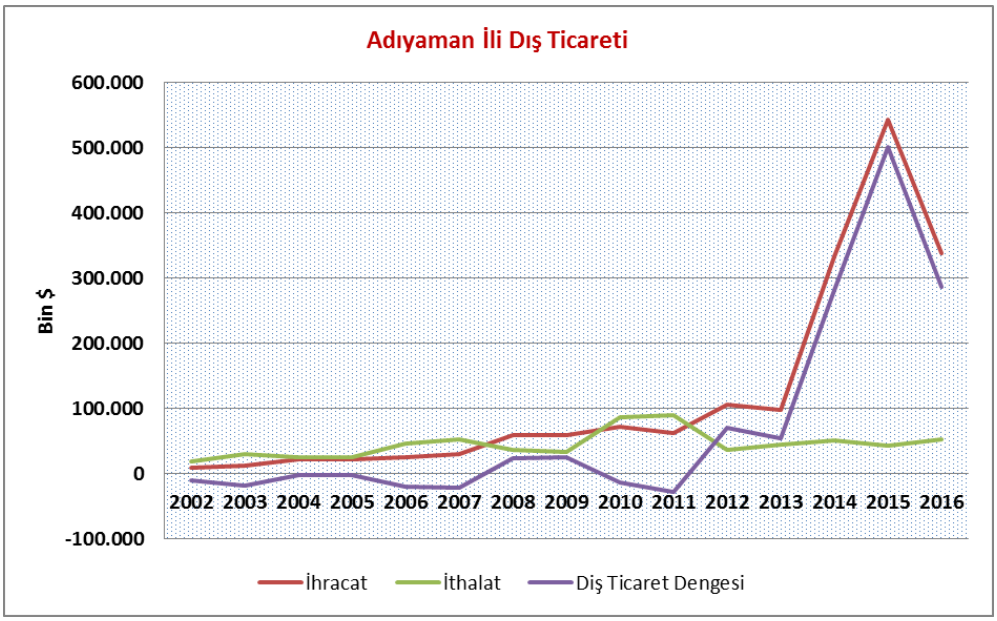

Kaynak: TÜİK

Adıyaman 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkeler sırasıyla % 33,65 ile Polonya,%18,85 ile Ukrayna, %6,87 ile Bulgaristan başta olmak üzere ülke dağılımı grafikte gösterildiği gibidir (Grafik2.5).

Grafik 2.5. Adıyaman İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

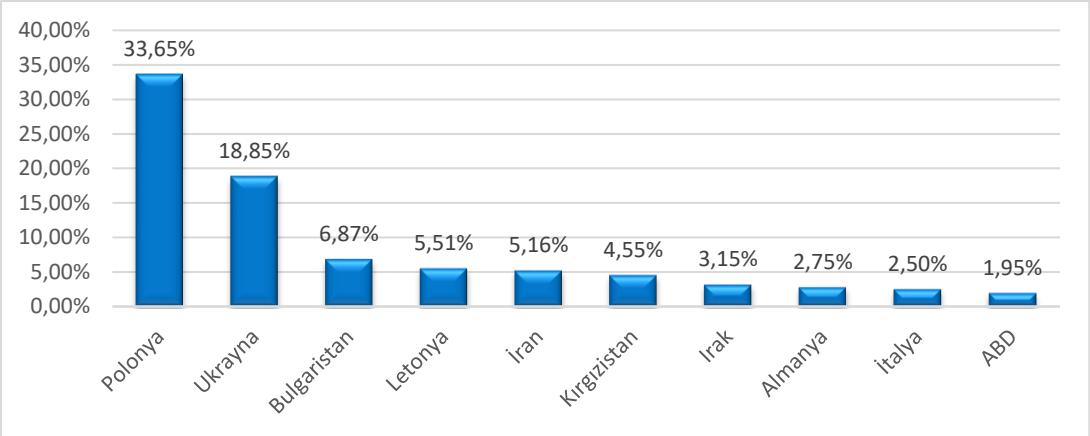

Kaynak: TÜİK

Adıyaman ilinin ithalatta bulunduğu ülkelerin başında ise%16,84 ile Türkmenistan, %16,33 ile Çin gelmektedir (Grafik 2.6).

Grafik 2.6 Adıyaman İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

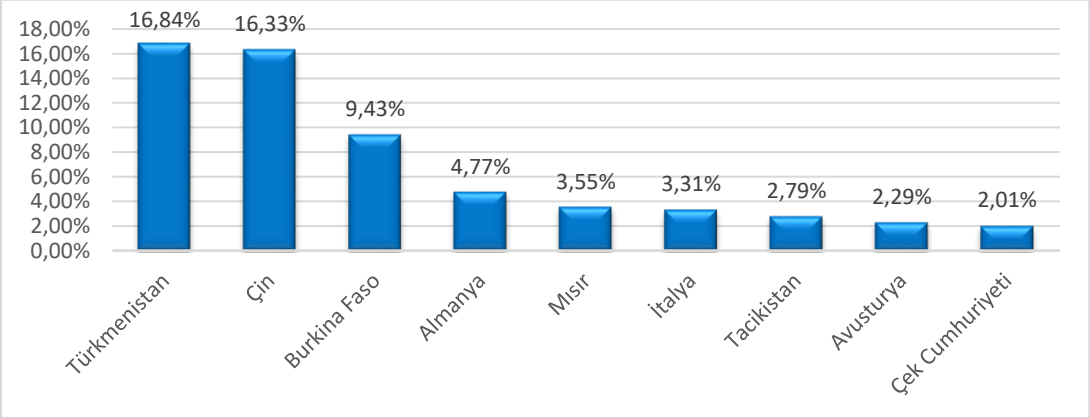

Kaynak: TÜİK

Adıyaman ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %94,99'unu, il ithalatının da %38,32'sini imalat sanayii oluşturmaktadır (Tablo 2.7).

Tablo2.7 Kısımlara Göre Dış Ticaret İthalat ve İhracat Verileri (1000 $)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	3	5	49	5		5
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor	12	9	19			

Madencilik ve Taş Ocakçılığı	533	356	243			
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	551	363	203	28		
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	34.620	26.032	16.422	27.008	26.518	31.959
İmalat Sanayi	296.716	516.055	321.394	24.240	16.380	19.857
Toplam	**332.435**	**542.820**	**338.329**	**51.280**	**42.898**	**51.820**

Kaynak: TÜİK

Adıyaman ilinin ihracatının %94,99'unu oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo2.8).

Tablo 2.8 2016 yılı Adıyaman İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**321.394**
Giyim eşyalarının imalatı	289.635
Tekstil ürünlerinin imalatı	9.402
Mobilya imalatı	4.763
Temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ilişkin malzemelerin imalatı	4.453
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	2.872
Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	2.504
Elektrikli teçhizat imalatı	2.302
Gıda ürünlerinin imalatı	1.500
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	1.070
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	668

Kaynak: TÜİK

Adıyaman ilinin ihracatının %38,32'sini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo2.9).

Tablo 2.9 2016 yılı Adıyaman İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**19.857**
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	7.843
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	5.219
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	2.658
Elektrikli teçhizat imalatı	1.394
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	626
Diğer imalatlar	453
Tekstil ürünlerinin imalatı	425

Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	366
Giyim eşyalarının imalatı	231

Kaynak: TÜİK

Adıyaman İlinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %55,79 ile örme giyim eşyası ve aksesuarı ilk sıradadır (Tablo2.10).

Tablo 2.10 2016 yılı Adıyaman İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Örme giyim eşyası ve aksesuarı	188.746.533	55,79
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	100.864.542	29,81
Yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular	11.098.658	3,28
Hububat	6.311.302	1,87
Mobilyalar, yatak takımları, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar vb., prefabrik yapılar	4.779.675	1,41
Eczacılık ürünleri	4.478.321	1,32
Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat	3.646.228	1,08
Örme eşya	3.430.567	1,01
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	2.869.675	0,85
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	2.311.513	0,68

Kaynak: TÜİK

Adıyaman ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %53,61 ile pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat ilk sıradadır (Tablo2.11).

Tablo 2.11 2016 yılı Adıyaman İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat	27.783.185	53,61
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	8.879.917	17,14
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	5.137.227	9,91
Canlı hayvanlar	3.020.851	5,83
Plastikler ve mamulleri	2.107.350	4,07
Yağlı tohum ve meyveler, muhtelif tane, tohum ve meyveler, sanayide ve tıpta kullanılan bitkiler, saman ve kaba yem	961.541	1,86
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	695.626	1,34
Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar	396.606	0,77

Muhtelif kimyasal maddeler (biodizel, yangın söndürme maddeleri, dezenfektanlar, haşarat öldürücüler, vb.)	338.885	0,65
Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi, cerrahi alet ve cihazlar, bunların aksam, parça ve aksesuarı	277.050	0,53

Kaynak: TÜİK

İlde İhracatı Yapılan Bazı Ürünler:

- Mobilyalar, yatak takımları, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar v.b, prefabrik yapılar,
- Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı
- Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları
- Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı
- Örme giyim eşyası ve aksesuarı
- Halılar ve diğer dokumaya elverişli maddelerden yer kaplamaları
- Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat
- Eczacılık ürünleri
- Hububat
- Yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular

(Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret, 2016)

İlde İthalatı Yapılan Bazı Ürünler:

- Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı
- Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı
- Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları
- Demir veya çelikten eşya
- Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat
- Debagatte ve boyacılıkta kullanılan hülasalar, tanenler, boyalar, pigmentler, vernikler, macunlar, mürekkepler
- Yağlı tohum ve meyveler, muhtelif tane, sanayide ve tıpta kullanılan bitkiler, saman ve kaba yem

(Kaynak: TÜİK Dış Ticaret Verileri,2016)

İlin Dış Ticarete Konu Olabilecek Potansiyeli

Enerji ve Petro-kimya sanayi, Gemi İnşa Sanayi, tekstil ve hammaddeleri ile hazır giyim-konfeksiyon imalatı, gıda ve içecek ürünleri, kağıt ve kağıt ürünleri, mobilya imalatı, ana metal sanayi, tarım ve tarıma dayalı sanayi sektörleri dış ticarete konu olabilecek potansiyele sahip sektörlerdir.

İlin Dış Ticaretle İlgili Sorunları Ve Değerlendirmesi

- İhracatın teknoloji düzeyi düşük: Adıyaman'ın dış ticareti teknoloji düzeyine göre incelendiğinde orta-ileri teknolojili ürünler ithal ederken düşük teknolojili ürünler ihraç ettiği görülmektedir. Bu durum ihracat yapısının yüksek katma değerli ve ileri teknolojiye dayalı ürünler yerine çoğunlukla ucuz insan kaynağına dayalı, emek yoğun ve katma değeri düşük ürünlere dayalı olduğunu göstermektedir. Bu nedenle ilde ileri teknolojiye dayalı sektörlerin dış ticaret içerisindeki payının artırılması ve düşük teknolojili sektörlerde yüksek katma değerli ürünlere geçişin sağlanması imalat sanayinin rekabet gücünün yükseltilmesi için önem kazanmaktadır.
- İhracat pazarlarının çeşitlendirilmesinin artırılması önemli bir ihtiyaçtır. İhracatta öne çıkan sektörlerin uluslararası pazar araştırma ve analiz çalışmalarının desteklenmesi, tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin yürütülmesi önem arz etmektedir.

2.6 İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

2.6.1 Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

Gıda sanayinde yapılabilecek yatırımlar:

- Makarna üretim tesisi,
- Patates cipsi ve mısır çerezi üretim tesisi,
- Ayçiçek yağı üretim tesisi,
- Bisküvi ve gofret üretim tesisi,
- Fıstık esaslı ve çikolata ve kakaolu mamuller üretim tesisi.

Tekstil sektöründe yapılabilecek yatırımlar:

- Kumaş boyama tesisi,
- Akrilik battaniye üretim tesisi,
- Tekstil makineleri imalatı tesisi,
- Sentetik devamsız lifler,
- Pamuk ipliği,
- Dokunmuş mensucat,
- Örme, tüylü mensucat(sentetik, suni liften).

Diğer sektörlerde yapılabilecek yatırımlar:

- Katı atık ayırma ve geri dönüşüm tesisi,
- Polipropilen çuval üretim tesisi,

- Beton kiremit imalatı tesisi,
- Su şişeleme tesisi,
- Sabun üretim tesisi,
- Bakliyat eleme ve paketleme tesisi,
- Kriko esaslı sabit kaldırıcı cihazları üretim tesisi,
- Sulama ekipmanları üretim tesisi,
- CTP boru imalatı tesisi,
- Kraft torba kâğıdı üretim tesisi,
- Toprak işleme makineleri imalatı tesisi,
- Soğuk hava deposu imalatı
- Suni ve sentetik elyaf,
- Tekstil, giyim eşyası ve deri işlemede kullanılan makineler.

1.6.2 Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

Tarım sektöründe yapılabilecek yatırımlar:

- Sert buğday üretimine yönelik yatırımlar,
- Renkli pamuk üretimine yönelik yatırımlar,
- Seracılık (sebze ve süs bitkisi) yatırımları,
- Bağ-bahçe yatırımları,
- Meyve ve sebze yetiştiriciliğine yönelik yatırımlar,
- Ceviz, badem ve antep fıstığı yetiştiriciliğine yönelik yatırımlar,
- Kültür mantarı üretimine yönelik yatırımlar,
- Damızlık (hibrit) tohum üretim tesisi,
- Susam yağı, tahin, pekmez ve helva üretim tesisi.

Hayvancılık sektöründe yapılabilecek yatırımlar:

- Su ürünleri üretimi ve işleme tesisi,
- Arıcılık ve bal üretimine yönelik yatırımlar,
- Tiftik keçisi yetiştiriciliği,
- Et besiciliği,
- Süt besiciliği,
- Yumurta tavukçuluğu,
- Et tavukçuluğu,

- Hindi yetiştiriciliği,
- Devekuşu yetiştiriciliği.

Maden sektöründe yapılabilecek yatırımlar:

- Bakır madeni ocak işletmeciliği,
- Linyit kömürü ocak işletmeciliği,
- Mermer ocak işletmeciliği
- Mermer işleme atölyeleri.

Diğer sektörlerde yapılabilecek yatırımlar:

- Gıda sanayi sektörü,
- Turizm sanayi sektörü,
- İnşaat sanayi sektörü,
- Yer altı kaynaklarına dayalı maden, petrol sanayi sektörü,
- Orman ürünlerine dayalı ve mobilya sanayi sektörü,
- Yedek parça sanayi sektörü,
- Genel imalat sanayi sektörü.

2.7 SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. İl genelinde yapılan anket çalışmalarından çıkan sonuçlara göre; Firmaların yatırım ve işletme sermayesi ihtiyacının karşılanması için gerekli olan finansmanın temininde, yeni pazarlara girme, marka yaratma ve teknolojik gelişmelerin takip etmede yetersiz kaldıkları.
2. Firmaların üretim planlamasının sipariş odaklı olduğu, seri üretim zincirine sahip firmaların sayısının az olduğu dolayısıyla kapasite kullanım oranının büyük oranda siparişe göre şekillendiği, firmaların tam kapasitede çalışamamaları.
3. Firmaların reklam, pazarlama, marka oluşturma vb. konulara yeterince önem vermemesi, iç pazarla yetinmeleri, dış pazarlara açılmada güvensiz olmaları.
4. Pazar gücü eksikliğinin sebebinin ise firmaların pazarlama, reklam, tanıtım ve markalaşma noktasında yeterli düzeyde olmamasının uzantısı olarak rakip ürünlerle rekabet noktasında yetersiz kalınması.
5. Firmaların yurtiçi ve yurtdışı fuar ve organizasyonlara iştirak etmedikleri, bu konuda KOSGEB desteklerinden yeterince istifade edemedikleri,

6. Firmaların Ar-Ge çalışmalarına ihtiyaç duymamaları, nitelikli eleman istihdam etmemeleri, Ar-Ge ve tasarım birimlerini oluşturmamaları, Ar-Ge yatırımlarına yeterli sermaye ayırmamaları,
7. Firmaların danışmanlık, personel eğitimi, ara eleman ihtiyacı ve proje hazırlama desteği ihtiyacının ön plana çıktığı, bu ihtiyaçlarını temin etmede üniversiteden yeterince istifade edememeleri.
8. Adıyaman sanayisinin en önemli sorunlarının başında kalifiye işgücü eksikliğinin geldiği Kalifiye işgücü eksikliğinin en önemli nedeninin ise İlde profesyonel çalışanlara yönelik yeterli maddi ve sosyal imkânlarının sunulamamasıdır.
9. Firmaların kurumsallaşma konusunda yetersiz kalınması, profesyonel yönetim anlayışının gelişmemiş olması ve önemsenmemesi,
10. Firmaların varlıklarını sürdürebilmelerinin ve büyüyüp gelişebilmelerinin temel koşulu olarak görülen ulusal ve uluslararası kalite belgelerinin olmayışı.

3. AFYONKARAHİSAR İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

3.1. AFYONKARAHİSAR İLİ SANAYİ YAPISI

Afyonkarahisar, ülkemizdeki coğrafî konumuna rağmen yıllarca sanayileşme sürecine girememiştir. Son yıllarda Afyonkarahisar, özel sektörün de yatırımlara yönelmesiyle sanayileşmede yeni bir döneme girmiştir. Afyonkarahisar'da büyük bir gelişme gösteren geçim kaynaklarından biri de imalât sanayidir. Eskiden beri bilinen kaymak ve kaymaklı şeker üretimi ile birlikte sucuk üretimi, şehir ekonomisinde önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle İscehisar ve çevresinde çıkarılan mermer ise farklı biçimlerde işlenmek suretiyle yurt içine ve yurt dışına satılmakta, yörenin geçim kaynağı özelliğini korumaktadır. Bunun yanında makarna, un, yem, tuğla, yağ ve lâstik vb. imalât sektöründeki yatırımlar sanayileşme sürecini belirgin olarak ortaya koymaktadır. Başlangıçta tarıma dayalı olarak gelişme gösteren sanayi sektörü, günümüzde çeşitlilik göstererek gelişimini sürdürmektedir. Ayrıca Afyonkarahisar merkez ve ilçelerinde çeşitli büyüklükte de organize sanayi bölgeleri ve küçük sanayi siteleri bulunmaktadır.

Afyonkarahisar ilinde ticarî hareket oldukça fazladır ve ilin ticarî önemi giderek artmaktadır. Bunun başlıca sebepleri coğrafî konum ve ulaşım imkânlarının elverişli olmasıdır. Mevcut durumda Afyonkarahisar ekonomisinin lokomotifi, yerel kaynaklara dayalı üretim yapan KOBİ'lerdir. Ayrıca Termal Turizm yatırımlarının da hızlanması, İl ekonomisinin sektörel düzeyde çeşitlenmesine ve zenginleşmesine katkı sağlamaktadır. Afyonkarahisar Organize Sanayi Bölgesi, şehir merkezinden takriben 4 km mesafede, Beyyazı Kasabası, eski Ankara yolu ve yeni çevre yolu üzerinde bulunan, mülkiyeti Hazineye, Belediye'ye ve kısmen şahıslara ait olan Çapak Kırı mevkiinde kurulmuştur. Afyonkarahisar, konumu itibariyle karayolları ve demiryolu ulaşımının merkezi yerinde bulunduğundan organize sanayi bölgesi hızla gelişmektedir.

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

3.1.1 Afyonkarahisar İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Afyonkarahisar ili Ege Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 3.1).

Ege Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Afyonkarahisar ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %6,3'lük oran ile bölgede altıncı sırada yer almaktadır.

Grafik 3.1 Ege Bölgesinde Yer Alan İllere Göre Sanayi İşletmelerinin Dağılımı (%)

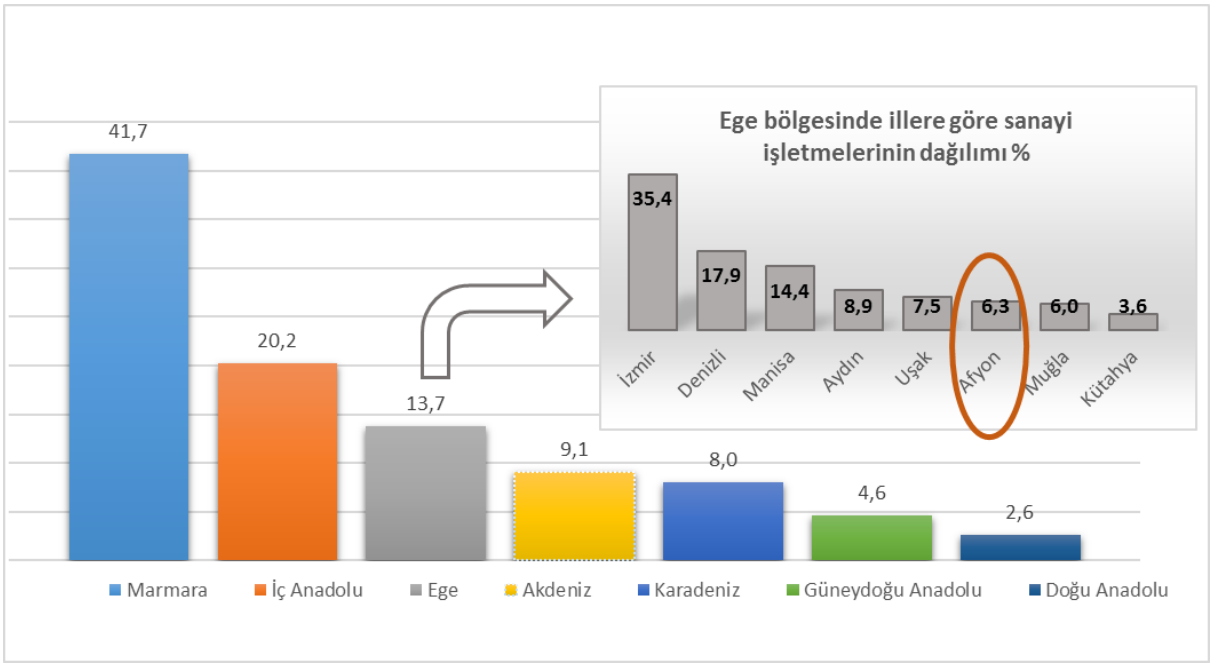

a. Ölçek Dağılımı

Afyonkarahisar ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, % 56,7' si Mikro, % 34,6'sı Küçük , %7,9'u Orta, %0,9'u Büyük Ölçekli işletmelerdir (Grafik 3.2).

Grafik 3.2 Afyonkarahisar İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

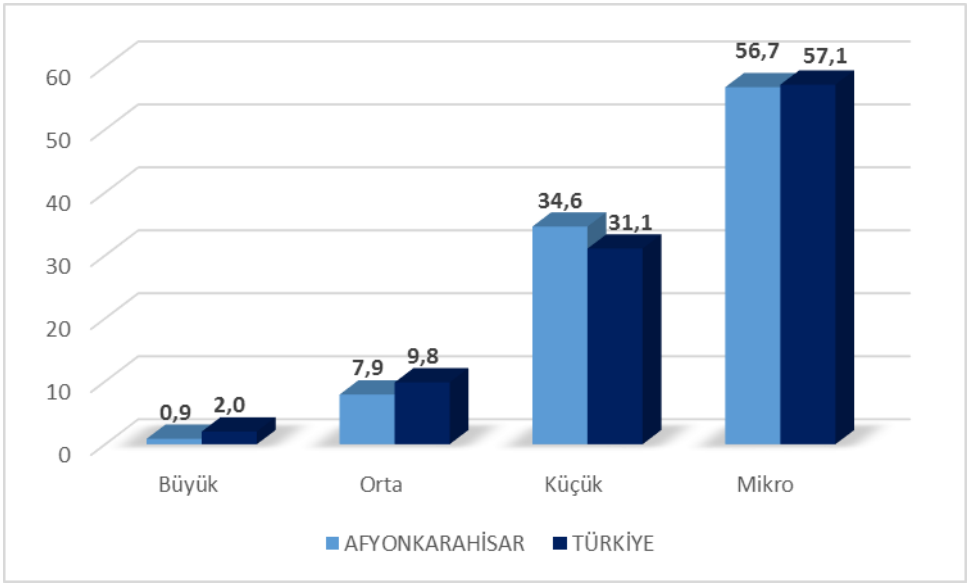

b. Sektörel Dağılım

Afyonkarahisar ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %35,7 ile Metalik olmayan mineral ürünler, ikinci sırada %28,4 ile Gıda ürünleri ve üçüncü sırada ise % 9,4 ile Makine ve ekipmanlar sektörü yer almaktadır (Grafik 2.3).

Grafik 3.3 Afyonkarahisar İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

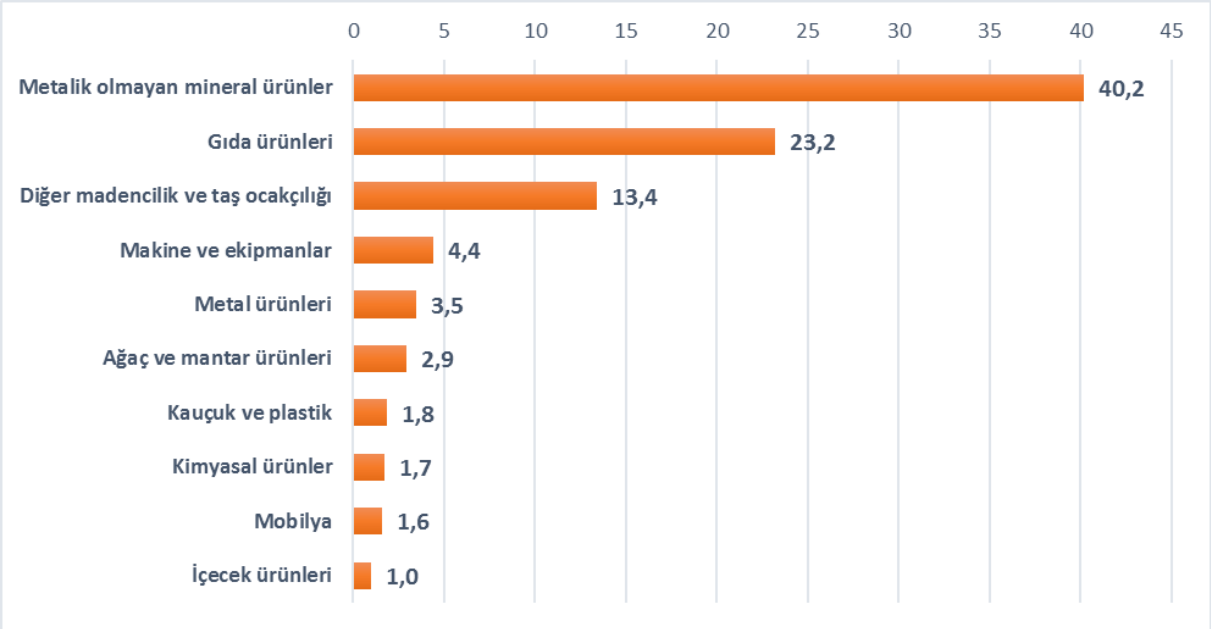

c. Çalışan Sayısı

Afyonkarahisar İlinde sanayi sektöründe istihdamda %32,26 ile Metalik olmayan mineral ürünler sektörü, %25,85 ile Gıda ürünleri sektörü, %8,53 ile Diğer madencilik ve taş ocakçılığı sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın % 0,57'si Afyonkarahisar ilinde gerçekleşmektedir (Tablo3.1).

Tablo 3.1 Afyonkarahisar İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Metalik olmayan mineral ürünler	6080	32,26	5,98
Gıda ürünleri	4872	25,85	12,75
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	1608	8,53	2,16
Tekstil ürünleri	862	4,57	12,58
Metal ürünleri	846	4,49	8,55
Giyim eşyaları	817	4,34	8,79
Makine ve ekipmanlar	592	3,14	6,71
Kauçuk ve plastik	473	2,51	6,16
Ana metal	312	1,66	4,29
Kimyasal ürünler	278	1,48	3,45
Genel Toplam	***18846***	***-***	***0,57***

Afyonkarahisar İlinde Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Büyük İşletme aşağıda sıralanmıştır:

- Gamma Giyim Ev Tekstili Gıda Ve Tarım Ürünleri Sanayi Ticaret Anonim Şirketi Dazkırı Şubesi
- Berat Pet Geri Dönüşebilen Maddeler Temizlik Nakliyat İmalat Sanayi Ve Ticaret
- Emek Mermer Sanayi Ticaret
- Avşar Emaye Sanayi Ve Ticaret
- Toprak Mahsülleri Ofisi Afyonkarahisar Alkoloidleri Fabrikası İşletme Müdürlüğü

3.2. AFYONKARAHİSAR İLİNDE SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 3.2. Afyonkarahisar İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Afyonkarahisar	3	9	-

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

3.3 AFYONKARAHİSAR İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Tablo 3.3 Afyonkarahisar İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı (%)	Toplam Türkiye Payı (%)
Faydalı Model Başvurusu	106	21	127	0,61	0,30
Marka Başvurusu	4.281	311	4.592	0,33	0,40
Patent Başvurusu[3]	103	13	116	0,20	0,25
Tasarım Başvurusu	504	61	565	0,16	0,11
Tasarım Dosya Sayısı	153	19	172	0,23	0,16
Genel Toplam	**760**	**93**	**853**	**0,06**	**0,05**

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

[3] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

3.4 AFYONKARAHİSAR İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 3.4 Afyonkarahisar İli KOSGEB Destekleri

Sıra	Veri		2016 Yılı		İl Toplamı (2012-2016 Yılları Arası)	
1	Toplam Destek Tutarı (TL)*		3.527.581		11.289.576	
	Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**		Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)	KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)	Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)	KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)
			2.426.395	486.179	7.725.395	1.287.123
2	Diğer Bilgiler	TEKMER / İŞBİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ	-			
		İŞGEM BİLGİLERİ	-			
		KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ	-			
		LABORATUVAR HİZMETLERİ	-			
		UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ	2016 yılında düzenlenen 74 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 3.092 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.			
		YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ	2016 yılında KOSGEB destek programlarının tanıtımına yönelik 8 adet etkinlik düzenlenmiştir.			
		DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER	-			

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 3.5 Afyonkarahisar İli TÜBİTAK Destekleri

Veri		2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	561.096	26.974.717
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	302.372	2.480.367
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	48.327	3.261.203
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	284.080	595.463
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	2.207	17.876

* 2017 sabit fiyatlarıyla

3.5 AFYONKARAHİSAR İLİ TİCARET YAPISI

3.5.1 Afyonkarahisar İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilerden yararlanılarak Afyonkarahisar ili sektörel net satışlarının il imalat sanayiinden aldıkları paylara yönelik tablo aşağıda verilmiştir. İl imalat sanayiinde net satışı en fazla olan sektör %42,2 ile gıda ürünlerinin imalatı ve ardından %36,6 ile diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı olmuştur. Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı sektörü, 395 girişimci sayısı ve 8.683 çalışan sayısı ile istihdama en çok katkıda bulunan sektör olmuştur (Tablo 3.6)

Tablo 3.6 Afyonkarahisar İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayiinden Aldıkları Paylar (İlk On Sektör) (%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Gıda ürünlerinin imalatı	3.446	233	42,2
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	8.683	395	36,6
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	1.172	47	4,9
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	798	62	3,6
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	182	19	3,4
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	560	42	2,4
Tekstil ürünlerinin imalatı	608	19	1,5
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	248	37	1,2
Mobilya imalatı	302	42	0,9
Elektrikli teçhizat imalatı	84	14	0,8

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

3.5.2 Afyonkarahisar İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısı 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 3.4'te gösterilmiştir. Grafik 3.4'e göre 2016 yılında Afyonkarahisar ilinde ithalat 296.186.778 dolar, ihracat ise 121.148.440 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 1.4 Afyonkarahisar İli Dış Ticareti

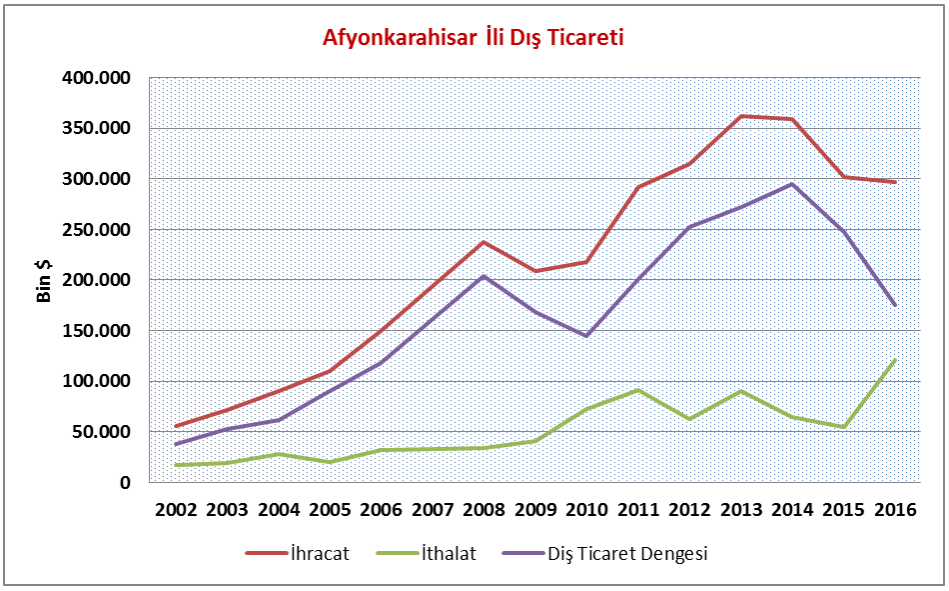

Kaynak: TÜİK

Afyonkarahisar ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkeler sırasıyla % 21,98 ile Irak, %17,74 ile ABD,% 11,36 ile Çin başta olmak üzere, Fransa, Hindistan, Almanya, Avustralya ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 3.5).

Grafik 3.5 Afyonkarahisar İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

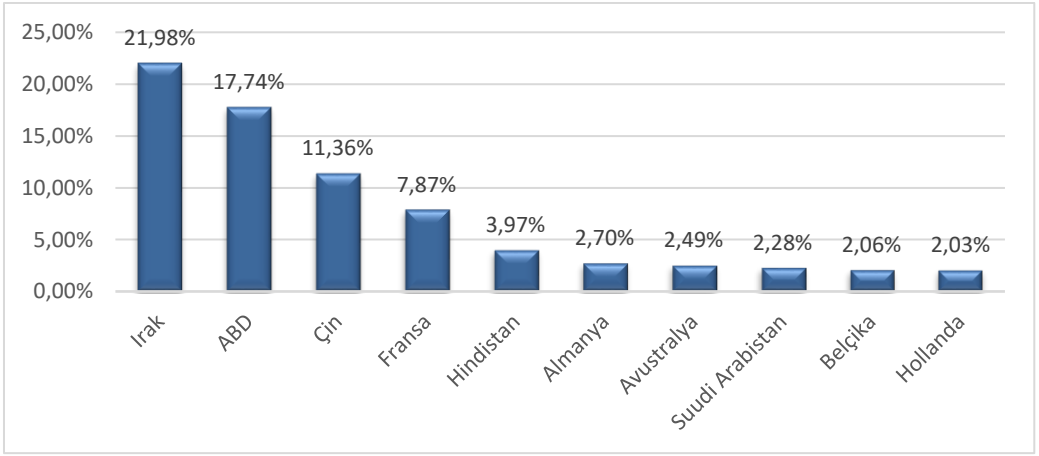

Kaynak: TÜİK

Afyonkarahisar ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkeler sırasıyla % 37,22 ile Çin, %15,59 ile Arjantin, % 4,66 ile Almanya başta olmak üzere; Rusya, İtalya, Bulgaristan, Kosova, Bosna-Hersek, İngiltere, Avustralya ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik3.6).

Grafik 3.6 Afyonkarahisar İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

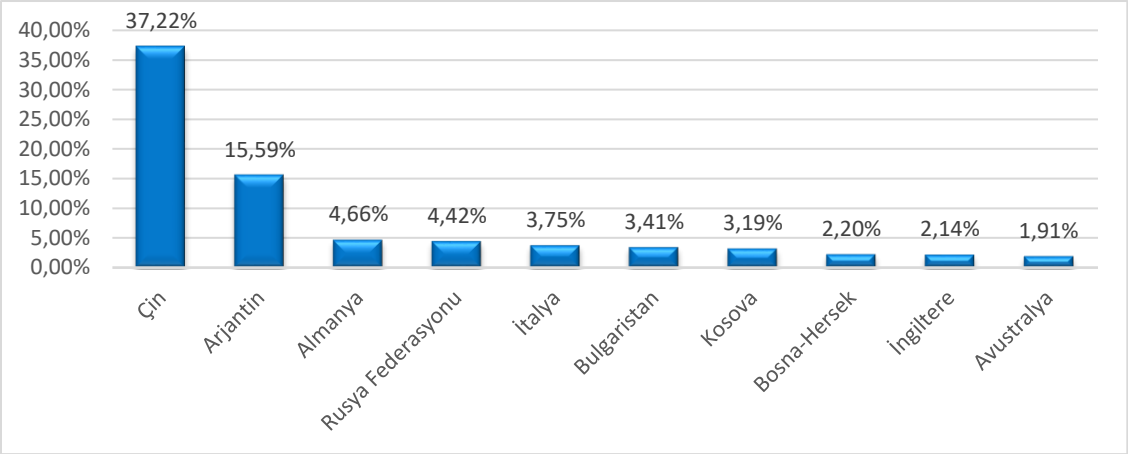

Kaynak: TÜİK

Afyonkarahisar ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %63,32'sini, il ithalatının da % 61,98'ini imalat sanayii oluşturmaktadır (Tablo3.7).

Tablo 3.7 Kısımlara Göre Dış Ticaret İthalat ve İhracat Verileri (1000 $)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	44	36	43	211	151	376
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor				1	0	
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	40.988	32.135	39.103	464	675	616
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri				4.086	1.113	4.271
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	122.051	80.420	69.474	11.455	8.973	40.787
İmalat Sanayi	196.182	189.247	187.567	47.980	43.595	75.098
Toplam	**359.265**	**301.839**	**296.187**	**64.197**	**54.508**	**121.148**

Kaynak: TÜİK

Afyonkarahisar ilinin ihracatının %63,32'sini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 3.8).

Tablo 3.8 2016 yılı Afyonkarahisar İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**187.567**
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	133.104
Gıda ürünlerinin imalatı	29.952
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	11.701
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	3.716
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	2.608
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	2.606
Elektrikli teçhizat imalatı	1.484
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	1.192
Tekstil ürünlerinin imalatı	491

Kaynak: TÜİK

Afyonkarahisar ilinin ithalatının % 61,98'ini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 3.9).

Tablo 3.9 2016 yılı Afyonkarahisar İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**75.098**
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	38.355
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	7.071
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	6.659
Elektrikli teçhizat imalatı	4.901
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	4.353
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	4.071
Gıda ürünlerinin imalatı	3.269
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	3.153
Ana metal sanayii	1.082
Tekstil ürünlerinin imalatı	908

Kaynak: TÜİK

Afyonkarahisar ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %44,86 ile taş, alçı, çimento, amyant, mika veya benzeri maddelerden eşya ilk sıradadır (Tablo3.10).

Tablo 3.10 2016 yılı Afyonkarahisar İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Taş, alçı, çimento, amyant, mika veya benzeri maddelerden eşya	132.859.342	44,86
Süt ürünleri, yumurtalar, tabii bal, diğer yenilebilir hayvansal menşeli ürünler	57.637.431	19,46
Tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento	39.107.157	13,20
Yağlı tohum ve meyveler, muhtelif tane, tohum ve meyveler, sanayide ve tıpta kullanılan bitkiler, saman ve kaba yem	10.671.739	3,60
Demir veya çelikten eşya	10.205.513	3,45
Sebzeler, meyveler, sert kabuklu meyveler ve bitkilerin diğer kısımlarından elde edilen müstahzarlar	7.311.382	2,47
Etler ve yenilen sakatat	6.749.938	2,28
Hayvansal ve bitkisel katı ve sıvı yağlar, yemeklik katı yağlar, hayvansal ve bitkisel mumlar	5.973.096	2,02
Gıda sanayiinin kalıntı ve döküntüleri, hayvanlar için hazırlanmış kaba yemler	3.479.606	1,17
Şeker ve şeker mamulleri	3.383.110	1,14

Kaynak: TÜİK

Afyonkarahisar ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %35,14 ile elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı ilk sıradadır (Tablo 3.11).

Tablo 3.11 2016 yılı Afyonkarahisar İli İthalata Konu Olan İlk 10 Fasıl

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	42.571.211	35,14
Yağlı tohum ve meyveler, muhtelif tane, tohum ve meyveler, sanayide ve tıpta kullanılan bitkiler, saman ve kaba yem	29.080.232	24
Canlı hayvanlar	11.608.246	9,58
Plastikler ve mamulleri	6.341.019	5,23
Kauçuk ve kauçuktan eşya	4.289.243	3,54
Demir veya çelikten eşya	3.990.649	3,29
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	3.502.382	2,89
Barut ve patlayıcı maddeler, pirotekni mamulleri, kibritler, piroforik alaşımlar, ateş alıcı maddeler	2.706.116	2,23
Emdirilmiş, sıvanmış, kaplanmış veya lamine edilmiş dokunabilir mensucat, dokunabilir maddelerden teknik eşya	2.328.900	1,92
Taş, alçı, çimento, amyant, mika veya benzeri maddelerden eşya	1.407.333	1,16

Kaynak: TÜİK

3.6 İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

3.6.1 Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

Afyonkarahisar bulunduğu coğrafya nedeniyle pek çok sayıda ürün çeşidine, yeraltı kaynaklarına sahiptir. Sadece ilin değil bölgenin ve ülkemizin ürün ihtiyacını karşılayan sektörlere yatırım yapılabilir.

Mermer, Doğal-Taş Sanayi: Genel olarak İscehisar ilçemiz çevresinde bulunmaktadırlar. İlimizde zengin ve kaliteli mermer yataklarının işletilmesi ve işlenmesi, sektörün hızla gelişmesini sağlamıştır. Türkiye'de blok mermerin üçte biri Afyonkarahisar İscehisar'da çıkarılmaktadır. Bu sektörde işçi, ustabaşı, mühendis, teknisyen ve idari personel olmak üzere çok sayıda kişi istihdam edilmektedir. Toplam mermer rezervi 400 milyon m³ olarak tahmin edilen Afyonkarahisar'da yıllık üretim kapasitesi 6,9 milyon m³ civarında olmakla birlikte, mermer çıkarılması ve işlenmesi sürecinde %30'lara varan kayıplar oluşmaktadır. Yörede Afyonkarahisar Kaymak, Havai, Afyonkarahisar Şeker, Kaplan Postu, Afyonkarahisar Gül, Afyonkarahisar Gri, Hareli, Beyaz Bal Sarısı, Patlıcan Moru, Çıtırlı ve Kirli türü mermerler çıkarılmaktadır.

Hayvancılık Sektörü: Afyonkarahisar Ticaret Borsası tarafından, Tavuk - Yumurta Sektörüne yönelik olarak "Afyonkarahisar Tavukçuluk ve Yumurta Sektörü İhracat Kümelenme Projesi" adı altında UR-GE projesi hazırlanarak yürütülmesine karar verilmiştir. Bu bağlamda hazırlanacak olan proje destek almak üzere Ekonomi Bakanlığına sunulacaktır. Hazırlanarak, yürütülecek projenin amacı projeye iştirak eden sektördeki üyelerimizin kümelenerek, uluslararası arenada rekabetçiliğini ve ihracatını artırmaktır. UR-GE projesinde eğitim ve danışmanlık, ihtiyaç analizi, yurtdışı pazarlama ve inceleme gezileri, alım-heyeti programları faaliyetleri yürütülecek ve projeye katılım sağlayan firmaların tüm faaliyet giderlerinin % 75 'i Ekonomi Bakanlığınca karşılanarak hibe edilecek, % 25'i ise firma tarafından karşılanacaktır. Türkiye'deki yumurta tavuklarının %13,5'i Afyonkarahisar'dadır. Afyonkarahisar, Türkiye'de 12.720.000 ile en fazla yumurta tavuğuna sahip 1.ildir. Toplamda %13,56'lık bir kısmı Afyonkarahisar ilinde bulunmaktadır. Türkiye'deki toplam kümes hayvanlarının sayısının %4,4'ü olmak üzere Afyonkarahisar'dadır.

Şekerleme Sanayi: Afyonkarahisar'ın simgesi haline gelen şekerleme ve lokum imalatı oldukça yaygındır. Meyve, kuruyemiş, kaymak, gül gibi malzemeler ile çeşitlendirilen lokumun uluslararası bilinirliği vardır ve ilde yıllardır büyük bir ustalıkla üretilmektedir. İlde lokum haricinde kaymaklı şeker, helva, tahin, pişmaniye, reçel imalatı da olup ürünlerin ihracatı yapılmaktadır.

Seracılık: İlimizde, özellikle termal seracılık adına yapılan çalışmalar önem kazanmaya başlamıştır. Jeotermal kaynaklar açısından zengin olan Afyonkarahisar; bu avantajını şehir ve otel ısıtmasının ardından seralarda da kullanmaya başlamıştır. "Teknolojik Termal Sera" adı verilen seralara yatırım her geçen gün artmaktadır. Afyonkarahisar'da "Organize Seracılık Bölgesi" kurulmasına yönelik çalışmalar devam etmektedir. Kurulacak Organize Sanayi Bölgesi 350 bin metrekarelik alanda faaliyet gösterecektir. Organize Seracılık Bölgesinin

hayata geçirilmesi ile Afyonkarahisar'ın tarım üretimi artacağı gibi; tarım ürünlerinde elde ettiği gelirleri artacaktır.

Afyonkarahisar seracılıkta jeotermal enerjiyi kullanma bakımından Türkiye genelinde ilk sırada yer alıyor "Türkiye'nin jeotermal başkent" ifadesini kendine slogan edinen Afyonkarahisar'da jeotermal enerji birçok alanda kullanılmaya devam ediliyor. Turizm ve kentin ısıtılmasının yanı sıra jeotermal seracılıkta da Afyonkarahisar'ın jeotermal varlığı büyük önem arz etmeye başladı. İlimizin pek çok bölgesinde jeotermal seracılık adına çalışmalar yapılmaktadır.

3.6.2 Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar:

Sanayi Sektöründe Yapılabilecek Yatırımlar

-Enerji Sektörü Afyonkarahisar çevre iller içinde en yüksek rüzgâr enerjisi potansiyeline sahip ildir.

- Lojistik sektörü

- Motorlu kara taşıtları sanayi

- Motor aksamları, aktarma organları ve otomotiv elektriğine yönelik sanayi yatırımları

- İnşaat - gayrimenkul geliştirme sanayi

- Mermer sektöründeki büyümeye paralel olarak mermer makinaları sektörü

- Sucuk, lokum gibi marka değeri olan ürünlerin çeşitlemesi üzerine yönelik yatırımlar

- Un sektörü

- Makarna ve bisküvi sektörü

- Patates ürünleri ve cips sektörü

- Kauçuk sanayi

3.7 SORUNLAR ve ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. Afyonkarahisar'ın marka başvuru ve tescilinde ülke genelindeki payının, ildeki sanayi gelişimi göz önüne alındığında ve marka tescilinin yasal koruma sağlama, fiyat stratejisini firmanın belirlemesi gibi avantajları olduğu için daha yüksek olması gerektiği görülmektedir. Bu bağlamda patent danışmanlık hizmetleri geliştirilmelidir.
2. İlimiz, kara-hava-demir yolların buluşma noktasında, doğal ve kültürel zenginlikleriyle önemli bir turizm merkezi olması ile önemli bir potansiyele sahiptir. İlimizin coğrafi konumu bakımından kavşak noktasında bulunması dikkat çekicidir. Stratejik konumu itibari ile büyük metropoller olan İstanbul, Ankara, İzmir ve Antalya'nın ortasındadır. Coğrafi konum bakımından önemli bir noktada olan İlimize

Uluslararası Fuar, Konferans ve Kongre Merkezi kurulması için çalışmalar yapılmalıdır. Bunun için bedelsiz arsa tahsis edilmeli, teşvik kapsamına alınmalıdır. İlimize TOBB öncülüğünde, ilgili kamu ve özel kurum ve kuruluşları ile il-ilçe Oda ve Borsaları ortaklığında Fuar, Konferans ve Kongre Merkezi kazandırılmalıdır.

3. Araştırma ve geliştirme faaliyetleri, üretilen malların özelliğini (nitelik, kalite ve tasarım gibi unsurları) geliştirdiğinden katma değerin arttırılmasını sağlamaktadır. İldeki işletmelerde Ar-Ge harcamalarının ciroya oranı çok düşük seviyededir. Özellikle katma değeri yüksek ara ürünlerin üretilmesi, bu ürünlerin ihracatını artırıp ithalatını azaltacağından dış ticareti olumlu etkileyecektir. Söz konusu Ar-Ge faaliyetleri için teknoloji geliştirme ve tasarım merkezleri, işletmelere ihtiyaç duydukları ortamı sağlamaktadır. Bu merkezlerde yer alan işletmeler araştırma ve geliştirme süreçlerinde çeşitli teşvik ve muafiyetlerden de yararlanabilmektedir. Ayrıca; endüstriyel tasarım çalışmaları ürünlerin nitelik ve işlevini geliştirerek yaratılan katma değeri arttırmaktadır. Üniversite-sanayi işbirliklerinin geliştirilmesine katkı sağlayacak kurulmuş olan Zafer Teknoloji Geliştirme Bölgesinin etkinliğinin artması ve tasarım merkezlerinin kurulması, ileri teknolojili ve tasarım yoluyla geliştirilmiş, katma değeri yüksek ürünlerin üretilmesini sağlayacak, firmaların kullandıkları teknoloji düzeyini arttırmaları için fırsat yaratacaktır. Bunlarla birlikte ildeki sanayi varlığının dağınık olması, devam eden sanayi gelişimi, özel sektörün yeni ürünlerinin test ve uygulama geliştirme ihtiyaçları da göz önünde bulundurulmalıdır. Bu doğrultuda, ilde kurulmuş olan Zafer Teknoloji Geliştirme Bölgesinin etkinliğinin artması ve tasarım merkezlerinin kurulması ve işletmelerin Ar-Ge faaliyetlerini arttırması önceliklidir.
4. Madencilik sektöründe katma değeri yüksek ürünlerin üretiminde sorunlar görülmekte madenler üretildiği gibi doğrudan veya basit zenginleştirme / kesme işlemlerinden sonra yurt dışına satılmakta; uç ürünler üretilmemektedir ve bu sorunlar dış ticareti olumsuz etkilemektedir.
5. Doğalgaz henüz tüm il ve ilçe OSB'lere ulaşamamış olması önemli bir sorun teşkil etmekte olup OSB'lere doğalgaz getirilmelidir.
6. Afyonkarahisar'da, lojistik faaliyetlerin bir arada yürütüldüğü, farklı taşımacılık türlerine ve uluslararası taşımacılık koridorlarına erişime ve ticari süreçlere müdahil tüm kurum ve kuruluşların bir arada bulunmasını sağlayan lojistik merkez bulunmamaktadır. Lojistik merkezleri, sanayi altyapısının oluşturulması ve geliştirilmesi bakımından da bir gerekliliktir. Bu çerçevede ayrıca lojistik merkez ile liman ve sanayi bağlantısını göz önünde bulunduracak şekilde yeni demiryolu hatlarının yapılması da önceliklidir.
7. Kütahya Merkez ilçe ile yoğun ticari ilişkisi bulunan Afyonkarahisar Merkez ilçesinin, Emirdağ dışındaki ilçelerle yük trafiğinin oldukça zayıf olduğu görülmektedir. Bu ilçelerin başka merkezlerle de güçlü ticari ilişkisinin olmaması, söz konusu ilçelerin erişebilirliğinin düşüklüğüyle ilişkilidir.
8. İlde farklı alanlarda rüzgâr, güneş, biokütle ve jeotermal enerjisi üretim potansiyeli mevcut olup bu alanların bazılarında yatırımlar hayata geçirilmiştir, bazılarında ise fizibilite ve yatırım çalışmaları devam etmektedir. Söz konusu yenilenebilir enerji türlerinin hepsinden elektrik üretimi mümkün olup jeotermal enerji ayrıca seraların,

hanelerin veya tesislerin ısıtılması amacıyla da kullanılabilmektedir. Ülke olarak yıllık elektrik üretimimizin yaklaşık yarısını doğalgazdan elde ettiğimiz düşünüldüğünde dışa bağımlılığın azaltılması ve uygun maliyete elektrik üretimi için yenilenebilir kaynaklardan elektrik üretiminin arttırılması önceliklidir.

9. Afyonkarahisar'ın merkezi konumda olup İstanbul-İzmir-Ankara gibi metropol illere şahsi araçla 3-4 saatlik mesafede olması, Havalimanından sadece İstanbul'a günde tek sefer düzenli uçuşların olması ve özellikle termal turizm amaçlı otellere giriş yapmak için gelecek yerli ve yabancı turistlere uygun olmayan saatlerde uçuşların olması, ilk bölgesel havalimanı olan Zafer Havalimanına olan talebin düşmesine neden olabilmektedir. Ayrıca Almanya'ya yapılan düzenli seferlerin artık yapılmaması ve toplam sefer sayısında yaşanan azalma, havayolu şirketlerinin Havalimanına ilgilerinin azalabileceğini göstermektedir.

10. Afyonkarahisardaki işletmelerde AR-GE harcamalarının ciroya oranı çok düşük seviyededir. İlk dönemlerinde ek bir maliyet olarak etki eden AR-GE faaliyetleri, sürecin devamında üretilen ürün ve ara mamullerdeki katma değeri ve karlılığı arttıracaktır. Özellikle katma değeri yüksek ara ürünlerin üretilmesi, bu ürünlerin ihracatını artırıp ithalatını azaltacağından dış ticareti olumlu etkileyecektir. AR-GE faaliyetlerinde bulunan işletmeler araştırma ve geliştirme süreçlerinde çeşitli teşvik ve muafiyetlerden de yararlanabilmektedir. Bu nedenlerle, işletmelerin AR-GE faaliyetlerinin arttırılması öncelikli olmalıdır.

4. AĞRI İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

4.1. AĞRI İLİ SANAYİ YAPISI

Ağrı kalkınmada birinci derecede öncelikli iller arasında yer almakta olup, kişi basına düsen gayri safi yurtiçi hasıla bakımından en son sıralarda bulunmaktadır. Mevcut sanayi tarım sektörüne, özellikle de hayvancılığa bağlı olarak gelişmiştir.

TÜİK, Genel Sanayi ve İşyeri Sayımı, 2002 ve Gelir İdaresi Dairesi Başkanlığı 2011 verilerine göre, TRA2 Bölgesi illerinde imalat sanayi sektöründe faaliyet gösteren 2.130 işyeri bulunmaktadır. Söz konusu 47 işyerlerinin yüzde 34,64'ü Ağrı'da yer almaktadır. Son on yılda imalat sanayi sektöründe faaliyet gösteren işletme sayısı iki kattan fazla artış göstermiştir. Alt imalat kolları bakımından en büyük artış %276 ile Metal Ürünleri sektöründe yaşanmıştır. Ağrı ilindeki mevcut 653 imalat sanayi sektörü işletmesinin %23,71'i gıda ürünleri ve içecek imalatı, %21,95'i metal ürünleri, %15,04'ü orman ve orman ürünleri, %11,38'i tekstil ürünleri ve giyim eşyası, %4,2'i ise makine ve teçhizat alt imalat kollarında, %23,71'i ise diğer imalat alanlarında üretim yapmaktadır.

Son 10 yıldaki işyeri sayısı Ağrı'da ise %139,6 artış göstermiştir. Bölge illeri ile kıyaslandığında son 10 yıldaki verilere göre Ağrı'nın en hızlı sanayileşen il olduğu görülmektedir. İlde faaliyet gösteren işyerlerinin değişim oranlarına göre, alt imalat kolları bakımından en fazla artış metal ürünleri alanında (%276,7) gerçekleşmiştir. Gıda ürünleri ve içecek alanında %212,5 tekstil ürünleri ve giyim eşyasında %95,3 orman ve orman ürünlerinde ise % 60,9'luk bir artış yaşanmıştır. Buna göre ildeki tüm imalat sektörleri yüzde 60'ın üzerinde artış göstermiştir. İlde alt imalat kolları bakımından gerçekleşen işyeri sayısı değişimleri incelendiğinde ilde öne çıkan işletmelerin Küçük Sanayi Sitelerinde ve şehir içindeki imalathanelerde yerleştiği sonucuna ulaşılmaktadır. 2 adet ayakkabı fabrikası, yem fabrikası, şeker imalathaneleri, tekstil atölyeleri vs. işletmeler şehir içinde faaliyet göstermektedir.

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

4.1.1. Ağrı İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Ağrı ili Doğu Anadolu Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 4.1).

Doğu Anadolu Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Ağrı ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %4,4'lük oran ile bölgede altıncı sırada yer almaktadır.

Grafik 4.1 Doğu Anadolu Bölgesinde Yer Alan İllere Göre Sanayi İşletmelerinin Dağılımı (%)

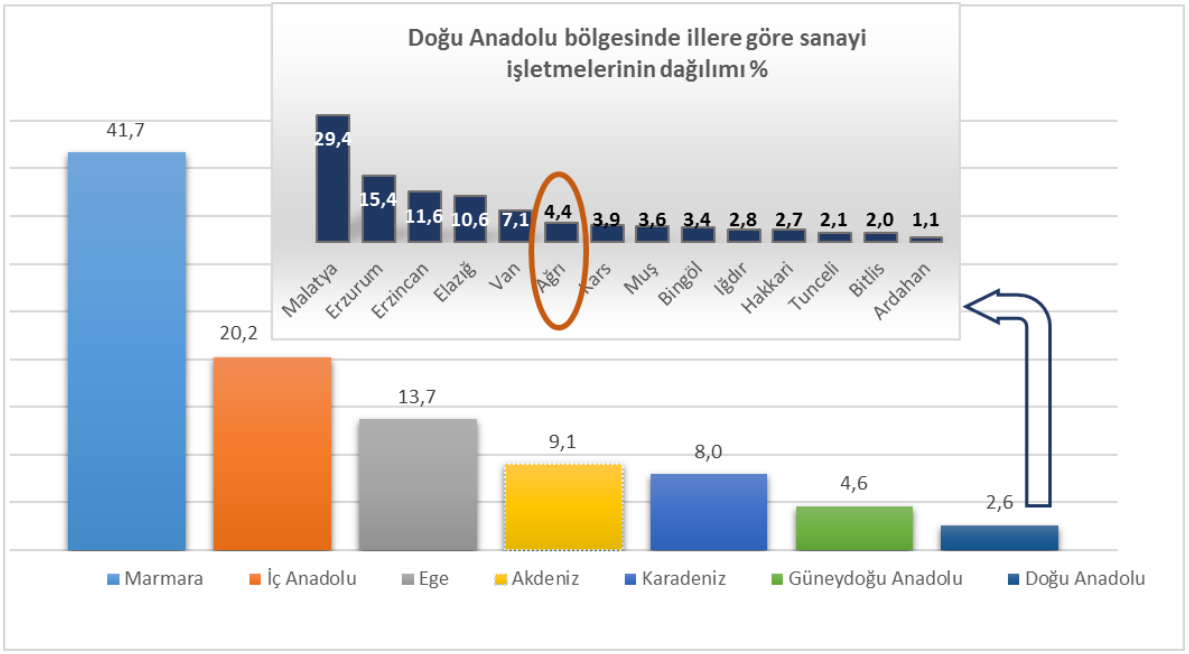

a. Ölçek Dağılımı

Ağrı ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, % 86,7' si Mikro, % 12,4'ü Küçük , %0,9'u Orta Ölçekli işletmelerdir (Grafik 4.2).

Grafik 4.2 Ağrı İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

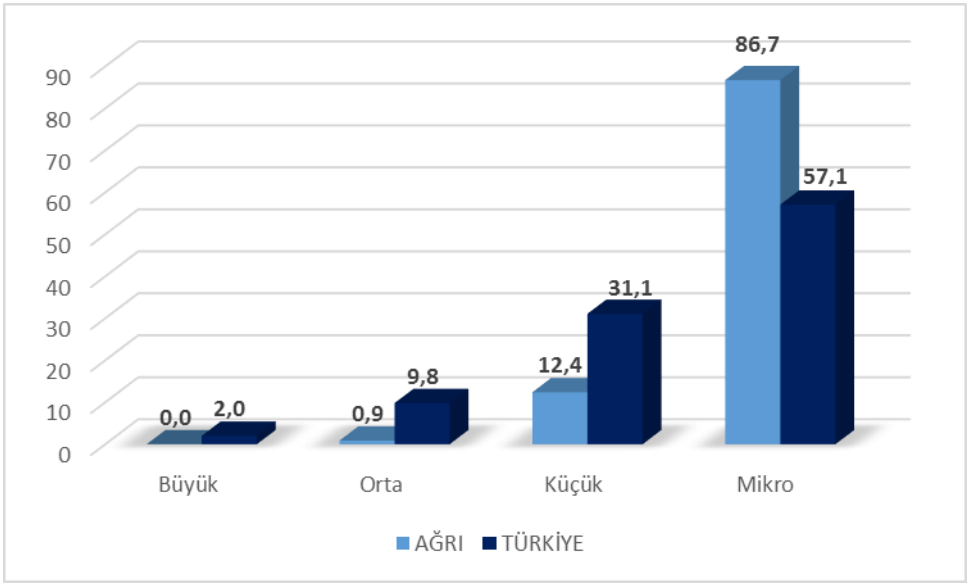

b. Sektörel Dağılım

Ağrı ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %40 ile Gıda ürünleri, ikinci sırada %15 ile Diğer madencilik ve taş ocakçılığı ve üçüncü sırada ise % 12,1 ile Metalik olmayan mineral ürünler sektörü yer almaktadır (Grafik 4.3).

Grafik 4.3 Ağrı İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

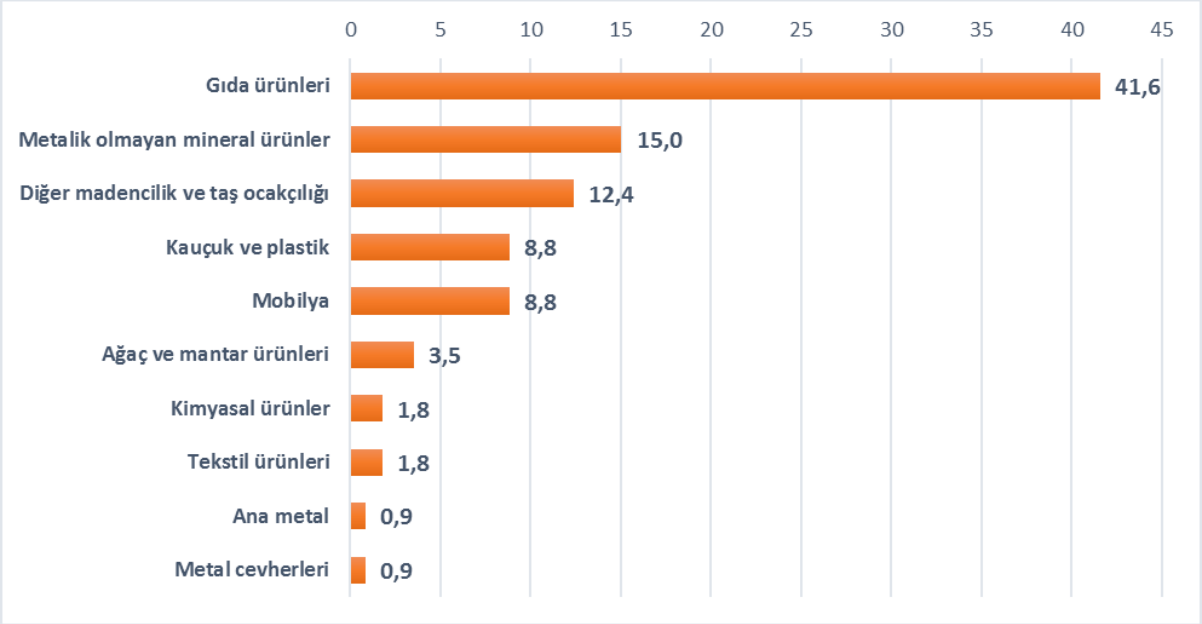

c. Çalışan Sayısı

Ağrı İlinde sanayi sektöründe istihdamda %33,38 ile Diğer madencilik ve taş ocakçılığı sektörü, %30,17 ile Gıda ürünleri sektörü, %13,48 ile Metalik olmayan mineral ürünler sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın % 0,02'si Ağrı ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 4.1).

Tablo 4.1 Ağrı İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	218	33,38	2,16
Gıda ürünleri	197	30,17	12,75
Metalik olmayan mineral ürünler	88	13,48	5,98
Kauçuk ve plastik	48	7,35	6,16
Mobilya	24	3,68	3,80
Ağaç ve mantar ürünleri	23	3,52	1,66
Makine ve ekipmanlar	20	3,06	6,71
Kağıt ve kağıt ürünleri	14	2,14	1,87
Kimyasal ürünler	6	0,92	3,45
Ana metal	5	0,77	4,29
Genel Toplam	***653***	-	***0,02***

Ağrı İlinde Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Büyük İşletme aşağıda sıralanmıştır:

- Kızılırmak İnşaat Ticaret Ve Sanayi A.Ş.(Hamur Deresi Mevkii Tesisleri)
- Aslanlar Zahire İnş. Gıda İth. İhr. San. Tic.
- Atmaca İnşaat Sanayi Turizm Ticaret İthalat İhracat
- Ceylan Hazır Beton İnşaat Hafriyat Nakliyat Sanayi Ve Ticaret

- Koç-As Asansör İnşaat Elektrik Elektronik Tekstil Taşımacılık İthalat İhracat Sanayi Ticaret

4.2. AĞRI İLİNDE SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 4.2. Ağrı İli Sanayi Bölgeleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Ağrı	0	1	-

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

Tablo 4.3 Ağrı OSB'de Faaliyet Gösteren İmalatçılar

S. NO	M2	FİRMA ADI	TAHSİS TARİHİ	ÜRETİMDE OLUP OLMADIĞI
1	11.908,72	Gizmor Gıda San.	25.07.2007	İnşaat
2	22.007,24	Kemal ASLAN Otomotiv Kum Eleme Tar ve Hay	17.10.2016	Proje Aşamasında
3	4.110,94	Sümer Gıda San. Ltd.	14.07.2008	Üretim
4	4.232,81	Begüm Gıda San. Ltd.	14.07.2008	Üretim
5	20.930,77	Bulut İnş. İth İhr San Tic Ltd Şti	10.10.2013	Üretim
6	16.819,03	Karayolları 12. Bölge Müdürlüğü	04.07.2011	Üretim
7	4.626,43	Bar-Çav İnş	05.04.2013	İnşaat
8	5.093,13	Tanrıverdi Mermer	05.04.2013	Proje
9	5.069,91	Ekotan Tar. Hay. İnş. Tem Taş. İth İhr Ltd Şti	09.07.2012	İnşaat Aşamasında
10	5.070,76	Hürtaş İç ve Dış Tic Paz Day Tük Malları İnş Metal Aş.	17.10.2016	Proje Aşamasında
11	21.187.56	Fetaş Gıda inş. Tur. San. Tic. Ltd. Şti.	20.7.2015	Proje Aşamasında
12	5.051,36	Eg Tar Hay Day Enerji İnş San ve Tic Ltd Şti	17.10.2016	Proje Aşamasında
13	5.079,43	Eg Tar Hay Day Enerji İnş San ve Tic Ltd Şti	17.10.2016	Proje Aşamasında
14	5.076,58	Mesay Tar İnş Turz Mad Oto San ve Tic Ltd Şti	17.10.2016	Proje Aşamasında
15	5.073,73	Mesay Tar İnş Turz Mad Oto San ve Tic Ltd Şti	17.10.2016	Proje Aşamasında
16	4.625,43	Doğu Anadolu Pres Orman	09.07.2012	Üretim

Kaynak: Ağrı OSB Bölge Müdürlüğü

Tablo 4.4 Ağrı İlinde Faaliyet Gösteren Sanayi Siteleri

SIRA NO	SANAYİ SİTESİNİN ADI	İLÇESİ	TOPLAM İŞYERİ SAYISI	DOLU İŞYERİ SAYISI	BOŞ İŞYERİ SAYISI	BİR İŞYERİNDE ÇALIŞAN ORTALAMA İŞÇİ SAYISI
1	AĞRI MERKEZ SS	Erzurum Yolu 2. km / Ağrı	344	344	0	3
2	AĞRI PATNOS SS	Bitlis Yolu 2. km / Patnos	150	150	0	3
3	AĞRI DOĞUBAYAZIT SS	İran Transit Yolu 1. km / Doğubayazıt	100	100	0	3
4	AĞRI ELEŞKİRT SS	Erzurum Yolu 2. km / Eleşkirt	50	25	25	2
5	AĞRI DİYADİN SS	14 Nisan Mah./Diyadin	100	0	100	0
TOPLAM			744	619	125	

Kaynak: Ağrı Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü

4.3 AĞRI İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Ağrı İlinde 2016 yılında 36 marka, 1 patent ve 2 dosyada toplam 4 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 4.5 Ağrı İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı (%)	Toplam Türkiye Payı (%)
Faydalı Model Başvurusu	2	0	2	0,00	0,00
Marka Başvurusu	384	36	420	0,04	0,04
Patent Başvurusu[4]	3	1	4	0,02	0,01
Tasarım Başvurusu	17	4	21	0,01	0,00
Tasarım Dosya Sayısı	8	2	10	0,02	0,01
Genel Toplam	**414**	**43**	**457**	**0,03**	**0,02**

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

[4] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

4.4 AĞRI İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 4.6 Ağrı İli KOSGEB Destekleri

<table>
<tr><th>Sıra</th><th colspan="2">Veri</th><th colspan="2">2016 Yılı</th><th colspan="2">İl Toplamı
(2012-2016 Yılları Arası)</th></tr>
<tr><td rowspan="3">1</td><td colspan="2">Toplam Destek Tutarı (TL)*</td><td colspan="2">1.528.622</td><td colspan="2">4.251.532</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td></tr>
<tr><td>50.000</td><td>10.500</td><td>180.000</td><td>42.988</td></tr>
<tr><td rowspan="7">2</td><td rowspan="7">Diğer Bilgiler</td><td>TEKMER / İŞBİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>İŞGEM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>LABORATUVAR HİZMETLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında düzenlenen 13 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 686 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.</td></tr>
<tr><td>YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında KOSGEB destek programlarının tanıtımına yönelik 5 adet bilgilendirme toplantı düzenlenmiştir.</td></tr>
<tr><td>DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER</td><td colspan="4">-</td></tr>
</table>

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 4.7 Ağrı İli TÜBİTAK Destekleri

Veri		2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	0	688.929
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	0	0
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	0	169.608
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	112.560	293.298
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	0	0

* 2017 sabit fiyatlarıyla

4.5 AĞRI İLİ TİCARET YAPISI

4.5.1 Ağrı İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre il imalat sanayiinde net satışı en fazla olan sektör %58,7 ile diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı 321 çalışan sayısı ile istihdamın en fazla olduğu sektör olurken gıda ürünlerinin imalatı 62 girişim sayısı ile en fazla girişimciye sahip olan sektör olmuştur (Tablo 4.8).

Tablo 4.8 Ağrı İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayiinden Aldıkları Paylar (İlk On Sektör) (%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	321	30	58,7
Gıda ürünlerinin imalatı	224	62	22,5
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	49	20	6,0
İçeceklerin imalatı	32	3	3,0
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	20	8	2,4
Diğer imalatlar	3	6	2,0
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	10	6	1,3
Mobilya imalatı	9	5	1,2
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	1	3	1,2
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	17	3	1,1

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

4.5.2 Ağrı İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısı 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 4.4'te gösterilmiştir. Grafik 4.4'e göre 2016 yılında Ağrı ilinde ithalat 144,691.203 dolar, ihracat ise 52,134.044 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 4.4 Ağrı İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti(1000$)

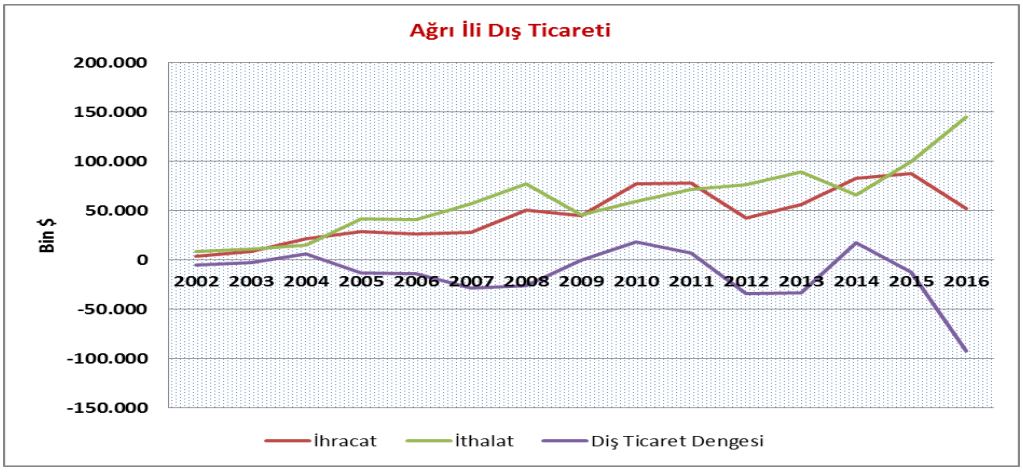

Kaynak: TÜİK

İran, Nahcivan, Gürcistan ve Ermenistan olmak üzere 4 ülke ile sınır olan ve Ağrı, Ardahan, Iğdır ve Kars illerini kapsayan Serhat Bölgesi Türkiye'nin Orta Asya ve Kafkasya'ya açılan kapısı konumundadır ve Avrupa gümrüğüne ilk giriş noktasıdır. Serhat Bölgesi'nde sadece 3'ü açık olmak üzere İran, Nahcivan, Ermenistan ve Gürcistan'a açılan 7 sınır kapısı mevcuttur.

Ağrı İlinde bulunan Gürbulak Sınır Kapısı Türkiye'yi İran'a bağlayan en önemli sınır kapısıdır. Bölgede Gümrük işlemlerinin gerçekleştirildiği tek iç gümrük olan Doğubayazıt Gümrüğü fizikî altyapı yetersizlikleri nedeniyle yeterli hizmet sunamamaktadır.

Ağrı ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkeler arasında ilk sırayı % 95,57 ile İran alırken bunu Türkmenistan, Azerbaycan, Gürcistan, Kazakistan, Özbekistan, Irak, Suudi Arabistan, Pakistan ve Almanya takip etmiştir (Grafik4.5).

Grafik 1.5. Ağrı İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

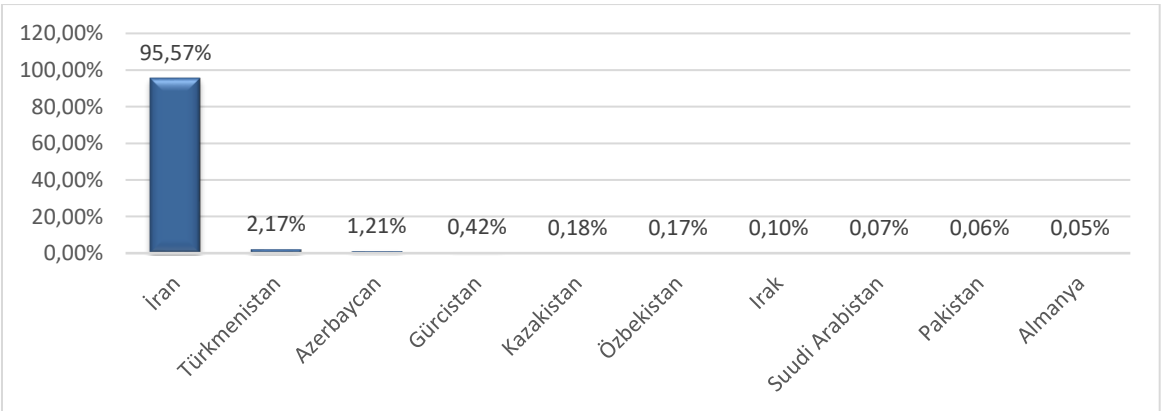

Ağrı ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkeler arasında ilk sırayı %31,79 ile Çin, ikinci sırayı %26,12 ile İran, %24,17 ile Özbekistan almaktadır (Grafik4.6).

Grafik 4.6. Ağrı İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

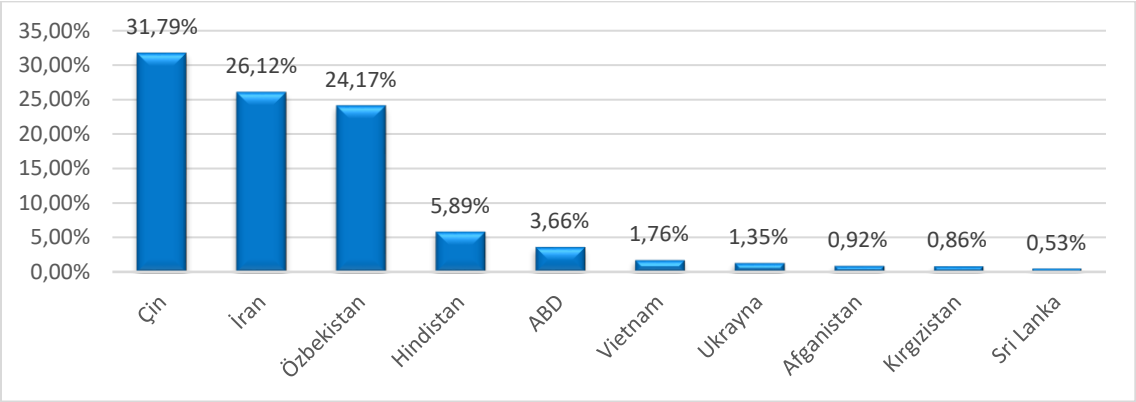

Kaynak: TÜİK

Ağrı ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %96,80'ini, il ithalatının da %42,57'sini imalat sanayii oluşturmaktadır (Tablo 4.9).

Tablo 4.9 Kısımlara Göre Dış Ticaret İthalat ve İhracat Verileri (1000 $)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	106	79	28	133	40	35
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor				65	11	4
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	658	192	13	1.126	923	793
Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler		97	18			
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	1	1	1	33	39	90
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	8.357	6.474	1.606	23.267	44.097	82.172
İmalat Sanayi	73.487	80.802	50.468	40.950	54.721	61.597
Toplam	**82.609**	**87.645**	**52.134**	**65.574**	**99.832**	**144.691**

Kaynak: TÜİK

Ağrı ilinin ihracatının %96,80'ini, oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 4.10).

Tablo 4.10 2016 yılı Ağrı İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**1.372.076**
Tekstil ürünlerinin imalatı	281.524
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	246.639
Gıda ürünlerinin imalatı	213.722
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	140.562
Giyim eşyalarının imalatı	75.222
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	73.854
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	73.482
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	46.388
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	42.000
Ana metal sanayii	37.718

Kaynak: TÜİK

Ağrı ilinin ithalatının %42,57'sini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo4.11).

Tablo 4.11 2016 yılı Ağrı İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**61.597**
Diğer imalatlar	22.256
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	13.570
Gıda ürünlerinin imalatı	7.263
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	3.923
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	3.768
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	2.952
Elektrikli teçhizat imalatı	2.005
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	1.679
Giyim eşyalarının imalatı	797
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	769

Kaynak: TÜİK

Ağrı ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %10,77 ile hububat, un, nişasta veya süt müstahzarları, pastacılık ürünleri ilk sıradadır (Tablo 4.12).

Tablo 4.12 2016 yılı Ağrı İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Hububat, un, nişasta veya süt müstahzarları, pastacılık ürünleri	5.617.235	10,77
Örme giyim eşyası ve aksesuarı	5.338.219	10,24
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	5.019.169	9,63
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	3.947.516	7,57
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	3.644.238	6,99
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	2.857.506	5,48
Sentetik ve suni filamentler, şeritler ve benzeri sentetik ve suni dokumaya elverişli maddeler	2.537.891	4,87
Plastikler ve mamulleri	1.879.061	3,60
Dokunabilir maddelerden hazır eşya, takımlar, kullanılmış giyim ve dokunmuş diğer eşya, paçavralar	1.789.947	3,43
Örme eşya	1.686.728	3,24

Kaynak: TÜİK

Ağrı ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %52,85 ile yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler ilk sıradadır (Tablo4.13).

Tablo 4.13 2016 yılı Ağrı İli İthalata Konu Olan İlk 10 Fasıl

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler	76.472.226	52,85
Oyuncaklar, oyun ve spor malzemeleri, bunların aksam, parça ve aksesuarı	17.171.387	11,87
Taş, alçı, çimento, amyant, mika veya benzeri maddelerden eşya	6.892.040	4,76
Cam ve cam eşya	5.027.421	3,47
Kahve, çay, paraguay çayı ve baharat	4.008.689	2,77
Şemsiyeler, güneş şemsiyeleri, bastonlar, iskemle bastonlar, kamçılar, kırbaçlar ve bunların aksamı	3.016.660	2,08
Plastikler ve mamulleri	2.795.071	1,93
Çeşitli mamul eşya (hijyenik havlu, bebek bezi, kalem, çakmak, fermuar, fırça vb.)	2.450.704	1,69
Yağlı tohum ve meyveler, muhtelif tane, tohum ve meyveler, sanayide ve tıpta kullanılan bitkiler, saman ve kaba yem	2.071.106	1,43
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	1.793.763	1,24

Kaynak: TÜİK

İlin Dış Ticarete Konu Olabilecek Potansiyeli

Enerji ve Petro-kimya sanayi, Gemi İnşa Sanayi, tekstil ve hammaddeleri ile hazır giyim-konfeksiyon imalatı, gıda ve içecek ürünleri, kağıt ve kağıt ürünleri, mobilya imalatı, ana metal sanayi, tarım ve tarıma dayalı sanayi sektörleri dış ticarete konu olabilecek potansiyele sahip sektörlerdir.

İlin Dış Ticaretle İlgili Sorunları Ve Değerlendirmesi

İran, Nahcivan, Gürcistan ve Ermenistan olmak üzere 4 ülke ile sınır olan ve Ağrı, Ardahan, Iğdır ve Kars illerini kapsayan Serhat Bölgesi Türkiye'nin Orta Asya ve Kafkasya'ya açılan kapısı konumundadır ve Avrupa gümrüğüne ilk giriş noktasıdır. Serhat Bölgesi'nde sadece 3'ü açık olmak üzere İran, Nahcivan, Ermenistan ve Gürcistan'a açılan 7 sınır kapısı mevcuttur.

Ağrı İlinde bulunan Gürbulak Sınır Kapısı Türkiye'yi İran'a bağlayan en önemli sınır kapısıdır. Bölgede Gümrük işlemlerinin gerçekleştirildiği tek iç gümrük olan Doğubayazıt Gümrüğü fizikî altyapı yetersizlikleri nedeniyle yeterli hizmet sunamamaktadır.

4.6 İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

4.6.1 Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

- Deri hazır giyim tesisleri,
- Çorap üretimi tesisleri,
- Ayakkabı üretim tesisleri,
- Tekstil atölyeleri,
- Plastik eşya (poşet, tabak, bardak, bidon vb.) ve ambalaj ürünleri üretim tesisleri,
- Temizlik malzemeleri (çamaşır suyu, tuz ruhu, deterjan, şampuan vb.) üretim tesisleri,

4.6.2 Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

- *Süt işleme ve süt ürünleri üretim tesisleri,
- Et kombina tesisleri,
- Tavuk Üretim Tesisleri,
- Yün iplik üretim tesisleri,
- Altın, perlit, ponza taşının değerlendirilmesi,
- Jeotermal kaynaklarının kullanılması.

4.7 SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Sorunlar

1. Sanayi alt yapısı gelişmemiştir.
2. Ağrı Yeni Teşvik Sisteminde 6. Bölgesinde olmasına rağmen, çeşitli nedenlerle yatırımcılar Ağrı'ya yatırım yapma konusunda ilgisizdirler.
3. Mevcut işletme sahipleri yeterli sermayeleri olmaması nedeniyle işletmelerini büyütememektedir.
4. AR-GE ve İnovasyon çalışmaları yapılmamaktadır.
5. İmalat sektöründe çalışacak kalifiye eleman sayısı yetersizdir.
6. Özel ve kamudaki kuruluşlar ortak çalışma, proje hazırlama ve uygulama konusunda yeterli tecrübeye sahip değiller.
7. Demiryolu ulaşımının olmaması.
8. Pazar sorunu.

Çözüm Önerileri

1. Organize Sanayi Bölgesi ve Küçük Sanayi Sitelerinde yapılan alt yapı çalışmaların kısa sürede tamamlanması.
2. Yatırımcıların ilgilerini çekebilmek için, Ağrı'nın ve Teşvik Sistemi kapsamında sağlanan desteklerin tanıtımını yapan toplantılar düzenlenmesi.
3. İmalat sektöründeki işletmelere, KOBİ' lere büyümelerini sağlamak için, devlet ve KOSGEB tarafından verilen destek ve krediler hakkında danışmanlık yapılması.
4. AR-GE ve İnovasyon çalışmalarının yapılması ve özendirilmesi için merkezler kurulması.
5. İmalat sektöründe çalışacak kalifiye eleman yetiştirilmesi için İŞKUR ve İl Milli Eğitim Müdürlüğü ve STK' ların işbirliği ile eğitim ve kurslar düzenlenmesi,
6. Bilgi alışverişi maliyetinin düşmesini, İnsan gücüne erişimin artmasını, hammadde alışveriş maliyetlerinin düşmesini sağlamada etkili olacak "Kümelenme" faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi.
7. Erzurum-Ağrı-İran demiryolu hattının döşenmesi.
8. İlde sınır ticaretinin gelişebilmesi için, gümrükte uygulanan kotaların arttırılması ve gümrük kapısındaki geçişlerde yaşanan bürokratik sorunlar giderilmeli, geçiş işlemleri hızlandırılmalıdır.

5. AKSARAY İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

5.1. AKSARAY İLİ SANAYİ YAPISI

Aksaray ilinin coğrafi konumu itibariyle, Ortadoğu'ya, Mersin Limanına, Nevşehir'e, Ankara'ya, Konya'ya ve Kayseri'ye yakınlığı ve geniş ve düz arazi yapısına sahip olması nedeniyle özellikle 2002 yılından sonra OSB'de büyük yatırımlar yapılması ve teşvik miktarlarının artması ile birlikte cazibe merkezi olma yolunda ilerlemektedir.

İlde ilk sanayi kuruluşu 1924 yılında kurulan Azmi Milli Türk AŞ'dir. Bu fabrika aynı zamanda ihtiyacı olan elektrik enerjisini de kendi hidro-elektrik santrali ile karşılamış ve şehrin elektrik ihtiyacına da cevap vermiştir. Yine bir kamu yatırımı olarak 1976 yılında SEK'e bağlı Aksaray Süt Ürünleri Fabrikası kurulmuş daha sonra bu fabrika özelleşmiştir. 1986 yılında Mercedes Benz Türk A.Ş. Kamyon Fabrikası kurulmuş ve halen faaliyetini sürdürmektedir.

5084 sayılı Yatırımların ve İstihdamın Teşviki Kanununun yürürlüğe girmesi ile yatırımlar hız kazanmış ve Anadolu da sanayi başkenti olma hedefine doğru ilerlemektedir. Yatırımcıların tercih ettiği bir bölgede olan Aksaray, sanayi kenti olmasının gerekliliğini karşılayan bir il konumundadır. İlin en büyük özelliği tarihi İpek Yolu üzerinde olması nedeniyle strateji konumu itibariyle önemli bir yerde bulunması, ulaşım imkânlarının kolay olması, Aksaray'ın TR 71 bölgesinde olması ve OSB olarak teşvikte 5. Bölgede olması ve OSB'ye yatırımlar durumunda 6. Bölge Teşviklerinden yararlanması nedeniyle yurt içinden ve yurt dışından uluslararası marka değeri taşıyan firmalara arsa tahsisi yapılmakta ve hem ülke ekonomisine hem de Aksaray'ımıza önemli katma değer sağlamaktadır. Devlet tarafından verilen teşvikler, sanayiye uygun yatırım alanı, Turizm ve Kültür Dağcıların varlığı(Ihlara Vadisi, Hasandağı, Yeraltı Şehirler vb.) ve Aksaray Üniversitesinin bulunması ve hızla gelişim göstermesi yatırım yapmak için önemli bir rol oynamaktadır.

Aksaray ekonomisi genel olarak tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Başta buğday olmak üzere şeker pancarı, arpa, patates, soğan, üzüm, elma, mısır, fasulye ve burçak yetiştirilmektedir. Tarımsal üretim yanında bazı yörelerde halı, kilim dokumacılığı yapılmaktadır.

Aksaray'da un, süt ve süt ürünleri, yem gibi gıda sektörlerinin yanında madenlere dayalı sanayi ve metal eşya, makine imalatı gelişmiştir. İl'in en büyük sanayi kuruluşu Mercedes Türk A.Ş kamyon fabrikası olup Mercedes'e bağlı çalışan yan sanayi kuruluşları mevcuttur. Seramik sanayisinde kullanılan kaolin belli başlı madenidir. TR 71 bölgesinde bulunan Aksaray'da Mercedes-Benz Türk A.Ş Kamyon Fabrikasının varlığından dolayı Motorlu Kara Taşıtlar ve Ekipmanları Sektörü önemli bir yere sahiptir. Ayrıca SÜTAŞ AŞ'nin ve irili ufaklı birçok Süt İşletmesinin varlığı ile Süt ve Süt ürünleri sektörü Aksaray'da yer alan rekabet edilebilirliği yüksek bir sektör olarak göze çarpmaktadır. Süt ve süt ürünleri sektöründeki yatırımların artması hayvancılık sektörünüde olumlu etkilemektedir. Aksaray'da öne çıkan bir diğer sektör ise "Diğer Madencilik ve Taş Ocakçılığı" sektörüdür. Bu sektörde ise granit, kalsit ve feldspat ürünleri önemli bir yere sahiptir. Organize Sanayi bölgesi E-90 karayolu üzerinde yer almakta olup, ulaşım imkânları çok rahat olan Aksaray ilinin kalkınmada

öncelikli iller arasında bulunması ve teşvik avantajı ile sanayi yönünden yıldızı parlayan il konumundadır.

İlin Mercedes, Sütaş, Doğuş Çay, Eroğlu ve Kaya Giyim, Borsan Panel Radyatör, Keskinkılıç Özel Şeker fabrikası, Polytech Plastik, Çift Kartal İmer L&T, Tarım Kredi, Fabrikası gibi büyük yerli ve yabancı yatırımların İlde bulunması veya gelmesiyle birlikte bu firmalara hammadde ve yarı mamul tedarik eden yan sanayi konumundaki firma sayısında artış olmuştur.

Brisa Lastik Fabrikası yatırımı Aksaray'da karar kılmış 135 Hektarlık bir alan tahsis edilmiş olup; proje 960.000M2 kapalı alan olarak düşünülmüş ve 2014 yılında inşaata başlanmıştır. 2017 yılında faaliyete geçecektir. Takriben 1500 kişi istihdam edilmesi düşünülmektedir. Brisa Lastik Fabrikası ilk etapta yaklaşık olarak 300 Milyon ABD Dolar faaliyete geçtikten sonra yıllık 4.200.000 adet lastik üretimiyle 900 Milyon Dolarlık yatırım yapılarak taşeron firma ile birlikte istihdamın 3000 kişiyi bulabileceği tahmin edilmektedir. Lastik Fabrikasının faaliyete geçmesi ile birlikte OSB bölgesinde bulunan sanayi kuruluşlarında toplam istihdam sayısı 12.000 kişiyi geçeceği düşünülmektedir.

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

5.1.1. Aksaray İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Aksaray ili İç Anadolu Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 5.1).

İç Anadolu Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Aksaray ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %1,6'lık oran ile bölgede sekizinci sırada yer almaktadır.

Grafik 5.1 İç Anadolu Bölgesinde Yer Alan İllere Göre Sanayi İşletmelerinin Dağılımı (%)

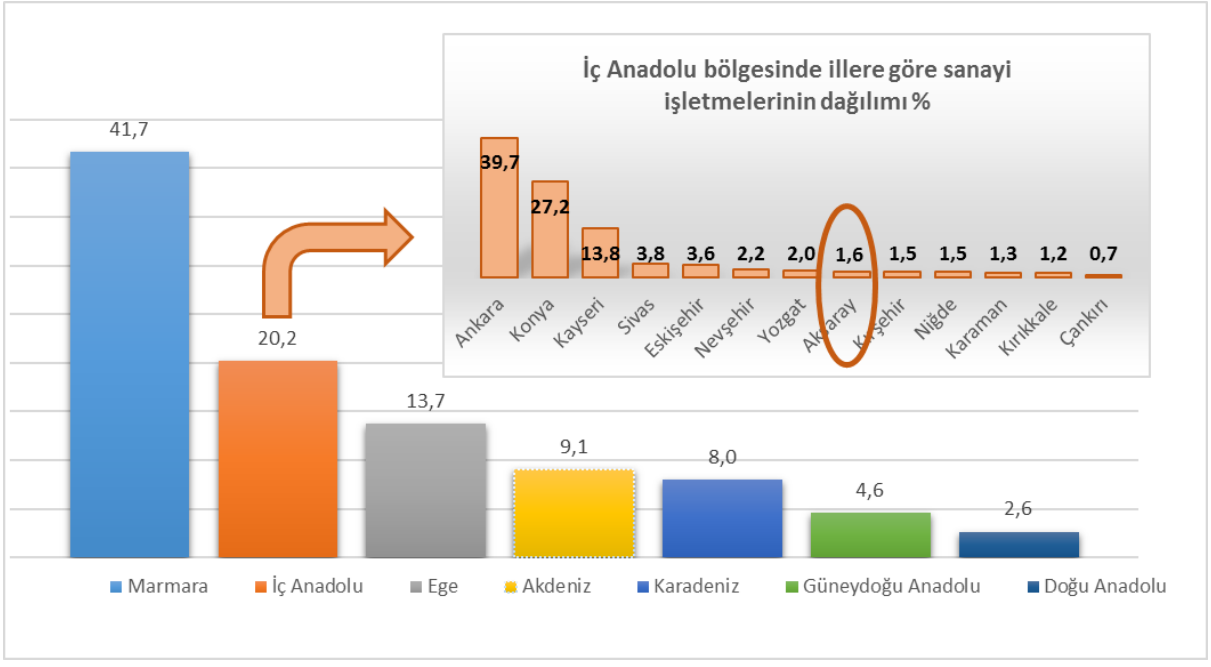

a. Ölçek Dağılımı

Aksaray ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, % 40,5'i Mikro, % 47,74'si Küçük , %9'u Orta ve %2,7'si Büyük Ölçekli işletmelerdir (Grafik 5.2).

Grafik 5.2 Aksaray İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

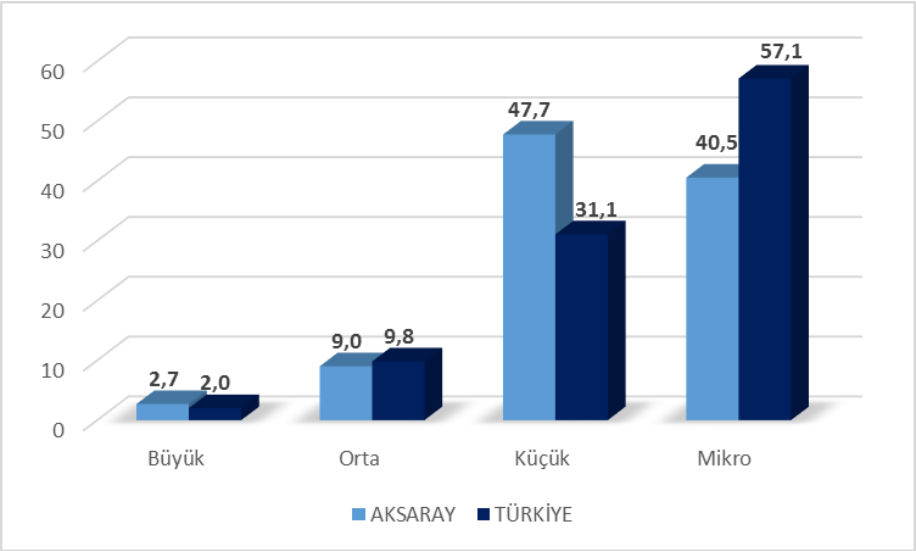

b. Sektörel Dağılım

Aksaray ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %44,2 ile Gıda ürünleri, ikinci sırada %12,5 ile Metalik olmayan mineral ürünler ve üçüncü sırada ise % 11,3 ile Metal ürünleri sektörü yer almaktadır (Grafik 5.3).

Grafik 5.3 Aksaray İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

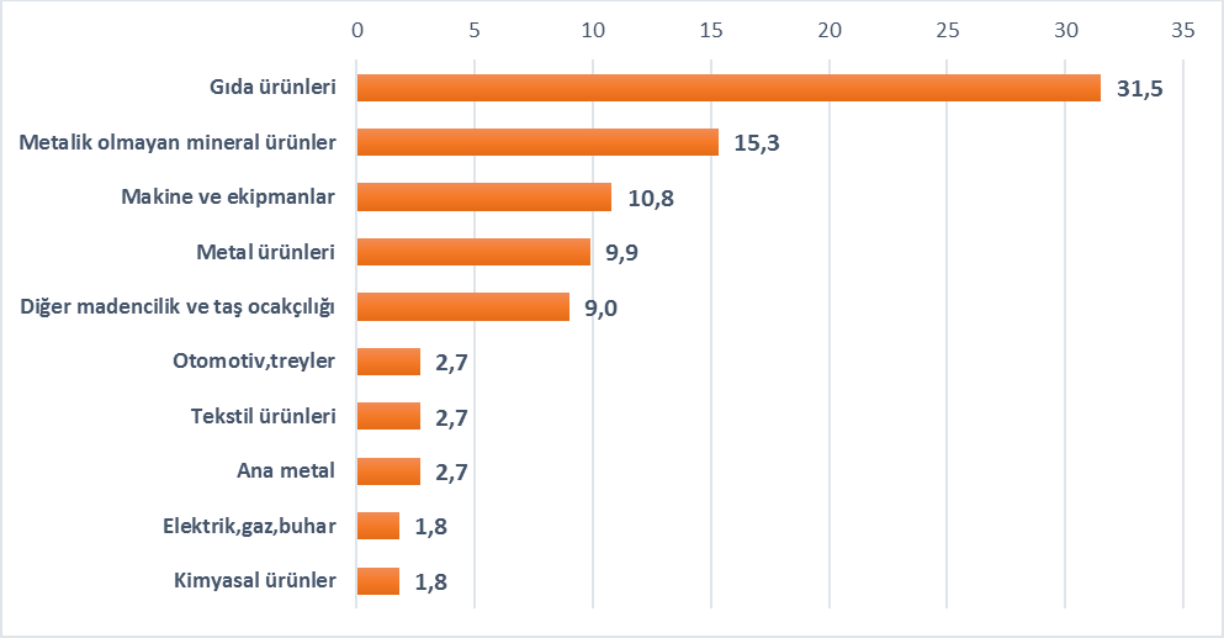

c. Çalışan Sayısı

Aksaray İlinde sanayi sektöründe istihdamda %36,46 ile otomotiv, treyler sektörü, %35,17 ile Gıda ürünleri sektörü, %8,37 ile Metal ürünleri sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın % 0,17'si Aksaray ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 5.1).

Tablo 5.1 Aksaray İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Otomotiv,treyler	1999	36,46	4,55
Gıda ürünleri	1928	35,17	12,75
Metal ürünleri	459	8,37	8,55
Metalik olmayan mineral ürünler	242	4,41	5,98
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	229	4,18	2,16
Kauçuk ve plastik	132	2,41	6,16
Kimyasal ürünler	123	2,24	3,45
Makine ve ekipmanlar	72	1,31	6,71
Ana metal	64	1,17	4,29
Tekstil ürünleri	56	1,02	12,58
Genel Toplam	***5482***	***-***	***0,17***

Aksaray İlinde Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Büyük İşletme aşağıda sıralanmıştır:

- Mercedes-Benz Türk
- Sütaş Süt Ürünleri Anonim Şirketi Aksaray Fabrika Şubesi
- Doğuş Çay Ve Gıda Maddeleri Üretim Pazarlama İthalat İhracat A.Ş. Aksaray Şubesi
- Altuntaş Havalandırma Turizm Sanayi Ve Ticaret
- Polytec Plastik Ürünleri Sanayi Ve Ticaret

5.2. AKSARAY İLİNDE SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 5.2. Aksaray İli Sanayi Bölgeleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Aksaray	1	1	1

5.3 AKSARAY İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Aksaray İlinde 2016 yılında 9 faydalı model, 95 marka, 11 patent ve 7 dosyada 18 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 5.3 Aksaray İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı (%)	Toplam Türkiye Payı (%)
Faydalı Model Başvurusu	47	9	56	0,26	0,13
Marka Başvurusu	1.382	95	1.477	0,10	0,13
Patent Başvurusu[5]	46	11	57	0,17	0,13
Tasarım Başvurusu	313	18	331	0,05	0,06
Tasarım Dosya Sayısı	52	7	59	0,08	0,05
Genel Toplam	1.840	140	1.980	0,09	0,11

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

[5] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

5.4 AKSARAY İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 5.4 Aksaray İli KOSGEB Destekleri

<table>
<tr><th>Sıra</th><th colspan="2">Veri</th><th colspan="2">2016 Yılı</th><th colspan="2">İl Toplamı
(2012-2016 Yılları Arası)</th></tr>
<tr><td rowspan="3">1</td><td colspan="2">Toplam Destek Tutarı (TL)*</td><td colspan="2">3.623.287</td><td colspan="2">10.621.105</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td></tr>
<tr><td>349.000</td><td>74.800</td><td>349.000</td><td>74.800</td></tr>
<tr><td rowspan="7">2</td><td rowspan="7">Diğer Bilgiler</td><td>TEKMER / İŞBİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>İŞGEM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>LABORATUVAR HİZMETLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında düzenlenen 65 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 2.561 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.</td></tr>
<tr><td>YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER</td><td colspan="4">-</td></tr>
</table>

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 5.5 Aksaray İli TÜBİTAK Destekleri

Veri		2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	118.158	13.919.568
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	2.855	1.980.878
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	132.611	2.911.898
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	330.191	1.100.025
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	0	0

* 2017 sabit fiyatlarıyla

5.5 AKSARAY İLİ TİCARET YAPISI

5.5.1 Aksaray İli Net Satışları

Girişimci bilgi sisteminden alınan verilere göre il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektör %30,5 ile gıda ürünleri sektörü olurken ikinci sırada %26,5 ile fabrikasyon metal ürünleri imalatı, üçüncü sırada ise %8,7 ile diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı yer almıştır. 1335 çalışan sayısı ve 121 girişim sayısı ile gıda ürünleri imalatı sanayi ilk sırada yer almıştır (Tablo5.8).

Tablo 5.8 Aksaray İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayiinden Aldıkları Paylar (İlk On Sektör) (%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Gıda ürünlerinin imalatı	1.335	121	30,5
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	1.158	65	26,5
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	514	47	8,7
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	281	17	6,5
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	273	18	6,0
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	147	23	5,1
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	103	13	3,1
Giyim eşyalarının imalatı	584	17	2,1
Ana metal sanayii	39	10	2,1
Mobilya imalatı	393	35	2,0

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

5.5.2 Aksaray İli Dış Ticareti

Aksaray ili dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 5.4'te gösterilmiştir. Grafik 5.4'e göre 2016 yılında Aksaray ilinde ithalat 50.653.715 $ ithalat, ihracat ise 79.857.284 $ olarak gerçekleşmiştir.

Aksaray dış ticaret hacmine bakıldığı zaman, Aksaray ilinde üretimi yapılıp 2016 yılı içerisinde, Ortadoğu, Asya, Avrupa, Afrika ve Amerika kıtasına kadar uzanan birçok ülkeye ihracat yapılmıştır.

Grafik 5.4 Aksaray İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti (1000 $)

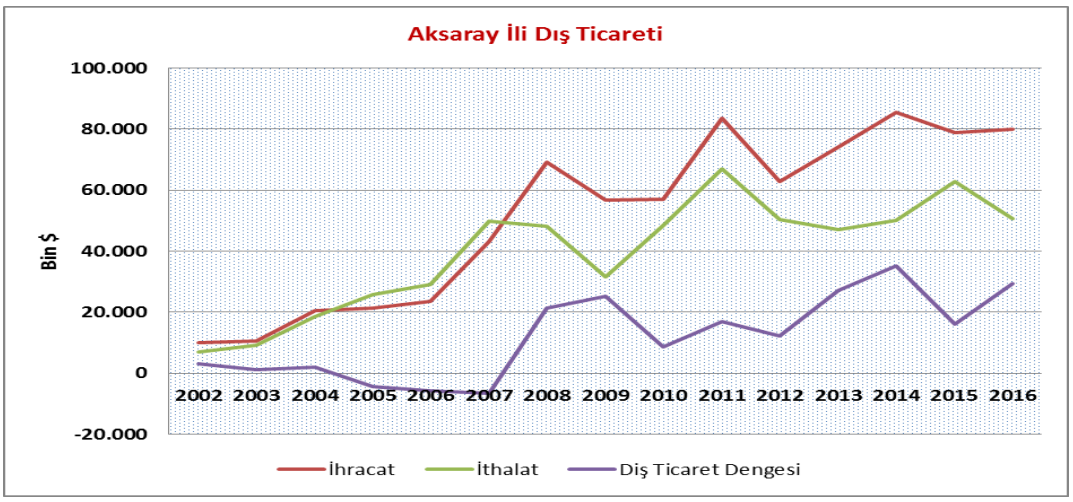

Kaynak: TÜİK

2016 yılında Aksaray'ın toplam ihracatı 79.857.284 ABD $ olmuş olup, Türkiye'nin 2016 yılında ihracatı toplam %0,86 azalma göstermesine rağmen Aksaray ilinde 2015 yılına göre %1,43 artış meydana gelmiştir.

Aksaray ili 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkeler sırasıyla % 14,85 ile İran, % 7,34 ile Azerbaycan, % 6,26 Hindistan, % 5,63 ile İtalya, % 5,24 ile Cezayir, % 3,41 ile İran ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 5.5).

Grafik 5.5 Aksaray İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

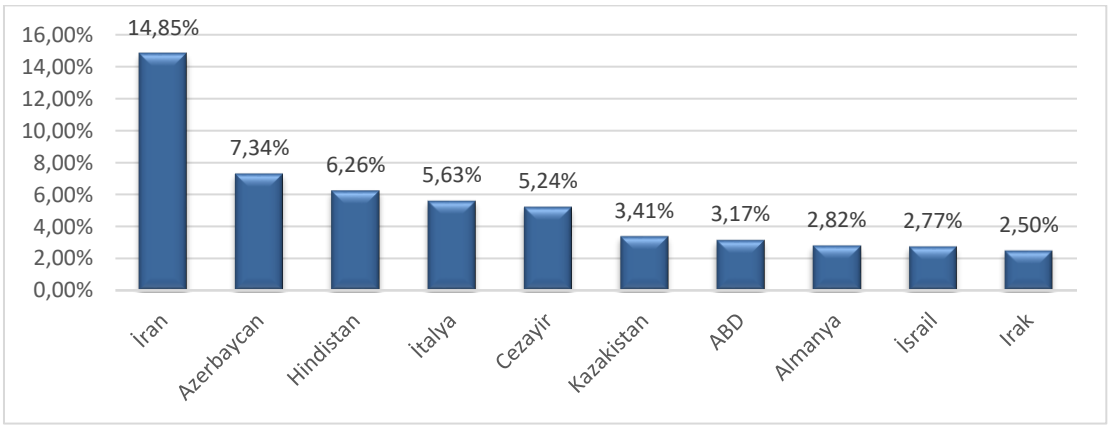

Kaynak: TÜİK

Aksaray ili 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkeler sırasıyla % 38,24 ile Çin, % 18,30 ile İtalya, % 15,66 ile Almanya, % 5,19 ile Belçika, %3,17 ile Tayvan başta olmak üzere, İsrail, Fransa, Slovakya, Suudi Arabistan ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 5.6).

Grafik 5.6. Aksaray İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

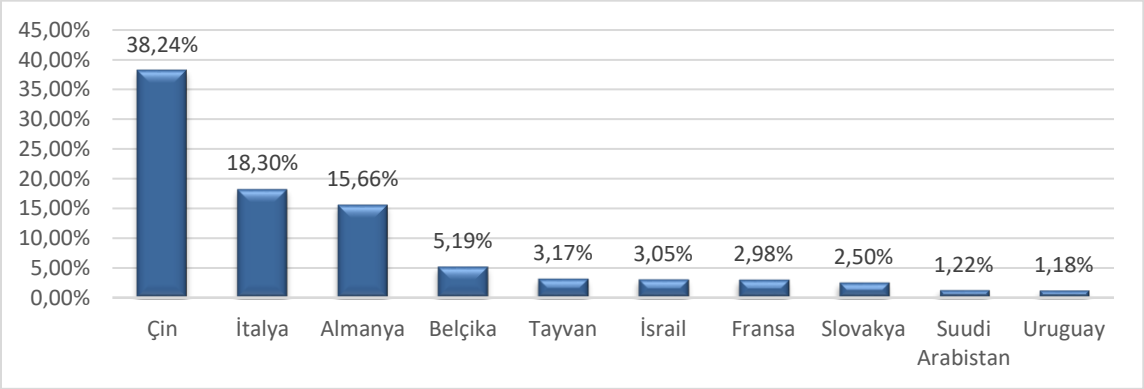

Kaynak: TÜİK

İhracatı yapılan ürünler; Aksaray ilinde üretimi yapılıp ihracatı yapılan ürünler: Çekici, kamyon ve aksam parçaları, dorse, silo, mikronize kalsit, karbondioksit gazı, makine, panel radyatör, tırmık, tekstil ürünleri, banyo malzemeleri, boru, el arabası ve aksam parçaları, beton mikser karıştırıcısı, iş makinaları, mermer ve fayans yapıştırıcıları, metal merdiven, ahşap palet, saç, inşaat malzemeleri, mobilya, şeker, süt ürünleri, iplik ve tuz vb.

2016 yılı içerisinde Aksaray İlinde en fazla ihracatı yapılan ürünler kısmında 33.822.574 ABD $ ile Makine ve Teçhizat kısmında olmuştur. 24.033.344 ABD $ ile ikinci en fazla ihraç ürünü olarak da Makine ve Teçhizat hariç Metal Eşya Sanayi sektöründe olmuştur. 4.537.936 ABD $'la 2016 yılında ihracat yapılan ürünler kısmında Motorlu Kara Taşıtları ve Römorklar 3. sırada yer almaktadır.

İthalatı yapılan ürünler; Türkiye'nin ithalatında genel olarak yatırım malları ve yarı mamul malları büyük orana sahiptir. Tüketim malları ise büyük illerde kayıtlı firmalar tarafından ithal edilip yurt içinde dağıtımı yapılmaktadır. Aksaray'ın ithalat edilen ürünlere bakıldı zaman; yedek parça ve makine üretiminde kullanılan bazı girdiler, kamyon-çekici aksam ve parçaları, tekstil malzemesi, makine, beton mikser aksam ve parçaları, taş öğütme makinası, koyun yünü polietilen, PVC, barit vb. ürünler ithal edilmektedir.

Mercedes Benz A.Ş. gibi ulusal çapta firmanın ihracatı İstanbul'da gözüktüğünden dolayı, Aksaray'ın ihracat değerleri düşük çıkmaktadır. Mercedes Benz Kamyon Fabrikası 2016 yılı içerisinde rekor bir üretimle 20.433 adet kamyon üretmiş olup üretilen bu kamyonların bir kısmını Avrupa Birliği ve gelişmiş ülkeler hariç 74 ülkeye ihracat yapmıştır. Bununla birlikte Euro6 Sisteminin 1 Ocak 2016 tarihinden itibaren devreye girmiş olması ile birlikte, aynı zamanda Mercedes Benz A.Ş.'nin 2018 yılına kadar 113 Milyon Avroluk ilave yatırımın devreye girmesi ile birlikte üretimin iki katına çıkacak olup gelişmiş ülkelere de ihracat yapma imkânı olacaktır. Yeni Kapasite Artırımının devriye girmesi ile birlikte mevcut çalışan işçi sayısına (2.037 kişi) ilave olarak 1200 kişiye iş istihdamı yaratılacak olup toplam çalışan sayısının 3237 kişiye ulaşması planlanmaktadır.

Aksaray ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %98,97'sini, il ithalatının da %88,58'ini imalat sanayii oluşturmaktadır (Tablo 5.9).

Tablo 5.9 Kısımlara Göre Dış Ticaret İthalat ve İhracat Verileri (1000 $)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	12	1	1	12	5	0
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor			4	50		13
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	1.187	445	596		15	16
Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler					0	
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri					21	
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	57	86	19	319	3.988	5.752
İmalat Sanayi	84.171	78.185	79.237	49.781	58.745	44.872
Toplam	**85.428**	**78.717**	**79.857**	**50.161**	**62.774**	**50.654**

Kaynak: TÜİK

Aksaray ilinin ihracatının %98,97'sini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir.(Tablo5.10)

Tablo 5.10. 2016 yılı Aksaray İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**79.237**
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	33.715
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	24.033
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	4.538
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	3.762
Diğer ulaşım araçlarının imalatı	3.380
Tekstil ürünlerinin imalatı	2.300
Gıda ürünlerinin imalatı	2.282
Elektrikli teçhizat imalatı	1.507
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	1.257
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	761

Kaynak: TÜİK

Aksaray ilinin ithalatının %88,58'ini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir.(Tablo5.11)

Tablo 5.11 2016 yılı Aksaray İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**44.872**
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	11.771
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	9.643
Ana metal sanayii	8.420
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	6.907
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	2.846
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	1.747
Tekstil ürünlerinin imalatı	1.312
Elektrikli teçhizat imalatı	1.229
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	302
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	296

Kaynak: TÜİK

Aksaray ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %42,30 ile kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları ilk sıradadır (Tablo5.12).

Tablo 5.12 2016 yılı Aksaray İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	33.777.253	42,30
Demir veya çelikten eşya	23.507.433	29,44
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	7.915.743	9,91
Plastikler ve mamulleri	4.448.445	5,57
Halılar ve diğer dokumaya elverişli maddelerden yer kaplamaları	2.254.551	2,82
Süt ürünleri, yumurtalar, tabii bal, diğer yenilebilir hayvansal menşeli ürünler	2.069.820	2,59
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	1.404.381	1,76
Tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento	773.557	0,97
Taş, alçı, çimento, amyant, mika veya benzeri maddelerden eşya	613.601	0,77
Adi metallerden çeşitli eşya (kilit, kasa, mobilya tertibatı, vb.)	479.802	0,60

Kaynak: TÜİK

Aksaray ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %22,80 ile kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları ilk sıradadır.(Tablo5.13)

Tablo 5.13 2016 yılı Aksaray İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	11.550.769	22,80
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	10.280.768	20,30
Demir ve çelik	8.341.683	16,47
Demir veya çelikten eşya	7.122.312	14,06
Canlı hayvanlar	5.725.098	11,30
Plastikler ve mamulleri	4.148.458	8,19
Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi, cerrahi alet ve cihazlar, bunların aksam, parça ve aksesuarı	743.580	1,47
Örme eşya	437.037	0,86
Sentetik ve suni devamsız lifler	320.091	0,63
Kağıt ve karton, kağıt hamurundan, kağıttan veya kartondan eşya	302.105	0,60

Kaynak: TÜİK

5.6 İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

5.6.1 Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

Aksaray ilinin ekonomik ve sanayi yapısına bakıldığı zaman ve sektörel rekabet edebilirlik göz önünde bulundurulursa Aksaray için iki yatırım alanı öne çıkmaktadır.

1-Tarım ve Hayvancılığın hızla gelişmesine bağlı olarak gıda sektörü yatırımları ön plana çıkmaktadır.

2-Mercedes Benz Türk A.Ş. ve Brisa Lastik Fabrikasından dolayı Metal-Makine-Otomotiv yan sanayi sektörü konusunda yatırım talep düşünüldüğünde çok cazip hale gelecektir.

Muhtelif makine yedek parça(Otomotiv Yan Sanayi) imalatı

İlde otomotiv sanayi alanında Mercedes Benz Türk A.Ş. Kamyon Fabrikası ile yan sanayi önemli bir potansiyel ve istihdam yaratmaktadır. Mercedes Kamyon Fabrikasının 2018 yılına kadar kapasitesini iki katına çıkaracak yatırımın devreye sokulması ile birlikte, aynı zamanda inşaatı devam etmekte olan ve 2017 yılı içerisinde üretime geçecek Brisa Lastik Fabrikasının devreye girmesi ile birlikte Aksaray sanayisi Otomotiv ağırlıklı kümelenmeye yönelik bir eğilim olacaktır. Mercedes Benz ile birlikte Brisa Lastik Fabrikasının yan sanayi sektörleri oluşacaktır.

Otomotiv ve Lastik sektörüne yönelik yan sanayi gelişme göstereceği düşünüldüğünde ve bu sektörler üzerinde ülkemiz genelinde olduğu gibi Aksaray Otomotiv Sanayi ihracatında da

Makine ve yedek parça imalatı önemli bir yer tutacak olup bu sektörlerde yeni yatırımların yapılması hem dış açığın önlenmesine katkıda bulunacak hem de istihdam konusunda ülkemize fayda sağlayacaktır.

Güneş Enerjisi Üretim Tesislerinin Kurulması

Ülkemizin enerji açısından %70 dışa bağımlı olması, Nükleer Enerji ve Fosil yakıtların pahalılığı, güvenlik problemi, çevreye verdiği zararlar ve diğer sebeplerden dolayı yenilenebilir, çevreci ve temiz enerji konusunda Güneş Enerjisinden elektrik enerji üretimi ilerisi yıllarda kaçınılmaz olacaktır.

Bu kapsamda güneş enerjisi değerleri bakımından ilin yıllık yaklaşık 1620 Kwh/m2 güneş radyasyonu değeriyle önemli bir potansiyele sahip olması ve bu kaynağın sürekli olduğu düşünülürse bu sektörün geliştirilmesi önem arz etmektedir. Ayrıca il, OSB ve dışında Sanayi alanlarının genişlemesi ve tesislerin kendi enerjilerini üretimi hem üretim maliyetlerinin azalmasına hem de dışa bağımlılığı minimum noktaya getireceğinden güneş panellerinin kurulması teşvik etmek önemli bir husus olmaktadır.

5.6.2 Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

Hayvancılık sektöründe yapılabilecek yatırımlar:

Tarım ve Hayvancılık şehri olan Aksaray ilinde 2016 yılı sonu itibariyle 181.300 adet Büyükbaş ve 513.002 adet Küçükbaş hayvan bulunması bir diğer göstergedir. Bu nedenle bu konularda bölgede yatırım yapılması bölgenin gelişmesine büyük katkı sağlayacaktır.

1-) Et ve süt Ürünleri Üretim Tesisi: Aksaray ilinin Tarım ve Hayvancılık kenti olması sebebiyle Et ve Süt besiciliği potansiyeli bulunmaktadır. Bunlar ahır işletmeciliği şeklinde olabileceği gibi Hayvancılık Organize Sanayi Bölgesi şeklinde de gerçekleştirilebilir. İlde KOBİ ve mandıracılık niteliğinde bir çok işletmenin bulunması yanında, ulusal düzeyde faaliyette bulunan SÜTAŞ firmasının Aksaray Organize Sanayi Bölgesinde entegre tesis açması hayvancılık sektörünün gelişmesinde önemli bir katkı sağlamaktadır.

Gıda ve kimya sektöründe yapılacak yatırımlar:

1-) Melastan etil alkol ve sitrik asit üretim tesisi: Aksaray bölgesi Şeker Pancarı üretiminde Türkiye'de 3. sırada bulunması ve 1600'ün üzerinde Şeker Pancarı üreticisi olması oldukça zengin bir bölge olduğunu göstermektedir. İlde üretimi yapılan şeker pancarı İl Merkezindeki özel şeker fabrikası (Balküpü Şeker Fabrikası – Keskinkılıç), Kırşehir, Niğde Bor ve

Konya Ereğli Şeker Fabrikalarında işlenmektedir. Proses esnasında ortaya çıkan melas çeşitli şekillerde değerlendirilmektedir. Bundan elde dilen etil alkol yoğun olarak içki ve kimya sanayinde, sitrik asit ise farklı gıda alanlarında ve endüstriyel uygulamalar da kullanılmaktadır. Bu konuda potansiyelin olduğu ve yatırım yapılabilir sektör olarak öne çıkmaktadır.

5.7 SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. Nitelikli İşgücü Eksikliği

Çözüm: İl sanayisinin son yıllarda hızlı gelişmesi ile birlikte Organize Sanayi Bölgesinde faaliyet gösteren firmaların ihtiyacı olan mesleki bilgiye sahip personel bulmada sıkıntı çekmeleri ve bu noktada nitelikli elemanı temin etmek amacı ile OSB içerisinde 40.000M2'lik alana 16 derslikli Endüstri Meslek Lisesi TOBB ve Aksaray Ticaret ve Sanayi Odası arasında yapılan protokol gereği temeli 2015 yılında atılmış ve inşaat çalışmaları devam etmektedir. 2017-2018 döneminde eğitim öğretime başlaması planlanmıştır. Aynı zamanda merkezi Ankara olan Akıllı Okullar Eğitim ve Öğretim Hizmetleri A.Ş. Firmasına Organize Sanayi Bölgesi içerisinde 17500 M2'lik bir alan tahsis edilerek 26 derslik Endüstri Meslek Lisesi adı altında bir kolej yapması planlanmış ve inşaat çalışmalarına devam edilmektedir. Söz konusu özel okulda Eylül 2017 döneminde faaliyete geçecektir. Her iki Endüstri Meslek Lisesi tamamlandığında ileriki dönemlerde OSB içerisinde faaliyet gösteren firmaların nitelikli eleman ihtiyacını kısmen karşılayacaktır. TOBB tarafından yapılan okul Aksaray İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne devir edilecektir.

2. Kamu-Üniversite –Sanayi İşbirliğinin Sağlanamaması

Çözüm: İlde üniversitenin açılması önemli olduğu bilinmekle birlikte Üniversite-Sanayi işbirliği henüz sağlanamamıştır. Üniversite-Sanayi işbirliğinin sağlanabilmesi için üniversite bünyesinde kurulmuş olan ÜSAKMER birimlerinin aktif hale getirilmesi ve işbirliğinin artırılması için kurumsal yapının artırılması gerekmektedir. Bu konu yasal yollarla çözülebilir. Her iki kesimde birbirini iyi anlamalıdır. Akademisyenlerimiz teorik olarak ürettiği bilgileri sanayiye aktarmadığı sürece bu bilgiler bilimsel araştırmadan öteye gidemez ve raflarda atıl kalır. Bu işbirliğinin sağlanması yönünde Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüklerimiz büyük çaba içeresindedirler. Bu yapının daha aktif ve etkin hale getirilmesi sanayimizin gelişmesine katkı sağlayacaktır.

Bu nedenle Kamu-Üniversite-Sanayi İşbirliğinin (KÜSİ) gelişmesi için 2015 yılı içerisinde Valiliğimiz bünyesinde oluşturulmuş olan KÜSİ Kurulu çalışmalarına başlamıştır.

Üniversite-Sanayi İşbirliğinin güçlenmesi hem üniversitemizin sanayiye katkısı artacak hem de Organize Sanayi Bölgesindeki firmaların daha ekonomik ve ekonomik ve ihracata yönelik ürün üretme kabiliyetleri artacaktır. Bu çalışmaların hız kazanması ülkemizin 2023 hedefleri yakalaması bakımından büyük önem arz etmektedir.

3. Kurumsallaşma problemi

İlde ve OSB'de faaliyet gösteren işletmelerin kurumsal bir yapıya sahip olabilmesi için tedarikçi firmalarla ortak iş yapma kültürünün gelişmesi yönünde çalışmalar yapılmalıdır. Gerekirse bu noktada devlet kurumları tarafından teşvik ile desteklenmelidir. Kurumsal yapı içerisinde faaliyet gösteren ve Girişimcilik Kültürüne sahip işletmelerin başarılı olacağı ve firmaların kendini hızlı bir şekilde geliştireceği ve sanayiciler ile birlikte hareket etme kültürünün sağlanacağı bilinci oluşturulmalıdır.

4. **AR-GE Bilgi Eksikliği**

Aksaraylı firmaların Ar-Ge'ye yatırım yapmaları için gerekli sermaye gücünden yoksun olması, bununla birlikte işletmelerin, TÜBİTAK, KOSGEB, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Ahiler Kalkınma Ajansı gibi kurumların verdiği desteklerden yararlanabilmeleri için proje geliştirme konusundaki bilgi eksikliği. Bu noktada Kamu Kurumlar – Özel Sektör – Üniversite arasında etkili bir işbirliğinin bulunmaması.

İldeki sanayi işletmelerini AR-GE konusundaki bilgi eksikliği İşletmelerin ulusal ve uluslararası pazarlarda rekabet edebilmeleri için AR-GE faaliyetlerine destek oranlarının artırılması ve yaygınlaştırılmasında hız kazandırılmalı ve bu konuda KOSGEB gibi kurumlar tarafından verilen destekler artırılmalıdır. Bu noktada firmalara bilinç oluşturulması için gerekli eğitimler verilmelidir. Ekonominin kalıcı ve sürdürülebilir olması Ar-Ge ve inovasyon çalışmalarına bağlıdır.

5. **Marka bilinç eksikliği.**

Şirketlerin rekabet gücünü artırmak için markayı bir hedef haline getirmeli ve tanıtım noktasında markalaşmanın önemli olduğu bilincine varılmalıdır. Bu konuda Aksaray ilinde faaliyet gösteren büyük kurumsal firmalara görev düşmektedir.

Markalaşma potansiyeline sahip bölgeye özgün ürün ve varlık/değerlerinin desteklenmesi teşviki. Firmaların patent alma kapasitesinin geliştirilmesi.

6. **Eğitim eksikliği**

İl Yüksek Öğretim Mezun oranının bölge ve Türkiye ortalamasının altında olması eğitimdeki en büyük eksiklik olarak göze çarpmaktadır. Bu nedenle eğitim düzeyinin artırılması noktasında bilinçlendirme çalışmaları yapılmalıdır. Bilginin önemli bir sermaye olduğu hem vatandaşlarımıza hem de sanayiciye aktarılması için zaman zaman seminerler ve bilinçlendirme toplantıları düzenlenmelidir.

Gelişmiş toplumlarda olduğu gibi eğitim düzeyinin artması hem yaşam standartlarını artıracak, hem de ekonomik gelişmişliğe katkıda bulunacaktır.

6. AMASYA İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

6.1. AMASYA İLİ SANAYİ YAPISI

Amasya'da sanayi; 1926 yılında kurulan Eski Çeltek Kömür İşletmesi ve 1955 yılında kurulan Yeni Çeltek Kömür İşletmesi ile fabrika ölçeğindeki sanayileşme hareketi ise 1954 yılında Suluova'da Şeker Fabrikası'nın kurulması ile başlamıştır. Pancar ekiminin artırılması ve Amasya Şeker Fabrikasının kurulması ile başta şeker sanayi olmak üzere gıda sanayinde gelişmelerin başlangıcını oluşturmuştur.

Amasya İli sanayisi uzun yıllar taşa toprağa dayalı işletmelerden oluşmuş, 5084 sayılı kanunun uygulanmaya başlaması ile imalat sanayi, tekstil, mobilya ve madencilik alt sektöründe Amasya Beji olarak ünlenen ve markalaşan mermer sanayinde ciddi gelişmeler olmuştur. Amasya ilinde sanayi siciline kayıtlı sanayi işletme sayısı 686' dır. Türkiye sanayi işletmeleri toplamı içerisinde %0.51'lik bir oran ile sanayisi gelişmekte olan illerimiz arasında yer almaktadır.

Amasya ilinde "gıda ürünleri ve içecek imalatı, madencilik ve taşocakçılığı, taşa toprağa dayalı sanayi ile başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat imalatı sektörleri öne çıkmaktadır. 2006-2016 yılları arasında ilde firmaların yaptığı yatırımlar incelendiğinde de aynı sektörlerin öne çıktığı, bu sektörlerden farklı olarak enerji üretimi için (HES) ve (RES) yüksek bütçeli yatırımların başlatıldığı dikkat çekmektedir. Amasya Yeşilırmak üzerinde kurulan ve kurulma çalışmaları devam eden 10 HES'in 8'i elektrik üretimine başlamış olup 2' sinin inşaatı devam etmektedir. Söz konusu HES'lerin yapım işi tamamlandığında 618,6 Milyon kWh elektrik enerjisi üretilecektir. Üretilecek bu enerji miktarı Amasya ilinin yıllık elektrik enerjisi tüketiminden fazlasını karşılayacaktır.

Amasya yöresindeki Amasya Beji doğal taş yatakları rezervi (1.400.000.000m³), Türkiye'de kayıtlı doğal taş rezervinin %21'ini, dünyadaki bilinen rezervlerin ise yaklaşık %10'unu oluşturmaktadır. Sarı-bal rengindeki doğal taşı(mermeri), görünüm ve kalitesiyle (leke tutmaz, su emmez, aşınımı az) ulusal ve uluslararası ölçekte adını yurtdışına duyurmayı başarmıştır. 2016 yılında, Çin Halk Cumhuriyeti, Hindistan, Bangladeş, Tayvan, Lübnan, Suudi Arabistan başta olmak üzere 40 dan fazla ülkeye ihracat gerçekleştirilmiştir.

Mermerde Amasya, blok ve plakadan 0,5 cm'ye kadar her boyut ve teknikte işlenmiş, yarı işlenmiş ve blok üretimi gerçekleştirebilecek kapasite ve çağdaş teknolojiye; 6 sınıfta 18 farklı doğal taştan oluşan ürün gamına sahiptir. Gelecekte Amasya ekonomisine ciddi katkılarının olacağı düşünülmektedir.

İlde TÜİK verilerine göre Toptan ve Perakende Ticaret, İmalat, İnşaat, Ulaştırma ve depolama sektörleri ağırlıklı bir sosyo-ekonomik yapı görünmektedir. İlin sosyo-ekonomisinde Sanayi sektörü , Hizmet sektörünün ardından ikinci sırada yer almaktadır. Sanayi sektörü içinde de imalat sanayi %89 payla önemli bir yer tutmaktadır.

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

6.1.1. Amasya İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Amasya ili Karadeniz Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 1).

Karadeniz Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Amasya ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %6,2'lik oran ile bölgede altıncı sırada yer almaktadır.

Grafik 6.1 Karadeniz Bölgesinde Yer Alan İllere Göre Sanayi İşletmelerinin Dağılımı (%)

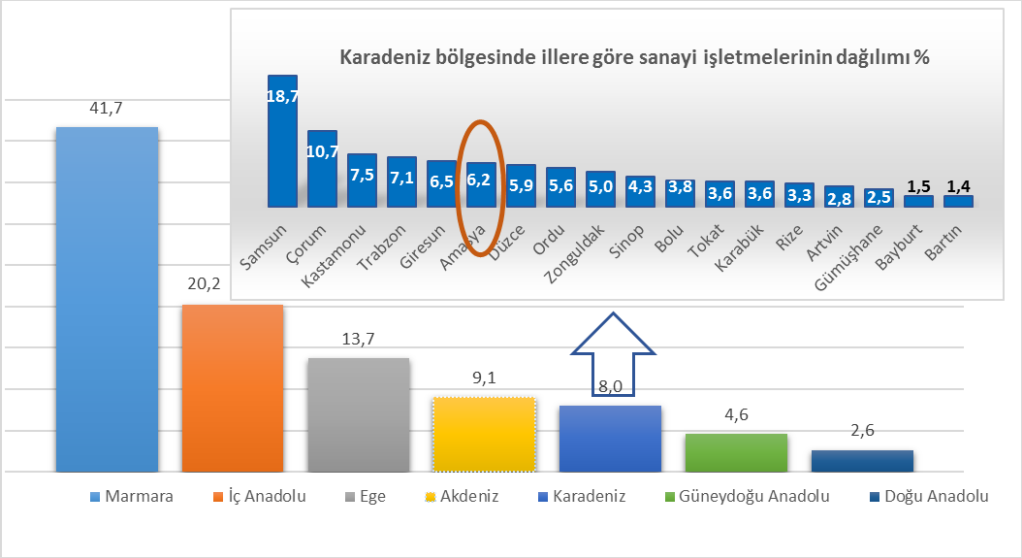

a. Ölçek Dağılımı

Amasya ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, % 75,5'i Mikro, % 18,8'i Küçük , %4,6'sı Orta ve %1,1'i Büyük Ölçekli işletmelerdir (Grafik 6.2).

Grafik 6.2 Amasya İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

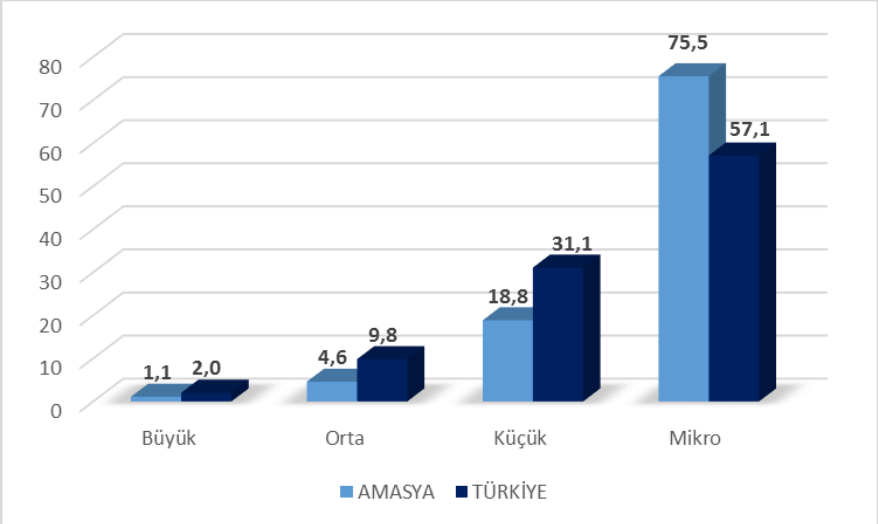

b. Sektörel Dağılım

Amasya ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %23 ile mobilya, ikinci sırada %20,7 ile Gıda ürünleri ve üçüncü sırada ise % 9 ile Metal ürünleri sektörü yer almaktadır (Grafik 5.3).

Grafik 6.3 Amasya İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

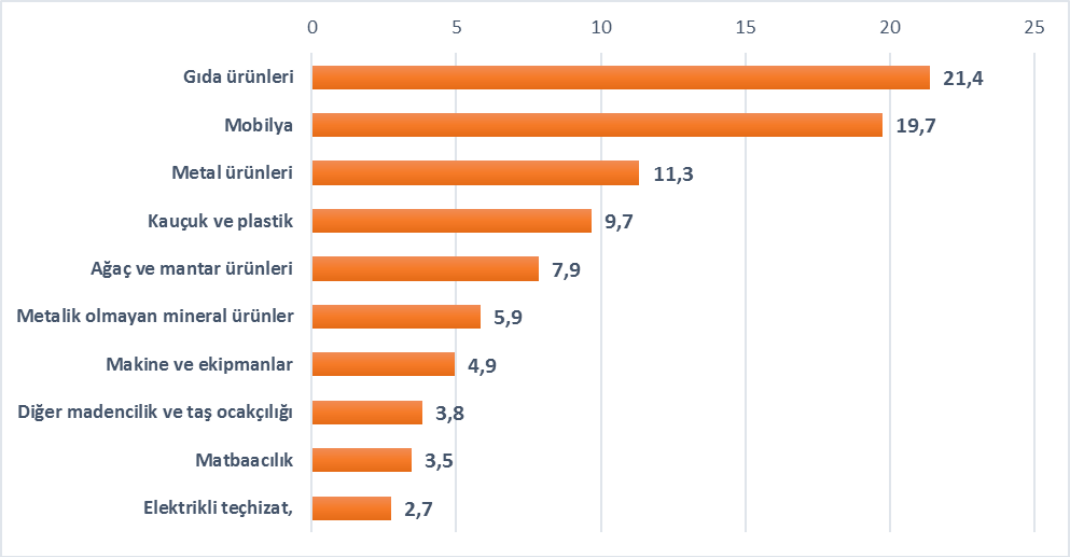

c. Çalışan Sayısı

Amasya İlinde sanayi sektöründe istihdamda %29,85 ile Gıda ürünleri sektörü, %12,03 ile Giyim eşyaları sektörü, %9,68 ile Elektrikli teçhizat sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın % 0,28'i Amasya ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 6.1).

Tablo 6.1 Amasya İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Gıda ürünleri	2712	29,85	12,75
Giyim eşyaları	1093	12,03	8,79
Elektrikli teçhizat,	879	9,68	3,92
Metalik olmayan mineral ürünler	650	7,15	5,98
Kauçuk ve plastik	595	6,55	6,16
Kömür ve linyit	592	6,52	1,03
Mobilya	512	5,64	3,80
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	414	4,56	2,16
Diğer imalatlar	348	3,83	1,17
Metal ürünleri	332	3,65	8,55
Genel Toplam	***9085***	-	***0,28***

Amasya İlinde Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Büyük İşletme aşağıda sıralanmıştır:

- Aps Giyim Sanayi Ve Ticaret Merzifon Şubesi
- Amasya Şeker Fabrikası
- Silverline Endüstri Ve Ticaret
- Ekur Et Entegre Sanayi Ve Ticaret Suluova Şubesi
- Plt Madencilik Turizm-Enerji San.Ve Tic.

6.2. AMASYA İLİNDE SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 6.2. Amasya İli Sanayi Bölgeleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Sanayi Sitesi Alan Proje Sayısı
Amasya	1	3	-

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

Amasya ilinde Amasya OSB, Merzifon OSB, Suluova Karma OSB ve Suluova Besi İhtisas OSB olmak üzere 4 OSB bulunmaktadır. Amasya ve Merzifon'da ikişer, Suluova, Taşova, Gümüşhacıköy ve Göynücek ilçelerinde birer adet olmak üzere 8 sanayi sitesi bulunmaktadır. Sanayi Sitesinde toplam 1.576 işyeri bulunmaktadır. Bu işyerlerinde 1.423'ü dolu olup toplam 3.010 kişi istihdam edilmektedir.

6.3 AMASYA İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Amasya İlinde 2016 yılında 6 faydalı model, 70 marka, 1 patent ve 15 dosyada 71 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 6.3 Amasya İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı (%)	Toplam Türkiye Payı (%)
Faydalı Model Başvurusu	58	6	64	0,17	0,15
Marka Başvurusu	1.061	70	1.131	0,07	0,10
Patent Başvurusu[6]	35	1	36	0,02	0,08
Tasarım Başvurusu	540	71	611	0,18	0,11
Tasarım Dosya Sayısı	119	15	134	0,18	0,12
Genel Toplam	1.813	163	1.976	0,11	0,10

[6] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

6.4 AMASYA İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 6.4 Amasya İli KOSGEB Destekleri

<table>
<tr><th>Sıra</th><th colspan="2">Veri</th><th colspan="2">2016 Yılı</th><th colspan="2">İl Toplamı
(2012-2016 Yılları Arası)</th></tr>
<tr><td rowspan="3">1</td><td colspan="2">Toplam Destek Tutarı (TL)*</td><td colspan="2">3.458.302</td><td colspan="2">11.120.909</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td></tr>
<tr><td>50.000</td><td>10.500</td><td>50.000</td><td>10.500</td></tr>
<tr><td rowspan="7">2</td><td rowspan="7">Diğer Bilgiler</td><td>TEKMER / İŞBİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>İŞGEM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>LABORATUVAR HİZMETLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında düzenlenen 30 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 894 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.</td></tr>
<tr><td>YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında KOSGEB’in sunduğu hizmet ve destekleri tanıtmak amacıyla düzenlenen veya katılım sağlanan toplantı/etkinlik sayısı 28’dir.</td></tr>
<tr><td>DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER</td><td colspan="4">-</td></tr>
</table>

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 6.5 Amasya İli TÜBİTAK Destekleri

Veri		2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	56.194	473.759
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	202.714	413.744
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	228.844	1.540.645
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	214.400	919.771
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	0	0

* 2017 sabit fiyatlarıyla

6.5 AMASYA İLİ TİCARET YAPISI

6.5.1 Amasya İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden en büyük payı alan %47,1 ile gıda ürünlerinin imalatı 87 girişimci sayısı ve 1.815 çalışan sayısı ile istihdamda ilk sırada gelmektedir (Tablo 6.6).

Tablo 6.6 Amasya İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayiinden Aldıkları Paylar (İlk On Sektör) (%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Gıda ürünlerinin imalatı	1.815	87	47,1
Elektrikli teçhizat imalatı	1.216	21	18,5
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	1.121	54	12,1
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	487	35	5,3
Mobilya imalatı	418	37	4,4
Diğer imalatlar	331	8	4,1
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	245	33	2,0
Giyim eşyalarının imalatı	514	16	1,6
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	133	13	1,6
Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı	173	18	1,4

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

6.5.2 Amasya İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 6.4'te gösterilmiştir. Grafik 6.4'e göre 2016 yılında Amasya İlinde de 43.733.529 $ ithalat, ihracat ise 76.165.159 $ olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 6.4. Amasya İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti(1000$)

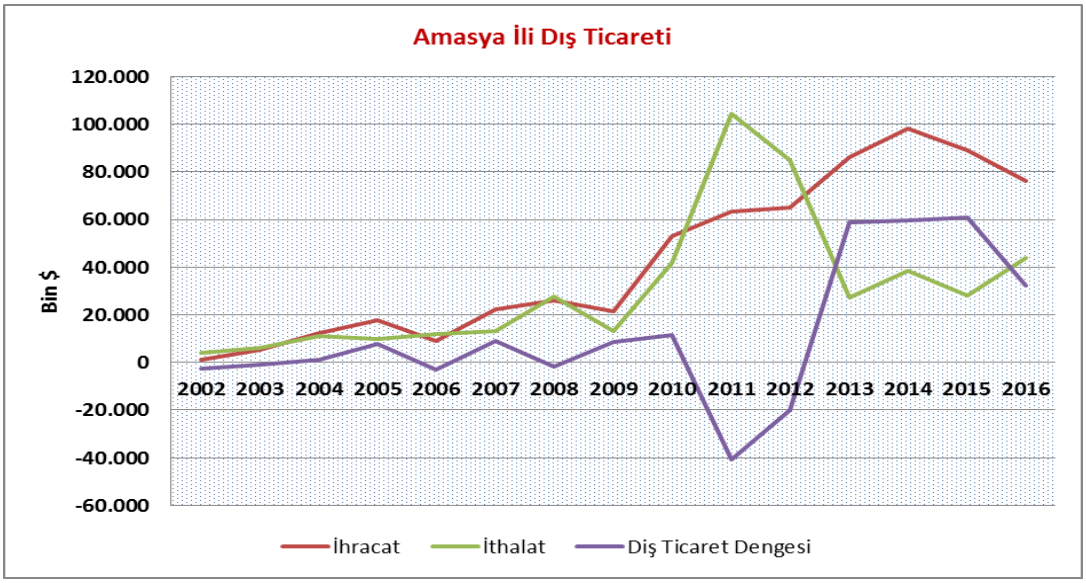

Kaynak: TÜİK

Amasya ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkeler sırasıyla % 28,25 ile İngiltere, %19,04 ile İspanya, % 11,34 ile Almanya, %11,16 ile ABD başta olmak üzere; Rusya Federasyonu, Cibuti, Kamerun, Litvanya gibi ülkeler ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 6.5).

Grafik 6.5 Amasya İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

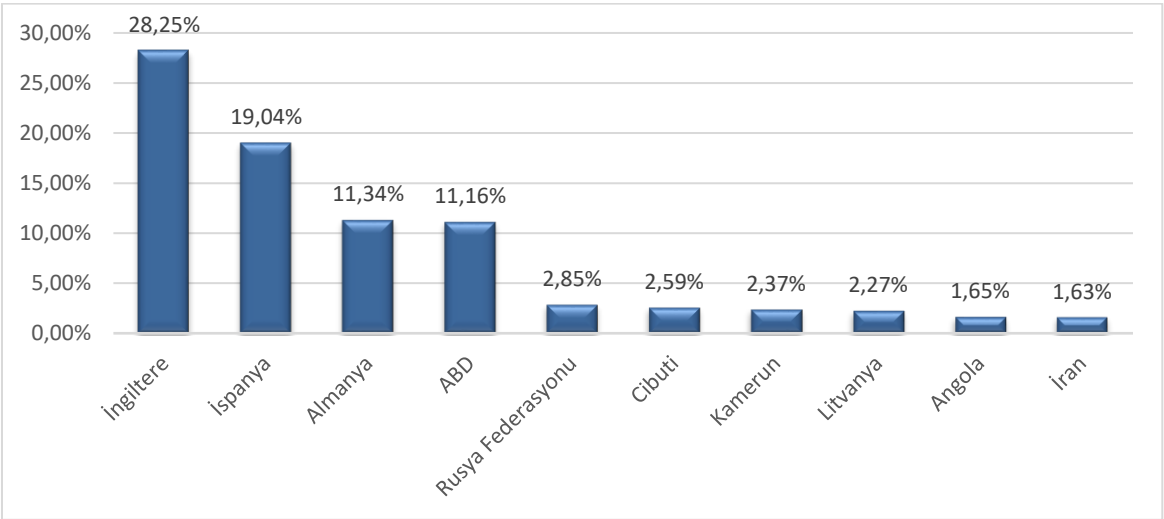

Kaynak: TÜİK

Amasya ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkeler sırasıyla %18,02 ile Rusya Federasyonu %16,85 ile Çin, % 16,75 ile Fransa, % %14,98 ile Letonya ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 6.6).

Grafik 6.6 Amasya İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

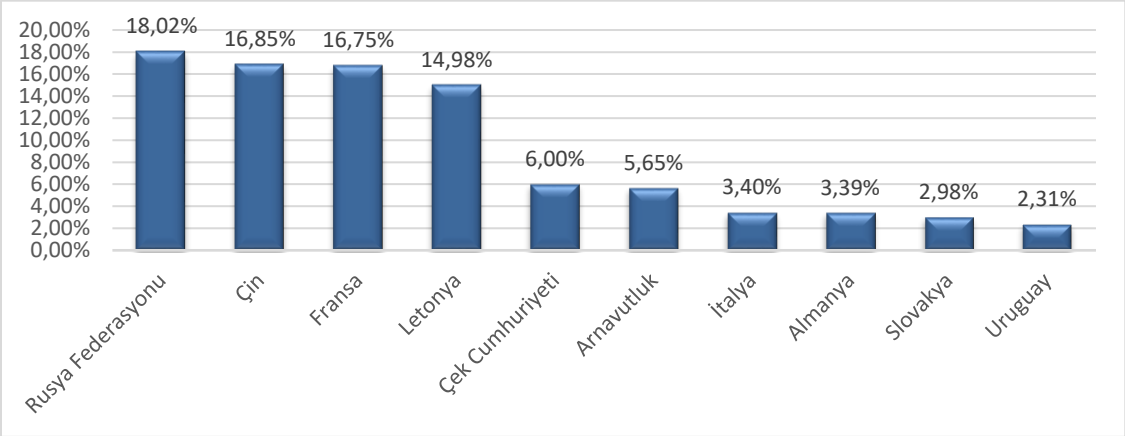

Kaynak: TÜİK

Amasya ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %96,75'ini, il ithalatının da %37,11'ini imalat sanayii oluşturmaktadır (Tablo 6.9).

Tablo 6.7 Kısımlara Göre Dış Ticaret İthalat ve İhracat Verileri (1000 $)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	26	1				
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor	3					
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	1.979	1.561	1.957			
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	3.180	953	515	23.475	10.815	27.701
İmalat Sanayi	93.031	86.341	73.693	15.016	17.224	16.352
Toplam	**98.218**	**88.856**	**76.165**	**38.490**	**28.040**	**44.052**

Kaynak: TÜİK

Amasya ilinin ihracatının %96,75'ini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 6.8).

Tablo 6.8 2016 yılı Amasya İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**73.693**
Giyim eşyalarının imalatı	47.097
Elektrikli teçhizat imalatı	8.705
Gıda ürünlerinin imalatı	6.268
Tekstil ürünlerinin imalatı	5.635
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	2.755
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	1.374
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	745
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	610
Mobilya imalatı	416
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman vb. malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	35

Kaynak: TÜİK

Amasya ilinin ithalatının %37,11'ini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 6.9).

Tablo 6.9 2016 yılı Amasya İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1.000 $)
Toplam	**16.352**
Elektrikli teçhizat imalatı	9.764
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	1.982
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	1.388
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	693
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	622
Ana metal sanayii	526
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	332
Gıda ürünlerinin imalatı	268
Giyim eşyalarının imalatı	227
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	200

Kaynak: TÜİK

Amasya ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %57,38 ile örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı ilk sıradadır (Tablo 6.10).

Tablo 6.10 2016 yılı Amasya İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	43.704.159	57,38
Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni	5.366.615	7,05
Dokunabilir maddelerden hazır eşya, takımlar, kullanılmış giyim ve dokunmuş diğer eşya, paçavralar	5.209.051	6,84
Demir veya çelikten eşya	3.588.138	4,71
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	3.475.345	4,56
Örme giyim eşyası ve aksesuarı	3.393.052	4,45
Taş, alçı, çimento, amyant, mika veya benzeri maddelerden eşya	2.740.281	3,60
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	2.380.801	3,13
Tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento	1.958.329	2,57
Plastikler ve mamulleri	1.374.353	1,80

Kaynak: TÜİK

Amasya ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %42,98 ile canlı hayvanlar ilk sıradadır (Tablo 6.11)

Tablo 6.11 2016 yılı Amasya İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Canlı hayvanlar	18.935.432	42,98
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	9.399.871	21,34
Hububat	7.912.933	17,96
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	2.050.210	4,65
Plastikler ve mamulleri	1.260.006	2,86
Yağlı tohum ve meyveler, muhtelif tane, tohum ve meyveler, sanayide ve tıpta kullanılan bitkiler, saman ve kaba yem	804.969	1,83
Demir veya çelikten eşya	541.411	1,23
Taş, alçı, çimento, amyant, mika veya benzeri maddelerden eşya	457.922	1,04
Alüminyum ve alüminyumdan eşya	451.655	1,03
Adi metallerden çeşitli eşya (kilit, kasa, mobilya tertibatı, vb.)	445.045	1,01

Kaynak: TÜİK

İlin Dış Ticarete konu olabilecek Potansiyeli

TÜİK 2016 yılı Dış Ticaret verileri dikkate alındığında Amasya'dan İhraç edilen ürünlerin değeri 76.165.159 $; ithalat ise 43.733.529 $ dır. Bu durum kentsel dış ticaret hacminin 119.898.688 $ olduğunu göstermektedir. Ancak ilde bazı işletmelerin merkezlerinin il dışında bulunması nedeniyle ilin gerçek İthalat ve İhracat rakamları TÜİK rakamlarının üzerindedir.

Özellikle Türkiye'de önemli bir rezerve sahip Amasya beji doğal taş yataklarından çıkarılarak ihracatı yapılan mermerin, üretiminin %95'ini 25'ten fazla ülkeye ihraç edilen kuru mayanın, ankastre grubu ürünlerin, ilde gıda imalat sanayinde önemli bir yeri olan Kozlu Gıda'nın dış ticarete konu olan un ve tahıl ürünlerinin değerleri, Firmaların merkezlerinin il dışında olması nedeniyle TÜİK dış ticaret verileri içinde yer almamaktadır.

Bu veriler ışığında değerlendirme yaptığımızda ilde mermer, ankastre mutfak ürünleri, maya, un ve tahıl ürünlerinin dış ticaret potansiyeli bulunduğunu söyleyebiliriz.

Tarım ürünlerinden ise; elma, kiraz ve kuru soğan dış ticarete konu olabilecek ürünler arasındadır. Son yıllarda ilde tesis edilen kiraz bahçelerinden elde edilen ihracata uygun ürün alınmasıyla kiraz üretiminde önemli artış meydana gelmiş olup gelecek dönemlerde ihracat hacminin artacağı düşünülmektedir.

6.6 İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

6.6.1 Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

- Merzifon OSB 187 ha.(Tevsii) Genişleme Alanı ve OSB Hizmet binası,
- Mermer Ocakları ve işleme tesisleri
- Gıda (Et-Süt işleme üniteleri)
- Başka yerlerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat imalatı (Elektrikli, elektriksiz ev aletleri imalatı)
- Mobilya imalatı

6.6.2 Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

- Gıda Ürünleri ve İçecek İmalatı
- Hayvancılıkla entegre işleme tesisleri yatırımları
- Madencilik (Mermer,Taş Ocakçılığı, Linyit Madenciliği ve Briketlenmesi)
- Soğuk hava depoları (Yaş sebze ve meyveler için)
- Yeşilırmak üzerinde yapımı devam eden elektrik üretim santralleri yapımı. (HES)
- Meyve ve sebzelerin kalibre boylama, paketleme ve ambalajlama tesisleri
- Rüzgâr Elektrik Santrali yapımı (RES)
- Güneş Enerjisi Santrali yapımı (GES)

6.7 SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Sorunlar

1. Sanayicimizin nitelikli ara elaman ihtiyacının bulunması.
2. Amasya'da üretilen ürünlerin yurt içinde olduğu gibi yurt dışına da pazarlanmasında ortaya çıkan sorunlar.
3. Yaş sebze, meyve işleme ve depolama tesislerinin yetersizliği.
4. Suluova OSB'de doğalgaz ihtiyacının olması.
5. KOBİ ve yeni Yatırımcılarda yaşanan finansman sorunları.
6. Amasya merkez OSB' nin dolu olması.
7. Girişimciliğin yeterince gelişmemiş olması.
8. Sanayi İşletmelerinde AR-GE , inovasyon ve rekabet güçlerinin zayıf olması.
9. İlde bulunan işletmelerin önemli bir kısmı küçük ölçekli aile şirketlerinden oluşmakta olup kurumsal şirketler haline gelememektedir.
10. KOBİ ölçekli işletmelerin maddi sıkıntılar nedeniyle yarım kalmış yatırımları.

Çözüm Önerileri

1. Sanayi işletmelerinin ihtiyacını karşılayacak nitelikli ara elaman yetiştirecek OSB içinde mesleki ve teknik okulların açılması ve yaygınlaştırılması ile öğrencilerin bu okullara teşvik edilerek yönlendirilmesinin sağlanması gerekmektedir.
2. Bilindiği gibi dünyanın en büyük şirketleri üretim şirketleri değil pazarlama şirketleridir. Özellikle sanayicilerimizin ihracata yönelik çalışmalarda bulunmaları, ihracat yapabilme kapasitelerinin arttırmaları, dış ticaret ve pazarlama şirketlerin kurulması ve kurulmasının teşvik edilmesi ile TSO' lar bünyesinde pazarlama ve ihracatla ilgili danışmanlık biriminin oluşturulması gerekmektedir.
3. İlde yaş sebze ve meyve işleme ve depolama tesisleri yeterli düzeyde değildir. İlde üretilen ürünlerin çok az bir kısmı işlenebilmekte ve depolanabilmekte, diğeri taze olarak pazara arz edilmektedir. Ürünlerin hasat edildiği dönemde arz fazlasının meydana gelmesi, talebin yeterli olmaması nedeniyle sebze ve meyve fiyatları düşmekte, pazarda fiyat istikrarsızlığı ortaya çıkmaktadır. Bu durumun temel nedenlerinden birisi ürün işleme ve depolama tesislerinin yetersiz olmasıdır. Gelecekte sulama alanlarının artmasına paralel olarak sebze ve meyve üretim alanlarının ve üretimlerinin artması beklenmektedir. Bu nedenle ilde yaş sebze, meyve depolama ve işleme tesisleri arz ve talebin dengelenmesine yardımcı olacak, üreticinin ürününü daha iyi bir fiyatla pazarlamasına imkân sağlayacaktır.
4. Suluova OSB'de sanayicinin enerji ihtiyacının düşük maliyetle karşılanması ve cazibeliğin arttırılması amacıyla doğalgaz bağlantısı yapılması gerekmektedir.
5. KOBİ'lere sağlanan teşviklerin arttırılması ve Teşvik Uygulama Sisteminde 4. Bölge teşviklerinden faydalanmakta olan Amasya ilinin, Tokat ilinde olduğu gibi 5. Bölge teşviklerinden faydalanacak şekilde yeniden bölge değerlendirmesinin yapılması yatırımcıları teşvik ederek Aksaray ilini tercih etmelerini sağlayacağı düşünülmektedir.
6. Yatırımcıların ihtiyacına cevap verecek mevcut Amasya OSB'nin genişlemesi halinde, yeni yatırımcıların gelmesine ve il sanayisinin gelişmesini sağlayacaktır.

7. İldekş ilgili kurum ve kuruluşlar Girişimciliğin artırılmasına yönelik eğitim ve çalışmalar yapmaktadır. Girişimciliğe yönelik eğitimlerin artırılarak devam edilmesi ve yaygınlaştırılması ile Girişimcilik Kültürünün oluşmasının sağlanacağı düşünülmektedir.
8. Sanayicilerimizin AR-GE ve İnavasyon kültürü, becerisini ve kapasitesini artırmak için bu alandaki destek mekanizmalarının daha cazip hale getirilmesi ile güncellenerek iyileştirilmesi gerektiği düşünülmektedir.
9. İlin ekonomik gelişmesi için kurumsal şirketleşmenin artırılması gerekmektedir. Bu şirketleşme aile, arkadaşlık veya hemşehricilik ilişkilerinden çok ekonomik fayda unsuruna öncelik verilerek oluşturulmalıdır. Aile şirketlerinin kurumsallaşması ve ortak girişimcilik kültürünün oluşması teşvik edilmelidir.
10. Kapalı, yarım kalmış ve darboğazdaki tesislerin ekonomiye kazandırılması yönünde işletmelere uzun vadeli çok düşük faizli ya da faizsiz kredi verilmesi.

7. ANKARA İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

7.1. ANKARA İLİ SANAYİ YAPISI

Cumhuriyetin ilk yıllarında, küçük imalathanelerin kurulmasını takiben; MKE Kurumu, Şeker Fabrikaları Kurumu, Sümerbank ve Etibank gibi kamu sanayi kuruluşlarının ve bunlara bağlı fabrikaların Ankara'da olması, yan sanayi olarak çalışan küçük özel işletmelerin kurulmasını da teşvik etmiştir.

Ankara'nın sanayileşmesi, sadece başkent olması yönündeki çabalar ve coğrafi yapısı nedeniyle olası hava kirliliği gerekçe gösterilerek uzun yıllar engellenmiştir. Süreç içinde, çevreye karşı duyarlı bir sanayileşme bilinciyle günümüze gelinmiş ve Ankara ülke genelinde ekonomik faaliyet konularındaki yoğunlukları itibariyle sanayi ağırlıklı iller arasında yer almıştır.

Ankara'da Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmeleri (KOBİ'ler) sanayinin büyük çoğunluğunu oluşturmaktadır. 10 ve daha fazla işçi çalıştıran işyeri sayısı dikkate alındığında en fazla işyeri olan sektör demir ve metal işleri sanayi olup, bu daldaki firmaların büyük çoğunluğu 25 ve daha fazla işçi çalıştırmaktadır. Özel sektörün rağbet ettiği ikinci sektör ise gıda sanayisi olup, sektördeki firmaların büyük çoğunluğu 10-24 arasında işçi çalıştıran küçük ölçekli firmalardan oluşmaktadır.

Savunma sanayinin oluşturduğu altyapı ve talep sonucu makine ve metal sanayi İl ekonomisinde önemli bir seviyeye ulaşmıştır. Bugün sanayi kuruluşlarının % 40'ının üretim yaptığı alan, makine ve metal sanayidir. Ankara'nın ülke içindeki merkezi ve savunmaya uygun konumu, yetişmiş insan gücü ile sektör içinde yer alan kuruluşların oluşturduğu potansiyel, bu sektörde büyük kuruluşların doğmasına sebep olmuştur. MKE Kurumu, Türk Uçak Sanayii Anonim Ortaklığı (TUSAŞ), Havacılık ve Uzay Sanayii A.Ş. (TAI), ASELSAN Elektronik Sanayi ve Ticaret A.Ş., ROKETSAN Roket Sanayii ve Ticaret A.Ş. ve HAVELSAN Hava Elektronik Sanayi ve Ticaret A.Ş. gibi savunma sanayi ile ilgili büyük ölçekli yatırımlar İlde gerçekleştirilmiştir. Bunların yanı sıra 50'den fazla orta ölçekli firma ile teknoloji geliştirme ve organize sanayi bölgelerinde yerleşik sayıları yüzlerle ifade edilebilecek küçük tasarım ve imalat işyerleri bu sektörde faaliyet göstermektedir.

Son yıllarda mevcut sanayiye ilave olarak Kazan, Akyurt ve Çubuk ilçeleri önemli sanayi bölgeleri haline gelmiştir.

"Yol Kaplama" olarak 2016 yılı Yatırım Programına yeni proje olarak dahil edilen projede kullanılmak üzere 2016 yılı için belirlenen 31.742.000.-TL ödenek henüz kullanılmamıştır.

Özetle, halen gelişmesini devam ettiren ve dayanıklı yapısıyla Türk Sanayisi içinde grafiğini hızla yükselten Ankara Sanayisi; Başkentin çehresini değiştirmekte, ekonomik, sosyal ve kültürel bütünlüğün oluşumunda etkin bir rol üstlenmektedir.

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

7.1.1. Ankara İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Ankara ili İç Anadolu Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 1).

İç Anadolu Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Ankara ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %39,7' lik oran ile bölgede birinci sırada yer almaktadır.

Grafik 7.1 İç Anadolu Bölgesinde Yer Alan İllere Göre Sanayi İşletmelerinin Dağılımı (%)

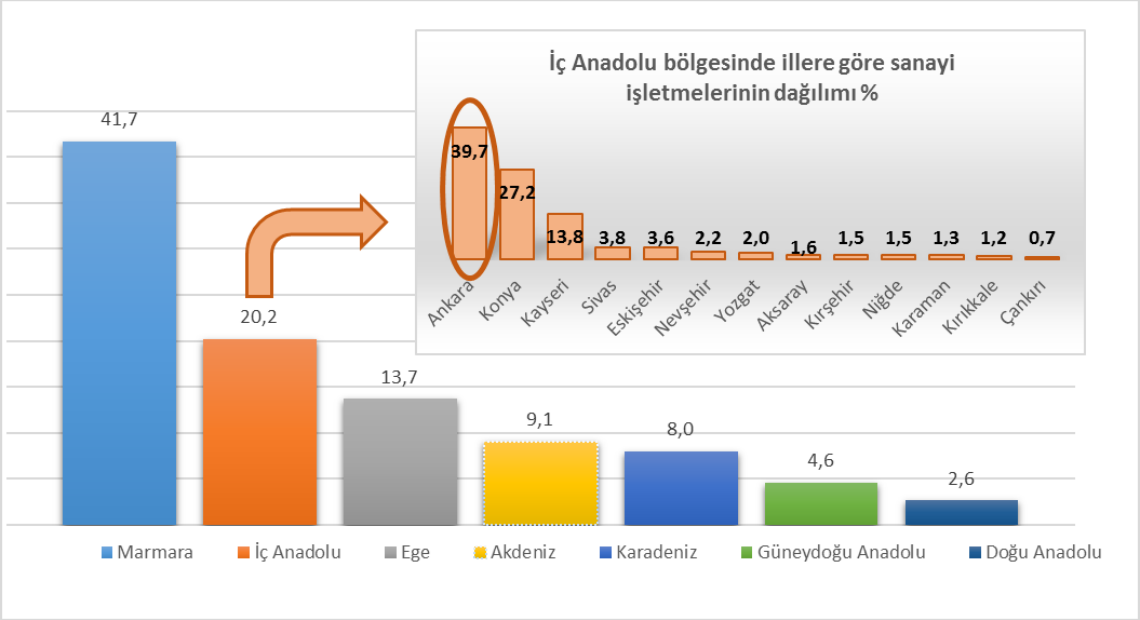

a. Ölçek Dağılımı

Ankara ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, % 65,1'i Mikro, % 26,8'i Küçük , %7'si Orta ve %1,2'si Büyük Ölçekli işletmelerdir (Grafik 7.2).

Grafik 7.2 Ankara İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

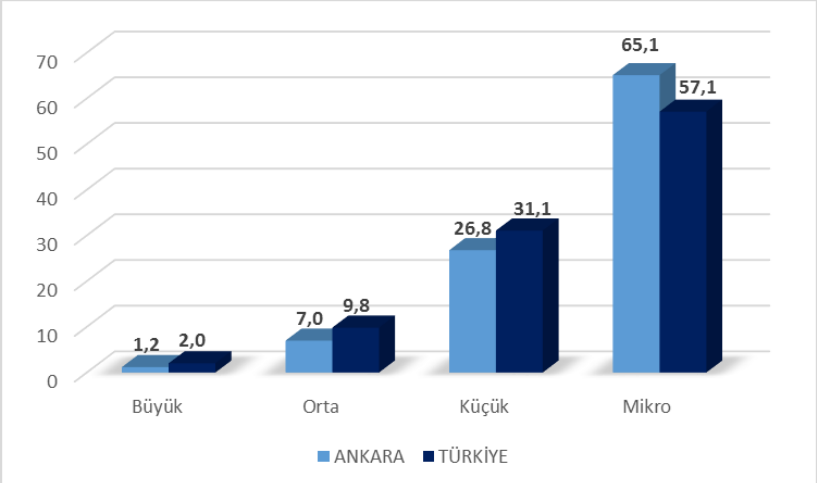

b. Sektörel Dağılım

Ankara ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %23 ile mobilya, ikinci sırada %20,7 ile Gıda ürünleri ve üçüncü sırada ise %9 ile Metal ürünleri sektörü yer almaktadır (Grafik 5.3).

Grafik 7.3 Ankara İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

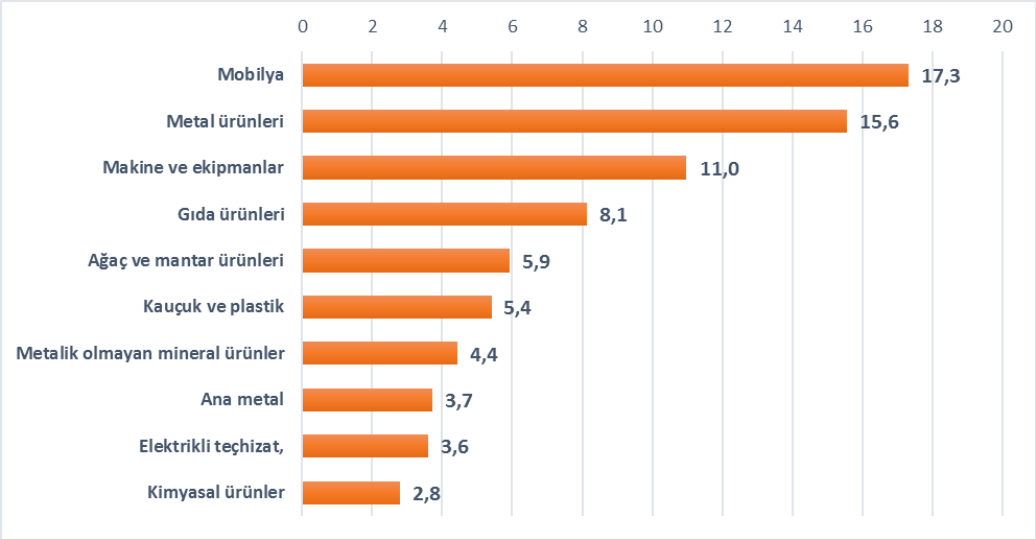

c. Çalışan Sayısı

Ankara İlinde sanayi sektöründe istihdamda %16,26 ile Metal ürünleri sektörü, %12,39 ile Makine ve ekipmanlar sektörü, %9,13 ile Gıda ürünleri sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın % 6,51'i Ankara ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 6.1).

Tablo 6.1 Ankara İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Metal ürünleri	34865	16,26	8,55
Makine ve ekipmanlar	26571	12,39	6,71
Gıda ürünleri	19577	9,13	12,75
Elektronik ve optik	13269	6,19	1,39
Mobilya	12729	5,94	3,80
Metalik olmayan mineral ürünler	11965	5,58	5,98
Elektrikli teçhizat,	11773	5,49	3,92
Otomotiv,treyler	7698	3,59	4,55
Kauçuk ve plastik	7673	3,58	6,16
Diğer ulaşım araçları	7655	3,57	1,05
Genel Toplam	***214446***	-	***6,51***

Ankara İlinde Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Büyük İşletme aşağıda sıralanmıştır:

- Tusaş-Türk Havacılık Ve Uzay Sanayii
- Park Termik Elektrik Sanayi Ve Ticaret
- Aselsan Elektronik Sanayi Ve Ticaret
- Ankara Metro İşletmesi
- Roketsan Roket Sanayii Ve Ticaret

7.2. ANKARA İLİNDE SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 7.2. Ankara İli Sanayi Bölgeleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Ankara	6	12	-

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

Ostim ve İvedik Organize Sanayi Bölgelerin de küçük ve orta ölçekli sanayi kuruluşlarını barındırması nedeniyle Ankara sanayisinde önemli bir yer tutmaktadır. OSTİM Organize Sanayi Bölgesinde parsel tahsisi yapılmamaktadır. OSB'de alt yapının %80'i tamamlanmıştır. İVEDİK Organize Sanayi Bölgesinde; 4562 sayılı Organize Sanayi Bölgesi kanunu çerçevesinde 15 Ocak 2001 tarihinde tüzel kişiliğine kavuşmuştur. 1987 yılında Ankara' nın yeni sanayi bölgesi olarak tespit edilen İvedik'te, 38 kooperatifin oluşturdukları sinerji ile bölge alt ve üst yapı çalışmaları tamamlanmıştır. 26 Haziran 2003 tarihinde de resmi açılışı gerçekleştirilmiştir. 488 hektar üzerinde 418 imar adası ve 7500 parsel kooperatif, 111 parsel İvedik OSB ve Maliye Hazinesi adına kayıtlı olup toplam 7156 parselden oluşmuştur.

Bölgede toplam 7048 parsel bulunmakta olup, Bu parsellerin 6956 adedi sanayi parselidir. Sanayi parsellerinin 6956 adedi tahsis edilmiş olup, 6891 adedi Büyükşehir belediyesi tarafından, 49 adedi İvedik OSB tarafından, 16 adedi Maliye Hazinesi tarafından tahsis edilmiştir. Sanayi parseli dışında kalan parsellerin ticaret, sosyal, ticaret, eğitim, hizmet destek alanı vb. vasfındaki parseller olduğu, Sanayi parseli olarak tahsis edilmiş 6956 parselin, 6868 adedi yapılaşmıştır.

Ayrıca, mevcut sanayinin ihtiyaçlarını karşılamak ve Ankara sanayisinin gelişimini hızlandırmak amacıyla Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisinde Ankara Sanayi Odası (ASO) II.(Türkobası) - III.(Alagöz) Organize Sanayi Bölgesinde; Temelli beldesinde Ankara – Eskişehir karayolunun 42. kmsinde karayoluna 4 km mesafede bulunan ASO 2. OSB, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının 02.10.2000 tarih ve 2 sicil sayılı kararı ile kuruluş protokolü onaylanmıştır. Bölge toplam alanı 618,4 hektar olup, 320 parsele ayrılmıştır. Bu parsellerden 305 adedinin tahsisi yapılmıştır.

Alt yapı çalışmaları ve inşaatı devam eden bölgede 300'den fazla fabrika kurularak mevcut istihdamın, 20 bin olarak sağlanması hedeflenmiş olup, sanayi alanları belli boyutların üzerinde tutularak, yapılaşma sektörel gruplar halinde gerçekleştirilecektir.

Tahsis edilmiş parsellerin 52 adedi üretime geçmiştir. 52 adedi inşaat halinde, 78 adedi sadece proje aşamasındadır.

Bakanlık kayıtlarında 328 adet sanayi parseli görülmesine rağmen komisyon raporunda yapılan tevhitler sonucu parsel sayısının 320 adede düştüğü belirtilmiştir.

"Yol Kaplama" olarak 2016 yılı Yatırım Programına yeni proje olarak dahil edilen projede kullanılmak üzere 2016 yılı için belirlenen 31.742.000 TL ödenek henüz kullanılmamıştır.

Beypazarı Organize Sanayi Bölgesi; Kamulaştırma işlemlerinin yapılamaması nedeniyle Beypazarı Organize Sanayi Bölgesinin feshine karar verilmiştir.

Şereflikoçhisar Organize Sanayi Bölgesi; 08.06.2001 yılında kurulan Organize Sanayi Bölgesi 134 hektarlık alanı (imar planı kesinleşmediği için değişiklik gösterebilmektedir) kapsayan bölgede 7 adet sanayi parseli oluşturulmuştur. Arsası, Şereflikoçhisar Belediyesi tarafından satın alınmış olup, henüz imar planı çalışmaları devam etmekte olup, uygulama ve alt yapı ile ilgili herhangi bir çalışma yapılmamıştır.

Polatlı Organize Sanayi Bölgesinde; Polatlı Organize Sanayi Bölgesi kurma çalışmaları Kasım 1991 tarihinde başlamış olup, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca 1995 yılında Kuruluş protokolü onaylanarak Polatlı Organize Sanayi Bölgesi 160 Sicil no ile tüzel kişiliğini kazanmıştır. 386,97 Hektarlık alanda yer seçimi yapılmış, sanayi parseli olarak planlanan 212,4 hektarlık alanda 43 parsel üretime geçmiş bulunmaktadır. İmar planı alanında yol, I.ve II. kalite su, Atık su, 260 m3 Arıtma Tesisi, Elektrik, Kablolu iletişim, Yağmur Suyu, Doğalgaz Dağıtım Şebekeleri tamamlanmıştır. Bölge içi yollardan 25 metrelik 750 metre ana giriş ile 1500 metrelik 202 Cadde sıcak beton asfaltı ile kaplanmıştır.

91 adet imar planı onanan alanda 143 sanayi parseli bulunmaktadır. Kadastrosu onaylanan sahada ise 91 parsel bulunmaktadır. Bölgede asfalt kaplama 1. ve 2. kalite su, elektrik, kablolu iletişim, doğalgaz dağıtım şebekeleri tamamlanmıştır. Bölgede mevcut 143 parselin 65 adedinin tahsisinin yapıldığı, 26 adet parselin tahsisinin yapılmadığı, tahsis edilen parsellerden 43 adedinin üretime geçtiği, 14 adedinin inşaat halinde olduğu, 8 adedinde proje safhasında olduğu bildirilmiştir.

Başkent Organize Sanayi Bölgesinde; Organize Sanayi Bölgesi kanunu çerçevesinde 4 Mayıs 2001 tarihinde, Ankara merkezine 40 km, Anakara-Eskişehir karayoluna 6 km, Çayyolu'na 20 km mesafede, Ankara-Eskişehir karayolunda Temelli Malıköy sınırları içerisinde kurulmuştur. İki etaptan oluşan Başkent OSB'nin Proje ve Etüd aşamasındaki işleri: Sürekli Eğitim ve Geliştirme Merkezi Projesi, Arıtma Tesisi Projesi, Alt Yapı Çalışmaları: II. Etap Yol ve Altyapı İnşaatı, II. Etap AG-OG Elektrik Altyapı İnşaatı, I. Etap Otomatik Sayaç Okuma Sistemi işi devam etmektedir. Bölgedeki 606 adet parselin 531 adedi yer talep eden sanayicilere tahsis edilmiştir. Bölgede faaliyete geçen 103 tesiste 7.500 kişi istihdam edilmektedir. Toplam istihdam kapasitesi 50.000 kişidir.

Bölgede Hacettepe Üniversitesi Başkent OSB Teknik Bilimler Meslek YO ve Başkent OSB Mesleki Eğitim Merkezi faaliyet göstermektedir. Konvansiyonel Atıksı Arıtma Tesisi (Fiziksel+Kimyasal+Biyolojik) Ankara Çayına deşarj edilmektedir. Bölgede Ar-Ge merkezi olma hazırlığında fabrikalar var, ancak henüz kurulu bir Ar-Ge/Tasarım Merkezi bulunmamaktadır.

Ankara Madeni Dökümcüler İhtisas Organize Sanayi Bölgesi Ankara ili, Polatlı İlçesi Temelli – Malıköy Mevkiinde planlanan OSB 04.06.2009 yılında 267 Sicil No ile Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca tescil edilmiştir. Yaklaşık 244 hektar üzerinde Kuruluşu onaylanan İhtisas Organize Sanayi Bölgesinde; 1. Etap olarak planlanan 74 hektarlık alanda 66 adet parselizasyon işlemi tamamlanmış ve 66 parselin ön tahsisi gerçekleştirilmiştir. İmar planı Bakanlık tarafından onaylanmıştır.

244 ha yer seçimi yapılan alanın tamamı olup, 93 ha lık kısımda planlama yapılmıştır. 101 adet sanayi parselinin 67 adedi 1. Etap, 34 adedi 2. Etapta planlanmıştır. Alt Yapı İnşaat ihalesine çıkılmamıştır. revizyon imar planının 24.11.2015 tarihinde, altyapı avan projeleri 04.06.2015 tarihinde Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca onaylanmış olup, Altyapı Uygulama Projeleri Bakanlık onayına müteakip Bakanlık kredisi kullanılarak altyapı ihalesi gerçekleştirilecektir.

2016-2017 yıllarında kullanılmak üzere kamulaştırma işlemleri için 15.252.000.-TL Bakanlığımız Yatırım Programında kredi tahsis edilmiş olup 2016 yılında ödenek kullanılmamıştır.

Ankara Havacılık ve Uzay İhtisas Organize Sanayi Bölgesi; Ankara Sanayi Odasının 02.11.2012 tarih ve 03/5331-3366 sayılı müracaatlarıyla; Savunma Sanayi Müsteşarlığı, Ankara Sanayi Odası ve Savunma Sanayi İmalatçıları Derneği tarafından imzalanan protokolle Ankara ili Kazan İlçesinde "Ankara Havacılık ve Uzay İhtisas Organize Sanayi Bölgesi" kurulması teklifi İl Müdürlüğümüze 09 Kasım 2012 tarihinde 22707 kayıt numarasıyla intikal etmiştir.

Valiliğimizin OSB kuruluşuna ilişkin uygun görüşü 12 Kasım 2012 tarih ve 53950 sayılı yazıları ile Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığımıza iletilmiştir.

Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğünün 21.08.2013 tarih ve 2977 sayılı yazıları ile Yer Seçim Çalışmalarının yapıldığı belirtilmiştir.

Bilim Sanayi İl Müdürlümüz koordinesinde, Kadastro, Jeolojik etüd, ÇED ve Mera Vasfı çalışmaları tamamlanarak 30.06.2014 tarihinde Bakanlığımıza sunulmuştur.

Ayrıca, OSB kuruluş protokolü Valilik Makamının onayı alınarak, onay için Bakanlık Makamına sunulmuştur (18.12.2014/46686 sayılı yazı).

OSB kuruluş protokolü Bakanlığımızca 20.01.2015 tarihinde onaylanarak, OSB "303" Sicil numarası ile tüzel kişilik kazanmıştır. İmar Planı Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığımıza onaya sunulmuş olup, 730 ha alanın 410 ha kamu arazisi OSB mülkiyetine alınmıştır.

2016 yılı Yatırım Programına yeni proje olarak "Kamulaştırma" karakteristiği dahil edilmiş olup, Bölge Müdürlüğünce yaklaşık 150.000.000.-TL bedel tespit edilen 423 hektarlık kısmın altyapı inşaatlarının yapılmasına yönelik kredinin "423 ha altyapı ve kamulaştırma" olarak değiştirilmesi ve 2017 programına dahil edilmesi talebi Bakanlığımıza iletilmiştir.

2016-2017 yıllarında kullanılmak üzere kamulaştırma işlemleri için 29.669.000.-TL Bakanlığımız Yatırım Programında kredi tahsis edilmiş olup 2016 yılında ödenek kullanılmamıştır.

Tablo 7.3: Ankara İlinde Faaliyet Gösteren Organize Sanayi Bölgeleri

Bölgenin Adı	Alanı (ha)	Parsel Sayısı	Faal İşyeri	Çalışan Kişi
Ankara Sanayi Odası I. OSB	1000	334	250	30.000
Ostim OSB	476	4.582	4.161	60.000
İvedik OSB	477	7.048	6.537	103.000
Başkent OSB	1.014	636	83	7.250
Polatlı OSB	386,97	143	40	865
Anadolu OSB	398	232	13	601
Ankara Sanayi Odası II.-III. OSB	618,4	321	36	2.300
TOPLAM	**4.370,37**	**13.296**	**11.120**	**204.016**

Kaynak: Ankara Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü

Tablo 7.4: Ankara İlinde İnşaatı, İmarı, Altyapı ve Kamulaştırması ve Etüt Proje Hizmetleri Devam Eden Organize Sanayi Bölgeleri

Bölgenin Adı	Alanı (ha)	Parsel Sayısı	Açıklama
Şereflikoçhisar OSB	141	7	Şereflikoçhisar Organize Sanayi Bölgesinin, henüz imar planı uygulaması ve alt-yapı çalışması yapılmamıştır. 7 adet arsa ön tahsis talebi bulunmaktadır.
Ankara Madeni Dökümcüler İhtisas OSB	244		244 ha yer seçimi yapılan alanın tamamı olup, 93 ha lık kısımda planlama yapılmıştır. Kuruluşu onaylanan OSB'de, 1. etap olarak 73 ha alan üzerinde 66 adet arsa ön tahsis talebi bulunmaktadır. Tahsisi yapılmayan 1 adet parsel bulunmaktadır. Revizyon imar planının Bakanlığımızca onayı tamamlandı. Altyapı ihale çalışmaları devam etmektedir. Parselasyon işlemi yapılmadı. 2016-2017 yıllarında kullanılmak üzere kamulaştırma işlemleri için 15.252.000.-TL Bakanlığımız Yatırım Programında kredi tahsis edilmiş olup 2016 yılında ödenek kullanılmamıştır.
Polatlı Ticaret Odası OSB	424	136	2 adet faal işyeri mevcut olup 11 istihdam yer almaktadır. İmar planı çalışmaları tamamlanmış, Altyapı projeleri ihaleleri yapılmış olup çalışmalar devam etmektedir. Parsel sayısı 136 adet, tahsis edilen parsel sayısı 14 adettir. Bakanlığınız tarafından onaylanarak Tüzel kişilik kazanmış olan Polatlı Ticaret Odası Organize Sanayi Bölgesinin (OSB) Bilgilendirme Raporunda yapılan değerlendirmede; Altyapı inşaatlarında kullanmak üzere kredi talep edilmiş olup, Bakanlığımız 2017 yılı yatırım programına alınması için 02.12.2016 tarihli ve 45021 sayılı yazımız Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğümüze iletilmiştir.

Kaynak: Ankara Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü

Tablo 7.5: Ankara İlinde Kuruluşu Gerçekleştirilen Organize Sanayi Bölgeleri

Bölgenin Adı	Alanı (ha)	Açıklama
Ankara Havacılık ve Uzay İhtisas OSB	1.315*	Ankara Sanayi Odasının 02.11.2012 tarih ve 03/5331-3366 sayılı müracaatları neticesinde OSB kuruluş protokolü Bakanlığımızca 20.01.2015 tarihinde onaylanarak, OSB "303" Sicil numarası ile tüzel kişilik kazanan OSB'de; *İmar Planı Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığımıza onaya sunulmuş olup, 730 ha alanın 410 ha kamu arazisi OSB mülkiyetine alınmıştır. 2016 yılı Yatırım Programına yeni proje olarak "Kamulaştırma" karakteristiği dahil edilmiş olup, Bölge Müdürlüğünce yaklaşık 150.000.000.TL bedel tespit edilen 423 hektarlık kısmın altyapı inşaatlarının yapılmasına yönelik kredinin "423 ha altyapı ve kamulaştırma" olarak değiştirilmesi ve 2017 programına dahil edilmesi talebi Bakanlığımıza iletilmiştir. 2016-2017 yıllarında kullanılmak üzere kamulaştırma işlemleri için 29.669.000.-TL Bakanlığımız Yatırım Programında kredi tahsis edilmiş olup 2016 yılında ödenek kullanılmamıştır.

Kaynak: Ankara Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü

7.3 ANKARA İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Tablo 7.6 Sektör/Birimlere Göre Ankara İlinde Yürütülen Teknolojik Dönüşüm Faaliyetleri

Faaliyet	Sektör/Birim	2016	2016 Yıl Sonu	Genel Toplam
Ar-Ge Merkezi		**12**	**27**	**39**
	Bilişim, Bilgi ve İletişim Teknolojileri		3	3
	Dayanıklı Tüketim Malları	1		1
	Dayanıklı Tüketim Malları		1	1
	Elektrik-Elektronik		1	1
	Enerji	2		2
	İlaç	1		1
	Makine ve Teçhizat İmalatı	2	1	3
	Otomotiv		2	2
	Otomotiv		2	2
	Otomotiv Yan Sanayi		2	2
	Petrol ve Petrol Ürünleri		1	1
	Savunma Sanayi	3	3	6
	Savunma Sanayi		10	10
	Yazılım	3		3
	Yazılım		1	1
TGB		**6**	**6**	**6**
	Ankara Üniversitesi	1	1	1
	Bilkent Üniversitesi	1	1	1
	Gazi Üniversitesi	1	1	1
	Hacettepe Üniversitesi	1	1	1
	Ortadoğu Teknik Üniversitesi	1	1	1
	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	1	1	1
Faaliyette Olmayan, Alt Yapı Çalışmaları Devam Eden Teknoloji Geliştirme Bölgeleri			**2**	**2**
***Faaliyette Olmayan, Alt Yapı Çalışmaları Devam Eden Teknoloji Geliştirme Bölgeleri**	Ankara- Hacettepe-Atılım-Çankaya Başkent-TOBB Üniversiteleri		1	1
	TOBB Üniversitesi		1	1
Faaliyet Toplamı			35	47

Tablo 7.7 Ankara İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı (%)	Toplam Türkiye Payı (%)
Faydalı Model Başvurusu	4.059	305	4.364	8,82	10,27
Marka Başvurusu	81.274	7.440	88.714	7,87	7,69
Patent Başvurusu[7]	4.673	738	5.411	11,45	11,88
Tasarım Başvurusu	31.666	2.596	34.262	6,61	6,42
Tasarım Dosya Sayısı	7.873	747	8.620	8,92	7,90
Genel Toplam	129.545	11.826	141.371	7,77	7,50

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

[7] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

7.4 ANKARA İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 7.8 Ankara İli KOSGEB Destekleri

<table>
<tr><th>Sıra</th><th colspan="2">Veri</th><th colspan="2">2016 Yılı</th><th colspan="2">İl Toplamı
(2012-2016 Yılları Arası)</th></tr>
<tr><td rowspan="3">1</td><td colspan="2">Toplam Destek Tutarı (TL)*</td><td colspan="2">42.877.574</td><td colspan="2">167.617.517</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td></tr>
<tr><td>3.630.324</td><td>735.065</td><td>6.363.174</td><td>1.315.617</td></tr>
<tr><td rowspan="7">2</td><td rowspan="7">Diğer Bilgiler</td><td>TEKMER / İŞBİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>İŞGEM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>LABORATUVAR HİZMETLERİ</td><td colspan="4">İlde bulunan laboratuvardan yararlanan işletme sayısı 2.484 ve yapılan test-analiz sayısı 11.349'dur.</td></tr>
<tr><td>UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında düzenlenen 321 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 8.920 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.</td></tr>
<tr><td>YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında KOSGEB destek programlarının tanıtımına yönelik 6 adet etkinlik düzenlenmiştir. Ayrıca, potansiyel işbirliklerinin ve desteklerin harekete geçirilmesi sağlanmıştır.</td></tr>
<tr><td>DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER</td><td colspan="4">Ankara Gölbaşı Esnaf ve Sanatkârlar Odası, Sincan Belediyesi, Kızılcahamam Kaymakamlığı, Polatlı Belediyesi, Ankara Ticaret Odası, Kızılcahamam Belediyesi, Polatlı Halk Eğitim Merkezi, Ankara Sanayi Odası, Güdül Halk Eğitim Merkezi ile KÜSİ kapsamında faaliyetler yürütülmüştür.</td></tr>
</table>

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 7.9 Ankara İli TÜBİTAK Destekleri

Veri		2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	337.920.496	2.657.364.853
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	95.222.521	1.309.842.103
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	6.629.666	360.084.321
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	2.755.919	12.904.108
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	1.041.004	2.975.717

* 2017 sabit fiyatlarıyla

7.5 ANKARA İLİ TİCARET YAPISI

7.5.1 Ankara İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden en büyük payı alan ilk üç sektör %16,8 ile gıda ürünlerinin imalatı, %16,4 ile fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç), %13,1 ile başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı olmuştur. Fabrikasyon metal ürünleri imalatı(makine ve teçhizat hariç) 2.733 girişimci sayısı ve 36.444 çalışan sayısı ile istihdamda ilk sırada gelmektedir (Tablo 7.10).

Tablo7.10 Ankara İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar(İlk On Sektör)(%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Gıda ürünlerinin imalatı	28.638	1.050	16,8
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	36.444	2.733	16,4
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	26.212	1.490	13,1
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	17.958	616	8,6
Ana metal sanayii	10.913	503	6,7
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	8.510	293	5,8
Elektrikli teçhizat imalatı	12.108	636	5,0
Diğer ulaşım araçlarının imalatı	7.725	75	4,8
Mobilya imalatı	14.697	1.482	3,2
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	7.183	265	3,1

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

7.5.2 Ankara İli Dış Ticareti

Ankara ilinin dış ticaret yapısı 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 7.4'te gösterilmiştir. Grafik 7.4'e göre 2016 yılında Ankara ilinde ihracat 6.463.475.105 dolar, ithalat 10.837.710.925 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 17.301.186.030 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 7.4. Ankara İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti(1000$)

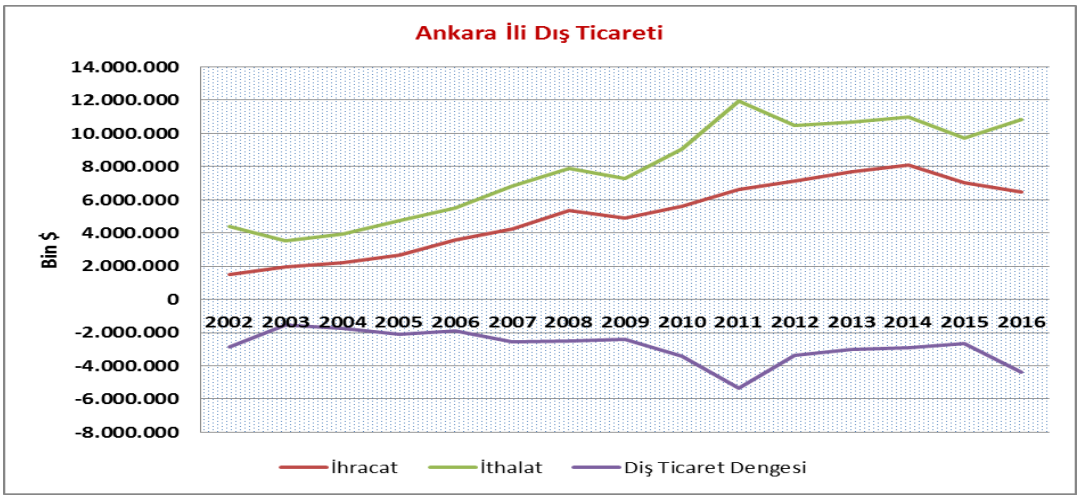

Kaynak: TÜİK

Ankara ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk üç sırayı %11,02 ile ABD, %8,76 ile Almanya, %6,90 ile Çin almış olup İtalya, Irak, Suudi Arabistan, Türkmenistan, Azerbaycan, Yunanistan ve İngiltere ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir. (Grafik7.5)

Grafik 7.5 Ankara İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

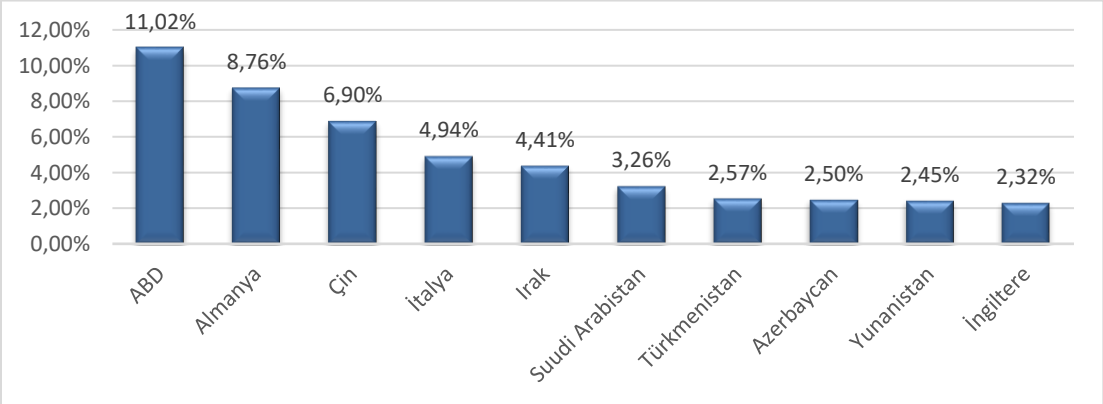

Kaynak: TÜİK

Ankara ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkeler sırasıyla %20,83 ile Çin, %17,35 ile Almanya,%10,22 ile ABD, %8,41 ile İtalya başta olmak üzere, İngiltere, Hindistan, Fransa, Güney Kore, Danimarka, Kolombiya ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir.

Grafik 7.6 Ankara İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

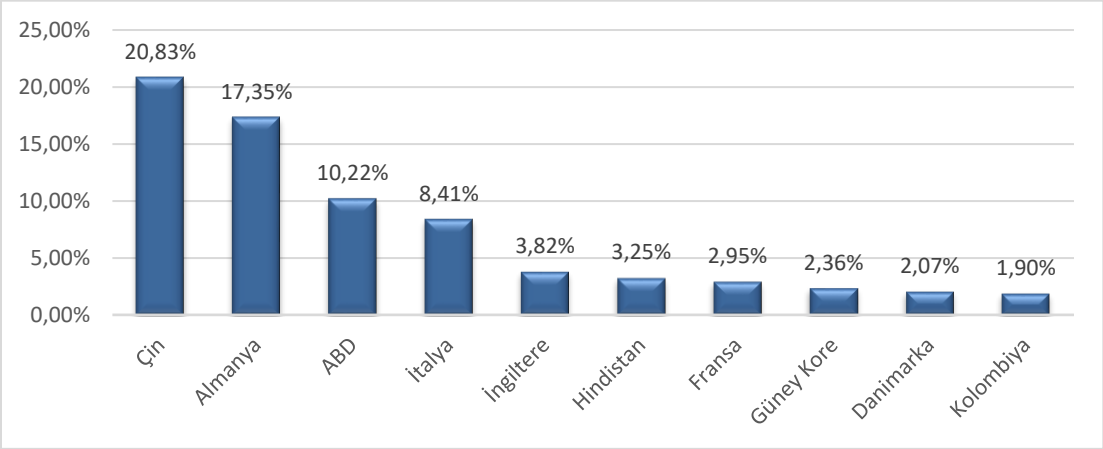

Kaynak: TÜİK

Ankara ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %89,39 'unu, il ithalatının da %94,62 ' sini oluşturmaktadır (Tablo 7.11).

Tablo 7.11 Kısımlara göre Ankara ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri(1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	22.550	18.733	14.930	29.124	29.181	18.526
Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtımı	3	441	576	21.813	24.825	40.903
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor	53	13	701	1.799	426	529
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	852.463	682.974	606.208	14.065	283.162	218.028
Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler	1.607	638	11	179	1.172	857
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	18.429	16.441	15.435	21.744	28.578	25.026
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	47.630	56.369	47.317	715.882	376.676	279.403
İmalat Sanayi	7.159.987	6.273.170	5.778.298	9.783.730	8.966.486	10.254.439
Gizli veri				401.165		
Toplam	**8.102.722**	**7.048.777**	**6.463.475**	**10.989.501**	**9.710.506**	**10.837.711**

Kaynak: TÜİK

Ankara ilinin ihracatının % 89,39'unu oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir. (Tablo7.10)

Tablo 7.12 2016 yılı Ankara İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**5.778.298**
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	1.019.910
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	824.558
Diğer ulaşım araçlarının imalatı	790.379
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	568.664
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	562.838
Elektrikli teçhizat imalatı	393.281
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	244.762
Ana metal sanayii	231.194
Gıda ürünlerinin imalatı	215.653
Diğer imalatlar	190.888

Kaynak: TÜİK

Ankara ilinin ithalatının %94,62 sini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo7.13).

Tablo 7.13 2016 yılı Ankara İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**10.254.439**
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	2.770.173
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	1.486.514
Ana metal sanayii	809.779
Diğer ulaşım araçlarının imalatı	727.169
Elektrikli teçhizat imalatı	616.730
Diğer imalatlar	598.799
Temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ilişkin malzemelerin imalatı	556.025
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	539.092
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	530.875
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	475.219

Kaynak: TÜİK

Ankara ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %14,50 ile motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı ilk sıradadır (Tablo7.14).

Tablo7.14 2016 yılı Ankara İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	937.369.871	14,50
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	800.848.064	12,39
Hava taşıtları, uzay taşıtları ve bunların aksam ve parçalar	634.183.176	9,81
Demir veya çelikten eşya	563.953.231	8,73
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	487.150.543	7,54
İnorganik kimyasallar, kıymetli metal, radyoaktif element, metal ve izotopların organik-anorganik bileşikleri	466.784.856	7,22
Tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento	278.396.281	4,31
Mobilyalar, yatak takımları, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar vb., prefabrik yapılar	225.397.497	3,49
Metal cevherleri, cüruf ve kül	217.873.129	3,37
Silahlar ve mühimmat, bunların aksam, parça ve aksesuarı	183.410.244	2,84

Kaynak: TÜİK

Ankara ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %24,46 ile kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları ilk sıradadır (Tablo7.15).

Tablo 7.15 2016 yılı Ankara İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	2.650.963.461	24,46
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	2.134.987.333	19,70
Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi, cerrahi alet ve cihazlar, bunların aksam, parça ve aksesuarı	621.103.196	5,73
Eczacılık ürünleri	542.773.319	5,01
Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar	516.280.257	4,76
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	492.262.117	4,54
Demir veya çelikten eşya	422.946.194	3,90
Hava taşıtları, uzay taşıtları ve bunların aksam ve parçalar	391.315.064	3,61
Plastikler ve mamulleri	285.523.579	2,63
Demiryolu vb hatlara ait taşıtlar ve malzemeler, bunların aksam-parçaları, mekanik trafik sinyalizasyon cihazları	284.805.321	2,63

Kaynak: TÜİK

7.6 İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

7.6.1 Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

Tıp ve Sağlık, Elektronik ve Bilgisayar, Malzeme ve İmalat, İnşaat ve Savunma Sanayi Kapsamında Nano Teknoloji vb. ileri elektronik uygulamalarına yönelik yatırımlar, Bilgi ve İletişim Teknolojileri. Malzeme Teknolojileri, Tasarım Teknolojileri, Üretim Süreç ve Teknolojileri, Enerji ve Çevre Teknolojileri gibi talep karşılayan yatırımlar.)

- ✓ Bilgi ve İletişim Teknolojileri.
- ✓ Malzeme Teknolojileri.
- ✓ Nanoteknoloji.
- ✓ Tasarım Teknolojileri.
- ✓ Üretim Süreç ve Teknolojileri.
- ✓ Enerji ve Çevre Teknolojileri.

- Dünyada sanayi sektöründe son zamanlarda hızlı yapısal değişim yaşanırken, gelişmiş ülkelerde de imalat sanayinde teknoloji hızlı bir gelişme göstermektedir. Bu süreçte, ham madde ve emeğe dayalı üretim metotları terk edilmekte, yerine teknolojinin yoğun olduğu, üretim ve bilgi teknolojilerini ön plana çıkaran sistem benimsenmektedir. Dolayısı ile ekonomilerin mukayeseli üstünlüğünü artık teknolojik yapılar belirler hale gelmiştir.
- Günümüzde teknoloji geliştirme, sanayileşme ve sanayileşirken de ileri teknolojiden yararlanarak yeni alanlar ve ürünler oluşturma yarışı her geçen gün daha ileri bir boyuta ulaşırken, bu yolla erişilen güç, milletler için dünya piyasalarında büyük bir rekabet alanını da beraberinde getirmektedir.
- Gelişmiş ülkelerde ürün rekabeti, bilimsel ve teknolojik yetkinlik rekabetine dönüşmüş durumdadır. Dolayısıyla yoğunlaşmış bilgi ve beceriye sahip iş gücü, bilgi ve deneyim birikimi, Ar-Ge alt yapısı, modern haberleşme ağı, bilişim teknolojilerinin etkin kullanımı, kaliteden ödün vermemek ve ürün skalasında zenginlik gibi kriterler rekabet gücünü belirleyen en önemli faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır.
- Teknolojik gelişmeler uluslararası bir perspektifle izlenmekte, özellikle ülkenin ticaretine/ekonomik büyümesine ve rekabet edebilirliğine getirebilecekleri katkı dikkate alınarak hedefler belirlenmekte ve işbirlikleri aranmaktadır. Bilim-buluş-teknoloji üretimi ile yönlendirilen ülkelerde firmalar, uluslararası ticareti yapılacak ürünleri belirlemekte ve belirli dönemler sonunda geliştirilmiş ürünler veya yeni ürünlerle eski ürünleri değiştirerek inisiyatifi bir süre ellerinde tutmakta, bu arada dünya ticaret hacmini de büyütmeye çalışarak, paylarını artırmak için yoğun çaba harcamaktadırlar. Bunun sonucu olarak bilim-buluş-teknoloji güdümlü ekonomiler dünya ticaretinin ihracat çıkış kapıları olarak yarışmakta; diğerleri ise yalnız ithalatçı durumunda olmaktadırlar.
- Bugün, sahip oldukları bilimsel ve teknolojik bilgiyi entegre süreçler içinde ürüne ve toplumsal kalkınmaya dönüştürebilen ülkeler ile bu süreç entegrasyonunu başaramamış ülkeler arasındaki anlayış ve uygulama farkı, gelişmiş ve gelişmekte olan ülke tanımlamasında kullanılan önemli araçlardan biri olmuştur.

- Gelişmekte olan ülkelerde yürütülen çalışmalar, teknolojik açıdan belli bir gelişmişlik düzeyine ulaşılmadıkça, hızlı bir ekonomik büyümenin gerçekleşemediğini göstermektedir. Bu ülkelerde-Türkiye'de de olduğu gibi- teknolojik gelişme, yerel olarak yürütülen Ar-Ge çalışmalarına bağlı olarak değil, genellikle gelişmiş ülkelerden teknoloji transferi yolu ile başlamakta ve transfer edilen bu teknolojinin yerel koşullara adaptasyonu faaliyetlerine bağlı olarak teknolojik yeteneğin oluşturulması yolu ile sağlanabilmektedir. Bir ülkenin teknolojik yeteneğini ölçebilmek için geliştirilen bazı göstergelerle teknolojik yeteneklerine göre ülkeler çeşitli kategorilere ayrılarak bu kategoriler arasında ekonomik büyüme, kişi başına düşen milli gelir ve çeşitli sektörlerdeki yurt içi hâsıla arasında ilişkiler irdelenmektedir. Yapılan bu çalışmalarda teknolojik gelişkinlikle, ekonomik büyüme arasında ciddi bir ilişki olduğu görülmektedir.
- Son yıllarda hızlı teknolojik gelişmenin yanında, dünya ticaretinin giderek serbestleşmesi ile beraber rekabet de hızla artmaktadır. Gelişmiş ülkeler çeşitli araçlarla kendi sanayilerini destekleyerek yapısal uyum ve rekabet gücünün sürdürülmesi yönünde politikalar uygulamaktadır. Bu gelişmeler, bilim ve teknoloji politikalarını ön plana çıkarmakta ve Ar-Ge çalışmalarına daha fazla kaynak ayrılmasını gerektirmektedir.
- Kalkınmanın ana unsurlarından biri olan sanayileşmede, uygun teknoloji seçimi yanında, doğal kaynaklar ile bölgesel potansiyellerin değerlendirilmesi konusu da son derece önem arz etmektedir. İhracat ve ihracatta süreklilik için de girdilerin dünya fiyatlarından temini yanında, ithalatta düşük fiyat ve düşük kaliteli ürünlerin meydana getirdiği haksız rekabete karşı sanayinin korunması gerekmektedir. Dolayısıyla gerçek refah ve büyümenin sanayileşmeden geçtiği unutulmadan, ülkemizin de gelişmiş ülkeler sınıfında yer almasının sağlanması amacıyla ülke sathında yapılacak yatırımlar için her türlü özveride bulunulması son derece önemlidir.

7.6.2 Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

- 21. yüzyılın Ankara'sında büyük yatırımları gerçekleştirme zorunluluğu bulunmakta olup, bu doğrultuda ön şartın, doğru teşviklerin belirlenmesi, girişimciler için öngörülebilir ve sürdürülebilir iş ortamlarının sağlanması ve rekabet ortamındaki yarışta işletmeyi ön plana çıkartmak için durum tespiti yapmak ve gerekli önlemleri almak olduğu değerlendirilmektedir.
- Tıp ve sağlık, elektronik ve bilgisayar, malzeme ve imalat, inşaat ve savunma sanayi sektörleri kapsamında nano teknoloji vb. ileri elektronik uygulamalarına yönelik yatırımlar yapılmalı, ileri teknoloji gerektiren ürünlerin üretimine yönelik bu tür yatırımlar teşvik edilmelidir.
- Türkiye'nin Savunma Sanayisinde dışa bağımlı kalmaması yolunda yapılan çalışmalarda merkez Ankara olmuştur. Sanayici önerileri doğrultusunda; Ankara Havacılık ve Uzay İhtisas Organize Sanayi Bölgesi ile ilgili çalışmalar devam etmekte olup; Ayrıca İlde bilgisayar, elektrik, elektronik, hazır giyim, teknik-endüstriyel tekstil gibi çevre kirliliği yaratmayan İhtisas Organize Sanayi Bölgeleri kurulmalıdır.
- İş ve İnşaat makineleri sektöründe Türkiye'nin en önemli merkezlerinden olan Ankara Türkiye'de bu alanda faaliyet gösteren toplam firma sayısının %41,7 gibi önemli bir kısmına sahiptir.

- İnşaat ve Savunma Sanayi Sektörleri kapsamında yatırımlar başlamış olmakla birlikte, Tıp ve sağlık, elektronik ve bilgisayar, malzeme ve imalat sektörleri kapsamında da nanoteknoloji vb. ileri elektronik uygulamalarına yönelik yatırımlar yapılmalı, ileri teknoloji gerektiren ürünlerin üretimine yönelik bu tür yatırımlar teşvik edilmelidir.
- Ankara sanayisi açısından nicel değerlendirmeler yapıldığında kimya ve mineral ürünler sektörlerinin bölge ekonomisi için önde gelen sektörlerden olduğu görülmektedir. Ankara'nın son üç yıldaki ihracatında en büyük hacme sahip olan ilk beş sektörü ve bunların Ankara'nın toplam ihracatındaki payı incelendiğinde kimyasal madde ve ürünler sektörünün Ankara ihracatında ilk üç sırada yer aldığı ve ihracat hacminin de önemli ölçüde arttığı görülmektedir. 2023 vizyonunda ileri teknolojili sektörlerde bir üretim merkezi olma hedefi olan Ankara'nın, kimya ve mineral ürünler sektöründe de sahip olduğu büyüme eğilimini devam ettirmesi beklenmektedir.

7.7 SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. İl "Gelişmiş Yöre" statüsünde olduğundan teşviklerden yeterince yararlanamamaktadır. Elektrik ve doğalgaz gibi üretimi doğrudan etkileyen enerji maliyetleri oldukça yüksektir. Sanayi sektörü yüksek girdi maliyetleri nedeniyle rekabet gücünü yitirmektedir. İstihdam üzerindeki yükler emeği pahalı hale getirmekte ve katı iş yasaları istihdamı caydırıcı bir ortam yaratmaktadır. Kayıt dışı (merdiven altı) üretim, istihdam, standartlara uygun olmayan yerli ve ithal ürünler piyasada haksız rekabete neden olmaktadır.
   Çözüm Önerisi: Rakip ülkelerle rekabet için adil rekabet ortamı sağlanmalıdır. Yüksek girdi maliyetleri, katı iş yasalarının varlığı ve kayıt dışı ile mücadele zorunluluğu dikkate alındığında; akaryakıt ve doğalgaz fiyatları ile elektrik tarifeleri üzerindeki vergi ve paylar azaltılmalı, sanayi kesimine tüketimin üretimden az olduğu hafta sonları ve bayram tatillerinde, elektrik için gece tarifesi vb. indirimler uygulanmalıdır. İstihdam üzerindeki vergi ve prim yükleri imkânlar ölçüsünde indirilmeli, iş yasaları yeniden ele alınmalıdır. AB uyum çerçevesinde bazı değişikliklerin yapılması gündeme gelen Sendikalar Kanunu, Toplu Sözleşme ve Grev Lokavt Kanununda yapılacak yeni düzenlemelerin iş mevzuatını daha da katılaştırmaması sağlanmalıdır. Ayrıca, sürdürülebilir kalkınmanın önündeki en önemli engel olan kayıt dışı ile mücadele için etkin denetim ve ceza sistemi ile caydırıcılık esas alınmalıdır. Bu hususlar, sanayi sektörünün uluslararası piyasadaki rekabet gücünün korunması açısından hayati önem taşımaktadır.
2. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ile diğer bazı Bakanlıkların ve Kuruluşların sorumluluğunda bulunan 4703 sayılı Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun ve Uygulama Yönetmeliği ile Piyasa Gözetim ve Denetimi Yönetmelikleri gereği İl Sanayi Sektörü ürünlerinin insan ve çevre sağlığı açısından yürürlükteki mevzuata uyumuna dair gözetim ve denetiminin piyasada tam olarak yapılamaması, haksız rekabete neden olmaktadır.
   Çözüm Önerisi: AB ile uyum açısından mevzuatta yapılan köklü değişikliklerin sonucu olarak piyasa gözetim ve denetimine sağlıklı bir şekilde geçiş henüz mümkün olamamıştır. Denetimden sorumlu Bakanlıklar ve Kuruluşların elinde yeterli sayıda yetkin denetçi personel bulunmamaktadır. İlgili Kanun ve Yönetmeliklerde öngörülen gözetim

ve denetim faaliyetlerinin yürütülebilmesi için, yeterli sayıda denetçi personel görevlendirilmesi, bunların eğitilmesi ve yine bu faaliyetlerin yürütülebilmesi için yeterli miktarda mali kaynak ayrılması gerekmektedir. Denetimlerin önce İmalatçı/İthalatçı nezdinde ve eğitici yönüyle ele alınarak sonrasında cezai müeyyidelerin uygulanmasının daha etkili olacağı düşünülmektedir.

3. Sanayi sektöründeki ürünlere yönelik denetimsizlik, bundan kaynaklanan kalitesiz üretim ve buna bağlı olarak oluşan haksız rekabet durumu söz konusudur. Piyasadaki muhtelif sanayi ürünlerinde gerçek olmayan kapasite ve enerji beyanları olduğu görülmektedir. Piyasa denetimlerinin bu yönde geliştirilmesi ve etkinleştirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda, yetersiz piyasa gözetimi ve denetiminden bahsetmek mümkündür.
   Çözüm Önerisi: CE standardı olmayan mamullere yönelik piyasa gözetim ve denetim mekanizmasının etkin bir şekilde işleyebilmesi için denetimler arttırılmalı ve çeşitlendirilmelidir. Haksız rekabetin etkin sektörel denetimler vasıtasıyla kaldırılması, ürün kalitesini yükselteceği gibi, kayıt dışılığın da önüne geçeceği düşünülmektedir.
4. İl sanayi sektöründe özellikle küçük işletmeler (KOBİ'ler) nezdinde mevzuat ve belgelendirme sorunları yaşanmaktadır. Sektörün uluslararası pazara çıkışında önemli bir etken olan belgelendirmelerin etkin bir şekilde desteklenmesi gereklidir. CE Belgesine sahip olmayan sanayi ürünlerinin üretiminin ve ithalatının yapılmasının önüne geçilmesi zorunluluğu bulunmaktadır.
   Çözüm Önerisi: Ulusal ve uluslararası belgelendirmeler sırasında gerekli olan maddi kaynağın özellikle KOBİ'lere sağlanması gerekmektedir. Belgelendirme konusunda yol gösterme amacıyla sivil toplum kuruluşları (odalar, dernekler, vakıflar, mesleki-sektörel kuruluşlar vb.) etkin bir şekilde görev almalıdır. İldeki tüm imalatçılar ve ithalatçıların CE işaretlendirme belgelerinin kontrolü ve takibi etkin bir şekilde yapılmalıdır.
5. ATR Belgesi ile AB ülkelerinden gelen mallar serbest dolaşıma girmiş kabul edilmekte ve bunlar için gümrüklerde bir denetim yapılamamaktadır. Üçüncü dünya ülkelerindeki firmaların standart dışı sanayi ürünlerinin ülkemizdeki belirgin varlığı nedeniyle sanayi firmalarımız zarar görmektedir.
   Çözüm Önerisi: Sanayi sektörü açısından, CE standartlarına uygunluğun sahada kontrolü ilgili Bakanlık ve Kuruluşların alt mal grupları özelinde uzman personel eğitimiyle mümkün görülmektedir. Fiili denetim mekanizmalarının nitelik ve niceliklerinin ivedilikle arttırılması gerekmektedir.
6. CE belgelendirilmesine ilişkin Onaylanmış Kuruluş ve Onaylanmış Test Laboratuarı eksikliği bulunmaktadır. Bu durumda üreticiler ürünlerinin ilgili standarda ve kullanım amacına uygunluk bağlamındaki test ihtiyaçlarını ve CE belgelerini yurt dışındaki Onaylanmış Kuruluş ve Onaylanmış Test Laboratuarlarından karşılamakta olup, bu durum sanayicilerimiz açısından para ve zaman kayıplarını oluşturmaktadır.
   Çözüm Önerisi: İlgili Bakanlık ve Kamu Kuruluşları ile sektörel sivil toplum örgütlerinin iş birliği ile ülkemizde mevcut olan test imkânları arttırılmalı ve onaylanmış test laboratuarları tesis edilmelidir.
7. Günümüz itibariyle, gerek ihracatın azalması, gerekse uzak doğulu firmaların Türkiye pazarına yaptığı ataklar sonucu, sanayi sektörü firmalarımızın ticari zararları oluşmuş ve küçülme sürecine girmişlerdir. İstihdamda ise yine bu sebeplerle belirgin bir azalma ve ihracatta önemli kayıplar oluşmuştur.

Çözüm Önerisi: Sanayi sektörünün canlanması ve istihdamın artması için; imkanlar ölçüsünde kamu destekleri bu sektöre sağlanmalı, piyasaların mevcut durumu ithalat; vergi ve gümrük denetimlerinin yanı sıra anti damping yönünden de değerlendirilmelidir. Yeterli yerli üretimi olan ara-malı ithalatında yasal gözetim ve denetim tedbirleri arttırılmalıdır. Çin Halk Cumhuriyeti ve benzer üçüncü ülkelerden yapılmakta olan haksız ve yanlış beyanlı ithalatın denetlenmesi için hassas kategorilerde hayata geçirilen 'üçüncü ülke gözetimi' ve 'menşe kontrolü' tedbirleri tüm gümrüklerimizde daha etkin olarak uygulanmalıdır.

8. Ekonomik ömrü uzun yatırım malı sanayi ürünlerini de kapsayacak şekilde, sanayi imalat sektöründe firmaların piyasa payını koruyarak ve imkânlar ölçüsünde arttırmak amacıyla uyguladıkları gözlemlenen, aynı üründe marka farklılaştırması – siparişe / isteğe göre özel markalama olarak tanımlanabilen fiili "private labeling" uygulamalarına karşı düzenleme yapılması ihtiyacı bulunmaktadır.
   Çözüm Önerisi: Sanayi sektöründe ürün güvenliği sorunlarına da yol açan kayıt dışı faaliyetlerin kayıt altına alınması ve haksız rekabetin önlenebilmesi amacıyla, marka farklılaştırması – özel markalama uygulamalarına karşı gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Bu çerçevede, ülkemizde yerli üretimdeki marka-patent durumu ve ülkemize yapılan sanayi ürünü ithalatındaki "private labeling" uygulamaları da dikkate alınmalıdır. Ayrıca, 4703 sayılı yasa kapsamında küçük işletmelerdeki durum tespiti amaçlı piyasa gözetimi ve denetimi uygulamaları ile fuar denetimlerinde bu husus üzerinde önemle durulmalıdır.
9. Ülkemizde ulaşım ağının karayolu ağırlıklı olması, karayolunda yapılan taşımacılığın pahalı olması ve demiryolları bağlantılarının yetersiz kalması, İlde yerleşik imalatçı ve ihracatçı firmalarının limanlara ulaşmadaki taşıma maliyetlerini artırmaktadır. Sektörün rekabet gücünü olumsuz etkileyen bu durum, ihracatçıyı ve üreticileri liman bölgelerine yerleşmeye zorlamaktadır.
   Çözüm Önerisi : Lojistik, İl sanayi sektörü maliyetlerinde önemli bir yer tutmaktadır. İl için acil olarak lojistik planlama ve buna dayalı yatırım hizmetlerinin tamamlanması gereklidir. Bu kapsamda, mümkünse firmalara kara nakliyesi desteği verilmeli, demiryolu taşımacılığı geliştirilmeli ve İlde konteynır istasyonları kurulmalıdır. (*Ankara Sanayi Odası 1. Organize Sanayi Bölgesinin kuzeybatısında bulunan Tren İstasyonu genişletilerek, bölgede yerleşik firmaların ve Ankaralı sanayicilerin hammadde ve mamul taşımacılığı için Lojistik Köy kurulması planlanmıştır. Hâlihazırda kamulaştırma ve altyapı çalışmaları devam etmektedir.*)
10. Elektrik enerjisi kesintileri, İl Organize Sanayi Bölgelerinde faaliyet gösteren sektör firmalarını olumsuz etkilemektedir.
    Çözüm Önerisi: Enerji arzında süreklilik sağlanmalıdır.
11. İl Organize Sanayi Bölgelerinde belediyelerce tahsil edilen emlak vergisi çevredeki yerleşim alanlarının çok üstündedir.
    Çözüm Önerisi: İlgili belediyelerce, Sanayi Bölgelerine yönelik Emlak Vergisi tutarlarının tespitinde baz alınan yeniden değerlemelerde dönemsel olarak anormal artışlardan kaçınılmalıdır. İmkânlar ölçüsünde, Organize Sanayi Bölgelerinin Emlak Vergisi yükünün azaltılmasına yönelik gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

8. ANTALYA İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

8.1. ANTALYA İLİ SANAYİ YAPISI

Dünyanın önde gelen turizm merkezlerinden birisi olan Antalya'nın ekonomisi özellikle tarım, turizm ve ticaret sektörlerine dayalıdır. İnşaat, sağlık, sanayi, hayvancılık ve madencilik gibi sektörlerde de iş faaliyetleri mevcuttur. Antalya zaman içerisinde küçük bir tarım ve ticaret şehri olmaktan çıkmış, dünya çapında bir Turizm İli kimliğine bürünmüştür. Son dönemde sanayi ve inşaat faaliyetlerindeki gelişmelerle de önemli bir ivme kazanmıştır. Özellikle katma değeri yüksek, teknolojik, yoğun ve çevreye duyarlı bir sanayi büyümesi stratejisi, son derece önem taşımaktadır. Sanayide böyle bir yoğunlaşma, ticaret, turizm, tarım ve taşımacılık sektöründe olmak üzere pek çok sektörde etkili olacaktır.

Antalya, Türkiye'nin gelişmişlik düzeyine göre üst sıralarda yer almasına rağmen sanayi alanında Türkiye ortalamasının altında kalmaktadır. Bunun temel nedeni olarak Antalya'da turizmin ve tarımın ön planda olması gösterebilir. Sanayi sektöründe ilk 500'de 3, ikinci 500'de 3 firma bulunmaktadır.

Antalya ilinin Türkiye GSYİH' sı içindeki payı % 3'ün üzerindedir. TÜİK verilerine göre Burdur, Isparta ve Antalya illerinden oluşan Batı Akdeniz Bölgesi 45,8 milyar TL GSKD ile 6.sırada, kişi başına düşen 10.122 dolar GSKD ile de 7.sıradadır. Bölge Türkiye GSKD içinde % 3,98 pay almaktadır. Sektörel bazda paylar sırasıyla % 7,3 tarım, % 4,4 hizmet, % 1.9 sanayi şeklindedir. Sektörlerin GSKD içindeki paylarına bakıldığında hizmet sektörünün % 70.2, tarım sektörünün % 16.6 ve sanayi sektörünün % 13.3 pay aldığı saptanmıştır.

Türkiye, turizm sektöründe başta Antalya ve İstanbul olmak üzere marka haline gelmiş turizm destinasyonları ile uluslararası turizm pazarından daha fazla pay alabilmek için gelişmiş ülkeler ile rekabet halindedir. Türkiye 31.365.330 ziyaretçi sayısı ile tüm dünyada en çok ziyaret edilen ülkeler arasında olmasına rağmen en çok turizm geliri elde eden ülkeler sıralamasında 2016 yılı itibari ile 22.107.440 (bin$) gelir ile ilk 10 içerisine girememektedir. Türkiye' nin elde ettiği turizm gelirinin diğer birçok ülkeye kıyasla görece düşük kalmasında temel neden turizm ürünlerinin düşük fiyatlarla pazarlanma politikasıdır.

2016 yılı Ocak-Aralık döneminde Ülkemizi ziyaret eden yabancı sayısı geçen yılın aynı dönemine göre % 30,05 azalış göstererek 25.352.213 olmuştur. Antalya 2000'i geçen turistik konaklama tesisi, 520 bini aşan yatak kapasitesi ve 2016 yılı itibari ile 5.952.496 ziyaretçi sayısı ile Ülkemize gelen yabancı ziyaretçilerin en çok giriş yaptıkları sınır kapılarının bağlı olduğu iller sıralamasında ikinci sırada yer almaktadır. *(Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı-Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü-2016 yılı Sınır Giriş-Çıkış İstatislikleri)*

İlin Türk turizminin başkenti olmasının yanı sıra, toplam 114.423.000 ton bitkisel üretim değeri ile Türkiye' de tarım sektöründe de ilk sırada yer almaktadır. Bitkisel üretim miktarları, 2016 yılında bir önceki yıla göre tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerde %0,2, sebzelerde %2,4, meyvelerde %6,8 oranında artış göstermiştir. Üretim miktarları 2016 yılında tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerde 65 milyon 184 bin ton, sebzelerde 30 milyon 267 bin ton ve meyvelerde 18 milyon 972 bin ton olarak gerçekleşmiştir. *(Kaynak: TÜİK,2016)*

Antalya 81 il içerisinde net göç 6.084 rakamı ile (aldığı göç sayısı 79.203, verdiği göç sayısı 73.119) 14. sırada yer almakta olup net göç hızı büyüklüğü 2,6 dır.

Onuncu Kalkınma Planı İstihdam ve Çalışma Hayatı Özel İhtisas Komisyonu Raporu'na göre TR61 (Antalya, Isparta, Burdur) Düzey-2 bölgesi iş gücüne katılma oranı % 56,9'dır. İstihdam edilenlerin (15 yaş ve üstü) sektörel dağılımına bakıldığında % 31,56 'nın tarım, % 54,93'nün hizmet, % 13,5'nin sanayide çalıştığı görülmektedir.

Kalkınma Bakanlığının illerin ve bölgelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması araştırmasına göre (SEGE-2011) birinci kademe gelişmiş iller sıralamasında Antalya 5. sıradadır. Düzey-2 sıralamasında ise TR61 (Antalya, Isparta, Burdur) Düzey-2 bölgesi 5. sıradadır.

Ayrıca Uluslararası Rekabet Araştırmaları Kurumu'nun (URAK) yapmış olduğu İller Arası Rekabetçilik Endeksi 2009-2010 araştırma sonuçlarına göre; Antalya, Türkiye'nin en rekabetçi 8'inci ili konumundadır. Yine URAK' ın yapmış olduğu Beşeri Sermaye ve Yaşam Kalitesi Alt Endeksi araştırmasında Antalya, 6. sırada olmuştur.

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

8.1.1. Antalya İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Antalya ili Akdeniz Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 1).

Akdeniz Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Antalya ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %15,4'lük oran ile bölgede üçüncü sırada yer almaktadır.

Grafik 8.1 Akdeniz Bölgesinde Yer Alan İllere Göre Sanayi İşletmelerinin Dağılımı (%)

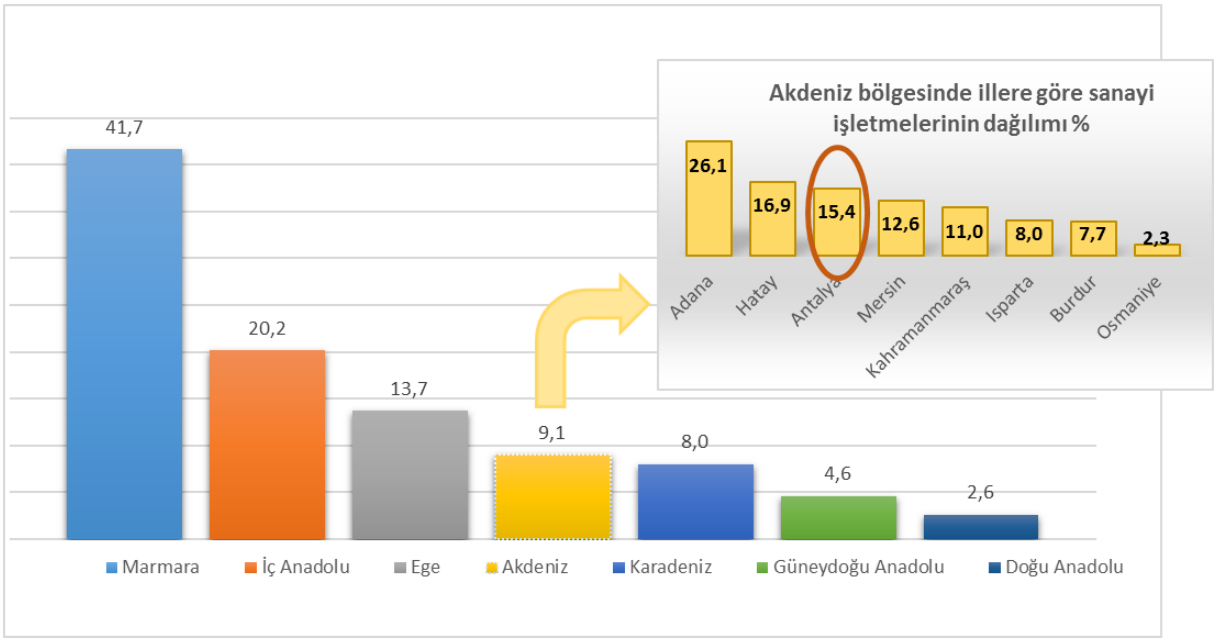

a. Ölçek Dağılımı

Antalya ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, % 53,5'i Mikro, % 34,9'u Küçük , %10,2'si Orta ve %1,5'i Büyük Ölçekli işletmelerdir (Grafik 8.2).

Grafik 8.2 Antalya İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

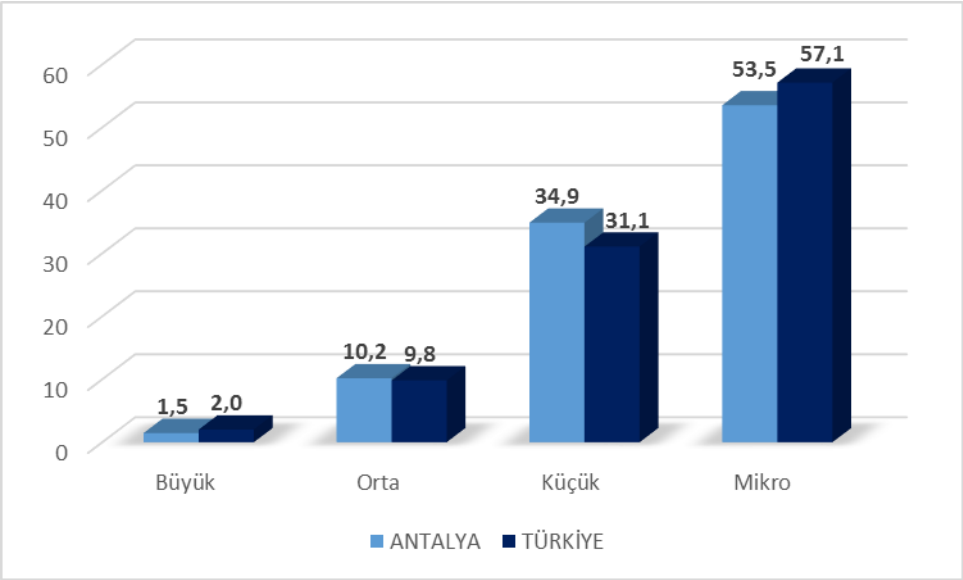

b. Sektörel Dağılım

Antalya ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %42,2 ile Gıda ürünleri, ikinci sırada %10,4 ile mobilya ve üçüncü sırada ise % 5,8 ile Metalik olmayan mineral ürünler sektörü yer almaktadır (Grafik 8.3).

Grafik 8.3 Antalya İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

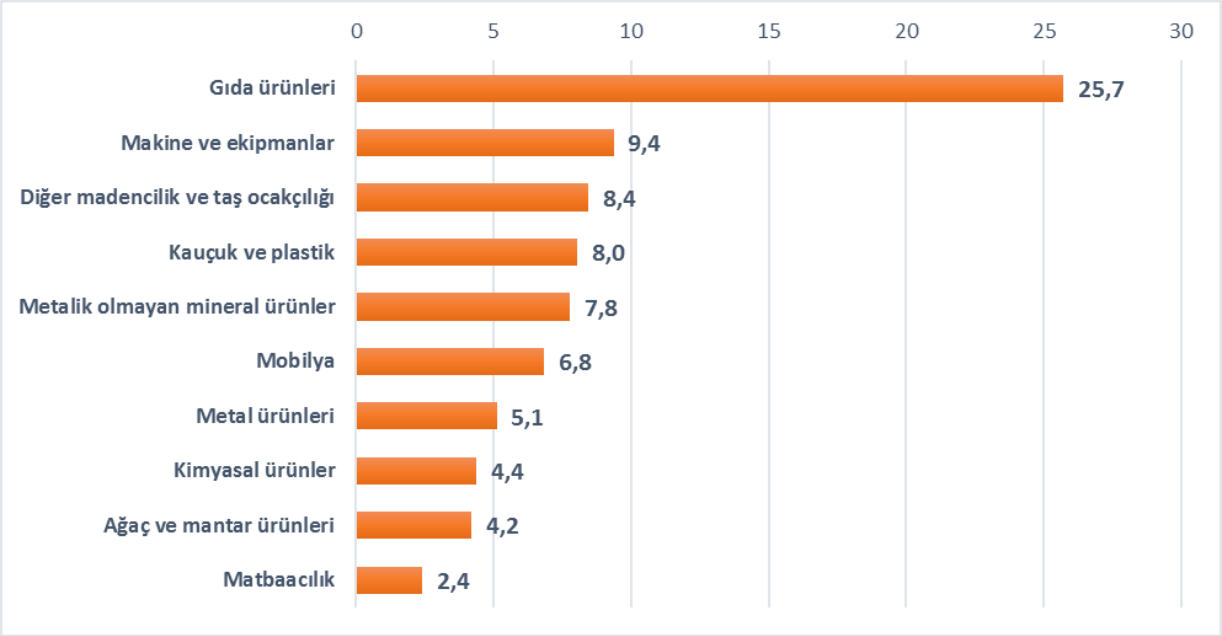

c. Çalışan Sayısı

Antalya İlinde sanayi sektöründe istihdamda %20,59 ile Gıda ürünleri sektörü, %9,08 ile Kauçuk ve plastik sektörü, %7,90 ile Metalik olmayan mineral ürünler sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın % 1,13'ü Antalya ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 8.1).

Tablo 8.1 Antalya İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Gıda ürünleri	7694	20,59	12,75
Kauçuk ve plastik	3392	9,08	6,16
Metalik olmayan mineral ürünler	2953	7,90	5,98
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	2924	7,82	2,16
Makine ve ekipmanlar	2779	7,44	6,71
Mobilya	2473	6,62	3,80
Metal ürünleri	2394	6,41	8,55
Ağaç ve mantar ürünleri	1952	5,22	1,66
Diğer imalatlar	1655	4,43	1,17
Kimyasal ürünler	1494	4,00	3,45
Genel Toplam	***37372***	***-***	***1,13***

Antalya İlinde Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Büyük İşletme aşağıda sıralanmıştır:

- Nova Med Gmbh Vertrıebsgesellschaft Für Medizinischtechnische Gerate Und Verbrauchsartikel Almanya Antalya Serbest Bölgesi Merkez Şubesi
- Adopen Plastik Ve İnşaat Sanayi
- Agt Ağaç Sanayi Ve Ticaret Anonim Şirketi
- Psl Elektronik Sanayi Ve Ticaret
- Ekiciler Süt Gıda Tarım Hayvancılık Sanayi Ve Ticaret

8.2. ANTALYA İLİNDE SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 8.2 Antalya İli Sanayi Bölgeleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Antalya	-	1	-

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

8.2.1. Antalya İli Organize Sanayi Bölgeleri

Tablo 8.3: Antalya İli Organize Sanayi Bölgesine Ait Arsa Tahsis Durumu

Adı	Alanı (Hektar)	Parsel Sayısı	Tahsis edilen Parsel Sayısı	Üretime Geçen Parsel Sayısı	İnşaat Safhasındaki Firma Sayısı	Proje Safhasındaki parsel Sayısı	Boş Parsel Sayısı
Antalya Organize Sanayi Bölgesi	692	328	326	239	33	39	2

Kaynak: Antalya Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü

Antalya Organize Sanayi Bölgesinde tahsis edilen parsel sayısı 326 olup 239 firma fiilen üretim faaliyeti yapmaktadır. Faal olan tesislerin yüzdesel dağılımına baktığımızda başta % 23,85 makine-metal-enerji sektörü olmak üzere; sırasıyla % 16,73 inşaat-yapı, % 14,64 plastik-polyester-akrilik, % 13,39 gıda, % 11,30 gübre-tarım-kimya, % 8,79 ahşap-mobilya, % 7,95 tekstil ve % 3,35 kağıt-ambalaj sektörleri yer almaktadır.

Tablo 8.4: Antalya İli Organize Sanayi Bölgesi Sektörel Dağılımı

SEKTÖRLER	Proje Halinde	Faal Tesis Sayısı	Kapalı Tesis	İnşaat Halinde	Tahsis Sayısı (Adet)
Gıda	3	32	1	4	40
Tekstil	0	19	6	3	28
Ahşap / Mobilya	4	21	0	5	30
Kağıt / Ambalaj	3	8	1	2	14
Gübre / Tarım / Kimya	5	27	1	1	34
Plastik / Polyester / Akrilik	8	35	1	4	48
Makine / Metal / Enerji	12	57	4	6	79
İnşaat / Yapı	4	40	1	8	53
Toplam	**39**	**239**	**15**	**33**	**326**

Kaynak: Antalya Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü

Antalya ili Kumluca bölgesinde 222 dekarlık alana kurulması planlanan, 42 dekarı hazine ve 180 dekarı şahıslara ait Kumluca Gıda İhtisas Organize Sanayi Bölgesinde kamulaştırma ile ilgili çalışmalar, arazi sahipleri ile görüşülerek devam etmektedir. Parsel tahsis, satış ve

devirleri ile ruhsat ve izin verilmediği ayrıca Bakanlığımızca onaylanan imar planında parsel sayısının 30 adet olduğu tespit edilmiştir.

Antalya Valiliği 12.06.2014 tarih ve 14057 sayılı yazısıyla İl Müdürlüğümüze iletilen Antalya Ticaret ve Sanayi Odasının talebi doğrultusunda Antalya Organize Sanayi Bölgesinde ve ilde sanayi tesisi kurulması taleplerinde ciddi artışlar yaşandığı, il ekonomisine ciddi katkı sağlayacağı ve Antalya OSB'de doluluk oranının %100 olmasından kaynaklı İhtisas Organize Sanayi Bölgesi kurulması için engel kalmadığı belirtilerek, Valiliğimizin uygun görüşleriyle, Korkuteli Ballık Mevkiinde mülkiyeti tamamen hazineye ait 85 hektar alan üzerine kurulması planlanan Korkuteli Mermer İhtisas Organize Sanayi Bölgesi kurulması çalışmaları başlatılmıştır.

8.2.2. Antalya İli Sanayi Siteleri

Bakanlığımız kredi desteği ile Antalya Varsak Sanayi Çalışanları Küçük Sanayi Sitesi Yapı Kooperatifi sorumluluğu altında Müteahhit taahhüdünde yürütülen ve 93 işyeri olarak planlanan projenin ilk etabı olan 40 işyeri % 100 tamamlanmış olup, 2015 yılı öncesi yıllar harcaması 3.956,515 Türk Lirası olup 2014 yılı harcaması 1.565,526 Türk Lirasıdır.

Bakanlığımız kredi desteği ile Antalya Varsak Sanayi Çalışanları Küçük Sanayi Sitesi Yapı Kooperatifi sorumluluğu altında yürütülen proje kapsamında inşaatı devam eden 53 işyeri için Bakanlığımızca 2015 Yılı Yatırım Programı ile 1.500,000 Türk Lirası kredi tahsil edilmiştir. 2015 Yılı Yatırım Programı ile tahsis edilen kredinin faiz oranı %3 olup, kredinin geri ödeme süresi inşaatın bitiminden itibaren 2 yılı ödemesiz 11 yıldır. 2015 yılı sonu itibari ile dolu işyeri sayısı 27, boş işyeri sayısı 13' tür. Doluluk oranı %68'dir.

İlde çarpık sanayileşme ve çevre sorunlarının önüne geçilmesi amacıyla kurulmuş olan ve faal durumdaki 15 adet Küçük Sanayi Sitesinde 6.442 işyerinde 20.966 kişi istihdam edilmektedir.

8.3 ANTALYA İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Tablo 8.5 Sektör/Birimlere Göre Adana İlinde Yürütülen Teknolojik Dönüşüm Faaliyetleri

Faaliyet	Sektör/Birim	2016	2016 Yıl Sonu	Genel Toplam
Ar-Ge Merkezi	Mobilya	1		1
Toplam Ar-Ge Merkezi		1		1
TGB	Batı Akdeniz Üniversitesi		1	1
Toplam TGB			1	1
	Faaliyet Toplamı	1	1	2

Tablo 8.6 Antalya İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı (%)	Toplam Türkiye Payı (%)
Faydalı Model Başvurusu	676	51	727	1,48	1,71
Marka Başvurusu	27.165	2.978	30.143	3,15	2,61
Patent Başvurusu[8]	551	72	623	1,12	1,37
Tasarım Başvurusu	2.977	346	3.323	0,88	0,62
Tasarım Dosya Sayısı	683	115	798	1,37	0,73
Genel Toplam	32.052	3.562	35.614	2,34	1,89

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Antalya İlinde 2016 yılında 51 faydalı model, 2978 marka, 72 patent ve 115 dosyada 346 tasarım başvurusu yapılmıştır.

[8] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

8.4 ANTALYA İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 8.7 Antalya İli KOSGEB Destekleri

<table>
<tr><th>Sıra</th><th colspan="2">Veri</th><th colspan="2">2016 Yılı</th><th colspan="2">İl Toplamı
(2012-2016 Yılları Arası)</th></tr>
<tr><td rowspan="3">1</td><td colspan="2">Toplam Destek Tutarı (TL)*</td><td colspan="2">7.691.385</td><td colspan="2">24.618.057</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td></tr>
<tr><td>1.996.640</td><td>406.828</td><td>2.821.640</td><td>531.527</td></tr>
<tr><td rowspan="7">2</td><td rowspan="7">Diğer Bilgiler</td><td>TEKMER / İŞBİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>İŞGEM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>LABORATUVAR HİZMETLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında düzenlenen 107 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 2.663 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.</td></tr>
<tr><td>YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında KOSGEB sunduğu hizmet ve destekleri tanıtmak için 72 adet bilgilendirme toplantı düzenlenmiştir.</td></tr>
<tr><td>DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER</td><td colspan="4">KOSGEB Antalya Müdürlüğü, Avrupa Komisyonu COSME programı kapsamında oluşturulan ve Antalya, Burdur, Isparta ve Muğla illerini kapsayan Batı Akdeniz Konsorsiyumu'nun koordinatör ortağıdır.</td></tr>
</table>

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 8.8 Antalya İli TÜBİTAK Destekleri

	Veri	2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	9.846.383	97.753.903
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	2.463.605	22.961.971
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	492.452	10.564.917
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	707.520	1.419.570
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	3.525	22.504

* 2017 sabit fiyatlarıyla

8.5 ANTALYA İLİ TİCARET YAPISI

Antalya ticaret sektörü; turizm ve inşaat sektörüne yönelik, çoğunlukla küçük ve orta sermayeli işletmelerden oluşmaktadır. Turizm sektöründeki hızlı gelişim kent merkezindeki ticari hayata yeteri kadar yansımamıştır.

2016 yılında Aksaray ilinin vergi geliri yaklaşık 5,5 milyar TL, bütçe geliri 6,3 milyar TL olmuştur. Gelir vergisi faal mükellefleri sayısı bakımından 2016 sonu itibariyle 78.864 vergi mükellefi ile İstanbul, Ankara ve İzmir, Bursa'nın ardından beşinci sırada yer almaktadır. Kurumlar Vergisi ve KDV mükellefleri toplamları bakımından, sırası ile 26.862 ve 102.181 mükellef sayıları ile her iki kategoride de İstanbul, Ankara, İzmir ve Bursa' dan sonra beşinci sırada yer almaktadır.

8.5.1 Antalya İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinde ilk üç sırada sırasıyla %17,6 ile gıda ürünleri imalatı, %10,8 ile diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı, %10,7 ile kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı yer almaktadır. Gıda ürünlerinin imalatı 7.622 çalışan sayısı ve 624 girişimci sayısı ile istihdamda ilk sırada yer almaktadır (Tablo 8.9).

Tablo 8.9 Antalya İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayiinden Aldıkları Paylar (İlk On Sektör) (%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Gıda ürünlerinin imalatı	7.622	624	17,6
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	4.763	301	10,8
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	4.109	298	10,7
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	1.960	165	8,5
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	3.571	459	8,1
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	1.485	175	7,6
Diğer ulaşım araçlarının imalatı	1.364	87	5,9
Mobilya imalatı	4.100	484	5,8
Diğer imalatlar	1.944	177	5,1
Ana metal sanayii	1.062	91	3,2

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

8.5.2 Antalya İli Dış Ticareti

Antalya ilinin dış ticaret yapısı 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 8.4'te gösterilmiştir. Grafik 8.4'e göre 2016 yılında Antalya ilinde ihracat 997.112.332 dolar, ithalat 1.124.059.567 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 2.121.171.899 dolar olarak gerçekleşmiştir (Grafik8.10).

Grafik 8.4 Antalya İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti(1000$)

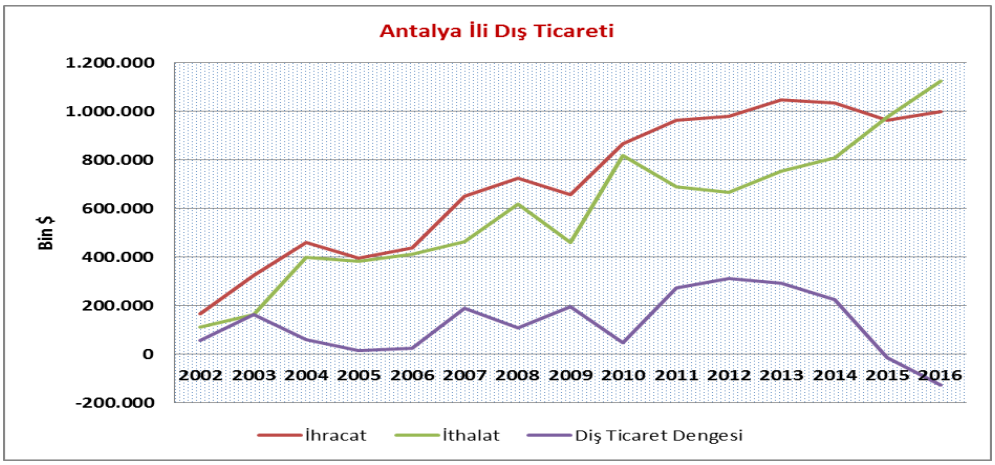

Kaynak: TÜİK

2000 ve sonrasında Antalya İlinin Dış Ticaret verileri incelendiğinde; Türkiye genelinin toplam ihracatı 2016 yılı için 131 milyar dolar civarında olup, bu ihracata Antalya İlinin katkısı % 0,75'tir.

Antalya İli Sanayi İhracatının önemli kısmı az sayıda firma ile gerçekleştirilmektedir. İlin Sanayi İhracatında madencilik, kimya, plastik, ahşap, tekstil ve yat sanayileri öne çıkmaktadır. Tarım ihracatının üretime oranı; Türkiye ortalamasından yüksek olmasına rağmen, il bazındaki ihracat oranı % 35' tir.

İlin İhracatında en önemli potansiyel tarım alanındadır. Birinci kalemi domates oluşturmaktadır. Toplam ihracatta tarım ve sanayinin payı birbirine yakındır. Son yıllarda tarım ihracatı yatay seyrederken; kimya, plastik, madencilik, mermer ve taş ihracatı artış göstermektedir.

Antalya ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk üç sırayı %11,93 ile Almanya, %11,39 ile Çin, %6,77 ile İran almış olup Hollanda, Ukrayna, BAE, Romanya, Azerbaycan, İngiltere ve Belarus ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 8.5).

Grafik 8.5 Antalya İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

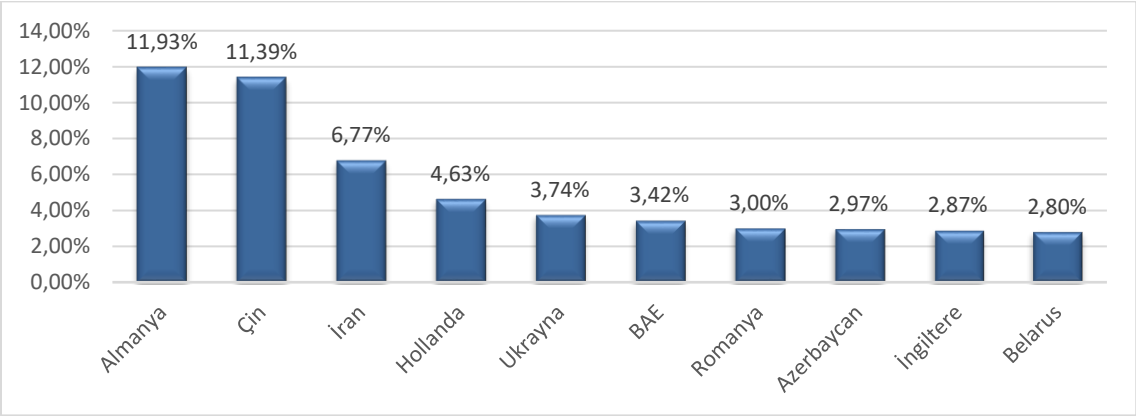

Kaynak: TÜİK

Antalya ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk üç sırayı %29,87 ile ABD, %13,59 ile Çin, %11,45 ile Almanya almış olup İspanya, İtalya, Portekiz, Fransa, Güney Kore, Japonya ve Şili ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik8.6).

Grafik 8.6 Antalya İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

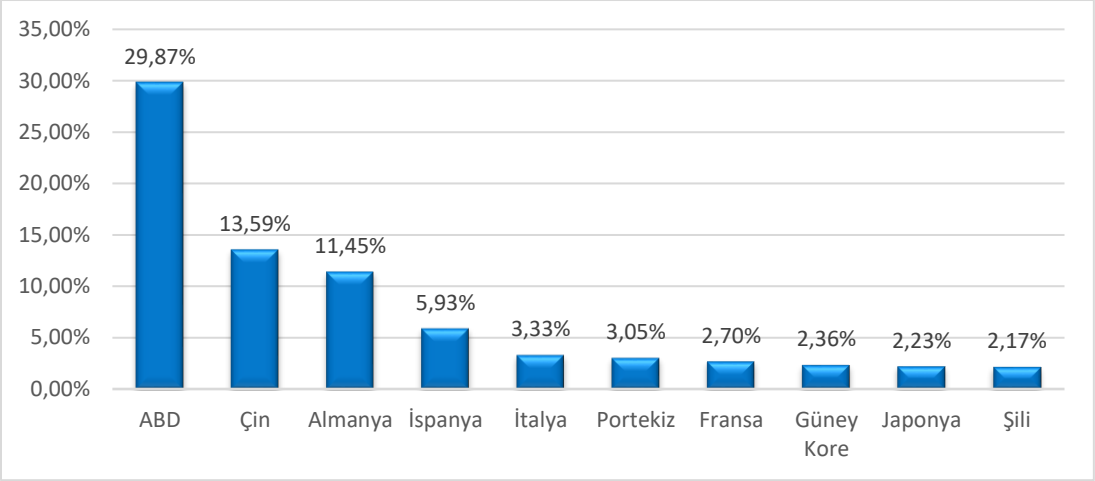

Kaynak: TÜİK

Antalya ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %51'ini, il ithalatının da % 90,96'sını oluşturmaktadır (Tablo 8.10).

Tablo 8.10 Kısımlara Göre Dış Ticaret İthalat ve İhracat Verileri (1000 $)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	484	480	830	359	498	629
Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtımı	1					
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor	2	11	3	27	90	29
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	119.238	105.742	136.678	15.939	11.402	10.663
Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler	707	718	545	1	0	2
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	618	723	405	239	81	744
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	458.938	406.352	350.103	72.553	74.420	89.526
İmalat Sanayi	452.694	447.245	508.549	719.074	889.971	1.022.466
Toplam	**1.032.682**	**961.270**	**997.112**	**808.192**	**976.463**	**1.124.060**

Kaynak: TÜİK

Tablo 8.11 2016 yılı Antalya İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**508.549**
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman vb. malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	80.717
Ana metal sanayii	76.054
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	57.737
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	55.435
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	39.033
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	35.526
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	34.163
Gıda ürünlerinin imalatı	24.226
Mobilya imalatı	21.545
Elektrikli teçhizat imalatı	19.423

Kaynak: TÜİK

Antalya ilinin ithalatının % 90,96'sını oluşturan il imalat sanayisinde ilk on sektör tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 8.11).

Tablo 8.12 2016 yılı Antalya İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**1.022.466**
Diğer ulaşım araçlarının imalatı	300.139
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	188.713
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	143.814
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	94.356
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	85.253
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	58.675
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	26.399
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman vb. malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	21.842
Elektrikli teçhizat imalatı	21.509
Diğer imalatlar	19.169

Kaynak: TÜİK

Antalya ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %16,61 ile yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular ilk sıradadır (Tablo 8.13).

Tablo 8.13 2016 yılı Antalya İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular	165.624.166	16,61
Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler	130.026.341	13,04
Tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento	121.109.359	12,15
Ağaç ve ahşap eşya, odun kömürü	80.672.338	8,09
Demir ve çelik	71.463.408	7,17
Plastikler ve mamulleri	60.335.754	6,05
Taş, alçı, çimento, amyant, mika veya benzeri maddelerden eşya	49.607.070	4,98
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	36.279.452	3,64
Canlı ağaçlar ve diğer bitkiler, yumrular, kökler ve benzerleri, kesme çiçekler ve süs yaprakları	35.326.794	3,54
Mobilyalar, yatak takımları, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar vb., prefabrik yapılar	29.538.877	2,96

Kaynak: TÜİK

Antalya ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %25,22 ile hava taşıtları, uzay taşıtları ve bunların aksam ve parçalar ilk sıradadır (Tablo 8.13).

Tablo 8.14 2016 yılı Antalya İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Hava taşıtları, uzay taşıtları ve bunların aksam ve parçalar	283.463.247	25,22
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	132.307.824	11,77
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	127.631.689	11,35
Plastikler ve mamulleri	119.267.123	10,61
Kağıt ve karton, kağıt hamurundan, kağıttan veya kartondan eşya	85.147.907	7,58
Yağlı tohum ve meyveler, muhtelif tane, tohum ve meyveler sanayide ve tıpta kullanılan bitkiler, saman ve kaba yem	61.057.011	5,43
Gübreler	48.415.394	4,31
İnorganik kimyasallar, kıymetli metal, radyoaktif element, metal ve izotopların organik-anorganik bileşikleri	30.077.747	2,68
Organik kimyasal ürünler	22.922.575	2,04
Ağaç ve ahşap eşya, odun kömürü	21.943.604	1,95

Kaynak: TÜİK

8.6 İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

6.6.1 Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

1. Mobilya Sanayi
2. Klima ve İklimlendirme Sanayi
3. Gıda İşleme Sanayi
4. Tarımsal İlaçlama ve Gübre Sanayi
5. Fidan ve Tohumculuk
6. Ziraat Teknolojisi ve Tarımsal Ar-Ge

6.6.2 Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

1. Yenilenebilir Enerji - Fotovoltaik Panel Üretimi
2. Tropikal ve Endemik Bitkiler
3. Tıbbi Medikal Cihazlar
4. Sera ve Diğer Atıkların Geri Dönüşümü
5. Yat Üretimi
6. Mermer İşleme

(Kaynak, Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı TR61 Düzey 2 Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı)

İlde potansiyel arz eden sektörlerin başında madencilik, tekstil ve hazır giyim, gıda, kereste ve ağaç ürünleri sanayi ve makine imalat sanayi gelmektedir. Antalya'da; alternatif turizm olarak tanımlanabilecek sağlık, eko, golf, kongre turizmleri, güneş enerjisi, yatçılık, tohumculuk, tıbbi ve aromatik bitkiler, orman ve orman ürünleri, tarım makineleri ve ısıtma-soğutma sistemleri ve yapı malzemeleri sektörleri öne çıkan sektörlerdir.

Antalya için en elverişli alternatif enerji kaynağı güneştir. Güneş enerjisi üretiminde önemli iki unsur olan güneş radyasyon değeri ve güneşlenme süreleri bakımından ülke ortalaması üzerinde değerlere sahiptir ve bu açıdan güneş enerjisi yatırımlarına açık bir konumdadır. Türkiye'nin yıllık güneş radyasyon değeri 1.527 kWh/m²-yıl, ortalama yıllık toplam güneşlenme süresi 2.741 saattir. Antalya ilinde ise yıllık güneş radyasyon 1.646 kwh/m²-yıl, ortalama yıllık toplam güneşlenme süresi ise 3.011 saat- yıl' dır. (*Yenilenebilir Enerji Genel Müdürlüğünün Güneş Enerji Potansiyeli Atlası (GEPA))*

Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu (EPDK) Türkiye'de güneş enerjisi ile elektrik üretimi yapacak tesislerin toplam kurulu güç kapasitesi olan 600 MW'lık üretimin yaklaşık 1/6'lık kısmına karşılık gelen 102 MW miktarında enerjinin TR61 Bölgesinde üretilmesine olanak tanımıştır.

Türkiye'de yer seviyesinden 50 metre yükseklikte ve 7.5 m/s üzeri rüzgar hızlarına sahip alanlarda kilometrekare başına 5 MW gücünde rüzgar santralı kurulabileceği kabul edilmiştir. Türkiye rüzgar enerjisi potansiyeli 48.000 MW olarak belirlenmiştir. Bu potansiyele karşılık gelen toplam alan Türkiye yüz ölçümünün %1.30'una denk gelmektedir. TR61 Bölgesi içerisinde Antalya'nın Kumluca ilçesinde 10 MW' lık kurulu güce sahip bir adet Rüzgar Elektrik Santrali (RES) bulunmaktadır. Oysa yapılan ölçümlerde Bölgede yaklaşık 500 km²'lik alanda toplam 2.652 MW'lık güce sahip RES kurulabileceği tespit edilmiştir.

Bölgede alternatif enerji üretimi sağlayacak bir diğer unsur biyokütle atıklarının enerji üretiminde değerlendirilmesidir. Bölge; orman varlığı, sera atıkları ve hayvansal atıklar bakımından biyokütle enerjisi potansiyeli taşımaktadır.
Türkiye orman varlığının yaklaşık %8'lik kısmı TR61 Bölgesinde bulunmaktadır. Antalya, Isparta ve Burdur orman varlığının toplam arazi varlığı içerisindeki payları; Antalya'da %54'dür. Antalya' daki orman alanı 1.146.062 Ha' dır.
Türkiye örtü altı tarımsal üretim alanlarının yaklaşık %40'ı Bölgede bulunmaktadır. Bu alanlardan yıllık yaklaşık 500 bin ton organik atık elde edilmektedir. Söz konusu atıklar Bölgede biyokütle enerjisi üretimi için kullanılabilecek önemli bir kaynak niteliğindedir.
Bölgede biyokütle enerjisi elde edilebilecek bir diğer kaynak hayvansal atıklardır. Bölge hayvan varlığından bir yılda elde edilebilecek teorik biyogaz potansiyeli 3.518 TJ/yıl olarak hesaplanmıştır. Antalya Manavgat ilçesinde kurulu gücü 2,40 MW olan Çöp Gazı Santrali ve kurulu gücü 0,50 MW olan bio enerji santrali bulunmaktadır.
(Kaynak, Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı TR61 Düzey 2 Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı)

İlçeleri ele alarak Antalya İlinde öne çıkan yatırımlara baktığımızda;

- **Akseki** İlçesi'nde tıbbi ve aromatik bitkiler, büyükbaş küçükbaş hayvancılık, arıcılık ve eko-turizm sektörlerinde potansiyel arz etmektedir.
- **Aksu** İlçesi'nde iyi tarım uygulamaları, seracılık, hayvancılık, su ürünleri, deniz-güneş-kum turizmi, kültür turizmi ve Ar-Ge ileri teknolojileri sektörlerinde potansiyel vardır.
- **Alanya** İlçesi'nde iyi tarım uygulamaları, seracılık, hayvancılık, su ürünleri, deniz-kum-güneş turizmi, kültür turizmi, kongre turizmi ve lojistik sektörleri potansiyel arz etmektedir.
- **Demre** İlçesi'nde iyi tarım uygulamaları, seracılık, su ürünleri, kültür turizmi sektörlerinde potansiyel arz etmektedir.
- **Döşemealtı** İlçesi'nde kültür turizmi, kongre turizmi, madencilik sektörleri öne çıkmaktadır.
- **Elmalı** İlçesi'nde tıbbi ve aromatik bitkiler, büyükbaş küçükbaş hayvancılık, arıcılık, kültür turizmi, yenilenebilir enerji sektörlerinde potansiyel vardır.
- **Finike** İlçesi'nde iyi tarım uygulamaları, seracılık, su ürünleri, eko-turizm ve madencilik sektörlerinde potansiyel vardır.
- **Gazipaşa** İlçesi'nde tarım uygulamaları, seracılık, ormancılık, arıcılık, su ürünleri, hayvancılık ve kongre turizmi sektörlerinde potansiyel vardır.
- **Gündoğmuş** İlçesi'nde tıbbi ve aromatik bitkiler, büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık, arıcılık, kültür balıkçılığı ve eko-turizm sektörlerinde potansiyel vardır.
- **İbradı** İlçesi'nde tıbbi ve aromatik bitkiler, büyükbaş küçükbaş hayvancılık, arıcılık ve eko-turizm sektörleri öne çıkmaktadır.
- **Kaş** İlçesi'nde su ürünleri, arıcılık, yatçılık, kültür turizmi sektörlerinde potansiyel vardır.
- **Kemer** İlçesi'nde iyi tarım uygulamaları, su ürünleri, deniz-kum-güneş turizmi, yaylacılık faaliyetleri, kültür turizmi ve madencilik sektörleri potansiyel arz etmektedir.

- **Korkuteli** İlçesi'nde iyi tarım uygulamaları, yaylacılık faaliyetleri, madencilik sektörleri öne çıkmaktadır.
- **Kepez** İlçesi'nde eko-turizm, kültür turizmi, kongre turizmi, madencilik, Ar-Ge ileri teknolojileri ve yenilenebilir enerji sektörlerinde potansiyel vardır.
- **Konyaaltı** İlçesi'nde narenciye, deniz-güneş-kum turizmi, kültür turizmi, kongre turizmi ve lojistik sektörleri öne çıkmaktadır.
- **Kumluca** İlçesi'nde iyi tarım uygulamaları, seracılık, eko-turizm sektörlerinde potansiyel vardır.
- **Manavgat** İlçesi'nde iyi tarım uygulamaları, seracılık, su ürünleri, eko-turizm, kültür turizmi, deniz-güneş-kum turizmi, kongre turizmi, lojistik ve yenilenebilir enerji sektörleri öne çıkmaktadır.
- **Muratpaşa** İlçesi'nde kültür turizmi, tarıma dayalı sanayi, kongre turizmi, lojistik, Ar-Ge ileri teknolojileri ve yenilenebilir enerji sektöründe potansiyel vardır.
- **Serik** İlçesi'nde iyi tarım uygulamaları, seracılık, deniz-kum-güneş turizmi, golf ve kongre turizmi, su ürünleri ve madencilik sektörleri potansiyel arz etmektedir.

8.7 SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Sorunlar

1. Sanayi işletmelerinin kurumsallaşamaması
2. İmalat sanayinin düşük teknoloji içeren sektörlerde yoğunlaşması
3. Madenlerin önemli bir bölümünün işlenmeden ihraç edilmesi
4. Orman ürünleri potansiyelinin yeterince değerlendirilememesi
5. Tarıma dayalı sanayinin yeterince gelişmemiş olması
6. Etkin Ar-Ge ve yenilik işbirliği platformları oluşturulamayışı
7. Demiryollarının etkin kullanılamayışının pazarlama maliyetlerini artırması
8. Sanayide Arge – İnovasyon faaliyetlerine yeterli kaynak aktarılmaması, altyapı ve teknik bilgi yetersizliği
9. Çevreye duyarlı ürün ve süreçleri konusunda bilinç eksikliği
10. Bölgede bulunan doğal kaynakların yerinde işlenememesi

Çözüm Önerileri

1. Sanayi işletmelerinin kapasitelerinin artırılabilmesi için gerekli teşviklerin sağlanması,
2. Şehrin zengin doğaltaş rezervlerine sahip olması nedeniyle maden sektörünün yeterli nitelik ve büyüklüğe sahip olabilmesi için rapor ve fizibilite çalışmalarının yapılması,
3. Nitelikli işgücünün sağlanabilmesi için eğitim imkanlarının iyileştirilmesi ve dinamiklik kazanması,
4. Turizmde çeşitlilik ve kalitenin arttırılması için gerekli tedbirlerin alınması,
5. Enerjinin verimli kullanımına yönelik çalışmalar yapılması ve buna yönelik yöntemler ile alınacak önlemlerin yaygınlaştırılması,
6. Lojistik sorununu çözecek deniz ve demiryolu hatlarının ivedilikle tamamlanması, yenilerinin eklenmesi,

7. Hedef planlarının oluşturularak istikrarlı bir şekilde uygulanması
8. Firmaların teknolojik gelişiminin sağlanması,
9. OSB ve KSS altyapı ve üst yapılarının tamamlanması,
10. KOBİ'lerin finansmana erişim olanaklarının artırılması,
11. Ar-Ge merkezlerinin kurulması, izlenmesi ve desteklenmesi

Antalya' da sanayinin sorunlarını çözmeye yönelik yukardaki önceliklerin hayata geçirilebilmesi için aşağıdaki faaliyetler yürütülebilir:

1. Öncelikli sanayi alanlarında firmaların teknoloji düzeyini artırmak ve sektör geneline yaygınlaştırılması,
2. Aynı faaliyet kollarında üretim yapan firmalarda kümelenme çalışmaları yapılarak teknoloji düzeyini ve rekabet gücünü geliştirilmesi,
3. OSB ve KSS sayılarının artırılması,
4. Firmaların finansman kaynaklarına ulaşımının kolaylaştırılması.
5. Küreselleşme ile ortaya çıkan yoğun rekabet ortamında ön plana çıkan başarılı sanayiciler desteklenmesi ve teşviklerin arttırılması,
6. İSG ile ilgili eğitim ve farkındalıklar arttırılması, kontrol ve ceza sistemi işlerlik kazanması. Konuyla ilgili kurum ve kuruluşların koordinasyonunun sağlanması,
7. Sanayicilere ve yatırımcılara ekonomi ve dış ticarete yönelik eğitim ve seminerler yapılması, yapılması için teşvik edilmesi,
8. Atıkların bertarafı ve geri dönüşümü ile ilgili entegre atık yönetim planları oluşturulması,
9. Altyapı veya üstyapı inşaatları devam eden sanayi bölgelerinin ivedilikle işletme aşamasına geçirilmesi için gerekli tedbirler alınması.

(Kaynak: Antalya Organize Sanayi Bölge Müdürlüğü)

9. ARDAHAN İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

9.1. ARDAHAN İLİ SANAYİ YAPISI

Ardahan ekonomisi genel olarak tarım ve hayvancılık (büyükbaş hayvancılık) sektörüne dayanmaktadır. İldeki hayvancılığın mera hayvancılığı olması nedeniyle tarım alanlarının işlemeli tarımdan ziyade, mera - yayla öncesi ve sonrası doğal otlaklık olarak değerlendirilmesi şeklindedir. Tarım, hayvancılığa girdi oluşturmak amacıyla yem bitkileri üretimi olarak yapılmaktadır.

Ardahan'da üretilen tarımsal ürünler(Arpa, buğday, korunga, fiği, patates, kuru fasulye, vb.) öz tüketim ve hayvansal yem ihtiyacı olarak tüketilmektedir. Tarımsal ürünlerin doğrudan satışı noktasında önemli bir değeri yoktur. Hayvansal üretim olarak belli başlı ürünler, süt, kaşar peyniri, kırmızı et, bal ve kaz eti oluşturmaktadır. Ardahan ilinde imalat sanayi pek gelişmemiş, mevcut sanayi tesisleri de daha çok mikro ölçekli işletmeler düzeyindedir.

Ardahan ilinde imalat sanayi pek gelişmemiş, mevcut sanayi tesisleri de daha çok mikro ölçekli işletmeler düzeyindedir. Ardahan ilinin sanayi yapısını ildeki temel ekonomik faaliyetin hayvancılık olması nedeniyle özellikle süt işleme tesisleri oluşturmaktadır. İl genelinde toplam 30 adet çeşitli büyüklükte süt işleme tesisi(mandıra) bulunmakta olup bunların 18 tanesi Ardahan iline bağlı Göle ilçesinde bulunmaktadır.
Kaynak: (Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü Brifing, 2016).

Bu işletmelerinde %90'ı süt arzının yetersizliği (hammadde yetersizliği) nedeniyle mevsimsel üretim (Nisan-Eylül) yapmaktadır. 2014 yılı TÜİK verilerine göre il ekonomisindeki sanayi sektörlerinin Gayri Safi Milli Hâsıla içerisindeki payı %11,26'dır.
Kaynak: 2014 yılı TÜİK verileri

İŞKUR, 2016 yılı işgücü piyasası araştırma raporuna göre Ardahan'da 10 ve üstü istihdam gerçekleştiren işletme sayısı 88 adet olup imalat sektöründe 10 ve daha fazla çalışanı olan iş yeri sayısı 9 adettir. Bu işyerlerinde 102 kişi çalışmaktadır.
Kaynak: http://www.iskur.gov.tr/tr-tr/kurumsalbilgi/raporlar).

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

9.1.2. Ardahan İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Ardahan ili Doğu Anadolu Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 9.1).

Doğu Anadolu Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Ardahan ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %1,1'lik oran ile bölgede on dördüncü sırada yer almaktadır.

Grafik 9.1 Doğu Anadolu Bölgesinde Yer Alan İllere Göre Sanayi İşletmelerinin Dağılımı (%)

a. Ölçek Dağılımı

Ardahan ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, % 68,2' si Mikro, % 31,8'i Küçük Ölçekli işletmelerdir (Grafik 9.2).

Grafik 9.2 Ardahan İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

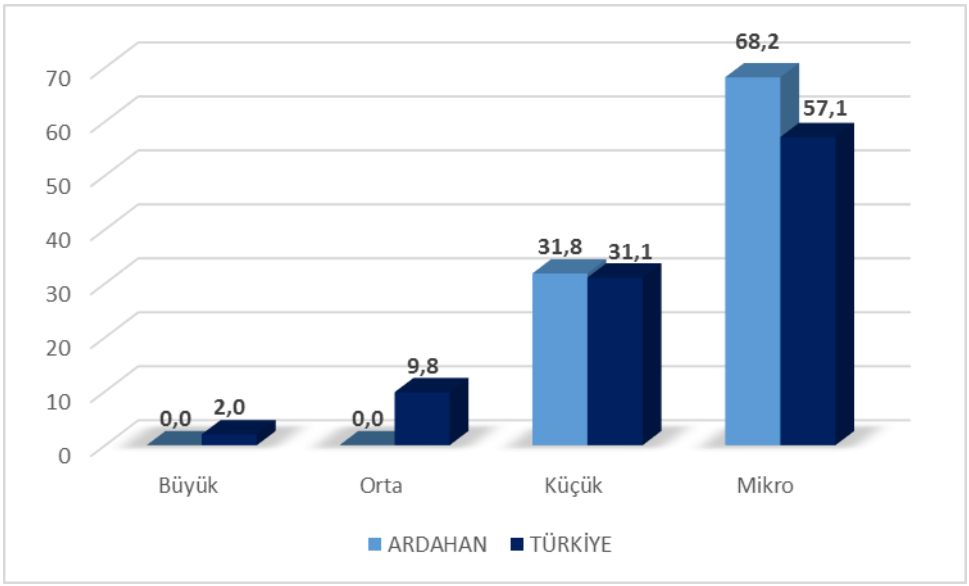

b. Sektörel Dağılım

Ardahan ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %93,3 ile Gıda ürünleri, ikinci sırada %5 ile Ağaç ve mantar ürünleri ve üçüncü sırada ise % 1,7 ile Elektrik, gaz, buhar sektörü yer almaktadır (Grafik 9.3).

Grafik 9.3 Ardahan İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

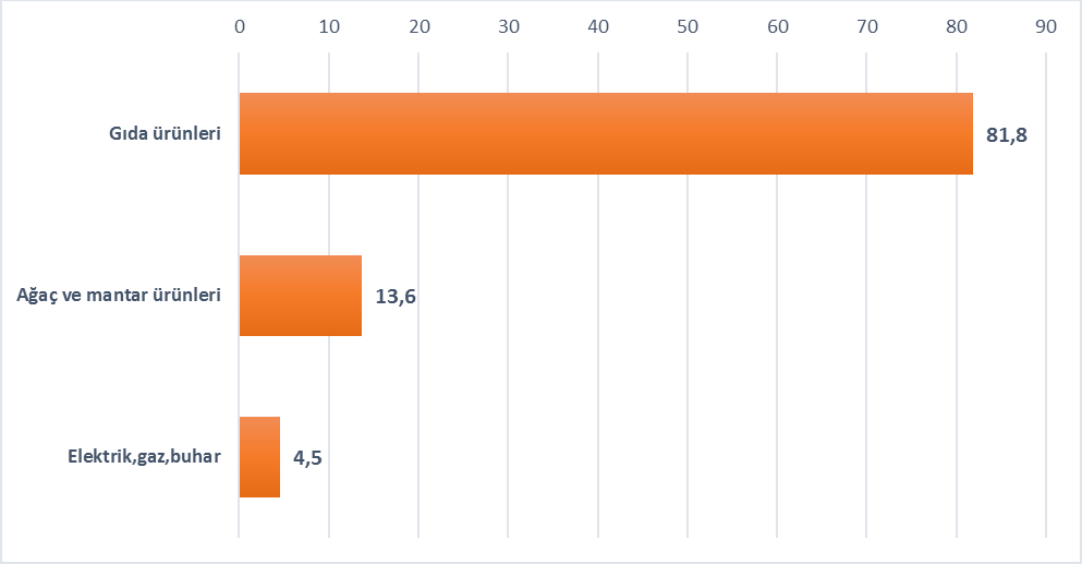

c. Çalışan Sayısı

Ardahan İlinde sanayi sektöründe istihdamda %89,71 ile Gıda ürünleri sektörü, %5,14 ile Elektrik, gaz, buhar sektörü, %5,14 ile Ağaç ve mantar ürünleri sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın % 0,01'i Ardahan ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 9.1).

Tablo 9.1 Ardahan İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Gıda ürünleri	157	89,71	12,75
Elektrik,gaz,buhar	9	5,14	0,69
Ağaç ve mantar ürünleri	9	5,14	1,66
Genel Toplam	***175***	-	***0,01***

Ardahan İlinde Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Büyük İşletme aşağıda sıralanmıştır:

- Alibey Süt Sanayi Ve Ticaret
- Ak-Öz-Şah Gıda Madencilik Tekstil Konfeksiyon Temizlik Hizmetleri İhale Komisyon Orman Ürünleri Ve Ambalaj Sanayi Ticaret Limited Şirketi Ardahan Şubesi
- Uğurlu Peynircilik Gıda Sanayi ve Ticaret A.Ş
- Kaşkar Süt Mamülleri Sanayi Ticaret
- Osmanoğlu Süt Ve Süt Ürünleri

9.2. ARDAHAN İLİNDE SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 9.2. Ardahan İli Sanayi Bölgeleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Ardahan	-	1	1

9.3 ARDAHAN İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Ardahan İlinde 2016 yılında 24 marka ve 1 patent başvurusu yapılmıştır.

Tablo 9.3 Ardahan İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı (%)	Toplam Türkiye Payı (%)
Faydalı Model Başvurusu	3	0	3	0,00	0,01
Marka Başvurusu	104	24	128	0,03	0,01
Patent Başvurusu[9]	1	1	2	0,02	0,00
Tasarım Başvurusu	7	0	7	0,00	0,00
Tasarım Dosya Sayısı	4	0	4	0,00	0,00
Genel Toplam	119	25	144	0,02	0,01

[9] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

9.4 ARDAHAN İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 9.4 Ardahan İli KOSGEB Destekleri

<table>
<tr><th>Sıra</th><th colspan="2">Veri</th><th colspan="2">2016 Yılı</th><th colspan="2">İl Toplamı
(2012-2016 Yılları Arası)</th></tr>
<tr><td rowspan="3">1</td><td colspan="2">Toplam Destek Tutarı (TL)*</td><td colspan="2">506.702</td><td colspan="2">1.407.127</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td></tr>
<tr><td>50.000</td><td>10.500</td><td>50.000</td><td>10.500</td></tr>
<tr><td rowspan="6">2</td><td rowspan="6">Diğer Bilgiler</td><td>TEKMER / İŞBİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>İŞGEM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>LABORATUVAR HİZMETLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında düzenlenen 12 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 348 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.</td></tr>
<tr><td>YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında 5 adet tecrübe paylaşım toplantı düzenlenmiştir.</td></tr>
<tr><td>DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER</td><td colspan="4">-</td></tr>
</table>

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 9.5 Ardahan İli TÜBİTAK Destekleri

Veri		2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	106.507	779.881
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	0	0
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	40.625	141.726
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	150.080	335.362
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	0	0

* 2017 sabit fiyatlarıyla

9.5 ARDAHAN İLİ TİCARET YAPISI

9.5.1 Ardahan İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinde %81,7 ile ilk sırada yer alan gıda ürünleri imalatı 132 çalışan sayısı ve 32 girişim sayısı ile istihdamda önemli bir yere sahiptir (Tablo 9.6).

Tablo 9.6 Ardahan İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar(İlk On Sektör)(%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Gıda ürünlerinin imalatı	132	32	81,7
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	21	5	8,6
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	7	5	4,0
Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması	23	6	3,4
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	5	3	2,2
İçeceklerin imalatı		1	0,0
Tekstil ürünlerinin imalatı	0	2	0,0
Giyim eşyalarının imalatı	0	2	0,0
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı		1	0,0
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	0	2	0,0

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

9.5.2 Ardahan İli Dış Ticareti

Ardahan ilinin dış ticaret yapısı 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 9.4'te gösterilmiştir. Grafik 9.4'e göre 2016 yılında Ardahan ilinde ihracat 1.834.983 dolar, ithalat 336.728 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 2.171.711 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 9.4. Ardahan İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti(1000$)

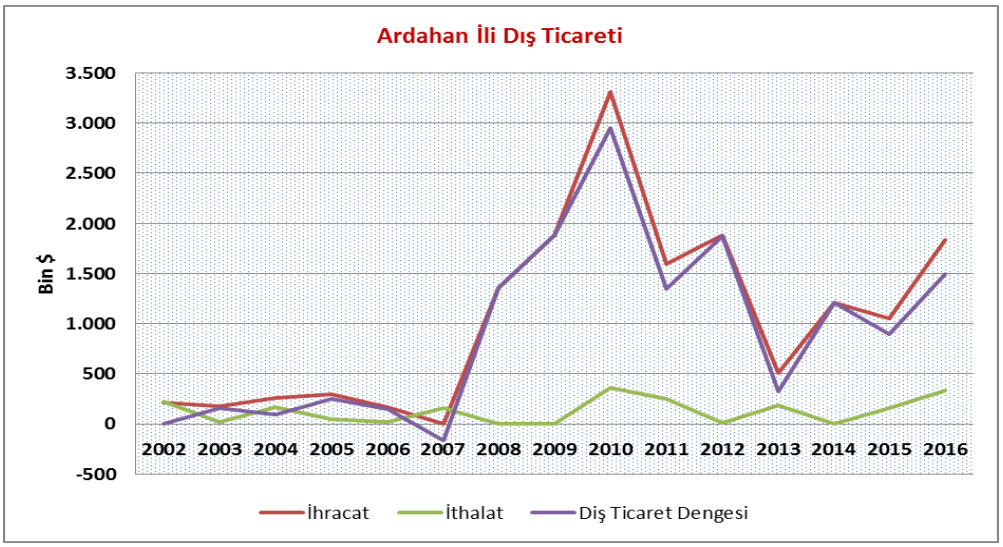

Kaynak: TÜİK

Ardahan'ın ihracat yapısı incelendiğinde imalat sanayi ve madencilik ve taş ocakçılığı ürün gruplarından oluştuğu anlaşılmaktadır. İmalat sanayide alt ürün gruplarına bakıldığında çimento, kireç, alçı, tarım ve orman makineleri, mobilya, madencilik ve taş ocakçılığı alt ürün grubunda ise tuz görülmektedir. İhraç edilen ürünleri hepsi Ardahan dışında üretilen mallardır. İthalatta ise damızlık hayvan alımı ve demir çelik sanayi ürünleri ön plana çıkmaktadır.

Ardahan ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırayı %95,32 ile Gürcistan alırken ikinci sırayı %4,15 ile İsveç, üçüncü sırayı %0,53 ile Azerbaycan almıştır (Grafik9.5).

Grafik 9.5 Ardahan İlinde İhracat Yapılan Ülkeler Dağılımı (%)

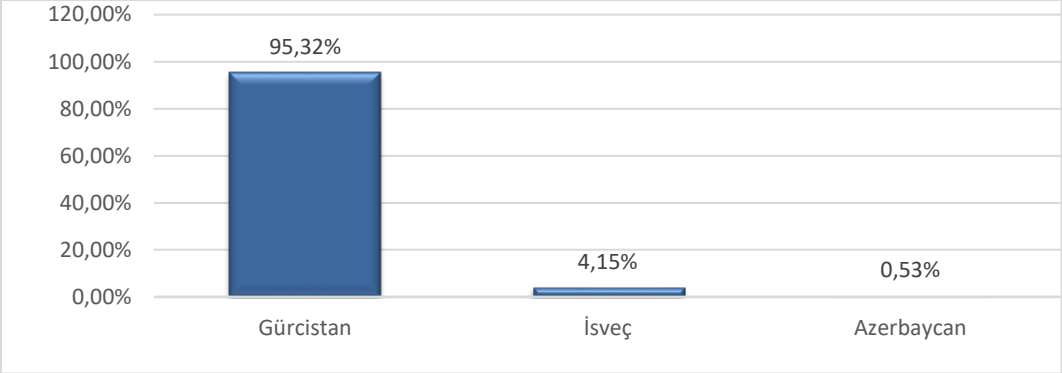

Kaynak: TÜİK

Ardahan ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırayı %46,92 ile Almanya, %40,18 ile Gürcistan, %12,76 ile Uruguay, %0,14 ile Çin almıştır (Grafik 9.7).

Grafik 9.6 Ardahan İlinde İthalat Yapılan Ülkeler Dağılımı (%)

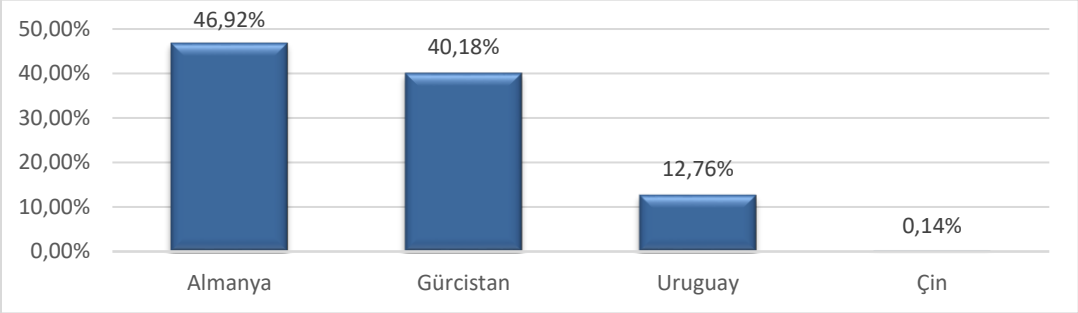

Kaynak: TÜİK

Ardahan ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %76,78'ini, il ithalatının da %40,35'ini oluşturmaktadır (Tablo 9.7).

Tablo 9.7 Kısımlara göre Ardahan ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri(1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	365	111	426			
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık						201
İmalat Sanayi	843	943	1.409	2	156	136
Toplam	**1.208**	**1.054**	**1.835**	**2**	**156**	**337**

Ardahan ilinin ihracatının %76,78'ini oluşturan il imalat sanayisinde ilk on sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 9.8).

Tablo 9.8 2016 yılı Ardahan İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**1.409**
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	1.228
Mobilya imalatı	65
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	49
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	33
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	10
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman vb. malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	10
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	9
Gıda ürünlerinin imalatı	2
Elektrikli teçhizat imalatı	2
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	0

Kaynak: TÜİK

Ardahan ilinin ithalatının %40,35'ini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 9.9).

Tablo 9.9 2016 yılı Ardahan İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**136**
Ana metal sanayii	135
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	0
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	
Mobilya imalatı	
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman vb. malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	

Kaynak: TÜİK

Ardahan ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %90,12 ile tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento ilk sıradadır (Tablo9.10).

Tablo 9.10 2016 yılı Ardahan İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento	1.653.734	90,12
Mobilyalar, yatak takımları, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar vb., prefabrik yapılar	65.009	3,54
Kağıt ve karton, kağıt hamurundan, kağıttan veya kartondan eşya	49.459	2,70
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	33.415	1,82
Plastikler ve mamulleri	10.110	0,55
Ağaç ve ahşap eşya, odun kömürü	9.533	0,52
Uçucu yağlar ve rezinoitler, parfümeri, kozmetik veya tuvalet müstahzarları	7.332	0,40
Taş, alçı, çimento, amyant, mika veya benzeri maddelerden eşya	2.150	0,12
Sabunlar, yüzey-aktif organik maddeler, yıkama-yağlama müstahzarları, mumlar, bakım müstahzarları, dişçilik müstahzarları	2.092	0,11
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	1.695	0,09

Kaynak: TÜİK

Ardahan ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %59,68 ile canlı hayvanlar ilk sıradadır (Tablo 9.11).

Tablo 9.11 2016 yılı Ardahan İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Canlı hayvanlar	200.967	59,68
Demir ve çelik	135.295	40,18
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	466	0,14

Kaynak: TÜİK

9.6 İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

5.6.1 Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

Ardahan ilinin 2016 yılı itibari ile 98.335 nüfusu olup, ildeki talebi karşılamaya yönelik olarak büyük ölçekli tesislerin yapılmasına imkân olmadığı gibi gerekte yoktur. İhracat imkânları düşünülmeyen, ildeki pazar hedeflenerek yapılacak yatırımların daha çok küçük ölçekli olması gerekmektedir. Serhat Kalkınma Ajansı(SERKA) tarafından, hammadde bazlı ve ildeki ihtiyaçlar göz önüne alınarak yapılan Ardahan'a uygun yatırım alanları çalışmasına göre yatırım yapılabilecek iş kolları aşağıdaki gibidir:

Tablo 9.12 Hammadde Bazlı İle Yapılabilecek Yatırım Alanları

Tarım ve Hayvancılık	Hizmetler	İmalat Sanayi
Damızlık Sığır Yetiştiriciliği	Konaklama Tesisleri	Bal Paketleme Tesisi
Süt İnekçiliği	Yetkili Servis	Kaz Entegre Üretim Tesisi
Et Besiciliği	Eğlence Dinlence Tesisi	Süt Ürünleri İmalatı
Arıcılık	Sinema, Tiyatro	Et Ürünleri/Şarküteri
Kaz Yetiştiriciliği	-	Karma Yem Üretimi
Yem Bitkileri	-	Tarım Makineleri İmalatı
Şifalı Bitki Yetiştiriciliği	-	Mobilya Üretimi
-	-	Biyogaz Tesisi

Kaynak: SERKA

5.6.2 Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

Ardahan'da faaliyet gösteren imalat sanayi işletmelerinin tamamı mikro ve küçük ölçekli işletmelerdir. Ardahan ilinde yapılacak yatırımlar, ilin Kuzeydoğu Anadolu'da bir kavşak noktasında olması itibariyle, Kafkasya ve Kuzeydoğu Anadolu coğrafyasını pazar olarak hedefleyen dış ticaret imkânı veren yatırımları düşünmesi germektedir. İlde bulunan mevcut iki sınır kapısı (Türkgözü-Aktaş), ilden geçen Bakü-Tiflis-Kars demiryolu, ili Karadeniz'e ve Anadolu'ya bağlayacak tünelleri (Sahara-Ilgar-Mozeret) ile bu potansiyeli bulunmaktadır. Bu bağlamda öncelikli olarak özellikle hammaddesi Ardahan'da bulunan aşağıdaki sektörlere yatırım yapılabilir.

Tablo 9.13 Sektörel Bazlı İle Yapılabilecek Potansiyel Yatırım Alanları

Sıra No	Sektör	Açıklama
1	Et ve Süt Ürünleri	Mevcut durumda en gelişmiş ve potansiyeli olan sektör hayvancılık ürünlerinin işlenmesine yönelik imalat sanayisidir. Hayvancılık alanındaki gelişmelere bağlı olarak süt ve et veriminde yükselmeye buna bağlı olarak da bu sektörün büyümesi beklenmektedir. Üretimin mevsimsellikten çıkıp bütün bir yıla yayılması, kırmızı et ve kaz eti işleme tesislerin kurulması beklenmektedir.
2	Yapı Malzemeleri	İlde yoğun bir şekilde çok kaliteli asidik pomza kaynakları bulunmaktadır. Bu mineraller bims ve yapı kimyasalları üretiminin temel girdilerini oluşturmaktadır. Bu ürünlerin önemli bir de ihracat potansiyeli bulunmaktadır.
3	Ağaç İşleme-Mobilya	İlde mobilya ve kereste imalatı için kaliteli hammadde bulunmaktadır. Mobilya sektörünün önemli bir ihracat potansiyeli bulunmakta ve sektörün gelişmesi beklenmektedir.

Kaynak: SERKA

9.7 SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. İlde Haziran 2012'de faaliyete geçen Organize Sanayi Bölgesinin ulaşım, içme ve kullanım suyu, doğalgaz, parsel düzenleme, çevre düzenleme, güvenlik duvarları, OSB nizamiyesi, idari tesisler gibi çok ciddi alt yapı ve üstyapı problemleri bulunmaktadır. OSB'nin faaliyete geçmesinden bu yana yaklaşık 5 yıllık sürede sadece 1 adet işletme faaliyete geçmiş o da üretimine devam edememiştir. Ardahan OSB'nin süratle bu altyapı sorunlarının çözülmesi gerekmektedir.

2. Ardahan ilinin iklim şartları sebebiyle sanayi üretimini zorlaştırmaktadır. Kış aylarının çok uzun sürmesi ve sıcaklığın eksi değerlerde seyri sanayi üretimi açısından engel teşkil etmektedir.

3. Ardahan ilinin tüketici pazara uzak olması, nüfus yoğunluğunun düşük olması sanayinin gelişmesinin önünde engel oluşturmaktadır.

4. Teknik eleman ve ara eleman sıkıntıları ciddi sorunlar oluşturmaktadır. Bu problemin çözülmesinde teknik liselerin sayılılarının artırılması Sanayi Odası, Meslek Odaları ve (Halk Eğitim, İşkur) bünyesinde meslek edindirme kursları ile çözüm sağlanmalıdır.

5. İl genelindeki işletmelerin yeterli sermaye birikimin olmayışı ve sermaye birleştirme kooperatif ve kümelenme faaliyetlerine sıcak bakılmayışından kaynaklı olarak sorunlar gözlenmiştir.

6. İl genelinde üretim; hayvancılığa bağlı gelişmiş olduğu için diğer üretim kollarında yeterince bilgi sahibi olunmamakla birlikte girişimcilik faaliyetleri azdır. Sorunun çözülmesi için girişimcilik kursları düzenlenmeli ve vatandaşlara değişik yatırım fikirleri sunulmalıdır.

7. Ardahan ili sınırları içerisinde sanayi ürünü oluşturabilecek hammadde yer almamaktadır dolayısıyla kurulacak olan bir sanayi işletmesinde hammadde sıkıntısı yaşanabilmesi söz konusudur. Bunun önüne geçmek için Ardahan ilinde kurulacak işletmelerde Ardahan ili sınırları içerisinde temini mümkün mamullerin işletmelerinin tercih edilmesi gerekmektedir.

8. Ardahan iline ulaşım karayolu ile sağlanmaktadır. En yakın hava alanı Kars ilinde olup 91 km mesafededir. En yakın liman ise Artvin ili Hopa ilçesinde bulunmakta olup 188 km mesafededir. Ulaşım noktasında yapımı devam eden Bakü-Tiflis-Kars Demiryolunun Ardahan ili ile bağlantısının sağlanması gerekmektedir. Bunun yanı sıra Hopa Limanına ulaşımı sağlayacak Ardahan-Şavşat Tünelinin yapımına başlanması gerekmektedir.

9. İki adet sınır kapısı olmasına rağmen iç gümrüğü olmayan Ardahan'da İç Gümrük Müdürlüğü ve tarımsal ithalat/ihracat için gıda laboratuvarının kurulması gerekmektedir.

10. İlde yaşayanlara ve dışarıdan gelenlere yönelik sosyal altyapının geliştirilmesi ve kültürel faaliyetlerin sürekliliğinin sağlanması gerekmektedir. Nitelikli eğlence dinlence tesislerinin yapılması, hizmet sunum standartlarının geliştirilmesi ve kültürel faaliyetlerin(sinema, tiyatro, konser, festival vb.) sürekli olarak düzenlenmesi gerekmektedir.

10. ARTVİN İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

10.1. ARTVİN İLİ SANAYİ YAPISI

Artvin İlinin coğrafi konumuna bağlı olarak hammadde ve tüketim pazarlarına uzak oluşu, sanayi tabanının zayıf oluşu gibi özellikler, İl genelinde, sanayi sektörünün gelişim sürecini olumsuz yönde etkilemiştir. Bununla birlikte devlet ormancılık, madencilik ve tarım sektörlerinde; orman ürünleri, bakır ve çay gibi hammadde kaynaklarını değerlendirmeye yönelik olarak gerçekleştirdiği yatırımlarla İl sanayinin itici gücü olmuştur.

İlde yatırımların çay, orman ürünleri ve madencilik sektöründe olmak üzere kamu ağırlıklı olarak gerçekleştiği daha sonra ise özelleştirme sonucu; kamunun orman ürünleri ve madencilik sektöründen çekildiği görülmüştür. Çay sektöründe kamu yanında özel sektörün de sınırlı sayıda işletmeyle devreye girdiği görülmüştür. Son yıllarda Gürcistan'la kurulabilen iyi ilişkiler il ekonomisine belirgin bir canlılık sağlamıştır. Ticaret ve il turizminde görülen canlanmayı ilin sanayi üretiminde görmek mümkün görülmemektedir. Zengin doğal kaynakları bulunan Artvin İlinin sürdürülebilir gelişmesini sağlayacak stratejiler, yerel kaynakların kullanımı ve potansiyellerin harekete geçirilmesiyle mümkündür. 2016 yılı sonu itibariyle, Artvin ilinde sanayi siciline kayıtlı sanayi işletmesi sayısı 314'dür. Bu işletmelerde 3610 kişi istihdam edilmektedir.

2016 yılı sonu itibariyle sanayi sicil belgeli firmaların (sanayi siciline kayıtlı sanayi tesislerinin) Artvin merkez ve ilçelerine göre dağılımı; Merkez 61, Arhavi 56, Ardanuç 24, Borçka 31, Hopa 79, Murgul 12, Şavşat 26 ve Yusufeli 25 adet olup toplam 314 adet sanayi tesisi varlığını sürdürmektedir.

Artvin, Türkiye'deki toplam sanayi işletmesi sayısına göre yaklaşık olarak %0.3'lük bir oran ile sanayisi yavaş gelişen-durağan olan bir görünüm arz etmektedir. Bu durağanlığın sebebi tek sektör üzerinde devam eden (çay üretimi) sanayi yapısıdır. Elde bulunan veriler değerlendirildiğin de Artvin'nin bir tarım şehri Tarım arazisi 63.100 Hektar, Orman Arazisi 400.089 Hektar ve Mera Alanı 110.225 Hektar Tarım Arazisinde Çay Üretimi 137.755 Ton, Fındık Üretimi 5.286 Ton, Patates Üretimi 17.350 Ton, Üzüm Üretimi 1.283 Ton, Sebze Üretimi (Muhtelif) 20.970 Ton, Meyve Üretimi (Muhtelif) 82.661 Ton dur. İlde çay sektörü dışındaki diğer büyük sektör madenciliktir. Bakır madeni üretimi önemli bir sektör olarak ortaya çıkmaktadır. Artvin İlinde Hayvancılık, İnek 27.572 Adet, Dana 11.876 Adet, Boğa 4.408, Koyun 100.590 Adet, Keçi 14.403 Adet, Tavuk 14.148 Adet, Arı Kovanı 114.120 Adettir. Karadeniz bölgesindeki illerin (bölge bazında) sanayi işletme sayısı bakımından değerlendirmesi yapıldığında %19,71'lik bir oran ile Samsun ilk sırada yer almaktadır. Samsun ilini takip eden iller sırasıyla Çorum (%10,82), Kastamonu (%7,41), Giresun (%6,60), Trabzon (%6,87), Amasya (%6,30), Düzce (%5,77), Ordu (%5,38), Zonguldak (%4,96), Sinop (%4,15), Bolu (%3,70), Karabük (%3,56), Tokat (%3,52), Rize (%3,16), Artvin (%2,81), Gümüşhane (%2,45), Bayburt (%1,53) Bartın (%1,31) şeklinde olup Artvin ili sanayi işletme sayısı bakımından Karadeniz Bölgesinde 15. sırada yer almaktadır.

Sanayide istihdamın %90'ı işçi, %2'ü mühendis, %8'si idari personeldir. Artvin ilinde bulunan sanayi işletmelerinin %88'si mikro ölçekli, %8'sı küçük ölçekli, %3'si orta ölçekli ve

%1'i büyük ölçekli işletmelerdir. Artvin ilinde Artvin Arhavi Organize Sanayi Bölgesi kuruluş protokolü imzalanmıştır. 8 adet Küçük Sanayi Sitesi bulunmaktadır. 1 adet küçük sanayi sitesinin çalışmaları devam etmektedir.

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

10.1.1. Artvin İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Artvin ili Karadeniz Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 10.1).

Karadeniz Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Artvin ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %2,8'lik oran ile bölgede on beşinci sırada yer almaktadır.

Grafik 10.1 Karadeniz Bölgesinde Yer Alan İllere Göre Sanayi İşletmelerinin Dağılımı (%)

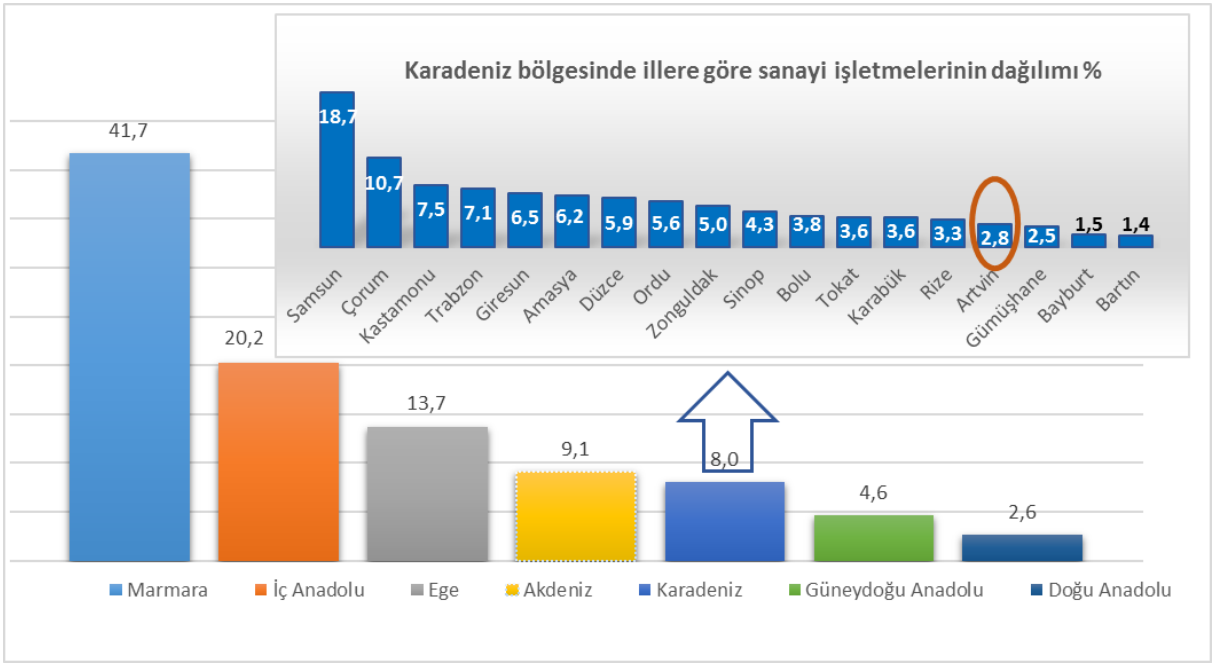

a. Ölçek Dağılımı

Artvin ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, % 78,3'ü Mikro, % 17,7'si Küçük , %3,2'si Orta ve %0,7'si Büyük Ölçekli işletmelerdir (Grafik 10.2).

Grafik 10.2 Artvin İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

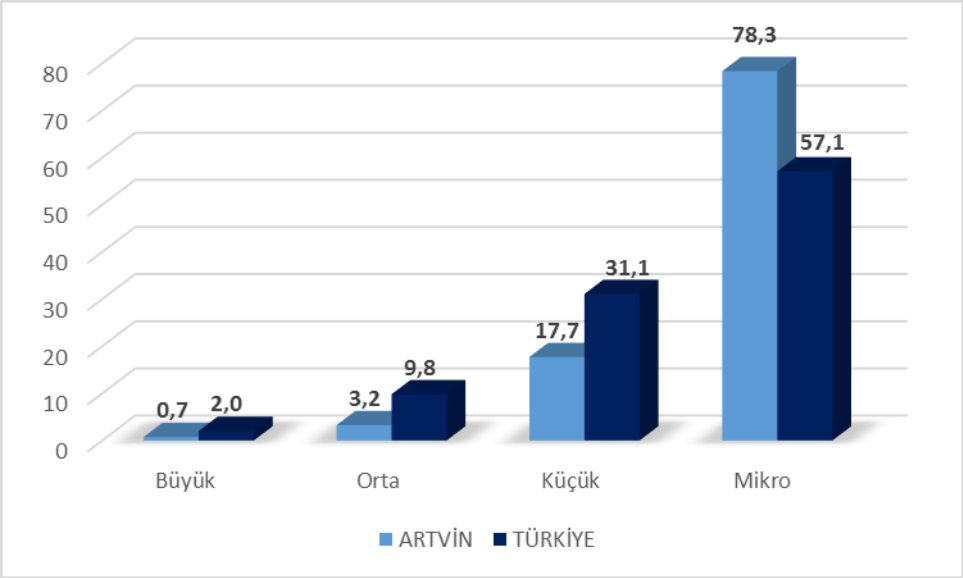

b. Sektörel Dağılım

Artvin ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %21,1 ile Gıda ürünleri, ikinci sırada %19,5 ile Ağaç ve mantar ürünleri ve üçüncü sırada ise % 19,4 ile Mobilya olmayan mineral ürünler sektörü yer almaktadır (Grafik 10.3).

Grafik 5.3 Artvin İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

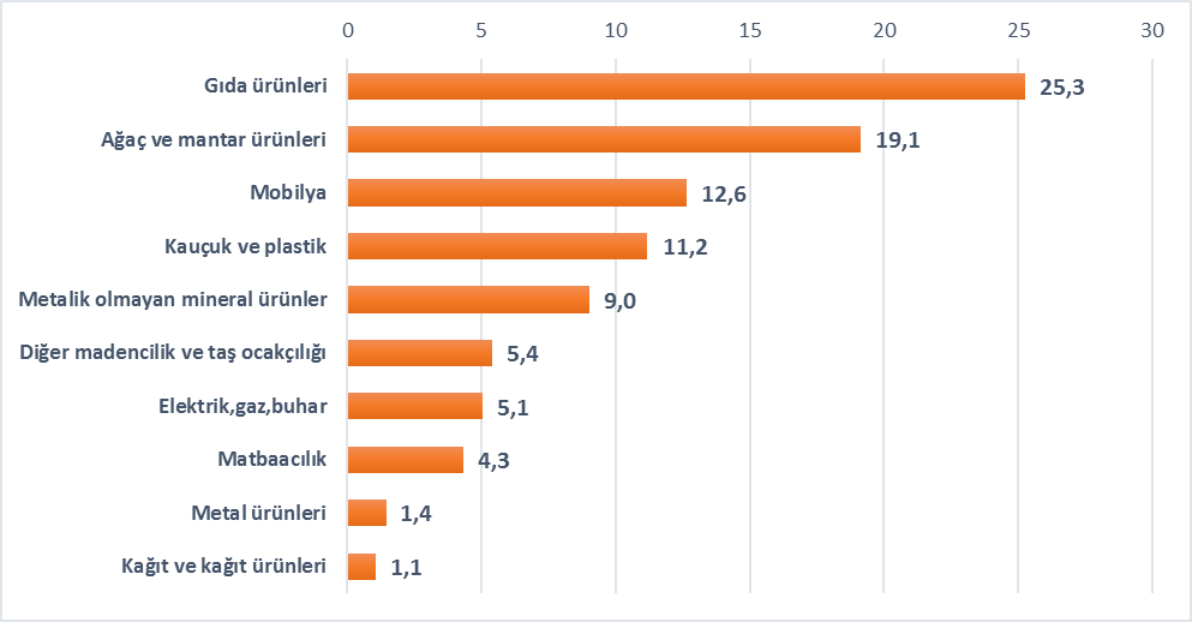

c. Çalışan Sayısı

Artvin İlinde sanayi sektöründe istihdamda %44,07 ile Gıda ürünleri sektörü, %19,04 ile Metal cevherleri sektörü, %13,18 ile elektrik, gaz, buhar sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın % 0,12'si Artvin ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 10.1).

Tablo 10.1 Artvin İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Gıda ürünleri	1678	44,07	12,75
Metal cevherleri	725	19,04	0,49
Elektrik,gaz,buhar	502	13,18	0,69
Ağaç ve mantar ürünleri	176	4,62	1,66
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	153	4,02	2,16
Mobilya	145	3,81	3,80
Metalik olmayan mineral ürünler	132	3,47	5,98
Kauçuk ve plastik	126	3,31	6,16
Matbaacılık	69	1,81	1,07
Makine ve ekipmanlar	25	0,66	6,71
Genel Toplam	***3808***	***-***	***0,12***

Artvin İlinde Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Büyük İşletme aşağıda sıralanmıştır:

- Eti-Bakır Murgul İşletmesi
- Arhavi Çay Fabrikası Müdürlüğü
- Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğü Muratlı Çay Fabrikası Müdürlüğü
- Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğü Hopa Çay Fabrikası Müdürlüğü
- Kemalpaşa Çay Fabrikası Müdürlüğü

10.2. ARTVİN İLİNDE SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 10.2. Artvin İli Sanayi Bölgeleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Artvin	1	1	1

10.3 ARTVİN İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Artvin İlinde 2016 yılında 32 marka, 2 patent ve 1 dosyada 2 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 10.3 Artvin İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı (%)	Toplam Türkiye Payı (%)
Faydalı Model Başvurusu	6	0	6	0,00	0,01
Marka Başvurusu	383	32	415	0,03	0,04
Patent Başvurusu[10]	4	2	6	0,03	0,01
Tasarım Başvurusu	3	2	5	0,01	0,00
Tasarım Dosya Sayısı	3	1	4	0,01	0,00
Genel Toplam	399	37	436	0,02	0,02

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

[10] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

10.4 ARTVİN İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 10.4 Artvin İli KOSGEB Destekleri

<table>
<tr><th>Sıra</th><th colspan="2">Veri</th><th colspan="2">2016 Yılı</th><th colspan="2">İl Toplamı
(2012-2016 Yılları Arası)</th></tr>
<tr><td rowspan="3">1</td><td colspan="2">Toplam Destek Tutarı (TL)*</td><td colspan="2">1.130.867</td><td colspan="2">2.260.258</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td></tr>
<tr><td>1.609.000</td><td>398.250</td><td>1.609.000</td><td>398.250</td></tr>
<tr><td rowspan="7">2</td><td rowspan="7">Diğer Bilgiler</td><td>TEKMER / İŞBİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>İŞGEM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>LABORATUVAR HİZMETLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında düzenlenen 33 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 808 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.</td></tr>
<tr><td>YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında KOSGEB destek programlarının tanıtımına yönelik 25 adet bilgilendirme toplantı düzenlenmiştir.</td></tr>
<tr><td>DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER</td><td colspan="4">-</td></tr>
</table>

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 10.5 Artvin İli TÜBİTAK Destekleri

		2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	457.783	**2.817.142**
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	0	**0**
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	17.475	**684.491**
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	264.247	**849.630**
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	**0**	**0**

* 2017 sabit fiyatlarıyla

10.5 ARTVİN İLİ TİCARET YAPISI

10.5.1 Artvin İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden %38,2 ile aldığı pay en büyük olan sektör diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı olmuştur. Gıda ürünlerinin imalatı 272 çalışan sayısı ve 42 girişim sayısı ile istihdamda en önemli sektör olmuştur (Tablo10.6).

Tablo10.6 Artvin İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar(İlk On Sektör)(%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Gıda ürünlerinin imalatı	1.335	121	30,5
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	1.158	65	26,5
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	514	47	8,7
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	281	17	6,5
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	273	18	6,0
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	147	23	5,1
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	103	13	3,1
Giyim eşyalarının imalatı	584	17	2,1
Ana metal sanayii	39	10	2,1
Mobilya imalatı	393	35	2,0

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

10.5.2 Artvin İli Dış Ticareti

Artvin ilinin dış ticaret yapısı 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 10.4'te gösterilmiştir. Grafik 10.4'e göre 2016 yılında Artvin ilinde ihracat 55.858.907 dolar, ithalat 24.746.274 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 80.605.181 dolar olarak gerçekleşmiştir (Grafik 10.4).

Grafik 10.4 Artvin İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti (1000 $)

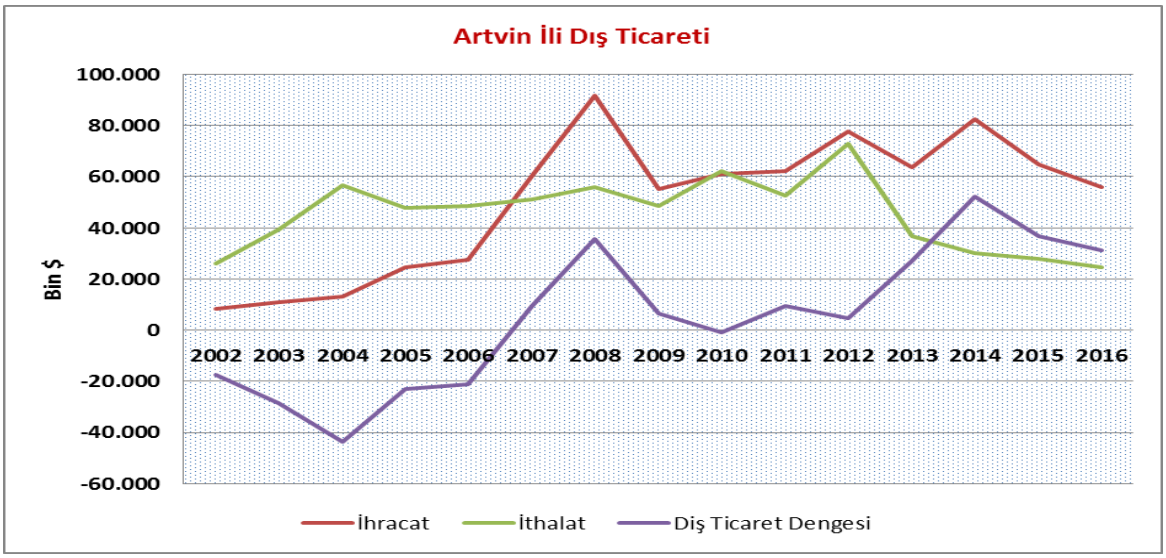

Kaynak: TÜİK

Artvin ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırayı %88,09 ile Gürcistan almak üzere, Azerbaycan, Katar, Polonya, İran, Estonya, Sırbistan, Suriye, Romanya diğer ihracat ülkelerindendir (Grafik 10.5).

Grafik 10.5 Artvin İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

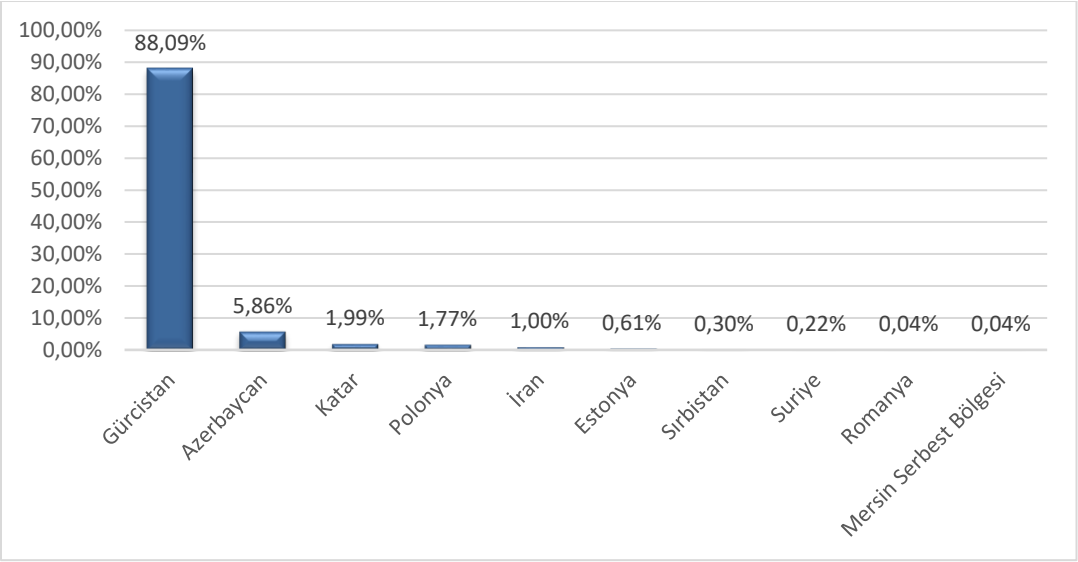

Kaynak: TÜİK

Artvin ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırayı %97,16 ile Rusya Federasyonu almak üzere, Gürcistan, Azerbaycan, Yunanistan, Ukrayna, İran, Almanya ve Çin ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 10.6).

Grafik 10.6 Artvin İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

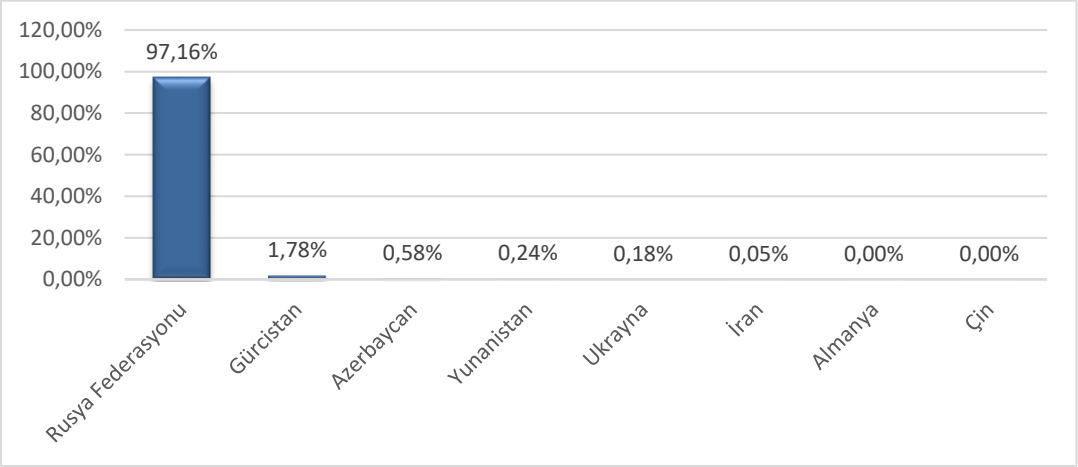

Kaynak: TÜİK

Artvin ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %85,36'sını, il ithalatının da %2,71'ini oluşturmaktadır (Tablo 10.7).

Tablo 10.7 Kısımlara göre Artvin ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri(1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim		2				
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	100	117	272	0	27.555	24.038
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	255	57	30			
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	8.294	5.658	7.874	57	22	36
İmalat Sanayi	73.901	58.850	47.682	1.300	473	672
Gizli veri				28.919		
Toplam	**82.551**	**64.684**	**55.859**	**30.276**	**28.050**	**24.746**

Kaynak: TÜİK

Artvin ilinin ihracatının %85,36'sını oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo10.8).

Tablo 10.8 2016 yılı Artvin İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**47.682**
Ana metal sanayii	19.695
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	6.970
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	4.480
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	3.773
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	2.904
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	2.074
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	1.843
Mobilya imalatı	1.755
Elektrikli teçhizat imalatı	1.080
Tekstil ürünlerinin imalatı	1.063

Kaynak: TÜİK

Artvin ilinin ithalatının %2,71'ini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo10.9).

Tablo 10.9 2016 yılı Artvin İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**672**
Ana metal sanayii	238
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman vb. malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	222
Gıda ürünlerinin imalatı	145
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	46
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	10
Diğer imalatlar	9
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	3
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	

Kaynak: TÜİK

Artvin ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %19,77 ile demir veya çelikten eşya ilk sıradadır (Tablo 10.10).

Tablo 10.10 2016 yılı Artvin İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Demir veya çelikten eşya	11.044.833	19,77
Demir ve çelik	10.433.702	18,68
Yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular	6.233.698	11,16
Tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento	5.147.464	9,2
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	3.917.252	7,01
Adi metallerden çeşitli eşya (kilit, kasa, mobilya tertibatı, vb.)	2.481.273	4,44
Mobilyalar, yatak takımları, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar vb., prefabrik yapılar	2.107.720	3,77
Plastikler ve mamulleri	1.970.363	3,53
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	1.915.614	3,43
Taş, alçı, çimento, amyant, mika veya benzeri maddelerden eşya	1.468.250	2,63

Kaynak: TÜİK

Artvin ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %97,13 ile mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar ilk sıradadır (Tablo 10.11).

Tablo 10.11 2016 yılı Artvin İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar	24.034.902	97,13
Ağaç ve ahşap eşya, odun kömürü	235.849	0,95
Demir ve çelik	177.376	0,72
Ham postlar, deriler (kürkler hariç) ve köseleler	144.960	0,59
Alüminyum ve alüminyumdan eşya	60.214	0,24
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	45.715	0,18
Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler	25.501	0,10
Adi metallerden çeşitli eşya (kilit, kasa, mobilya tertibatı, vb.)	9.635	0,04
Müzik aletleri, bunların aksam, parça ve aksesuarı	9.195	0,04
Tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento	2.755	0,01

Kaynak: TÜİK

10.6 İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

İl iktisadi seçimini çay ve fındık üretimi, ilin kendi içindeki talebe yönelik yatırımlar dışında sadece Murgul İlçesinde Eti Bakır İşletmesi büyük bir sektör oyuncusu olarak ön plana çıkmaktadır.

Eti Bakır İşletmesi yılda 130.000 ton bakır konsantresi üretilmektedir. Eti Bakır Murgul İşletmelerinde yıllık 3.500.000mt bakır cevheri ve 130.000 tan bakır konsantresi üretilmektedir. Artvin – Murgul (Anayatak + Çakmakkaya) yatağıdır, yatağın rezervi 986.800 ton metal bakırdır ve Türkiye rezervinin %39 una sahiptir. Kaynak (MTA.gov.tr)

11. AYDIN İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

11.1. AYDIN İLİ SANAYİ YAPISI

Aydın, tarım, sanayi ve dış ticaret ile turizm faaliyetlerinin bir arada bulunduğu ender illerden biridir. Günümüzde tarımsal faaliyetlerin yoğunluğu ve çeşitliliği, turizm olanaklarına sahip olması ilin önemini giderek arttırmaktadır.
Aydın'da "gıda ürünleri ve içecek imalatı" ile bunun yanı sıra diğer madencilik ve taş ocakçılığı sektörleri öne çıkmaktadır. Ayrıca sektörel çeşitliliği olan Aydın'da bitkisel üretim önemli sektörlerdendir. Genel olarak il sanayisi tarım ve yer altı zenginliklerine dayalı olarak gelişmiştir.
Aydın İli tarım bölgesi olması sebebiyle tarıma dayalı işlenmiş ürünler kimyevi maddeler ve mamuller (selüloz), bitkisel ürünler (zeytin, zeytinyağı, pamuk, tütün, yaş sebze ve meyve, vb.) ve sanayi mamullerinden (zirai aletler, makine ve ekipmanlar) oluşan dağılım söz konusudur.
Ege bölgesinin tarım ve turizm bakımından önemli illerinden biri olan Aydın ili, madenciliğin de yoğun olarak yapıldığı illerden biridir.
Aydın'daki feldspat rezervinin 120 milyon ton civarında olduğu ve en az 60-70 yıl dayanabileceği tahmin edilmektedir. Yurtiçindeki seramik fabrikalarına 1 milyon 750 bin ton feldspat ve kuvars sevk edilmekte olup, yurtiçi satışlardan, yaklaşık 139 milyon 200 bin lira gelir elde edilmektedir.
Feldspat üretiminin üretimin büyük bir kısmı Çine İlçesinde yapılmakta olup, üretimin %60'ı seramik, %35'i cam, %5'i kaynak elektrotu, kauçuk, plastik ve boya sanayilerinde dolgu malzemesi olarak kullanılmaktadır. İlden yıllık ortalama 2 milyon ton feldspat ihraç edilmekte ve ortalama 75 milyon dolar gelir elde edilmektedir.
Aydın, Jeotermal enerji kaynakları bakımından da önemli potansiyele sahip olup kaplıca tesisi ısıtılması, sera ısıtılması, elektrik üretimi, şehir ısıtmacılığı gibi çok yönlü kullanıma sahip olan jeotermal sahalar, il turizmi ve sanayinin gelişimine büyük katkı sağlamaktadır.
Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

11.1.1. Aydın İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Aydın ili Ege Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 1).

Ege Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Aydın ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %8,9'luk oran ile bölgede dördüncü sırada yer almaktadır.

Grafik 11.1 Ege Bölgesinde Yer Alan İllere Göre Sanayi İşletmelerinin Dağılımı (%)

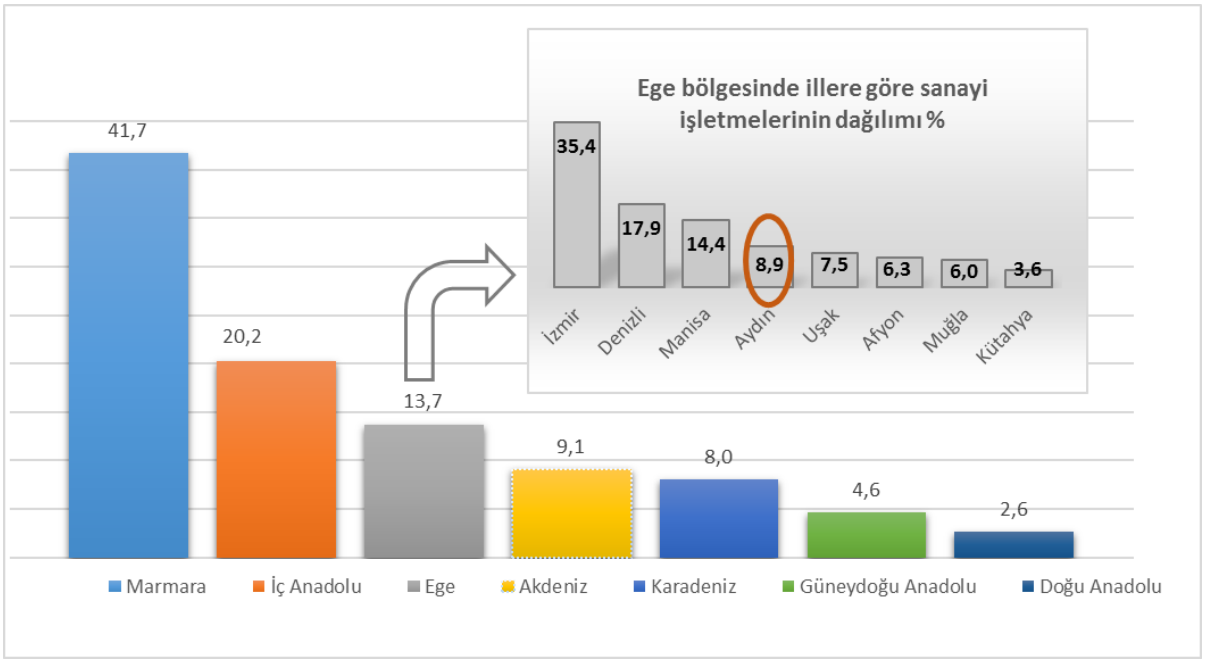

a. Ölçek Dağılımı

Aydın ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, % 68,1'i Mikro, % 22,96'u Küçük , %7,8'i Orta ve %1,2'si Büyük Ölçekli işletmelerdir (Grafik 11.2).

Grafik 11.2 Aydın İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

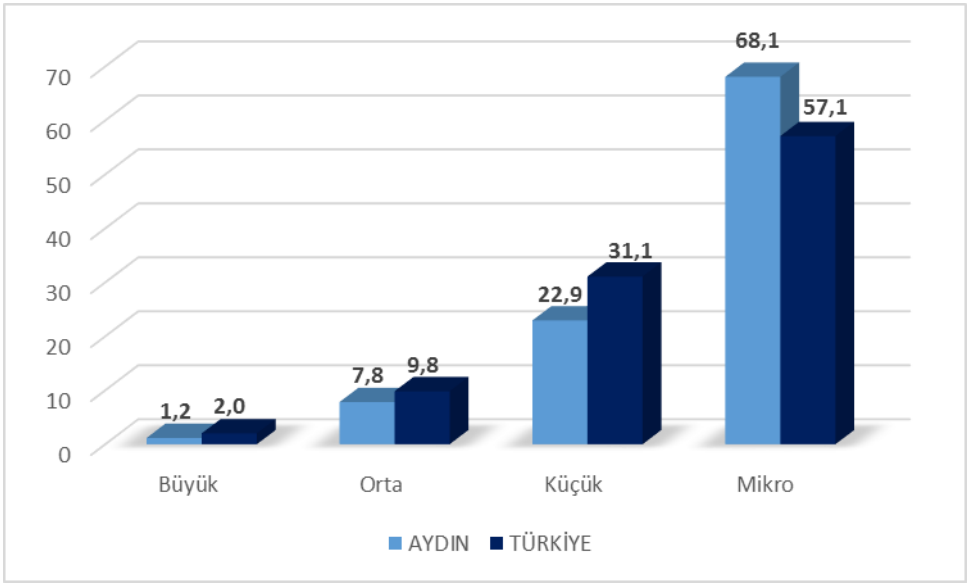

b. Sektörel Dağılım

Aydın ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %36,2 ile Gıda ürünleri, ikinci sırada %13 ile Makine ve ekipmanlar ve üçüncü sırada ise % 10,2 ile Ağaç ve mantar ürünleri sektörü yer almaktadır (Grafik 11.3).

Grafik 11.3 Aydın İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

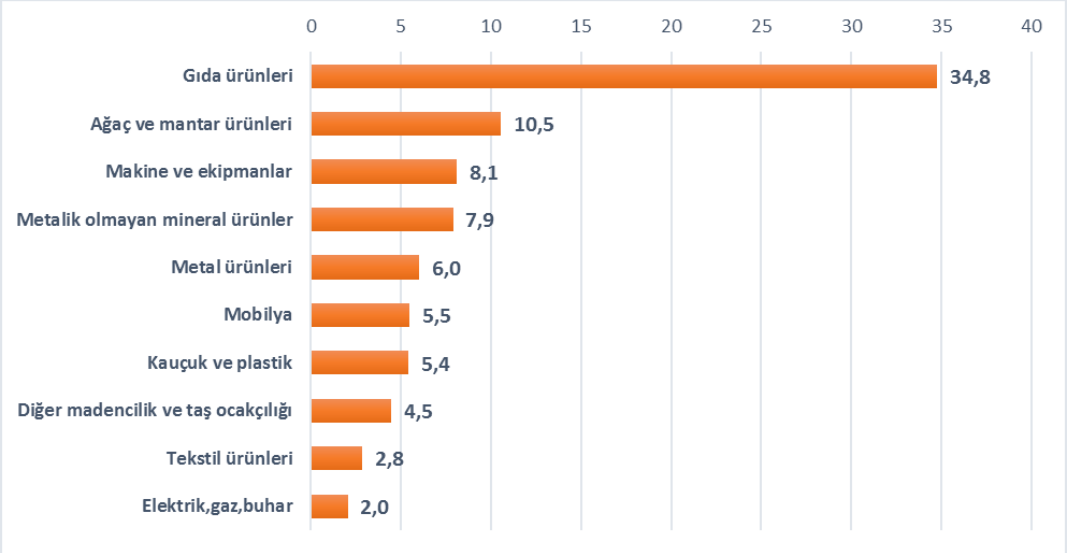

c. Çalışan Sayısı

Aydın İlinde sanayi sektöründe istihdamda %36,46 ile otomotiv, treyler sektörü, %35,17 ile Gıda ürünleri sektörü, %8,37 ile Metal ürünleri sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın % 0,17'si Aydın ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 11.1).

Tablo 11.1 Aydın İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Gıda ürünleri	10596	36,49	12,75
Makine ve ekipmanlar	4697	16,17	6,71
Metalik olmayan mineral ürünler	2976	10,25	5,98
Tekstil ürünleri	1625	5,60	12,58
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	1470	5,06	2,16
Elektrik,gaz,buhar	1119	3,85	0,69
İçecek ürünleri	719	2,48	0,51
Mobilya	695	2,39	3,80
Ağaç ve mantar ürünleri	631	2,17	1,66
Kömür ve linyit	629	2,17	1,03
Genel Toplam	***29040***	-	***0,88***

Aydın İlinde Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Büyük İşletme aşağıda sıralanmıştır:

- Uğur Soğutma Makinaları Sanayi Ve Ticaret A.Ş. (Soğutma Makinaları)
- Osman Akça Tarım Ürünleri İthalat İhracat Sanayi Ve Ticaret A.Ş. Köşk Şubesi
- Söktaş Dokuma İşletmeleri Sanayi Ve Ticaret
- Gabay Dış Ticaret Ve Gıda Sanayi
- S.S.Tariş İncir Tarım Satış Kooperatifleri Birliği İncir İşletmesi Germencik İncir İşleme Ve Depolama Müdürlüğü Şubesi

11.2. AYDIN İLİNDE SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 11.2: Aydın İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Aydın	2	7	-

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

11.2.1. Aydın İlindeki Organize Sanayi Bölgeleri

Aydın'da 7 adet organize sanayi bölgesi (OSB) olup, Aydın I. (Umurlu), ASTİM, Çine, Nazilli, Ortaklar ve Söke OSB hizmete sunulmuş, Buharkent OSB ise henüz imar planı onaylanmamıştır.

2016 yıl sonu itibariyle Aydın I., Astim, Nazilli, Söke, Çine ve Ortaklar OSB'de toplam 199 adet fabrika faaliyet göstermekte olup 8377 kişiye istihdam sağlanmıştır. Faaliyete bulunan fabrikaların yaklaşık %15.6 si OSB'lerde faaliyet göstermektedir.

11.2.1.1. Aydın Organize Sanayi Bölgesi

- 95 hektar büyüklüğündedir.
- 1996 yılında tamamlanmıştır.
- Bölgedeki; 60 adet sanayi parselinin tamamı tahsis edilmiştir. Tahsis edilen parsellerin; 52 adedi üretim, 8 adedi inşaat aşamasındadır.
- Üretime geçen parsellerde yaklaşık 1.985 kişi istihdam edilmektedir.
- Ağırlıklı sektör grubu; gıda ürünleri imalatı, fabrikasyon metal ürünleri ve tekstil ürünleri imalatı sanayidir.
- Arıtma tesisi kapasitesi 2.500 m^3/gün dür.

11.2.1.2. Ortaklar Organize Sanayi Bölgesi

- 122 hektar büyüklüğündedir.
- 2012 yılında tamamlanmıştır.
- Bölgedeki; 31 adet sanayi parselinin 24 adedi tahsis edilmiştir. Tahsis edilen parsellerin; 11 adedi üretim, 9 adedi inşaat, 4 adedi proje aşamasındadır. 7 adet parsel tahsis edilmemiştir.
- Üretime geçen parsellerde yaklaşık 573 kişi istihdam edilmektedir.

- Ağırlıklı sektör grubu; gıda ürünleri imalatı ve içeceklerin imalatı sanayidir.

11.2.1.3. Nazilli Organize Sanayi Bölgesi

- 126 hektar büyüklüğündedir.
- 2013 yılında tamamlanmıştır.
- Bölgedeki; 42 adet sanayi parselinin tamamı tahsis edilmiştir. Tahsis edilen parsellerin; 16 adedi üretim, 14 adedi inşaat, 12 adedi proje aşamasındadır.
- Üretime geçen parsellerde yaklaşık 1176 kişi istihdam edilmektedir.
- Ağırlıklı sektör grubu; makine-ekipmanların kurulumu-onarımı, kimyasalların-kimyasal ürünlerin imalatı ve ana metal sanayidir.

11.2.1.4. Aydın-ASTİM Organize Sanayi Bölgesi

- 504 hektar büyüklüğündedir.
- Bölgedeki; 256 adet sanayi parselinin 122 tahsis edilmiştir. Tahsis edilen parsellerin; 108 adedi üretim, 14 adedi inşaat aşamasındadır.
- Üretime geçen parsellerde yaklaşık 4.103 kişi istihdam edilmektedir.
- Ağırlıklı sektör grubu; başka yerde sınıflandırılmamış makine-ekipman imalatı, gıda ürünleri imalatı ve diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı sanayidir.
- Atık su arıtma tesisi kapasitesi 1.700 m^3/gün dür.

11.2.1.5. Söke Organize Sanayi Bölgesi

- 185 hektar büyüklüğündedir.
- Bölgedeki; 34 adet sanayi parselinin 5 adedi üretime geçmiş ve 5 parsel inşaat aşamasındadır. Tahsis edilen parsellerin; 24 adedi proje aşamasındadır.
- Altyapı keşif ve uygulama proje aşamasındadır.
- Üretime geçen parsellerde yaklaşık 439 kişi istihdam edilmektedir.

11.2.1.6. Çine Organize Sanayi Bölgesi

- 221 hektar büyüklüğündedir.
- Bölgedeki; 76 adet sanayi parselinin 67 adedi tahsis edilmiştir. Tahsis edilen parsellerden 7 adedi üretime geçmiştir.
- Tahsis edilen parsellerin; 4 adedi inşaat, 56 adedi proje aşamasındadır. 9 adet parsel tahsis edilmemiştir.

11.2.1.7. Buharkent Organize Sanayi Bölgesi

- 84 hektar büyüklüğündedir.
- Bölgede 56 adet sanayi parseli bulunmaktadır.
- Müteşebbis imkânları ile devam etmektedir.

Tablo 11.3: Aydın İlinde OSB'lerde en son toplam parsel tahsis durumu

OSB ADI	TOPLAM PARSEL		TAHSİS EDİLEN PARSEL				ÜRETİME GEÇEN				
	SAYI	M2	SAYI	M2	SAYI %	M2 %	SAYI	M2	SAYI %	M2 %	ÇALIŞAN SAYISI
AYDIN (UMURLU) OSB	60	845.841	60	845.841	100,00%	100,00%	52	779.965	86,67%	92,21%	1.985
ASTİM OSB	246	3.251.100	122	1.081.080	49,59%	33,25%	108	894.010	88,52%	82,70%	4.103
NAZİLLİ OSB	42	789.190	42	789.190	100,00%	100,00%	16	467.789	38,10%	59,27%	1.176
ORTAKLAR OSB	31	609.093	24	463.931	77,42%	76,17%	11	251.790	45,83%	54,27%	573
ÇİNE OSB	76	1.073.275	67	789.490	88,16%	73,56%	7	134.443	10,45%	17,03%	101
SÖKE OSB	34	502.145	34	502.145	100,00%	100,00%	5	298.127	14,71%	59,37%	439
BUHARKENT OSB	58	648.311	0	0	0,00%	0,00%	0	0			0
TOPLAM	547	7.718.955	349	4.471.677	63,80%	57,93%	199	2.826.124	57,02%	63,20%	8.377

Kaynak: Aydın Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü

11.2.2. Aydın İlindeki Sanayi Siteleri

Aydın İlinde 19 adet Küçük Sanayi Sitesi (Sanayi Sitesi) hizmete sunulmuş olup, 9 adet KSS Bakanlığımız kredi imkanları ile hizmete sunulmuştur. Bakanlığımız kredi desteği sağlanan Bozdoğan KSS, Çine KSS, Germencik KSS, Kuşadası KSS, Aydın-Merkez KSS, Söke (gaye) KSS, Söke (I.ve II bölüm) KSS, Yenipazar KSS'lerdir.

Hizmete sunulan 19 KSS'de 5.183 adet işyeri olup, 4.774 işyeri dolu, 409 işyeri boştur. Doluluk %92 doluluk oranına sahip söz konusu KSS'lerde 10.695 kişi çalışmaktadır.

Tablo 11.4 2016 yılı Aydın İlinde Faaliyet Gösteren Küçük Sanayi Siteleri Özet Bilgiler

S.N.	Adı	Faaliyet başlama yılı	İşyeri Sayısı	Dolu işyeri Sayısı	Boş işyeri Sayısı	Doluluk oranı %	İstihdam
1	Aydın 1. KSS	1967	528	501	27	95	1300
2	Aydın 2. KSS	1969	425	422	3	99	1194
3	Aydın 3. KSS	1976	234	229	5	98	595
4	Bozdoğan KSS	1992	98	75	23	76	200
5	Buharkent KSS	1973	58	58	0	100	137
6	Çine KSS	1974	322	284	38	88	464
7	Davutlar KSS	1995	71	57	14	80	142
8	Didim KSS	1989	170	89	81	52	188
9	Germencik KSS	1967	122	119	3	98	300
10	İncirliova Birlik KSS	1989	66	64	2	97	160
11	İncirliova KSS	1976	231	228	3	99	600
12	Kuşadası KSS	1983	241	241	0	100	500
13	Kuyucak KSS	1989	153	89	64	58	200
14	Nazilli KSS	1972	1706	1684	22	99	3300
15	Pamukören KSS	1987	22	22	0	100	40
16	Söke Gaye KSS	2005	162	72	90	44	110
17	Söke KSS	1960	405	395	10	98	910
18	Sultanhisar KSS	1975	129	114	15	88	320
19	Yenipazar Güçlü KSS	1995	40	31	9	76	35
	TOPLAM		**5,183**	**4,774**	**409**	**92**	**10695**

Kaynak: Aydın Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü

Sanayi Sicil Belgesi verilen işletmelerin %15.66'i organize sanayi bölgelerinde %39,90'u Küçük sanayi sitelerinde faaliyet göstermekte olup,%44,44'ü ilgili idarelerce planlanan sanayi alanlarında faaliyet göstermektedir.

Tablo 11.5: Sanayi Sicil Kayıtlarına göre sanayi işletmelerinin faaliyet gösterdikleri yerlerin sayısı ve oransal dağılımı

Faaliyet Yeri	Sayısı	% oranı
Organize Sanayi Bölgeleri	252	15,66
Küçük Sanayi Siteleri	642	39,90
Diğer Yerler	715	44,44
TOPLAM	1609	100

Kaynak: Aydın Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü

11.3 AYDIN İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Tablo 11.6 Sektör/Birimlere Göre Adana İlinde Yürütülen Teknolojik Dönüşüm Faaliyetleri

Faaliyet	Sektör/Birim	2016	2016 Yıl Sonu	Genel Toplam
Ar-Ge Merkezi	Makine ve Teçhizat İmalatı		1	1
	Tekstil		1	1
Toplam Ar-Ge Merkezi			2	2
TGB	Adnan Menderes Üniversitesi	**1**		1
Toplam TGB		1		1
	Faaliyet Toplamı	1	2	3

Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Aydın İlinde 2016 yılında 37 faydalı model, 578 marka, 37 patent ve 46 dosyada 194 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 11.7 Aydın İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı (%)	Toplam Türkiye Payı (%)
Faydalı Model Başvurusu	312	37	349	1,07	0,82
Marka Başvurusu	6.669	578	7.247	0,61	0,63
Patent Başvurusu[11]	165	37	202	0,57	0,44
Tasarım Başvurusu	1.605	194	1.799	0,49	0,34
Tasarım Dosya Sayısı	355	46	401	0,55	0,37
Genel Toplam	9.106	892	9.998	0,59	0,53

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

[11] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

11.4 AYDIN İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 11.8 Aydın İli KOSGEB Destekleri

<table>
<tr><th>Sıra</th><th colspan="2">Veri</th><th colspan="2">2016 Yılı</th><th colspan="2">İl Toplamı
(2012-2016 Yılları Arası)</th></tr>
<tr><td rowspan="3">1</td><td colspan="2">Toplam Destek Tutarı (TL)*</td><td colspan="2">3.409.052</td><td colspan="2">11.407.065</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td></tr>
<tr><td>1.735.000</td><td>349.000</td><td>1.835.000</td><td>364.115</td></tr>
<tr><td rowspan="7">2</td><td rowspan="7">Diğer Bilgiler</td><td>TEKMER / İŞBİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>İŞGEM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ</td><td colspan="4">Söke Ticaret Borsası ile Söke KOSGEB Temsilciliği, 2016 yılı içerisinde Söke Ticaret Borsasının talebi üzerine faaliyetini sona erdirmiştir.</td></tr>
<tr><td>LABORATUVAR HİZMETLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında düzenlenen 55 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 1.619 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.</td></tr>
<tr><td>YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında KOSGEB’in sunduğu hizmet ve destekleri tanıtmak amacıyla 55 toplantıya katılım sağlanmıştır.</td></tr>
<tr><td>DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER</td><td colspan="4">-</td></tr>
</table>

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 11.9 Aydın İli TÜBİTAK Destekleri

Veri		2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	2.280.960	34.925.962
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	641.621	15.833.429
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	134.634	5.095.837
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	429.198	1.276.874
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	12.950	12.950

* 2017 sabit fiyatlarıyla

11.5 AYDIN İLİ TİCARET YAPISI

11.5.1 Aydın İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden %35,7 ile aldığı pay en büyük olan sektör gıda ürünlerinin imalatı olmuştur. Gıda ürünlerinin imalatı 6.787 çalışan sayısı ve 432 girişim sayısı ile istihdamda da en önemli sektör olmuştur (Tablo 11.10).

Tablo 11.10 Aydın İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar(İlk On Sektör) (%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Gıda ürünlerinin imalatı	6.787	432	35,7
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	3.230	136	12,8
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	2.324	140	9,2
Tekstil ürünlerinin imalatı	1.002	45	6,2
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	1.226	17	6,0
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	1.311	128	5,3
Giyim eşyalarının imalatı	1.422	41	5,3
Diğer ulaşım araçlarının imalatı	302	4	3,1
Ana metal sanayii	591	45	3,1
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	367	25	2,4

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

11.5.2 Aydın İli Dış Ticareti

Aydın ilinin dış ticaret yapısı 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 11.4'te gösterilmiştir. Grafik 11.4'e göre 2016 yılında Aydın ilinde ihracat 617.678.628 dolar, ithalat 271.681.923 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 889.360.551 dolar olarak gerçekleşmiştir (Grafik 11.4).

Grafik 11.4. Aydın İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti(1000$)

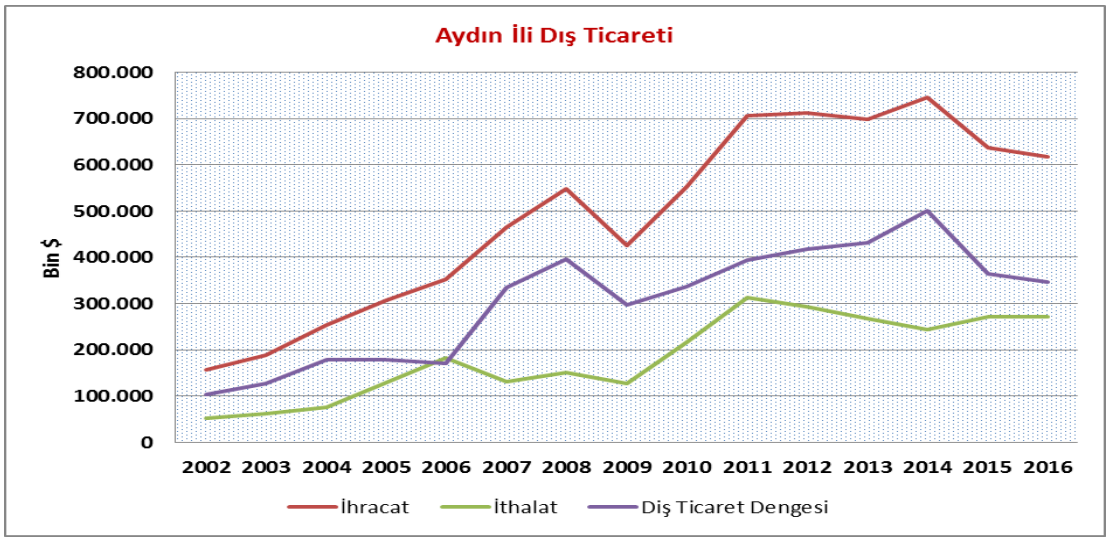

Kaynak: TÜİK

Aydın ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırayı %8,57 ile İtalya olmak üzere, ABD, Almanya, Çek Cumhuriyeti, Fransa diğer ihracat ülkelerindendir (Grafik 11.5).

Grafik 11.5 Aydın İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

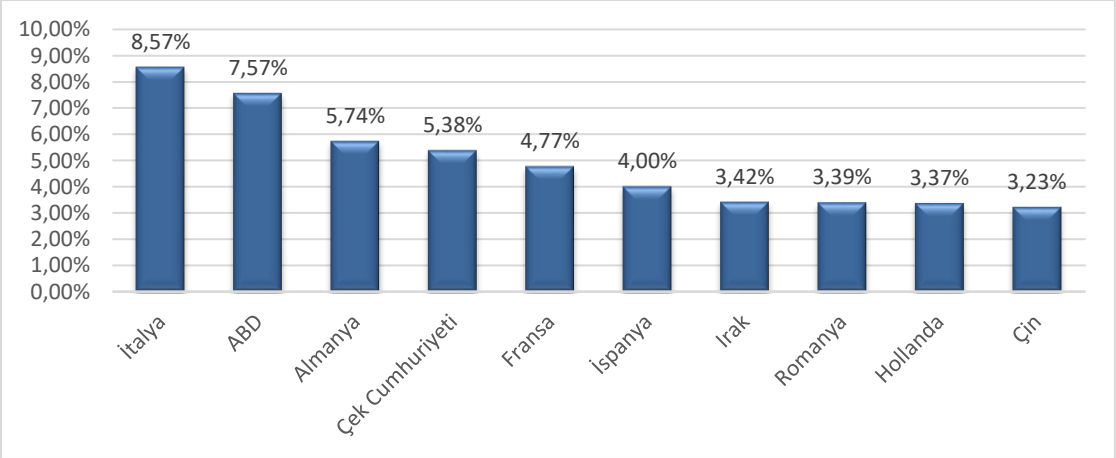

Kaynak: TÜİK

Aydın ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırayı %28,98 ile Çin olmak üzere, İtalya, Almanya, Tayland, İspanya, İsrail, Slovakya, İngiltere ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 11.6).

Grafik 11.6 Aydın İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

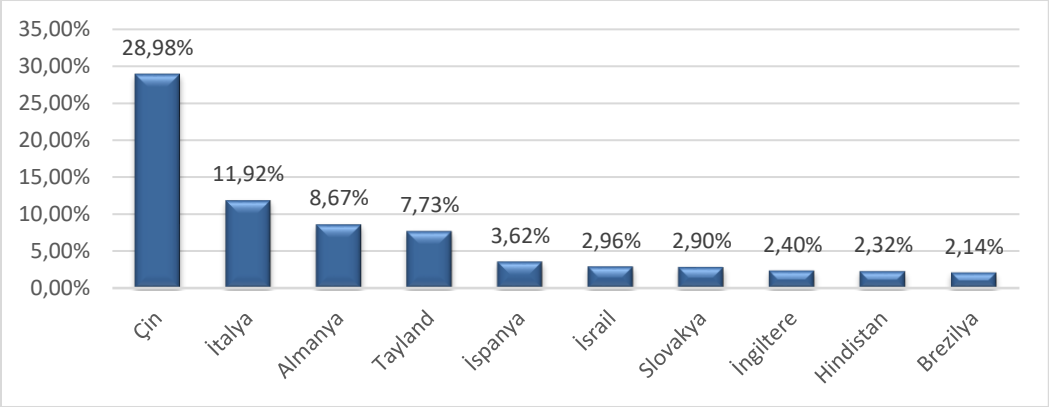

Kaynak: TÜİK

Aydın ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %79,54'ünü, il ithalatının da %90.85 'ini oluşturmaktadır (Tablo11.9).

Tablo 11.11 Kısımlara göre Aydın ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri(1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	407	646	575	98	71	83
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor			0	25		11
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	100.220	96.854	104.584	8.091	10.091	10.175
Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler				3	1	
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri		1				
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	26.460	17.916	21.238	8.868	12.732	14.567
İmalat Sanayi	617.483	520.923	491.282	227.537	248.585	246.845
Toplam	**744.570**	**636.340**	**617.679**	**244.622**	**271.479**	**271.682**

Kaynak: TÜİK

Aydın ilinin ihracatının %79,54'ünü oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 11.12).

Tablo 11.12 2016 yılı Aydın İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**491.282**
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	150.283
Gıda ürünlerinin imalatı	149.732
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	52.285
Giyim eşyalarının imalatı	38.494
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	24.372
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	22.858
Tekstil ürünlerinin imalatı	19.201
Elektrikli teçhizat imalatı	9.921
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	8.929
Ana metal sanayii	8.497

Kaynak: TÜİK

Aydın ilinin ithalatının %90.85'ini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 11.13).

Tablo 11.13 2016 yılı Aydın İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**246.845**
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	65.630
Elektrikli teçhizat imalatı	35.756
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	33.101
Ana metal sanayii	17.243
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	15.423
Tekstil ürünlerinin imalatı	13.203
Diğer ulaşım araçlarının imalatı	12.950
Giyim eşyalarının imalatı	10.609
Gıda ürünlerinin imalatı	8.800
Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	8.362

Kaynak: TÜİK

Aydın ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %25,72 ile kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları ilk sıradadır (Tablo 11.14).

Tablo11.14 2016 yılı Aydın İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	158.869.299	25,72
Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler	120.293.835	19,48
Tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento	104.588.269	16,93
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	52.381.826	8,48
Sebzeler, meyveler, sert kabuklu meyveler ve bitkilerin diğer kısımlarından elde edilen müstahzarlar	39.317.563	6,37
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	36.855.916	5,97
Demir veya çelikten eşya	23.831.721	3,86
Plastikler ve mamulleri	17.399.676	2,82
Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat	12.796.917	2,07
Alüminyum ve alüminyumdan eşya	7.877.050	1,28

Kaynak: TÜİK

Aydın ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %35,14 ile elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı ilk sıradadır.(Tablo11.13)

Tablo 11.15 2016 yılı Aydın İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	87.617.955	32,25
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları ,aksam-parça-aksesuarı	44.468.545	16,37
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	18.402.185	6,77
Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat	12.626.124	4,65
Plastikler ve mamulleri	10.579.052	3,89
Tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento	10.174.941	3,75
Canlı hayvanlar	9.930.878	3,66
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	8.511.794	3,13
Demir veya çelikten eşya	7.537.303	2,77
Yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular	6.789.934	2,50

Kaynak: TÜİK

11.6 İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

11.6.1 Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

Aydın İlinde un, yem, tarım makinaları, memba suyu, tekstil, konfeksiyon, mobilya, PVC kapı ve pencere sistemleri, blok tuğla üretimi, ana metal ve makine, tarım makineleri ve taşıt sanayii gibi konularda pek çok işletme olup ülke içerisindeki talep ihtiyacını karşılamaktadır.

11.6.2 Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

İlin potansiyelini değerlendirmeye yönelik yatırımlar; diğer genel amaçlı makineler, meyveler, sert kabuklular, içecek ve baharat bitkileri, başka yerde sınıflandırılmamış madencilik ve taşocakçılığı, işlenmiş sebze ve meyveler, giyim eşyası (kürk hariç), motorlu kara taşıtlarının motorlarıyla ilgili parça ve aksesuarları, tank, sarnıç ve metal muhafazalar sentetik kauçuk ve plastik hammaddeler, kum, kil ve taş ocakçılığı, tekstil elyafınından iplik ve dokunmuş tekstil, gıda, içecek ve tütün işleyen makineler, motorlu kara taşıtlarının karasörleri ve römorkları, başka yerde sınıflandırılmamış ev aletleri, tarım ve orman makineleri, demir-çelik dışındaki ana metal sanayi, sabun, deterjan, temizlik , cilalama maddeleri; parfüm; kozmetik ve tuvalet malzemeleri olarak göze çarpmaktadır.

11.7 SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. İşletmelerin aile işletmesi şeklinde yapılanmış olması, profesyonel yönetim tarzının oluşmaması Ar-ge ve inovasyon kültürünün kurumsallaşamaması rekabet gücünü zayıflatmaktadır. -Firmalarda birlikte iş yapma ve kümelenme konusunda isteksizlik özellikle imalat sanayinde verimliliği, dolayısıyla rekabet gücünü etkilemektedir. Projeye dayalı kamu desteklerinden faydalanılma oranı düşüktür. Bu sorunun çözümü bir süreç gerektirmekle birlikte, oda ve borsalar ve üniversitenin ortak çalışmasıyla bu konuda farkındalık oluşturulmalıdır.

2. Üniversite-sanayi işbirliğini sağlayacak teknokent, teknoloji transfer ofisi, araştırma merkezleri gibi kurumların bulunmaması veya kapasitelerinin yetersiz oluşu, İlin imalat yapısının orta ve düşük teknoloji olmasına neden olmaktadır. Bu tür yapıların oluşması ve üniversite- sanayi işbirliğinin işler hale gelmesi ile üretim yapısı, daha katma değerli, rekabetçi bir yapıya kavuşabilir.

3. Belirli sektör ve mesleklerde, nitelikli kalifiye personel temininde güçlük çekilmektedir. Bunun için mesleki eğitim programları, işin gereklerine uygun şekilde yeniden planlanmalı, OSB' lerde mesleki ve teknik okullar açılmalıdır.

4. Jeotermal kaynakların sadece elektrik üretiminde kullanılması, jeotermal kaynaklarca oldukça zengin olan ilin bu zenginlikten yeterince faydalanamamasına neden olmaktadır. Jeotermal kaynakların tarım, turizm, sağlık gibi çeşitli alanlarda kullanılması için çalışmalar yapılmalıdır.

5. Büyük Menderes havzasının kirliliği ve çevresel sorunların varlığı ilin önemli kaynaklarından olan tarımsal hammaddenin tedarikini ve arz güvenliğini tehdit

etmektedir. Bu nedenle, tüm paydaşların katılımıyla, uzun vadeli eylem planları oluşturularak sorunun çözümüne odaklanılmalıdır.

6. İlin markalaşma ve tanıtım yönünün zayıflığı, güçlü markaların oluşmasına ve yeterince katma değer yaratılmasına engel teşkil etmektedir. Bu konuda tanıtım faaliyetleri ve farkındalık çalışmaları yürütülmelidir.

7. Yenilenebilir enerji kaynaklarından olan ve ilde önemli bir potansiyeli bulunan güneş enerjisinden yeterince yararlanabilmek için uygun destek mekanizmaları kurulmalıdır.

8. Organize Sanayi Bölgelerinde bulunan sanayi parsellerinin verimli şekilde üretime geçirilebilmesi için uygun mekanizmalar oluşturulmalıdır.

9. Organize Sanayi Bölgelerinin tren yolu bağlantısı ve yükleme boşaltma istasyonları yapılmalıdır.

10. Aydın-Çine demiryolu bağlantısı, Aydın-İzmir hızlı tren, Aydın-Denizli Otoyolu, Aydın Çıldır Havalimanı gib büyük yatırımlar yatırım programına alınmalıdır.

12. BALIKESİR İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

12.1. BALIKESİR İLİ SANAYİ YAPISI

Balıkesir Türkiye'nin en büyük ve yoğun ulaşım güzergâhı olan İstanbul-Bursa-İzmir karayolları üzerinde yer almaktadır. Bu nedenle ilin sanayi yapısı da Türkiye'nin batı kısmının genel karakteristik özelliklerini taşımaktadır.

İlin ekonomisi genelde tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Arazi ve iklim yapısının elverişli olması nedeni ile Balıkesir'de her türlü tarım ürünü yetiştirilmektedir. Tarım ve hayvancılık bilinçli yaklaşımlarla yapılmakta olup, tarım üretiminde makine ve gübre kullanımı ileri bir düzeydedir. Hayvancılık potansiyeli yüksek olan il kültür ırkının gelişimi ile Türkiye'nin en fazla süt, süt ürünleri ve beyaz et üreten yörelerinden biri olmuştur.

Tarımın geniş bir alana yayılması ve çeşitli olmasından dolayı, tarıma dayalı sanayi son derece gelişmiştir. Balıkesir ekonomisinde un, yem, zeytin, zeytinyağı, salça, konserve, nebati yağ, şeker üretiminin yeri büyüktür. Yine et özellikle son yıllarda tavukçuluk, yumurta başta olmak üzere süt ve süt mamulleri sektörleri de önemli yer tutmaktadır.

Zeytin üretiminin il tarımında ve ekonomisinde önemli bir yeri vardır. Bilhassa Ayvalık-Burhaniye-Edremit-Havran ilçelerimizde asırlardan beri devam eden zeytin ve zeytinyağı sanayi kökleşmiş ve standartları bakımından Dünyada aranır duruma gelmiştir.

Yeraltı zenginlikleri bakımından il çok önemli bir yerde bulunmaktadır. Bor, kömür, demir başta olmak üzere krom, mermer, kurşun, çinko, antimuan, kaolin gibi maden yatakları zengin ve sayıca kabarıktır. Bunlardan bor, krom, mermer, kurşun, çinko gibi mineraller yurt dışına ihraç edilirken diğerleri ülke sanayine hammadde olarak verilmektedir.

Çevremizde sentetik dokuma, elektrik makineleri, elektrikli ev aletleri, kimya ve orman ürünleri, ana metal sanayi, yapı malzemeleri sanayinin gelişmiş ve gelişmekte olduğu gözlenmektedir. Balıkesir'de ziraat aletleri ve makineleri üretimi son derece gelişmiş bulunmaktadır. Tarım için gerekli her çeşit alet üretilmekte ve bütün yurda dağıtılmaktadır.

Son yıllarda bütün dünyada büyük gelişmeler gösteren Petro-kimya sanayinde yatırım yapmayı düşünen Akdeniz Kimya, Chemport Kimya gibi firmalar ilde stratejik yatırımlar yapmak üzere İhtisas Endüstri Bölgesi oluşturma girişimlerini sürdürmekte olup, kamulaştırma, zeytincilik kanunu vb. konular yatırım yapmalarında ciddi gecikmelere sebebiyet vermektedir. Bu konudaki yasal düzenlemelerin ivedilikle tamamlanması gerekmektedir. Ülkemizin en büyük gübre ve borik asit fabrikası Bandırma'dadır. Hem tarıma hizmet etmesi, hem de ihraç malı olması bakımından kimya sanayisine katkısı son derece önem arz etmektedir. Ülkemizin şeker, kimya, çimento ve orman ürünleri sanayi sektöründeki dev tesislerinden bir kısmı da ilde bulunmaktadır.

Bölgenin İstanbul'dan sonra yeraltı ve yerüstü tesisleri ile en büyük ve en modern tesislerine sahip olan Bandırma Limanından her türlü maddenin ihracat ve ithalatı yapılmaktadır. Bugün Bandırma Limanı 25 bin tona kadar olan gemilerin yükleme ve boşaltma yaptığı, ülkenin başlıca maden ihracat limanıdır.

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

12.1.1. Balıkesir İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Balıkesir ili Marmara Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 12.1).

Marmara Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Balıkesir ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %3,9'luk oran ile bölgede beşinci sırada yer almaktadır.

Grafik 12.1 Marmara Bölgesinde Yer Alan İllere Göre Sanayi İşletmelerinin Dağılımı (%)

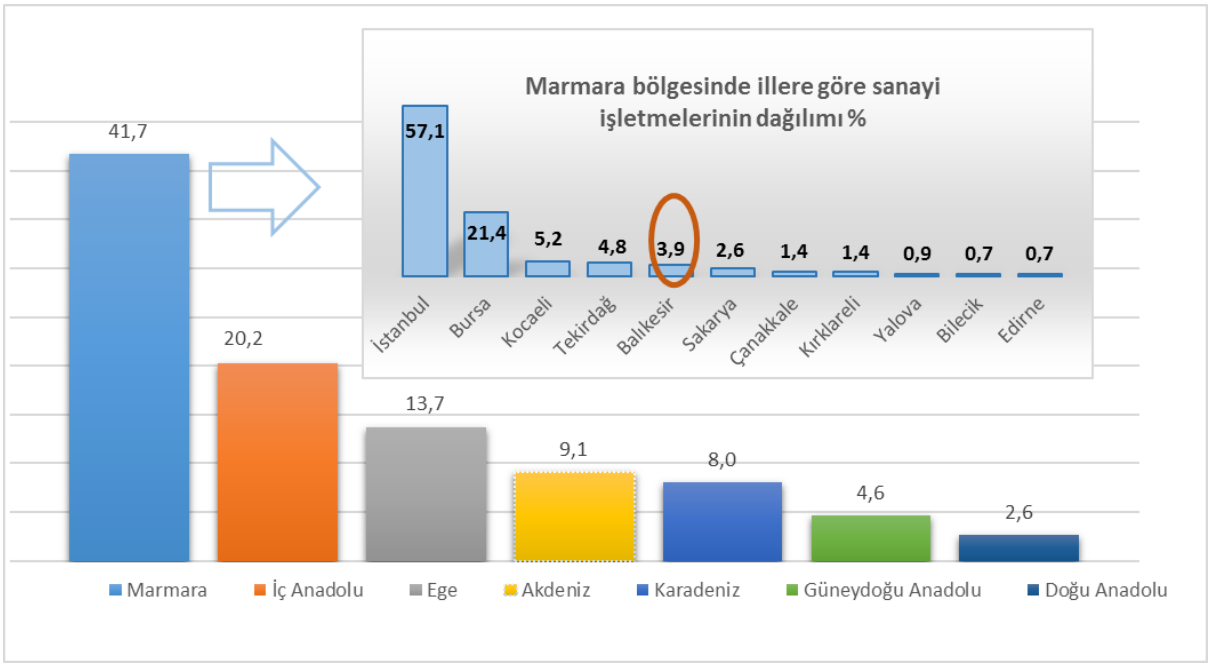

a. Ölçek Dağılımı

Balıkesir ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, % 66,7'si Mikro, % 25,7'si Küçük, %6,4'ü Orta ve %1,2'si Büyük Ölçekli işletmelerdir (Grafik 12.2).

Grafik 12.2 Balıkesir İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

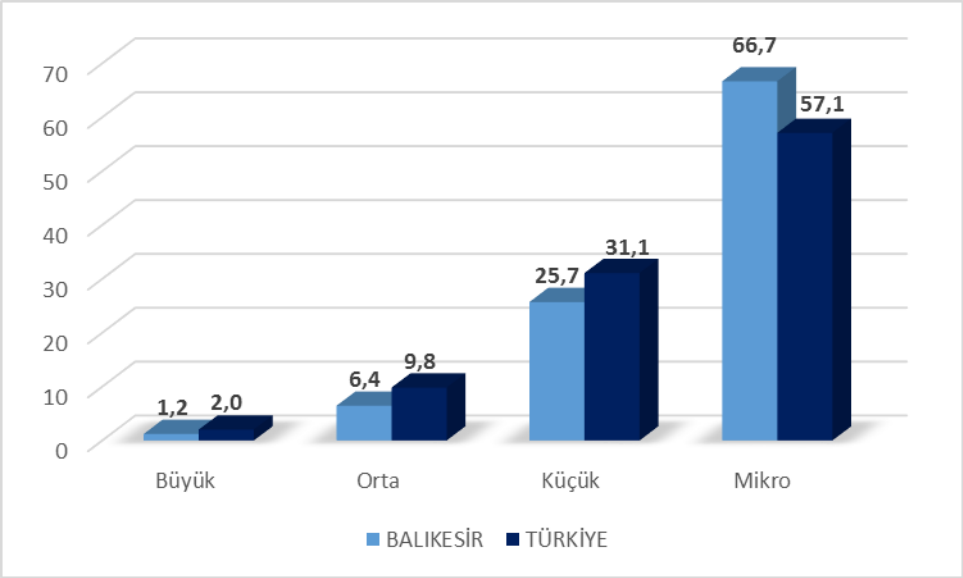

b. Sektörel Dağılım

Balıkesir ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %41,2 ile Gıda ürünleri, ikinci sırada %10,3 ile Makine ve ekipmanlar ve üçüncü sırada ise % 6,8 ile Ağaç ve mantar ürünleri sektörü yer almaktadır (Grafik 12.3).

Grafik 12.3 Balıkesir İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

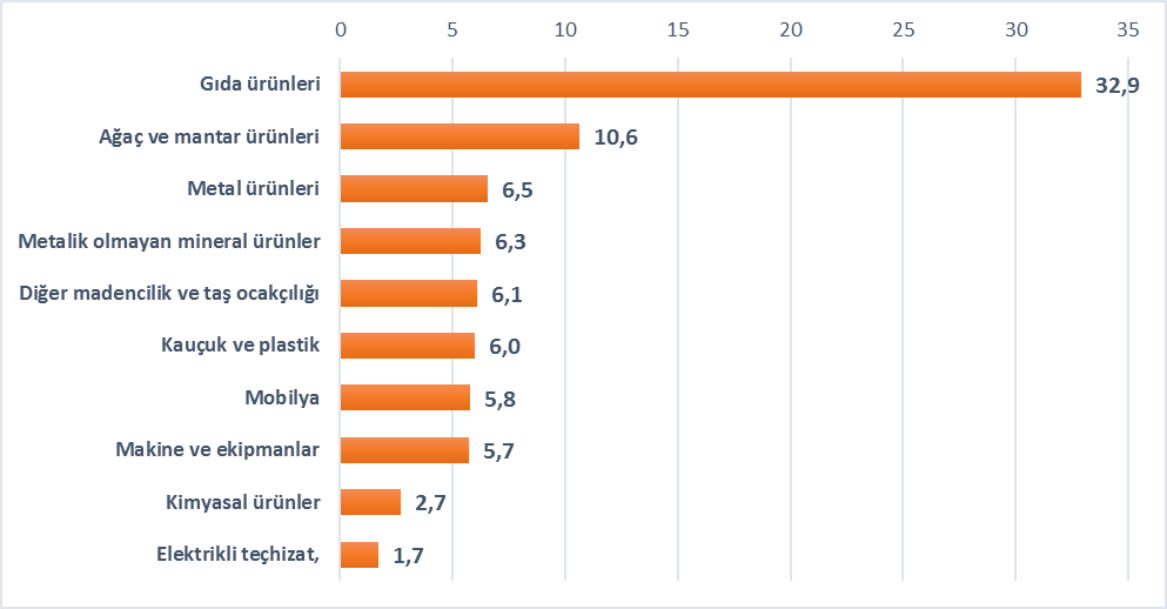

c. Çalışan Sayısı

Balıkesir İlinde sanayi sektöründe istihdamda %36,72 ile Gıda ürünleri sektörü, %8,77 ile Metal ürünleri sektörü, %7,50 ile Diğer madencilik ve taş ocakçılığı sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın % 1,23'ü Balıkesir ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 12.1).

Tablo 12.1 Balıkesir İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Gıda ürünleri	14838	36,72	12,75
Metal ürünleri	3544	8,77	8,55
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	3030	7,50	2,16
Kimyasal ürünler	3010	7,45	3,45
Makine ve ekipmanlar	2359	5,84	6,71
Metalik olmayan mineral ürünler	1909	4,72	5,98
Otomotiv,treyler	1819	4,50	4,55
Ağaç ve mantar ürünleri	1756	4,35	1,66
Elektrikli teçhizat,	1332	3,30	3,92
Mobilya	1078	2,67	3,80
Genel Toplam	***40409***	-	***1,23***

Balıkesir İlinde Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Büyük İşletme aşağıda sıralanmıştır:

- Banvit Bandırma Vitaminli Yem Sanayi Ömerköy Kavşağı Tesisleri
- Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğü Bigadiç Bor İşletme Müdürlüğü
- Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğü Bandırma Bor Ve Asit Fabrikaları İşletme Müdürlüğü
- Yarış Kabin Sanayi Ve Ticaret
- Hastavuk Gıda Tarım Hayvancılık Sanayi Ve Ticaret Anonim Şirketi Karapürçek Kesimhane Şubesi

12.2. BALIKESİR İLİNDE SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 12.2 Balıkesir İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Sayısı	Alan OSB	Yatırım Programında Yer Alan Sanayi Sitesi Sayısı	Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Balıkesir	1		6		1	

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

Balıkesir il sınırları içinde altı adet Organize Sanayi Bölgesi mevcuttur. Balıkesir OSB fiber optik sistemi, itfaiyesi, arıtması, vb. alt yapı hizmetlerini tamamlamış, ülkenin borcu olmayan sayılı Organize Sanayi Bölgelerindendir. OSB içinde kurulan ve 2013-2014 eğitim-öğretim yılı itibariyle öğrenci kabul eden Balıkesir-Altıeylül Organize Sanayi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinin yanı sıra 13 adedi il merkezinde olmak üzere toplamda 56 adet Mesleki ve Teknik Lise, bölgede faaliyet gösteren sanayicilerimizin kalifiye personel ihtiyacının karşılanmasına destek sağlamaktadır. Diğer yandan bölgenin gerek metropollere yakın olması ve gelişime açık yapısı sayesinde 2 adet OSB ve 1 adet Endüstri Bölgesi kurulum aşamasındadır.

Balıkesir OSB ve Balıkesir II. OSB'ye 500 metre mesafede kurulan Gökköy Lojistik Köyü, sanayicilerimizin ürünlerini hızlı, güvenli ve daha uygun maliyetlerle limanlara veya direk sevk noktalarına ulaştırma imkanını sağlayacaktır. Türkiye'nin en yoğun karayolu araç trafiğine sahip İstanbul-Bursa-İzmir güzergâhının üzerinde bulunan bölgeden İzmir-İstanbul otobanının tamamlanması ile İstanbul'a ulaşım 3 saate inecektir.

11.4BALIKESİR İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Tablo 12.3 Sektör/Birimlere Göre Adana İlinde Yürütülen Teknolojik Dönüşüm Faaliyetleri

Faaliyet	Sektör/Birim	2016	2016 Yıl Sonu	Genel Toplam
Ar-Ge Merkezi	Enerji		1	1
Toplam Ar-Ge Merkezi			1	1
*Faaliyette Olmayan, Alt Yapı Çalışmaları Devam Eden Teknoloji Geliştirme Bölgeleri	Balıkesir Üniversitesi		1	1
Toplam *Faaliyette Olmayan, Alt Yapı Çalışmaları Devam Eden Teknoloji Geliştirme Bölgeleri			1	1
Toplam			**2**	**2**

Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Balıkesir İlinde 2016 yılında 37 faydalı model, 662 marka, 14 patent ve 16 dosyada 150 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 12.4 Balıkesir İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı (%)	Toplam Türkiye Payı (%)
Faydalı Model Başvurusu	229	37	266	1,07	0,63
Marka Başvurusu	8.639	662	9.301	0,70	0,81
Patent Başvurusu[12]	183	14	197	0,22	0,43
Tasarım Başvurusu	1.467	150	1.617	0,38	0,30
Tasarım Dosya Sayısı	318	16	334	0,19	0,31
Genel Toplam	10.836	879	11.715	0,58	0,62

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

[12] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

12.4 BALIKESİR İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 12.5 Balıkesir İli KOSGEB Destekleri

<table>
<tr><th>Sıra</th><th colspan="2">Veri</th><th colspan="2">2016 Yılı</th><th colspan="2">İl Toplamı
(2012-2016 Yılları Arası)</th></tr>
<tr><td rowspan="3">1</td><td colspan="2">Toplam Destek Tutarı (TL)*</td><td colspan="2">6.697.330</td><td colspan="2">19.678.474</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td></tr>
<tr><td>1.776.855</td><td>363.371</td><td>9.054.455</td><td>2.128.349</td></tr>
<tr><td rowspan="7">2</td><td rowspan="7">Diğer Bilgiler</td><td>TEKMER / İŞBİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>İŞGEM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>LABORATUVAR HİZMETLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında düzenlenen 83 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 2.251 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.</td></tr>
<tr><td>YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılı içerisinde 28 adet tanıtım ve bilgilendirme faaliyeti gerçekleştirilmiştir.</td></tr>
<tr><td>DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER</td><td colspan="4">Kamu Üniversite Sanayi İşbirliği (KUSİ) faaliyetleri kapsamında 65 işletmeye ziyaret yapılmıştır.

Balıkesir Büyükşehir Belediyesi tarafından organize edilen ‘’Balıkesir Bir Büyük Aile Oluyor’’ etkinliklerine KOSGEB Müdürlüğü etkin bir şekilde yer almış olup, bu kapsamda Balıkesir’in 20 ilçesinde KOSGEB desteklerinin tanıtımı için stantlar kurulmuş, bilgilendirme toplantıları düzenlenmiş ve Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi sertifika törenleri düzenlenmiştir.</td></tr>
</table>

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 12.6 Balıkesir İli TÜBİTAK Destekleri

	Veri	2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	731.179	14.701.092
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	1.100.487	17.098.797
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	12.596	4.251.693
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	711.360	1.667.338
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	0	1.050

* 2017 sabit fiyatlarıyla

12.5 BALIKESİR İLİ TİCARET YAPISI

Bölgenin İstanbul'dan sonra yeraltı ve yerüstü tesisleri ile en büyük ve en modern tesislerine sahip olan Bandırma Limanından her türlü maddenin ihracat ve ithalatı yapılmaktadır. Bugün Bandırma Limanı 25 bin tona kadar olan gemilerin yükleme ve boşaltma yaptığı, ülkenin başlıca maden ihracat limanıdır.

12.5.1 Balıkesir İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden %61 ile aldığı pay en büyük olan sektör gıda ürünlerinin imalatı olmuştur. Aynı zamanda, gıda ürünlerinin imalatı 13.411 çalışan sayısı ve 517 girişim sayısı ile istihdamda da en önemli sektör olmuştur (Tablo12.8).

Tablo 12.7 Balıkesir İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar(İlk On Sektör) (%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Gıda ürünlerinin imalatı	13.411	517	61,0
Elektrikli teçhizat imalatı	1.949	36	7,6
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	1.872	105	4,7
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	2.389	123	4,4
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	1.853	150	4,3
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	1.307	16	4,3
Tekstil ürünlerinin imalatı	2.029	94	3,9
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	630	39	3,0
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	951	88	2,0
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	753	107	1,2

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

12.5.2 Balıkesir İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 12.4'te gösterilmiştir. Grafik 12.4'e göre 2016 yılında Balıkesir İlinde ithalat 414.316.966 dolar, ihracat ise 519.259.622 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 933.576.588 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 12.4. Balıkesir İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti(1000$)

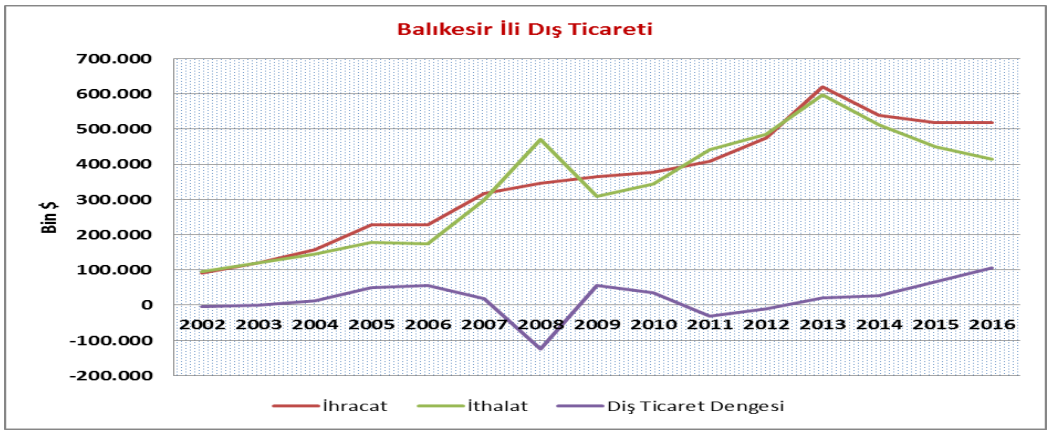

Kaynak: TÜİK

Balıkesir ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %14,62 ile Irak olmak üzere, BAE, Suudi Arabistan, Almanya, İtalya, ABD, Brezilya, Gürcistan, İspanya, Japonya ihracat yapılan ülkelerindendir (Grafik 12.5).

Grafik 12.5 Balıkesir İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

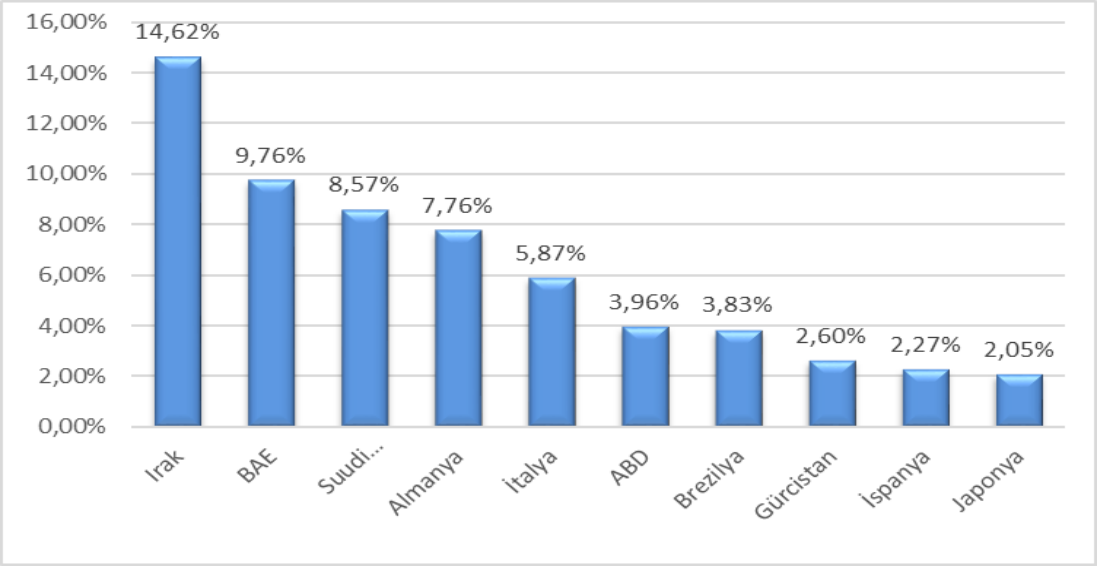

Kaynak: TÜİK

Balıkesir ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %18,56 ile Rusya Federasyonu olmak üzere, İtalya, Çin, Almanya, Ukrayna, Fransa, İspanya, Bulgaristan, Hollanda ve Romanya ithalat yapılan ülkelerindendir.(Grafik12.6)

Grafik 12.6 Balıkesir İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

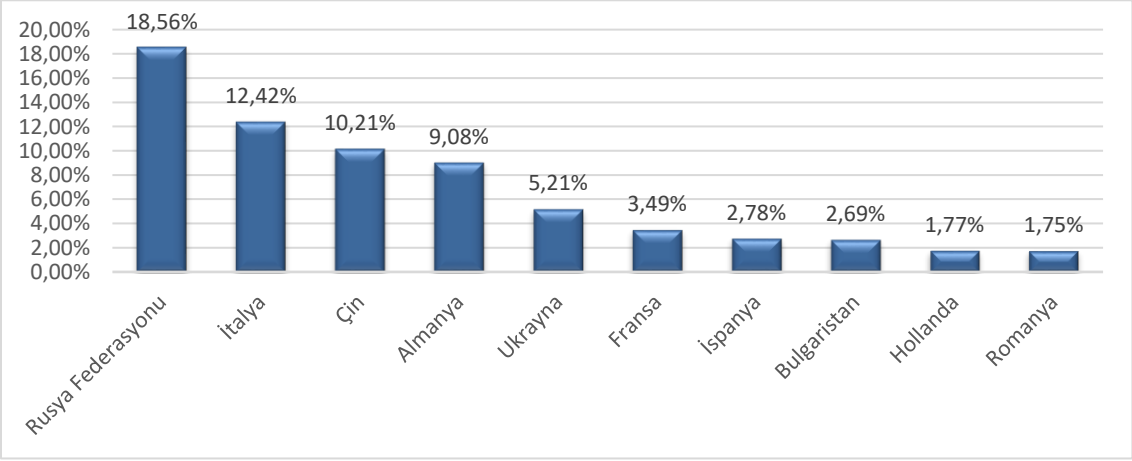

Kaynak: TÜİK

Balıkesir ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %93,03'ünü, il ithalatının da %82,66'sını oluşturmaktadır.(Tablo12.9)

Tablo 12.8 Kısımlara göre Balıkesir ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri(1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	10	6	6	32	68	74
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor				5	7	7
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	15.173	13.270	15.407	545	1.584	732
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	5	0	7			2
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	31.034	27.955	20.736	79.321	58.489	70.992
İmalat Sanayi	492.406	476.187	483.103	432.138	390.062	342.510
Toplam	**538.628**	**517.418**	**519.260**	**512.041**	**450.210**	**414.317**

Kaynak: TÜİK

Balıkesir ilinin ihracatının %93,03'ünü oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo12.11).

Tablo 12.9 2016 yılı Balıkesir İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**483.103**
Gıda ürünlerinin imalatı	145.733
Elektrikli teçhizat imalatı	128.999
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	48.933
Tekstil ürünlerinin imalatı	48.868
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	36.988
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	31.384
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman vb. malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	14.076
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	13.982
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	4.440
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	2.970

Kaynak: TÜİK

Aydın ilinin ithalatının %82,66'sını oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 12.11).

Tablo 12.10 2016 yılı Balıkesir İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**342.510**
Gıda ürünlerinin imalatı	75.147
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	44.626
Ana metal sanayii	40.417
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	39.894
Elektrikli teçhizat imalatı	32.789
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	31.489
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman vb. malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	26.504
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	16.029
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	11.935
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	5.706

Kaynak: TÜİK

Balıkesir ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %24,80 ile elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı ilk sıradadır (Tablo 12.11).

Tablo 12.11 2016 yılı Balıkesir İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	128.786.097	24,80
Etler ve yenilen sakatat	76.477.335	14,73
Dokunabilir maddelerden hazır eşya, takımlar, kullanılmış giyim ve dokunmuş diğer eşya, paçavralar	47.304.425	9,11
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	37.738.520	7,27
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	30.846.658	5,94
Demir veya çelikten eşya	22.875.636	4,41
Balıklar, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar ve suda yaşayan diğer omurgasız hayvanlar	22.196.823	4,27
Adi metallerden aletler, bıçakçı eşyası ve sofra takımları, adi metallerden bunların aksam ve parçaları	17.325.314	3,34
Tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento	16.106.774	3,10
Süt ürünleri, yumurtalar, tabii bal, diğer yenilebilir hayvansal menşeli ürünler	14.355.481	2,76

Kaynak: TÜİK

Balıkesir ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %15,22 ile gıda sanayiinin kalıntı ve döküntüleri, hayvanlar için hazırlanmış kaba yemler ilk sıradadır (Tablo 12.12).

Tablo12.12 2016 yılı Balıkesir İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Gıda sanayiinin kalıntı ve döküntüleri, hayvanlar için hazırlanmış kaba yemler	63.056.560	15,22
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	51.689.135	12,48
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	43.460.753	10,49
Demir ve çelik	31.496.298	7,60
Ağaç ve ahşap eşya, odun kömürü	30.235.967	7,30
Hububat	25.057.032	6,05
Canlı hayvanlar	23.753.652	5,73
Plastikler ve mamulleri	21.865.865	5,28
Süt ürünleri, yumurtalar, tabii bal, diğer yenilebilir hayvansal menşeli ürünler	13.046.732	3,15
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	10.526.189	2,54

Kaynak: TÜİK

İlin Dış Ticarete Konu Olabilecek Potansiyeli

- Bor'un üretimi, işletme ve satış aşamalarında özel kesim de yer almalıdır. Böylece Bor'u girdi olarak kullanan sanayiler gelişip ana sanayi yan sanayi ilişkisi ortaya çıkabilecektir. Bu konuda teşvik mekanizmalarının geliştirilmesi faydalı olacaktır.
- Yaş ve sebze ihracatı ile dondurulmuş gıda, kurutulmuş gıda üretimi ayrıca meyve suyu üretimi de yapılabilir. İki cephemiz denizle çevrildiği halde Balıkesir'de deniz balıkçılığı ve kültür balıkçılığı çalışmaları son derece yetersizdir, bu konu dikkate alınabilir.
- Balıkesir, kolonyası ile meşhur bir ildir. Bu sektör kozmetik ve parfümeri ürünleri olarak gelişebilir.
- Turizm; deniz, dağ, kaplıca başta olmak üzere, yabancı turisti de bölgeye çekebilecek yönde geliştirilebilir.
- Jeotermal kaynaklar ile modern seracılık geliştirilebilir.
- Coğrafi konumuyla, birçok pazara ulaşım kolaylığı ve yatırımcılar için uygun kuruluş yeri avantajı sunmaktadır.
- Hammaddeye erişimde rahatlık söz konusudur.
- Bölgedeki işgücü varlığı ihtiyaç duyulacak istihdamı karşılayacak potansiyele sahiptir.

- Bölge, tarım ve hayvansal ürünler deposu olup, tarıma dayalı sanayinin gelişmesine açıktır.
- Balıkesir'in İstanbul, Bursa ve İzmir gibi metropoller için bir kavşak noktası olması, sanayinin dinamizmini arttıran bir diğer unsur olmakla birlikte, Bölge için yeni fırsatlar oluşturmaktadır.
- Ege ile Marmara Bölgeleri arası yük taşımacılığında etkin rol oynayacağı düşünülen ve Avrupa ile olan dış ticarette ekonomik ve çevreci taşıma alternatifi sunacak olan BALO'nun (Büyük Anadolu Lojistik Organizasyonlar A.Ş.) Anadolu Yük Birleştirme Merkezi ilde yer almaktadır.
- Teşvik sistemine göre Balıkesir ili üçüncü, OSB'lerimiz ise dördüncü bölgede yer almaktadır.
- Balıkesir Üniversitesinde Teknopark kurulum aşamasındadır.
- Biyogaz kapasitesi bakımından büyük bir potansiyele sahiptir.
- Jeotermal sayısı ve güneşlenme süresi ile oldukça iyi bir potansiyele sahiptir.
- Yenilenebilir enerji sektörü ve enerji makine ve ekipmanı açısından da ilde hızlı bir artış olmaktadır.
- Devletin sanayiciye olan katkısı sanayiciye güven vermekte ve bu güven, sanayicinin diğer sorunlarının daha kolay bir şekilde çözüme kavuşmasını sağlamaktadır.
- "KÜSİ Planlama ve Geliştirme Kurulu" sanayinin gelişmesine büyük katkıda bulunmaktadır.

12.6 SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

İşletmelerin ve girişimcilerin karşılaştıkları bürokratik zorluklar (Kamulaştırma, Zeytincilik Kanunu, Toprak Koruma Kanunu vb.) daha da azaltılmalıdır.

- Endüstri Bölgeleri, Organize Sanayi Bölgesi Kanunu ve genişleme süreçleri kısaltılmalıdır.
- Kamu-Üniversite-Sanayi işbirliği güçlendirilmelidir.
- Kamu teşviklerinden yeterince yararlanması sağlanmalıdır.
- Ar-Ge ve Tasarım çalışmalarına işletmelerce yeterli kültürün oluşturulması sağlanmalıdır.
- Aile şirketleri kurumsallaşmalıdır.
- Sanayileşme alanında tarafımızca yürütülen en temel proje, OSB'lerin güçlü bir yapıya kavuşturularak, nitelikli firmalar tarafından tercih edilebilir hale getirilmesidir. OSB'lerin dışında da büyük ölçekli ve stratejik yatırımlarda, yatırımcıların gerek yer talepleri, gerekse bürokratik işlemleri hızlı bir şekilde çözüme kavuşturulmalıdır.
- Firmalarımızın ulusal ve uluslararası fuarlara katılımı teşvik edilmelidir.

- İlde patent sayısı düşüktür. Yetişen ürünlerin markalaşması ve coğrafi işaret bakımından daha ileri seviyelere taşınması sağlanmalıdır.
- Nitelikli personel tüm firmalar için sorun teşkil etmektedir. Sanayinin ihtiyacı olan ara eleman yetiştirilmesine özen gösterilmeli ve bu yönde gerekli fizibilite çalışmaları doğru yapılmalıdır.
- Mevcut Kaynakların en iyi şekilde değerlendirilebilmesi için Ar-Ge çalışmaları yapılmalıdır.
- Yüksek teknolojili sektörlerin üretim içindeki payının arttırılması için Üniversite-Sanayi İşbirliğinin kurumsal hale getirilmesi ve Ar-Ge, Yenilikçilik ve Kümelenme faaliyetlerine yönelik projeler geliştirilmelidir.
- Üretilen ürünlerin kalitesinin arttırılması için makineli üretim ve yeni teknolojinin (bilgisayar, internet vb.) kullanılması sağlanmalıdır.
- Üniversitelerin sanayiye katkısının daha da arttırılması gerekmektedir. Sanayiye katkı verebilecek akademisyen sayısı arttırılmalıdır.
- Sanayide dijital dönüşüm sürecinin hızlandırılması ve 4. sanayi devriminin kaçırılmaması için kamu özel sektör işbirliği güçlendirilmeli, stratejiler belirlenmeli ve gerekli adımlar zamanında atılmalıdır.

13. BARTIN İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

13.1. BARTIN İLİ SANAYİ YAPISI

İl, 2012 yılında açıklanan Yeni Teşvik Sistemine göre 4. Bölgede yer almaktadır. İldeki sanayi tesisleri: taş ve toprak, plastik, orman ürünleri, makine, mobilya, tekstil ve konfeksiyon, gıda (konserve, süt ve süt ürünleri, helva ve şekerleme, doğal kaynak suyu, defne yaprağı) ve madencilik sanayi ağırlıklıdır.

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

13.1.1. Bartın İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Bartın ili Karadeniz Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 13.1).

Karadeniz Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Bartın ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %1,4'lük oran ile bölgede on sekizinci sırada yer almaktadır.

Grafik 13.1 Karadeniz Bölgesinde Yer Alan İllere Göre Sanayi İşletmelerinin Dağılımı (%)

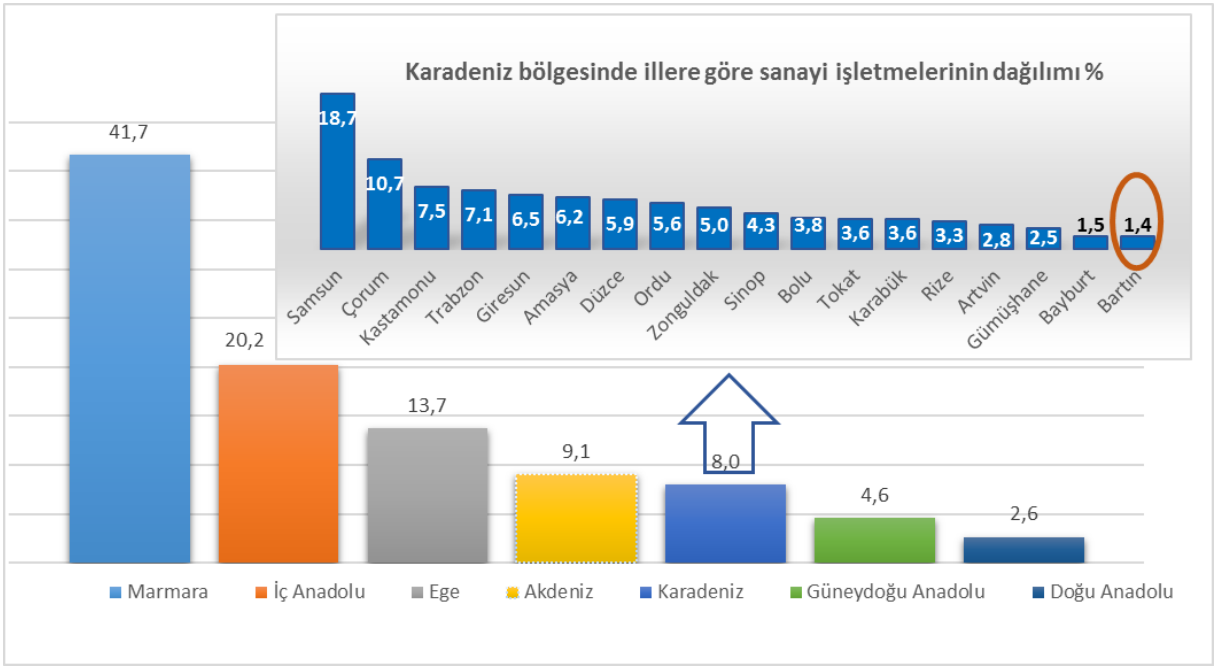

a. Ölçek Dağılımı

Bartın ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, % 36,1'i Mikro, % 39,3'ü Küçük, %11,5'i Orta ve %13,1'i Büyük Ölçekli işletmelerdir (Grafik 13.2).

Grafik 13.2 Bartın İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

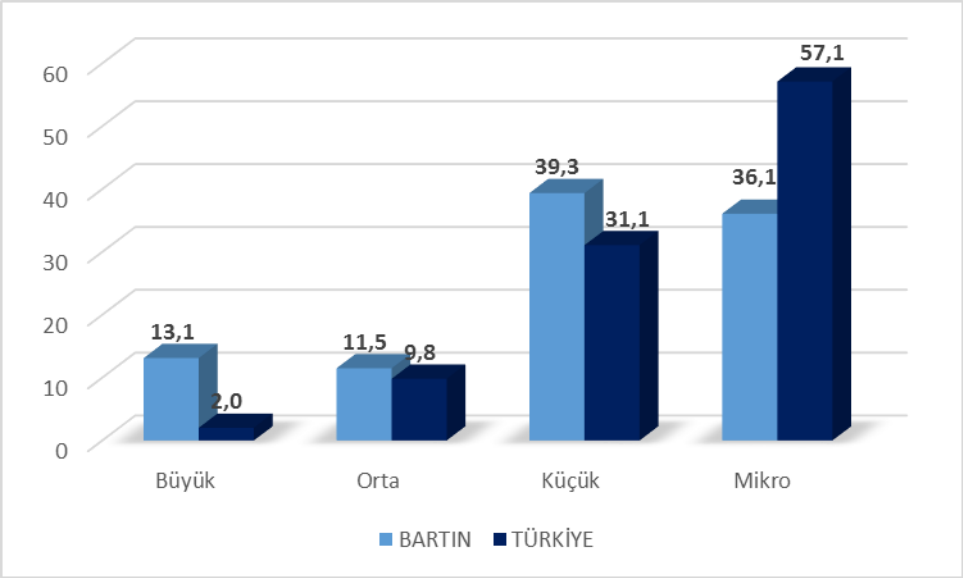

b. Sektörel Dağılım

Bartın ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %31,7 ile Giyim eşyaları, ikinci sırada %12,3 ile Ağaç ve mantar ürünleri ve üçüncü sırada ise % 10,1 ile Mobilya sektörü yer almaktadır (Grafik 13.3).

Grafik 13.3 Bartın İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

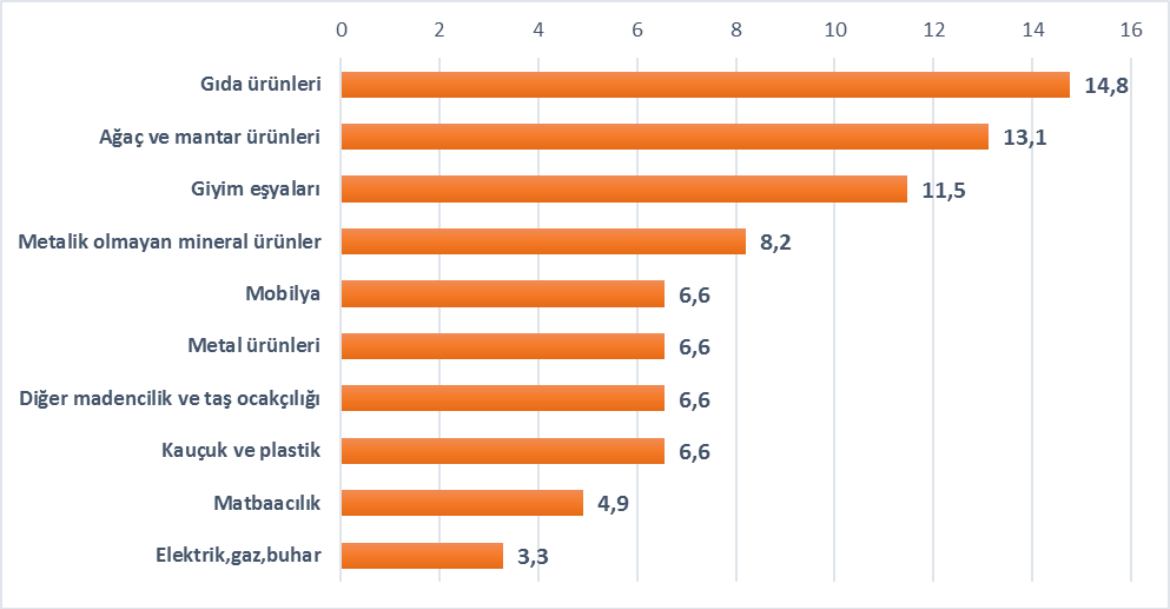

c. Çalışan Sayısı

Bartın İlinde sanayi sektöründe istihdamda %32,14 ile Giyim eşyaları sektörü, %21,15 ile Kömür ve linyit sektörü, %12,56 ile Metalik olmayan mineral ürünler sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın % 0,17'si Bartın ilinde gerçekleşmektedir. (Tablo 13.1).

Tablo 13.1 Bartın İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Giyim eşyaları	1758	32,14	8,79
Kömür ve linyit	1157	21,15	1,03
Metalik olmayan mineral ürünler	687	12,56	5,98
Kauçuk ve plastik	652	11,92	6,16
Tekstil ürünleri	340	6,22	12,58
Deri ürünleri	209	3,82	1,36
Ağaç ve mantar ürünleri	159	2,91	1,66
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	156	2,85	2,16
Mobilya	129	2,36	3,80
Gıda ürünleri	86	1,57	12,75
Genel Toplam	***5470***	***-***	***0,17***

Bartın İlinde Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Büyük İşletme aşağıda sıralanmıştır:

- T.T.K.Amasra Taşkömürü İşletme Müessesesi Müdürlüğü
- Teklas Kauçuk Sanayi Ve Ticaret A.Ş - Bartın Şubesi -
- Rimaks Tekstil Ürünleri Sanayi Ve Ticaret - Bartın Şubesi -
- Hattat Enerji Ve Maden Ticaret Anonim Şirketi - Amasra Şubesi
- Pinaldi Tekstil Konfeksiyon Sanayi Ve Ticaret A.Ş. - Bartın Şubesi

13.2. BARTIN İLİNDE SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 13.2 Bartın İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Sayısı	Yer Proje	Sicil Alan	OSB	Yatırım Programında Yer Alan Sanayi Sitesi Sayısı	Yer Alan Proje
Bartın	1		1		1	

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

13.3 BARTIN İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Bartın İlinde 2016 yılında 3 faydalı model, 49 marka, 1 patent ve 4 dosyada 12 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 13.3 Bartın İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı (%)	Toplam Türkiye Payı (%)
Faydalı Model Başvurusu	17	3	20	0,09	0,05
Marka Başvurusu	624	49	673	0,05	0,06
Patent Başvurusu[13]	10	1	11	0,02	0,02
Tasarım Başvurusu	46	12	58	0,03	0,01
Tasarım Dosya Sayısı	16	4	20	0,05	0,02
Genel Toplam	713	69	782	0,05	0,04

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

[13] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

13.4 BARTIN İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 13.4 Bartın İli KOSGEB Destekleri

<table>
<tr><th>Sıra</th><th colspan="2">Veri</th><th colspan="2">2016 Yılı</th><th colspan="2">İl Toplamı
(2012-2016 Yılları Arası)</th></tr>
<tr><td rowspan="3">1</td><td colspan="2">Toplam Destek Tutarı (TL)*</td><td colspan="2">2.446.093</td><td colspan="2">4.969.969</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td></tr>
<tr><td>300.000</td><td>67.000</td><td>500.000</td><td>97.230</td></tr>
<tr><td rowspan="6">2</td><td rowspan="6">Diğer Bilgiler</td><td>TEKMER / İŞBİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>İŞGEM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>LABORATUVAR HİZMETLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında düzenlenen 26 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 882 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.</td></tr>
<tr><td>YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılı içerisinde KOSGEB destek ve hizmetlerinin tanıtımı amacıyla 20’si Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi’ne katılan guruplara olmak üzere toplam 31 adet bilgilendirme toplantısı/etkinliği gerçekleştirilmiştir.</td></tr>
<tr><td>DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER</td><td colspan="4">2016 yılında Bartın T.S.O. ile Uygulamalı Girişimcilik Eğitim İşbirliği Protokolü imzalanmıştır.</td></tr>
</table>

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 13.5 Bartın İli TÜBİTAK Destekleri

Veri		2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	223.576	3.786.662
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	0	115.415
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	114.247	785.375
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	144.720	365.219
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	0	0

* 2017 sabit fiyatlarıyla

13.5 BARTIN İLİ TİCARET YAPISI

13.5.1 Bartın İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden %58,9 ile aldığı pay en büyük olan sektör diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı olmuştur. Gıda ürünlerinin imalatı 42 girişim sayısı ile en fazla girişim sayısına sahip olurken diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı 1706 çalışan sayısı ile en fazla çalışan sayısına sahip sektör olmuştur (Tablo 13.6).

Tablo 13.6 Bartın İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar(İlk On Sektör)(%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	1.706	25	58,9
Gıda ürünlerinin imalatı	474	42	9,1
Tekstil ürünlerinin imalatı	342	5	8,9
Mobilya imalatı	394	19	4,6
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	279	16	4,4
Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	560	11	4,1
Giyim eşyalarının imalatı	905	13	3,0
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	273	15	2,6
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	232	14	2,5
Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı	23	6	0,7

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

13.5.2 Bartın İli Dış Ticareti

13.5.2 Bartın İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 13.4'te gösterilmiştir. Grafik 13.4'e göre 2016 yılında Bartın İlinde ithalat 12.137.319 dolar, ihracat ise 13.805.911 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 25.943.230 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 13.4 Bartın İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti(1000$)

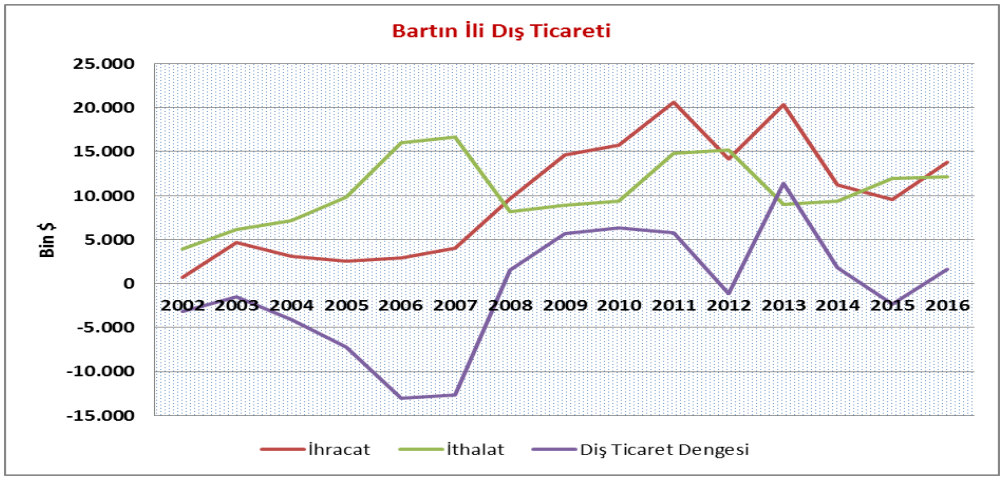

Kaynak: TÜİK

Bartın ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %50,17 ile Almanya olmak üzere, Türkmenistan, Irak, Sırbistan, İsrail, İtalya, Gürcistan, Libya, Vietnam, Hırvatistan ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir.(Grafik13.5)

Grafik 13.5 Bartın İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

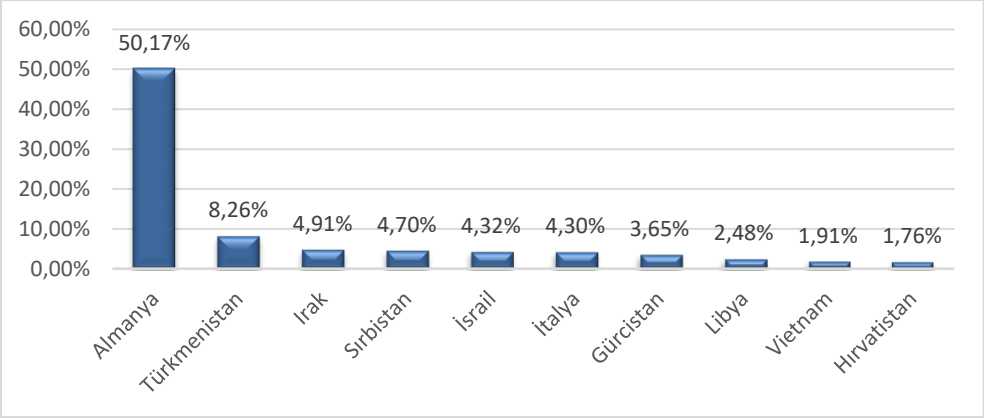

Kaynak: TÜİK

Bartın ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %18,56 ile Rusya Federasyonu olmak üzere, İtalya, Çin, Almanya, Ukrayna, Fransa, İspanya, Bulgaristan, Hollanda ve Romanya ithalat yapılan ülkelerindendir (Grafik 13.6).

Grafik 13.6 Bartın İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

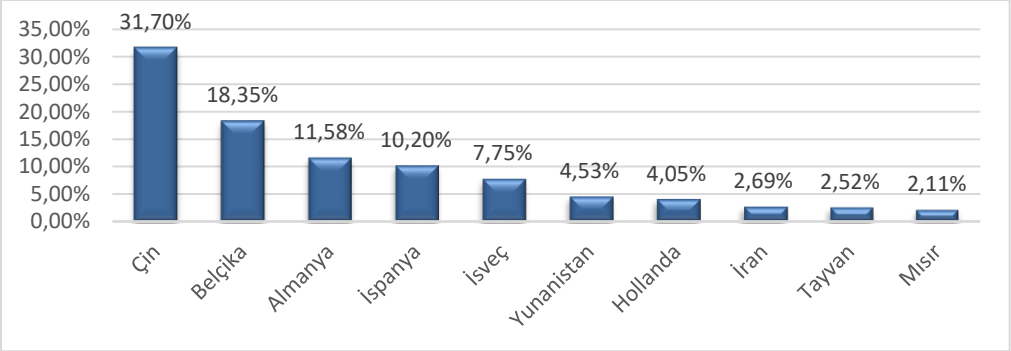

Kaynak: TÜİK

Bartın ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının % 96,68'ini, il ithalatının da %99'unu oluşturmaktadır (Tablo 13.7).

Tablo 13.7 Kısımlara göre Bartın ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri(1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim		2		2		
Madencilik ve Taş Ocakçılığı				155	49	102
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık		77	458			
İmalat Sanayi	11.176	9.492	13.348	9.167	11.859	12.035
Toplam	**11.176**	**9.570**	**13.806**	**9.325**	**11.908**	**12.137**

Kaynak: TÜİK

Bartın ilinin ihracatının %96,68'ini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 13.8).

Tablo 13.8 2016 yılı Bartın İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**13.348**
Mobilya imalatı	5.660
Giyim eşyalarının imalatı	2.320
Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	1.618
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	1.532
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	888
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	510
Diğer ulaşım araçlarının imalatı	254
Tekstil ürünlerinin imalatı	225
Ana metal sanayii	143
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	77

Kaynak: TÜİK

Bartın ilinin ithalatının %99'unu oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo13.9).

Tablo 13.9 2016 yılı Bartın İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**12.035**
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	4.412
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	3.069
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	2.083
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	1.359
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	721
Gıda ürünlerinin imalatı	235
Mobilya imalatı	55
Elektrikli teçhizat imalatı	49
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman vb. malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	28
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	11

Kaynak: TÜİK

Bartın ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %42,97 ile mobilyalar, yatak takımları, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar vb. prefabrik yapılar ilk sıradadır (Tablo13.10).

Tablo13.10 2016 yılı Bartın İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Mobilyalar, yatak takımları, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar vb., prefabrik yapılar	5.932.192	42,97
Örme giyim eşyası ve aksesuarı	2.320.020	16,80
Ayakkabılar, getrler, tozluklar ve benzeri eşya, bunların aksamı	2.291.104	16,60
Seramik mamulleri	874.968	6,34
Plastikler ve mamulleri	787.693	5,71
Kahve, çay, Paraguay çayı ve baharat	456.662	3,31
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	254.472	1,84
Alüminyum ve alüminyumdan eşya	189.280	1,37
Demir veya çelikten eşya	131.426	0,95
Dokunabilir maddelerden hazır eşya, takımlar, kullanılmış giyim ve dokunmuş diğer eşya, paçavralar	102.486	0,74

Kaynak: TÜİK

Bartın ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %39,56 ile kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları ilk sıradadır (Tablo13.11).

Tablo13.11 2016 yılı Bartın İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	4.801.408	39,56
Ayakkabılar, getrler, tozluklar ve benzeri eşya, bunların aksamı	2.061.338	16,98
Debagatte ve boyacılıkta kullanılan hülasalar, tanenler, boyalar, pigmentler,vb, vernikler, vb, macunlar, mürekkepler	1.954.877	16,11
Seramik mamulleri	1.149.521	9,47
Plastikler ve mamulleri	758.319	6,25
Albüminoid maddeler, değişikliğe uğramış nişasta esaslı ürünler, tutkallar, enzimler	412.104	3,40
Adi metallerden çeşitli eşya (kilit, kasa, mobilya tertibatı, vb.)	307.433	2,53
Cam ve cam eşya	146.992	1,21
İnorganik kimyasallar, kıymetli metal, radyoaktif element, metal ve izotopların organik-anorganik bileşikleri	126.482	1,04
Mobilyalar, yatak takımları, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar vb., prefabrik yapılar	85.366	0,70

Kaynak: TÜİK

13.6 İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

13.6.1 Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

1. Mikro-girişim projeleri kapsamında:

- Arıcılık, manda, süt ineği, koyun, keçi, tavuk, hindi. Kaz ve ördek yetiştiriciliği
- Küçük el sanatları (tel kırma), ağaç oymacılığı (çekicilik) ve maket yapımcılığı (ev ve süs eşyası)
- Halı ve kilim dokumacılığı

2. Tarım sektöründe:

- Örtü altı ve seracılık yatırımları
- Fındık, ceviz ve kestane yetiştiricine yönelik yatırımlar
- Elma, armut, kiraz, kivi ve çilek yetiştiriciliğine yönelik yatırımlar
- Ekolojik (organik) tarıma yönelik yatırımlar

- Organik tarım ve sanayiye dönük tarımsal üretim olanaklarının değerlendirilmesi,

3. Hayvancılık sektöründe:

- Arıcılık ve bal üretimine yönelik yatırımlar
- Et ve süt besiciliğine yönelik yatırımlar
- Et ve yumurta tavukçuluğuna yönelik yatırımlar

4. Su ürünleri sektöründe:

- Balıkçılık başta olmak üzere deniz ürünlerine yönelik yatırımlar
- Tatlı su balıkçılığı ve alabalık üretimine yönelik yatırımlar

5. Ormancılık sektöründe:

- Kereste ve parke üretimine yönelik yatırımlar
- Modüler mobilya üretimine yönelik yatırımlar
- Orman ürünleri endüstrisinin geliştirilmesi

13.6.2 Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

1. Turizm sektörü
2. Eğitim sektörü
3. Tarım sektörü
4. Hayvancılık sektörü (besicilik ve su ürünleri)
5. Gıda sanayi (süt ve süt ürünleri)
6. Tekstil ve konfeksiyon sanayi
7. Kimya, kömür ve plastik sanayi
8. Taş ve toprağa dayalı sanayi
9. Metal eşya ve makine teçhizat sanayi
10. Orman ürünleri ve mobilya sanayi
11. Ayakkabı ve Saya imalatı sanayi

- **Ayakkabı ve Saya İmalatı**

İldeki firmalar genellikle fason saya üretimi gerçekleştirirken Darkwood gibi markalı ayakkabı üreten firmalarda mevcuttur. Son yıllarda firmalar özelikle işçi ayakkabısının imalatına yönelik çalışma yapmaya yönelmiş olup firmalar ilde ayakkabı ve saya ile ilgili bir dernek kurmuşlardır.

- **Ahşap Tekne Yapımcılığı**

Bartın havzasının, önemli üretim dallarından birisi de Ahşap Tekne ve Yat yapımcılığıdır. Bugün, tekne yapımcılığı konusunda Türkiye'nin en umut vadeden bölgesidir. Geçmişten bugüne hem başarılı tekneler yapmış, hem de kendi bölgesel tekne tiplerini yaratabilmiş olan bu meslek, bugün dünya çapında bir şansa sahiptir.

"Ahşap Yat ve Gezinti Tekne İmalatı" yönüyle il Kurucaşile ilçesinde önemli bir potansiyel mevcuttur. Bu potansiyel, Denizcilik Müsteşarlığınca hazırlanan "Türkiye Tersaneler Master Planı'nda alt sektör markalaması adı altında yer almıştır.

Bütün dünyanın doğal yapı malzemelerine dönüş yaptığı, modern yat yapımında da ahşabın yeni kompozit malzemeler ile birinci sırada tercih edildiği bugünlerde Bartın'ın şansı çok yüksektir. Çünkü dünyanın fiber tekneye yönelerek ahşap yapımını unuttuğu son 30 yılda, bölge ahşaba hiç ihanet etmemiş, onu hiç terk etmemiştir. Üstelik Türkiye'nin Ahşap Yat Yapımı Anadolu Meslek Lisesini Kurucaşile'de açarak, proje ile mühendis kontrolünde üretimler yaparak bilimsel ve teknik yöntemlere yönelmiştir.

Tarihi geçmişi ve mevcut bilgi birikimi bakımından gelecek vadeden ahşap yat üretimi konusundaki avantajın kullanılarak bu alanda ulusal ve uluslararası düzeyde lider olacak yatırım projeleri gerçekleştirilmelidir. Bu sektörün özel desteğe (uygun koşullarda tesis kredisi üretimin pazarlanabilmesi için gereken vergi indirimi, kredi olanakları gibi) ihtiyacı vardır. İstihdam yaratma ve mevcut tesislerin verimliliğini arttırma potansiyeli çok yüksektir. Bu konuda Kalkınma ajansının verdiği destekle Kurucaşile Tekkeönü Pirireis kooperatifinin alt yapı ve tahsis sorunları çözülmüş Kurucaşile merkezde bulunan diğer Kooperatifin ise önümüzdeki dönemlerde kalkınma ajansı tarafından güdümlü projeler kapsamında desteklenmesi planlanmaktadır. Ayrıca Makina ve ekipman ihtiyaçları için Bakanlığımızın çağrıya çıktığı Rekabetçi Sektörler programı kullanılmak istenmektedir.

- **Ahşap Tekne Üreticilerine Yer Tahsisi:**

Kurucaşile Tekkeönü'nde Hazineye ait 13.031 m² alanın, Tekkeönü Piri Reis Ahşap Tekne ve Yat Yapımı Küçük Sanayi Sitesi Yapı Kooperatifi'ne tahsisi yapılmıştır.

13.7 SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. Bartın İlde mevcut sanayi işletmelerinin çoğunda nitelikli ara eleman ihtiyacı bulunmaktadır. Bu konuda mesleki eğitime yönelik projelerin örgün ve ücretli bir şekilde geliştirilmesi ve bunların firmaları teşvik edecek şekilde düzenlenmesi çok önemlidir. Halk eğitim merkezlerinin bu konuda çok daha verimli olması sağlanabilir. Bu noktada eğitimlerin düzenlenmesi, firmaların sahibi ve yöneticileri başta olmak üzere çalışanların niteliğinin arttırılması, halkın mesleki eğitim konusunda bilinçlendirilmesi, nitelikli eleman yetiştirilmesi konusunda kurum ve kuruluşlar arasında etkin bir koordinasyon sağlanması açık desteklerle teşvik edilmelidir.
2. Sanayi sektöründeki çalıştırılma şartlarının ağır olması ve ücretlerin bunun paralelinde olmaması nedeniyle çalışanların sanayi sektöründe değil çalıştırılma şartlarının daha

uygun olduğunu düşündükleri hizmet sektörüne kaymasına neden olmaktadır. Özel sektörde çalışan İşçilerin çalışma şartlarına ait özlük haklarının ve ücretlerinin daha düzenli ve güçlü olması gerekmektedir. Bu konuda yapılan düzenlemeler olmasına rağmen yeterli olmadığına dair tarafımıza özel sektörden birçok bilgi gelmektedir. Bilinmelidir ki bu konuda yapılacak çalışmalar orta vade de Ülkemize kaynak olarak muhakkak dönecektir.

3. Bartın Limanının lojistiğini artıracak projelerin ve Filyos vadisi projesinin bir an önce gerçekleştirilmesi bölge için Kamu-Üniversite-Sanayi İşbirliğine ait AR-GE projelerinin hem niteliğinin hem de niceliğinin mutlak surette artıracak bir gelişme olarak tarafımızdan öngörülmektedir.
4. İlde 2016 yılı sonu itibariyle Rekabetçi sektörler programı kapsamında en az iki proje yapılması planlanmaktadır. Rekabetçi sektörlerde sanayisi az gelişmiş ve nüfus bakımından daha az olan iller için pozitif ayrımcılık yapılması önemlidir
5. Kamu üniversite ve sanayi işbirliği kültürünün sanayicilerimizde oluşmasını görmek sevindirici olmakla beraber İlkokul çağından itibaren öğrencilerimize ve gençlerimize tanıtımı çok önemlidir. İl Müdürlüğü olarak Verimlilik haftası etkinlikleri kapsamında biz bunu da yapmaya çalıştık. Ülkemizde "Kamu-Üniversite-Sanayi İşbirliği Haftası" gibi rutin kutlamalar yapılması bu bilincin temelde oturmasına sebep olacaktır. Bu tür tanıtımlara ve toplantılara Bakanlığımızca yapılacak kusi kampanyalarının sektör sektör ilan edilerek yapılması, bu bilincin daha da artmasını sağlayacaktır.
6. Sanayicilerimizin hangi desteğin nerden verildiği bilmemektedir. Bütün devlet hibe ve teşviklerinin tek elden verilmesi ve koordine edilmesi ayrıca her türlü desteğin ar-ge ve verimlilik yönünden değerlendirilecek tarzda puanlamaya tabii olması ayrıca İl Müdürlüklerimizin içinde bulunacağı bir sistemle gerçekleştirilmesinin önemi büyüktür.
7. Verimlilikle ilgili olarak başarılı sanayicilere cazibeli maddi katkılar sunulması bütün firmaların verimlilik çalışmalarına ister istemez yöneltecektir.
8. Bartın İli Zonguldak ve Karabük İlinin arasında kalmış ve sanayisi onlar kadar gelişmemiş bir İl olmasına rağmen TR81 Bölgesinde sayılmakta bu da Bartın ilinin Devletimizin imkânlarından tam yararlanmamasını getirmektedir.
9. Ülkemizde bu şekilde tanımlanmış İllerimiz mevcuttur. Bunların ayrı bir kategoride tanımlanması gerekmektedir.
10. Saltukova (Zonguldak Havalimanı) Havalimanına biran önce daha fazla işlerlik kazandırılması veya bulunduğu yerden kaldırılarak Bartın'a daha fazla yaklaştırılması yine önemli bir sorunumuza çözümdür.(Bartın-Merkez-Kızılkum köylerine yakın düz araziler mevcuttur.) Hava Limanının Bartın'a yakın olması Zonguldak giden İl karayoluna yakın olması Zonguldak ve Karabük için dez avantaj değil ancak Bartın için avantaj olacaktır.
11. En kısa sürede Demir yolunun getirilerek Bartın'ın Karabük ve Zonguldak hatta Sakarya ile bağlantısının kurulması diğer önemli stratejik bir ihtiyaçtır.
12. Mevcut Bartın Limanının olduğu yerde gemilere yük bindirmeye sağlayacak alt yapının yapılması ve mevcut limanın derinleştirilmesi aynı zamanda rıhtım boyu yönünden de uzatılması çok önemlidir. .Ayrıca limanın olduğu yerde askeri bölge vardır. Bu bölgede denizaltılara bakım yapılmaktadır. Limanın en kısa sürede sivilleştirilmesinin sağlanması için İlde çalışmalar yapıldığı ancak bir başarı elde edilemediği bilinmektedir. Askeri Bölgeye ait bakım merkezi başka bir bölgeye taşınmalı ve Limanın sivilleştirilmesi Bartın Sanayi için çok önemli gelişme olacaktır.
13. Temelleri atılan Filyos limanıyla senkronize çalışması sağlanabilir. RO-RO gemilerinin gelmesi ve yanaşması sağlanmalıdır.

14. İlde OSB yapılması uygun olan alanlar mevcut olup(Kutlubey Yazıcılar-Esenyurt mevkiinde imarda sanayi alanı olarak belirtilmiş 400 hektarlık bölge).İlave alanımızın tahsis edilmesine müteakip çalışmalar başlatılacaktır.
15. Teşvik yönünden Karabük ve Zonguldak gibi sayılan OSB dışı alanların acilen 5.teşvik bölgesine alınması böylece OSB'nin ise 6.Bölge teşviklere çevrilmesi sanayicilerimizin Bartın'dan gitmesini engelleyecek ve dönüşünü sağlayacaktır.
16. Ahşap tekne ve yat sektörüne-Tekstil sektörüne ve Ayakkabı-Saya Sektörüne ekstra teşvik verilmesi önemlidir.
17. İlde Lojistik eksikliğimiz olduğu için mevcut sanayicilerimiz diğer İllerle maddi olarak rekabet edememektedirler. Sanayicilerimiz daha çok katma değeri yüksek ürünlerin imaline yönelmektedir.

Bununda maliyetli bir yatırım olacağı düşünüldüğünden sanayicilerimiz gelmek istememektedirler.

OSB'nin genişleme alanı için yine stratejik ürünleri imal eden firmaların Bakanlığımızın girişimiyle getirilmesi çok önemlidir. Bu konu ile ilgili olarak Bakanlığımızdan beklentiler giderek artmaktadır.

14. BATMAN İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

14.1. BATMAN İLİ SANAYİ YAPISI

İlin ekonomisi, hizmet, tarım ve hayvancılığa endeksli olup, tarım alanında kuru tarım koşullarında yapılan tarım egemendir. Ekilebilir alanlarda buğday, arpa, kırmızı mercimek, mısır ve nohut üretimi yapılırken, son zamanlarda endüstri bitkisi olan pamuk ve mısır üretimine yönelme gözlenmiştir. Batman Barajının tamamlanarak faaliyete girmesiyle, ildeki sulanabilir arazi miktarında meydana gelecek değişikliğe paralel olarak ürün çeşitleri ve verimde büyük artış beklenmektedir. Batman ekonomisi genel olarak tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Başta buğday olmak üzere mısır, arpa, pamuk, mercimek yetiştirilmektedir. Tarımsal üretim yanında bazı yörelerde arıcılık yetiştiriciliği yapılmaktadır.

İlde; kimya, petrol, kauçuk, plastik, gıda, tekstil, inşaat ürünleri, deri, maden ve taş-toprağa dayalı sanayi sektörlerinde faaliyet gösteren firmalar bulunmaktadır.

İlin petrol üretimi yönünden gelişmesi, son yıllarda gıda maddeleri, inşaat malzemeleri ve kimyevi madde üretim sektörlerinin gelişmesinde etkili olmuştur son dönemlerde teşvik kapsamına alınmasıyla tekstil sektöründe ciddi bir atılım görülmektedir.

İlde sanayi sektörü yeterince gelişmemiş, bu itibarla Batman ili birinci derece kalkınmada öncelikli iller kapsamına alınarak burada yapılacak yatırımlar için yatırımcılara çeşitli kolaylık ve teşvikler sağlanmıştır. Uygulanan bu tedbirler sonucu ildeki sanayi kuruluşlarında bariz bir değişiklik gözlenmiş, sanayi, tarım, tekstil ve gıda sektöründe çeşitli yatırımlar yapılarak bunların bir kısmı faaliyete girmiştir. GAP kapsamında yapımı devam eden Batman Barajının tamamlanması halinde Silvan ve Garzan sulama projeleri ile tarımsal üretimin artacağı, hayvancılığın geliştirilmesi ile sanayi ve ticaret sektörünün canlanacağı öngörülmektedir. Özellikle son yıllarda tekstil ve giyim sektöründe yapılan yatırımlarla bu sektörlerin ilin ekonomisindeki payı çok artmıştır.

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

14.1.1. Batman İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Batman ili Güneydoğu Anadolu Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 14.1).

Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Batman ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %4,1'lik oran ile bölgede on sekizinci sırada yer almaktadır.

Grafik 14.1 Güneydoğu Anadolu Bölgesinde Yer Alan İllere Göre Sanayi İşletmelerinin Dağılımı (%)

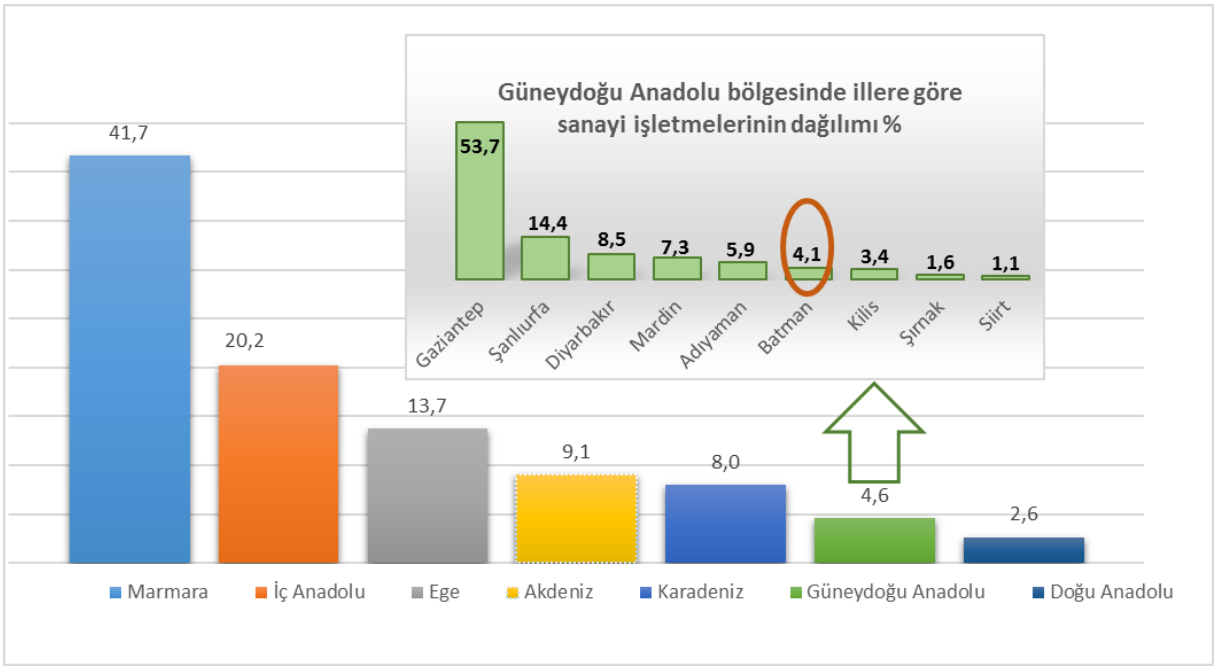

a. Ölçek Dağılımı

Batman ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, % 25,9'u Mikro, % 49,4'ü Küçük, %17,1'i Orta ve %7,6'sı Büyük Ölçekli işletmelerdir (Grafik 14.2).

Grafik 14.2 Batman İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

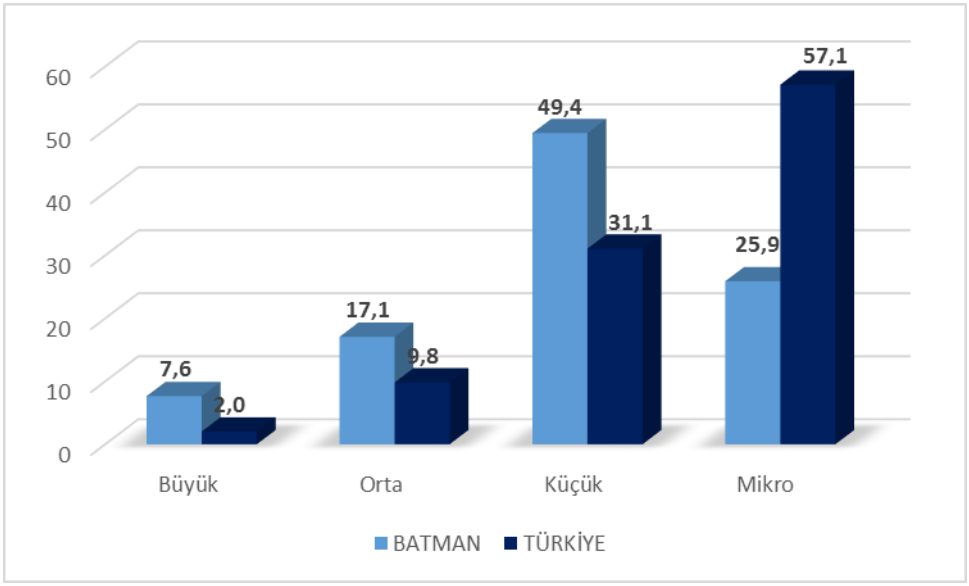

b. Sektörel Dağılım

Batman ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %16,7 ile Giyim eşyaları, ikinci sırada %16,1 ile Gıda ürünleri ve üçüncü sırada ise % 11,1 ile Metalik olmayan mineral ürünler sektörü yer almaktadır (Grafik 14.3).

Grafik 14.3 Batman İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

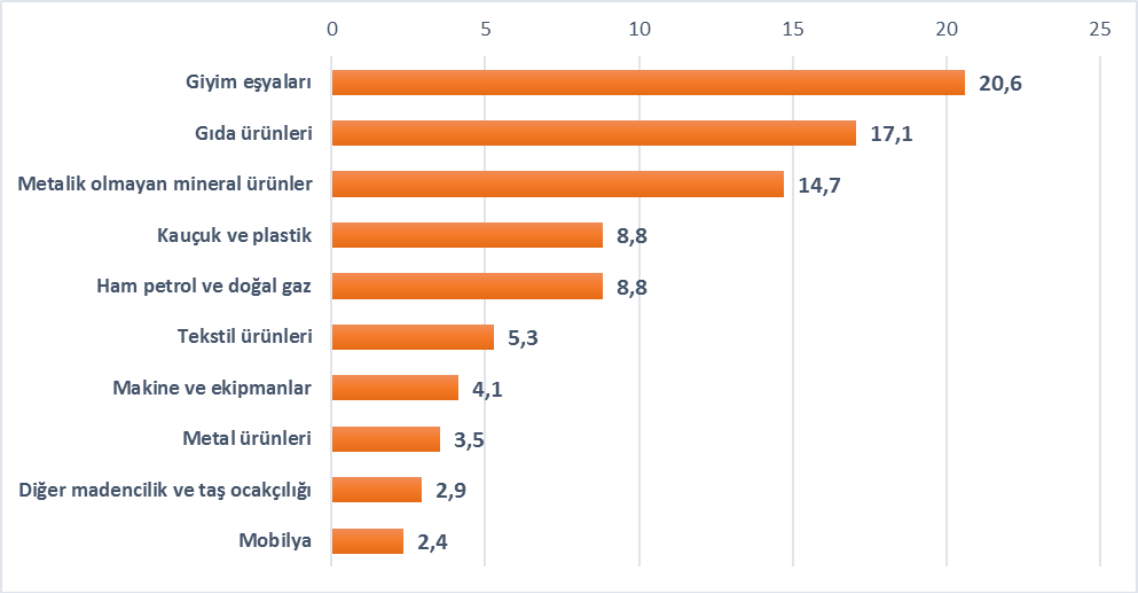

c. Çalışan Sayısı

Batman İlinde sanayi sektöründe istihdamda %63,58 ile Giyim eşyaları sektörü, %11,92 ile Metalik olmayan mineral ürünler sektörü, %6,68 ile Gıda ürünleri sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın % 0,29'u Batman ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 14.1).

Tablo 14.1 Batman İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Giyim eşyaları	6095	63,58	8,79
Metalik olmayan mineral ürünler	1143	11,92	5,98
Gıda ürünleri	640	6,68	12,75
Tekstil ürünleri	442	4,61	12,58
Ham petrol ve doğal gaz	351	3,66	0,07
Kauçuk ve plastik	177	1,85	6,16
Kimyasal ürünler	139	1,45	3,45
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	126	1,31	2,16
Mobilya	99	1,03	3,80
Makine ve ekipmanlar	68	0,71	6,71
Genel Toplam	***9586***	**-**	***0,29***

Batman İlinde Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Büyük İşletme aşağıda sıralanmıştır:

- Üniteks Tekstil Gıda Motorlu Araçlar Sanayi Ve Ticaret Batman Şubesi
- Batman-Azya Tekstil Ürünleri Sanayi Ve Ticaret Anonim Şirketi
- Tüpraş Türkiye Petrol Rafinerileri Batman Rafineri Müdürlüğü
- Baran-Grup Tekstil Turizm İnşaat Petrol Tarım Sanayi Ve Ticaret
- Aydinlar Moda Giyim Tekstil İnşaat Turizm Sanayi Ve Ticaret

14.2. BATMAN İLİNDE SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 14.2 Batman İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Batman	1	1	-

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

14.3. BATMAN İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.
Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Batman İlinde 2016 yılında 151 marka, 2 patent ve 11 dosyada 25 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 14.3 Batman İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı (%)	Toplam Türkiye Payı (%)
Faydalı Model Başvurusu	13	0	13	0,00	0,03
Marka Başvurusu	1.276	151	1.427	0,16	0,12
Patent Başvurusu[14]	22	2	24	0,03	0,05
Tasarım Başvurusu	111	25	136	0,06	0,03
Tasarım Dosya Sayısı	41	11	52	0,13	0,05
Genel Toplam	1.463	189	1.652	0,12	0,09

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

[14] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

14.4 BATMAN İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 14.4 Batman İli KOSGEB Destekleri

<table>
<tr><th>Sıra</th><th colspan="2">Veri</th><th colspan="2">2016 Yılı</th><th colspan="2">İl Toplamı
(2012-2016 Yılları Arası)</th></tr>
<tr><td rowspan="3">1</td><td colspan="2">Toplam Destek Tutarı (TL)*</td><td colspan="2">4.007.411</td><td colspan="2">11.253.138</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td></tr>
<tr><td>50.000</td><td>10.500</td><td>354.500</td><td>56.525</td></tr>
<tr><td rowspan="6">2</td><td rowspan="6">Diğer Bilgiler</td><td>TEKMER / İŞBİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>İŞGEM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>LABORATUVAR HİZMETLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında düzenlenen 21 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 1.169 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.</td></tr>
<tr><td>YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında KOSGEB destek programlarının tanıtımına yönelik 26 adet bilgilendirme toplantı düzenlenmiştir.</td></tr>
<tr><td>DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER</td><td colspan="4">-</td></tr>
</table>

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 14.5 Batman İli TÜBİTAK Destekleri

Veri		2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	90.583	484.647
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	31.288	31.288
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	3.162	334.438
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	423.440	773.772
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	0	0

* 2017 sabit fiyatlarıyla

14.5 BATMAN İLİ TİCARET YAPISI

14.5.1 Batman İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden %27,5 ile aldığı pay en büyük olan sektör giyim eşyalarının imalatı olmuştur. Aynı zamanda, giyim eşyalarının imalatı 6.013 çalışan sayısı ve 91 girişim sayısı ile istihdamda da en büyük sektör olmuştur (Tablo14.6).

Tablo 14.6 Batman İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar(İlk On Sektör)(%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Giyim eşyalarının imalatı	6.013	91	27,5
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	1.197	74	24,9
Gıda ürünlerinin imalatı	579	60	16,6
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	351	34	7,9
Mobilya imalatı	153	27	5,
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	170	38	4,5
Tekstil ürünlerinin imalatı	155	13	2,8
Diğer imalatlar	77	14	2,6
Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı	175	26	2,6
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	34	13	1,3

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

14.5.2 Batman İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 14.4'te gösterilmiştir. Grafik 14.4'e göre 2016 yılında Batman İlinde ithalat 38.632.921 dolar, ihracat ise 26.381.046 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 65.013.967 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 14.4. Batman İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti(1000$)

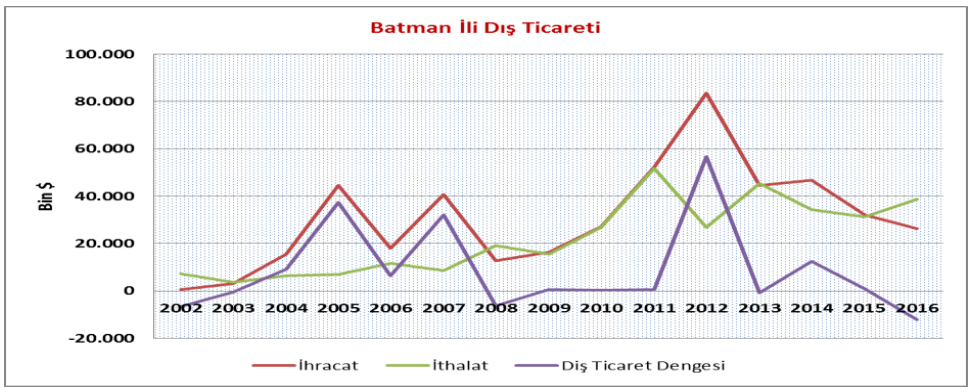

Kaynak: TÜİK

Batman ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %79,69 ile Irak olmak üzere; Ukrayna, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Gürcistan, İran, BAE, Almanya, Suriye, Fransa, Cezayir ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir.(Grafik14.5)

Grafik 14.5 Batman İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

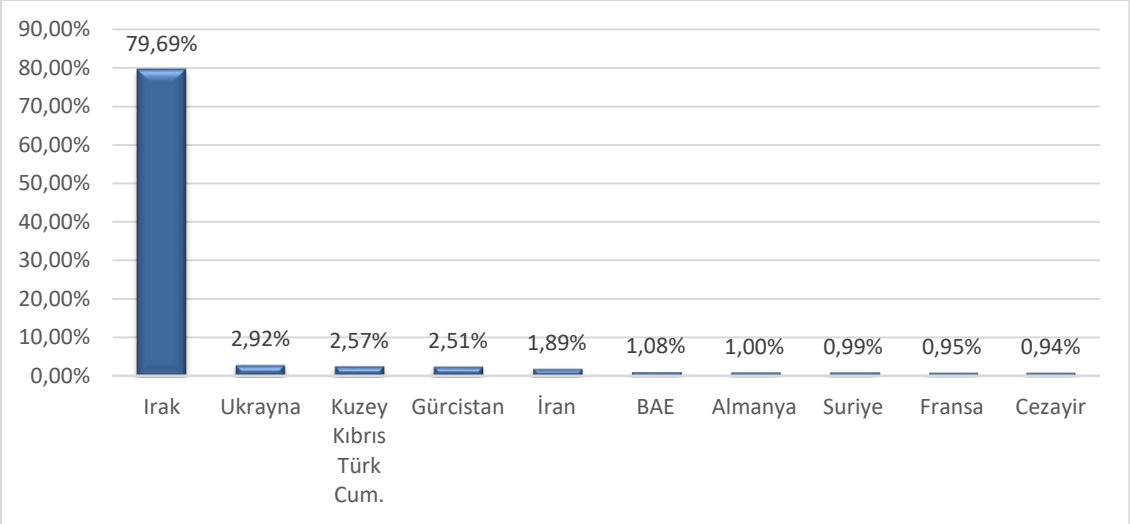

Kaynak: TÜİK

Batman ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %33,51 ile Almanya olmak üzere; % 22,43 ile Çin, %16,99 ile İtalya, %5,64 ile Güney Kore ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 14.6).

Grafik 14.6 Batman İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

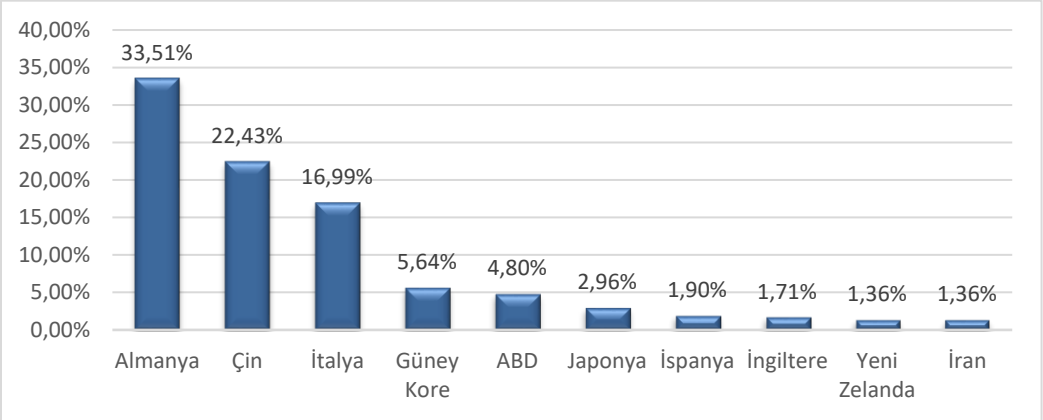

Kaynak: TÜİK

Batman ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının % 94,74'ünü,il ithalatının da %99,71'ini oluşturmaktadır (Tablo 14.7).

Tablo 14.7 Kısımlara göre Batman ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri(1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	23	10	268	0		5
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor	0					
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	1.140	2	0	14	24	48
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri				2		
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	959	1.091	1.381	1.829	77	58
İmalat Sanayi	44.576	31.002	24.732	32.528	31.027	38.522
Toplam	**46.698**	**32.104**	**26.381**	**34.373**	**31.128**	**38.633**

Kaynak: TÜİK

Batman ilinin ihracatının % 94,74'ünü oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 14.8).

Tablo 14.8 2016 yılı Batman İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**24.732**
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	10.139
Gıda ürünlerinin imalatı	5.050
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	2.144
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	1.159
Mobilya imalatı	976
Tekstil ürünlerinin imalatı	943
Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	850
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	813
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	802
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	499

Kaynak: TÜİK

Batman ilinin ithalatının %99,71'ini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 14.9).

Tablo 14.9 2016 yılı Batman İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**38.522**
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	16.590
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	4.930
Elektrikli teçhizat imalatı	3.097
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	2.804
Ana metal sanayii	2.802
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	2.594
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	2.166
Gıda ürünlerinin imalatı	1.010
Diğer imalatlar	729
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	648

Kaynak: TÜİK

Batman ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %28,88 ile taş, alçı, çimento, amyant, mika veya benzeri maddelerden eşya ilk sıradadır (Tablo 14.10).

Tablo 14.10 2016 yılı Batman İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Taş, alçı, çimento, amyant, mika veya benzeri maddelerden eşya	7.618.268	28,88
Sebzeler, meyveler, sert kabuklu meyveler ve bitkilerin diğer kısımlarından elde edilen müstahzarlar	3.065.858	11,62
Tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento	1.880.783	7,13
Demir veya çelikten eşya	1.598.223	6,06
Yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular	1.354.524	5,13
Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar	1.305.868	4,95
Mobilyalar, yatak takımları, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar vb., prefabrik yapılar	1.026.270	3,89
Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni	895.808	3,40
Halılar ve diğer dokumaya elverişli maddelerden yer kaplamaları	861.946	3,27
Hububat, un, nişasta veya süt müstahzarları, pastacılık ürünleri	838.113	3,18

Kaynak: TÜİK

Batman ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %45,73 ile kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları ilk sıradadır (Tablo14.11).

Tablo14.11 2016 yılı Batman İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay (%)
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	17.668.744	45,73
Plastikler ve mamulleri	5.376.878	13,92
Demir veya çelikten eşya	3.365.827	8,71
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	3.192.819	8,26
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	2.593.131	6,71
Kağıt ve karton, kağıt hamurundan, kağıttan veya kartondan eşya	2.165.649	5,61
Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi, cerrahi alet ve cihazlar, bunların aksam, parça ve aksesuarı	974.973	2,52
Demir ve çelik	773.429	2,00
Süt ürünleri, yumurtalar, tabii bal, diğer yenilebilir hayvansal menşeli ürünler	526.750	1,36
Şeker ve şeker mamulleri	426.600	1,10

Kaynak: TÜİK

14.6 İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

14.6.1 Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

- Ambalaj Sektörü
- Petrol atıklarının işlenmesi
- Yenilenebilir enerji kaynakları
- Fuar

14.6.2 Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

- Geri dönüşüme yönelik yatırımlar
- Lojistik
- Konfeksiyon- Ev tekstili
- Kuyumculuk-Kozmetik

14.7 SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. Yatırıma Uygun Arazi Eksikliği: Yatırıma uygun araziler il düzeyinde oluşturulan bir kurul tarafından belirlendikten sonra tek elden yönetilmeli ve bedelsiz arazi tahsisi belirlenen kriterler çerçevesinde objektif bir şekilde gerçekleşmelidir. Batman'da 1. OSB'de arazi eksikliğinden dolayı ivedilikle 2. OSB kurulumu gerçekleştirilmelidir.
2. Ar-Ge Eksikliği: Bölgenin ulusal ve küresel ölçekte rekabet gücünü ve buna bağlı olarak da ihracat hacmini artırmak üzere, bölgede faaliyet gösteren sektörlerin teknoloji kullanımı, Ar-Ge ve yenilikçilik çalışmalarının özendirilmesi yoluyla üretim kapasitesi ve verimliliğin artırılması ve üretim, yönetim ve hizmet kalitesinin uluslararası standartlara çıkarılması hedeflenmelidir. Batman ilinde Teknoloji Geliştirme Bölgesi bulunmamaktadır. İlde Teknoloji Geliştirme Bölgesi oluşturulması Ar-Ge çalışmalarına katkı sağlayacaktır. Batman Üniversitesinin yeni kurulmuş olması ve akademik anlamda yetersiz olması Ar-Ge ve üniversite-sanayi işbirliği konusunda yapılabilecek çalışmaları geciktirmekte, bu da bilgiye ve teknolojiye dayalı bir rekabetçiliğin sağlanmasını engellemektedir.
3. Finansman Eksikliği: Batman'da işletmelerin finansmana erişimde yaşadığı güçlükler Batman'daki önemli sıkıntılardan biridir. Batman ili Bölge'nin mevduat büyüklüğü itibariyle 26 Düzey 2 Bölgesi içinde 25 inci sırada yer alması Batman'da sermaye birikiminin yeterli düzeyde olmadığını ve Batman'da kazanılan gelirin büyük bir kısmının il dışında tasarruf edildiğini göstermektedir. Toplumdaki sosyal-denge eşitsizlikleri önlemeye yönelik araçlar olan teşvikler Batman'daki altyapı ve işgücü imkânlarının kısıtlılığı ve güvensizlik sebebiyle Batmana yatırım çekmekte yetersiz kalmaktadır. Yapılan katılımlı toplantılarda, Bölge illerindeki işletme sahipleri bankaların Bölge'yi yüksek riskli kategoride görmesi sebebiyle kredi teminat şartlarını diğer bölgelere göre yüksek tuttuğundan şikâyet etmektedir.
4. Altyapı Eksikliği: OSB'de genellikle elektrikten kaynaklı sorun giderilmeli ve altyapıya yönelik destekler arttırılmalıdır.
5. Kümelenme Sorunu: Kümelenme, ilişkili sektörlerde faaliyet gösteren işletmelerin, üniversite ve sivil toplum kuruluşlarından destek alarak ihtisaslaşmaya gitmesi ve ulusal-

uluslararası rekabetçiliğini arttırması amacıyla ortak hedefte ve aynı coğrafi mekânda yoğunlaşmasıdır. Sektörel ve bölgesel kümeler içinde uzmanlaşmış mal ve hizmet üreticileri, uzmanlaşmış girdi üreticileri ve servis sağlayıcıları, finansman kuruluşları, pazarlama kuruluşları, uzmanlaşmış altyapı sağlayıcıları, eğitim, bilgi, araştırma ve teknik destek sağlayıcıları, ilgili sivil toplum örgütleri ve kamu kurumlarının yer aldığı merkezlerin varlığı bölgenin küresel ölçekte rekabet gücünün artırılmasında büyük önem arz etmektedir. Bu kapsamda bölgede kümelenme analizleri, niceliksel ve niteliksel analizlerin ışığında, potansiyel gözlemlenen; tekstil, yapı kimyasalları ve gıda sektörlerinde kademeli olarak ve sektörler arası kesişim oluşturabilecek şekilde yürütülecektir.

6. Yerel Markalaşmanın Sağlanamaması: Markalaşma; üretim kalitesi, yönetim ve pazarlama süreçleri, finansman temini, insan kaynakları ve müşteri ilişkilerinde sürdürülebilirliğin temini ile sağlanabilmektedir. Tarım, sanayi ve hizmet sektörlerinde son tüketiciye yönelik ürün sunan firmalar teşvik edilerek, bölgede markalaşma stratejileri hakkında eğitimler verilerek markalaşmaya yönelik faaliyetler desteklenecektir.
7. Ortaklık Kültürü: Ölçek ekonomisinde rekabetçiliğin güçlenebilmesi için, bölgede iç ve dış girişimciliğin geliştirilmesi ve ortak iş yapma kültürünün yerleştirilmesi gerekmektedir. Bu vesile ile girişimciliğe yönelik olan hibe programlarından da yararlanma oranları artacaktır.
8. İhracata Yönelik İşbirliğinin Güçlendirilmesi: Rekabetçiliğin güçlendirilmesi amacı, temel olarak ihracat hacminin artırılmasını içerdiğinden, dış ticareti artırmaya yönelik olarak, bölgede tesis edilen işbirliği ağları aracılığıyla bölgede ihracat kapasitesini güçlendirmeye yönelik faaliyetler düzenlenmelidir. İşletmelere yönelik olarak gümrük mevzuatı, kotalar, sözleşme aşamaları, para transferi, AB ilişkileri konularında bilgilendirmeler yapılmalıdır. İşbirliği ağları aynı zamanda, uygun yatırım alanları ve analizlerin girişimcilere duyurulması işlevini üstlenmelidir.
9. Ulusal-Uluslararası Desteklerden Faydalanmak için Farkındalığın Arttırılması: Etkili proje tasarlamak ve hayata geçirmek, belirli bir alandaki gereksinimini sunmanın küresel ölçekteki dilidir. Bu doğrultuda proje hazırlama ve yazma eğitimleri verilmeli ve özellikle yönetişim kavramı ve pratikleri konusunda faydalanıcıların bilinçlendirilmesine yönelik faaliyetler yürütülmelidir.
10. Enerji Maliyetlerinin Düşürülmesi: Enerji verimliliğini sağlayan yöntemler konusunda gerekli işbirlikleri geliştirilerek ve koordinasyon sağlanarak; enerji tüketicilerinin bilinçlendirilmesi sağlanmalıdır. Bölgede yer alan enerji yoğun sektörlerde enerji verimliğini sağlayıcı faaliyetler desteklenmelidir.
11. Enerji Kalitesi Problemleri: Özellikle elektrik enerjisindeki problemler nedeniyle işletmelerde meydana gelen problemler ve sık sık meydana gelen elektrik kesintileri önlenmelidir.
12. Pazar Yetersizliği: Irak'a yapılan ihracat; Batman ilinde üretilen malların ve Bölge'de yer alan nakliyeci ve komisyoncu firmaların aracılık yaptığı malların ihracatı şeklinde iki kısımda incelemek gerekmektedir. Batman'da üretilen mallar genel anlamda inşaat malzemesi (Mermer, Alçı, Yalıtım, Tuğla vb.) ve işlenmiş gıda gibi düşük teknolojili sektör ürünlerinden oluşmaktadır. Batman'da yer alan nakliyeci ve komisyoncu firmaların aracılık yaptığı mallar ise çoğunlukla İstanbul, Kocaeli, Ankara gibi merkezlerden gelen

teknoloji yoğun ürünler, yaş sebze-meyve, inşaat malzemeleri ve demir-çelik sektörü ürünleri gibi mallardan oluşmaktadır. Bu mallar Irak'a, Mersin-Habur hattında çalışan lojistik firmaları tarafından taşınmaktadır. Batman'dan Irak'a yapılan ihracat, 2016 yılı sonunda Habur sınır kapısının uzun süre kapalı kalması nedeniyle özellikle bölgedeki gıda sektöründe çalışan firmaları olumsuz etkilemiştir. Firmaların ileride bu tip durumlarla karşılaşmamak için risk analizi yapmaları büyük önem arz etmektedir.

15. BAYBURT İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

15.1. BAYBURT İLİ SANAYİ YAPISI

Bayburt ekonomisi, iklim ve coğrafi şartlara bağlı olarak tarım ve hayvancılığa dayalıdır. Tarım ekonomisinin de temel kaynakları hayvan yetiştiriciliği ve bitkisel üretim teşkil etmektedir. Ekonomik yaşam tarihi gelişimi içinde temel özelliğini değiştirmemiştir. Sanayileşme ise yok denecek kadar azdır. Ticaret ve Sanayinin gelişmediği ilde tarım ve hayvancılık başlangıçtan beri ekonomiyi sürükleyici bir rol oynamıştır.

Sanayi işletmelerinin başlıca sorunları; hammadde tedariki konusunda sıkıntı yaşanması, üretilen ürünlerin ve hammaddenin nakliyesi yüksek olması nedeniyle birim maliyetlerin artmasına neden olmakta buda rekabeti kötü yönde etkilemektedir. Sanayide çalışan kalifiye işçi sıkıntısı nedeniyle de sorunlar yaşanmaktadır. Bölge ikliminin karasal özellik göstermesi nedeniyle de bazı sektörlerin kış aylarında üretim yapmasını engellemektedir.

Bayburt ve çevresinde, MTA tarafından yapılan araştırmalarda; bakır, demir, krom ve linyit rezervlerinin olduğu tespit edilmiştir. Kop dağının kuzey yamaçlarında krom, Maden köyünün yakın çevresinde bakır rezervleri bulunmaktadır. Ancak kop kromlarının dışında bugüne kadar ciddi çapta işletilen olmamıştır. Bölgede ‘’ Bayburt Taşı ‘’ olarak bilinen çevrenin inşaat taşı ihtiyacını karşılayan, yöreye ekonomik katkı sağlayan taş ocakları da işletilmektedir. Çeşitli restorasyon işlerinde kullanılan bu yontma taş; cami, minare, çeşme, mezar taşı ve benzeri işlerde tercih edilmektedir.

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi’nden alınmıştır.

15.1.1. Bayburt İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Bayburt ili Karadeniz Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7’si Marmara , %20,2’si İç Anadolu, %13,7’si Ege, %9,1’i Akdeniz, %8’i Karadeniz , %4,6’sı Güneydoğu Anadolu, %2,6’sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 1).

Karadeniz Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Bayburt ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %1,5’lik oran ile bölgede on yedinci sırada yer almaktadır.

Grafik 15.1 Karadeniz Bölgesinde Yer Alan İllere Göre Sanayi İşletmelerinin Dağılımı (%)

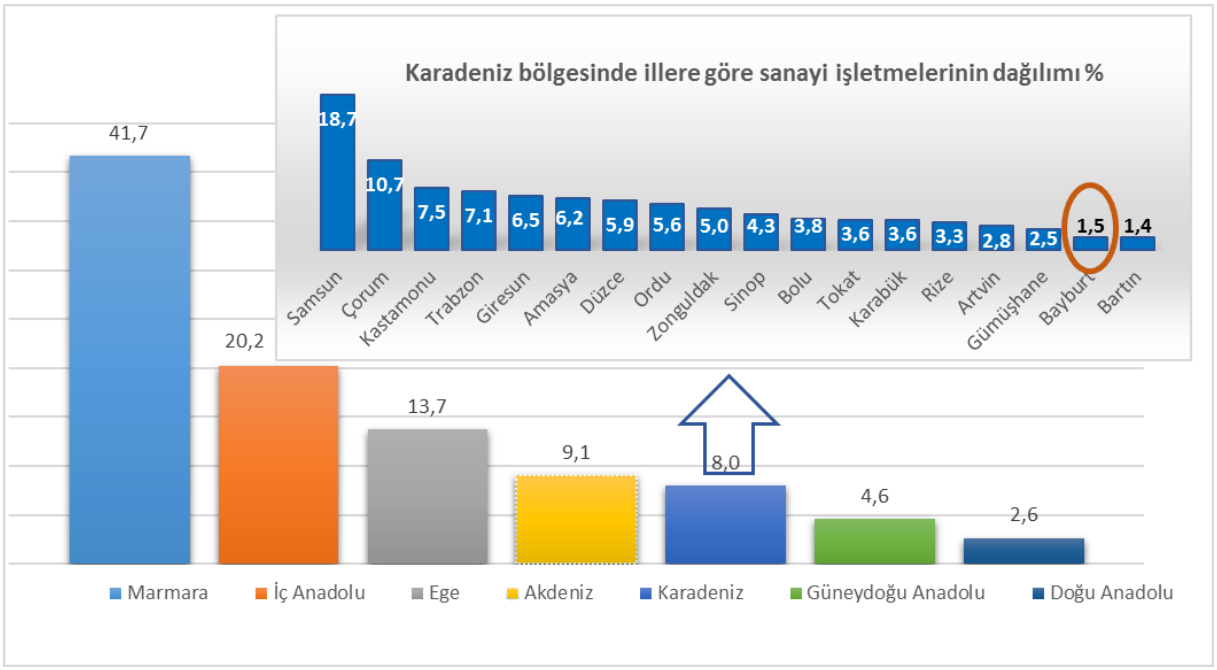

a. Ölçek Dağılımı

Bayburt ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, % 90,2'si Mikro, % 9'u Küçük ve %0,8'i Orta Ölçekli işletmelerdir (Grafik 15.2).

Grafik 15.2 Bayburt İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

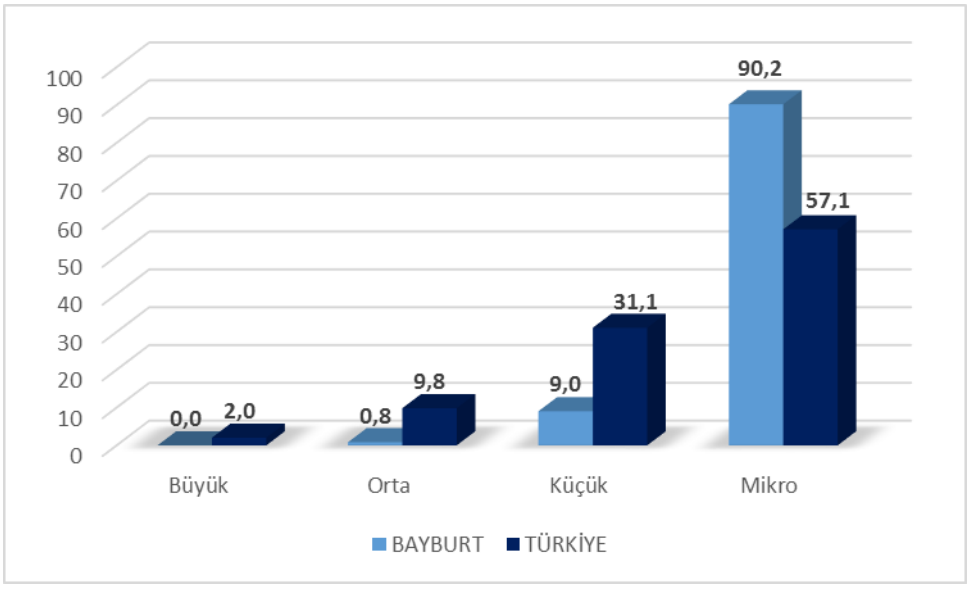

b. Sektörel Dağılım

Bayburt ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %24,7 ile Gıda ürünleri, ikinci sırada %15,6 ile Diğer madencilik ve taş ocakçılığı ve üçüncü sırada ise % 14,9 ile Mobilya sektörü yer almaktadır (Grafik 15.3).

Grafik 15.3 Bayburt İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

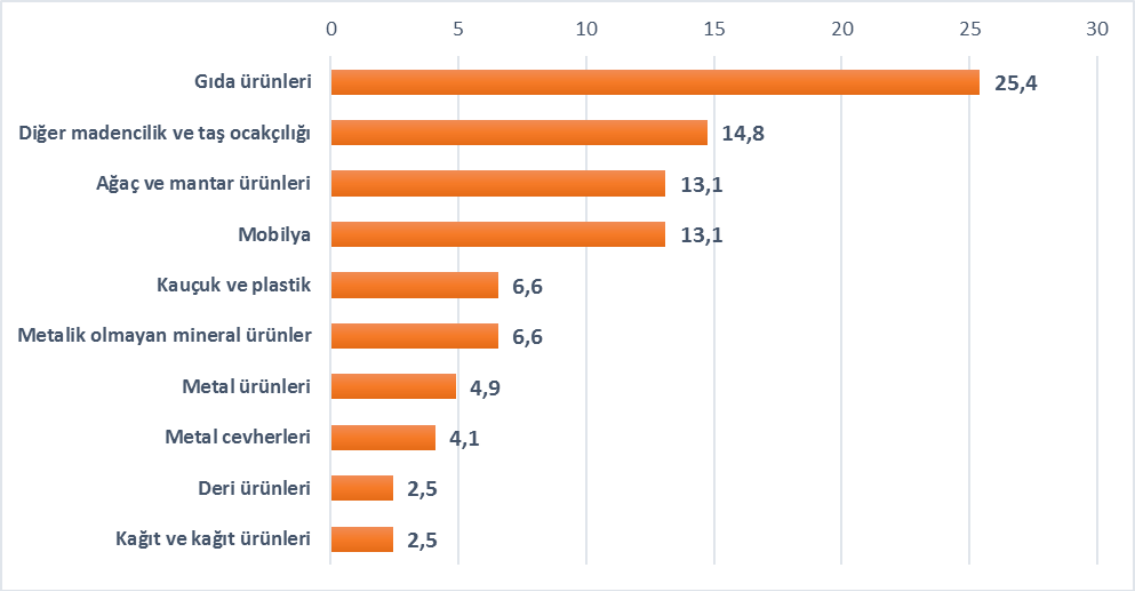

c. Çalışan Sayısı

Bayburt İlinde sanayi sektöründe istihdamda %28,83 ile Gıda ürünleri sektörü, %20,65 ile Metalik olmayan mineral ürünler sektörü, %20,45 ile Diğer madencilik ve taş ocakçılığı sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın % 0,01'i Bayburt ilinde gerçekleşmektedir. (Tablo 1).

Tablo 15.1 Bayburt İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Gıda ürünleri	141	28,83	12,75
Metalik olmayan mineral ürünler	101	20,65	5,98
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	100	20,45	2,16
Mobilya	39	7,98	3,80
Ağaç ve mantar ürünleri	20	4,09	1,66
Metal ürünleri	19	3,89	8,55
Kauçuk ve plastik	19	3,89	6,16
Elektrik,gaz,buhar	9	1,84	0,69
Metal cevherleri	8	1,64	0,49
Kağıt ve kağıt ürünleri	7	1,43	1,87
Genel Toplam	***489***	-	***0,01***

Bayburt İlinde Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Büyük İşletme aşağıda sıralanmıştır:

- Tekinler Hazır Beton Tic.Ltd.Şti.
- Adabaşı Petrol İnşaat Otomotiv Turizm Ve Hayvancılık Anonim Şirketi
- Kahvaltı Dünyası Ambalajlama Hayvancılık Nakliye Ve Gıda Sanayi Ve Ticaret - Bayburt Şubesi
- Akçe Madencilik İnşaat Sanayi Ve Ticaret
- Altınbaşak Odun Ekmeği Ve Unlu Mamülleri Mahmut Develi

15.2. BAYBURT İLİNDE SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 15.2: Bayburt İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Bayburt	1	1	-

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

15.3. BAYBURT İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.
Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Bayburt İlinde 2016 yılında 5 marka ve 2 patent başvurusu yapılmıştır.

Tablo 15.3 Bayburt İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı (%)	Toplam Türkiye Payı (%)
Faydalı Model Başvurusu	2	0	2	0,00	0,00
Marka Başvurusu	109	5	114	0,01	0,01
Patent Başvurusu[15]	5	2	7	0,03	0,02
Tasarım Başvurusu	13	0	13	0,00	0,00
Tasarım Dosya Sayısı	5	0	5	0,00	0,00
Genel Toplam	134	7	141	0,00	0,01

[15] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

15.4 BAYBURT İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 15.4 Bayburt İli KOSGEB Destekleri

<table>
<tr><th>Sıra</th><th colspan="2">Veri</th><th colspan="2">2016 Yılı</th><th colspan="2">İl Toplamı
(2012-2016 Yılları Arası)</th></tr>
<tr><td rowspan="3">1</td><td colspan="2">Toplam Destek Tutarı (TL)*</td><td colspan="2">390.861</td><td colspan="2">979.505</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td></tr>
<tr><td>0</td><td>0</td><td>0</td><td>0</td></tr>
<tr><td rowspan="7">2</td><td rowspan="7">Diğer Bilgiler</td><td>TEKMER / İŞBİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>İŞGEM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>LABORATUVAR HİZMETLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında düzenlenen 12 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 384 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.</td></tr>
<tr><td>YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında KOSGEB’in sunduğu hizmet ve destekleri tanıtmak amacıyla düzenlenen veya katılım sağlanan toplantı/etkinlik sayısı 10'dur.</td></tr>
<tr><td>DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER</td><td colspan="4">-</td></tr>
</table>

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 15.5 Bayburt İli TÜBİTAK Destekleri

Veri		2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	0	383.393
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	0	0
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	20.711	88.759
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	91.120	331.429
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	0	0

* 2017 sabit fiyatlarıyla

15.5 BAYBURT İLİ TİCARET YAPISI

İlin ticari faaliyetleri mikro ölçekli sanayi işletmeleri tarafından üretilen mamuller ile tarımsal ve hayvansal ürünlerin pazarlanmasıyla gerçekleşmektedir.

İl dışına genellikle tarımsal ve hayvansal ürünler ile araç lastikleri ihraç edilmekte, il dışından ise sanayi ürünleri ile teknolojik haberleşme cihazları, tarım aletleri, tarım ürünleri, temel gıda maddeleri, tekstil ürünleri gelmektedir.

15.5.1 Bayburt İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden %60,6 ile aldığı pay en büyük olan sektör diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı olmuştur. Aynı zamanda, diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı 65 çalışan sayısı ve 12 girişim sayısı ile istihdamda da en önemli sektör olmuştur (Tablo15.6).

Tablo15.6 Bayburt İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar(İlk On Sektör)(%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	65	12	60,6
Diğer imalatlar	13	6	16,6
Gıda ürünlerinin imalatı	46	8	14,4
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	13	4	6,2
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	1	3	2,2
Tekstil ürünlerinin imalatı		1	0,0
Giyim eşyalarının imalatı	0	2	0,0
Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	0	2	0,0
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	0	1	0,0
Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması	0	2	0,0

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

15.5.2 Bayburt İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 15.4'te gösterilmiştir. Grafik 15.4'e göre 2016 yılında Bayburt İlinde ithalat 13.148.140 dolar, ihracat ise 6.911.599 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 20.059.739 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 15.4 Bayburt İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti(1000$)

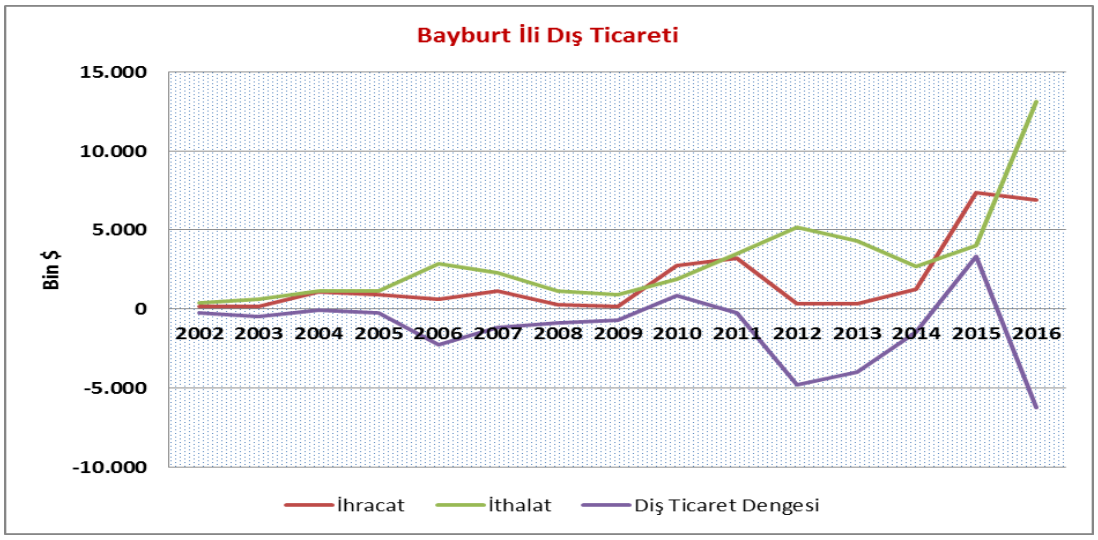

Kaynak: TÜİK

Bayburt ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %79,16 ile Almanya olmak üzere, Mısır, Fas, Bulgaristan, Ürdün, Lübnan, Azerbaycan, Avusturalya, Arnavutluk, Romanya yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik15.5).

Grafik 15.5 Bayburt İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

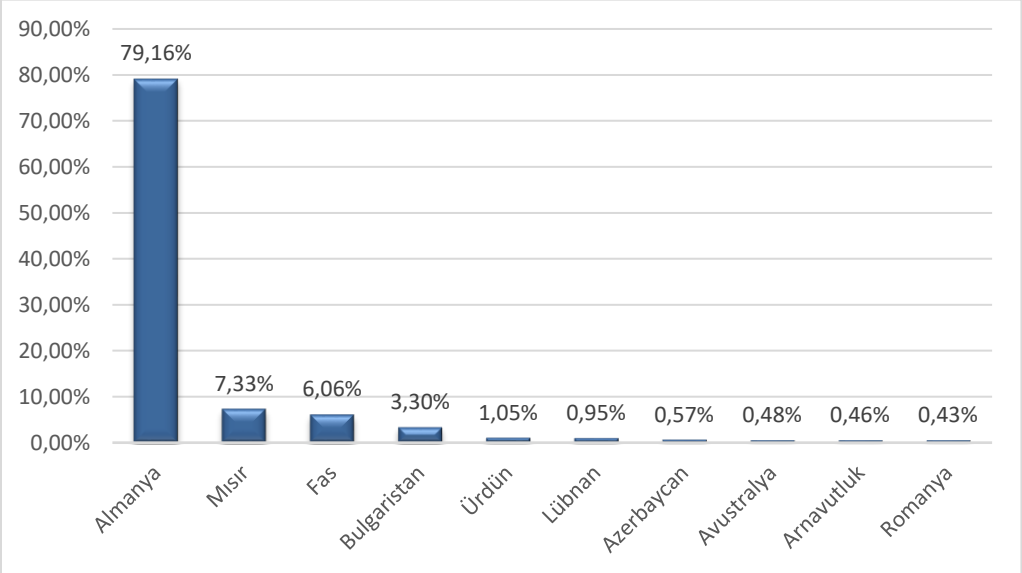

Kaynak: TÜİK

Bayburt ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %95,08 ile Çin olmak üzere, Endonezya, Slovakya, Tayland, Macaristan, Bulgaristan, Güney Kore, İran, Ukrayna, İtalya ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik15.6).

Grafik 15.6 Bayburt İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

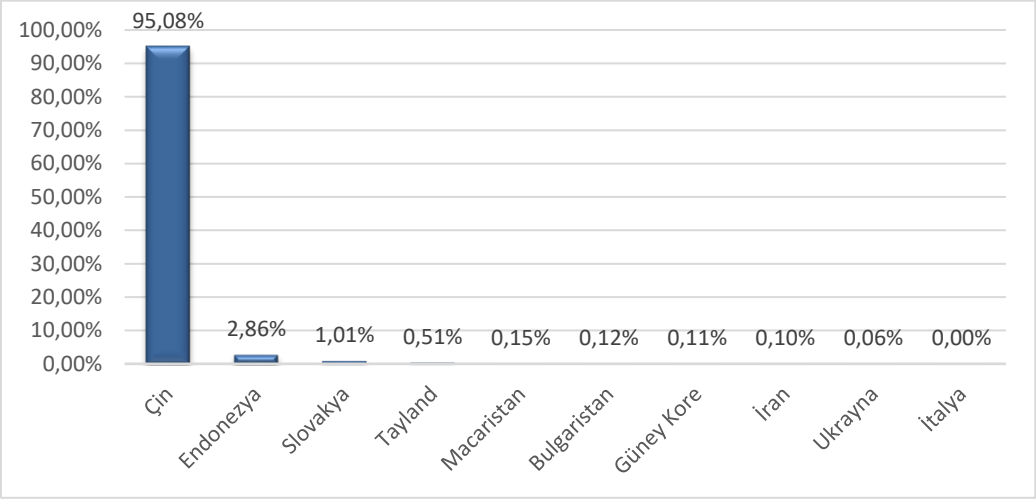

Kaynak: TÜİK

Bayburt ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının % 99,99'unu, il ithalatının da %98,98'ini oluşturmaktadır.(Tablo15.9)

Tablo 15.7 Kısımlara göre Bayburt ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri(1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim		0	0			
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık		0		205	669	133
İmalat Sanayi	1.249	7.361	6.911	2.499	3.358	13.015
Toplam	**1.249**	**7.361**	**6.912**	**2.704**	**4.027**	**13.148**

Kaynak: TÜİK

Bayburt ilinin ihracatının % 99,99'unu oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo15.8).

Tablo 15.8 2016 yılı Bayburt İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**6.911**
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	4.929
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	1.971
Giyim eşyalarının imalatı	7
Tekstil ürünlerinin imalatı	2
Diğer imalatlar	1
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	1
Elektrikli teçhizat imalatı	0

Kaynak: TÜİK

Bayburt ilinin ithalatının %98,98'ini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo15.9).

Tablo 15.9 2016 Yılı Bayburt İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**13.015**
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	11.424
Elektrikli teçhizat imalatı	897
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	546
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	121
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	15
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	13

Kaynak: TÜİK

Bayburt ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %71,32 ile motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı ilk sıradadır (Tablo15.10).

Tablo15.10 2016 yılı Bayburt İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	4.929.173	71,32
Kauçuk ve kauçuktan eşya	1.969.469	28,50
Örme giyim eşyası ve aksesuarı	5.317	0,08
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	2.011	0,03
Plastikler ve mamulleri	1.895	0,03
Dokunabilir maddelerden hazır eşya, takımlar, kullanılmış giyim ve dokunmuş diğer eşya, paçavralar	1.345	0,02
Çeşitli mamul eşya (hijyenik havlu, bebek bezi, kalem, çakmak, fermuar, fırça vb.)	735	0,01
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	632	0,01
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	462	0,01
Halılar ve diğer dokumaya elverişli maddelerden yer kaplamaları	460	0,01

Kaynak: TÜİK

Bayburt ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %93,67 ile elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı ilk sıradadır (Tablo15.11).

Tablo 15.11 2016 yılı Bayburt İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	12.316.094	93,67
Kauçuk ve kauçuktan eşya	546.350	4,16
Canlı hayvanlar	133.402	1,01
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	120.542	0,92
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	14.723	0,11
Taş, alçı, çimento, amyant, mika veya benzeri maddelerden eşya	12.531	0,10
Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi, cerrahi alet ve cihazlar, bunların aksam, parça ve aksesuarı	4.072	0,03
Seramik mamulleri	426	0,00

Kaynak: TÜİK

İlin Dış Ticarete Konu Olan Sektörleri

Doğal Taş (Hali hazırda, söz konusu dış ticaret, daha ziyade ilgili hammaddenin işlenmek üzere Antalya ve İstanbul illerine oradan ise yurt dışına gönderilmesi suretiyle gerçekleştirilmektedir.)

- Lastik ve Jant / Syron Markalı Ürünler (Söz konusu bu ürünler Türkiye Üzerinden yurtdışına pazarlanabilmektedir.)
- Tarıma dayalı Sanayi Sektörlerinde, Dış Ticaret Potansiyeli bulunmaktadır.

İlin Dış Ticarete Konu Olabilecek Potansiyeli

- Ham ve İşlenmiş Doğal Taş
- Ham ve işlenmiş Ehram Ürünleri
- İşlenmiş Et ve Sürt Ürünleri (Başta kavurma ve peynir olmak üzere)
- Un ve Unlu Mamuller
- Yavru Balık vs. Su Ürünleri
- Patates (Oruçbeyli) / Seracılık Ürünleri
- Kauçuk ve Mamulleri
- Giyim Eşyası ve Aksesuarları
- Seyahat Eşyası, El Çantaları
- Metal Dışı Mineral Mamulleri

15.6 İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

15.6.1 Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

- Doğal Taş İşleme Tesisi(BROP- Bayburt Doğal Taş Projesi)
- Tarıma Dayalı Sanayi Tesisleri (Üretim İşleme, Paketleme vs.
  - Et İşleme Tesisleri (Kavurma, Sucuk, Salam vs.)
  - Süt İşleme Tesisleri(Peynir, Yoğurt, Tereyağı vs.)

15.6.2 Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

- Doğal Taş Maden Ocakçılığı Yatırımları
- Et ve Süt Sektörleri Bağlamında Tarıma Dayalı Sanayi Yatırımları
- Çay Kurutma ve İşletme Tesisi Yatırımları
- Eşya Taşıma Ambalajlı için Plastik Mamulleri, Plastikten Diğer Eşyalar, Demir/Çelik/Bakır Cıvata, Somun, Tavan Halkası, Vida vb.

15.7 SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Sorunlar

- KSS'nin altyapı eksikliklerinin (yol, su, elektrik vs.) mevcut ve potansiyel yatırımlar bağlamındaki negatif etkileri,
- Mevcut işletmelerin/firmaların pazarlama, planlama ve finansman sorunları,
- İlde ulusal ve uluslararası kalite Standartlarında üretim yapma bilincinin yerleşmemiş olması,
- Makineleşme ve teknoloji kullanımındaki yetersizlikler ile mevcut işletmelerin/firmaların kurumsal kapasite eksikliklerinden doğan sıkıntılar,
- İlde, örgütlenme bilincinin ve kümelenme kültürünün olmaması,
- Yatırımlar bağlamındaki fizibilite etütlerinin doğru yapılmamı ya da hiç yapılmaması,
- İşverenler ve istihdam edilen insan kaynakları bağlamındaki eğitim eksikliği,
- Rekabet yoğun pazarlara girişte ve söz konusu pazarlarda tutunmada yaşanan sıkıntılar,
- İlde sermaye birikiminin yetersiz olması, bu paralelde müteşebbis sayısının az olması,
- İşletmelerin kalifiye eleman bulmakta güçlük çekiyor olması,

Çözüm Önerileri

- KSS'nin yatırım altyapısının hızla ve sürdürülebilir bir şekilde iyileştirilmesi.
- İlde kümelenme ve ortaklık kültürünün oluşturulması için gerekli altyapının kurulması,
- İldeki mevcut işletmelerin/firmaların kurumsal kapasitesinin, insan kaynakları niteliğinin ve hizmet kalitesinin iyileştirilmesi.
- İlde, markalaşma bilincini oluşturacak çalışmaların ve yönlendirmelerin gerçekleştirilmesi.
- İlde, kamu kesimi, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları bağlamındaki işbirliğinin ve istişare ortamının tesisi ve muhafazası.
- İlde mevcut üretimin ulusal ve uluslararası standartlara uygun hale getirilmesi için gerekli çalışmaların yapılması.
- İldeki mevcut ve potansiyel girişimcilerin ve yatırımcıların ulusal ve uluslararası destek ve teşvik sistemlerinden daha fazla ve etkin yararlanmasının sağlanması.
- İldeki işletmelerin/firmaların, araştırma-geliştirme, finansman ve pazarlama altyapılarının güçlendirilmesi.
- 5484 sayılı yasa kapsamında olması ve 5. Bölgede yer alması nedeniyle Bayburt, yatırım için elverişli durumdadır. Bu paralelde İldeki sermaye Birikimini artırmak için dışarıdan yatırımcı çekilebilir.

- Üniversite ve sanayi arasındaki eşgüdüm artırılarak, üniversitenin öğrencilerini sanayinin ihtiyaç duyduğu kalifiye personel ihtiyacına cevap verecek şekilde yetiştirilmesi sağlanmalıdır.
- İlde yeterli hammadde bulunan sektörlerde yatırımlar teşvik edilmelidir.
- Üniversite- Sanayi işbirliğinin artırılması, işletmelerin istediği nitelikte eleman yetişmesini sağlayacak ve orta vadede işletmelerin kalifiye eleman ihtiyacını karşılayacaktır.
- İlgili Kamu Kurumları, STK, KOSGEB ve KUDAKA' nın desteği ile müteşebbis yatırım masası oluşturulabilir.
- Erzincan'dan Karadeniz'e bağlanacak olan hızlı tren hattının geçiş güzergâhı ile ilgili yapılan çalışmalara ilin de dahil edilmesi.
- İlde ulaşım yalnızca karayolu ile gerçekleşmektedir. Gümüşhane sınırında olup, ile çok yakın konumunda bulunan, daha önceki yıllarda yapılması planlanan Köse-Salyazı hava alanının bir an önce yapılması.

16. BİLECİK İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

16.1. BİLECİK İLİ SANAYİ YAPISI

Bilecik İli, Marmara Bölgesi içerisindeki konumu ve gelişmekte olan ulaşım ağıyla son yıllarda ekonomik cazibe ve yayılma merkezi durumuna gelmiştir. İlin ekonomisindeki en önemli pay seramik ve mermer sektörlerine aittir. Dolayısıyla gerek çalışan ve işletme sayısı bakımından ve gerekse yoğunlaşma katsayısı bakımından metal dışı ürünler sanayii ilin ekonomisindeki en büyük paya sahiptir. Bunların yanı sıra gıda-içecek, makine-metal ve kimya gibi sektörler de ilin ekonomisinde önemli paylara sahiptir. Bilecik İli'nin ihracatında en büyük pay sanayi ürünlerine, ikinci olarak madenciliğe ve son olarak da tarıma aittir. Bilecik İli' nde şerbetçiotu, nar, şeftali gibi önemli tarımsal ürünler de yetiştirilmektedir. Ayrıca tamamlanma çalışmaları devam eden yüksek hızlı tren ve kara yolu bağlantıları ile Bilecik önemli bir ulaşım ve lojistik avantajı sağlayacaktır.

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

16.1.1. Bilecik İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Bilecik ili Marmara Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 1).

Marmara Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Bilecik ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %0,7'lik oran ile bölgede onuncu sırada yer almaktadır.

Grafik 11.1 Marmara Bölgesinde Yer Alan İllere Göre Sanayi İşletmelerinin Dağılımı (%)

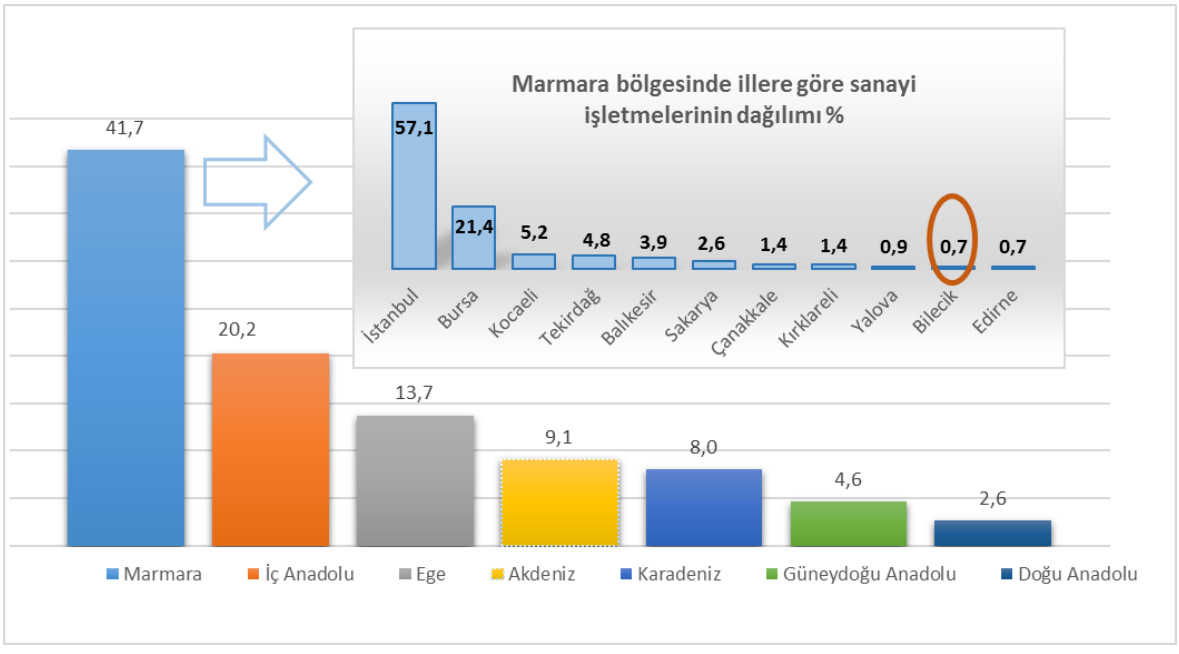

a. Ölçek Dağılımı

Bilecik ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, % 36,9'u Mikro, % 38,6'sı Küçük, %16,7'si Orta ve %7,8'i Büyük Ölçekli işletmelerdir (Grafik 16.2).

Grafik 16.2 Bilecik İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

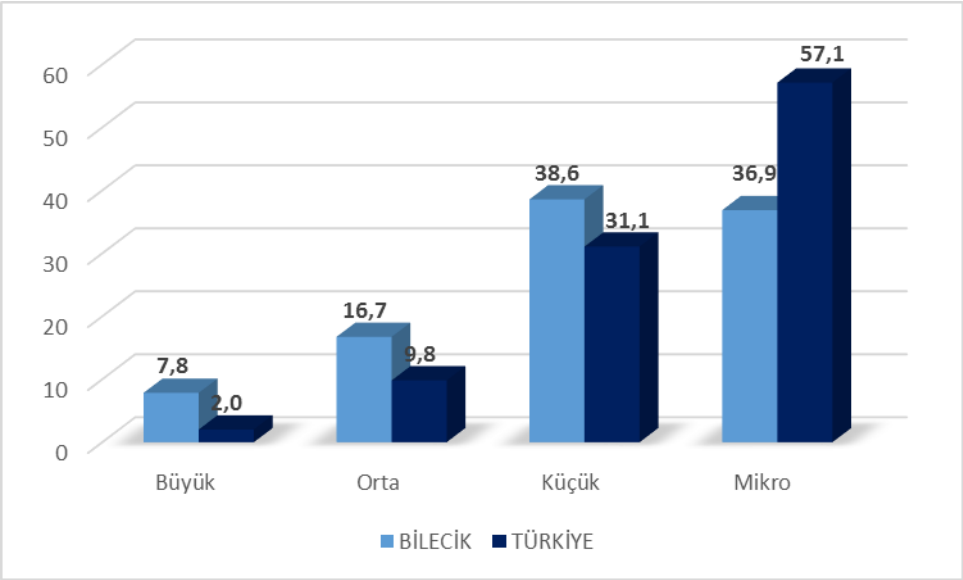

b. Sektörel Dağılım

Bilecik ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %28,4 ile Metalik olmayan mineral ürünler, ikinci sırada %15,6 ile Diğer madencilik ve taş ocakçılığı ve üçüncü sırada ise % 11,3 ile Gıda ürünleri sektörü yer almaktadır (Grafik 16.3).

Grafik 16.3 Bilecik İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

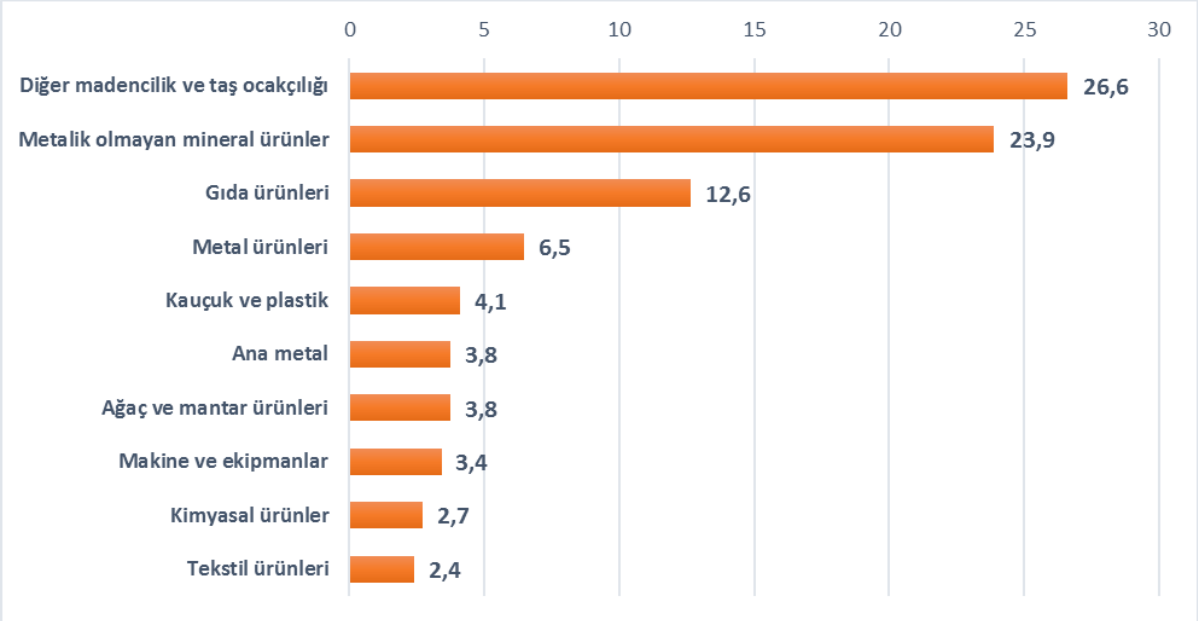

c. Çalışan Sayısı

Bilecik İlinde sanayi sektöründe istihdamda %41,34 ile Metalik olmayan mineral ürünler sektörü, %7,93 ile Diğer madencilik ve taş ocakçılığı sektörü, %6,67 ile Gıda ürünleri sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın % 0,67'si Bilecik ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 16.1).

Tablo 16.1 Bilecik İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Metalik olmayan mineral ürünler	9104	41,34	5,98
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	1746	7,93	2,16
Gıda ürünleri	1469	6,67	12,75
Metal ürünleri	1459	6,63	8,55
Kimyasal ürünler	1394	6,33	3,45
Ana metal	1236	5,61	4,29
Kauçuk ve plastik	1178	5,35	6,16
Elektrikli teçhizat,	879	3,99	3,92
Tekstil ürünleri	733	3,33	12,58
Giyim eşyaları	598	2,72	8,79
Genel Toplam	***22020***	*-*	***0,67***

Bilecik İlinde Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Büyük İşletme aşağıda sıralanmıştır:

- Eczacıbaşı Yapı Gereçleri Sanayi Ve Ticaret Vitra Seramik Grubu Bozüyük Tesisleri
- Vitra Karo Sanayi Ve Ticaret Bozüyük Fabrikası
- Porland Porselen Sanayi Ve Ticaret
- Akgün Seramik Sanayi Ve Ticaret Bilecik Pazaryeri Şubesi
- Park Cam Sanayi Ve Ticaret Anonim Şirketi Bozüyük Şubesi

16.2. BİLECİK İLİNDE SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 16.2 Bilecik İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Bilecik	-	6	-

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

İkisi Bilecik Merkez'de olmak üzere Bilecik İli'nde toplam 6 Organize Sanayi Bölgesi bulunmaktadır. Bu OSB'lerdeki 264 parselde, üretime geçen parsel sayısı %37,88 'dür. İstanbul, Bursa, Ankara gibi büyük merkezlere yakınlığı ve yatırıma uygun sanayi parselleriyle dikkat çeken Bilecik her geçen yıl sanayisini geliştirmekte ve üretime, istihdama ve ihracata daha çok katkı sağlamaktadır.

16.2.1. Bilecik İlindeki Organize Sanayi Bölgeleri

Ülkemiz sosyo-ekonomik yönden kalkınmanın ve sanayi alanında gelişmesini sağlamak ve ülke ekonomisine katkıda bulunmak amacıyla, yapılan çalışmalar sonucunda sanayi kuruluşlarının tamamının üretime geçtiği I. Organize Sanayi Bölgesi oluşmuştur.

I. O.S.B. ülkemizde ilk ve tek özerk bölgedir. Bu da ilin kamunun, yerel yönetimlerin ve Bilecik halkının yatırımcı ile uyum içinde olmasının önemli bir göstergesidir. Bozüyük ilçesi OSB olmadan sanayileşebilmiştir. İlde gerçekleşen bu olumlu örneklerden sonra bu konudaki çalışmalar hızlandırılmıştır. İl Özel İdareleri ve İlçe Kaymakamlıkları öncülüğünde kurulan müteşebbis heyetler yeni Organize Sanayi Bölgeleri oluşturmaya devam etmişlerdir. 1993 ve 1994 Yıllarında Bilecik II. OSB, Bozüyük, Osmaneli, Söğüt ve Pazaryeri ilçe Organize Sanayi Bölgeleri kurulmuştur. Bilecik arsa satış bedelleri il ve ilçe bazında, ekonomik şartlar göz önüne alınarak İl Daimi Encümeni'nce verilen yetkiyle Müteşebbis Teşekküllünce belirlenmektedir.

Ayrıca 20/02/2014 tarihinde Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'na, Merkez İlçesi Dereşemsettin, Kepirler ve İlyasbey köylerine ait Bilecik-Bursa karayolu kenarında yaklaşık 580 Hektarlık arazi üzerine III. OSB kurulması için başvuru yapılmış olup, yer seçimi süreci tamamlanma aşamasına gelmiştir.

Tablo 16.3 Bilecik İli Organize Sanayi Bölgesi Parsel Durumu

	1.OSB	2.OSB	Bozüyük OSB	Pazaryeri OSB	Osmaneli OSB	Söğüt OSB	İl Geneli	ORAN (%)
Bölgenin büyüklüğü (hek.)	110	380	524	138	97,1	105	1.354	
Parsel Sayısı	44	83	82	36	17	2	264	
Tahsisi Yapılan Parsel Sayısı	43	45	41	9	17	2	157	59,47
Boş Parsel Sayısı	1	38	41	27	0	0	107	40,53
Üretime Geçen Parsel Sayısı	40	22	29	3	5	1	100	37,88
İnşaat Halinde Parsel Sayısı	0	2	7	1	3	0	13	4,92
Proje Halinde Parsel Sayısı	0	18	4	3	9	1	35	13,26
Gayrı Faal / İflas Masası	3	3	1	2	0	0	9	3,41
Üretime Geçen Ve İnşaat Halinde Toplam Parsel Sayısı	40	24	36	4	8	1	113	42,80

16.2.2. Bilecik İlindeki Küçük Sanayi Siteleri

Tablo 16.4 Bilecik İlinde Faaliyet Gösteren Küçük Sanayi Siteleri

Adı	Faaliyet başlama yılı	Toplam alanı (hektar)	Yapılmış İş Yeri Sayısı	Dolu işyeri Sayısı	Boş işyeri Sayısı	Doluluk oranı	Yaklaşık istihdam
S.S.Bilecik Küçük San. Sit. Yapı Kooperatifi	1974	11,5	193	193	10	100%	579
Bozüyük Yeni Küçük Sanayi Sit.	1985	5,6	204	204	-	100%	612
Bozüyük Eski Küçük Sanayi Sit.	1974	-	126	126	-	100%	378
S.S. Söğüt Ertuğrul Toplu İşyeri Yapı Koop.	1997	1,1	62	50	10	80%	65
Pazaryeri Küçük Sanayi Sitesi	-	-	22	22	-	100%	22
Osmaneli Küçük Sanayi Sit.	2012	0,54	35	35	-	100%	45
Gölpazarı Küçük Sanayi Sit.	1975	1,2	40	40	-	100%	40

Kaynak: Bilecik Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü

16.2.3. Tamamlanan Küçük Sanayi Siteleri

16.2.3.1. Bilecik Küçük Sanayi Sitesi

İl merkezindeki tek Küçük Sanayi Sitesi Yapı Kooperatifi Sanayi ve Ticaret Bakanlığının %85 kredi desteği ile kurulmuştur. Bünyesinde üç blokta 198 işyeri ve sosyal tesisler bulunmakta olup boş işyeri bulunmamaktadır.

16.2.3.2. Bozüyük Küçük Sanayi Siteleri

Bozüyük ilçesinde 2 Küçük Sanayi Sitesi mevcut olup bunlar da Sanayi ve Ticaret Bakanlığının kredi desteği ile yapılmıştır. Bozüyük Küçük Sanayi Sitesinde 96 işyeri (Tabloda daha fazla gözükmesinin nedeni bölünme nedeniyledir), Bozüyük Yeni Küçük Sanayi Sitesinde 200 işyeri olup boş işyeri bulunmamaktadır.

16.3. BİLECİK İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Tablo 16.5 Sektör/Birimlere Göre Adana İlinde Yürütülen Teknolojik Dönüşüm Faaliyetleri

Faaliyet	Sektör/Birim	2016	2016 Yıl Sonu	Genel Toplam
Ar-Ge Merkezi	Cam ve Seramik Ürünleri		1	1
	İklimlendirme		1	1
Toplam Ar-Ge Merkezi			2	2

Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Bilecik İlinde 2016 yılında 3 faydalı model, 79 marka, 4 patent ve 8 dosyada 69 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 16.6 Bilecik İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı (%)	Toplam Türkiye Payı (%)
Faydalı Model Başvurusu	43	3	46	0,09	0,11
Marka Başvurusu	717	79	796	0,08	0,07
Patent Başvurusu[16]	93	4	97	0,06	0,21
Tasarım Başvurusu	251	69	320	0,18	0,06
Tasarım Dosya Sayısı	91	8	99	0,10	0,09
Genel Toplam	1.195	163	1.358	0,11	0,07

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

[16] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

16.4 BİLECİK İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 16.7 Bilecik İli KOSGEB Destekleri

<table>
<tr><th>Sıra</th><th colspan="2">Veri</th><th colspan="2">2016 Yılı</th><th colspan="2">İl Toplamı
(2012-2016 Yılları Arası)</th></tr>
<tr><td rowspan="3">1</td><td colspan="2">Toplam Destek Tutarı (TL)*</td><td colspan="2">1.862.593</td><td colspan="2">4.696.739</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td></tr>
<tr><td>300.000</td><td>60.000</td><td>300.000</td><td>60.000</td></tr>
<tr><td rowspan="7">2</td><td rowspan="7">Diğer Bilgiler</td><td>TEKMER / İŞBİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>İŞGEM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>LABORATUVAR HİZMETLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında düzenlenen 46 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 1.304 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.</td></tr>
<tr><td>YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında KOSGEB’in sunduğu hizmet ve destekleri tanıtmak amacıyla düzenlenen toplantı/etkinlik sayısı 50'dir.</td></tr>
<tr><td>DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER</td><td colspan="4">-</td></tr>
</table>

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 16.8 Bilecik İli TÜBİTAK Destekleri

Veri		2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	15.008	1.992.504
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	420.049	9.095.186
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	30.220	566.192
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	176.880	482.431
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	2.998	30.695

* 2017 sabit fiyatlarıyla

16.5 BİLECİK İLİ TİCARET YAPISI

16.5.1 Bilecik İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden %61 ile aldığı pay en büyük olan sektör gıda ürünlerinin imalatı olmuştur. Aynı zamanda, gıda ürünlerinin imalatı 13.411 çalışan sayısı ve 517 girişim sayısı ile istihdamda da en önemli sektör olmuştur (Tablo16.9).

Tablo 16.9 Bilecik İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar(İlk On Sektör)(%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	2.044	69	36,3
Gıda ürünlerinin imalatı	685	56	26,5
Elektrikli teçhizat imalatı	190	8	18,6
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	293	5	6,4
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	565	47	4,2
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	140	16	1,6
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	146	16	1,4
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	177	12	1,3
Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı	115	24	1,3
Giyim eşyalarının imalatı	429	5	0,8

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

16.5.2 Bilecik İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 16.4'te gösterilmiştir. Grafik 16.4'e göre 2016 yılında Bilecik İlinde ithalat 146.024.005 dolar, ihracat ise 77.230.987 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 223.254.992 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 16.4 Bilecik İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti(1000$)

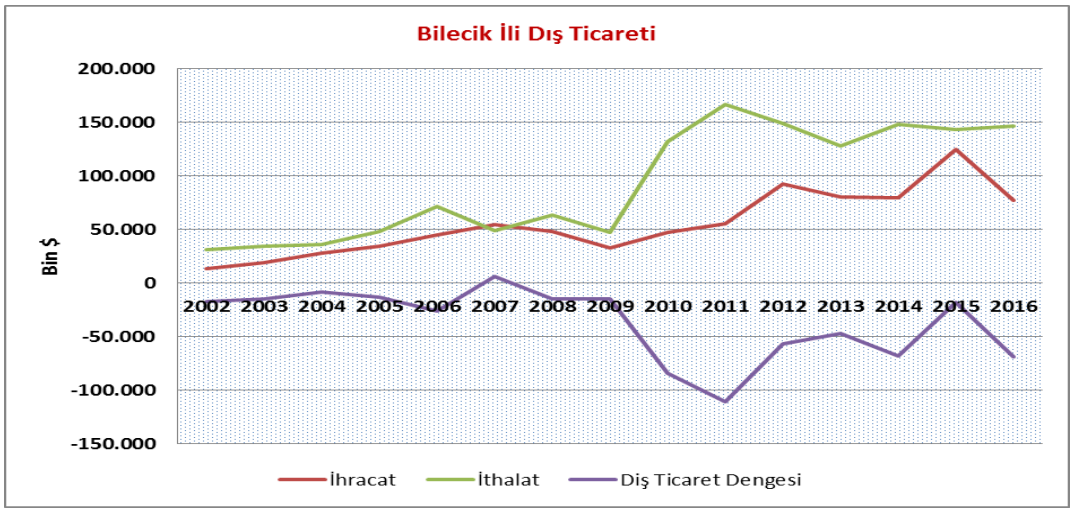

Kaynak: TÜİK

Bilecik ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %18,68 İngiltere olmak üzere, %14,18 ile Çin, %10,02 İtalya,%6 ile Almanya,%5,36 ile İsveç,%5,12 ile İspanya başta olmak üzere; ABD, Fransa, Yunanistan, Irak ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 16.5).

Grafik 16.5 Bilecik İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

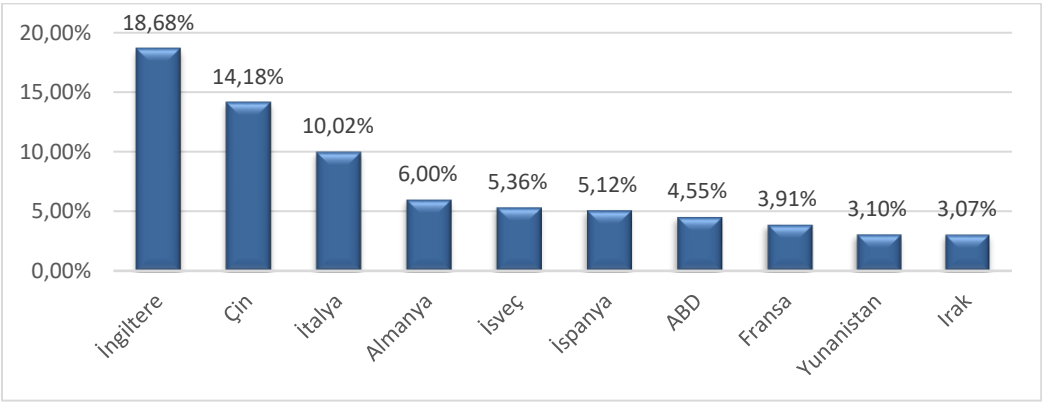

Kaynak: TÜİK

Bilecik ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk üç sırada %18,75 ile Rusya Federasyonu, % 16,35 ile Mozambik, %10,64 ile Vietnam olmak üzere, Hindistan, Umman, Çin, İspanya, İngiltere, Hollanda ve Almanya ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik16.6).

Grafik 16.6 Bilecik İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

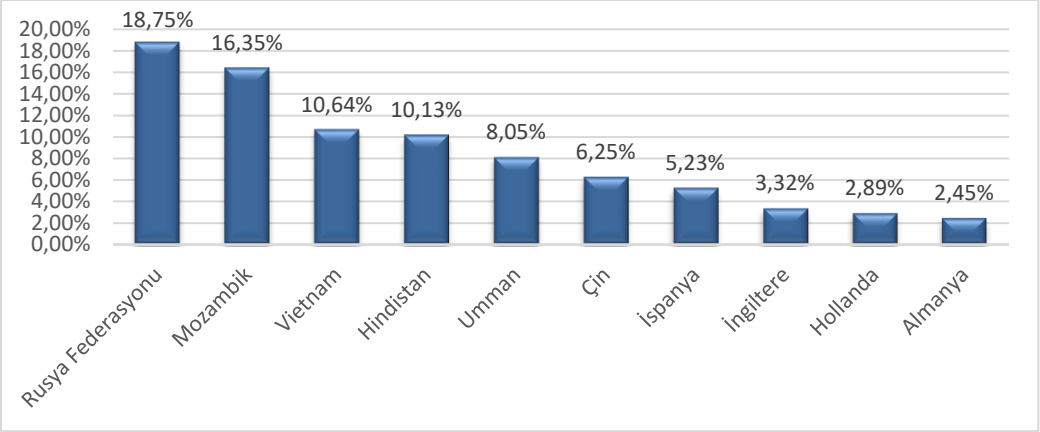

Kaynak: TÜİK

Bilecik ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %82,30'unu, il ithalatının da %88,79'unu oluşturmaktadır (Tablo 16.9).

Tablo 16.9. Kısımlara göre Bilecik ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri(1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim		20	2		5	4
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor		1.174				
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	11.494	8.641	11.563	20.746	11.705	13.112
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri			4		20	
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık		678	2.099	2.833	2.843	3.243
İmalat Sanayi	68.226	113.885	63.563	124.266	128.344	129.665
Toplam	**79.719**	**124.400**	**77.231**	**147.846**	**142.916**	**146.024**

Kaynak: TÜİK

Kaynak: TÜİK

Bilecik ilinin ihracatının %82,30'unu oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 16.10).

Tablo 16.10 2016 yılı Bilecik İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**63.563**
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	25.449
Ana metal sanayii	15.916
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	11.967
Temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ilişkin malzemelerin imalatı	3.105
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	1.731
Gıda ürünlerinin imalatı	1.358
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	1.316
Elektrikli teçhizat imalatı	1.017
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	853
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	200

Kaynak: TÜİK

Bilecik ilinin ithalatının %88,79'unu oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 16.11).

Tablo 16.11 2016 Yılı Bilecik İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**129.665**
Ana metal sanayii	74.242
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	40.621
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	5.159
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	4.831
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	2.390
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	934
Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	311
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	281
Giyim eşyalarının imalatı	232

Kaynak: TÜİK

Bilecik ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %34,09 ile alüminyum ve alüminyum eşya ilk sıradadır.(Tablo16.12)

Tablo 16.12 2016 yılı Bilecik İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Alüminyum ve alüminyumdan eşya	26.329.958	34,09
Seramik mamulleri	15.760.106	20,41
Tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento	11.826.564	15,31
Taş, alçı, çimento, amyant, mika veya benzeri maddelerden eşya	9.330.233	12,08
Eczacılık ürünleri	3.105.475	4,02
Süt ürünleri, yumurtalar, tabii bal, diğer yenilebilir hayvansal menşeli ürünler	1.780.736	2,31
Plastikler ve mamulleri	1.715.059	2,22
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	1.394.769	1,81
Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni	1.357.791	1,76
Demir veya çelikten eşya	1.187.271	1,54

Kaynak: TÜİK

Bilecik ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %52,17 ile alüminyum ve alüminyumdan eşya ilk sıradadır.(Tablo16.13)

Tablo 16.13 2016 yılı Bilecik İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Alüminyum ve alüminyumdan eşya	76.185.231	52,17
Taş, alçı, çimento, amyant, mika veya benzeri maddelerden eşya	38.623.318	26,45
Tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento	11.626.815	7,96
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	4.868.293	3,33
İnorganik kimyasallar, kıymetli metal, radyoaktif element, metal ve izotopların organik-anorganik bileşikleri	3.553.841	2,43
Metal cevherleri, cüruf ve kül	1.910.955	1,31
Yağlı tohum ve meyveler, muhtelif tane, tohum ve meyveler, sanayide ve tıpta kullanılan bitkiler, saman ve kaba yem	1.786.364	1,22
Plastikler ve mamulleri	1.322.015	0,91
Adi metallerden aletler, bıçakçı eşyası ve sofra takımları, adi metallerden bunların aksam ve parçaları	900.151	0,62
Canlı hayvanlar	886.289	0,61

Kaynak: TÜİK

16.6 İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

16.6.1 Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

Gerek yurt içinden, gerekse yurt dışından, gıda ve inşaat malzemeleri ile çeşitli sanayi ürünlerine talep söz konusudur. Talep edilen ürünlerden ekonomik açıdan yörede üretilmesi mümkün olanların üretimine yönelik yatırımlar, yatırım grupları temelinde aşağıda verilmiştir.

- Gıda Sanayinde Yapılacak Yatırımlar
  Süt ve süt ürünleri üretimi
  Et ve et ürünleri üretimi
  Sebze ve meyve üretimi
- Tekstil Sektöründe Yapılacak Yatırımlar
  Hazır giyim üretimi
  İp ve kumaş üretimi
- Madeni Eşya Sanayinde Yapılacak Yatırımlar
  Hırdavat malzemeleri
  Tıbbi aletler
  Alternatif Yatırım Konuları
  Rüzgar enerjisi üretimi
- Ağır Sanayinde Yapılacak Yatırımlar

  Demir çelik üretimi

16.6.2 Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

Doğal kaynak potansiyelini meydana getiren tarım, hayvancılık, ormancılık sektörleri ile madencilik ve sanayi sektörüne dayalı olarak yörede yapılabilecek yatırımlar, yatırım grupları temelinde aşağıda verilmiştir.

- Tarım Sektöründe Yapılacak Yatırımlar:
  Seracılık ve meyvecilik
  Yem ve Yem bitkileri üretimi
- Soğuk Hava Depoları oluşturulması
- Hayvancılık Sektöründe Yapılacak Yatırımlar

  Besicilik

  Et işleme tesisleri

  Süt ve süt ürünleri tesisleri oluşturulması
  Orman Ürünleri Sanayinde Yapılacak Yatırımlar

  Kapı ve pencere üretimi

  Parke Üretimi
- Madencilik Sektöründe Yapılacak Yatırımlar:

Daha verimli mermer yataklarının belirlenmesi ve işletilmesi

16.7 SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. **Söğüt, Osmaneli ve Pazaryeri OSB'lerindeki Altyapı ve Yatırımcı Problemi**

   Çözüm: OSB'lerin alt yapı sorunlarının bir an önce tamamlanarak, ile gelecek yatırımların tek bir merkezden yönlendirilmesi ve yatırım için ilin yurt içi ve yurt dışı fuarlarda tanıtımının yapılması.

2. **Nitelikli İşgücü ve İstihdam Sorunu**

   Çözüm: Mesleki ve teknik eğitim, ilin ihtiyaçlarına göre yeniden yapılandırılıp geliştirilerek, iş gücü niteliğinin artırılması, mesleki eğitim ve işveren entegrasyonunun sağlanması ve bu yolla staj, uygulamalı eğitim, ortak uygulama merkezleri alanları ile istihdam garantili kursların sayısının artırılması.

3. **Kurumsallaşma Problemi**

   Çözüm: İşletmelerde kurumsal kaynak planlaması kullanımının ve sertifika alımlarının teşvik edilmesi (ISO, 9001, İş güvenliği vb.) ve verimlilik sistemleri kullanımının yaygınlaştırılması (Toplam Kalite Yönetimi gibi).

4. **AR-GE Bilgi Eksikliği**

   Çözüm: İldeki sanayi işletmelerinde, AR-GE ve yenilikçiliği artırarak kuruluşların işbirliği oluşumlarının etkinliğinin ve yeni oluşumların sayısının, endüstriyel tasarım, faydalı model ve patent sayısının artırılmasına yönelik firmalara bilinç oluşturulması için gerekli eğitimler verilmesi.

5. **Markalaşma ve Girişimcilik Bilinç Eksikliği**

   Çözüm: İşletmelerin girişimcilik faaliyetlerini artırmada finansal kaynaklara ulaşımını kolaylaştırmak için teknik destek verilmesi (AB destekleri, TÜBİTAK destekleri, Hibe programları gibi) ve markalaşmaya yönelik eğitim, danışmanlık ve tanıtım faaliyetlerinin yaygınlaştırılması.

6. **Üniversite –Sanayi İşbirliğinin Sağlanamaması**

   Çözüm: İlde bulunan üniversitenin yeni açılması ve Üniversite-Sanayi işbirliği toplantılarının 2012 yılında başlaması nedeniyle işbirliği ortamı sağlanması yönünde çalışmalar devam etmektedir.

7. **Ulaşım Altyapısının Güçlendirilmesi Çalışmalarının Tam Bitmemesi**

   Çözüm: Taşımacılığın ağırlıklı olarak karayolu ağına yüklenmesi, taşıma türleri arasında dengesiz ve verimsiz bir ulaşım sisteminin oluşmasına sebep olduğundan, karayolu, demir yolu, deniz yolu (limanlar) ve hava yolu arasında entegrasyonun sağlanması ve ilde kurulacak olan lojistik köy projesinin hızlandırılması.

8. **Sorun: Girişimcilik Kültürünün Geliştirilememesi**

Çözüm: Bölgesel ve sektörsel olarak verilen teşvikler, yardımlar ve hibelerin artırılarak bunlar hakkında firmaların ve girişimcilerin tek merkezden yoğun bir eğitim programıyla duyurularak bilgilendirilmesi.

9. **Sürdürülebilir Sanayi ve Enerji Bilinç Eksikliği**

   Çözüm: Sürdürülebilir kalkınma ilkelerini ülke politikaları ve programları ile bütünleştirme ve çevresel kaynakların yok oluşunu tersine çevirmek için, katı atık bertaraf ve depolama sistemlerinin iyileştirilmesi, geri kazanımın yaygınlaştırılması, çevreye duyarlı sanayi yapısı oluşturulması ve yenilenebilir enerji potansiyelinin kullanılması.

10. **İhtisas OSB'nin Olmayışı**

    Çözüm: Aynı sektör grubunda ve bu sektör grubuna ait alt sektörlerde faaliyet gösteren tesislerin yer aldığı OSB'lerin ilde kurulması, sanayinin sektörel olarak dağılımını toplulaştıracak ve kaynakların verimli olarak kullanılmasını, görüntü ve çevre kirliliğini en aza indirgeyerek yatırımların ilde homojen olarak dağılımını sağlayacaktır.

2016 Yılı Sanayi Durum Raporunda "İl Sanayisinin Güncel Sorunları ve Çözüm Önerileri" Başlığı Altında Yer Alan Hususlarda Kaydedilen Gelişmeler

1. Söğüt, Osmaneli ve Pazaryeri OSB'lerindeki Altyapı ve Yatırımcı Problemi

2016 Yılı I.ve II Dönem Bilecik İlinde Bulunan OSB'lere ait parsellerin tahsisi, satışı ve devir işlemleri ile ruhsat ve izinleri durumlarının izlenmesi ve sorunların giderilmesiyle ilgili toplantılar yapıldı.

2. Üniversite –Sanayi İşbirliğinin Sağlanamaması

1. Bilecik İlinde henüz Teknoloji Geliştirme Bölgesi bulunmamaktadır. Üniversite Sanayi İşbirliği hedef alınarak 06/07/2001 tarihli ve 24454 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 4691 Sayılı "Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu" na göre 22 Ağustos 2003 tarihinde Bakanlar Kurulu'nun kararı ile kurulan Eskişehir Teknoloji Geliştirme Bölgesi (ETGB) ve yönetici şirket olarak atanan Anadolu Teknoloji Araştırma Parkı (ATAP) A.Ş. ile Üniversite işbirliği çerçevesinde, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi'nin yerleşkesi sınırları içerisinde Eskişehir Teknoloji Geliştirme Bölgesi Ek alanı oluşturulma ile ilgili Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Rektörlüğü ile ATAP A.Ş. yönetimi arasında 21/11/2012 tarihli protokol imzalanmıştır, ancak Bilecik Şeyh EdebaliÜniversitesi bağımsız bir bölge kurmak için çalışma başlatmıştır.

2. Yıl içerisinde kamu-üniversite-sanayi işbirliğini güçlendirmeye yönelik Bilecik ve Bozüyük Ticaret ve Sanayi Odaları ve Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı (BEBKA) ile irtibata geçilmiş, Bilecik Şeyh Edebalı Üniversitesi'nin çeşitli bölümleri ile karşılıklı çalışma ziyaretleri gerçekleştirilmiş; İlde bulunan 6 adet Organize Sanayi Bölgesinde faaliyet gösteren firmalara ziyaretleri yapılmış, çeşitli sivil toplum kuruluşlarıyla bir araya gelinmiştir.

Kamu Üniversite Sanayi İşbirliği(KÜSİ) Planlama ve Geliştirme Kurulu kararları gereği işletme ziyaretleri yapılmaktadır.2016-2017 yılında 40 civarında ziyaret yapılmıştır.

3. Kamu Üniversite Sanayi İşbirliği(KÜSİ) Planlama ve Geliştirme Kurulu 2016 yılı II. Toplantısında alınan karar gereği, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi bünyesinde kurulu bulunan Doğaltaş Teknojileri Araştırma Merkezi (MARAL) ve Endüstriye Dayalı Mesleki Eğitim Merkezi'nin (EDMEM) il sanayi sektörüne verecekleri hizmetler konusunda çalışma yapılması kararı alınmıştır.
Karar gereği çalışmalar devam etmekte olup, 23 Mayıs 2017 tarihinde Üniversitenin koordinasyonunda bir toplantı yapılmıştır. Toplantı kararları KÜSİ İl kurulunda değerlendirilecektir.

3. Girişimcilik Kültürünün Geliştirilememesi

1. Kamu Üniversite Sanayi İşbirliği(KÜSİ) Eylem Planı kapsamında ilde AR-GE Reform Paketi tanıtımı, AR-GE Merkezlerine sağlanan destekler gibi konularda 2016-2017 yıllarında ilde 7 toplantı düzenlenmiştir.

2. Mühendislik Fakültesi son sınıf öğrencilerine yönelik Üniversite tarafından 8. yarıyıla "Mühendislikte Kariyer Planlama ve Geliştirme" dersi açılmış ve bu derslerin işletme yetkilileri tarafından verilmesi İl Müdürlüğümüz koordinasyonunda gerçekleştirilmiştir.

17. BİNGÖL İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

17.1. BİNGÖL İLİ SANAYİ YAPISI

Bingöl İlinde sanayi düşük ivme ile gelişmektedir. Ancak devlet teşvikleri ve yapılan hibe yardımları, Bakanlar Kurulu Kararı 11/01/2017 Tarih ve 29945 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Cazibe Merkezleri Programının (CMP) uygulanmaya başlamasıyla birlikte ile profesyonel anlamda yatırım yapmak isteyen girişimci sayılarında artış olmuştur. Özellikle Bingöl ilinin coğrafi şartları göz önünde bulundurulduğunda yatırımcıya yer tahsis etme konularında sıkıntı yaşandığı gözlenmektedir. Ancak ilde yeraltı kaynaklarının ekonomiye kazandırılması, tarım ve hayvancılığın canlandırılması ile bunlara destek olarak sanayi sektörleri öne çıkar. Türkiye Cumhuriyeti ve Avrupa Birliği tarafından finanse edilen, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı otoritesinde yürütülen Rekabetçi Sektörler Programı kapsamında, Fırat Kalkınma Ajansı tarafından Bingöl İl Özel İdaresi, Bingöl Belediyesi ve Bingöl Ticaret ve Sanayi Odası ortaklığıyla yürütülen Bingöl İş Geliştirme Merkezi (İŞGEM) Projesiyle, Bingöl'de bir İş Geliştirme Merkezi oluşturularak KOBİ'lerin ihtiyaç duyduğu yönetim danışmanlığı desteği, finans kaynaklarına erişim imkânı, uygun koşullarda iş yeri mekânı, ortak ofis ekipmanı ve ofis hizmetleri sunarak girişimciler için en kritik zamanlar olan ilk yılların sağlıklı bir şekilde atlatılması ve KOBİ'lerin büyümelerinin sağlaması amaçlanmaktadır. Böylelikle, Bingöl'ün girişimcilik kültürünün ve rekabet edebilirliğinin güçlenmesi ile istihdamın artması hedefleniyor.

Toplamda 12 dönümlük araziye yapılacak olan Bingöl İŞGEM, 100, 150 ve 500 metrekare büyüklüğündeki 22 atölye, soğuk hava deposu ve idare binasını içeren ve toplam 6.052 metrekarelik kapalı alana sahip olacaktır. Yaklaşık 5 milyon Euro'luk bütçeyle gerçekleştirilecek projeyle 220 civarı kişiye istihdam sağlanması öngörülmektedir.

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

17.1.1. Bingöl İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Bingöl ili Doğu Anadolu Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 1).

Doğu Anadolu Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Bingöl ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %3,4'lük oran ile bölgede dokuzuncu sırada yer almaktadır.

Grafik 17.1 Doğu Anadolu Bölgesinde Yer Alan İllere Göre Sanayi İşletmelerinin Dağılımı (%)

a. Ölçek Dağılımı

Bingöl ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, % 53,2'si Mikro, % 32,3'ü Küçük, %11,3'ü Orta ve %3,2'si Büyük Ölçekli işletmelerdir (Grafik 17.2).

Grafik 17.2 Bingöl İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

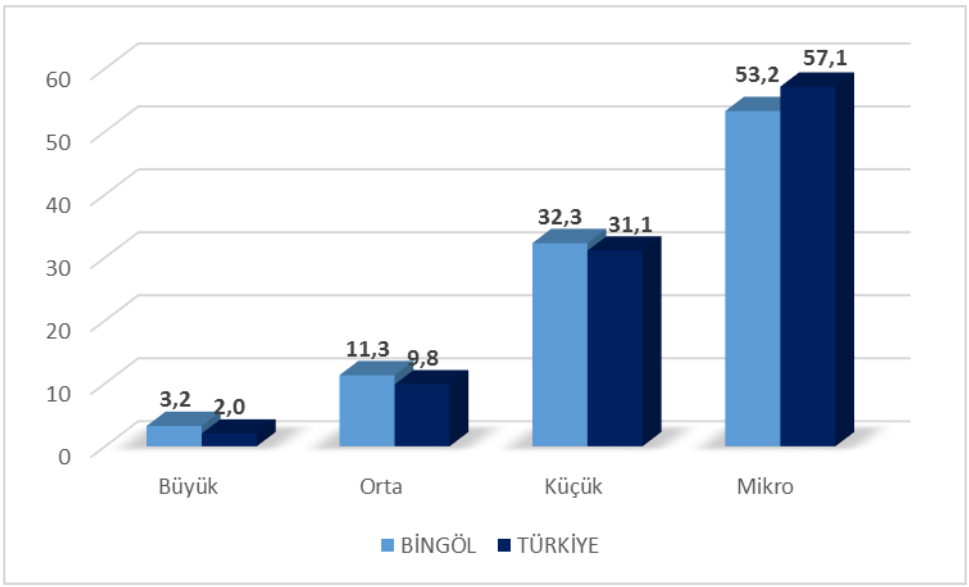

b. Sektörel Dağılım

Bingöl ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %49,3 ile Giyim eşyaları, ikinci sırada %13,5 ile Gıda ürünleri ve üçüncü sırada ise % 10,2 ile Diğer madencilik ve taş ocakçılığı sektörü yer almaktadır (Grafik 17.3).

Grafik 17.3 Bingöl İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

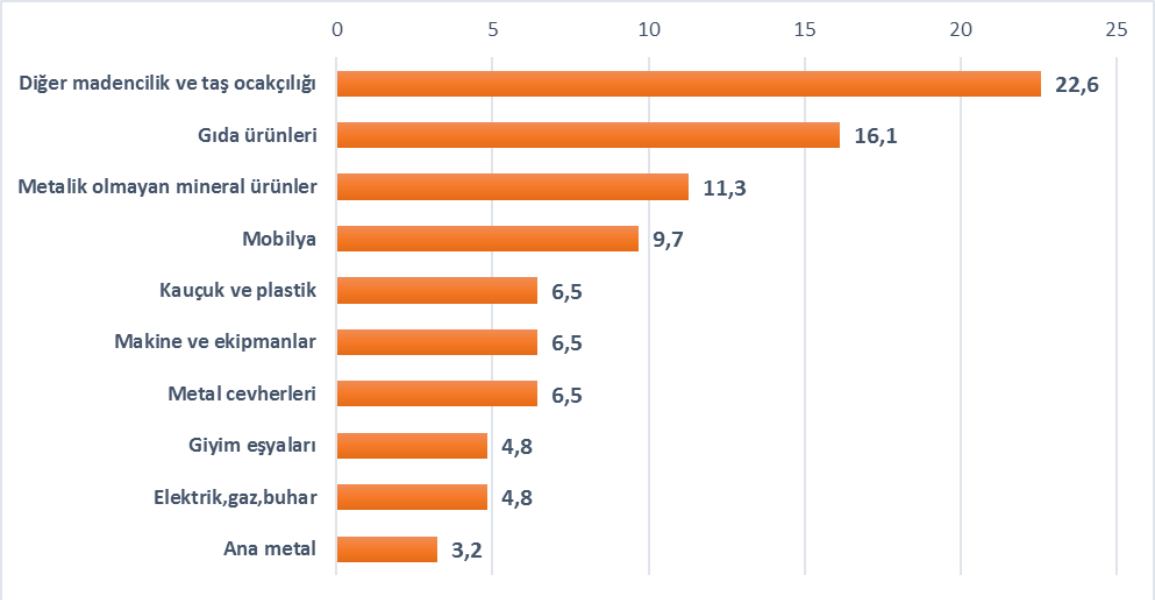

c. Çalışan Sayısı

Bingöl İlinde sanayi sektöründe istihdamda %23,13 ile Diğer madencilik ve taş ocakçılığı sektörü, %22,54 ile Metalik olmayan mineral ürünler sektörü, %13,06 ile Giyim eşyaları sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın % 0,06'sı Bingöl ilinde gerçekleşmektedir. (Tablo 17.1).

Tablo 17.1: Bingöl İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	471	23,13	2,16
Metalik olmayan mineral ürünler	459	22,54	5,98
Giyim eşyaları	266	13,06	8,79
Petrol ürünleri	216	10,61	0,28
Gıda ürünleri	185	9,09	12,75
Elektrik,gaz,buhar	118	5,80	0,69
Metal cevherleri	69	3,39	0,49
Mobilya	54	2,65	3,80
Ana metal	26	1,28	4,29
Makine ve ekipmanlar	19	0,93	6,71
Genel Toplam	***2036***	-	***0,06***

Bingöl İlinde Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Büyük İşletme aşağıda sıralanmıştır:

- Özaltın İnşaat Ticaret Ve Sanayi A.Ş.-Kiğı Şubesi
- Öz Barut İnşaat Gıda Tekstil Temizlik Akaryakıt Madencilik Nakliye Ticaret Ve Sanayi
- Züfer Arslan-Arslan Ticaret-Marka Süper Binkor
- Binsu İç Ve Dış Ticaret Limited Şirketi
- Dimin Madencilik Sanayi Ve Ticaret A.Ş.

17.2. BİNGÖL İLİNDE SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 17.2: Bingöl İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Bingöl	-	1	1

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

17.2.1. Bingöl İli Organize Sanayi Bölgesi

Yaklaşık 550 kişinin istihdamı gerçekleştirilen Organize Sanayi Bölgesi Bingöl – Diyarbakır Devlet kara yoluna 2 km. mesafede Ardıç Köyü sınırları içerisinde kurulmuştur. Genç İlçe merkezinde geçen demir yoluna yaklaşık 12 km. mesafededir. il Organize Sanayi Bölgesine ait arsa tahsis durumu aşağıya çıkarılmıştır.

Tablo 17.3 Bingöl İli Organize Sanayi Bölgesi

Toplam Alan	72 Hektar
Parsel Sayısı	47 Adet
Parsellerin Arsa Bedelleri	BEDELSİZ
Parsel Yüzölçümleri	3000-5000-10.000-15.000-20.000 (m^2)
Tahsisi Yapılan Parsel Sayısı	40 Adet
Arsa Tahsisi Yapılan Firma Sayısı	40 Adet
İnşaatı Tamamlanan Firma Sayısı	31 Adet
Üretime Geçen Firma Sayısı	21 Adet
Boş Parsel Sayısı	7
Elektrik Durumu	Mevcut

17.2.2. Bingöl İlindeki Sanayi Siteleri

Merkez Sanayi Sitesi: Toplam 281 adet Esnaf ve Sanatkârlara ait işyeri 1 adet idari bina ve 24 adet satış mağazalarından ibaret olarak çalışmalarını yürütmektedirler. Toplam 1124 kişinin istihdam etmekte olup ortalama bir işyerine 4 işçi düşmektedir.

Tablo 17.4 Merkez Sanayi Sitesi Mevcut Durumu

İşyeri Sayısı	281
Faaliyete Geçen İşyeri	281
Çalışan Sayısı	1124

Kaynak: Bingöl Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü

Bingöl-Solhan Sanayi Sitesi: Bingöl-Solhan Sanayi Sitesi Projesi, "50 İşyeri, %70 Kredi Oranı" karakteristiği ile 2000 yılı Bakanlığımızın yatırım programına alınmıştır.118.482 m^2 alan üzerinde kurulmuş bulunan Sanayi Sitesindeki 50 işyerinden 49 adedi dolu olup 1 adet iş yeri boş olmakla beraber yaklaşık 96 kişi çalışmaktadır.

Tablo 17.5 Bingöl-Solhan Sanayi Sitesi Mevcut Durumu

İşyeri Sayısı	50
Faaliyete Geçen İşyeri	49
Çalışan Sayısı	98

Kaynak: Bingöl Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü

Genç Sanayi Sitesi: 78 üyesi bulunan Genç SS işyerinin ihalesi 25.03.2008 tarihinde yapılmıştır. Toplam 78 işyerinden 50 adedi dolu olup 28 adet iş yeri boş olmakla beraber bir işyerine ortalama 2 işçi düşmektedir.

Tablo 17.6 Genç Sanayi Sitesi Mevcut Durumu

İşyeri Sayısı	78
Faaliyete Geçen İşyeri	50
Çalışan Sayısı	100

Kaynak: Bingöl Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü

Karlıova Sanayi Sitesi: Yer seçimi Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca yapılmış, altyapısı Fırat Kalkınma Ajansı 1.112.688 TL bütçeli projede 834.516 TL hibe desteğiyle 2016 yılında tamamlanmış, üst yapı çalışmalarına 2017 yılında başlanmıştır.

Kısım Sanayi Sitesi: Bingöl – Muş Karayolunun 11. Km'sinde 706 dönümlük alandaki 501 işyeri için (450 m² - 250 adet, 300 m² - 166 adet ve 150 m² - 85 adet) hem alt yapı hem üst yapı bileşenlerinin Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın kredisi kullanılarak proje çalışmalarına başlanılmıştır. 2017 yılı Bakanlık Programına alınmıştır. Öngörülen tamamlanma süresi 4 yıl (2017 – 2020)'dır. Projenin toplam bütçesi 129.057.000 olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda meslek dağılım aşağıdaki gösterilen şekilde planlanmıştır.

17.3 BİNGÖL İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Bingöl İlinde 2016 yılında 1 faydalı model ve 31 marka başvurusu yapılmıştır.

Tablo 17.7 Bingöl İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı (%)	Toplam Türkiye Payı (%)
Faydalı Model Başvurusu	3	1	4	0,03	0,01
Marka Başvurusu	260	31	291	0,03	0,03
Patent Başvurusu[17]	9	0	9	0,00	0,02
Tasarım Başvurusu	2	0	2	0,00	0,00
Tasarım Dosya Sayısı	2	0	2	0,00	0,00
Genel Toplam	276	32	308	0,02	0,02

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

[17] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

17.4 BİNGÖL İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 17.8 Bingöl İli KOSGEB Destekleri

<table>
<tr><th>Sıra</th><th colspan="2">Veri</th><th colspan="2">2016 Yılı</th><th colspan="2">İl Toplamı
(2012-2016 Yılları Arası)</th></tr>
<tr><td rowspan="3">1</td><td colspan="2">Toplam Destek Tutarı (TL)*</td><td colspan="2">2.451.661</td><td colspan="2">8.471.028</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td></tr>
<tr><td>227.250</td><td>45.950</td><td>527.250</td><td>91.295</td></tr>
<tr><td rowspan="7">2</td><td rowspan="7">Diğer Bilgiler</td><td>TEKMER / İŞBİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>İŞGEM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>LABORATUVAR HİZMETLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında düzenlenen 29 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 745 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.</td></tr>
<tr><td>YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında KOSGEB'in sunduğu hizmet ve destekler hakkında 7 adet bilgilendirme toplantısı ve 1 adet il dışı fabrika ziyareti gerçekleştirilmiştir.</td></tr>
<tr><td>DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER</td><td colspan="4">-</td></tr>
</table>

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 17.9 Bingöl İli TÜBİTAK Destekleri

Veri		2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	453.853	2.238.255
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	34.219	34.219
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	804	632.610
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	80.400	296.105
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	0	0

* 2017 sabit fiyatlarıyla

17.5 BİNGÖL İLİ TİCARET YAPISI

Ticari faaliyetler et sakatat, süt ürünleri, su ürünleri, tarım, arıcılık, her türlü hayvan alımı ve satımı, tekstil, çimento, taş ocakçılığı, meyve-sebze yetiştiriciliği, inşaat, bakım ve onarım işleri, plastik ve demir doğramacılığı ile mobilyacılık sıralanabilir. Bingöl, sahip olduğu ve muhtemel maden rezervleri ile de dikkat çekmektedir. Bingöl ili dahilinde maden kaynaklarından önemli ölçüde görünür ve muhtemel rezervler vardır. Bunların başlıcaları demir, kömür, bakır, kurşun, çinko, çimento hammaddesi, disten, fosfat, kaolin gibi maddeler önemli bir seviyede olup, işletilebilir durumdadır. Tarım alanında ise yeni barajlar ve sulama projeleriyle daha da artan sulanabilir tarımsal arazi varlığı bakımından elverişli bir görüntü sergilemektedir.

17.5.1 Bingöl İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektör %39,7 ile diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı olmuştur. Çalışan sayısının ve girişim sayısının en fazla olduğu sektör gıda ürünlerinin imalatı sektörü olmuştur (Tablo 17.10).

Tablo 17.10 Bingöl İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar(İlk On Sektör) (%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	381	20	39,7
Gıda ürünlerinin imalatı	414	41	18,2
Giyim eşyalarının imalatı	214	10	10,4
Mobilya imalatı	159	21	7,3
Ana metal sanayii	76	6	5,2
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	21	10	4,0
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	40	19	3,8
Tekstil ürünlerinin imalatı	56	3	3,5
Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı	3	4	1,7
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	20	7	1,7

Girişimci Bilgi Sistemi

17.5.2 Bingöl İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 17.4'te gösterilmiştir. Grafik 17.4'e göre 2016 yılında Bingöl İlinde ithalat 1.367.544 dolar, ihracat ise 1.202.312 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 2.569.856 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 17.4. Bingöl İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti(1000$)

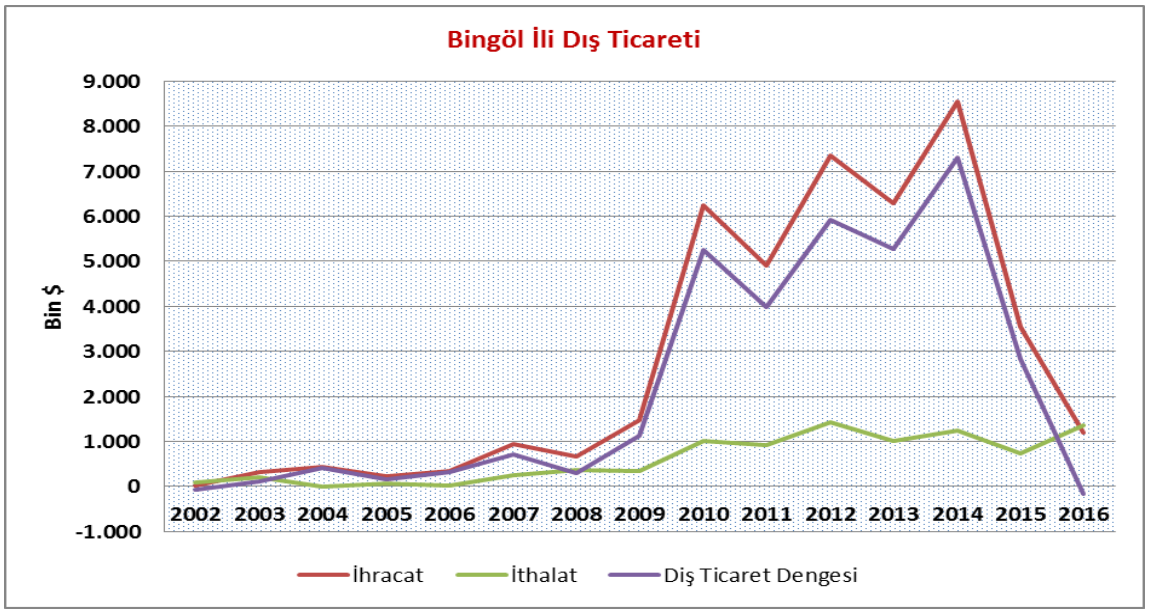

Kaynak: TÜİK

Bingöl ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk üç sırada %39,76 ile Suudi Arabistan, %24,93 ile Almanya, %10,66 ile Irak yer alırken Zambia, İsrail, Çek Cumhuriyeti, Suriye, Yunanistan, Libya ve Bulgaristan ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir.(Grafik17.5)

Grafik 17.5 Bingöl İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

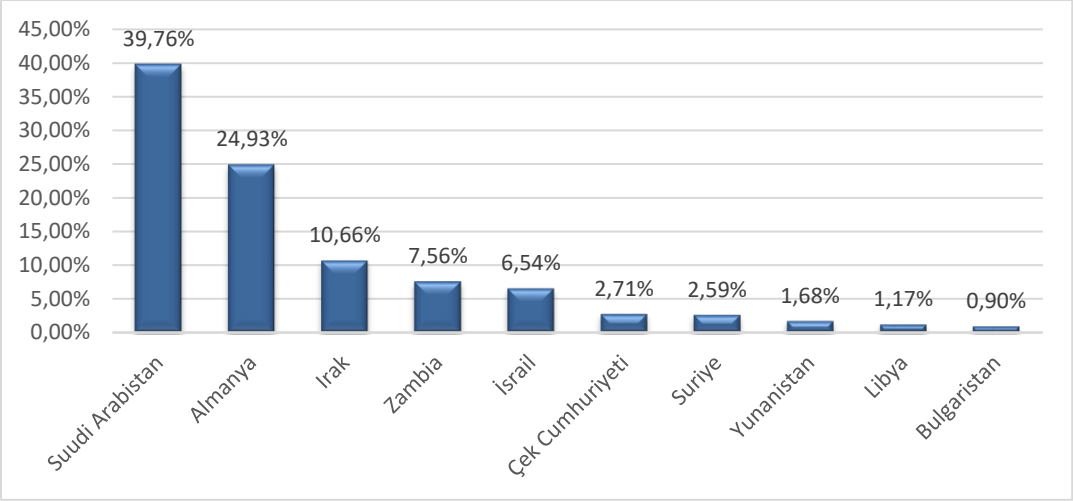

Kaynak: TÜİK

Bingöl ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %58,98 ile Fransa olmak üzere, İtalya, BAE, Çin, Çek Cumhuriyet, Katar, Almanya, Ukrayna, İsveç ve ABD ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik17.6).

Grafik 17.6 Bingöl İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

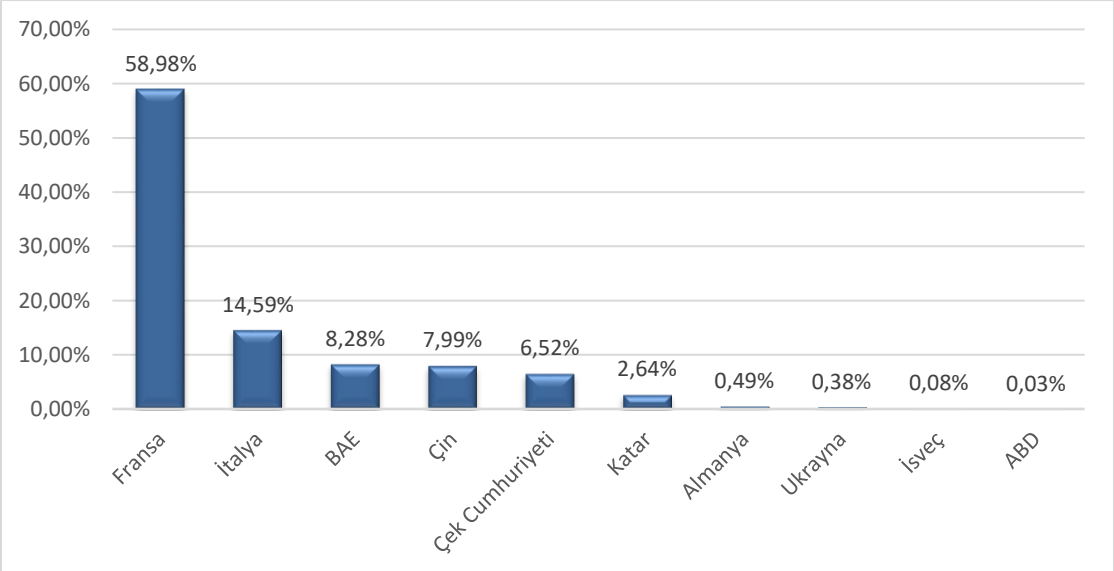

Kaynak: TÜİK

Bingöl ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının % 90,26'sını, il ithalatının da %82,53'ünü oluşturmaktadır (Tablo17.11).

Tablo 17.11 Kısımlara göre Bingöl ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri(1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	1		2			
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	12		10			
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri						149
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık		43	106	265	4	89
İmalat Sanayi	8.539	3.515	1.085	975	730	1.129
Toplam	**8.551**	**3.559**	**1.202**	**1.240**	**733**	**1.368**

Kaynak: TÜİK

Bingöl ilinin ihracatının % 90,26'sını oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo17.12).

Tablo 17.12 2016 yılı Bingöl İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**1.085**
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	565
Mobilya imalatı	186
Gıda ürünlerinin imalatı	159
Elektrikli teçhizat imalatı	68
Tekstil ürünlerinin imalatı	43
İçeceklerin imalatı	33
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	14
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	5
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	5
Ana metal sanayii	2

Kaynak: TÜİK

Bingöl ilinin ithalatının %82,53'ünü oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 17.13).

Tablo 17.13 2016 yılı Bingöl İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**1.129**
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	981
Elektrikli teçhizat imalatı	105
Diğer imalatlar	35
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman vb. malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	5
Ana metal sanayii	1
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	1
Temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ilişkin malzemelerin imalatı	0
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	
Mobilya imalatı	
Gıda ürünlerinin imalatı	

Kaynak: TÜİK

Bingöl ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %46,32 ile taş, alçı, çimento, amyant, mika veya benzeri maddelerden eşya ilk sıradadır (Tablo 17.14).

Tablo 17.14 2016 yılı Bingöl İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Taş, alçı, çimento, amyant, mika veya benzeri maddelerden eşya	556.914	46,32
Mobilyalar, yatak takımları, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar vb., prefabrik yapılar	216.763	18,03
Sebzeler, meyveler, sert kabuklu meyveler ve bitkilerin diğer kısımlarından elde edilen müstahzarlar	159.294	13,25
Süt ürünleri, yumurtalar, tabii bal, diğer yenilebilir hayvansal menşeli ürünler	105.903	8,81
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	40.076	3,33
Meşrubat, alkollü içkiler ve sirke	32.602	2,71
Dokunabilir maddelerden hazır eşya, takımlar, kullanılmış giyim ve dokunmuş diğer eşya, paçavralar	20.679	1,72
Özel dokunmuş mensucat, tufte edilmiş dokunabilir mensucat, dantela, duvar halıları, şeritçi ve kaytancı eşyası, işlemeler	18.741	1,56
Metal cevherleri, cüruf ve kül	10.114	0,84
Alüminyum ve alüminyumdan eşya	7.310	0,61

Bingöl ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %71,77 ile kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları ilk sıradadır (Tablo17.15).

Tablo17.15 2016 yılı Bingöl İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	981.432	71,77
Alüminyum ve alüminyumdan eşya	149.289	10,92
Mobilyalar, yatak takımları, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar vb., prefabrik yapılar	99.944	7,31
Canlı hayvanlar	89.121	6,52
Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi, cerrahi alet ve cihazlar, bunların aksam, parça ve aksesuarı	28.768	2,10
Kişisel eşyalar, deniz ve hava taşıtlarına verilen kumanya ve malzeme (yakıtlar hariç)	6.656	0,49
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	5.752	0,42
Ağaç ve ahşap eşya, odun kömürü	5.219	0,38
Demir ve çelik	1.147	0,08
Eczacılık ürünleri	216	0,02

Kaynak: TÜİK

17.6 İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

17.6.1 Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

İlde öne çıkan yatırımlar göz önüne alındığında öncelikli sırayı beton santralleri, kaya ocağı işletmeciliği, kum yıkama eleme tesisleri, teknolojiye uygun geniş kapasiteli yeni tuğla fabrikası, Bims fabrikası, beton boru fabrikaları, parke fabrikaları, karo imalatları, kaliteli asfalt üretimi için BSK (sıcak asfalt) fabrikası, Organize Sanayi Bölgesi'nde kurulan gıda fabrikaları, reçel fabrikası, kuru gıda fabrikaları, alüminyum işleme tesisi, sac üretim fabrikası, un fabrikası, yem fabrikası, tekstil sektöründe fason üretim yapan üç yüz kişilik tekstil atölyesi gibi yatırımları saymak mümkündür. Küçük çaplarda üretimler olmasına rağmen yüzlerce kişiye istihdam alanları yaratılmıştır. İli temsil eden yüksek katma değerli ve ileri teknolojiyi kullanan yatırımlar olmamakla beraber örnek olması sebebiyle önem kazanmışlardır.

Tarıma dayalı sanayinin geliştirilmesi Bingöl ili için önem arz etmektedir. Özellikle ekonomik değeri yüksek ceviz, elma, fasulye gibi tarımsal ürünlerin ham olarak değil bölgeye katma değer sağlayacak reçel, turşu, konserve vb. şekilde farklılaştırılarak paketlenip satılması üzerine yapılacak yatırımlara ihtiyaç görülmektedir.

Ayrıca Tarımın bir alt dalı olan hayvancılık ürünlerinin entegre tesislerle işlenmesine yönelik yatırımlar özellikle et, bal ve süt ürünlerinin değerlendirilmesi de il ekonomisinin canlanmasına destek olacaktır

Konserve üretim tesisleri	Reçel ve marmelat üretim tesisleri
Deri ve Ayakkabı imalat tesisleri	Tekstil (Fason İmalat)
Karma yem üretim tesisleri	Bisküvi ve gofret üretim tesisleri
Çağrı Merkezleri	Özel Hastane
Entegre süt işleme tesisleri	Entegre et işleme tesisleri
Bal İşleme ve Paketleme	Bakliyat işleme ve paketleme
Öğrenci Yurtları yatırımları	Termal Turizm

17.6.2 Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

- **Reçel, Konserve Ve Turşu Sektörü**

Bingöl'de önemli oranda meyve üretimi yapılmaktadır. Meyveciliğin katma değerini yükseltecek olan reçel ve konserve sektörü bölgede geliştirilebilir. İlde önemli bir değere sahip olan elmanın yanı sıra armut, erik, kayısı, kiraz, vişne, dut ve ceviz üretimi de işlenebilir hacimlerdedir. Ek olarak bölgede taze fasulyede de yeterli üretim hacmi vardır. Bu alanda sektörün geliştirilmesi ürün kalitesini de beraberinde getirecektir.

- **Bal**

Organik bal üretiminde de son derece elverişli koşullara sahip olan il bu alandaki potansiyeli ile rekabet üstünlüğü sağlayabilir. Bal ithal eden ülkelerin profilleri göz önünde bulundurularak, talep edilen ürünün bir an önce geliştirilmesi bölge için hayati önem arz etmektedir.

- **Su Ürünleri**

İl genelinde şuan aktif olarak çalışan 3 ton kapasiteli bir alabalık tesisi mevcuttur. Özlüce barajında 2013 yılı itibariyle hali hazırda Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğünce ve Elazığ Su Ürünleri Araştırma Enstitüsünce çalışmalar yapılmakta olup, bu çalışmalar Özlüce Barajındaki yatırım türünün şekillenmesinde yol gösterici olacaktır. Baraj kuluçkahane tesisleri ve ağ kafesleri tesisleri açısından değerlendirilecek olup bu çalışmalar diğer tamamlanacak barajlar üzerinde de yapılacaktır.

- **Hayvancılık Ürünleri**

İlin sahip olduğu hayvancılık geleneği ile geniş mera ve çayır alanları başta küçükbaş olmak üzere hayvancılığı ön plana çıkarmaktadır. Bölgenin en önemli geçim kaynaklarından biri olan hayvancılık, sağladığı istihdam, beslenme ve birçok sektöre girdi sağlaması açısından büyük önem arz etmektedir. Sektördeki yoğun devlet destekleri ve ilin coğrafi konumunun

getirdiği pazarlama imkânları da sektörün gelişme potansiyeline olumlu katkı sağlamaktadır. Kanatlı Hayvan yetiştiriciliğinin başlatılması ile bu sektörün yaygınlığı ve etkinliğinin genişletilmesi, ayrıca su ürünleri yetiştiriciliğinin başlatılmasının önünün açılması ve bunlara bağlı da tarımsal işletmelerin geliştirilerek sanayi entegrasyonunun sağlanması gerekmektedir. Bunun yanında canlı hayvan borsasının kurulması ve buna bağlı işletmelerin geliştirilerek sanayi entegrasyonunun sağlanması gerekmektedir.

- **Süt Ürünleri**

Kalkınma Ajansı, Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü ve DAP projesi kapsamındaki çalışmalarla ilde kurulan ve kurulmaya devam eden modern işletmeler sayesinde il genelinde örnek işletmeler oluşturarak kaliteli süt üretiminin gerçekleşmesi sağlanmaktadır. Ayrıca Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğünce yapılan çalışmalarla toplu sağım ünitelerinin sayısı her geçen gün artmakta ve dolayısıyla kaliteli süt üretimi gerçekleşmektedir. Ziraat ve Veteriner Fakülteleri ile Et ve Süt Kurumu gibi hayvancılık sektörü açısından önemli kurumların varlığı sektörün gelişmesine katkı sağlayacaktır. Yakın zamanda ŞÜTAŞ tarafından Bingöl'de gerçekleştirilmesi planlanan entegre hayvancılık yatırımının da sektöre önemli bir ivme sağlaması beklenmektedir.

- **Arıcılık**

İl, coğrafyası ve zengin bitki florası itibariyle arıcılık yapmaya son derece elverişli olup, bal üretimi kırsal alanda önemli geçim kaynakları arasında yer almaktadır. Kısıtlı bir bilinirlik ve marka değerine sahip Bingöl balının, tanıtım-pazarlama çalışmaları ve organik bal sertifikasyon süreçleriyle ilin en önemli marka değerlerinden birine dönüştürülmesi gerekmekte olup, bu markalaşma ilin ekonomisine önemli bir katkı sağlayacaktır. 2016 yılı itibariyle 1200 üyeli Bingöl İli Arı Yetiştiricileri Birliği ve 5 adet bal paketleme tesisi sektörün gelişmesi açısından olumlu katkı sağlamaktadır.

Kirlenmemiş doğasıyla organik bal üretiminde de son derece elverişli koşullara sahip olan il bu alandaki potansiyeli ile rekabet üstünlüğü sağlayabilir. Bal ithal eden ülkelerin profilleri göz önünde bulundurularak, alternatif arı ürünleri dahil olmak üzere talep edilen ürünlerin bir an önce geliştirilmesi bölge için büyük önem arz etmektedir. Ayrıca Bingöl Üniversitesi bünyesinde bulunan laboratuvarın akredite edilerek daha aktif şekilde kullanılması sağlanmalıdır.

- **Ambalaj-Paketleme**

Ambalaj, pazarlama ve tüketici sağlığı açısından önem arz etmektedir. Gıda ürünleri ise daha çabuk bozulduğundan gıda ambalajının önemi bir kat daha artmaktadır. Tüketici hakları bakımından da çevre dostu ambalaj kullanımı gittikçe yasal bir zorunluluk haline gelmektedir. Dolayısıyla, Bingöl'de yapılacak ambalaj ve paketleme işlem ve çıktılarının çevre dostu ve insan sağlığına zararsız olması gerekmektedir. Bu anlamda çevre dostu ambalaj ve paketleme il açısından bir fırsat olarak değerlendirilebilir.

- **Ormancılık Ve Orman Ürünleri**

İklim ve arazi yapısı yönünden ormancılık için ideal bir yapıya sahip olan Bingöl, Doğu Anadolu Bölgesinin orman alanı en zengin illerinden biridir. Yörede odun dışı orman ürünleri olarak geven, çiriş, kekik, mantar gibi ürünlerin toplatılması ve bunların gerek ülke gerekse bölge ekonomisine katkısı sağlanmalıdır. Bingöl Üniversitesi öncülüğünde bölgede yapılacak araştırmaların en kısa sürede sonuç vereceği ve yapılacak olan işbirliği ile birlikte odun dışı orman ürünlerinin ekonomiye kazandırılacağı, böylece bölgeye ciddi katkı sağlanacağı büyük bir gerçektir.

- **Tekstil – Konfeksiyon**

Ülkemizdeki işletmelerin birçoğunun fason üretim yapması, yurtdışındaki alıcı firmaların daha ucuz üretim yapabilecekleri yeni üreticiler bulması ile işletmelerin daha düşük fiyatlarla yarışamamasına ve iş potansiyelinde azalmaya neden olmaktadır. Ancak Bingöl'ün yatırım teşvik bölgelerinin en avantajlısının kapsamında olması ve sahip olduğu ucuz işgücü maliyeti bu dezavantajları gidermektedir. Bingöl'de tekstil sektörünün mevcut durumu ve teşvik sisteminin destek unsurları dikkate alındığında; iplik ve kumaşın üretilmesi, boyama işlemleri gibi yüksek sermaye gerektiren basamaklardan ziyade, emek yoğun ve düşük sermaye gerektiren fason konfeksiyon işletmelerinin kurulması daha cazip görülmektedir.

İl, tekstil-konfeksiyon alanında, maliyet ve rekabette büyük avantaj sağlayan devlet destekleri açısından en avantajlı iller arasında olmasının yanı sıra, bitme aşamasına gelen Tekstilkent Projesi, Bingöl Üniversitesi tekstil bölümü ve meslek liseleri tekstil bölümlerinin varlığının etkisi; ayrıca, son yıllarda sektörün ilerleme kaydetmesiyle oluşan üretim kültürü gibi nedenlerle önemli bir gelişme potansiyeline sahiptir. Bu potansiyelin etkin olarak kullanılarak başta istihdam alanında olmak üzere ilin kalkınmasına daha fazla katkı sağlaması için sektördeki kurumsal firmaların ile çekilmesi ve sektörün ihtiyaç duyduğu kalifiye ve ara eleman eksikliğini gidermeye yönelik çaba sarf edilmelidir.

- **Çağrı Merkezleri**

Genç nüfus oranının yüksekliği, bölgesel teşvik sisteminde en avantajlı iller arasında bulunması, büyük şehirlere kıyasla kira ve ulaşım giderlerinin daha az olması çağrı merkezi yatırımlarında ili ön plana çıkarmıştır. İlde, hâlihazırda 2 çağrı merkezi bulunmaktadır. Bu çağrı merkezlerinde 2016 Mayıs ayı verilerine göre toplam 762 kişi istihdam edilmektedir. Bunlara ek olarak 2016 yılında yapımı tamamlanan Bingöl OSB içerisindeki çağrı merkezi binasının da kiraya verilmesi planlanmaktadır.

- **Yapı Malzemeleri ve Mobilya İmalatı**

İşyeri sayısı ve sağladığı istihdam açısından Bingöl'ün önde gelen sektörlerinden olan yapı malzemeleri ve mobilya sektörünün verimlilik, markalaşma ve ihracat açısından geliştirilmesi gerekmektedir. Merkez Sanayi Sitesindeki iş yerlerinin büyük bir kısmı yapı malzemeleri ve mobilya imalatı yapmaktaysa da bu işyerlerinin tamamına yakını benzer ürünler üretmektedir. Bu nedenle, sektörde ürün çeşitliliğine gidilmesi gerekmektedir. Ayrıca, yapılacak kümelenme çalışmaları, katma değer, maliyet ve pazarlama anlamında olumlu sonuçlar doğuracaktır.

- **Termal Turizm**

Mevcut durumda Ilıcalar Beldesinde bulunan iki termal tesise ek olarak şehir merkezine 5 km, havaalanına 12 km mesafede bulunan 110 dönümlük alan üzerinde 500 yataklı termal otel, AVM, Aquapark gibi yatırımları içeren Kentpark projesinin hayata geçmesiyle termal turizmde önemli bir gelişme olması planlanmaktadır.

- **Kış Turizmi**

İlde, iki adet kayak merkezi bulunmaktadır. Bunlardan 950 metre pist uzunluğuna sahip olan Yolçatı Kayak Tesisi, 50 yatak kapasiteli kayak evi ve teleski bölümlerinden oluşmakta olup havalimanına uzaklığı 32 km'dir. 1600- 1700 metre pist uzunluğuna sahip olan Hesarek Kayak Merkezi, Bingöl Merkeze 34 km uzaklıktadır. Tesis 70 yatak kapasiteli otel binası, teleski, telesiyej ve baby lift bölümlerinden oluşmaktadır. 2015 yılı sonu itibariyle hizmete

giren tesis 4-5 ay süren kayak sezonu ile Türkiye'nin en uzun kayak sezonuna sahip olan kayak merkezlerinden biri konumundadır.

- **Meyvecilik**

Meyvecilik alanında Bingöl'de öne çıkan türler ceviz, elma, armut ve dut olarak belirtilebilir. Badem ise ilin iklim ve coğrafi yapısı itibariyle önemli bir potansiyel taşımaktadır.
Son yıllarda özellikle ceviz alanında 2011 yılında başlatılan 5 yıl Yılda 500 bin Ceviz Eylem Planı kapsamında önemli gelişmeler yaşanmıştır. 2011-2015 yılları arasında toplamda 2 Bin 462 dekarlık alanda 3 adet DAP projesi kapsamında ve 5 yılda 500 Bin ceviz fidan dikim projesi kapsamında 199 adet olmak üzere toplamda 202 kapama ceviz bahçesi kurulmuş, 150 bine yakın fidan dağıtımı yapılmıştır.

- **Enerji ve Maden Varlığının Etkin Kullanımı**

Maden rezervleri bakımından önemli potansiyele sahip olan ilde aşağıdaki çalışmaların yapılması ile önemli gelişmeler yaşanacağını düşünmekteyiz.

- Potansiyel maden rezervlerinin işletmeye açılması
- Krom ve Demir cevherinin katma değeri yüksek ürünlerin üretiminde kullanılması
- Mermer sektöründe işbirliği ve Ar-Ge faaliyetlerinin artırılması
- Maden artıklarının yeniden kazanılmasına yönelik çalışmaların yapılması
- Yenilenebilir enerji yatırımlarının özendirilmesi
- Hidroelektrik santrallerin kamu hassasiyetleri ve doğal hayatın korunması önceliğiyle kurulması
- Sanayi ve tarım işletmelerinde enerji verimliliğinin özendirilmesi

- **Madencilik**

Başta Genç ilçesindeki demir madeni yatakları ile Karlıova ilçesi ve Sancak beldesindeki linyit yatakları olmak üzere önemli yer altı kaynaklarına sahip olan ilde kırsal alandaki güvenlik sorunları ve maden rezervleriyle ilgili yetersiz bilgi nedeniyle bu kaynaklar günümüze kadar ekonomiye yeterince kazandırılamamıştır. Genç İlçesi Servi Bölgesindeki iki ocaktan çıkarılan demir cevheri çoğunlukla zenginleştirme ya da başka herhangi bir işleme tabi tutulmadan doğrudan satılmaktadır. Bu madenlerin katma değerinin arttırılmasını sağlamak için, demir zenginleştirme ve işleme tesisleri, linyit için ise çevreye duyarlı termik santrallerin kurulması gerekmektedir.

17.7 SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Sorunlar

1. Yatırım arazisi ve şehir genişleme alanının kısıtlı olması: il, coğrafi yapısı nedeniyle kısıtlı yatırım alanlarına sahiptir. Arazi varlığının % 52'si mera ve çayır, % 32'si orman olan il şehirleşme ve yatırım açısından kısıtlı bir alana sahip olduğu halde askeri birlikler şehir merkezinde yer alan konumuyla şehrin genişleme alanı ve yatırım yeri açısından önemli bir sorun teşkil etmektedir. Bu durum nedeniyle şehir merkezinde kiralanacak iş yeri bulmakta zorluklar yaşanmakta ve kira miktarları yüksek seviyelere çıkmakta olup yeni iş yerlerinin açılmasını güçleştirdiği gibi mevcutların maliyetlerini de arttırmaktadır. Ayrıca ortak yaşam alanlarının kısıtlı olması ve trafik sıkışıklığı da bu sorunun dolaylı sonuçları arasındadır.

2. Kalifiye eleman eksikliği: İmalat ve hizmet sektörlerinde kalifiye eleman eksikliği yoğun bir şekilde hissedilmektedir. Piyasa araştırmaları, sosyal yardımların ve Toplum Yararına Çalışma Programı (TYÇP) kapsamındaki istihdamın özel sektörün çalışan bulmasını zorlaştırdığını göstermektedir.

3. Girişimcilik ve çalışma kültürünün zayıflığı: ilin uzun yıllardan beri göç veren bir konumda olması, girişimci ve çalışan kesimin çoğunlukla batı illerine göç etmesi gibi nedenlerle girişimcilik ve çalışma kültürü zayıf kalmıştır.

4. Güvenlik ve ilin olumsuz imajı sorunu: TÜİK tarafından açıklanan "İllerde Yaşam Endeksi" sonuçlarına göre Bingöl en güvenli 20. il olmasına ve özellikle şehir merkezinde güvenlik olaylarının en az yaşandığı illerden biri olmasına rağmen bulunduğu coğrafi bölge nedeniyle olumsuz bir güvenlik algısına ve bu anlamda olumsuz imaja sahip illerden birisi durumundadır.

5. Sermaye birikiminin yetersizliği ve finansmana ulaşım sorunları: İldeki işletmelerin sermaye birikiminin yetersiz olması, yeni yatırımlar için dış finansman ihtiyacının yüksek olması sonucunu doğurmaktadır. Bu anlamda devlet destek ve hibeleri önemli bir finansman kaynağı yaratmaktaysa da banka kredilerinin kullanılmasında önemli sorunlar yaşanmaktadır. Özellikle ipotek değerlerinin düşük tutulması ve çoğu bölgedeki gayrimenkullerin ipotek olarak kabul edilmemesi yatırım finansmanını zorlaştırmaktadır.

6. Aile işletmelerinin fazla olması ve/veya işletmelerde kurumsallaşmanın yetersiz olması: İldeki işletmelerin çok büyük oranda aile işletmesi yapısında olması ve kurumsal bir yapı kazanmamış olması da işletmelerin uzun ömürlü olmasını engelleyen ve üretim verimliğini düşüren nedenlerden biri olarak değerlendirilebilir.
7. Elektrik altyapısında yaşanan sorunlar: İldeki elektrik altyapısının yetersiz olması nedeniyle elektrik bağlantı süreçlerinde gecikmeler yaşanmakta ve sık sık enerji kesintileri meydana gelmektedir. Bu nedenle yaşanan üretim kesintileri ve makine arızaları yatırımcıların en önemli sorunları arasında yer almaktadır.

8. Atıl kapasite ve yatırımların atıl kalması sorunu: Ağırlıklı olarak OSB'deki işletmeler olmak üzere devlet destek ve hibelerinin de katkısıyla tesislerini kuran işletmeler, sağlıklı kapasite hesaplamaları ve pazar analizi yapmadan yatırım ve makine ekipman alımı yaptığından atıl kapasiteyle çalışma ya da tesisin tümüyle atıl kalması söz konusu olmaktadır.

9. İlde ihracat kültürünün olmaması, ihracat potansiyeli olan ürünlerde de uluslararası kalite standartlarına uygun üretim yapılamaması: Üretim seviyesinde yaşanan artışa rağmen ihracat kültürünün gelişmemesinden kaynaklı olarak ihracatın düşük kaldığı, çeşitli destek ve yönlendirmelerle bu alanın geliştirilmesi gerektiği görülmektedir.

10. OSB'de doğalgaz bağlantı sorunu: Bingöl OSB'de doğalgaz altyapısının olmaması nedeniyle işletmelerin maliyetlerinde önemli bir artış oluşmaktadır.

Çözüm Önerileri

1. Bingöl ilinin genişlemesinin önündeki en büyük engel şehir içinde bulunan askeri alanların varlığıdır. Bu askeri alanlar şehir merkezinin dışına çıkarılmalıdır. Askeri birliklerin şehir merkezinden taşınarak ticaret ve yatırım alanlarının genişletilmesi ve yeni

yerleşim alanlarının oluşturulması gerekmektedir. Bunun sonucunda, şehrin yaşam kalitesi artacağı gibi iş ve yatırım alanında da önemli iyileşmeler sağlanacaktır.
2. İş gücünün niteliğini geliştirmeye yönelik teorik ve pratik eğitim programlarının yapılması, Toplum Yararına Çalışma Programı irdelenmeli ve revize edilmelidir.
3. Yatırım olanaklarının cazip hale getirilmesi ve yatırımcı çekme çalışmalarıyla il dışından yatırımcı çekilmesi, girişimcilik ve çalışma kültürünün geliştirilmesi gerekmektedir.
4. Güvenlik sorunu aşılmalıdır.
5. Banka kredilerinin kullanılmasının önündeki engeller kaldırılmalıdır.
6. Kurumsallaşma kültürünün mevcut firmalara aşılanması.
7. Elektrik altyapısındaki sorunların giderilmesi
8. Hibe veren kurumların daha sağlıklı değerlendirme yapması ve etkin bir denetim mekanizması kurması gerekmektedir.
9. Özellikle büyük firmaların ihracata yönlendirilmesi, bu konuda danışmanlık hizmetlerinin yürütülmesi ve dış ticaret eğitimlerinin arttırılması
10. 2016 yılında ile doğalgazın verilmesiyle birlikte OSB'de hızlı bir şekilde doğalgaz altyapısının tamamlanması gerekmektedir.

Kaydedilen Gelişmeler

Bingöl'ün önemli sorunlarından olan nitelikli eleman ihtiyacının giderilmesi hususunda her geçen yıl ilerlemeler görülmektedir. Üniversite Sanayi İşbirliği kapsamında gerek İl Müdürlüğümüzce yürütülen çalışmalar gerek Bingöl Ticaret ve Sanayi Odası ile Bingöl Üniversitesinin imzalamış olduğu protokol çerçevesinde Üniversitemiz ile sanayicilerimiz arasındaki işbirliğini güçlendirmek ve uygulanabilir sonuçları sağlamaya yönelik, AR-GE ve İnovasyon kapasitelerini artırmak, karşılıklı seminer, konferans, tanıtım etkinlikleriyle öğrencilere ve sanayicilerimize rehberlik edip ufkunu açarak niteliklerini ve donanımlarını arttırıcı faaliyetler düzenlenmektedir

İŞKUR İl Müdürlüğünün saha çalışmaları Esnaf ve Sanatkarlar Odası Başkanlığı ile Ticaret ve Sanayi Odası Başkanlığı tarafından yürütülen istihdama yönelik projeler ile de gerek kayıt dışı istihdam ve gerekse nitelikli ara eleman yetiştirme konusunda işgücü piyasasına önemli katkılar sunulmuştur.

Fırat Kalkınma Ajansı koordinasyonunda yürütülen ilin yatırım ortamının iyileştirilmesi ve yatırımcının önündeki engellerin kaldırılması amacıyla oluşturulan il Yatırımları Kolaylaştırma çalışmaları ile yatırımcıların yar bulma konuları daha hızlı çözüme kavuşturulmaktadır.

Ticaret ve Sanayi Odası koordinasyonunda yürütülen Bingöl Kalkınma Kurulu, Ticaret ve Sanayi Odası Danışma Kurulu toplantıları ile ilde yatırıma yönelik sorunlar gündem maddelerine alınarak çözümlenmeye başlanmıştır. Profesyonel anlamda rol ve model olabilecek yatırımcıların ili yatırım alanı olarak tercih etmesi adına çeşitli toplantılar düzenlenerek ilin yatırım potansiyeli bilgilendirilmesi yapılmaktadır. Bu kapsamda özellikle Sütaş'ın ile yatırım yapma çalışmaları hızla devam etmektedir. Bingöl Valiliği adına Fırat Kalkınma Ajansına sunulan Bingöl Tekstil Kent projesi ve Fırat Kalkınma Ajansının Bakanlığımıza sunduğu Bingöl İş-gem projesi onaylanmış olup Tekstil Kent projesinin inşaatı bitmek üzeredir. Projelerin tamamlanmasıyla birlikte il sanayisine ve istihdamına önemli ölçüde katkı sağlayacaktır. Organize Sanayi Bölgesinde de üretici firma ve istihdam sayısında artış görülmekte olup Organize Sanayi Bölgesi genişleme çalışmalarına esas 67 ha'lık alan üzerinde yer seçimi işlemleri başlatılmıştır. İlin de içerisinde bulunduğu Cazibe Merkezleri

Programı ile katma değeri yüksek ürünlere yönelik üretimin gerçekleştirilmesinin önünün açılması yine bu program ile rol model alınacak işletmelerin yatırım yapmaları beklendiğinden markalaşma, nitelikli işgücü ve ihracat kültürünün oluşturulmasına büyük ölçüde katkı sağlayacaktır.

18. BİTLİS İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

18.1. BİTLİS İLİ SANAYİ YAPISI

Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Fırat bölümü ile Yukarı Murat-Van bölümündeki Bitlis'in toprakları doğudan Van ili ve Van gölü, güneyden Siirt ve Batman, batıdan Muş, kuzeyden Ağrı ile çevrilidir.

1.-2. derece deprem bölgesinde yer alan Bitlis ilinin güneyinden geçen Bitlis bindirme kuşağı genellikle Doğu Toros dağlarının güney eteklerini izleyerek doğu-batı doğrultusunda uzanmaktadır. Maraş ve Adıyaman çevresinden başlayan bu kuşak Çüngüş-Ergani-Lice-Kulp-Sason -Kozluk ve Pervari'den geçerek İran'da Zağros kuşağına birleşir. Bitlis Bindirme Kuşağı'nın güneyini oluşturan kıvrımlı kuşak depremsellik açısından son 80 yıllık dönem içerisinde sakin görülmektedir. Depremler daha çok bindirme çizgisine çok yakın yerlerde ve kuzeydedir. Sanayisi yok denecek kadar az olan Bitlis ilinde, "gıda ürünleri ve içecek imalatı", madencilik ve taş ocakçılığı ve bitkisel üretim sektörleri öne çıkmaktadır. Madencilik ve taşocakçılığı sektöründe, süsleme ve yapı taşları ocakçılığı alt sektörü ön plandadır. İlde metal eşya, dokuma giyim, gıda, tütün ve orman ürünleri sanayinde faaliyet gösteren küçük işletmeler de bulunmaktadır.

Bitlis maden yatakları bakımından zengin bir ildir. Maden İşleri Genel Müdürlüğünün il ve yakın çevresinde yaptığı çalışmalar sonucunda önemli endüstriyel hammadde ile metalik maden yatak ve zuhurları ortaya çıkarılmıştır. İlde belirlenmiş endüstriyel hammadde kaynakları başta pomza, perlit ve çimento hammaddeleri olmak üzere, disten, fosfat, kuvarsit ve grafittir. Bitlis ili bulunduğu jeolojik yapısı gereği ve volkanik bir alan üzerinde kurulu olması nedeniyle özellikle perlit ve pomza yatakları bakımından önemli potansiyele sahiptir. Söz konusu yataklar ilde Tatvan ilçesinde yer almakta olup, ilçede orta kalitede, genleşme oranı 2-3 arasında değişen 790 milyon ton perlit ve 81.500.000 ton iyi kalitede ve kısmen yıkama işlemi gerektirmeyen pomza yatakları bulunmaktadır. Adilcevaz ilçesi ise çimento hammaddesi olarak kullanılmaya uygun önemli kireçtaşı ve kil potansiyeline sahiptir. Burada kireçtaşı için belirlenmiş mümkün rezerv 120.000.000 Ton, kil için belirlenmiş muhtemel rezerv ise 30.000.000 Tondur. İlde Merkez ve Destumi ilçelerinde grafit ve asbest oluşumlarına rastlanmaktadır. Destumi ilçesinde % 1-15 asbest içeriğine sahip 517.660 ton görünür rezerv tespit edilmiş olup, yataktan geçmiş yıllarda 15.528 ton üretim yapılmıştır. Merkez ilçedeki %7 C tenörlü grafit yatağından ise zenginleştirme çalışmaları sonucunda olumlu neticeler alınmıştır. Çok sayıda disten (pirofillit) oluşumlarının gözlendiği Merkez ilçede, distenlerin % Al2O3 içerikleri 24-40 arasında değişmektedir ve kalitesi seramik ve refrakter hammaddesi olarak kullanılmaya elverişlidir. Buradaki yatakların toplam görünür+muhtemel rezervi 2.831.945 tondur. Bitlis-Bingöl yöresi çeşitli fosfat oluşumlarına ev sahipliği yapmaktadır. Bölgedeki fosfatlar Bitlis Masifi metamorfik kayaları içerisinde apatit-manyetit cevherleşmeleri şeklindedir. Bitlis-Ünaldı apatitli manyetit yataklarında % 2,5-4,4 P2O5 ve % 15-15,6 Fe2O3 içerikli 6,3 milyon ton cevher vardır. Bitlis apatitli manyetit yatağı tek ürün üretimi için ekonomik olmamaktadır. Demir ve fosfat birlikte üretilmelidir. İlin ekonomisi genel olarak tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Başta buğday

olmak üzere şeker pancarı, arpa, patates, yetiştirilmektedir. Bal ve Ceviz ilin kaliteli olarak ürettiği ürünlerdir.

İlde taş işlemeciliği ön plana çıkmaktadır. Silah endüstrisinin yan ürünleri olan dipçikler ceviz ağaçlarından elde edilmektedir.

İldeki mobilya ve ahşap sanayi, genelde çok sayıda küçük ölçekli aile işletmesinden oluşmaktadır. Bu işletmeler düşük kapasite kullanım oranları ile verimsiz çalıştıklarından üretim maliyetleri yüksektir. Ancak; mobilya sanayi son dönemlerde hızlı bir dönüşüm geçirerek eskiye oranla daha fazla bilgi ve sermaye yoğun bir sektör olma yolunda ilerlemektedir.

Bitlis ilinde (Asfaltit, Linyit, Petrol, Taş kömürü, Toryum) gibi enerji hammaddeleri yoktur. Nemrut dağı, Bitlis Deliktaş, Bitlis Tatvan Hizan yolu, Güroymak da Jeotermal, sıcak su çıkışları enerjide kullanılabilir.

Bitlis'te endüstriyel bitkilerde ön plana çıkan ürünler tütün, şeker pancarı, patates ve ceviz olarak gözükmektedir.

İl içerisinde üretilen şeker pancarı, Erciş Şeker Fabrikası'na bağlı olarak çalışan "Tatvan Bölge Pancar Şefliği" tarafından satın alınmaktadır. Üretici bazen direk olarak ürününü Erciş Şeker Fabrikası'na da verebilmektedir. Üretilen şeker pancarı, Erciş Şeker Fabrikası tarafından işlenmektedir.

İlde yetiştirilen patates tamamen iç tüketime yöneliktir. İl içerisinde patates tüketiminin fazla olması nedeniyle il dışından da patates getirilerek tüketiciye sunulmaktadır.

İl içerisinde ceviz üretimi de önemli bir getiriye sahiptir. Özellikle Adilcevaz ilçesinde yetiştirilen ceviz, iç piyasada aranılan bir üründür. Üretilen cevizin bir kısmı iç piyasada tüketilmekte bir kısmı ise il dışına pazarlanmaktadır.

Et ve süt üretiminin yanında bal üretimi de yapılmaktadır. Özellikle Bitlis balı Türkiye'de yayla ve meralardaki bitki örtüsünden kaynaklanan özelliğinden dolayı ismen bilinmektedir.

İl topraklarının % 44'ünün çayır-mera alanlarıyla kaplı olması, kaba yem ihtiyacının karşılanması bakımından hayvan yetiştiriciliği için bir avantajdır.

Süt verimi yıllık ortalama 1700 kg/baş'tır. Kültür ırkı ineklerde yıllık 3000 kg/baş, melezlerde 1385 kg/baş ve yerli ırkta ise 716 kg/baştır. Et verimi büyükbaş hayvanda ortalama 185 kg ve küçükbaş hayvanda 18 kg' dır. Balda verim ortalama 18,65 kg/kovan'dır.

Sığır populasyonundaki genotip değişmeden dolayı birim başına düşen et ve süt verimlerinde artış gözlenmektedir. Özellikle Bitlis'in iklim ve mera koşullarına uygun olan melez ırkın yaygınlaşma eğiliminde olduğu görülmektedir.

İlde kaliteli bal üretimi, balda derecelendirme ve sertifikasyon işlemine geçilmesiyle birlikte artacaktır. Bu da bal pazarlamasını olumlu yönde etkileyecektir.

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi’nden alınmıştır.

18.1.1. Bitlis İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Bitlis ili Doğu Anadolu Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 18.1).

Doğu Anadolu Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Bitlis ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %2,6'lık oran ile bölgede on üçüncü sırada yer almaktadır.

Grafik 18.1 Doğu Anadolu Bölgesinde Yer Alan İllere Göre Sanayi İşletmelerinin Dağılımı (%)

a. Ölçek Dağılımı

Bitlis ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, % 45'i Mikro, % 45'i Küçük ve %10'u Orta Ölçekli işletmelerdir (Grafik 18.2).

Grafik 18.2 Bitlis İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

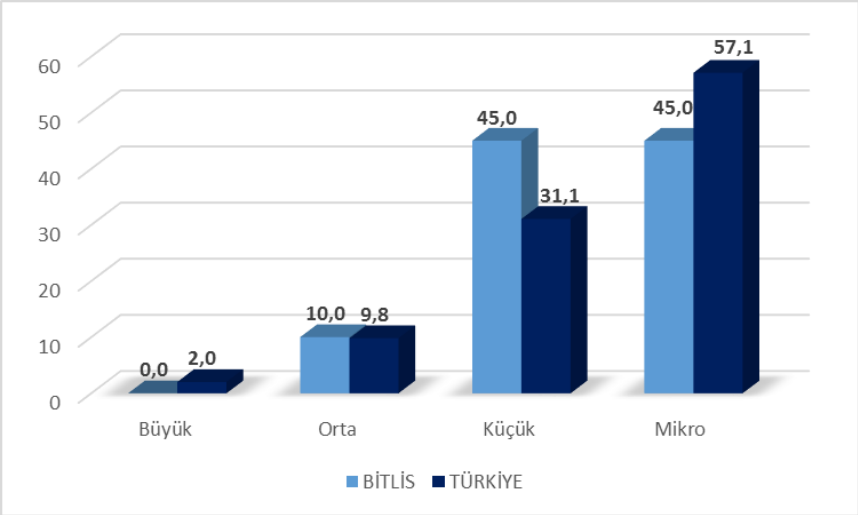

b. Sektörel Dağılım

Bitlis ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %25,9 ile Metalik olmayan mineral ürünler, ikinci sırada %23,5 ile Gıda ürünleri ve üçüncü sırada ise % 10 ile Mobilya sektörü yer almaktadır (Grafik 18.3).

Grafik 18.3 Bitlis İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

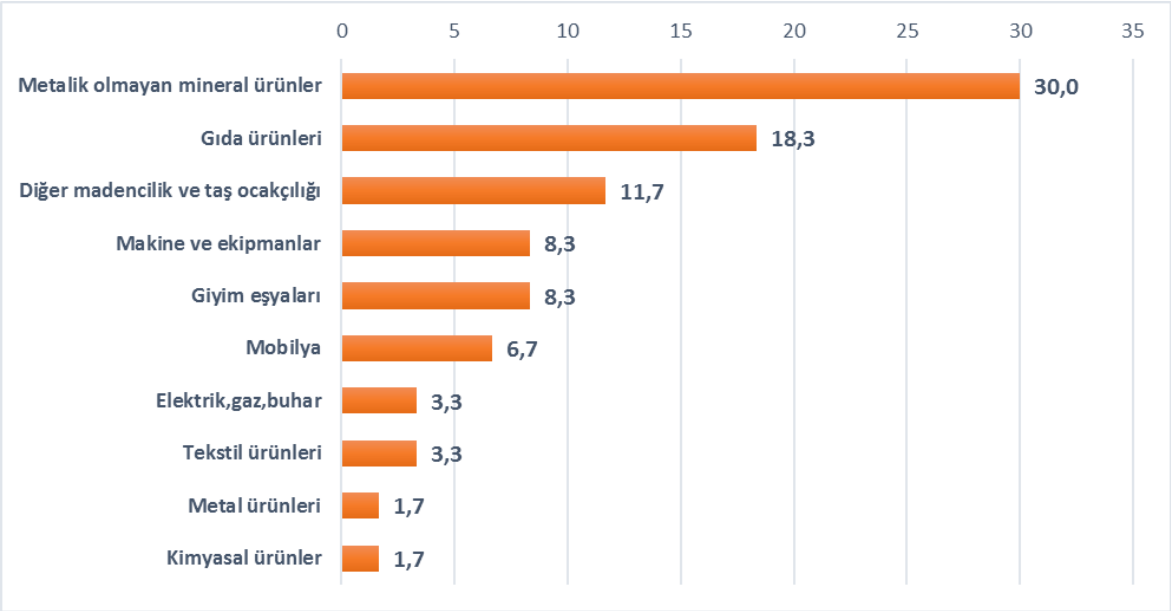

c. Çalışan Sayısı

Bitlis İlinde sanayi sektöründe istihdamda %47,14 ile Giyim eşyaları, %23,14 ile Metalik olmayan mineral ürünler sektörü, %9,31 ile Diğer madencilik ve taş ocakçılığı sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın % 0,05'i Bitlis ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 18.1).

Tablo 18.1 Bitlis İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Giyim eşyaları	709	47,14	8,79
Metalik olmayan mineral ürünler	348	23,14	5,98
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	140	9,31	2,16
Gıda ürünleri	110	7,31	12,75
Makine ve ekipmanlar	47	3,13	6,71
Mobilya	32	2,13	3,80
İçecek ürünleri	18	1,20	0,51
Ağaç ve mantar ürünleri	6	0,40	1,66
Elektrik,gaz,buhar	5	0,33	0,69
Metal cevherleri	4	0,27	0,49
Genel Toplam	***1504***	***-***	***0,05***

Bitlis İlinde Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Büyük İşletme aşağıda sıralanmıştır:

- Nur-Yapı Hırdavat Makina İnşaat Sanayi Ve Ticaret
- Yedi Başak Tekstil İnşaat Gıda Sanayi Ticaret (Bitlis Şubesi)
- Tatvan Giyim Ve Tekstil Sanayi Ticaret Limited Şirketi
- Aydar & Başar Tekstil Turizm Akaryakıt İnşaat Gıda İthalat İhracat Dış Ticaret Sanayi Ve Ticaret
- Okay Deri Kürk Tekstil İnşaat Turizm Gıda Otomotiv Dış Ticaret (Bitlis-Tatvan Şubesi)

18.2. BİTLİS İLİNDE SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 18.2 Bitlis İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Bitlis	-	1	1

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

18.2.1. Bitlis İli Organize Sanayi Bölgesi

Tablo 18.3 Bitlis İli Organize Sanayi Bölgesi

PARSEL BÜYÜKLÜĞÜ	PARSEL SAYISI	TOPLAM ALAN (HA)	Oran(%)
A(2000-4000 m²)	10	3.69	11.30
B(4001-7000 m²)	41	21.60	66.20
D(10001-20000 m²)	4	7.34	22.50
Toplam	55	32.63	100.00

Tablo 18.4 Bitlis OSB Kullanım Alanı

KULLANIM TÜRÜ	BÜYÜKLÜĞÜ (ha)	ORAN (%)
Sanayi	32,63	55,79
İdari ve Sosyal Tesis	2,63	4,5
Mesleki Eğitim Alanı	2,41	4,12
Arıtma Tesisi	1,45	2,48
Sağlık Koruma Bandı	15,68	26,8
Yollar	3,69	6,31
TOPLAM	58,49	100

Kaynak: Bitlis Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü

18.2.2 Bitlis İlindeki Sanayi Siteleri

Tablo 18.5 2016 yılı Bitlis İlinde Faaliyet Gösteren Küçük Sanayi Siteleri Özet Bilgiler

Sıra	SİTENİN ADI	FAALİYETE BAŞLADIĞI YIL	DOLU İŞYERİ	BOŞ İŞYERİ	İSTİHDAM
1	Bitlis KSS	1992	74	2	156
2	Tatvan KSS	1982	162	0	324
3	Ahlat KSS	2002	40	30	80
4	Ahlat Selçuklu KSS	2005	45	5	90
5	Güroymak KSS	2013	44	17	132
		TOPLAM:	367	52	782
6	Hizan KSS	2013 yatırım programına alınmış olup 12.499 TL ödenek tahsis edilmiştir. İmar Uygulamaları tamamlanmış Jeolojik etüt çalışmaları devam etmektedir.			

Kaynak: Bitlis Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü

18.3 BİTLİS İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Bitlis İlinde 2016 yılında 21 marka ve 1 patent başvurusu yapılmıştır.

Tablo 18.6 Bitlis İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı (%)	Toplam Türkiye Payı (%)
Faydalı Model Başvurusu	3	0	3	0,00	0,01
Marka Başvurusu	234	21	255	0,02	0,02
Patent Başvurusu[18]	9	1	10	0,02	0,02
Tasarım Başvurusu	0	0	0	0,00	0,00
Tasarım Dosya Sayısı	0	0	0	0,00	0,00
Genel Toplam	246	22	268	0,01	0,01

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

[18] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

18.4 BİTLİS İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 18.7 Bitlis İli KOSGEB Destekleri

Sıra	Veri		2016 Yılı		İl Toplamı (2012-2016 Yılları Arası)	
1	Toplam Destek Tutarı (TL)*		1.197.780		2.787.005	
	Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**		Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)	KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)	Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)	KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)
			150.000	35.500	99.845.050	23.749.465
2	Diğer Bilgiler	TEKMER / İŞBİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ	07.11.2016 tarihinde Bitlis Eren Üniversitesi ile Ar-Ge ve İnovasyon İşbirliği Protokolü imzalanmıştır.			
		İŞGEM BİLGİLERİ	-			
		KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ	-			
		LABORATUVAR HİZMETLERİ	-			
		UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ	2016 yılında düzenlenen 60 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 1.565 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.			
		YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ	2016 yılında KOSGEB destek programlarının tanıtımına yönelik 3 adet bilgilendirme toplantı düzenlenmiştir.			
		DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER	Bilim Sanayi Teknoloji Müdürlüğü, Bitlis Eren Üniversitesi Ticaret İl Müdürlüğü ve Kalınma Ajanslarıyla KÜSİ Kapsamında 14 işyeri ziyaret edilmiştir.			

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 18.8 Bitlis İli TÜBİTAK Destekleri

Veri		2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	26.050	627.713
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	0	0
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	0	533.741
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	300.160	749.366
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	0	0

* 2017 sabit fiyatlarıyla

18.5 BİTLİS İLİ TİCARET YAPISI

18.5.1 Bitlis İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektör %34,2 ile diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı olurken, bunu %25,3 ile gıda ürünlerinin imalatı ve %11,1 ile kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı takip etmiştir. Çalışan sayısının en fazla olduğu sektör 425 çalışan sayısıyla giyim eşyalarının imalatı olurken girişim sayısının en fazla olduğu sektör 50 girişim sayısı ile gıda ürünlerinin imalatı sektörü olmuştur (Tablo18.9).

Tablo 18.9. Bitlis İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar(İlk On Sektör)(%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	148	20	34,2
Gıda ürünlerinin imalatı	188	50	25,3
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	56	21	11,1
Giyim eşyalarının imalatı	425	6	7,3
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	54	14	6,6
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	16	8	5,5
Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı	26	16	3,9
Ana metal sanayii	15	3	2,2
Mobilya imalatı	20	9	1,6
Tekstil ürünlerinin imalatı	5	3	1,2

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

18.5.2 Bitlis İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 18.4'te gösterilmiştir. Grafik 18.4'e göre 2016 yılında Bitlis İlinde ithalat 19.245.177 dolar, ihracat ise 2.665.748 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 21.910.925 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 18.4. Bitlis İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti(1000$)

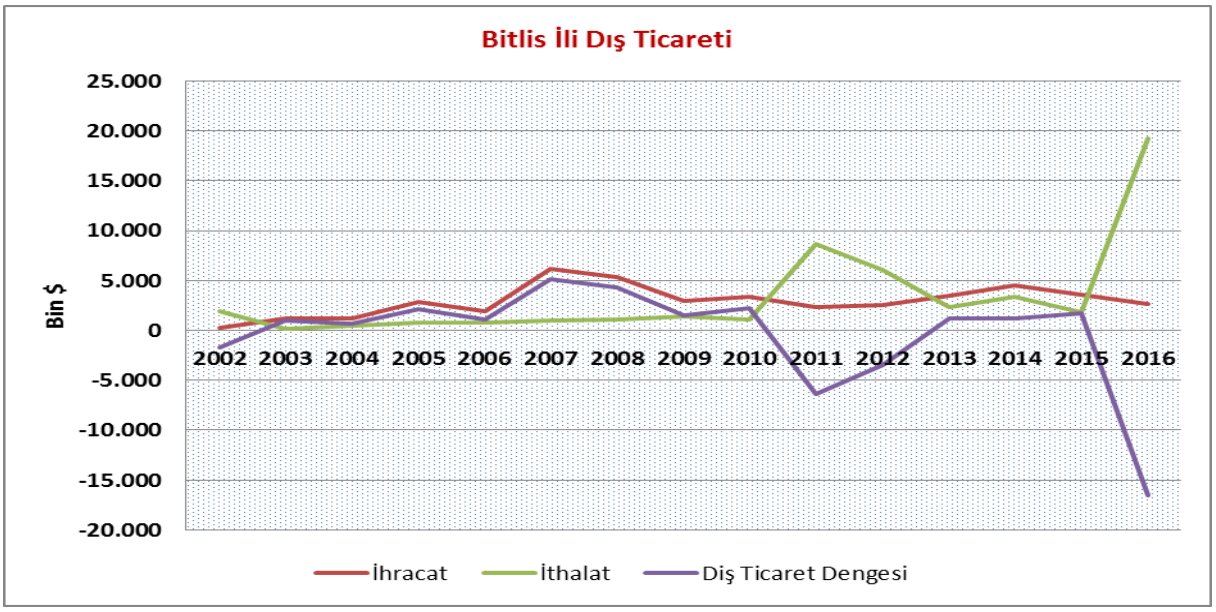

Kaynak: TÜİK

Bitlis ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %33,75 ile Kazakistan olmak üzere, %16,74 ile Portekiz,%15,08 ile Japonya, %9,89 İle Etiyopya,%7,07 ile İtalya, %3,52 ile Almanya ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik18.5).

Grafik 18.5 Bitlis İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

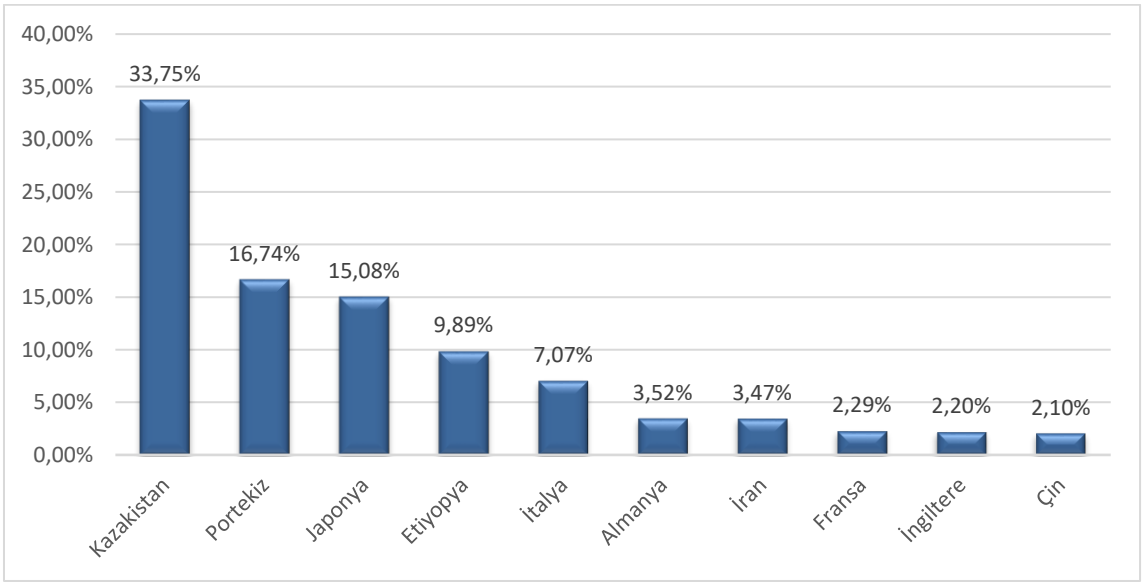

Kaynak: TÜİK

Bitlis ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %57,96 ile Almanya olmak üzere, %16,27 ile Çin, %13,74 ile ABD, %6,83 ile Fransa ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik18.6).

Grafik 18.6 Bitlis İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

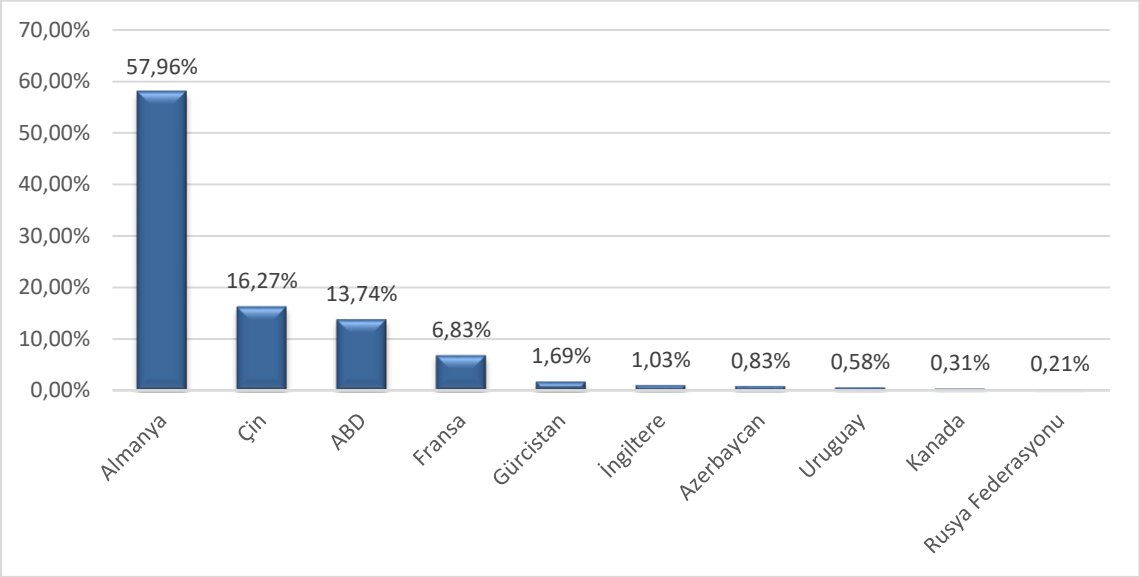

Kaynak: TÜİK

Bitlis ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %97,74'ünü, il ithalatının da % 99,41'ini oluşturmaktadır (Tablo18.10).

Tablo 18.10 Kısımlara göre Bitlis ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri(1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim				1		2
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	171	218	59		8	
Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler					0	
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık						112
İmalat Sanayi	4.379	3.316	2.606	3.345	1.769	19.132
Toplam	**4.550**	**3.534**	**2.666**	**3.346**	**1.776**	**19.245**

Kaynak: TÜİK

Bitlis ilinin ihracatının %97,74'ünü oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo18.11).

Tablo 18.11 2016 yılı Bitlis İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**2.606**
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	1.312
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	894
Giyim eşyalarının imalatı	93
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	84
Elektrikli teçhizat imalatı	66
Diğer imalatlar	61
Ana metal sanayii	47
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman vb. malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	14
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	11
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	10

Kaynak: TÜİK

Bitlis ilinin ithalatının da % 99,41'ini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo18.12).

Tablo 18.12 2016 Yılı Bitlis İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**19.132**
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	13.307
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	3.171
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	1.290
Elektrikli teçhizat imalatı	631
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	607
Diğer imalatlar	63
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman vb. malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	41
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	20
Tekstil ürünlerinin imalatı	2
Ana metal sanayii	0

Kaynak: TÜİK

Bitlis ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %47,50 ile silahlar ve mühimmat, bunların aksam, parça ve aksesuarı ilk sıradadır (Tablo18.13).

Tablo18.13 2016 yılı Bitlis İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Silahlar ve mühimmat, bunların aksam, parça ve aksesuarı	1.266.320	47,50
Muhtelif kimyasal maddeler (biodizel, yangın söndürme maddeleri, dezenfektanlar, haşarat öldürücüler, vb.)	657.680	24,67
Plastikler ve mamulleri	210.715	7,90
Taş, alçı, çimento, amyant, mika veya benzeri maddelerden eşya	83.323	3,13
Oyuncaklar, oyun ve spor malzemeleri, bunların aksam, parça ve aksesuarı	61.150	2,29
Tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento	59.653	2,24
Örme giyim eşyası ve aksesuarı	51.121	1,92
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	41.513	1,56
Demir veya çelikten eşya	41.382	1,55
Mobilyalar, yatak takımları, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar vb., prefabrik yapılar	37.518	1,41

Kaynak: TÜİK

Bitlis ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %72,01 ile elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı ilk sıradadır (Tablo18.13).

Tablo18.13 2016 yılı Bitlis İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay (%)
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	13.858.507	72,01
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	3.272.325	17,00
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	1.220.270	6,34
Silahlar ve mühimmat, bunların aksam, parça ve aksesuarı	485.607	2,52
Canlı hayvanlar	111.800	0,58
Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi, cerrahi alet ve cihazlar, bunların aksam, parça ve aksesuarı	70.805	0,37
Demiryolu vb hatlara ait taşıtlar ve malzemeler, bunların aksam-parçaları, mekanik trafik sinyalizasyon cihazları	69.456	0,36
Oyuncaklar, oyun ve spor malzemeleri, bunların aksam, parça ve aksesuarı	61.133	0,32
Ağaç ve ahşap eşya, odun kömürü	40.854	0,21
Kauçuk ve kauçuktan eşya	18.523	0,10

Kaynak: TÜİK

18.6 İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

18.6.1 Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

Taş İşlemeciliği ve Mermer İmalatı

İlde En önde giden sektörlerdendir. Taş işlemeciliği Ahlat taşı işlemeciliği granit ve mermer işleme ve bunların yapılarda kullanılması değerlendirilmesi gereken potansiyeller arasındadır. Taş işlemelerin modernize bir şekilde piyasa ihtiyaçlarına cevap verebilecek şartlarda desteklenmesi de gerekmektedir.

18.6.2 Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

Turizm alanında hem deniz dağ ve inanç turizmine açık bir ildir. Nemrut Süphan ve Van gölünün oluşturduğu hatta sayısız doğal güzelliklere ve jeolojik kalıntılarla karşılaşmak mümkündür. Bu alanda doğal bir jeopark konumundadır.

Hayvancılık sektöründe yapılabilecek yatırımlar

Et ve süt Ürünleri Üretim Tesisi: Bitlis ilinin Tarım ve Hayvancılık kenti olması sebebiyle Et ve Süt besiciliği potansiyeli bulunmaktadır. Bunlar ahır işletmeciliği şeklinde olabileceği gibi Hayvancılık Organize Sanayi Bölgesi şeklinde de gerçekleştirilebilir. İlde KOBİ ve mandıracılık niteliğinde bir çok işletmenin bulunması yanında, ulusal düzeyde faaliyette bulunan Sütaş firmasının İl OSB de entegre tesis açması hayvancılık sektörünün gelişmesinde de önemli bir olacağı düşünülmektedir..

Madencilik sektöründe yapılabilecek yatırımlar

a. **Pomza taşı üretim tesisi**: Dünya pomza rezervi açısından önemli bir yeri olan ülkemizde özellikle bu rezervin büyük bir çoğunluğu Bitlis Tatvan ve Ahlat hattındadır Pomza madeni çok ucuz bir şekilde kamyonlarla çevre illere taşınmakta ve katma değer oluşturamamaktadır..
b. **Mermer İşleme tesisi**: İldeki Mermer işleme tesislerini kapasitelerinin arttırılması ve mermer madenciliğine yönelik çalışmaların yapılması ilin ekonomisini canlandıracaktır.

Bitlis ili bulunduğu jeolojik yapısı gereği ve volkanik bir alan üzerinde kurulu olması nedeniyle özellikle perlit ve pomza yatakları bakımından önemli potansiyele sahiptir. Söz konusu yataklar ilin Tatvan ilçesinde yer almakta olup, ilçede orta kalitede, genleşme oranı 2-3 arasında değişen 790 milyon ton perlit ve 81.500.000 ton iyi kalitede ve kısmen yıkama işlemi gerektirmeyen pomza yatakları bulunmaktadır. Pomza ve Perlit Madeni rezervi bakımından Ülkemizde ilk sıralarda yer almaktadır. Pomza ocakcılığı ve Pomza madeni kullanılarak üretilen inşaat briketleri şehrin imalat sektöründe önemli bir yer tutmaktadır. İlde İrili -ufaklı çok sayıda briket imalatçısı bulunmaktadır.
Ayrıca Ahlat ilçesinde, inşaatlarda yoğun olarak kullanılan yöreye has volkanik "Ahlat Taşı" işletmeciliği ilçenin en yaygın sektörlerindendir. Ahlat Taşı ilçenin genelinde inşaatlarda çok yaygın bir şekilde kullanıldığı gibi Doğu Anadolu Bölgesinin tüm illerine de satışı yapılmaktadır.
Bitlis ili Jeotermal kaynakları bakımından da çok zengin olup bunlar aşağıda sıralanmıştır.

18.7 SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. OSB nin Faaliyete Geçmemiş Olması

Çözüm: Organize Sanayi Bölgesinin yer tahsis çalışmaları devam etmektedir. 2016 yılı sonu itibari ile 3 firmaya yer tahsisi gerçekleştirilmiş olup, bu sayının artması ve tahsisi gerçekleştirilen parsellerde bir an önce işletmelerin fabrikalarını kurarak üretime geçmesi bölgeye yeni bir canlılık getirecektir.

2. Üniversite –Sanayi İşbirliğinin Sağlanamaması

Çözüm: İlde üniversitenin açılması önemli olduğu bilinmekle birlikte Üniversite-Sanayi işbirliği henüz sağlanamamıştır. Üniversite-Sanayi işbirliğinin sağlanabilmesi için üniversitelerin bağlayıcı bir protokolle çalışması gerekecektir.

3. AR-GE Bilgi Eksikliği

Çözüm:İldeki sanayi işletmelerini AR-GE konusundaki bilgi eksikliği İşletmelerin ulusal ve uluslararası pazarlarda rekabet edebilmeleri için AR-GE faaliyetlerine hız kazandırılmalı ve bu konuda KOSGEB'in kurumların kurulması ve faaliyet göstermesi gerekmektedir

4. Marka bilinç eksikliği.

Çözüm:Şirketlerin rekabet gücünü artırmak için markayı bir hedef haline getirmeli ve tanıtım noktasında markalaşmanın önemli olduğu bilincine varılmalıdır.,

5. Bitlis KSS nin Gerek Alt Yapı,Gerekse İşyeri Sayısı Olarak ihtiyaca Cevap Vermiyor.

Çözüm: İvedilikle yeni bir arazi tespit edilerek hem Bitlis il merkezine ve Tatvan ilçesine hitap eden yeni bir KSS kurulması gerekmektedir.

6. İlin lokomotif sektörü olan Bims (Briket) İmalatçılarının yer problemi

Çözüm: Yoğun olarak Tatvan ilçesinde bir kooperatif çatısı altında faaliyet göstermekte olup mevcut faaliyet alanları ,yerleşim alanlarında kaldığından gerek Tatvan Belediyesi gerekse vatandaşlar tarafından rahatsız edilmektedirler.

Bims üreticilerinin hammadde olarak kullandıkları Pomzanın bilinçsiz kullanılması ve bu maden üzerinde yeni malzemelerin üretilmemesi ve tekel oluşturulmasının önüne geçilmesi ancak Kümelenme ile aşılacağı kanaatindeyiz

7. Elektrik Dağıtım Şebekesi Yetersizliği

Çözüm: Elektrik kesintileri ve kayıplar az sayıdaki sanayi işletmelerinin randımanlı çalışmasını engellemektedir. Elektrik dağıtım şebekesinin bölgenin coğrafi şartlarına ve ihtiyaca cevap verecek şekilde yenilenmesi gerekmektedir.

19. BOLU İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

19.1. BOLU İLİ SANAYİ YAPISI

Bolu, Ankara ve İstanbul gibi sanayileşmiş bölgelerin ortasında, ülkemizin en önemli yatırım aksı üzerinde yer alan ve kişi başına düşen milli gelirde Türkiye genelinde ön sıralarda olan bir İl'dir. Bolu, mevcut coğrafi konumu ve ana pazarlara yakınlığı, Bolu Dağı Tünelinin açılmasıyla ulaşım olanaklarının daha da artması, şehir içi dağıtım altyapı çalışmaları yıllık programlar dahilinde sürdürülen doğalgaz kullanımının giderek yaygınlaşması, zengin turizm potansiyelini değerlendirmeye yönelik çalışmalar, su kaynaklarının yeterli, toprak verimliliğinin yüksek olması, ülkenin önemli kanatlı hayvancılık merkezlerinden biri olması, İlde otuz bine yakın öğrencisi bulunan bir üniversitenin bulunması, eğitim ve sağlık altyapısının büyük ölçüde tamamlanmış olması gibi avantajlara sahiptir.

Bolu'da tarım, ticaret, sanayi ve hizmetler sektörü İl ekonomisini ayakta tutan önemli sektörler olarak sıralanmaktadır. Tarımsal faaliyetlerin büyük bir bölümünü hayvancılık teşkil etmekte, hayvansal üretim içerisinde kanatlı hayvancılık sektörü çok önemli bir ekonomik faaliyet alanı olarak belirmektedir. Türkiye beyaz et üretiminin yaklaşık % 30'u Bolu'dan sağlanmaktadır. Sektörde 4 firma entegre üretim yapmaktadır. Bunlardan 2'si Avrupa Birliği'ne ihracat için ön izin belgesi almış olup, diğer firmalarca da ön izin belgesi alınması yönünde çalışmalar devam etmektedir.

Sanayinin büyük ölçüde küçük ve orta ölçekli işletmelerden oluştuğu Bolu'da, faaliyette bulunan önemli sanayi dalları; Gıda, Orman Ürünleri ve Mobilya, Madeni Eşya ve Metal Sanayi, Isı Cam ve Temperli Cam sanayi, elektrik cihazları üretimi, dokuma-giyim eşyası, çimento ve deri sektörleridir. İlde mevcut Sanayi tesisleri merkezde yoğunlaşmıştır. Bolu'nun ilçelerinden Seben, Dörtdivan, Kıbrıscık ve Göynük ilçelerinin ekonomisi genelde tarım ve hayvancılığa dayalıdır. Bu ilçelerde birkaç istisna dışında ciddi anlamda sanayi tesisi yapılanması mevcut değildir. Gerede'de deri sanayi yaygın olarak gözlenmektedir. İlçede 130 deri mamulleri işletmesi bulunmakta olup, sektör yaklaşık 3000 çalışanıyla ilçe istihdamının büyük çoğunluğunu oluşturmaktadır. Mudurnu'da Sunta, Gıda (tahin, helva) ve Tavukçuluk tesisleri mevcuttur. Mengen'in sanayisi ise genelde Orman Ürünlerine dayanmaktadır. Yeniçağa ekonomisinin önemli bir bölümünü nakliyatçılık oluşturmaktadır. İlçede faaliyet gösteren uluslararası ve ulusal 30'un üzerinde nakliye şirketi bulunmaktadır.

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

19.1.1. Bolu İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Bolu ili Karadeniz Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 19.1).

Karadeniz Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Bolu ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %3,8'lik oran ile bölgede on birinci sırada yer almaktadır.

Grafik 19.1 Karadeniz Bölgesinde Yer Alan İllere Göre Sanayi İşletmelerinin Dağılımı (%)

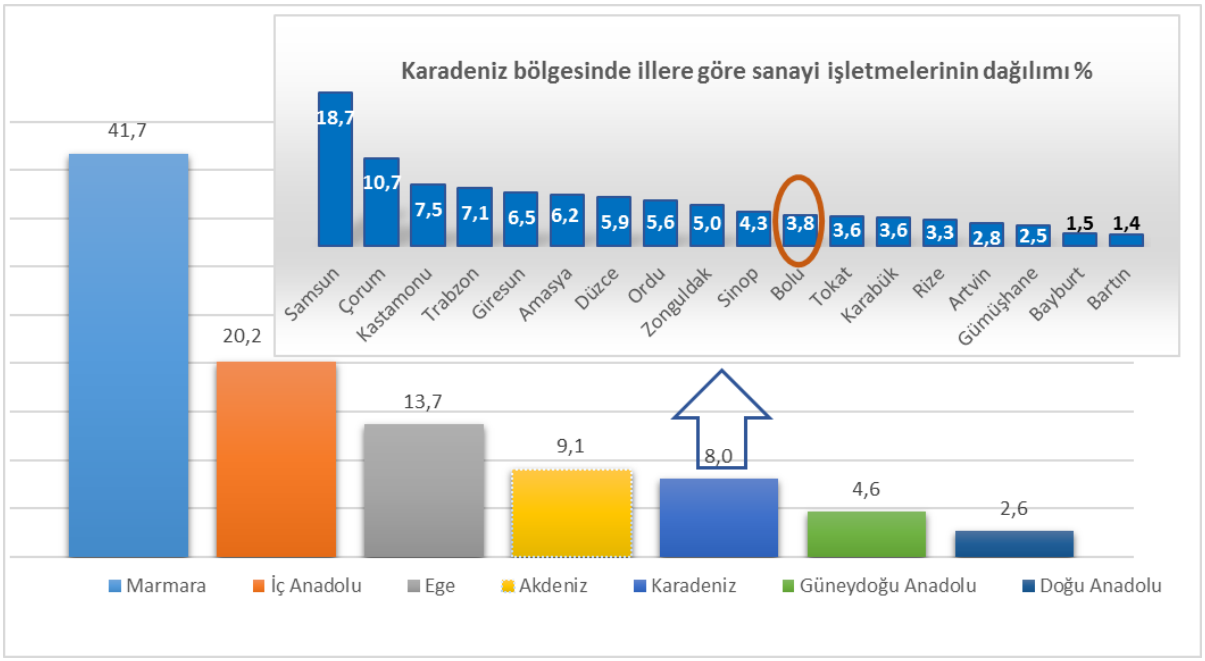

a. Ölçek Dağılımı

Bolu ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, % 54,4'ü Mikro, % 30,4'ü Küçük, %10,5'i Orta ve %4,7'si Büyük Ölçekli işletmelerdir (Grafik 19.2).

Grafik 19.2 Bolu İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

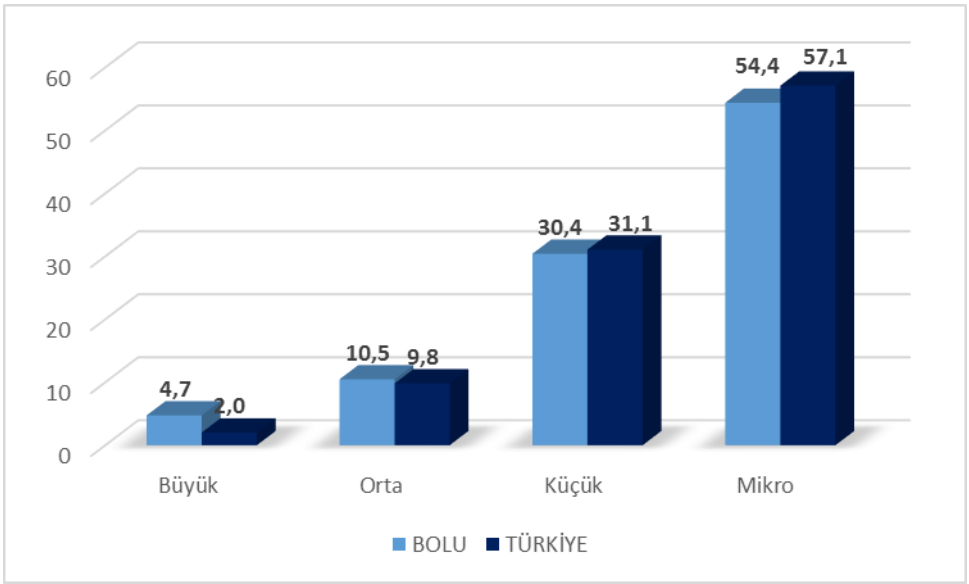

b. Sektörel Dağılım

Bolu ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %16,5 ile Gıda ürünleri, ikinci sırada %14,8 ile Deri ürünleri ve üçüncü sırada ise % 14,1 ile Ağaç ve mantar ürünleri sektörü yer almaktadır (Grafik 19.3).

Grafik 19.3 Bolu İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

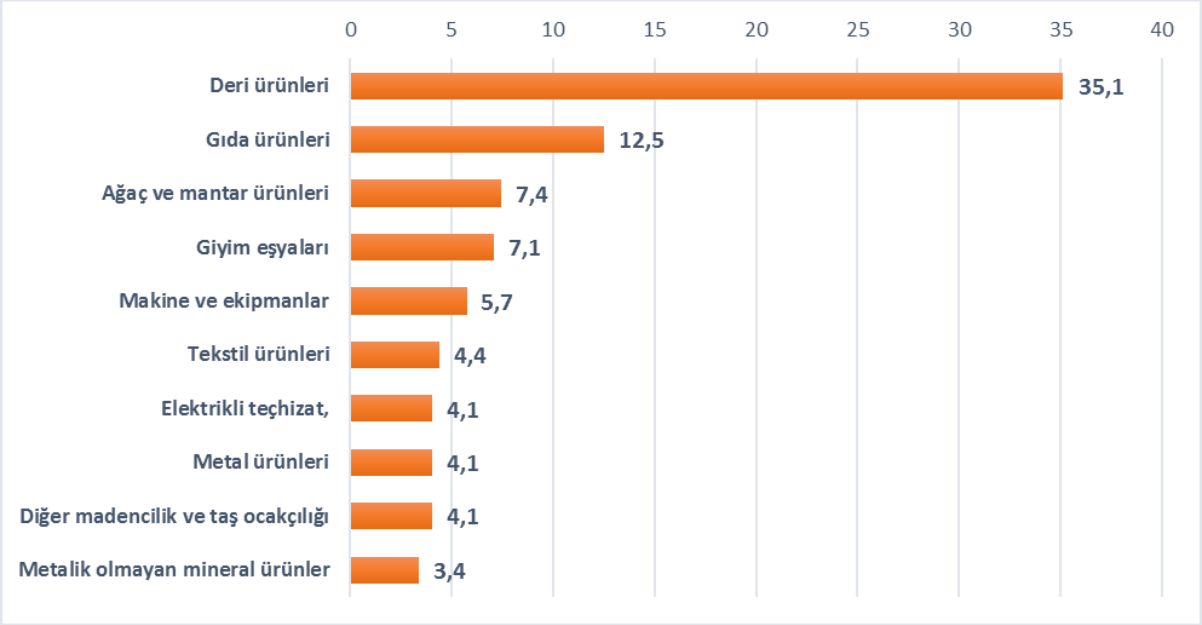

c. Çalışan Sayısı

Bolu İlinde sanayi sektöründe istihdamda %23,13 ile Diğer madencilik ve taş ocakçılığı sektörü, %22,54 ile Metalik olmayan mineral ürünler sektörü, %13,06 ile Giyim eşyaları sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın % 0,06'sı Bolu ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 19.1).

Tablo 19.1 Bolu İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Gıda ürünleri	4098	27,56	12,75
Elektrikli teçhizat,	2565	17,25	3,92
Ağaç ve mantar ürünleri	1656	11,14	1,66
Kauçuk ve plastik	1456	9,79	6,16
Metalik olmayan mineral ürünler	999	6,72	5,98
Deri ürünleri	949	6,38	1,36
Giyim eşyaları	778	5,23	8,79
Metal ürünleri	418	2,81	8,55
Tekstil ürünleri	388	2,61	12,58
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	361	2,43	2,16
Genel Toplam	***14867***	-	***0,45***

Bolu İlinde Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Büyük İşletme aşağıda sıralanmıştır:

- Beypi Beypazarı Tarımsal Üretim Pazarlama Sanayi Ve Ticaret Anonim Şirketi
- Arçelik A.Ş.Bolu Pişirici Ve Isıtıcı Cihazlar İşletmesi
- Gentaş Genel Metal Sanayi Ve Ticaret Aş.
- Er Piliç Entegre Tavukçuluk Üretim, Pazarlama Ve Ticaret
- Başoğlu Kablo Ve Profil Sanayi Ve Ticaret

19.2. BOLU İLİNDE SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 19.2 Bolu İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Sayısı	Yer Alan OSB Proje Sicil Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Sanayi Sitesi Sayısı	Yer Alan Proje
Bolu	1	4	-	

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

Bolu'da toplam 4 tane Organize Sanayi Bölgesi bulunmakta olup 2 tanesi faaliyete geçmiştir. Faaliyette olan Bolu Karma ve Tekstil İhtisas Organize Sanayi Bölgesi ve Gerede Organize Sanayi Bölgesi'dir.

19.3 BOLU İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Tablo 19.3 Sektör/Birimlere Göre Adana İlinde Yürütülen Teknolojik Dönüşüm Faaliyetleri

Faaliyet	Sektör/Birim	2016	2016 Yıl Sonu	Genel Toplam
Ar-Ge Merkezi	Dayanıklı Tüketim Malları		1	1
Toplam Ar-Ge Merkezi			1	1
TGB	İzzet Baysal Üniversitesi	**1**		1
Toplam TGB		1		1
Faaliyet Toplamı		2	2	2

Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Bolu İlinde 2016 yılında 3 faydalı model, 152 marka, 8 patent ve 12 dosyada 33 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 19.4 Bolu İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı (%)	Toplam Türkiye Payı (%)
Faydalı Model Başvurusu	43	3	46	0,09	0,11
Marka Başvurusu	1.714	152	1.866	0,16	0,16
Patent Başvurusu[19]	65	8	73	0,12	0,16
Tasarım Başvurusu	453	33	486	0,08	0,09
Tasarım Dosya Sayısı	99	12	111	0,14	0,10
Genel Toplam	2.374	208	2.582	0,14	0,14

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

[19] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

18.4 BOLU İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 19.5 Bolu İli KOSGEB Destekleri

<table>
<tr><th>Sıra</th><th colspan="2">Veri</th><th colspan="2">2016 Yılı</th><th colspan="2">İl Toplamı
(2012-2016 Yılları Arası)</th></tr>
<tr><td rowspan="3">1</td><td colspan="2">Toplam Destek Tutarı (TL)*</td><td colspan="2">3.428.597</td><td colspan="2">11.972.112</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td></tr>
<tr><td>3.037.110</td><td>607.422</td><td>3.037.110</td><td>607.422</td></tr>
<tr><td rowspan="7">2</td><td rowspan="7">Diğer Bilgiler</td><td>TEKMER / İŞBİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>İŞGEM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>LABORATUVAR HİZMETLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında düzenlenen 28 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 761 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.</td></tr>
<tr><td>YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında KOSGEB destek programlarının tanıtımına yönelik 20 adet bilgilendirme toplantı düzenlenmiştir.</td></tr>
<tr><td>DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER</td><td colspan="4">-</td></tr>
</table>

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 19.6 Bolu İli TÜBİTAK Destekleri

Veri		2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	1.765.778	23.277.195
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	0	3.197.371
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	110.654	4.356.926
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	209.994	704.781
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	0	0

* 2017 sabit fiyatlarıyla

18.5 BOLU İLİ TİCARET YAPISI

18.5.1 Bolu İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektörler ilk üç sırasıyla %58,8 gıda ürünlerinin imalatı,%12,7 ile diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı ve %9,6 ile deri ve ilgili ürünlerin imalatı olmuştur. Çalışan sayısının 7.343 ile en fazla olduğu sektör gıda ürünlerinin imalatı olurken ve girişim sayısının 169 ile en fazla olduğu sektör deri ve ilgili ürünlerin imalatı sektörü olmuştur (Tablo19.7).

Tablo19.7 Bolu İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar(İlk On Sektör)(%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Gıda ürünlerinin imalatı	7.343	88	58,8
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	856	23	12,7
Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	1.032	169	9,6
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	966	34	7,7
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	1.147	63	4,2
Elektrikli teçhizat imalatı	853	18	2,7
Giyim eşyalarının imalatı	531	26	1,6
Mobilya imalatı	170	33	0,6
Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı	50	23	0,4
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	112	17	0,3

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

19.5.2 Bolu İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 19.4'te gösterilmiştir. Grafik 19.4'e göre 2016 yılında Bolu ilinde ithalat 153.814.744 dolar, ihracat ise 133.045.498 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 286.860.242 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 19.4. Bolu İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti(1000$)

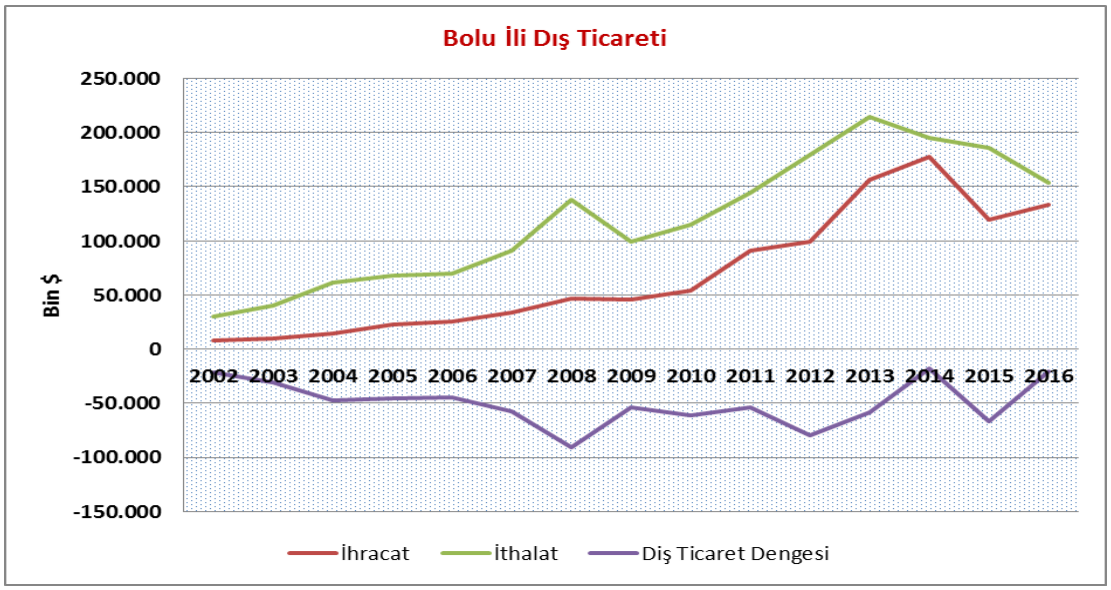

Kaynak: TÜİK

Bolu ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %32,44 ile Irak olmak üzere, İran, Almanya, Hollanda, Suriye, Avusturya, İngiltere, Gürcistan, İtalya ve Hong Kong ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik19.5).

Grafik 19.5 Bolu İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

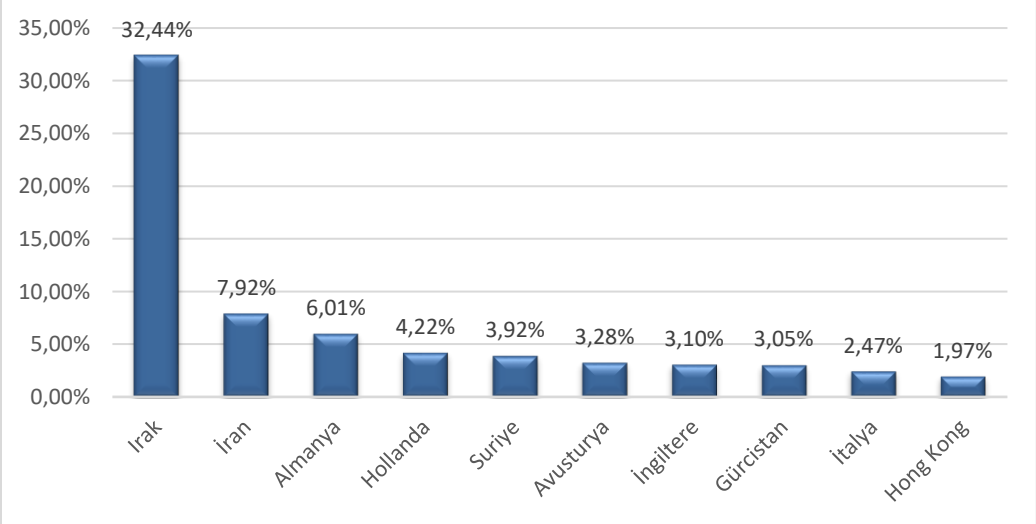

Kaynak: TÜİK

Bolu ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırayı %28,98 ile Çin olmak üzere, İtalya, Almanya, Tayland, İspanya, İsrail, Slovakya, İngiltere ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 19.6).

Grafik 19.6 Bolu İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

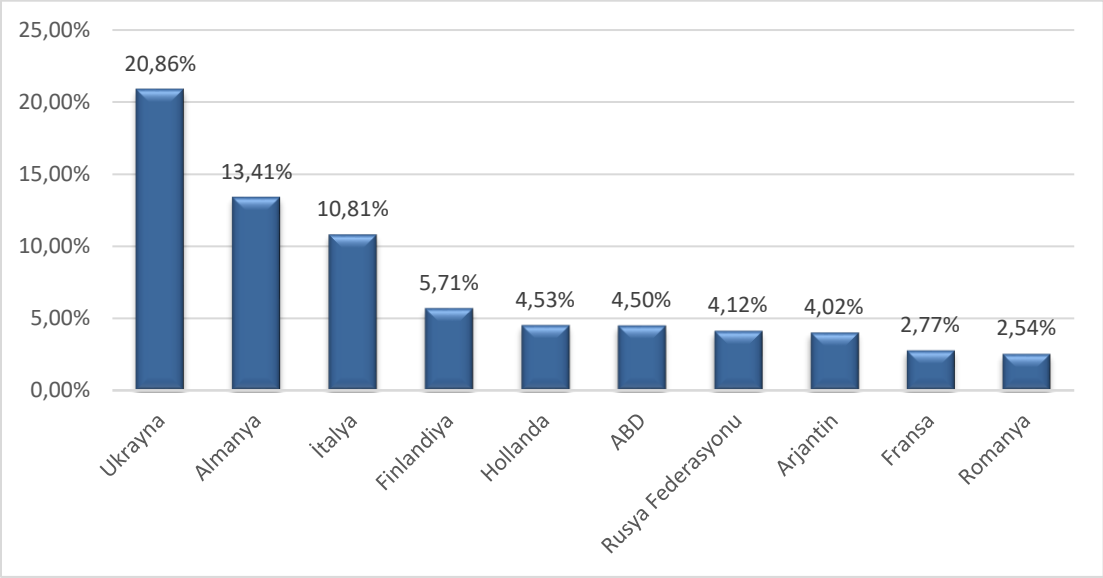

Kaynak: TÜİK

Bolu ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %93.42'sini, il ithalatının da % 74,98'ini oluşturmaktadır (Tablo19.8).

Tablo 19.8 Kısımlara göre Bolu ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri(1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	8	2	4	4	3	
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	54	8	6	49	7.910	2.007
Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler						0
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	216	138		32	117	138
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	5.925	2.166	8.737	28.466	54.613	36.326
İmalat Sanayi	171.361	116.935	124.299	163.649	123.366	115.344
Gizli veri				3.012		
Toplam	**177.563**	**119.249**	**133.045**	**195.212**	**186.009**	**153.815**

Kaynak: TÜİK

Bolu ilinin ihracatının%93.42'sini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo19.9).

Tablo 19.9 2016 yılı Bolu İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**124.299**
Gıda ürünlerinin imalatı	54.010
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	39.903
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman vb. malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	7.683
Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	5.641
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	5.075
Mobilya imalatı	3.929
Temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ilişkin malzemelerin imalatı	2.289
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	1.983
Giyim eşyalarının imalatı	1.241
Elektrikli teçhizat imalatı	1.172

Kaynak: TÜİK

Bolu ilinin ithalatının % 74,98'ini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo19.10).

Tablo 19.10 2016 Yılı Bolu İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**115.344**
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	22.715
Gıda ürünlerinin imalatı	21.190
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman vb. malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	20.154
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	16.879
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	13.562
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	7.378
Elektrikli teçhizat imalatı	4.565
Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	2.083
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	1.695
Ana metal sanayii	1.489

Kaynak: TÜİK

Bolu ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %39,88 ile etler ve yenilen sakatat ilk sıradadır (Tablo19.11).

Tablo 19.11 2016 yılı Bolu İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Etler ve yenilen sakatat	53.054.814	39,88
Plastikler ve mamulleri	32.523.214	24,45
Süt ürünleri, yumurtalar, tabii bal, diğer yenilebilir hayvansal menşeli ürünler	8.297.670	6,24
Ağaç ve ahşap eşya, odun kömürü	7.682.687	5,77
Kauçuk ve kauçuktan eşya	7.391.464	5,56
Ham postlar, deriler (kürkler hariç) ve köseleler	5.465.545	4,11
Demir veya çelikten eşya	4.982.662	3,75
Mobilyalar, yatak takımları, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar vb, prefabrik yapılar	3.935.200	2,96
Eczacılık ürünleri	2.285.924	1,72
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	2.080.552	1,56

Kaynak: TÜİK

Bolu ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %19,93 yağlı tohum ve meyveler, muhtelif tane, tohum meyveler, sanayide ve tıpta kullanılan bitkiler, saman ve kaba yem ilk sıradadır (Tablo19.12).

Tablo19.12 2016 yılı Bolu İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Yağlı tohum ve meyveler, muhtelif tane, tohum ve meyveler, sanayide ve tıpta kullanılan bitkiler, saman ve kaba yem	30.655.146	19,93
Kağıt ve karton, kağıt hamurundan, kağıttan veya kartondan eşya	22.715.142	14,77
Ağaç ve ahşap eşya, odun kömürü	21.038.449	13,68
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	16.833.023	10,94
Gıda sanayiinin kalıntı ve döküntüleri, hayvanlar için hazırlanmış kaba yemler	11.149.052	7,25
Ham postlar, deriler (kürkler hariç) ve köseleler	9.155.980	5,95
Plastikler ve mamulleri	8.264.141	5,37
Organik kimyasal ürünler	4.852.536	3,15
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	4.631.940	3,01
Debagatte ve boyacılıkta kullanılan hülasalar, tanenler, boyalar, pigmentler,vb, vernikler, vb, macunlar, mürekkepler	4.192.529	2,73

Kaynak: TÜİK

19.6 İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

19.6.1 Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

- Jeotermal seracılık ve jeotermal enerji kaynaklarından yararlanma,
- Torf üretimi,
- Mantar yetiştiriciliği,
- Tavuk besi çiftliklerinin modernizasyonu,
- Meyve ve sebze paketleme tesisi,
- Dağ ve yayla turizmi,
- Kongre turizmi.

19.6.2 Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

- Deri Sanayi: Gerede ilçesinde geçmişi 900 yıl öncesine dayanan dericilik gelişmiş önemli bir sektör haline gelmiş olup, şu anda deri imalatı yapan işletmeler Gerede ilçesinin Tabakhaneler mevkiinde faaliyet göstermektedir. Gerede Deri İhtisas Organize Sanayi Bölgesi'nin bir an önce faaliyete geçirilmesi ile birlikte; İl ve ülke ekonomisinde yaşanan değişimleri, rekabet ve girişimcilik gibi değerleri kolayca kavrayabilen, bu yörenin potansiyelini harekete geçirecek girişimci unsurların veya kurumların faaliyete geçmesiyle, bu işletmelerin yeni teknolojik makinalarla donatılmaları ve standartlara uygun olarak kaliteli ve rakipleriyle boy ölçüşebilecek teknolojik yapılanmalarıyla birlikte üretim tesisleri kurularak, Türk Silahlı Kuvvetlerinin veya diğer kurumların ihtiyacı olan deri eşyalarının bu yöremizden karşılanması sağlanabilir. Kurulabilecek tesisler: deri ve suni deri terlik üretim tesisi, ayakkabı ve sandalet üretim tesisi, deri çanta ve kemer üretim tesisi, deri atıklarını değerlendirme tesisi, deri hazır giyim imalatı tesisi v.b.

- Meyve ve sebze üretimi: Seben ilçesinde meyve bahçelerinin modernizasyonunun yapılarak, yerinde değerlendirme projesine göre reçel, marmelat, meyve suyu üretecek küçük ölçekli tesislerin kurulması. Meyve ve sebze ambalaj tesislerinin kurulması.

- Patates cipsi, mısır çerezi, nişasta, patates unu üretimi: Sanayi hammaddesi olan il tarım ürünlerinin ekilmesinin desteklenmesi ve yatırımcıların teşvik edilmesi.

- Süt, kırmızı ve beyaz et ürünleri sanayinin geliştirilmesi: İl hayvancılığının gelişmesinde önemli rol oynayan et ve et ürünlerinin değerlendirilmesi için et kombinası kurulabilir.

- Tarım araçları: Tarım araçları ve gübre üretim tesisleri kurulabilir.

- Orman ürünleri sektörü: Ağaç ve sunta vidası imalatı yapan tesisler kurulabilir.

- İnşaat sektörü: Mıcır üretim tesisleri kurulabilir.

19.7 SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

a. Sanayi sektörü ile ilgili sorun ve çözüm önerileri

1. İlin teşvik kapsamında olmaması

Çözüm Önerisi: Bolu'nun 5084 Sayılı Yatırımların ve İstihdamın Teşviki ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun kapsamında bulunmaması ve çevresindeki bazı illerin söz konusu Kanun kapsamında bulunması ildeki yatırım ortamını olumsuz etkilemiştir. İlin kalkınmada öncelikli iller arasına alınması ile yatırım yapacak olan sanayicilere de kolaylıklar ve avantajlar sağlayacağı için cezbedici olacaktır. İlin kalkınmada öncelikli İller kapsamında olmayışının en önemli sebeplerinden birincisi ildeki ortalama yıllık milli gelirin Türkiye ortalamasının üzerinde olmasıdır. Ancak ilçelerimizin yıllık milli geliri çok gerilerdedir. Yatırım teşviklerinde illerin değil ilçelerin gelişmişlik durumlarına göre teşvik bölgelerine alınmaları daha etkin ve faydalı olacaktır.

2. İlde yüksek oranda ithal girdi kullanılan sektörlere teşvik uygulanmaması

Çözüm Önerisi: İlin sanayinde yüksek paya sahip olan ve üretimlerinde yüksek oranda ithal girdi kullanan orman ürünleri sektörü ve deri sektöründeki yatırımlara daha alt bölge teşvikleri uygulanabilir.

3. Tarım işletmelerinin verimsizliği

Çözüm Önerisi: Tarım sektöründe büyük ölçekli işletmelerin geliştirilmesi hedeflenmelidir. Geleneksel yöntemlerle üretim yapan aile işletmelerinin desteklenerek pazara yönelik üretim yapan büyük işletmelere dönüştürülmesi gerekmektedir.

4. Karayolu dışında alternatif lojistik erişimi bulunmaması

Çözüm Önerisi: Karayolu ulaşımına ilave olarak demiryolu hattının entegrasyonu, işletme sahiplerinin ve yatırımcıların maliyetlerine olumlu katkı sağlayacaktır.

5. Hayvansal atık sorunu

Çözüm Önerisi: Kanatlı hayvancılık sektörünün doğal atığı konumundaki tavuk gübresinin il genelindeki yıllık miktarı 150 bin ton civarındadır ve çevre açısından önemli bir sorun haline gelmiştir. Tavuk gübresini toprak, su ve hava kirliliğine yol açan konumdan çıkararak enerjiye dönüştürecek ve toprağa yararlı organik gübre haline getirecek tesislere ihtiyaç vardır.

6. Tarıma dayalı sanayi

Çözüm Önerisi: Bolu ilinde tarım ürünlerinden ekonomik anlamda gelir sağlanamamaktadır. İlin tarım potansiyeli sadece kendi ihtiyacını karşılayacak biçimde organize olmuştur. Tarımsal sınai bitkiler ve orman örtüsü açısından zengin olan Bolu'da tarıma dayalı sanayi sektörlerinin teşvik edilmesi ve tarım reorganizasyonunun yapılması gerekmektedir.

7. Mesleki ve teknik eğitim yetersizliği

Çözüm Önerisi: Mesleki ve teknik eğitim geliştirilmeli, sanayinin taleplerini karşılamaya yönelik yeni eğitim programları tasarlanmalıdır. Mesleki ve teknik eğitim kurumlarında öğretim gören öğrenciler özendirilmelidir.

8. Organize Sanayi Bölgeleri

Çözüm Önerisi: Bolu ilinde Karma ve Tekstil İhtisas OSB, Gerede ilçesinde Karma OSB ve Deri İhtisas OSB, Yeniçağ ilçesinde Karma OSB bulunmaktadır. Bu OSB'lerde boş parseller bulunmaktadır ve yatırımcı beklenmektedir. Bu nedenle bitmiş OSB'ler doldurulmadan yeni OSB'ler kurulmamalıdır.

9. Girişimci yetersizliği

Çözüm Önerisi: Bolu'da araştırma yapan, projesi olan ve yenilikçi genç girişimci sayısının artırılması, Bakanlığımız Tekno Girişim Sermaye Desteğinin hedef kitlelere daha iyi duyurulması.

b. 2015 Yılı Sanayi Durum Raporunda "İl Sanayinin Güncel Sorunları ve Çözüm Önerileri" başlığında yer alan hususlar

1. İlin Teşvik kapsamında olmaması

Çözüm Önerisi: Bolu'nun 5084 Sayılı Yatırımların ve İstihdamın Teşviki ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun kapsamında bulunmaması ve çevresindeki bazı illerin söz konusu Kanun kapsamında bulunması İldeki yatırım ortamını olumsuz etkilemiştir. İlin kalkınmada öncelikli iller arasına alınması ile yatırım yapacak olan Sanayicilere de kolaylıklar ve avantajlar sağlayacağı için cezbedici olacaktır. İlin kalkınmada öncelikli İller kapsamında olmayışının en önemli sebeplerinden birincisi ildeki ortalama yıllık Milli gelirin Türkiye ortalamasının üzerinde olması sayılmaktadır. Ancak bir husus dikkatten kaçırılmamalıdır. Baz olarak alınan ortalama Milli gelir ilde ilçeler itibarıyla farklılıklar göstermektedir. Bu nedenle kalkınmada öncelikli yöreler tespitinin il bazında değil ilçeler bazında yapılması daha adilane olacaktır. İl Sanayi Odağı olabilecek iller arasındadır. YSO (Yeni Sanayi Odağı) olarak tanımlanan illerin gelişmesine bakıldığında bu illerin KÖY (Kalkınmada Öncelikli Yöre) Statüsünde olmasının büyük payı vardır. Bilindiği gibi il kalkınmada öncelikli yöreler kapsamında bulunmamaktadır.

2. Tarım İşletmelerinin verimsizliği

Çözüm Önerisi: Tarım sektöründe optimum ölçekli işletmelerin geliştirilmesi hedeflenmektedir. Geleneksel yöntemlerle üretim yapan aile işletmelerinin desteklenerek pazara yönelik üretim yapan optimum işletmelere dönüştürülmesi gerekmektedir.

3. Hayvansal atık sorunu

Çözüm Önerisi: Kanatlı hayvancılık sektörünün doğal atığı konumundaki tavuk gübresinin il genelindeki yıllık miktarı 150 bin ton civarındadır ve çevre açısından önemli bir sorun haline

gelmiştir. Tavuk gübresini toprak su ve hava kirliliğine yol açan konumdan çıkararak enerjiye dönüştürecek ve toprağa yararlı organik gübre haline getirecek tesislere ihtiyaç vardır.

4. Tarıma Dayalı Sanayi

Çözüm Önerisi: Bolu İlinde Tarım ürünlerinden Ekonomik anlamda gelir sağlanamamaktadır. İlin Tarım potansiyeli sadece kendi ihtiyacını karşılayacak biçimde organize olmuştur. Tarım sınai bitkiler ve Orman örtüsü açısından zengin olan Bolu'da tarıma dayalı sanayi sektörlerinin teşvik edilmesi ve tarım reorganizasyonunun yapılması gerekmektedir.

5. OSB'lerdeki boş arsalar

Çözüm Önerisi: Bolu İlinde Karma ve Tekstil İhtisas OSB, Gerede İlçesinde Karma OSB ve Deri İhtisas OSB bulunmaktadır. Bolu ve Gerede OSB de boş parseller bulunmaktadır ve yatırımcı beklenmektedir. Bu nedenle bitmiş OSB'ler doldurulmadan yeni OSB'ler kurulmamalıdır.

6. Orman Ürünlerinin Emvalinin değerlendirilememesi

Çözüm Önerisi: Yörenin temel kaynaklarından olan Orman Ürünleri; Ahşap ve kereste üretimini aşarak katma değeri yüksek Mobilya Sanayisine dönüştürülmesi.

7. Genç Girişimci yetersizliği

Çözüm Önerisi: Bolu'da etüt yapan, projesi olan, yenilikçi genç girişimci sayısının artırılması, Bakanlığımız Tekno Girişim Sermaye Desteğinin hedef kitlelere daha iyi duyurulması.

8. Bolu'da Ana sanayi ile yan sanayi arasındaki tamamlayıcılık ilişkisinin zayıflığı

Çözüm Önerisi: İşbirliği, dayanışma ve ortaklık kültürünün geliştirilmesi.

9. İmalat Sanayi İşletmelerinin yatırım yapamaması

Çözüm Önerisi: İl İmalat sanayi işletmelerinin yatırım yapmama nedenleri incelendiğinde; bunların sırasıyla talep yetersizliği, kredinin pahalı oluşu, öz kaynak yetersizliği ve bilgi noksanlığı olduğu görülmektedir.

10. Mesleki ve Teknik Eğitim Yetersizliği

Çözüm Önerisi: Mesleki ve teknik eğitim geliştirilmeli, sanayinin taleplerini karşılamaya yönelik yeni eğitim programları tasarlanmalıdır. Mesleki ve teknik eğitim kurumlarında öğretim gören öğrenciler özendirilmelidir.

20. BURDUR İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

20.1. BURDUR İLİ SANAYİ YAPISI

Burdur ekonomisi tarıma, hayvancılığa ve maden sektörüne (özellikle mermer) dayalı sanayileşmesini tamamlayamamış bir ildir. İldeki mevcut imalat sanayinin istihdam ve işyeri sayısı itibariyle temelini oluşturan küçük sanayi genel olarak mermer ile makine ve metal sektöründe yoğunlaşmıştır. Makine ve metal işleme sanayinde bu yoğunlaşma tarıma dayalı sanayinin teşvik ve kabul görmesindendir.

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

20.1.1. Burdur İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Burdur ili Akdeniz Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 1).

Akdeniz Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Burdur ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %7,7'lik oran ile bölgede yedinci sırada yer almaktadır.

Grafik 20.1 Akdeniz Bölgesinde Yer Alan İllere Göre Sanayi İşletmelerinin Dağılımı (%)

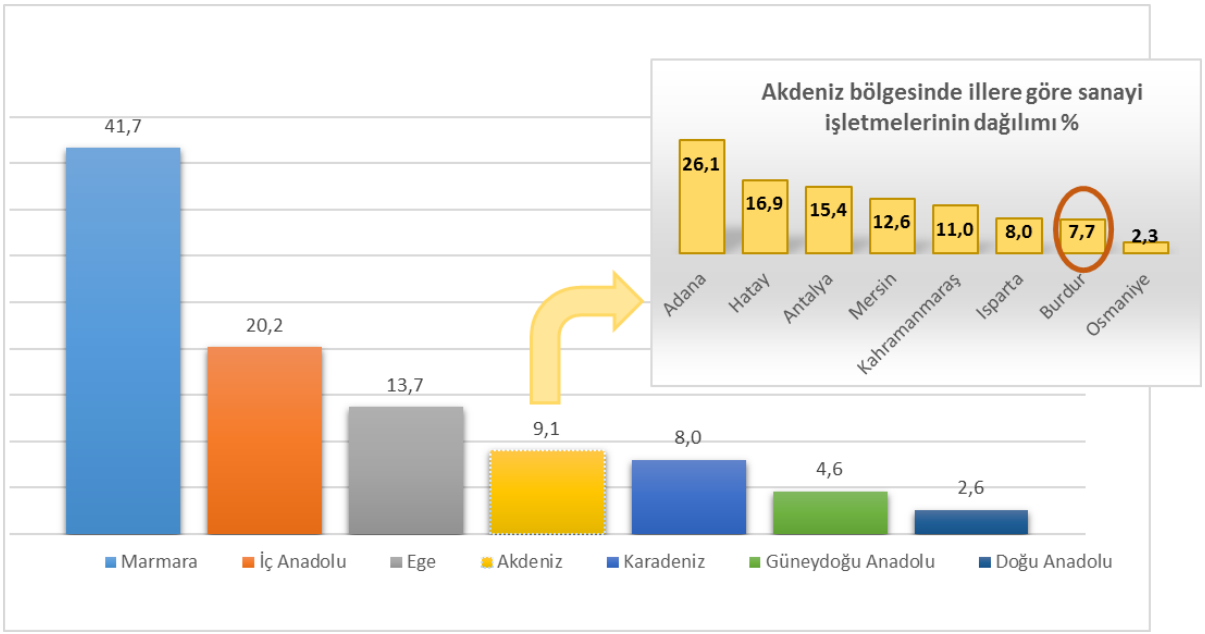

a. Ölçek Dağılımı

Burdur ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, % 73,8'i Mikro, % 19,1'i Küçük, %6,8'i Orta ve %0,4'ü Büyük Ölçekli işletmelerdir (Grafik 20.2).

Grafik 20.2 Burdur İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

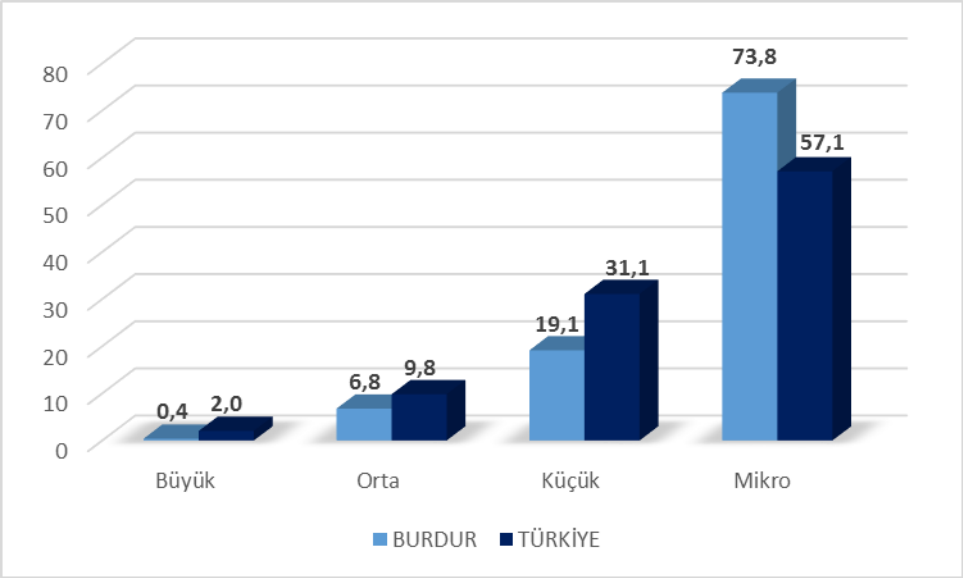

b. Sektörel Dağılım

Burdur ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %18,2 ile Gıda ürünleri, ikinci sırada %17 ile Makine ve Ekipmanlar ve üçüncü sırada ise % 14,2 ile Metal ürünleri sektörü yer almaktadır (Grafik 20.3).

Grafik 20.3 Burdur İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

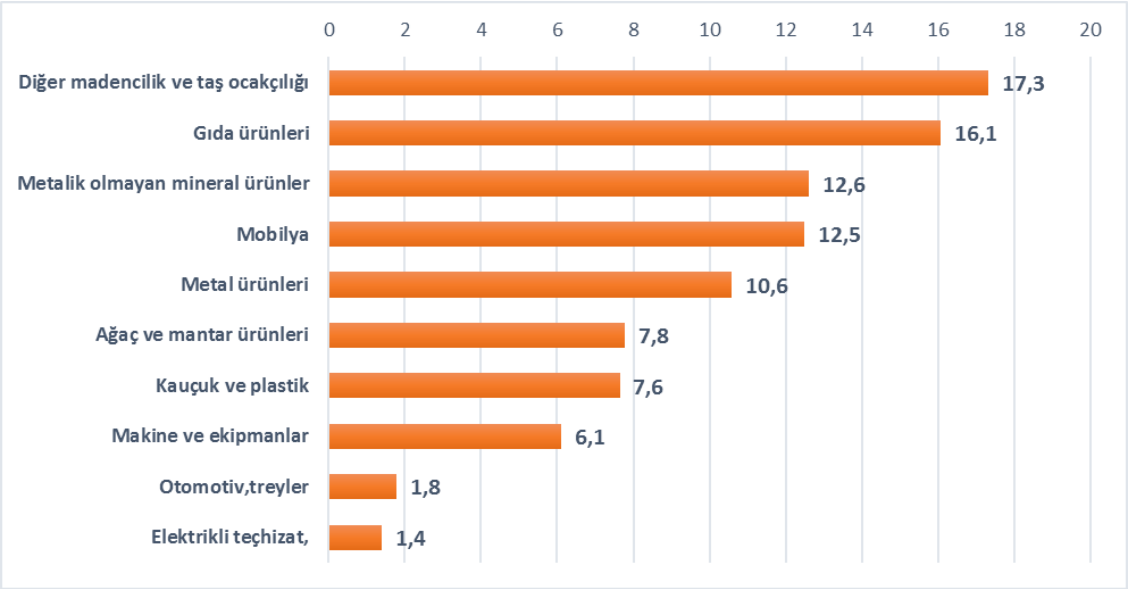

c. Çalışan Sayısı

Burdur İlinde sanayi sektöründe istihdamda %32,73 ile Diğer madencilik ve taş ocakçılığı sektörü, %30,19 ile Metalik olmayan mineral ürünler sektörü, %11,50 ile Gıda ürünleri

sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın % 0,3'ü Burdur ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 20.1).

Tablo 20.1 Burdur İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	3262	32,73	2,16
Metalik olmayan mineral ürünler	3008	30,19	5,98
Gıda ürünleri	1146	11,50	12,75
Metal ürünleri	490	4,92	8,55
Makine ve ekipmanlar	458	4,60	6,71
Kauçuk ve plastik	331	3,32	6,16
Ağaç ve mantar ürünleri	320	3,21	1,66
Mobilya	205	2,06	3,80
Metal cevherleri	143	1,44	0,49
İçecek ürünleri	141	1,41	0,51
Genel Toplam	***9965***	***-***	***0,30***

Burdur İlinde Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Büyük İşletme aşağıda sıralanmıştır:

- As Çimento Sanayi Ve Ticaret
- Hastel Gıda Sanayi Ve Ticaret
- Portsan Mermer Sanayi Petrol Ve Tarım Ürünleri Enerji Nak. Tic.
- Antalya Mermer Sanayi Ticaret Ltd. Şti. Burdur Şubesi
- Ensar Mermer Sanayi Ve Ticaret

20.2. BURDUR İLİNDE SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 20.2 Burdur İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Sayısı	Yer Proje Sicil Alan OSB	Yatırım Programında Yer Alan Sanayi Sitesi Sayısı	Yer Alan Proje
Burdur	-	3	-	

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

İl genelinde bulunan 2 adet faal OSB, 1 adet Kamulaştırma aşaması tamamlanmış OSB ve 13 adet Küçük Sanayi sitesi bulunmaktadır.

20.2.1. Burdur İlindeki Organize Sanayi Bölgeleri

Burdur ilinde ikisi merkezde ve biri Bucak ilçesinde olmak üzere toplam üç adet Organize Sanayi Bölgesi bulunmaktadır. Bunlardan Burdur I. OSB 1976, Burdur II. OSB'si 2009 ve Bucak OSB ise 2001 yılında kurulmuştur.

Tablo 20.3 Burdur İlinde Bulunan Organize Sanayi Bölgeleri Parsel Durum Tablosu

OSB	Parsel Sayısı	Üretimdeki Parsel Sayısı	Üretime Ara Veren veya Kapalı Parsel Sayısı	Üretime Geçmeyen Parsel Sayısı	İnşaat Halindeki Parsel Sayısı	Proje Aşamasındaki Parsel Sayısı	Boş Parsel Sayısı
Burdur OSB	56	45	6	3	1	0	1
Bucak OSB	91	37	5	3	12	26	6
Burdur II. OSB	Kamulaştırma çalışmaları tamamlanmış ve 2 adet firmaya inşaat ruhsatı verilmiştir.						
Toplam	147	82	11	6	13	26	7

Kaynak: Burdur Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü

Burdur I. Organize Sanayi Bölgesi: 90.30 Hektar alan üzerine kurulmuş olup 57.78 Hektarı Sanayi Parselidir. Bu alan 56 parsele ayrılmış ve 55 firmaya tahsis edilmiştir.

Burdur II. Organize Sanayi Bölgesi: 08.09.1998 tarihinde başlanmış olan Burdur II. Organize sanayi Bölgesi kurma çalışmaları Bakanlığımızın 26.06.2009 tarih ve 5807 sayılı onayı ile sonuçlanmıştır. 96 hektarlık alana sahip olan Burdur II. Organize Sanayi Bölgesi hissedarlarına (Burdur İl Özel İdaresi, Burdur Belediyesi ve Burdur Ticaret ve Sanayi Odası) devredilmiştir. Kamulaştırma çalışmaları tamamlanmıştır. Alt yapı çalışmaları da tamamlanan OSB'de elektrik iç hat yapımı devam etmektedir. 2 adet firmaya da inşaat ruhsatı verilerek yapımına başlanmıştır.

Bucak Organize Sanayi Bölgesi: 85.00 Hektar alan üzerine kurulmuş olup 56,87 Hektarı Sanayi Parselidir. Bu alan 76 parsele ayrılmış olup yapılan revizyon çalışmaları neticesinde 80 parsele sonra da 91 parsele çıkmıştır. Bucak OSB'nin parselasyon planları 24.12.2009 tarih ve 11410 sayılı Bakanlığımız yazısı ile onaylanmış olup OSB içerisinde bulunan önceden tahsisli parsellerin inşaata başlama ve bitirme süreleri bu tarihten sonra başlatılmıştır

Tablo 20.4 Burdur İlindeki OSB'de Çalışan Sayısı

OSB ADI	ÇALIŞAN SAYISI
Burdur 1. Organize Sanayi Bölgesi	1.752
Bucak Organize Sanayi Bölgesi	1.538
TOPLAM	3.290

Kaynak: Burdur Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü

20.2.2. Burdur Küçük Sanayi Siteleri

Burdur İl Merkezinde toplam 667 işyerinden oluşan 3 Küçük Sanayi Sitesi mevcuttur.
Bucak ilçesinde 480 işyerinden oluşan 2 Küçük Sanayi Sitesi mevcuttur.
Karamanlı ilçesinde 85 işyerinden oluşan 1 Küçük Sanayi Sitesi mevcuttur.
Yeşilova ilçesinde 62 işyerinden oluşan 1 Küçük Sanayi Sitesi mevcuttur.
Gölhisar ilçesinde 54 işyerinden oluşan 1 Küçük Sanayi Sitesi mevcuttur.
Tefenni ilçesinde 56 işyerinden oluşan 1 Küçük Sanayi Sitesi mevcuttur.
Çavdır ilçesinde 45 işyerinden oluşan 1 Küçük Sanayi Sitesi mevcuttur.
Kemer ilçesinde 20 işyerinden oluşan 1 Küçük Sanayi Sitesi mevcuttur.
Ağlasun ilçesinde 30 işyerinden oluşan 1 Küçük Sanayi Sitesi mevcuttur.
Altınyayla ilçesinde 16 işyerinden oluşan 1 Küçük Sanayi Sitesi mevcuttur.

19.3BURDUR İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Tablo 20.5 Sektör/Birimlere Göre Adana İlinde Yürütülen Teknolojik Dönüşüm Faaliyetleri

Faaliyet	Sektör/Birim	2016	2016 Yıl Sonu	Genel Toplam
*Faaliyette Olmayan, Alt Yapı Çalışmaları Devam Eden Teknoloji Geliştirme Bölgeleri	Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi		**1**	1
Toplam *Faaliyette Olmayan, Alt Yapı Çalışmaları Devam Eden Teknoloji Geliştirme Bölgeleri			1	1
		Faaliyet Toplamı	1	1

Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Burdur İlinde 2016 yılında 12 faydalı model, 63 marka, 13 patent ve 27 dosyada 57 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 20.6 Burdur İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı (%)	Toplam Türkiye Payı (%)
Faydalı Model Başvurusu	154	12	166	0,35	0,39
Marka Başvurusu	1.066	63	1.129	0,07	0,10
Patent Başvurusu[20]	61	13	74	0,20	0,16
Tasarım Başvurusu	218	57	275	0,15	0,05
Tasarım Dosya Sayısı	57	27	84	0,32	0,08
Genel Toplam	1.556	172	1.728	0,11	0,09

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

20.4 BURDUR İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 20.7 Burdur İli KOSGEB Destekleri

Sıra	Veri		2016 Yılı		İl Toplamı (2012-2016 Yılları Arası)	
1	Toplam Destek Tutarı (TL)*		3.282.399		9.058.344	
	Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**		Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)	KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)	Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)	KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)
			110.170	22.034	110.170	22.034
2	Diğer Bilgiler	TEKMER / İŞBİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ	-			
		İŞGEM BİLGİLERİ	-			
		KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ	-			
		LABORATUVAR HİZMETLERİ	-			
		UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ	2016 yılında düzenlenen 32 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 3.065 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.			
		YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ	2016 yılında KOSGEB'in sunduğu hizmet ve destekleri tanıtmak amacıyla düzenlenen bilgilendirme toplantı sayısı 25'dir.			
		DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER	2016 Yılında Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı, İŞKUR Burdur İl Müdürlüğü, Belediye ve Gençlik Spor İl Müdürlüğü ile Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi protokolleri imzalanmıştır.			

[20] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

Tablo 20.8 Burdur İli TÜBİTAK Destekleri

Veri		2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	667.091	7.076.152
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	80.970	346.123
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	97.309	1.396.239
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	160.800	415.716
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	0	0

* 2017 sabit fiyatlarıyla

20.5 BURDUR İLİ TİCARET YAPISI

20.5.1 Burdur İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan ilk üç sektör %57,1 ile diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı, %23,6 ile gıda ürünlerini imalatı, % 5,6 ile fabrikasyon metal ürünleri imalatı olmuştur. Çalışan sayısının 4.188 ve girişim sayısının 128 ile en fazla olduğu sektör diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı sektörü olmuştur (Tablo20.9).

Tablo20.9 Burdur İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar (İlk On Sektör)(%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	4.188	128	57,1
Gıda ürünlerinin imalatı	1.055	102	23,6
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	527	44	5,6
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	340	32	4,3
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	411	42	3,5
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	136	24	1,8
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	108	22	1,7
Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı	60	23	0,8
Mobilya imalatı	158	12	0,6
Ana metal sanayii	34	7	0,3

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

20.5.2 Burdur İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 20.4'te gösterilmiştir. Grafik 20.4'e göre 2016 yılında Burdur İlinde ithalat 46.507.956 dolar, ihracat ise 178.940.936 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 225.448.892 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 20.4. Burdur İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti (1000$)

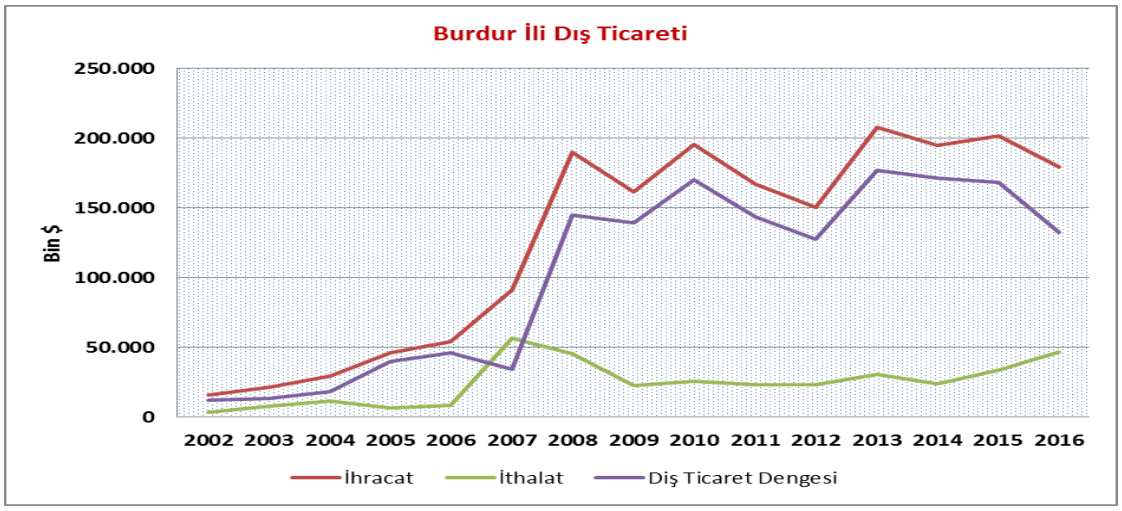

Kaynak: TÜİK

Burdur ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %43,82 ile Çin olmak üzere, ABD, Suudi Arabistan, BAE, İsrail, Kanada, Irak, Almanya, İngiltere ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 20.5).

Grafik 20.5 Burdur İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

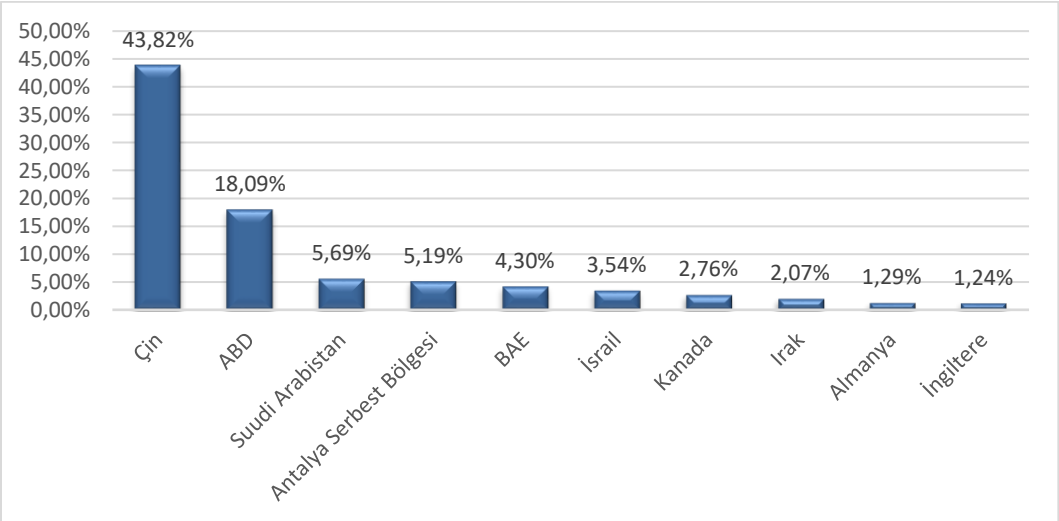

Kaynak: TÜİK

Burdur ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %28,99 ile Malezya ikinci sırada %28,86 ile Rusya Federasyonu olmak üzere, Almanya, ABD, Avusturya, Çin, Japonya, İtalya, Venezuela, Çek Cumhuriyeti ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir.(Grafik20.6)

Grafik 20.6 Burdur İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

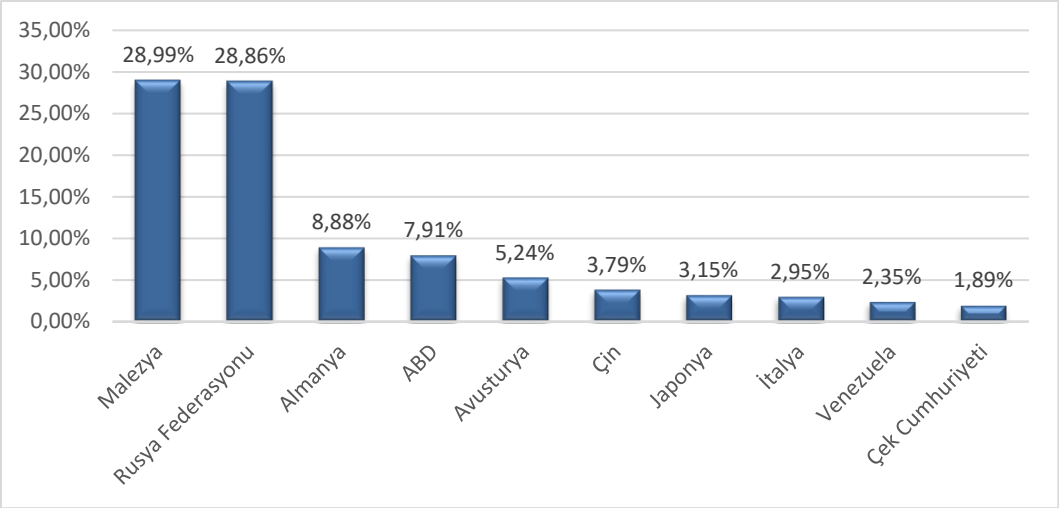

Kaynak: TÜİK

Burdur ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının % 53,65'ini, il ithalatının da %59,31'ini oluşturmaktadır.(Tablo20.9)

Tablo 20.10 Kısımlara göre Burdur ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri(1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	8	9	3	6	0	50
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor				1		
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	52.003	78.847	82.304	999	12.117	13.730
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	441	486	632	990	3.848	5.141
İmalat Sanayi	142.493	122.289	96.002	20.631	17.348	27.586
Gizli veri				1.314		
Toplam	**194.945**	**201.631**	**178.941**	**23.942**	**33.313**	**46.508**

Kaynak: TÜİK

Burdur ilinin ihracatının % 53,65'ini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo20.11).

Tablo 20.11 2016 yılı Burdur İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**96.002**
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	69.245
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	18.072
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	3.712
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman vb. malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	2.055
Gıda ürünlerinin imalatı	1.891
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	342
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	196
Elektrikli teçhizat imalatı	134
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	85
Diğer imalatlar	79

Kaynak: TÜİK

Burdur ilinin ithalatının %59,31'ini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo20.12).

Tablo 20.12 2016 Yılı Burdur İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**27.586**
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	13.637
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	6.420
Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	4.769
Ana metal sanayii	825
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	739
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	638
Gıda ürünlerinin imalatı	389
Elektrikli teçhizat imalatı	58
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	43
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	31

Kaynak: TÜİK

Burdur ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %51,33 ile tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento ilk sıradadır (Tablo20.13).

Tablo 20.13 2016 yılı Burdur İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento	91.842.874	51,33
Taş, alçı, çimento, amyant, mika veya benzeri maddelerden eşya	59.676.031	33,35
Silahlar ve mühimmat, bunların aksam, parça ve aksesuarı	16.438.606	9,19
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	3.770.303	2,11
Ağaç ve ahşap eşya, odun kömürü	2.054.583	1,15
Süt ürünleri, yumurtalar, tabii bal, diğer yenilebilir hayvansal menşeli ürünler	1.120.341	0,63
Demir veya çelikten eşya	822.816	0,46
Hububat, un, nişasta veya süt müstahzarları, pastacılık ürünleri	555.593	0,31
Adi metallerden aletler, bıçakçı eşyası ve sofra takımları, adi metallerden bunların aksam ve parçaları	478.981	0,27
Canlı ağaçlar ve diğer bitkiler, yumrular, kökler ve benzerleri, kesme çiçekler ve süs yaprakları	464.046	0,26

Kaynak: TÜİK

Burdur ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %39,12 ile mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar ilk sıradadır (Tablo20.14).

Tablo20.14 2016 yılı Burdur İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar	18.192.597	39,12
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	13.699.793	29,46
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	5.850.217	12,58
Canlı hayvanlar	5.101.367	10,97
Demir ve çelik	822.648	1,77
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	568.104	1,22
Adi metallerden aletler, bıçakçı eşyası ve sofra takımları, adi metallerden bunların aksam ve parçaları	499.182	1,07
Seramik mamulleri	465.875	1,00
Tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento	352.312	0,76
Demir veya çelikten eşya	154.017	0,33

Kaynak: TÜİK

20.6 İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

20.6.1 Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

- Tarım Makineleri
- Mermer İmalatı
- Gıda İmalatı
- Silah Sanayi
- Orman Ürünleri İmalatı
- Mobilya İmalatı
- Plastik Sanayi
- Tekstil Makineleri İmalatı
- İnşaat Malzemeleri İmalatı
- Dorse İmalatı
- Dış Giyim İmalatı
- Güneş Enerjisi Sistemleri
- Kalorifer Ve Isıtma Sistemleri
- Mermer Makinaları İmalatı
- Oto Parçası
- Toprak Sanayi
- Kozmetik Sanayi
- Müzik Aletleri

20.6.2 Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

- Yem fabrikalarına ihtiyaç var. Mevcut fabrikalar, ihtiyacın %15'ini karşılayabiliyor.
- Süt işleme tesisleri; Halen üretilen sütün %10'u Burdur'da işleniyor. Kalanı çiğ süt olarak başka illere gönderiliyor.
- Tarım ve Gıda Üretim Makine Teknolojileri.
- Kırmızı et ve süt üretme çiftlikleri kurmak, küçükbaş et ve süt üretim çiftlikleri (IPART programları destekleri var).
- Deri fabrikaları.
- Hayvancılık aşı, tohumlama sistem ve tıbbi üretimler.
- Mermer fabrikaları.
- Mermer artıklarını değerlendirme fabrikaları.
- Mermer tozu kimya fabrikaları.
- Enerji üretim (Güneş, rüzgar) sistemleri.
- Orman ürünleri fabrikaları. Soğuk hava depoları.
- Gıda ile ilgili un ve makarna fabrikaları.
- Burdur'un şekerini ve pekmezini işleyen şekerli gıda fabrikaları.
- Yöresel ve doğal gıda üretim ve paketleme sistemleri.
- Sagalassos, Kibyra, Salda Gölü, İnsuyu Mağarası gibi tarihi ve yayla turizmi bölgelerinde dinlenme tesisleri.
- Şehir merkezine 4 veya 5 yıldızlı oteller.

- Hediyelik eşya atölye ve fabrikaları.
- Öğrenciye yönelik pansiyon ve apart sistemleri.
- Özel hastane.

20.7 SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. Mermer alanları; orman vasfındaki alanların içerisinde yer almaktadır. Mermercilik Sektörü ile ilgili Orman İzin dosyaları tüm prosedürler tamamlandıktan sonra ilaveten bir de Başbakanlığa gönderilmektedir. Bunun kanuni bir gerekçesi de bulunmaktadır. Cevap süreci 6 ay ile 1 yıl arasında değişmektedir. Bu sürecin belirsiz olması sektörün önünü tıkamakta ve sektörü olumsuz yönde etkilemektedir.
Çözüm: Orman izin süreci 2 ila 4 aylık bir süre ile kısıtlanmalıdır.

2. Orman İzninin verilmesi halinde Orman işletmeleri ağaç dikim ve kira bedeli olarak ilk seferde dekar başına 4.000 ile 10.000 TL arasında bedel tahsil etmektedir. Ayrıca kira bedeli her yıl ödenmek sureti ile 1.500 ile 4.000 TL arasında da ilave ödemeler yapılmaktadır. Dolaysıyla bir işletme on yıllık bir çalışma sürecinde yaklaşık 15.000 – 40.000 TL kira bedeli ödemektedir. Devletin istimlak ettiği pancar tarla kalitesindeki alanlar için ödenen istimlak bedeli 3.000 TL'dir. Bu rakamların büyüklüğü sektörü etkilemekte ve zaman içerisinde önünü ciddi manada tıkamaktadır.
Çözüm:Göller Bölgesi için Orman işletmeleri ağaç dikim ve kira bedeli olarak ilk seferde dekar başına 1.500 ile 3.000 TL arasında bir bedelin belirlenmesi uygun olacaktır.

3. Maden ocaklarındaki artıkların (PASA) ekonomiye kazandırılması.
Çözüm: Maden artıklarını ekonomiye kazandırmak, dolaysıyla görüntüde ve çevreye etkisini minimum indirmek için Ar-Ge çalışmalarına fon ayrılmalı bizden önce bu tür sorunları yaşamış ülkelerin deneyimlerinden ve çözüm yollarını araştırıp çevreye zararı minimuma indirilmesi sağlanmalıdır. Rezervi biten maden ocakları için Orman İşletmeleri sektör firmalarına rehberlik etmeli, ortak projeler geliştirmelidir.

4. Sektörün en büyük pazarı Çin'dir. Son zamanlarda blok mermer satışında ciddi azalmalar meydana gelmiştir. Çaresiz kalan firma sahipleri; ocakları yabancı firmalara satmaktadır.
Çözüm: Yabancı sermayeye karşı değiliz ama yabancı sermayenin Yerli ortak olmadan (%50+%50 nispetinde) Ocak işletmesi satın alması ve işletmesi sektörümüzü olumsuz yönden etkilemektedir.

5. Mermer ocağı atıklarının değerlendirile bileceği alanların geliştirilmesi.
Çözüm: Temel bileşiği kalsiyum karbonat olan bu ocakların mermer olarak çıkarılan bölümlerden kalan hammaddenin birçok alanda kullanımı mevcuttur. Araştırma ve geliştirme ile bu malzemeleri değerlendirecek entegre tesisler için üniversitelerde ar-ge çalışmaları teşvik edilmeli, Devlette kanun ve yönetmeliklerle getirilecek entegre tesis projelerine maksimum kolaylığı sağlamalıdır.

6. Burdur'da Sanayinin gelişmesinde ciddi yapısal sorunlar bulunmakta, bu durum ilin gelişmesini engellemekte, nüfusun diğer illere göç etmesine neden olmaktadır.
   Çözüm: Burdur teşvikte 4. Bölgeye alınmalı, işletmelerin yatırım taleplerinin önündeki bürokratik ve yasal engeller kaldırılmalı, yatırımcıların finansman talepleri için alternatifler üretilmeli, yatırımcıların krediye ulaşımı kolaylaştırılmalı, mesleki eğitim güçlendirilerek nitelikli ara eleman ihtiyacı karşılanmalı, işletmelerin ortaklık kültürünün gelişmesine yönelik olarak işbirliği imkânları geliştirilmeli, Ekonomide yerel dinamikler desteklenmeli, Üniversite-sanayi işbirliğine yönelik projeler hükümetçe öncelikli ele alınmalıdır. OSB mevzuatının katılıktan kurtarılarak OSB'ye yakın noktalarda faaliyete başlamış işletmelerin Islah OSB kapsamına alınarak alt yapı eksikliklerinin giderilmesi sağlanmalı, nakliye ve lojistik bakımından bölge güçlendirilmeli, yapılacak hızlı tren hattı yük ve yolcu taşımaya uygun bir teknolojisi ile yapılmalı ve bölgenin önemli ihracat merkezi olan Bucak ilçesinde de bir istasyon bırakılması gerekmektedir.

7. Burdur ili önemli bir tarım ve hayvancılık potansiyeline sahip olmasına rağmen birçok yönden yeterli gelişme ivmesini yakalayamamıştır.
   Çözüm: Tarımsal Girdi maliyetleri düşürülmeli, karma yemde KDV %1'e çekilmeli, organize hayvancılık bölgelerinin kurulması için devlet desteği yapılmalı, tarımsal desteklerde destek dönemi 1 yıllık dönemde değil orta-uzun vadeli bir zamanda olmalı ki üretici önünü görebilsin. Çiftlik hayvancılığı teşvik edilmeli, karma yem kontrolleri daha sıkı yapılmalı, besicilikte önemli bir girdi olan pancar küspesi üretiminin arttırılması için pancar üretim kotası kaldırılmalı ya da genişletilmeli, Burdur ilinin avantajlı endüstriyel tarım ürünlerinin (anason, susam, haşhaş, vb.) geliştirilmesi desteklemeli, kaliteli ürün ve ıslah çalışmaları için ar-ge ve eğitim destekleri arttırılmalıdır.

8. Şehir ticareti her geçen gün kan kaybetmekte, küçük esnaf faaliyetleri yerini zincir mağazalara bırakmakta, birçok meslek de kaybolmaya yüz tutmaktadır. Küçük işletmelerin kapanması sosyal sistemin de ağır hasar görmesine neden olmakta, aileler dağılmakta ve göç artmaktadır.
   Çözüm: Küçük esnafı koruyucu önlemler alınmalı, zincir mağazaların her sokağa rahatça girmesi engellenmeli, yerel esnafın bir araya gelerek ölçeklerini büyütmeleri teşvik edilmeli, bu bağlamda KOSGEB'in işbirliği-güç birliği desteğinde ar-ge işletmeleri için 5 işletmeden 3'e indirilmesi olumlu ancak yeterli değil, bütün girişimciler için bu sayı 3'e indirilmelidir. Firmaların kurumsallaşma ve markalaşmaları için yürütülen programlar olumlu ancak geliştirilmelidir.

9. Sanayide kümelenme olmaması.
   Çözüm: Sanayide kümelenmenin sağlanması için devlet teşviklerinin artırılması

10. Vasıflı kalifiye işçi bulma sıkıntısı.
    Çözüm: Meslek liseleri ile sanayici işbirliğinin sağlanması ve ücret politikalarının gözden geçirilmesi.

21. BURSA İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

21.1. BURSA İLİ SANAYİ YAPISI

Bursa, ekonomik yönüyle, Türk ekonomisinin geliştirilmesi ve ona yeni ivmeler kazandırılmasında aktif ve yönlendirici bir gücü temsil etmektedir. Ülke ve bölge ekonomisinin gelişmesine, ihracat yönüyle döviz girdisi sağlanmasına ve sanayi altyapısının güçlenmesine sağladığı katkılarla Bursa, ekonomik açıdan büyük bir dinamizm sergilemektedir.

Bursa'nın coğrafi konumu da, Bursa sanayisi için önemli bir avantajdır. Bursa, konumu itibariyle Anadolu yarımadasının batıya çıkış ve batının Anadolu'ya giriş kapısı konumundadır.

Bursa, 19. asırda yabancı sermayeli ipek fabrikalarının kurulmasıyla 1923 yılından itibaren Cumhuriyet Dönemi'nde de Bursa, gerek kamu yatırımlarıyla kurulan Merinos fabrikası gibi tesislerle ve gerekse özel sektör eliyle kurulan sanayi kuruluşlarıyla ülke ekonomisinin gelişiminde önemli rol oynamıştır. Bursa'da tekstil, otomotiv, makine-metal imalatı, tarıma dayalı sanayi ve gıda, mobilya gibi sektörler ön plana çıkmakta ve değer üretmektedir. Bursa, gelişmiş imalat sanayii ve ticareti sayesinde küresel bir çekim merkezi konumundadır. Türkiye'nin ekonomik büyümesinde ve başlıca yükselen ekonomilerden biri olmasında önemli bir paya sahiptir.

İlin Sanayisinin ve ihracatının temelinde yatan ana sektörler otomotiv, tekstil, makine imalatı ve gıda sektörleridir.

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

21.1.1. Bursa İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Bursa ili Marmara Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 21.1).

Marmara Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Bursa ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %21,4'lük oran ile bölgede ikinci sırada yer almaktadır.

Grafik 21.1 Marmara Bölgesinde Yer Alan İllere Göre Sanayi İşletmelerinin Dağılımı (%)

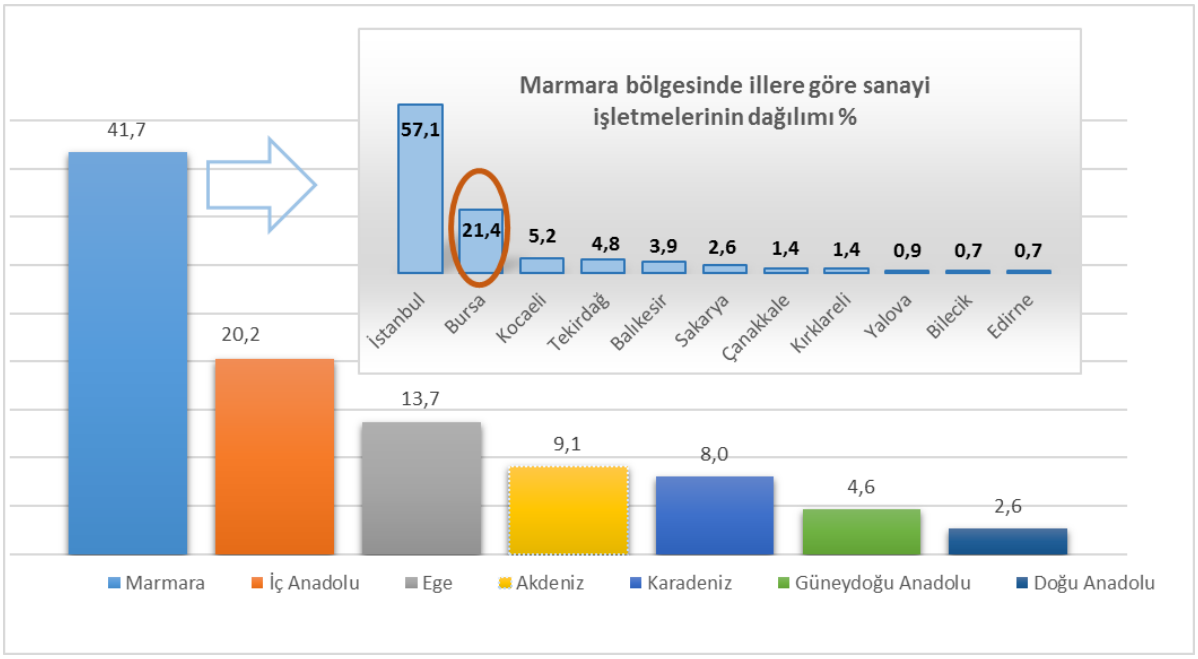

a. Ölçek Dağılımı

Bursa ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, % 60,9'u Mikro, % 27,7'si Küçük, %9,3'ü Orta ve %2,2'si Büyük Ölçekli işletmelerdir (Grafik 21.2).

Grafik 11.2 Bursa İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

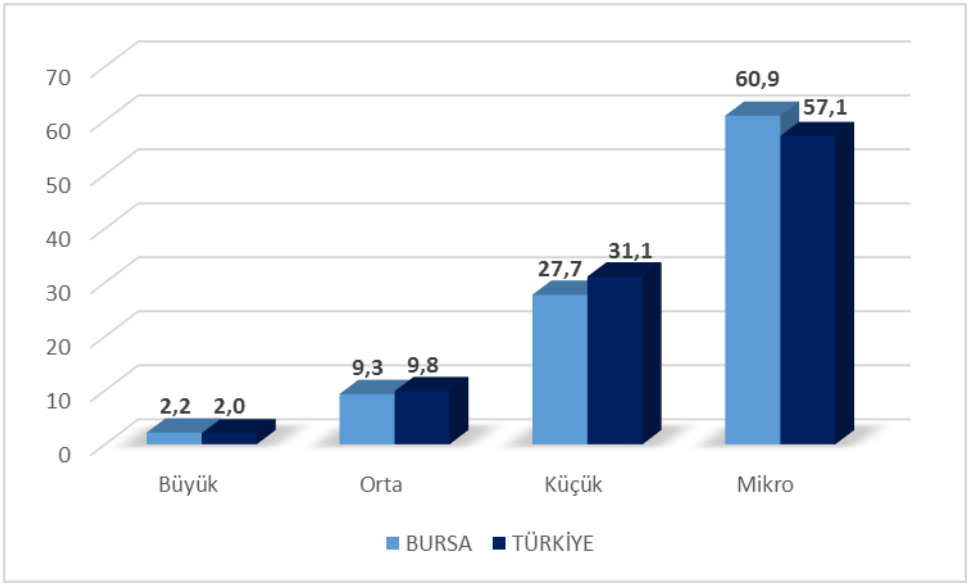

b. Sektörel Dağılım

Bursa ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %17,7 ile Mobilya, ikinci sırada %12,4 ile Tekstil ürünleri ve üçüncü sırada ise % 12,3 ile Gıda ürünleri sektörü yer almaktadır (Grafik 21.3).

Grafik 21.3 Bursa İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

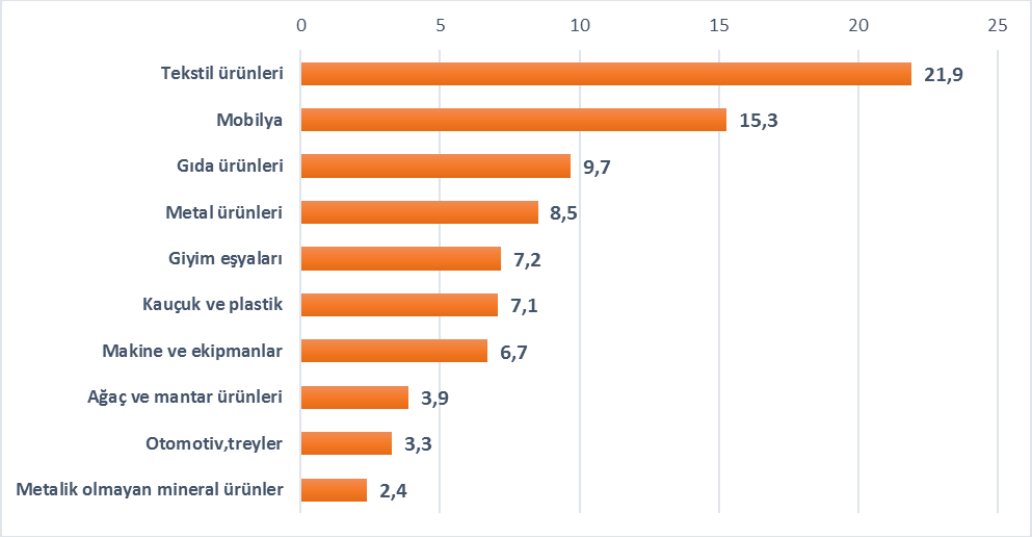

c. Çalışan Sayısı

Bursa İlinde sanayi sektöründe istihdamda %22,02 ile Tekstil ürünleri sektörü, %15,51 ile Otomotiv,treyler sektörü, %8,26 ile Metal ürünleri sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın % 9,56'sı Bursa ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 21.1).

Tablo 21.1: Bursa İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Tekstil ürünleri	69418	22,02	12,58
Otomotiv,treyler	48907	15,51	4,55
Metal ürünleri	26053	8,26	8,55
Kauçuk ve plastik	25258	8,01	6,16
Mobilya	24977	7,92	3,80
Makine ve ekipmanlar	24625	7,81	6,71
Gıda ürünleri	24423	7,75	12,75
Giyim eşyaları	14558	4,62	8,79
Ana metal	12608	4,00	4,29
Elektrikli teçhizat,	7340	2,33	3,92
Genel Toplam	***315260***	-	***9,56***

Bursa İlinde Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Büyük İşletme aşağıda sıralanmıştır:

- Tofaş Türk Otomobil Fabrikası Anonim Şirketi - Bursa Şubesi
- Oyak-Renault Otomobil Fabrikaları Anonim Şirketi-Bursa Şubesi
- Bosch Sanayi Ve Ticaret Anonim Şirketi-Bursa Ds Şubesi
- Bosch Sanayi Ve Ticaret
- Cimtaş Boru İmalatları Ve Ticaret

21.2. BURSA İLİNDE SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 21.2 Bursa İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Sanayi Sitesi Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Proje Sayısı
Bursa	2		18	-	

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

21.3 BURSA İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Tablo 21.3 Sektör/Birimlere Göre Adana İlinde Yürütülen Teknolojik Dönüşüm Faaliyetleri

Faaliyet	Sektör/Birim	2016	2016 Yıl Sonu	Genel Toplam
Ar-Ge Merkezi	Demir ve Demir Dışı Metaller		1	1
	Enerji		1	1
	Gıda Sanayi	1		1
	Makine ve Teçhizat İmalatı	2	2	4
	Mobilya		1	1
	Otomotiv		2	2
	Otomotiv Yan Sanayi	2	4	6
	Otomotiv Yan Sanayi	1	19	20
	Tekstil	2	4	6
	Yazılım		1	1
Toplam Ar-Ge Merkezi		**8**	**35**	**43**
Tasarım Merkezi	Tekstil	1		1
Toplam Tasarım Merkezi		**1**		**1**
TGB	Uludağ Üniversitesi		**1**	1
Toplam TGB			1	1
	Faaliyet Toplamı	9	36	45

Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Bursa İlinde 2016 yılında 277 faydalı model, 4348 marka, 494 patent ve 875 dosyada 3407 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 21.3 Bursa İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	**1995-2015**	**2016**	**Toplam**	**2016 Türkiye Payı (%)**	**Toplam Türkiye Payı (%)**
Faydalı Model Başvurusu	3.015	277	3.292	8,01	7,74
Marka Başvurusu	45.588	4.348	49.936	4,60	4,33
Patent Başvurusu[21]	2.745	494	3.239	7,66	7,11
Tasarım Başvurusu	58.904	3.407	62.311	8,67	11,67
Tasarım Dosya Sayısı	9.269	875	10.144	10,45	9,29
Genel Toplam	119.521	9.401	128.922	6,18	6,84

[21] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

21.4 BURSA İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 21.4 Bursa İli KOSGEB Destekleri

<table>
<tr><th>Sıra</th><th colspan="2">Veri</th><th colspan="2">2016 Yılı</th><th colspan="2">İl Toplamı
(2012-2016 Yılları Arası)</th></tr>
<tr><td rowspan="3">1</td><td colspan="2">Toplam Destek Tutarı (TL)*</td><td colspan="2">24.602.085</td><td colspan="2">103.055.594</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td></tr>
<tr><td>2.900.814</td><td>595.163</td><td>3.625.814</td><td>704.747</td></tr>
<tr><td rowspan="7">2</td><td rowspan="7">Diğer Bilgiler</td><td>TEKMER / İŞBİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>İŞGEM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>LABORATUVAR HİZMETLERİ</td><td colspan="4">İlde bulunan laboratuvardan yararlanan işletme sayısı 677 ve yapılan test-analiz sayısı 10.777'dir.</td></tr>
<tr><td>UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında düzenlenen 119 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 3.565 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.</td></tr>
<tr><td>YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında KOSGEB’in sunduğu hizmet ve destekleri tanıtmak amacıyla düzenlenen bilgilendirme toplantı sayısı 52'dir.</td></tr>
<tr><td>DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER</td><td colspan="4">KOSGEB Bursa Müdürlüğü olarak COSME Programı bünyesinde açılan Avrupa İşletmeler Ağı çağrısı kapsamında Haziran 2014 tarihinde Bursa Müdürlüğü koordinatörlüğünde ve Bursa Ticaret ve Sanayi Odası, ABİGEM Doğu Marmara, Uludağ Üniversitesi ULUTEK Teknoloji Geliştirme Bölgesi , Kocaeli Üniversitesi Teknopark ve Eskişehir Sanayi Odası’nın ortaklığı ile verilen proje teklifi Avrupa Komisyonu tarafından kabul edilmiş ve 1 Ocak 2015 tarihinden itibaren proje faaliyetleri başlamıştır. Proje kapsamında KOSGEB Bursa Müdürlüğü tarafından 01.01.2016-16.02.2016 tarihleri arasında farklı konularda (eşleştirme etkinliği, şirket analizi vb.) faaliyetler gerçekleştirilmiştir.</td></tr>
</table>

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 21.5 Bursa İli TÜBİTAK Destekleri

Veri		2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	4.390.269	54.851.365
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	21.126.348	452.473.863
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	415.350	11.785.712
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	4.310.148	12.440.654
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	419.300	482.857

* 2017 sabit fiyatlarıyla

21.5 BURSA İLİ TİCARET YAPISI

21.5.1 Bursa İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektör %39,7 ile diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı olmuştur. Çalışan sayısının ve girişim sayısının en fazla olduğu sektör gıda ürünlerinin imalatı sektörü olmuştur (Tablo21.6).

Tablo 21.6 Bursa İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar(İlk On Sektör)(%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	63.871	638	40,4
Tekstil ürünlerinin imalatı	65.824	1.898	14,8
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	23.107	814	8,5
Gıda ürünlerinin imalatı	20.586	851	8,3
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	22.320	1.503	6,2
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	15.796	654	4,4
Mobilya imalatı	22.555	1.420	3,4
Ana metal sanayii	7.011	190	2,6
Giyim eşyalarının imalatı	15.973	885	2,6
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	2.681	168	2,2

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

21.5.2 Bursa İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 21.4'te gösterilmiştir. Grafik 21.4'e göre 2016 yılında Bursa İlinde ithalat 12.137.319 dolar, ihracat ise 13.805.911 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 25.943.230 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 21.4. Bursa İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti (1000$)

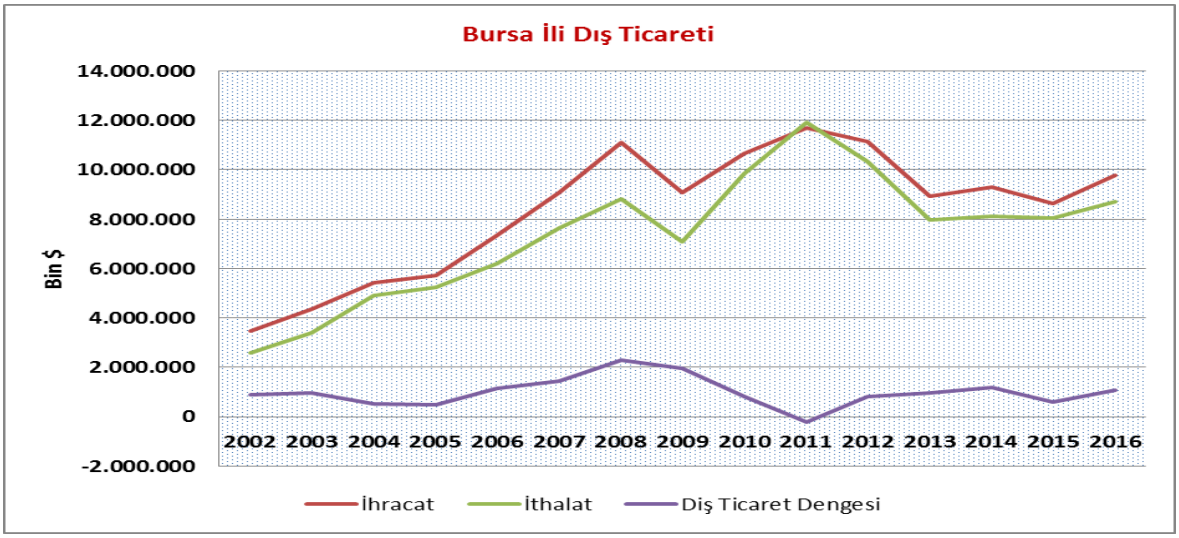

Kaynak: TÜİK

Bursa ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %31,70 ile Çin olmak üzere, Belçika, Almanya, İspanya, İsveç, Yunanistan, Hollanda, İran, Tayvan, Mısır ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 21.5).

Grafik 21.5 Bursa İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

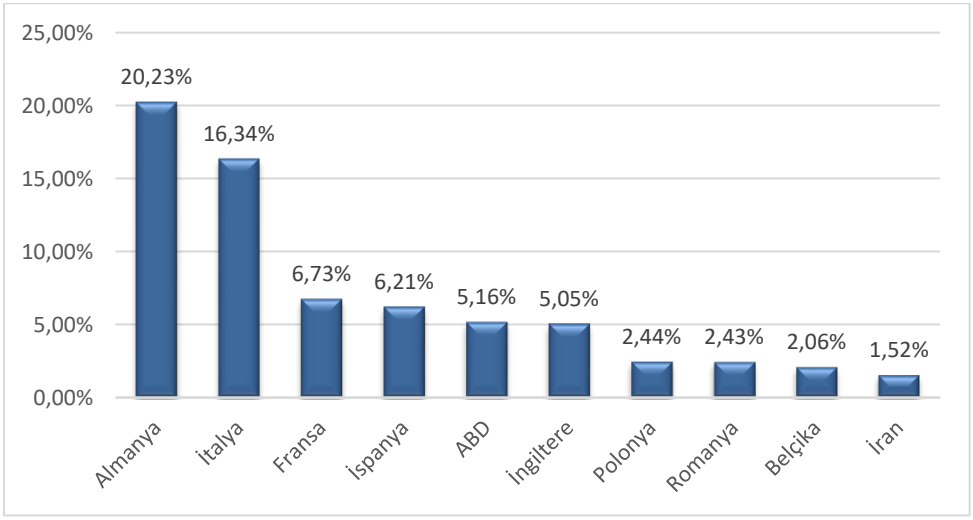

Kaynak: TÜİK

Bursa ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %31,70 ile Çin olmak üzere, Belçika, Almanya, İspanya, İsveç, Yunanistan, Hollanda, İran, Tayvan, Mısır ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 21.6).

Grafik 21.6 Bursa İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

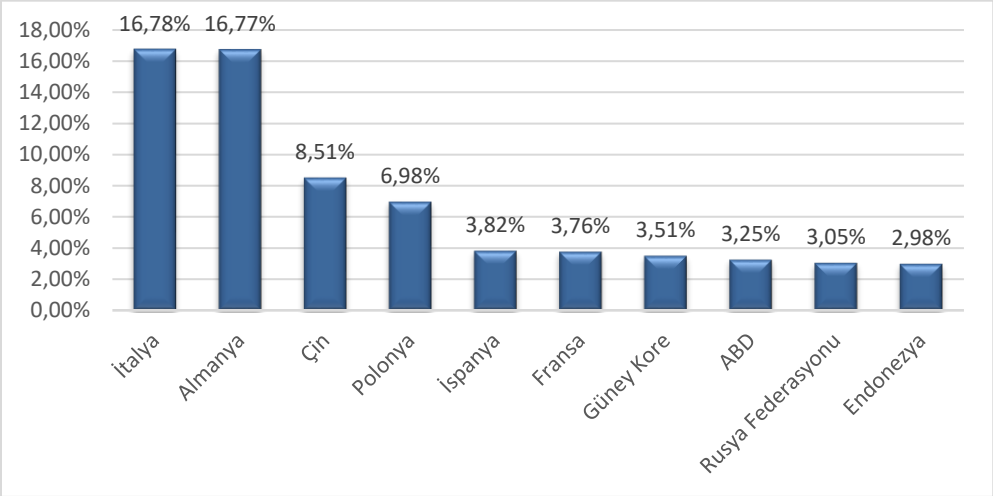

Kaynak: TÜİK

Bursa ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının % 96,68'ini, il ithalatının da %99'unu oluşturmaktadır (Tablo 21.7).

Tablo 21.7 Kısımlara göre Bursa ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri(1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	3.027	2.543	1.866	6.697	5.494	4.739
Diğer Hizmet Faaliyetleri				7		
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor	13	16	49	45	115	66
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	93.178	82.948	84.131	4.788	79.422	70.321
Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler	1	0		14	22	5
Su Temini; Kanalizasyon, Atık	21.070	12.350	6.255	10.722	11.111	10.100
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	88.274	63.576	70.263	99.875	94.375	110.575
İmalat Sanayi	9.102.694	8.473.070	9.603.346	7.933.138	7.860.016	8.514.194
Gizli veri				50.418		
Toplam	**9.308.257**	**8.634.502**	**9.765.910**	**8.105.703**	**8.050.555**	**8.710.001**

Kaynak: TÜİK

Bursa ilinin ihracatının %99'unu oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 21.8).

Tablo 21.8 2016 yılı Bursa İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**9.603.346**
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	4.251.594
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	1.737.329
Tekstil ürünlerinin imalatı	1.125.200
Mobilya imalatı	431.317
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	430.394
Giyim eşyalarının imalatı	398.782
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	326.812
Elektrikli teçhizat imalatı	230.700
Ana metal sanayii	187.273
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	125.971

Kaynak: TÜİK

Bursa ilinin ithalatının %99'unu oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 21.9).

Tablo 21.9 2016 Yılı Bursa İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**8.514.194**
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	2.234.630
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	1.490.205
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	1.373.548
Ana metal sanayii	672.086
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	585.176
Tekstil ürünlerinin imalatı	531.373
Elektrikli teçhizat imalatı	385.393
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	327.757
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	265.204
Gıda ürünlerinin imalatı	182.081

Kaynak: TÜİK

Bursa ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %41,14 ile motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı ilk sıradadır (Tablo 21.10).

Tablo21.10 2016 yılı Bursa İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	4.017.623.896	41,14
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	1.760.178.635	18,02
Mobilyalar, yatak takımları, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar vb., prefabrik yapılar	552.288.452	5,66
Sentetik ve suni filamentler, şeritler ve benzeri sentetik ve suni dokumaya elverişli maddeler	435.535.542	4,46
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	359.987.435	3,69
Demir veya çelikten eşya	297.853.230	3,05
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	260.736.926	2,67
Dokunabilir maddelerden hazır eşya, takımlar, kullanılmış giyim ve dokunmuş diğer eşya, paçavralar	198.448.432	2,03
Kauçuk ve kauçuktan eşya	182.587.866	1,87
Plastikler ve mamulleri	163.434.100	1,67

Kaynak: TÜİK

Bursa ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %23,98 ile kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları ilk sıradadır (Tablo 21.11).

Tablo 21.11 2016 yılı Bursa İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	2.088.758.476	23,98
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	1.117.240.578	12,83
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	1.097.570.237	12,60
Sentetik ve suni filamentler, şeritler ve benzeri sentetik ve suni dokumaya elverişli maddeler	661.395.367	7,59
Plastikler ve mamulleri	528.738.588	6,07
Demir ve çelik	527.674.285	6,06
Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi, cerrahi alet ve cihazlar, bunların aksam, parça ve aksesuarı	327.239.371	3,76
Sentetik ve suni devamsız lifler	271.977.443	3,12
Gübreler	189.067.034	2,17
Demir veya çelikten eşya	186.462.988	2,14

Kaynak: TÜİK

21.6 İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

21.6.1 Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

Makine-metal sektöründe önemli bir yeri olan Bursa'nın makine üretiminde kullandığı girdilerinden metal girdilerinin büyük bir kısmı ithalat ile karşılanmaktadır.

İstihdam yoğun sektörlerden tekstil sektörünün önemli girdilerinden olan tekstil makinalarının dokuma, iplik, baskı ve konfeksiyon makinaları gibi yüksek katma değeri bulunan makinalar ithal edilmektedir. Tekstil sektörünün önemli girdilerinden iplik imalatı konusunda Bursa'da uygun yatırımlar bulunmaktadır. Ancak, sektörün talebinin yüksek olması ve ithal ürünlerin fiyatlarının daha düşük olmasından dolayı ithal edilen ürünler arasındadır. Özellikle, karbon elyaf üretimi ve iplik üretimi için yapılacak yatırımlar, ithal ikame ürünleri artıracaktır. Diğer yandan, tekstil alanında AR-GE yatırımlarının artması ile ürün niteliklerinin geliştirilmesi sağlanacaktır. Bursa'da yürütülmekte olan AR-GE çalışmaları, özellikle katma değeri yüksek olan teknik tekstil alanında üreticinin yatırım yapmasına olanak sağlayacaktır.

Otomotiv ve otomotiv yan sanayiinde önde bulunan Bursa'da, motor başta olmak üzere bazı yan sanayii ürünlerinin alt parçaları ithal edilebilmektedir. Bu alanlardaki yatırımların, maliyet-yarar analizi çerçevesinde değerlendirilmesi gerekmektedir.

Türkiye'de katma değeri yüksek ürünlerin başında gelen kalıp ürünlerinin üretildiği kalıpçılık sektöründe yapılacak yatırımlar, hem Bursa hem de diğer illerin taleplerinin karşılanması yönünde önemli katkı sağlayacaktır.
Mobilya sektöründe, mobilya için kullanılan başta sünger ile bazı kumaş grubu ürünler ithal edilmekte olup, bu alanda müşteri talebi gözününe alınarak istenen kalite ürün üretilmesi için bu ithalatlar gerçekleştirilmektedir.
Diğer yandan, özellikle tekstil sektörünün boyama kısmı için önemli olan kimya sektöründe yapılacak yeni yatırımlar, ithalata bağlı girdi maliyetlerini önemli bir şekilde azaltacaktır.

21.6.2 Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

Bursa ilinde özel yatırım bölgeleri olarak, 18 Organize Sanayi Bölgesi (OSB) ile 1 Teknoloji Geliştirme Bölgesi'ne ve 1 serbest bölge bulunmaktadır. Bu OSB'ler: Bursa OSB, Demirtaş OSB, Nilüfer OSB, İnegöl OSB, Gürsu OSB, Mustafakemalpaşa OSB, Kestel OSB, Hasanağa OSB, İnegöl Mobilya OSB, Bursa İhtisas Deri OSB, Kayapa Islah OSB, TOSAB Tekstil OSB, Yenişehir OSB, Mustafakemalpaşa Mermerciler OSB, Yenice Islah OSB, Bursa Teknoloji OSB (TEKNOSAB), Barakfakı OSB ve Akçalar OSB.
Mevcut organize sanayi bölgelerinden 6'sı Nilüfer'de, 3'ü İnegöl'de, 2'si Mustafakemalpaşa'da , 2'si Kestel'de, 2'si Osmangazi'de, 1'er adedi de Yenişehir, Karacabey ve Gürsu ilçelerinde yer almaktadır.
Organize sanayi bölgeleri dışında gelişmiş önemli sanayi bölgeleri ve yer aldığı ilçeler ise şu şekilde sıralanabilir: Kayapa, Çalı, Hasanağa sanayi bölgeleri Nilüfer'de, Ovaakça sanayi bölgesi Osmangazi'de, Karacabey sanayi bölgesi, Gemlik sanayi bölgesi, Orhangazi sanayi bölgesi, Osmangazi de Küçükbalıklı küçük sanatlar bölgesi ve Yıldırımda Duaçınarı küçük sanatlar bölgesi mikro ve küçük ölçekli sanayinin en önemli merkezleri olarak öne çıkmaktadır.
Bursa'da Nilüfer, Karacabey ve Mustafakemalpaşa'da 2'şer olmak üzere 12 ilçede toplam 15 Küçük Sanayi Sitesi (KSS) bulunmaktadır: Beşevler KSS, Tepecik KSS, Dökümcüler KSS, Otosansit KSS, Kestel KSS, Gürsu KSS, İznik KSS, Gemlik KSS, Orhangazi KSS, Mustafakemalpaşa KSS, Karacabey I. KSS, Karacabey II. KSS, İnegöl KSS, Yenişehir KSS, Bıçakçılar KSS.
Bursa'nın 6 limanından (BP Limanı, Gemlik Gübre (Yılfert) Liman, Gemport, MKS limanı, Roda Limanı, Mudanya Limanı) 5'i Gemlik ilçesinde bulunmaktadır. Gemlik Liman Bölgesi, Bursa-Yalova karayoluna 2 km, yaklaşık 120 firmanın bulunduğu Bursa Serbest Bölgesine 500 m uzaklıkta olmasıyla lojistik olarak önemli bir konumdadır. Sektörel olarak yatırım alanları değerlendirildiğinde ise sektörler bazında yatırım alanları aşağıdaki gibidir:

Raylı Ulaşım Sistemleri ve Ekipmanları İmalatı

Orta-uzun vadede Türkiye'nin ihtiyacını karşılayacak olan ve ihracat potansiyeli de bulunan raylı ulaşım sistemlerinin ve ekipmanlarının imalatı ve bu alanda teknoloji geliştirme çalışmaları yapılmaktadır.

Havacılık, Uzay ve Savunma Sanayi

Bir sanayi kenti olan Bursa'da yüksek teknolojili sanayilere geçiş için önemli potansiyellerden biri havacılık, uzay ve savunma sanayidir. Bursa ilinde, genel anlamda özellikle otomotiv, makine gibi ilde yerleşik olan sektörlerde kazanılmış tecrübenin bu

sektöre aktarılmaya başlanması ile ivme kazanmaya başlamıştır. Bursa Ticaret ve Sanayi Odası; Uzay, Havacılık ve Savunma Konseyi'ni proje odaklı çalışmalarını hızlandırmak amacıyla dernekleşerek kurumsal yapıya dönüştürmektedir. BTSO'nun 18 Sektörel Konseyi arasında bulunan Uzay, Havacılık ve Savunma Konseyi'nin çalışmalarıyla bu kapsamda Bursa'da Ur-Ge desteklerinden faydalanan ilk konsey durumundadır. Oluşturulan kümelenme çalışması ile potansiyelin değerlendirilmesi için adımlar atılmakta olup, yenilikçi desteklere ihtiyaç bulunmaktadır.

Teknik Tekstil İmalatı

Bursa bir tekstil kentidir. Tekstil sektöründe çok önemli bir birikime ve alt yapıya sahip bulunmaktadır. Buna bağlı olarak Bursa'da tekstil sektöründe daha yüksek katma değerli üretim alanları ile teknik tekstil yatırımları önemli bir potansiyele sahiptir.

Bebe ve Çocuk Konfeksiyonu Sektörü

Vişne Ticaret Bölgesi'nde kümelenmeye dönük çalışmalarıyla iki UR-GE projesi yürütülmüş; BTSO öncülüğünde Ekonomi Bakanlığı, Bursa Büyükşehir Belediyesi, Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı (BEBKA), Uludağ Tekstil İhracatçıları Birliği (UTİB) ve KOSGEB'in destekleriyle 0 - 12 yaş arası bebe ve çocuk hazır giyim sektörü Bursa Bebe, Çocuk Hazır Giyim & Çocuk İhtiyaçları Fuarı (Junioshow) her yıl düzenlenmektedir.

Yerli Otomobil, Elektrikli Otomotiv Ana ve Yan Sanayi ve Otomotiv Test Merkezi

Otomotiv sanayinde yeni nesil araçların üretimi orta-uzun vadede öne çıkmaktadır. Buna bağlı olarak Bursa'da elektrikli otomotiv ana ve yan sanayi önemli bir yatırım potansiyeline sahiptir. Yerli otomobil üretimi için Bursa ilk önceliğe sahiptir. Otomotiv test merkezinin de bu kapsamda yatırım önceliği bulunmaktadır.

Makine Sektörü ve Enerji Ekipmanları

Makine sektörü Bursa'nın gelişmiş sanayilerinden birini oluşturmaktadır. Bu çerçevede Türkiye'nin orta-uzun vadede özellikle yenilenebilir enerji alanında ihtiyaç duyduğu (nükleer santral için ekipmanları dahil) enerji ekipmanlarının üretimi önemli bir yatırım alanıdır.

Bilgi Teknolojileri ve Yazılım Sektörü

Sektörde kümelenmenin Uludağ Üniversitesi Teknoloji Geliştirme Merkezi'nde (ULUTEK) oluştuğu görülmektedir. ULUTEK'in Aralık 2016 itibariyle üye firma sayısı 123 olup, firmalarının %31'i yazılım, %18'i bilgisayar ve iletişim teknolojileri sektöründedir.

Kimya Sektörü

Bursa, özellikle tekstil için ara girdi üretimi yaparken ortalama işletme büyüklüğü en yüksek olan alt sektörler, suni veya sentetik elyaf imalatı (250 çalışan) sektörü ve kimyasal gübre ve azot bileşiklerinin imalatı sektöründeki ortalama işletme büyüklüğü de 178'dir.

Kaynak-BEBKA

21.7 SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. Yeni Nesil Sektörlerin Desteklenmesi
Havacılık, Uzay ve Savunma sanayi, Raylı ulaşım sistemleri ve ekipmanları, makine ve yenilenebilir enerji ekipmanları, teknik tekstil gibi yeni alanlarda yatırımların ve üretimin başta kümelenme mevzuatı ve teşviklerinin çıkarılması ile desteklenmesi. Yüksek teknolojili sektörlerde yatırımların ayrıcalıklı olarak teşvik edilmesi.

2. Uzun Vadeli Mekansal Planlama Yapılması ve Sanayi Alanları Yaratılması
Bursa'nın uzun vadeli hedeflerine bağlı olarak sanayi alanları, konut-yaşam alanları, lojistik-ulaştırma alanları, sosyal-kültürel donatı alanları ve tarımsal alanların kullanımına ilişkin bir mekansal planlamanın hazırlanması ve uygulanması. Bu kapsamda uzun vadeli sanayi gelişimine yönelik sanayi bölgelerinin ve alanlarının belirlenmesi.

3. Sanayi İçin Uygun Koşullarda Arsa Temini
Sanayi yatırımları için hem yer bulunamamakta, hem de sanayi arsaları maliyeti yatırımın önemli bir kalemi haline gelmektedir. B u nedenle yeni nesil sanayi bölgeleri (özel ekonomi bölgeleri) ilan edilerek sanayici için uygun arsa temini, tahsisi, kiralanması seçenekleri geliştirilmektedir.

4. Lojistik Planlaması, Lojistik Köyü, Ulaştırma ve Taşımacılık İhtiyaçları
Bursa için Marmara metropol alanı ve Türkiye ile yurt dışı pazarlar ile olan ileri-geri besleme ilişkileri dikkate alınarak uzun vadeli bir lojistik planı hazırlanmalı, lojistik köyü kurulmalı, başta otomotiv sektörü olmak üzere yeterli ihtisas limanları kapasiteleri kurulmalı, demiryolu bağlantıları tamamlanmalı, Bursa'ya düzenli havayolu uçuşları yeniden başlatılmalıdır.

5. Mevcut Sanayi Firmalarının Karşılaştığı Yüksek Maliyetlerin Azaltılması
Mevcut sanayi firmalarının karşılaştığı yüksek işgücü, finansman, vergi, sosyal güvenlik yüklerinin kademeli olarak azaltılması, firmalar arasında belirlenecek kriterlere göre farklı oranların uygulanması.

6. İşgücü Piyasasında Esneklik, İşgücü Üzerindeki Kamu Yüklerinin Azaltılması ve Nitelikli İşgücünün Desteklenmesi
İşgücü piyasasında esnek istihdam uygulamalarının hayata geçirilmesi, kıdem tazminatı için fon kurulması, işgücü maliyetleri için de yer alan kamu yükleri ve kesintilerinin, vergilerinin azaltılması, kadın istihdamının özendirilmesi, nitelikli iş gücü ihtiyacının karşılanması ve özellikle ARGE çalışanları, mühendisler vb gibi nitelikli çalışanların istihdamının teşvikler ile desteklenmesi.

7. Kayıt Dışının ve Haksız Rekabetin Önlenmesi
Yurtiçi pazarda kayıt dışı üretim ile ve yurt dışından yapılan kalitesiz ve standartlara uymayan ürünlerin ithalatı ile ortaya çıkan haksız rekabet önlenmelidir. Bu amaçla iç piyasa denetimi ile ithalatta gözetim daha etkin yapılmalıdır. Kayıt dışılığın önlenmesi için işletmeler üzerindeki yüksek kamu yükleri azaltılmalıdır.

8. Tarımsal Üretimin Desteklenmesi ve Sanayi ile Entegrasyonun Arttırılması
Tarımsal üretimde katma değeri arttırmak için tarım ile sanayi arasında entegrasyon arttırılmalı, anlaşmalı tarım modeli desteklenmeli, tarıma dayalı sanayi kurumları için uygun yakın alanlar tahsis edilmeli, ortak lojistik olanakları sağlanmalıdır. Organik tarım için etkin bir planlama yapılmalıdır.

9. Yabancı Sermaye Yatırımları ile Yenilebilir Enerji Yatırımlarının Özendirilmesi
Bursa'da yeni yabancı sermayeli firmaların yatırımlarının özendirilmesi için yeni bir tanıtım ve iletişim sürecine ve yeni nesil alanlardaki teşviklerin tanıtımına ihtiyaç duyulmaktadır. Sanayinin en önemli girdisi olan enerjide maliyetleri azaltma olasılığına sahip yenilenebilir enerji (rüzgar/güneş) yatırımları için de alan tahsislerine ve ruhsatlandırmalara öncelik verilmelidir.

10. Çevre Uygulamalarında Çok Başlılık, Çevre Desteklerinde Sıkıntılar

Sanayi kesimi, çevre düzenlemeleri ve maliyetleri ile en çok karşı karşıya kalan kesimdir. Çevre uygulamalarında yetki ve uygulama sadeleştirmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Ayrıca çevre desteklerinin kapsamı genişletilmeli ve uygulamaları hızlandırılmalıdır.

11. Bursa'da Organize Sanayi Bölgeleri Sorunlar ve Öncelikler

Sanayi Arsası Üretilememesi, Sanayi arsalarının çok pahalı hale gelmesi, Sanayi arsalarının önemli bir yatırım (rant) alanı haline gelmesi ve arsalarda sanayi yatırımlarının bekletilmesi, OSB'lerde alt yapı yatırımlarını (enerji, atik, su vb.) pahalı hale gelmesi, OSB içinde olmanın işletme ve katilim maliyetleri nedeniyle giderek pahalı hale gelmesi, OSB içinde belediyelere ödenen yüksek emlak vergileri vb.ler, OSB'lerde kümelenmenin yetersiz kalması, diğer oyuncuların eksikliği , OSB'lerden limanlara demiryolu eksikliği, OSB'lerde ortak lojistik altyapısının eksikliği

Öneriler

1. Yeni nesil organize sanayi bölgesi kurulması
2. Yeni OSB'de orta yüksek ve yüksek teknolojili sanayilere yer verilmesi
3. Altyapının kamu tarafından hazırlanması (enerji, atık, su vb.)
4. Arsa satışı yerine uzun süreli arsa tahsisi yapılması
5. Yönetimin profesyonel olarak yapılması
6. Üniversite, eğitim kurumları, araştırma enstitüleri, teknopark, patent kurumları, test ve laboratuvar merkezleri, lojistik merkez gibi unsurların da yer alması
7. Yerel yönetimlere yönelik vergilerden muafiyet
8. Vergi ve benzeri avantajlar sağlanması
9. Yeni nesil organize sanayi bölgeleri için hukuki mevzuat hazırlanması

22. ÇANAKKALE İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

22.1. ÇANAKKALE İLİ SANAYİ YAPISI

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

22.1.1. Çanakkale İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Çanakkale ili Marmara Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 22.1).

Marmara Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Çanakkale ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %1,4'lük oran ile bölgede yedinci sırada yer almaktadır.

Grafik 22.1 Marmara Bölgesinde Yer Alan İllere Göre Sanayi İşletmelerinin Dağılımı (%)

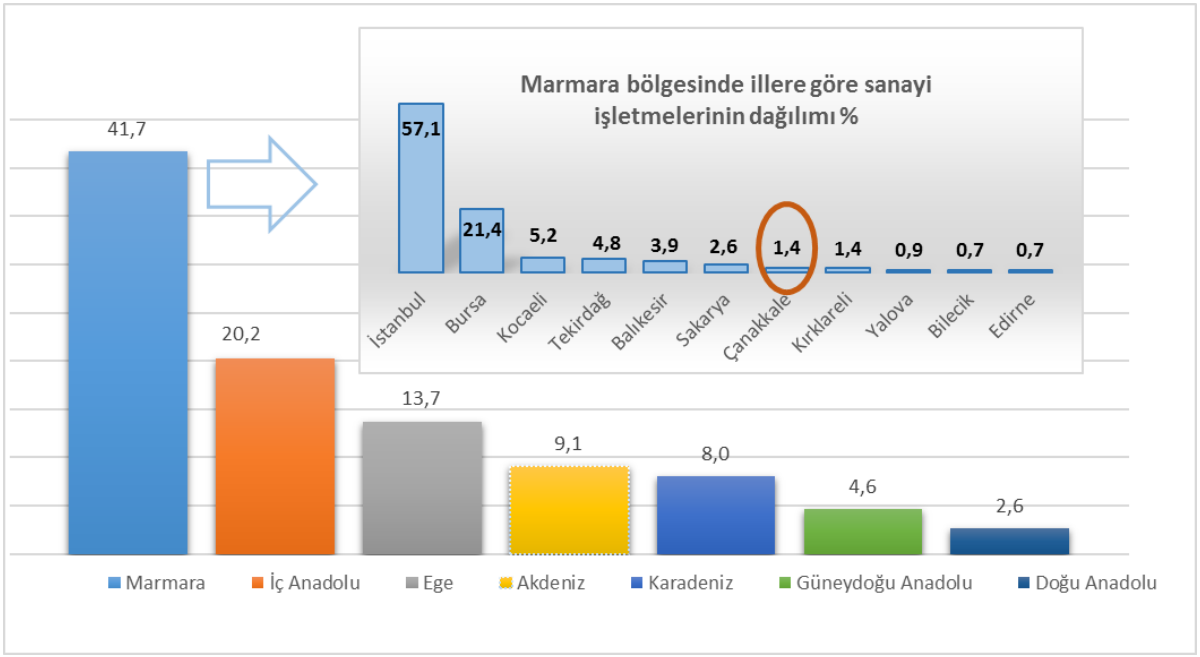

a. Ölçek Dağılımı

Çanakkale ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, % 70,6'sı Mikro, % 23,7'si Küçük, %3,5'i Orta ve %23'ü Büyük Ölçekli işletmelerdir (Grafik 22.1).

Grafik 22.2 Çanakkale İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

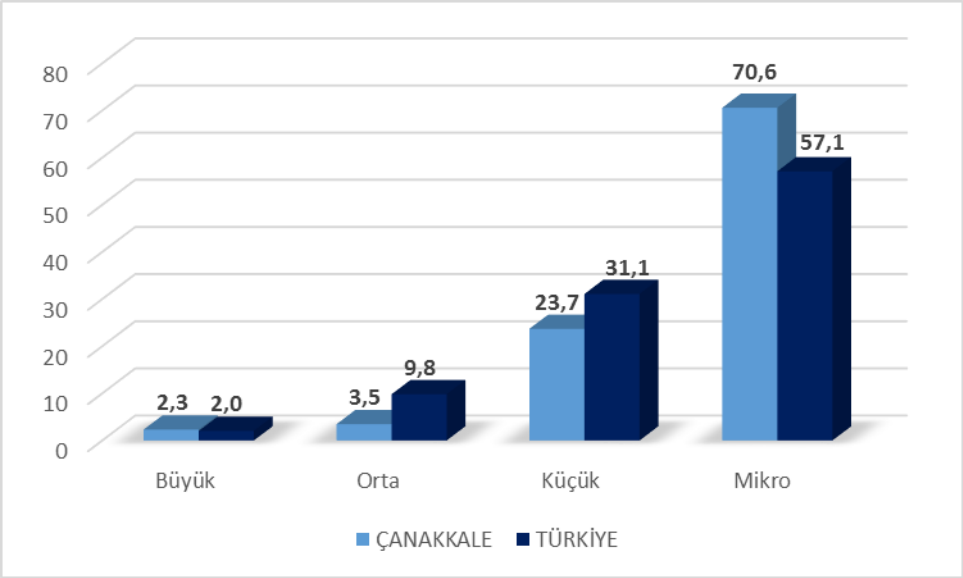

b. Sektörel Dağılım

Çanakkale ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %42 ile Gıda ürünleri, ikinci sırada %8,8 ile Mobilya ve üçüncü sırada ise % 8,6 ile Metalik olmayan mineral ürünler sektörü yer almaktadır (Grafik 22.3).

Grafik 22.3 Çanakkale İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

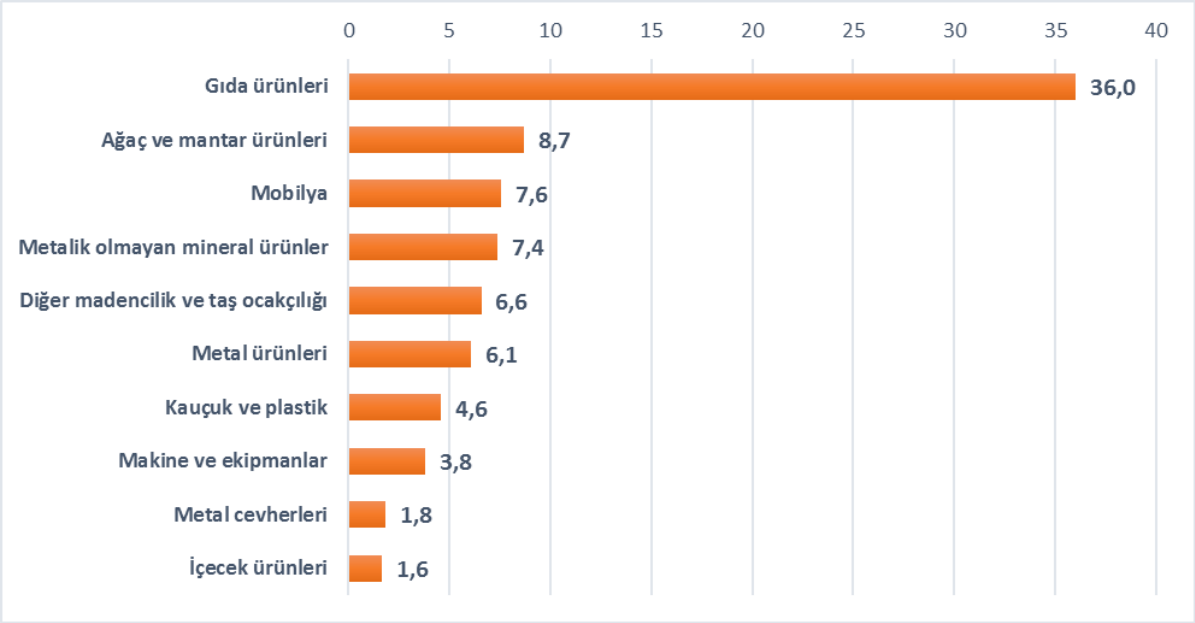

c. Çalışan Sayısı

Çanakkale İlinde sanayi sektöründe istihdamda %25,76 ile Metalik olmayan mineral ürünler sektörü, %21,48 ile Gıda ürünleri sektörü, %9,35 ile Ana metal sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın % 0,49'u Çanakkale ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 22.1).

Tablo 22.1 Çanakkale İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Metalik olmayan mineral ürünler	4200	25,76	5,98
Gıda ürünleri	3502	21,48	12,75
Ana metal	1525	9,35	4,29
Mobilya	1086	6,66	3,80
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	1024	6,28	2,16
Elektrik,gaz,buhar	985	6,04	0,69
Kömür ve linyit	772	4,73	1,03
Kimyasal ürünler	640	3,92	3,45
Metal cevherleri	403	2,47	0,49
Kauçuk ve plastik	384	2,35	6,16
Genel Toplam	***16306***	-	***0,49***

Çanakkale İlinde Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Büyük İşletme aşağıda sıralanmıştır:

- Kaleseramik Çanakkale Kalebodur Seramik Sanayi Çan Şubesi
- İçdaş Çelik Enerji Tersane Ve Ulaşım San.A.Ş. Biga Şubesi
- Dardanel Önentaş Gıda Sanayi
- Akçansa Çanakkale Çimento Sanayi Ve Ticaret Anonim Şirketi Çanakkale Şubesi Çimento Fabrikası
- Doğtaş Kelebek Mobilya Sanayi Ve Ticaret Anonim Şirketi Biga Fabrikası Şubesi

22.2. ÇANAKKALE İLİNDE SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 22.2 Çanakkale İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Sayısı	Yer Alan OSB Proje Sicil Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Sanayi Sitesi Sayısı	Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Çanakkale	2	18	-	

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

22.2.1. Çanakkale İlindeki Organize Sanayi Bölgeleri

İlde Çanakkale OSB ve Biga OSB olmak üzere iki adet organize sanayi bölgesi bulunmaktadır. Ayrıca Ezine ilçesinde kurulması planlanan Gıda İhtisas OSB için yer seçimi kesinleştirilmiş olup, OSB tüzel kişilik kazanarak 326 sicil numarası ile sicil defterine kaydedilmiştir. Yatırım programına da alınması uygun görülen Ezine Gıda İhtisas Organize Sanayi Bölgesinin arazi kamulaştırma çalışmaları devama etmektedir.

22.2.1.1. Çanakkale Organize Sanayi Bölgesi

İlde Çanakkale-Bursa karayolu 6. km Çanakkale Organize Sanayi Bölgesi inşaatına 1998 yılında başlanmış, 2009 yılında alt yapı ikmal inşaatı tamamlanmıştır. 100 hektarlık bir alanda kurulmuş olup 58,3 Hektarlık alanda çeşitli büyüklüklerde 95 adet sanayi parseli bulunmakta iken tevhid, ifraz vb. işlemler sonrasında 31.12.2016 tarihi itibariyle 63 adet sanayi parseli mevcuttur. Çanakkale OSB'de firmalar ağırlıklı olarak gıda ve yem, orman ve ağaç ürünleri ile deri, plastik ve kimya sektöründe faaliyet göstermektedir. Üretimde olan parsel sayısı 31'dir. Boş parsel sayısı 4'tür. 14 adet parsel inşaat aşamasındadır. 13 adet parsel proje aşamasındadır.

Tablo 22.3 Çanakkale OSB Parsel Sayısı

Parsel durumu	Parsel sayısı
Üretimde olan parsel	31
Boş parsel	4
İnşaat aşamasında	14
Proje aşamasında	13
Kapalı	1

OSB' ye en yakın liman Kepez limanı olup 10 km mesafededir. En yakın demiryolu ise Bandırma'da olup 160 km. mesafededir. Ulaşım ve lojistik imkanlarının artmasıyla OSB'nin imkanları da artacaktır.

22.2.1.2. Biga Organize Sanayi Bölgesi

Biga Organize Sanayi Bölgesi toplamda 91,2 Hektar alan üzerinde kurulmuştur. Bölgede 47,1 Hektar alana sahip 51 sanayi parseli bulunmaktadır. Kalan kısmı SKT, yol ve yeşil alanlardır. Bölgede sanayi parsellerinin tüm alana oranı % 50,23 seviyesindedir. Tevsii alanı olarak da 5,40 Hektarlık ilave sanayi alanı üretilmiştir.

Biga Organize Sanayi Bölgesi Güney Marmara'da İstanbul-İzmir-Bursa arasında, gümrüklü limana 15 Km, havaalanına 75 Km, demiryoluna 85 Km uzaklıktadır. Bölgede, özellikle tarım ve hayvancılık çok gelişmiş olup tarıma dayalı sanayi gelişmekte ve atılım yapmaktadır. Biga'da İçdaş, Doğtaş, Yalçın Tesisat Sanayi, gibi dev firmalar faaliyet göstermekte bu firmaların yan sanayi de Biga OSB'de faaliyet göstermektedir.

Ayrıca OSB Yönetiminin OSB Sınırlarında Genişleme talebi Valilik Makamı uygun görüşü ile Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğüne iletilmiştir. Başvuru üzerine ilgili Bakanlık birimi gerekli incelemeleri yaparak İl/Bölge Kuruluşlarının Kurum görüşlerini almak üzere yer seçim komisyonu kurmuş, talepte bahsi geçen 155 Hektarlık alan için komisyonca yer seçimi komisyon raporu düzenlenmiştir.

Tablo 22.4 Biga OSB Parsel Sayısı

Parsel durumu	Parsel sayısı
Üretimde olan parsel	25
Boş parsel	2
İnşaat aşamasında	10
Proje aşamasında	6
Yeni tahsis	5
Kapalı	8

22.2.2. Çanakkale İlindeki Sanayi Siteleri

İlde Biga ilçesinde 2 adet, Merkez, Çan, Gelibolu, Gökçeada ve Lapseki ilçesinde 1'er adet olmak üzere toplam 7 adet küçük sanayi sitesi bulunmaktadır. Ayrıca Ezine ilçesinde yapılacak küçük sanayi sitesi için yer seçimi çalışmaları devam etmektedir.

Tablo 22.5 2016 yılı Çanakkale İlinde Faaliyet Gösteren Küçük Sanayi Siteleri Özet Bilgiler

SIRA NO	KOOPERATİF ADI	ADRESİ	DOLU İŞYERİ SAYISI	BOŞ İŞYERİ SAYISI	BİR İŞYERİNDE ÇALIŞAN ORTALAMA İŞÇİ SAYISI
1	ÇANAKKALE MERKEZ SS	Çanakkale/ Merkez	420	0	3
2	ÇANAKKALE BİGA 1 NOLU SS	Biga	157	0	3
3	ÇANAKKALE BİGA 2 NOLU SS	Biga	279	0	4
4	ÇANAKKALE ÇAN SS	Çan	145	5	3
5	ÇANAKKALE GELİBOLU SS	Gelibolu	157	17	3
6	ÇANAKKALE GÖKÇEADA SS	Gökçeada	46	4	2
7	ÇANAKKALE LAPSEKİ SS	Lapseki	52	18	2
8	EZİNE KSS	Ezine	Proje Aşamasındadır, Mimari projelerinin Bakanlık ilgili biriminin onayından geçmesine müteakiben proje ihale edilecektir.		
TOPLAM			1256	44	3

Kaynak: Çanakkale Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü

22.3 ÇANAKKALE İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Tablo 22.6 Sektör/Birimlere Göre Adana İlinde Yürütülen Teknolojik Dönüşüm Faaliyetleri

Faaliyet	Sektör/Birim	2016	2016 Yıl Sonu	Genel Toplam
Ar-Ge Merkezi	Cam ve Seramik Ürünleri		1	1
Toplam Ar-Ge Merkezi			**1**	**1**
TGB	18 Mart Üniversitesi		1	1
Toplam TGB			**1**	**1**
	Faaliyet Toplamı		2	2

Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Çanakkale İlinde 2016 yılında 3 faydalı model, 356 marka, 7 patent ve 16 dosyada 74 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 22.7 Çanakkale İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı (%)	Toplam Türkiye Payı (%)
Faydalı Model Başvurusu	68	3	71	0,09	0,17
Marka Başvurusu	3.184	356	3.540	0,38	0,31
Patent Başvurusu[22]	76	7	83	0,11	0,18
Tasarım Başvurusu	1.640	74	1.714	0,19	0,32
Tasarım Dosya Sayısı	472	16	488	0,19	0,45
Genel Toplam	5.440	456	5.896	0,30	0,31

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

[22] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

22.4 ÇANAKKALE İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 22.8 Çanakkale İli KOSGEB Destekleri

<table>
<tr><th>Sıra</th><th colspan="2">Veri</th><th colspan="2">2016 Yılı</th><th colspan="2">İl Toplamı
(2012-2016 Yılları Arası)</th></tr>
<tr><td rowspan="3">1</td><td colspan="2">Toplam Destek Tutarı (TL)*</td><td colspan="2">1.966.633</td><td colspan="2">8.436.414</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td></tr>
<tr><td>638.700</td><td>129.740</td><td>638.700</td><td>129.740</td></tr>
<tr><td rowspan="7">2</td><td rowspan="7">Diğer Bilgiler</td><td>TEKMER / İŞBİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>İŞGEM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>LABORATUVAR HİZMETLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında düzenlenen 39 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 945 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.</td></tr>
<tr><td>YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER</td><td colspan="4">Çanakkale Bilim Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi ve bölgedeki Meslek Kuruluşları ile birlikte “KÜSİ – Kamu, Üniversite ve Sanayi İşbirliği” kapsamında 45 işletmeye ziyaret gerçekleştirilmiştir.</td></tr>
</table>

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 22.9 Çanakkale İli TÜBİTAK Destekleri

Veri		2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	4.319.935	54.059.664
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	411.364	11.902.660
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	219.412	6.957.675
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	365.070	2.788.669
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	3.094	7.889

* 2017 sabit fiyatlarıyla

22.5 ÇANAKKALE İLİ TİCARET YAPISI

22.5.1 Çanakkale İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektör %61,9 ile gıda ürünlerinin imalatı olup ikinci sırada diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı yer almıştır. Çalışan sayısının ve girişim sayısının en fazla olduğu sektör gıda ürünlerinin imalatı sektörü olmuştur (Tablo 22.10).

Tablo 22.10 Çanakkale İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar(İlk On Sektör) (%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Gıda ürünlerinin imalatı	3.839	246	61,9
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	1.112	50	19,3
Mobilya imalatı	543	51	3,7
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	201	23	2,4
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	34	12	2,0
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	207	33	2,0
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	287	72	1,9
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	269	46	1,9
Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı	131	41	1,2
Ana metal sanayii	45	4	0,6

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

22.5.2 Çanakkale İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 22.4'te gösterilmiştir. Grafik 22.4'e göre 2016 yılında Çanakkale İlinde ithalat 74.856.161 dolar, ihracat ise 108.594.737 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 183.450.737 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 22.4. Çanakkale İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti(1000$)

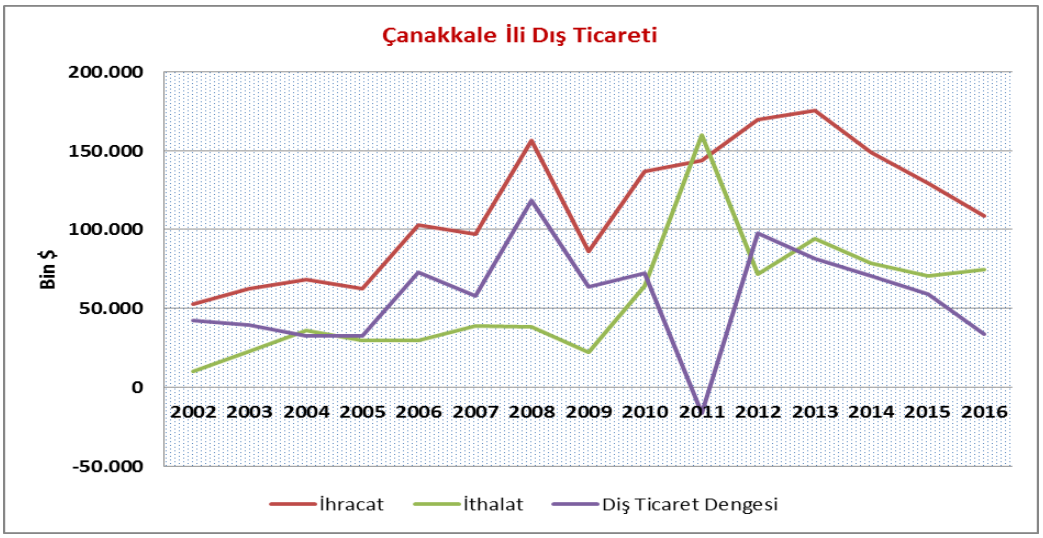

Kaynak: TÜİK

Çanakkale ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %14,52 ile İtalya olmak üzere, İngiltere, Kanada, Almanya, ABD, İsrail, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Yunanistan, Irak, Belçika ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik22.5).

Grafik 22.5 Çanakkale İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

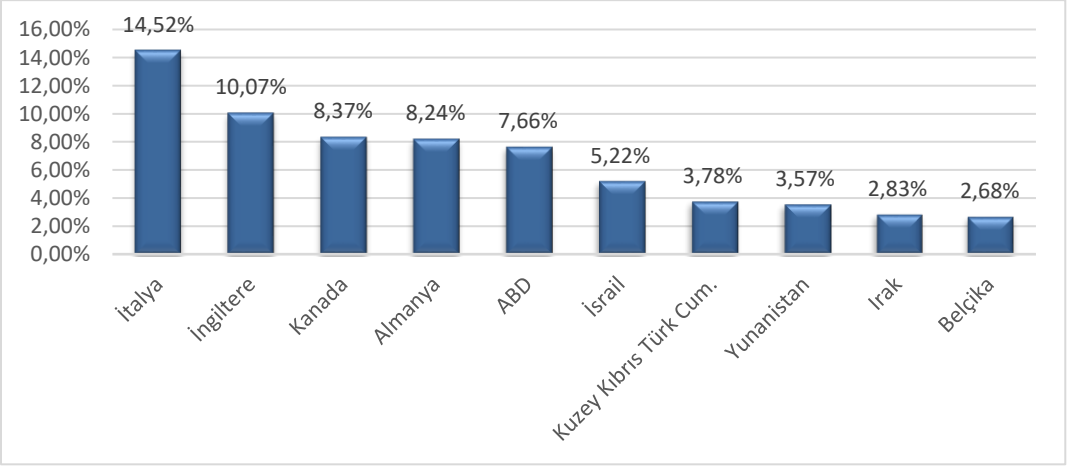

Kaynak: TÜİK

Çanakkale ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %31,73 ile İtalya olmak üzere, Çin, İspanya, Fransa, Curaçao, Hollanda, Ukrayna, İngiltere, Almanya, Rusya Federasyonu ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik22.6).

Grafik 22.6 Çanakkale İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

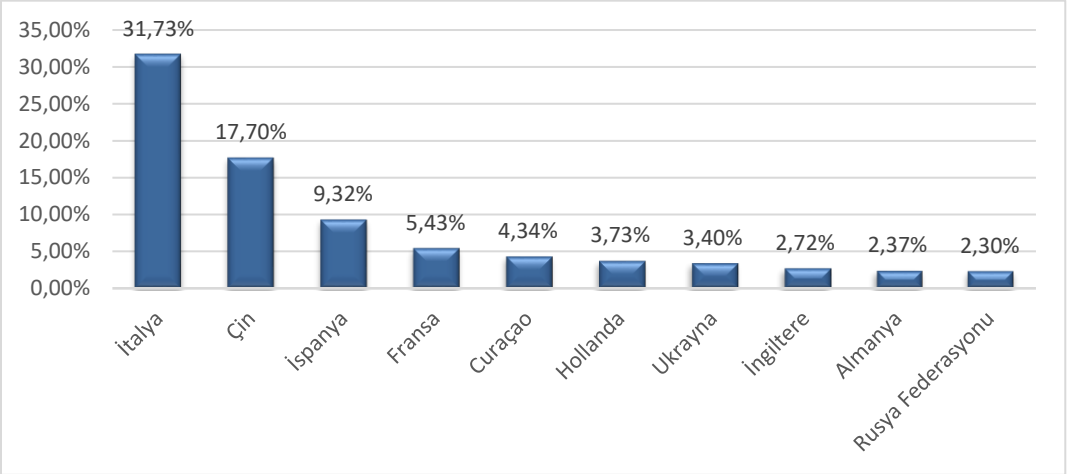

Kaynak: TÜİK

Çanakkale ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %94,12'sini, il ithalatının da %87,17'sini oluşturmaktadır (Tablo 22.11).

Tablo 22.11 Kısımlara göre Çanakkale ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri(1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	14	18	9	41	37	9
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	12.040	8.832	2.540	12.545	15.542	8.248
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri			68	145	83	75
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	3.644	6.832	3.763	3.416	3.572	1.270
İmalat Sanayi	133.253	113.617	102.215	62.343	51.173	65.254
Toplam	**148.953**	**129.299**	**108.595**	**78.491**	**70.407**	**74.856**

Kaynak: TÜİK

Çanakkale ilinin ihracatının %94,12'sini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 22.12).

Tablo 22.12 2016 yılı Çanakkale İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**102.215**
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	72.234
Gıda ürünlerinin imalatı	22.841
Mobilya imalatı	2.322
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	1.998
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	952
Giyim eşyalarının imalatı	534
Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	496
Diğer imalatlar	145
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	129
Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	115

Kaynak: TÜİK

Çanakkale ilinin ithalatının %87,17'sini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 22.13).

Tablo 22.13 2016 Yılı Çanakkale İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**65.254**
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	23.573
Gıda ürünlerinin imalatı	17.295
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	8.631
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	6.467
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	2.036
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	1.491
Diğer ulaşım araçlarının imalatı	1.376
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	1.089
İçeceklerin imalatı	1.062
Tekstil ürünlerinin imalatı	782

Kaynak: TÜİK

Çanakkale ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %66,02 ile seramik mamulleri ilk sıradadır (Tablo 22.14).

Tablo 22.14 2016 yılı Çanakkale İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Seramik mamulleri	71.693.898	66,02
Et, balık, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar veya diğer su omurgasızlarının müstahzarları	9.732.872	8,96
Yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular	5.149.399	4,74
Balıklar, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar ve suda yaşayan diğer omurgasız hayvanlar	3.788.912	3,49
Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler	3.074.669	2,83
Mobilyalar, yatak takımları, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar vb., prefabrik yapılar	2.427.833	2,24
Metal cevherleri, cüruf ve kül	2.007.852	1,85
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	1.941.678	1,79
Hayvansal ve bitkisel katı ve sıvı yağlar, yemeklik katı yağlar, hayvansal ve bitkisel mumlar	1.892.189	1,74
Süt ürünleri, yumurtalar, tabii bal, diğer yenilebilir hayvansal menşeli ürünler	1.189.673	1,10

Kaynak: TÜİK

Çanakkale ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %35,14 ile kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları ilk sıradadır (Tablo 22.15).

Tablo 22.15 2016 yılı Çanakkale İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	23.550.710	31,46
Balıklar, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar ve suda yaşayan diğer omurgasız hayvanlar	14.939.084	19,96
Tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento	8.248.296	11,02
Seramik mamulleri	7.529.532	10,06
Debagatte ve boyacılıkta kullanılan hülasalar, tanenler, boyalar, pigmentler, vb, vernikler, vb, macunlar, mürekkepler	3.446.252	4,60
Plastikler ve mamulleri	2.823.589	3,77
İnorganik kimyasallar, kıymetli metal, radyoaktif element, metal ve izotopların organik-anorganik bileşikleri	2.300.970	3,07
Gıda sanayiinin kalıntı ve döküntüleri, hayvanlar için hazırlanmış kaba yemler	1.724.095	2,30
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	1.519.242	2,03
Gemiler ve suda yüzen taşıt ve araçlar	1.375.655	1,84

Kaynak: TÜİK

22.6 İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

22.6.1 Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

Talebi karşılamaya yönelik yatırımların Seramik ve karo fayans, dondurulmuş ve kurutulmuş gıda, su ürünleri, süt ürünleri, un, yem, çimento, maden cevheri (kömür, demir, bakır, krom vs.) Zeytin ve zeytinyağı ile ağır sanayi alanlarında (tersaneler dahil) olması bölge imkanları da göz önüne alındığında mümkündür.

İlde gerçekleşecek önemli yatırımlarından biri İçdaş Çelik Enerji Tersane ve Ulaşım Sanayi A.Ş.' nin Pik Üretim Tesisine (Yüksek Fırın) yönelik girişimidir. Bu doğrultuda firma Değirmencik ve Aksaz Köylerinde bulunan muhtelif parsellere yönelik İl Toprak Kurulu Kararı çerçevesinde Kamu Yararı Kararı verilmesine dair Bakanlığımıza başvuruda bulunmuştur. Bakanlık Makamı uygun görüşü ile onaylanmasına müteakiben firmaya kararın bir kopyası iletilmiştir.

22.6.2 Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

Çanakkale bölgesi yerüstü zenginliklerin çokluğu ile tarım ve tarıma bağlı sanayi ve diğer sektörler içinde her türlü hammaddenin var olduğu bir bölgedir. Bu varlıklarımız yeni değerlendirilme aşamasındadır. Mevcut yatırımlar yetersizdir. İlde teşviklerden sadece adalar yararlanmaktadır. Seramik ve karo fayans, dondurulmuş ve kurutulmuş gıda, su ürünleri, süt ürünleri, un, yem, çimento, maden cevheri (kömür, demir, bakır, krom vs.) Zeytin ve zeytinyağı ile ağır sanayi alanlarında (tersaneler dahil) mevcut potansiyelin değerlendirilmesine yönelik yatırımların yapılması gerekmektedir.

Yenilenebilir Enerji Kenti denilebilecek Çanakkale ilinin coğrafi konumu, iklimi ve jeolojik durumu farklı kaynaklardan enerji elde edilebilmesi imkânını sağlayacak özelliktedir. Rüzgâr, güneş, jeotermal enerjisine ilaveten başka bir kaynak olarak da Çanakkale Boğazı'ndan geçen deniz akıntısından enerji elde edilebilmesi imkânı bulunmaktadır.

Ayrıca, ilde kaplıca turizminin geliştirilmesine yönelik yatırımlar da gerekmektedir. Çevre illerle kıyaslandığında kaplıca tesisleri bulunmasına rağmen Çanakkale'de kaplıca tesisleri yetersizdir. Özellikle Biga, Çan, Ezine ve Ayvacık ilçelerinde kaplıca için elverişli sıcak su kaynağı mevcuttur.

22.7 SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

OSB'lerin çoğunda itfaiye merkezi, yangın hidrant sistemi, ambulans, poliklinik, güvenlik kontrolü, eğitim ve konferans merkezi gibi hizmetler bulunmamaktadır. Hizmetlerin geliştirilmesi OSB'lerin cazibesini arttıracak ve yeni yatırımcı çekilmesinde etkili olacaktır.

OSB'ler ile meslek liseleri arasında organik bağ kurulmalıdır. OSB'ler içerisinde meslek liselerine yer tahsisi ile ara eleman ihtiyacı karşılanacaktır.

Marmara bölgesinde yer alan ilde sanayi, diğer illere bakıldığında çok geride kalmış olduğu görülecektir. Mevcut sektörlerin en büyük problemi yüksek maliyetler ve dış pazarlara

ürünlerini pazarlayamamaktır. Ayrıca yüksek maliyetli krediler acil çözüm bulunması gereken problemlerdir.

İl potansiyeli göz önünde tutularak zeytin ve zeytinyağı üretimi desteklenmelidir.

Süt ve süt ürünleri (özellikle markalaşmış ezine peyniri) desteklenmelidir.

Güney Marmara Kalkınma Ajansı, Türkiye'yi doyuran bölge Güney Marmara'nın gıda konusunda rekabet edebilirliğini artırmak amacıyla başlattığı kümelenme çalışmalarına Avrupa Birliği'nden (AB) 150 bin Avroluk destek sağladı. Avrupa Birliği ve Türkiye Arasındaki Sivil Toplum Diyaloğu-IV - Bölgesel Politika ve Yapısal Araçların Koordinasyonu Hibe Programı kapsamında GMKA'nın sunduğu "Güney Marmara Gıda Kümesi" projesi hibe almaya hak kazandı.

Proje kapsamında, gıda sektöründe faaliyet gösteren işletmeler, odalar, borsalar, birlikler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler, kamu kurumları ve diğer paydaşlar sektörün topyekûn gelişimi için Güney Marmara Gıda Kümesi Derneği kapsamında bir araya getirilecek ve sektördeki işbirliğinin en üst düzede geliştirilmesi planlanıyor.

GMKA'nın AB'den sağladığı destekle hayata geçirilecek Güney Marmara Gıda Kümesi, Türkiye'nin en büyük gıda üretim merkezi olan Güney Marmara Bölgesi'nde uygulanacak proje Bölgenin ilk kümelenme deneyimi olacak.

Kurulacak Gıda Kümesinin Ekonomi Bakanlığı, Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ve Avrupa Birliği gibi farklı küme destek mekanizmalarından faydalanarak Türkiye'de gıda sektöründe trendleri belirleyen oluşum haline gelmesi amaçlanıyor.

İle bağlı Ezine İlçesinde süt ve süt mamulleri tesisi ile zeytin ve zeytinyağı tesisleri çok yoğun ve dağınık olarak bulunduğundan bu tesisleri bir araya getirme ihtiyacı doğmuştur. Bu amaçla İl Ezine İlçesinde "Ezine Gıda İhtisas Organize Sanayi Bölgesi" kurulması planlanmış ve Bakanlığımızca Yer Seçimi Çalışmaları sonuçlandırılmış, yatırım programına alınması uygun görülmüştür.

Çanakkale ilinin coğrafi konumu, iklimi ve jeolojik durumu farklı kaynaklardan enerji elde edilebilmesi imkânını sağlayacak özelliktedir. Bu hususun "Ulusal Enerji Ar-Ge ve Yenilik Stratejisi" çerçevesinde değerlendirilerek, Çanakkale'nin Yenilenebilir Enerji Kenti haline getirilmesi, konuyla ilgili bir Milli Bilincin oluşturulması ve çalışmalara ivme kazandırılması bakımından da yararlı olacağı düşünülmektedir.

Teknopark'ın yanında Teknoloji Transfer Ofisinin kurulacak olması, 2012 yılında Çan ilçesinde Kale Seramik Ar-Ge Merkezinin açılmış olması, Mevcut Üniversitenin (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi) sürekli gelişmesi ve bölüm sayısının artırılması ile Ar-Ge ve Yenilikçilik açısından ilin potansiyelinin olumlu yönde etkileneceği muhakkaktır. Kamu-Üniversite-Sanayi İşbirliği (KÜSİ) çerçevesinde Bakanlığımız ve İlgili kuruluşlarımızın hibe ve desteklerinin tanıtılıp yaygın olarak kullandırılmasının büyük katkısı olacaktır. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının KÜSİ Eylem Planı çerçevesinde İl Müdürlüğümüzde 2016 sonunda oluşturulan KÜSİ Kurulu ile 2017 yılında paydaşlar arasındaki işbirliği artacağı öngörülmektedir.

23. ÇANKIRI İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

23.1. ÇANKIRI İLİ SANAYİ YAPISI

Sanayileşme, kalkınmanın temel unsuru olarak kabul edilir. Bir yöreye yatırımları çekebilmek için bazı eksikliklerin giderilmiş olması gerekir. Öncelikli olarak altyapı sorunlarının bitirilmesi gerekmektedir. Yatırımcı hammaddenin temininde kolaylık, pazara yakınlık, işçilik ve enerji maliyetleri gibi birçok faktörü göz önüne alarak en az maliyetle en fazla karlı yatırım yapma isteğinde olur.

Çankırı İli mevcut hali ile; tarımsal yapısı, sanayi, maden varlıkları ve hayvansal kaynak potansiyeline bağlı olarak sanayi ve ticarette gelişme göstermiş, olup İmalat sanayi, tarım, hayvancılık ve madencilik sektörü ile ağırlıklı bir ekonomik yapıya sahiptir.

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

23.1.1. Çankırı İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Çankırı ili İç Anadolu Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 23.1).

İç Anadolu Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Çankırı ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %0,7'lik oran ile bölgede on üçüncü sırada yer almaktadır.

Grafik 23.1 Ege Anadolu Bölgesinde Yer Alan İllere Göre Sanayi İşletmelerinin Dağılımı (%)

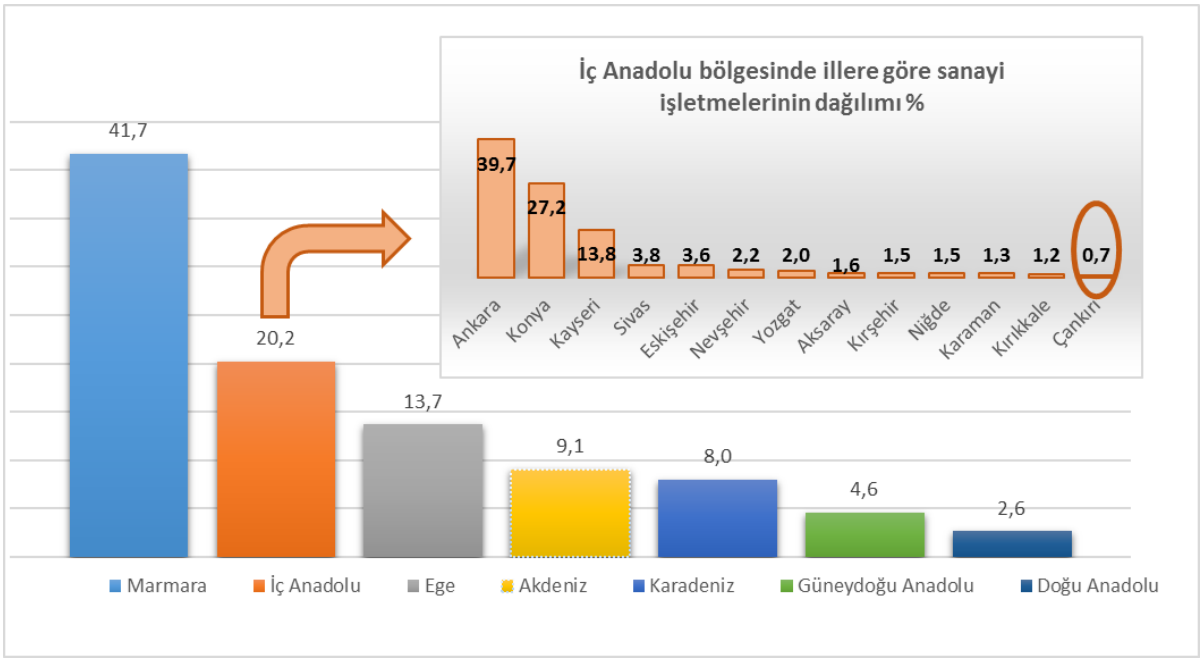

a. Ölçek Dağılımı

Çankırı ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, % 57,5'i Mikro, % 28,1'i Küçük, %10,2'si Orta ve %4,2'si Büyük Ölçekli işletmelerdir (Grafik 23.2).

Grafik 23.2 Çankırı İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

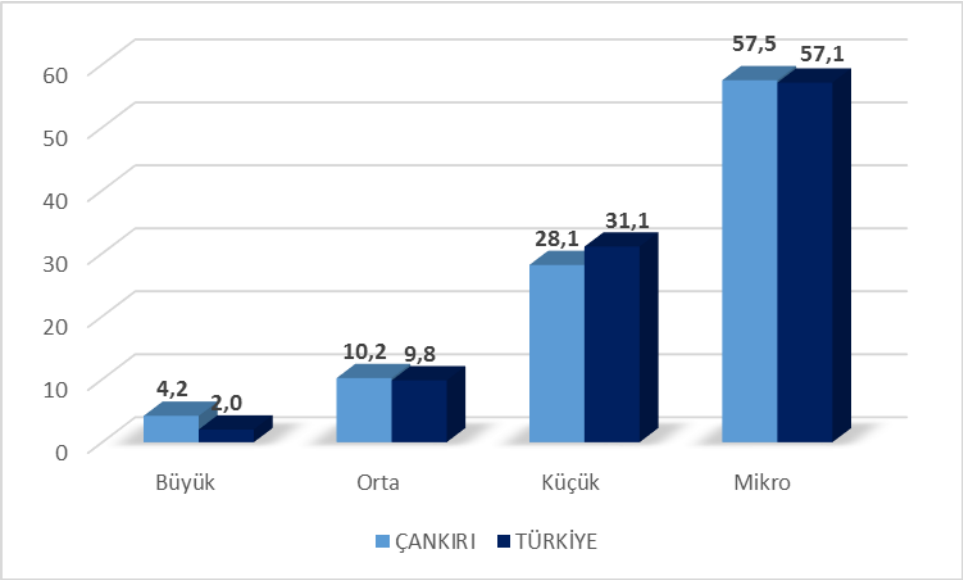

b. Sektörel Dağılım

Çankırı ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %36,2 ile Gıda ürünleri, ikinci sırada %13 ile Makine ve ekipmanlar ve üçüncü sırada ise % 10,2 ile Ağaç ve mantar ürünleri sektörü yer almaktadır (Grafik 23.3).

Grafik 23.3 Çankırı İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

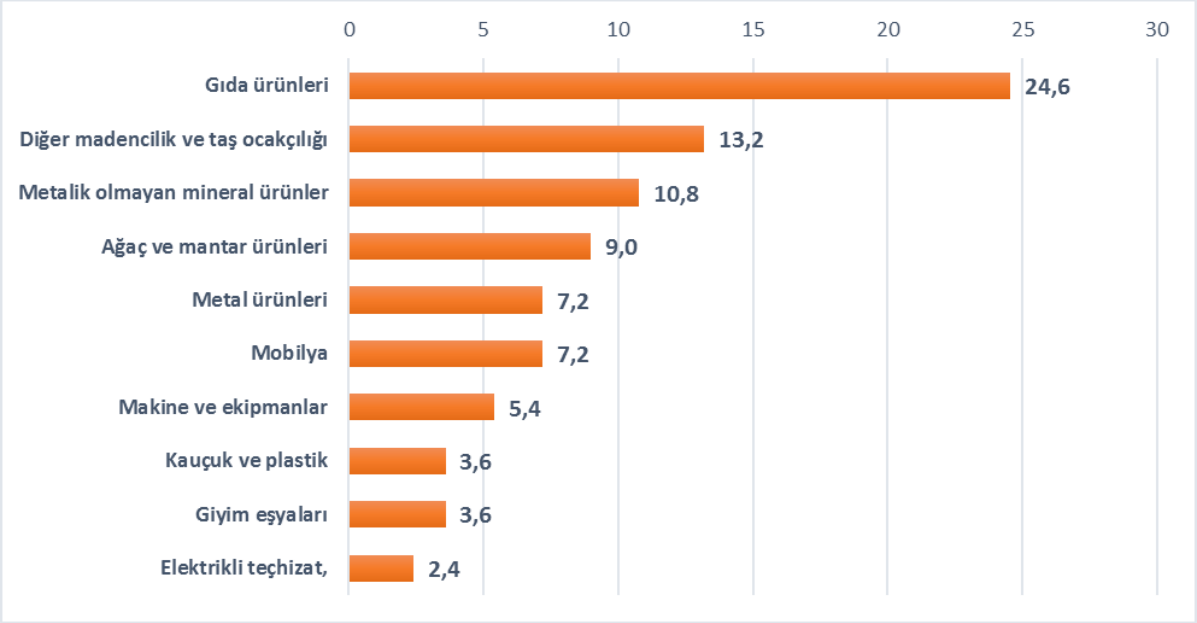

c. Çalışan Sayısı

Çankırı İlinde sanayi sektöründe istihdamda %18,34 ile Giyim eşyaları sektörü, %18,16 ile Elektrikli teçhizat sektörü, %15,08 ile Kauçuk ve plastik sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın % 0,25'i Çankırı ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 23.1).

Tablo 23.1 Çankırı İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Giyim eşyaları	1529	18,34	8,79
Elektrikli teçhizat,	1514	18,16	3,92
Kauçuk ve plastik	1257	15,08	6,16
Gıda ürünleri	1006	12,07	12,75
Metalik olmayan mineral ürünler	899	10,78	5,98
Metal ürünleri	715	8,58	8,55
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	194	2,33	2,16
Makine ve ekipmanlar	192	2,30	6,71
Ağaç ve mantar ürünleri	187	2,24	1,66
Ana metal	176	2,11	4,29
Genel Toplam	***8336***	***-***	***0,25***

Çankırı İlinde Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Büyük İşletme aşağıda sıralanmıştır:

- Erna-Maş Makina Ticaret Ve Sanayi-Şabanözü Şubesi
- Sumitomo Rubber Ako Lastik Sanayi Ve Ticaret
- Gelal Çorap Sanayi Ve Ticaret Şabanözü Şubesi
- Söğütsen Seramik Sanayi İnş. Mad. İth.İhr. Kurşunlu Şubesi
- Aytaç Gıda Yatırım Sanayi Ve Ticaret

23.2. ÇANKIRI İLİNDE SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 23.2 Çankırı İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Sanayi Sitesi Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Proje Sayısı
Çankırı	4		6		-

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

İlk kez 1984 yılında Yatırım Programına giren Çankırı Korgun Organize Sanayi Bölgesi bugün önemli bir yatırım merkezi haline gelmiştir. Bölge, toplam 73 Hektar alan üzerinde 75 adet sanayi parselinden oluşmaktadır. OSB Bölgesinde halen çeşitli firmalara 54 adet parsel

tahsis edilmiştir. Bölgede halen 26 firma çeşitli sektörlerde 1000 çalışanı ile üretim yapmaktadır.

Şabanözü Organize Sanayi Bölgesi 2008 sonu itibarıyla alt yapı çalışmaları tamamlanmıştır. 24 adet sanayi parselinden oluşmaktadır. OSB Bölgesinde halen çeşitli firmalara 24 adet parseli tahsis edilmiştir. Bölgede halen 13 firma çeşitli sektörlerde 2600 çalışanı ile üretim yapmaktadır.

Çerkeş Organize Sanayi Bölgesi 13 adet sanayi parselinden oluşmaktadır. OSB Bölgesinde halen çeşitli firmalara 12 adet parsel tahsis edilmiş olup, Bölgede halen 3 firma çeşitli sektörlerde 80 çalışanı ile üretim yapmaktadır.2.etap açılmış olup alt yapı çalışmaları devam Edilmektedir.

Faal olmayan tüzel kişilik kazanmış Kurşunlu Çavundur Organize Sanayi Bölgesi mevcuttur.

Orta ilçesinde Saprağol, Gökçakıl ve Küğün tepeleri mevkiinde yaklaşık 98,7 Hektar büyüklüğündeki alan Çankırı Orta Organize Sanayi Bölgesinin yer seçimi yapılmış Müteşebbis heyeti oluşturulmuş ve Bakanlığımızca 28.04.2016 tarihinde OSB kuruluş protokolü onaylanarak tüzel kişiliği tescil edilmiştir. Çankırı Orta Organize Sanayi Bölgesi projesi 97 Ha' karakteristiği ve 5.000 TL ödenek ile Bakanlığımız 2017 yılı Yatırım Programına yeni proje olarak dahil edilmiştir. İmar Planı çalışmalarına başlanmıştır.

Çankırı Yakınkent Organize Sanayi Bölgesi 06.12.2012 tarihinde tüzel kişilik kazanarak Çankırı İli Merkez İlçesi Tüney Köyü ile Eldivan ilçesi Hisarcıkkayı Köyü ve Büyükhacıbey Köyü sınırlarında 593 Organize Sanayi Bölgesi alan üzerinde kurulmuştur. Konum itibariyle Çankırı'ya 38 km, Ankara Esenboğa Havalimanı'na 70 km, Ankara Şehir Merkezine 90 km, İnebolu Limanı'na 240 km uzaklıkta olup, Çankırı – Ankara Karayolu ve Ankara – Zonguldak demiryolunun hemen yanında bulunmaktadır. 15.06.2012 tarih ve 2012/3305 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe giren yeni teşvik sisteminde Bölgesel Teşvik Kapsamında 5. Bölgede yer alması Çankırı – Yakınkent Organize Sanayi Bölgesi, Başbakanlık Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansının da yakından takip ettiği Sumitomo Rubber AKO Lastik ve San. Tic. AŞ nin taşıt lastiği üretim tesisi yatırımı başta olmak üzere birçok yatırımcının ilgi odağı durumundadır.

Sumitomo Rubber AKO firmasına taşıt lastiği üretimi için toplamda 1000 dönümlük 3 parsel tahsis edilmiştir. Firma tam kapasiteye geçtiğinde 2000 kişi çalıştıracaktır. Nisan 2017 itibarıyla üretimine devam eden firmada şu an itibariyle 1185 personel çalışmaktadır.

Organize Sanayi Bölgesi ikinci yatırımcısı olan Alpin Çorap'a ise 88 dönümlük parsel tahsisi edilmiş olup firma tama kapasiteye geçtiğinde 1000 kişi çalıştıracaktır. Firma Üretimi devam etmekte olup 306 personel çalışmaktadır.

Nim Döküm firmasına 36 dönümlük parselde tahsisi yapılmış. Çelik Döküm üzerine faaliyet gösterecek ve toplam 60 kişi çalışacaktır.

23.3 ÇANKIRI İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Çankırı İlinde 2016 yılında 1 faydalı model, 34 marka, 2 patent ve 5 dosyada 19 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 23.3 Çankırı İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı (%)	Toplam Türkiye Payı (%)
Faydalı Model Başvurusu	51	1	52	0,03	0,12
Marka Başvurusu	554	34	588	0,04	0,05
Patent Başvurusu[23]	19	2	21	0,03	0,05
Tasarım Başvurusu	93	19	112	0,05	0,02
Tasarım Dosya Sayısı	24	5	29	0,06	0,03
Genel Toplam	741	61	802	0,04	0,04

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

[23] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

23.4 ÇANKIRI İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 23.4 Çankırı İli KOSGEB Destekleri

<table>
<tr><th>Sıra</th><th colspan="2">Veri</th><th colspan="2">2016 Yılı</th><th colspan="2">İl Toplamı
(2012-2016 Yılları Arası)</th></tr>
<tr><td rowspan="3">1</td><td colspan="2">Toplam Destek Tutarı (TL)*</td><td colspan="2">1.513.565</td><td colspan="2">4.877.199</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td></tr>
<tr><td>0</td><td>0</td><td>775.000</td><td>117.141</td></tr>
<tr><td rowspan="7">2</td><td rowspan="7">Diğer Bilgiler</td><td>TEKMER / İŞBİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>İŞGEM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>LABORATUVAR HİZMETLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında düzenlenen 25 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 952 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.</td></tr>
<tr><td>YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER</td><td colspan="4">-</td></tr>
</table>

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 23.5 Çankırı İli TÜBİTAK Destekleri

Veri		2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	701.384	10.576.343
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	0	414.450
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	74.290	974.330
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	241.161	427.463
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	0	0

* 2017 sabit fiyatlarıyla

23.5 ÇANKIRI İLİ TİCARET YAPISI

23.5.1 Çankırı İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektör %50,7 ile gıda ürünleri imalatı olurken %20,2 ile diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı ikinci sırada yer almıştır. Çalışan sayısının en fazla olduğu sektör diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı sektörü, girişim sayısının en fazla olduğu sektör ise gıda ürünlerinin imalatı sektörü olmuştur (Tablo 23.6).

Tablo 23.6 Çankırı İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar(İlk On Sektör)(%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Gıda ürünlerinin imalatı	1.064	49	50,7
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	1.886	14	20,2
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	1.310	12	8,3
Tekstil ürünlerinin imalatı	1.099	5	7,0
Ana metal sanayii	91	6	3,1
Elektrikli teçhizat imalatı	922	8	2,8
Mobilya imalatı	222	19	2,5
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	195	8	2,3
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	104	16	1,6
Diğer imalatlar	85	3	0,7

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

23.5.2 Çankırı İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 23.4'te gösterilmiştir. Grafik 23.4'e göre 2016 yılında Çankırı İlinde ithalat 95.069.393 dolar, ihracat ise 78.790.910 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 173.860.303 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 23.4. Çankırı İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti(1000$)

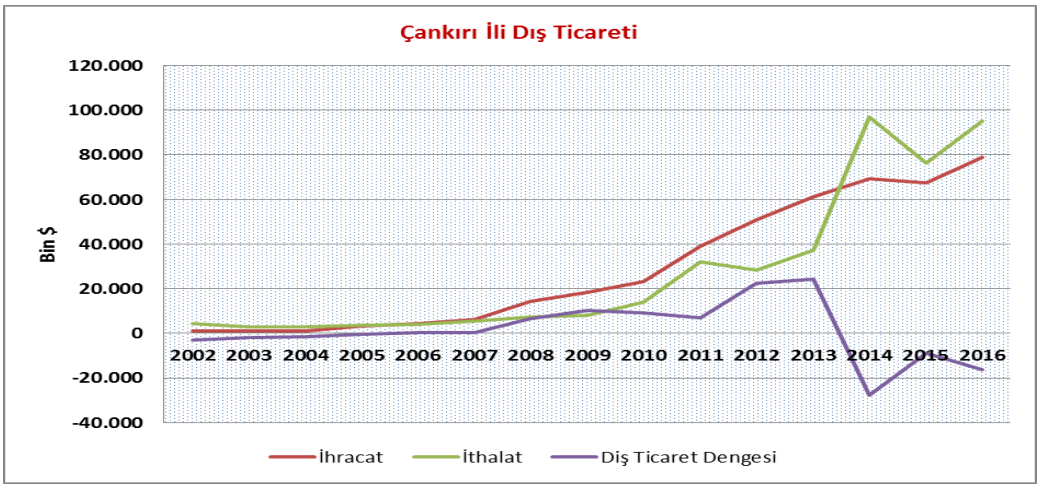

Kaynak: TÜİK

Çankırı ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %16,58 ile Almanya olmak üzere, Somali, Angola, Cibuti, Madagaskar, İngiltere, Irak, Gana ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 23.5).

Grafik 23.5 Çankırı İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

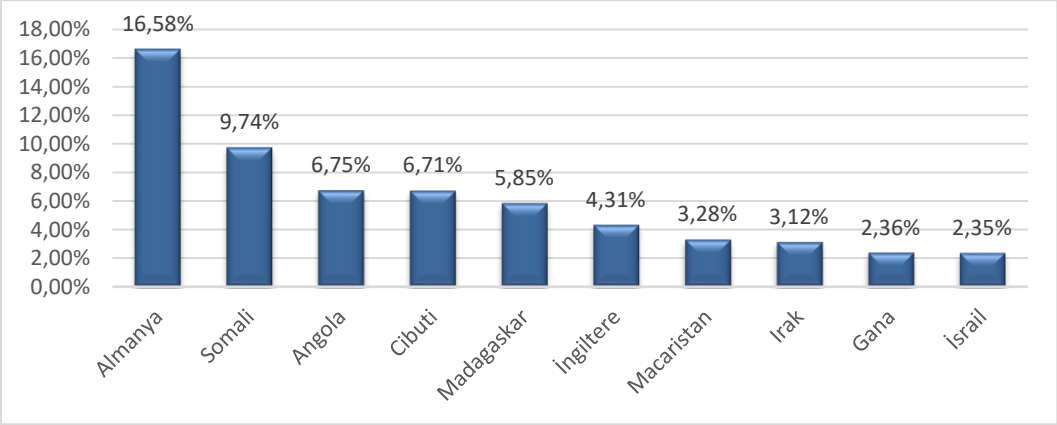

Kaynak: TÜİK

Çankırı ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %20,62 ile Japonya olmak üzere, Rusya Federasyonu, Tayland, Çin, Avusturya, Endonezya, İtalya ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 23.6).

Grafik 23.6 Çankırı İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

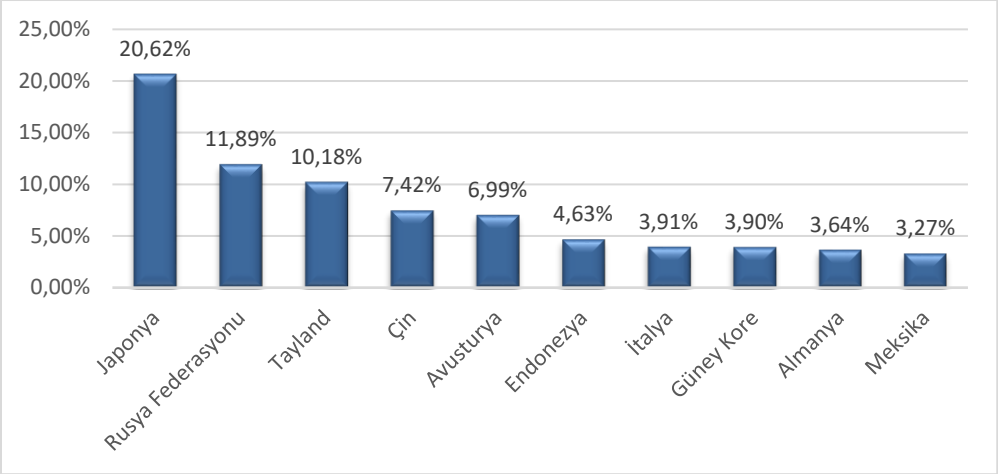

Kaynak: TÜİK

Çankırı ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %99,87'sini, il ithalatının da %72,16'sını oluşturmaktadır (Tablo 23.7).

Tablo 23.7 Kısımlara göre Çankırı ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri(1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	0	2	0	28	25	2
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	28	15	12			714
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	3					
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	566	400	83	27.189	20.144	25.748
İmalat Sanayi	68.657	67.153	78.696	69.668	56.225	68.605
Toplam	**69.255**	**67.570**	**78.791**	**96.886**	**76.394**	**95.069**

Kaynak: TÜİK

Çankırı ilinin ihracatının %99,87'sini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 23.8).

Tablo 23.8 2016 yılı Çankırı İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**78.696**
Gıda ürünlerinin imalatı	41.838
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	30.338
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	2.265
Mobilya imalatı	1.636
Diğer imalatlar	1.061
Giyim eşyalarının imalatı	600
Ana metal sanayii	367
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	223
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	177
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	125

Kaynak: TÜİK

Çankırı ilinin ithalatının %72,16'sını oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo23.9).

Tablo 23.9 2016 Yılı Çankırı İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**68.605**
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	22.307
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	16.898
Ana metal sanayii	10.839
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	8.581
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	6.737
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	1.567
Elektrikli teçhizat imalatı	821
Gıda ürünlerinin imalatı	426
Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	151
Diğer ulaşım araçlarının imalatı	149

Kaynak: TÜİK

Çankırı ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %38,24 ile hububat, un, nişasta veya süt müstahzarları, pastacılık ürünleri ilk sıradadır (Tablo 23.10).

Tablo 23.10 2016 yılı Çankırı İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Hububat, un, nişasta veya süt müstahzarları, pastacılık ürünleri	30.125.768	38,24
Kauçuk ve kauçuktan eşya	29.073.570	36,90
Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni	11.424.533	14,50
Mobilyalar, yatak takımları, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar vb., prefabrik yapılar	1.656.409	2,10
Demir veya çelikten eşya	1.438.301	1,83
Plastikler ve mamulleri	1.325.711	1,68
Silahlar ve mühimmat, bunların aksam, parça ve aksesuarı	1.184.416	1,50
Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi, cerrahi alet ve cihazlar, bunların aksam, parça ve aksesuarı	1.183.520	1,50
Örme giyim eşyası ve aksesuarı	599.581	0,76

Kaynak: TÜİK

Çankırı ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %23,55 ile kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları ilk sıradadır (Tablo23.11).

Tablo 23.11 2016 yılı Çankırı İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	22.387.140	23,55
Kauçuk ve kauçuktan eşya	21.547.241	22,66
Hububat	14.360.533	15,11
Demir veya çelikten eşya	11.928.377	12,55
İnorganik kimyasallar, kıymetli metal, radyoaktif element, metal ve izotopların organik-anorganik bileşikleri	6.126.395	6,44
Canlı hayvanlar	5.927.503	6,23
Plastikler ve mamulleri	2.272.607	2,39
Muhtelif kimyasal maddeler (biodizel, yangın söndürme maddeleri, dezenfektanlar, haşarat öldürücüler, vb.)	1.705.545	1,79
Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi, cerrahi alet ve cihazlar, bunların aksam, parça ve aksesuarı	1.478.947	1,56
Silahlar ve mühimmat, bunların aksam, parça ve aksesuarı	1.338.868	1,41

Kaynak: TÜİK

23.6 İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

23.6.1 Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

İlde hayvancılığın gelişmesi için Hayvancılık İhtisas OSB kurulması uygun bir yatırım olacaktır. Ilgaz, Yapraklı, Eldivan, Çerkeş, Kurşunlu, Atkaracalar, Bayramören, Orta, Şabanözü, Korgun ilçe ve köyleri dağlık, yayla ve mera türü yerlerdir. AB standartlarında, beyaz ve kırmızı et ve et ürünleri üretim tesisi Çerkeş ilçesinde mevcuttur.

İlin en önemli, potansiyeli tuz kaynaklarıdır. Tuzun mevcut üretilen mamulleri dışında AR-GE çalışmaları yapılarak tuzun başka alanlarda kullanılması ile ilgili çalışmalar yapılmalıdır. Ülkemizin

100 yıllık tuz ihtiyacını karşılayacak maden yataklarının verimli hale getirilmesi, tuz sanayisinin Çankırı'yı merkez yapması ülkemizin TUZ Borsası'nın Çankırı'da kurulması ile ilgili çalışmalar yapılmalıdır.

Yöre halkının tasarruflarını, yatırıma dönüştürmek, üreten, istihdam sağlayan insanlar topluluğunu oluşturmak için örnek yatırımlar yapılmalı, halkımıza çok ortaklı şirketler kurma alışkanlığı kazandırılmalıdır.

Üretici birliği, ürün borsası ve pazarlama kooperatiflerin yaygınlaştırılması desteklenmelidir. Tarım arazilerinden maksimum düzeyde faydalanılabilmesi amacıyla modern tarım teknikleri hakkında eğitim ve finansal destek verilmelidir.

Dünya ölçeğinde rekabet edebilir ürünler için İnovasyon ve AR-GE çalışması yapacak (özellikle fen bilimleri alanında) kurum ve kuruluşlar oluşturulmalıdır. Çankırı Karatekin Üniversitesi bu konularla ilgili çalışmalar yapması gerekli olup Üniversiteden bu çalışmalarla ilgili işbirliği ve talepler, isteklerin aralıksız yapılması gereklidir.

Turizm Sektörünün Parlayan Yıldızı Yıldıztepe'de Ilgaz Dağı'nın güzellik ve zenginliklerinden en iyi şekilde yararlanmaya yönelik projelerin uygulamaları devem edecektir.. Yıldıztepe'de Telesiyej tesisleri bitirilmiş olup, kayak pistlerinin yapımı ile konaklama ve günü birlik tesislerine yönelik yapılaşma süreci devam etmektedir.

23.6.2 Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

İldeki, sanayi tesisleri dikkate alındığında un, makarna ve irmik üretim tesislerinin çok olduğu görülmektedir. Yurt dışı satışların gerçekleştirilememesi halinde bu tesislerin sürdürülebilirliği tehlikeye düşmektedir.

Bentonit, Kaya Tuzu ve Linyit açısından çok zengin rezervlere sahip ilde, bu madenler dışında Asbest, Bakır, Çimento hammaddesi, Diyatomit, Kil, Manganez, Manyezit, Mermer, Perlit, Refrakter Kil ve Talk gibi geniş bir maden potansiyeli mevcuttur.

Ülkemizde, kaya tuzundan sofralık rafine tuz imalatı ve pazarının büyük bir kısmını ildeki tesisler oluşturmaktadır. Medikal tuz ve diğer tuz ürünlerinin üretiminde ön sıralarda bulunmakla birlikte tuz maden rezervinin değerlendirilmesi ve özellikle medikal tuzda ithalatın önlenmesinde yeterli üretim kapasitesine halen ulaşılamamıştır.

Kaya tuzu mağarasının turizm ve sağlık sektöründe (astım hastaları için tuz odaları) kullanılması için yatırıma acil ihtiyaç vardır.

İlde, Bentonit yatakları, rezervi ve üretim tesisi açısında yeterlidir ancak her bir tesis dökümcülerin istediği kalitede, kapasitede ve özellikte mamul bentonit üretilemediği için ülke pazarında hak ettiği yeri alamamaktadır. Ülkemizde, kapasite ve kalite olarak bentonit üreten iller arasında ilk sıralarda olmasa da önemli bir yere sahiptir. İldeki, bentonit üreticileri bir araya getirilerek kalite ve kapasite artırımı sağlandığında ve bu olay diğer iller bazında da yapılabildiğinde Yunanistan'ın elinde bulundurduğu tekel alınabilecektir.

23.7 SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Sorunlar

1. Sanayi yatırımlarının az olması
2. İmalata yönelik özel sektör yatırımlarının yetersizliği
3. Ortak iş yapma anlayışının eksikliği
4. Tanıtım ve pazarlama faaliyetlerindeki yetersizlik
5. Proje üretme kültürünün zayıf olması
6. Desteklerden yeterince yararlanamama
7. AR-GE yatırımlarının ve yenilikçi teknolojilerin düşük düzeyde olması
8. Sermaye birikimi azlığı
9. Yeraltı ve yerüstü kaynaklarının yeterince değerlendirilememesi,
10. Sermayenin ve Gelir düzeyinin az olması

Çözüm Önerileri

İldeki mevcut sanayide kullanılan makine teçhizatın tamir, bakım ve parça değişimlerinin sağlanacağı tesisler bulunmamaktadır. İldeki sanayi tesisleri, entegre şeklinde oluşmadığı ve yan sanayi gelişmediği için seri üretimde kesintiler ve dolayısıyla maliyet artışları meydana getirmektedir. İhtisas sanayi bölgelerinin ya da kümelenmelerinin sağlanması gereklidir.

İldeki sanayi tesislerinin, Ar-Ge çalışması ve birimleri özellikle oluşturulmamıştır. İnovasyon ve Ar-Ge konusunda tesis yöneticileri bilgilendirilmesi ve teşvik edilmesi yerinde olacaktır.

Merkez İlçe Tüney köyünde kurulan 593 Hektar Çankırı Yakınkent OSB'nin tanıtımın yapılarak İmalata yönelik özel sektör yatırımlarının OSB'ye yönlendirilebilmeli.

İlde, faaliyette olan 3 ve faaliyete geçecek 1 OSB ile toplamda 4 OSB olmasına rağmen hiç birinde herhangi bir sektör yığılması ya da kümelenmesi olmamıştır

Çankırı Karatekin Üniversitesi ile Sanayi kuruşları, Sivil toplum kuruluşlarının ve Kamu kuruluşlarının ilin gelişmesi için reel politikalar ve bilimsel gerçeklerin ortaya konulması için işbirliği yapması gereklidir.Ar-Ge ve inovasyon vurgusu her platformda dile getirilmelidir.

Kamu-Üniversite-Sanayi İş birliği Çankırı'nın mevcut potansiyeli ile Türkiye ve dünyadaki gelişmeler referans alınarak, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sanayi-Ticaret-Hizmet Sektörleri arasında belirlenen alanlarda işbirliği yöntemlerini belirleyip, ilgili bakanlıkların mevcut destek programlarından da yararlanacak şekilde ortak projeler geliştirebilir.

Ara malı, üretim mallarının tüketim malı haline dönüştürülürken aldığı yeni biçim olarak nitelendirilmekte ve ithalatımızın çok önemli bir bölümünü de bu ara malları oluşturmaktadır. Üretimin artması ile birlikte ara malı ithalatı da artmakta bu da cari işlemler açığını yükselterek, sürdürülebilir büyüme için bir risk oluşturmaktadır.

Hem cari işlemler açığını azaltmak hem de ihtiyaç duyduğumuz yüksek büyüme oranlarını korumak için üretimde, özellikle ara malı üretiminde yerli katkı oranını yükseltmenin kaçınılmaz olduğu aşikârdır. Ülkemizdeki yatırım malı imalatçılarının ihracatlarının %60'ı ABD, AB, Rusya, Brezilya gibi devletleredir. Dolayısıyla bu ülkelerdeki kalite ve teknolojileriyle yarışmaktadırlar. Yani bu alandaki imalatçıların kalite sorunu bulunmamaktadır.

24. ÇORUM İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

24.1. ÇORUM İLİ SANAYİ YAPISI

İş kendi öz kaynakları ile sanayileşmesini gerçekleştirmekte olan ender illerden birisidir. İlde Şeker Fabrikası dışındaki sanayi kuruluşlarının tümü özel sektöre ait bulunmaktadır. İlde Gıda Sanayi, Taş ve Toprak Sanayi ile Makine-Metal Sanayi ağırlık kazanmıştır. Ülkemizin kiremit tüketiminin % 40'ı, tuğla tüketiminin % 10'u ilden karşılanmaktadır. Sanayi ürünlerinden ise un, bulgur, şeker, tuğla-kiremit, toprak sanayi, yem sanayi ve değirmen makineleri ayakkabı, şırınga, ilaç ampülü, oluklu mukavva, parke ve ağaç, un ve yem sanayi makinaları ve aksamları ile oto yan sanayi gibi sanayi makineleri üretimi yapılmaktadır.

Türkiye'de farklı dönemlerde uygulanan politikalar, endüstriyi geliştirmek için verilen teşvikler veya ihracata yönelik olarak alınan kararların hepsi, sanayileşme hareketi içinde olan diğer illerle birlikte, ili de etkilemiştir. İlde sanayileşme hareketlerinin hız kazanması özellikle 1980 yılından sonra olmuştur. İl, modern sanayi anlamında çok köklü bir geçmişe sahip değildir. Bununla birlikte Çorum ve çevresi tarihin her döneminde sosyal ve siyasi yönden Anadolu'da önemli bir yere sahip olmuştur.

İlin havayolu, denizyolu ve karayolu bağlantılarının ihtiyaca cevap verecek düzeye getirilmesi ve ulaşım maliyetlerinin asgariye indirilmesi il sanayisinin önünü açacaktır. Doğalgaz arzının başlamış olması il sanayi sektörüne maliyetlerini düşürme yönünde avantaj sağlamıştır.

İlde , Gıda Sanayi, Taş ve Toprak Sanayi ile Makine – Metal Sanayi ağırlık kazanmıştır. Genel anlamda Çorum Sanayisinin;

%21,3 Gıda ve İçecek Sanayi,

%24,6 Metal Eşya ve Makine Sanayi,

%12,6 Taş ve Toprağa Dayalı Sanayi, (Kiremit ve Tuğla İmalatı ağırlıklı olarak yapılmaktadır.)

%24,4 Orman Ürünleri ve Ağaca Dayalı Sanayi,

%5,5 Kimya ve Plastik Sanayi,

%4,2 Tekstil Sanayi,

%1,6 Kağıt Sanayi,

%5,8 Diğer Sanayi kollarından oluşmaktadır.

İl iç dinamikleriyle bölgenin en gelişmiş Sanayi kentlerinden biri olmuş ve bu ilerlemesi artarak devam etmektedir.

- Ülkemizin kiremit üretiminin % 40'ı, tuğla üretiminin ise % 10'u ilde yapılmaktadır.
- İlde, vitrifiye üretimi yapan bir firmamız, ülkemizin alanında en büyük firmalarından biri durumuna gelmiştir.
- Tekstil alanında faaliyet gösteren bir firmamızın ürettiği ürünler Avrupa'ya ihraç edilmektedir.
- Un, tuğla ve kiremit fabrikalarının makinelerinin bakım ve onarımı ile uğraşan firmalar zamanla imalata yönelmiştir. Günümüzde un, yem ve tuğla kiremit fabrikalarını anahtar teslimi olarak kuran firmalarımız bu konuda dünyada söz sahibi olmuşlardır.

- İlde, “yumurta tavukçuluğu” sektöründeki gelişmeye paralel olarak yem fabrikaları kurulmuş ve yurtdışına ihraç başlamıştır.
- Ülkemizde özellikle belediyelerce kullanılan yol süpürge makinaları üretimi ilde yapılmakta ve ülke ihtiyacının %85 i karşılanabilmektedir.
- İlde bulunan balık unu ve yağı makineleri üretimi yapan firma, ülkemizde tek, dünyada bu alanda uzman dört firmadan birisidir.

24.1.1. Çorum İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Çorum ili Karadeniz Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7’si Marmara , %20,2’si İç Anadolu, %13,7’si Ege, %9,1’i Akdeniz, %8’i Karadeniz , %4,6’sı Güneydoğu Anadolu, %2,6’sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 24.1).

Karadeniz Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Çorum ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %10,7’lik oran ile bölgede ikinci sırada yer almaktadır.

Grafik 24.1 Karadeniz Bölgesinde Yer Alan İllere Göre Sanayi İşletmelerinin Dağılımı (%)

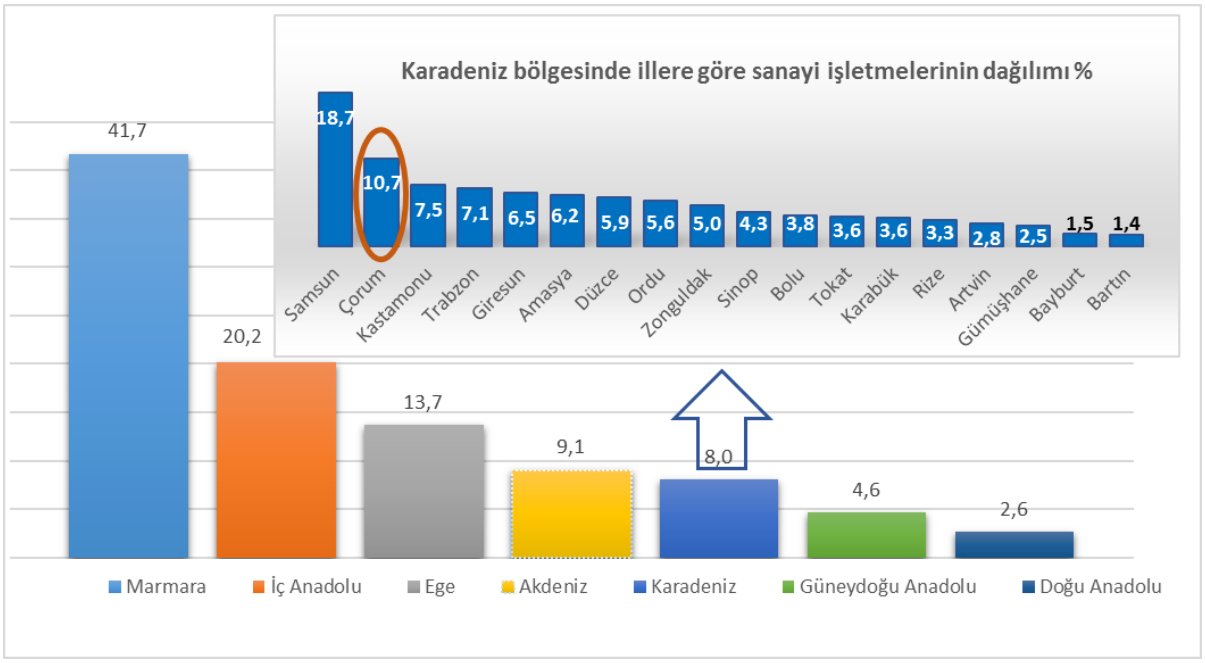

a. Ölçek Dağılımı

Çorum ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, % 73,8’i Mikro, % 18,2’si Küçük, %7,1’i Orta ve %0,9’u Büyük Ölçekli işletmelerdir (Grafik 24.2).

Grafik 24.2 Çorum İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

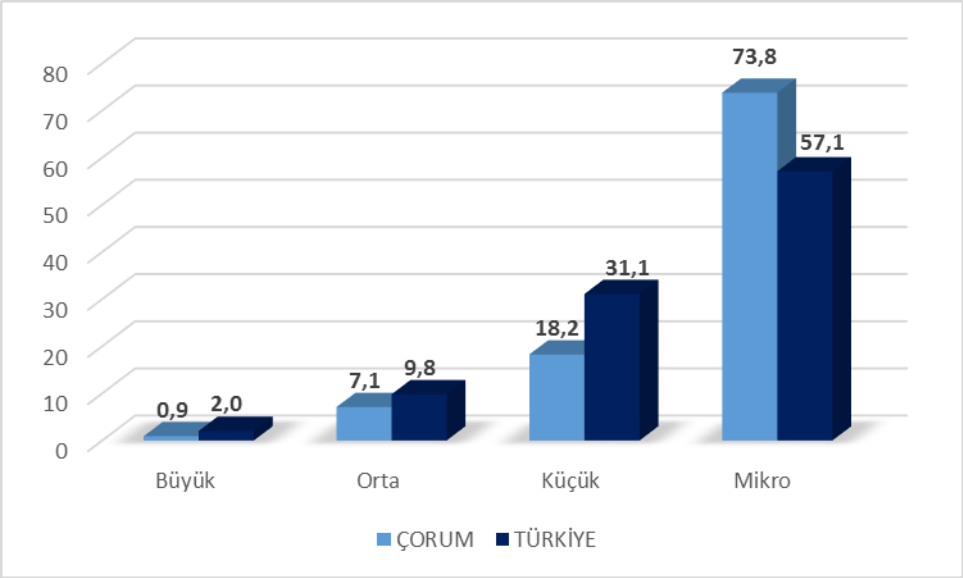

b. Sektörel Dağılım

Çorum ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %42,7 Makine ve ekipmanlar, ikinci sırada %12,2 ile Gıda ürünleri ve üçüncü sırada ise % 10,2 ile Ağaç ve mantar ürünleri sektörü yer almaktadır (Grafik 24.3).

Grafik 24.3 Çorum İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

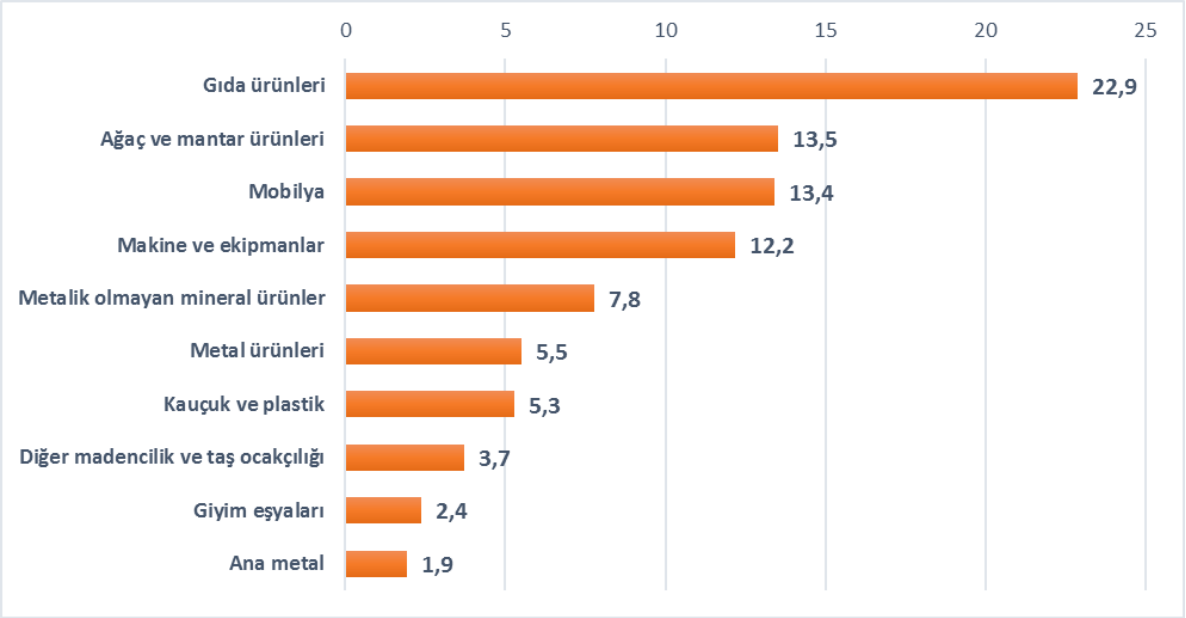

c. Çalışan Sayısı

Çorum İlinde sanayi sektöründe istihdamda %18,41 ile Giyim eşyaları sektörü, %17,87 ile Metalik olmayan mineral ürünler sektörü, %12,91 ile Gıda ürünleri sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın % 0,46'sı Çorum ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 24.1).

Tablo 24.1 Çorum İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Giyim eşyaları	2769	18,41	8,79
Metalik olmayan mineral ürünler	2687	17,87	5,98
Gıda ürünleri	1942	12,91	12,75
Makine ve ekipmanlar	1842	12,25	6,71
Deri ürünleri	996	6,62	1,36
Ağaç ve mantar ürünleri	820	5,45	1,66
Metal ürünleri	600	3,99	8,55
Kömür ve linyit	599	3,98	1,03
Kağıt ve kağıt ürünleri	504	3,35	1,87
Otomotiv,treyler	375	2,49	4,55
Genel Toplam	***15037***	***-***	***0,46***

Çorum İlinde Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Büyük İşletme aşağıda sıralanmıştır:

- Bilsar Tekstil Sanayi Ve Dış Ticaret
- Tristep Ayakkabı Sanayi Ve Ticaret
- Ekip Tekstil İnşaat Turizm Gıda Sanayi Ve Dış Ticaret Anonim Şirketi Çorum Şubesi
- Kavsan Ayakkabı Sanayi Ve Ticaret
- Alapala Makina Gıda Sanayi Ve Ticaret

24.2. ÇORUM İLİNDE SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 24.2 Çorum İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Sayısı	Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Sayısı	Alan Sanayi Sitesi	Yatırım Programında Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Çorum	2		3		-

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

24.2.1. Çorum İlindeki Organize Sanayi Bölgeleri ve Sektörel Tahsis Bilgileri

İl genelinde 3 adet Karma OSB (Organize Sanayi Bölgesi) bulunmaktadır. İl Merkezinde 1 adet Organize Sanayi Bölgesi mevcut olup,665 Hektar alan içindeki mevcut ve tevsi alanlarda 266 adet sanayi parseli bulunmaktadır. Tahsis edilmiş toplam parsel sayısı 151 adettir. Çorum Organize Sanayi Bölgesinde 98 adet iş yeri faal bulunmaktadır. Sungurlu ilçesindeki 55 Hektar alan içerisindeki OSB'de ise 80 sanayi parselinden 18 adet parsel tahsisi yapılmış olup, 2 adet iş yeri (1 adet firma üretim faaliyetini durdurdu) faal bulunmaktadır. Ayrıca Osmancık ilçesinde 304 Sicil numarası ile OSB (Organize Sanayi Bölgesi) 47 hektarlık alanda 51 adet sanayi parseli ile kurulmuş olup, Kamulaştırma ve Parselasyon işlemleri tamamlanmıştır. Ayrıca 47 Ha'lık alan için 2017 yılına ait birim fiyatları ile 9,061,950 TL I. Keşif Bedelli Yol, Drenaj, Dere, Menfez, Atık su, Yağmur suyu, İçme suyu, Telekom inşaatı için kapalı zarf usulü yöntemiyle Bakanlığımızca ihalesi yapılacaktır.

İl ve ilçelerinde kurulu bulunan Merkez, Alaca, Sungurlu, İskilip, Osmancık, Kargı ve Bayat Sanayi Siteleri kuruluşlarını tamamlanmış olup faaliyetlerini devam ettirmektedirler. İlde 3 adet Ticaret ve Sanayi Odası bulunmakta olup, 2016 yılı Aralık sonu itibariyle sanayi siciline kayıtlı toplam 1174 sanayi kuruluşu faaliyet göstermektedir.

Tablo 24.3 İl Genelinde Faaliyet Gösteren Sanayi Tesislerinin Dağılımı

	İMALATÇI FİRMA SAYISI	İSTİHDAM
Gıda Sanayi	250	3256
Tekstil Sanayi	49	4186
Orman Ürünleri-Mobilya Sanayi	286	1105
Kağıt-Kağıt Ürünleri Sanayi	19	629
Kimya-Plastik Sanayi	65	883
Taş ve Toprağa Dayalı Sanayi	148	4994
Makine-Metal Sanayi	289	4576
Diğer Sanayi Grupları	68	934
Toplam	1174	20563

24.3 ÇORUM İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Tablo 24.4 Sektör/Birimlere Göre Adana İlinde Yürütülen Teknolojik Dönüşüm Faaliyetleri

Faaliyet	Sektör/Birim	2016	2016 Yıl Sonu	Genel Toplam
Ar-Ge Merkezi	Cam ve Seramik Ürünleri		1	1
Toplam Ar-Ge Merkezi			1	1
TGB	Hitit Üniversitesi		**1**	1
Toplam TGB			1	1
	Faaliyet Toplamı		2	2

Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Çorum İlinde 2016 yılında 8 faydalı model, 198 marka, 26 patent ve 10 dosyada 25 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 24.5 Çorum İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı (%)	Toplam Türkiye Payı (%)
Faydalı Model Başvurusu	138	8	146	0,23	0,34
Marka Başvurusu	2.548	198	2.746	0,21	0,24
Patent Başvurusu[24]	124	26	150	0,40	0,33
Tasarım Başvurusu	532	25	557	0,06	0,10
Tasarım Dosya Sayısı	120	10	130	0,12	0,12
Genel Toplam	3.462	267	3.729	0,18	0,20

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

[24] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

23.4 ÇORUM İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 24.6 Çorum İli KOSGEB Destekleri

Sıra	Veri		2016 Yılı		İl Toplamı (2012-2016 Yılları Arası)	
1	Toplam Destek Tutarı (TL)*		4.013.928		22.788.935	
	Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**		Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)	KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)	Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)	KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)
			1.092.372	220.474	1.092.372	220.474
2	Diğer Bilgiler	TEKMER / İŞBİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ	-			
		İŞGEM BİLGİLERİ	-			
		KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ	-			
		LABORATUVAR HİZMETLERİ	-			
		UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ	2016 yılında düzenlenen 28 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 726 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.			
		YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ	2016 yılında KOSGEB'in sunduğu hizmet ve destekleri tanıtmak amacıyla 5 adet toplantı/etkinlik yapılmıştır.			
		DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER	Hitit Üniversitesi ile yapılan protokol kapsamında Çorum Müdürlüğünce verilen Uygulamalı Girişimcilik Eğitimlerini Değerlendirme ve İstihdam Etki Analizi Araştırması adlı saha araştırması yapılmıştır.			

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 24.7 Çorum İli TÜBİTAK Destekleri

Veri		2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	355.387	2.691.595
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	31.687	5.106.011
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	4.035	1.321.171
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	176.880	516.657
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	0	0

* 2017 sabit fiyatlarıyla

23.5 ÇORUM İLİ TİCARET YAPISI

23.5.1 Çorum İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektör %27,8 ile gıda ürünlerinin imalatı olmuştur. Çalışan sayısının en fazla olduğu sektör diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı olurken, girişim sayısının en fazla olduğu sektör gıda ürünlerinin imalatı sektörü olmuştur (Tablo 24.8).

Tablo 24.8. Çorum İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar(İlk On Sektör)(%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Gıda ürünlerinin imalatı	1.837	169	27,8
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	2.584	96	17,6
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	2.017	128	16,3
Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	1.664	15	11,2
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	483	17	5,4
Ana metal sanayii	454	24	4,8
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	497	24	3,4
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	420	34	2,7
Giyim eşyalarının imalatı	1.360	32	2,6
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	438	84	2,6

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

23.5.2 Çorum İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 24.4'te gösterilmiştir. Grafik 24.4'e göre 2016 yılında Çorum İlinde ithalat 216.802.785 dolar, ihracat ise 201.021.479 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 417.824.264 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 24.4. Çorum İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti(1000$)

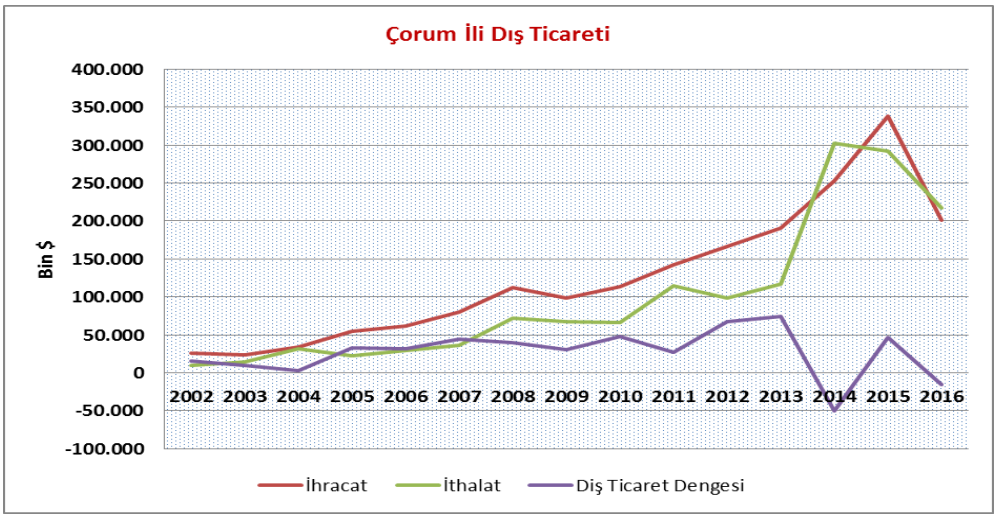

Kaynak: TÜİK

Çorum ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %23,84 ile İsviçre olmak üzere, Irak, Almanya, İtalya, ABD, Özbekistan, Cezayir, Gana, Ukrayna, İspanya ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 24.5).

Grafik 24.5 Çorum İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

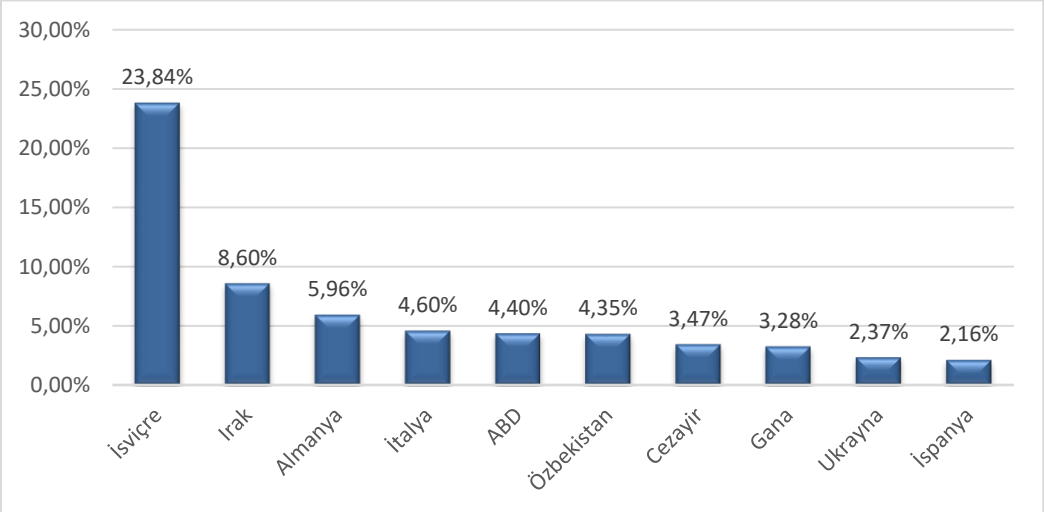

Kaynak: TÜİK

Çorum ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada % 36,75 ile Rusya Federasyonu olmak üzere, İsviçre, Avustralya, Çin, Almanya, Ukrayna, İtalya, Moldova, Kazakistan, İngiltere ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 24.6).

Grafik 24.6 Çorum İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

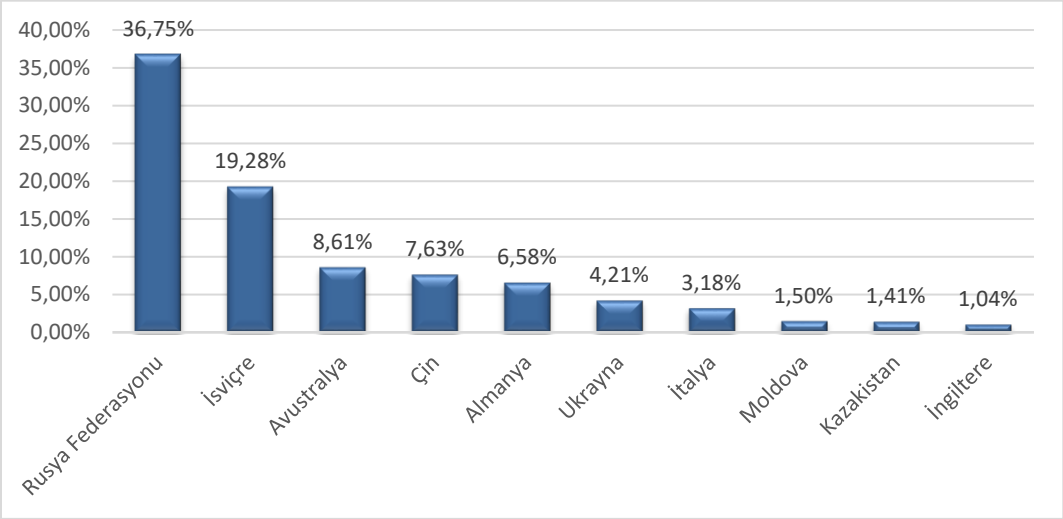

Kaynak: TÜİK

Çorum ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %96,13'ünü, il ithalatının da %65,97'sini oluşturmaktadır.(Tablo24.9)

Tablo 24.9. Kısımlara göre Çorum ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri(1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	1	1	0	10	7	8
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	421	237	90	279	3	19
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri				1.279	1.170	1.169
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	13.972	9.138	7.686	134.005	161.262	72.571
İmalat Sanayi	238.181	328.953	193.245	166.446	129.180	143.035
Toplam	**252.575**	**338.329**	**201.021**	**302.019**	**291.622**	**216.803**

Kaynak: TÜİK

Çorum ilinin ihracatının %96,13'ünü oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir.(Tablo24.10)

Tablo 24.10 2016 yılı Çorum İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**193.245**
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	56.726
Ana metal sanayii	53.260
Gıda ürünlerinin imalatı	19.933
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	16.602
Elektrikli teçhizat imalatı	8.675
Diğer imalatlar	8.409
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	7.764
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	7.418
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	6.435
Giyim eşyalarının imalatı	2.848

Kaynak: TÜİK

Çorum ilinin ithalatının %65,97'sini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 24.11).

Tablo 24.11. 2016 Yılı Çorum İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**143.035**
Ana metal sanayii	65.079
Gıda ürünlerinin imalatı	30.395
Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	13.210
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	10.827
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	9.207
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	3.415
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	2.274
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	2.098
Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	1.941
Elektrikli teçhizat imalatı	1.535

Kaynak: TÜİK

Çorum ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %29,59 kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar ilk sıradadır (Tablo 24.12).

Tablo 24.12. 2016 yılı Çorum İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar	59.478.572	29,59
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	56.857.022	28,28
Seramik mamulleri	15.921.735	7,92
Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni	10.713.907	5,33
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	8.674.129	4,32
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	7.422.226	3,69
Hububat, un, nişasta veya süt müstahzarları, pastacılık ürünleri	7.360.366	3,66
Demir veya çelikten eşya	7.288.428	3,63
İnorganik kimyasallar, kıymetli metal, radyoaktif element, metal ve izotopların organik-anorganik bileşikleri	6.269.830	3,12
Süt ürünleri, yumurtalar, tabii bal, diğer yenilebilir hayvansal menşeli ürünler	3.771.885	1,88

Kaynak: TÜİK

Çorum ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %29,39 ile kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar ilk sıradadır (Tablo24.13).

Tablo 24.13. 2016 yılı Çorum İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar	63.729.059	29,39
Hububat	54.345.479	25,07
Gıda sanayiinin kalıntı ve döküntüleri, hayvanlar için hazırlanmış kaba yemler	30.036.489	13,85
Ayakkabılar, getrler, tozluklar ve benzeri eşya, bunların aksamı	14.635.101	6,75
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	12.475.478	5,75
Yağlı tohum ve meyveler, muhtelif tane, tohum ve meyveler, sanayide ve tıpta kullanılan bitkiler, saman ve kaba yem	9.609.875	4,43
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	9.044.394	4,17
Canlı hayvanlar	4.326.810	2,00
Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler	2.708.681	1,25
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	2.101.572	0,97

Kaynak: TÜİK

24.6 İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

24.6.1 Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

a. Gıda Sanayinde Yapılabilecek Yatırımlar:

- Bisküvi ve Gofret Üretim Tesisi ,
- Çikolata ve Kakaolu Mamuller Üretim Tesisi
- Süt ve Süt Mamulleri Üretim Tesisi
- Ekmek ve taze fırın ürünleri imalatı
- Sebze ve meyvelerin işlenmesi ve saklanması
- İhracata yönelik leblebi üretimi
- Hazır çorba üretim tesisi

b. Diğer Sektörlerde Yapılabilecek Yatırımlar:

- Beton Kiremit İmalatı
- Sulama Ekipmanları Üretimi
- Katı Atık Ayırma ve Geri Dönüşüm

- Bakliyat Eleme ve Paketleme
- Plastik İnşaat Malzemeleri
- Ağaç İşleme Makinaları Üretimi
- Elektrik Motoru ve Jeneratör Üretimi
- Diğer özel amaçlı makinelerin imalatı

24.6.2 Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

a. Tarım Sektöründe Yapılabilecek Yatırımlar:

- Seracılık
- Bağ- Bahçe yatırımları
- Meyve ve Sebze Yetiştiriciliği
- Yem Bitkileri
- Çeltik kurutma tesisi

b. Hayvancılık Sektöründe Yapılabilecek Yatırımlar:

- Arıcılık ve Bal üretimi
- Tiftik Keçisi Yetiştiriciliği
- Et Besiciliği
- Yumurta Tavukçuluğu
- Et Tavukçuluğu
- Hindi Yetiştiriciliği
- Entegre et ürünleri işleme tesisi
- Süt ve süt ürünleri işleme tesisi

24.7 SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. Üretimi gerçekleştirilen sanayi ürünlerinin pazarlanmasında sıkıntılar yaşanmaktadır.
   Çözüm: Üretimi gerçekleştirilen sanayi ürünlerinin pazarlanmasında ortaya çıkan sorunların aşılmasına yönelik, sektör bazında "Dış Ticaret ve Pazarlama Şirketlerinin kurulması yönünde çalışmalar başlatılmalı;

2. Yapılmaya başlanmış olan yatırımların maddi sıkıntılar nedeniyle yarım kalması ya da yine maddi sıkıntılar nedeniyle kapatılmış olması.
   Çözüm: Kapalı, yarım kalmış ve darboğazdaki tesislerin ekonomiye yeniden kazandırılması yönünde uzun vadeli ve düşük faizli kredilerin verilmesi,

3. Ekonomik olarak diğer bölgelerle nasıl bir işbirliğine gidileceğine ilişkin tereddütler
   Çözüm: Ekonomik olarak diğer bölgeler ile nasıl bir bütünleşmeye gidileceği konusuna açıklık getirecek araştırma ve projelerin bir bütünlük içerisinde ve öncelikle

hazırlanması, kümeleme projelerinin konusunda bilgilendirmenin yapılması, daha doyurucu ve iyi uygulama örnekleri ile anlatılması.

4. İşletmeler bünyesinde yeterince Ar-Ge veya tasarım faaliyetinin yapılmıyor olması
   Çözüm: Ar-Ge ve tasarım faaliyetlerini cazip hale getirmek üzere özendirici tedbirler,

5. Sanayi Sitelerinde faaliyet gösteren ve işlerini büyütmek isteyen mikro ve küçük ölçekli işletmelere destek verilmemesi.
   Çözüm: Kalkınmada öncelikli yörelerdeki Sanayi Sitelerinde faaliyet gösteren ve işlerini büyütmek isteyen mikro ve küçük ölçekli işletmelere; Bina ve Makine ve Ekipman desteği verilmesi.

6. Bir ilin gelişimini doğrudan etkileyen ve bu sebeple de gelişim bileşenleri olarak adlandırılabilecek olan ulaşım, enerji ve iletişim alt yapılarının yeterlilikleri önem arz etmekte olup ilde demiryolunun bulunmaması nakliye maliyetlerinde rekabeti olumsuz olarak etkilemektedir.
   Çözüm: Gelişim bileşenlerinden karayolu, iletişim ve OSB yeterli olup bunun demiryolu ile desteklenmesi gerekmektedir.

7. Mesleki Okullardan mezun olan öğrencilerin nitelik noktasında yetersiz olması
   Çözüm 7: Mesleki Okullarda eğitim gören öğrencilerin Eğitim dönemlerinde okudukları bölümlerle ilgili pratik eğitimlerinin kaliteli bir şekilde artırılması yönünde gerekli tedbirlerin alınarak nitelik bakımından öğrencilerin iyileştirilmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır.
8. İl sanayisince üretilen ürünlerin ihracatı konusunda problemler yaşanmaktadır.
   Çözüm: İşletmelerde dış ticaret mevzuatına hakim personelin istihdam edilmesinin sağlanması, gerekiyorsa bu konuda teşvik verilmesi üretilen ürünlerin talep tarafı ile buluşturulmasında etken rol oynayacaktır.

9. İlde göç hızının fazla olması ve göç eden nüfusun genellikle 15-30 yaş aralığında olması insan kaynakları açısından ilde dezavantaj yaratmaktadır.
   Çözüm: Göç hızını azaltmaya yönelik istihdam garantili kursların açılması, Üniversitemiz bünyesinde istihdam garantili bölümlerin açılması göç hızını azaltacağı, hatta tersine göçü hızlandıracağı düşünülmektedir.

10. Üçüncü kuşak girişimcilerde dayanışma ve iş birliği kültürünün zayıflaması.
    Çözüm: Dayanışma ve iş birliğinin artırılması adına çeşitli toplantılar düzenlemek.

25. DENİZLİ İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

25.1. DENİZLİ İLİ SANAYİ YAPISI

Uzun bir tarihi geçmişe sahip olan Denizli sanayinin gelişmesi, 1970'li yıllardan sonra yeni bir hız kazanmış, 1980'li yıllardan sonra ise atağa geçmiştir. Denizli ekonomisi sanayileşme potansiyelini uzun yıllar boyunca canlı tutmuş ve sanayi altyapısını geliştirme becerisini göstermiş illerimizden birisidir. Denizli, sanayileşme konusunda belli bir mesafe almış, sanayici kültürü oluşturmuş, dinamik bir müteşebbis nüfusa sahiptir. Bugün itibariyle de Türkiye ekonomisinde önemli bir yeri olan Denizli, ekonomik ve sosyal gelişmişlik düzeyi ile de Türkiye'nin öncü illeri arasında sayılmaktadır. Bugünkü geldiği konumda tarihi birikiminin katkısı büyüktür. Bu öncülük onu global değişimi kavrama konusunda da farklı bir konumda tutmaktadır.

Tarihten gelen sanayi alt yapısını, günümüz özellikleri ile de birleştirerek özellikle 1980'li yıllardan sonra önemli bir hamle yapan Denizli sanayi, günümüzde de ülke ekonomisi içindeki etkinliğini korumaktadır.

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

25.1.1. Denizli İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Denizli ili Ege Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 25.1).

Ege Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Denizli ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %17,9'luk oran ile bölgede ikinci sırada yer almaktadır.

Grafik 25.1 Ege Bölgesinde Yer Alan İllere Göre Sanayi İşletmelerinin Dağılımı (%)

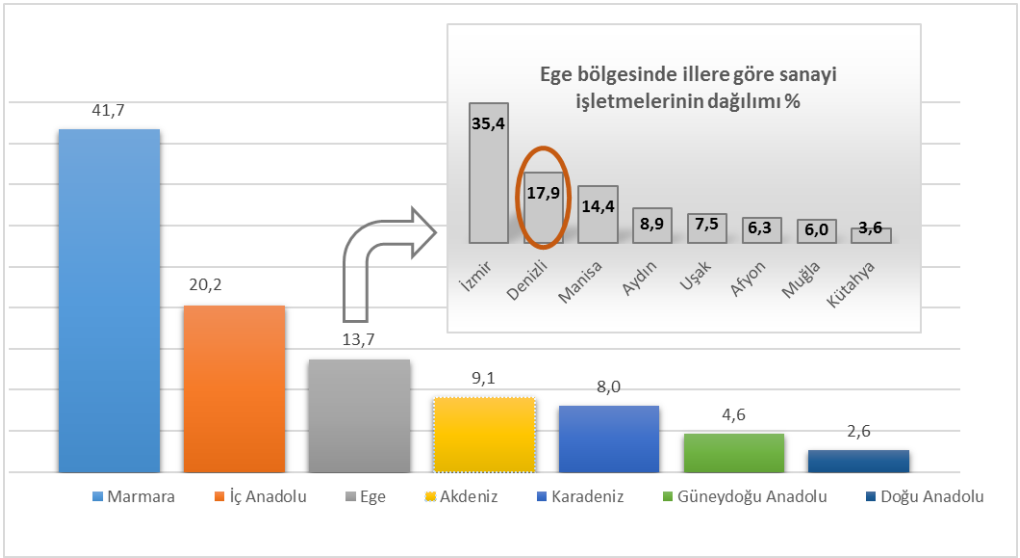

a. Ölçek Dağılımı

Denizli ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, % 62,7'si Mikro, % 26,6'sı Küçük, %9,4'ü Orta ve %1,4'ü Büyük Ölçekli işletmelerdir (Grafik 25.2).

Grafik 25.2 Denizli İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

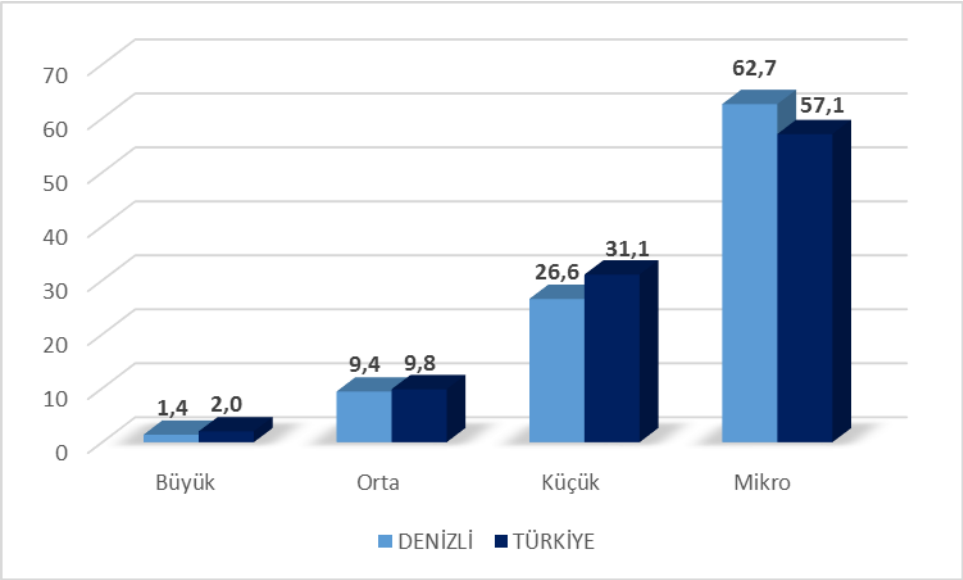

b. Sektörel Dağılım

Denizli ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %45 ile Tekstil ürünleri, ikinci sırada %18,6 ile Gıda ürünleri ve üçüncü sırada ise % 7,1 ile Giyim eşyaları sektörü yer almaktadır (Grafik 25.3).

Grafik 25.3 Denizli İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

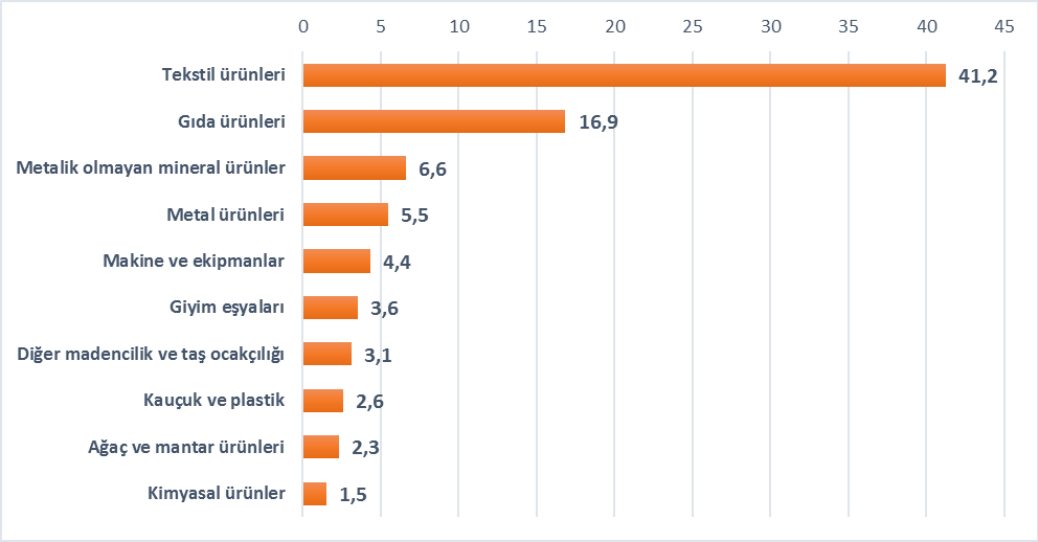

c. Çalışan Sayısı

Denizli İlinde sanayi sektöründe istihdamda %50,25 ile Tekstil ürünleri sektörü, %10,45 ile Metalik olmayan mineral ürünler sektörü, %8,61 ile Gıda ürünleri sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın % 2,3'ü Denizli ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 25.1).

Tablo 25.1 Denizli İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Tekstil ürünleri	38136	50,25	12,58
Metalik olmayan mineral ürünler	7932	10,45	5,98
Gıda ürünleri	6535	8,61	12,75
Giyim eşyaları	4786	6,31	8,79
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	2182	2,87	2,16
Ana metal	2136	2,81	4,29
Elektrikli teçhizat,	1756	2,31	3,92
Metal ürünleri	1727	2,28	8,55
Makine ve ekipmanlar	1630	2,15	6,71
Kauçuk ve plastik	1458	1,92	6,16
Genel Toplam	***75898***	-	***2,30***

Denizli İlinde Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Büyük İşletme aşağıda sıralanmıştır:

- Menderes Tekstil Sanayi Ve Ticaret Anonim Şirketi Sarayköy Şubesi
- Dok-San Denizli Dokuma Sanayi Ve Ticaret
- Ozanteks Tekstil Sanayi Ve Ticaret
- Eke Tekstil Konfeksiyon Turizm Sanayi Ve Ticaret
- Aynes Gıda Sanayi Ve Ticaret

25.2. DENİZLİ İLİNDE SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 25.2 Denizli İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Sayısı	Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Sanayi Sitesi Sayısı	Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Denizli	-		3	-	

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

Tarihten gelen sanayi alt yapısını, günümüz özellikleri ile de birleştirerek özellikle 1980'li yıllardan sonra önemli bir hamle yapan Denizli sanayi, günümüzde de ülke ekonomisi

içindeki etkinliğini korumaktadır. Bakanlığımıza bağlı 3 adet Organize Sanayi Bölgesi ile Bakanlığımız kredisi ile yapılan 6 adet Küçük Sanayi Sitesi bulunmaktadır.

25.3 DENİZLİ İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Tablo 25.3 Sektör/Birimlere Göre Adana İlinde Yürütülen Teknolojik Dönüşüm Faaliyetleri

Faaliyet	Sektör/Birim	2016	2016 Yıl Sonu	Genel Toplam
Ar-Ge Merkezi	Tekstil	2		2
Toplam Ar-Ge Merkezi		**2**		**2**
TGB	Adnan Menderes Üniversitesi		1	1
Toplam TGB			**1**	**1**
	Faaliyet Toplamı	2	1	3

Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Denizli İlinde 2016 yılında 60 faydalı model, 1340 marka, 45 patent ve 122 dosyada 488 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 25.4 Denizli İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı (%)	Toplam Türkiye Payı (%)
Faydalı Model Başvurusu	476	60	536	1,74	1,26
Marka Başvurusu	13.874	1.340	15.214	1,42	1,32
Patent Başvurusu[25]	220	45	265	0,70	0,58
Tasarım Başvurusu	8.507	488	8.995	1,24	1,68
Tasarım Dosya Sayısı	1.467	122	1.589	1,46	1,46
Genel Toplam	24.544	2.055	26.599	1,35	1,41

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

[25] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

25.4 DENİZLİ İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 25.5 Denizli İli KOSGEB Destekleri

Sıra	Veri		2016 Yılı		İl Toplamı (2012-2016 Yılları Arası)	
1	Toplam Destek Tutarı (TL)*		9.247.521		28.391.571	
	Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**		Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)	KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)	Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)	KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)
			3.258.686	654.237	4.508.686	843.175
2	Diğer Bilgiler	TEKMER / İŞBİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ	-			
		İŞGEM BİLGİLERİ	-			
		KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ	-			
		LABORATUVAR HİZMETLERİ	-			
		UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ	2016 yılında düzenlenen 73 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 1.613 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.			
		YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ	2016 yılında KOSGEB Destek modellerini tanıtmak amacıyla 52 toplantı düzenlenmiştir.			
		DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER	12 adet proje hazırlama eğitimi düzenlenmiştir.			

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 25.6 Denizli İli TÜBİTAK Destekleri

Veri		2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	1.877.837	33.330.794
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	1.360.671	14.855.971
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	145.818	5.402.822
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	241.200	1.705.496
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	0	5.203

* 2017 sabit fiyatlarıyla

25.5 DENİZLİ İLİ TİCARET YAPISI

25.5.1 Denizli İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden %35,7 ile aldığı pay en büyük olan sektör gıda ürünlerinin imalatı olmuştur. Gıda ürünlerinin imalatı 6.787 çalışan sayısı ve 432 girişim sayısı ile istihdamda da en önemli sektör olmuştur (Tablo 25.7).

Tablo 25.7 Denizli İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar(İlk On Sektör) (%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Tekstil ürünlerinin imalatı	34.396	967	32,6
Ana metal sanayii	2.786	87	16,0
Gıda ürünlerinin imalatı	7.706	364	16,0
Elektrikli teçhizat imalatı	2.208	54	9,5
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	8.970	262	7,9
Giyim eşyalarının imalatı	10.630	196	6,7
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	2.106	37	3,1
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	1.971	217	1,7
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	1.599	161	1,5
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	1.544	137	1,3

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

25.5.2 Denizli İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 25.4'te gösterilmiştir. Grafik 25.4'e göre 2016 yılında Denizli İlinde ithalat 1.666.337.585 dolar, ihracat ise 2.403.335.027 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 4.069.672.612 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 25.4. Denizli İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti(1000$)

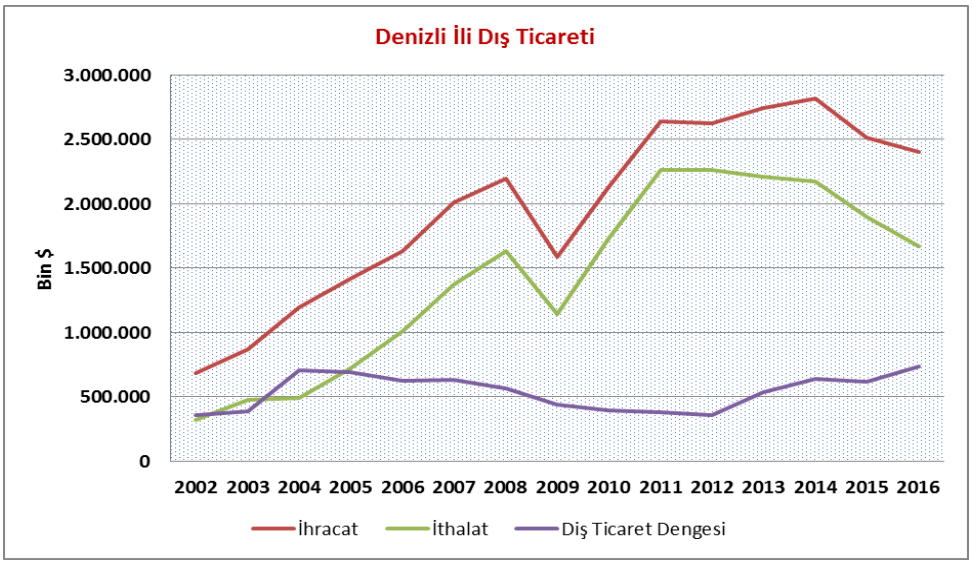

Kaynak: TÜİK

Denizli ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %11,15 ile Almanya olmak üzere İngiltere, ABD, İtalya, Fransa, İsrail, Hollanda ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 25.5).

Grafik 25.5 Denizli İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

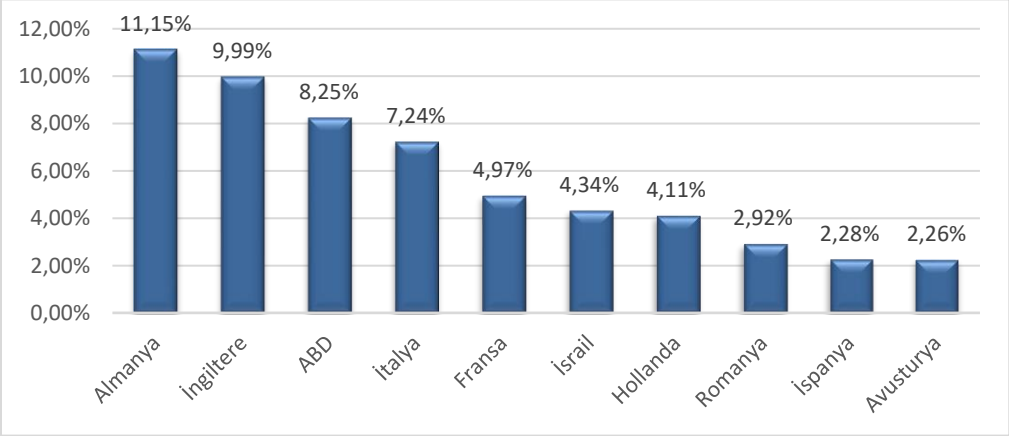

Kaynak: TÜİK

Denizli ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %17,14 ile Rusya Federasyonu olmak üzere, Kazakistan, Özbekistan, Çin, Türkmenistan, Ukrayna, Almanya, ABD, İspanya ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik25.6).

Grafik 25.6 Denizli İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

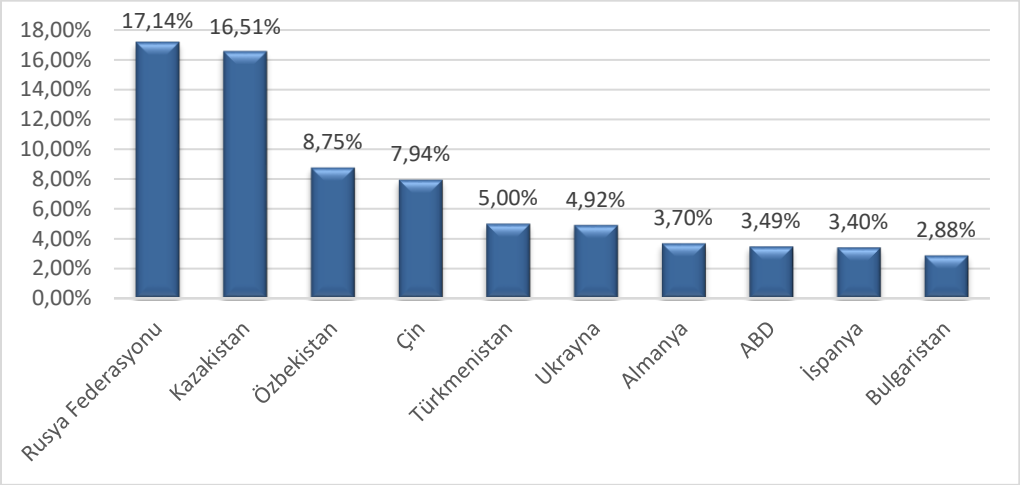

Kaynak: TÜİK

Denizli ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının % 95.83'ünü, il ithalatının da %95.20'sini oluşturmaktadır (Tablo 25.8).

Tablo 25.8 Kısımlara göre Denizli ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri(1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	189	276	290	1.027	899	431
Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtımı	1				662	
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor	0		0		2	1
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	59.789	46.009	57.447	274	16.838	6.975
Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler				0		
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	243	277	640	1.272	368	495
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	40.096	39.965	41.969	105.664	115.269	72.017
İmalat Sanayi	2.715.164	2.429.720	2.302.989	2.058.441	1.767.964	1.586.419
Gizli veri				9.992		
Toplam	**2.815.481**	**2.516.246**	**2.403.335**	**2.176.670**	**1.902.001**	**1.666.338**

Kaynak: TÜİK

Denizli ilinin ihracatının % 95.83'ünü oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo25.9).

Tablo 25.9 2016 yılı Denizli İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**2.302.989**
Tekstil ürünlerinin imalatı	898.148
Ana metal sanayii	342.327
Giyim eşyalarının imalatı	329.703
Elektrikli teçhizat imalatı	245.311
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	161.394
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	149.524
Gıda ürünlerinin imalatı	69.610
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	34.506
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	21.099
Mobilya imalatı	17.431

Kaynak: TÜİK

Denizli ilinin ithalatının %95.20'sini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo25.10).

Tablo 25.10 2016 Yılı Denizli İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**1.586.419**
Ana metal sanayii	1.011.763
Tekstil ürünlerinin imalatı	211.852
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	98.594
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	96.516
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	43.775
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	31.672
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman vb. malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	20.480
Elektrikli teçhizat imalatı	19.430
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	9.995
Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	9.762

Kaynak: TÜİK

Denizli ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %25,01 ile dokunabilir maddelerden hazır eşya, takımlar, kullanılmış giyim ve dokunmuş diğer eşya, paçavralar ilk sıradadır (Tablo 25.11).

Tablo 25.11 2016 yılı Denizli İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Dokunabilir maddelerden hazır eşya, takımlar, kullanılmış giyim ve dokunmuş diğer eşya, paçavralar	601.126.384	25,01
Demir ve çelik	253.456.708	10,55
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	246.763.614	10,27
Bakır ve bakırdan eşya	220.175.318	9,16
Örme giyim eşyası ve aksesuarı	175.107.771	7,29
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	153.459.546	6,39
Taş, alçı, çimento, amyant, mika veya benzeri maddelerden eşya	148.786.822	6,19
Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat	131.795.875	5,48
Tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento	57.447.426	2,39
Örme eşya	54.456.542	2,27

Kaynak: TÜİK

Denizli ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %49,10 ile bakır ve bakırdan eşya ilk sıradadır (Tablo 25.12).

Tablo 25.12 2016 yılı Denizli İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Bakır ve bakırdan eşya	818.213.383	49,10
Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat	238.073.804	14,29
Demir ve çelik	182.149.568	10,93
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	91.420.729	5,49
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	68.852.928	4,13
Sentetik ve suni devamsız lifler	31.845.704	1,91
Sentetik ve suni filamentler, şeritler ve benzeri sentetik ve suni dokumaya elverişli maddeler	31.777.182	1,91
Plastikler ve mamulleri	29.956.443	1,80
Kağıt ve karton, kağıt hamurundan, kağıttan veya kartondan eşya	29.762.667	1,79
Ağaç ve ahşap eşya, odun kömürü	20.325.233	1,22

Kaynak: TÜİK

25.6 İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

25.6.1 Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

- Nikel İşleme Tesisi: Demir dışı metaller sektöründe, doğal kaynaklarımızın değerlendirilmesine yönelik olan yarı ürünlerin ve yüksek katma değer yaratılmasının söz konusu olduğu nihai ürünlerin üretim kapasitelerinde artış sağlanması önemini korumaktadır.
- Katı Atık Ayırma ve Geri Dönüşüm Tesisi: Ülkemizde olduğu gibi, Denizli ilinde de evsel atıklarla birlikte, katma değeri yüksek ve geri dönüşümü mümkün olan maddeler atılmakta ve ciddi oranlarda çevre ve görsel kirlilik meydana gelmektedir. Katı Atık Ayırma Tesislerinin gerçekleştirilmesi sonucunda, katı atıkların değerlendirilip işlenebileceği Geri Dönüşüm tesislerine de ciddi anlamda talep ortaya çıkmıştır.
- Elektronik Malzeme ve Elektronik Cihazlar Üretimi Tesisi: Günümüzde stratejik öneme sahip sektör durumuna gelen elektronik sanayinde ülkemizin de var olması gerekmektedir. Bu açıdan, her türlü elektronik malzeme üretimine yönelik yatırımlar ilk gerçekleştirilmesi gereken yatırımlar olmakla birlikte sanayimizin elektronik malzeme ve donanım ihtiyacını da kendi kaynaklarımızdan karşılar duruma gelinecektir.
- Kuvars Kompoze Taş Üretimi Tesisi: İnşaat sektöründe, çalışma tezgâhlarında ve mutfaklarda yaygın kullanım alanı bulan kuvars kompoze taş ürünü ABD'den Hong-Kong'a kadar çeşitli ülkelerde özellikle otellerde kullanılmaktadır.

25.6.2 Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

a-Tarım, Seracılık Hayvancılık:

Denizli sadece sanayisi ile ön plana çıkan bir kent olmayıp aynı zamanda turizm ve tarımsal üretim potansiyeli de yüksek olan bir kenttir. Denizli'de ekonomik olarak tarımı yapılan 125 çeşit tarımsal ürün bulunmaktadır. Denizli'den 62 ülkeye 96 çeşit tarım ürünü ihraç edilmekte, bunlar arasında yaş ürünlerde başta sofralık üzüm olmak üzere, nar, ayva, şeftali, elma ve kiraz; kuru ürünlerde leblebi, kekik, ay çekirdeği, anason, kimyon, haşhaş, kuru üzüm vb. ürünler yer almaktadır. Denizli Türkiye'de üretilen, kekiğin % 90'ını, çerezlik ayçiçeğin %15'ini, leblebinin % 80'ini karşılamaktadır. Denizli kekik üretiminde dünya 1.si, çerezlik ay çekirdeği ve haşhaş üretiminde Türkiye 1.'si, üzüm üretiminde Türkiye 2.'si ve süt üretiminde Ege'nin 4. en büyük ve Türkiye'nin 9. en büyük üreticisidir.

b- Jeotermal Enerji:

Büyük Menderes Grabeni içinde yer alan Denizli'nin jeotermal alanlarına ait çalışmalara Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü (MTA) tarafından 1970'li yıllarda başlanmış olup 40 yılı aşkın süredir devam eden bu detaylı araştırmalar sonucunda graben yapısına ve tektonik hatlara bağlı olarak kentte önemli bir jeotermal potansiyel bulunduğu belirlenmiştir. Türkiye'nin enerji üretim amaçlı keşfedilen ilk alanı olan Kızıldere sahası, uzun bir süre Türkiye'nin en yüksek sıcaklığa sahip akışkanının elde edildiği saha olmuştur.

Türkiye'nin en önemli jeotermal kaynaklarına sahip kentlerinden biri olan Denizli'de tarım alanında yapılabilecek öne çıkan yatırımlardan biri de "jeotermal seracılık"tır. Jeotermal seracılığa yönelik Sarayköy'de İhtisas Organize Sanayi Bölgesi'nin faaliyete geçirilmesi planlanmaktadır.

c- Meyve Sebze İşleme, Paketleme Tesisi:
İl ve çevresinde başta elma ve nar olmak üzere bir çok meyve ve sebze çeşidi yetiştirilmektedir. Bu potansiyelin daha rasyonel ve rantabl olarak değerlendirilmesi açısından paketleme tesisleri kurularak ihracat miktarı arttırılabilir. İlde soğuk hava depoları mevcut ancak yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle soğukhava depolarının sayısının artırılmasında fayda vardır.

d- Bankacılık ve Finans: Bankacılık ve mali kuruluşlarda artış ve gelişme bekliyoruz. İlde Türkiye'de faaliyet göstermekte olan bütün bankaların şubeleri olduğu gibi, birçok büyük bankalarının bölge müdürlükleri de ilde faaliyet göstermektedir.

e- Teknik Tekstil: İl çok uzun yıllardır emek yoğun geleneksel tekstil üretimi ile yüksek altyapıya sahiptir. Bu alt yapı katma değeri yüksek olan teknik tekstil üretimine dönüştürülebilir.

f- Bağcılık ve Şarapçılık: İl Çal, Bekilli ve Güney ilçelerinde yetişen üzümler şarap üretimine uygundur. Bölgede ülkemizin önemli şarap üreticileri bulunmaktadır**.**

g- Doğaltaş (Traverten):Türkiye'nin ikinci büyük mermer ve traverten yatakları ildedir.

h- Turizm (Kültür**,** Tarih, İnanç ve SPA**):**Dünya harikalarından biri olan Pamukkale ilde bulunmaktadır. Pamukkale bölgesinde bulunan termal su da bölgenin hem kültür turizmi açısından hem de sağlık SPA turizmi açısından önemini arttırmaktadır.

ı-Lojistik: Denizli coğrafi konumu, girişimcilerinin yeteneği, bilgi ve deney birikimi bakımından lojistik merkezi olma yolundadır. Önümüzdeki dönemde bu sektörde yeniden yapılanma ve büyüme beklenmektedir.

25.7 SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Sorunlar

1. Ara eleman eksikliği,
2. Yüksek enerji maliyetleri,
3. Hatalı teşvik politikaları,
4. Yüksek teknolojik dönüşümü yakalayamama, konvansiyonel üretimi aşamama,
5. Markalaşmanın yetersiz olması,
6. Ulaşım maliyetlerinin yüksek olması, havaalanının şehire uzak olması,
7. Yapımı tamamlanan Deri İhtisas Organize Sanayi Bölgesine talebin çok düşük olması,
8. Çardak Özdemir Sabancı Organize Sanayi Bölgesine yatırım yapılamaması,
9. Makine imalatçıları için İhtisas Organize Sanayi Bölgesi kurulması,
10. Honaz ilçesi Kaklık Mahallesi Dereçiftlik Mevkiinde yoğun olarak bulunan mermer işletmelerinin Islah Organize Sanayi Bölgesi çatısı altında toplanması gerekmektedir.

Çözüm Önerileri

1. Meslek Liselerinin cazip hale getirilmesi,
2. Enerji maliyetlerini düşürmek için firmalara verimsiz elektrik motorlarını yeni nesil elektrik motorları ile dönüşümünün yapılması için destek verilmeli,
3. Sektörel bazda yeni teşvikler geliştirilmeli,
4. Katma değeri yüksek ürünleri üretmek için firmalara her türlü desteğin sağlanması,
5. Markalaşma konusunda firmalara sağlanan desteklerin artırılması,
6. Şehir merkezine yakın yeni bir havaalanı yapılması, demir yolu taşımacılığında fiyatların düşürülmesi,
7. Deri İhtisas OSB'nin karma OSB'ye dönüştürülmesi,
8. Vakıfbank'ın elindeki parsellerin yatırımcıya uygun fiyatla arz edilmesi,
9. Bakanlığımızca yer seçiminin bir an önce yapılması,
10. Islah Organize Sanayi Bölgeleri ile ilgili mevzuatta güncelleme yapılmalıdır.

2015 Yılı İl Sanayi Durum Raporunda "İl Sanayinin Güncel Sorunları ve Çözüm Önerileri" Başlığı Altında Yer Alan Hususlarda Kaydedilen Gelişmeler:

1. Yüksek enerji maliyetlerini düşürmek ve verimliliği artırmak amacıyla; Bakanlığımız Verimlilik Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen ve Türkiye Geneli 6 pilot ilde uygulanmakta olan "KOBİ'lerin Verimliliğinin Artırılması" (KOBİVER) projesi kapsamında ilde tekstil sektöründe faaliyet gösteren orta büyüklükteki 5 işletme üzerinde verimlilik sorunlarının teşhisi çalışmaları başlatılmış olup tüm hızıyla devam etmektedir.
2. İlde üniversite ve sanayi işbirliğinin sağlanması, katma değeri yüksek ürünlerin üretilmesi, sanayicinin devlet teşvikleri hakkındaki bilgi seviyesinin artırılarak araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin desteklenmesi amacıyla Sayın Valimiz Başkanlığında Kamu-Üniversite-Sanayi İşbirliği Planlama ve Geliştirme Kurulu kurulmuştur. Kurul içerisinden oluşturulan komisyon ile (Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü, KÜSİ İl Temsilcisi, Pamukkale Teknokent ve Teknoloji Transfer Ofisi, KOSGEB, GEKA Genel Sekreterliği, TKDK İl Koordinatörlüğü, TSE Belgelendirme Müdürlüğü temsilcileri) İl Müdürlüğümüz koordinatörlüğünde firma ziyaretleri düzenlenmekte ve işletme temsilcileri devlet hibe ve teşvikleri hakkında bilgilendirilmektedir. 2016 yılında 43 firmaya gerçekleştirilen ziyaretlerimiz neticesinde ilde 2016 yılı içerisinde 2 Ar-Ge Merkezi Bakanlığımızca onaylanmıştır.

26. DİYARBAKIR İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

26.1. DİYARBAKIR İLİ SANAYİ YAPISI

Sanayi sektörü, iktisadi yapıda gelişmenin önemli bir göstergesidir. İllerin coğrafi konumları, yer altı ve yer üstü zenginlikleri, ulaşım, tarım, turizm, ticaret ve hizmet sektörlerinde meydana gelen gelişmeler, aynı zamanda sanayinin birer alt yapısını teşkil etmektedirler. Diyarbakır'da ekonomi; tarım, hayvancılık, sanayi, ticaret ve hizmet sektörlerine dayalıdır. Bölgede yaşanan olumsuzluklar nedeniyle arzu edilen düzeyde sermaye akışı sağlanamadığı gibi katma değeri yüksek girişimciler de kendilerine daha uygun buldukları bölgelere kaymıştır. Bununla beraber, sanayi sektöründe yatırım taleplerinde son yıllarda artış görülmektedir. Sanayi sektöründeki yatırımların tekstil, metal ve makine, inşaat malzemeleri, mobilya, gıda, plastik ürünleri, taş ve toprağa dayalı sanayi, mermer ve taş ocakçılığı alanlarında yoğunlaştığı görülmektedir.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve bu bölgenin cazibe merkezi olan Diyarbakır'ın ticaret ve sanayi geçmişi tarım ve hayvancılığa ve bunlara dayalı sanayiye bağlı olmuştur. Fakat son 30 yıldır bölgede yaşanan terör ve bunun sonucu olan göçler, tarım ve hayvancılıkla geçimini sağlayan nüfusta azalmalara yol açmıştır. Tarımdan kopan işgücünün büyük oranda hizmetler sektörüne kaydığı görülmektedir.

Ancak, bereketli hilal olarak anılan, dünyada tarımın ilk yapıldığı, verimli arazilerin bulunduğu topraklarda bulunan kentte tarımsal ve hayvansal üretim, kent ekonomisinde önemini korumaya devam etmekte ve kentte istihdamın yaklaşık %35'si tarım sektöründe sağlanmaktadır.

Kent merkezinde bulunan 186 hektarlık Tarıma Dayalı Besi İhtisas Organize Sanayi Bölgesinde %87,50 doluluk oranına ulaşılmıştır. İhtisas Organize Sanayi Bölgesinde, süt ve süt ürünleri üretimi ve besi hayvan yetiştiriciliğinde daha büyük işletmelerin ve daha verimli üretimin geliştirilmesi sağlanmaktadır.

Diyarbakır sanayisi ağırlıklı olarak kentin sahip olduğu hammadde kaynakları ve insan kaynağına dayalı olarak gelişme göstermiştir. Genç nüfus oranı ile işgücüne dayalı üretim alanlarında rekabet avantajına sahiptir. Tarımsal üretimin yanında sahip olduğu doğal varlıklara dayalı üretim alanları ve Ortadoğu pazarına yakınlığı ile sanayi yatırımlarının gelişmesi için önemli avantajlara sahiptir.

Diyarbakır, Türkiye'nin nüfusta 12. büyük şehri, yüz ölçümde 10. büyük şehridir. 5 saatlik mesafelerde Türkiye nüfusunun % 12'sine ve Ortadoğu sınır kapılarına ulaşma imkânı vardır. İlde bulunan 7 sanayi sitesinde otomotiv, mobilya, metal alanlarında küçük üreticiler ve servis hizmeti sunan işletmeler ile birlikte yaklaşık 1.737 firma faaliyet göstermektedir.

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

26.1.1. Diyarbakır İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Diyarbakır ili Doğu Anadolu Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 26.1).

Doğu Anadolu Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Diyarbakır ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %8,5'lik oran ile bölgede üçüncü sırada yer almaktadır.

Grafik 26.1 Güneydoğu Anadolu Bölgesinde Yer Alan İllere Göre Sanayi İşletmelerinin Dağılımı (%)

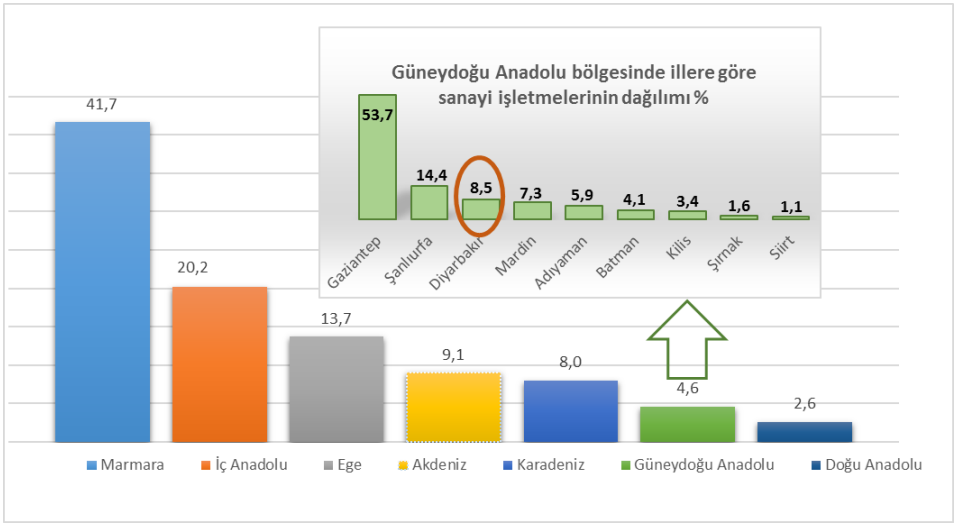

a. Ölçek Dağılımı

Diyarbakır ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, % 38,4'ü Mikro, % 49,2'si Küçük, %11,6'sı Orta ve %0,8'i Büyük Ölçekli işletmelerdir (Grafik 26.2).

Grafik 26.2 Diyarbakır İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

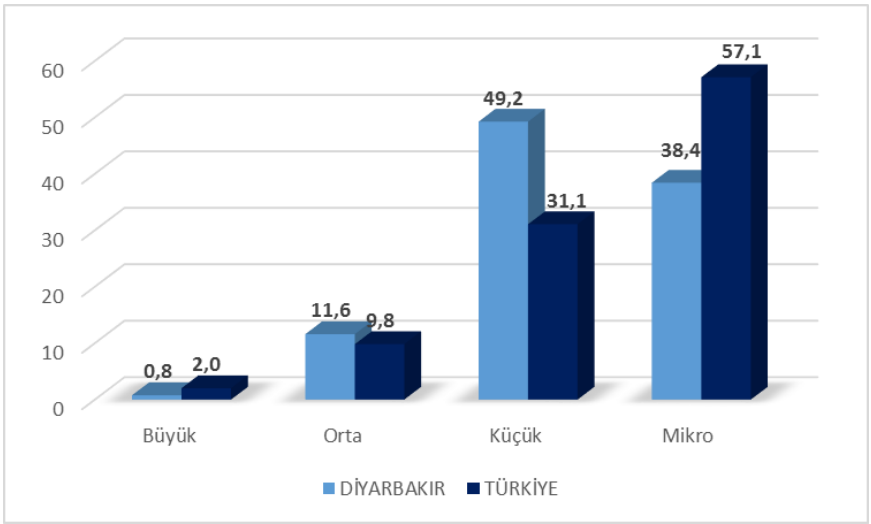

b. Sektörel Dağılım

Diyarbakır ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %17,7 ile Gıda ürünleri, ikinci sırada %11,5 ile Metalik olmayan mineral ürünler ve üçüncü sırada ise % 9 ile Diğer madencilik ve taş ocakçılığı sektörü yer almaktadır (Grafik 26.3).

Grafik 26.3 Diyarbakır İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

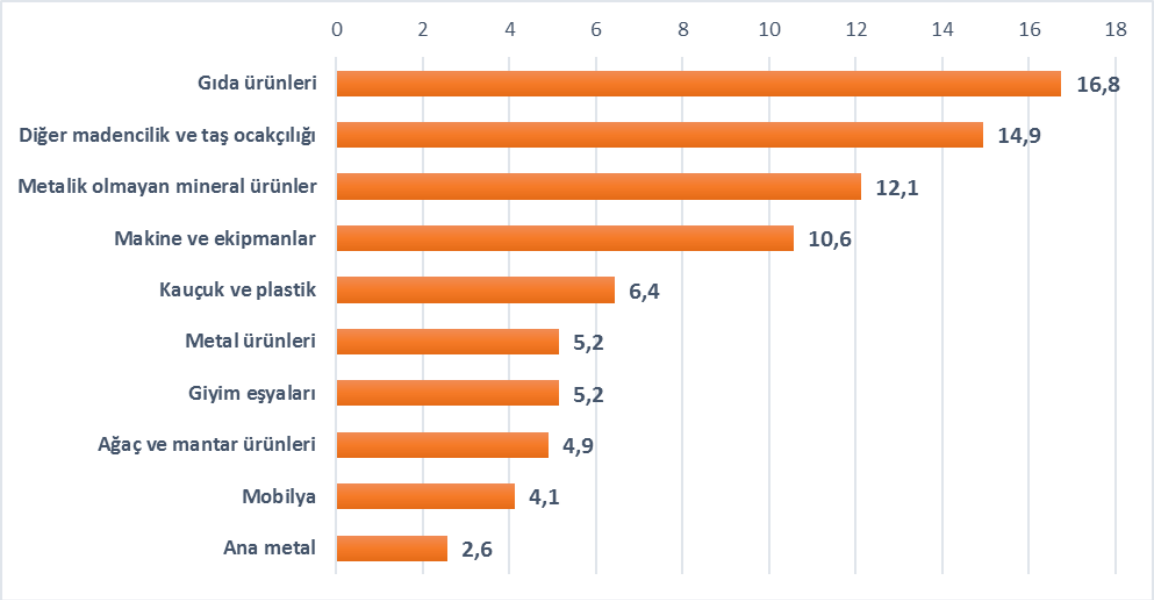

c. Çalışan Sayısı

Diyarbakır İlinde sanayi sektöründe istihdamda %14,56 ile Metalik olmayan mineral ürünler sektörü, %12,26 ile Gıda ürünleri sektörü, %9,98 ile Giyim eşyaları sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın % 0,32'si Diyarbakır ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 26.1).

Tablo 26.1 Diyarbakır İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Metalik olmayan mineral ürünler	1549	14,56	5,98
Gıda ürünleri	1304	12,26	12,75
Giyim eşyaları	1062	9,98	8,79
Ana metal	800	7,52	4,29
Metal ürünleri	580	5,45	8,55
Tekstil ürünleri	555	5,22	12,58
Makine ve ekipmanlar	536	5,04	6,71
Ağaç ve mantar ürünleri	500	4,70	1,66
Kağıt ve kağıt ürünleri	398	3,74	1,87
Kauçuk ve plastik	396	3,72	6,16
Genel Toplam	***10640***	-	***0,32***

Diyarbakır İlinde Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Büyük İşletme aşağıda sıralanmıştır:

- Hacısadıkoğulları Tekstil Ürünleri İthalat Ve İhracat Sanayi Ve Ticaret
- İskur Tekstil Enerji Ticaret Ve Sanayi Anonim Şirketi
- E.Üa.Ş. Karakaya Hes İşletme Müdürlüğü Karakaya Hes
- Arfem İnşaat Metal Taşımacılık Tic. San.A.Ş.
- Tekin Demir İnşaat Nakliye Hayvancılık Turizm San.Ve Tic.

26.2. DİYARBAKIR İLİNDE SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 26.2 Diyarbakır İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Diyarbakır	2	2	-

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

Kent merkezinde bulunan 186 hektarlık Tarıma Dayalı Besi İhtisas Organize Sanayi Bölgesinde %87,50 doluluk oranına ulaşılmıştır. İhtisas Organize Sanayi Bölgesinde, süt ve süt ürünleri üretimi ve besi hayvan yetiştiriciliğinde daha büyük işletmelerin ve daha verimli üretimin geliştirilmesi sağlanmaktadır.

Diyarbakır Organize Sanayi Bölgesi 532 hektarlık alana kurulmuş olup, alt yapı çalışmaları devam eden ve parsel tahsislerine başlanan ilave OSB 188,6 hektar alana sahiptir. Diyarbakır OSB ilave alanı ile beraber 323 sanayi parseline ayrılmış olup, doluluk oranı ise %75,46'dır. Organize Sanayi Bölgesinde bulunan işletmeler; gıda ürünlerinin imalatı, diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı (taş ve mermerin kesilmesi, şekil verilmesi ve bitirilmesi, inşaat amaçlı ürünlerin imalatı vb.) başta olmak üzere mobilya imalatı, kimyasal ve kimyasal ürünlerin imalatı, kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı, tekstil ürünlerinin imalatı, fabrikasyon metal ürünleri imalatı, ana metal sanayi, elektrikli teçhizat imalatı, giyim eşyalarının imalatı, atığın toplanması, ıslahı ve maddelerin geri kazanımı gibi sektörlerde faaliyet göstermektedir

26.3 DİYARBAKIR İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Diyarbakır İlinde 2016 yılında 1 faydalı model, 362 marka, 8 patent ve 7 dosyada 13 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 26.3 Diyarbakır İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı (%)	Toplam Türkiye Payı (%)
Faydalı Model Başvurusu	44	1	45	0,03	0,11
Marka Başvurusu	3.269	362	3.631	0,38	0,31
Patent Başvurusu[26]	78	8	86	0,12	0,19
Tasarım Başvurusu	231	13	244	0,03	0,05
Tasarım Dosya Sayısı	69	7	76	0,08	0,07
Genel Toplam	3.691	391	4.082	0,26	0,22

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

[26] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

26.4 DİYARBAKIR İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 26.4 Diyarbakır İli KOSGEB Destekleri

<table>
<tr><th>Sıra</th><th colspan="2">Veri</th><th colspan="2">2016 Yılı</th><th colspan="2">İl Toplamı
(2012-2016 Yılları Arası)</th></tr>
<tr><td rowspan="3">1</td><td colspan="2">Toplam Destek Tutarı (TL)*</td><td colspan="2">13.275.787</td><td colspan="2">28.627.395</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td></tr>
<tr><td>35.320.500</td><td>8.770.875</td><td>36.304.000</td><td>8.919.531</td></tr>
<tr><td rowspan="7">2</td><td rowspan="7">Diğer Bilgiler</td><td>TEKMER / İŞBİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>İŞGEM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">Cazibe Merkezlerini Destekleme Programı (CMDP) Diyarbakır Pilot Uygulaması kapsamında KOSGEB tarafından, Şanlıurfa yolu 20’nci km’de arsa tahsisi yapılan arazide İŞGEM olarak hizmet verecek bina inşa edilmiştir. Söz konusu İŞGEM yaklaşık 5.000 m2 kapalı alanda 31 işlik olarak yapılmıştır.</td></tr>
<tr><td>KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>LABORATUVAR HİZMETLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında düzenlenen 46 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 2.864 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.</td></tr>
<tr><td>YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında KOSGEB’in sunduğu hizmet ve destekleri tanıtmak için ildeki Sivil Toplum Kuruluşları, Organize Sanayi Bölgesi ve İş Adamları Dernekleri ile birlikte 12 adet KOSGEB Destekleri tanıtım toplantısı düzenlenmiştir.</td></tr>
<tr><td>DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER</td><td colspan="4">2016 yılı içerisinde Karacadağ Kalkınma Ajansına sunulan Sosyal Etkileşim Projesi (SEP) kapsamında “Teknokentler Arası Etkileşim Projesi” 45.700,00 TL lik bütçesiyle onaylanmış ve faaliyetler tamamlanmıştır.</td></tr>
</table>

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 26.5 Diyarbakır İli TÜBİTAK Destekleri

Veri		2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	872.674	12.468.253
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	54.472	1.088.587
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	12.178	2.454.841
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	262.640	602.850
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	0	0

* 2017 sabit fiyatlarıyla

26.5 DİYARBAKIR İLİ TİCARET YAPISI

26.5.1 Diyarbakır İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektör %36,6 ile gıda ürünlerinin imalatı olmuştur. Çalışan sayısının ve girişim sayısının en fazla olduğu sektör gıda ürünlerinin imalatı sektörü olmuştur (Tablo 26.6).

Tablo 26.6 Diyarbakır İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar (İlk On Sektör)(%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Gıda ürünlerinin imalatı	2.333	178	36,6
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	1.938	124	15,4
Ana metal sanayii	658	29	10,6
Tekstil ürünlerinin imalatı	517	51	7,0
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	491	139	6,0
Mobilya imalatı	742	90	4,9
Giyim eşyalarının imalatı	1.098	50	3,5
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	482	90	3,2
Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı	308	83	2,7
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	186	52	2,3

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

26.5.2 Diyarbakır İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 26.4'te gösterilmiştir. Grafik 26.4'e göre 2016 yılında Diyarbakır ilinde ithalat 77.458.350 dolar, ihracat ise 158.300.080 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 235.758.430 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 26.4. Diyarbakır İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti(1000$)

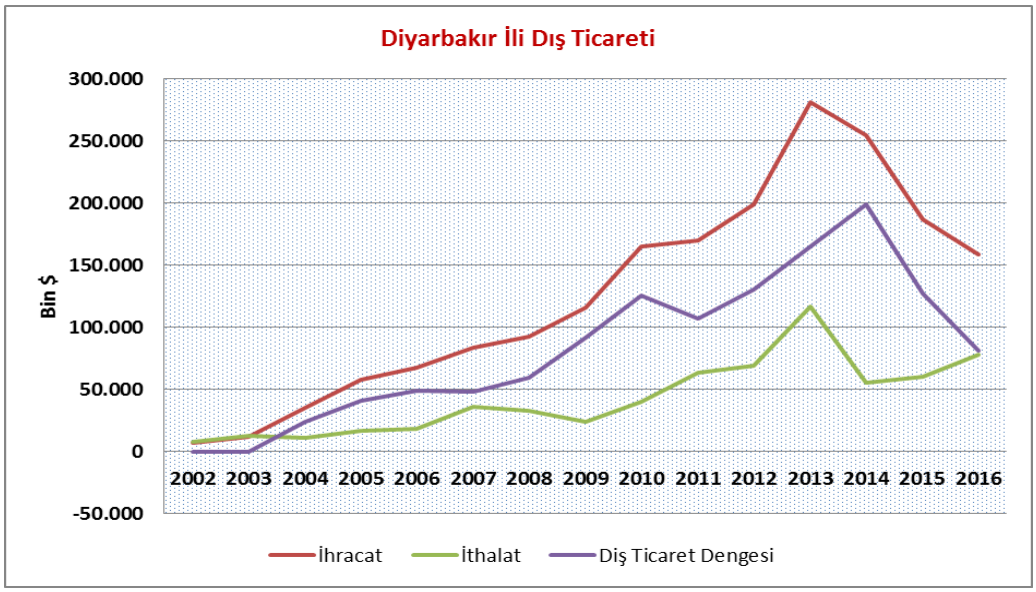

Kaynak: TÜİK

Diyarbakır ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %55,27 ile Irak olmak üzere, Çin, Suriye, Bahreyn, Suudi Arabistan, İran ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik26.5).

Grafik 26.5 Diyarbakır İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

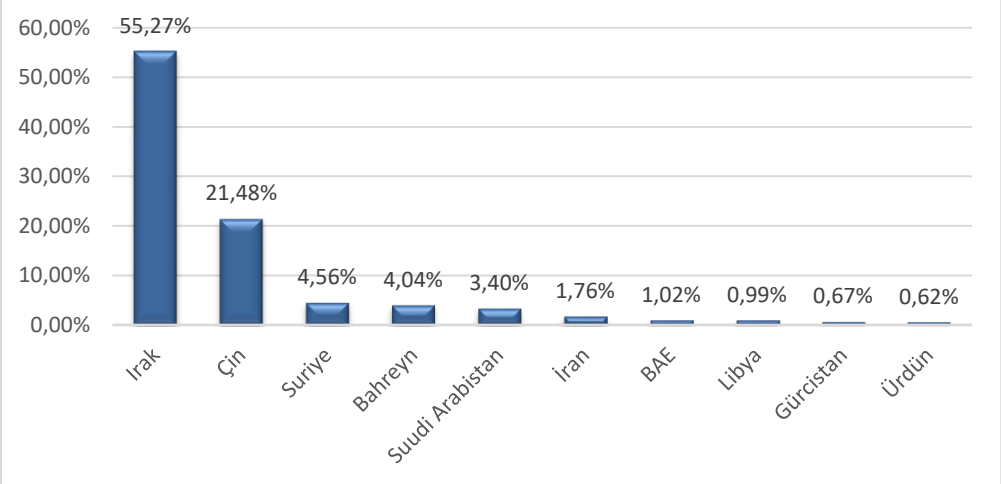

Kaynak: TÜİK

Diyarbakır ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %19,58 ile Çin olmak üzere, Rusya Federasyonu, Paraguay, Malezya, Almanya, Güney Kore, Hindistan ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 26.6).

Grafik 26.6 Diyarbakır İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

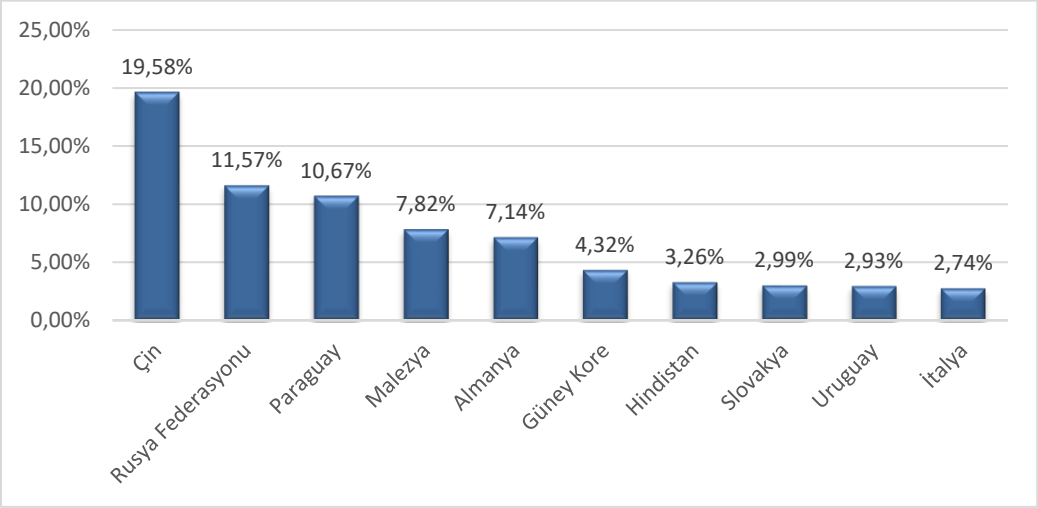

Kaynak: TÜİK

Diyarbakır ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %73,27'sini, il ithalatının da %65,60'ını oluşturmaktadır (Tablo 26.7).

Tablo 26.7 Kısımlara göre Diyarbakır ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri(1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	124	3	3	173	123	125
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	94.146	66.688	41.760	4	181	
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	35	2			42	39
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	1.358	2.093	536	8.436	9.720	25.166
İmalat Sanayi	158.456	118.035	116.001	46.834	49.643	52.129
Toplam	**254.119**	**186.820**	**158.300**	**55.448**	**59.709**	**77.458**

Kaynak: TÜİK

Diyarbakır ilinin ihracatının %73,27'sini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 26.8).

Tablo 26.8 2016 yılı Diyarbakır İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**116.001**
Gıda ürünlerinin imalatı	53.323
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	14.241
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	10.837
Ana metal sanayii	9.425
Elektrikli teçhizat imalatı	5.874
Mobilya imalatı	5.233
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	2.435
Giyim eşyalarının imalatı	2.164
Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	1.892
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	1.838

Kaynak: TÜİK

Diyarbakır ilinin ithalatının %65,60'ını oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 26.9).

Tablo 26.9 2016 Yılı Diyarbakır İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**52.129**
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	13.036
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	7.491
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	5.422
Gıda ürünlerinin imalatı	5.354
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	3.745
Elektrikli teçhizat imalatı	3.547
Ana metal sanayii	3.341
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	3.315
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	2.318
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	1.558

Kaynak: TÜİK

Diyarbakır ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %22,99 ile değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni ilk sıradadır (Tablo 26.10).

Tablo 26.10 2016 yılı Diyarbakır İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni	36.400.649	22,99
Tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento	28.311.610	17,88
Metal cevherleri, cüruf ve kül	13.497.352	8,53
Taş, alçı, çimento, amyant, mika veya benzeri maddelerden eşya	13.060.390	8,25
Plastikler ve mamulleri	10.868.171	6,87
Alüminyum ve alüminyumdan eşya	8.955.738	5,66
Hayvansal ve bitkisel katı ve sıvı yağlar, yemeklik katı yağlar, hayvansal ve bitkisel mumlar	7.721.045	4,88
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	5.812.627	3,67
Mobilyalar, yatak takımları, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar vb., prefabrik yapılar	5.320.405	3,36
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	3.362.956	2,12

Kaynak: TÜİK

Diyarbakır ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %16,96 ile kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları ilk sıradadır (Tablo 26.11).

Tablo 26.11 2016 yılı Diyarbakır İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	13.134.159	16,96
Yağlı tohum ve meyveler, muhtelif tane, tohum ve meyveler, sanayide ve tıpta kullanılan bitkiler, saman ve kaba yem	12.156.465	15,69
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	9.735.567	12,57
Canlı hayvanlar	7.270.304	9,39
Kağıt ve karton, kağıt hamurundan, kağıttan veya kartondan eşya	5.049.579	6,52
Hayvansal ve bitkisel katı ve sıvı yağlar, yemeklik katı yağlar, hayvansal ve bitkisel mumlar	4.901.689	6,33
Hububat	3.967.037	5,12
Alüminyum ve alüminyumdan eşya	3.353.773	4,33
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	3.313.577	4,28
Plastikler ve mamulleri	2.938.231	3,79

Kaynak: TÜİK

26.6 İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

26.6.1 Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

Sahip olduğu doğal mermer yatakları ile maden ve taş ocakçılığı sektörü il sanayisinde önemli bir yatırım alanıdır. Mermer ocakçılığı ve levha mermer üretimi, Diyarbakır'a özgü bazalt taşların çıkarılması ve işlenmesi, mozaik üretimi gibi farklı doğal kaynaklara göre elde edilen ürünler, Çin ve Irak başta olmak üzere pek çok ülkeye ihraç edilmektedir.

Gıda ürünleri üretimi ildeki hayvansal ve bitkisel üretim kapasitesi ile de yatırım potansiyeline sahiptir. Sektörde tarımsal ürünlerin işlenmesi ve paketlenmesine yönelik yatırımların yanında, çikolata, kakao içeren şekerleme üretimi, süt ve süt ürünleri üretimi, yemeklik yağ üretimi, beyaz et kesim ve işlenmesi, un ve kepek üretimi yapan işletmeler de toplam gıda üretiminde ağırlıklı olarak yer almaktadır. Kente özgü Karacadağ pirinci, mercimek, bulgur üretimi ve paketlenmesi gibi üretim potansiyeline sahip tarımsal ürünlerin işlenmesi ve paketlenmesi önemli yatırım alanlarıdır. Ayrıca kaynak sularının dolumu, şişelenmesi de diğer bir yatırım alanıdır. Kente özgü Diyarbakır kadayıfı salt bir gıda ürünü değil, kent turizminde ve tanıtımında kente özgü bir geleneksel üründür.

Gelişmekte olan bölge ve Ortadoğu'da önemli bir pazar payına sahip inşaat sektöründe kullanılan inşat malzemeleri, il sanayisinde de önemli bir paya sahiptir. İşletmelerimiz, alçı, alçı plaka, yapı kimyasalları, bims, kilitli parke, karo, beton yapı elemanları, blok tuğla, profil ve aksesuarları, su bazlı inşaat ürünleri, boya, PVC düz ve dekoratif panel, alimünyum panel, PVC profil, lambiri, strafor, dış cephe kaplama ve ısı yalıtım ürünleri, EPS yalıtım ürünleri, seramik, vitrifiye, konteyner ve prefabrik, hazır beton, cam temperleme ve prekast üretimi gibi çok farklı alanlarda üretim yapmaktadır. Ayrıca mobilya sektöründe yapı ve konut inşaatlarında kapı imalatı, mutfak vb. ahşap ürünlerin tasarımı ve imalatı, inşaat sektöründe iç pazardaki gelişmeler ve ihracat potansiyelinin gelişmesi ile birlikte artış göstermiştir.

Altyapı ve üstyapı inşaat üretiminde girdi olarak metal ürünleri üretimi ilde büyüyen ve yeni yatırım taleplerinin de geliştiği üretim alanlarından biridir. İşletmelerimiz, alaşımlı alüminyum döküm, biyet üretimi, alüminyum profil, metal işleme ve galvanizleme, inşaat demiri, trampez, PVC destek sacı, plazma kesim, çelik hasır, çelik konstrüksiyon, çit tel örgü, galvanizli tel, çelik boru, sondaj borusu, flanş, mobilya için metal üretimi, çelik jant, A2 sınıfı yanmaz kompozit panel üretimi gibi çok farklı üretim ve hizmet alanlarında kullanılacak metal ürünler üretmektedir.
Tarımsal üretimde kullanılan tarımsal sulama boruları, damlama yağmurlama sistemleri ve ek aksesuarların üretimide, talebi karşılamaya yönelik yatırımlar arasında gösterilebilir.

Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası verilere göre; Sanayi sektöründeki yatırımların tekstil, metal ve makine, inşaat malzemeleri, mobilya, gıda, plastik ürünleri, taş ve toprağa dayalı sanayi, mermer ve taş ocakçılığı alanlarında yoğunlaştığı görülmektedir. Karacadağ Kalkınma Ajansı tarafından öne çıkan yatırım alanları olarak; İnşaat malzemeleri üretimi, madencilik, tekstil (dokuma, örme ve hazır giyim), mobilya, gıda işleme ve paketleme, su paketleme, hayvancılık ürünleri (besi, kanatlı hayvan), alüminyum sektörleri olarak belirtilmektedir.

26.6.2 Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

Genç nüfus oranının yüksek olması, Bölge ekonomisinin çeşitliliği ve Diyarbakır'ın geleneksel bölge merkezi konumunda olması, Mesleki ve teknik eğitim kurumlarının

bulunması, güçlü ulaşım bağlantıları ile bölgenin ulusal ve uluslararası ağ içindeki erişilebilir konumu, organize çalışma alanlarının bulunması (OSB ve SS'ler), Bölgede mevcut olan sermaye stoku, tarımsal sanayinin gelişme eğiliminde olması, ihracata dönük madencilik sektörünün gelişmekte olması, maden rezervlerinin bulunması (demir, mermer, krom v.b.), verimli ve geniş tarım arazilerinin bulunması, tarım alanlarının önemli bir bölümünün sulama olanaklarının bulunması, Bölgenin tarım arazilerinin büyük bir bölümünün toplulaştırma ve sulama projeleri kapsamında bulunması, tarımsal üretimde ürün çeşitliliği potansiyelinin yüksek olması, Bölgede tarıma dayalı sanayiye uygun üretimin yapılması (pamuk, sebze), Bölgede Ziraat ve Veterinerlik Fakültesi bulunması, turizm sektörünün gelişme göstermesi, Bölge illerinin Cazibe Merkezleri olarak belirlenmiş olması, Bölgenin üretim ve hizmet merkezi olma potansiyeli, Bölgenin Ortadoğu pazarına yakın olması, Bölgedeki illerin Kalkınmada Öncelikli İller kapsamında olması, Dünyada talep gören nitelikte mermer rezervlerinin bulunması, Bölgede komşu ülkelerle sınır ötesi işbirliği alanında programların uygulanması, Bölgenin zengin tarihi ve kültürel ve doğal mirası, Büyüyen dünya turizm endüstrisi ve özellikle kültür turizmi alanında yeni destinasyonların yükselme eğiliminde olan Diyarbakır İli tarım, hayvancılık, orman, maden, enerji, giyim, gıda, teknoloji ve elektrik-elektronik gibi sektörlerde yatırım yapılabilecek potansiyele sahiptir

Karacadağ Kalkınma Ajansı Genel Sekterliğinin hazırlamış olduğu bölge planına göre stratejik sektör olarak Diyarbakır İlinin temel sektörleri Gıda Ürünleri İmalatı, Metalik Olmayan Mineral Ürünleri İmalatı, Madencilik ve Taş Ocakçılığı ve Ağaç ve Ağaç Ürünleri İmalatı, yükselen sektörler ise Tekstil Ürünleri ve Giyim Eşyaları İmalatı, Mobilya Ürünleri İmalatı, Elektrikli Teçhizat İmalatı ve Makine ve Ekipman İmalatı gösterilmiştir.

GAP'ın sulama projelerinin tamamlanmasıyla, tarım ürünlerini işleyen gıda sektörü için büyük bir yatırım potansiyeli ortaya çıkacaktır.

Ayrıca, Türkiye ortalamasının üzerinde bulunan güneşli gün sayısı ve güneş ışınlarının etkisi göz önünde bulundurulduğunda, güneş enerjisi santralı (GES) ve enerji üretimi ile güneş kolektörü üretim tesisi gibi alanlar da potansiyel yatırım alanları olarak gösterilebilir.

Bölgenin üretim yapısını ağırlıklı olarak tarımsal üretim ve madencilik ürünleri oluşturması nedeniyle bölgede önemli bir hammadde üretimi ve olanağı bulunmaktadır. Ancak, bölgede yaşanan belirli sorunlar nedeni ile bu hammadde bölge dışında değerlendirilmektedir. Bunun yanında hammaddeyi bölgede kullanmak konusunda oluşan girişimler gerek tedarik zincirinin olmayışı gerekse de değer zincirinin zayıf yapısı nedeni ile yetersiz kalmaktadır. Bölgenin üretkenliğinin artırılması ve katma değerli üretim yapısına ulaşması için imalat sanayinin geliştirilmesi gerekmektedir.

26.7 SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. Nitelikli eleman yetersizliği bölgede genel bir sorundur. İşletmelerimizdeki eğitim ve kurumsal yetersizlik personelin devamlılığını sağlayamamaktadır. Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası tarafından yapılan çalışmalarda sanayi sektöründe yatırım yapan firmaların nitelikli insan konusunda sorun yaşadığı görülmektedir.

2. Bölge ekonomisi, tarım ve madencilik potansiyellerinin itici gücüyle büyüme eğilimi göstermekte, ancak değer zincirlerinin etkin işlememesi nedeniyle birincil üretimden ikincil üretime geçişte bir başka deyişle imalat sanayi üretiminde yeterli performans gösteremediği buna paralel olarak ihracat performansında da geride kaldığı görülmektedir.

3. Sanayi altyapısının yetersizliği, işletmelerin daha çok katma değeri düşük ve rekabetin yoğun olduğu alanlarda üretime yönelmeleri, yenilikçi ürün tasarımı ve üretimin olmaması, yoğun göçlerin etkisiyle işgücünün büyük bölümünün yeterli niteliğe sahip olmaması, bölgede girişimcilik kültürünün yetersiz olması ve bölgenin olumsuz imajı sonucu yatırım çekmede yaşanan sorunlar nedeniyle sektörel gelişmede rekabet gücünün görece düşük kaldığı görülmektedir.

4. Karacadağ Kalkınma Ajansı tarafından hazırlanan 2014-2023 Bölge Planı Analiz ve Değerlendirmeye göre; Bölge sanayisi içinde farklı sektörlerde faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları bölge illerinde kümelenme araştırmaları ve çalışmaları yapmaktadır. Bu kapsamda bölgede gelişme potansiyeli olan gıda, tekstil, hazır giyim gibi ve diğer bazı sektörlerde faaliyet gösteren firmalarla yapılan çalışmalarda sanayi altyapısına ilişkin sorunlar ile sanayi yeri eksikliği gibi sorunların gelişmeyi engelleyen unsurlar olarak öne çıktığı belirtilmektedir. Bunun yanında bölgede yaşanan gelişmeler ve yeni teşvik sistemi kapsamında orta ve büyük ölçekli yatırımcıların bölge illerine yatırım yapması için yeterli sanayi alanının bulunmaması fırsatların değerlendirilememesine ve yatırımların diğer illere yönelmesine sebep olmaktadır.

5. İlde bulunan işletmelerin genel olarak Ortadoğu pazarında, yöneldikleri ülkelerde yaşanan karışıklar, iç piyasada yaşanan daralma ve işletmelerin daha farklı pazarlara yönelmede yaşadıkları sorunlar, yatırımların sürdürülebilirliğini ve kapasite artışlarını olumsuz etkilemektedir.

6. Son dönemlerde uygulanan Kredi Garanti Fonu destekli faizsiz kredi desteği ile ilde işletmelerin finansmana erişiminde yaşadığı sorunların çözümüne katkı sunmakla beraber, İlde genel olarak alternatif finansal araçların yeterince kullanılmadığı, finansman ihtiyacının büyük bir kısmının krediler ile karşılandığı, leasing ve faktöring gibi araçların ve bu araçları sağlayan kurumların yaygın olmadığı görülmektedir. Finansal enstrümanların sınırlı olması ya da kullanılmaması, finansal kurumların sayıca az ve finansal alanlarda tecrübe birikiminin yetersiz olması gibi nedenler işletmelerin finansmana erişimini zorlaştırmaktadır.

7. Karayolu, demiryolu ve yerine göre havayolu erişimi ile kombine taşımacılık imkânlarının olduğu, depolama ve ulaştırma hizmetlerinin birlikte sunulduğu lojistik merkezin bulunmaması, ildeki sanayi işletmelerinin lojistik maliyetlerini artırmakta ve rekabet güçlerini azaltmaktadır.

8. Enerji altyapısının zayıflığı ve enerji maliyetlerinin yüksek olması ilde bulunan sanayi işletmelerini olumsuz etkilemektedir.

9. Üniversite-Sanayi işbirliğinin yeterince sağlanamaması ve Teknoloji Geliştirme Bölgesinin etkin olmaması, bilimsel çalışmalardan elde edilen bilgilerin ticarileşmesini engellemekte veya bilimsel çalışma konularının il sanayisinin ana sorunlarından uzak olmasına neden olmaktadır.

10. İstanbul Sanayi Odası (İSO) tarafından yapılan çalışma sonucunda; 2015 yılı verilerine göre belirlenen Türkiye'nin 500 büyük sanayi kuruluşu arasında, ilde herhangi bir sanayi kuruluşu bulunmamaktadır. Türkiye'nin önde gelen ve yan sanayi oluşturabilme kapasitesi olan büyük sanayi kuruluşlarının kısa dönemde ilde yatırım yapması (güvenlik, kalifiye insan

kaynağı yetersizliği, komşu ülkelerdeki belirsizlik, bölgenin imajı vb. nedenlerle) zor görünmektedir. İl yatırım çekme ve tanıtım faaliyetleri alanında yeterli performansı gösterememektedir.

Çözüm Önerileri

- Üniversite ile özel sektör arasındaki işbirliği eleman bulma sıkıntısını çözmede önemli ölçüde katkı sunabilmektedir. Sanayi üretim alanlarından birinde isim yapmış bir kentte bulunan bir üniversite, aynı sanayi kolunda eleman yetiştirme süreçlerine yatırım yapmalı, etkili staj süreçlerini devreye sokarak öğrencilerle eğitimini aldıkları sanayi kolu arasında köprü oluşturmalıdır. Bu bölümlerden mezun gençler, eğitim gördükleri konularda çalışmaya, dolayısıyla mevcut sanayiye katkıda bulunmaya yönlendirilmelidir. Ayrıca ildeki teknik ve mesleki eğitim kuruluşları ile çıraklık okullarının atölye ve laboratuvar altyapısının geliştirilerek günümüz teknolojisine uygun ve piyasaya hazırlık amaçlı altyapı uygulamalarını sağlayarak hizmete sunması gerekmektedir. Sanayinin gelişmesi için gerekli olan başlıca koşullardan biri de sanayide çalışacak nitelikli işgücü faktörünün teminidir.

- Şehir merkezinde kalan küçük sanayi işletmelerinin düzenli sanayi sitesi alanlarına taşınması sağlanmalı, mesleki eğitim olanaklarının bulunduğu modern Sanayi Siteleri oluşturulmalıdır.

- Sanayi sektörü, ekonomilerde hizmetler ve tarım sektöründe gelişmeyi tetikleyen, yüksek miktarda katma değer üretebilen ve ekonominin rekabet gücünü artıran bir etkiye sahiptir. Bu nedenle bölge ekonomisinin güçlendirilmesi, gelir düzeyinin ve rekabet gücünün artırılması için imalat sanayinin geliştirilmesi gerekmektedir. Bölge sanayisinin geliştirilmesi için bölgede yığılma ve uzmanlaşmaların teşviki ile imalat sanayinde yığılma ve ölçek ekonomilerinden faydalanılması gerekmektedir. Bu doğrultuda sanayi işletmelerinin üretim maliyetleri azalmakta, üretim kapasiteleri artmakta ve rekabetçilik güçleri yükselmektedir. Yığılma ekonomileri ile işletmeler ortak altyapı, ortak hammadde ve pazar ağlarının kullanılması, verimliliğin ve rekabet gücünün artması ve teknolojik yeniliklere daha hızlı uyum sağlanması gibi olanaklardan yararlanmaktadır.

- Globalleşen dünyada artık üretim, ihracat ile desteklenmek zorundadır. 2023 ihracat hedefleri doğrultusunda Diyarbakır'ın da potansiyeline paralel olarak konumlanması için, ihracat hızını ülke ortalamasından çok daha fazla artırması gerekmektedir. Firmaların ihracat odaklı üretim modeline geçmeleri, üretim süreçlerinde ihracat kalitesini yakalamaları, ihracat departmanlarını güçlendirerek dış ticaret pazarlama kapasitelerini artırmaları ve mevcut pazarların yanı sıra yeni pazarlar bulmaları gerekmektedir. Bölgedeki kurum ve kuruluşların da bu ihracat vizyonu ile firmaların ihracat kapasitelerinin artırılmasına yönelik, eşgüdümlü olarak faaliyetlerini artırması, dış ticareti kolaylaştırıcı rol üstlenmeleri gerekmektedir. Firmaların inovasyona dayalı üretim yapmaları teşvik edilmeli ve Ar-Ge destekleri sağlanmalıdır.

- Sanayi altyapısının geliştirilmesi ve ivedilikle yeni organize sanayi bölgelerinin oluşturulması gerekmektedir. Bunun yanında yatırım ortamı için gerekli olan kesintisiz enerji sunumu sağlayacak altyapı, ulusal ve ulus ötesi pazarlara erişim,

bölge içi tedarik zincirinin sağlanması için bölge içi pazar ağlarının birbirine bağlantısının da sağlanması gerekmektedir.

- Çalışma alanlarında altyapının iyileştirilmesi, yeni yatırım taleplerini karşılayabilecek çalışma alanlarının oluşturulması, bölgeye yönelik oluşmuş olumsuz imajın ortadan kaldırılması için acil önlemlerin alınması ve beşeri sermayenin, sektörel gelişme politikalarıyla uyumlu olarak geliştirilmesi, bölgede yaşam kalitesinin ve kentsel çekiciliğin artırılması ile bölgenin iş ve yatırım açısından cazip hale getirilmesi sağlanmalıdır.

- Sorunların çözümünde Kurumlar arasında işbirliğinin ve eşgüdümün sağlanması işletmelerin yeni pazarlara erişimi ve katma değerli üretimin geliştirilmesine yönelik etkin desteklerin, çalışmaların yapılması önemlidir. Yer sorunu, sunulan bölgesel destekler ve 2017 yılında başlatılan cazibe merkezleri programı ile sunulacak finansal desteklerin arttırılması, sektördeki yatırımların ve üretim kapasitesinin artmasına katkı sağlayacaktır.

- İlde lojistik merkez kurulması gerekmektedir.

- Üniversitelerdeki mevcut bilgi birikimi ve yetişmiş insan gücü ile sanayinin mevcut tecrübesi ve finansal gücünün bir sistem dâhilinde birleştirilerek, Üniversitelerdeki bilimsel potansiyelin sanayiye aktarılıp ekonomik değere dönüşmesini sağlamak ve bölgedeki firmaların Ar-Ge, inovasyon çalışmalarına yönlendirilmesi gerekmektedir. Üniversite-Sanayi işbirliğine dayalı laboratuvarların kurulması ile üniversite ve sanayi kuruluşlarına ait laboratuvarların müşterek kullanıma açılması sağlanmalıdır.

- Türkiye'nin önde gelen büyük sanayi kuruluşlarının ilde yatırım yapmasını özendirici ve teşvik edici tedbirlerin alınması gerekmektedir. Türkiye'nin önde gelen ve yan sanayi oluşturabilme kapasitesi olan büyük sanayi kuruluşları ziyaret edilerek, il hakkında oluşmuş negatif algının yıkılması sağlanmalıdır.

- KOBİ'lerin kapasitelerin geliştirilmesi, girişimcilik konusunda farkındalığın artırılması, girişimcilere yönelik finansal araçların geliştirilmesi ve erişilebilirliğinin artırılması ile bölgede üretim kapasitesinin geliştirilmesi, iş olanaklarının yaratılarak istihdam kapasitesinin artırılması gerekmektedir.

27. DÜZCE İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

27.1. DÜZCE İLİ SANAYİ YAPISI

Düzce İlinde sanayi üretimi teşvik faaliyetleriyle artmıştır. Bu artış özellikle imalat sanayinde görülmektedir. Düzce'de yatırım yapan firmalar, teşvik kanunun ilk dönemlerinde tekstil sektörü gibi emek-yoğun sektörlerdi. Ancak, özellikle son yıllarda gelen yatırımlarda katma değeri daha fazla ürünlerin olduğunu, ihracat potansiyeli yüksek sektörlerin ili tercih ettiğini görüyoruz.

Düzce, D100 kara yolu ve TEM oto yolu üzerinde önemli bir kavşak noktası olması, İstanbul-Kocaeli-Ankara aksı üzerinde metropol merkezlerine ve Karadeniz Ereğlisi limanına yakınlığı gibi coğrafi konumundan doğan avantajları sebebiyle ve ayrıca geleneksel sanayi merkezlerinin art bölgesinde, "sanayi kuşağı" üzerinde yer alması nedeniyle yatırımcılar için bir çekim merkezidir. Fakat bu üstünlüğünü sosyo-ekonomik gelişmesine yansıtamamıştır.

Açıklanan yeni Teşvik Paketinde 4.grupta yer alması ve 5084 sayılı Yatırımların ve İstihdamın Teşviki Hakkındaki Kanunu ile sağlanan teşvikler, hızla bir sanayileşmeye sebep olmuştur. Merkezi İstanbul'da bulunan ve üretim konuları itibarıyla otomobil yan sanayi, tarım makinaları, inşaat malzemeleri, ambalaj ve mobilya, tarım ilaçları gibi konularda faaliyet gösteren çok sayıda firma, Düzce'de üretim yapmaya başlamıştır. Bu dönemde yerli sanayi de gelişme göstererek, çeltik, fındık kırma, tarım ilaçları ve av tüfek sanayi gibi konularda yoğunlaşmıştır.

Düzce İlinde uygun iklim şartları, ucuz arazi varlığı, elektrik ve doğalgaz kullanımı, kara yolu ağına dahil oluşu ve deniz limanına yakın oluşu, ucuz iş gücü varlığı imkanları ile yeni yatırımlar için cazip bir merkezdir.

Yeni yatırım alanları olarak makine ve teçhizat imalatı, otomotiv yan sanayi, gıda sanayi, mobilya ağaç sanayi, tekstil ve tekstil ürünleri imalatı, organik tarım, beyaz ve kırmızı et işleme işletmeciliği, elektrik aksamı işletmeciliği, en cazip alanlar olarak sayılabilir.

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

27.1.1. Düzce İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Düzce ili Karadeniz Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 27.1).

Karadeniz Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Düzce ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %5,9'luk oran ile bölgede yedinci sırada yer almaktadır.

Grafik 27.1 Karadeniz Bölgesinde Yer Alan İllere Göre Sanayi İşletmelerinin Dağılımı (%)

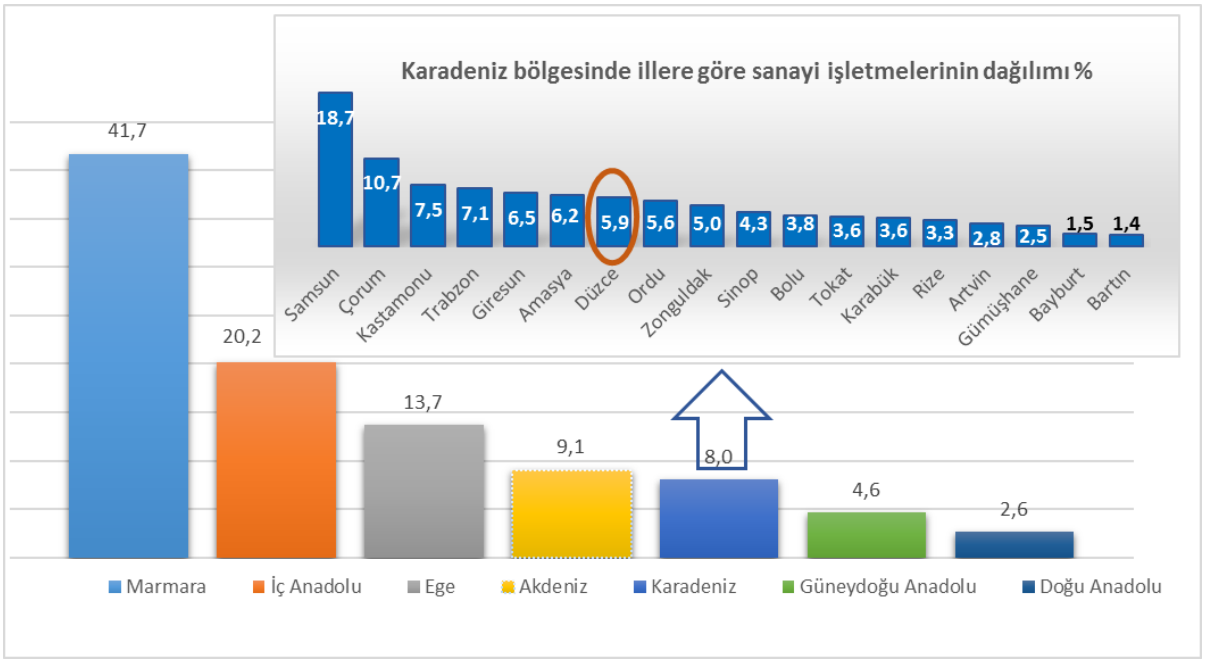

a. Ölçek Dağılımı

Düzce ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, % 42,3'ü Mikro, % 36,7'si Küçük, %17,1'i Orta ve %3,9'u Büyük Ölçekli işletmelerdir (Grafik 27.2).

Grafik 27.2 Düzce İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

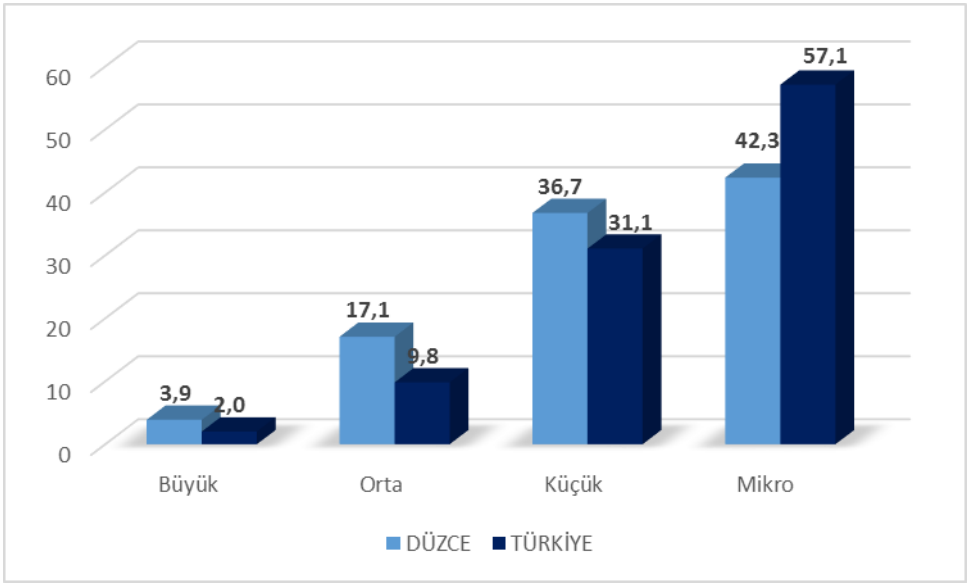

b. Sektörel Dağılım

Düzce ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %13 ile Gıda ürünleri, ikinci sırada %12,4 ile Ağaç ve mantar ürünleri ve üçüncü sırada ise % 11,2 ile Giyim eşyaları sektörü yer almaktadır (Grafik 27.3).

Grafik 27.3 Düzce İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

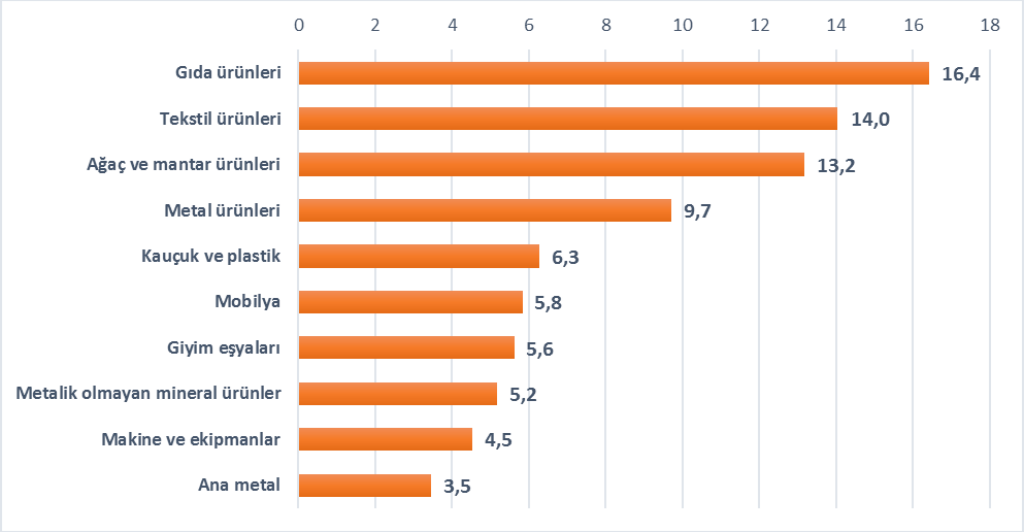

c. Çalışan Sayısı

Düzce İlinde sanayi sektöründe istihdamda %20,41 ile Giyim eşyaları sektörü, %13,02 ile Metal ürünleri sektörü, %11,44 ile Tekstil ürünleri sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın % 0,64'ü Düzce ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 27.1).

Tablo 27.1 Düzce İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Giyim eşyaları	4336	20,41	8,79
Metal ürünleri	2766	13,02	8,55
Tekstil ürünleri	2430	11,44	12,58
Gıda ürünleri	2217	10,43	12,75
Ağaç ve mantar ürünleri	1933	9,10	1,66
Mobilya	1583	7,45	3,80
Kauçuk ve plastik	1276	6,01	6,16
Ana metal	1148	5,40	4,29
Metalik olmayan mineral ürünler	961	4,52	5,98
Otomotiv,treyler	441	2,08	4,55
Genel Toplam	***21247***	-	***0,64***

Düzce İlinde Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Büyük İşletme aşağıda sıralanmıştır:

- Realkom Tekstıl Urunleri Sanayı Pazarlama Dış Tıcaret Anonim Şirketi Düzce Şubesi
- Tb Sewtech Turkey Otomotiv Sanayi Ve Ticaret
- Delta Alfa Çorap Ve Tekstil Sanayi Ticaret
- Tt Çelikyay Otomotiv Dış Ticaret Sanayi Anonim Şirketi Çilimli Şubesi
- Topçuoğlu Grup Mobilya Sanayi Ltd. Şti. Düzce 1. Şubesi

27.2. DÜZCE İLİNDE SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 27.2 Düzce İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Düzce	1	5	-

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

27.3 DÜZCE İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Tablo 27.3 Sektör/Birimlere Göre Adana İlinde Yürütülen Teknolojik Dönüşüm Faaliyetleri

Faaliyet	Sektör/Birim	2016	2016 Yıl Sonu	Genel Toplam
Ar-Ge Merkezi	İlaç		1	1
	Otomotiv Yan Sanayi		1	1
	Otomotiv Yan Sanayi		1	1
	Savunma Sanayi		1	1
Toplam Ar-Ge Merkezi			4	4
TGB	Düzce Üniversitesi		**1**	1
Toplam TGB			1	1
	Faaliyet Toplamı		5	5

Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Düzce İlinde 2016 yılında 17 faydalı model, 197 marka, 23 patent ve 11 dosyada 18 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 27.4 Düzce İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı (%)	Toplam Türkiye Payı (%)
Faydalı Model Başvurusu	123	17	140	0,49	0,33
Marka Başvurusu	2.014	197	2.211	0,21	0,19
Patent Başvurusu[27]	86	23	109	0,36	0,24
Tasarım Başvurusu	492	18	510	0,05	0,10
Tasarım Dosya Sayısı	93	11	104	0,13	0,10
Genel Toplam	2.808	266	3.074	0,17	0,16

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

[27] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

27.4 DÜZCE İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 27.5 Düzce İli KOSGEB Destekleri

<table>
<tr><th>Sıra</th><th colspan="2">Veri</th><th colspan="2">2016 Yılı</th><th colspan="2">İl Toplamı
(2012-2016 Yılları Arası)</th></tr>
<tr><td rowspan="3">1</td><td colspan="2">Toplam Destek Tutarı (TL)*</td><td colspan="2">5.388.416</td><td colspan="2">15.429.359</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td></tr>
<tr><td>150.000</td><td>31.500</td><td>250.000</td><td>46.615</td></tr>
<tr><td rowspan="7">2</td><td rowspan="7">Diğer Bilgiler</td><td>TEKMER / İŞBİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>İŞGEM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>LABORATUVAR HİZMETLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında düzenlenen 61 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 1.750 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.</td></tr>
<tr><td>YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER</td><td colspan="4">“Konuralp Dünya Turizm Destinasyonu Oluyor” Projesi kapsamında, Konuralp’te konaklama işi yapmak üzere mesleki eğitim alan girişimci adaylarının KOSGEB uygulamalı girişimcilik eğitimine dahil edilerek Yeni Girişimci Desteği’nden faydalanabilmeleri amacıyla, Düzce Belediyesi ile işbirliği halinde eğitim düzenlenmesine yönelik faaliyetler gerçekleştirilmiştir.</td></tr>
</table>

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 27.6 Düzce İli TÜBİTAK Destekleri

	Veri	2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	657.228	11.535.795
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	247.264	15.002.049
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	178.695	2.366.970
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	236.770	821.722
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	0	0

* 2017 sabit fiyatlarıyla

27.5 DÜZCE İLİ TİCARET YAPISI

Düzce'de ticari faaliyetler Merkez ve Akçakoca ilçesinde yoğunlaşmıştır. Ticaretin önemli bir bölümünü orman ürünleri, tekstil, otomotiv, av tüfekleri, turizm, gıda, tarım ve hayvancılık ürünleri oluşturmaktadır. Yaklaşık 15.000 adet küçük ve orta boy çeşitli işletmeler ile sanayi kuruluşlarının ürünleri ve büyük illerden getirilen ürünlerin pazarlanması yapılmaktadır. Özellikle sahil kenti olan Akçakoca'da turizm sektörü ön plana çıkmaktadır. İl ticaret hasılasının tamamına yakını toptan ve perakende ticaret ile otel, lokanta hizmetleri oluşturmaktadır.

27.5.1 Düzce İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektör %29 ile gıda ürünlerinin imalatı olmuştur. Çalışan sayısının 2351 kişi le en fazla olduğu sektör giyim eşyalarının imalatı olurken ve girişim sayısının en fazla olduğu sektör gıda ürünlerinin imalatı sektörü olmuştur (Tablo 27.7).

Tablo 27.7 Düzce İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar(İlk On Sektör)(%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Gıda ürünlerinin imalatı	1.141	94	29,0
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	1.075	71	16,7
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	1.050	85	8,0
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	798	49	7,5
Tekstil ürünlerinin imalatı	2.200	85	6,4
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	703	33	5,8
Giyim eşyalarının imalatı	2.351	24	5,5
Mobilya imalatı	1.087	68	4,8
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	100	12	3,8
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	464	28	3,3

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

27.5.2 Düzce İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 27.4'te gösterilmiştir. Grafik 27.4'e göre 2016 yılında Düzce ilinde ithalat 79.208.388 dolar, ihracat ise 98.466.286 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 177.674.674 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 27.4. Düzce İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti(1000$)

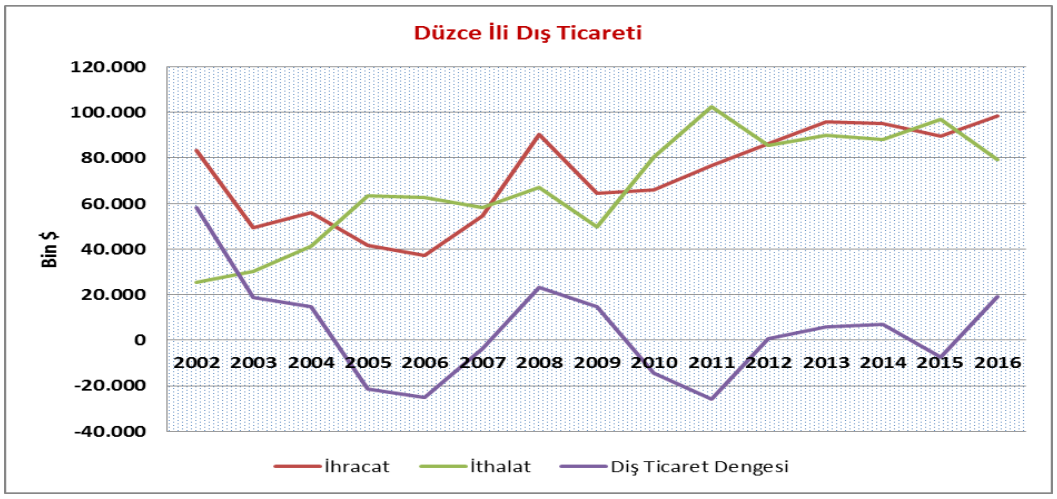

Kaynak: TÜİK

Düzce ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %15,75 ile Özbekistan olmak üzere, Almanya, ABD, İran, İngiltere, Mısır ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 27.5).

Grafik 27.5 Düzce İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

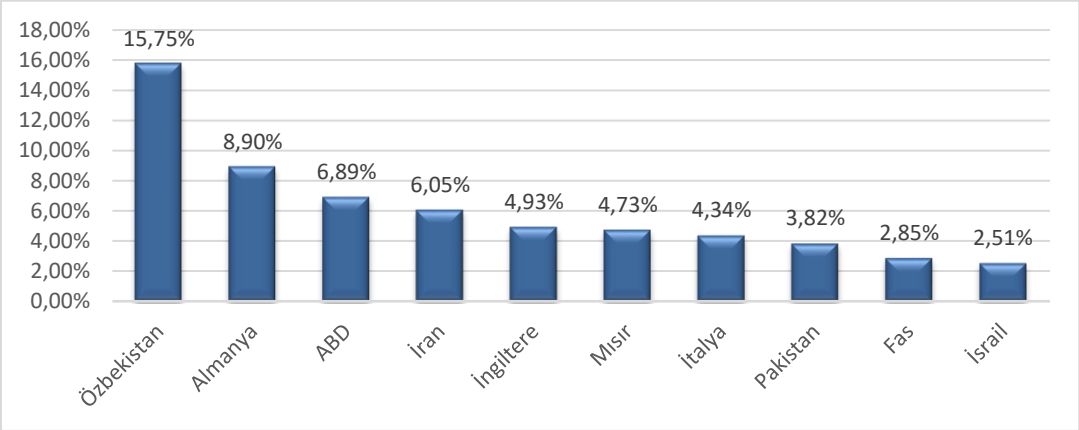

Kaynak: TÜİK

Düzce ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %14,77 ile Çin olmak üzere, İtalya, ABD, Almanya, Ukrayna, İsviçre, Kamerun, Romanya ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 27.6).

Grafik 27.6 Düzce İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

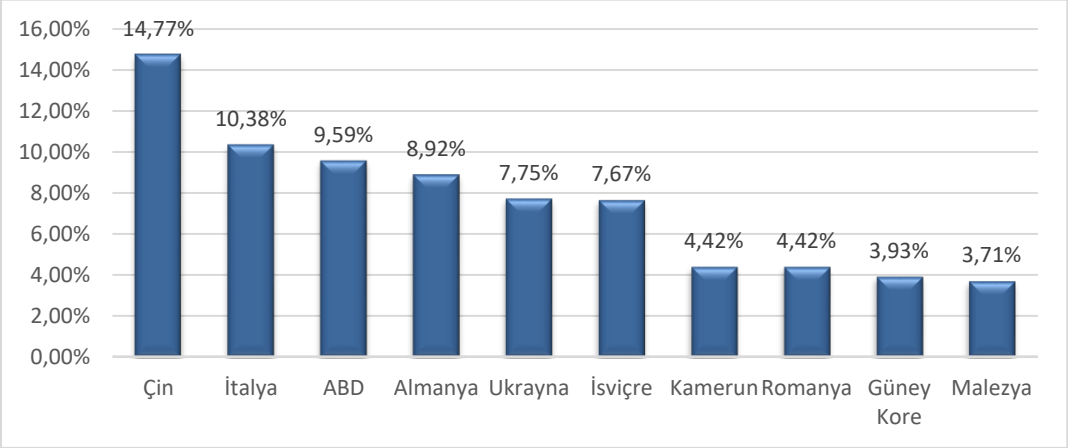

Kaynak: TÜİK

Düzce ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %98,09'unu, il ithalatının da %88,40'ını oluşturmaktadır (Tablo 27.7).

Tablo 27.7 Kısımlara göre Düzce ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri(1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	13	4	7	14	23	10
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	1	3.349	7			
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	24	20	82	475	1.260	1.900
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	186	1.011	1.777	9.524	11.679	7.278
İmalat Sanayi	94.869	85.116	96.594	78.116	83.943	70.020
Toplam	**95.093**	**89.500**	**98.466**	**88.128**	**96.905**	**79.208**

Kaynak: TÜİK

Düzce ilinin ihracatının %98,09'unu oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 27.8).

Tablo 27.8 2016 yılı Düzce İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**96.594**
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	18.255
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	18.067
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman vb. malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	17.376
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	9.644
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	7.173
Ana metal sanayii	7.001
Giyim eşyalarının imalatı	6.556
Mobilya imalatı	4.257
Elektrikli teçhizat imalatı	2.965
Tekstil ürünlerinin imalatı	1.342

Kaynak: TÜİK

Düzce ilinin ithalatının %88,40'ını oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 27.9).

Tablo 27.9 2016 Yılı Düzce İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**70.020**
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman vb. malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	18.593
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	18.174
Ana metal sanayii	6.816
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	4.634
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	3.610
Gıda ürünlerinin imalatı	3.126
Diğer ulaşım araçlarının imalatı	3.113
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	2.695
Elektrikli teçhizat imalatı	2.636
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	2.151

Kaynak: TÜİK

Düzce ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %25,72 ile kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları ilk sıradadır (Tablo 27.10).

Tablo 27.10 2016 yılı Düzce İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	19.257.588	19,56
Ağaç ve ahşap eşya, odun kömürü	17.443.127	17,71
Silahlar ve mühimmat, bunların aksam, parça ve aksesuarı	10.868.898	11,04
Demir veya çelikten eşya	7.062.867	7,17
Mobilyalar, yatak takımları, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar vb., prefabrik yapılar	6.700.460	6,80
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	6.094.594	6,19
Kauçuk ve kauçuktan eşya	5.568.411	5,66
Alüminyum ve alüminyumdan eşya	5.053.089	5,13
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	4.839.548	4,91
Plastikler ve mamulleri	3.989.931	4,05

Kaynak: TÜİK

Düzce ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %28,88 ile ağaç ve ahşap eşya, odun kömürü ilk sıradadır (Tablo 27.11).

Tablo 27.11 2016 yılı Düzce İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Ağaç ve ahşap eşya, odun kömürü	22.873.529	28,88
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	19.448.258	24,55
Plastikler ve mamulleri	5.983.860	7,55
Alüminyum ve alüminyumdan eşya	5.184.718	6,55
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları ,aksam-parça-aksesuarı	3.672.819	4,64
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	3.362.758	4,25
Silahlar ve mühimmat, bunların aksam, parça ve aksesuarı	2.868.283	3,62
Hububat, un, nişasta veya süt müstahzarları, pastacılık ürünleri	2.794.235	3,53
Kağıt ve karton, kağıt hamurundan, kağıttan veya kartondan eşya	2.695.408	3,40
Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat	2.086.886	2,63

Kaynak: TÜİK

27.6 İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

Düzce, konumu itibariyle her türlü yatırıma açık bir yerdir. Ancak ülkemizin en küçük yüzölçümüne sahip illerimizden biri olan il , yatırımlar konusunda seçici davranmakta ve katma değeri fazla, ihracat potansiyeli yüksek, ileri teknoloji gerektiren ürünlerin imalatına ve özellikle çevreye duyarlı yatırımlara cevap vermektedir. Stratejik konum ve arazi yapısı bunu gerektirmektedir. Neden Düzce'ye yatırım? sorusuna verilebilecek cevaplar;

1-Stratejik Konum,
2-Doğa Turizmi, Kıyı Turizmi ve Kırsal Turizm Olanakları,
3-Yeni Pazar Olanakları,
4-İklimin ve Yer Şekillerinin Uygunluğu,
5-Rahat, Az Maliyetli Ulaşılabilirlik,
6-Karadeniz Ereğlisi-Düzce Trenyolu Projesi,
7-Teknopark ve Tekmer'in yeni kurulmuş olması ve Üniversitenin büyük desteği,
8-Kamu ile İş Dünyası arasındaki uyum.

27.6.1 Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

İl, bacasız sanayi olarak değerlendirilen turizm sektöründen yatırımcılar beklenmektedir. Eşsiz doğal güzelliklere sahip il, Kardüz Yaylası ile Uludağ ve Kartalkaya kış turizmine alternatiftir. Akçakoca ilçesi eşsiz sahili ve mavi bayraklı kumsalı ile bir turizm cennetidir. Tarihi yerleri ve doğal güzellikleri ile insanların keşfini bekleyen Düzce, çok yakın bir zamanda bu konuda atılım yapacaktır. Ankara ve İstanbul gibi merkezlere 1,5 saatlik mesafesi vardır. Fenerbahçe spor kulübü, Kaynaşlı Topuk Yaylasında kendisi ve diğer takımları da misafir edebilecek spor ve dinlenme tesisi yapmıştır. Beşiktaş spor kulübüne benzer bir tesis yapması için Kurugöl mevkisinde yer tahsis edilmiştir. Galatasaray spor kulübüne Spor Lisesi

yapması için arazi önerilmiş ve gerçekleşme aşamasındadır. Tüm bunlar Düzce'nin aynı zamanda bir spor merkezi olma yolunda ilerlediğini göstermektedir.

İlde talebi karşılamaya yönelik olarak çevreye duyarlı;

- Tarımsal Sanayi yatırımları,
- Gıda Sanayi yatırımları,
- İleri Teknoloji Ürünleri İmalat Sanayi yatırımları,
- Turizm Sektör yatırımları,
- Sağlık Turizmi (yatırıma açık yeraltı kaplıcaları),
- Ağaç Ürünleri ve Mobilya İmalat Sanayi yatırımları
- Kayak Merkezi (Kardüz Yaylası) projesi,
- Yayla Turizmi,
- Doğa Turizmi, Dağcılık ve Rafting sporları, desteklenmelidir.

27.6.2 Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

İlde bacasız sanayi olarak kabul edilen turizm sektöründe yatırımcıları beklemekle birlikte, geleneksel sanayimiz olan orman, tarım ve hayvancılık sektörü ile çevreye duyarlı ileri teknoloji ürünleri imalat sanayi cazip sayılabilir. İlin kalkınmasına yönelik yapılacak bu yatırımlar öncesinde kamunun atması gereken adımlar vardır. Bunlar;

-Gümüşova OSB'nin genişlemesi,
-Çilimli OSB'nin faaliyete geçmesi,
-Akçakoca ilçesinde demir-çelik İhtisas OSB kurulması,
-Tarım İhtisas OSB kurulması,
-Akçakoca hariç tüm ilçelerimizde Küçük Sanayi Sitelerinin kurulması, şehir içinde kalmış KSS'lerinin şehir dışına taşınması ve mevcut KSS'lerinin alt yapı tesislerinin yapılması hususunda kamunun destekleri gerekmektedir. Kamunun bu konularda vereceği destek, Düzce'nin çağ atlamasına ve modern bir yapıya kavuşmasını sağlayacaktır.

27.7 SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

- İSKİ (Düzce, İSKİ tarafından su havzası olarak ilan edilmiştir),
- Ucuz ithal ürünler (Çin malı),
- Düzce'de Gümrük Müdürlüğü'nün olmaması
- Sanayi alanlarının plansız ve kontrolsüz büyümesi,
- OSB Bölgeleri için TEM Bağlantı yolu eksikliği
- Sanayide kümelenme olmaması,
- Girdi maliyetlerinin yükselmesi nedeniyle maliyetlerin artması,
- Kalifiye işçi sıkıntısı,
- Altyapı yetersizliği,
- Ar-Ge, İnovasyon ve İhtisaslaşma eksikliği,

Çözüm Önerileri

1. Düzce, İstanbul su havzası olarak ilan edildiği için İSKİ'nin sıkı denetimine tabidir. Bu durum özellikle metal, makine, kimya ve tekstil gibi sanayi sektörlerinin gelişmesini engellemektedir. Bu konuda İSKİ arıtma tesisleri kurarak tehlikeli atıkların toplanması açısından sanayicilere yardımcı olabilir. Böylece bu sektörlerin önü açılmış olur.

2. Özellikle Çin'den ithal edilen ürünlere kota konulabilir, piyasa gözetim ve denetimi daha sıkı yapılabilir. Sağlıksız ve standart dışı ürünlerin ülkemize girmesinin engellenmesi ile kaliteli üretim yapan yerli sanayici nefes alır.

3. KOSGEB tarafından KOBİ'ler sermaye konusunda desteklenebilir. Bu konuda bürokrasi ve istenen kriterler de yumuşama olabilir.

4. Düzce'nin Bölgesel Teşvik Sisteminde 4. Bölgede olması yatırımlar için bir cazibe merkezi haline gelmesine sebep olmuştur. Coğrafi ve jeopolitik konumu nedeniyle ile gelen yatırımcılar dağınık bir şekilde yatırımlarını yapmışlardır. Kurulan I. ve II. OSB'nin yetersiz kalması nedeniyle Çilimli OSB ve Gümüşova OSB kurulmuştur. Ayrıca Akçakoca Demir-Çelik İhtisas OSB kurulma çalışmaları hızlı bir şekilde devam etmektedir. Sanayiciye devlet eliyle yer gösterilmesi, kontrollü ve planlı bir sanayileşme sağlayacaktır.

5. Düzce OSB ve II.OSB'nin TEM otoyolu bağlantısının bir an önce yapılması gerekmektedir. Çevre yollarının yapımı hızlı bir şekilde devam etmektedir. Ancak bu arada sanayi alanı olarak belirlenen yerlere ulaşım sorununun da çözülmesi gerekmektedir. Bu konuda çözüm için yerel ve merkezi yetkililer iş birliği halinde olmalıdır.

6. Düzce'de sanayici kümelenme konusunda isteksiz davranmaktadır. Devlet eliyle teşvikler verilerek (ücretsiz söküm, nakliye, alt yapı vb.) bu sorun çözülebilir. Küçük bir il olan Düzce'de mutlaka kümelenme sağlanmalıdır.

7. Girdi maliyetlerini özellikle enerji, işçilik, hammadde ve nakliye ücretleri etkilemektedir. Bu durum firmalarımızın rekabet edebilirliklerini olumsuz yönde etkilemektedir. Özellikle istihdam yaratan imalat sanayisine ucuz elektrik ve ucuz doğalgaz verilebilir. Bunun için gereken kolaylıklar çok rahat sağlanabilir. İşçi maliyetlerinin bir kısmını devlet karşılayabilir ki bu konuda ilde teşvik uygulanmaktadır.

8. Sanayicimizin talep ettiği vasıflı ve kalifiye işçi sıkıntısını karşılamak için teknik liselerin daha verimli hale getirilmesi gerekmektedir. Bu konuda OSB'lerde sanayi ile iç içe olacak teknik liselerin kurulması için yasal düzenlemeler yapılmıştır. İlde İş Kurumu marifetiyle ve UMEM kapsamında, sanayicilerimizin talep ettiği vasıflı işçiler yetiştirilmektedir.

9. I. ve II. OSB'nde alt yapı eksikliği yoktur. Ancak Gümüşova OSB ve Çilimli OSB için alt yapı eksikliği söz konusudur. Bu sorun devlet desteği ile çözülmelidir. Asıl sorun İSKİ'nin mevcut sanayicilerden ve yeni yatırımcılardan uyulmasını talep ettiği şartlardır. Bu şartların yatırımcı tarafından karşılanması maddi olarak oldukça zordur. İSKİ, Düzce'de yatırım yapan ve yapacak olan sanayicinin önüne koyduğu engelleri kendisi kaldırmalı ya da en azından sorunun çözümü için sanayiciye maddi katkı sağlamalıdır.

10. İlde, Ar-Ge merkezi olan ve inovasyon yapan firma sayısı yeterli değildir. Düzce Üniversitesi kampüs alanında kurulan Teknopark, Teknoloji Transfer Ofisi ve DÜBİT bu

konuda sanayicimizin talep etmesi halinde her türlü desteği vermektedir. Bu konuda Düzce Üniversitesi tam destek olmaktadır. İlde Üniversite-Sanayi iş birliği sağlanmıştır. Ancak bu işbirliği daha ileri seviyelere çıkarılabilir. İldeki sanayi daha çok küçük ve orta ölçekli işletmeler şeklinde olduğu için bir araya gelerek ihtisaslaşma konusunda uzlaşma sağlanamamaktadır. Bu sorunun giderilmesi için bazı yasal yaptırımlar ve teşvikler sağlanabilir.

28. EDİRNE İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

28.1. EDİRNE İLİ SANAYİ YAPISI

Edirne ilinin coğrafi olarak üç önemli Nehrin (Meriç, Tunca, Arda) birleşim noktasında olması ve verimli topraklar üzerinde kurulu bulunması nedeniyle önemli miktarda tarımsal üretim gerçekleşmektedir. Bu gün için yaklaşık olarak Türkiye çeltik üretiminin % 50'si, yağlık ayçiçeği üretiminin % 25'i ve buğday üretiminin % 3'ü Edirne'de gerçekleşmektedir.

Buna bağlı olarak da İl sanayinin gelişimi tarıma dayalı sanayi şeklinde oluşmuştur. Tarıma dayalı sanayi işletmeleri dışında ilde gelişen diğer bir sektör tekstil sektörüdür. Bugün için ilde 33 adet tekstil işletmesi bulunmakta olup buralarda çalışan sayısı yaklaşık olarak 9.359 kişidir.

Edirne linyit kömürü rezervleri bakımından önemli bir potansiyele sahiptir. 27 adet linyit kömürü işletmesinde yaklaşık olarak yıllık 470 bin ton linyit kömürü üretilmektedir. Üretilen kömürün büyük bir bölümü il sanayi işletmelerinde ve konutlarda ısınma amaçlı kullanılmaktadır.

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

28.1.1. Edirne İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Edirne ili Marmara Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 28.1).

Marmara Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Edirne ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %0,7'lik oran ile bölgede on birinci sırada yer almaktadır.

Grafik 28.1 Marmara Bölgesinde Yer Alan İllere Göre Sanayi İşletmelerinin Dağılımı (%)

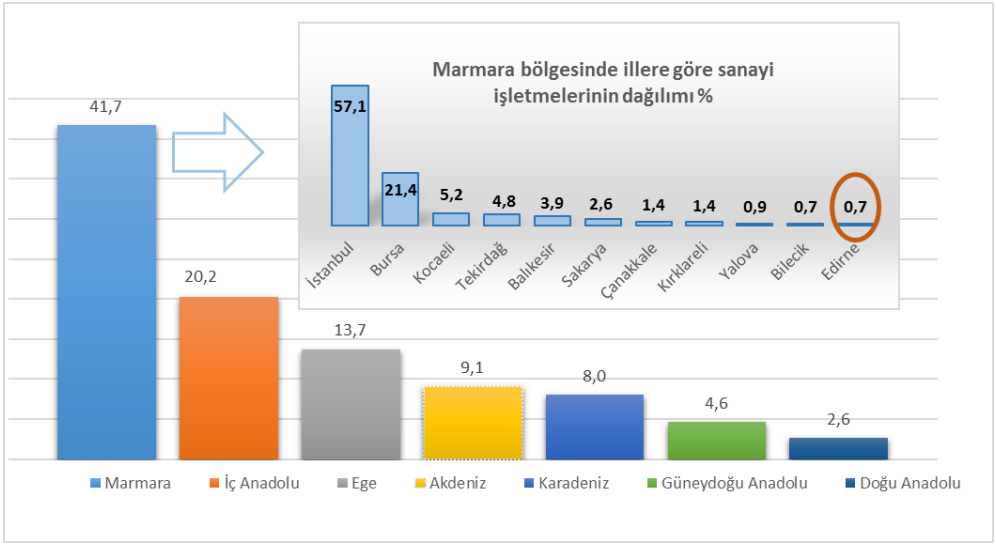

a. Ölçek Dağılımı

Edirne ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, % 48'i Mikro, % 38,6'sı Küçük, %10,3'ü Orta ve %3'ü Büyük Ölçekli işletmelerdir (Grafik 2).

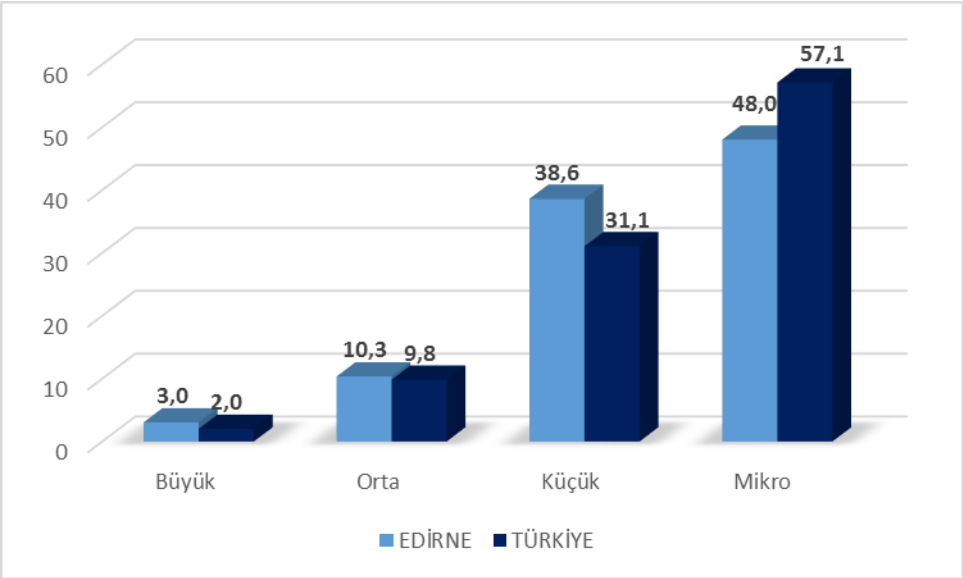

b. Sektörel Dağılım

Edirne ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %44,7 ile Gıda ürünleri, ikinci sırada %19,9 ile Giyim eşyaları ve üçüncü sırada ise % 7,5 ile Makine ve ekipmanlar sektörü yer almaktadır (Grafik 28.3).

Grafik 28.3 Edirne İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

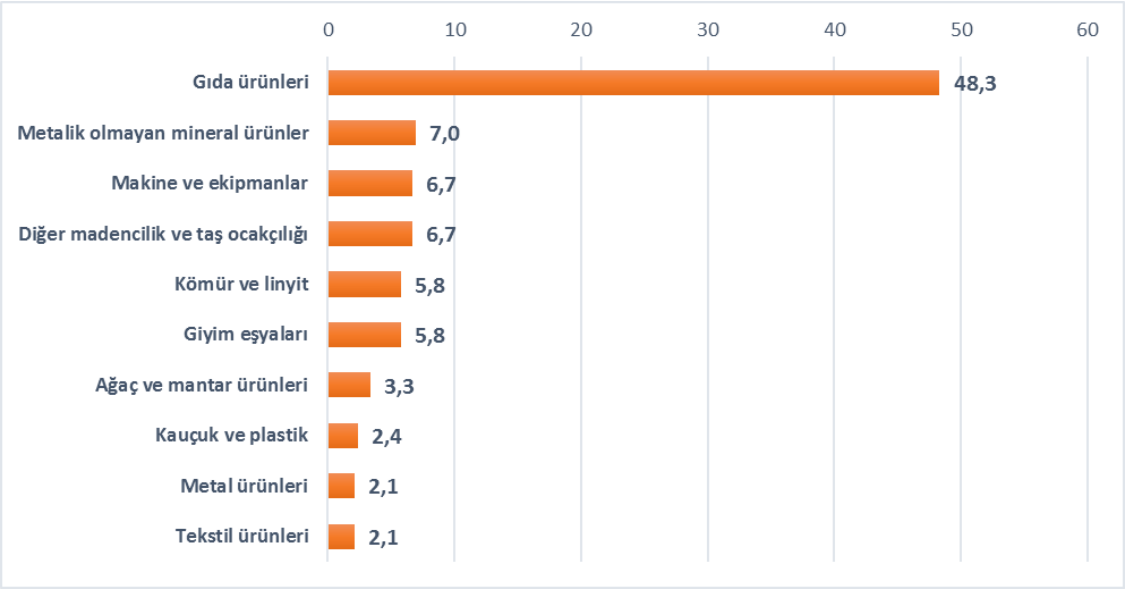

c. Çalışan Sayısı

Edirne İlinde sanayi sektöründe istihdamda %49,27 ile Giyim eşyaları sektörü, %19,42 ile Gıda ürünleri sektörü, %6,64 ile Tekstil ürünleri sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın %0,43'ü Edirne ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 28.1).

Tablo 28.1 Edirne İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Giyim eşyaları	6995	49,27	8,79
Gıda ürünleri	2757	19,42	12,75
Tekstil ürünleri	943	6,64	12,58
Kömür ve linyit	846	5,96	1,03
Metalik olmayan mineral ürünler	761	5,36	5,98
Metal ürünleri	377	2,66	8,55
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	327	2,30	2,16
Makine ve ekipmanlar	252	1,78	6,71
Eczacılık ürünleri	109	0,77	0,64
Ağaç ve mantar ürünleri	108	0,76	1,66
Genel Toplam	***14197***	**-**	***0,43***

Edirne İlinde Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Büyük İşletme aşağıda sıralanmıştır:

- Modavizyon Tekstil Sanayi Ve Ticaret A.Ş. Edirne Şubesi
- Kilim Grubu Kartaltepe Mensucat Fabrikası Türk
- Birlik Konfeksiyon Ürünleri Sanayi Ve Ticaret
- Murat Yapı Tekstil Sanayi Ve Ticaret
- Kilim Mensucat Sanayi Ve Ticaret

28.2. EDİRNE İLİNDE SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 28.2 Edirne İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Sanayi Sitesi Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Edirne	-		2	-	

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

İlde bulunan Edirne Organize Sanayi Bölgesinde 19 işletme üretime geçmiş olup, 531 çalışan vardır.

Tablo 28.3 Edirne İl OSB Arsa Tahsis Durumu

Adı	Alanı (Hektar)	Parsel Sayısı	Tahsis edilen Parsel Sayısı	İnşaatı Tamamlanmış Firma Sayısı	İnşaat Safhasındaki Firma Sayısı	Proje Safhasındaki parsel Sayısı
Edirne OSB	107	40	39	19	16	4

Kaynak: Edirne OSB

27.3 EDİRNE İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Tablo 28.4 Sektör/Birimlere Göre Adana İlinde Yürütülen Teknolojik Dönüşüm Faaliyetleri

Faaliyet	Sektör/Birim	2016	2016 Yıl Sonu	Genel Toplam
TGB	Trakya Üniversitesi		1	1
Toplam TGB			1	1
Faaliyet Toplamı			1	1

Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Edirne İlinde 2016 yılında 219 marka, 7 patent ve 4 dosyada 45 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 28.5 Edirne İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı (%)	Toplam Türkiye Payı (%)
Faydalı Model Başvurusu	28	0	28	0,00	0,07
Marka Başvurusu	2.261	219	2.480	0,23	0,21
Patent Başvurusu[28]	71	7	78	0,11	0,17
Tasarım Başvurusu	648	45	693	0,11	0,13
Tasarım Dosya Sayısı	48	4	52	0,05	0,05
Genel Toplam	3.056	275	3.331	0,18	0,18

[28] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

28.4 EDİRNE İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 28.6 Edirne İli KOSGEB Destekleri

<table>
<tr><th>Sıra</th><th colspan="2">Veri</th><th colspan="2">2016 Yılı</th><th colspan="2">İl Toplamı
(2012-2016 Yılları Arası)</th></tr>
<tr><td rowspan="3">1</td><td colspan="2">Toplam Destek Tutarı (TL)*</td><td colspan="2">1.561.382</td><td colspan="2">4.671.007</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td></tr>
<tr><td>364.014</td><td>75.803</td><td>764.014</td><td>136.263</td></tr>
<tr><td rowspan="6">2</td><td rowspan="6">Diğer Bilgiler</td><td>TEKMER / İŞBİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>İŞGEM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>LABORATUVAR HİZMETLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında düzenlenen 20 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 501 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.</td></tr>
<tr><td>YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında KOBİ'lere ve girişimcilere sunduğu hizmet ve destekleri tanıtmak amacıyla Merkez, Keşan ve Uzunköprü ilçelerinde 10 adet toplantı ve etkinlik düzenlenmiştir.</td></tr>
<tr><td>DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER</td><td colspan="4">KOSGEB Edirne Müdürlüğü koordinasyonunda Edirne, Kırklareli, Tekirdağ, Çanakkale ve Balıkesir illerini kapsayan Avrupa İşletmeler Ağı İşletmelerin ve KOBİ'lerin rekabet Edebilirliği Programı (COSME) projesi 2015 yılında yürütülmeye başlanmış ve halen devam etmektedir. Bu projede sayılan 5 ildeki işletmelerin Avrupa da ki işletmelerle ortak iş yapması ve ihracata açılması hedeflenmektedir.</td></tr>
</table>

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 28.7 Edirne İli TÜBİTAK Destekleri

	Veri	2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	536.344	12.105.005
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	190.309	1.230.904
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	92.031	2.473.319
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	107.200	597.609
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	2.585	2.585

* 2017 sabit fiyatlarıyla

28.5 EDİRNE İLİ TİCARET YAPISI

Edirne'de Avrupa Birliği ülkeleri olan Yunanistan ve Bulgaristan'a 1'i demiryolu, 4'ü karayolu olmak üzere toplam 5 adet sınır kapısı mevcuttur. Ancak buna rağmen ilden yapılan ihracat ve ithalat yeterli düzeyde değildir. 2016 yılı verileri ile ilden 39.575.174,00 USD ihracat yapılırken, 72.808.785,00 USD ithalat yapılmıştır. Belli başlı ihracat kalemlerimiz gıda maddeleri, tekstil, mobilya imalatı, çimento ve inşaat malzemelerinden oluşmaktadır.
Ekonomi Bakanlığı tarafından yapılan illerin dış potansiyeli araştırmasına göre Edirne 4. grup iller arasında yer almaktadır. Bu araştırmada 4. grupta sıradan ürünler ihraç eden çeşitliliği düşük iller yer almaktadır.
Zengin bir tarihi geçmişe sahip ilde 3 adet tarihi alış veriş merkezi bulunmaktadır. Bunlar Alipaşa Çarşısı, Bedesten Çarşısı ve Arasta Çarşısı'dır. Modern anlamda ise üçü İl Merkezinde, dördü de Keşan ilçesinde olmak üzere yedi adet büyük alış-veriş merkezi bulunmaktadır.
Edirne'de buğday, ayçiçeği ve çeltik başta olmak üzere birçok tarım ürününün ticaretinin yapıldığı 4 adet Ticaret Borsası bulunmaktadır. Ülkemizin de önde gelen borsaları arasında yer alan Edirne Ticaret Borsası ve Uzunköprü Ticaret Borsalarında günlük olarak açık arttırma ile hububat alım satımları yapılmaktadır. Bu borsalarda belirlenen fiyatlar ülkedeki hububat fiyatlarının belirlenmesinde önemli rol oynamaktadır.

28.5.1 Edirne İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden %35,7 ile aldığı pay en büyük olan sektör gıda ürünlerinin imalatı olmuştur. Gıda ürünlerinin imalatı 6.787 çalışan sayısı ve 432 girişim sayısı ile istihdamda da en önemli sektör olmuştur (Tablo 28.8).

Tablo 28.8 Edirne İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar(İlk On Sektör) (%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Gıda ürünlerinin imalatı	2.623	165	86,8
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	450	39	3,6
Tekstil ürünlerinin imalatı	589	10	2,1
Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı	127	36	1,6
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	201	46	1,5
Ana metal sanayii	69	9	1,0
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	125	27	0,8
Giyim eşyalarının imalatı	440	18	0,6
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	91	26	0,6
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	89	16	0,5

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

28.5.2 Edirne İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 28.4'te gösterilmiştir. Grafik 28.4'e göre 2016 yılında Edirne ilinde ithalat 72.791.063 dolar, ihracat ise 39.318.209 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 112.109.272 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 28.4. Edirne İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti(1000$)

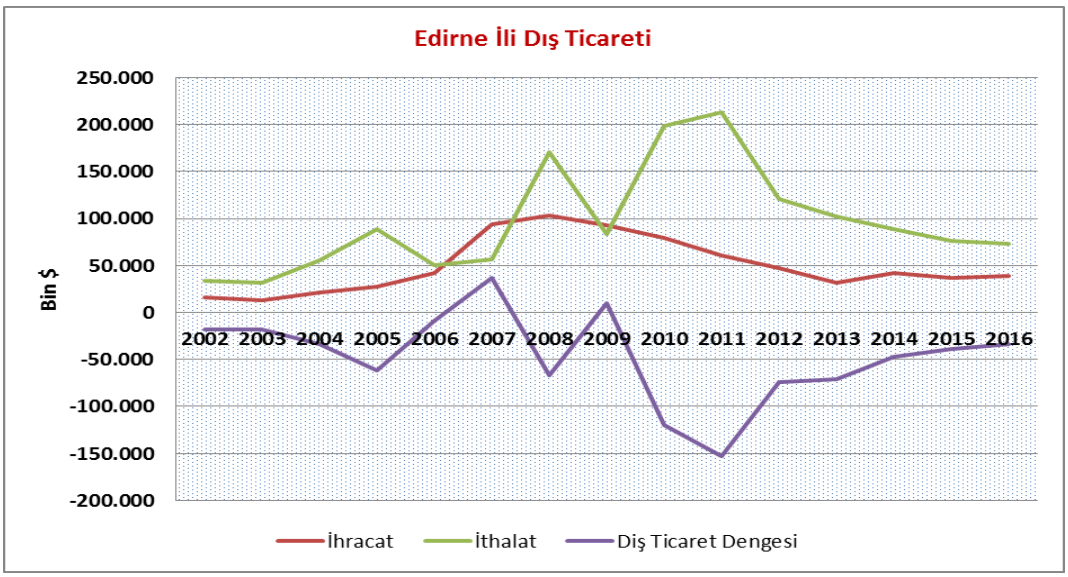

Kaynak: TÜİK

Edirne ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %16,40 ile Bulgaristan olmak üzere, Çin, Tayland, Arnavutluk, Filipinler, Makedonya, Nijer ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik28.5).

Grafik 28.5 Edirne İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

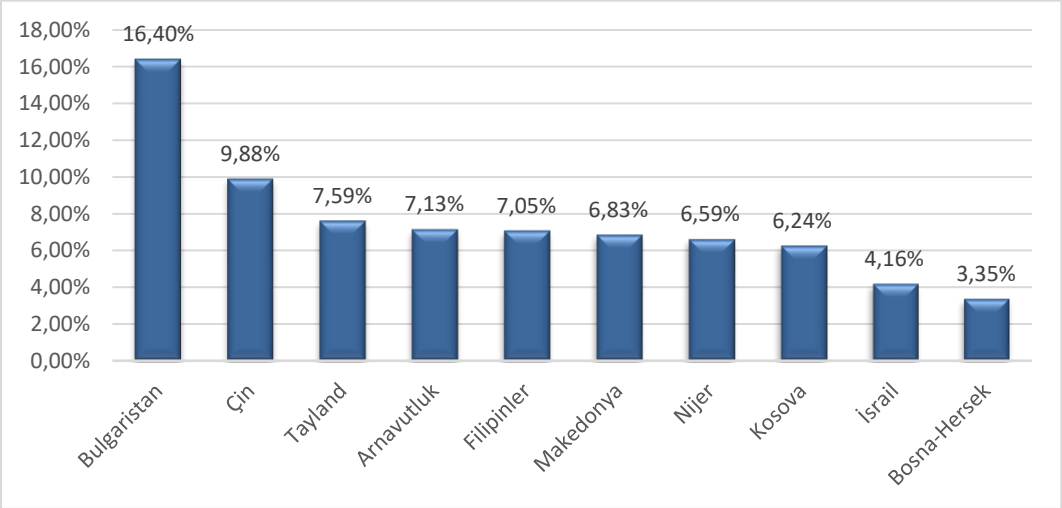

Kaynak: TÜİK

Edirne ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %44,94 ile Bulgaristan olmak üzere, Rusya Federasyonu, Macaristan, Moldova, Malezya, Slovakya ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik28.6).

Grafik 28.6 Edirne İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

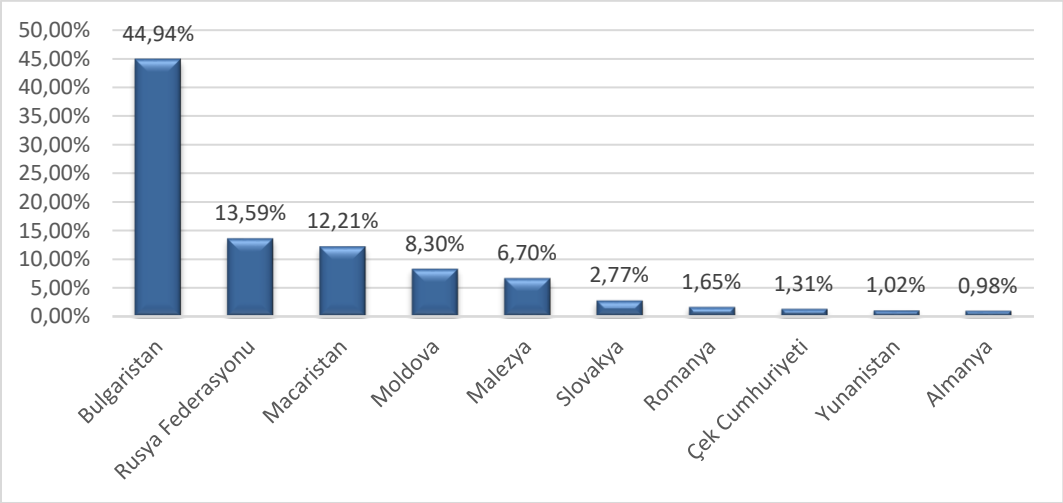

Kaynak: TÜİK

Edirne ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %83,40'ını, il ithalatının da %54,77'sini oluşturmaktadır (Tablo28.9).

Tablo 28.9 Kısımlara göre Edirne ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri(1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	37	24	13	556	100	
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	113	112	3.471	21	3	11
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri				377	214	238
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	1.511	2.358	3.040	42.928	30.084	32.671
İmalat Sanayi	40.666	34.449	32.794	45.280	45.678	39.871
Toplam	**42.326**	**36.943**	**39.318**	**89.163**	**76.079**	**72.791**

Kaynak: TÜİK

Edirne ilinin ihracatının %83,40'ını oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 28.10).

Tablo 28.10. 2016 yılı Edirne İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**32.794**
Gıda ürünlerinin imalatı	21.522
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	1.998
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	1.708
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	1.602
Diğer imalatlar	1.320
Giyim eşyalarının imalatı	971
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	733
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	612
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	570
Elektrikli teçhizat imalatı	472

Kaynak: TÜİK

Edirne ilinin ithalatının %54,77'sini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 28.11).

Tablo 28.11 2016 Yılı Edirne İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**39.871**
Gıda ürünlerinin imalatı	22.083
İçeceklerin imalatı	10.749
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman vb. malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	3.052
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	978
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	977
Tekstil ürünlerinin imalatı	852
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	565
Diğer ulaşım araçlarının imalatı	149
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	128
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	98

Kaynak: TÜİK

Edirne ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %31,21 ile değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday glüteni ilk sıradadır (Tablo 28.12).

Tablo 28.12. 2016 yılı Edirne İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni	12.270.071	31,21
Hububat, un, nişasta veya süt müstahzarları, pastacılık ürünleri	5.253.484	13,36
Metal cevherleri, cüruf ve kül	3.439.628	8,75
Yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular	2.663.684	6,77
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	1.911.829	4,86
Demir veya çelikten eşya	1.639.525	4,17
Sebzeler, meyveler, sert kabuklu meyveler ve bitkilerin diğer kısımlarından elde edilen müstahzarlar	1.147.038	2,92
Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi, cerrahi alet ve cihazlar, bunların aksam, parça ve aksesuarı	960.322	2,44
Etler ve yenilen sakatat	948.078	2,41
Sabunlar, yüzey-aktif organik maddeler, yıkama-yağlama müstahzarları, mumlar, bakım müstahzarları, dişçilik müstahzarları	889.309	2,26

Kaynak: TÜİK

Edirne ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %37,89 ile yağlı tohum ve meyveler, muhtelif tane, tohum ve meyveler, sanayide ve tıpta kullanılan bitkiler, saman ve kaba yem ilk sıradadır (Tablo 28.13).

Tablo 28.13 2016 yılı Edirne İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay (%)
Yağlı tohum ve meyveler, muhtelif tane, tohum ve meyveler, sanayide ve tıpta kullanılan bitkiler, saman ve kaba yem	27.579.469	37,89
Hububat	16.638.980	22,86
Gıda sanayiinin kalıntı ve döküntüleri, hayvanlar için hazırlanmış kaba yemler	12.067.579	16,58
Hayvansal ve bitkisel katı ve sıvı yağlar, yemeklik katı yağlar, hayvansal ve bitkisel mumlar	5.207.643	7,15
Canlı hayvanlar	3.393.785	4,66
Ağaç ve ahşap eşya, odun kömürü	3.133.813	4,31
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	1.034.343	1,42
Gübreler	841.814	1,16
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	509.854	0,70
Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat	476.461	0,65

Kaynak: TÜİK

28.6 İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

28.6.1 Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

Edirne Havsa-Uzunköprü-Keşan, Havsa-Necatiye ve Keşan-İpsala arası bölünmüş yol çalışmaları tamamlanmıştır.

Süloğlu ilçesinde bulunan mevcut Organize Sanayi Bölgesine ilave olarak Keşan ilçesine Gıda İhtisas Organize Sanayi Bölgesi kurulması çalışmalarına başlamış olup yer seçim çalışmaları devam etmektedir. Bunun yanı sıra Uzunköprü Karma Organize Sanayi Bölgesi kurulması çalışmalarına başlanmış olup 2017 yılı içerisinde yer seçim çalışmalarının tamamlanması planlanmaktadır.

28.6.2 Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

MTA verilerine göre İl sınırları içerisindeki muhtemel ve görünür linyit kömürü rezervleri toplamı 115 milyon/ton dur. Yüksek kalorili olmayan il kömürlerinin değerlendirilebilmesi için il sınırları içerisine kurulacak kömürle çalışan bir elektrik üretim santrali Ülkemiz ve il ekonomisine büyük katkı sağlayacaktır.

İl rüzgar enerjisi bakımından yatırım yapılabilecek önemli bir konumdadır. Enez ve Lalapaşa ilçelerinde yapılan toplam 75 MW'lık iki adet rüzgar enerji santrali faaliyete geçmiş olup Uzunköprü ilçesine yapılacak rüzgar enerji santrali içinde fizibilite çalışmaları devam etmektedir.

Tarım toprağı yönünden zengin olan Edirne'de birçok bölgede sulu tarım yapılabilecek araziler bulunmaktadır. Uzunköprü ve Meriç bölgesinin büyük bölümünün sulamasını

sağlayacak olan Çakmak Barajı ile sulanabilir arazi miktarı 3'te 1 oranında artacaktır.

Sınır kapılarına yakın bölgelere gümrükleme merkezleri kurulmalıdır.

28.7 SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. İl ekonomisi ağırlıklı olarak Tarım ve Turizme dayanmakta olup sanayi sektörü 5.sırada yer almaktadır.
2. İldeki sanayi işletmelerinin büyük bir bölümü tarıma dayalı sanayi işletmeleri olup, bu sektörde % 70-80 oranlarında atıl kapasite bulunmaktadır. 2016 yılı içerisinde Tekstil ve Maden sektöründeki sıkıntılar dolayısıyla sanayi istihdamında küçülme meydana gelmiştir.
3. İşletmeler genellikle aile işletmeleri olup, kurumsal kimlik bilinci yoktur.
4. Edirne'de iş imkânlarının kısıtlı olması dolayısıyla işsizlik sorunu bulunmakta olup özellikle tarım kesiminde gizli işsizlik yaygındır. Bu sebeple köy nüfusları sürekli azalmaktadır.
5. İl geneli nitelikli tarım arazisi kapsamındadır, bu durum Toprak Koruma Kanunu çerçevesinde sanayi işletmesi yatırımına büyük engel teşkil etmekte olup, sanayinin gelişimini engellemektedir.
6. İlde lojistik alt yapı yeterli değildir, bu durum yatırımcıların yatırım yapma isteğine engel olmaktadır.
7. İl genel anlamda tarıma dayalı ürünler ürettiği halde, markalaşma ve tanıtım konularının yetersiz olduğu görülmektedir.

Çözüm Önerileri:

1. İlde göçün önlenmesi, istihdamın arttırılması ve sanayi sektörünün geliştirilmesi ile mümkün olabileceğinden, uygun yatırım ortamının sağlanmasına yönelik çalışmalara ve ihracatı arttırmayı amaçlayan projelere ağırlık verilmelidir. İl teşvik kapsamına alınmalıdır.
2. Yapım çalışmaları devam eden barajlardan başta Çakmak Barajı olmak üzere hızlı bir şekilde bitirilerek işletmeye alınmalıdır. Barajlar il ekonomisine önemli bir katkı sağlayacaktır.
3. Ergene nehrinin ıslahı ile ilgili olarak Orman ve Su Bakanlığının geliştirmiş olduğu proje tavizsiz uygulanmalıdır.
4. Uzunköprü ve Keşan ilçelerinde, sanayinin sağlıklı ve planlı gelişebilmesi için Organize Sanayi Bölgelerinin kurulması çalışmalarına başlanmış olup en hızlı şekilde bitirilmesi sağlanmalıdır.
5. İstihdam konusunda ilde en çok istihdam sağlayan ve pozitif bir yön olarak güçlü bir işgücü potansiyeli oluşturan tekstil sektörünün ve özellikle de çevre dostu olan konfeksiyon dalının desteklenmesi ile ilgili çalışma yapılmalı, teşvik kapsamına alınmalıdır.
6. Tarıma dayalı sanayinin geliştirilmesi için teşvik sistemi oluşturulmalı, çeşitliliği artırarak katma değeri yüksek ürünler üretilmelidir.
7. Müdürlüğümüzce yürütülmekte olan Üniversite-Sanayi İşbirliği geliştirilmesi çalışmaları ve Ar-ge tanıtımı çalışmalarına devam edilmelidir.

29. ELAZIĞ İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

29.1. ELAZIĞ İLİ SANAYİ YAPISI

Elazığ ilinin ekonomik yapısı imalat, tarım ve hayvancılık, yer altı kaynakları, sanayi ve ticarete dayalıdır. Özellikle 1984'den itibaren sanayi, bölgesel kalkınma politikaları çerçevesinde uygulanan teşvik tedbirlerinin ve açılan Organize Sanayi Bölgesi (1987'de kurulmuş), Küçük Sanayi Siteleri ile sanayi ivme kazanmış ve gerçek anlamda büyük sanayi tesislerinin kurulması birkaç istisna dışında son 40 yıl içerisinde olmuştur. Bugün Elazığ'ın sosyal ve ekonomik hayatında tarım sektörü önemini korumakla birlikte; tarım ve ticari faaliyetler sonucunda elde edilen sermayenin kullanımı ile ağırlıklı olarak gıda, maden-taş ve toprak, demir ve demir dışı metal, mobilya ve orman ürünleri, plastik ile genel imalat sektörlerinde gözle görülür gelişmeler yaşanmaya başlamıştır.

Yeraltı kaynakları bakımından zengin sayılabilecek olan ilde çıkarılan madenlerin başlıcaları; mermer, bakır, krom, florid, bakırlı prit, çinko, kurşun, manganez, molibden, demir ve volframdır. Elazığ'ın Alacakaya ve Arıcak ilçelerinde çıkarılan mermer dünyada tanınmıştır. Kendine has özelliği bulunan Elazığ mermerini işlemek üzere son senelerde birçok mermer işleme fabrikası kurulmuştur. Elazığ bakır yatakları bakımından da önem arz etmekte, ülkemizin önemli bakır yataklarından biri olan Ergani bakır sahası ilde bulunmaktadır.

İlde bulunan Keban Baraj Gölü ise Türkiye'de tüketilen toplam elektriğin %8'ini karşılamaktadır.

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

29.1.1. Elazığ İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Elazığ ili Doğu Anadolu Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 29.1).

Doğu Anadolu Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Elazığ ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %10,6'lık oran ile bölgede dördüncü sırada yer almaktadır.

Grafik 29.1 Doğu Anadolu Bölgesinde Yer Alan İllere Göre Sanayi İşletmelerinin Dağılımı (%)

a. Ölçek Dağılımı

Elazığ ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, % 47,6'sı Mikro, %44,2'si Küçük, %5,8'i Orta ve %2,4'ü Büyük Ölçekli işletmelerdir (Grafik 29.2).

Grafik 29.2 Elazığ İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

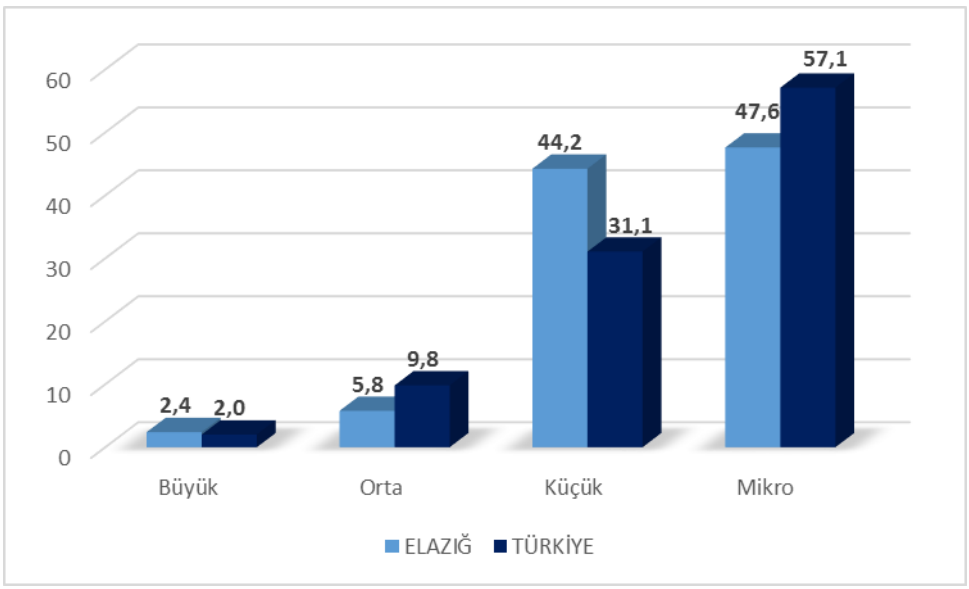

b. Sektörel Dağılım

Elazığ ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %24,1 ile Gıda ürünleri, ikinci sırada %13,4 ile Matbaacılık ve üçüncü sırada ise %12,8 ile Metalik olmayan mineral ürünler sektörü yer almaktadır (Grafik 29.3).

Grafik 29.3 Elazığ İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

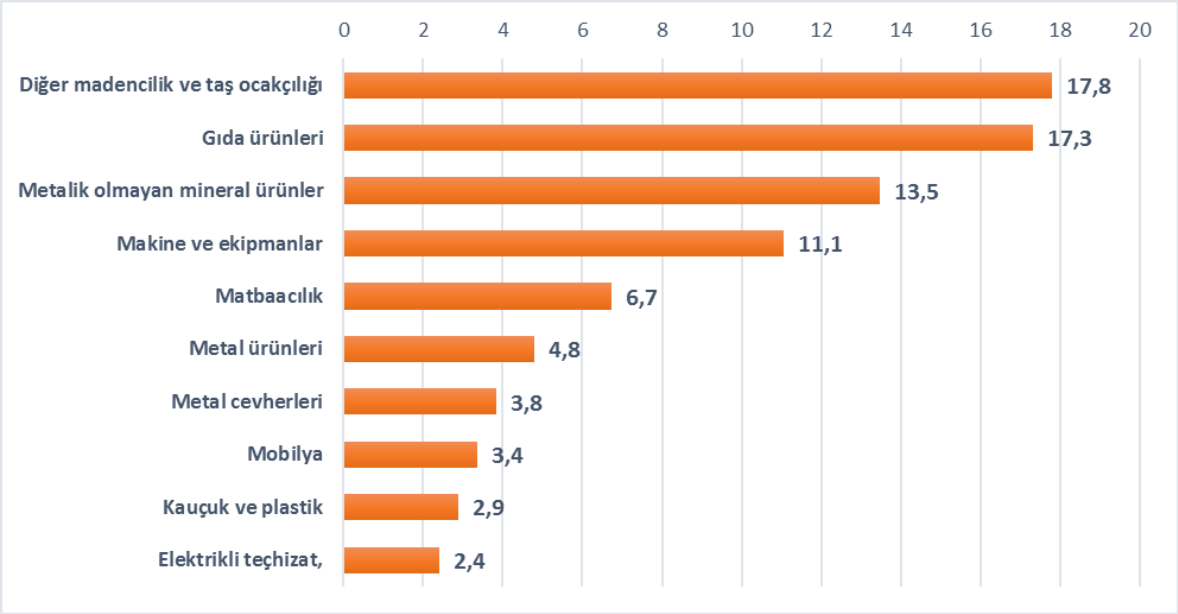

c. Çalışan Sayısı

Elazığ İlinde sanayi sektöründe istihdamda %20,95 ile Ana metal sektörü, %16,48 ile Metalik olmayan mineral ürünler sektörü, %11,76 ile Gıda ürünleri sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın %0,17'si Elazığ ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 29.1).

Tablo 29.1 Elazığ İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Ana metal	1190	20,95	4,29
Metalik olmayan mineral ürünler	936	16,48	5,98
Gıda ürünleri	668	11,76	12,75
Metal cevherleri	633	11,15	0,49
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	497	8,75	2,16
Elektrik,gaz,buhar	409	7,20	0,69
Mobilya	257	4,53	3,80
Makine ve ekipmanlar	189	3,33	6,71
Kauçuk ve plastik	155	2,73	6,16
Metal ürünleri	130	2,29	8,55
Genel Toplam	***5679***	-	***0,17***

Elazığ İlinde Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Büyük İşletme aşağıda sıralanmıştır:

- Eti Krom A.Ş.
- Denson Madencilik Turizm Nakliye Sanayi İç Ve Dış Ticaret Limited Şirketi
- Sycs İnşaat Çimento Mad. Turz. Eğt. Pet. Ürn. Su Ve Nak. San. Ve Tic.
- Elektirik Üretim A.Ş. Keban Hes İşletme Müdürlüğü
- Karaca İnşaat Madencilik Üretim Ve Pazarlama Sanayi Ticaret Aş

29.2. ELAZIĞ İLİNDE SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 29.2 Elazığ İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Elazığ	1	2	1

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

Elazığ ilinin ekonomik yapısı imalat, tarım ve hayvancılık, yer altı kaynakları, sanayi ve ticarete dayalıdır. Özellikle 1984'den itibaren sanayi, bölgesel kalkınma politikaları çerçevesinde uygulanan teşvik tedbirlerinin ve açılan Organize Sanayi Bölgesi (1987'de kurulmuş), Küçük Sanayi Siteleri ile sanayi ivme kazanmış ve gerçek anlamda büyük sanayi tesislerinin kurulması birkaç istisna dışında son 40 yıl içerisinde olmuştur. Bugün Elazığ'ın sosyal ve ekonomik hayatında tarım sektörü önemini korumakla birlikte; tarım ve ticari faaliyetler sonucunda elde edilen sermayenin kullanımı ile ağırlıklı olarak gıda, maden-taş ve toprak, demir ve demir dışı metal, mobilya ve orman ürünleri, plastik ile genel imalat sektörlerinde gözle görülür gelişmeler yaşanmaya başlamıştır.

27.3 ELAZIĞ İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Tablo 29.3 Sektör/Birimlere Göre Adana İlinde Yürütülen Teknolojik Dönüşüm Faaliyetleri

Faaliyet	Sektör/Birim	2016	2016 Yıl Sonu	Genel Toplam
TGB	Fırat Üniversitesi		1	1
Toplam TGB			1	1
	Faaliyet Toplamı		1	1

Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Elazığ İlinde 2016 yılında 4 faydalı model, 223 marka, 16 patent ve 5 dosyada 13 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 29.4 Elazığ İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı (%)	Toplam Türkiye Payı (%)
Faydalı Model Başvurusu	36	4	40	0,12	0,09
Marka Başvurusu	2.901	223	3.124	0,24	0,27
Patent Başvurusu[29]	98	16	114	0,25	0,25
Tasarım Başvurusu	70	13	83	0,03	0,02
Tasarım Dosya Sayısı	44	5	49	0,06	0,04
Genel Toplam	3.149	261	3.410	0,17	0,18

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

[29] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

29.4 ELAZIĞ İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 29.5 Elazığ İli KOSGEB Destekleri

<table>
<tr><th>Sıra</th><th colspan="2">Veri</th><th colspan="2">2016 Yılı</th><th colspan="2">İl Toplamı
(2012-2016 Yılları Arası)</th></tr>
<tr><td rowspan="3">1</td><td colspan="2">Toplam Destek Tutarı (TL)*</td><td colspan="2">4.141.380</td><td colspan="2">19.536.620</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td></tr>
<tr><td>1.095.000</td><td>220.000</td><td>1.195.000</td><td>235.115</td></tr>
<tr><td rowspan="7">2</td><td rowspan="7">Diğer Bilgiler</td><td>TEKMER / İŞBİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>İŞGEM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ</td><td colspan="4">Elazığ Organize Sanayi Bölge Müdürlüğü binası içerisinde bulunan KOSGEB Temsilciliği 2016 yılı itibariyle faaliyetlerine başlamıştır.</td></tr>
<tr><td>LABORATUVAR HİZMETLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında düzenlenen 27 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 2.871 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.</td></tr>
<tr><td>YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER</td><td colspan="4">COSME Programı kapsamında 2016 Mayıs ayında 372,026 € AB katkısı aktarılmış olup. Avrupa İşletmeler Ağı ile ilgili faaliyetlere başlanmıştır. İlk olarak 18-21.05.2016 tarihleri arasında Fransa/Limoges'te Newcomers eğitimi düzenlenmiş olup Konsorsiyumumuzdan programa 3 kişi ile katılım sağlamıştır. Konsorsiyum ortaklarımızın hepsinin yeni katılımcı olması açısından program büyük ölçüde fayda sağlamıştır. Yine 14-15.06.2016 tarihlerinde Belçika/Brüksel'de Finansa Erişim eğitimi düzenlenmiş olup programa katılım sağlamıştır. Bu eğitim de finansa erişim konusunda sıkıntı çeken KOBİ'lerimizi alternatif finans kaynaklarına yönlendirilmesi konusunda faydalı bir eğitim olmuştur. Bingöl ilinde düzenlenen bilgilendirme toplantısında AİA katılımcılara tanıtılmıştır.</td></tr>
</table>

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 29.6 Elazığ İli TÜBİTAK Destekleri

Veri		2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	2.295.425	38.437.268
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	915.194	6.153.338
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	369.909	5.569.616
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	195.519	896.825
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	0	0

* 2017 sabit fiyatlarıyla

29.5 ELAZIĞ İLİ TİCARET YAPISI

29.5.1 Elazığ İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektör %27,1 ile gıda ürünlerinin imalatı sektörü olmuştur. 1.275 çalışan sayısının ve 97 girişim sayısı ile çalışan ve girişim sayısının en fazla olduğu sektör gıda ürünlerinin imalatı sektörü olmuştur (Tablo 29.7).

Tablo 29.7 Elazığ İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar(İlk On Sektör)(%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Gıda ürünlerinin imalatı	1.275	97	27,1
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	1.190	94	25,5
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	571	55	15,5
Mobilya imalatı	686	55	10,2
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	201	33	3,6
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve	260	58	3,6
Giyim eşyalarının imalatı	62	9	3,6
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	107	14	2,5
Ana metal sanayii	154	12	1,9
Elektrikli teçhizat imalatı	109	16	1,3

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

29.5.2 Elazığ İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 29.4'te gösterilmiştir. Grafik 29.4'e göre 2016 yılında Elazığ ilinde ithalat 51.850.731 dolar, ihracat ise 252.862.021 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 304.712.752 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 29.4. Elazığ İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti(1000$)

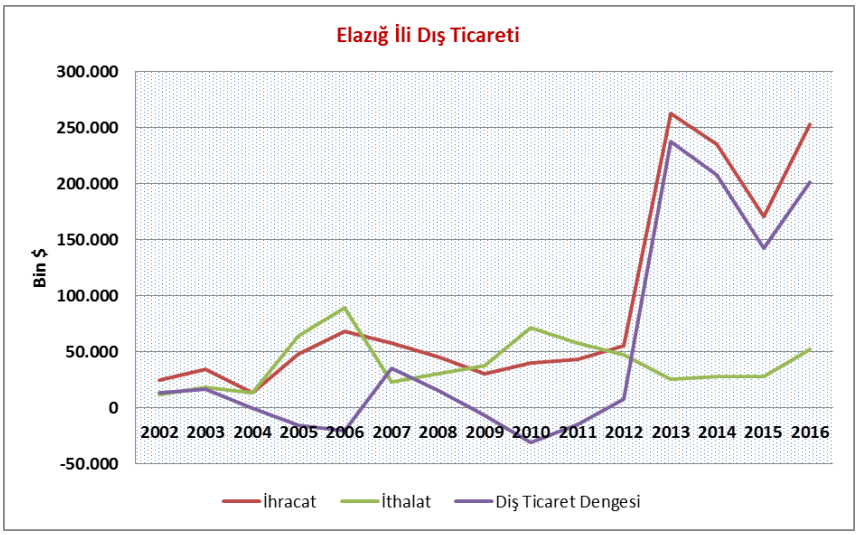

Kaynak: TÜİK

Elazığ ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %40,85 ile Çin olmak üzere, ABD, İsveç, Irak, Hollanda, İtalya, Hindistan, Gürcistan, Suudi Arabistan ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 29.5).

Grafik 29.5 Elazığ İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

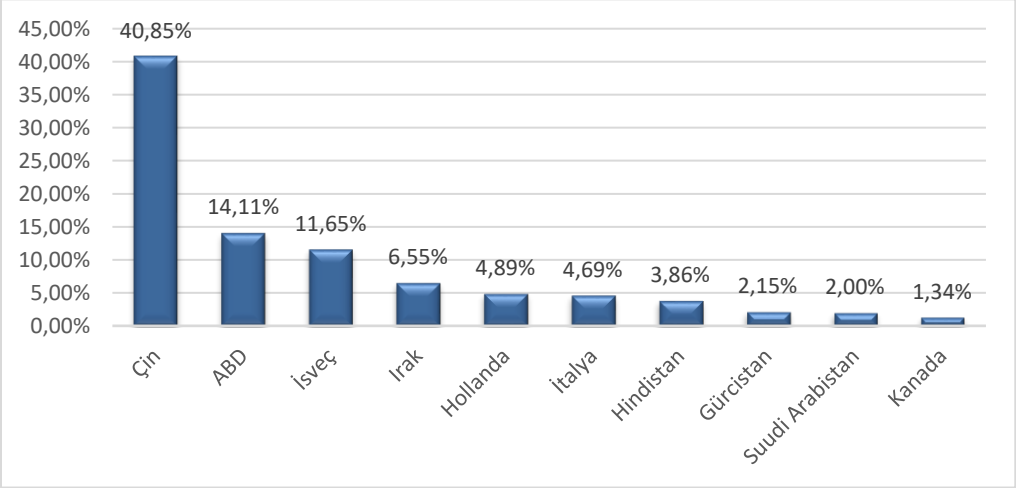

Kaynak: TÜİK

Elazığ ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %47,20 ile Malezya olmak üzere, Yumurtalık Serbest Bölgesi, Fransa, Rusya Federasyonu, Çin, Almanya ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 29.6).

Grafik 29.6 Elazığ İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

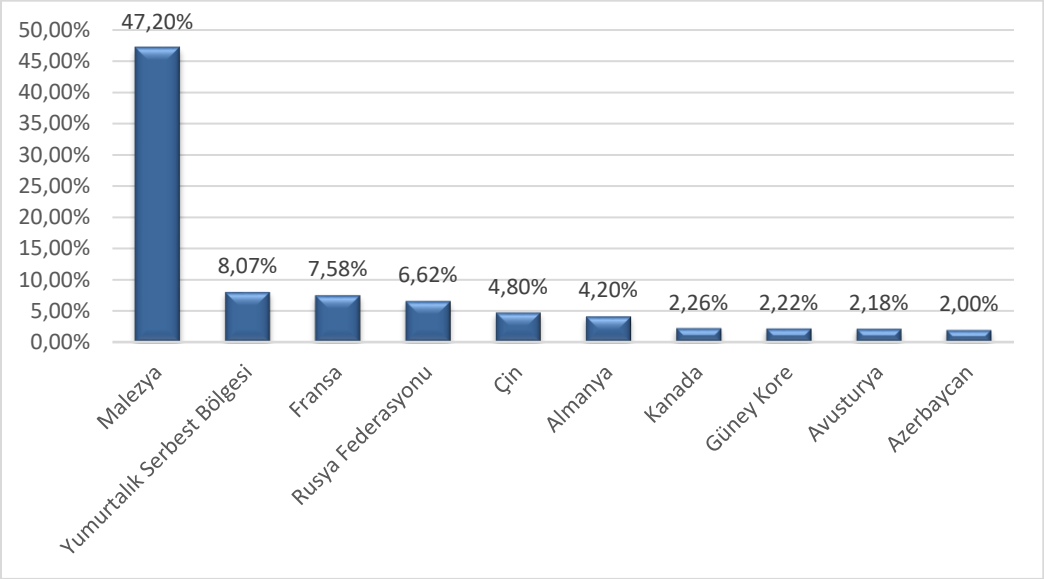

Kaynak: TÜİK

Elazığ ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının % 61,49'unu, il ithalatının da %93.99'unu oluşturmaktadır (Tablo 29.8).

Tablo 29.8 Kısımlara göre Elazığ ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri(1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	0	2	1	4	0	3
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	79.730	65.599	97.295	9		
Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler						1
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	410	58	72	661	1.266	3.110
İmalat Sanayi	154.798	104.881	155.495	26.997	26.840	48.737
Toplam	**234.939**	**170.540**	**252.862**	**27.671**	**28.106**	**51.851**

Kaynak: TÜİK

Elazığ ilinin ihracatının % 61,49'unu oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 29.9).

Tablo 29.9 2016 yılı Elazığ İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**155.495**
Ana metal sanayii	118.618
Gıda ürünlerinin imalatı	12.793
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	10.578
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman vb. malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	4.204
Mobilya imalatı	3.604
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	1.737
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	1.657
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	1.417
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	383
Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	197

Kaynak: TÜİK

Elazığ ilinin ithalatının %90.85'ini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 29.10).

Tablo 29.10 2016 yılı Elazığ İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**48.737**
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	24.905
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	9.926
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman vb. malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	3.388
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	2.804
Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	1.244
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	1.223
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	1.204
Diğer imalatlar	960
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	799
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	706

Kaynak: TÜİK

Elazığ ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %46,88 ile demir ve çelik ilk sıradadır (Tablo 29.11).

Tablo 29.11 2016 yılı Elazığ İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Demir ve çelik	118.535.864	46,88
Metal cevherleri, cüruf ve kül	79.946.642	31,62
Tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento	17.952.814	7,10
Etler ve yenilen sakatat	11.903.485	4,71
Taş, alçı, çimento, amyant, mika veya benzeri maddelerden eşya	9.972.269	3,94
Ağaç ve ahşap eşya, odun kömürü	4.209.073	1,66
Mobilyalar, yatak takımları, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar vb., prefabrik yapılar	3.659.330	1,45
Plastikler ve mamulleri	1.650.779	0,65
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	1.494.719	0,59
Yenilen çeşitli gıda müstahzarları (kahve hülasaları, çay hülasaları, mayalar, soslar, diyet mamaları, vb.)	812.638	0,32

Kaynak: TÜİK

Elazığ ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %48,54 ile elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı ilk sıradadır (Tablo 29.12).

Tablo 29.12 2016 yılı Elazığ İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	25.167.781	48,54
Plastikler ve mamulleri	8.941.821	17,25
Ağaç ve ahşap eşya, odun kömürü	4.073.330	7,86
Canlı hayvanlar	3.034.335	5,85
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	2.677.321	5,16
Ham postlar, deriler (kürkler hariç) ve köseleler	1.230.531	2,37
Kağıt ve karton, kağıt hamurundan, kağıttan veya kartondan eşya	1.223.264	2,36
Oyuncaklar, oyun ve spor malzemeleri, bunların aksam, parça ve aksesuarı	773.813	1,49
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	677.917	1,31
Demir veya çelikten eşya	659.499	1,27

Kaynak: TÜİK

29.6 İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

29.6.1 Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

Gıda sanayinde yapılabilecek yatırımlar

- Makarna, patates cipsi ve mısır çerezi,
- Bisküvi ve gofret,
- Domates salçası,
- Pekmez,
- Pastörize üzüm suyu,
- Kurutulmuş meyve ve sebze ile geleneksel ürünlerin(orcik, orcik şekeri,badem şekeri) üretimine yönelik tesisler.

Makine imalat sanayinde yapılabilecek yatırımlar

- Tekstil ve deri işleme makinaları imalatı tesisi,
- Shrink ambalaj ve çeşitli kaynak makinaları tesisi,
- Kriko esaslı sabit kaldırıcı cihazlar üretimi,
- Genel ve özel amaçlı makinalar yedek parça imalatı tesisi,
- Otomotiv parçaları üretim tesisi.
- Döküm İmalat tesisi.

Diğer sektörlerde yapılabilecek yatırımlar

- Tekstil sektörü,
- Beton kiremit imalatı tesisi,
- Su şişeleme tesisi,
- Sulama ekipmanları üretim tesisi,
- Kraft torba kağıdı üretim tesisi,
- Teneke kutu üretim tesisi,
- Cam mozaik üretim tesisi.

29.6.2 Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

Tarım sektöründe yapılabilecek yatırımlar

- Kayısı işleme tesisi,
- Renkli pamuk üretimi,
- Seracılık (sebze ve süs bitkileri),
- Ceviz, badem ve antep fıstığı yetiştiriciliği,
- Ayçiçeği ve mısır üretimi,
- Kültür mantarı, sertifikalı tohum üretimi,
- Şarap üretiminde kullanılan boğazkere ve öküzgözü üzüm üretimi.

Hayvancılık sektöründe yapılabilecek yatırımlar

- Su ürünleri ve işleme tesisi,
- Arıcılık ve bal üretimi,
- Tiftik keçisi yetiştiriciliği,
- Et ve süt besiciliği,
- Et ve yumurta tavukçuluğu,

Orman ürünleri konusunda yapılabilecek yatırımlar

- Meşe tohumundan elde edilen, çeşitli sanayi dallarında kullanılan, Mazı yetiştiriciliği,
- Kapari (gebere) bitkisi,
- Doğal olarak yetişen kekik ve adaçayı.

Madencilik sektöründe yapılabilecek yatırımlar

- Mermer sahası ve işleme tesisi,
- Mermer toz ve parçalarının değerlendirilmesine yönelik tesis,
- Söndürülmüş ve torbalanmış toz kireç üretim tesisi,
- Mermer toz ve parçalarının değerlendirildiği alanlar: seramik, plastik, çimento, gübre, kanatlı hayvan yemi, karma yem, boya, gazete kağıdı, ambalaj kağıdı ve sigara kağıdı.

29.7 SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. Şirketler çok ortaklı yapılanmaya özendirilmeli ve sermayelerini birleştirerek ekonomik alanda daha etkili olmaları sağlanmalı, bu tür şirketlere profesyonel işletmecilik eğitimleri ve danışmanlık hizmetleri verilmeli.
2. Üniversite-sanayi işbirliği konusunda; Fırat Üniversitesi tarafından, bilgi ve teknolojik gelişmelerin sanayi sektörüne aktarılması sağlanmalıdır.
3. Tarımı, tarıma dayalı sanayiyi ve tarım istihdamını geliştirmek için, tarım ürünlerinin yenilikçi yöntemlerle işlenip paketlenerek satışa sunulması sağlanmalıdır. Buna yönelik olarak, sanayi kuruluşlarının, tarım ve hayvancılıkla uğraşan köylerin yakınlarına kurulması için devlet teşviği sağlanmalıdır.
4. Elazığ'da ihracatçılar birliği şubesinin açılması ve sektörel dış ticaret şirketlerinin kurulması sağlanmalıdır.
5. Sanayi işletmelerinde, Ar-Ge ve yenilikçilik çalışmaları arttırılmalıdır. Kuruluşların işbirliği etkinliği, yeni oluşumların sayısı ile endüstriyel tasarım, faydalı model ve patent sayısının artırılmasına yönelik firmalara bilinç oluşturulması için gerekli eğitimler verilmelidir.
6. Girişimciliğe yönelik finansal kaynaklara ulaşımı kolaylaştırmak için teknik destek verilmesi (AB destekleri, TÜBİTAK destekleri, hibe programları gibi) ve markalaşmaya yönelik eğitim, danışmanlık ve tanıtım faaliyetlerinin yaygınlaştırılması gerekmektedir.
7. Kalkınmada öncelikli yörelerde uygulanmakta olan enerji indirimi desteğinin sürekli hale getirilmesi, yatırımcılara sağlanan teşviklerin kapsamının genişletilmeli ilin teşvik kapsamındaki 4 üncü bölgeden en az 5 inci bölgeye alınması gerekmektedir.
8. İlde çok amaçlı ve süreli fuarların kurulması ve sürekli hale getirilmesi gerekmektedir.

9. Devletimiz tarafından eyleme geçirilen cazibe merkezleri ile ilgili ilişmizde 200'e yakın yatırım talebi olmuştur. İlde kurulu bulunan OSB'mizde yeterli alan bulunmadığından dolayı ile ikinci OSB kurulması nile ilgili çalışmalar başlatılmıştır.

10. İmalat sektöründe çalışacak kalifiye eleman sayısı yetersiz olup, nitelikli işgücü ve istihdam sorununa çözüm olarak; mesleki ve teknik eğitim, il ihtiyaçlarına göre yeniden yapılandırılıp geliştirilerek iş gücü niteliğinin artırılmalıdır. Mesleki eğitim ve işveren entegrasyonu sağlanmalı; staj, uygulamalı eğitim, ortak uygulama merkezleri alanları ile istihdam garantili kursların sayısı arttırılmalıdır.

30. ERZİNCAN İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

30.1. ERZİNCAN İLİ SANAYİ YAPISI

Erzincan ilinde imalat sanayi genel itibari ile küçük işletmelere dayanmaktadır. Devlet katkısıyla yapılmış bulunan Erzincan Şeker Fabrikası ve bu kuruluş bünyesinde faaliyet gösteren Makina Fabrikası en fazla istihdam sağlayan büyük işletmelerdir. Orta büyüklükteki işletmeler ağırlıkla Organize Sanayi bölgesinde bulunmaktadır. Bölgedeki yatırımlar ve arsa tahsisleri son yıllarda hızlı bir şekilde artmıştır. 2017 yılı sonu itibariyle bölgede 64 adet işletme üretime geçmiş olup, bu işletmelerde 1.430 kişi istihdam edilmektedir. 9 adet işletme inşaat aşamasında olup, 35 adet yatırım için parsel tahsisi yapılmış olup, proje safhasındadır. OSB'de toplam yatırımcı sayısı 113 adet olup, tahsis edilen parsel sayısı ise 211 adettir. Üretim, inşaat ve proje aşamasında olan işletmelere göre doluluk oranı yüzde 57'dir. 2018 yılı sonuna kadar bölgenin doluluk oranı yüzde 100 ulaştırılması hedeflenmektedir.

Organize Sanayi Bölgesinde bulunan işletmeler ağırlıklı olarak orta büyüklükteki işletmelerdir. Bunların da büyük bir kısmı tarıma dayalı sanayidir. Bu sanayi kolunu OSB dışında kurulu bulunan un ve yem fabrikaları da desteklemektedir.

Şehrin ikinci sanayi kolu ise madenciliğe dayanmaktadır. Maden ocakları özellikle krom ve mermer olmak üzere perlit dahil büyük yer tutmaktadır. İliç ilçesinde altın madeni arama çalışmaları sona ermiş olup halen üretim gerçekleştirilmektedir. Bu işletmelere bağlı olarak zenginleştirme tesisleri, mermer işleme tesisleri ve perlit ana ham maddeli kiremit ve yalıtım malzemeleri işletmeleri, çimento işletmesi ile briket imalathaneleri mevcuttur.

Ayrıca gıda, meyve suyu konsantresi, mobilya, orman ürünleri, beton elemanları, kanatlı yemi, çelik mutfak gereçleri, plastik piknik gereçleri, plastik eşya, plastik poşet, PVC damlama ve plastik boru, konfeksiyon, ray bağlantı elemanları, ısı yalıtım ve ısıcam ürünleri, çelik endüstriyel imalat, tel ürünleri ve ferforje, yazılım firması, atık oto lastiği dönüşümü ve atık kağıt dönüşüm işletmeleri bulunmaktadır.

İlde üretilenler şehrin ihtiyaçları ile birlikte yurt genelinde de pazarlamaya sunulmaktadır. Maden üretimleri (krom, mermer) ihracata yöneliktir. Diğer işletmeler ise gıda, ağaç, cam, toprak, metal ve kimya işkolunda faaliyet göstermektedirler.

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

30.1.1. Erzincan İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Erzincan ili Doğu Anadolu Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 30.1).

Doğu Anadolu Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Erzincan ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %11,6'lık oran ile bölgede üçüncü sırada yer almaktadır.

Grafik 30.1 Doğu Anadolu Bölgesinde Yer Alan İllere Göre Sanayi İşletmelerinin Dağılımı (%)

a. Ölçek Dağılımı

Erzincan ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, % 74,9'u Mikro, %21,6'sı Küçük, %2,8'i Orta ve %0,7'si Büyük Ölçekli işletmelerdir (Grafik 30.2).

Grafik 30.2 Erzincan İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

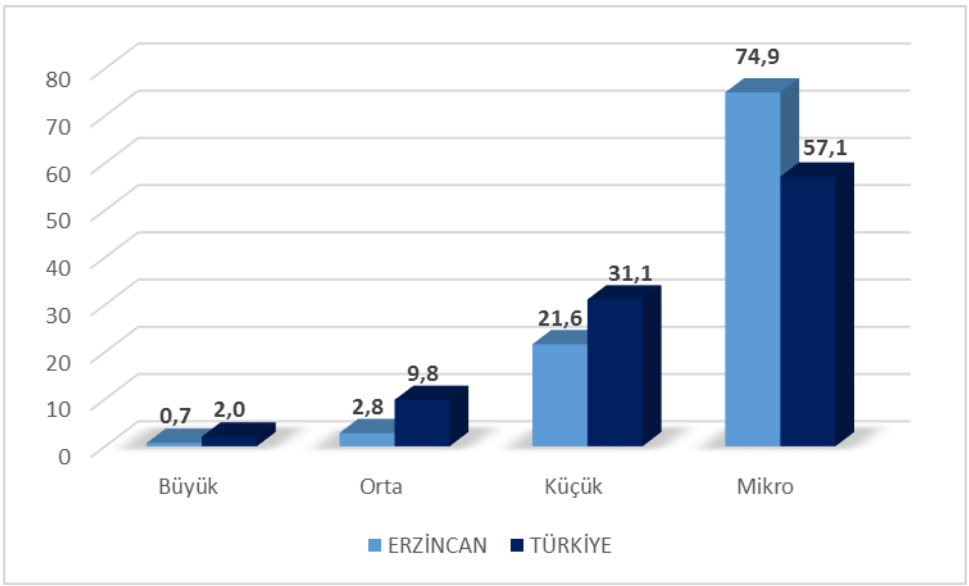

b. Sektörel Dağılım

Erzincan ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %25,3 ile Gıda ürünleri, ikinci sırada %14,5 ile Ağaç ve mantar ürünleri ve üçüncü sırada ise %12,3 ile Mobilya sektörü yer almaktadır (Grafik 30.3).

Grafik 30.3 Erzincan İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

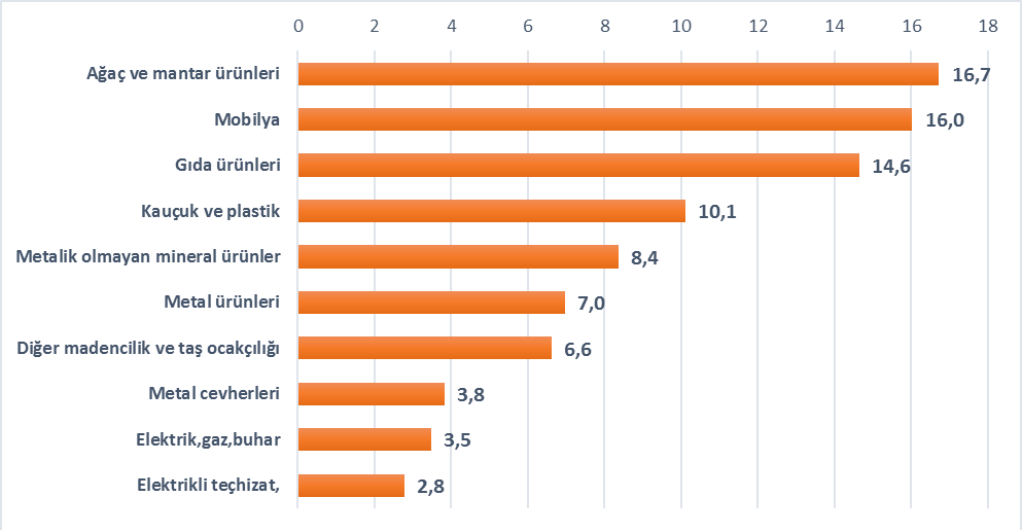

c. Çalışan Sayısı

Erzincan İlinde sanayi sektöründe istihdamda %20,27 ile Metal cevherleri sektörü, %15,07 ile Ana metal sektörü, %14,65 ile Gıda ürünleri sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın %0,1'i Erzincan ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 30.1).

Tablo 30.1 Erzincan İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Metal cevherleri	635	20,27	0,49
Ana metal	472	15,07	4,29
Gıda ürünleri	459	14,65	12,75
Metalik olmayan mineral ürünler	433	13,82	5,98
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	273	8,71	2,16
Elektrik,gaz,buhar	173	5,52	0,69
Kauçuk ve plastik	91	2,90	6,16
Metal ürünleri	82	2,62	8,55
Kimyasal ürünler	76	2,43	3,45
Ağaç ve mantar ürünleri	63	2,01	1,66
Genel Toplam	***3133***	-	***0,10***

Erzincan İlinde Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Büyük İşletme aşağıda sıralanmıştır:

- Çiftay İnşaat Taahhüt Ve Ticaret A.Ş.
- Anagold Madencilik Sanayi Ve Ticaret İliç İşletmesi
- Et Ve Süt Kurumu Genel Müdürlüğü Erzincan Tavuk Kombinası Müdürlüğü
- Polimatik Temizleme Sanayi Ve Ticaret
- Kızılırmak İnşaat Ticaret Ve Sanayi A.Ş. (İliç Tesisleri)

30.2. ERZİNCAN İLİNDE SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 30.2 Erzincan İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Sanayi Sitesi Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Sitesi Proje Sayısı
Erzincan	-		1	1	

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

OSB'de toplam yatırımcı sayısı 113 adet olup, tahsis edilen parsel sayısı ise 211 adettir. Üretim, inşaat ve proje aşamasında olan işletmelere göre doluluk oranı yüzde 57'dir. 2018 yılı sonuna kadar bölgenin doluluk oranı yüzde 100 ulaştırılması hedeflenmektedir.

Organize Sanayi Bölgesinde bulunan işletmeler ağırlıklı olarak orta büyüklükteki işletmelerdir. Bunların da büyük bir kısmı tarıma dayalı sanayidir. Bu sanayi kolunu OSB dışında kurulu bulunan un ve yem fabrikaları da desteklemektedir.

30.2.1. Erzincan Organize Sanayi Bölgelesi

Erzincan'da 7 adet organize sanayi bölgesi (OSB) olup, Erzincan I. (Umurlu), ASTİM, Çine, Nazilli, Ortaklar ve Söke OSB hizmete sunulmuş, Buharkent OSB ise henüz imar planı onaylanmamıştır.

2016 yıl sonu itibariyle Erzincan I., Astim, Nazilli, Söke, Çine ve Ortaklar OSB'de toplam 199 adet fabrika faaliyet göstermekte olup 8377 kişiye istihdam sağlanmıştır. Faaliyete bulunan fabrikaların yaklaşık %15.6 si OSB'lerde faaliyet göstermektedir.

30.2.1.1. Erzincan Organize Sanayi Bölgesi

Erzincan Organize Sanayi Bölgesi

- 2001 yılında tamamlanmıştır.
- Üretime geçen parsellerde 1.430 kişi istihdam edilmektedir.(1260 Bay-170 Bayan)
- Ağırlıklı sektör grubu; gıda, orman ürünleri ve petrokimya sanayidir.
- Doluluk oranı % 55,00 (Üretim+İnşaat+Proje)

Tablo 30.3 Erzincan OSB

Alan dağılımı	Parsel Sayısı	M2	%
Sanayi Parselleri	211	3.097.547,63	82,90
Yönetim Merkezi	1	38.556,89	1,04
Eğitim ve Sosyal Tesisler	6	24.084,12	0,65
Arıtma Tesisi	1	43.262,29	1,16
Çarşı Grubu Yönetim Grubu Dogalgaz alanı	3 1	7.000,19 1461.556	0,19 0,35
Yeşil Alan	1	14.999,54	0,40
Park ve Spor Tesisleri	5	100.006,22	2,69
Enerji Dağıtım Merkezi	1	41.340,00	1,11
Su Deposu	1	20.000,00	0,54
Trafo Binaları ve Arsası		12.754,63	0,34
Yollar		342.796,60	8,99
TOPLAM	**235**	**3.720.113,55**	**100,00**

Kaynak: www.erzincanosb.com

30.2.2. Erzincan İlindeki Sanayi Siteleri

Erzincan ilinde 542 işyerlik 3 adet Küçük Sanayi Sitesi hizmete sunulmuştur. Bu projeler için Bakanlığımızca kullandırılan kredi 2015 yılı fiyatlarıyla 24.064.558.-TL'ye karşılık gelmektedir.

Tablo 30.4 Erzincan İlinde Faaliyet Gösteren Küçük Sanayi Siteleri

SIRA NO	Küçük Sanayi Sitesi Adı	İşyeri Sayısı	Dolu İşyeri Sayısı	Boş İşyeri Sayısı	Doluluk Oranı (%)
1	Erzincan Merkez (Marangozlar) KSS	74	70	4	95
2	Erzincan İmalatçılar KSS	426	400	26	94
3	Erzincan Üzümlü KSS	25	4	21	16
4	Erzincan Refahiye KSS	42	32	10	76
TOPLAM		**567**	**506**	**61**	**281**

Kaynak: Erzincan Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü

30.3 ERZİNCAN İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Erzincan İlinde 2016 yılında 1 faydalı model, 71 marka, 4 patent ve 1 dosyada 12 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 30.5 Erzincan İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı (%)	Toplam Türkiye Payı (%)
Faydalı Model Başvurusu	12	1	13	0,03	0,03
Marka Başvurusu	895	71	966	0,08	0,08
Patent Başvurusu[30]	6	4	10	0,06	0,02
Tasarım Başvurusu	15	12	27	0,03	0,01
Tasarım Dosya Sayısı	8	1	9	0,01	0,01
Genel Toplam	936	89	1.025	0,06	0,05

[30] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

30.4 ERZİNCAN İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 30.6 Erzincan İli KOSGEB Destekleri

<table>
<tr><th>Sıra</th><th colspan="2">Veri</th><th colspan="2">2016 Yılı</th><th colspan="2">İl Toplamı
(2012-2016 Yılları Arası)</th></tr>
<tr><td rowspan="3">1</td><td colspan="2">Toplam Destek Tutarı (TL)*</td><td colspan="2">2.579.419</td><td colspan="2">6.827.156</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td></tr>
<tr><td>0</td><td>0</td><td>100.000</td><td>15.115</td></tr>
<tr><td rowspan="6">2</td><td rowspan="6">Diğer Bilgiler</td><td>TEKMER / İŞBİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>İŞGEM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>LABORATUVAR HİZMETLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında düzenlenen 53 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 2.290 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.</td></tr>
<tr><td>YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında KOSGEB’in sunduğu hizmet ve destekleri tanıtmak amacıyla 20 adet etkinlik yapılmıştır. KOSGEB Desteklerinin tanıtımına yönelik olarak, ayrıca işletme ziyaretleri de yapılmaktadır.</td></tr>
<tr><td>DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER</td><td colspan="4">Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı koordinasyonunda İl’de oluşturulan KÜSİ çalışma grubu kapsamında gerçekleştirilen faaliyetlerde görev alınmıştır.</td></tr>
</table>

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 30.7 Erzincan İli TÜBİTAK Destekleri

	Veri	2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	19.286	1.094.619
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	56.784	263.927
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	217.182	1.170.220
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	138.904	516.797
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	0	0

* 2017 sabit fiyatlarıyla

30.5 ERZİNCAN İLİ TİCARET YAPISI

Erzincan ilinde ticari faaliyetler merkez ilçede yoğunlaşmıştır. Ticaretin önemli bir bölümünü tarım ve hayvancılık ürünleri oluşturmaktadır.
Erzincan ilinden diğer illere; meyve, sebze, kuru bakliyat, et ve süt ürünleri, bal, un, tulum peyniri, şeker, turşu, karma yem, meyve suyu konsantresi, mobilya, orman ürünleri, çelik mutfak gereçleri, perlit kiremit ve yapı elemanları, altın, örgü tel sistemleri, el yapımı bakır işlemesi, halı, tuğla, mermer, krom cevheri, çimento, kanatlı yemi, çelik mutfak gereçleri, plastik piknik gereçleri, plastik eşya, plastik poşet, PVC damlama ve plastik boru, konfeksiyon, ray bağlantı elemanları, ısı yalıtım ve ısıcam ürünleri, çelik endüstriyel imalat, pazarlanmaktadır.

30.5.1 Erzincan İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan ilk üç sektör %39,2 ile gıda ürünlerinin imalatı, %39,1 ile diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı ve %7,2 ile kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı olmuştur. Çalışan sayısının ve girişim sayısının en fazla olduğu sektör gıda ürünlerinin imalatı sektörü olmuştur (Tablo30.8).

Tablo 30.8 Erzincan İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar(İlk On Sektör) (%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Gıda ürünlerinin imalatı	448	59	39,2
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	400	32	39,1
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	91	15	7,2
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	55	21	4,3
Ana metal sanayii	11	4	2,0
Mobilya imalatı	22	10	1,6
Diğer imalatlar	6	9	1,6
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	9	10	1,5
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	23	3	1,2
Giyim eşyalarının imalatı	8	5	0,8

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

30.5.2 Erzincan İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 30.4'te gösterilmiştir. Grafik 30.4'e göre 2016 yılında Erzincan ilinde ithalat 6.949.342 dolar, ihracat ise 9.218.847 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 16.168.189 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 30.4. Erzincan İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti(1000$)

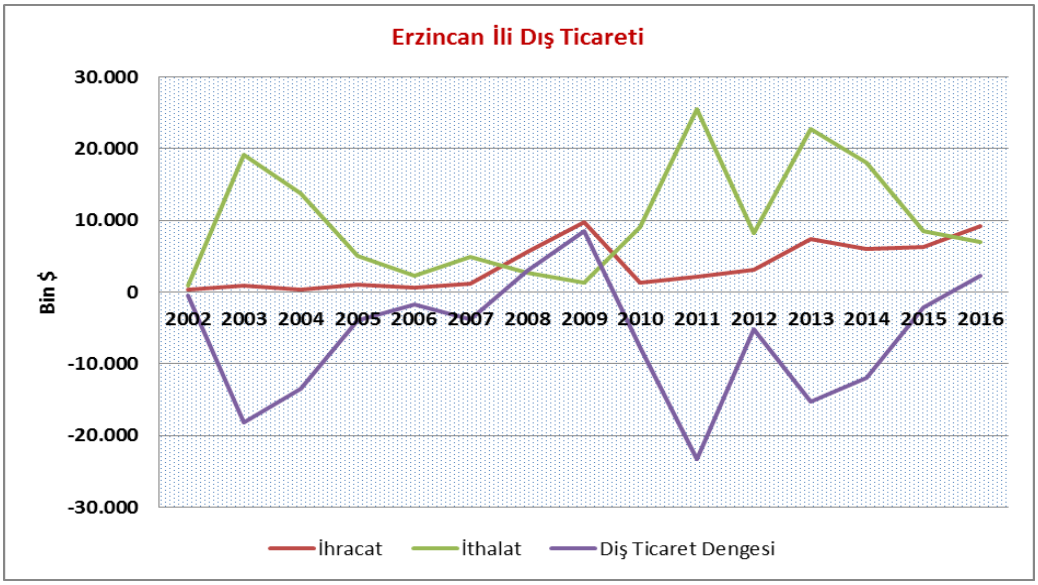

Kaynak: TÜİK

Erzincan ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %31,66 ile ABD ve ikinci sırada %31,54 ile Hollanda olmak üzere, Irak, Japonya, Fransa, İtalya, Yunanistan, Güney Kore, Hindistan ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik30.5).

Grafik 30.5 Erzincan İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

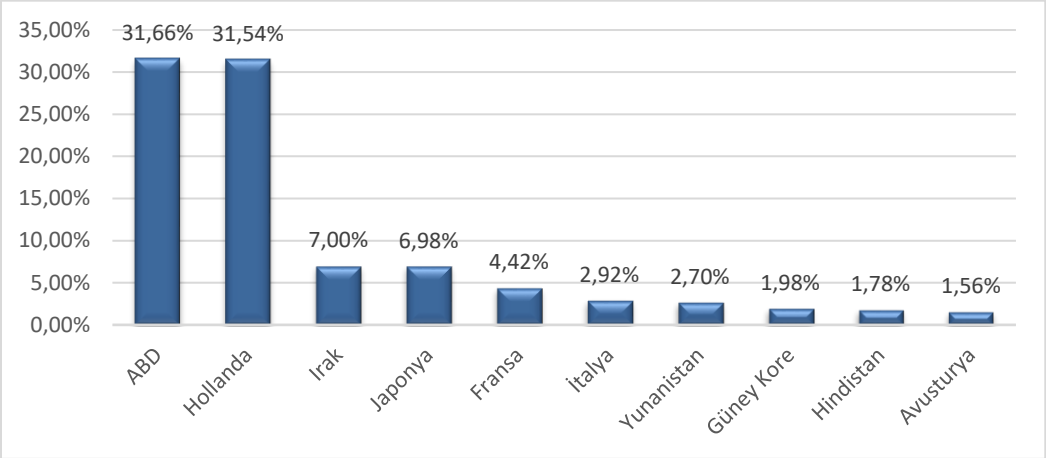

Kaynak: TÜİK

Erzincan ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %59,11 ile Almanya olmak üzere, Çin, İtalya, Hindistan, İspanya, Çek Cumhuriyeti, Hollanda, BAE ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 30.6).

Grafik30.6 Erzincan İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

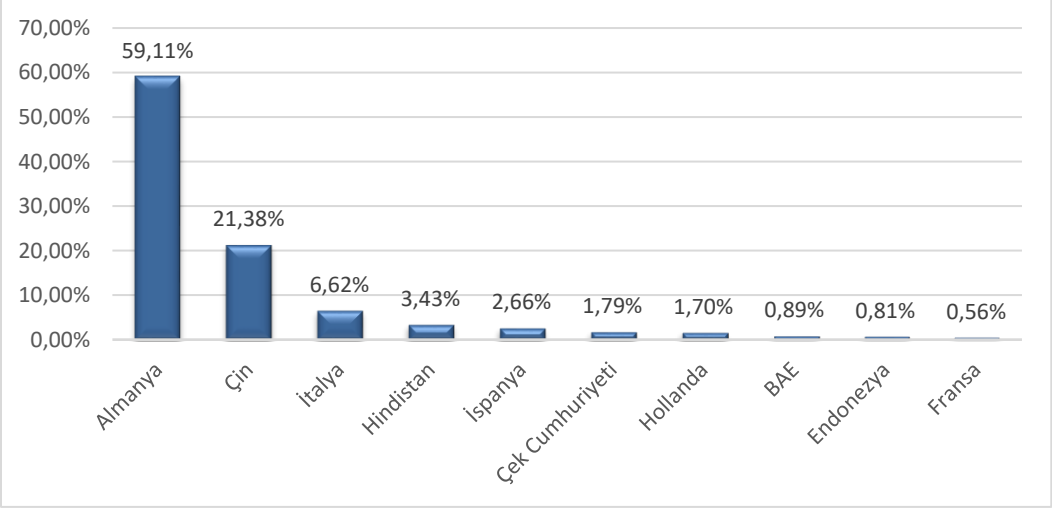

Kaynak: TÜİK

Erzincan ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %96,34'ünü, il ithalatının da %85,46'sını oluşturmaktadır (Tablo 30.9).

Tablo 30.9 Kısımlara göre Erzincan ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri(1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	2					62
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	254	218	333		0	
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri				80		
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık			3	1.083	1.370	948
İmalat Sanayi	5.805	6.033	8.882	16.879	7.107	5.939
Toplam	**6.062**	**6.251**	**9.219**	**18.043**	**8.477**	**6.949**

Kaynak: TÜİK

Erzincan ilinin ihracatının %96,34'ünü oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 30.10).

Tablo 30.10. 2016 yılı Erzincan İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**8.882**
Gıda ürünlerinin imalatı	8.805
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	46
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	21
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	10
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	0
Tekstil ürünlerinin imalatı	0
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	0

Kaynak: TÜİK

Erzincan ilinin ithalatının %85,46'sını oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo30.11).

Tablo 30.11 2016 Yılı Erzincan İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**5.939**
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	2.786
Ana metal sanayii	1.073
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	672
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	563
Elektrikli teçhizat imalatı	473
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	109
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	90
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	63
Diğer imalatlar	41
Gıda ürünlerinin imalatı	39

Kaynak: TÜİK

Erzincan ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %88,37 ile sebzeler, meyveler, sert kabuklu meyveler ve bitkilerin diğer kısımlarından elde edilen müstahzarlar ilk sıradadır (Tablo 30.12).

Tablo 30.12 2016 yılı Erzincan İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Sebzeler, meyveler, sert kabuklu meyveler ve bitkilerin diğer kısımlarından elde edilen müstahzarlar	8.147.156	88,37
Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni	645.891	7,01
Tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento	231.917	2,52
Metal cevherleri, cüruf ve kül	101.283	1,10
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	57.667	0,63
Debagatte ve boyacılıkta kullanılan hülasalar, tanenler, boyalar, pigmentler, vb, vernikler, vb, macunlar, mürekkepler	9.755	0,11
Hububat	7.014	0,08
Demir veya çelikten eşya	6.204	0,07
Hububat, un, nişasta veya süt müstahzarları, pastacılık ürünleri	4.631	0,05
Yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular	3.219	0,03

Kaynak: TÜİK

Erzincan ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %26,35 ile plastik ve mamulleri ilk sıradadır (Tablo 30.13).

Tablo 30.13 2016 yılı Erzincan İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Plastikler ve mamulleri	1.831.092	26,35
Demir veya çelikten eşya	1.135.552	16,34
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	1.109.464	15,97
Kauçuk ve kauçuktan eşya	958.445	13,79
Canlı hayvanlar	948.186	13,64
Demir ve çelik	446.495	6,42
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	132.200	1,90
Basılı kitaplar, gazeteler, resimler ve baskı sanayiinin diğer mamulleri, el ve makina yazısı metinler ve planlar	62.017	0,89
Muhtelif kimyasal maddeler (biodizel, yangın söndürme maddeleri, dezenfektanlar, haşarat öldürücüler, vb.)	57.508	0,83
Oyuncaklar, oyun ve spor malzemeleri, bunların aksam, parça ve aksesuarı	49.474	0,71

Kaynak: TÜİK

30.6 İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

Erzincan ilinde, günümüzde toplam 43 adet kamu ve özel sektör sanayi tesisi ile küçük çapta üretim yapan atölyeler bulunmaktadır.

Erzincan'da sanayi sektöründeki işletmelerin büyük çoğunluğu küçük ölçekli işletmelerden oluşmakta ve % 10 ile % 50 kapasitede çalışmaktadırlar. 2006 yılı için illerde öne çıkan Sanayi Sektörleri Raporu'na göre; sosyoekonomik gelişmişlik endeksi sıralamasında 58. sırada yer alan Erzincan, Türkiye'nin az gelişmiş illerinden biri olarak açıklanmıştır. Alt sektörler itibariyle unlu mamuller ve öğütülmüş tahıl ürünleri sektörlerinin dışında hayvancılığa bağlı olarak, 'Çiftlik hayvanları için hazır yem imalatı' ve 'Süthane işletmecili ve peynir üretimi' sektörleri önemli bir konuma sahip olup, madencilik ve taşocaklığı ön planda yerini almaktadır.

"Sektördeki verimlilik Türkiye ortalamasının oldukça üstündedir. 'Kum ve çakıl ocaklığı', 'Tuz üretimi', 'Uranyum ve toryum cevherleri hariç, demir içermeyen metal cevherlerin madenciliği', gelişmiş önemli alt sektörlerdir. Bitkisel üretim; ihracat göstergelerinde ve tercihlerde öne çıkan diğer bir sektör olmuştur. Erzincan önemli sebzecilik merkezidir. Erzincan'ın bir mikro klima alanı olması özelliği ile sebze fidesi üretiminin yapılmasını mümkün kılmaktadır. Hayvancılık; ihracat sektörlerinde ve İl Sanayi ve Ticaret Odalarının tercihlerinde öne çıkmıştır. Tarım ve hayvancılık, gıda ürünleri ve içecek imalatı, madencilik ve turizm öne çıkmıştır. Yabancı sermaye yatırımı sadece madencilikte gerçekleşmiştir. Erzincan'ın ekonomisin büyük ölçüde tarıma dayalı olmasına karşı

erozyon tehlikesi, tarım sektörü açısından olduğu kadar tarım ve hayvancılığa dayalı gıda sektörünü de etkilemektedir."

30.7 SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. Teşvik Kanunu çerçevesinde yapılan yatırımların iller arasındaki dengesiz dağılımı, bu kanunun istenilen amaca ulaşmadığını açıkça göstermektedir. İllerin konumu ve gerçek ekonomik durumlarının dikkate alınması

   Çözüm Önerisi: 2012 yılında yürürlüğe giren Yeni Teşvik sistemi Erzincan açısından olumsuz etkilere sahiptir.

   Teşvik bölgesinde yükseltilmesi rekabet gücünün zayıflamasına neden olmuştur. Öyle ki yıllık olarak teşvik belgesi sayısı 10'a kadar düşmüş olup yatırımlarda ilin cazibesinin azaldığı görülmüştür.

   Erzincan 4. Teşvik bölgesi, Erzincan Organize Sanayi Bölgesi ise 5. Teşvik bölgesi kapsamındadır. Düzce ile aynı teşvik bölgesi kapsamında yer alması nedeniyle yatırımcı Erzincan'ı tercih etmemektedir. Erzincan'ın dezavantajları dikkate alınarak teşvik süreleri ve istifade yüzdeleri Doğu Anadolu'ya özel bir şekilde ayrıcalıklı olarak yeniden düzenlenmelidir. Erzincan'ın 5. Veya 6. Teşvik bölgesi kapsamına alınması gerekmektedir.

2. Erzincan Şeker Fabrikası'nın satılması

   Çözüm Önerisi: Erzincan'da faaliyetini yürütmekte olan Şeker Fabrikası yaklaşık 35.000 çiftçinin geçim kaynağıdır. Çiftçilerimiz harcamalarıyla il ekonomisine yaklaşık olarak 25 milyon TL'lik katkı sağlamaktadırlar. Şeker fabrikamız olmazsa olmazlarımız arasında olup, fabrikamızın kapatılması çiftçilerimizin ilden göç etmeleri demektir. Halihazırda nitelikli göre verip niteliksiz göç olan ilin geleceğe daha emin adımlarla bakabilmesi ve çiftçisini koruması için Erzincan'ın değerlerinden birini kaybetmek istemiyoruz.

3. Organize Sanayi Bölgesi'ne Yatırımcı Çekilebilmesi

   Çözüm Önerisi: Erzincan ili Kalkınmada Öncelikli Yöre kapsamında olması nedeniyle, OSBlerin yapımı için kullandırılan kredinin faiz oranı yıllık %1'dir. Kredinin vadesi; kredinin kullandırıldığı tarihten itibaren 5 yılı ödemesiz olmak üzere, toplam 15 yıldır. Erzincan ilinde 1 adet sicil almış OSB bulunmakta olup, doluluk oranı %29'dur.

   Mevzuatlar gereği en az 10 kişilik istihdam sağlanması ve üretime geçilmesi halinde tahsisi yapılmamış parsellerin;

   Erzincan Organize Sanayi Bölgesinde ağırlıklı sektör grubu; gıda, orman ürünleri ve plastik sanayidir Altapı anlamında herhangi bir eksiği bulunmayan OSB yatırımcılar tarafından ilgi görmemektedir. Bunun temel kaynağı yine teşvik sisteminde bölge ayrımından kaynaklanan ve daha iyi durumda bulunan illerle aynı bölge kurallarına tabi olmamızdır. Bu adaletsiz gruplandırmanın yeniden gözden geçirilmesi Doğu illerindeki ticaretin ve üretimin canlandırılması gerekmektedir.

4. Hayvan Sayısında azalma ve hayvansal üretimdeki göreceli düşüş, Erzincan'ın gelir seviyesini düşürürken, kırsal alanlardan kent ve ilçe merkezleri başta olmak üzere başka bölgelere göçü de hızlandırmaktadır.
   Çözüm Önerisi: Erzincan hem büyükbaş hem de küçükbaş süt hayvancılığı için çok önemli bir merkez olup, Türkiye genelinde de en iyi bilinen markası tulum peyniridir. Erzincan genelinde süt üretimi özel teşvik uygulamaları ile güçlendirilmelidir. Bu teşvikler:
   - Sermaye desteği sağlanması: Ziraat Bankası'ndan uzun vadeli faizsiz kredi sağlanması, profesyonel süt üretim çiftliklerinin özendirilmesi. TKDK desteklerinin doğrudan yatırımın yanında, faiz desteği olarak uygulanmasının sağlanması.
   - Üretime doğrudan teşvik primlerinin daha yaygın ve etkin hale getirilmesi. Şu anda 50TL/Ton olan süt desteğinin en az 250TL/Ton düzeyine çıkarılması,
   - Buzağı ve ana sığır desteğinin artırılması.
5. Madencilik Yatırımlarının yetersizliği
   Çözüm Önerisi: Erzincan krom ve demir açısından önemli bir potansiyele sahiptir. İldeki toplam görünür krom rezervi 23.769.000 tondur, ayrıca MTA tarafından manyezit ve mangan yönüyle detaylı incelenmiş ve önemli zuhurlar tespit edilmiştir. Çayırlı ilçesinde yer alan sedimanter manyezit yatağında yaklaşık 5 milyon ton manyezit rezervi tespit edilmiştir. Söz konusu bu madenlerin değerlendirilmesine yönelik sektördeki ruhsatlandırma ve izin bürokrasisinin fazlalığı nedeniyle yatırımcılar tercih etmemektedirler. Bu doğrultuda önemli rezervi bulunan bu madenlerin işletilebilmesi için Erzincan'a ve/veya bölgeye özgü ruhsatlandırma ve izin konularında kolaylıkların sağlanması gerekmektedir.

6. Ergan Dağı Kayak Merkezine yeterli yatırımın yapılmaması, günübirlik ve konaklama tesisinin olmayışı, gelen turist sayısını olumsuz etkilemekte ve 50 milyon-TL tutarında yapılan tesis etkin kullanılamamaktadır.
   Çözüm Önerisi: Erzincan Ergan Kayak Merkezi'ne kamu kaynağıyla 50 milyon-TL'lik bir yatırımla yalnızca pist ve telesiyej yapılabilmiştir. Tam olarak işleyebilmesi önemli bir destinasyon merkezi olabilmesi için konaklama tesislerine ihtiyaç bulunmaktadır. Yaklaşık 600-700 milyon –TL yatırım gerektiren böylesine önemli bir tesisin eksikleriyle uzun ömürlü olmayacağı düşünülmektedir. Öncelikli olarak Gençlik ve Spor Bakanlığı aracılığıyla sporcu eğitim merkezi, sporcu kampları v.b. kurulmasıyla, konaklama ihtiyacının kamu yatırımlarının öncülüğünde gerçekleşmesi gerekmektedir. Bu sayede gelen turistler en azından konaklama fırsatı bulacak ve özel sektörün konaklama ihtiyacına cevap vermesine katkı sağlayacaktır.

7. Güneş Enerji Santralleri (GES), güneş radyasyon değerleri ve güneşli gün sayısı açısından Erzincan önemli avantajlara sahiptir. Arazilerin çoğu mera vasfında olduğundan santral için yeterli alanın bulunmaması

Çözüm Önerisi: GES yatırımları yapılacak arazilerin tespiti ve tahsisi hususlarında ciddi bürokratik engeller yaşanmıştır. BU kapsamda önleyici tedbir olarak uygun hazine arazilerinin tespiti yapılarak tahsisinin kolaylaştırılması sağlanmalıdır. lMW'hk bir GES yaklaşık olarak 1 Milyon Euro'ya mal edilmekte olup böyle bir yatırımın başta üreticilerimizin karlılığını artırmak olmak üzere kamu giderlerinin düşürülmesi amacıyla da düşünülmelidir. OSB ihtiyaçları, kent aydınlatmaları ve kamu kurum kuruluşları elektrik bedellerini düşürmek amacıyla bu yatırımlar teşvik edilmelidir. Hatta inşaat sektörü müteahhitlerin bu yatırımları binalarında kullanmaları halinde avantajları dile getirilmelidir.

31. ERZURUM İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

31.1. ERZURUM İLİ SANAYİ YAPISI

Erzurum ili ekonomisi, tarım, hizmet ve inşaat sektörlerine bağlıdır. İlde imalat sanayi yeterince gelişmemiş ve henüz istenen düzeye ulaşmamıştır. Bunun başlıca nedeni, imalat sanayi sektörünü tetikleyecek sektörlerin katma değerlerinin sanayi yatırımlarına yönlendirilememesidir.

Gıda sanayi ağırlıklı bir imalat sanayi yapısı olan ilde; kimya, metal, tekstil ve toprak ürünleri öncü sektörler olarak görülmektedir.

İlde yer alan başlıca imalat sanayi sektörleri şunlardır:

- Plastik ve kauçuk ürünleri imalatı (PVC doğrama, PVC boru, plastik şişe, damacana, plastik torba, çuval vb. üreten işletmeler),
- Makine ve teçhizatı hariç; fabrikasyon metal ürünleri imalatı (demir doğrama, çelik kapı, kalorifer ve buhar kazanı, güneş kolektörü, doğalgaz bacası, teneke kutu, çivi vb. üreten işletmeler),
- Gıda ürünleri ve içecek imalatı (peynir, yağ, yoğurt, hazır su, et ve et ürünleri işletmeleri),
- Tekstil ürünleri imalatı (giyim eşyası dışındaki hazır tekstil ürünleri ve çorap üreten işletmeler),
- Metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı (ısıcam, çimento, hazır beton, kiremit, briket, tuğla, karo, parke taşı, kaldırım taşı, büz, mermer vb. üreten işletmeler),
- Basım ve yayım; plak, kaset ve benzeri kayıtlı medyanın çoğaltılması (matbaacılık faaliyetinde bulunan işletmeler),
- Kimyasal madde ve ürünlerin imalatı (boya, sabun, deterjan ve diğer temizlik ürünlerini üreten işletmeler),
- Motorlu kara taşıtı, römork ve yarı römork imalatı (motorlu kara taşıtları için kasa, römork ve yarı römork üretimi yapan işletmeler),
- Ana metal sanayi (metal döküm üzerine üretim yapan işletmeler),
- Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat imalatı (soba, mangal, semaver vb. üretimi yapan işletmeler).

Sanayi sektöründe faaliyet gösteren işletmeler, başta tarım ve hayvancılık olmak üzere ilin doğal kaynak potansiyelini değerlendirmeye yönelik olarak; gıda, maden, taş ve toprağa dayalı sanayide faaliyet göstermektedir. Ayrıca ilde son yıllarda tekstil alanında yapılan yatırımlar da önemli bir yer tutmaktadır.

Sanayi sektöründe faaliyet gösteren işletmeler küçük ve orta ölçeklidir. Dolayısıyla söz konusu işletmeler; sadece yerel pazarlara hitap edebilmekte ve oldukça düşük istihdam sağlamaktadırlar. Ayrıca kapasite ve kapasite kullanım oranlarının düşüklüğü; üretimin düşük olarak gerçekleşmesine ve düşük katma değer oluşmasına sebep olmaktadır.

31.1.1. Erzurum İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Erzurum ili Doğu Anadolu Bölgesi'nde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara, %20,2'si İç Anadolu,

%13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz, %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer almaktadır (Grafik 31.1).

Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Erzurum ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %15,4'lük oran ile bölgede ikinci sırada yer almaktadır.

Grafik 31.1 Türkiye'de Sanayi İşletmelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (%)

a. Ölçek Dağılımı

Erzurum ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, %61'i Mikro, %29,6'sı Küçük, %8,6'sı Orta ve %0,7'si Büyük Ölçekli işletmelerdir (Grafik 31.2).

Grafik 31.2 Erzurum İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

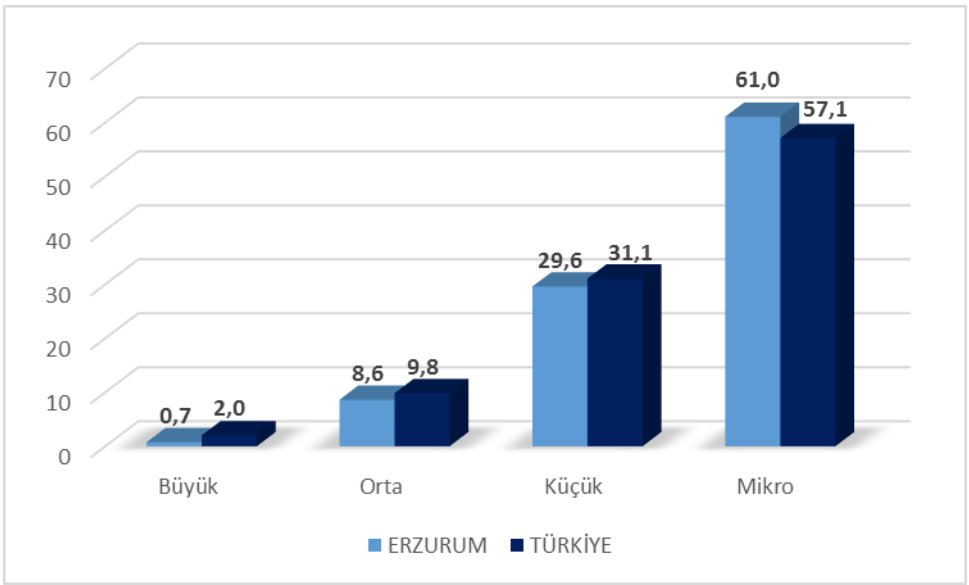

b. Sektörel Dağılım

Erzurum ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %26,1 ile gıda ürünleri, ikinci sırada %19,4 ile mobilya ve üçüncü sırada ise %10,6 ile Ağaç ve mantar ürünleri sektörü yer almaktadır (Grafik 31.3).

Grafik 31.3 Erzurum İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

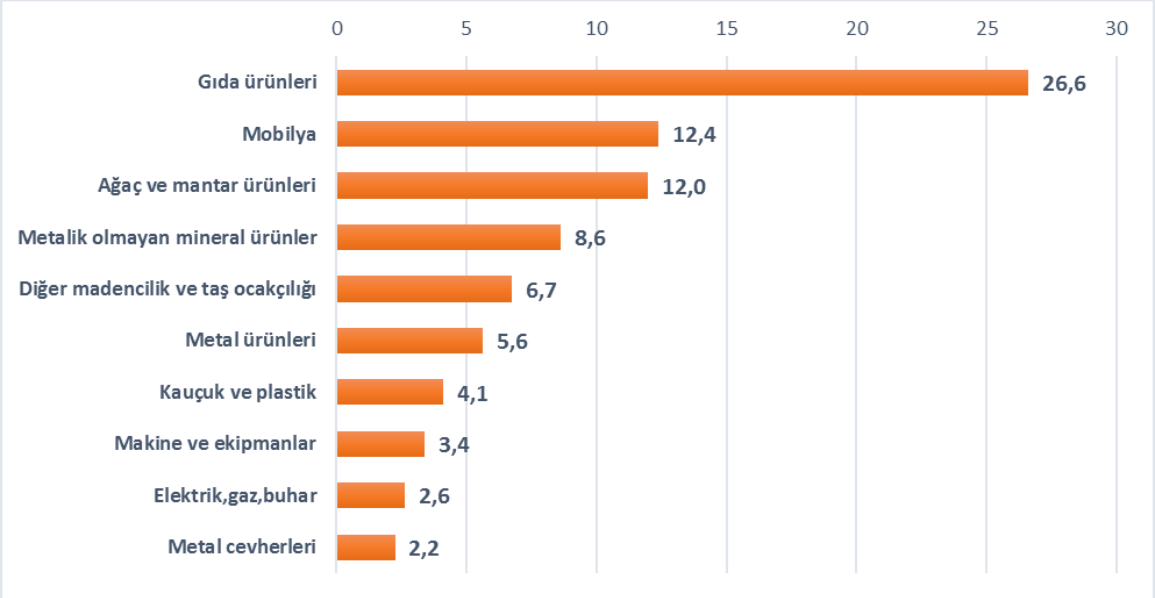

c. Çalışan Sayısı

Erzurum ilinde sanayi sektöründe istihdamda %28,83 ile gıda ürünleri sektörü, %19,97 ile metalik olmayan mineral ürünler sektörü, %11,67 ile diğer madencilik ve taş ocakçılığı sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın %0,16'sı Erzurum ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 31.1).

Tablo 31.1 Erzurum İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Gıda ürünleri	1519	28,83	12,75
Metalik olmayan mineral ürünler	1052	19,97	5,98
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	615	11,67	2,16
Elektrik,gaz,buhar	164	3,11	0,69
İçecek ürünleri	162	3,08	0,51
Ana metal	153	2,90	4,29
Kömür ve linyit	152	2,89	1,03
Metal ürünleri	140	2,66	8,55
Ağaç ve mantar ürünleri	123	2,33	1,66
Mobilya	123	2,33	3,80
Genel Toplam	***5268***	-	***0,16***

Erzurum ilinde çalışan sayısına göre ilk 5 büyük işletme aşağıda sıralanmıştır:

- Türkiye Şeker Fabrikaları (Erzurum Şeker Fabrikası)
- Aşkale Çimento Sanayi Türk
- Kale Blokbims Hafif Yapı Elamanları İnşaat Malzemeleri İnşaat Taahhüt Madencilik Nakliyat Turizm Sanayi Ve Ticaret
- Desni Group Gıda İnşaat Taahhüt Turizm Ve Taşımacılık Ticaret Sanayi
- Oltu Kömür Ve Madencilik Petrol Ürünleri İnşaat Turizm Ticaret Ve Sanayi Anonim Şirketi

31.2. ERZURUM İLİ SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 31.2 Erzurum İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Erzurum	2	3	3

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

31.3. ERZURUM İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Tablo 31.3 Sektör/Birimlere Göre Erzurum İlinde Yürütülen Teknolojik Dönüşüm Faaliyetleri

Faaliyet	Sektör/Birim	2016	2016 Yıl Sonu	Genel Toplam
TGB	Atatürk Üniversitesi		1	1
Toplam TGB			**1**	**1**
Faaliyet Toplamı			1	1

Kaynak: Bilim ve Teknoloji Genel Müdürlüğü

Türk Patent ve Marka Kurumundan alınan verilere göre, Erzurum ilinde 2016 yılında 3 faydalı model, 197 marka, 18 patent ve 6 dosyada 18 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 31.4 Erzurum İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı (%)	Toplam Türkiye Payı (%)
Faydalı Model Başvurusu	54	3	57	0,09	0,13
Marka Başvurusu	2.164	197	2.361	0,21	0,20
Patent Başvurusu[31]	90	18	108	0,28	0,24
Tasarım Başvurusu	232	18	250	0,05	0,05
Tasarım Dosya Sayısı	64	6	70	0,07	0,06
Genel Toplam	2.604	242	2.846	0,16	0,15

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

[31] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

31.4. ERZURUM İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 31.5 Erzurum İli KOSGEB Destekleri

Sıra	Veri		2016 Yılı		İl Toplamı (2012-2016 Yılları Arası)	
1	Toplam Destek Tutarı (TL)*		6.696.568		17.674.850	
	Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**		Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)	KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)	Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)	KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)
			50.000	10.500	10.204.500	1.036.180
2	Diğer Bilgiler	TEKMER / İŞ BİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ	02.06.2016 tarihinde Erzurum Teknik Üniversitesi ile Ar-Ge ve İnovasyon İş birliği Protokolü imzalanmıştır.			
		İŞGEM BİLGİLERİ	-			
		KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ	-			
		LABORATUVAR HİZMETLERİ	-			
		UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ	2016 yılında düzenlenen 86 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 2.951 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.			
		YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ	2016 yılında KOSGEB'in sunduğu hizmet ve destekleri tanıtmak amacıyla 13 adet düzenlenen veya katılım sağlanan toplantı/bilgilendirme gerçekleştirilmiştir.			
		DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER	İl İstihdam Fuarında stand açılarak etkinliklere katılım sağlanmış ve tanıtım faaliyetleri yürütülmüştür.			

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 31.6 Erzurum İli TÜBİTAK Destekleri

	Veri	2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	6.554.008	67.438.636
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	473.349	1.074.871
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	402.405	18.870.783
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	390.542	1.160.391
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	0	4.223

*2017 Sabit Fiyatlarıyla

31.5. ERZURUM İLİ TİCARET YAPISI

İlde imalat sanayinin aksine, ticaret sektörü oldukça gelişmiş olup, ilin ekonomisi üzerinde büyük etkiye sahiptir. Ticaret sektörünün gelişmesinde; ulaşım imkanları, öğrenci, memur ve asker sayısının fazlalığı, coğrafi konum, bölgenin sağlık merkezi haline dönüşmüş olması ve ticari örgütlerin gelişmiş olması gibi faktörler önemli rol oynamaktadır.
Erzurum ilinde ağırlığını gıda ürünlerinin oluşturduğu bir ticari yapı görülmektedir. Bunlar arasında süt ve süt ürünleri, et ve et ürünleri, un ve yem gibi tarımsal ürünler öncelikli yer tutmaktadır. İlde iş merkezleri ve büyük marketlerin yanı sıra, çeşitli ulusal ve uluslararası markalar ticari açıdan faaliyet göstermektedirler.

31.5.1. Erzurum İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sistemi'nden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan ilk üç sektör %53,9 ile diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı, %25,6 ile gıda ürünlerinin imalatı, %3,5 ile fabrikasyon metal ürünleri imalatı olmuştur. Çalışan sayısının en fazla olduğu sektör diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı olurken girişim sayısının en fazla olduğu sektör gıda ürünlerinin imalatı sektörü olmuştur (Tablo 31.7).

Tablo 31.7 Erzurum İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar (İlk On Sektör) (%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	1.735	47	53,9
Gıda ürünlerinin imalatı	1.503	154	25,6
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	264	54	3,5
İçeceklerin imalatı	127	3	2,5
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	141	37	2,5
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	47	13	2,4
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	117	30	2,3
Mobilya imalatı	203	43	2,0
Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı	161	33	1,5
Elektrikli teçhizat imalatı	142	24	1,3

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

31.5.2. Erzurum İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 31.4'te gösterilmiştir. Grafik 31.4'e göre 2016 yılında Erzurum ilinde ithalat 30.658.798 dolar, ihracat ise 17.515.815 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 48.174.613 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 31.4 Erzurum İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti (1000$)

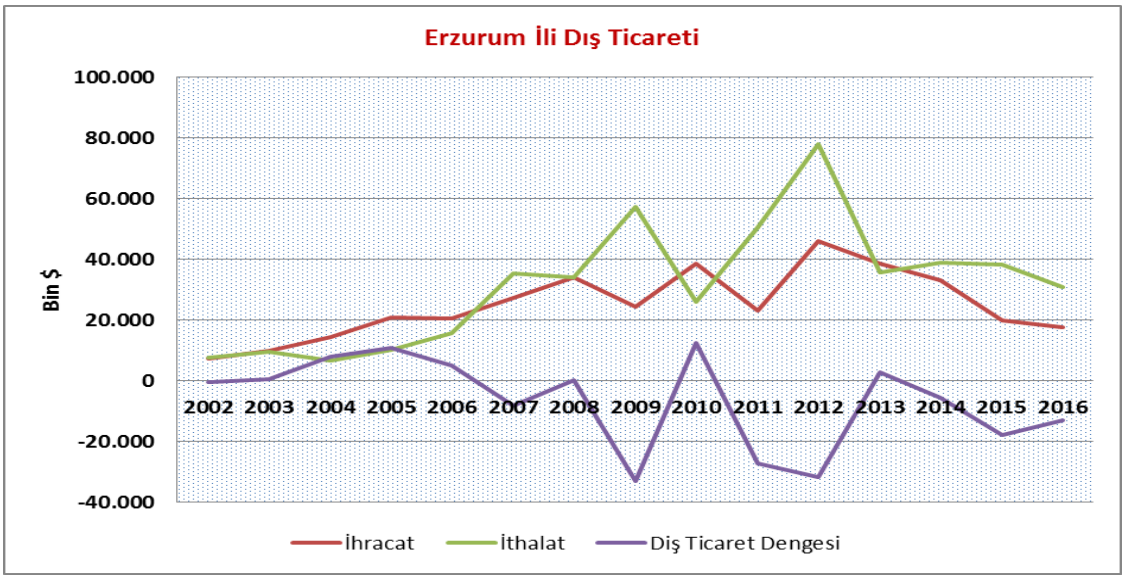

Kaynak: TÜİK

Erzurum ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %33,50 ile Irak olmak üzere, Azerbaycan, Gürcistan, Somali, Ukrayna, İran, Suudi Arabistan ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 31.5).

Grafik 31.5 Erzurum İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

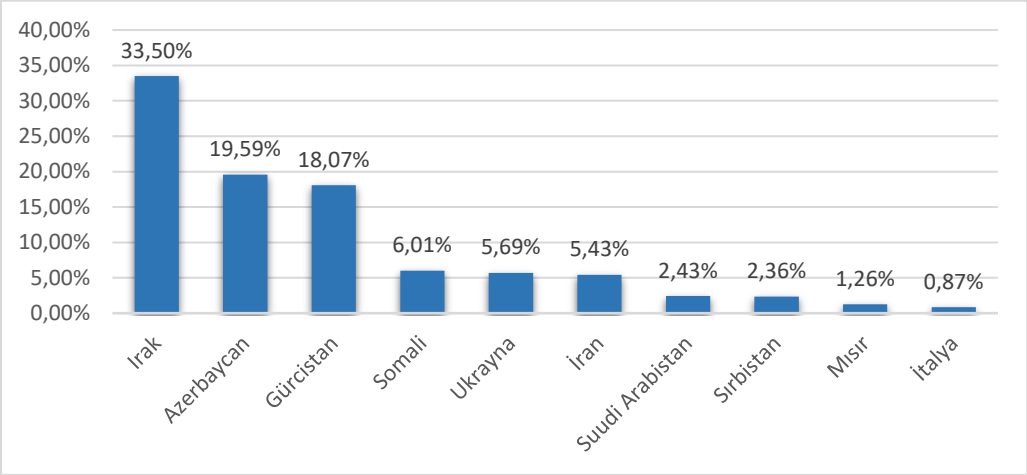

Kaynak: TÜİK

Erzurum ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %31,48 ile Rusya Federasyonu olmak üzere, Çin, Almanya, Hırvatistan, ABD, Macaristan, İtalya, Finlandiya ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 31.6).

Grafik 31.6 Erzurum İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

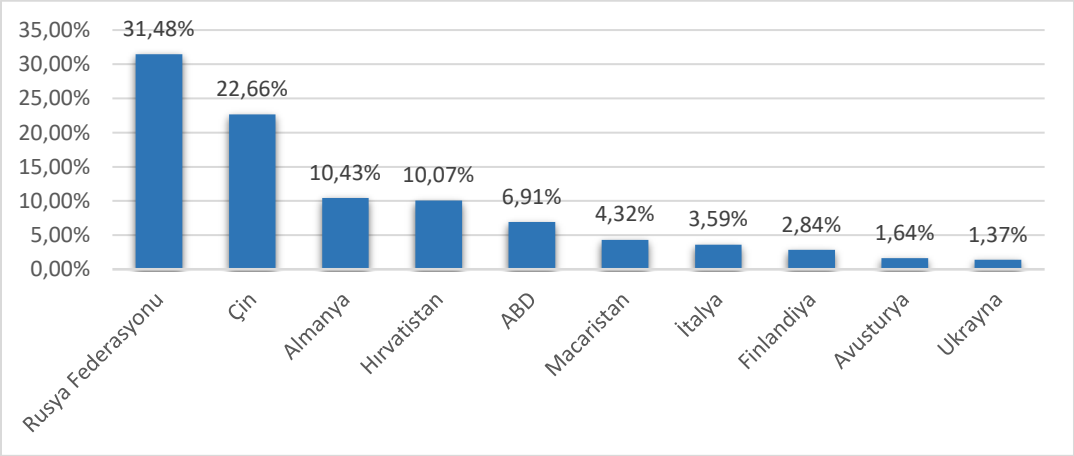

Kaynak: TÜİK

Erzurum ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %95,70'ini, il ithalatının da %64,83'ünü oluşturmaktadır (Tablo 31.8).

Tablo 31.8 Kısımlara göre Erzurum ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri (1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim			0	8	70	26
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor	0			1		
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	1.078	876	729	0	12.341	9.793
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri					0	
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	19	4	24	480	685	962
İmalat Sanayi	31.893	19.060	16.763	19.351	24.939	19.878
Gizli veri				18.992		
Toplam	**32.990**	**19.941**	**17.516**	**38.832**	**38.035**	**30.659**

Kaynak: TÜİK

Erzurum ilinin ihracatının %95,70'ini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 31.9).

Tablo 31.9 2016 yılı Erzurum İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**16.763**
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	3.209
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	2.568
Gıda ürünlerinin imalatı	2.121
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	1.521
Elektrikli teçhizat imalatı	1.308
Temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ilişkin malzemelerin imalatı	1.050
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman vb. malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	925
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	830
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	666
Diğer imalatlar	570

Kaynak: TÜİK

Erzurum ilinin ithalatının %64,83'ünü oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 31.10).

Tablo 31.10 2016 Yılı Erzurum İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**19.878**
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman vb. malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	5.282
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	4.048
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	3.351
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	3.190
Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	1.475
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	726
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	631
Elektrikli teçhizat imalatı	357
Diğer imalatlar	344
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	160

Kaynak: TÜİK

Erzurum ilinde 2016 yılında sanayi sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %13,60 ile sabunlar, yüzey-aktif organik maddeler, yıkama-yağlama müstahzarları, mumlar, bakım müstahzarları, dişçilik müstahzarları ilk sıradadır (Tablo 31.11).

Tablo 31.11 2016 yılı Erzurum İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Sabunlar, yüzey-aktif organik maddeler, yıkama-yağlama müstahzarları, mumlar, bakım müstahzarları, dişçilik müstahzarları	2.382.234	13,60
Tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento	2.108.097	12,04
Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni	2.068.320	11,81
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	1.124.895	6,42
Eczacılık ürünleri	1.054.479	6,02
Taş, alçı, çimento, amyant, mika veya benzeri maddelerden eşya	983.059	5,61
Adi metallerden çeşitli eşya (kilit, kasa, mobilya tertibatı, vb.)	873.147	4,98
Ağaç ve ahşap eşya, odun kömürü	840.751	4,80
Plastikler ve mamulleri	776.211	4,43
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	753.346	4,30

Kaynak: TÜİK

Erzurum ilinde 2016 yılında sanayi sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %36,75 ile mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar ilk sıradadır (Tablo 31.12).

Tablo 31.12 2016 yılı Erzurum İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar	11.267.925	36,75
Ağaç ve ahşap eşya, odun kömürü	5.282.275	17,23
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	4.064.503	13,26
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	3.226.243	10,52
Seramik mamulleri	2.856.646	9,32
Canlı hayvanlar	780.692	2,55
Plastikler ve mamulleri	702.396	2,29
Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi, cerrahi alet ve cihazlar, bunların aksam, parça ve aksesuarı	644.545	2,10
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	621.646	2,0
Cam ve cam eşya	306.732	1,00

Kaynak: TÜİK

31.6. İLDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

31.6.1. Talebi Karşılamaya ve Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

- Mobilya imalatı; başka yerde sınıflandırılmamış diğer imalatlar (modüler mobilya, kuyumculuk ve Oltu taşı işlemeciliği),
- Ağaç ve ağaç mantarı ürünleri imalatı; saz, saman ve benzeri malzemelerden, örülerek yapılan eşyaların imalatı (inşaat kerestesi, ahşap doğrama ve ahşap döşeme ürünleri).

31.7. SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

➢ Tarım ve hayvancılık sektörü ile ilgili olarak;

- Bölgede organize hayvancılık bölgelerinin oluşturulması,
- Tarımsal üretimde payı fazla olan patates, ayçiçeği, meyve ve tahıl gibi ürünlerin işlenip ürün haline getirileceği (patates cipsi, dondurulmuş parmak patates, nişasta gibi) tarıma dayalı sanayinin kurulması,
- İyi tarım uygulamaları teşvik edilerek katma değeri yüksek tarım ürünlerinin üretilmesi ve bu ürünlere dayalı sanayi kollarının gelişiminin desteklenmesi,
- Bölge bazında (hayvan sayısının çok olduğu merkezlerde) süt sağım ve toplama ünitelerinin ve soğuk zincir kullanımının yaygınlaştırılması, - Soğuk hava depolarının kurulması gerekmektedir.

- Teknik personel istihdamına yönelik olarak;
- OSB"ler içinde teknik okulların açılması ve bu okulların tanıtımının yapılması,
- Çeşitli sektörlerde meslek edinme kurslarına ağırlık verilerek istihdamın arttırılması,
- Mevcut çalışanların çalıştığı iş kolunda yeni teknolojilere uyumları ve mesleklerinde gelişmelerinin sağlanması,
- İstihdam garantili kursların artırılması ve firma bazında elemanların iyi yetiştirilmesinin sağlanması,
- Yetişmiş elemanların özlük haklarını iyileştirerek, nitelikli iş gücünün kalıcı hale getirilmesi gerekmektedir.
- Potansiyel pazar ülkelere yönelik kendi dillerinde tanıtım materyallerin hazırlanması, aynı alanda faaliyet gösteren işletmelerin ortak pazarlama ağları kurmalarının teşvik edilmesi, e-ticaret gibi güncel pazarlama teknikleri ve bölgeye uyarlanabilecek örnek uygulamalar hakkında işletmelerin eğitilmesi ve desteklenmesi sağlanmalıdır.
- Ulaşım konusunda; Ovit Geçidi Tüneli Projesi, Palandöken Lojistik Merkezi Projesi ve Kop Geçidi Tüneli Projesi'nin hayata geçirilmesi,
  - Diyarbakır – Bingöl – Erzurum Bölünmüş Yol Projesi'nin tamamlanması,
  - Bölgede turizmin geliştirilmesi için yurtiçi ve yurtdışı direkt uçuş sayılarının artırılması ve havaalanının karayolu ulaşımıyla entegre biçimde çalışması,
  - Erzurum Havalimanı'ndan İran, Azerbaycan ve Rusya'ya direkt yolcu ve kargo seferlerinin başlatılması sağlanmalıdır.
- Enerji sektörüne yönelik olarak;
- Hidroelektrik santrallerinin (HES) nitelik ve nicelik olarak arttırılması,
- Jeotermal suyun seracılık ve ısıtma amaçlı kullanımına yönelik projelerin desteklenmesi,
- Başta çiftlik gübresi olmak üzere tarımsal atıklardan biyogaz üretimini öngören projelerin desteklenmesi,
- Akaryakıt üretiminde kullanılan bitkisel materyalin yetiştirilmesine yönelik projelerin desteklenmesi, - Güneş ve rüzgâr enerjisi üretimine yönelik projelerin desteklenmesi gerekmektedir.
- Özel işletmeler için hibe ve kredi desteği sağlayan kuruluşların verdiği desteklerle yeni işletmelerin kurulması ve mevcut işletmelerin standartlarının yükseltilmesi, işletmelerin makine parklarının geliştirilmesi ve modernize edilmesi, çağrı merkezleri gibi istihdam yoğun alanlarda yeni yatırımların yapılmasının desteklenmesi ve iş destek merkezlerinin kurulması gerekmektedir.
- Küçük işletmelerin bir araya gelerek ortak hizmet almaya ve ortak yatırıma özendirilmesi ve bilgi teknolojisi alanında çalışmalar yapan kuruluşların kümelenmelerinin sağlanması.
- Doğal kaynakların değerlendirilmesine yönelik olarak;
- Endüstriyel ham maddelerin bölgede işlenmesini sağlayacak tesislerin kurulması,
- Kaya tuzu rezervlerinin yaygın olduğu alanlarda rafine tuz tesislerinin kurulması,
- Krom işleme ve zenginleştirme tesislerinin ve metalürji sanayinin bölgede yaygınlaştırılması,

- Oltu Taşı'nın ulusal ve uluslararası düzeyde pazarlanmasını sağlayacak tanıtım ve pazarlama stratejilerinin geliştirilmesi ve bu taşın çıkarıldığı ocakların üretim kapasitelerinin artırılması sağlanmalıdır.

➢ Markalaşma konusunda;

- Bölgede tabii olarak yetişen organik ürünlerden (kızılcık, kuşburnu, alıç, ahududu, vişne, kiraz, zerdali, dut vb.) nitelikli ve sertifikalı markaların oluşturulması,
- Geleneksel el sanatlarıyla oluşturulmuş bölgeye özgü ve marka niteliğinde turistik ürünlerin üretilmesi ve pazarlanması,
- Bölgeye özgü ürünlerin coğrafi işaretlerinin ve patentlerinin alınması ve sertifikasyonlarının yapılması,
- Bölgede uluslararası normlara uygun ürün ve hizmet kalitesinin sağlanması (gıda güvenliği, hijyen ve sanitasyon, HACCP vb.),
- İşletmelerde kurumsal kaynak planlaması kullanımının ve sertifika alımlarının teşvik edilmesi (ISO 9001, İş Güvenliği, vb.),
- Marka, patent, faydalı model, coğrafi işaret vb. konularda işletmelerin eğitilmesi ve bilinçlendirilmesi sağlanmalıdır.

➢ Bölgede yetişen ürünlerin pazarlanması ile ilgili olarak;

- Yöresel ürünlerin (süt, peynir, bal) üretim ve pazarlama problemlerinin çözülebilmesi amacıyla, iç ve dış tüketiminin arttırılmasına yönelik markalaşma, reklam ve tanıtım faaliyetlerinin artırılması,
- Bölgenin yerel değerleri olan Oltu taşı işlemeciliği ve bakır işlemeciliğinin geliştirilmesine yönelik pazarlama ve tanıtım stratejilerinin geliştirilmesi,
- Dünyada yalnızca bölgeye özgü olan değerlerin (Hınıs Kanyonları, Tortum şelalesi, Narman Peribacaları, vb.) tanıtımlarına öncelik verilmesi,
- Bölgede marka tescil belgesi olan ürünlerin pazarlama ve tanıtım stratejilerinin geliştirilmesi,
- Başta Ortadoğu ülkeleri olmak üzere, hedef ülkelere yönelik pazar araştırmalarının yapılması gerekmektedir.
- Bölgesel düzeyde ihtiyaç duyulan verilerin hazırlanması ve güncellenmesi, bölgenin yatırım potansiyelinin ortaya konularak yatırımcıların yatırım yapabileceği alanların tespit edilmesi; bölgede uygulanabilir yatırım projelerinin gerçekleştirilmesine olanak sağlayacaktır.

➢ Ar-Ge çalışmalarına yönelik olarak;

- Üretimde katma değer yaratacak, ürün kalitesinde artışa yol açacak ve verimliliği yükseltecek Ar-Ge çalışmalarının desteklenmesi,
- Sektörel araştırmaların yapılması,
- Ar-Ge laboratuvarları ve teknoloji merkezlerinin kurulması,
- İşletmelerin ürün geliştirmeye ve tasarıma yönelik ortak Ar-Ge merkezleri, test laboratuvarları ve eğitim merkezleri kurmaları,
- Üniversite – sanayi iş birlikleri sağlanarak çift yönlü Ar-Ge kapasitesinin geliştirilmesi ve proje yönetimi eğitimlerinin yaygınlaştırılması,
- Üniversite-sanayi arasında eğitim-staj faaliyetlerinin yaygınlaştırılması,

- Bölgesel İnovasyon Stratejisinin (BİS) hazırlanması,
- Ar-Ge çalışmaları için nitelikli teknik personel istihdamının teşvik edilmesi,
- Yeni ürün geliştirmenin teşvik edilerek yaygınlaştırılması sağlanmalıdır.

32. ESKİŞEHİR İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

32.1. ESKİŞEHİR İLİ SANAYİ YAPISI

1894 yılında Berlin-Bağdat demiryolunun yapımı sırasında ilde kurulan Cer (döküm) atölyeleri sanayileşmenin temellerini oluşturmuştur. Eskişehir Sanayi Odası'nın kurulması ile kentte düzenli ve planlı sanayileşme büyük hız kazanmıştır. Daha önceki yıllarda genel olarak un ve unlu ürünler ile kiremit, tuğla ve soba imalatı konusunda faaliyet gösteren firmalar ağırlıkta iken, 1968 yılında Eskişehir Sanayi Odasının kurulması ve Eskişehir Organize Sanayi Bölgesinin 1973'de devreye girmesiyle sanayileşme konusunda önemli bir dönüşüm başlamıştır.

OSB'nin kurulmasının ardından dünyanın ve ülkemizin en büyük beyaz eşya sanayi kuruluşlarından biri olan Koç Grubuna bağlı Arçelik A.Ş. nin Eskişehir'e buzdolabı fabrikası kurmasının yanı sıra gelişen teknoloji ve yeni üretim olanaklarıyla birlikte ildeki sanayi kolları hızla gelişme göstererek sanayinin tüm alanlarında faaliyet gösteren çok sayıda işletme kurulmuştur.

Eskişehir sanayinin genel hatlarıyla ulaştığı noktaya baktığımızda ise bugün ESO'nun üye sayısı 2016 yılı sonunda 670 olup, bu kuruluşların 2016 yılı toplam ciroları 8 milyar dolar, ihracatları toplamı 2,2 milyar dolar ve toplam çalışan sayısı ise 60.000 kişidir.

Eskişehir ilinin şehirleşme oranı, yıllık nüfus artış hızı, kişi başına gayri safi yurtiçi hâsıla ve sanayi iş kolunda çalışanların toplam istihdama oranları bakımından Türkiye ortalamalarının üstündedir. Tarım kolunda çalışanların toplam istihdama oranı ise Türkiye ortalamasının altında kalmaktadır.

Eskişehir'de mevcut sanayi içinde makine imalat sanayi ekonominin can damarı konumundadır. Kimya ve plastik ürünler sanayi ile gıda sanayi ve metal eşya sanayi ise en fazla katma değer üreten 2. ve 3. sektör durumundadır.

Türkiye'nin tek uçak motor fabrikası ile dizel lokomotif motoru üreten fabrikaları Eskişehir'de bulunmaktadır. Yine ülkemizin en yüksek kapasiteli buzdolabı ve kompresör fabrikası da ilde bulunmaktadır. Bunun yanında Eskişehir, Türkiye'nin en önemli tarım merkezlerinden biridir. Özellikle tahıl üretiminde önemli paylara sahip olan Eskişehir, şeker pancarı gibi bitkilerin üretiminde de önemli yere sahip bulunmaktadır. İlde 2016 yılında 212.912 dekar alanda şeker pancar ekimi yapılmış olup dekar başına 1.238.296 ton pancar üretilmiştir.

Eskişehir sanayinin sektörel bazda dağılımı incelendiğinde, makine imalat sanayi toplam sanayi içinde firma sayısı yönünden %23,3 ile ilk sırada yer alırken, %12,1 ile kimya ve plastik ürünler sanayi ikinci sırada %11,5'luk payla gıda sanayi ve %11,6 ile de metal eşya sanayi üçüncü sırada yer almaktadırlar.

Eskişehir sanayi içinde sektörlerin elde ettikleri cirolar yönünden duruma bakıldığında ise makine imalat sanayi sektörünün %51'lik bir payla ilk sırada olduğu görülmektedir. Ciroda ikinci sırada %24 ile gıda sanayi bulunmaktadır.

İhracat yönünden sektörel dağılıma bakıldığında ise makine imalat sanayi yine %52'lik payla ilk sırada yer alırken, ikinci sırada %20'lik payla madencilik sektörü yer almaktadır.

Çalışan sayısı yönünden sektörel dağılım incelendiğinde makine imalat sanayi %37' lik payla yine ilk sırada yer almaktadır. Çalışan sayısı bakımından Eskişehir'de öne çıkan ikinci sektör %26'lık payla gıda sanayi olduğu görülmektedir.

Ülkemizdeki ekonomik gelişmeye paralel bir şekilde, Eskişehir'deki sanayi kuruluşlarının 1980 sonrasında, ihracata dayalı sanayileşme stratejisinin uzantısı olarak, ihracata yöneldikleri görülmektedir. Bu kapsamda 1983 yılında ESO'ya üye kuruluşların ihracatları toplamı 66 milyon dolar iken, Dış Ticaret Müsteşarlığı verilerine göre 2016 yılı ihracat rakamının 2,2 milyar dolar olduğu görülmektedir. Ancak Arçelik A.Ş ve Kırka Bor İşletmeleri vb. gibi ciddi ihracat yapan bazı firmaların şirket merkezlerinin, Eskişehir dışında başka biri ilde olması nedeniyle işlemler firma merkezinde yürütüldüğü için, ihracata konu ürünler Eskişehir'de üretildiği halde, kâğıt üzerinde başka iller hanesine yazılmaktadır. Bu husus dikkate alındığında ilde 2016 yılında gerçekleşen ihracat rakamlarının, ESO verilerine göre 2,2 milyar dolar seviyelerinde seyrettiği görülmektedir. 2016 yılında ESO'ya üye 130 firma 100' den farklı ülkeye ihracat gerçekleştirmişlerdir.

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

32.1.1. Eskişehir İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Eskişehir ili İç Anadolu Bölgesi'nde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara, %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz, %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 32.1).

İç Anadolu Bölgesi'nde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Eskişehir ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %15,4'lük oran ile bölgede ikinci sırada yer almaktadır.

Grafik 32.1 Türkiye'de Sanayi İşletmelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (%)

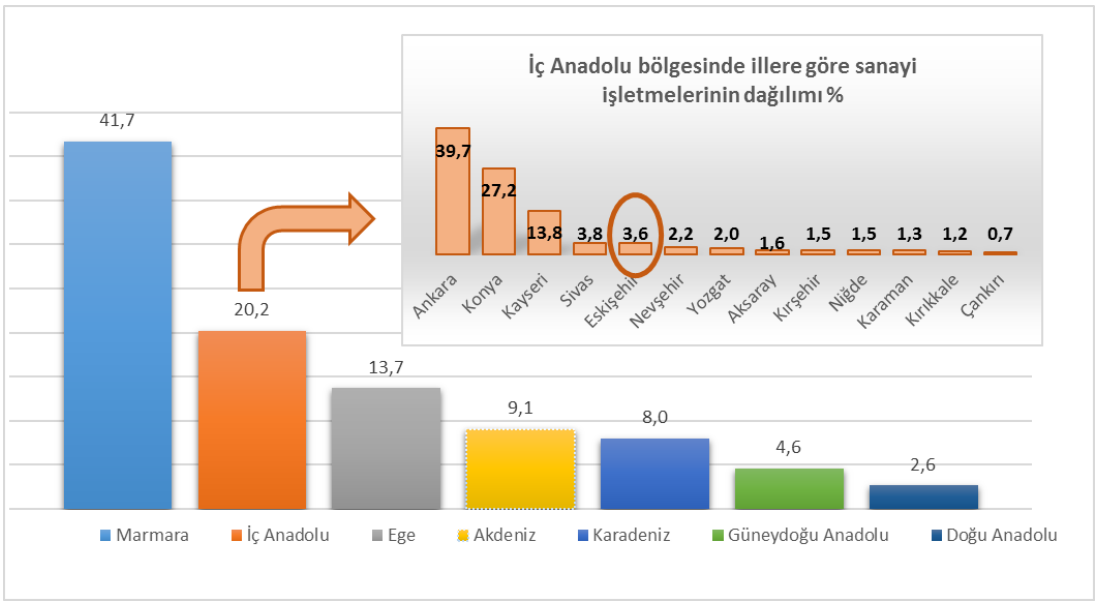

a. Ölçek Dağılımı

Eskişehir ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, %37,9'u Mikro, %40,5'i Küçük, %15,9'u Orta ve %5,6'sı Büyük Ölçekli işletmelerdir (Grafik 32.2).

Grafik 32.2 Eskişehir İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

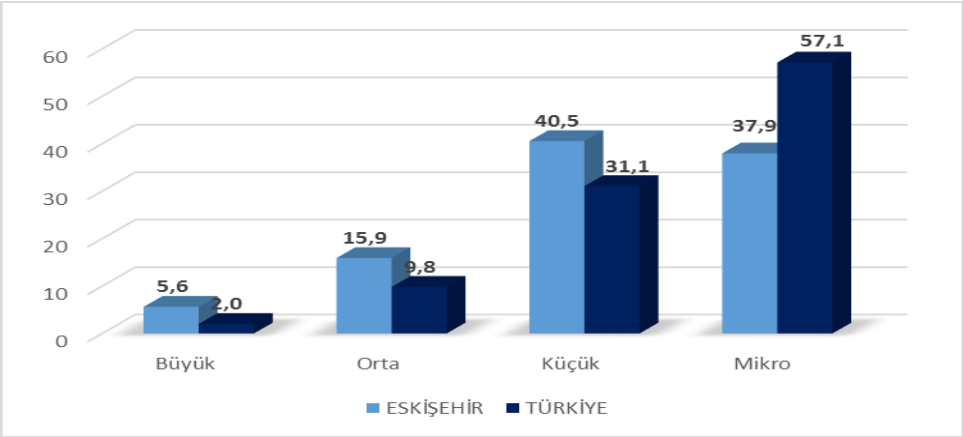

b. Sektörel Dağılım

Eskişehir ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %17,6 ile gıda ürünleri, ikinci sırada %14,3 ile makine ve ekipmanlar ve üçüncü sırada ise %10,1 ile metalik olmayan mineral ürünler sektörü yer almaktadır (Grafik 32.3).

Grafik 32.3 Eskişehir İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

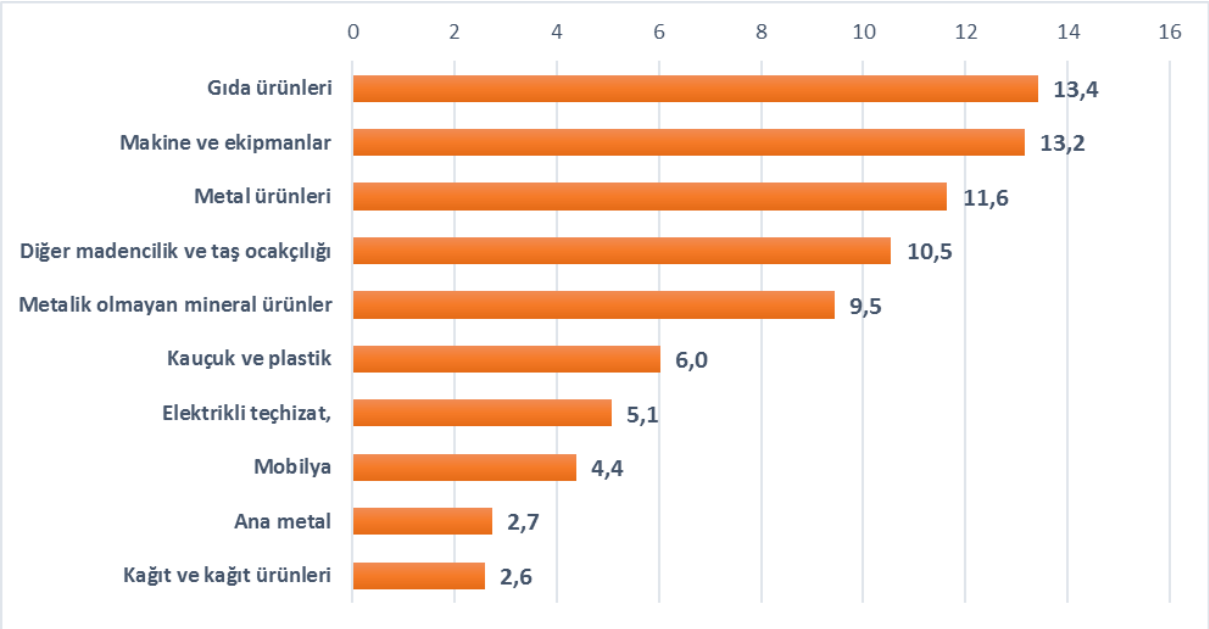

c. Çalışan Sayısı

Eskişehir ilinde sanayi sektöründe istihdamda %17,52 ile gıda ürünleri sektörü, %14,58 ile metalik olmayan mineral ürünler sektörü, %9,58 ile makine ve ekipmanlar sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın %1,6'sı Eskişehir ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 32.1).

Tablo 32.1 Eskişehir İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Gıda ürünleri	9217	17,52	12,75
Metalik olmayan mineral ürünler	7670	14,58	5,98
Makine ve ekipmanlar	5038	9,58	6,71
Elektrikli teçhizat,	3612	6,87	3,92
Metal ürünleri	3492	6,64	8,55
Kimyasal ürünler	2981	5,67	3,45
Giyim eşyaları	2525	4,80	8,79
Kauçuk ve plastik	2504	4,76	6,16
Diğer ulaşım araçları	2051	3,90	1,05
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	2032	3,86	2,16
Genel Toplam	***52609***	***-***	***1,60***

Eskişehir ilinde çalışan sayısına göre ilk 5 büyük işletme aşağıda sıralanmıştır:

- Arçelik A.Ş. / Buzdolabı Fabrikası
- Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğü-Kırka Bor İşletme Müdürlüğü
- Eti Gıda Sanayi Ve Ticaret A.Ş - Bisküvi Fabrikası
- Türkiye Lokomotif Ve Motor Sanayi Anonim Şirketi (Tülomsaş)
- Sarar Giyim Tekstil Enerji Sanayi Ve Ticaret

32.2. ESKİŞEHİR İLİ SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 32.2 Eskişehir İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Eskişehir	1	2	-

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

1968 yılında Eskişehir Sanayi Odasının kurulması ve Eskişehir Organize Sanayi Bölgesinin 1973'te devreye girmesiyle sanayileşme konusunda önemli bir dönüşüm başlamıştır.

OSB'nin kurulmasının ardından dünyanın ve ülkemizin en büyük beyaz eşya sanayi kuruluşlarından biri olan Koç Grubuna bağlı Arçelik A.Ş.'nin Eskişehir'e buzdolabı fabrikası kurmasının yanı sıra gelişen teknoloji ve yeni üretim olanaklarıyla birlikte ildeki sanayi kolları hızla gelişme göstererek sanayinin tüm alanlarında faaliyet gösteren çok sayıda işletme kurulmuştur.

32.2.1. Eskişehir Organize Sanayi Bölgeleri

32.2.1.1 Eskişehir Sanayi Odası Organize Sanayi Bölgesi

1969 yılında Eskişehir Sanayi Odası'nın öncülüğünde bir Organize Sanayi Bölgesi kurulması çalışmalarına başlanmıştır. İlk aşamada 1 milyon metrekare olarak planlanan OSB alanı kısa sürede 1996 yılı sonunda 32 milyon metrekareye genişletilmiştir. Halen bu alanın yaklaşık 17 milyon m2'si yatırımcılara tahsis edilmiş durumdadır. Söz konusu bu alan içinde 568 kuruluş bulunmaktadır. Halen bu kuruluşlardan 478'i faaliyette olup 69'u ise inşaat ve 21'i proje safhasında bulunmaktadır. Söz konusu kuruluşların 2015 yılı ihracatı Eskişehir Sanayi Odası verilerine göre toplam ciroları 9.500 milyar dolar, ihracatları toplamı 2,141 milyar dolar ve toplam çalışan sayısı ise 60.000 kişidir.

İstanbul Sanayi Odasının 2015 yılında açıkladığı verilere göre Türkiye genelinde ilk 500'e girebilen 5 adet Eskişehir firması bulunmaktadır. Bu firmalar ETİ Gıda A.Ş, 25. sırada Tusaş Motor A.Ş, 132. sırada Modern Oluklu Mukavva Ambalaj San. ve Tic.A.Ş., SARAR giyim A.Ş 461. sırada ve Peyman kuruyemiş A.Ş, 294. sırada yer almaktadır. İkinci 500'e girebilen 5 firma vardır. Bu firmalar Yurtbay Seramik (23), Magnesit A.Ş (91), Alp Havacılık (157), Hisarlar Makine (173) ve ETİ Makina(468)'dır. Bunun yanında Eskişehir ili teknoloji geliştirme bölgelerinin toplam 512.023 m^2 alanın7 4 işyeri ile doluluk oranı %97, ulaşmış Eskişehir Osmangazi ve Anadolu üniversitesi Ünitelerinin toplam 8.875 m^2'lik alanın doluluk oranı ise %100'e ulaşmıştır.

32.2.1.2. Sivrihisar Organize Sanayi Bölgesi

Organize Sanayi Bölgeleri Yer Seçimi Yönetmeliğinin 22. maddesi gereği yaklaşık 218 hektar büyüklüğünde olan Eskişehir – Sivrihisar OSB'nin sınırları kesinleşmiştir. Yüz binlik imar planı yapılmış, beş binlik ve binlik imar planları çalışmaları devam etmekte olup, henüz fabrika kuruluşu yapılmamıştır.

32.2.2.Küçük Sanayi Siteleri

Eskişehir il ve ilçelerde toplam 16 adet KSS bulunmaktadır. 11 adedi tüzel kişiliği ve faaliyeti devam etmektedir. 1 adedinin tüzel kişiliği terkin olmuştur (Çifteler KSS) 1 adedinin tüzel kişiliği devam etmekte olup inşaat aşamasındadır. 3 adedinin tüzel kişiliği devam etmekte ancak inşaat aşamasına gelinememiştir.

Tablo 32.3 Eskişehir İlinde Faaliyet Gösteren Küçük Sanayi Siteleri

Unvanı	İş Yeri Sayısı	Dolu İş Yeri Sayısı	Hukuki Durum	Kooperatif Kuruluş Tarihi	İnşaat Başlangıç Yılı	İnşaat Bitiş Yılı	SS Alansal Büyüklüğü (Dönüm)	Ortalama İşyeri Kapalı Alanı (m^2)	İdari Hizmet Binası Kapalı Alanı (m^2)
Baksan	1400		(F) Faal	17.03.1969	1978	1980	650	250.000	1.000
Çifteler	157	70	(T) Terkin	07.06.1976	1985	1988	75	30.000	
Eskişehir Matbaacılar ve Gazeteciler-GAMAKO	44	34	(T) Terkin	09.04.1990	1996	2002	25	4.400	400
Eskişehir Mobilya ve Ağaç İşleri Sitesi (EMKO)	443	410	(F) Faal	17.10.1988	1991	2005	1.000	94.000	240
Eskişehir Soğuk Demirciler Küçük Sanayi Sitesi Yapı Kooperatifi			(F) Faal	28.03.1990			34		
Eskişehir Teknik Teksan	772	772	(F) Faal	25.03.1988	1988	1994	2.000	73.000	200
İnan Sanayiciler	24	14	(T) Terkin	23.07.1996		1997	13	5.500	
İnönü	2	2	(T) Terkin	11.05.1993	2003	2005	19	1.206	
Keresteciler	37	37	(T) Terkin	07.08.1985	1980	1992	80	20.000	2.000
Mahmudiye			(T) Terkin	18.12.1987			500		
Mihalıççık			(T) Terkin	25.03.1988			50		
Oto Esnaflar	496	220	(F) Faal	26.09.2005	2006	2012	490	59.000	
Oto Sanayiciler	463	350	(F) Faal	24.05.2001	2001	2009	280	60.000	300
Oto Tamircileri	264	70	(F) Faal	06.07.2004	2004	2015	210	28.000	120
Sivrihisar	124	81	(F) Faal	03.04.1990	1974	2006	210	16.080	240
S.S.Eskişehir Yunusemre			(F) Faal	09.06.2016			200		
Tepebaşı Mobilya			(F) Faal	18.10.2012					
Tornacılar Ve Oto Tamirciler	338	200	(H) Tasfiye	08.02.1995	1995	2002	220	29.000	225
Yunusemre Kobi Küçük Sanayi Sitesi Yapı Kooperatifi	526		(F) Faal	20.12.2011	2013		460	230.000	120
2.Oto Sanayiciler	1030		(F) Faal	10.02.2014	2014		378		

Kaynak: Eskişehir Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü

32.3. ESKİŞEHİR İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir

Tablo 32.4 Sektör/Birimlere Göre Eskişehir İlinde Yürütülen Teknolojik Dönüşüm Faaliyetleri

Faaliyet	Sektör/Birim	2016	2016 Yıl Sonu	Genel Toplam
Ar-Ge Merkezi	Dayanıklı Tüketim Malları	1		1
	Dayanıklı Tüketim Malları		1	1
	Gıda		1	1
	Havacılık		2	2
	Makine ve Teçhizat İmalatı		2	2
	Otomotiv	1		1
Toplam Ar-Ge Merkezi		**2**	**6**	**8**
TGB	Anadolu Üniversitesi		1	1
Toplam TGB			**1**	**1**
Faaliyet Toplamı		2	7	9

Kaynak: Bilim ve Teknoloji Genel Müdürlüğü

Türk Patent ve Marka Kurumundan alınan verilere göre, Eskişehir İlinde 2016 yılında 34 faydalı model, 780 marka, 62 patent ve 64 dosyada 144 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 32.5 Eskişehir İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı (%)	Toplam Türkiye Payı (%)
Faydalı Model Başvurusu	428	34	462	0,98	1,09
Marka Başvurusu	9.674	780	10.454	0,82	0,91
Patent Başvurusu[32]	552	62	614	0,96	1,35
Tasarım Başvurusu	3.057	144	3.201	0,37	0,60
Tasarım Dosya Sayısı	714	64	778	0,76	0,71
Genel Toplam	14.425	1.084	15.509	0,71	0,82

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

[32] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

32.4. ESKİŞEHİR İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 32.6 Eskişehir İli KOSGEB Destekleri

<table>
<tr><th>Sıra</th><th colspan="2">Veri</th><th colspan="2">2016 Yılı</th><th colspan="2">İl Toplamı
(2012-2016 Yılları Arası)</th></tr>
<tr><td rowspan="3">1</td><td colspan="2" rowspan="2">Toplam Destek Tutarı (TL)*</td><td colspan="2">5.939.911</td><td colspan="2">21.931.232</td></tr>
<tr><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**</td><td>433.000</td><td>89.600</td><td>433.000</td><td>89.600</td></tr>
<tr><td rowspan="7">2</td><td rowspan="7">Diğer Bilgiler</td><td>TEKMER / İŞ BİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>İŞGEM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ</td><td colspan="4">2016 yılı içerisinde Eskişehir Sanayi Odası KOSGEB Temsilciliği, odanın yeterli düzeyde imkân sağlamaması, işletmelerin ilgisizliği sebebiyle kapatılmıştır.</td></tr>
<tr><td>LABORATUVAR HİZMETLERİ</td><td colspan="4">İlde bulunan laboratuvardan yararlanan işletme sayısı 58 ve yapılan test-analiz sayısı 370'dir.</td></tr>
<tr><td>UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında düzenlenen 61 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 1.544 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.</td></tr>
<tr><td>YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılı içinde KOSGEB'in sunduğu hizmet ve destekleri tanıtmak amacıyla 10 adet toplantı düzenlenmiştir.</td></tr>
<tr><td>DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER</td><td colspan="4">Proje ortağı olunan 2015-1-TR01-KA104-019924 numaralı "Girişimcilikte Simülasyon: Eğitimcinin Eğitimi" isimli proje, T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı- AB Eğitim ve Gençlik Merkezi Başkanlığı (Türkiye Ulusal Ajansı- www.ua.gov.tr) tarafından desteklenmiş ve bu kapsamda 02-13 Mayıs 2016 tarihlerinde Almanya Ludwinshafen şehrine gezi düzenlenerek orada eğitim alınmıştır.

Proje ortağı olunan 2015-1-TR01-KA104-020428 numaralı "İnovatif Fikirlerin Ticarileştirilmesi" isimli proje, T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı- AB Eğitim ve Gençlik Merkezi Başkanlığı (Türkiye Ulusal Ajansı- www.ua.gov.tr) tarafından desteklenmiştir. Proje, kapsamında 11-21 Temmuz 2016 tarihleri Almanya Mannheim'de, İŞGEM benzeri kuruluşlarla ve Türk-Alman İş Adamı Derneği ile arasında görüşmeler gerçekleştirilmiştir.</td></tr>
</table>

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 32.7 Eskişehir İli TÜBİTAK Destekleri

	Veri	2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	5.123.133	83.119.020
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	6.484.974	129.158.649
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	278.431	18.405.842
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	535.998	1.651.699
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	109.105	209.780

*2017 Sabit Fiyatlarıyla

32.5. ESKİŞEHİR İLİ TİCARET YAPISI

32.5.1. Eskişehir İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sistemi'nden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektör %33,2 ile gıda ürünlerinin imalatı olmuştur. Çalışan sayısının ve girişim sayısının en fazla olduğu sektör gıda ürünlerinin imalatı sektörü olmuştur (Tablo 32.8).

Tablo 32.8 Eskişehir İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar (İlk On Sektör) (%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Gıda ürünlerinin imalatı	9.035	172	33,2
Diğer ulaşım araçlarının imalatı	3.785	16	13,2
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	5.578	158	10,4
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	3.399	126	8,4
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	3.325	101	6,9
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	3.335	298	5,5
Elektrikli teçhizat imalatı	3.367	61	4,9
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	791	27	4,7
Giyim eşyalarının imalatı	2.943	32	3,2

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

32.5.2. Eskişehir İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 31.4'te gösterilmiştir. Grafik 31.4'e göre 2016 yılında Erzurum ilinde ithalat 741.199.131 dolar, ihracat ise 862.053.756 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 936.172.887 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 32.4 Eskişehir İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti (1000$)

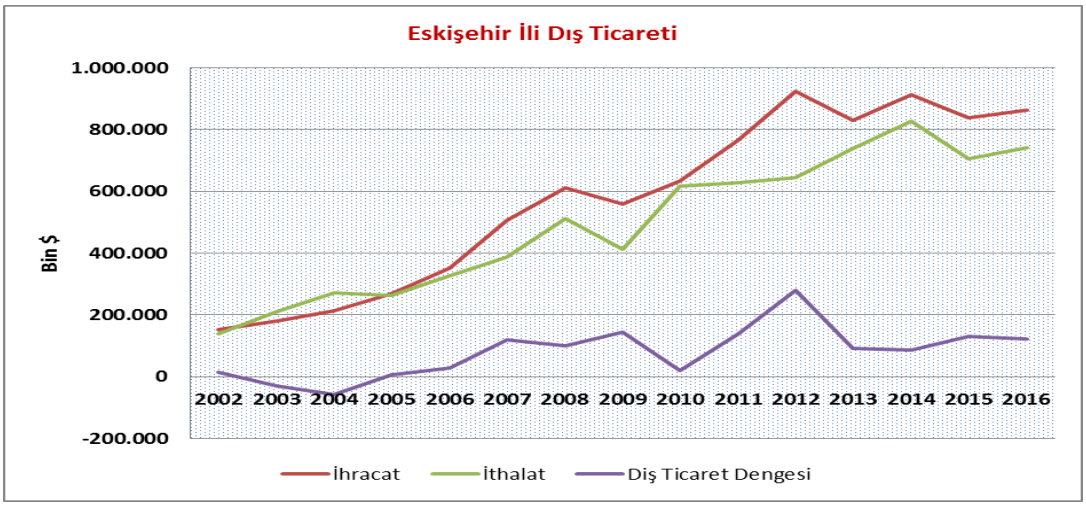

Kaynak: TÜİK

Eskişehir ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %32,06 ile ABD olmak üzere, Almanya, Fransa, Avusturya, Romanya, Belçika, Hollanda, İspanya ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 32.5).

Grafik 32.5 Eskişehir İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

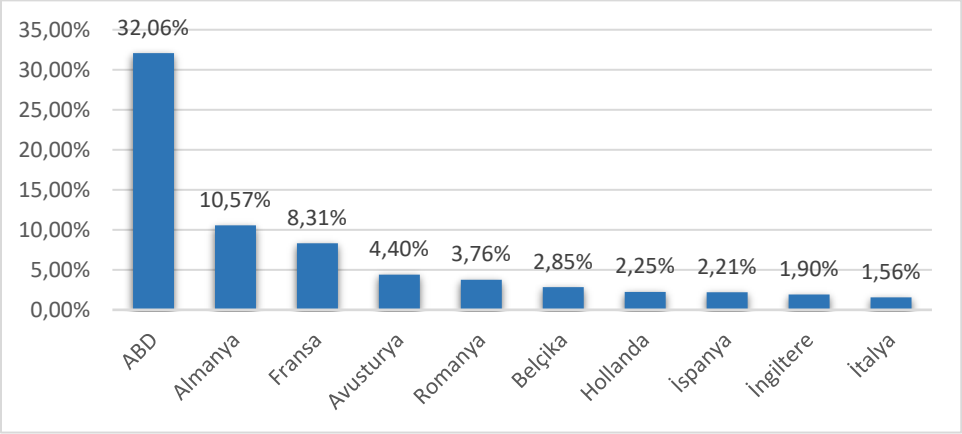

Kaynak: TÜİK

Eskişehir ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %26,11 ile ABD olmak üzere, Fransa, İspanya, Almanya, Çin, İtalya, Japonya, Antalya Serbest Bölgesi ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 32.6).

Grafik 32.6 Eskişehir İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

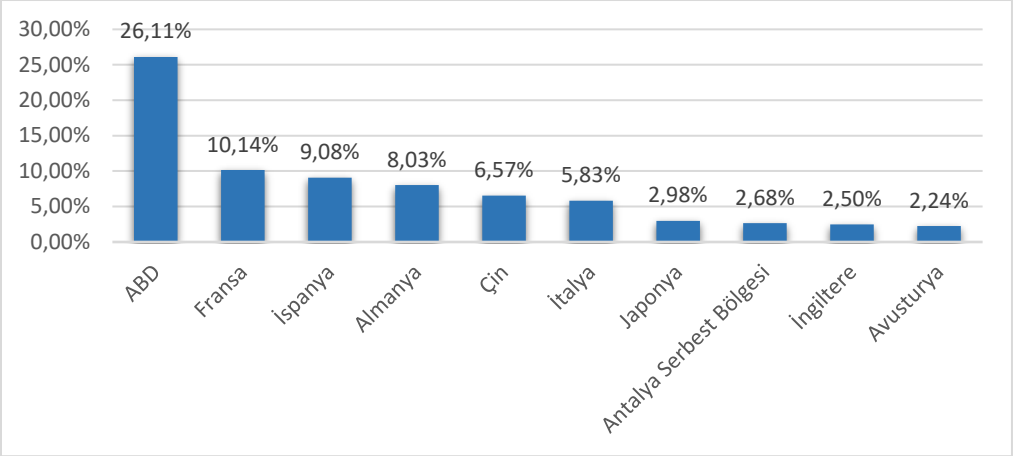

Kaynak: TÜİK

Eskişehir ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %92,09'unu, il ithalatının da %95,26'sını oluşturmaktadır (Tablo 32.9).

Tablo 32.9 Kısımlara göre Eskişehir ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri (1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	159	22	16	354	351	500
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor	6		319		1	5
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	70.353	50.047	59.782	883	783	1.199
Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler				0		0
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	2.883	2.185	2.003	491	93	
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	7.579	11.315	6.043	33.841	33.040	33.417
İmalat Sanayi	831.162	773.469	793.890	790.526	672.344	706.078
Toplam	**912.140**	**837.039**	**862.054**	**826.096**	**706.613**	**741.199**

Kaynak: TÜİK

Eskişehir ilinin ihracatının %92,09'unu oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 32.10).

Tablo 32.10 2016 yılı Eskişehir İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**793.890**
Diğer ulaşım araçlarının imalatı	296.570
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	103.423
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	62.056
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	57.573
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	49.795
Elektrikli teçhizat imalatı	47.032
Gıda ürünlerinin imalatı	45.730
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	44.649
Giyim eşyalarının imalatı	26.420
Ana metal sanayii	25.746

Kaynak: TÜİK

Eskişehir ilinin ithalatının %95,26'sını oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 32.11).

Tablo 32.11 2016 Yılı Eskişehir İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**706.078**
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	119.056
Ana metal sanayii	97.760
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	96.896
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	86.156
Diğer ulaşım araçlarının imalatı	85.151
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	56.634
Elektrikli teçhizat imalatı	42.161
Gıda ürünlerinin imalatı	30.063
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	29.911
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	17.511

Kaynak: TÜİK

Eskişehir ilinde 2016 yılında sanayi sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %43,55 ile kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları ilk sıradadır (Tablo 32.12).

Tablo 32.12 2016 yılı Eskişehir İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	375.386.439	43,55
Tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento	61.097.916	7,09
Demir veya çelikten eşya	59.888.712	6,95
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	45.601.994	5,29
Plastikler ve mamulleri	45.512.350	5,28
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	40.300.819	4,67
Hububat, un, nişasta veya süt müstahzarları, pastacılık ürünleri	34.364.406	3,99
Hava taşıtları, uzay taşıtları ve bunların aksam ve parçalar	30.259.165	3,51
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	24.909.170	2,89
Alüminyum ve alüminyumdan eşya	23.320.849	2,71

Kaynak: TÜİK

Eskişehir ilinde 2016 yılında sanayi sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %20,36 ile kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları ilk sıradadır (Tablo 32.13).

Tablo 32.13 2016 yılı Eskişehir İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	150.878.683	20,36
Nikel ve nikelden eşya	91.121.689	12,29
Plastikler ve mamulleri	57.300.183	7,73
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	56.776.138	7,66
Diğer adi metaller (tungsten, molibden, tantal, magnezyum, kobalt, bizmut, kadmiyum, vb.), sermetler, bunlardan eşya	50.629.403	6,83
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	50.401.423	6,80
Alüminyum ve alüminyumdan eşya	33.274.560	4,49
Debagatte ve boyacılıkta kullanılan hülasalar, tanenler, boyalar, pigmentler, vb, vernikler, vb, macunlar, mürekkepler	26.043.394	3,51
Demir veya çelikten eşya	21.209.129	2,86
Yağlı tohum ve meyveler, muhtelif tane, tohum ve meyveler, sanayide ve tıpta kullanılan bitkiler, saman ve kaba yem	20.689.180	2,79

Kaynak: TÜİK

32.6. İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

32.6.1. Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

Artan talebi karşılayamaması nedeniyle Kamu Özel Ortaklığı modeli ile gerçekleştirilecek Eskişehir Şehir Hastanesi Projesi yapılacaktır. Proje; 712 yataklı Genel Hastane, 129 yataklı Onkoloji Hastanesi, 119 yataklı Kalp Damar Hastalıkları Hastanesi ve 100 yataklı Yüksek Güvenlikli Adli Psikiyatri Hastanesi olmak üzere toplam 1.060 yataklı bir Entegre Sağlık Kampüsü yatırımını kapsamaktadır. Açık eksiltme usulü ile yapılan ihalede Akfen İnşaat, en iyi her şey dahil yıllık fiyat olarak 52 milyon 250 bin lira ile en düşük teklifi vererek ihaleyi almaya hak kazanmıştır.

2014 yılı içinde; 600 yataklı Yunus Emre Devlet Hastanesi inşaatına devam edildi. Yalnızca Eskişehir'e değil bölgeye hizmet edecek olan şehir hastanesinin ihale süreci tamamlanmak üzeredir. Ayrıca 112 Acil Komuta Merkezi yapımı ile ilgili çalışmalar büyük bir hızla devam etmektedir. Ankara seferlerinin ardından Eskişehir-İstanbul ve Eskişehir-Konya Yüksek Hızlı tren seferleri hizmete girmiş, Eskişehir ulaşımda merkez olma konumunu perçinlemiştir. Hizmete alınan Hasanbey Lojistik Köyü gerek ulusal gerek yerel bazda ticaret ve sanayimizin stratejik bir sacayağı konumuna gelmiştir. İhalesi tamamlan Eskişehir - Mihalgazi - Sarıcakaya - Nallıhan yolunun tamamlanması çalışmaları devam etmektedir.

33 bin kişilik yeni stadyum, Odunpazarı Gençlik Merkezi, temelleri atılan Tam Olimpik Yüzme Havuzu ve 3 bin seyirci kapasiteli kapalı spor salonu gibi büyük yatırımları 2016 yılı içerisinde tamamlanmıştır.

50 milyon TL'lik yatırımla; Yarıkçı Göleti Sulaması, Kozlubel Köyü Taşkın Koruma Tesisi, Seyitgazi İlçesi Arazilerinin Taşkından Korunması, Sakarıılıca Deresi Taşkın Koruması projeleri hizmete açılmış ve 10 tesisin temeli atılmıştır.

Ayrıca şehrin ulaşımını kolaylaştırmak ve bütün noktalara raylı sistem ulaşımını sağlamak amacıyla tüm tramvay hatları düzenlenerek seferlerine yıl içinde başlamıştır.

Eskişehir'de son 10 yıldaki teşvik belgeli yatırımlara ilişkin veriler aşağıdaki tabloda gösterilmiş olup, yapılan yatırımların ağırlıklı payı imalat sanayi yatırımlarına aittir.

Tablo 32.14 Eskişehir'de Son 10 Yıllık Dönemde Yatırımlara Verilen Teşvik Belgeleri Ve Değerleri

Yıllar	Toplam Teşvik Belgesi Sayısı	Toplam Yatırım Tutarı (Milyon TL)	Toplam İstihdam	İmalat Sanayi Teşvik Belge Sayısı	İmalat Sanayi Yatırım Tutarı (Milyon TL)	İmalat Sanayi İstihdam
2007	27	194	1.218	20	115	974
2008	40	697	1.788	31	112	1.504
2009	25	148	1.171	18	105	643
2010	35	715	2.279	21	501	1.193
2011	37	364	1.174	25	314	993
2012	52	1.129	3.058	31	540	918
2013	60	2.030	2.792	38	762	1413
2014	33	904	961	17	783	573
2015	70	826	750	24	669	587
2016	76	911	983	22	643	489
TOPLAM	**455**	**7.918**	**16.174**	**247**	**4.544**	**9.287**

Kaynak: Eskişehir Sanayi Odası

32.6.2. Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

Bu alanda ise özellikle imalat sanayi alanında tevsi ve komple yeni yatırımlar yapılırken, devletin maden kaynaklarının özel sektör tarafından daha fazla işletilmesi yönündeki politikası doğrultusunda Eskişehir'in zengin maden kaynaklarının işletmeye yeni yatırımlarda son yıllarda artış görülmektedir. Bu kapsamda Mihalıççık yöresindeki linyit yataklarını işletmeye ve elektrik üretmeye yönelik olarak kurulan 2x145 MW gücünde Yunus Emre Termik Santrali 25 Şubat 2016'da faaliyete geçmiştir.

Ayrıca Eskişehir İnönü bölgesinde MTA tarafından tespit edilen büyük kömür yataklarının ve damarlarının nihai durumunun belirlendikten sonra özel işletmeye açılmasıyla birlikte bölgede, özellikle yeni termik santrali yatırımlarının yapılması konusunda ciddi bir yatırım potansiyeli ortaya çıkacaktır.

Bunun yanında Eskişehir Sarıcakaya bölgesinde bulunan 300 Milyon ton rezervli Bitümlü Şeyl rezervi önemli bir yatırım potansiyeli arz etmektedir. Bu kayaçlardan damıtma

yöntemiyle sentetik petrol ve gaz elde olunabileceği gibi, katı yakıt olarak termik santrallar de kullanılması imkânı da bulunmaktadır.

Eskişehir'deki diğer önemli bir stratejik yatırım alanı ise, Eskişehir Sivrihisar Kızılcaören yöresindeki nadir toprak elementleri olarak bilinen ve toryum kompleks cevher yatağında, ortalama tenörü %0,2 ThO2 olan 380.000 ton görünür rezerv tespit edilmiştir. Ancak, söz konusu sahadaki toryumun zenginleştirilmesiyle ilgili teknolojik sorunlar henüz dünya genelinde de tam olarak çözülememiştir. Zamanla teknolojide sağlanacak ilerleme ile uzun vadede Eskişehir'deki toryumu yakıt olarak kullanan Nükleer Santrallerin kurulması muhtemeldir. Bunun yanında toryumu işleyip zenginleştirecek özel ve stratejik tesisler için ilde kurulma potansiyeli bulunmaktadır.

Eskişehir sanayindeki son yıllardaki gelişme ve büyümeyi aşağıdaki tablo çok iyi yansıtmaktadır. Tablodan da görüleceği üzere son 9 yılda toplam 240 sanayi yatırımına 3 milyon metrekare arsa tahsisi yapılmıştır. Ortalama her kurulan işletmede asgari 30 kişi çalıştığı varsayıldığında, son 9 yılda en az 7200 kişiye yeni iş imkânı sağlayacak sanayi yatırımlarının Eskişehir'e kazandırıldığı görülmektedir.

32.7. SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Sorunlar

1. Eskişehir-Gemlik tren yolu hattının acilen yapılması,
2. Eskişehir OSB Demiryolu hattının en kısa sürede tesis edilmesi,
3. Eskişehir-İstanbul arasında Havayolu Ulaşımının tekrar kurulması,
4. Eskişehir Çevre Yolları Projelerinin hayata geçirilmesi,
5. Raylı Sistemler Test Merkezinin kurulması,
6. Üç Yeni İhtisas OSB'si Kurulması,
7. Havacılık ve Savunma Sanayii Endüstri Bölgesine gereken yasal izinlerin verilmesi,
8. Makine imalatı ve gıda sektörü konularında kümelenme çalışmalarının yapılması,
9. Şehir içinde kalan küçük ve orta ölçekli işletmeler ile sanayi sitelerinin faaliyet kollarına göre mevcut sanayi sitelerine transferlerinin cazip hale getirilmesi gerekmektedir.

Çözüm Önerileri

1. Eskişehir-Gemlik tren yolu hattının acilen yapılması:

Eskişehir sanayiinin ulaşım alanında yaşadığı önemli sıkıntılardan biri de mevcut demiryolu güzergâhının Gemlik Limanı'na bağlantısının olmamasıdır. Yatırım yıllardır gecikiyor olması nedeniyle, en ucuz taşıma sistemi olan demiryollarından Eskişehir sanayicileri yeteri ölçüde yararlanamamakta, limanlara ulaşım amacıyla karayoluyla yapılan taşımacılık sonucunda ise hem ulaşım maliyetleri artmakta hem de yetersiz olan mevcut karayolunun trafik kapasitesi aşırı derecede artmaktadır. İstanbul-Eskişehir arasındaki demiryolu hattının yapılacak yeni yatırımla Gemlik Limanı'na bağlanmasıyla mevcut karayolunda trafik önemli ölçüde rahatlayacak, ulaşım maliyetleri azalacağı için rekabet avantajı sağlanacak böylece ulaşım daha kısa zamanda gerçekleştirilecektir. Bursa'ya bağlanacak yeni hızlı tren hattına paralel olarak yük trenlerinin de kullanabileceği ve Gemlik'e kadar uzatılan yeni bir hattın yapılması

büyük önem taşımaktadır. Açılacak bu hat sayesinde sadece Eskişehir'in değil diğer bölge illerinin de sanayi ürünleri en kısa yoldan limanlara ulaşma imkânına kavuşacaktır.

2. Eskişehir OSB Demiryolu hattının en kısa sürede tesis edilmesi:

Daha önceki yıllarda devreye girmesi planlanan söz konusu hat, TCDD tarafından kaynaklanan gecikmeler nedeniyle bir türlü yapımına başlanamamıştır. Eskişehir sanayi açısından büyük önem taşıyan hattın yapımı bir an önce başlanarak tamamlanmalıdır. OSB'deki sanayi kuruluşlarının büyük şehirlere ve ihracat limanlarına mal naklinde önemli bir fiyat avantajı sağlayacak olan bu projenin hayata geçirilmesi için gerekli olan tüm girişimler yapılmalıdır.

3. Eskişehir-İstanbul arasında havayolu ulaşımının tekrar kurulması:

Yıllar süren mücadeleler neticesinde Eskişehir uçak seferlerine 2007 yılında kavuşmuş olsa da, daha sonraki yıllardaki aksamalar, sürekli tarife değişiklikleri, yanlış havaalanı, gün ve zamanlarda uçuş planlanması gibi nedenlerle, uçuşlardan istenen verim alınamadığı için seferler kaldırılmıştır. Eskişehir-İstanbul arasındaki uçak seferleri mutlaka Atatürk Havaalanı'na yönelik olarak düzenlenmelidir. Yapılacak seferler haftada 3-4 gün bile olsa mutlaka karşılıklı olmalı (sabah gidiş-akşam dönüş) ayrıca daha küçük kapasiteli uçaklar tahsis edilmelidir. Eskişehir'deki yolcu potansiyeli bu uçakları her seferinde doldurmaya yetecek kapasitedir.

4. Eskişehir Çevre Yolları Projelerinin hayata geçirilmesi:

Halen şehir içinden geçen çevre yolunun taşıt trafiği ve yükü her geçen gün hızla artmaktadır. Mevcut yolun genişletilmiş olmasına rağmen, birkaç yıl sürecek bir rahatlama sağlayacağı açıktır. Uzun vadeli kalıcı çözüm olarak il üzerinden geçen transit karayolu trafiğinin şehir trafiğine hiç dâhil olmadan, şehrin kuzey ve/veya güney yönünde yapılacak iki paralel yol ile geçilmesinin sağlanmasıdır. Bu şekilde şehir içinden geçen çevre yolu trafiği önemli oranda rahatlayacaktır. Ayrıca şehir merkezinde yeni altgeçitlerin ve üstgeçitlerin yapılmasıyla tıkanan bazı noktalardaki trafik akışı rahatlatılmalıdır.

5. Raylı Sistemler Test Merkezinin kurulması:

Kurulması konusunda fizibilite çalışmaları yapılan ve ülkemizde bulunmayan bu merkezin Eskişehir'e kurulmasının sağlanması büyük önem arz etmektedir. Demiryolu ve raylı sistemler sanayi konusunda ülkemizin en önemli sanayi üretim merkezi olan Eskişehir'de, OSB'nin arka bölgesinde kurulması konusunda çalışmalar sürdürülen test merkezinin hızla realize edilmesi büyük önem taşımaktadır.

6. Üç Yeni İhtisas OSB Kurulması:

Eskişehir OSB yönetimi tarafından çalışmaları sürdürülen bu çalışma kapsamında ilde kurulan kümelerin ihtiyaçları ve artan ihtiyaç doğrultusunda 3 yeni ihtisas OSB'nin kurulması konusunda kamunun gereken desteği sağlaması gerekmektedir. Kurulacak bölgeler 2 milyon metrekarelik Raylı Sistemler İhtisas OSB, 1 milyon metrekarelik Lojistik İhtisas OSB ve 4,8 milyon metrekarelik Otomotiv İhtisas OSB. Söz konusu alanların kurulması ve arazilerin istimlak edilmesi konusunda ön fizibiliteler sürmekte olup, kuruluş aşamasında kamu otoritesinin gereken desteği sağlaması beklenmektedir.

7. Havacılık ve Savunma Sanayii Endüstri Bölgesine gereken yasal izinlerin verilmesi:

Çalışmalarına 2005 yılında başlanan bölgenin kuruluşu için daha önce o zamanki adıyla Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'na müracaat edilmesine karşın, olumlu yanıt alınamamıştır. Bölgenin kuruluşu amacıyla Eskişehir-Ankara karayolu üzerinde Eskişehir OSB ait toplam 5,1 milyon metrekarelik bir alanının bu yatırımlar için tahsis edilmesi kararlaştırılmıştır. Eskişehir'de köklü bir geçmişe sahip olan havacılık sanayii, il ekonomisinde de önemli bir paya sahiptir. Eskişehir'de faaliyet gösteren havacılık sanayii kuruluşlarının son birkaç yıl içinde kat ettikleri gelişmeye baktığımızda, 2000 yılında havacılık sanayii sektöründe üretim yapan firmaların toplam ihracatları 55 milyon dolar düzeyinde iken 2013 yılı sonunda bu rakam 338 milyon dolara ulaşmıştır. 2013 yılında ESO üyesi kuruluşların toplam ihracatları 2,1 milyar dolar olduğu düşünüldüğünde, toplam ihracatımızın yüzde 16'lik bölümü havacılık sanayii mamullerinden (uçak ve helikopter motor parçaları ile yapısal üniteler) oluştuğu görülmektedir. Sektördeki çalışan sayısı ise yaklaşık 3.000 kişi civarındadır. 2020 yılı sektör ihracat hedefi 1 milyar dolardır. Bu rakamlar bile yüksek teknolojiye dayalı havacılık sanayiinin Eskişehir sanayii açısından ne kadar önemli bir sektör olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Bu yatırım konusunda gerekli yasal izinler alındığı takdirde, ülkemizdeki ilk özel endüstri bölgesi de ilde kurulmuş olacaktır. Bölgenin hizmete girmesiyle birlikte Eskişehir ve ülkemiz ekonomisine büyük katkı sağlayacak olan büyük ölçekli yerli ve yabancı yatırımların gelerek, bölgede yatırım yapması beklenmektedir.

8. Makine imalatı ve gıda sektörü konularında kümelenme çalışmalarının yapılması:

Şehrimizde raylı sistemler kümelenmesi, seramik kümelenmesi ve havacılık kümelenmesi çalışmaları başarıyla gerçekleşmiştir. Sanayi içinde büyük potansiyele sahip makine imalatı ve gıda sektörü içinde kümelenme çalışmalarının yapılması yararlı olacaktır.

9. Şehir içinde kalan küçük ve orta ölçekli işletmeler ile sanayi sitelerinin faaliyet kollarına göre mevcut sanayi sitelerine transferlerinin cazip hale getirilmesi:

Eskişehir içinde özellikle Baksan Sanayi Sitesi ile Küçük Sanayi Sitesinin şehir içinden ve yerleşim bölgeleri içinden en kısa sürede çıkartılması gerekmektedir. Söz konusu küçük sanayi merkezleri eski yıllarda yapılmış olmaları ve mimari estetikten yoksun olmaları

nedeniyle hem yarattıkları görüntü kirliliği, hem araç trafiğini olumsuz etkilemeleri, hem de oluşturdukları güvenlik ve çevre sıkıntıları nedeniyle, acilen kaldırılmaları gerekmektedir. Bu merkezlerin Ankara yolunda kurulan diğer modern sanayi sitelerine taşınmaları teşvik edilmeli veya hak sahiplerine uygun krediler ve mali imkânlar sağlanarak meslek türlerine göre belirtilen bölgede bulunan araziler üzerine yeni ve modern sanayi siteleri kurmaları temin edilmelidir.

33. GAZİANTEP İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

33.1. GAZİANTEP İLİ SANAYİ YAPISI

Gaziantep imalat sanayisi, kapasitesi, istihdam gücü, ihracat potansiyeli, kalifiye eleman yapısı, geçmişten gelen tecrübe birikimi ile bulunduğu bölgenin en dinamik sanayi gücüne sahiptir. Genel yapı olarak, küçük imalathane ve atölyelerin yanı sıra, büyük tesislerinde gerek sayıca gerek kapasite ve istihdam açısından fazla olduğu dikkati çekmektedir. İl sanayisi birçok sektörde Türkiye'de en önemli üretim merkezi konumundadır.

Gaziantep'te kurulu büyük sanayi işyerleri sayısı Türkiye genelinin yüzde 4'ünü, küçük sanayi işyerleri sayısı ise, %6'sını oluşturmaktadır. Bu yapısıyla da küçük ve orta ölçekli başta olmak üzere sanayi sektörü, geniş istihdam olanakları sunmaktadır. İktisaden faal nüfusun % 28.72'si imalat sanayi kollarında çalışmaktadır. Gaziantep'in imalat sanayiindeki mevcut tesislerin büyük çoğunluğu Organize Sanayi Bölgeleri, Örnek Sanayi, Küçük Sanayi Bölgesi. Nizip Caddesi ile 1. ve 2. Ünaldı- Şehreküstü bölgelerinde yerleşmişlerdir.

İmalat Sanayi ve Sektörel Yapısı: Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde bir ekonomik merkez konumunda olan Gaziantep'te imalat sanayi de gelişmiş durumdadır. İmalat sanayinde küçük imalathane ve atölyelerin yanı sıra. Büyük tesislerin de sayıca çokluğu dikkat çekmektedir. Gaziantep sanayisi birçok sektörde Türkiye'nin en önemli üretim merkezi konumundadır.

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

33.1.1. Gaziantep İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Gaziantep ili Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara, %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz, %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 33.1). Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Gaziantep ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %53,7'lik oran ile bölgede birinci sırada yer almaktadır.

Grafik 33.1 Türkiye'de Sanayi İşletmelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (%)

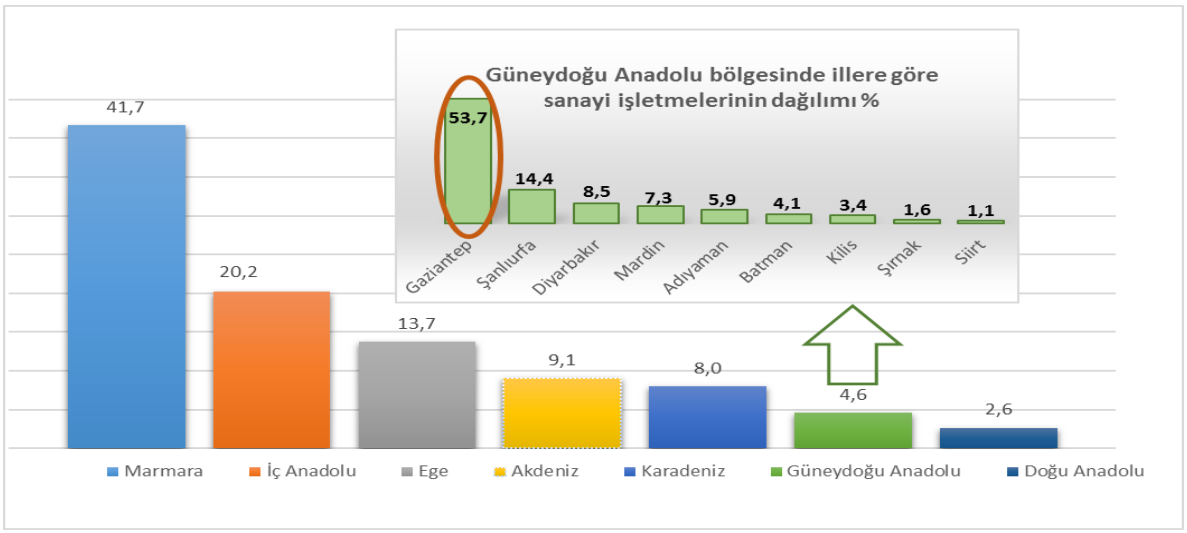

a. Ölçek Dağılımı

Gaziantep ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, %57,4'ü Mikro, %28,4'ü Küçük, %11,3'ü Orta ve %2,9'u Büyük Ölçekli işletmelerdir (Grafik 33.2).

Grafik 33.2 Gaziantep İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

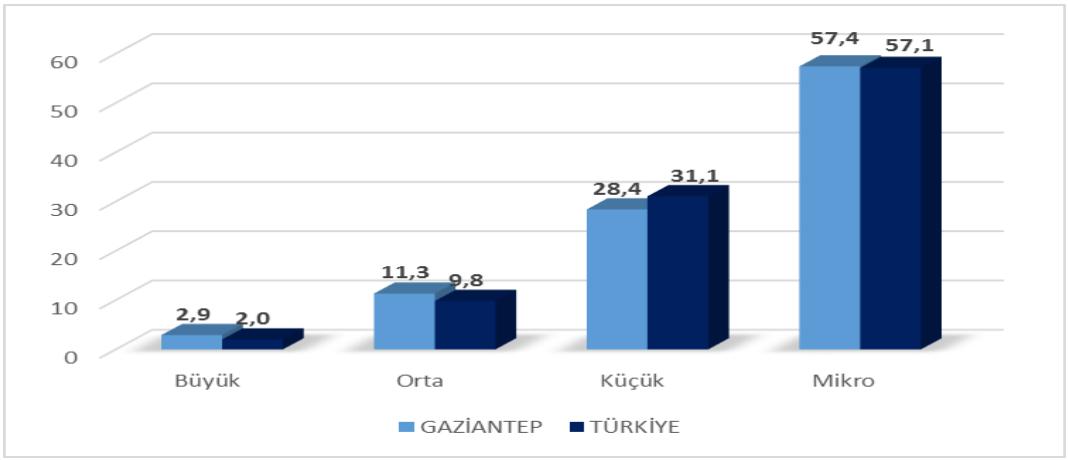

b. Sektörel Dağılım

Gaziantep ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %28,3 ile gıda ürünleri, ikinci sırada %13,5 ile tekstil ürünleri ve üçüncü sırada ise %9,1 ile kimyasal ürünler sektörü yer almaktadır (Grafik 33.3).

Grafik 33.3 Gaziantep İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

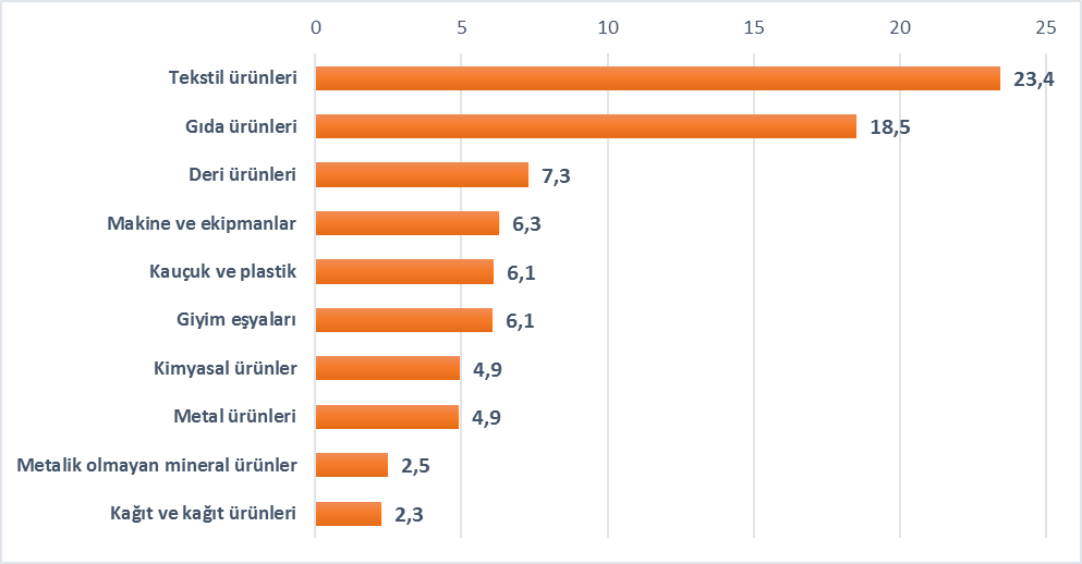

c. Çalışan Sayısı

Gaziantep ilinde sanayi sektöründe istihdamda %54,58 ile tekstil ürünleri sektörü, %12 ile gıda ürünleri sektörü, %6,03 ile kauçuk ve plastik sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın %3,3'ü Gaziantep ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 33.1).

Tablo 33.1 Gaziantep İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Tekstil ürünleri	59355	54,58	12,58
Gıda ürünleri	13048	12,00	12,75
Kauçuk ve plastik	6560	6,03	6,16
Deri ürünleri	3946	3,63	1,36
Kağıt ve kağıt ürünleri	3684	3,39	1,87
Kimyasal ürünler	3573	3,29	3,45
Metal ürünleri	2569	2,36	8,55
Makine ve ekipmanlar	2552	2,35	6,71
Mobilya	2057	1,89	3,80
Giyim eşyaları	1907	1,75	8,79
Genel Toplam	***108753***	-	***3,30***

Gaziantep ilinde çalışan sayısına göre ilk 5 büyük işletme aşağıda sıralanmıştır:

- Şireci Tekstil Sanayi Ve Ticaret(4.İşyeri)
- Merinos Halı San.Ve Tic.(1.İşyeri)
- Naksan Plastik Ve Enerji Sanayi Ve Ticaret
- Sanko Tekstil İşletmeleri Sanayi Ve Ticaret (Merkezi: Gaziantep/Gaziantep Başpınar Şubesi)
- Zeki Mensucat Sanayi Ve Ticaret (2.İşyeri)

33.2. GAZİANTEP İLİ SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 33.2 Gaziantep İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Gaziantep	2	4	-

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

Gaziantep'te kurulu büyük sanayi işyerleri sayısı Türkiye genelinin yüzde 4'ünü, küçük sanayi işyerleri sayısı ise, yüzde 6'sını oluşturmaktadır. Bu yapısıyla da küçük ve orta ölçekli başta olmak üzere sanayi sektörü, geniş istihdam olanakları sunmaktadır.

33.2.1. Gaziantep Sanayi Bölgeleri

I. Organize Sanayi Bölgesi

1960'larda ilk girişimlerde bulunularak 1969 yılında Türkiye'de ilk defa oluşturulan organize sanayi bölgelerinden biri olarak kuruluşunu tamamlamış olup, altyapısı tamamen yapılandırılmış ve tüm parseller yapılaşmıştır. I. Organize Sanayi Bölgesi 210 hektar alan üzerinde kurulmuştur. I. Bölgede 169 parsel yer almaktadır.

Şu an I. Bölgede orta ve büyük ölçekte üretim yapmakta olan 150 firma faaliyet göstermektedir. I. Bölgede aylık 30.000.000 kWh elektrik, 120.000 ton su, 2.500.000 m3/ay doğalgaz tüketilmekte ve 20.000 kişi istihdam edilmektedir.

II. Organize Sanayi Bölgesi

Gaziantep'in 1980'li yıllarda ihracat yapısının sanayi ürünleri lehine gelişme göstermesi ile birlikte yatırım yapmak isteyen sanayicilerin ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla, tevsii alanı olarak 1987 yılında II. Organize Sanayi Bölgesi'nin kurulması çalışmalarına başlanılmıştır.

450 hektar alan üzerine kurulu olan II. Bölge'nin altyapı çalışmaları 1997 yılında tamamlanmıştır. 279 adet parselden oluşan II. Bölge'de 270 firma faaliyette olup, tekstil, gıda, kimya ve plastik ağırlıklı iş kolunu oluşturmaktadır.

II. Bölgede; aylık 70.000.000 kWh elektrik, 200.000 ton su, 4.500.000 m3/ay doğalgaz tüketilmekte ve 35.000 kişi istihdam edilmektedir. Bölgemizde, sanayicilerimizin yatırım taleplerini karşılayabilmek için, 1994 yılında 540 hektarlık alan üzerinde III. Organize Sanayi Bölgesi'nin kurulması çalışmalarına başlanılmıştır.

III. Organize Sanayi Bölgesi

III. OSB'nin altyapı inşaatı, tamamen devlet desteği olmadan bölgede yatırım yapan sanayicilerden toplanan tahsilatlar ile müteşebbis teşekkülümüzün katkı ve sorumluluğunda inşa edilerek, kısa sürede tamamlanmıştır. Bugün itibariyle, III. Bölgede 285 adet firma faaliyette, olup toplam 290 sanayiciye yer tahsisi yapılmıştır. III. Bölgede; 120.000.000 kWh elektrik, 250.000 ton su, 6.500.000 m3/ay doğalgaz tüketilmekte ve 33.000 kişi istihdam edilmektedir.

IV. Organize Sanayi Bölgesi

Bölgemizde, sanayicilerimizin yatırım taleplerini karşılayabilmek için, 2002 yılında 1.170 hektarlık alan üzerinde IV. Organize Sanayi Bölgesi kurulmuştur. IV. Organize Sanayi Bölgesinde daha çok orta ve büyük ölçekte üretim yapacak olan işletmelere arsa tahsisi yapılmıştır.

130 adet arsa tahsisi yapılan sanayicilerimiz inşaat çalışmalarını tamamlayarak 125 adet firma üretime geçmiştir. 5 adet firma ise inşaat çalışmalarını devam ettirmektedirler. Bölgenin yol, yağmur suyu ve kanalizasyon şebekesi inşaatları bitirilmiştir. Ayrıca; indirici merkez trafo ve yer altı elektrik şebekesi galeri geçişli olarak ve doğalgaz şebekesi inşaatları yapılarak; tamamlanmıştır.

IV. Bölgede; 90.000.000 kWh elektrik, 130.000 ton su, 10.000.000 m3/ay doğalgaz tüketilmekte ve 32.000 kişi istihdam edilmektedir.

V. Organize Sanayi Bölgesi

Mevcut Organize Sanayi Bölgelerimize ilave olarak kurulması için çalışmaları başlatılan Gaziantep V. Kısım Organize Sanayi Bölgesi yapımı için ilk etapta 1120 ha.'lık alandan üretilen sanayi parsellerinden 400 sanayiciye kura ile yer teslimi yapılmıştır.
Mevcut 5. Bölge yatırımcının talebini karşılamaması nedeni ile bu alana ilave olarak yeniden 805 hektarlık ek yer için istimlak çalışması ve planlama yapılarak 2014 ağustos ayı içerisinde 200 adet sanayiciye yeni yer tahsisleri yapılmıştır. Ek yerin de 5. OSB' ye katılması ile birlikte toplam da 1925 hektar olmuştur.

5. OSB 1. Etap alanda sanayicilere inşaat çalışmalarına başlanılmış olup, bir kısmı üretime geçek üzeredir.

5. OSB de ki firma sayımızla toplam sanayi parselimiz 1.250 adet olacak ve bütün firmalarımız faaliyete geçtiğinde çalışan sayımız 130 bin kişilik istihdam sayısı 150 bin' i geçecektir. Dağıtımını yaptığımız 5. Organize Sanayi Bölgesinde 600 parsel bulunmaktadır ve 120 adet firma faal olarak çalışmaktadır. 5. bölge ile birlikte 4325 hektarlık alanıyla Türkiye'nin en büyük Organize Sanayi Bölgesi konumuna gelmiştir.

Örnek Sanayi ve Küçük Sanayi Sitesi: Örnek Sanayi Sitesi, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ile Birleşmiş Milletler Sınai ve Kalkınma Teşkilatı (UNIDO) tarafından müştereken gerçekleştirilen 350.000 m2'lik bir alanda her biri 800 m2 kapalı sahası bulunan 50 örnek sanayi işyerinin yer aldığı bir bölgedir.

Site, işletme hacmi ve üretim metotları bakımından küçük ve orta ölçekli sanayicilere örnek olması ve teşvik edilmesi amacıyla kurulmuştur. Sitede yer alan başlıca sektörler; tekstil makineleri, çelik döküm. Otomotiv yedek parçaları, buhar kazanları, baraj ekipmanları, hububat-bakliyat işleme makineleri. Metal ve ağaç işleme makineleri. Boya ve ambalaj sanayi tesisleridir. 1. 2. ve 3. küçük sanayi sitesindeki işyeri sayısı 3620 toplam işçi sayısı da 25 000'dir. Bölgede bulunan sanayicilere hizmet vermek amacıyla kurulan KOSGEB. Bölgedeki işletmelere eğitim, mühendislik. Müşavirlik ve laboratuvar hizmetleri sunmaktadır.

Nizip Caddesi ve Çevresi: Organize sanayi bölgeleri ve küçük sanayi sitelerinin yapılmasından önce şehir içinde sanayi faaliyeti gösterilen ilk bölge Nizip Caddesi'dir. Bölgede 110 firma faaliyet göstermektedir. Bu bölgede faaliyet gösteren firmalarca genel olarak plastik ayakkabı, un, irmik, halı, akrilik iplik, pamuk ipliği ve metal eşya üretimi yapılmaktadır. Hızlı nüfus artışı ve kentleşme neticesinde şehir içinde kalan işletmeler üretimlerinin bir bölümünü veya tamamını sanayi bölgelerine taşıma eğilimi içerisindedir.

Ünaldı-Şehrek üstü Bölgesi: Gaziantep sanayisinin ilk yerleşim bölgelerinden biridir. Bölgede 700 civarında firma bulunmaktadır. Firmaların çoğunu mercimek işleme, plastik ve halı fabrikaları oluşturmaktadır. Firmalar genelde küçük ve orta ölçeklidir.

Gaziantep Oğuzeli ilçesi sınırlarında kalan havaalanına yakın olması nedeniyle “Havaalanı Sanayi Bölgesi” olarak anılan bölgemiz, yaklaşık 100 firma ile 2500 kişiye istihdam imkânı sağlamaktadır. Yerleşim alanlarından uzak olması nedeniyle tam bir sanayi bölgesi yapısında olan bölge için odamız, bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığına, “Islah Organize Sanayi Bölgesi” başvurusunda bulunmuştur. Ana imalat konuları; Tekstil, kimya, plastik, gıda ve makine halısı imalatıdır.

33.3. GAZİANTEP İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Tablo 33.3 Sektör/Birimlere Göre Gaziantep İlinde Yürütülen Teknolojik Dönüşüm Faaliyetleri

Faaliyet	Sektör/Birim	2016	2016 Yıl Sonu	Genel Toplam
Ar-Ge Merkezi	Gıda Sanayi	1		1
	Makine ve Teçhizat İmalatı		1	1
	Tekstil	2		2
Toplam Ar-Ge Merkezi		3	1	4
TGB	Gaziantep Üniversitesi		1	1
Toplam TGB			1	1
Faaliyet Toplamı		3	2	5

Kaynak: Bilim ve Teknoloji Genel Müdürlüğü

Türk Patent ve Marka Kurumundan alınan verilere göre, Gaziantep ilinde 2016 yılında 42 faydalı model, 3.439 marka, 1184 patent ve 374 dosyada 4.095 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 33.4 Gaziantep İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı (%)	Toplam Türkiye Payı (%)
Faydalı Model Başvurusu	423	42	465	1,21	1,09
Marka Başvurusu	29.370	3.439	32.809	3,64	2,84
Patent Başvurusu[33]	589	184	773	2,85	1,70
Tasarım Başvurusu	36.744	4.095	40.839	10,42	7,65
Tasarım Dosya Sayısı	3.053	374	3.427	4,47	3,14
Genel Toplam	70.179	8.134	78.313	5,35	4,15

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

[33] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

33.4. GAZİANTEP İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 33.5 Gaziantep İli KOSGEB Destekleri

<table>
<tr><th>Sıra</th><th colspan="2">Veri</th><th colspan="2">2016 Yılı</th><th colspan="2">İl Toplamı (2012-2016 Yılları Arası)</th></tr>
<tr><td rowspan="3">1</td><td colspan="2">Toplam Destek Tutarı (TL)*</td><td colspan="2">8.113.920</td><td colspan="2">35.607.394</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td></tr>
<tr><td>0</td><td>0</td><td>1.010.000</td><td>152.662</td></tr>
<tr><td rowspan="7">2</td><td rowspan="7">Diğer Bilgiler</td><td>TEKMER / İŞ BİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>İŞGEM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>LABORATUVAR HİZMETLERİ</td><td colspan="4">İlde bulunan laboratuvardan yararlanan işletme sayısı 178 ve yapılan test-analiz sayısı 1.432'dir.</td></tr>
<tr><td>UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında düzenlenen 139 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 3.506 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.</td></tr>
<tr><td>YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER</td><td colspan="4">-</td></tr>
</table>

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 33.6 Gaziantep İli TÜBİTAK Destekleri

	Veri	2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	1.407.694	23.015.196
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	1.440.289	51.990.716
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	65.324	5.023.348
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	1.211.360	1.737.075
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	12.950	12.950

*2017 sabit fiyatlarıyla

33.5. GAZİANTEP İLİ TİCARET YAPISI

33.5.1. Gaziantep İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sistemi'nden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektör %44,4 ile tekstil ürünlerinin imalatı olmuştur. Çalışan sayısının ve girişim sayısının en fazla olduğu sektör tekstil ürünlerinin imalatı sektörü olmuştur (Tablo 33.7).

Tablo 33.7 Gaziantep İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar (İlk On Sektör) (%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Tekstil ürünlerinin imalatı	64.339	765	44,4
Gıda ürünlerinin imalatı	13.038	690	24,7
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	7.739	294	10,0
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	4.282	88	4,4
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	2.623	158	2,7
Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	3.626	331	2,4
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	1.340	199	2,2
Giyim eşyalarının imalatı	2.912	478	1,7
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	1.969	218	1,6
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	2.612	380	1,4

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

33.5.2. Gaziantep İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 33.4'te gösterilmiştir. Grafik 33.4'e göre 2016 yılında Gaziantep ilinde ithalat 4.816.682.273 dolar, ihracat ise 6.418.991.002 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 11.235.673.275 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 33.4 Gaziantep İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti (1000$)

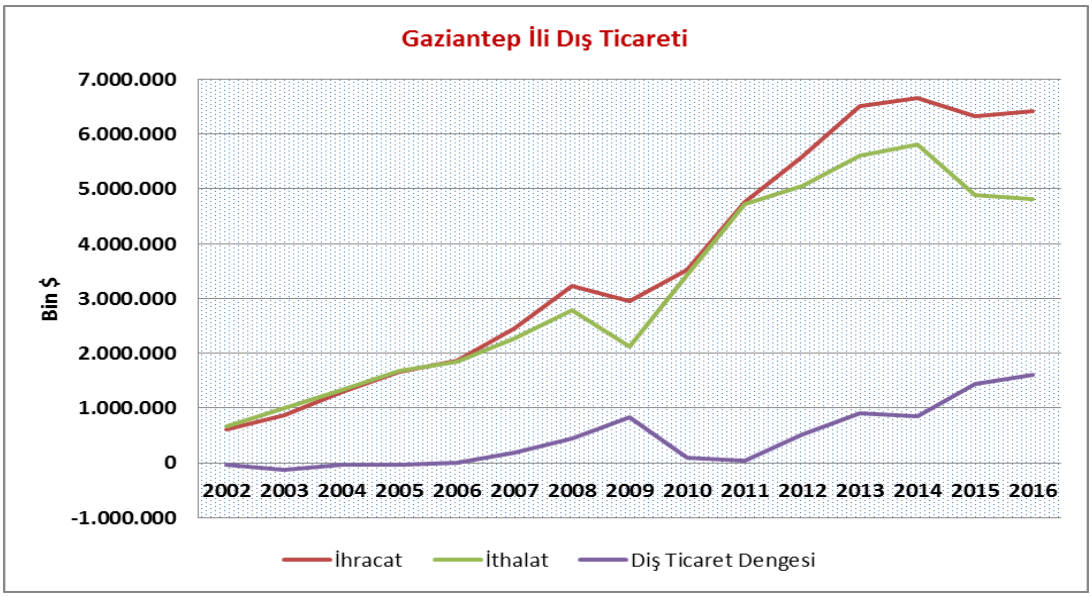

Kaynak: TÜİK

Gaziantep ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %27,78 ile Irak olmak üzere, ABD, Suriye, İran, Suudi Arabistan, İngiltere, Almanya, Sudan ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 33.5).

Grafik 33.5 Gaziantep İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

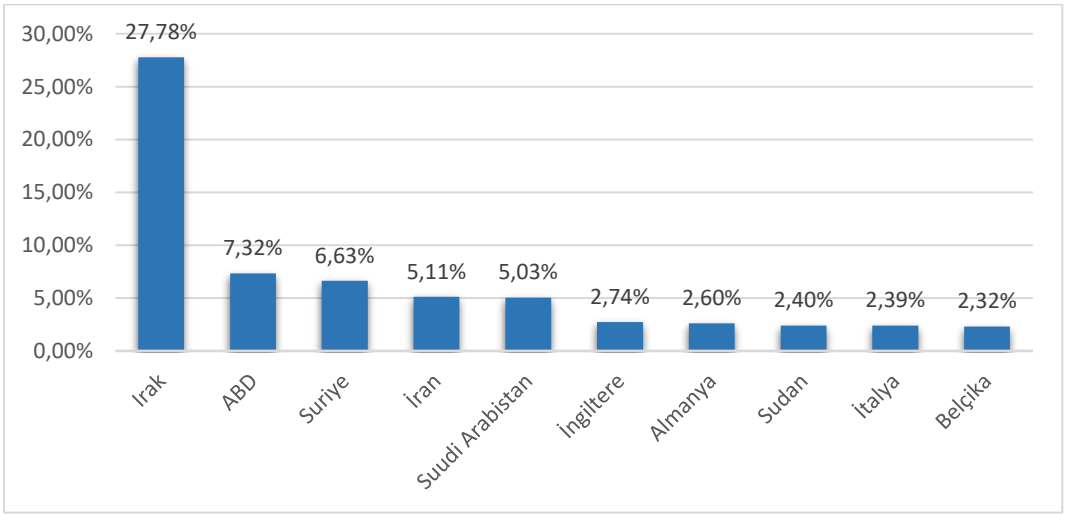

Kaynak: TÜİK

Gaziantep ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %10,61 ile Suudi Arabistan olmak üzere, Rusya Federasyonu, Almanya, Çin, ABD, Ukrayna, Mısır, Hindistan, Güney Kore ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 33.6).

Grafik 33.6 Gaziantep İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

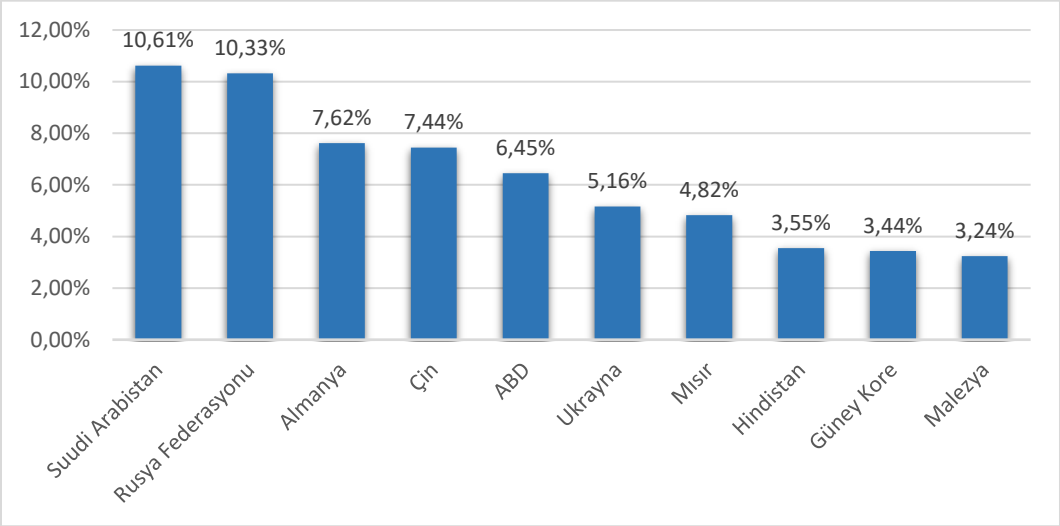

Kaynak: TÜİK

Gaziantep ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %95,33'ünü, il ithalatının da %82,36'sını oluşturmaktadır (Tablo 33.8).

Tablo 33.8 Kısımlara göre Gaziantep ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri (1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	494	295	650	7.997	1.435	1.777
Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtımı	365	720	159	5.344	6.102	1.716
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor	0		1	1	12	0
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	1.364	808	950	312	4.971	2.406
Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler	11		1			2
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	8.858	9.550	10.569	10.616	7.570	11.183
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	102.993	179.740	287.196	719.325	644.827	832.503
İmalat Sanayi	6.544.716	6.139.208	6.119.466	5.056.486	4.219.206	3.967.095
Gizli veri				8.357		
Toplam	**6.658.802**	**6.330.321**	**6.418.991**	**5.808.439**	**4.884.123**	**4.816.682**

Kaynak: TÜİK

Gaziantep ilinin ihracatının %95,33'ünü oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 33.9).

Tablo 33.9 2016 yılı Gaziantep İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**6.119.466**
Tekstil ürünlerinin imalatı	2.479.294
Gıda ürünlerinin imalatı	1.689.382
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	400.178
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	348.905
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	249.818
Ana metal sanayii	149.855
Giyim eşyalarının imalatı	125.605
Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	115.230
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	105.119
Diğer imalatlar	98.066

Kaynak: TÜİK

Gaziantep ilinin ithalatının %82,36'sını oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 33.10).

Tablo 33.10 2016 Yılı Gaziantep İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**3.967.095**
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	1.988.932
Gıda ürünlerinin imalatı	792.563
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	356.474
Tekstil ürünlerinin imalatı	270.271
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	176.843
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	69.301
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	55.872
Diğer ulaşım araçlarının imalatı	41.849
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	35.952
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	35.233

Kaynak: TÜİK

Gaziantep ilinde 2016 yılında sanayi sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %20,18 ile halılar ve diğer dokumaya elverişli maddelerden yer kaplamaları ilk sıradadır (Tablo 33.11).

Tablo 33.11 2016 yılı Gaziantep İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Halılar ve diğer dokumaya elverişli maddelerden yer kaplamaları	1.295.365.389	20,18
Hububat, un, nişasta veya süt müstahzarları, pastacılık ürünleri	505.219.777	7,87
Hayvansal ve bitkisel katı ve sıvı yağlar, yemeklik katı yağlar, hayvansal ve bitkisel mumlar	474.724.959	7,40
Plastikler ve mamulleri	451.445.672	7,03
Sentetik ve suni filamentler, şeritler ve benzeri sentetik ve suni dokumaya elverişli maddeler	376.418.234	5,86
Çeşitli mamul eşya (hijyenik havlu, bebek bezi, kalem, çakmak, fermuar, fırça vb.)	310.583.675	4,84
Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat	235.031.618	3,66
Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni	233.901.460	3,64
Vatka, keçe ve dokunmamış mensucat, özel iplikler, sicim, kordon, ip, halat ve bunlardan mamul eşya	223.237.544	3,48
Sentetik ve suni devamsız lifler	194.673.367	3,03

Kaynak: TÜİK

Gaziantep ilinde 2016 yılında sanayi sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %25,87 ile plastikler ve mamulleri ilk sıradadır (Tablo 33.12).

Tablo 33.12 2016 yılı Gaziantep İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Plastikler ve mamulleri	1.246.287.303	25,87
Hayvansal ve bitkisel katı ve sıvı yağlar, yemeklik katı yağlar, hayvansal ve bitkisel mumlar	712.789.619	14,80
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	411.258.333	8,54
Sentetik ve suni devamsız lifler	349.663.455	7,26
Hububat	333.280.302	6,92
Organik kimyasal ürünler	269.955.260	5,60
Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat	194.203.803	4,03
Yağlı tohum ve meyveler, muhtelif tane, tohum ve meyveler, sanayide ve tıpta kullanılan bitkiler, saman ve kaba yem	179.927.554	3,74
Sentetik ve suni filamentler, şeritler ve benzeri sentetik ve suni dokumaya elverişli maddeler	161.133.714	3,35
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	152.972.239	3,18

Kaynak: TÜİK

33.6. İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

33.6.1. Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

Gaziantep'te, bölgesinden ve kendi nüfusundan kaynaklanan talepler göz önüne alındığında, bu taleplerin karşılanması adına kısa vadede, makine, gıda, plastik, konfeksiyon, hazır giyim, ayakkabı gibi imalat sanayi yatırımlarının yanı sıra enformasyon teknolojileri, lojistik ve taşımacılık, organik tarım, besicilik, yem ürünleri ile inşaat malzemeleri sektörlerine yatırımın öncelikli alanlar arasında olduğu gözlemlenmiştir.

33.6.2. Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

Gaziantep ilinde KOSGEB-Girişimcilik Kobigel proje çağrıları ile TÜBİTAK- TEYDEB gibi genel çağrılara çok sayıda destek çağrısı çıkmış ve çok sayıda başvuru olmuştur. Ayrıca KOSGEB 2016 senesinde faizsiz kredi olanağı başvuruları için 10000 civarında başvuru olmuştur. Bu doğrultuda, belirtilen alanlara yapılacak yatırımların arkasına kamu desteğini de alarak yola çıkacağı aşikardır.

Gaziantep şehri güneş enerjisi ve yenilenebilir diğer enerji kaynaklarından olan rüzgâr enerjisi bakımından da önemli potansiyele sahiptir. Bu alana yönelik olarak yapılacak yatırımların önemi büyüktür. Mevcut durumda, Gaziantep OSB'de faaliyet gösteren bir adet firmada güneş hücresi üretimi yapılmakta, Nurdağı ilçesinde ise rüzgâr tribünleri ile elektrik üretimi yapan birkaç firma faaliyetine devam etmektedir. Yine benzer biçimde birkaç firmanın girişimleri ile İslâhiye ilçesinde rüzgâr tarlası kurulmasına yönelik fizibilite çalışmaları mevcuttur.

Ayrıca, Kalkınma Bakanlığı tarafından oluşturulan ve 2014-2018 yıllarını kapsayan 10. Kalkınma Raporu doğrultusunda, dış finansman temin edilmek suretiyle, Gaziantep'te halen aktif halde bulunan tramvay hattının 3.aşamasının gerçekleşeceği öngörüsüyle, hafif raylı sistem işletmeciliğine yönelik olarak oluşturulacak olan imalat ve hizmet sektörlerinin de önemli olduğunu vurgulamakta fayda vardır. Yine, kamu otoritelerince yapılan açıklamalar göstermektedir ki, Gaziantep'ten çevre illere taşımacılıkta "hızlı tren" kullanımının kısa veya orta vadede devreye girecektir. Hafif raylı sistem ve hızlı tren ile taşımacılığın gelişmesine yönelik olarak, bu alanlara yönelik kurulacak yan sanayi üretimleri ve hizmet sektörleri potansiyelin değerlendirilmesi noktasına ciddi katkı sağlayacaktır.

Tarım sektörü açısından bakıldığı zaman, Gaziantep şehri hem kendi iç dinamikleri, hem de elverişli iklim şartları bakımından her geçen gün üretim çeşitliliğini arttırmaktadır. Daha önceleri, hiç kullanılmayan sulama sistemleri ile seracılık faaliyetleri, çiftçilerin zihinsel kırılma yaşaması, devlet desteklerinin artması ve zirai faaliyetlerin bilimsel yöntemler kullanılarak yapılmasının sonucunda daha karlı olduğunun anlaşılması ile yaygınlaşmaya başlamıştır. 5-10 yıl öncesine kadar adı dahi anılmayan çilek üretiminden, serada sebze üretimine kadar çeşitli faaliyetler devreye girmektedir.

Gaziantep şehri özellikle yıl boyu güneşlenme süresinin yüksek olması, şehrin doğu tarafından Karkamış ilçesi civarından Fırat Nehri'nin geçmesi ile Karkamış, Hancağız ve Kayacık gibi üç tarafını çevreleyen barajların varlığı ile geçmişe oranla daha uygun bir nem

seviyesine ulaşmakta, yani sert geçen kışların yerini daha ılıman kışlar almakta, bu vesilelerle tarımsal çeşitliliğin artmasına ortam hazırlanmaktadır. Bu koşulların daha iyi planlamalarla fırsata çevrilmesi şehrin tarım sektörünün gelişmesi anlamında önem arz etmektedir.

34. GİRESUN İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

34.1. GİRESUN İLİ SANAYİ YAPISI

Giresun sektörel bazda istihdam oranlarına bakıldığında sanayi sektörünün istihdam oranı tarım ve turizmden sonra 3. sırada olup TUİK 2013 verilerine göre %12.6'dır. İlin Sanayisi genel olarak tarıma dayalı olup kapasite kullanım oranı ve ihracat potansiyeli düşük, Uluslararası ticarette finansal ve teknik anlamda yetersizlik olup düşük ve orta düşük sanayi yapısına sahiptir. Avantajlı yönleri ise; Üretim becerisi yüksek, kümelenme avantajına sahip imalat yapısı avantajı (gıda ürünleri, içecek, giyim eşyası, mobilya, asansör) ve düşük maliyetli işgücü olarak sıralanabilir.

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

34.1.1. Giresun İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Giresun ili Karadeniz Bölgesi'nde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara, %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz, %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer almaktadır (Grafik 34.1).

Karadeniz Bölgesi'nde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Giresun ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %6,5'lik oran ile bölgede beşinci sırada yer almaktadır.

Grafik 34.1 Türkiye'de Sanayi İşletmelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (%)

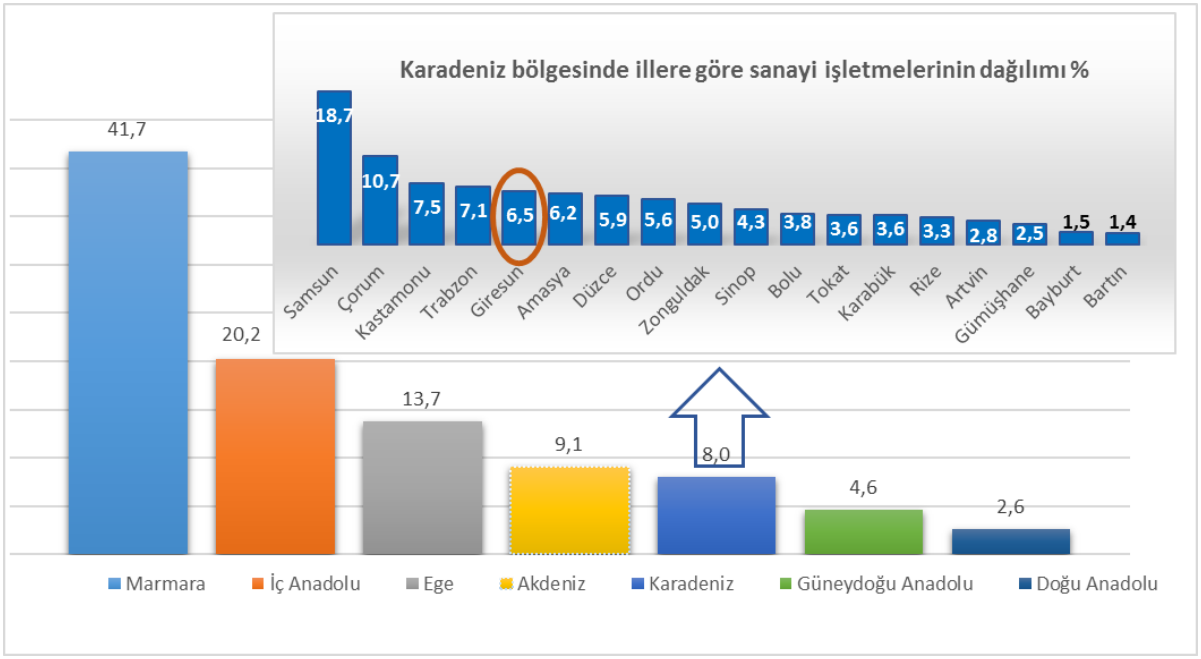

a. Ölçek Dağılımı

Giresun ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, %73,2'si Mikro, %20,1'i Küçük, %6'sı Orta ve %0,6'sı Büyük Ölçekli işletmelerdir (Grafik 34.2).

Grafik 34.2 Giresun İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

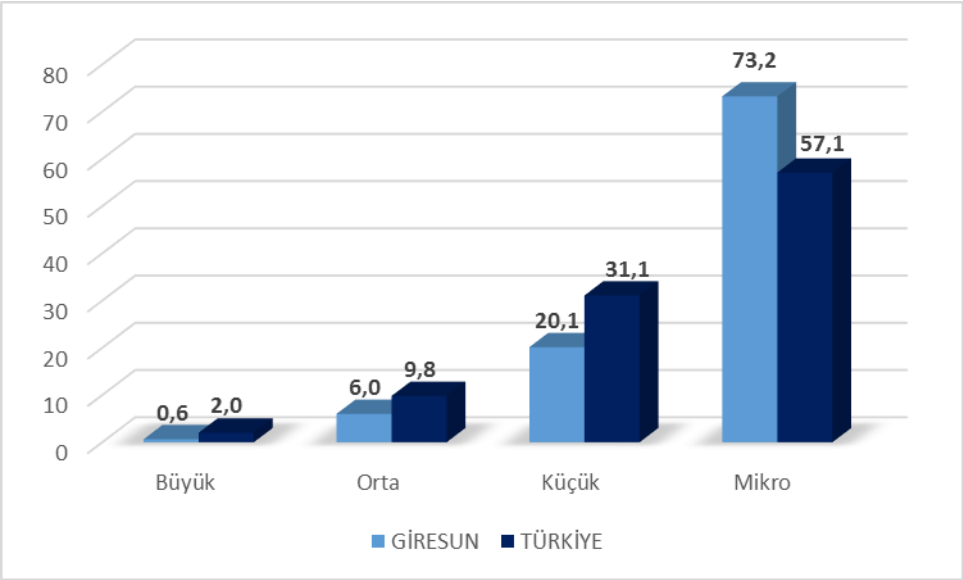

b. Sektörel Dağılım

Giresun ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %33 ile gıda ürünleri, ikinci sırada %10,9 ile mobilya ve üçüncü sırada ise %10,4 ile ağaç ve mantar ürünleri sektörü yer almaktadır (Grafik 34.3).

Grafik 34.3 Giresun İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

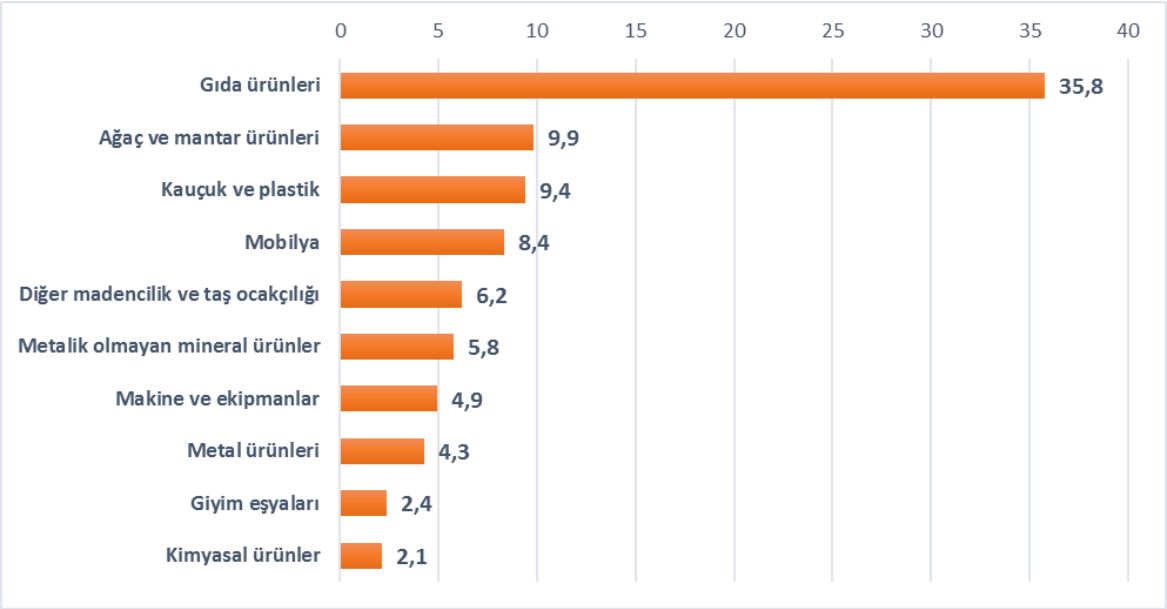

c. Çalışan Sayısı

Giresun ilinde sanayi sektöründe istihdamda %37,55 ile gıda ürünleri sektörü, %20,23 ile giyim eşyaları sektörü, %7,80 ile makine ve ekipmanlar sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın %0,21'i Giresun ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 34.1).

Tablo 34.1 Giresun İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Gıda ürünleri	2656	37,55	12,75
Giyim eşyaları	1431	20,23	8,79
Makine ve ekipmanlar	552	7,80	6,71
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	488	6,90	2,16
Metalik olmayan mineral ürünler	345	4,88	5,98
Ağaç ve mantar ürünleri	228	3,22	1,66
Kauçuk ve plastik	224	3,17	6,16
Elektrik, gaz, buhar	223	3,15	0,69
İçecek ürünleri	193	2,73	0,51
Matbaacılık	148	2,09	1,07
Genel Toplam	***7074***	***-***	***0,21***

Giresun ilinde çalışan sayısına göre ilk 5 büyük işletme aşağıda sıralanmıştır:

- Akın Çorap Sanayi Ve Ticaret A.Ş. Giresun Şubesi
- Giteks Konfeksiyon Sanayi Ve Ticaret Anonim Şirketi Giresun Şubesi
- Ekiz Gıda Ve Tarım Ürünleri Sanayi Ve Ticaret İthalat İhracat Limited Şirketi Tirebolu Şubesi
- Görele Hazır Beton İnşaat Taahhüt Hafriyat Nakliye Sanayi Ve Ticaret Ltd. Şti.
- Instyle Tekstil San Ve Dış Tic. Ltd. Şti Espiye Şubesi

34.2. GİRESUN İLİ SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 34.2 Giresun İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Giresun	1	2	-

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

Giresun'da yapımı tamamlanan ve kullanıma sunulan 1. organize sanayi bölgesinin parsel satışları %95 tamamlanmıştır. İlin 2. organize sanayi bölgesi olan Bulancak Organize Sanayi Bölgesi alt yapı çalışmaları devam etmektedir. Altyapı projeleri 29.06.2016 tarihinde Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca onaylanmıştır. Altyapı ihalesi 20.10.2016 tarihinde

yapılmıştır. Müteahhit firmayla 10.11.2016 tarihinde sözleşme ve yer teslimi yapılmıştır. İşe başlama tarihi 14.11.2016'dır. Sözleşmeye göre işin bitim tarihi 31.10.2018'dir. Arsa tahsisi için 194 yatırımcının talebine karşılık yönetim kurulunca firmalar yerinde ziyaret edilerek gerekli incelemeler yapılmıştır. Toplam 367.729,72 m2 çalışma alanı ve 57 parsele sahip Giresun 2. OSB'de 20 firmaya toplam 130.241,76 m2 büyüklüğündeki 20 adet parsel tahsislidir.

34.3. GİRESUN İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Türk Patent ve Marka Kurumundan alınan verilere göre, Giresun İlinde 2016 yılında 3 faydalı model, 84 marka, 5 patent ve 7 dosyada 10 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 34.3 Giresun İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı (%)	Toplam Türkiye Payı (%)
Faydalı Model Başvurusu	48	3	51	0,09	0,12
Marka Başvurusu	1.327	84	1.411	0,09	0,12
Patent Başvurusu[34]	46	5	51	0,08	0,11
Tasarım Başvurusu	215	10	225	0,03	0,04
Tasarım Dosya Sayısı	90	7	97	0,08	0,09
Genel Toplam	1.726	109	1.835	0,07	0,10

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

[34] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

34.4. GİRESUN İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 34.4 Giresun İli KOSGEB Destekleri

Sıra	Veri		2016 Yılı		İl Toplamı (2012-2016 Yılları Arası)	
1	**Toplam Destek Tutarı (TL)***		1.403.867		8.064.357	
	Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**		**Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)**	**KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)**	**Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)**	**KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)**
			405.000	83.500	21.816.399	3.319.833
2	**Diğer Bilgiler**	TEKMER / İŞ BİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ	-			
		İŞGEM BİLGİLERİ	-			
		KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ	-			
		LABORATUVAR HİZMETLERİ	-			
		UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ	2016 yılında düzenlenen 33 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 804 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.			
		YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ	2016 yılında Giresun Ticaret Odası, çeşitli esnaf odası birlikleri, belediyeler ve işletmeler ziyaret edilmiş, KOSGEB'in sunduğu hizmet ve destekleri tanıtmak amacıyla 31 adet toplantı/etkinlik düzenlenmiş veya bunlara katılım sağlanmıştır.			
		DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER	-			

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 34.5 Giresun İli TÜBİTAK Destekleri

	Veri	2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	306.788	2.407.043
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	0	564.995
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	159.499	1.373.595
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	268.000	545.966
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	5.650	5.650

* 2017 Sabit Fiyatlarıyla

34.5. GİRESUN İLİ TİCARET YAPISI

34.5.1. Giresun İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sistemi'nden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektör %63,3 ile gıda ürünlerinin imalatı olmuştur. Çalışan sayısının ve girişim sayısının en fazla olduğu sektör gıda ürünlerinin imalatı sektörü olmuştur (Tablo 34.6).

Tablo 34.6 Giresun İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar (İlk On Sektör) (%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Gıda ürünlerinin imalatı	2.376	133	63,3
Giyim eşyalarının imalatı	1.925	29	13,3
İçeceklerin imalatı	331	8	9,9
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	327	33	2,5
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	307	16	2,4
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	382	25	2,1
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	294	44	2,0
Mobilya imalatı	324	29	1,6
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	138	26	0,9
Tekstil ürünlerinin imalatı	124	8	0,5

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

34.5.2. Giresun İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 34.4'te gösterilmiştir. Grafik 34.4'e göre 2016 yılında Giresun ilinde ithalat 14.694.777 dolar, ihracat ise 167.066.950 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 181.761.727 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 34.4 Giresun İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti(1000$)

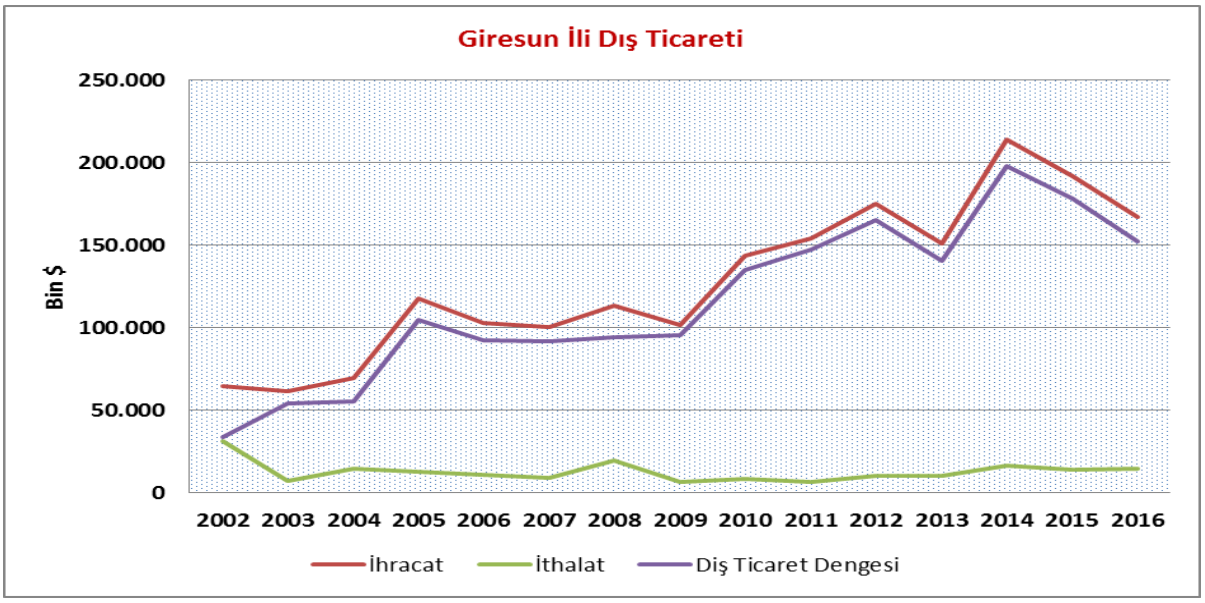

Kaynak: TÜİK

Giresun ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %20,85 ile Almanya olmak üzere, Hollanda, Bulgaristan, Polonya, İsviçre, Avusturya, İsrail, Macaristan ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 34.5).

Grafik 34.5 Giresun İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

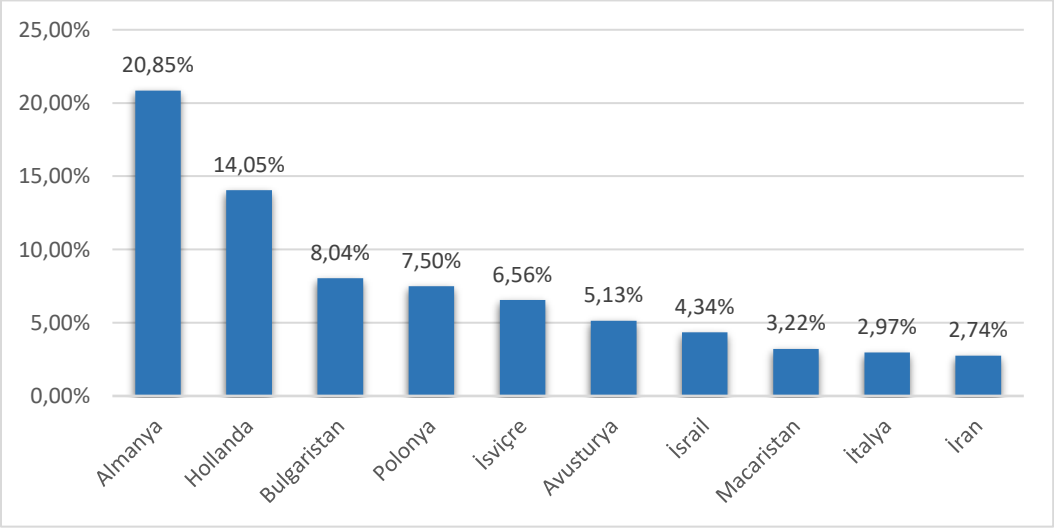

Kaynak: TÜİK

Giresun ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %39,21 ile Almanya olmak üzere, Hindistan, Vietnam, İtalya, İspanya, Rusya Federasyonu, Japonya ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 34.6).

Grafik 34.6 Giresun İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

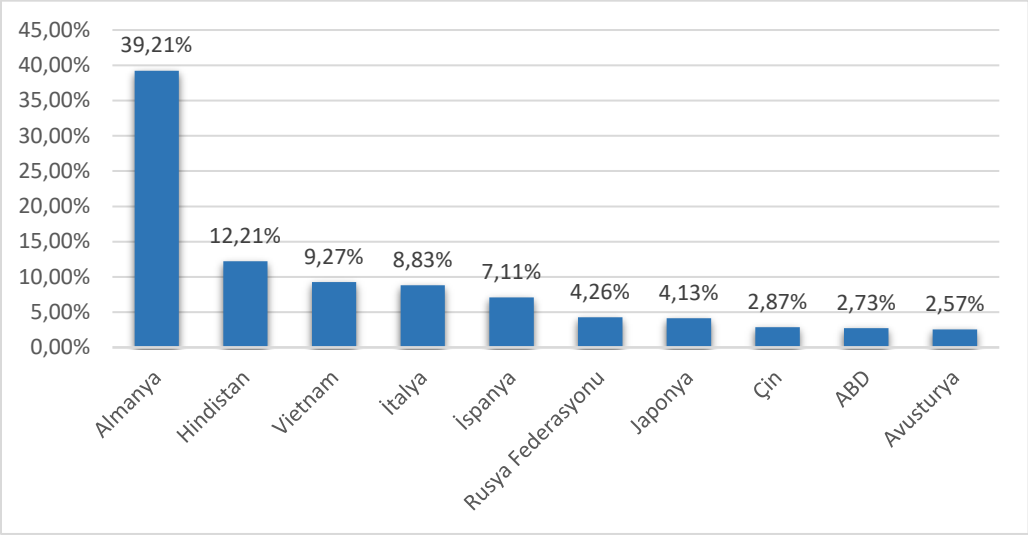

Kaynak: TÜİK

Giresun ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %84,87'sini, il ithalatının da %95,42'sini oluşturmaktadır (Tablo 34.7).

Tablo 34.7. Kısımlara göre Giresun ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri (1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	0	11	11	5	0	0
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor		1				
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	5	5	4			
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	87.885	50.478	25.256	1.252	2.226	672
İmalat Sanayi	126.174	141.242	141.796	15.232	11.796	14.022
Toplam	**214.064**	**191.738**	**167.067**	**16.489**	**14.022**	**14.695**

Kaynak: TÜİK

Giresun ilinin ihracatının %84,87'sini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 34.8).

Tablo 34.8 2016 yılı Giresun İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**141.796**
Gıda ürünlerinin imalatı	80.944
Giyim eşyalarının imalatı	32.395
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	12.021
İçeceklerin imalatı	9.147
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	4.073
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	2.451
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	294
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	173
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	151
Mobilya imalatı	39

Kaynak: TÜİK

Giresun ilinin ithalatının %95,42'sini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 34.9).

Tablo 34.9. 2016 Yılı Giresun İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**14.022**
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	3.744
Gıda ürünlerinin imalatı	3.333
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	2.387
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	1.852
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	1.503
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman vb. malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	631
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	231
Diğer imalatlar	143
Elektrikli teçhizat imalatı	72
Tekstil ürünlerinin imalatı	52

Kaynak: TÜİK

Giresun 2016 yılında sanayi sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %43,89 ile sebzeler, meyveler, sert kabuklu meyveler ve bitkilerin diğer kısımlarından elde edilen müstahzarlar ilk sıradadır (Tablo 34.10)

Tablo 34.10 2016 yılı Giresun İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Sebzeler, meyveler, sert kabuklu meyveler ve bitkilerin diğer kısımlarından elde edilen müstahzarlar	73.318.398	43,89
Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler	25.191.234	15,08
Örme giyim eşyası ve aksesuarı	21.361.058	12,79
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	11.984.201	7,17
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	11.032.666	6,60
Meşrubat, alkollü içkiler ve sirke	9.147.061	5,48
Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni	7.533.827	4,51
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	4.098.530	2,45
Silahlar ve mühimmat, bunların aksam, parça ve aksesuarı	2.397.499	1,44
Plastikler ve mamulleri	285.920	0,17

Kaynak: TÜİK

Giresun ilinde 2016 yılında sanayi sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %22,24 ile taş, alçı, çimento, amyant, mika veya benzeri maddelerden eşya ilk sıradadır (Tablo 34.11).

Tablo 34.11 2016 yılı Giresun İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Taş, alçı, çimento, amyant, mika veya benzeri maddelerden eşya	3.298.213	22,44
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	2.393.697	16,29
Plastikler ve mamulleri	1.844.173	12,55
Sebzeler, meyveler sert kabuklu meyveler ve bitkilerin diğer kısımlarından elde edilen müstahzarlar	1.622.203	11,04
Yenilen çeşitli gıda müstahzarları (kahve hülasaları, çay hülasaları, mayalar, soslar, diyet mamaları, vb.)	1.452.669	9,89
Silahlar ve mühimmat, bunların aksam, parça ve aksesuarı	992.239	6,75
Ağaç ve ahşap eşya, odun kömürü	635.101	4,32
Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler	551.432	3,75
Cam ve cam eşya	445.415	3,03
Adi metallerden çeşitli eşya (kilit, kasa, mobilya tertibatı, vb.)	319.197	2,17

Kaynak: TÜİK

34.6. İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

34.6.1. Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

Gıda sanayinde gerçekleştirilebilecek 6 yatırım tespit edilmiştir.

- ✓ Patates Cipsi ve Mısır Çerezi Üretim Tesisi,
- ✓ Fındık Esaslı Çikolata ve Kakaolu Mamuller Üretim Tesisi,
- ✓ Seylan Tipi veya Bitki Aromalı Çay Üretim Tesisi,
- ✓ Reçel Üretim Tesisi,
- ✓ Bal Paketleme Tesisi,
- ✓ Su Şişeleme Tesisi.

Diğer sektörlerde gerçekleştirilebilir 4 yatırım tespit edilmiştir.

- ✓ Katı Atık Ayırma ve Geri Dönüşüm Tesisi,
- ✓ Beton Kiremit İmalatı Tesisi,
- ✓ Ahşap ve Fiber Tekne Üretim Tesisi
- ✓ Traverten Üretim ve İşletme Tesisi

34.6.2. Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

Tarım Sektöründe Gerçekleştirilebilecek Yatırımlar

- ✓ Ahududu, Böğürtlen ve Çilek Yetiştiriciliği
- ✓ Sebze Seracılığı
- ✓ Süs Bitkisi Seracılığı
- ✓ Yem Pancarı Yetiştiriciliği
- ✓ Meyve ve Sebze Yetiştiriciliği
- ✓ Ceviz ve Ihlamur Ağacı Yetiştiriciliği
- ✓ Kültür Mantarı Yetiştiriciliği

Giresun'da Hayvancılık Sektöründe Yapılabilecek Yatırımlar

- ✓ Deniz ve Tatlı Su Somon Balığı Üretimi
- ✓ Arıcılık
- ✓ Et Besiciliği
- ✓ Süt Besiciliği
- ✓ Yumurta Tavukçuluğu
- ✓ Et Tavukçuluğu

Ormana Dayalı Sanayide Yapılabilecek Yatırımlar

- ✓ Odun Briketi Üretim Tesisi

Turizm ve Turizm Kaynakları Alanında Yapılabilecek Yatırımlar

- ✓ İldeki Kültür, Tarih, İnanç ve Yayla turizminin tanıtılması, yaygınlaştırılması
- ✓ İlde iyi ve kaliteli hizmet veren dinlenme tesisi sayılarının artırılması

34.7. SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1) **Teşvik ve Destekler:** DOKA ve DOKAP kaynaklarının sanayi yatırımlarına ve AR-GE'ye kanalize edilememesidir. DOKA proje çağrısına çıkarken daha çok alternatif enerji üretimi, ithal ürün üretim tesisleri için tedbir ve öncelik belirlemelidir. DOKAP, sanayi yatırımlarına ve özellikle alternatif enerji üretim tesislerin kuruluşuna destek vermeli, AR-GE ön plana çıkarılmalıdır.
   RCA verilerine göre diğer sektörlere göre rekabet avantajına sahip ve ihracat sıralamasında ilk 3 sektör arasında yer "Giyim Eşyası" sektöründe İŞKUR 2016 kayıtlarına göre 10 kişi ve üzeri çalıştıran firma sayısı 31 adet olup yaklaşık 4000 kişi istihdam etmektedir. Özellikle teşviklerden kaynaklı yoğun bir şekilde ile yatırım yapan firma sayısında artış gözlenmektedir. KİB verilerine bu sektörde 5 adet firma ihracat gerçekleştirmektedir. Her ne kadar RCA verilerine göre rekabetçi sektör olarak görülse de firmaların %90 oranında fason imalat yapması, yoğun emek gerektiren bu sektörde işçilerin büyük bir kısmının İŞKUR programları üzerinden istihdam edilmesi ve firmaların yoğun bir şekilde el değiştirmesi bu sektörün risklerini de arttırmaktadır. YDO tarafından yapılan paydaş görüşmeleri ve saha ziyaretinde elde edilen veriler değerlendirildiğinde bu sektörün acilen markalaşmaya ve uzmanlaşmaya yönelik desteklenmesi ve yönlendirilmesi gerektiği açıkça görülmektedir. Giresun için potansiyel ve üzerinde yoğun olarak çalışılması gereken bir sektör olarak değerlendirilmektedir. İldeki yatırımların sektörel dağılımı, büyüklüğü ve potansiyeli hakkında bize bilgi sunan önemli verilerden bir tanesi de Yatırım Teşvik Belge adedidir. 2012-2015 yılları arasında 5 sektörde 120 adet yatırım teşvik belgesi düzenlenmişti. Bu sektörler yoğun olarak imalat ve hizmet sektörleridir. İlde tarım ürünlerinin haricinde özellikle hizmet sektöründe özelde turizm alanında son yıllarda önemli yatırımlar gerçekleşmiş ve devam etmektedir. Yatak kapasitesi son 5 yılda %40 oranında artış göstermiştir. İle gelen yerli ve yabancı turist miktarında da ciddi oranda artış yaşanmaktadır. Kamu ve özel sektörün devam eden yatırımları, bölgenin ve ilin artan cazibesi ve ulaşım kolaylığı bu sektörün yükselmesine imkan tanımaktadır.

2) **Organize Sanayi Bölgeleri:** Halen Giresun'da yapımı tamamlanan ve kullanıma sunulan 1. organize sanayi bölgesinin parsel satışları %95 tamamlanmıştır. İlin 2. organize sanayi bölgesi olan Bulancak Organize Sanayi Bölgesi alt yapı çalışmaları devam etmektedir. Altyapı projeleri 29.06.2016 tarihinde Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nca onaylanmıştır. Altyapı ihalesi 20.10.2016 tarihinde yapılmıştır. Müteahhit firmayla 10.11.2016 tarihinde sözleşme ve yer teslimi yapılmıştır. İşe başlama tarihi 14.11.2016'dır. Sözleşmeye göre işin bitim tarihi 31.10.2018'dir. Arsa tahsisi için 194 yatırımcının talebine karşılık yönetim kurulunca firmalar yerinde ziyaret edilerek gerekli incelemeler yapılmıştır. Toplam 367.729,72 m2 çalışma alanı ve 57 parsele sahip Giresun 2. OSB'de 20 firmaya toplam 130.241,76 m2 büyüklüğündeki 20 adet parsel tahsislidir.

3) **Fındık:** Bölgemiz için özellikle fındığın en kalitelisinin yetiştirildiği Giresun ilinin ekonomik hayatı için fındık ürünü ve fındık sanayisi desteklenmelidir. Kümelenme sektördeki firmaların yenilikçi yaklaşımları yakalayabilmelerini, ortak çözümler geliştirerek maliyetlerini azaltabilmelerini ve kümelenen sektörün destekleyici sektörleri ile talepçi sektörlerinin de gelişimini sağlaması açısından önemli bir oluşumdur. Giresun'da Fındık sektöründe olgun küme özelliği görülmektedir. Diğer taraftan, bölgede kümelenmenin temel dinamiği olan iş birliği konusunda firmalar yeterince istekli değildir. Özellikle kamu kaynakları ile desteklenen UR-GE, İş birliği Güç birliği gibi programlara henüz ilde küme çıkarılabilmiş değildir. "Fındık Sektörü" ile kastedilen fındık kırma, kavurma gibi temel prosesleri gerçekleştirerek ürünü piyasaya sunan firmalardır. "Fındık Dayalı Ürünler Sektörü" ile kastedilen fındık kreması, fındık ezmesi, çikolata vb. fındığın yoğun olarak kullanıldığı ürünleri üreten firmalardır. Aslında iki sektör de aynı tedarik ve değer zinciri içerisinde olmasına rağmen, firma ölçekleri, ticaretin yapısı, kümelenme ihtiyacı, müşteri farklılığı, tekelleşme vb. nedenlerle bir arada düşünülmemesi halinde fındığa dayalı ürünler sektöründe başarılı bir çalışma yürütülebileceği öngörülmektedir. Fındığa dayalı ürünler sektörü Ekonomi Bakanlığı UR-GE Desteğinden ve Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kümelenme Desteklerinden yararlanmaya çok uygundur. Bu kapsamda il özelinde ya da diğer illerle beraber kümelenme çalışmalarına başlanması önerilmektedir.
4) **Dağ ve Yayla Turizmi:** Deniz ve termal turizmine alternatif olan Karadeniz bölgemizdeki yaylalarımızın alt yapılarının iyileştirilmesi, gerekli tanıtımın yapılması, bölgedeki turizmi geliştirecek ve ülke ekonomisine katkı sağlayacaktır. Giresun'da alternatif turizm faaliyetlerinin geliştirilmesi ve çeşitlendirilmesi turizm gelirlerinin artırılması bakımından önem taşımaktadır. Bu sayede mevsimsellikten kaynaklanan sorunların azaltılması ve ortalama kalış süresinin arttırılmasına da katkı sağlanacaktır. Bu doğrultuda, Giresun'da yayla turizmi, agro turizm, kış turizmi, macera turizmi, kamp ve karavan turizmi, eko turizm, su sporları, sağlık turizmi, av turizmi gibi alternatif turizm faaliyetlerinin geliştirilmesi DOKA 2014-2023 Bölge Planı'nda öngörülmektedir. Alternatif turizm faaliyetlerinin her birinin yöresel kültür ile birleştiği nirengi noktalarının keşfedilmesi ve bu noktalardan hareketle Giresun'da uygulanacak alternatif turizm faaliyetleri konusunda farklılık ortaya konulmasının yanı sıra bu faaliyetlerin birbirlerini tamamlayacak şekilde yapılandırılması ve planlanması, turizm gelirlerinin arttırılması bakımından önem taşımaktadır. Bu yaklaşımla Giresun ilinin turizm potansiyeli açısından rekabet gücünün artmasına olumlu katkılar sağlanarak tanıtım etkinliği de artırılabilecektir.
5) **Demir Yolu Ulaşımı:** Giresun ilinin coğrafi konumundan kaynaklanan bir takım dezavantajların etkilerinin azaltılması açısından lojistik hizmetlerin kalitesi son derce önemlidir. Lojistik hizmet kalitesi açısından uygun maliyetle doğru zamanda, doğru yerde, doğru miktarda doğru ürünün ulaştırılması önem ifade etmektedir. Giresun'daki lojistik hizmetlerin kalitesine ilişkin analiz çalışması bulunmamaktadır. Kuzey-güney arasında taşımacılık koridorları güçlü değildir. Eğribel tüneli, Giresun-Sivas-Malatya-Gaziantep vb. ulaşım projelerinin oluşturacağı potansiyelin kullanılmasını sağlayacak yük taşıma kapasitesi mevcut değildir. Giresun Limanı Karadeniz'in kuzey kıyıları ile gerçekleştirilen transit ticarette yeterince kullanılamamaktadır. Diğer taraftan,

Karadeniz kıyılarında alternatif hatların (Romanya, Bulgaristan) tespitine yönelik çalışma bulunmamaktadır. Samsun'dan Sarp Sınır Kapısı'na kadar uzanacak demir yolu yapılması hem karayolunun yükünü azaltacak, hem de bölgemiz ekonomisine katkı sağlayacaktır. Henüz planlanma aşamasında olan Trabzon-Tirebolu-Gümüşhane-Erzincan Demir yolu Projesi'nin uygulamaya konulmasıyla, Giresun ile Doğu Anadolu Bölgesi arasında demir yolu irtibatı sağlanmış, İlin iç bölgelerle ulaşımı kolaylaşmış ve ticari hayat canlılık kazanmış olacaktır. Taşımacılıkta modern teknikleri kullanan ülkeler karayolu ağırlıklı olan yük taşıma sistemlerini demir yoluna kaydırmaktadırlar. Giresun'da yıllar öncesinde uygunluğu yönünde çalışmalar bulunan demir yolunun orta vadede kurulması gerekmektedir. Kurulması planlanan lojistik merkezin transit taşımacılıkta cazibe merkezi olma hedefini yerine getirecek verimlilikte çalışabilmesi için demir yolu bağlantısı sağlanmalıdır.

6) **KOBİ Destek Kredisi:** İşletme kredisi yetersizliği nedeniyle üretimini durdurmuş, üretim miktarını azaltmış bulunan ve yarım kalmış sanayi kuruluşlarına, gerekli KOBİ kredisi ve diğer fonlardan kredi imkânları sağlanması durumunda istihdam artacak ve katma değer yaratacaktır.
7) **Doğalgaz:** 21. yüzyılın başlıca alternatif enerji kaynağı olarak görülen ve bu çerçevede Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığınca başlatılan Doğal Gaz İletim Hattı Projesi kapsamında ilin de yararlandırılmasını teminen doğalgaz nakil hattı il merkezine kadar getirilmiş olup şehir içi dağıtım çalışmalarına başlanmıştır. Halen şehir merkezinin %40'lık bölümüne verilen doğal gazın şehrin tamamına verilmesi, ayrıca halen altyapı çalışmaları devam eden Giresun 2. OSB doğalgaz proje kapsamında bulunmadığından parsel tahsisi aşamasına kadar doğalgazın 2. OSB'ye getirilmesi ilin en önemli sorunlarından biri olan hava kirliliğini önemli oranda azaltacak olup, uzun vadede sanayinin gelişmesinde de önemli rol oynayacaktır.
8) **Ticari Kuruluşların; AR-GE Bilgi, Marka Bilinci, İthalat-İhracat Bilgisi, Nitelikli İşgücü Eksikliği**: İlde faaliyet gösteren firmaların çok az kısmında AR-GE bölümünün olduğu gözlemlenmektedir. Küçük ve orta büyüklükteki firmaların yoğun olması bunun nedenidir. Markalaşma noktasında belirgin bir yoğunluk bulunmamaktadır. Türk Patent Enstitüsü tarafından Ticaret ve Sanayi Odası aracılığı ile marka bilinci ve önemi konusunda verilecek eğitimlerin faydalı olacağı kanaatindeyiz. İlin ihracatında önemli bir yeri olan fındığın ham halde ihracından çok fındık ham maddesi ürünlerin sanayisinin gelişmesi ve bu ürünlerin ihracatının yapılması katma değeri yüksek ihracat yapma şansı verecektir. İthal edilen ürünlerin çoğunluğunu fındık sanayinde kullanılan makineler teşkil etmektedir. Bu noktada yerli üretim markalarının kullanımı teşvik edilmelidir. Spesifik iş kollarında kalifiye eleman sıkıntısı bulunmaktadır. Ancak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının istihdam garantili düzenlediği kurslardan faydalanılarak sorun çözülebilir. Giresun'da imalat sanayi firmalarının Ar-Ge çalışmalarına ayırdıkları payın çok düşük olması, bu payın da önemli bir kısmı veya tamamının sadece personel gideri olarak beyan edilmesi firmaların Ar-Ge kültürü açısından oldukça zayıf bir seviyede olduğunu göstermektedir. Ar-Ge birimi olan firma sayısının az olması ve firmaların önemli bir kısmında ürün geliştirmeyi firma sahibinin yapması veya bu konuda söz hakkı olması imalat sanayi firmaları tarafından yenilikçi ürün geliştirilememesine ve rekabet edebilirliğin düşük kalmasına neden olmaktadır. Üretim veya tasarımın kişilere bağlı

olması ve kişilerin herhangi bir nedenle firmadan ayrılması durumu firmaların ürün geliştirme açısından ulusal veya küresel ölçekte yenilikleri takip etmesinde aksaklıklara yol açmaktadır. Bu duruma üniversite ve sanayi sektör temsilcileri arasındaki iletişim eksiklikleri de neden olmaktadır. İldeki üniversitede yapılan araştırmalar sanayi sektörüne uygulanamamakta ve sektörün ihtiyaçları da üniversiteye etkin bir şekilde iletilememektedir. Kamu ise yönlendirici destekleyici işlevini tam olarak yerine getirememektedir. Türk Patent Enstitüsü 1995- 2015 yılı ara rakamlarına göre Türkiye ortalaması il başına 105 patent düşerken Giresun'da toplam 14 patent tescil edilmiştir. Son beş yıllık Tescilli Faydalı model sayısı il başına yıllık ortalama 140 adet düşerken Giresun'da bu sayı 5 ile sınırlıdır.

9) **Tarımsal üretimde Ar-Ge çalışmalarının yetersizliği:** Giresun'da tarıma dayalı sanayi büyük oranda fındığa dayalıdır. Bu nedenle fındık üretiminde karşılaşılan kalite problemi önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Fındık bahçelerinin yaşlanması ve yanlış tarım uygulamaları nihai ürün kalitesinde düşüşlere neden olmaktadır. Giresun'a uygun fındık fidanı türlerinin belirlenmesine yönelik Ar-Ge faaliyetlerine son yıllarda giderek daha fazla önem verilmektedir. Diğer taraftan, Giresun tıbbi aromatik ve endemik bitki türleri açısından zengin bir floraya sahip olmakla birlikte bu konuda yeterli seviyede tarımsal Ar-Ge faaliyeti gerçekleştirilmediğinden buradaki potansiyel konusunda pek fazla fikir yürütülememektedir. Giresun'daki firmalarda zayıf kümelenme bilinci kümelenme sektördeki firmaların yenilikçi yaklaşımları yakalayabilmelerini, ortak çözümler geliştirerek maliyetlerini azaltabilmelerini ve kümelenen sektörün destekleyici sektörleri ile talepçi sektörlerinin de gelişimini sağlaması açısından önemli bir oluşumdur. Giresun'da fındık sektöründe olgun küme özelliği görülmektedir. Diğer taraftan, bölgede kümelenmenin temel dinamiği olan iş birliği konusunda firmalar yeterince istekli değildir. Özellikle kamu kaynakları ile desteklenen UR-GE, İş birliği Güç birliği gibi programlara henüz ilde küme çıkarılabilmiş değildir.2015 yılında DOKA tarafından yapılan kümelenme ve sektörel yenlik çalışması kapsamında; sektörlerin önceliklendirilmesi için değerlendirmeye alınan sektörler: fındık, fındığa dayanan ürünler, asansör, turizm, mobilya, hazır giyim ve yan sanayi, tarım makineleri, su ürünleri ve işlenmesi, madencilik, orman ürünleri/kağıt, içecek (maden suyu, meyve suyu), arıcılık ve arı ürünleri, savunma sanayi, organik tarım, eğitim sektörleridir. Sektörler iki eksende değerlendirilmiştir. Mevcut Durum Performansı Ekseni; ciro, istihdam, ihracat, katma değer ve yığın kriterlerinden oluşmaktadır. Kümelenme Potansiyeli Ekseni; aktörler/firmalar arasındaki iş birliği, iş birliği kuruluşunun varlığı, tedarik/değer zincirinin varlığı, sektörel know-how ve ÜR-GE'ye uygunluk kriterlerinden oluşmaktadır. "Fındığa Dayalı Ürünler", "Asansör", "Hazır Giyim ve Yan Sanayi" ve "Turizm" sektörleri Giresun İli için kümelenmede öncelikli sektörler olarak belirlenmiştir.

10) **Üniversite–Sanayi İş birliği:** Üniversite, şehir, sanayi, ticaret ve iş çevresi arasındaki bağların ve iş birliği artırılması için kurumsal yapının artırılması gerekmektedir.
11) **İl genelinde 13 ilçede KSS'lerin olmaması:** İldeki sanayi potansiyelinin artırılmasına ve küçük esnafın desteklenmesi ile KSS sayısının artırılması sağlanmalıdır.

35. GÜMÜŞHANE İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

35.1. GÜMÜŞHANE İLİ SANAYİ YAPISI

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

35.1.1. Gümüşhane İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Gümüşhane ili Karadeniz Bölgesi'nde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara, %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz, %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer almaktadır (Grafik 35.1).

Karadeniz Bölgesi'nde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Gümüşhane ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %2,5'lik oran ile bölgede on altıncı sırada yer almaktadır.

Grafik 35.1 Türkiye'de Sanayi İşletmelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (%)

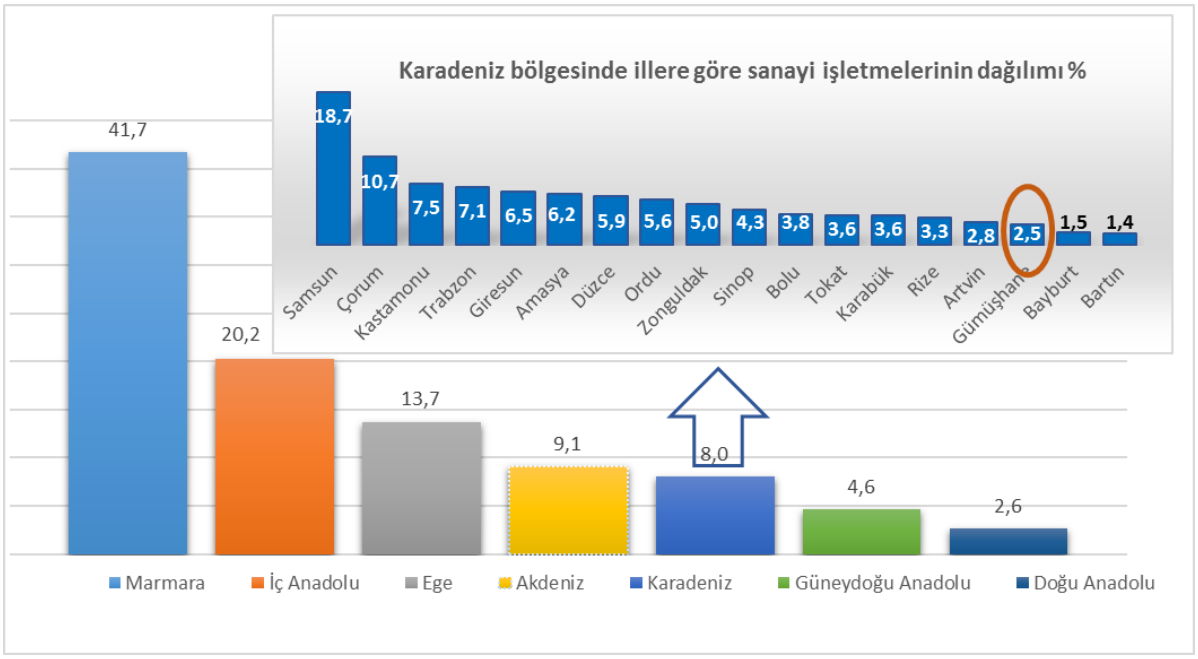

a. Ölçek Dağılımı

Gümüşhane ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, %84,8'i Mikro, %12,2'si Küçük, %1,7'si Orta ve %1,3'ü Büyük Ölçekli işletmelerdir (Grafik 35.2).

Grafik 35.2 Gümüşhane İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

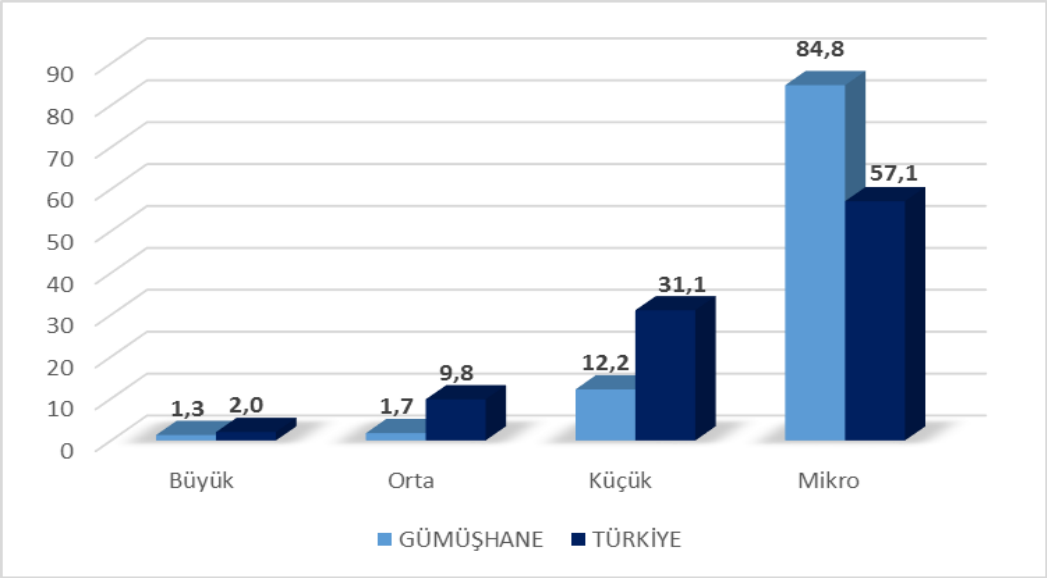

b. Sektörel Dağılım

Gümüşhane ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %39,9 ile gıda ürünleri, ikinci sırada %14,7 ile mobilya ve üçüncü sırada ise %11,9 ile ağaç ve mantar ürünleri sektörü yer almaktadır (Grafik 35.3).

Grafik 35.3 Gümüşhane İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

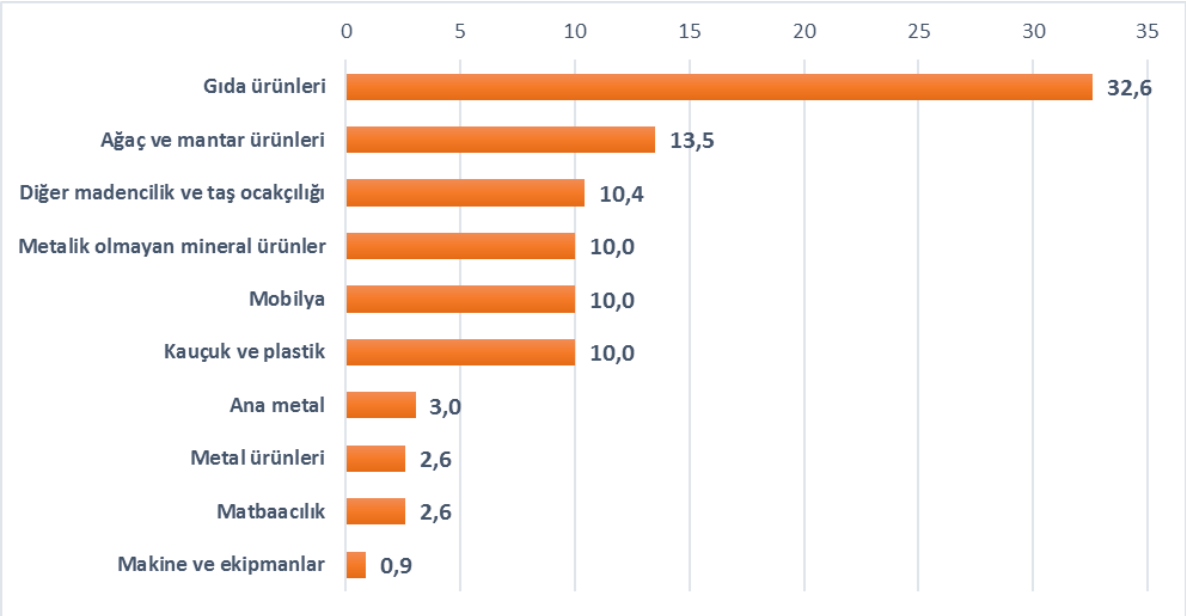

c. Çalışan Sayısı

Gümüşhane ilinde sanayi sektöründe istihdamda %37,55 ile gıda ürünleri sektörü, %20,23 ile giyim eşyaları sektörü, %7,80 ile makine ve ekipmanlar sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın %0,21'i Gümüşhane ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 35.1).

Tablo 35.1 Gümüşhane İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Gıda ürünleri	885	34,32	12,75
Metalik olmayan mineral ürünler	524	20,32	5,98
Ana metal	512	19,85	4,29
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	136	5,27	2,16
Metal cevherleri	132	5,12	0,49
Elektrik, gaz, buhar	99	3,84	0,69
Ağaç ve mantar ürünleri	91	3,53	1,66
Mobilya	80	3,10	3,80
Kauçuk ve plastik	66	2,56	6,16
Matbaacılık	25	0,97	1,07
Genel Toplam	***2579***	**-**	***0,08***

Gümüşhane ilinde çalışan sayısına göre ilk 5 büyük işletme aşağıda sıralanmıştır:

- Yıldız Bakır Madencilik Sanayi A. Ş. Gümüşhane Şubesi
- Yeniçeri Temizlik Turizm İnşaat Sanayi Ticaret
- Aşkale Çimento Sanayii T.A.Ş. Gümüşhane Fabrikası Şubesi
- Gümüştaş Madencilik Ve Ticaret Anonim Şirketi Gümüşhane Maden Zenginleştirme Tesisi Şubesi
- Büyük Bayraktar Gıda Sanayi Ve Ticaret

35.2. GÜMÜŞHANE İLİ SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 35.2 Gümüşhane İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Gümüşhane	-	1	1

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

35.3. GÜMÜŞHANE İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Türk Patent ve Marka Kurumundan alınan verilere göre, Gümüşhane ilinde 2016 yılında 26 marka, 6 patent ve 1 dosyada 1 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 35.3 Gümüşhane İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı (%)	Toplam Türkiye Payı (%)
Faydalı Model Başvurusu	13	0	13	0,00	0,03
Marka Başvurusu	252	26	278	0,03	0,02
Patent Başvurusu[35]	61	6	67	0,09	0,15
Tasarım Başvurusu	14	1	15	0,00	0,00
Tasarım Dosya Sayısı	10	1	11	0,01	0,01
Genel Toplam	350	34	384	0,02	0,02

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

[35] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

35.4. GÜMÜŞHANE İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 14.4 Gümüşhane İli KOSGEB Destekleri

<table>
<tr><td>Sıra</td><td colspan="2">Veri</td><td colspan="2">2016 Yılı</td><td colspan="2">İl Toplamı (2012-2016 Yılları Arası)</td></tr>
<tr><td rowspan="3">1</td><td colspan="2">Toplam Destek Tutarı (TL)*</td><td colspan="2">1.041.253</td><td colspan="2">2.661.271</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td></tr>
<tr><td>150.000</td><td>31.500</td><td>150.000</td><td>31.500</td></tr>
<tr><td rowspan="7">2</td><td rowspan="7">Diğer Bilgiler</td><td>TEKMER / İŞ BİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>İŞGEM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>LABORATUVAR HİZMETLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında düzenlenen 20 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 500 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.</td></tr>
<tr><td>YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında Gümüşhane Ticaret ve Sanayi Odası ile Gümüşhane ESOB iş birliğinde 4 adet bilgilendirme toplantısı düzenlenmiştir. Gümüşhane de bulunan kadın işletmeciler ve kadın girişimcilerden oluşan bir topluluk ile Gümüşhane Valiliği koordinasyonunda bilgilendirme toplantısı düzenlenmiş ve KOSGEB Destekleri tanıtılmıştır.</td></tr>
<tr><td>DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER</td><td colspan="4">2016 yılı içerisinde Gümüşhane Üniversitesi ile tüm MYO’ları ve fakülteleri kapsayacak şekilde tüm bölümlerde Girişimcilik ve KOBİ’ler seçmeli dersi için protokol yenilenmiştir.</td></tr>
</table>

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 35.5 Gümüşhane İli TÜBİTAK Destekleri

	Veri	2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	604.312	3.515.735
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	0	0
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	76.738	789.613
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	364.480	683.536
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	0	1.050

*2017 sabit fiyatlarıyla

35.5. GÜMÜŞHANE İLİ TİCARET YAPISI

35.5.1. Gümüşhane İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sistemi'nden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektör %50,5 ile gıda ürünlerinin imalatı olmuştur. Çalışan sayısının ve girişim sayısının en fazla olduğu sektör gıda ürünlerinin imalatı sektörü olmuştur (Tablo 35.6).

Tablo 35.6 Gümüşhane İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar (İlk On Sektör) (%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Gıda ürünlerinin imalatı	523	61	50,5
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	159	19	33,5
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	40	11	6,5
Mobilya imalatı	44	6	3,7
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	60	10	3,0
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	15	9	2,3
Tekstil ürünlerinin imalatı	4	4	0,4
Diğer imalatlar	1	3	0,2
İçeceklerin imalatı	0	1	0,0
Tütün ürünleri imalatı	0	1	0,0

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

35.5.2. Gümüşhane İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 35.4'te gösterilmiştir. Grafik 35.4'e göre 2016 yılında Gümüşhane ilinde ithalat

156.724 dolar, ihracat ise 36.604 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 193.328 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 35.4 Gümüşhane İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti (1000$)

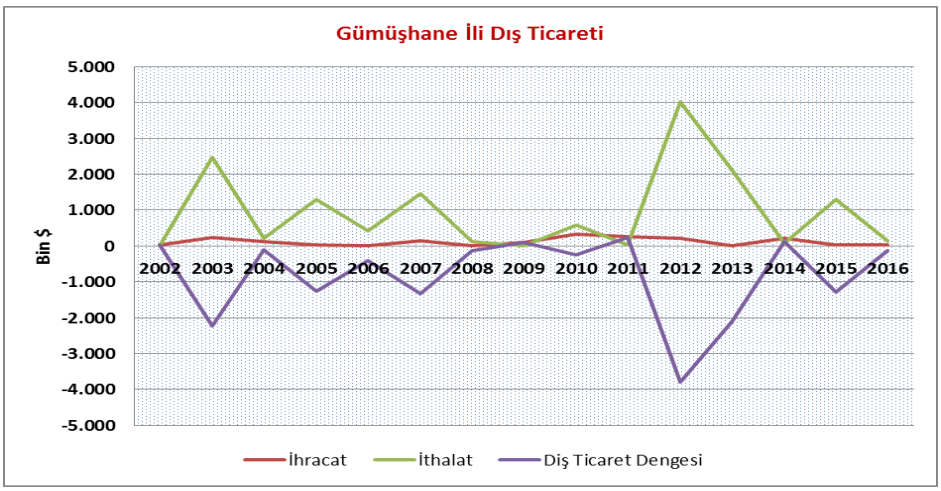

Kaynak: TÜİK

Gümüşhane ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %53,75 ile Hollanda gelirken %46,25 ile Almanya ikinci sırada yer almıştır (Grafik 35.5).

Grafik 35.5 Gümüşhane İlinde İhracat Yapılan Ülke Dağılımı (%)

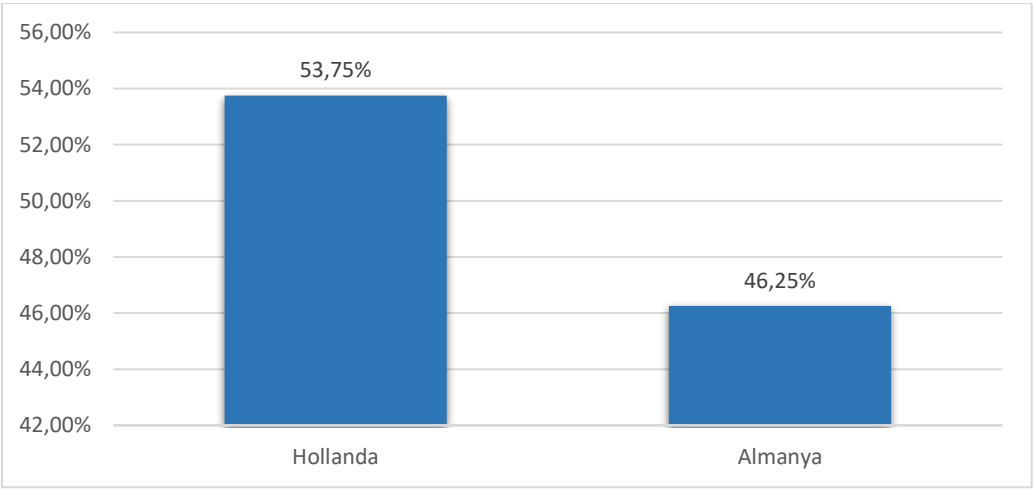

Kaynak: TÜİK

Gümüşhane ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %93,82 ile Moldova yer alırken %6,18 ile Çin ikinci sırada yer almaktadır (Grafik 35.6).

Grafik 35.6 Gümüşhane İlinde İthalat Yapılan Ülke Dağılımı (%)

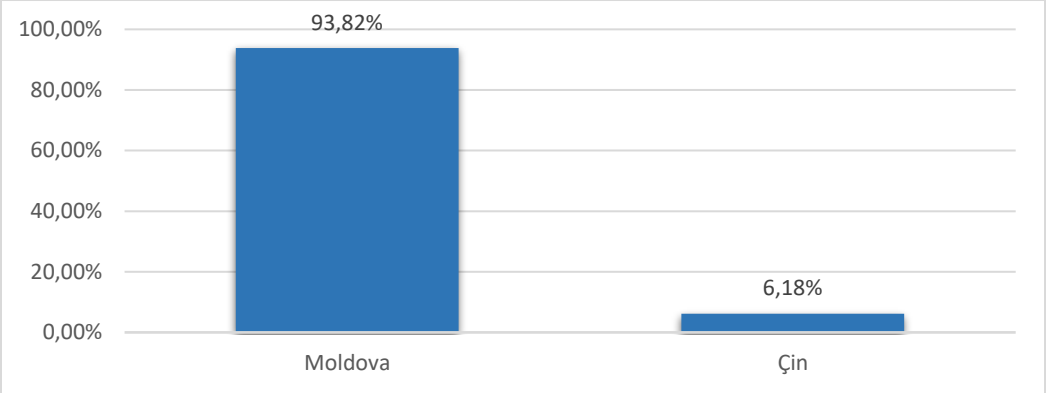

Kaynak: TÜİK

Gümüşhane ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %100'ünü, il ithalatının da % 6,36'sını oluşturmaktadır (Tablo 35.7).

Tablo 35.7 Kısımlara göre Gümüşhane İli Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri (1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	208	20			1.275	147
İmalat Sanayi		6	37	80	30	10
Toplam	**208**	**27**	**37**	**80**	**1.305**	**157**

Kaynak: TÜİK

Gümüşhane ilinin ihracatının %100'ünü oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 35.8).

Tablo 35.8 2016 yılı Gümüşhane İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**37**
Giyim eşyalarının imalatı	20
Gıda ürünlerinin imalatı	17

Kaynak: TÜİK

Gümüşhane ilinin ithalatının % 6,36'sını oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 35.9).

Tablo 35.9 2016 Yılı Gümüşhane İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk Sektörler

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**10**
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	9
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	0

Kaynak: TÜİK

Gümüşhane ilinde 2016 yılında sanayi sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %53,75 ile örme giyim eşyası ve aksesuarı ilk sıradadır (Tablo 35.10).

Tablo 35.10 2016 yılı Gümüşhane İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk Üç Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Örme giyim eşyası ve aksesuarı	19.673	53,75
Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler	13.890	37,95
Hububat, un, nişasta veya süt müstahzarları, pastacılık ürünleri	3.041	8,31

Kaynak: TÜİK

Gümüşhane ilinde 2016 yılında sanayi sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %93,82 ile yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler ilk sıradadır (Tablo 35.11).

Tablo 35.11 2016 yılı Gümüşhane İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk Üç Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler	147.039	93,82
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	9.495	6,06
Plastikler ve mamulleri	190	0,12

Kaynak: TÜİK

35.6. İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

35.6.1. Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

- Yöresel gıda (pestil köme) imalatı
- Tatlı su balıkçılığı
- Madencilik yatırımları
- Yaz ve kış turizmine yönelik yatırımlar
- Bitkisel çay üretimi
- Taş ve toprağa dayalı yatırımlar (Çimento, Kireç, Taş Ocakçılığı, Mermer)
- Hizmet sektörü

35.6.2 Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

- Gümüşhane Üniversitesinin yarattığı potansiyele yönelik olarak konaklama ve hizmet sektörünün iyileşmesi ve yeni yatırımlar talebi karşılamaya yönelik yatırımlar olarak öne çıkmaktadır.
- Yöresel olarak üretimi yapılan pestil kömenin markalaşması, tanıtımı ve yaratılan pazar payı ile talebin karşılanması için geleneksel yöntemden sanayi imalatına geçilmesi ildeki üretim ve istihdama önemli katkılar sağlamıştır. Yöresel gıda üretimi alanında faaliyet gösteren pestil köme fabrikalarının sayısında artış yaşanmış ve il ekonomisine önemli miktarda üretim ve istihdam girdisi yaratmıştır.
- İlde son yıllarda; madencilik (altın bakır kurşun çinko), taş ve toprağa dayalı sanayi üretimi (kireç fabrikası, çimento fabrikası, mermer üretim fabrikaları) faaliyete başlaması önemli miktarda üretim ve istihdam sağlamış, buna bağlı olarak taşımacılık ve hizmet sektöründe de belirli bir hareketlilik yaratmıştır.

35.7. SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Sorunlar:

1-Üniversite sanayi iş birliğinin yeterince gelişememesi
2-Sanayi işletmelerinin ithalat ve ihracata ilgi duymaması
3-Yüksek nakliye ve taşıma maliyetleri
4-Teşvik
5-Kurumsallaşma
6-Nitelikli iş gücü
7-Markalaşma
8-Mali kaynakların yetersizliği
9-Küçük sanayi sitesi
10-Hayvancılık organize sanayi bölgesi

Çözüm Önerileri

1-Üniversite ile şehrin ekonomik sosyal ve kültürel olarak birleşmesi için üniversite, valilik, Meslek Kuruluşları, Belediye ve Sivil Toplum Kuruluşları ile birlikte projeler üretmesi

gerekmektedir. Özel sektörün ihtiyaç duyduğu bilimsel çalışmaların Üniversite tarafından hazırlanmasında çıkan yüksek maliyetler minimize edilmeli.
2-Sanayi işletmelerinin ithalat ve ihracat konusunda bilgilendirme ve bilinçlenmesine yönelik farkındalık yaratmak üzere düzenlenen eğitimlerin çoğaltılması ve kurumlar bazında yaygınlaştırılması gereklidir.
3- Yapımına başlanmış olan Zigana Tüneli'nin hızla bitirilmesi, yüksek taşıma ve nakliye maliyetlerinin asgari düzeylere çekilmesi için demiryolu ulaşımı sağlanmalıdır.
4-Bölgelerin ve illerin gelişimi yeniden belirlenerek bölgelere, illerle ve illerin büyüklüklerine göre bürokrasiden arındırılmış yeni teşvik yasaları çıkarılmalı ve faaliyette bulunan işletmelerde teşvik yasalarının kapsamına alınmalı Yöresel ve sektörel teşvikler (vergi indirimi, SGK prim indirimi, enerji indirimi) sağlanmalı
5-Günümüzde ticaret müşterinin ayağına gitmeden internet üzerinden yapılmaya başlamıştır. Bu anlamda ticaret yapan firmalar kurumsallaşmalı ve elektronik ticaret üzerinde yoğunlaşmalı işlevsel web siteleri ile ticaret yapmalıdır.
6-Nitelikli işgücü sağlanması amacı ile eğitim sitemi yeniden gözden geçirilerek illerin coğrafi, ekonomik ve kültürel potansiyellerine göre orta ve yüksek öğretim programları ihdas edilerek bu alanlarda eğitim alan öğrencilerin eğitimleri sürecinde kısmi istihdamları sağlanmalıdır.
7-İşletmelerin rekabet gücünü artırmak amacı ile markalaşmanın bir hedef haline getirilmesi için çaba gösterilmelidir.
8- İldeki küçük sanayi sitesi şehrin genişleme alanı ve Gümüşhane Üniversitesinin yerleşke alanı içerisinde kalmıştır. Bu nedenle dağınık olan şehrin genişlemesinin önüne engel olmayacak bir şekilde dönüşüm projesi yapılmalı hem küçük sanayi sitesinin mevcut yeri ekonomik fayda sağlar bir halde değerlendirilmeli hem de küçük sanayi sitesi şehrin gelişimine katkı sağlayacak uygun bir alana taşınmalıdır. Ayrıca Torul ve Kürtün ilçelerimizde Küçük Sanayi Sitesi yapılmalıdır.
9-Kelkit Köse ve Şiran ilçelerinde var olan potansiyelin değerlendirilmesi için Kelkit ilçesine ülkemizde rol model olacak hayvancılık organize sanayi bölgesi kurulmalıdır.

İlde var olan potansiyelin değerlendirilmesine yönelik yatırım alanları olarak aşağıdaki sektörlerin değerlendirilmesinin ilin ekonomisine önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

- Su ürünleri ve sebze konserveciliği,
- Nişasta ve glikoz üretimi
- Orman ürünleri ve kontrplak levha üretimi
- Prefabrike ahşap ev yapımı
- Mermer ve doğal taş üretimi
- Suni Mermer ve Seramik üretimi
- Gümüşe dayalı süsü ve hediyelik eşya üretimi
- Alçı ve alçı esaslı ürünler
- Cerrahi ve medikal malzeme üretimi
- Yöresel gıda üretimi
- Meyve ve bitki suyu üretimi
- Gazbeton üretimi

- Su şişeleme tesisi
- PVC profil üretimi
- İnşaat yalıtım malzemesi üretimi
- Yatak ve Mobilya süngeri üretimi
- Taş ve toprağa dayalı sanayi yatırımları
- Madencilik yatırımları
- Kış ve yayla turizmi için tesisler ve konaklama mekanları
- Transit yol üzerinde yöresel ürünlerin satış ve pazarlanmasının yapılacağı bir tesis
- Artan öğrenci sayısının konaklamasına yönelik yurt işletmeleri
- Kış aylarında öğrencilere, yaz aylarında il dışından gelen misafirlere yönelik hizmet sektöründe faaliyet gösteren işletmeler
- Büyük ölçekli toplantı, seminer, düğün vb. etkinliklerin yapılacağı mekanlar

36. HAKKÂRİ İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

36.1. HAKKÂRİ İLİ SANAYİ YAPISI

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

36.1.1. Hakkâri İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Hakkâri ili Doğu Anadolu Bölgesi'nde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara, %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz, %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 36.1).

Doğu Anadolu Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Hakkâri ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %2,7'lik oran ile bölgede on birinci sırada yer almaktadır.

Grafik 36.1 Türkiye'de Sanayi İşletmelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (%)

a. Ölçek Dağılımı

Hakkâri ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, %79,5'i Mikro, %19,3'ü Küçük ve %1,2'si Orta Ölçekli işletmelerdir (Grafik 36.2).

Grafik 36.2 Hakkâri İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

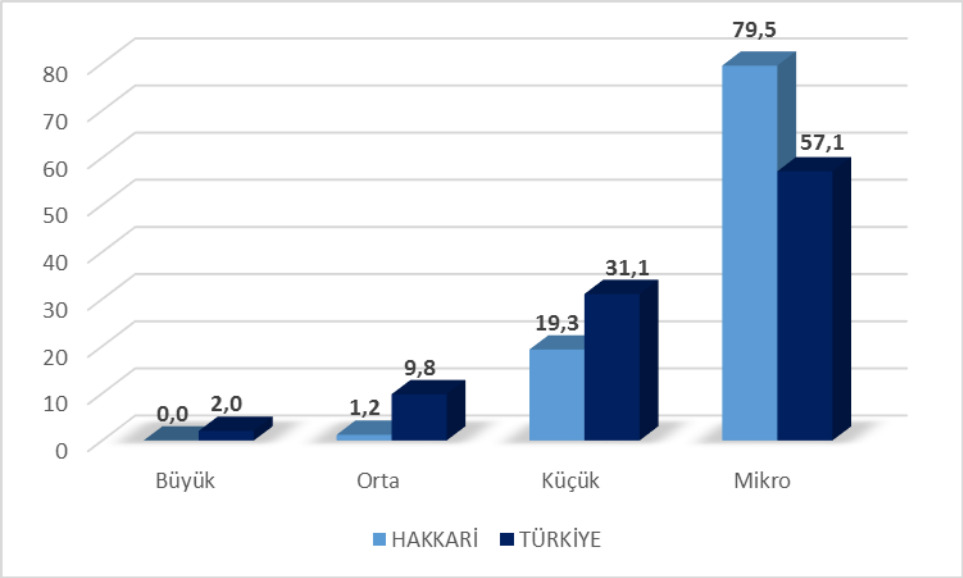

b. Sektörel Dağılım

Hakkâri ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %25,5 ile gıda ürünleri, ikinci sırada %18,6 ile ağaç ve mantar ürünleri ve üçüncü sırada ise %13 ile diğer madencilik ve taş ocakçılığı sektörü yer almaktadır (Grafik 36.3).

Grafik 36.3 Hakkâri İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

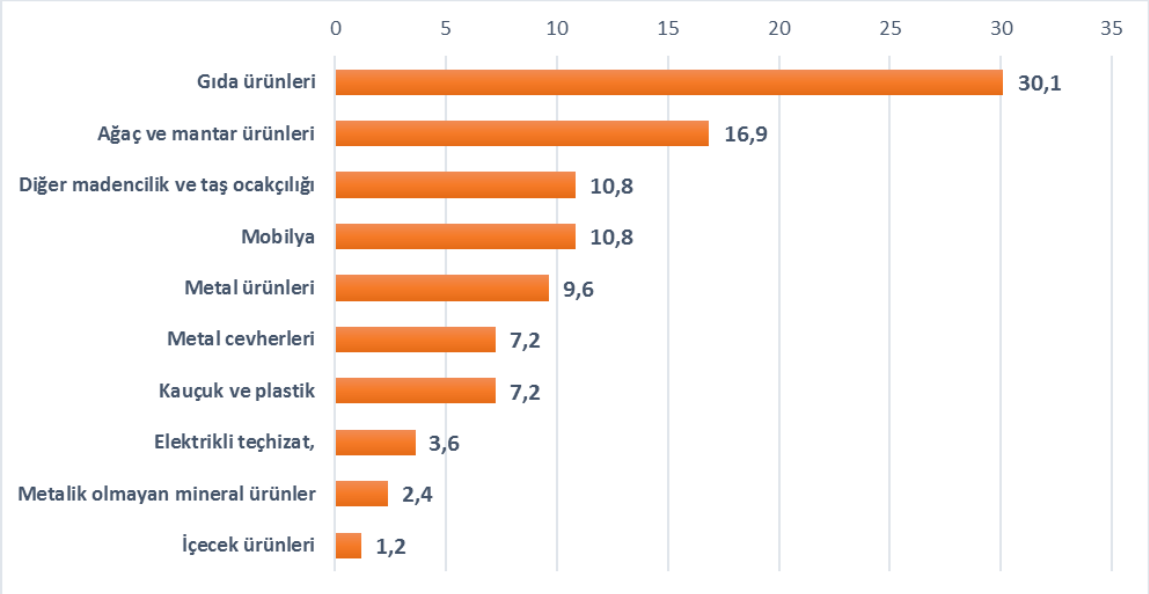

c. Çalışan Sayısı

Hakkâri ilinde sanayi sektöründe istihdamda %37,55 ile gıda ürünleri sektörü, %20,23 ile giyim eşyaları sektörü, %7,80 ile makine ve ekipmanlar sektörü ilk üç sırada yer almaktadır.

Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın %0,21'i Hakkâri ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 36.1).

Tablo 36.1 Hakkâri İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Gıda ürünleri	176	35,63	12,75
Metal cevherleri	93	18,83	0,49
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	93	18,83	2,16
Metalik olmayan mineral ürünler	36	7,29	5,98
Ağaç ve mantar ürünleri	24	4,86	1,66
Metal ürünleri	19	3,85	8,55
İçecek ürünleri	16	3,24	0,51
Mobilya	14	2,83	3,80
Kauçuk ve plastik	14	2,83	6,16
Elektrikli teçhizat,	9	1,82	3,92
Genel Toplam	***494***	***-***	***0,01***

Hakkâri ilinde çalışan sayısına göre ilk 5 büyük işletme aşağıda sıralanmıştır:

- İsmet Ölmez Maden Arama ithalat, ihracat Çinko Kurşun İşletmeciliği
- Baskın Kardeşler Gıda Süt Hayvancılık İnş. Sanayi Ve Ticaret Ltd. Şti.
- Seyitoğlu İnş. Beton Arıcılık Fırıncılık Gıda Tem. Hiz. Maden Nakliye Taahhüt Sanayi Ticaret
- Dayı Yeğen İnşaat Gıda Turizm Nakliyecilik İthalat İhracat Sanayi Ticaret
- Ataşlar İnşaat Sanayi Tarım Hayvancılık Ticaret Ve Pazarlama

36.2. HAKKÂRİ İLİ SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 36.2 Hakkâri İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Hakkari	-	-	2

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

36.3. HAKKÂRİ İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Türk Patent ve Marka Kurumundan alınan verilere göre, Hakkâri ilinde 2016 yılında 18 marka, 1 patent başvurusu yapılmıştır.

Tablo 36.3 Hakkâri İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı (%)	Toplam Türkiye Payı (%)
Faydalı Model Başvurusu	4	0	4	0,00	0,01
Marka Başvurusu	253	18	271	0,02	0,02
Patent Başvurusu[36]	9	1	10	0,02	0,02
Tasarım Başvurusu	2	0	2	0,00	0,00
Tasarım Dosya Sayısı	2	0	2	0,00	0,00
Genel Toplam	270	19	289	0,01	0,02

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

[36] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri göz önününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır.

36.4. HAKKÂRİ İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 36.4 Hakkâri İli KOSGEB Destekleri

<table>
<tr><td>Sıra</td><td colspan="2">Veri</td><td colspan="2">2016 Yılı</td><td colspan="2">İl Toplamı (2012-2016 Yılları Arası)</td></tr>
<tr><td rowspan="3">1</td><td colspan="2">Toplam Destek Tutarı (TL)*</td><td colspan="2">415.982</td><td colspan="2">1.484.894</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td></tr>
<tr><td>2.431.000</td><td>607.750</td><td>6.008.000</td><td>1.148.414</td></tr>
<tr><td rowspan="7">2</td><td rowspan="7">Diğer Bilgiler</td><td>TEKMER / İŞ BİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>İŞGEM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>LABORATUVAR HİZMETLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında düzenlenen 24 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 604 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.</td></tr>
<tr><td>YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ</td><td colspan="4">Yıl boyunca destek programları bilgilendirme toplantıları düzenlenmiştir.</td></tr>
<tr><td>DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER</td><td colspan="4">Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı (DAKA), Şemdinli Esnaf ve Sanatkârlar, Şoförler Odası (ŞESŞO), Hakkari Ticaret ve Sanayi Odası (HATSO), Yüksekova Ticaret ve Sanayi Odası (YÜTSO) ve İŞKUR Hakkari İl Müdürlüğü ile UGE Protokolü imzalanmıştır.</td></tr>
</table>

*KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 36.5 Hakkâri İli TÜBİTAK Destekleri

	Veri	2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	0	38.240
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	0	203.159
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	0	2.102
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	69.680	124.489
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	0	0

*2017 Sabit Fiyatlarıyla

36.5. HAKKÂRİ İLİ TİCARET YAPISI

36.5.1. Hakkâri İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sistemi'nden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektör %42,2 ile diğer imalatlar olmuştur. Çalışan sayısının en fazla olduğu sektör 169 çalışanla diğer imalatlar olurken girişim sayısının en fazla olduğu sektör gıda ürünlerinin imalatı sektörü olmuştur (Tablo 36.6).

Tablo 36.6 Hakkâri İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar (İlk On Sektör) (%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Diğer imalatlar	169	18	44,2
Gıda ürünlerinin imalatı	99	20	23,9
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	75	7	13,8
Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı	4	7	7,2
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	14	8	3,8
Tekstil ürünlerinin imalatı	40	5	3,3
Elektrikli teçhizat imalatı	15	3	1,2
Ana metal sanayii	36	4	0,9
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	5	7	0,8
Mobilya imalatı	3	3	0,4

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

36.5.2. Hakkâri İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 36.4'te gösterilmiştir. Grafik 36.4'e göre 2016 yılında Hakkâri ilinde ithalat 3.286.271 dolar, ihracat ise 23.588.170 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 26.874.441 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 36.4 Hakkâri İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti (1000$)

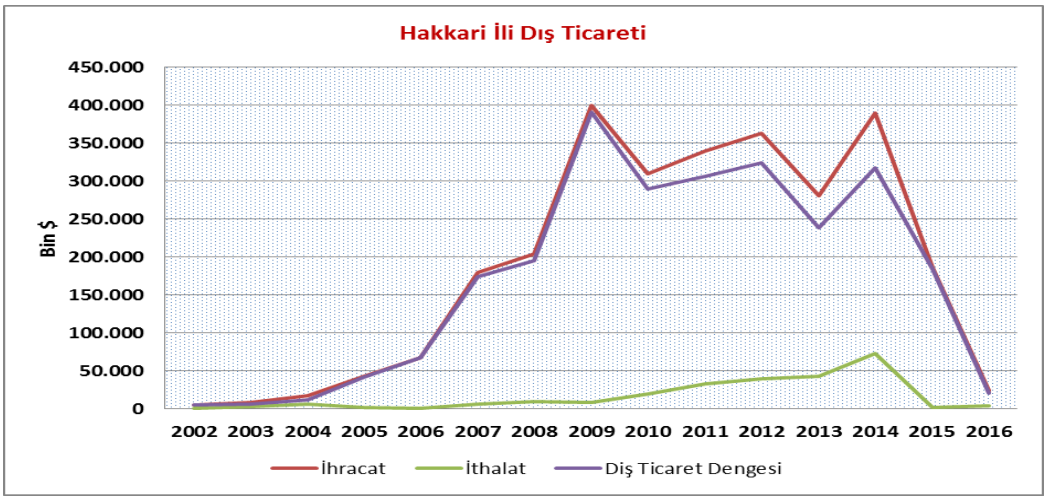

Kaynak: TÜİK

Hakkâri ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %97,81 ile İran olmak üzere Azerbaycan, Irak, İsviçre ihracat yapılan ülkelerdir (Grafik 36.5).

Grafik 36.5 Hakkâri İlinde İhracat Yapılan İlk Dört Ülke Dağılımı (%)

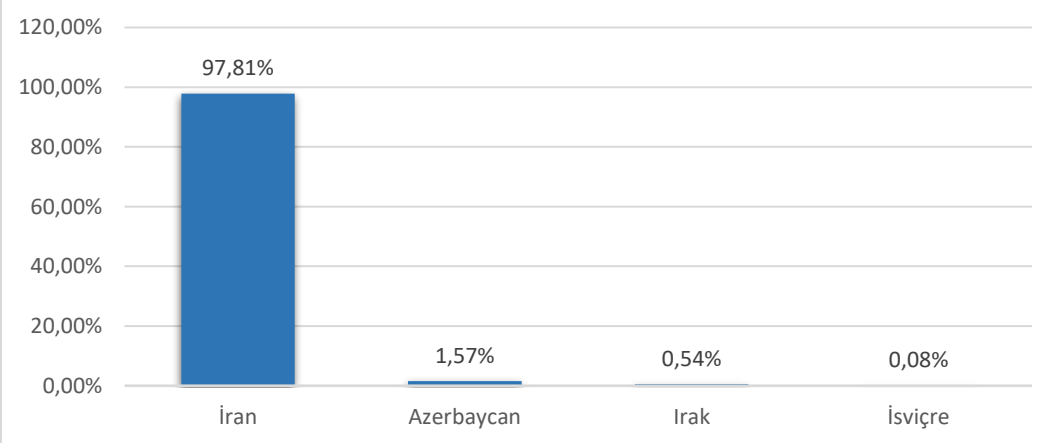

Kaynak. TÜİK

Hakkâri ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %50,32 ile Sri Lanka olma üzere; Özbekistan, İran, Almanya ithalat yapılan ülkelerdir (Grafik 36.6).

Grafik 36.6 Hakkâri İlinde İthalat Yapılan İlk Dört Ülke Dağılımı (%)

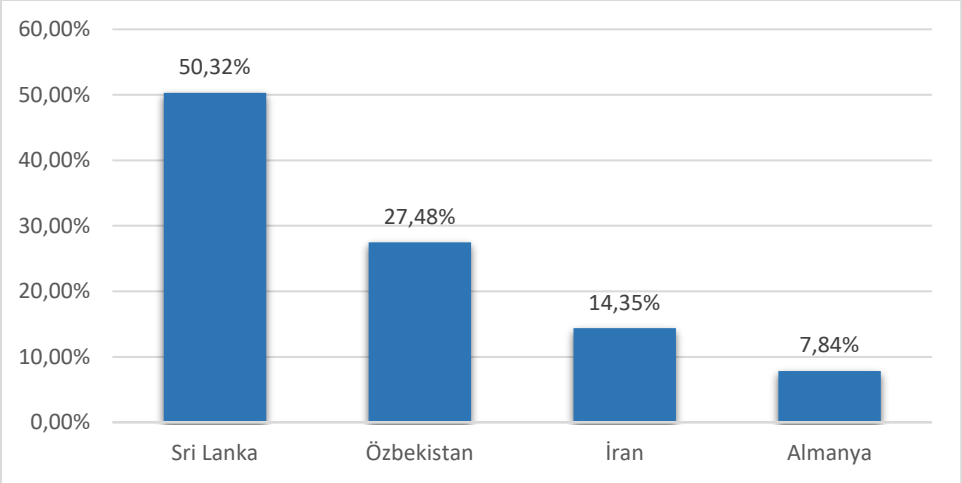

Kaynak: TÜİK

Hakkâri ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %63,60'ını, il ithalatının da %8.06'sını oluşturmaktadır (Tablo 36.7).

Tablo 36.7 Kısımlara göre Hakkâri İli Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri (1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	105					
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	14.300	13.628	8.586			
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık		48		2.376	660	3.022
İmalat Sanayi	375.014	172.119	15.002	70.277	897	265
Toplam	**389.418**	**185.794**	**23.588**	**72.653**	**1.557**	**3.286**

Kaynak: TÜİK

Hakkâri ilinin ihracatının %63,60'ını oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 36.8).

Tablo 36.8 2016 yılı Hakkâri İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**15.002**
Ana metal sanayii	10.785
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	934
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	748
Mobilya imalatı	660
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	636
Tekstil ürünlerinin imalatı	432
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	315
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	270
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	96
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	70

Kaynak: TÜİK

Hakkâri ilinin ithalatının %8.06'sını oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 36.9).

Tablo 36.9. 2016 Yılı Hakkâri İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 3 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**265**
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	258
Gıda ürünlerinin imalatı	7

Kaynak: TÜİK

Hakkâri ilinde 2016 yılında sanayi sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %45,49 ile demir ve çelik ilk sıradadır (Tablo 36.10).

Tablo 36.10 2016 yılı Hakkâri İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Demir ve çelik	10.729.362	45,49
Metal cevherleri, cüruf ve kül	8.586.165	36,40
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	747.785	3,17
Çeşitli mamul eşya (hijyenik havlu, bebek bezi, kalem, çakmak, fermuar, fırça vb.)	723.151	3,07
Mobilyalar, yatak takımları, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar vb., prefabrik yapılar	659.740	2,80
Plastikler ve mamulleri	635.684	2,69
Sabunlar, yüzey-aktif organik maddeler, yıkama-yağlama müstahzarları, mumlar, bakım müstahzarları, dişçilik müstahzarları	594.871	2,52
Cam ve cam eşya	245.803	1,04
Uçucu yağlar ve rezinoitler, parfümeri, kozmetik veya tuvalet müstahzarları	202.966	0,86
Demir veya çelikten eşya	137.944	0,58

Kaynak: TÜİK

Hakkâri ilinde 2016 yılında sanayi sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %50,32 ile kahve, çay, Paraguay çayı ve baharat ilk sıradadır (Tablo 36.11).

Tablo 36.11 2016 yılı Hakkâri İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk Dört Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Kahve, çay, Paraguay çayı ve baharat	1.653.765	50,32
Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler	1.367.928	41,63
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	257.610	7,84
Gıda sanayiinin kalıntı ve döküntüleri, hayvanlar için hazırlanmış kaba yemler	6.968	0,21

Kaynak: TÜİK

36.6. İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

- İlde talebi karşılamaya yönelik olarak ortaya çıkan yatırımların başında OSB gelmektedir. Bunun yanında Esendere'den başlayıp Van iline kadar devam eden bölünmüş yol çalışmaları, Dilimli Barajı'nın yapılmasıdır.
- Hakkâri ilinde çayır mera alanlarının Türkiye ortalamasının çok üzerinde olması tarım ve hayvancılık alanında yapılacak muhtemel yatırımlar için önemli fırsatlar taşımaktadır.

- Bölgenin su kaynaklarının Türkiye ortalamasının üzerinde olması nedeniyle kültür balıkçılığı yetiştirilmesinde ciddi yatırım potansiyelleri mevcuttur.
- Çok çeşitli bitki faunasına sahip olması nedeniyle bal arıcılığı açısından ciddi yatırım potansiyeli taşımaktadır.
- Seracılık açısından bölge potansiyeli incelendiğinde yüksek güneş alma potansiyeli ve jeotermal alanların bölgenin belli alanlarında mevcut olması nedeniyle örtü altı üretimi yapılabilecek hedef yatırım sektörlerinden biri olmaktadır.

36.6.2. Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar:

- Yüksekova ilçesinde kurulması kararlaştırılan İç Gümrük Müdürlüğü kurulması, Hakkâri Üniversitesine bağlı kampüs çalışmaları, Şemdinli ilçesi Derecik Kara Hudut Kapısı ile Çukurca ilçesi Üzümlü Kara Hudut Kapısının sınır ticaretine açık hale getirilmesi çalışmaları.
- Hakkâri ili güneş enerjisi ve hidroelektrik enerji kaynakları açısından zengin yatırım potansiyeline sahiptir.
- Bölgede üretim, inşaat ve proje aşamasında olan çok sayıda HES projesi vardır. Hakkâri ili başta Zap Suyu olmak üzere akımı yüksek birçok akarsu kaynaklarına sahiptir. Ayrıca yan akarsu kollarının yüksek oluşu mikro-HES yatırımları için büyük potansiyel barındırmaktadır.
- Türkiye Güneş Enerjisi Potansiyel Atlası (GEPA)'na göre Hakkâri ili güneşlenme süresi bakımından Türkiye'de birinci sırada ve Güneş Enerjisi Global Radyasyon Değeri sıralamasında ise sekizinci sıradadır.
- Hakkâri ilinin gerçek rüzgâr enerjisi potansiyeli net olarak belirlenmemiş olmakla beraber, rüzgar hızının yatırımlar için uygun olduğu alanlar vardır.
- Hakkâri ilinin başlıca önemli madenleri krom, kurşun- çinko, titan, mermer, barit ve kükürttür. Bölgede faaliyet gösteren madencilik işletmeleri kurşun-çinko, krom ve mermer üzerinde yoğunlaşmıştır. Hakkâri ili özellikle sahip olduğu kurşun- çinko maden rezervi ile büyük yatırım potansiyeli taşımaktadır.
- Hakkâri ili gökyüzüne ulaşan yüksek ve haşmetli dağları, derin vadileri, buzullu göl ve dorukları, yüksek şelaleleri, rengarenk ot ve çiçeklerle bezenmiş Alpin çayırları, devamlı karlarla kaplı yüksek zirveleri, platoları, yaylaları ile dağcılık, avcılık, kış sporları, doğa yürüyüşü ve rafting gibi doğa turizmi açısından birçok aktivitenin yapılabileceği doğal zenginliklere sahiptir.
- Berçelan Yaylası'nın yanı başındaki Golan Yaylası dünya çapında önemli bir kayak merkezi olabilme potansiyeline sahiptir. Buzul turizmi açısından da Cilo Dağı önemli bir yatırım potansiyeli taşımaktadır.
- Bunun yanında M.Ö. 7000'li yıllara kadar uzanan tarihi geçmişe sahip çeşitli kültür ve medeniyet izlerini taşıyan tarihi eserlerin varlığı turizm açısından ayrı bir potansiyel oluşturmaktadır.

36.7. SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1) <u>Sorun</u>: Kurumsallaşma Problemi

<u>Çözüm</u>: İlde faaliyet gösteren işletmelerin kurumsal bir yapıya sahip olabilmesi için

çalışmalar yapılmalı ve gerekirse bu noktada devlet kurumları tarafından teşvik ile desteklenmelidir.

2) Sorun: AR-GE Bilgi Eksikliği

Çözüm: İldeki sanayi işletmelerinin AR-GE konusundaki bilgi eksikliği, işletmelerin ulusal ve uluslararası pazarlarda rekabet edebilmeleri için AR-GE faaliyetlerine hız kazandırılmalı ve bu konuda KOSGEB gibi kurumlar tarafından verilen destekler artırılmalıdır. Bu noktada firmalara bilinç oluşturulması için gerekli eğitimler verilmelidir.

3) Sorun: Marka Bilinç Eksikliği

Çözüm: Şirketlerin rekabet gücünü artırmak için markayı bir hedef haline getirmeli ve tanıtım noktasında markalaşmanın önemli olduğu bilincine varılmalıdır.

4) Sorun: Eğitim Eksikliği

Çözüm: İlde eğitim düzeyinin Türkiye ortalaması altında olması nedeniyle halkın eğitim düzeyinin artırılması noktasında vizyon oluşturulmalıdır. Bilginin önemli sermaye olduğu bilinci oluşturulmalıdır.

5) Sorun: Firmaların İthalat-İhracat Konusunda Bilgi Eksikliği

Çözüm: İlde faaliyet gösteren işletmelerin ithalat ve ihracat konusundaki bilgi eksikliği sivil toplum örgütlerinin destekleri ile giderilmelidir. Bu, iç ve dış ticaret ofislerin kurulması veya Ticaret ve Sanayi Odası vb. sivil toplum örgütlerinin bu noktada uzmanlaşmaya gitmesiyle mümkün olacaktır.

6) Sorun: Enerjide Düşük Voltaj Ve Sık Sık Yaşanan Kesintiler

Çözüm: İle acilen alternatif bir enerji hattının getirilmesi, il merkezinde yıpranmış olan enerji nakil hatlarının değiştirilmesi ve bu enerji hatlarının yer altına alınması gerekmektedir.

7) Sorun: Ulaşım

Çözüm: Bağlantı yolları olan Van – Şırnak bölünmüş yol çalışmalarının bir an önce yapılıp bitirilmesi ve Yüksekova Havalimanının bir an önce bitirilip hizmete sokulması gerekmektedir.

8) Sorun: Altyapı

Çözüm: İlin altyapısının bir an evvel merkezi hükümetçe başlanıp bitirilmesi gerekmektedir.

9) <u>Sorun</u>: Ham madde Temininde Sıkıntılar

<u>Çözüm</u>: Sanayi üretimine yönelik tesisler yetersiz olduğundan ham madde ihtiyaçları en yakın sanayi bölgesi olan Gaziantep ilinden sağlanmaktadır. Hakkari'de bu anlamda lojistik merkezler kurulmalıdır.

10) <u>Sorun</u>: Kalifiye Elaman Sıkıntısı

<u>Çözüm</u>: İlde mesleki alanda eğitim veren kurumların açılması gerekmektedir. Bunun yanında özel sektör, devlet ve STK'ların iş birliği ile mesleki kurslar düzenlenmelidir.

37. HATAY İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

37.1. HATAY İLİ SANAYİ YAPISI

Hatay ili sanayisi, 1970'li yıllara kadar tarım ve tarıma dayalı sanayi dallarında gelişime göstermiştir. Tarıma dayalı sanayi içinde çırçır, un, irmik, pamuk yağı, bakliyat tasnifleme ve zeytinyağı gibi üretim konuları ağırlık kazanmaktadır. Özellikle Amik Ovası'nın en önemli tarımsal ürünü olan pamuğu işlemek üzere birçok çırçır ve prese fabrikası kurulmuştur.

İskenderun Demir Çelik Fabrikası'nın 1975 yılından itibaren kademeli olarak üretime geçmesinden sonra yörede demir-çelik sanayi önem kazanmaya başlamış ve bu ürünün değerlendirilmesine yönelik büyük orta ve küçük çaplı sanayi kuruluşları İskenderun ve Payas civarlarında kurulmaya başlamıştır. Gerek istihdam hacmi, gerekse de yarattığı katma değer açısından demir-çelik sektörü, Hatay'da imalat sanayinin itici gücü olmuştur. İmalat sanayi, özellikle makine, filtre, tarım araç-gereçleri, ayakkabı-deri işlemeciliği ve mobilya üretiminde gelişmiştir.

İskenderun Demir Çelik Tesisleri'nin tamamlanmasını izleyen yıllarda, özel sektöre ait çelikhane ve haddehanelerin de devreye girmesi ile günümüzde Hatay ili, demir-çelik sektörünün önemli bir merkezi haline gelmiştir. Ayrıca İskenderun, Payas ve Antakya Organize Sanayi Bölgesi'nde gerçekleştirilmekte olan boru, filtre, tel-çivi ve metal alaşım tesisleri de sektörün entegrasyonu ve üretimin çeşitlendirilmesi açısından önemli yatırımlardır.

Hatay'da, buğday, pamuk, portakal, mandalina, zeytin, kuru soğan maydanoz, domates gibi ürünler, ticarete konu olan en önemli tarımsal ürünler olup bu ürünlerin işlenmesi ve pazara arzı öncesi ambalajlanması faaliyetleri yatırımları, tarım ürünlerimizin değerlendirilmesi açısından büyük önem arz etmektedir.

Hatay'ın yatırım konuları incelendiğinde, yatırımların il genelinde daha çok pamuk çırçır ve prese, gıda, pamuk (çiğit) ve zeytinyağı tesisleri, demir-çelik ve makine sanayi alanlarında olduğu görülmektedir. Mevcut sanayi tesislerinin büyük bir çoğunluğu Antakya, İskenderun ve Dörtyol ilçelerinde yer almaktadır.

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

37.1.1 Hatay İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Hatay ili Akdeniz Bölgesi'nde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara, %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz, %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer almaktadır (Grafik 37.1).

Akdeniz Bölgesi'nde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Hatay ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %16,9'luk oran ile bölgede ikinci sırada yer almaktadır.

Grafik 37.1 Türkiye'de Sanayi İşletmelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (%)

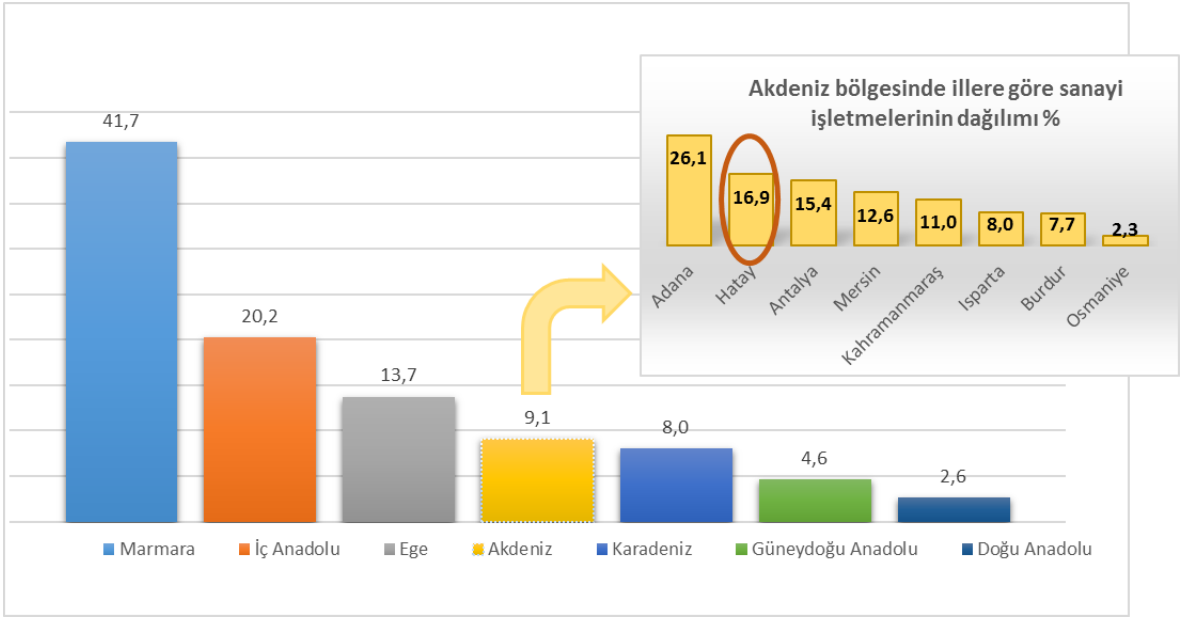

a. Ölçek Dağılımı

Hatay ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, %69,9'u Mikro, %22,8'i Küçük, %6,1'i Orta ve %1,2'si Büyük Ölçekli işletmelerdir (Grafik 37.2).

Grafik 37.2 Hatay İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

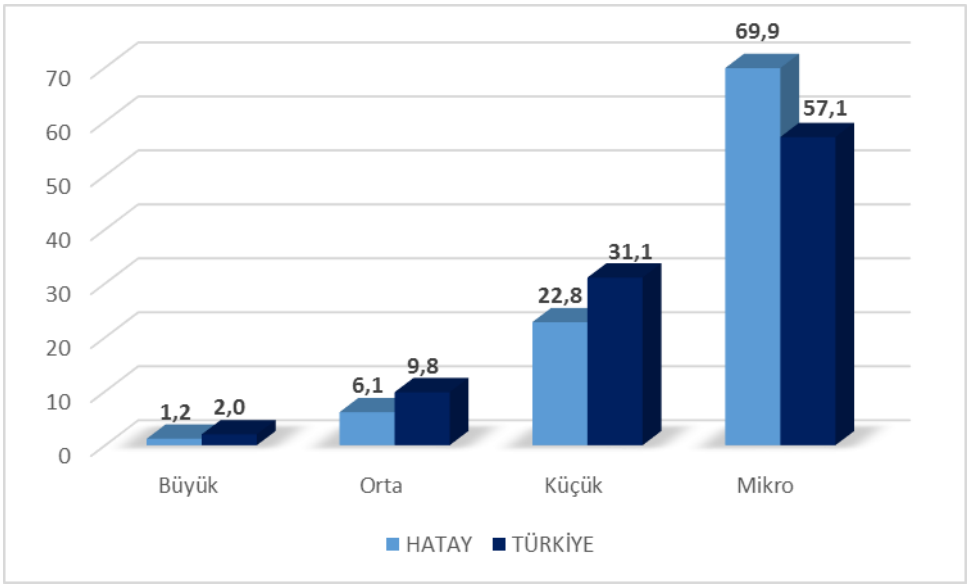

b. Sektörel Dağılım

Hatay ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %26,8 ile gıda ürünleri, ikinci sırada %10,3 ile mobilya ve üçüncü sırada ise %7,9 ile ağaç ve mantar ürünleri sektörü yer almaktadır (Grafik 37.3).

Grafik 37.3 Hatay İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

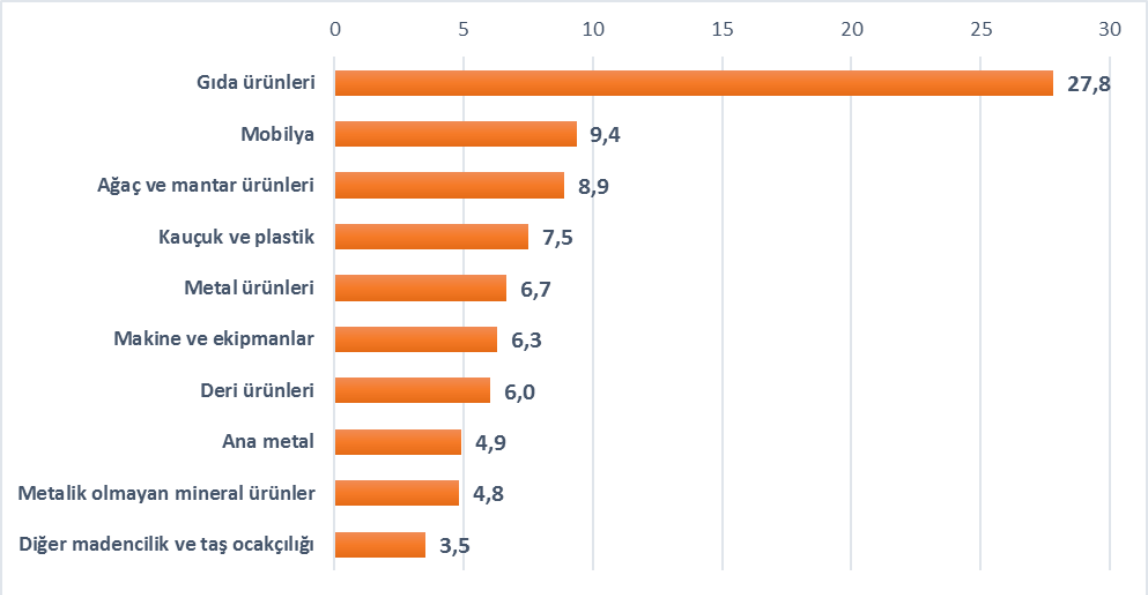

c. Çalışan Sayısı

Hatay ilinde sanayi sektöründe istihdamda %42,72 ile ana metal sektörü, %10,16 ile makine ve ekipmanlar sektörü, %9,85 ile gıda ürünleri sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın %0,83'ü Hatay ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 37.1).

Tablo 37.1 Hatay İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Ana metal	11724	42,72	4,29
Makine ve ekipmanlar	2788	10,16	6,71
Gıda ürünleri	2704	9,85	12,75
Kimyasal ürünler	1709	6,23	3,45
Metal ürünleri	1361	4,96	8,55
Kauçuk ve plastik	1027	3,74	6,16
Metalik olmayan mineral ürünler	956	3,48	5,98
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	846	3,08	2,16
Ağaç ve mantar ürünleri	699	2,55	1,66
Tekstil ürünleri	550	2,00	12,58
Genel Toplam	***27445***	**-**	***0,83***

Hatay ilinde çalışan sayısına göre ilk 5 büyük işletme aşağıda sıralanmıştır:

- İskenderun Demir Ve Çelik
- Mmk Metalurji Sanayi Ticaret Ve Liman İşletmeciliği
- Yazıcı Demir Çelik Sanayi Ve Turizm Ticaret (İskenderun Şubesi)
- Fil Filtre
- Ekinciler Demir Ve Çelik Sanayi Anonim Şirketi (İskenderun Şubesi)

37.2. HATAY İLİ SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 37.2 Hatay İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Hatay	-	7	3

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

37.2.1. Hatay İlindeki Organize Sanayi Bölgeleri

Antakya, Payas, İskenderun ve İskenderun 2.faal olmak üzere Erzin, Hassa ve Kırıkhan'da yapım halinde olan yer seçimi yapılmış ve tüzel kişilik kazanmış toplam 7 adet Organize Sanayi Bölgesi bulunmaktadır. Bunun yanı sıra Antakya'da mevcut OSB'nin genişletilmesi çalışmaları yürütülmektedir.

Tablo 37.3 Hatay İlinde Faaliyet Gösteren Sanayi Bölgeleri

OSB Adı	Yeri	Toplam Alanı (da)	Toplam İşletme Sayısı	Mevcut İstihdam
ANTAKYA OSB	BELEN	1530	87	1.720
İSKENDERUN OSB	İSKENDERUN	2080	57	4.788
PAYAS OSB	PAYAS	530	32	2.426
İSKENDERUN II. OSB	İSKENDERUN	786	6	0
ERZİN	ERZİN	1.750	0	0
HASSA	HASSA	13.770	0	0
KIRIKHAN	KIRIKHAN	876	0	0

Kaynak: Hatay Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü

Antakya OSB: Antakya Organize Sanayi Bölgesi 1995 yılında kurulmuştur. Bölgede faaliyet gösteren firmalarda fiili istihdam 2016 yılı sonu itibariyle 1.720 kişidir. Uluslararası ulaşım arterleri ve pazara yakın olması, İskenderun'daki kamu ve özel limanlara 30-50 km, havaalanına 13 Km Cilvegözü Sınır Kapısına 45 km uzaklıkta bulunması, Mustafa Kemal Üniversitesi ile kamu kurumları ve bilimsel kuruluşlara yakın olması, doğalgaz altyapısının bulunması ve su birim fiyatlarının ucuz olması, bölgenin otoprodüktör rüzgâr enerjisi potansiyeli gibi özelliklere sahiptir.

İskenderun OSB: İskenderun-Adana (E-5) karayolunun 12. Km' sinde bulunmaktadır. Hatay Havaalanına 55 km, Adana Havaalanına 120 km, demiryoluna 3 km, otoyola 5 km ve İskenderun merkezine 13 km mesafede yer almaktadır. İskenderun OSB aynı zamanda Yumurtalık Serbest Bölge'ye 40 km, İskenderun Gümrüğü ve İskenderun merkezine 13 km mesafededir. Doğalgaz altyapısı mevcuttur. OSB'de yer alan üretim halindeki tesislerin sektörel dağılımına bakıldığında demir-çelik tesislerinin %50, makine imalatı yapan tesislerin %20, boru imalatına yönelik tesislerin %20,filtre imalatına yönelik tesislerin %10 oranında olduğu görülmektedir.

Payas OSB: Dörtyol ilçesi, Payas beldesi sınırları içerisindedir. Payas Organize Sanayi Bölgesi 53 hektarlık alan üzerine kurulmuş olup toplam 32 adet sanayi parseli bulunmaktadır. Payas OSB bünyesinde bulunan sanayi kuruluşlarının %98'i demir ve demir mamullerini üretmektedir. TEM Otoyolu ve E–5 Karayolunun çevrelediği Payas Organize Sanayi Bölgesi, İskenderun Demir ve Çelik fabrikalarına 1 km, demir yollarına 3 km, limanlara yaklaşık 2 km uzaklıkta bulunmaktadır. Doğalgaz altyapısı mevcuttur.

İskenderun II. Organize Sanayi Bölgesi: Mevcut İskenderun Organize Sanayi bölgesi ile İSDEMİR arasında, E–5 Karayolu cepheli 786 hektarlık alan üzerine kurulu bölgenin, imar planı yapılarak parseller yatırımcılara tahsis edilmiştir. Bölgede 2 ayrı liman inşa edilecektir.

Erzin Organize Sanayi Bölgesi: 1.750 dekar alan üzerine kurulu bölgenin tüzel kişiliği bulunmakta olup kamu arazisi satın alınmış, özel mülkiyete konu arazilerinin kamulaştırılmasına devam etmektedir. Bölge planlamaları ve altyapı projeleri gerçekleştirilip parseller yatırımcılara tahsis edilecektir.

Kırıkhan OSB: 876 dekar alan üzerine kurulu bölgenin tüzel kişiliği bulunmakta olup bölge yönetimi tarafından kamu arazileri satın alınarak imar ve altyapı çalışmaları yaptırılacak ve parseller yatırımcılara tahsis edilecektir.

Hassa OSB: 13.770 dekar alan üzerine kurulu bölgenin tüzel kişiliği bulunmakta olup bölge yönetimi tarafından kamu arazileri satın alınarak imar ve altyapı çalışmaları yaptırılacak ve parseller yatırımcılara tahsis edilecektir.

37.2.1.2. Hatay İlinde Çalışması Devam Eden Organize Sanayi Bölgeleri

Altınözü Zeytin ve Zeytin Ürünleri İhtisas OSB: Bölgenin 1.390 dekar alan üzerinde kurulması planlanmaktadır. Yer seçiminin kesinleşebilmesi için yapılması gereken faaliyetler YİKOB tarafından takip edilmektedir.

37.2.2. Hatay İlindeki Küçük Sanayi Siteleri

Hatay ilinde 5 adet kurulu küçük sanayi sitesi vardır. Her biri farklı ilçelerde faal olan bu küçük sanayi sitelerinde 3.170 işyeri bulunmakta ve bu işyerlerinde 11.456 kişi istihdam edilmektedir.

Tablo 37.4 Hatay İlinde Faaliyet Gösteren Küçük Sanayi Siteleri

Adı	Toplam Alanı (hektar)	Toplam İşyeri Sayısı	Dolu İşyeri Sayısı	Boş İşyeri Sayısı	Doluluk Oranı	Mevcut İstihdam
ANTAKYA KSS	805	1.534	1.534	0	100	6.136
İSKENDERUN KSS	300	1.140	1.140	0	100	3.420
DÖRTYOL KSS	75,237	146	143	3	98	730
PAYAS KSS	78,841	150	147	3	98	600
KIRIKHAN KSS	270	200	190	10	95	570

Kaynak: Hatay Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü

37.2.2.1. Hatay İlinde Çalışması Devam Eden Sanayi Siteleri

Antakya Ayakkabıcılık Sanayi Sitesi: Antakya merkez ilçe sınırları içinde 210 dekar alanda kurulma çalışmaları yürütülmektedir. 183 adet işyeri ve ortak sayısı bulunan sanayi sitesinin 2017 yılı proje bedeli 199.800.000,00 TL olup ödeneği 2.000.000,00 TL'dir.

Arazi kooperatif tarafından satın alınmış, imar planları yapılmış, inşaatın projeleri hazırlanmış Bakanlığa sunulmuştur. Bakanlık ile proje müellifi arasında yapılan görüşmelerle projenin eksikleri tamamlanmaktadır.

Bakanlığın projeyi vize etmesine müteakip keşifler hazırlanarak ihale süreci başlatılacaktır. 2017 yılı içinde ihale edilmesi beklenmektedir. Bakanlıkça üstyapının % 60'ı, altyapının % 100'ü kredilendirilecektir.

Reyhanlı Sanayi Sitesi: Reyhanlı ilçesi sınırları içinde 257 dekar alanda kurulma çalışmaları yürütülmektedir. 231 adet işyeri ve ortak sayısı bulunan sanayi sitesinin 2017 yılı proje bedelde 50.431.000,00 TL ve ödeneği 3.500.000,00 TL'dir.

Sanayi Sitesi üstyapı inşaatları 19.07.2016 tarihinde 58.225.000,00 TL+KDV keşif bedeli üzerinden %36,16 kırımla ihalesi yapılmış, firma ile sözleşme imzalanmış, yer teslimi yapılmış, sahada imalata başlanmıştır. Üstyapı inşaatı %12 seviyesindedir. Bakanlıkça üstyapı inşaatlarının %60'ı, alt yapının %100'ü kredilendirilmektedir.

Antakya Mobilyacılar İhtisas Sanayi Sitesi : : Antakya merkez ilçe sınırları içinde 465 dekar alanda kurulma çalışmaları yürütülmektedir. 100 adet işyeri ve ortak sayısı bulunan sanayi sitesinin 2017 yılı proje bedeli 149.125.000,00 TL ve ödeneği 6.000.000,00 TL'dir.

Geçmiş yıllar harcaması 42.010.000,0 TL olup 2017 yılı harcaması 1.420.393,00 TL'dir.
1.Aşama İnşaat: Fore kazık ve istinat duvarı yapımı (2014,2015,2016 yılı Bakanlık kredisi ile 39.671.423,00 TL'ye bitirildi. Alt yapı Bakanlık kredi oranı %100)
2.Aşama inşaat: Üst yapı inşaat 12.05.2016 tarihli ihalede 13.330.000,00 TL +KDV keşif bedeli üzerinden %31,10 kırımla ihale edildi, firma ile sözleşme ve yer teslimi yapıldı, şantiye kuruldu, sahada imalata başlandı. Üstyapı inşaatı %7 seviyesindedir. Bakanlıkça üstyapının %60'ı kredilendirilecektir.

37.3. HATAY İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Tablo 37.5 Sektör/Birimlere Göre Adana İlinde Yürütülen Teknolojik Dönüşüm Faaliyetleri

Faaliyet	Sektör/Birim	2016	2016 Yıl Sonu	Genel Toplam
*Faaliyette Olmayan, Alt Yapı Çalışmaları Devam Eden Teknoloji Geliştirme Bölgeleri	Mustafa Kemal Üniversitesi		1	1
Toplam *Faaliyette Olmayan, Alt Yapı Çalışmaları Devam Eden Teknoloji Geliştirme Bölgeleri			**1**	**1**
Faaliyetler Toplamı			1	1

Kaynak: Bilim ve Teknoloji Genel Müdürlüğü

Türk Patent ve Marka Kurumundan alınan verilere göre, Hatay ilinde 2016 yılında 10 faydalı model, 887 marka, 25 patent ve 55 dosyada 212 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 37.6 Hatay İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı (%)	Toplam Türkiye Payı (%)
Faydalı Model Başvurusu	121	10	131	0,29	0,31
Marka Başvurusu	7.030	887	7.917	0,94	0,69
Patent Başvurusu[37]	123	25	148	0,39	0,33
Tasarım Başvurusu	4.921	212	5.133	0,54	0,96
Tasarım Dosya Sayısı	609	55	664	0,66	0,61
Genel Toplam	12.804	1.189	13.993	0,78	0,74

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

[37] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

37.4. HATAY İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 37.7 Hatay İli KOSGEB Destekleri

<table>
<tr><td>Sıra</td><td colspan="2">Veri</td><td colspan="2">2016 Yılı</td><td colspan="2">İl Toplamı (2012-2016 Yılları Arası)</td></tr>
<tr><td rowspan="3">1</td><td colspan="2">Toplam Destek Tutarı (TL)*</td><td colspan="2">2.960.343</td><td colspan="2">12.110.465</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td></tr>
<tr><td>300.000</td><td>63.000</td><td>33.354.500</td><td>5.214.167</td></tr>
<tr><td rowspan="7">2</td><td rowspan="7">Diğer Bilgiler</td><td>TEKMER / İŞ BİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>İŞGEM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>LABORATUVAR HİZMETLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında düzenlenen 81 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 2.246 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.</td></tr>
<tr><td>YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında KOSGEB’in sunduğu hizmet ve destekleri tanıtmak için 56 toplantı yapılmıştır.</td></tr>
<tr><td>DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER</td><td colspan="4">-</td></tr>
</table>

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 37.8 Hatay İli TÜBİTAK Destekleri

	Veri	2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	1.397.527	24.636.568
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	65.755	10.064.409
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	90.330	2.330.517
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	332.320	1.300.073
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	0	1.050

* 2017 Sabit Fiyatlarıyla

37.5. HATAY İLİ TİCARET YAPISI

Ticaret sektörü, üretim sektörleri ile hizmet sektörleri tarafından üretilen mal ve hizmetlerin, tüketicilere arz edildiği bir sektör olmakla birlikte, oluşturduğu katma değer ve sermaye birikimi yoluyla yeni yatırımlar için de kaynak oluşturan bir sektör olması münasebeti ile ilin sanayileşmesinin itici gücü olmaktadır.

Ayrıca ticaret sektörü, gerek sanayileşme ve kentleşme olgularıyla iki yönlü bağlantısı, gerekse yarattığı gelir ve istihdam bakımından il ekonomisinde önemli sektörlerden biridir. Bir sınır ili olan Hatay'da ticaret, il ekonomisi içinde en önemli iktisadi faaliyet kolu durumundadır. Hatay'da ticaret büyük ölçüde demir-çelik ürünleri, filtre, mobilya, ayakkabı ile tarımsal ürünlere dayanmaktadır. Buğday, pamuk, portakal, mandalina, zeytin, kuru soğan ve domates gibi ürünler il için ticarete konu olan en önemli tarımsal ürünlerdir. İl genelindeki ticaret borsalarında işlem gören ürünler; pamuk, nebati yağlar, yağlı tohumlar, hububat, bakliyat ve mamulleri yer almaktadır.
Avrupa ülkeleri ve Türkiye'nin Ortadoğu ülkeleriyle bağlantısını sağlayan E-5 karayolunun Hatay'dan geçmesinin yanı sıra dış ülkelerle bağlantısını oluşturan 2 adet sınır kapısının varlığı ile ülkenin en önemli limanlarından İskenderun Limanı'nın ve körfezdeki diğer iskelelerin etkisiyle dış ticaret gelişmiş durumdadır. Ayrıca ilin, İstanbul ilinden sonra en büyük taşıma kapasitesine sahip il olması özelliği, ticari potansiyelimize güç katmaktadır.

37.5.1. Hatay İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sistemi'nden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektör %79,9 ile ana metal sanayii olmuştur. Çalışan sayısının en fazla olduğu sektör ana metal sanayii ve girişim sayısının en fazla olduğu sektör gıda ürünlerinin imalatı sektörü olmuştur (Tablo 37.9).

Tablo 37.9 Hatay İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar (İlk On Sektör) (%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Ana metal sanayii	13.743	52	79,9
Gıda ürünlerinin imalatı	2.013	285	3,2
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	1.898	157	2,8
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	3.116	90	2,8
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	2.088	112	2,5
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	1.205	115	1,4
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	478	55	1,3
Tekstil ürünlerinin imalatı	1.088	25	1,2
Mobilya imalatı	968	174	1,1
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	660	134	1,0

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

37.5.2. Hatay İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 37.4'te gösterilmiştir. Grafik 37.4'e göre 2016 yılında Hatay ilinde ithalat 2.570.898.961 dolar, ihracat ise 1.744.917.462 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 4.315.816.423 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 37.4 Hatay İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti (1000$)

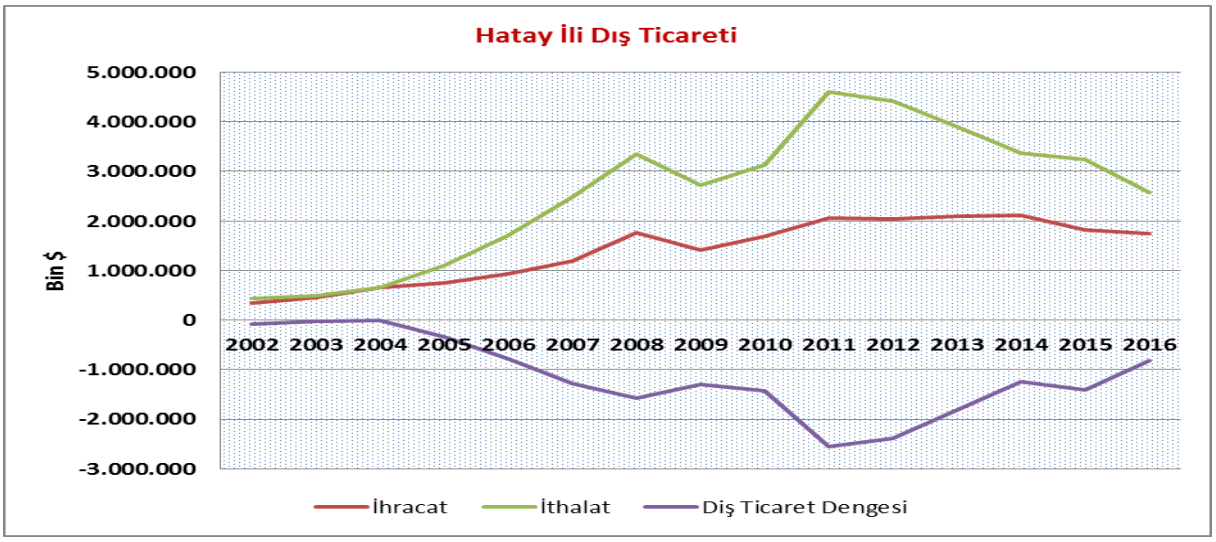

Kaynak: TÜİK

Hatay ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %12,26 ile Suriye olmak üzere, Suudi Arabistan, Irak, Romanya, Mısır, Rusya Federasyonu, Lübnan ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 37.5).

Grafik 37.5 Hatay İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

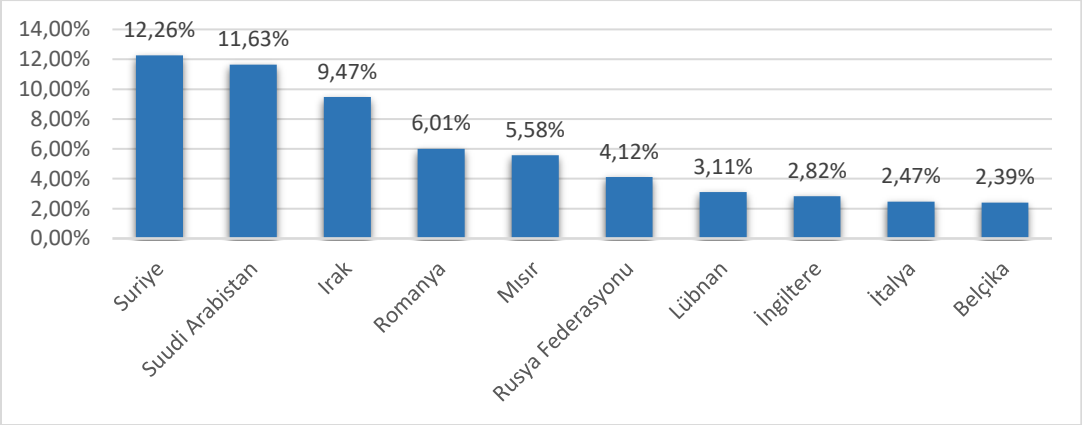

Kaynak: TÜİK

Hatay ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %26,44 ile Rusya Federasyonu olmak üzere, Brezilya, ABD, Kanada, Hollanda, Almanya, Çin, Ukrayna, Avustralya ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 37.6).

Grafik 37.6 Hatay İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

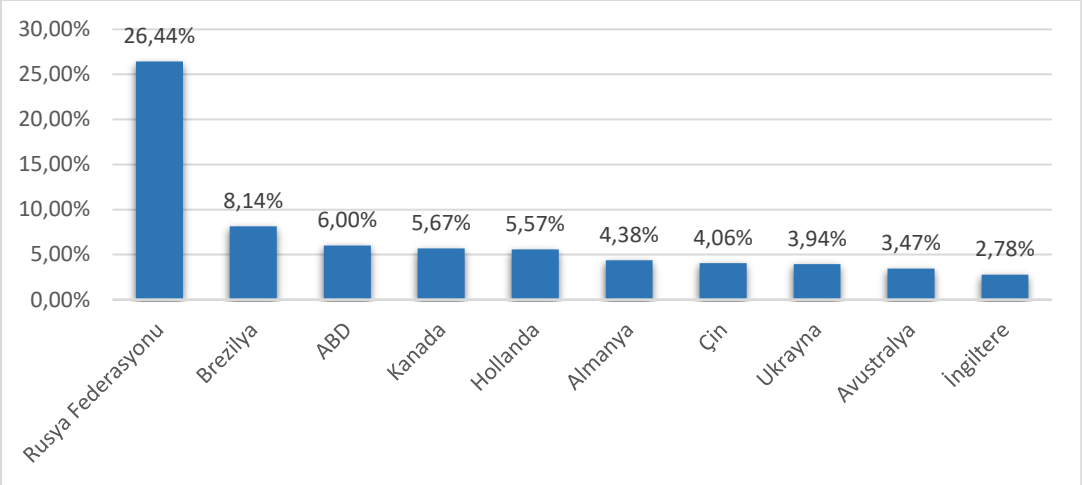

Kaynak: TÜİK

Hatay ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %70,39'unu, il ithalatının da %44,69'unu oluşturmaktadır (Tablo 37.10).

Tablo 37.10 Kısımlara göre Hatay ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri (1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	188	135	117	37	165	28
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor	8		10			
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	52.933	34.615	22.488	829.339	913.148	842.728
Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler				4	0	1
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	2.455	366	695	1.233.382	614.551	486.102
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	497.697	461.606	493.253	65.687	89.203	92.970
İmalat Sanayi	1.562.153	1.329.925	1.228.354	949.686	1.615.358	1.149.069
Gizli veri				279.648		
Toplam	**2.115.434**	**1.826.646**	**1.744.917**	**3.357.784**	**3.232.425**	**2.570.899**

Kaynak: TÜİK

Hatay ilinin ihracatının %70,39'unu oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 37.11).

Tablo 37.11 2016 yılı Hatay İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**1.228.354**
Ana metal sanayii	627.254
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	112.998
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	104.225
Gıda ürünlerinin imalatı	95.317
Tekstil ürünlerinin imalatı	48.754
Mobilya imalatı	39.220
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	33.995
Elektrikli teçhizat imalatı	27.463
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	25.601
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	25.394

Kaynak: TÜİK

Hatay ilinin ithalatının % 44,69'unu oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 37.12).

Tablo 37.12 2016 Yılı Hatay İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**1.149.069**
Ana metal sanayii	742.985
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	180.351
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	79.133
Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	52.519
Gıda ürünlerinin imalatı	23.993
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	15.512
Elektrikli teçhizat imalatı	13.083
Tekstil ürünlerinin imalatı	11.546
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	9.774
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	5.463

Kaynak: TÜİK

Hatay ilinde 2016 yılında sanayi sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %26,37 ile demir ve çelik ilk sıradadır (Tablo 37.13).

Tablo 37.13 2016 yılı Hatay İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Demir ve çelik	460.118.342	26,37
Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler	364.337.037	20,88
Demir veya çelikten eşya	187.012.134	10,72
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	115.598.474	6,62
Yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular	111.742.754	6,40
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	102.094.490	5,85
Mobilyalar, yatak takımları, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar vb, prefabrik yapılar	39.759.362	2,28
Dokunabilir maddelerden hazır eşya, takımlar, kullanılmış giyim ve dokunmuş diğer eşya, paçavralar	33.388.719	1,91
Sebzeler, meyveler, sert kabuklu meyveler ve bitkilerin diğer kısımlarından elde edilen müstahzarlar	29.572.338	1,69
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	28.553.000	1,64

Kaynak: TÜİK

Hatay ilinde 2016 yılında sanayi sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %45,59 ile demir ve çelik ilk sıradadır (Tablo 37.14).

Tablo 37.14 2016 yılı Hatay İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay (%)
Demir ve çelik	1.172.186.207	45,59
Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar	598.044.620	23,26
Metal cevherleri, cüruf ve kül	293.181.783	11,40
Gübreler	107.470.768	4,18
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	78.142.713	3,04
Yağlı tohum ve meyveler, muhtelif tane, tohum ve meyveler, sanayide ve tıpta kullanılan bitkiler, saman ve kaba yem	60.251.092	2,34
Plastikler ve mamulleri	59.985.853	2,33
Çinko ve çinkodan eşya	42.098.146	1,64
Gıda sanayiinin kalıntı ve döküntüleri, hayvanlar için hazırlanmış kaba yemler	20.132.923	0,78
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	13.908.989	0,54

Kaynak: TÜİK

37.6. İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

37.6.1. Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

Antakya, Payas, İskenderun ve İskenderun 2.faal olmak üzere Erzin, Hassa ve Kırıkhan'da yapım halinde olan yer seçimi yapılmış ve tüzel kişilik kazanmış toplam 7 adet Organize Sanayi Bölgesi bulunmaktadır. Bunun yanı sıra Antakya'da mevcut OSB'nin genişletilmesi çalışmaları yürütülmektedir.

37.6.2. Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

İlin potansiyelini meydana getiren tarım ve hayvancılık, turizm, enerji ve sanayi sektörüne dayalı olarak yapılabilecek yatırımlar, yatırım gurupları temelinde aşağıda verilmiştir.

Tarım Sektöründe Yapılabilecek Yatırımlar

- ✓ Seracılık, sera altı meyve yetiştiriciliği, damızlık (hibrit) tohum üretim tesisi, kültür mantarı yetiştiriciliği, bağcılık, yem bitkileri üretimi.

Hayvancılık Sektöründe Yapılabilecek Yatırımlar

- ✓ Su ürünleri üretimi, arıcılık, besicilik, et ve yumurta tavukçuluğu, devekuşu yetiştiriciliği.

Turizm Sektöründe Yapılabilecek Yatırımlar

- Turizm, konaklama ve termal (Otel-motel) tesisi,

Enerji Sektöründe Yapılabilecek Yatırımlar.

- Rüzgâr enerjisi santralı (RES), güneş enerjisi yatırımları

Sanayi Sektörüne Yapılabilecek Yatırımlar

- Demir çelik sanayine dönük saç üretimi ve sacın işlenmesi sonucu her tür sanayi makinaları, otomotiv ve beyaz eşya üretim tesisi. İlde üretilen tüm gıda ürünlerinin işlenmesine dönük yatırımlar.

Gıda Sanayinde Yapılabilecek Yatırımlar

- Pastörize süt ve süt mamulleri üretim tesisi, işlenmiş su ürünleri üretim tesisi, sebze ve meyve konserveleri üretim tesisi, kurutulmuş meyve-sebze üretim tesisi, Dondurulmuş gıda üretim tesisi, bisküvi ve gofret üretim tesisi, makarna üretim tesisi, rafine zeytinyağı ve pamukyağı üretim tesisi.

Tekstil Sektöründe Yapılabilecek Yatırımlar

- ✓ Akrilik battaniye üretim tesisi, çorap üretim tesisi, hazır giyim üretim tesisi, tekstil makinaları imalâtı tesisi.

Plâstik ve Kimya Sanayinde Yapılabilecek Yatırımlar

- ✓ PVC profil doğrama, PVC ve PE boru üretimi, plastik eşya ve ambalaj malzemesi üretimi, sabun ve gar sabunu üretim tesisi,

Demir ve Çelik Sanayi Alanında Yapılabilecek Yatırımlar

- – Otomotiv, otomotiv yedek parçaları üretim tesisi, paslanmaz çelikten tank üretim tesisi her tür boru üretim tesisi.

Diğer Sektörlerde Yapılabilecek Yatırımlar

- ✓ Gemi üretimi ve tersane yatırımı, hidrolik ve pnömatik cihazlar üretimi, ambalâj makineleri üretimi, toprak işlemeye yönelik tarım aletleri üretim tesisi, soğuk hava deposu, güneş kollektörü üretim tesisi, zeytin hasat cihazları üretim tesisi, teneke kutu üretim tesisi

37.7. SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Sorunlar

1- Tarım ve ticaret sektörlerinden elde edilen sermaye birikiminin sanayi sektörüne yeterince aktarılamaması,
2- Sanayinin gelişimini doğrudan etkileyen alt yapı bileşenleri açısından gerek yeni Organize Sanayi Bölgeleri alanlarının gerekse KSS'lerin ihtiyacı karşılayamaması,
3- Sanayinin ihtiyacı olan nitelikli işgücü açığı,
4- Mevduat potansiyeli yüksek seviyelerde olmakla birlikte, potansiyelin büyük bir bölümünün il dışına aktarılması,
5- Üretimi gerçekleştirilen sanayi ürünlerinin pazarlanmasında ortaya çıkan problemleri,
6- İlin enerji ihtiyacı olan doğalgazın tüm ilçelerde bulunan sanayi tesisleri tarafından kullanılamaması,
7- İlin demir yolu ulaşımında yetersizlikleri,
8- Yüksek teknoloji ürünleri ve katma değeri yüksek ürünlerin yeterince üretilememesi,
9- Suriye ve bölge ile ilgili sorunlar,
10- Sanayide kullanılan elektrik ve doğal gaz fiyatının ve elektrik iletim bedelinin yüksekliği şeklindedir.

Çözüm Önerileri:

1- Tarım ve ticaret sektörlerinden elde edilen sermaye birikiminin sanayi sektörüne yeterince aktarılamamasının çözümü, ildeki yatırım ortamının yatırımcılara cazip hale getirmeye yönelik olarak alınması gereken bazı önlemlerle mümkündür.

Yatırım için uygun yatırım alanlarının oluşturulması, ilin sosyoekonomik gelişmesinde ana rol oynayacak olan, alt yapı ve üst yapıya yönelik olarak sürdürülen projelere devlet yatırımlarının arttırılarak kısa sürede tamamlanması için gerekli kaynak aktarımı sağlanması. Özel sektörün ortak girişim bilinciyle hareket etmesi ve ortaklık kültürünün geliştirilmesi, üniversite–sanayi iş birliği ile bilim ve teknoloji konusunda çalışmaların ve farkındalığın sağlanması, gerek genel teşviklerden, gerekse KOBİ teşviklerinden yararlanılarak finansman darboğazlarının giderilmesi, sanayinin cazibesi arttıracak ve yatırımcıları harekete geçirecektir.

2- Sanayinin gelişimini doğrudan etkileyen altyapı bileşenleri açısından Hatay yeterli durumda değildir. Bu açıdan gerek yeni Organize Sanayi Bölgeleri alanlarına gerekse KSS'lere ihtiyaç bulunmakta olup bu konularda yoğun çalışmalar yürütülmektedir.

3- Sanayinin ihtiyacı olan işgücünün eğitim imkânları yaratılarak, sanayici ve esnafın ihtiyacı olan nitelikli işgücünün kısa yoldan yetiştirilmesi sağlanmalıdır. Bu konuda Organize

Sanayi Bölgelerinde kurulacak olan meslek liselerinin çözüme katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

4- Mevduat potansiyeli yüksek seviyelerde olmakla birlikte, potansiyelin büyük bir bölümünün il dışına aktarıldığı bilinmektedir. Bu açıdan tarım, hayvancılık ve ticaretten elde edilen gelirlerin öncelikle OSB'lere olmak üzere, turizm ve tarım bölgesi olmayan bölgelerde sanayi yatırımlarına kaydırılması için tasarruf sahiplerini bu konuda bilgilendirmek ve gerekli girişimlerin yapılmasında fayda söz konusudur.

5- Üretimi gerçekleştirilen sanayi ürünlerinin pazarlanmasında ortaya çıkan problemlerin aşılmasına yönelik olarak sektör bazında Dış Ticaret ve Pazarlama Şirketlerinin kurulması yönünde çalışmalar başlatılmalıdır. İlde ayakkabı, deri ve mobilya sektöründe çok kaliteli ürünlerin üretilmesine karşın, fason üretim yapılmaktadır. Marka, tanıtım ve pazarlamada sorunlar yaşanmaktadır. Ancak bu sorun, nitelikli elemanların istihdam edildiği pazarlama şirketleri ile aşılabilir.

6- İlin enerji ihtiyacı olan doğalgaz, sadece Dörtyol Sanayi Bölgesi, Payas, Antakya ve İskenderun Organize Sanayi Bölgesi ve İskenderun Demir ve Çelik Fabrikaları tarafından kullanılmaktadır, bu imkânın tüm ilçelere yaygınlaştırılarak sanayinin kullanımına sunulmalıdır.

7- İlin demir yolu ulaşımında yetersizlikleri, İslahiye ilçesinden Hassa, Kırıkhan, Antakya ve Samandağ limanı istikametinde yapılacak olan bir demir yolu projesi hem ilin sanayisinin gelişmesine katkıda bulunacak hem de Samandağ Limanı'nın gelişmesini sağlayacaktır. Ayrıca önemli bir lojistik öneme sahip İskenderun'da lojistik merkez kurulması bölgenin sanayi potansiyelini arttırmada önemli bir kaldıraç etkisi yaratacaktır.

8- İlin yüksel teknoloji ürünleri ve katma değeri yüksek ürünlerin yeterince üretilememesi, yeterli araştırma geliştirme faaliyetlerinin yapılamaması, üniversite-sanayi iş birliğinin yeterince kavranabilmiş ve kurulmuş bulunmaması, teknoloji geliştirme bölgeleri ve kuluçka merkezlerinin olmaması, yüksek katma değerli teknolojik üretimlerin yapılması önünde en büyük engel olarak görülmektedir. İlde yapılacak olan faaliyetlerle, üniversite-sanayi iş birliğinin sağlanması, Teknoloji Geliştirme Bölgesinin faaliyete geçmesi, Ar-Ge yatırımlarına verilen desteklerin sürdürülmesi ile bu sorunun aşılmasına katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

9- Suriye'de iç karışıklıklar ve bölgedeki sorunlar nedeniyle ilin ekonomisi olumsuz yönde etkilemektedir, iç karışıklıkların son bulması sorunları önemli derecede azaltacaktır.

10- Elektrik ve doğalgazın sanayide daha düşük fiyatlarda kullanılması il sanayisinin rekabet gücünü artıracaktır. Ayrıca elektriğin komşu illere göre iletim bedelinin yüksekliği olması il sanayisinin rekabet şansını azaltmaktadır.

11- İskenderun körfezinde sanayi ve lojistik sektörünün mekan kısıtlılıkları nedeniyle, Hassa bölgesinde atıl durumda bulunan hazine arazilerinin ve Hassa OSB'nin ekonomiye kazandırılması için Dörtyol-Hassa arasında proje çalışmaları devam eden Amanos Tüneli'nin bir an önce tamamlanarak hizmete açılması gerekmektedir.

38. IĞDIR İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

38.1. IĞDIR İLİ SANAYİ YAPISI

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

38.1.1. Iğdır İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Iğdır ili Doğu Anadolu Bölgesi'nde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara, %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz, %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer almaktadır (Grafik 38.1).

Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Iğdır ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %2,8'lik oran ile bölgede onuncu sırada yer almaktadır.

Grafik 38.1 Türkiye'de Sanayi İşletmelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (%)

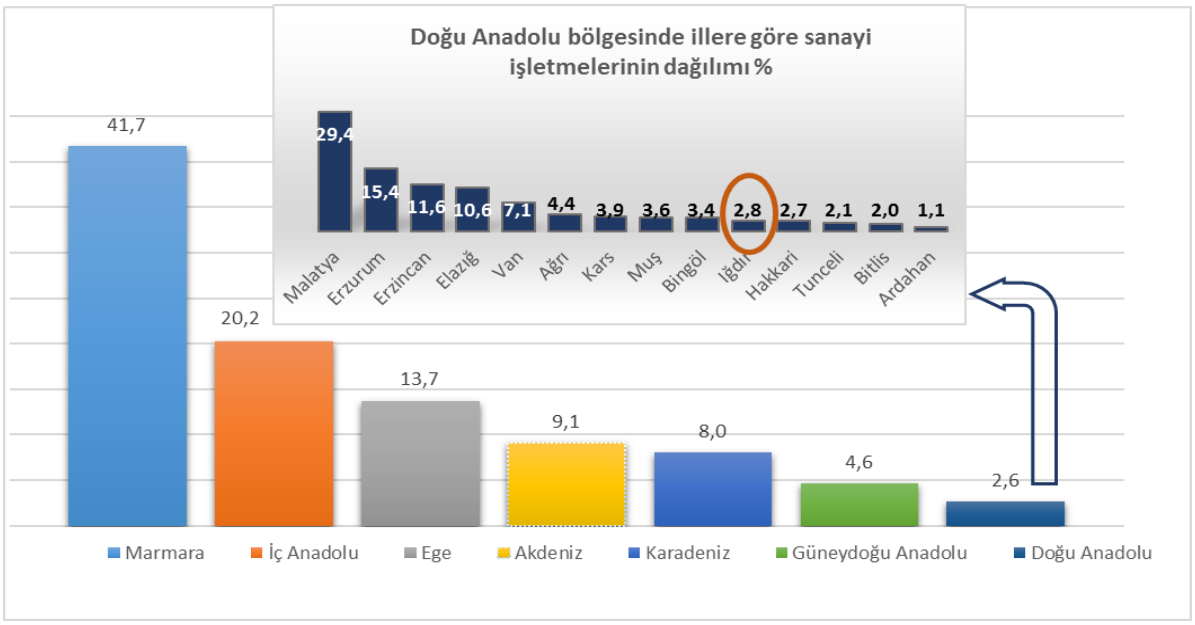

a. Ölçek Dağılımı

Iğdır ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, %73,1'i Mikro, %25,4'ü Küçük ve %1,5'i Orta Ölçekli işletmelerdir (Grafik 38.2).

Grafik 38.2 Iğdır İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

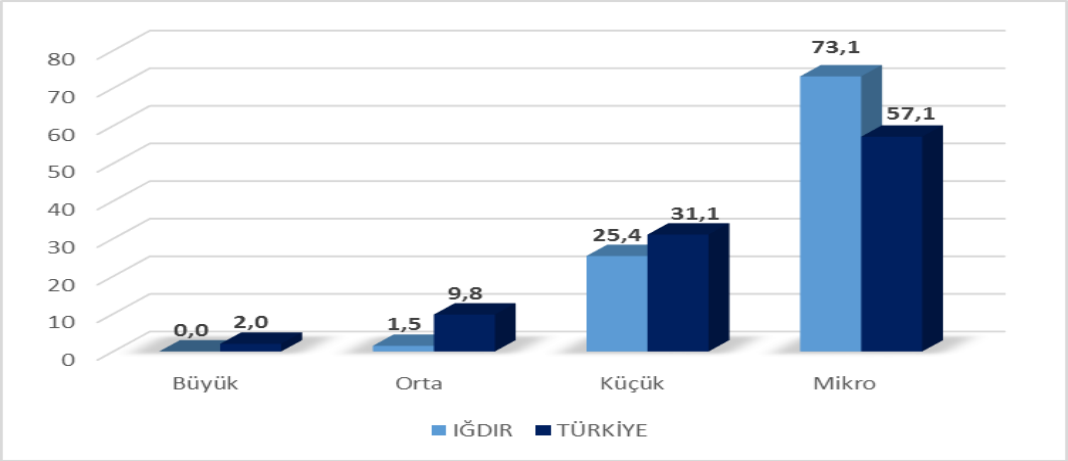

b. Sektörel Dağılım

Iğdır ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %26,2 ile gıda ürünleri, ikinci sırada %22 ile metalik olmayan mineral ürünler ve üçüncü sırada ise %11 ile mobilya sektörü yer almaktadır (Grafik 38.3).

Grafik 38.3 Iğdır İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

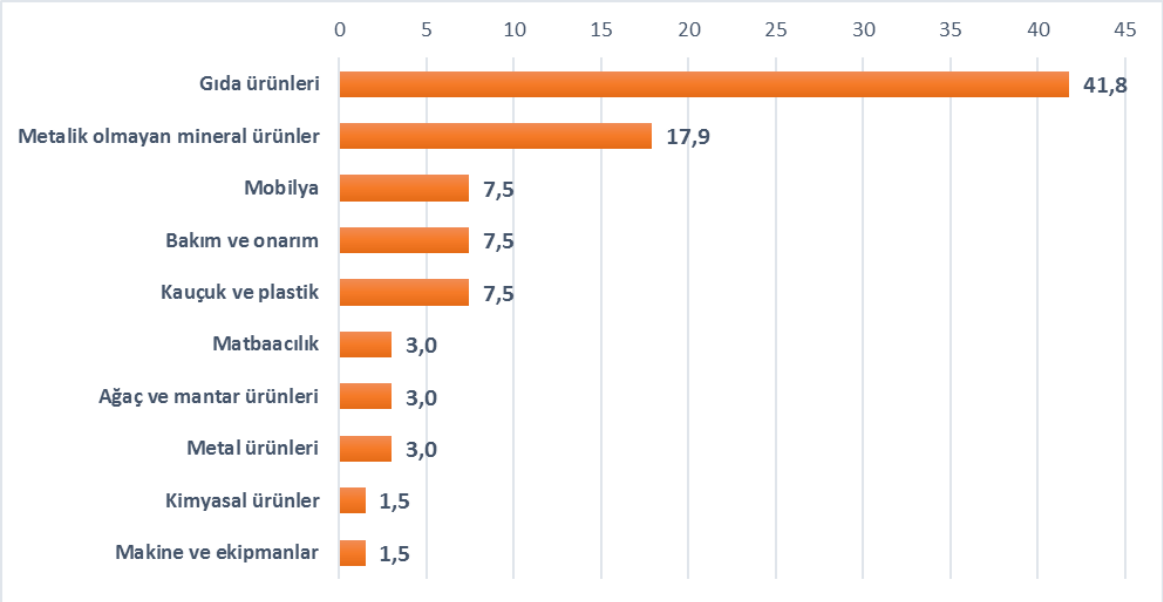

c. Çalışan Sayısı

Iğdır ilinde sanayi sektöründe istihdamda %37,91 ile gıda ürünleri sektörü, %17,26 ile metalik olmayan mineral ürünler sektörü, %5,03 ile bakım ve onarım sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın %0,02'si Iğdır ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 38.1).

Tablo 38.1 Iğdır İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Gıda ürünleri	279	37,91	12,75
Metalik olmayan mineral ürünler	127	17,26	5,98
Bakım ve onarım	37	5,03	0,55
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	27	3,67	2,16
Kauçuk ve plastik	18	2,45	6,16
Mobilya	14	1,90	3,80
Matbaacılık	12	1,63	1,07
Kimyasal ürünler	10	1,36	3,45
Metal ürünleri	10	1,36	8,55
Ağaç ve mantar ürünleri	3	0,41	1,66
Genel Toplam	***736***	***-***	***0,02***

Iğdır ilinde çalışan sayısına göre ilk 5 büyük işletme aşağıda sıralanmıştır:

- Gürşan Tekstil Otomotiv İnşaat Taahhüt Gıda Turizm Sanayi Ve Ticaret Limitet Şirketi
- Iğdırlı Ekmek Unlu Mamüller Gıda Sanayi Ve Ticaret
- Iğdır Beton İnş.Mak.Mad.Nak.Har.Yapı Market San.Tic.
- Sadak İnşaat Gıda Tarım Hayvancılık Nakliyat Sanayi
- Balkar İnşaat Hayvancılık Turizm Nakliyat Madencilik Gıda Petrol Plastik İthalat İhracat Ticaret Limited Şirketi

38.2. IĞDIR İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Türk Patent ve Marka Kurumundan alınan verilere göre, Iğdır ilinde 2016 yılında 25 marka başvurusu yapılmıştır.

Tablo 11.2 Iğdır İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı (%)	Toplam Türkiye Payı (%)
Faydalı Model Başvurusu	9	0	9	0,00	0,02
Marka Başvurusu	370	25	395	0,03	0,03
Patent Başvurusu[38]	4	0	4	0,00	0,01
Tasarım Başvurusu	2	0	2	0,00	0,00
Tasarım Dosya Sayısı	2	0	2	0,00	0,00
Genel Toplam	387	25	412	0,02	0,02

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

[38] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

38.3. IĞDIR İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 38.3 Iğdır İli KOSGEB Destekleri

<table>
<tr><td>Sıra</td><td colspan="2">Veri</td><td colspan="2">2016 Yılı</td><td colspan="2">İl Toplamı (2012-2016 Yılları Arası)</td></tr>
<tr><td rowspan="3">1</td><td colspan="2">Toplam Destek Tutarı (TL)*</td><td colspan="2">854.766</td><td colspan="2">2.472.918</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td></tr>
<tr><td>0</td><td>0</td><td>0</td><td>0</td></tr>
<tr><td rowspan="7">2</td><td rowspan="7">Diğer Bilgiler</td><td>TEKMER / İŞ BİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>İŞGEM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>LABORATUVAR HİZMETLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında düzenlenen 19 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 462 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.</td></tr>
<tr><td>YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında KOSGEB’in sunduğu hizmet ve destekleri tanıtmak amacıyla 38 adet bilgilendirme toplantısı düzenlenmiştir. 6 toplantıya da katılım sağlanmıştır.</td></tr>
<tr><td>DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER</td><td colspan="4">KOSGEB Iğdır Müdürlüğü ile Iğdır Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü, Iğdır İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü arasında yapılan protokolle; “Tarımda Genç Girişimci Kadınlar Güçleniyor Projesi” kapsamında, bayanlara yönelik 2 sınıf Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi gerçekleştirilmiştir.</td></tr>
</table>

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 38.4 Iğdır İli TÜBİTAK Destekleri

	Veri	2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	32.155	533.057
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	0	0
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	0	199.555
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	144.720	318.755
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	0	1.418

*2017 sabit fiyatlarıyla

38.4. IĞDIR İLİ TİCARET YAPISI

38.4.1. Iğdır İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sistemi'nden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektör %46,8 ile diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı olmuştur. Çalışan sayısının ve girişim sayısının en fazla olduğu sektör diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı sektörü olmuştur (Tablo 38.5).

Tablo 38.5 Iğdır İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar (İlk On Sektör) (%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	236	28	46,8
Gıda ürünlerinin imalatı	203	20	37,1
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	33	7	3,7
Mobilya imalatı	17	4	3,5
Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı	15	7	2,0
Giyim eşyalarının imalatı	12	6	1,9
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	46	8	1,4
Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	18	3	0,7
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	11	4	0,7
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	6	4	0,6

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

38.4.2. Iğdır İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 38.4'te gösterilmiştir. Grafik 38.4'e göre 2016 yılında Iğdır ilinde ithalat 16.833.378 dolar, ihracat ise 96.697.121 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 113.530.499 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 38.4 Iğdır İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti (1000$)

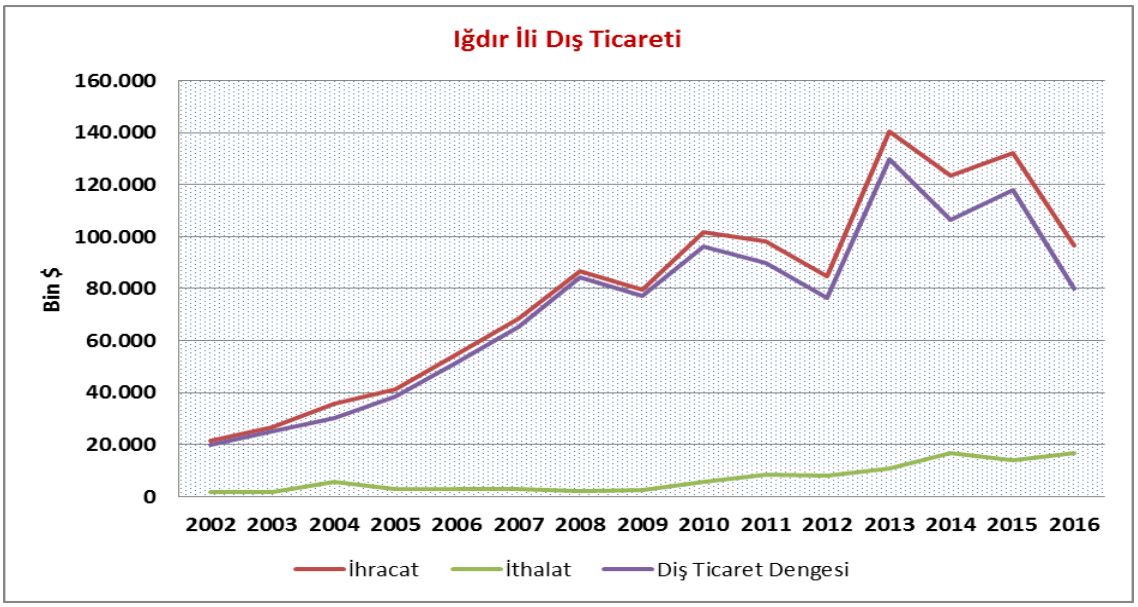

Kaynak: TÜİK

Iğdır ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %71,87 ile Azerbaycan olmak üzere, İran, Gürcistan, Türkmenistan, Kırgızistan, Bulgaristan, Ukrayna ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 38.5).

Grafik 38.5 Iğdır İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

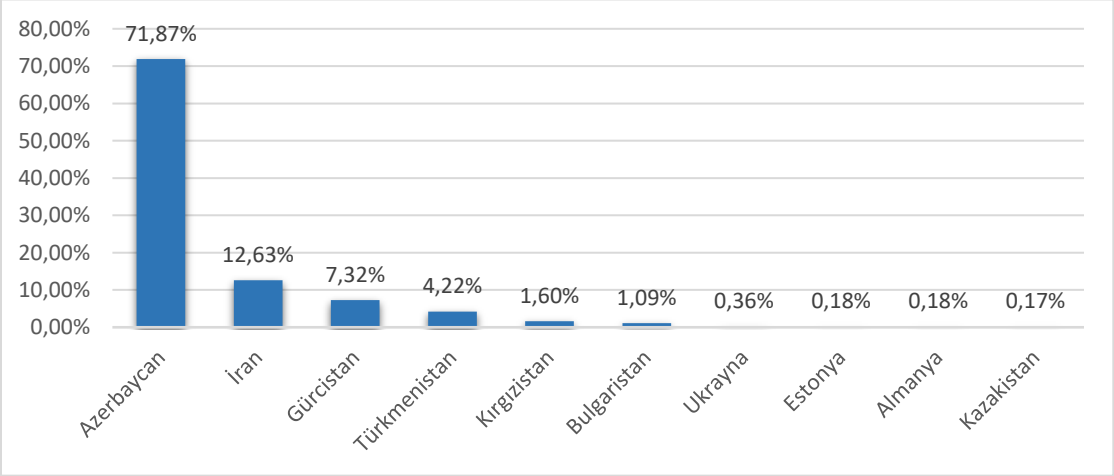

Kaynak: TÜİK

Iğdır ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %28,50 ile Irak olmak üzere, Afganistan, İran, Güney Kore, Rusya Federasyonu ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 38.6).

Grafik 38.6 Iğdır İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

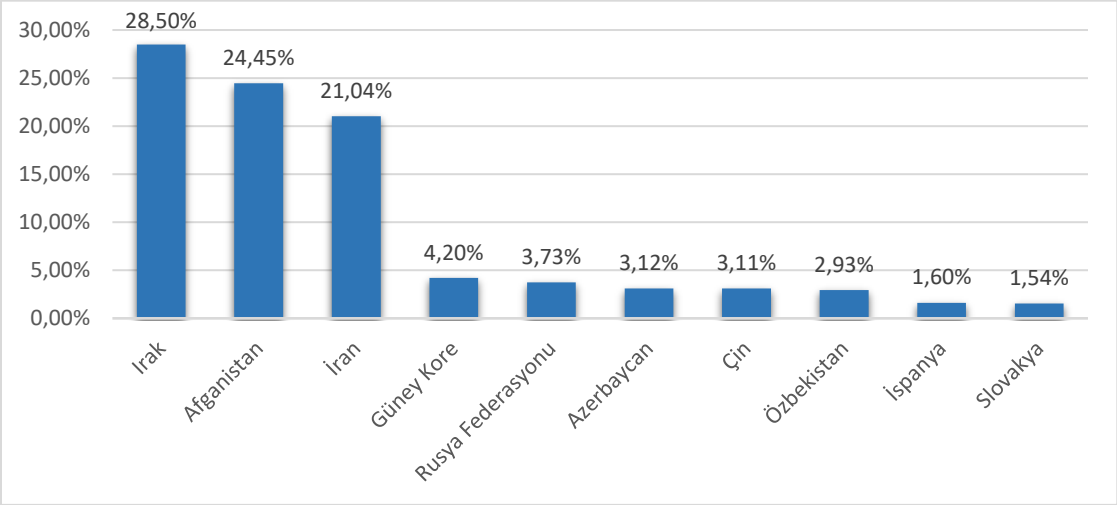

Kaynak: TÜİK

Iğdır ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %98,90'ını, il ithalatının da %73,59'unu oluşturmaktadır (Tablo 38.6).

Tablo 38.6 Kısımlara göre Iğdır İli Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri (1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	215	153	33		135	
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor	0					
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	270	138	105	6	10	1
Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler	1					
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	36	66	18			
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	893	988	904	4.233	4.221	4.445
İmalat Sanayi	121.981	130.657	95.638	12.589	9.686	12.388
Toplam	**123.395**	**132.002**	**96.697**	**16.828**	**14.051**	**16.833**

Kaynak: TÜİK

Iğdır ilinin ihracatının %98,90'ını oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 38.7).

Tablo 38.7 2016 yılı Iğdır İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**95.638**
Gıda ürünlerinin imalatı	16.161
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	15.643
Giyim eşyalarının imalatı	10.038
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	8.254
Tekstil ürünlerinin imalatı	8.142
Ana metal sanayii	7.026
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	5.032
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	4.051
Elektrikli teçhizat imalatı	3.822
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	3.613

Kaynak: TÜİK

Iğdır ilinin ithalatının %73,59'unu oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 38.8).

Tablo 38.8 2016 Yılı Iğdır İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**12.388**
Gıda ürünlerinin imalatı	9.313
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	1.019
Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	661
Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	370
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	296
Diğer imalatlar	234
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	168
Diğer ulaşım araçlarının imalatı	91
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	77
Tekstil ürünlerinin imalatı	49

Kaynak: TÜİK

Iğdır ilinde 2016 yılında sanayi sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %11,35 ile hububat, un, nişasta veya süt müstahzarları, pastacılık ürünleri ilk sıradadır (Tablo 38.9).

Tablo 38.9 2016 yılı Iğdır İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Hububat, un, nişasta veya süt müstahzarları, pastacılık ürünleri	10.973.704	11,35
Sabunlar, yüzey-aktif organik maddeler, yıkama-yağlama müstahzarları, mumlar, bakım müstahzarları, dişçilik müstahzarları	10.040.718	10,38
Çeşitli mamul eşya (hijyenik havlu, bebek bezi, kalem, çakmak, fermuar, fırça vb.)	6.605.908	6,83
Cam ve cam eşya	5.989.003	6,19
Örme giyim eşyası ve aksesuarı	5.014.057	5,19
Demir veya çelikten eşya	4.292.328	4,44
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	4.196.424	4,34
Demir ve çelik	3.920.940	4,05
Mobilyalar, yatak takımları, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar vb., prefabrik yapılar	3.769.079	3,90
Plastikler ve mamulleri	3.653.735	3,78

Kaynak: TÜİK

Iğdır ilinde 2016 yılında sanayi sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %56 ile ham postlar, deriler (kürkler hariç) ve köseleler ilk sıradadır (Tablo 38.10).

Tablo 38.10 2016 yılı Iğdır İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Ham postlar, deriler (kürkler hariç) ve köseleler	9.425.857	56
Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler	2.590.959	15,39
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	1.016.603	6,04
Hububat	653.012	3,88
Canlı hayvanlar	637.176	3,79
Gıda sanayiinin kalıntı ve döküntüleri, hayvanlar için hazırlanmış kaba yemler	406.851	2,42
Kahve, çay, paraguay çayı ve baharat	403.405	2,40
Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar	369.609	2,20
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	296.084	1,76
Oyuncaklar, oyun ve spor malzemeleri, bunların aksam, parça ve aksesuarı	176.740	1,05

Kaynak: TÜİK

39. ISPARTA İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

39.1. ISPARTA İLİ SANAYİ YAPISI

Kozmetik Sanayi: Isparta dünyanın en büyük endüstriyel gül çiçeği üreticisi ve bundan elde edilen gül yağının yine dünyada en büyük üreticisidir. Dünya pazarının %60'ına sahiptir. Gül yağı üreticilerinden de bazılarının dünya çapında üne ve önemli pazar payına sahip Fransa ve ABD ağırlıklı yabancı iş ortakları vardır. İlde gül konkreti, gül suyu ve gülden mamul krem, sabun, parfüm ve losyon üretiminde bulunan fabrika ve imalathaneler de büyük önem kazanmıştır. Isparta'da 1954'den bugün faal ve Isparta'nın en büyük gül yağı ve gül suyu üreticisi S.S. Gül Gülyağı ve Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifleri Birliği'nin yarattığı Rosense markası ile kozmetik ve parfüm üretimine yatırım yapması ile başlayan Isparta'nın kozmetik sektörü hamlesi bugün itibariyle kozmetik ve parfüm üreten küçük ölçekli 50 firmanın sektörde faaliyete başlamasını sağlamıştır. Bu firmalar geniş ürün yelpazesinde çalışmakta ve bazıları da ihracat yapmaktadır. Isparta'da önemli istihdam sağlamaktadır.

Tekstil Sanayi: Isparta tekstil sanayisi, başlangıçta el halısı ve makine halısı dokumacılığı ile bu alanda tüketilen yün ve pamuk ipliği imalatı olarak ağırlık kazanmışken, son yıllarda bu sektörde akrilik iplik, konfeksiyon yan sanayi ve konfeksiyon imalatı da gelişmeye başlamıştır. Isparta ilinde, tekstil sektöründe 28 fabrika üretimde bulunmaktadır. Bu fabrikalarda, yün halı ipliği, pamuk ipliği, akrilik el örgü ipi, sentetik iplik, makina halısı, battaniye, penye kumaş, konfeksiyon, deri konfeksiyon, kemer astan, pantolon cebi, biye, yapışkan bant ve saten kurdele gibi ürünler üretilmiştir. Tekstil sektörü geçmişte halı dokumacılığına dayalı olarak yün ipliği üretiminde ağırlıklı iken günümüzde pamuk ve trikotaj ipliği ile konfeksiyon üretiminde büyük gelişme göstermiştir.

Deri Sanayi: Deri sanayi, Isparta Merkez ve Yalvaç ilçesinin ekonomisinde oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Bu yörenin geleneksel sanatları içinde bulunmaktadır. Dericilik uzun süre küçük tabakhanelerde ilkel yöntemlerle yapılmıştır. İl merkezindeki tabakhane sayısı 80 dolaylarına kadar ulaşabilmiştir. İldeki ikinci deri sanayinin yoğun bulunduğu yer ise Yalvaç ilçesidir. Buralarda deri ürünü olarak kösele, gön, vidala ve gılase gibi ürünler üretilmektedir. Bu ürünler mahalli ayakkabı ve deri konfeksiyon sanayinin ham maddelerini oluşturdukları gibi önemli bir kısmı da ihraç edilebilmektedir.

Metal İşleme Sanayi: Yapılan inceleme neticesinde, 2015 Yılı Isparta İli İl Sanayi Durum Raporu'ndaki ilin sanayi yapısına ilişkin bilgilerde metal işleme veya şekillendirme sanayi konusu, ilin ticaret yapısı başlığı altında tartışılmış olmasına rağmen, metal işleme, makine imalatı gibi alanlarda faaliyet gösteren firmaların durumlarının ve sanayiye katkılarının biraz daha dikkat çekecek şekilde ele alınması faydalı olacaktır. Isparta ve çevresinde özellikle ısıtma sistemleri, tarım makineleri, silah sanayi ve makine parçası imal eden hatırı sayılır firmalar bulunmaktadır.

Orman Ürünleri İşleme Sanayi: Isparta ilinin orman bakımından zengin olması, orman ürünleri işleme sanayinin gelişmesine yol açmıştır. Yıllık ortalama 70.000 ile 100.000 metre küp kereste işler hale gelmişlerdir. İldeki en önemli orman ürünleri işletmesi ORMA yonga levha ve melamin kaplı yonga levha imalatı fabrikasıdır. Bu sanayi kolunda üretilen başlıca

ürünler; çeşitli amaçlar için kereste, yonga levha, kaplama, sanayi makarası, melamin kaplamalı yonga levha, mobilya, tüfek dipçiği, kabze ve karabindir. Bu ürünlerin büyük bir kısmı mahalli olarak ve diğer iç pazarlarda tüketilirken, bir kısmı ise ihraç edilebilmektedir.

Gıda Sanayi: Bu sektörde, Isparta ili dâhilinde, un, unlu mamuller, alkolsüz meşrubat, süt mamulleri, şekerli mamuller (şekerleme, helva, tahin, reçel), Kuru meyve ve sebze mamullerini işleyen ve üreten sanayi kuruluşları faaliyet göstermektedirler. Isparta OSB'nin süt üretiminin yoğun olduğu Burdur iline de yakın olması nedeni ile Isparta OSB'de son üç yıl içerisinde büyük ölçekli süt ürünleri imalatı yatırımları gerçekleştirilmiştir. Isparta'nın yılda 11 milyonun üzerinde turistin geldiği Antalya'ya yakın olması nedeni ile pazara yakınlık avantajını kullanarak lojistik maliyetlerini düşürmek isteyen gıda ve içecek firmaları Isparta OSB'ye yatırımlar yapmaya devam etmektedir.

Madencilik ve Toprak İşleme Sanayi: Isparta ilinde bu sektörün en faal sanayi kuruluşları; özel sektöre ait Göltaş Çimento Fabrikası ile yine özel sektör tarafından kurulmuş ve işletilmekte bulunan mermer işleme fabrikaları ve pomza taşı işletmesidir.

Hizmetler: Süleyman Demirel Üniversitesi'nin 81.327 öğrencisi bulunmaktadır. Bunun yanı sıra Isparta'da Eğirdir Dağ Komanda Okulu, 40. Piyade Alayı bulunmaktadır. Ayrıca 2017 yılı içerisinde Ankara Etimesgut'ta bulunan Kara Havacılık Okulu Isparta'ya taşınacaktır. Hedef pazarı öğrenci ve asker olan hizmetler sektöründeki her çeşit yatırım Isparta'da önemli fırsatlar sunmaktadır. Süleyman Demirel Havalimanında 2011 yılında faaliyete başlayan uçak bakım onarım hangarında yerli ve yabancı ticari uçakların ve helikopterlerin bakımı yapılmaktadır. Havacılık sektörü Kara Havacılık Okulunun Isparta'ya taşınması ile ivme kazanacak bir sektör olarak öne çıkmaktadır.

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

39.1.1. Isparta İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Isparta ili Akdeniz Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara, %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz, %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 39.1).

Akdeniz Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Isparta ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %8'lik oran ile bölgede altıncı sırada yer almaktadır.

Grafik 39.1 Türkiye'de Sanayi İşletmelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (%)

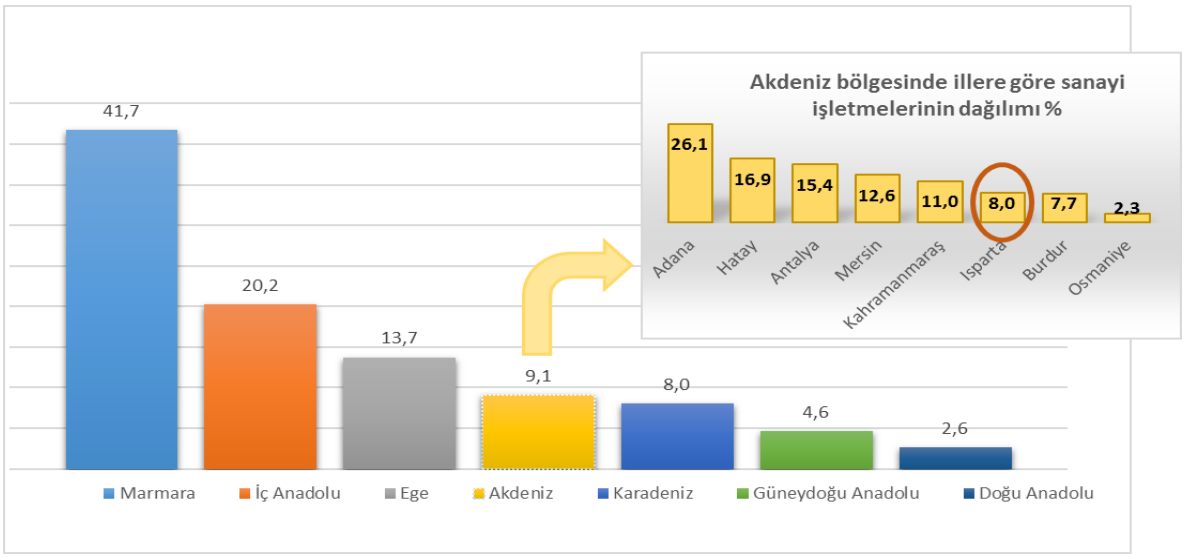

a. Ölçek Dağılımı

Isparta ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, %74,6'sı Mikro, %20,2'si Küçük, %4,4'ü Orta ve %0,7'si Büyük Ölçekli işletmelerdir (Grafik 39.2).

Grafik 39.2 Isparta İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

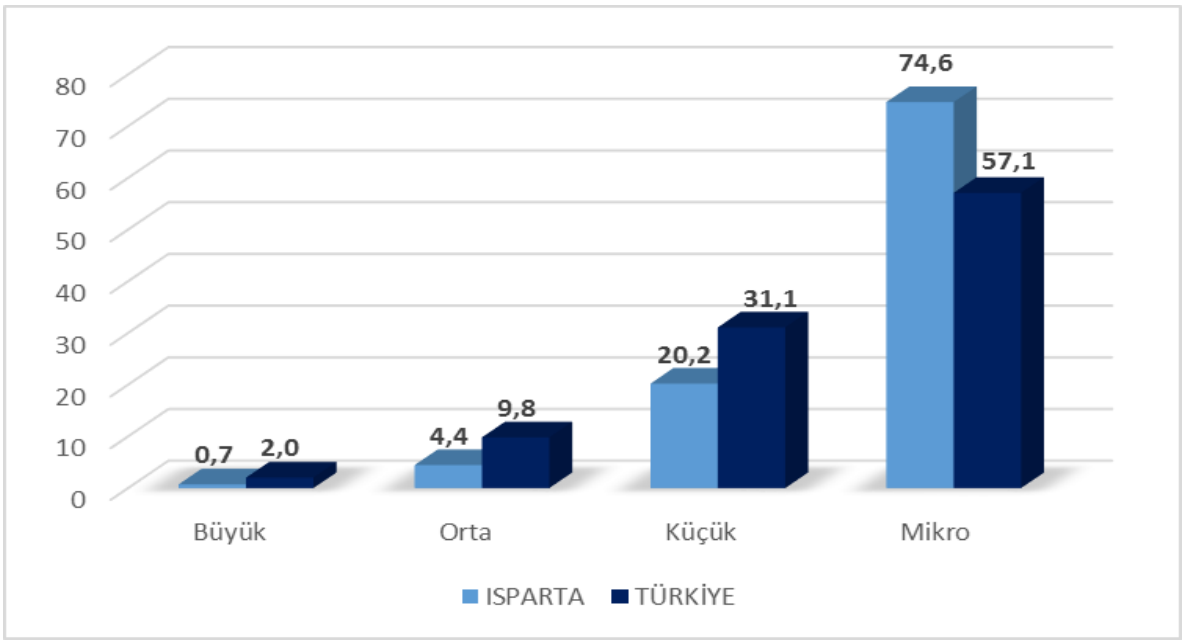

b. Sektörel Dağılım

Isparta ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %33,3 ile gıda ürünleri, ikinci sırada %11,9 ile mobilya ve üçüncü sırada ise %10,8 ile kimyasal ürünler sektörü yer almaktadır (Grafik 39.3).

Grafik 39.3 Isparta İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

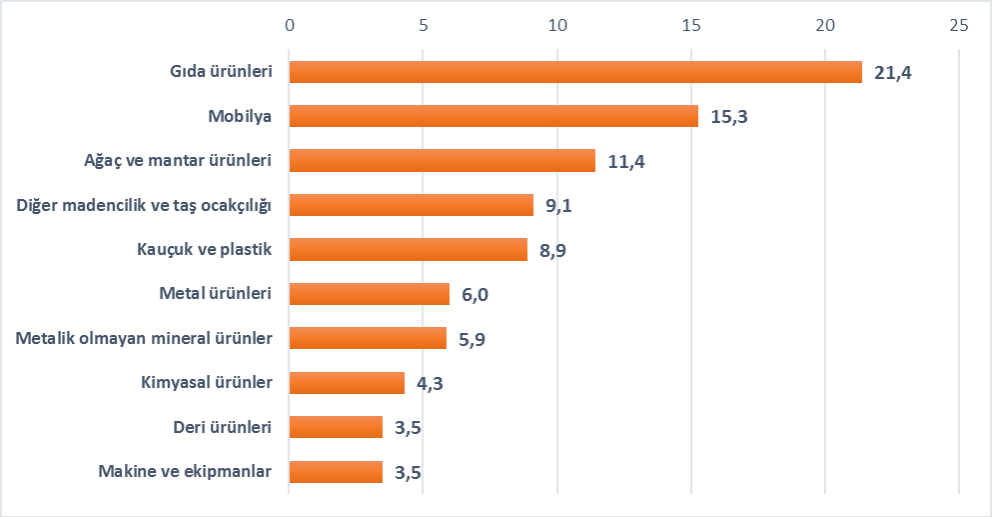

c. Çalışan Sayısı

Isparta ilinde sanayi sektöründe istihdamda %37,91 ile gıda ürünleri sektörü, %17,26 ile metalik olmayan mineral ürünler sektörü, %5,03 ile bakım ve onarım sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın %0,02'si Isparta ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 39.1).

Tablo 39.1 Isparta İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Gıda ürünleri	279	37,91	12,75
Metalik olmayan mineral ürünler	127	17,26	5,98
Bakım ve onarım	37	5,03	0,55
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	27	3,67	2,16
Kauçuk ve plastik	18	2,45	6,16
Mobilya	14	1,90	3,80
Matbaacılık	12	1,63	1,07
Kimyasal ürünler	10	1,36	3,45
Metal ürünleri	10	1,36	8,55
Ağaç ve mantar ürünleri	3	0,41	1,66
Genel Toplam	***736***	-	***0,02***

Isparta ilinde çalışan sayısına göre ilk 5 büyük işletme aşağıda sıralanmıştır:

- İpliksan Isparta İplik Sanayi
- Yünteks Tekstil Sanayi Ve Ticaret Limited Şirketi-Isparta Şubesi
- Göltaş Göller Bölgesi Çimento Sanayi Ve Ticaret Aş-Isparta Şubesi
- Orma Orman Mahsülleri İntegre Sanayi Ve Ticaret
- Isparta Mensucat Sanayi Ve Ticaret A.Ş. Isparta Şubesi

39.2. ISPARTA İLİ SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 39.2 Isparta İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Isparta	1	3	-

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

39.2.1. Isparta Süleyman Demirel Organize Sanayi Bölgesi

İzmir-Isparta-Konya; Ankara-Isparta-Antalya kara yolu üzerinde kurulan, Isparta Süleyman Demirel OSB demir yolu ve yükleme boşaltma istasyonuna 600 m, Isparta Süleyman Demirel Hava Limanı'na 4 km mesafede bulunmaktadır. Ayrıca Antalya Limanı'na olan uzaklık ise 120 km'dir.

Bakanlığımızın onayı ile 252 hektarlık alanda 1992 yılında kurulmuştur. Bölgemiz 1993 yılı yapılan imar planına göre parselasyon ve altyapı inşaatını tamamlamış ve faaliyetine başlamıştır. OSB çevresinde 50 metrelik sağlık koruma bandı ve iç kısımdaki park alanlarına yaklaşık 80.000 ağaç dikilerek yeşil bir OSB haline dönüştürülmüştür.

Bölgede bulunan 79 tane sanayi parselinde, inşaatı tamamlanan 67 tane tesisin 8 tanesi geçici kapalı 59 tanesi faal olarak çalışmakta ve bu tesislerde 2.300 adet personel istihdam edilmektedir.

Bölgede 2000 yılında Atıksu Arıtma Tesisi inşaatına başlanmıştır. 8.000 m^3/gün kapasiteli projelendirilen tesisin 4.000 m^3/günlük kısmı tamamlanmış ve 2004 yılında faaliyete geçmiştir. Atıksu Arıtma Tesisi, kimyasal arıtma, biyolojik arıtma ve ileri arıtma üniteleri ile bölge atık sularını arıtmaktadır. Ayrıca tesisten çıkan çamurların değerlendirilebilmesi adına Solar Çamur Kurutma Tesisi yapılarak faaliyete geçirilmiştir.

Isparta Süleyman Demirel OSB Genişleme Alanları: Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının 22/04/2016 tarihli yazısı ile mevcut OSB'nin batısında kalan 36 hektar ve

güneydoğusunda kalan 144 hektar olmak üzere toplam da 180 hektar büyüklüğündeki arazi Isparta Süleyman Demirel OSB ilave alanı olarak kesinleştirilmiş ve 13/10/2016 tarihli yazısı ile de kamu yararı kararı talebinde bulunulan parsellere ilişkin kamulaştırmaya esas teşkil etmek üzere kamu yararı kararı uygun görülmüştür.

Söz konusu ilave alanlarla ilgili kamulaştırma işlemleri İl Özel İdaresi ve Güneykent Belediyesi tarafından yapılmaktadır. Genişleme alanları ile ilgili İmar Planı çalışmaları devam etmektedir.

39.3. ISPARTA İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Tablo 39.3 Sektör/Birimlere Göre Isparta İlinde Yürütülen Teknolojik Dönüşüm Faaliyetleri

Faaliyet	Sektör/Birim	2016	2016 Yıl Sonu	Genel Toplam
TGB	Süleyman Demirel Üniversitesi		1	1
Toplam TGB			**1**	**1**
Faaliyet Toplamı			1	1

Kaynak: Bilim ve Teknoloji Genel Müdürlüğü

Türk Patent ve Marka Kurumundan alınan verilere göre, Isparta ilinde 2016 yılında 26 faydalı model, 245 marka, 9 patent ve 10 dosyada 49 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 39.4 Isparta İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı (%)	Toplam Türkiye Payı (%)
Faydalı Model Başvurusu	100	26	126	0,75	0,30
Marka Başvurusu	2.467	245	2.712	0,26	0,23
Patent Başvurusu[39]	131	9	140	0,14	0,31
Tasarım Başvurusu	583	49	632	0,12	0,12
Tasarım Dosya Sayısı	141	10	151	0,12	0,14
Genel Toplam	3.422	339	3.761	0,22	0,20

[39] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

39.4. ISPARTA İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 39.5 Isparta İli KOSGEB Destekleri

<table>
<tr><td>Sıra</td><td colspan="2">Veri</td><td colspan="2">2016 Yılı</td><td colspan="2">İl Toplamı (2012-2016 Yılları Arası)</td></tr>
<tr><td rowspan="3">1</td><td colspan="2">Toplam Destek Tutarı (TL)*</td><td colspan="2">3.697.577</td><td colspan="2">12.330.842</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td></tr>
<tr><td>2.919.586</td><td>593.917</td><td>2.919.586</td><td>593.917</td></tr>
<tr><td rowspan="7">2</td><td rowspan="7">Diğer Bilgiler</td><td>TEKMER / İŞ BİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>İŞGEM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>LABORATUVAR HİZMETLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında düzenlenen 34 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 1.925 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.</td></tr>
<tr><td>YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında KOSGEB’in sunduğu hizmet ve destekleri tanıtmak amacıyla 15 adet toplantı/etkinlik yapılmıştır.</td></tr>
<tr><td>DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER</td><td colspan="4">Kamu Üniversite Sanayi iş birliği kapsamında KÜSİ işletme ziyaretleri yapılmıştır. Bu kapsamda, 30’dan fazla işletme ziyaret edilmiştir.</td></tr>
</table>

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 39.6 Isparta İli TÜBİTAK Destekleri

	Veri	2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	5.059.012	73.050.771
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	890.808	4.414.022
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	438.839	13.456.692
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	404.859	3.916.286
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	0	7.233

*2017 Sabit Fiyatlarıyla

39.5. ISPARTA İLİ TİCARET YAPISI

39.5.1. Isparta İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sistemi'nden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektör %29,9 ile tekstil ürünlerinin imalatı olmuştur. Çalışan sayısının en fazla olduğu sektör tekstil ürünlerinin imalatı olurken girişim sayısının en fazla olduğu sektör gıda ürünlerinin imalatı sektörü olmuştur (Tablo 39.7)

Tablo 39.7 Isparta İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar (İlk On Sektör) (%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Tekstil ürünlerinin imalatı	2.373	41	29,9
Gıda ürünlerinin imalatı	1.062	104	15,8
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	1.954	56	13,5
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	925	57	10,7
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	341	46	7,7
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	701	56	5,3
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	410	36	4,8
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	276	49	3,6
Mobilya imalatı	413	46	3,3
Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	230	34	2,7

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

39.5.2 Isparta İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 39.4'te gösterilmiştir. Grafik 39.4'e göre 2016 yılında Isparta ilinde ithalat 94.974.350 dolar, ihracat ise 151.732.543 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 246.706.893 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 39.4 Isparta İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti (1000$)

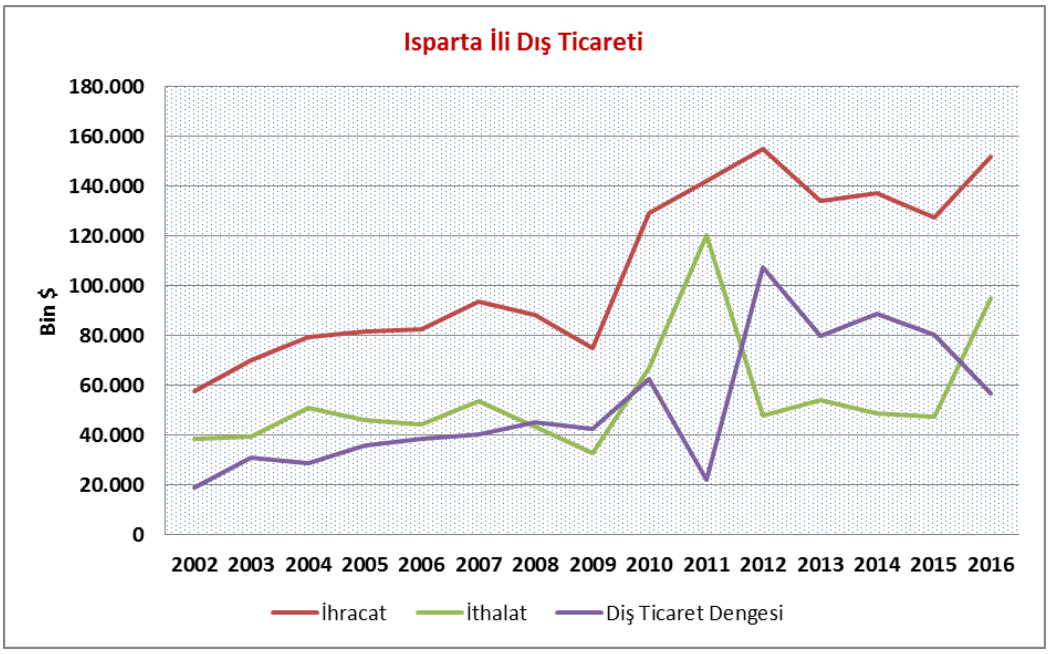

Kaynak: TÜİK

Isparta ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %16,28 ile Fransa olmak üzere, Almanya, İngiltere, ABD, Kazakistan, Çin, Özbekistan, Suudi Arabistan ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 39.5).

Grafik 39.5 Isparta İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

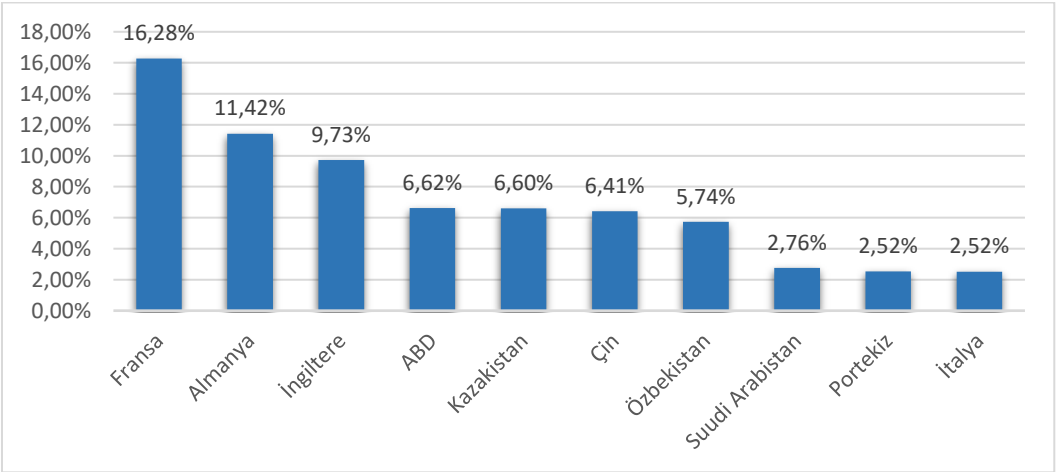

Kaynak: TÜİK

Isparta ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %32,80 ile Malezya olmak üzere, Çin, Almanya, Hindistan, İsviçre, Bulgaristan, Vietnam, Hollanda ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 39.6).

Grafik 39.6 Isparta İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

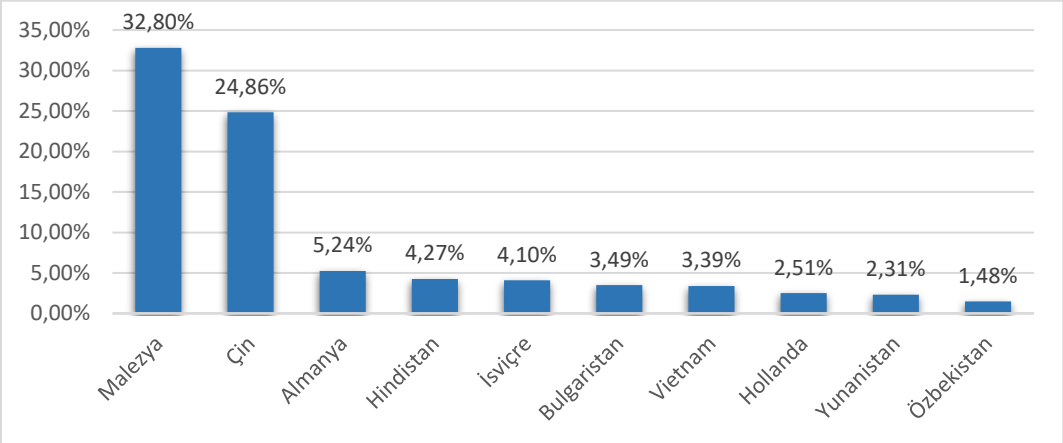

Kaynak: TÜİK

Isparta ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %73,33'ünü, il ithalatının da %91,50'sini oluşturmaktadır (Tablo 39.8).

Tablo 39.8 Kısımlara göre Isparta ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri (1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	1	1	0	15	5	12
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	9.707	12.172	10.069	1.060	595	267
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	20.719	13.242	30.397	11.373	6.834	7.786
İmalat Sanayi	106.816	101.982	111.266	36.025	39.857	86.910
Toplam	**137.244**	**127.397**	**151.733**	**48.473**	**47.292**	**94.974**

Kaynak: TÜİK

Isparta ilinin ihracatının %73,33'ünü oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 39.9).

Tablo 39.9 2016 yılı Isparta İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**111.266**
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	33.259
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	21.107
Tekstil ürünlerinin imalatı	20.513
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	11.783
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	8.725
Gıda ürünlerinin imalatı	7.044
Giyim eşyalarının imalatı	5.168
Mobilya imalatı	1.749
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	1.025
Diğer imalatlar	307

Kaynak: TÜİK

Isparta ilinin ithalatının %91,50'sini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 39.10).

Tablo 39.10 2016 Yılı Isparta İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**86.910**
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	50.541
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	13.782
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	8.742
Tekstil ürünlerinin imalatı	4.137
Elektrikli teçhizat imalatı	2.893
Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	1.423
Gıda ürünlerinin imalatı	1.191
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	1.058
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	752
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	707

Kaynak: TÜİK

Isparta ilinde 2016 yılında sanayi sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %21,43 ile uçucu yağlar ve rezinoitler, parfümeri, kozmetik veya tuvalet müstahzarları ilk sıradadır (Tablo 39.11).

Tablo 39.11 2016 yılı Isparta İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Uçucu yağlar ve rezinoitler, parfümeri, kozmetik veya tuvalet müstahzarları	32.509.296	21,43
Taş, alçı, çimento, amyant, mika veya benzeri maddelerden eşya	21.082.689	13,89
Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler	17.656.835	11,64
Tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento	10.069.026	6,64
Canlı ağaçlar ve diğer bitkiler, yumrular, kökler ve benzerleri, kesme çiçekler ve süs yaprakları	9.978.083	6,58
Demir veya çelikten eşya	9.375.166	6,18
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	8.719.665	5,75
Halılar ve diğer dokumaya elverişli maddelerden yer kaplamaları	8.041.889	5,30
Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat	6.724.665	4,43
Balıklar, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar ve suda yaşayan diğer omurgasız hayvanlar	3.635.641	2,40

Kaynak: TÜİK

Isparta ilinde 2016 yılında sanayi sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %56,30 ile elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı ilk sıradadır (Tablo 39.12).

Tablo 39.12 2016 yılı Isparta İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	53.472.008	56,30
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	8.749.317	9,21
Sentetik ve suni devamsız lifler	6.130.427	6,45
Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat	4.072.877	4,29
Sentetik ve suni filamentler, şeritler ve benzeri sentetik ve suni dokumaya elverişli maddeler	4.033.500	4,25
Uçucu yağlar ve rezinoitler, parfümeri, kozmetik veya tuvalet müstahzarları	3.709.564	3,91
Yapağı ve yün, ince veya kaba hayvan kılı, at kılından iplik ve dokunmuş mensucat	2.151.304	2,27
Ham postlar, deriler (kürkler hariç) ve köseleler	1.970.503	2,07
Lak, sakız, reçine ve diğer bitkisel özsu ve hülasalar	1.425.942	1,5
Taş, alçı, çimento, amyant, mika veya benzeri maddelerden eşya	1.001.499	1,05

Kaynak: TÜİK

39.6. İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

39.6.1. Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

Gıda Sanayinde Yapılabilecek Yatırımlar

- Karma Yem Üretim Tesisi
- Dondurulmuş Gıda Üretim Tesisi
- Bisküvi ve Gofret Üretim Tesisi
- Kurutulmuş Meyve-Sebze Üretim Tesisi
- Reçel ve Marmelât Üretim Tesisi
- Kayısı Kurutma ve İşleme Tesisi
- Soğuk Hava Deposu Tesisi
- Alabalık ve kerevit işleme tesisleri
- Süt işleme tesisleri
- Kırsal turizm ve konaklama tesisleri
- Süt ürünleri üretim tesisleri
- Meyve tasnifleme ve paketleme
- Kozmetik ve gül, lavanta, kekik, zambak gibi tıbbi aromatik bitkilerin üretimi ve işlenmesi
- Öğrenci yurtları
- Dondurulmuş ve Konserve Gıda Üretim Tesisi

Dokuma ve Giyim Sanayinde Yapılabilecek Yatırımlar

- El Halısı ve Kilim Dokuma
- Çorap Üretimi
- Örme Eşya üretimi
- Hazır Giyim Üretimi
- Ayakkabı
- Dericilik Ürünleri (çanta, cüzdan, süs eşyaları)

Plastik Sanayinde Yapılabilecek Yatırımlar

- PVC ve Pe Boru Üretimi
- Plastik Eşya ve Ambalaj Malzemesi Üretimi

Makine ve Metal Sanayinde Yapılabilecek Yatırımlar

- Ağaç İşleme Makinaları Üretim Tesisi
- Güneş Kolektörü Üretim Tesisi
- Tarım Makinaları Üretimi
- Metal boru ve profil üretim sanayi
- Organize Sanayi Bölgesinde modern talaşlı ve talaşsız imalat merkezlerinin kurulması her türlü makine imalatı, metal işleme veya şekillendirme tesislerinin kurulması

Diğer Sektörlerde Yapılabilecek Yatırımlar

- Uçak sanayii için kompozit malzeme üretimi
- Ahşap işleme teknolojisinde "ısıl işlem" kullanan sektörel yatırımlar
- Teneke Kutu Üretim Tesisi

- Mermer Üretim Tesisi
- Gül Mamulleri Üretim Tesisi
- Sulamaya yönelik damlama sulama malzemeleri üretim tesisi
- Zirai mücadeleye yönelik modern alet ekipman üretim tesisi ve mücadelede kullanılan biyoteknolojik mücadele ekipmanlarının üretim tesisi
- Orman ürünleri ve mobilya imalatı
- Güneş, biokütle ve hidroelektrik santralleri
- Kesme çiçek ve sebze üretimine yönelik seralar
- Eko turizm yatırımları
- Büyükbaş besi ve süt hayvancılığı
- Yumurta üretimi için tavuk çiftlikleri
- Panelve izolasyon malzemeleri
- Bilişim Teknolojilerinde kullanılan parça ve malzemeler
- Et ve süt işleme tesisleri
- Küçükbaş besicilik
- Uçak ve helikopter bakım, onarım hangarları
- Arıcılık
- Mermer İşleme Makinası Tasarımı ve İmalatı
- Ambalaj malzemesi ve kasa-bax üretim tesisi

39.6.2. Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

Tarım Sektöründe Yapılabilecek yatırımlar

- Ekolojik Tarım yerine Organik Tarımın Usul ve Esaslarına uygun havza bazlı Bitkisel Üretim ve Et ve Yumurta Tavukçuluğu Tesisi
- Meyve sebze işleme paketleme tesisleri
- Pekmez üretim tesisi, üzüm suyu ya da şarap üretim tesisi
- Elma için meyve suyu ve konsantre üretim tesisleri
- Organik atıkların (elma, gül, kiraz ve hayvansal) kompost yapılarak gübre haline dönüştürmek için üretim tesisleri
- Süt işleme tesisleri

Hayvancılık Sektöründe Yapılabilecek Yatırımlar

- Su Ürünleri Üretimi
- Arıcılık
- Damızlık Et ve Süt Sığırcılığı
- Koyun Yetiştiriciliği
- Et ve Yumurta Tavukçuluğu
- Angora Tavşanı Yetiştiriciliği
- Hindi Yetiştiriciliği.
- Tavukçuluk (organik et ve yumurta tavukçuluğu)
- İpek böceği yetiştiriciliği.
- Solucan gübresi üretimi

Ormancılık Sektöründe Yapılabilecek Yatırımlar

- Lamine Parke Üretimi

- Pellet üretimi (kereste fabrikaları artıkları, ormanda endüstriyel kesimler ve bahçelerde oluşan kesim-budama sonrası odunsu artıkların kullanılması ile)
- Isıl işlem teknolojisini kullanan ahşap Ürünleri İşleme Tesisi
- Ahşap karkas ev imalatı
- Mühendislik ürünü ahşap malzemeler: LVL, Glulam kereste, Ahşap kirişler, v.b.
- Euro palet üretimi
- Odun-plastik kompozit levha üretimi
- Ahşap protez üretimi (yoğunlaştırılmış masif)
- Ahşap mobilya elemanları üretimi
- Askeri mühimmat sandıkları üretimi
- Otel dekorasyonu
- Kent Mobilyası Üretimi

Turizm Sektöründe Yapılabilecek Yatırımlar

- Otel ve Kış Sporlarına Yönelik Kompleks Tesis.
- Kırsal Turizm Tesisleri
- Balon turizmi
- Trayking hatları belirlenip turizme kazandırılmalıdır.

Enerji Sektöründe Yapılabilecek Yatırımlar

- Rüzgâr Enerjisi Santrali
- Güneş Enerjisi Santrali.

Maden Sektöründe Yapılabilecek Yatırımlar

- Olivin Üretimi (Yalvaç İlçesinde)
- Mermer Ocaklarındaki Artıkların Değerlendirilerek Ekonomiye Katkı Sağlanması

Diğer Sektörlerde Yapılabilecek Yatırımlar

- Kozmetik Ürünleri Üretim Tesisi
- Geleneksel ve yöresel hediyelik ürünler (gül ve minyatür hali vb.) için kaliteli, albenisi yüksek, ahşap veya doğal taşlar gibi doğal malzemelerden üretilen ambalaj (kutu, minyatür halının tezgâhı vb.) malzemeleri üretimi
- Isı Yalıtım Malzemeleri Üretim Tesisi
- Geleneksel ve yöresel ürünler üretim tesisleri

39.7. SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Sorunlar

1) Bürokratik İşlemlerin Fazla Olması
2) Sermaye sahiplerinin hizmet sektörüne daha çok yönelmesi
3) Teşvik ve desteklerin Sanayi tarafından yeterince bilinmemesi
4) İşçilik maliyetlerinin yüksek olması
5) Enerji fiyatlarının yüksek olması

6) Firmaların kurumsallaşamaması

7) Sanayicinin Ar-Ge, Kalite ve Orijinal Tasarım ve inovasyon konularında yetersiz kalması

8) Kalifiye eleman eksikliği

9) Ucuz ve kalitesiz sanayi mallarının ithalatı

10) İşletmelerin rekabet edebilir büyüklüğe sahip olmaması.

11) Organize Sanayi Bölgelerindeki arıtma çamurlarının oluşturduğu problem

12) Avrupa Birliği Kozmetik direktiflerini testlerin tamamını laboratuvarında yaparak karşılayan akredite bir kozmetik laboratuvarının bulunmaması

Çözümler

1) Bürokratik işlemlerin azaltılması
2) Uygun yatırım alanlarının açılması
3) Isparta'nın 2. veya 3. Teşvik Bölgesi kapsamına alınması
4) Lojistik maliyetleri azaltacak şekilde demiryolu taşımacılığın etkin hale getirilmesi
5) Liman ve nakliye maliyetlerinin düşürülmesi
6) Sektörlere yönelik kalifiye eleman yetiştirme projelerinin uygulanması
7) Üniversite Sanayi iş birliğinin geliştirilmesi, ortak proje kültürünün artırılması, teknoloji transfer ofisinin etkinliğinin artırılması
8) Kümelenme yoluyla sektör temsilcilerini ve üreticileri bir araya getirecek kurumsal yapıların oluşturulması, var olanların etkinliğinin artırılması.
9) Özel sektör ve kamu yatırımlarının teşvik edilmesi
10) Atıkların ekonomiye geri kazandırılması ile ilgili bilinçlendirme çalışmaları ve geri kazanım metotları ile ilgili üniversite-Özel sektör ARGE ortaklıklarının teşvik edilmesi
11) Arıtma tesisinden çıkan arıtma çamurunun yerinde bertaraftı daha ekonomik olacağı veya bertaraftı belgeleyen kurumlara elektrik enerjisinde olduğu gibi teşvik verilmelidir.
12) Isparta OSB 'de yer alan firmalar arasında gıda sektöründe faaliyet gösterenlerin ağırlığı fazladır. Ayrıca ilde tarımsal ve hayvansal gıda üretim potansiyeli yüksek olduğu için aynı sektörde başka firmalarında yatırım talepleri gelmektedir. Bu nedenle yeni kurulacak OSB'nin tarımsal üretime dayalı Gıda İhtisas OSB olması daha büyük katkı sağlayacak ve büyük cazibe oluşturacaktır. OSB'lerle ilgili çalışmalar uzun bürokrasi gerektirdiği için genişleme alanının dolması beklenmeden 2. OSB için planlama çalışmalarına başlanmalıdır. Planlama sürecine kamu kurum kuruluşları, meslek örgütleri ve işadamı dernekleri etkin şekilde görev almalıdır. Yeni OSB planlamasında gelecek dönem yatırım projeksiyonu oluşturularak, sektörel gruplamalar yapılmalı ve bu duruma göre altyapı detayları belirlenmelidir. Tekdüze bir OSB planı yatırımcıların ihtiyaçlarına cevap veremediği takdirde fırsatlar kaçırılacaktır.
13) Meslek Liseleri ve SDÜ'nün iş dünyası ile bir araya geleceği bir platform kurulmalıdır. İş çevrelerinin ihtiyaçları dikkate alınarak bölümler açılmalı veya ilgili bölümlerin öğrenci sayıları artırılmalıdır. Nitelikli işgücünün temininde İŞKUR'un

etkinliği ve sorumluluğu artırılmalıdır. Tüm nitelikli ve meslek sahibi öğrenciler İŞKUR veri tabanına kayıt edilmedir. Acil ihtiyaçlar bu havuzdan karşılanmalı, fazlası için ivedilikle kurslar açılarak eksikler giderilmelidir. Devamlı talep edilen nitelikler için yıl boyu açık eğitimler planlamalı ve ihtiyaçlara anında cevap verilmelidir.

14) Isparta'nın teşvik grubu ile ilgili olarak ciddi bir lobi çalışması yapılması ve siyasi destek sağlanması elzemdir. Eğer genel teşvik için bir sonuç alınamazsa ilin güçlü olduğu alanlar için sektörel ve devamlılık arz eden teşvik imkânı getirilmelidir. Örneğin; yaş meyve ve gıda sektörü yatırımları için özel teşvikler sağlanmalıdır. Böylelikle Isparta için arzulanan tarımsal sanayi oluşturulacaktır.
15) İldeki karayolunun yanı sıra demir yolu ve hava yolu ile taşımacılık konularında altyapı yatırımlarının bir an önce hayata geçirilmesi gerekmektedir. Son iki yıldır Isparta Ticaret Borsası tarafından bu konu Başbakanlık ve ilgili Bakanlıklar nezdinde gündeme getirilmiş ve getirilmeye devam edecektir. Özellikle tarımsal ürünlerin yeni yurtdışı pazarlara ulaşması ve kısa ömürlü olması nedeniyle hızlı bir şekilde ihracı için havayolu taşımacılığının Süleyman Demirel Havalimanında başlatılması önem arz etmektedir. Bu konudaki girişimler sonucu havalimanına gümrük kurulmuş ve 1500 tonluk soğuk hava deposu yapılması yatırım planına dahil edilmiştir. Son dönemde ihracatçı birlikleri hava kargo ile ilgili olarak bazı girişimlerde bulunmuş ve bu konuda görüşmeler devam etmektedir. Bu süreçte Isparta Süleyman Demirel Havalimanının konumu nedeniyle etkin olarak değerlendirilmesi önem arz etmektedir.
16) Yatırımcıların sıkıntı yaşadığı ruhsat, tahsis vb. konularda ajans bünyesinde kurulacak bir danışma birimi ile bu süreçler kısaltılmalı ve yatırımlar hızla hayata geçirilerek ekonomik katkı sağlanmalıdır.
17) Şehrin daha etkin tanıtımı için öncelikle tüm kurum ve kuruluşların destek vereceği ortak bir platform aracılığıyla tek elden ve profesyonel danışmanlık alınarak yapılmalıdır. Etkinlik ve olumlu imaj ancak bu şekilde sağlanabilir. Kaynakların etkin olarak kullanımı da bu sayede mümkün olacaktır.
18) Depolanan tarımsal ürünlerin hassasiyeti dolayısıyla soğuk zincir büyük önem arz etmektedir. Bu nedenle mevcut depolama kapasitemizin daha verimli kullanılması ve tarladan sofraya olan süreçteki zayiatın en aza indirilmesi için soğuk hava depolarına modernizasyon desteği sağlanmalıdır.
19) Isparta'da üretilen tarımsal ürünlerin katma değerini artırmak adına özel sektör-üniversite iş birliğinde bir AR-GE merkezi kurulması ekonomiye büyük katkı sağlayacaktır.
20) Üreticinin ve su kaynakları üzerindeki büyük kimyasal ve ilaç yükünün azaltılması için Bakanlık nezdinde bir planlama yapılarak ilde organik üretim tekniklerinin yaygınlaştırılması ve organik gübrelerin kullanımı sağlanmalıdır. Bu sayede içme suyu havzası korunacak ve ürünlerle ilgili ilaç kalıntısı sorunu ortadan kalkacaktır.
21) Kompost, bitkisel mutfak atıklarının, otların, dal, yaprak parçalarının kısacası tüm bitkisel atıkların ve hayvansal gübrelerin bir yere yığılarak çürütülmesinden meydana gelen doğal bir gübredir. Çiftçilerin üretim yaparken oluşturdukları bitkisel ve hayvansal artıklarını bu şekilde değerlendirmeleri konularında bilgiler verilmektedir.
22) Kamu kaynaklarına, proje bazlı ulaşılabilirlik konusunda yeterli farkındalığın oluşturulması (Başarı öykülerinin anlatımı, seminerler, proje uygulayan firma ziyaretleri gibi)
23) Ar-Ge ve Ür-Ge konusunda duyarlılığın yükseltilmesi (Ar-Ge ve Ür-Ge kaynaklı know-how oluşturma, bunlardan elde edilecek yüksek katma değerli imalat vb. konularda başarı hikayeleri anlatılabilir.)

24) Kalite ve verimlilik kaygılarının daha yüksek seviyeye taşınması (Sürdürebilir rekabet edilebilirlikte kalite gelişimin imalata ve ticarete etkisinin iyi anlatılması gerekmektedir).
25) Üniversite ve Isparta Ticaret ve Sanayi Odası iş birliği ile Isparta'da ürün geliştirmek veya tasarım yapmak isteyen sanayi kuruluşlarının yararlanabileceği ve mühendis adayı üniversite öğrencilerinin de gerçek tasarımlar üzerinde uygulama yapma imkanı bulabileceği Endüstriyel Tasarım ve Ürün Geliştirme Merkezi kurulmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.
26) Gıda sektöründe potansiyel yatırım alanları açısından ilin tarımsal verileri esas alındığında; genel anlamda reçel ve marmelât üretim tesisi, üzüm ve elma sirkesi üretim tesisi, pastörize süt ve süt mamulleri üretim tesisi, et ve et ürünleri entegre tesisi, işlenmiş su ürünleri üretim tesisi, kurutulmuş meyve-sebze üretim tesisi, kültür mantarı üretim tesisi, bakliyat paketleme ve tasnifleme tesisi, karma yem üretim tesisi vb. işletmelerin avantajlı olabileceği değerlendirilmektedir.
27) OSB içerisinde modern Talaşlı ve Talaşsız İmalat Merkezleri ve aynı zamanda her türlü Makine İmalatı, Metal İşleme veya Şekillendirme Tesislerinin kurulması gerekmektedir. İlgili yatırımların yanı sıra, bu tesislerin kurulumu için gerekli olan mekanik tasarım, imalat ve kurulum konularında cesaretlendirme politikalarının da uygulanmasının yararlı olacağı kanaati bulunmaktadır.
28) Gıda sektöründe potansiyel yatırım alanları açısından yukarıda belirtilen ilin meyve sebze üretim verileri ile sektöre bağlı mevcut kurulu bulunan üretim tesisleri kapasiteleri birlikte değerlendirildiğinde; özelde, yaş meyve sebze paketleme, tasnifleme tesisleri ile kurutulmuş meyve sebze işleme tesislerine ilave olarak aynı alanda yeni tesis yatırımları ile mevcut işletmelerin modernize edilmesi ve mevcut üretim potansiyellerinin rantabl olarak kullanılmasının temini açısından yararlı olabileceği değerlendirilmektedir.
29) İlde özellikle hayvancılığın yaygın olarak yapıldığı Şarkikaraağaç, Yalvaç ve Keçiborlu ilçelerinde, et ve et ürünleri işleme tesislerinin, süt ve süt ürünleri işleme tesisi ve hayvancılık yan ürün sanayinin kurulması ve geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır.
30) Soğuk zincirde veya kısa süre içerisinde ihracatı yapılabilecek yaş sebze ve meyveler için doğu, uzak doğu ve Avrupa ülkelerine kargo uçak nakliyeciliğin geliştirilerek kargo uçak seferlerinin düzenlenmesi
31) İlde tarım ürünlerinin verimli olabilmesi ve gelişebilmesi için sulama gerekmektedir. Gölet, yeraltı ve yerüstü su kaynakları ile açık sistem olarak yapılmış olan sulama tesislerinin kapalı sisteme dönüştürülmesi halinde sulama suyu, işgücü ve zamandan tasarruf edilecek, sulama yöntemlerine (damlama, yağmurlama gibi) geçilebilecektir. Böylelikle kaliteli ve daha verimli tarımsal üretim yapılarak il ticaretine ve milli ekonomiye katkı sağlanmış olacaktır. Öneri olarak; kapalı sistem sulama projelerinin uygulanabilmesi için mali kaynak temin edilmelidir. Sulama kooperatifleri, pompayla yapılan sulamalarda tarımsal ücretleri yüksek olduğu için elektrik borçlarını ödeyememektedir. Bu nedenle çiftçiler arazilerini sulayamadığı için bitkisel üretim yapılamamaktadır. Çözüm odaklı yenilenebilir enerji ile (güneş panelleri ile) sulama kooperatifleri ve birliklere ait pompaj merkezleri ile bireysel damla sulama yapan üreticilere yönelik güneş panelleri ile elektrik üretimine bağlı sulamanın yaygınlaştırılması.
32) Isparta tarımsal üretimindeki üzüm ile ilgili işleme ve değerlendirme tesislerinden pekmez üretim ve sofralık üzüm kurutma tesislerinin il sanayisinde kurulu bulunmaması nedeniyle, belirtilen alanda potansiyeli değerlendirmek açısından yeni tesis yatırımlarının rantabl olabileceği düşünülmektedir.

33) Sağlık ve kozmetik sektörlerinde kamu ve sivil toplum kuruluşları iş birliğiyle ihtisaslaşma sağlanmalı ve bölgenin potansiyeli değerlendirilmelidir. Katma değeri yüksek tıbbi aromatik bitki ve diğer tarım ürünlerinin geliştirilmesi için nitelikli yeni girişimlere ihtiyaç duyulmaktadır.
34) Isparta genel olarak tarımsal üretim kapasitesi açısından öne çıkması dolayısıyla, mevcut tarımsal üretimin katma değerinin artırılarak ekonomiye kazandırılması ve gelecekteki potansiyel üretiminin değerlendirilmesi açısından belirtilen tarımsal ürünlerin gıda sanayisine katma değer olarak yansıma oranının maksimum seviyelere çıkarılması için ildeki gıda sanayi kuruluşlarının sektörün özelliklerine bağlı olarak geliştirilmesi ve gıda sektörüne yeni işletmeler kazandırılması hususu önem arz etmektedir.
35) Nakliye maliyetlerinin yüksekliği ihracatçının rekabet imkânlarını azalmakta ve bölgemizin en önemli ihraç pazarları konumda olan ülkelere yönelik pazar payımızı azaltarak rakip ülkelerin eline geçmesine sebep olmaktadır. Bu ve bunun gibi nakliye sorunlarına demiryolu taşımacılığını geliştirerek çözüm bulunabileceği düşünülmektedir.
36) Isparta-Antalya Limanı arasında demir yolu ulaşım altyapısı oluşturularak yük ve yolcu taşımacılığı için demir yolu içeren lojistik bir merkez projesi geliştirilmelidir. Bu proje Antalya Limanı'na ulaşımı hızlandıracak, hem ihracat hızlanacak ve ihracat maliyetleri düşecek, hem de limana ulaşım için iç nakliye ve lojistik giderleri azalarak büyük oranda zaman ve para tasarrufu sağlanacaktır.
37) İhracat konusu taşımalarda lojistik maliyetlerini azaltacak ve demir yolu taşımacılığını etkin hale getirecek proje ve yatırımlara ihtiyaç vardır. Isparta açısından bakılacak olursa ile en yakın liman olan Antalya Limanı'nın daha verimli kullanılması demir yolu taşımacılığı ile sağlanabilir. Antalya Limanı'ndan dünyanın herhangi bir yerine deniz yolu taşıması mümkün iken limanın yeterince değerlendirilememesi yüzünden bölgedeki ihracatçıların zarar gördüğünü düşünmekteyiz. Bu duruma örnek olarak, İzmir ve İstanbul Limanları'ndan düzenlenen günlük ve üçer günlük seferler ihracatçıları bu limanlara yönelttiği gösterilebilir.
38) Isparta ve çevresine yapılacak demiryolu taşımacılığı projesi yapılırken yük taşımacılığına önem verilmeli ve sanayicinin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde geliştirilmelidir. Böyle bir proje Antalya Limanı'ndan ihraç edilen malların, gönderici firmalar tarafından limana nakliyesinde de büyük kolaylıklar sağlayacaktır. Limana gidecek demir yolu limana en yakın noktaya kadar gitmeli ve bu alan üzerinde açık veya kapalı depolama sahaları ve Konteynır park alanları da oluşturularak bu soruna çözüm bulunabilecekti. Bilindiği üzere; tarım ürünlerinin bir bölümü üretildikten sonra herhangi bir işlemden geçirilmeden direkt tüketiciye sunulmak suretiyle tüketilmekte, bir kısım tarım ürünleri ise, belirli bir prosesten geçirildikten sonra, ambalajlanarak tüketime sunulmaktadır. Önemli olan bir tarımsal ürünün tekniğine uygun olarak işlenip bir marka adı altında ambalajlanıp, katma değerinin artırıldıktan sonra pazara sunulmasıdır.
39) Hizmet, sanayi ve ticaret faaliyetlerinde bulunan tüm sektörlere sağlanan devlet teşvik ve desteklerinin çoğalması ve birçok kuruma yayılması ile ticaret erbabı ve sanayiciyi teşvik ve desteklerden faydalanmaya yönlendirecek danışmanlık hizmetlerinin artırılması ve bu konuyla ilgili özellikle meslek kuruluşlarının öncülüğünde bilgilendirme faaliyetlerinin artırılması.
40) Isparta ilinde, bitkisel ve hayvansal üretimin ve bunlara dayalı sanayinin desteklenmesi, geliştirilmesi, ürünlerin işlenip paketlenmesi, iyi muhafaza edilip pazarlanması, sektörün rekabet edebilirliğini artırıcı nitelikte uygun ve kaliteli ham maddenin temini, tarım- sanayi entegrasyonunun geliştirilmesi için, mutlak suretle bir

Tarıma Dayalı İhtisas Organize Sanayi Bölgesi'nin kurulması gereklidir. Çünkü Isparta ilinde bir yatırımcının tarıma dayalı bir sanayi tesisinin kurabilmesi için, uygun araziyi alıp, gerekli altyapısını yapıp, işletmesini kurabilmesi için sermaye yapısının çok güçlü olması gerekmektedir. İldeki yatırımcılar ise maalesef bu ekonomik seviyede olmayan, düşük sermaye yapısındaki küçük yatırımcılardır. Bu nedenle; bu küçük yatırımcıların önünün açılıp, onları yatırıma teşvik etmenin en uygun yolu ve onlara yapılabilecek en büyük yardım, karayolu, havaalanı, hızlı tren ve demiryolu hattının kesiştiği uygun bir lokasyonda yer seçiminin yapılıp, imar planı onayının çıkartılarak, acilen bir Tarıma Dayalı İhtisas Organize Sanayi Bölgesinin faaliyete geçirilip yatırımcıya yer tahsisinin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. İlde böyle bir Tarıma Dayalı İhtisas Organize Sanayi Bölgesinin kurulması, daha kaliteli bitkisel ve hayvansal ürün üretimini tetikleyecek, istihdam sağlayarak ilin, bölgenin ve ülkenin kalkınmasına büyük katkı sağlayacaktır.

41) Köyde domates toplama merkezinin olmamasından dolayı alım satımlarda daha profesyonel çalışma imkânı sağlanamamaktadır. Köy içerisinde boş olan her alanda düzensiz alımlar yapılmakta ve alıcılar için kötü imaj oluşmaktadır. Köy muhtarlığı hâlihazırda "harman yeri" olarak geçen köy arazisini İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü içerisindeki "Mera Komisyonu" aracılığı ile vasfı değiştirmeyi ve ardından köylü kendi imkânı ile bu alanda "Domates Alım Merkezi" yapmayı planlamaktadır. Ayrıca 6.700 m2 alanda yapılacak toplama merkezi için devlet kanalı ile herhangi bir destek alamadıkları da belirtilmiştir. Bu alanda tahminen 600-700 Bin TL aralığında maliyetle 10-14 adet dükkan yapılması planlanmakta ve bu alanının idaresinin muhtarlıkça yapılmasından yana görüşleri bulunmaktadır. Böylece dışarıdan gelebilecek güçlü alıcılar ile daha rahat rekabet edilebilmesi amaçlanmaktadır. Her halükarda bu toplama merkezini hayata geçirmeyi planlayan köylü için daha profesyonel çalışmaları adına kuracakları kooperatif ile toplama merkezini kendi bütçeleri ile yaptıktan sonra bu alanın bir kısmına, ürettikleri ürünün daha iyi ihraç edilebilmesi için, TKDK destekli kısa süreli soğuk depo ve paketleme tesisi kurulabilir.
42) Domatesin yavaş bir şekilde tanınırlığı il bazında artmaktadır. Bunu hızlandırmak adına ilin kurumları tarımsal tanıtım faaliyetlerinde gül, elma, kiraz ve kayısı gibi ürünlerin yanında domatesin de tanıtımı yapmasında fayda görülmüştür. Diğer yandan uluslararası tanıtım için köylü öncelikle kooperatiflerini daha aktif hale getirmeli, ardından bölge insanın kurduğu limitet şirketler ile Isparta Ticaret ve Sanayi Odası aracılığı ile Ekonomi Bakanlığı Destekli Uluslararası Rekabetçiliğin Geliştirilmesi Destek Programı (URGE) kapsamında proje içinde yer alınması amaçlanmalıdır. Böylece ürünün ihracatına hız verilirken ulusal ve uluslararası tanıtımı da yapılmış olacaktır.
43) Bölge üreticilerinden alınan bilgiler doğrultusunda en büyük maliyet kalemi fide alımıdır. Burada maliyeti düşürebilmek adına Kooperatifleri daha etkin hale getirilip yine kooperatif vasıtası ile Antalya bölgesinde kiralanacak arazide ortak fide üretimi yapılıp köylüye daha düşük maliyetli olarak satışı gerçekleştirilebilir ve bu da girdi maliyetini azaltmış olacaktır.
44) Üreticilerin verdiği bilgiye göre, depolama ve tasnifleme tesisi kalitelerini muhakkak artıracaktır. Bu tesisler mevcutta TKDK desteği ile kurulabilmektedir. Fakat köyün il merkezine yakın olması ve mücavir alan probleminden dolayı arsalarına yapı ruhsatı alamamaktalar, bundan dolayı TKDK desteği ile yatırım yapılamamaktadır. Burada da TKDK ile iletişime geçilip bu sorunun çözüme kavuşturulması üreticilerin ve pazarlamacıları önünü ciddi anlamda açacaktır.
45) Gül, gül yağı, kesme çiçek, kiraz ve kayısıya üretim desteği verilmelidir.

46) Türkiye'deki pek çok kozmetik firması yurtdışı laboratuvarlara çok yüksek ücretler ödeyerek analizler yaptırmaktadır. Isparta'da böyle bir laboratuvarın kurulumu için Kalkınma Bakanlığının destek vermesi gül yağı, kozmetik, parfüm ve diğer bitki yağları sektöründe önemli bir üretim ve satış büyümesine, yeni istihdamlara ve AR-GE faaliyetlerine yol açacaktır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş ve kalkınma yılları ile başlayan iki değeri halıcılık ve gülcülükten halıcılığı da AR-GE ve teknoloji yenilememe nedenleriyle kaybeden ilin, yağ ve kozmetik sektöründe de aynı duruma düşmesi iyi bir laboratuvar ile acilen önlenmelidir. Bu laboratuvarın kurulması sayesinde en iyi standartlarda üretim yapılması için GMP (İyi Üretim Uygulamaları) altında üretim yapma gerekliliği ortaya çıkacak bu konuda da Isparta Ticaret ve Sanayi Odası üyeleri için gerekli eğitim ve kontrolleri sağlayacaktır. Isparta'da gül ve kozmetik sektörü için kurulacak Laboratuvar, kozmetik üretimi konusunda; stabilite, kimyasal, fiziksel, mikrobiyolojik, dermatolojik testleri yapacaktır ve toplam maliyeti bina ve akreditasyon hariç 5.000.000 TL'dir. Bina ve akreditasyon dâhil ise 7.000.000 TL'yi bulacaktır. Yatırım sonucunda Türkiye Cumhuriyeti'nin gurur kaynağı ve Doğu Avrupa'dan Balkanlar'dan Ortadoğu'ya kadar bir coğrafyaya hizmet verecek akredite bir kozmetik laboratuvarı ortaya çıkmış olacaktır. Bu laboratuvarda Avrupa Birliği'nin 76/768/EEC no.lu Avrupa Birliği Kozmetik Ürünler Direktifindeki Analiz Metotları ve 12 Temmuz 2013'te bu direktifle yer değişecek olan (EC) No. 1223/2009 Avrupa Yeni Kozmetik Düzenlemeleri kapsamındaki yüzlerce testi yapmak mümkün olacaktır. Ayrıca, sektördeki firmaların kümeleşmesi beraberinde ortak bir yönetim birimi oluşmasını, iç ve dış pazara ortak tanıtım, pazarlama ve ihracat yapılmasını sağlayacaktır. Gül yağı ve gül ürünleri katkılı değişik üretimler yapan en büyük rakibimiz Bulgaristan'ın AB üyesi olması ileride Isparta'nın gülden üretilen tüm ürünlerinin ihracatında önemli bir baskı oluşturmakta ve rekabette kendi lehine avantajlar sağlamaktadır. Kümeleşmenin oluşması durumunda laboratuvar akreditasyonu sonrası Isparta'daki sektörün yeni bir yatırım alanı olarak kozmetik ham maddesi üretimine de geçmesi altyapı olarak mümkün olacaktır.
47) Elma ve kirazda ürün ıslahı, standartlaşma ve modern üretim desteği gerekmektedir.
48) Ekolojik tarım desteği gerekmektedir.

2016 Yılı İl Sanayi Durum Raporunda "İl Sanayinin Güncel Sorunları ve Çözüm Önerileri" Başlığı Altında Yer Alan Hususlarda Kaydedilen Gelişmeler

Bölge 15.05.2015 tarihinde T.C. Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü tarafınca kuruluş protokolü Deri İhtisas ve karma OSB olarak onaylanmış gerekli düzenlemeler ve çalışmalar sonucu 15.01.2016 tarihinde imar planları onaylanmış 21.03.2016 tarihinde planlar kesinleşerek karma sektör grubuna arsa tahsislerine başlanmıştır.

Isparta'nın hayvancılık altyapısında gelişen olumlu ilerlemeler neticesinde, et arzına yönelik olarak artan besi hayvancılığı sektörüne hizmet etmek üzere 2 adet et entegre tesisi yatırımı gerçekleştirilmiştir. Ayrıca süt üretimindeki artışa bağlı olarak süt toplama ve soğutma tesisleri 125 adede yükselmiştir.

BAKA 2016 yılında uyguladığı mali destek programları ile belirtilen sorunlara çözüm üretebilecek projelere destek sağlamıştır.

* Yenilikçi TeknolojilerMali Destek Programı kapsamında 16 projeye 8.045.000 TL;

* Yenilebilir Enerji Mali Destek Programı kapsamında 5 projeye 3.613.000 TL;

* Alternatif Turizmin Desteklenmesi Mali Destek Programı kapsamında 18 projeye 3.960.000 TL

hibe desteği sağlanmıştır.

Ayrıca, 2016 Yılı Sürdürülebilir Çevre Mali Destek Programı ile de atıkların ekonomiye kazandırılması ile ilgili projeler de desteklenmiştir. Halen bu projeler devam etmekte olup 2017 içinde tamamlanacaktır.

İlde IPARD(IPARD-I) kapsamında 15 çağrı ilanında toplam 167 proje ile sözleşme imzalanmış 2016 yıl sonu itibarı ile 167 projenin 141.241.459 TL yatırımına karşılık 64.932.191 TL hibe ödemesi yapılmıştır.

2014-2020 yılları için de IPARD II programı 27 Ocak 2015 tarihinde AB komisyonunca onaylanmıştır.

40. İSTANBUL İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

40.1. İSTANBUL İLİ SANAYİ YAPISI

İstanbul, sanayi ve hizmet sektörlerinde Türkiye'nin diğer illerine göre gelişmiş lider şehridir. Türkiye'de toplanan vergilerin yüzde kırkından fazlasını, alınan patentlerin de yüzde kırkını sağlamakta olan şehir, Türkiye ihracatının da yaklaşık %50' sini oluşturmaktadır. İstanbul sahip olduğu bu ekonomik güç sağlama potansiyeli ile dünyanın on yedinci büyük ekonomisi olan Türkiye'nin, 2023 yılında ilk on ülke içerisine girme hedefine ulaşılmasında da şüphesiz amiral gemisi olacaktır. Dolayısıyla İstanbul'un geleceğe yönelik hazırlanacak stratejik planları sadece şehir için değil bütün Türkiye için çok önemlidir.

İstanbul'da kapasite raporuna sahip sanayici firmalara bakıldığında, büyük çoğunluğun öncelikle Başakşehir, Küçükçekmece, Tuzla ve Bayrampaşa'da bulunduğu görülmektedir. İstanbul'da özellikle otomotiv ve yan sanayi, makine, demir-çelik ve metal eşya sektörlerinde 30.000'e yakın kayıtlı firma görünmektedir.

İstanbul, Türkiye'nin 1960 sonrası hızlanan sanayileşme hamlesinin merkezi olmuş ve özellikle 1980 sonrası uygulanan liberal politikalar ile küresel rakipleri ile başa baş rekabet edebileceğini göstermiştir. Bu gelişmeler, şehrin ekonomisini sanayiyi merkeze alan bir yapıya dayandırmış; finans, danışmanlık, hukuk gibi üst düzey hizmetlerin de buna bağlı olarak gelişmesini sağlamıştır. Daha sonra şehrin kültürel mirasının da etkisi ile turizm sektörü oldukça önemli gelişme kaydetmiş, yabancı yatırımcıların da şehrin geleceğine olan ilgisi arttıkça gayrimenkul sektörü de katılmıştır.

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

40.1.1 İstanbul İli Sanayisi Genel Değerlendirme

İstanbul ili Marmara Bölgesi'nde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara, %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz, %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik40.1).

Marmara Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, İstanbul ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %57,1'lik oran ile bölgede birinci sırada yer almaktadır.

Grafik 40.1 Türkiye'de Sanayi İşletmelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (%)

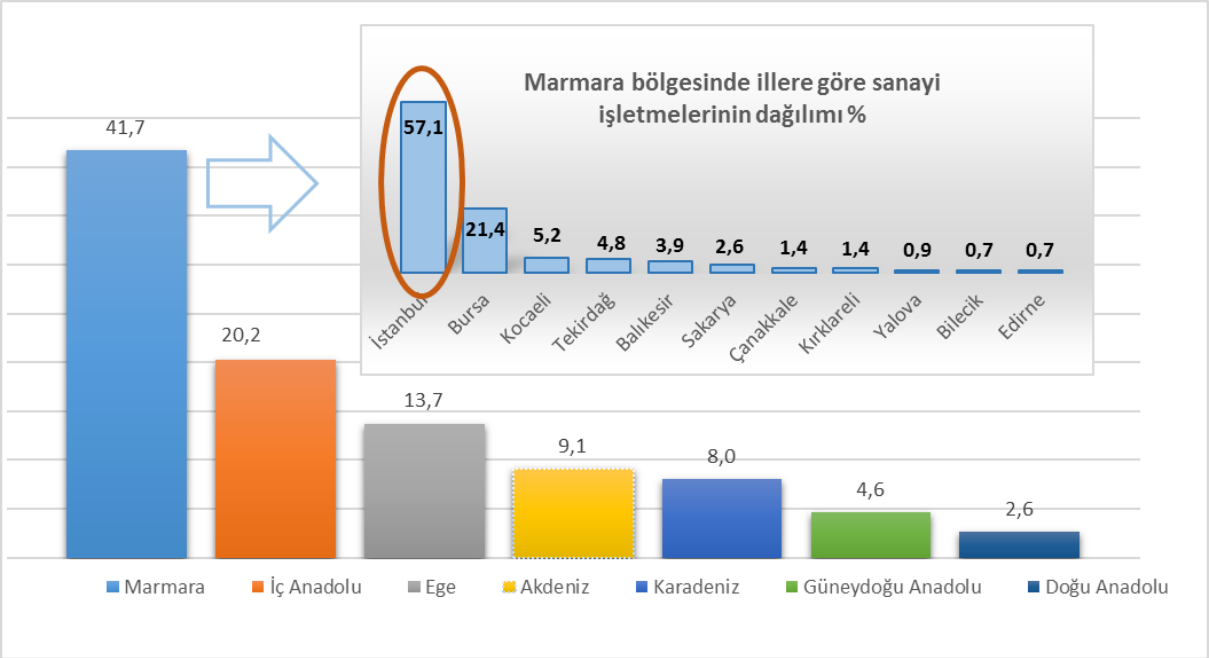

a. Ölçek Dağılımı

İstanbul ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, %57,1'i Mikro, %43'ü Küçük, %13,3'ü Orta ve %2'si Büyük Ölçekli işletmelerdir (Grafik 40.2).

Grafik 40.2 İstanbul İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

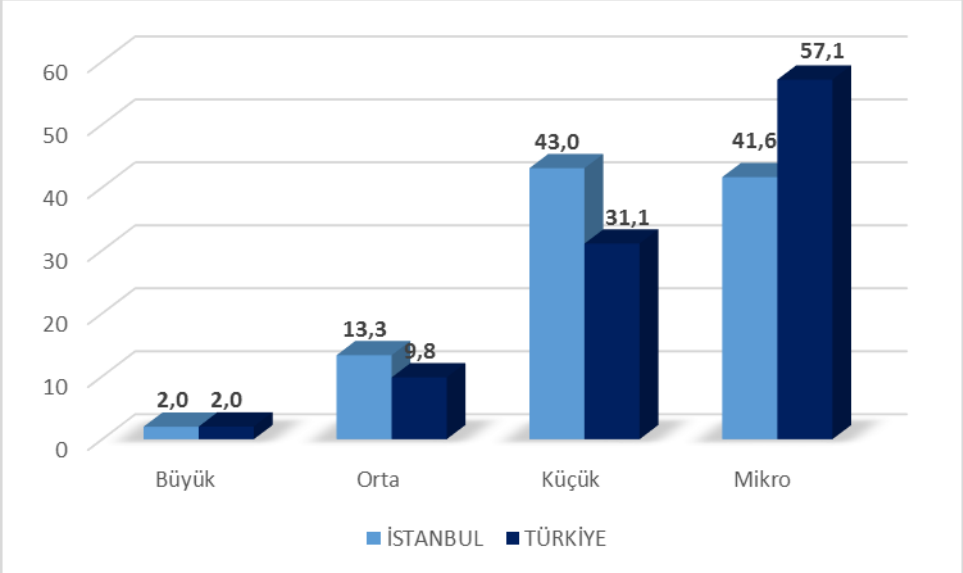

b. Sektörel Dağılım

İstanbul ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %27,7 ile giyim eşyaları, ikinci sırada %11 ile makine ve ekipmanlar ve üçüncü sırada ise %8,5 ile metal ürünleri sektörü yer almaktadır (Grafik 40.3).

Grafik 40.3 İstanbul İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

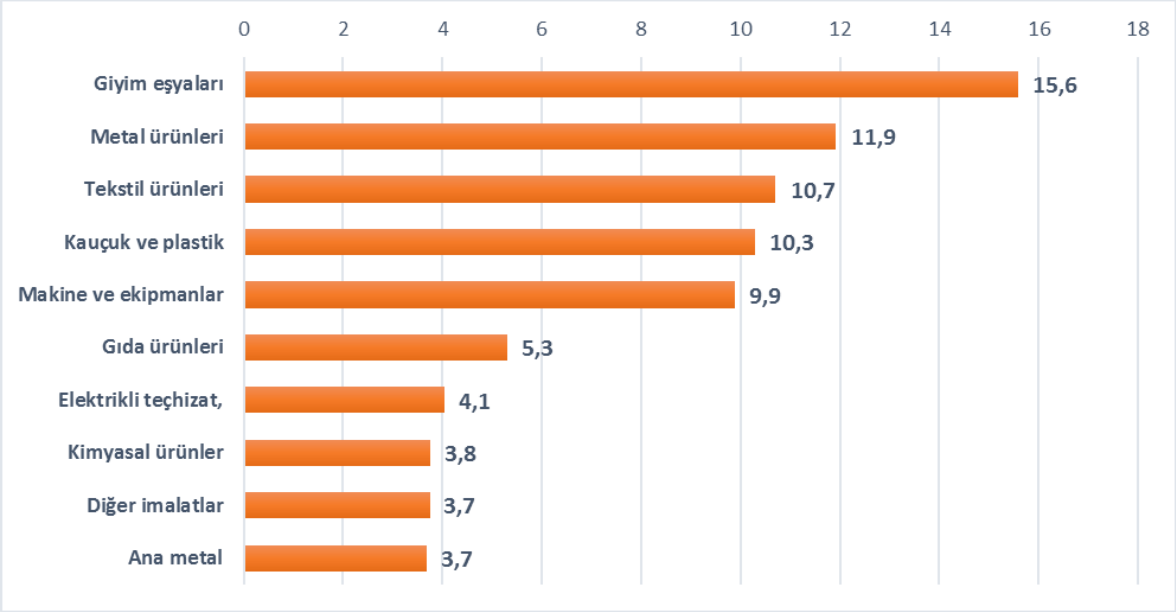

c. Çalışan Sayısı

İstanbul ilinde sanayi sektöründe istihdamda %18,30 ile giyim eşyaları sektörü, %9,89 ile metal ürünleri sektörü, %8,7 ile tekstil ürünleri sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın %21,95'i İstanbul ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 40.1).

Tablo 40.1 İstanbul İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Giyim eşyaları	132368	18,30	8,79
Metal ürünleri	71571	9,89	8,55
Tekstil ürünleri	62930	8,70	12,58
Gıda ürünleri	55157	7,63	12,75
Kauçuk ve plastik	54224	7,50	6,16
Makine ve ekipmanlar	52976	7,32	6,71
Elektrikli teçhizat,	43751	6,05	3,92
Kağıt ve kağıt ürünleri	23677	3,27	1,87
Metalik olmayan mineral ürünler	22162	3,06	5,98
Deri ürünleri	21929	3,03	1,36
Genel Toplam	***723339***	-	***21,95***

İstanbul ilinde çalışan sayısına göre ilk 5 büyük işletme aşağıda sıralanmıştır:

- Mercedes-Benz Türk
- Metro İstanbul Sanayi Ve Ticaret
- Türk Hava Yolları Teknik Anonim Şirketi İstanbul Atatürk Havalimanı Şubesi
- Thy Do & Co İkram Hizmetleri
- Ebru Tekstil Nakış Sanayi Ve Ticaret

40.2. İSTANBUL İLİ SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 40.2 İstanbul İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
İstanbul	-	8	-

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

40.3. İSTANBUL İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Tablo 40.3 Sektör/Birimlere Göre İstanbul İlinde Yürütülen Teknolojik Dönüşüm Faaliyetleri

Faaliyet	Sektör/Birim	2016	2016 Yıl Sonu	Genel Toplam
Ar-Ge Merkezi	Bankacılık ve Finans	1	1	2
	Bilişim, Bilgi ve İletişim Teknolojileri	7	11	18
	Dayanıklı Tüketim Malları		1	1
	Dayanıklı Tüketim Malları		2	2
	Denizcilik	1		1
	Deri Teknolojileri		1	1
	Elektrik-Elektronik	2	8	10
	Gıda		1	1
	Gıda	1	2	3
	Gıda Sanayi	2		2
	Havacılık	2	1	3
	İlaç	1		1
	İlaç	1	5	6
	Kimya	1	2	3
	Kozmetik		2	2
	Makine ve Teçhizat İmalatı	4	2	6
	Mobilya		1	1
	Otomotiv		2	2
	Otomotiv Tasarımı ve Mühendislik	1	1	2
	Otomotiv Yan Sanayi		1	1
	Otomotiv Yan Sanayi	1	2	3
	Perakendecilik		1	1
	Petrol ve Petrol Ürünleri	1		1
	Sağlık	1		1
	Savunma Sanayi	1		1
	Savunma Sanayi		2	2
	Tekstil	1	1	2
	Tıbbi Cihazlar	1		1
	Ulaştırma ve Lojistik	1	1	2
	Yazılım	10	1	11
	Yazılım		11	11
Toplam Ar-Ge Merkezi		**41**	**63**	**104**
Tasarım Merkezi	Dayanıklı Tüketim Malları	1		1
	İnşaat	1		1
	Mobilya	1		1
Toplam Tasarım Merkezi		**3**		**3**
TGB	Boğaziçi Üniversitesi		1	1
	İstanbul Teknik Üniversitesi		1	1

Faaliyet	Sektör/Birim	2016	2016 Yıl Sonu	Genel Toplam
	İstanbul Ticaret Üniversitesi		1	1
	İstanbul Üniversitesi		1	1
	Marmara Üniversitesi		1	1
	Yıldız Teknik Üniversitesi		1	1
Toplam TGB			**6**	**6**
*Faaliyette Olmayan, Alt Yapı Çalışmaları Devam Eden Teknoloji Geliştirme Bölgeleri	Boğaziçi Üniversitesi		1	1
Toplam *Faaliyette Olmayan, Alt Yapı Çalışmaları Devam Eden Teknoloji Geliştirme Bölgeleri			**1**	**1**
Faaliyetler Toplamı		44	70	114

Kaynak: Bilim ve Teknoloji Genel Müdürlüğü

Türk Patent ve Marka Kurumundan alınan verilere göre, İstanbul ilinde 2016 yılında 1.353 faydalı model, 44.782 marka, 3.096 patent ve 3.429 dosyada 15.849 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 40.4 İstanbul İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı (%)	Toplam Türkiye Payı (%)
Faydalı Model Başvurusu	16.893	1.353	18.246	39,14	42,92
Marka Başvurusu	542.025	44.782	586.807	47,35	50,84
Patent Başvurusu[40]	16.928	3.096	20.024	48,04	43,98
Tasarım Başvurusu	235.954	15.849	251.803	40,33	47,17
Tasarım Dosya Sayısı	51.160	3.429	54.589	40,96	50,02
Genel Toplam	862.960	68.509	931.469	45,03	49,41

[40] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

40.4. İSTANBUL İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 40.5 İstanbul İli KOSGEB Destekleri

<table>
<tr><th>Sıra</th><th colspan="2">Veri</th><th colspan="2">2016 Yılı</th><th colspan="2">İl Toplamı
(2012-2016 Yılları Arası)</th></tr>
<tr><td rowspan="3">1</td><td colspan="2">Toplam Destek Tutarı (TL)*</td><td colspan="2">76.997.712</td><td colspan="2">329.518.750</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td></tr>
<tr><td>13.634.751</td><td>2.755.425</td><td>14.998.751</td><td>2.961.594</td></tr>
<tr><td rowspan="7">2</td><td rowspan="7">Diğer Bilgiler</td><td>TEKMER / İŞ BİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>İŞGEM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında İstanbul Anadolu Yakası OSB KOSGEB Temsilciliği kurulmuştur.</td></tr>
<tr><td>LABORATUVAR HİZMETLERİ</td><td colspan="4">İlde bulunan laboratuvardan yararlanan işletme sayısı 1.086 ve yapılan test-analiz sayısı 21.078'dir.</td></tr>
<tr><td>UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında düzenlenen 338 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 13.991 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.</td></tr>
<tr><td>YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında KOSGEB Destek modellerini tanıtmak amacıyla 62 adet toplantı düzenlenmiş, 104 adet tanıtım/bilgilendirme semineri gerçekleştirilmiştir.</td></tr>
<tr><td>DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER</td><td colspan="4">COSME Projesi kapsamında Avrupa Komisyonu ile Çerçeve Anlaşması ve Hibe Anlaşması imzalanmıştır.

Avrupa İşletmeler Ağı (AİA) Projesi kapsamında bilgilendirme ve danışmanlık, işletmeler arası ikili görüşmeler ve ticari ve teknolojik iş birlikleri konusunda eğitimler, toplantılar, seminerler düzenlenmiştir.

KOSGEB İstanbul Boğaziçi Müdürlüğü ile Beyoğlu Kaymakamlığı, İstanbul Valiliği, Beyoğlu Belediyesi, İstanbul Üniversitesi, Beyoğlu İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, İŞKUR, Müstakil Sanayici ve İş Adamları Derneği, Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği, TURİNG, Kültür Kenti Vakfı ortaklığında yürütülen “Beyoğlu’nda Kadının İş Gücüne Katılımına Bir Adım Daha” projesi ile Beyoğlu’nda kadının yüksek katma değerli teknoloji, bilgi ve hizmetler ile küresel ekonomide söz sahibi olabilmesi için ar-ge ve yenilik odaklı ekonomik yapıya dönüşümü amaçlanmaktadır.</td></tr>
</table>

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir

Tablo 40.6 İstanbul İli TÜBİTAK Destekleri

	Veri	2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	106.382.344	1.035.706.419
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	153.803.864	2.294.194.308
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	8.796.829	356.846.301
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	1.936.485	5.935.310
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	1.131.034	3.507.571

*2017 Sabit Fiyatlarıyla

40.5. İSTANBUL İLİ TİCARET YAPISI

40.5.1. İstanbul İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sistemi'nden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan ve ilk sırada yer alan iki sektör %10,1 ile giyim eşyalarının imalatı ve ana metal sanayii olmuştur. Çalışan sayısının en fazla olduğu sektör 267.685 çalışan ile giyim eşyalarının imalatı sektörü olmuştur. Girişim sayısının en fazla olduğu sektör 12.411 girişim ile yine giyim eşyalarının imalatı sektörü olmuştur (Tablo 40.7).

Tablo 40.7 İstanbul İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar (İlk On Sektör) (%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Giyim eşyalarının imalatı	267.685	12.411	10,1
Ana metal sanayii	56.153	1.627	10,1
Gıda ürünlerinin imalatı	99.733	3.780	9,5
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	62.518	948	9,3
Elektrikli teçhizat imalatı	87.585	2.616	8,5
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	42.213	2.165	7,0
Tekstil ürünlerinin imalatı	124.374	4.795	6,1
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	78.180	3.850	5,8
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	101.363	8.278	5,4
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	67.052	1.797	5,2

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

40.5.2. İstanbul İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 40.4'te gösterilmiştir. Grafik 40.4'e göre 2016 yılında İstanbul ilinde ithalat 116.097.055.366 dolar, ihracat ise 76.071.913.832 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 192.168.969.198 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 40.4. İstanbul İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti (1000$)

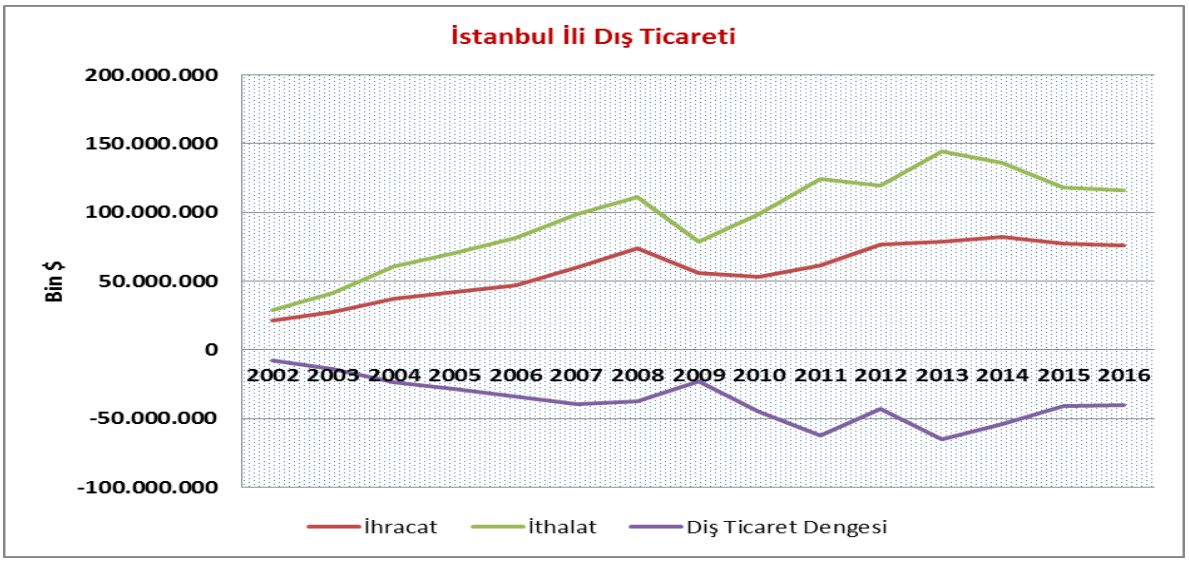

Kaynak: TÜİK

Türkiye ihracatının %53,43'ü, ithalatının ise %58,41'i İstanbul'dan gerçekleştirilmiştir.

İstanbul ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %11,37 ile İngiltere olmak üzere; Almanya, BAE, Fransa, İran, İtalya, İspanya ABD, İsviçre ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik40.5).

Grafik 40.5 İstanbul İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

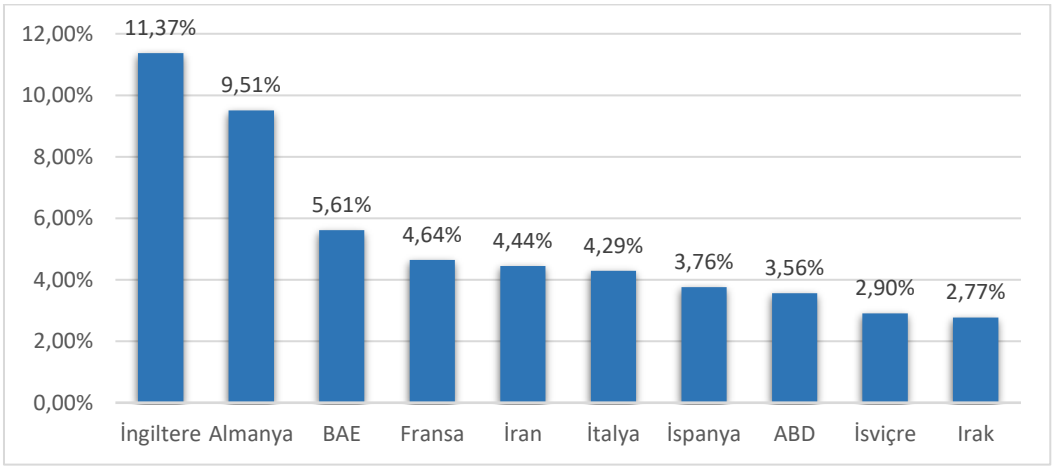

Kaynak: TÜİK

İstanbul ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %14,72 ile Çin olmak üzere, Almanya, ABD, Rusya Federasyonu, İtalya, Fransa, Güney Kore, Hindistan, İngiltere, İspanya ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 40.6).

Grafik 40.6 İstanbul İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

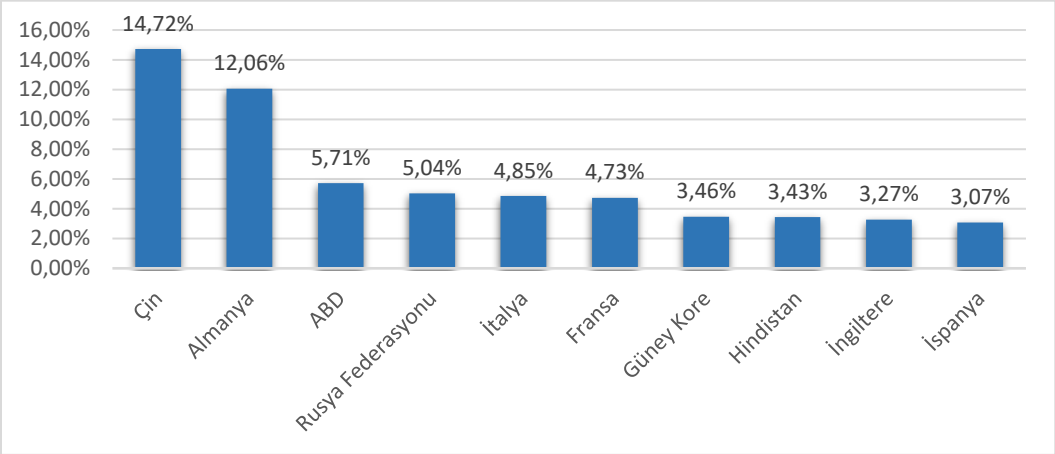

Kaynak: TÜİK

İstanbul ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %97,38'ini, il ithalatının da %93,25'ini oluşturmaktadır (Tablo 40.8)

Tablo 40.8 Kısımlara göre İstanbul ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri (1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	88.516	81.186	66.781	327.100	301.460	250.181
Diğer Hizmet Faaliyetleri	4			14	22	19
Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtımı	88.510	72.698	12.856	411.672	293.582	170.741
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor	3.840	2.842	3.314	37.485	18.749	28.553
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	985.559	851.294	786.061	359.620	1.373.286	1.365.333
Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler	152	384	207	906	1.030	878
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	321.791	173.380	167.623	4.143.807	2.581.158	2.511.838
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	1.000.919	1.043.841	614.045	2.502.523	2.210.807	2.060.839
İmalat Sanayi	79.558.668	74.784.360	74.421.028	124.108.803	109.033.618	108.263.780
Gizli veri				4.129.956	2.226.585	1.444.893
Toplam	**82.047.960**	**77.009.984**	**76.071.914**	**136.021.887**	**118.040.297**	**116.097.055**

Kaynak: TÜİK

İstanbul ilinin ihracatının %97,38'ini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 40.9).

Tablo 40.9 2016 yılı İstanbul İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**74.421.028**
Ana metal sanayii	14.098.934
Giyim eşyalarının imalatı	11.733.935
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	10.845.046
Elektrikli teçhizat imalatı	6.155.930
Diğer imalatlar	4.223.622
Tekstil ürünlerinin imalatı	3.954.689
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	3.288.325
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	3.193.496
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	2.914.603
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	2.839.918

Kaynak: TÜİK

İstanbul ilinin ithalatının %93,25'ini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 40.10).

Tablo 40.10 2016 Yılı İstanbul İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**108.263.780**
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	14.828.736
Ana metal sanayii	14.198.135
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	13.693.623
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	12.679.742
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	11.426.391
Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	6.349.352
Elektrikli teçhizat imalatı	5.283.949
Diğer ulaşım araçlarının imalatı	4.610.117
Temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ilişkin malzemelerin imalatı	4.060.788
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	3.160.572

Kaynak: TÜİK

İstanbul ilinde 2016 yılında sanayi sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %15,77 ile kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar ilk sıradadır (Tablo 40.11).

Tablo 40.11 2016 yılı İstanbul İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar	11.996.913.614	15,77
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	10.416.912.619	13,69
Örme giyim eşyası ve aksesuarı	7.081.592.779	9,31
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	6.342.703.338	8,34
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	4.819.969.397	6,34
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	4.460.344.727	5,86
Demir ve çelik	3.882.049.454	5,10
Plastikler ve mamulleri	2.567.681.115	3,38
Demir veya çelikten eşya	2.302.443.625	3,03
Alüminyum ve alüminyumdan eşya	1.467.908.426	1,93

Kaynak: TÜİK

İstanbul ilinde 2016 yılında sanayi sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %14,73 ile kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları ilk sıradadır (Tablo 40.12).

Tablo 40.12 2016 yılı İstanbul İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	17.097.846.880	14,73
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	13.690.322.405	11,79
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	12.534.153.420	10,80
Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar	9.070.843.787	7,81
Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar	7.094.787.284	6,11
Demir ve çelik	6.886.175.949	5,93
Plastikler ve mamulleri	6.497.285.349	5,60
Eczacılık ürünleri	3.615.044.957	3,11
Hava taşıtları, uzay taşıtları ve bunların aksam ve parçalar	3.585.422.921	3,09
Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi, cerrahi alet ve cihazlar, bunların aksam, parça ve aksesuarı	2.908.198.793	2,50

Kaynak: TÜİK

40.6.İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

40.6.1. Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

- Yazılım sektörüne yönelik yatırımlar,
- İleri elektronik uygulamalarına yönelik yatırımlar
- Nano teknoloji uygulamalarına yönelik yatırımlar,
- Biyoteknoloji uygulamalarına yönelik yatırımlar,
- Mekatronik uygulamalarına yönelik yatırımlar,

40.6.2. Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

- Ağır sanayi, metal, kimya, plastik tesisleri,
- Turizme yönelik konaklama ve sosyal tesisler,
- Liman,
- Konserve ve salça üretimi,
- Dondurulmuş gıda tesisleri,
- Soğuk hava deposu,

- Alternatif turizm tesisleri.

40.7. SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Sorunlar:

1-)Yatırımların finansmanı için orta ve uzun vadeli yerli kaynak bulunmaması, firmaların kur riski altında dış kredi teminine gitmesi ve kur riskinden dolayı zor durumda kalmaları,

2-) Finansal sistemin derinliğinin az olması, risk sermayesi ve girişim sermayesi araçlarının yeterli olmaması ve reel sektöre verilen krediler üzerindeki vergi yükünün büyüklüğü,

3-) Sanayi ürünlerinin dünya piyasasındaki rekabet gücünün zayıf olması,

4-)Verimlilik,

5-)Sanayide yetişmiş ara eleman ihtiyacı,

6-)Yüksek katma değerli ürünlerin üretilmesindeki teknolojik ve finansal problemler,

7-)Girdi maliyetlerinin yüksek olması,

8-)Lojistik sektörünün yeterli alt yapıya sahip olmaması,

9-) Firmaların kümelenmelerinin yeterli düzeyde olmaması,

10-)Sanayicimizin orta ve uzun vadeli yatırım kredisi ihtiyacı

şeklindedir.

Öneriler:

1) Firmaları kur riskinden korumak için, finansal piyasalar Spot, Forwards, Futures, Options, Swap ve Döviz Kredisi hakkında bilgilendirilmelidir.

2) Türkiye'de üretim üzerindeki vergi yükünün ağırlığı işletmelerin rekabet gücünü zayıflatmaktadır. Başta elektrik olmak üzere üretim girdileri üzerindeki vergi yükünün azaltılmasının istihdam ve büyümeye olumlu katkı sağlayacaktır. Bir süre sonra bu kesimden sağlanan toplam vergi gelirlerinde artışlara yol açacağı hesaba katılmalı. Artan rekabet şartlarında ayakta kalmak için mücadele veren esnaf, ulaşılabilir ve ucuz finansman imkânları olmadığından gerek ürün ve hizmetlerini yenilemek gerekse büyümek için yeni yatırımlar yapamayacaktır.

3) Yatırım Teşvik Sistemi ve Kamu Destekleri Yatırım teşvik sistemi son yıllarda doğru bir yönde ve anlayışta geliştirilmektedir. Ancak sistemin statik değil dinamik olmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Teşvik sistemi, değişen küresel ve ulusal koşullara göre sürekli yenilenmelidir. KOBİ'lerin desteklenmesi politikası doğrultusunda piyasa şartlarına göre de yüksek kalan yatırım tutarı limitleri aşağı çekilmelidir. Mevcut teşvik araçları

çeşitlendirilmeli, yeni ve etkin araçlar uygulanmadır. Sadece bölgesel teşvikler sanayi ye arzu edilen ivmeyi kazandırmaya yetmeyecektir.

4) Verimliliğin arttırılması için, Üretim proseslerinin değerlendirilerek optimizasyonu sağlayacak rasyonel çözümlerin üretilmesi gerekmektedir.

5) "Nitelikli eğitim gerçekleştirilen meslek liselerinin yaygınlaştırılması, mesleki eğitimin; katsayı sorunları, düşük eğitim kalitesi, " meslek liselerine ilişkin negatif algının giderilmesi gerekir.

6) Tasarım gücü olmayan bir ülkenin özellikle ileri teknoloji gerektiren ürün ve hizmetleri geliştirmesi ve küresel rekabet ortamlarında yüksek katma değer yaratacak fiyatlarla satması olanaklı değildir. İleri teknoloji ürünlerinin iç piyasada üretilmesinden beklenen maliyetlerin düşürülmesiyle değil, nihai ürün ve hizmetlerin yüksek fiyatlandırılması ile sağlanır. Yeterince yüksek fiyatlandırılamayan ürün ve hizmetlerin düşük maliyetlerle üretilmeleri, yatırımın sürdürülmesi için gerekli sermayeyi yaratmaya yetmez. Başka bir deyişle, günümüzde yüksek katma değer yaratmak için maliyetleri düşürmek hiçbir üreticinin tekelinde olan kalıcı "bir rekabet unsuru değildir. Önemli olan tüketicilerin zihinlerinde yüksek fiyatlandırma ve yeni ürün geliştirme kredisi açılmış markalara sahip olmaktır.

7) Girdi maliyetlerinin azaltılması için mal ve hizmet girdileri, finansal girdiler ve işgücü maliyetlerinde kamu payının azaltılması ve vergi sisteminde üreticiler için yapısal düzenlemeler getirilerek müteşebbisin yatırım yapmasına imkân sağlayacak ortamın sağlanması gerekmektedir.

8) İstanbul'un lojistik sorunları ile ilgili çözüm önerilerini şu şekilde ifade edebiliriz:

- Kentin Yükleme-Boşaltma Zonlarına ayrılması, zonların sınıflandırılması ve trafiğinin Düzenlenmesi
- Liman kapasitelerinin artırılması

- Kent içi yük taşımacılığında kullanılan araçların sertifikasyonu ve trafiğinin düzenlenmesi
- Limanlar ile lojistik bölgeler arasında başta demiryolu olmak üzere ulaşım ilişkisi kurulması
- Kent içindeki bazı sanayi işletmelerinin zaman içinde kent dışına çıkartılması
- Yük taşımacılığına uygun yeni demiryolu hatları oluşturulması

- Avrupa ve Anadolu yakaları için lojistik bölgelerin (köyler) oluşturulması
- Marmaray ve diğer yük taşımacılığına uygun demiryolu hatları üzerinde Ro-La sisteminin kurulması Güney Marmara ile Kuzey Marmara arasında yeni yüksek kapasiteli Ro-Ro hatları düzenlenmesi, zon ve yola göre fiyatlandırma yapılması

- Gece dağıtımlarının planlanması, Rezervasyonlu Kent içi Yük Aktarma ve Ortak Dağıtım Merkezlerinin Oluşturulması,

- Otopark ve Yolcu Terminallerinin Zamansal Planlaması ile yük taşımacılığında kullanımı, Yükleme-Boşaltma zonlarında online rezervasyon sistemi ve bilet satış sistemi, akaryakıt dağıtımının kent içinde oluşturulacak terminallere boru hatları ile taşınarak dağıtımın bu terminallerden yapılması(Kaynak Müsiad İstanbul Lojistik Sektör Analizi)

9) Kümelenme teşebbüslerinin desteklenmeye devam ettirilmesi ve kümelenme ile ilgili Organize Sanayi Bölgelerinde bilgilendirme toplantılarının yapılması, TV ve radyoda programlar yapılarak bu hususta uzman kişilerin bilgi verilmelidir.

10) Firmaların sermaye piyasalarının sunduğu alternatif finansman imkanlarından daha fazla yararlanılmasına yönelik çalışmalar yapılmalı, KOBİ'lerin finansmana erişim imkanları artırılmalı, KOSGEB'in sıfır faizli kredi destekleri yeniden başlatılmalıdır. Kredi Garanti Fonu daha etkin bir şekilde işletilmelidir**.**

"2015 Yılı İl Sanayi Durum Raporunda ""İl Sanayinin Güncel Sorunları Ve Çözüm Önerileri"" Başlığı Altında Yer Alan Hususlarda Kaydedilen Gelişmeler

- İşletmelerin Rekabet Edebilirliği ve KOBİ'ler Programı (COSME)'nın uygulamaya konması ve bu kapsamdaki çalışmaların yürütülmesi devam etmektedir. Rekabet Öncesi İş birliği Projeleri'nin desteklenmesi süreci devam etmektedir. Haksız rekabeti önlemek üzere AB teknik mevzuatına uyum çalışmaları hızlandırılacak, mevzuata uygun olmayan malların piyasaya arzının ve dolaşımının engellenmesi amacıyla uygunluk değerlendirme ile piyasa gözetim ve denetim sistemleri güçlendirilmesi eylemleri devam etmektedir. Sanayi sektörlerinin rekabet gücünü artırmaya katkı sağlayacak sektörel stratejilerin hazırlanmasına ve uygulanmasına yönelik çalışmalar da sürdürülecektir.
- İl Müdürlükleri İleri Seviye Verimlilik Artırma Teknikleri Eğitimi kapsamında, İstanbul Sabancı Üniversitesinde, BST İl Müdürlükleri çalışanlarına yönelik "Temiz Üretim Olanak Değerlendirme" konulu bir eğitim verilmiştir. (27-29 Temmuz)
- Verimlilik ve temiz üretim/eko-verimlilik alanında farkındalığın ve yetkinliğin artırılmasına yönelik kapasiteyi geliştirme amacıyla destek sağlanan Bilim Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü sayısı 24'tür.
- Verimlilik ve temiz üretim/eko-verimlilik bilincinin artırılmasına yönelik olarak ulusal düzeyde Verimlilik Haftası kapsamında düzenlenen etkinlik sayısı 199'dur.

- Ülke genelinde verimlilik ve temiz üretim/eko-verimlilik bilincinin artırılmasına yönelik düzenlenen etkinlik sayısı 12'dir.

- Meslek Liselerinin Organize sanayi bölgeleri içinde olması ve bu modelden elde edilen başarının organize sanayi bölgeleri dışındaki yerlere de yaygınlaştırılması için adımlar atılmıştır. Meslek odalarının ve özel sektör işletmelerinin özel meslekî ve teknik eğitim liseleri açmaları için teşvik edilmelerini sağlayacak düzenleme yapılmıştır. Özel okullarda öğrenim gören meslek lisesi öğrencileri, bir taraftan da fabrika ve atölyelerde sektörün teknik bilgilerini öğrenebilecek. Öğrenciler, mezuniyetlerinin ardından fabrikalarda istihdam edilebilecek. Meslek liselerine devam eden öğrenciler, mezuniyetlerinin ardından sektörde istihdam edilebilecek veya üniversite sınavına girdiğinde sektör tarafından burslu okutulabilecek. Öğrencilerin

stajlarındaki maaşlarının 3´te 2´si devlet, 3´te 1´i de özel sektör tarafından ödenecektir.

- Ülkemizde planlı kalkınma döneminin başladığı 1960'lı yıllardan itibaren yürütülen organize sanayi bölgesi (OSB) ve sanayi sitesi (SS) uygulamaları Bakanlığımız tarafından yürütülmektedir. Ülkemizde 297 OSB tüzel kişilik kazanmıştır. OSB'lerde üretime geçen 49.549 parselde yaklaşık1.648.806 kişi istihdam etmekte olup tüm parsellerin üretime geçmesiyle istihdamın 2.393.766 kişiye ulaşacağı öngörülmektedir.

41. İZMİR İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

41.1. İZMİR İLİ SANAYİ YAPISI

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

41.1.1 İzmir İli Sanayisi Genel Değerlendirme

İzmir ili Ege Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara, %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz, %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer almaktadır (Grafik 41.1).

Ege Bölgesi'nde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, İzmir ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %35,4'lük oran ile bölgede birinci sırada yer almaktadır.

Grafik 41.1 Türkiye'de Sanayi İşletmelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (%)

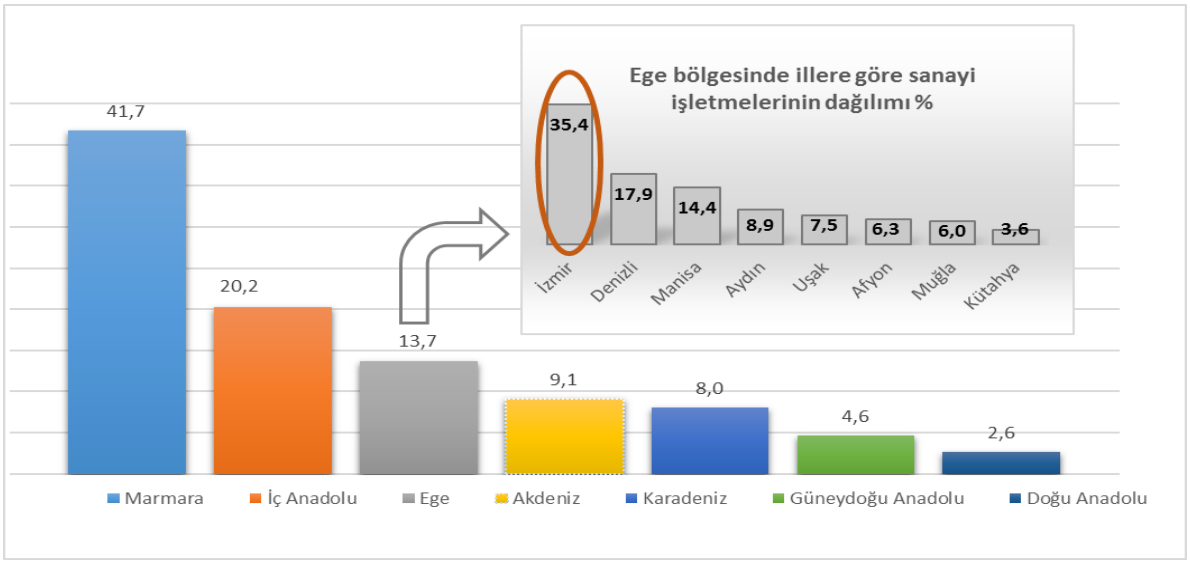

a. Ölçek Dağılımı

İzmir ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, %42,5'i Mikro, %41,3'ü Küçük, %13,7'si Orta ve %2,5'i Büyük Ölçekli işletmelerdir (Grafik 41. 2).

Grafik 41.2 İzmir İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

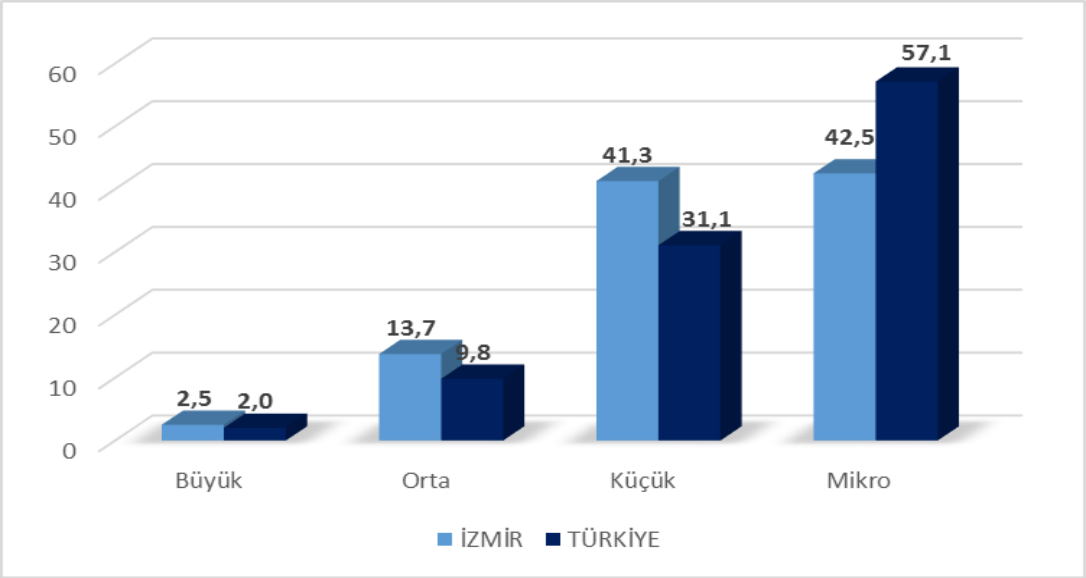

b. Sektörel Dağılım

İzmir ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %25,7 ile gıda ürünleri, ikinci sırada %13,9 ile makine ve ekipmanlar ve üçüncü sırada ise %9,7 ile kimyasal ürünler sektörü yer almaktadır (Grafik41.3).

Grafik 41.3 İzmir İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

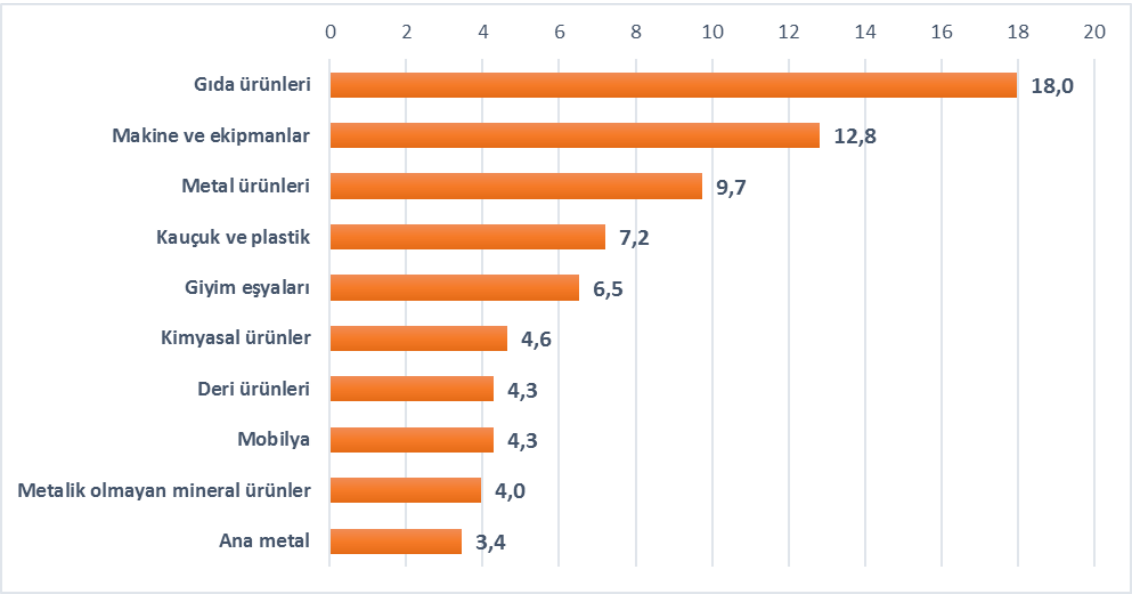

c. Çalışan Sayısı

İzmir ilinde sanayi sektöründe istihdamda %16,29ile gıda ürünleri sektörü, %11,75 ile giyim eşyaları sektörü, %9,47 ile makine ve ekipmanlar sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca,

2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın %6,56'sı İzmir ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 41.1).

Tablo 41.1 İzmir İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Gıda ürünleri	35203	16,29	12,75
Giyim eşyaları	25395	11,75	8,79
Makine ve ekipmanlar	20473	9,47	6,71
Metal ürünleri	18071	8,36	8,55
Kauçuk ve plastik	12559	5,81	6,16
Kimyasal ürünler	12412	5,74	3,45
Otomotiv,treyler	10776	4,99	4,55
Ana metal	9991	4,62	4,29
Metalik olmayan mineral ürünler	9523	4,41	5,98
Mobilya	7935	3,67	3,80
Genel Toplam	***216134***	-	***6,56***

İzmir ilinde çalışan sayısına göre ilk 5 büyük işletme aşağıda sıralanmıştır:

- Hugo Boss Tekstil Sanayi
- Petkim Petrokimya Holding
- Abalıoğlu Yem Soya Ve Tekstil Sanayi Anonim Şirketi. Entegre Tesisi Şubesi
- Habaş Sınai Ve Tıbbi Gazlar İstihsal Endüstrisi A.Ş.Aliağa Şubesi
- Cms Jant Sanayi

41.2. İZMİR İLİ SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 41.2 İzmir İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Sayısı	Yer Alan OSB Proje Sicil Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Sanayi Sitesi Sayısı	Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
İstanbul	1	13	-	

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

41.2.1. İzmir İlindeki Organize Sanayi Bölgeleri

İzmir ilinde organize sanayi bölgesi (OSB) uygulamalarına ilk olarak 1976 yılında Atatürk OSB kurulmasıyla başlanmış olup, tüzel kişilik kazanmış 13 OSB bulunmaktadır.

Bu 13 OSB'nin; **12'si** (Aliağa, Atatürk, Bergama, Buca-Ege Giyim, İTOB, Kemalpaşa, Bağyurdu (Kemalpaşa), Kınık, Menemen Plastik, Pancar, Tire, Torbalı) hizmete sunulmuş olup 1'i (Ödemiş) inşaat aşamasındadır (imar planı, alt yapı tesisleri yapımı devam etmektedir.

Türkiye'de tüzel kişilik kazanmış OSB sayısı toplam 264 olup, kapladığı alan büyüklüğü 70.050 hektar olup, İzmir 13 OSB'sinin sahip olduğu toplam 4.318 hektar büyüklük ile ülke toplamında 2. sırada, Ankara 5.835 hektar ile 1. sırada, Kocaeli 3.835 hektar ile 3. sırada, Eskişehir 3.725 hektar ile 4. sırada, Kayseri 3.400 hektar ile 5. sırada yer almaktadır.

Adet itibariyle de ülke oranı içindeki değeri, Bursa ve Kocaeli ile birlikte 1. sırada yer almaktadır. Hizmete sunulan 12 OSB'de toplam 2.026 parsel oluşturulmuş, 1.545'i tahsis edilmiş, 481 parsel ise boştur. Tahsis edilen parsellerde 1.406 fabrika üretime geçmiş, 191 fabrikanın da inşaatı devam etmekte olup, 80.984 kişiye istihdam sağlanmıştır. Bu istihdam değeri ile İzmir, İstanbul ve Kocaeli'nden sonra üçüncü sırada yer almakta, ülkemiz OSB'lerinde sağlanan istihdamın yüzde 10'nu karşılamaktadır.

41.2.2. İzmir İlindeki Küçük Sanayi Siteleri

İzmir'de 45 adet Küçük Sanayi Sitesi (KSS) mevcut olup, toplam 13.432 işyerinden 10.973 işyerinde faaliyet gösterilirken 2.459 işyeri boştur ve 32.919 kişiye istihdam sağlanmıştır.

41.3. İZMİR İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Tablo 41.3 Sektör/Birimlere Göre İzmir İlinde Yürütülen Teknolojik Dönüşüm Faaliyetleri

Faaliyet	Sektör/Birim	2016	2016 Yıl Sonu	Genel Toplam
Ar-Ge Merkezi	Bilişim, Bilgi ve İletişim Teknolojileri		1	1
	Çimento ve Çimento Ürünleri	1		1
	Demir ve Demir Dışı Metaller	3	1	4
	Elektrik-Elektronik	1	1	2
	Enerji	1		1
	Kimya		1	1
	Kimya		3	3
	Makine ve Teçhizat İmalatı	4	3	7
	Otomotiv		1	1
	Otomotiv		1	1
	Otomotiv Yan Sanayi		2	2
	Otomotiv Yan Sanayi	1	3	4

Faaliyet	Sektör/Birim	2016	2016 Yıl Sonu	Genel Toplam
	Petrol ve Petrol Ürünleri		1	1
	Tekstil		2	2
Toplam Ar-Ge Merkezi		**11**	**20**	**31**
Tasarım Merkezi	İmalat Sanayi	1		1
	Makine ve Teçhizat İmalatı	1		1
Toplam Tasarım Merkezi		**2**		**2**
TGB	Dokuz Eylül Üniversitesi		1	1
	Ege Üniversitesi		1	1
	İzmir Ekonomi Üniversitesi		1	1
	İzmir İleri teknoloji Enstitüsü		1	1
Toplam TGB			**4**	**4**
Faaliyetler Toplamı		13	24	37

Kaynak: Bilim ve Teknoloji Genel Müdürlüğü

Türk Patent ve Marka Kurumundan alınan verilere göre, İzmir ilinde 2016 yılında 273 faydalı model, 6.546 marka, 281 patent ve 494 dosyada 1.931 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 41.4 İzmir İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı (%)	Toplam Türkiye Payı (%)
Faydalı Model Başvurusu	3.023	273	3.296	7,90	7,75
Marka Başvurusu	65.329	6.546	71.875	6,92	6,23
Patent Başvurusu*[41]	2.380	281	2.661	4,36	5,84
Tasarım Başvurusu	23.318	1.931	25.249	4,91	4,73
Tasarım Dosya Sayısı	6.193	494	6.687	5,90	6,13
Genel Toplam	100.243	9.525	109.768	6,26	5,82

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

[41] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

41.4. İZMİR İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 41.5 İzmir İli KOSGEB Destekleri

<table>
<tr><th>Sıra</th><th colspan="2">Veri</th><th colspan="2">2016 Yılı</th><th colspan="2">İl Toplamı
(2012-2016 Yılları Arası)</th></tr>
<tr><td rowspan="3">1</td><td colspan="2" rowspan="2">Toplam Destek Tutarı (TL)*</td><td colspan="2">22.501.055</td><td colspan="2">92.723.357</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td></tr>
<tr><td>5.126.836</td><td>1.048.513</td><td>17.939.036</td><td>4.109.609</td></tr>
<tr><td rowspan="7">2</td><td rowspan="7">Diğer Bilgiler</td><td>TEKMER / İŞ BİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>İŞGEM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>LABORATUVAR HİZMETLERİ</td><td colspan="4">İlde bulunan laboratuvardan yararlanan işletme sayısı 236 ve yapılan test-analiz sayısı 856'dir.</td></tr>
<tr><td>UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında düzenlenen 333 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 7.908 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.</td></tr>
<tr><td>YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ</td><td colspan="4">KOBİ’lerimiz için İzmir Kuzey Müdürlüğü bünyesinde “KOSGEB Desteklerine Yönelik Seminer” başlığı altında tüm destek süreçlerinin uzman personelimiz tarafından anlatıldığı sunumlar yapılmıştır. Bu kapsamda, 2016 yılında 130 adet sunum yapılmıştır.

Bunların dışında çeşitli kurum ve kuruluşlarda KOSGEB Desteklerine ilişkin bilgilendirme sunumları da 2016 yılı boyunca yapılmıştır.</td></tr>
<tr><td>DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER</td><td colspan="4">Örgün eğitim kapsamında Yaşar Üniversitesi öğrencilerine yönelik Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi olarak değerlendirilen programlar açılmıştır.

Proje kültürünün yaygınlaştırılmasına yönelik olarak başarılı olan işletmelerimiz ile KOBİ’lerimizi bir araya getirerek deneyim paylaşımı yapılmıştır.</td></tr>
</table>

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 41.6 İzmir İli TÜBİTAK Destekleri

	Veri	2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	33.102.232	410.076.989
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	22.221.332	305.556.062
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	1.087.912	67.692.346
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	1.013.568	4.310.864
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	100.668	401.970

*2017 Sabit Fiyatlarıyla

41.5. İZMİR İLİ TİCARET YAPISI

41.5.1. İzmir İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sistemi'nden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektör %16,8 ile gıda ürünlerinin imalatı sektörü olmuştur. Girişim sayısının en fazla olduğu sektör 1.760 girişim ile fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç) olurken çalışan sayısının e fazla olduğu sektör 37.541 çalışan ile giyim eşyalarının imalatı sektörü olmuştur (Tablo 41.7).

Tablo 41.7 İzmir İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar (İlk On Sektör) (%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Gıda ürünlerinin imalatı	36.564	1.448	16,8
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	9.894	410	11,2
Giyim eşyalarının imalatı	37.541	1.328	7,9
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	20.361	1.153	6,7
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	17.521	496	6,3
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	22.316	1.760	6,3
Tütün ürünleri imalatı	2.547	20	6,3
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	13.844	715	5,9
Ana metal sanayii	7.553	324	5,8
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	8.590	268	5,7

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

41.5.2. İzmir İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 41.4'te gösterilmiştir. Grafik 41.4'e göre 2016 yılında İzmir ilinde ithalat 8.811.052.220 dolar, ihracat ise 8.330.121.972 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 17.141.174.192 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 41.4 İzmir İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti (1000$)

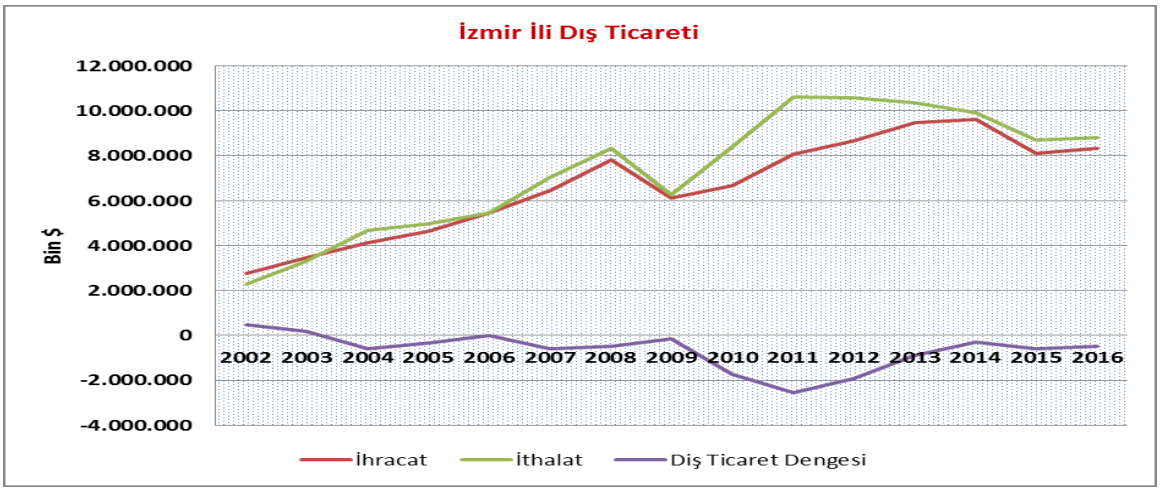

Kaynak: TÜİK

İzmir ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %12,69 ile Almanya olmak üzere, ABD, İngiltere, İtalya, İspanya, ,Hollanda, Fransa, Belçika, İsrail, İran ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 41.5).

Grafik 41.5 İzmir İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

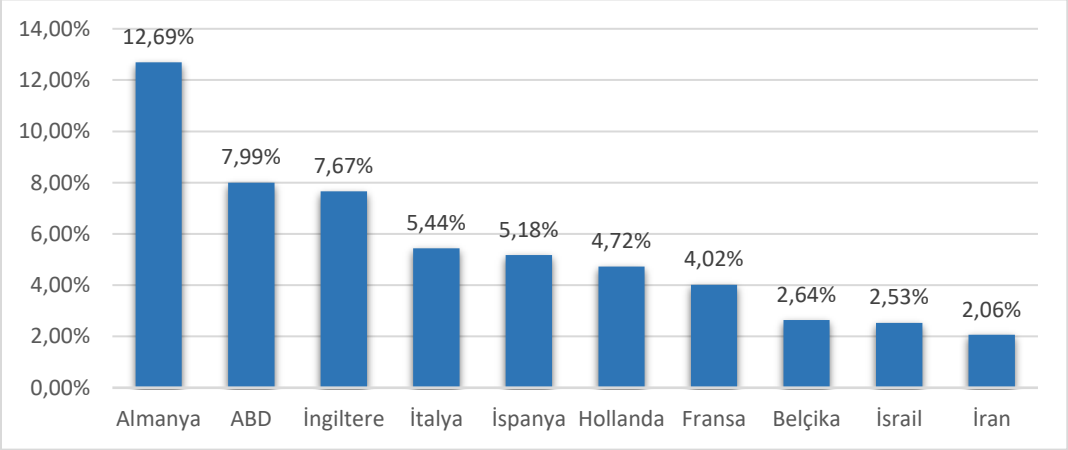

Kaynak: TÜİK

İzmir ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %12,58 ile Almanya olmak üzere, Çin, Rusya Federasyonu, İtalya, ABD, Polonya, İspanya, Hollanda ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 41.6).

Grafik 41.6 İzmir İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

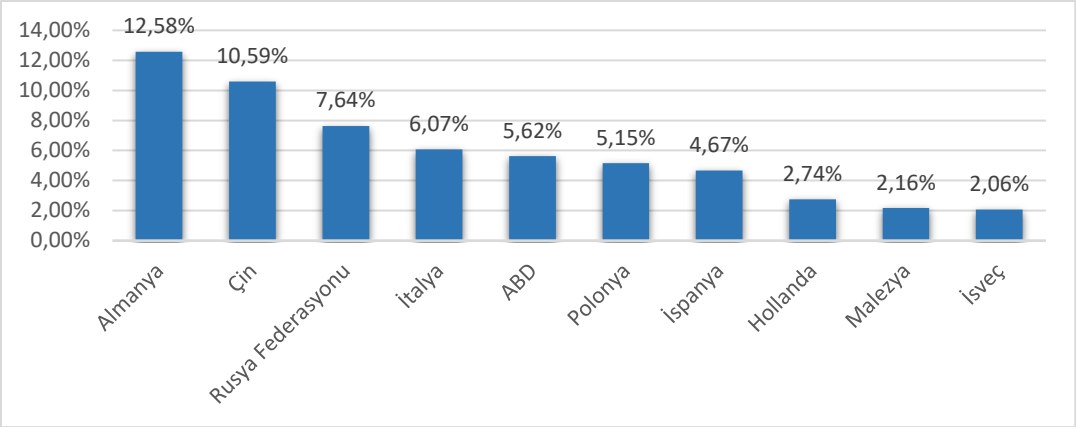

Kaynak: TÜİK

İzmir ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının % 87,65'ini, il ithalatının da %85,81'ini oluşturmaktadır (Tablo 41.8).

Tablo 41.8 Kısımlara göre İzmir İli Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri (1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	2.795	2.169	1.432	7.151	6.307	4.355
Diğer Hizmet Faaliyetleri				1		
Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtımı	4	1				
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor	25	34	3.271	15.173	15.845	12.713
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	203.033	148.994	138.005	21.929	175.916	148.735
Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler	1	81	2	28	16	13
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	60.837	35.275	37.934	612.446	423.929	404.444
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	1.007.346	801.190	847.846	776.733	644.157	679.862
İmalat Sanayi	8.341.948	7.120.769	7.301.633	8.345.813	7.429.439	7.560.930
Gizli veri				151.852		
Toplam	**9.615.988**	**8.108.513**	**8.330.122**	**9.931.126**	**8.695.609**	**8.811.052**

Kaynak: TÜİK

İzmir ilinin ihracatının % 87,65'ini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 41.9).

Tablo 41.9 2016 yılı İzmir İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**7.301.633**
Giyim eşyalarının imalatı	1.145.545
Gıda ürünlerinin imalatı	1.144.062
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	633.505
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	619.795
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	490.478
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	424.072
Tütün ürünleri imalatı	385.331
Elektrikli teçhizat imalatı	376.672
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	343.298
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	342.923

Kaynak: TÜİK

İzmir ilinin ithalatının %85,81'in oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 41.10).

Tablo 41.10 2016 Yılı İzmir İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**7.560.930**
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	1.525.893
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	927.401
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	857.127
Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	690.530
Gıda ürünlerinin imalatı	665.945
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	530.764
Ana metal sanayii	496.012
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	263.171
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	199.400
Elektrikli teçhizat imalatı	197.188

Kaynak: TÜİK

İzmir ilinde 2016 yılında sanayi sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %9,09 ile örme giyim eşyası ve aksesuarı ilk sıradadır (Tablo 41.11).

Tablo 41.11 2016 yılı İzmir İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Örme giyim eşyası ve aksesuarı	757.199.038	9,09
Tütün ve tütün yerine geçen işlenmiş maddeler	739.696.511	8,88
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	655.108.584	7,86
Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler	565.481.218	6,79
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	498.770.564	5,99
Plastikler ve mamulleri	475.905.072	5,71
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	363.506.166	4,36
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	344.185.728	4,13
Kağıt ve karton, kağıt hamurundan, kağıttan veya kartondan eşya	339.629.706	4,08
Demir ve çelik	287.564.831	3,45

Kaynak: TÜİK

İzmir ilinde 2016 yılında sanayi sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %10,10 ile motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı ilk sıradadır (Tablo 41.12).

Tablo 41.12 2016 yılı İzmir İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	889.558.583	10,10
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	870.724.308	9,88
Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar	841.192.521	9,55
Plastikler ve mamulleri	772.364.893	8,77
Demir ve çelik	517.902.386	5,88
Kağıt ve karton, kağıt hamurundan, kağıttan veya kartondan eşya	424.140.802	4,81
Tütün ve tütün yerine geçen işlenmiş maddeler	409.669.818	4,65
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları,aksam-parça-aksesuarı	376.250.354	4,27
Hayvansal ve bitkisel katı ve sıvı yağlar, yemeklik katı yağlar, hayvansal ve bitkisel mumlar	278.245.884	3,16
Gıda sanayiinin kalıntı ve döküntüleri, hayvanlar için hazırlanmış kaba yemler	274.316.000	3,11

Kaynak: TÜİK

41.6. İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

41.6.1. Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

İl oldukça zengin sosyoekonomik dinamiklere sahip olup bu dinamiklerden optimum yararlanılabilmesi amacıyla

- Otomotiv yan sanayi,
- Dökümcüler,
- Tarıma dayalı (süs bitkileri, sera, besicilik ve süt gibi),
- Mermer,
- Ağaç ürünleri,
- Metal işleri,
- Kimya,
- Tekstil-hazır giyim,
- Demir-çelik,
- Taş ve toprağa dayalı,
- Deniz ürünleri
- Sanayi makinaları ve yedek parça imalatı,
- Rüzgâr türbini üretim tesisi
- Yazılım sektörü,
- İleri elektronik,
- Nano teknoloji,
- Biyoteknoloji, vb. gibi konularda yatırım yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır

41.6.2. Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

İzmir Bölge Planı 2010-2013 planlama çalışmaları sürecinde yapılmış olan İzmir'de Yükselen ve Stratejik Sektörler Araştırması, İzmir Kümelenme Stratejisinin Geliştirilmesine Yönelik Araştırmalar ve Mevcut Durum Analizi çalışmaları ile GZFT çalışmaları, çalıştay ve toplantılar sonucunda İzmir'in rekabet edebilirliğini öne çıkaracak olan potansiyel ve stratejik sektörler ve bu sektörlere ilişkin ihtiyaçlar belirlenmiştir. Buna göre; başta KOBİ'ler olmak üzere "İzmir'deki işletmelerin ulusal ve uluslararası ölçekte rekabet edebilirliğini sağlamak" 2010-2013 İzmir Bölge Planı'nın temel gelişme eksenlerinden birisi olarak belirlenmiştir.

Bu temel amacı gerçekleştirmek için İşletmelerde Rekabet Edebilirlik gelişme ekseninde yedi stratejik öncelik belirlenmiştir.

1. Bölgesel Ar-Ge ve Yenilik Kapasitesinin Geliştirilmesi
2. İşletmelerde Kurumsallaşma, Üretim ve Pazarlama Kapasitesinin Artırılması
3. Kümelenmelerin Oluşturulması ve Düzenli Sanayileşmenin Sağlanması
4. Üretim ve Hizmet Altyapısının Güçlendirilmesi
5. KOBİ'lerde Temiz Üretim Uygulamalarının Artırılması
6. Sektörel Bazda Verimliliğin ve Ekonomik Çeşitliliğin Sağlanması

42. KAHRAMANMARAŞ İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

42.1 KAHRAMANMARAŞ İLİ SANAYİ YAPISI

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

42.1.1 Kahramanmaraş İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Kahramanmaraş ili Akdeniz Bölgesi'nde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara, %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz, %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer almaktadır (Grafik 42.1).

Akdeniz Bölgesi'nde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Kahramanmaraş ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %11'lik oran ile bölgede dördüncü sırada yer almaktadır.

Grafik 42.1 Türkiye'de Sanayi İşletmelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (%)

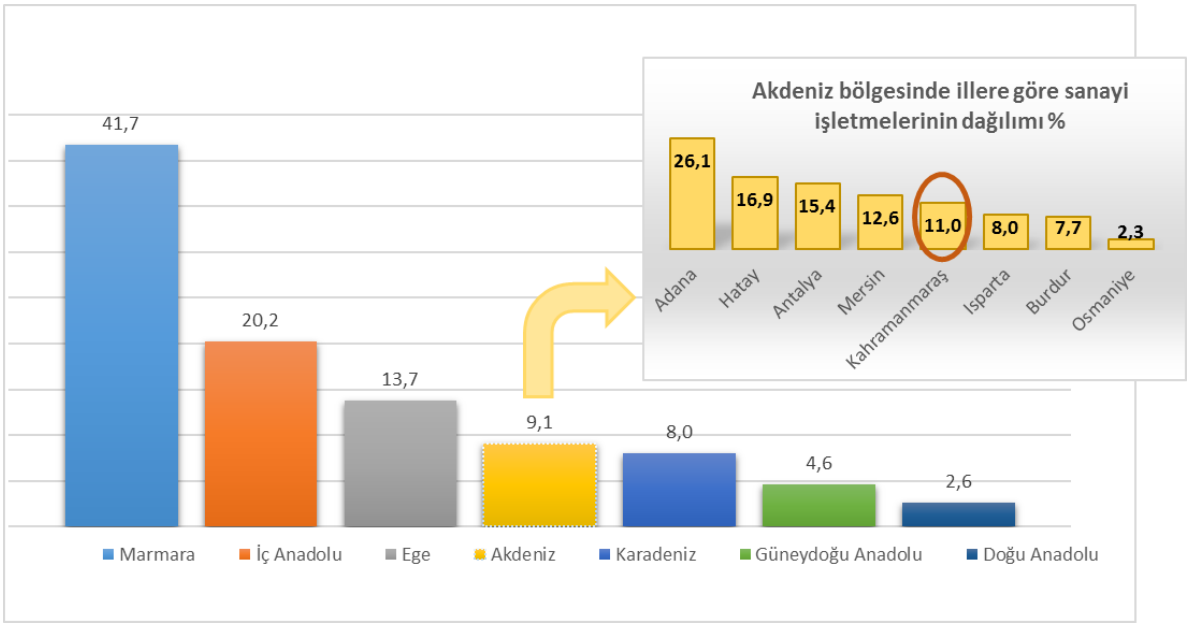

a. Ölçek Dağılımı

Kahramanmaraş ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, %55'i Mikro, %29,7'si Küçük, %10,3'ü Orta ve %5'i Büyük Ölçekli işletmelerdir (Grafik42. 2).

Grafik 42.2 Kahramanmaraş İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

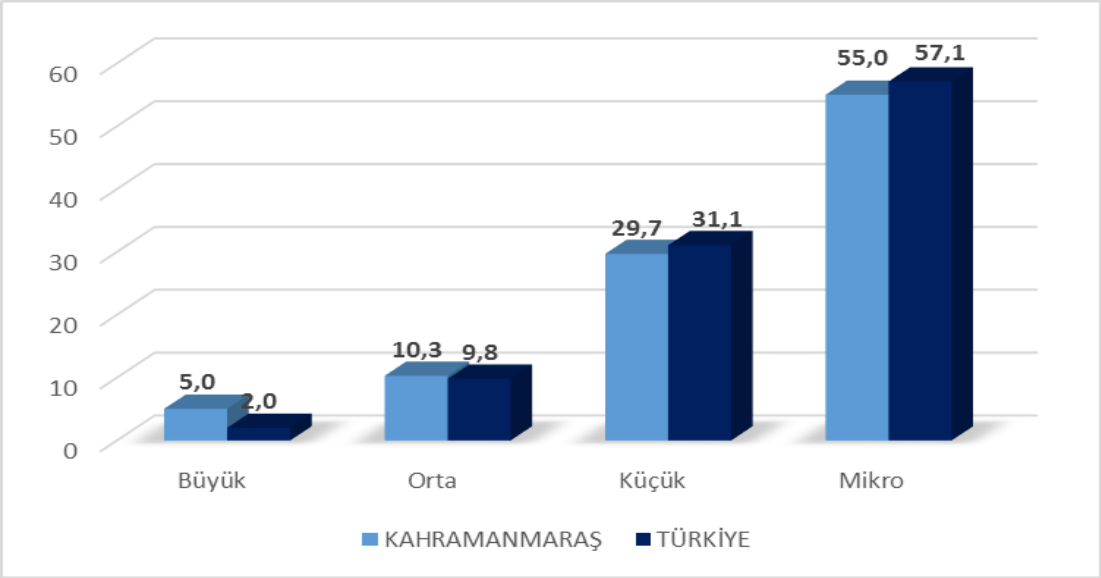

b. Sektörel Dağılım

Kahramanmaraş ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %21,8 ile gıda ürünleri, ikinci sırada %15,7 ile tekstil ürünleri ve üçüncü sırada ise %14,3 ile metal ürünleri sektörü yer almaktadır (Grafik 42.3).

Grafik 42.3 Kahramanmaraş İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

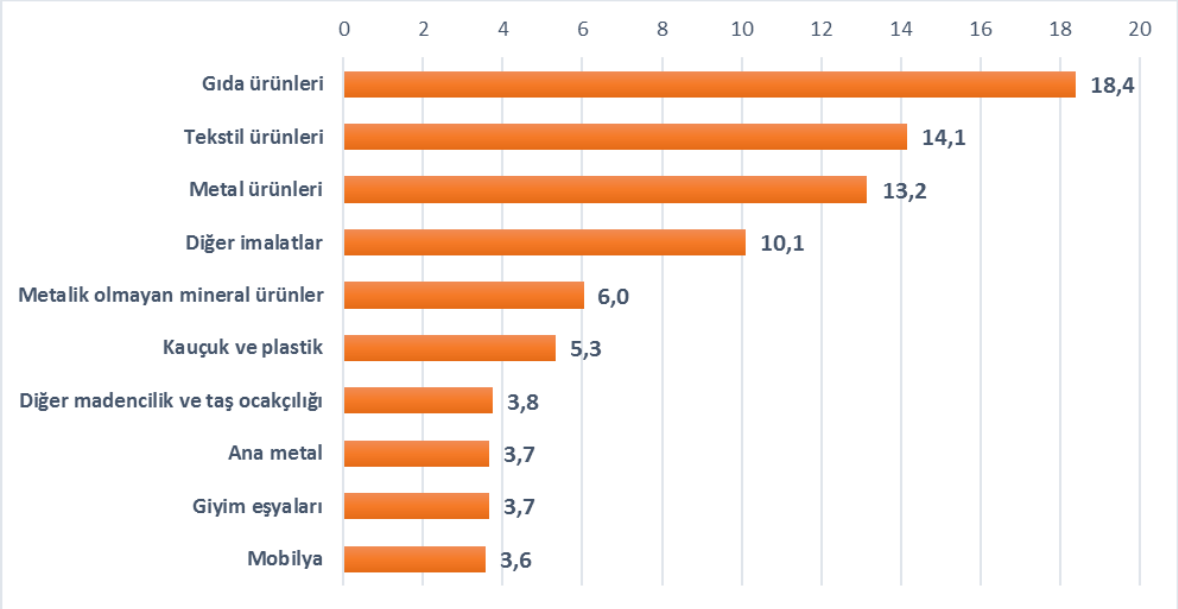

c. Çalışan Sayısı

Kahramanmaraş ilinde sanayi sektöründe istihdamda %62,04 ile tekstil ürünleri sektörü, %9,17 ile gıda ürünleri sektörü, %5,99 ile metal ürünleri sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın %1,64'ü Kahramanmaraş ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 42.1).

Tablo 42.1 Kahramanmaraş İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Tekstil ürünleri	33640	62,04	12,58
Gıda ürünleri	4974	9,17	12,75
Metal ürünleri	3248	5,99	8,55
Giyim eşyaları	2075	3,83	8,79
Metalik olmayan mineral ürünler	1848	3,41	5,98
Elektrik, gaz, buhar	1603	2,96	0,69
Kömür ve linyit	1153	2,13	1,03
Kimyasal ürünler	925	1,71	3,45
Kauçuk ve plastik	812	1,50	6,16
Makine ve ekipmanlar	711	1,31	6,71
Genel Toplam	***54220***	**-**	***1,64***

Kahramanmaraş ilinde çalışan sayısına göre ilk 5 büyük işletme aşağıda sıralanmıştır:

- Matesa Tekstil Sanayi Ve Ticaret
- Kipaş Mensucat İşletmeleri
- Şirikçioğlu Mensucat Sanayi Ve Ticaret
- Eüaş Afşin Elbistan Linyitleri İşletme Müdürlüğü
- Balsuyu Mensucat Sanayi Ve Ticaret.

42.2. KAHRAMANMARAŞ İLİ SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 42.2 Kahramanmaraş İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Kahramanmaraş	3	4	3

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

42.3. KAHRAMANMARAŞ İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Tablo 42.3 Sektör/Birimlere Göre Kahramanmaraş İlinde Yürütülen Teknolojik Dönüşüm Faaliyetleri

Faaliyet	Sektör/Birim	2016	2016 Yıl Sonu	Genel Toplam
Ar-Ge Merkezi	Tekstil		1	1
Toplam Ar-Ge Merkezi			**1**	**1**
TGB	Sütçü İmam Üniversitesi		1	1
Toplam TGB			**1**	**1**
			2	2

Kaynak: Bilim ve Teknoloji Genel Müdürlüğü

Türk Patent ve Marka Kurumundan alınan verilere göre, Kahramanmaraş ilinde 2016 yılında 12 faydalı model, 433 marka,27 patent ve 35 dosyada 137 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 42.4 Kahramanmaraş İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı (%)	Toplam Türkiye Payı (%)
Faydalı Model Başvurusu	130	12	142	0,35	0,33
Marka Başvurusu	4.402	433	4.835	0,46	0,42
Patent Başvurusu[42]	129	27	156	0,42	0,34
Tasarım Başvurusu	1.993	137	2.130	0,35	0,40
Tasarım Dosya Sayısı	449	35	484	0,42	0,44
Genel Toplam	7.103	644	7.747	0,42	0,41

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

[42] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

42.4. KAHRAMANMARAŞ İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 42.5 Kahramanmaraş İli KOSGEB Destekleri

<table>
<tr><th>Sıra</th><th colspan="2">Veri</th><th colspan="2">2016 Yılı</th><th colspan="2">İl Toplamı (2012-2016 Yılları Arası)</th></tr>
<tr><td rowspan="3">1</td><td colspan="2">Toplam Destek Tutarı (TL)*</td><td colspan="2">9.581.601</td><td colspan="2">25.384.818</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td></tr>
<tr><td>1.270.239</td><td>256.548</td><td>1.270.239</td><td>256.548</td></tr>
<tr><td rowspan="7">2</td><td rowspan="7">Diğer Bilgiler</td><td>TEKMER / İŞ BİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>İŞGEM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>LABORATUVAR HİZMETLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında düzenlenen 102 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 3.827 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.</td></tr>
<tr><td>YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER</td><td colspan="4">Koordinatörlüğü KOSGEB Müdürlüğü tarafından yürütülen Avrupa İşletmeler Ağı Doğu Akdeniz konsorsiyumu kapsamında Adana Ticaret Odası, Çukurova Teknopark, Mersin Ticaret ve Sanayi Odası ve Kahramanmaraş Ticaret ve Sanayi Odası ile bölgedeki KOBİ'lere destek olabilmek için ve uluslararası alanda faaliyet gösterebilmeleri için çeşitli hizmetler sunulmaktadır.</td></tr>
</table>

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 42.6 Kahramanmaraş İli TÜBİTAK Destekleri

	Veri	2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	1.466.134	32.639.017
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	289.099	2.010.391
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	83.314	2.770.392
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	750.400	1.432.454
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	0	0

*2017 Sabit Fiyatlarıyla

42.5. KAHRAMANMARAŞ İLİ TİCARET YAPISI

42.5.1. Kahramanmaraş İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sistemi'nden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektör %71,5 ile tekstil ürünlerinin imalatı sektörüdür. Çalışan sayısının en fazla olduğu sektör 33.865 çalışan ile tekstil ürünlerinin imalatı sektörü olmuştur. Girişim sayısının en fazla olduğu sektör 240 girişim ile fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç) sektörü olmuştur (Tablo 42.7).

Tablo 42.7 Kahramanmaraş İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar (İlk On Sektör) (%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Tekstil ürünlerinin imalatı	33.865	217	71,5
Gıda ürünlerinin imalatı	3.174	201	6,0
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	4.414	240	5,6
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	1.969	83	5,1
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	865	9	3,7
Giyim eşyalarının imalatı	2.686	77	2,5
Ana metal sanayii	563	45	1,8
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	544	50	0,9
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	491	65	0,9
Mobilya imalatı	567	76	0,5

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

42.5.2. Kahramanmaraş İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 42.4'te gösterilmiştir. Grafik 42.4'e göre 2016 yılında Kahramanmaraş ilinde ithalat 1.294.434.279 dolar, ihracat ise 873.848.033 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 2.168.282.312 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 42.4 Kahramanmaraş İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti(1000$)

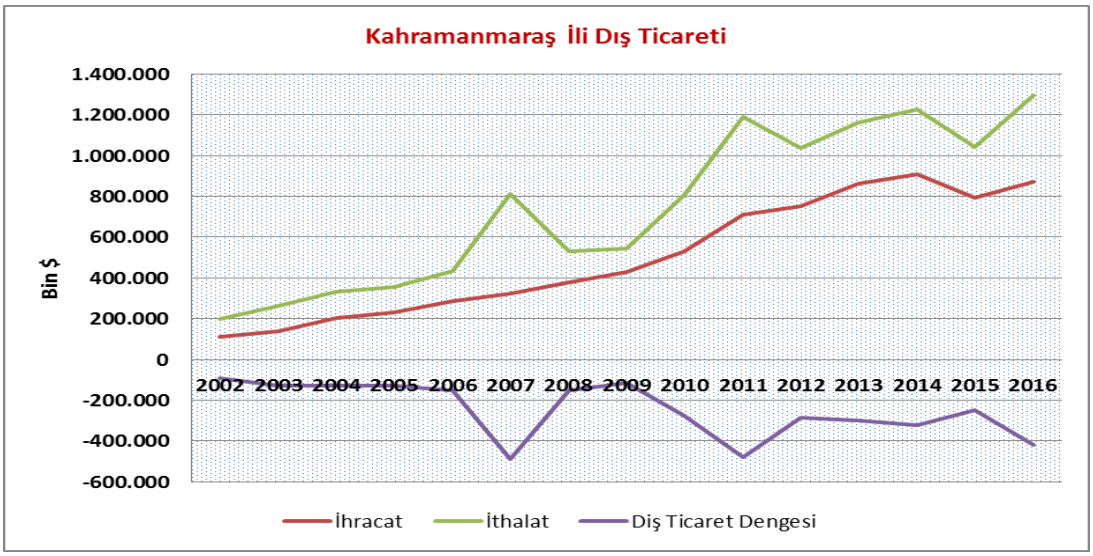

Kaynak: TÜİK

Kahramanmaraş ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %26,08 ile İtalya olmak üzere, Almanya, Mısır, Bulgaristan, Brezilya, İspanya, Portekiz ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik42.5)

Grafik 42.5 Kahramanmaraş İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

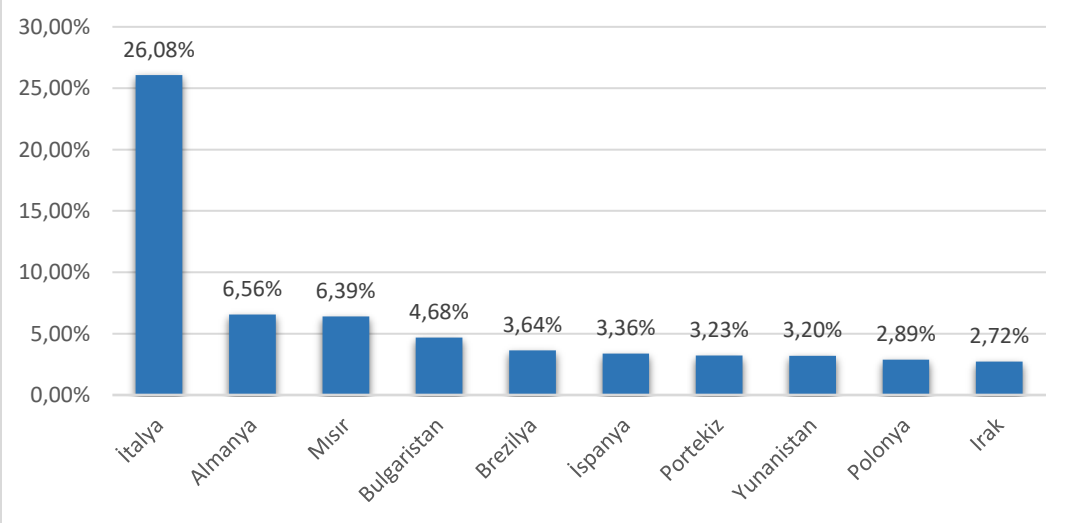

Kaynak: TÜİK

Kahramanmaraş ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %19,82 ile ABD olmak üzere, Çin, Brezilya, Almanya, Türkmenistan, İsviçre, İtalya, Tayland, Hindistan ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 42.6).

Grafik 42.6 Kahramanmaraş İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

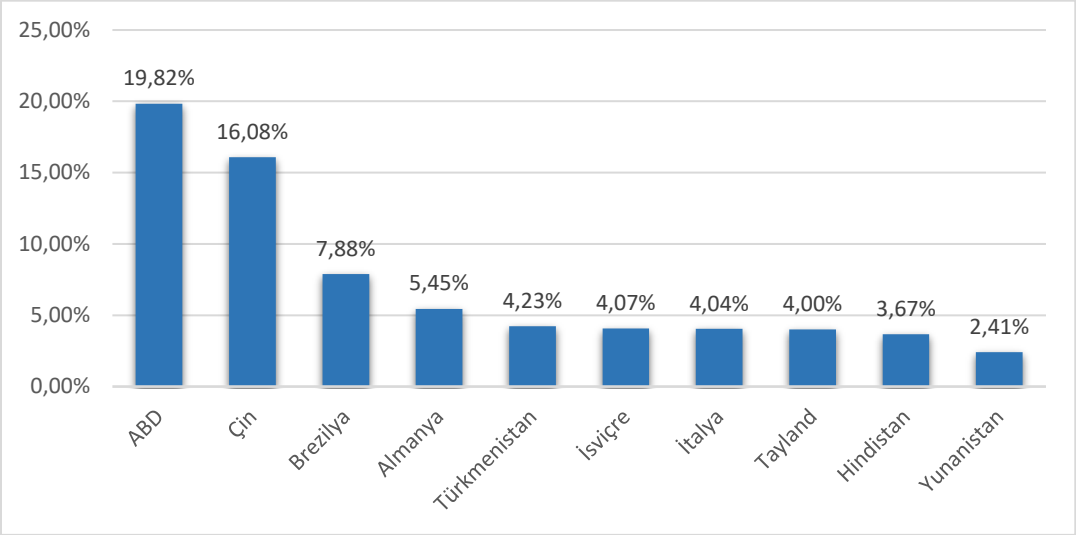

Kaynak: TÜİK

Kahramanmaraş ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının % 96,35'ini, il ithalatının da %58,71'ini oluşturmaktadır (Tablo 42.8).

Tablo 42.8 Kısımlara göre Kahramanmaraş İli Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri (1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	14	2	9	203	37	91
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	10	19	94	7	10.617	4.390
Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler		1		0	0	2
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	100		106	11.926	14.135	24.750
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	20.751	13.937	31.615	545.807	480.028	505.213
İmalat Sanayi	885.848	779.082	842.024	649.331	538.474	759.987
Gizli veri				19.777		
Toplam	**906.723**	**793.041**	**873.848**	**1.227.052**	**1.043.291**	**1.294.434**

Kaynak: TÜİK

Kahramanmaraş ilinin ihracatının %96,35'ini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 42.9).

Tablo 42.9 2016 yılı Kahramanmaraş İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**842.024**
Tekstil ürünlerinin imalatı	587.192
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	81.421
Giyim eşyalarının imalatı	57.002
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	42.712
Ana metal sanayii	16.053
Gıda ürünlerinin imalatı	13.282
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	13.249
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	13.173
Diğer imalatlar	6.836
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	6.057

Kaynak: TÜİK

Kahramanmaraş ilinin ithalatının %58,71'ini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 42.10).

Tablo 42.10 2016 Yılı Kahramanmaraş İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**759.987**
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	324.593
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	182.532
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	90.901
Tekstil ürünlerinin imalatı	60.421
Ana metal sanayii	42.845
Elektrikli teçhizat imalatı	32.568
Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	8.593
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	5.719
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	3.683
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	2.637

Kaynak: TÜİK

Kahramanmaraş ilinde 2016 yılında sanayi sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %30,07 ile pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat ilk sıradadır (Tablo 42.11).

Tablo 42.11 2016 yılı Kahramanmaraş İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat	262.799.830	30,07
Örme eşya	262.705.281	30,06
Sentetik ve suni devamsız lifler	74.727.489	8,55
Demir veya çelikten eşya	43.682.983	5,00
Kağıt ve karton, kağıt hamurundan, kağıttan veya kartondan eşya	42.306.519	4,84
Örme giyim eşyası ve aksesuarı	39.222.123	4,49
Alüminyum ve alüminyumdan eşya	37.823.171	4,33
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	17.762.921	2,03
Bakır ve bakırdan eşya	16.066.281	1,84
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	13.245.829	1,52

Kaynak: TÜİK

Kahramanmaraş ilinde 2016 yılında sanayi sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %41,87 ile pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat ilk sıradadır (Tablo 42.12).

Tablo 42.12 2016 yılı Kahramanmaraş İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat	541.966.373	41,87
Sentetik ve suni devamsız lifler	190.336.193	14,70
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	176.522.430	13,64
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	126.690.936	9,79
Gübreler	49.258.528	3,81
Sentetik ve suni filamentler, şeritler ve benzeri sentetik ve suni dokumaya elverişli maddeler	48.521.901	3,75
Odun veya diğer lifli selülozik maddelerin hamurları, geri kazanılmış kağıt veya karton (döküntü, kırpıntı ve hurdalar)	24.484.468	1,89
Debagatte ve boyacılıkta kullanılan hülasalar, tanenler, boyalar, pigmentler, vb. vernikler, vb. macunlar, mürekkepler	21.613.150	1,67
Plastikler ve mamulleri	18.671.249	1,44
Bakır ve bakırdan eşya	16.258.950	1,26

Kaynak: TÜİK

43. KARABÜK İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

43.1. KARABÜK İLİ SANAYİ YAPISI

Karabük ekonomisi sanayi ve ticarete dayalı bir ekonomidir. Ülkemizde yıllar boyu sanayinin öncülerinden olan Karabük Demir Çelik İşletmeleri, çağın koşullarına ayak uydurarak son yıllarda kabuk değiştirme sürecine girmiştir. Devletin kamu işletmelerini taşıyamaz duruma gelmesi Karabük için yeni arayışların doğmasına sebep olmuştur.

Planlı kalkınma dönemine girildikten sonra, sanayi yatırımlarını bölgeye çekmek, iş istihdamını arttırmak ve ülke ekonomisine katkıda bulunmak üzere küçük sanayi siteleri (KSS) ve organize sanayi bölgeleri (OSB) uygulamalarına başlanılmıştır. Bu amaçla herhangi bir sınırlamaya tabi olmaksızın ilin değişik kesimlerinde yer alan küçük ve orta ölçekli işletmeleri bir araya gelmiştir.

Bu sanayi kuruluşuna paralel olarak gelişen ve özel sektörce kurulan Mikro, Küçük, Orta ve Büyük ölçekli sanayi kuruluşlarında; demir çelik, konfeksiyon, orman ürünleri, gıda, kimya, makine, çelik konstrüksiyon, madencilik, döküm, çimento hazır beton ve beton elemanları, dolum tesisleri ve diğer imalata dayalı sektörlerde üretim yapılmaktadır. Yenice ve Eskipazar İlçelerinde bulunan 2 adet ORÜS (Orman Ürünleri Sanayi) 1997 yılında Özelleştirme idaresi tarafından özelleştirilen sanayi kuruluşlarındandır.

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

43.1.1. Karabük İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Karabük ili Karadeniz Bölgesi'nde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara, %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz, %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer almaktadır (Grafik 43.1).

Karadeniz Bölgesi'nde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Karabük ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %3,6'lık oran ile bölgede dördüncü sırada yer almaktadır.

Grafik 43.1: Türkiye'de Sanayi İşletmelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (%)

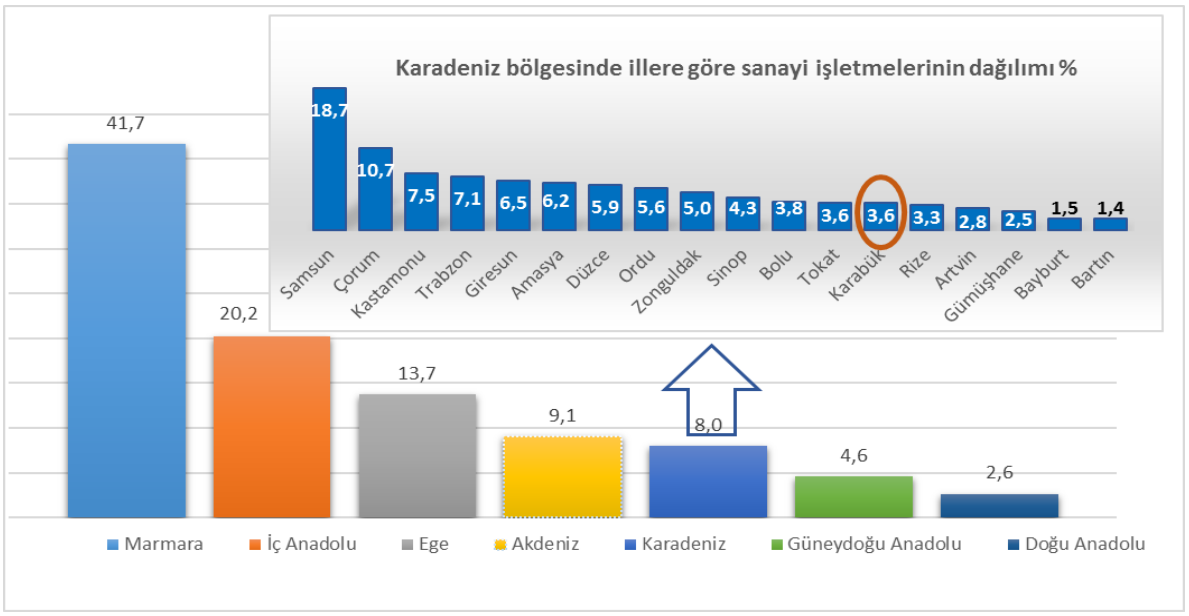

a. Ölçek Dağılımı

Karabük ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, %69,5'i Mikro, %19,6'sı Küçük, %10'u Orta ve %0,9'u Büyük Ölçekli işletmelerdir (Grafik 43.2).

Grafik 43.2 Karabük İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

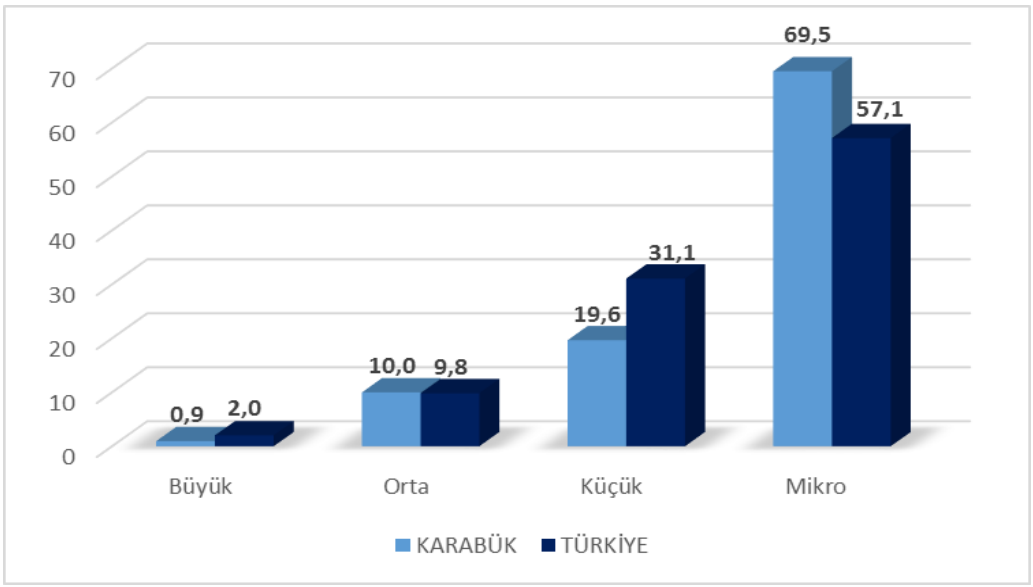

b. Sektörel Dağılım

Karabük ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %16,3 ile gıda ürünleri, ikinci sırada %14,3 ile ana metal ve üçüncü sırada ise %14 ile mobilya sektörü yer almaktadır (Grafik 43.3).

Grafik 43.3 Karabük İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

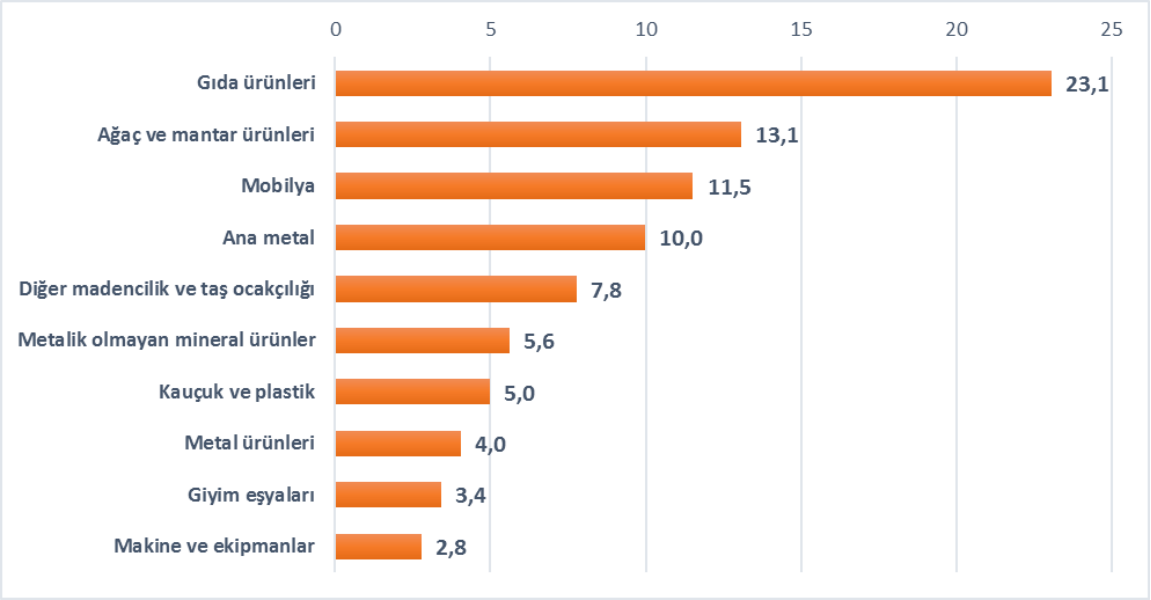

c. Çalışan Sayısı

Karabük ilinde sanayi sektöründe istihdamda %60,29 ile ana metal sektörü, %14,16 ile giyim eşyaları sektörü, %5,15 ile gıda ürünleri sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın %0,35'i Karabük ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 43.1).

Tablo 43.1 Karabük İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Ana metal	7022	60,29	4,29
Giyim eşyaları	1649	14,16	8,79
Gıda ürünleri	600	5,15	12,75
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	444	3,81	2,16
Metalik olmayan mineral ürünler	311	2,67	5,98
Ağaç ve mantar ürünleri	250	2,15	1,66
Mobilya	246	2,11	3,80
Diğer ulaşım araçları	234	2,01	1,05
Makine ve ekipmanlar	168	1,44	6,71
Metal ürünleri	127	1,09	8,55
Genel Toplam	***11647***	-	***0,35***

Karabük ilinde çalışan sayısına göre ilk 5 büyük işletme aşağıda sıralanmıştır:

- Kardemir Karabük Demir Çelik Sanayi Ve Ticaret
- Gürmen Giyim Sanayi Ve Ticaret A.Ş Safranbolu Şubesi
- Çelsantaş Çelik Mamulleri Sanayi Ve Ticaret Aş.
- Karçel, Kardemir Çelik Yapı İmalat Sanayi Ve Ticaret
- Saygın Tekstil Üretim Pazarlama Sanayi Ve Ticaret

43.2.KARABÜK İLİ SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 43.2 Karabük İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Karabük	1	2	-

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

Planlı kalkınma dönemine girildikten sonra, sanayi yatırımlarını bölgeye çekmek, iş istihdamını arttırmak ve ülke ekonomisine katkıda bulunmak üzere küçük sanayi siteleri (KSS) ve organize sanayi bölgeleri (OSB) uygulamalarına başlanılmıştır. Bu amaçla herhangi bir sınırlamaya tabi olmaksızın ilin değişik kesimlerinde yer alan küçük ve orta ölçekli işletmeleri bir araya gelmiştir.

Bu sanayi kuruluşuna paralel olarak gelişen ve özel sektörce kurulan Mikro, Küçük, Orta ve Büyük ölçekli sanayi kuruluşlarında; demir çelik, konfeksiyon, orman ürünleri, gıda, kimya, makine, çelik konstrüksiyon, madencilik, döküm, çimento hazır beton ve beton elemanları, dolum tesisleri ve diğer imalata dayalı sektörlerde üretim yapılmaktadır. Yenice ve Eskipazar ilçelerinde bulunan 2 adet ORÜS (Orman Ürünleri Sanayi) 1997 yılında Özelleştirme idaresi tarafından özelleştirilen sanayi kuruluşlarındandır. Sanayileşme sürecine Küçük Sanayi Sitelerinin de büyük katkıları olmuş ve bu gün il genelinde 7 adet küçük sanayi sitesi ve merkez ilçede bir adet OSB vardır.

43.3. KARABÜK İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Türk Patent ve Marka Kurumundan alınan verilere göre, Karabük ilinde 2016 yılında 2 faydalı model, 103 marka, 4 patent ve 2 dosyada 3 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 43.3 Karabük İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı	Toplam Türkiye Payı
Faydalı Model Başvurusu	18	2	20	0,06	0,05
Marka Başvurusu	926	103	1.029	0,11	0,09
Patent Başvurusu[43]	40	4	44	0,06	0,10
Tasarım Başvurusu	49	3	52	0,01	0,01
Tasarım Dosya Sayısı	24	2	26	0,02	0,02
Genel Toplam	**1.057**	**114**	**1.171**	**0,07**	**0,06**

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

[43] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

43.4. KARABÜK İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 43.4 Karabük İli KOSGEB Destekleri

<table>
<tr><th>Sıra</th><th colspan="2">Veri</th><th colspan="2">2016 Yılı</th><th colspan="2">İl Toplamı (2012-2016 Yılları Arası)</th></tr>
<tr><td rowspan="3">1</td><td colspan="2">Toplam Destek Tutarı (TL)*</td><td colspan="2">2.384.502</td><td colspan="2">6.620.190</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td></tr>
<tr><td>93.000</td><td>18.600</td><td>93.000</td><td>18.600</td></tr>
<tr><td rowspan="7">2</td><td rowspan="7">Diğer Bilgiler</td><td>TEKMER / İŞ BİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>İŞGEM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>LABORATUVAR HİZMETLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında düzenlenen 24 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 619 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.</td></tr>
<tr><td>YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında KOSGEB destek ve hizmetlerini tanıtmak amacıyla 9 adet bilgilendirme toplantısı düzenlenmiştir.</td></tr>
<tr><td>DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER</td><td colspan="4">Kamu, Üniversite ve Sanayi İş birliği (KÜSİ) kapsamında Ticaret Müdürlüğü, Sanayi İl Müdürlüğü, Üniversite ve İŞKUR iş birliği ile işletme ziyaretleri belirlenen program dâhilinde gerçekleştirilmiştir.</td></tr>
</table>

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 43.5 Karabük İli TÜBİTAK Destekleri

	Veri	2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	577.847	14.362.001
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	171.532	5.521.855
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	173.952	2.656.485
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	53.600	329.111
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	0	0

* 2017 sabit fiyatlarıyla

43.5. KARABÜK İLİ TİCARET YAPISI

Karabük'te ticarî faaliyetler genellikle demir çelik sektöründeki işletmeler tarafından üretilen sanayi ürünleri ile metal eşya ve makine ekipmanları, orman ürünleri, hazır giyim, çimento, hayvancılık ve tarım ürünleri üzerinde yoğunlaşmış durumdadır. Sahip olduğu tarihi zenginliklere bağlı olarak turizmde yaşanan canlanma Karabük ticaretini olumlu yönde etkilemektedir. İl merkezinde açılan BİM, Erhaller, Şekara, Migros, Carefull ve İsmet market gibi ticari işletmeler, toptan ve perakende alışveriş merkezleri ticaretin sürekli aktif kalmasında önemli rol oynamaktadır.

43.5.1. Karabük İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sistemi'nden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektör %90,7 ile ana metal sanayii olmuştur. Çalışan sayısının en fazla olduğu sektör 5.685 çalışan ana metal sanayii sektörü olmuştur. Girişim sayısının en fazla olduğu sektör 63 girişim ile gıda ürünlerinin imalatı sektörü olmuştur (Tablo 43.6).

Tablo 43.6 Karabük İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar (İlk On Sektör) (%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Ana metal sanayii	5.685	39	90,7
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	403	19	2,2
Gıda ürünlerinin imalatı	422	63	1,6
Giyim eşyalarının imalatı	789	14	1,2
Mobilya imalatı	243	23	1,1
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	165	20	0,9
Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı	133	19	0,6
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	146	18	0,6
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	94	18	0,4
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	74	11	0,3

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

43.5.2. Karabük İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 43.4'te gösterilmiştir. Grafik 43.4'e göre 2016 yılında Karabük ilinde ithalat 456.295.423 dolar, ihracat ise 245.162.522 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 701.457.945 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 43.4 Karabük İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti (1000$)

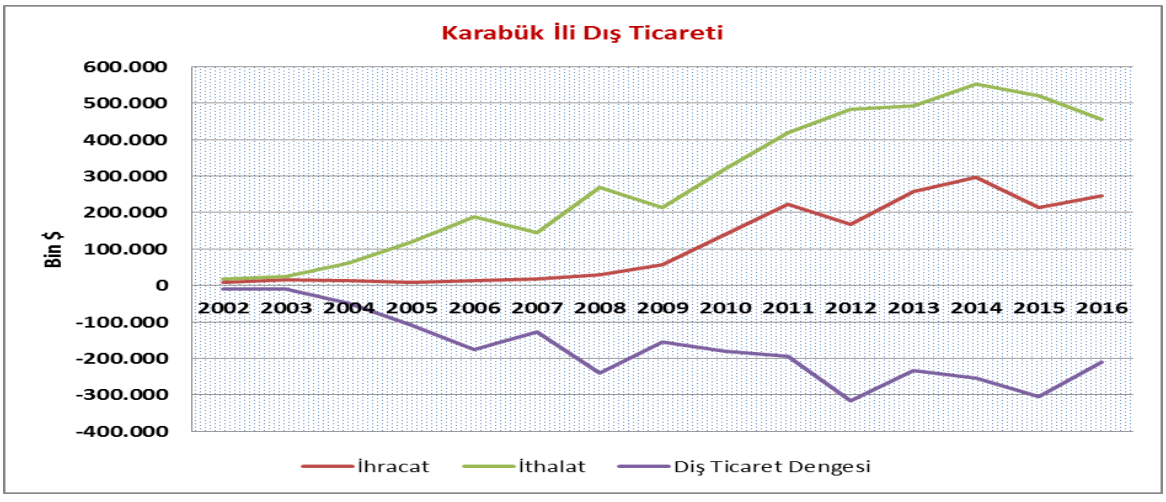

Kaynak: TÜİK

Karabük ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %17,90 ile Fas olmak üzere, İran, Romanya, Yemen, ABD, Tunus, Mısır, Peru, Bulgaristan, Suudi Arabistan ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 43.5).

Grafik 43.5 Karabük İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

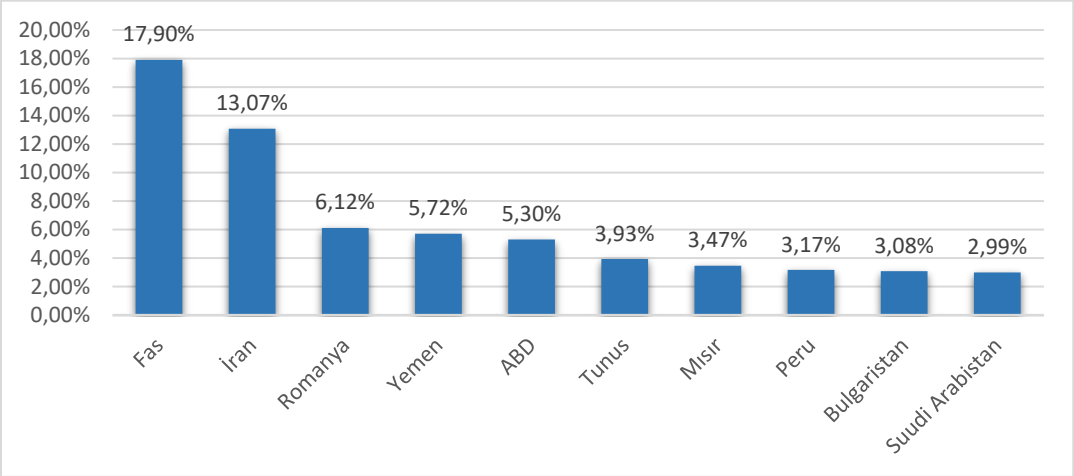

Kaynak: TÜİK

Karabük ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %30,48 ile Ukrayna olmak üzere; Rusya Federasyonu, Avustralya, İtalya, Brezilya, Çin, Kolombiya, Almanya, Norveç, Kazakistan ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 43.6).

Grafik 43.6 Karabük İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

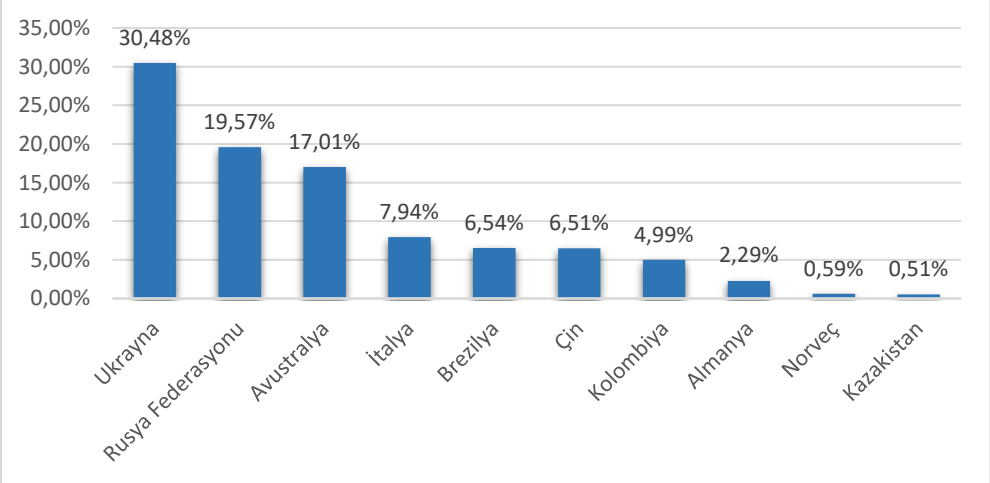

Kaynak: TÜİK

Karabük ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %99,88'ini, il ithalatının da %56,65'ini oluşturmaktadır (Tablo 43.7).

Tablo 43.7 Kısımlara göre Karabük ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri (1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	0	4	1	1	1	25
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	58	60	46	245.664	268.153	197.460
Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler				1.851		42
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	1	14	224			250
İmalat Sanayi	296.592	214.866	244.892	298.272	252.283	258.518
Gizli veri				5.840		
Toplam	**296.651**	**214.945**	**245.163**	**551.628**	**520.438**	**456.295**

Kaynak: TÜİK

Karabük ilinin ihracatının %99,88'ini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 43.8).

Tablo 43.8 2016 yılı Karabük İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**244.892**
Ana metal sanayii	228.695
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	7.156
Giyim eşyalarının imalatı	5.532
Elektrikli teçhizat imalatı	1.441
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	820
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	602
Mobilya imalatı	297
Gıda ürünlerinin imalatı	183
Tekstil ürünlerinin imalatı	118
Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	18

Kaynak: TÜİK

Karabük ilinin ithalatının %56,65'ini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 43.9).

Tablo 43.9 2016 Yılı Karabük İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**258.518**
Ana metal sanayii	172.923
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	67.533
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	5.358
Elektrikli teçhizat imalatı	3.370
Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	3.234
Tekstil ürünlerinin imalatı	1.418
Gıda ürünlerinin imalatı	1.289
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	1.227
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	706
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	564

Kaynak: TÜİK

Karabük ilinde 2016 yılında sanayi sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %80,47 ile demir ve çelik ilk sıradadır (Tablo 43.10).

Tablo 43.10 2016 yılı Karabük İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Demir ve çelik	197.288.997	80,47
Demir veya çelikten eşya	32.557.225	13,28
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	7.161.873	2,92
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	5.274.212	2,15
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	878.072	0,36
Cam ve cam eşya	783.913	0,32
Mobilyalar, yatak takımları, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar vb., prefabrik yapılar	326.409	0,13
Örme giyim eşyası ve aksesuarı	257.629	0,11
Canlı ağaçlar ve diğer bitkiler, yumrular, kökler ve benzerleri, kesme çiçekler ve süs yaprakları	176.664	0,07
Sebzeler, meyveler, sert kabuklu meyveler ve bitkilerin diğer kısımlarından elde edilen müstahzarlar	125.633	0,05

Kaynak: TÜİK

Karabük ilinde 2016 yılında sanayi sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %36,49 ile demir ve çelik ilk sıradadır (Tablo 43.11).

Tablo 43.11 2016 yılı Karabük İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Demir ve çelik	166.522.461	36,49
Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar	118.720.255	26,02
Metal cevherleri, cüruf ve kül	81.893.741	17,95
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	66.930.853	14,67
Demir veya çelikten eşya	5.385.730	1,18
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	4.267.011	0,94
Muhtelif kimyasal maddeler (biodizel, yangın söndürme maddeleri, dezenfektanlar, haşarat öldürücüler, vb.)	2.469.594	0,54
Seramik mamulleri	2.117.435	0,46
Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni	1.288.872	0,28
Diğer adi metaller (tungsten, molibden, tantal, magnezyum, kobalt, bizmut, kadmiyum, vb.), sermetler, bunlardan eşya	1.192.521	0,26

Kaynak: TÜİK

43.6. İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

43.6.1. Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

Gıda Sanayide Yapılabilecek Yatırımlar

- Bisküvi ve gofret üretim tesisi
- Küp seker üretim tesisi
- Su şişeleme tesisi
- Makarna üretim tesisi
- Patates Nişastası üretim tesisi
- Ketçap imalathanesi
- Ihlamur-Kuşburnu-Böğürtlen, Yeşil çay paketleme tesisi
- Hazır çorba tesisi
- Sakız imalat tesisi
- Reçel, marmelât, konserve vs. gibi üretim tesisi
- Bal ve Ambalajlama tesisi

- Yaş Sebze ve Meyve üretimi tesisi
- Kuru meyve üretimi tesisi

Diğer Sektörlerde Yapılabilecek Yatırımlar

- Toprak işleme makineleri imalatı Styropor'dan ambalajlama ve yalıtım malzemesi üretim tesisi
- PVC boru ve elemanları üretim tesisi
- Teneke kutu üretim tesisi
- Viol üretim tesisi
- Beton kiremit üretim tesisi
- Emaye soba üretim tesisi
- Deri işleme tesisi
- Çimentolu sunta ve prefabrik yapı elamanları üretim tesisi
- Ayakkabı üretim tesisi
- Galvanizli oluklu ve düz sac üretim tesisi
- Mermer üretim Tesisi
- Çuval üretim tesisi
- Havlu imalatı
- Deri çanta imalatı
- Ağaç vidası imalat atölyesi
- Yer döşeme parkesi imalatı
- Tuvalet kâğıdı imalatı
- Kibrit ve kurdan üretimi
- Metal ve Metal eşya sanayi
- Her türlü bıçak, anahtar, pense ve hırdavat sanayi
- Ayakkabı Sanayi
- Turizm Geliştirilmesi (Kırsal+Mağara+Tarihi Yerler)
- Ark Ocağı Yatırımı
- Her Türlü Ambalaj Üretimi (Kâğıt+Teneke+Ahşap v.s
- Mobilya İmalatı (Yatak+Koltuk+Kanepe+Mutfak)

- Mobilya İmalatı (Büro+Okul+Bahçe)

43.6.2. Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

Karabük merkez ve diğer ilçeler için uygun yatırım konuları önerilirken, öncelikle yöredeki doğal kaynak potansiyelini değerlendirmeye yönelik yatırımların durumu göz önüne alınmıştır. Gelişme aşamasının başında olan bir yörede, tarım, maden ve orman varlığından meydana gelen doğal kaynak potansiyeli, öncelikli olarak ve kolaylıkla değerlendirilebilecek kaynakları oluşturur. Ormanın yöre ekonomik yapısındaki ağırlığı dikkate alındığında, doğal kaynak potansiyeline öncelik verilmesinin gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Yatırım konuları önerilirken yöredeki ve çevre illerdeki sanayilerin entegrasyonuna yönelik yatırımlar ile talebi karşılayacak ürünler ve pazar ve pazara bağımlı olmayan maddelerin üretimine yönelik yatırımlardır. Ön araştırma ve yerinde yapılan inceleme ve ilgilerle yapılan görüşmeler sonucunda, Karabük'te aşağıda belirtilen yatırımların gerçekleştirilebileceği kanaati ortaya çıkmaktadır.

Tarım Sektöründe Yapılabilecek Yatırımlar

- Kültür Mantarı
- Seracılık
- Yem Bitkileri Üretimi
- Kesme Çiçekçilik +Saksı Çiçekçiliği
- Organik Tarım Ürünleri

Hayvancılık Sektöründe Yapılabilecek Yatırımlar

- Kültür ve Tatlı Su Balıkçılığı
- Arıcılık
- Et Besiciliği
- Süt Besiciliği
- Yumurta Tavukçuluğu
- Et Tavukçuluğu
- Pastörize Süt ve Süt Mamulleri Üretim Tesisi

Orman Ürünleri Sanayi Sektöründe Yapılabilecek Yatırımlar

- Odun Briketi Üretim Tesisi
- Kontrplak ve Sunta Üretim Tesisi
- Mobilya Sanayi (Ev-Büro-Okul)
- Kereste ve Parke Sanayi
- Kapı- Pencere Üretimi
- Bahçe Mobilyası Üretimi
- Ahşap Ambalaj Üretimi
- Prefabrik Ahşap Ev Yapımı

Madencilik Sektöründe Yapılacak Yatırımlar

- Mermer İşleme Tesisi

Enerji Yatırımları

- Rüzgâr ve Güneş Enerji Santralleri

Demir Çelik(İOSB)

- Ark Ocağı Yatırımı
- Metal ve Metal Ürünleri

Turizm Yatırımları

- Turizmin Geliştirilmesi (Kırsal +Mağara)
- Tarihi Değer Taşıyan Köylerin Turizme Açılması

43.7. SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Sorunlar:

- Ham madde temininde dışa bağımlılık
- Teknolojinin kısmen eski oluşu ve yeniden yapılanma
- Büyük Oranda sektörlerden kaynaklanan çevre sorunları
- Stratejik amaçlı büyük yatırımları gerçekleştirememesi
- Artan enerji fiyatları
- Ortaklık kültürünün oluşmaması
- Ağırlıklı olarak hazır giyimde fason üretim yapılması ve markalaşmanın olmaması
- Ar-Ge eksikliği
- Büyük ölçekli yatırım yapabilecek alanların olmayışı
- Bankalardan kredi teminindeki güçlükler
- Reklam ve tanıtım
- Lojistik desteklerden yoksun olmaları
- Yeniden yapılanma ve kurumsallaşma
- Yurt dışı temsilcilikler
- Sanayi alanlarının kısıtlı olması
- Devletin yasalarla belirlediği kısıtlayıcı ya da teşvik edici faktörler

Çözüm Önerileri

- İl sanayisinin genel sorunlarına yönelik hemen hemen hepsine değinilmiş olup bu sorunlar sanayinin (KOBİ) lojistik desteklerden yoksun olmalarından kaynaklanmaktadır. Söz konusu lojistik faaliyetler tek başına KOBİ'nin üstesinden gelebileceği boyutların çok üzerindedir. Bu durum KOBİ'lerin birlikte çalışma ve güçlerini birleştirme konusunda iş birliği yapmalarını zorunlu kılmaktadır. Günümüz dünyası, kurum ve kuruluşları ve özellikle de KOBİ'leri ortak hareket etmeye mecbur bırakmaktadır. Birleşerek güçlenme son yıllarda uygulanan bir sistemdir. Asya modelinde Ana Şirket olarak adlandırılan bir firma bünyesinde birbirinden çok farklı iş kollarında faaliyet gösteren yüzlerce firma barındırmaktadır. Firmalar ana şirket iştiraki gibi faaliyet gösterebildikleri gibi münferit olarak da faaliyet gösterebilmektedirler. Ana şirket, güçlü teknik kadroya sahip pazarlama, danışman, koordinatör, uluslararası bağlantılar kuran, orta ve uzun vadeli stratejiler geliştiren ve

planlamaları yapan bir mekanizmadır. Başarılı ana şirketler bünyelerindeki firmaları büyütmenin yanı sıra kendileri de büyümüş ve ciddi fonları kontrol eder duruma gelmişlerdir. Bunun neticesinde teknoloji geliştirmek ve geliştirilen teknolojiyi ticari mal haline getirebilme kabiliyetine ulaşmışlardır. Bu döngü yüksek karları, yeni teknolojileri destekleyecek şekilde sürüp gitmektedir. Bunun yanında yukarıda belirtildiği üzere, KOBİ'lerin Karabükte faaliyet göstermelerinden dolayı yaşadıkları sorunların olduğu üzerinde durulmuştur. Bölgemizdeki bu sorunlar aslında bölgemizde sanayinin gelişiminin önündeki engellerdir. Bu sorunlara çözüm üretmek için, sanayinin ne gibi altyapılara ihtiyaç duyduğunu ve yatırımcıların yatırım yapacağı bölgeyi seçerken neleri dikkate aldığını incelemekte yarar vardır.

- Batı Karadeniz Bölgesi'nin en büyük yatırımı olan ve Zonguldak, Bartın ve Karabük illerini kapsayan Filyos Projesi entegre bir proje olup taşkın koruma (ırmak ıslahı), serbest bölge, liman, barajlar, havaalanı, Organize Sanayi Bölgesi, termik santral gibi önemli yatırımları kapsamaktadır. Filyos Projesi'nin gerçekleştirilmesi ile Zonguldak, Bartın ve Karabük illeri bir demir yolu ağı ile de bağlanırsa, bu iller şantiye havasına bürünerek ekonomik açıdan kalkınacak ve yöreye büyük istihdam olanağı sağlayacaktır. Özellikle Filyos Limanı Projesinin hayata geçirilerek tamamlanması Karabük demir çelik sanayinin uluslararası pazarlara açılmasını kolaylaştıracak ve ham madde temin maliyetlerini önemli ölçüde düşürecektir. Bu itibarla Filyos Projesi'nin hayata geçirilmesi bölgesel kalkınmanın sağlanması açısından büyük önem arz etmektedir.
- Yatırımcıların güven duyacak ortaklık hareket etme kültürünün geliştirilmesi için adımlar atılmalıdır.
- Karabük'te sanayi genel olarak demir çelik ağırlıklı olması ve Karabük ekonomisinin %60 demir çelik ürünlerine bağlı olması bölgemiz açışından demir çelik sektörünün desteklenmesini önemli kılmaktadır.
- Sanayinin kümelenmesi önem arz etmektedir.
- Bölgenin %71 ormanlarla kaplı olmasına rağmen bölgede orman ürünleri sanayi yeteri kadar gelişmemiştir. Bu sanayinin gelişmesi için öncülük edilerek yatırımcıların yatırım yapmaları sağlanmalıdır.
- Nitelikli eleman eksikliğini giderici çalışmalar yapılmalıdır.
- Kısa, orta ve uzun vadeli hedefler belirlenmeli, vizyon oluşturulmalı ve dünyadaki gelişmelere göre stratejiler tespit edilmeli, belirlenen hedef ve stratejiler sektör bünyesindeki firmalara anlatılmalıdır.
- Ar-Ge ve eğitim çalışmalarına ağırlık verilmelidir.
- Öz kaynak yetersizliği ve Uzakdoğu rekabeti göz önüne alındığında, sektöre devletçe uygun şartlarda kredi desteği sağlanmalıdır.
- Ham maddenin, sanayiciye dünya fiyatları ile temini için gerekli tedbirler alınmalıdır.

2016 Yılı İl Sanayi Durum Raporunda "İl Sanayinin Güncel Sorunları ve Çözüm Önerileri" Başlığı Altında Yer Alan Hususlarda Kaydedilen Gelişmelerle ilgili olarak Karabük'te talebi karşılamak üzere Karabük-Eskipazar Metal ve Metal Ürünleri İhtisas Organize Sanayi Bölgesi kurulması için Bakanlığımıza 22/04/2015 tarih ve 15770 sayılı

yazımızla başvuru yapılmış ve yer seçimi gönderilmiştir. Müteşebbis heyet oluşturularak kuruluş protokolü yapılmıştır. Onaylanmak üzere Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğüne sistem üzerinden gönderilmiştir.

44. KARAMAN İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

44.1. KARAMAN İLİ SANAYİ YAPISI

Karaman'da ekonomik hayatın temelini tarım başta olmak üzere, hayvancılık, ticaret ve sanayi oluşturmaktadır. Son yıllarda köylerden şehre göçlerin fazla olması, halkı ticaret ve sanayiye öncelik veren bir ekonomik faaliyete zorlamıştır.

Karaman ili; İç Anadolu Bölgesi'nde hububat, bakliyat üretim ve ticareti konusunda en önemli merkezlerden biridir. Meyvecilikte özellikle elma yetiştiriciliği bakımından Türkiye'de ön sıralarda (4. sırada) yer almaktadır. Son yıllarda sulanabilir arazinin çoğalması, özellikle tarıma dayalı un, bulgur, bisküvi, gofret vb. endüstri kollarının gelişmesini sağlamıştır. Türkiye Bisküvi üretiminin % 30'u, Bulgur üretiminin % 20'si Karaman'da yapılmaktadır. Süt ve süt ürünlerinin üretimine yönelik üçü büyük ölçekli olmak üzere yaklaşık 15 tesis mevcuttur. Bu tesislerin ikisi yaklaşık 1000ton/gün diğeri 300 ton/gün süt işleme kapasitesi ile çalışmakta ve süt, yoğurt, ayran ve peynir çeşitleri üretimini gerçekleştirmektedir.

44.1.1. Karaman İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Karaman ili İç Anadolu Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 44.1).

İç Anadolu Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Karaman ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %1,3'lük oran ile bölgede on birinci sırada yer almaktadır.

Grafik 44.1: Türkiye'de Sanayi İşletmelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (%)

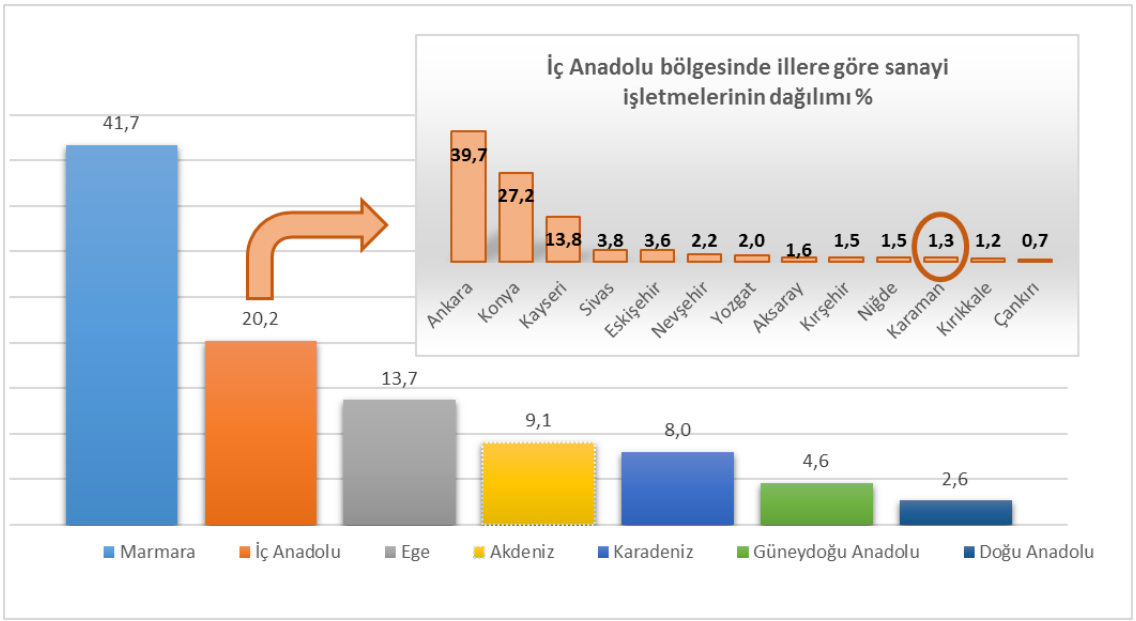

a. Ölçek Dağılımı

Karaman ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, %56,6'sı Mikro, %29,6'sı Küçük, %9,7'si Orta ve %4,1'i Büyük Ölçekli işletmelerdir (Grafik 44.2).

Grafik 44.2: Karaman İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

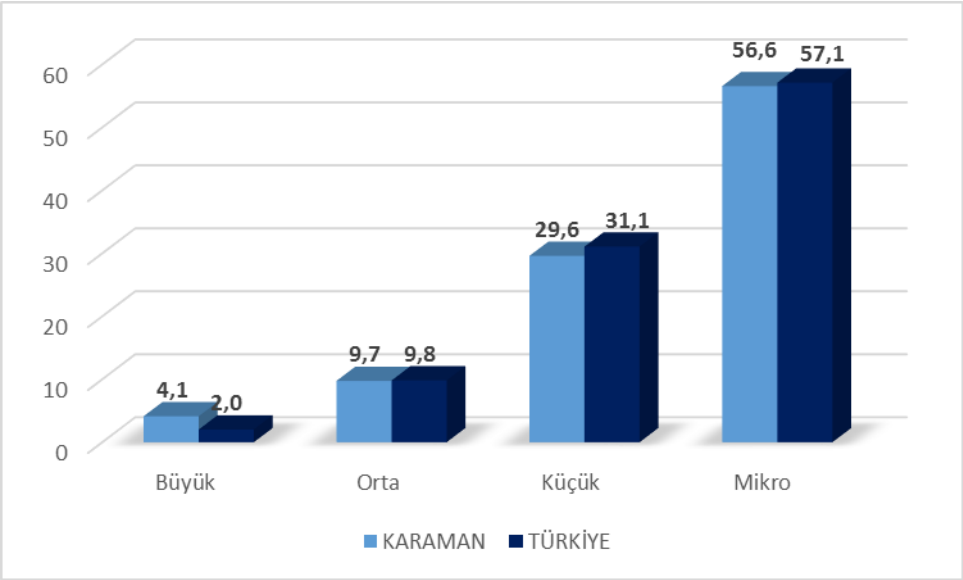

b. Sektörel Dağılım

Karaman ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %48,4 ile Gıda ürünleri, ikinci sırada %19,7 ile Makine ve ekipmanlar ve üçüncü sırada ise %5,9 ile Mobilya sektörü yer almaktadır (Grafik 44.3).

Grafik 44.3: Karaman İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

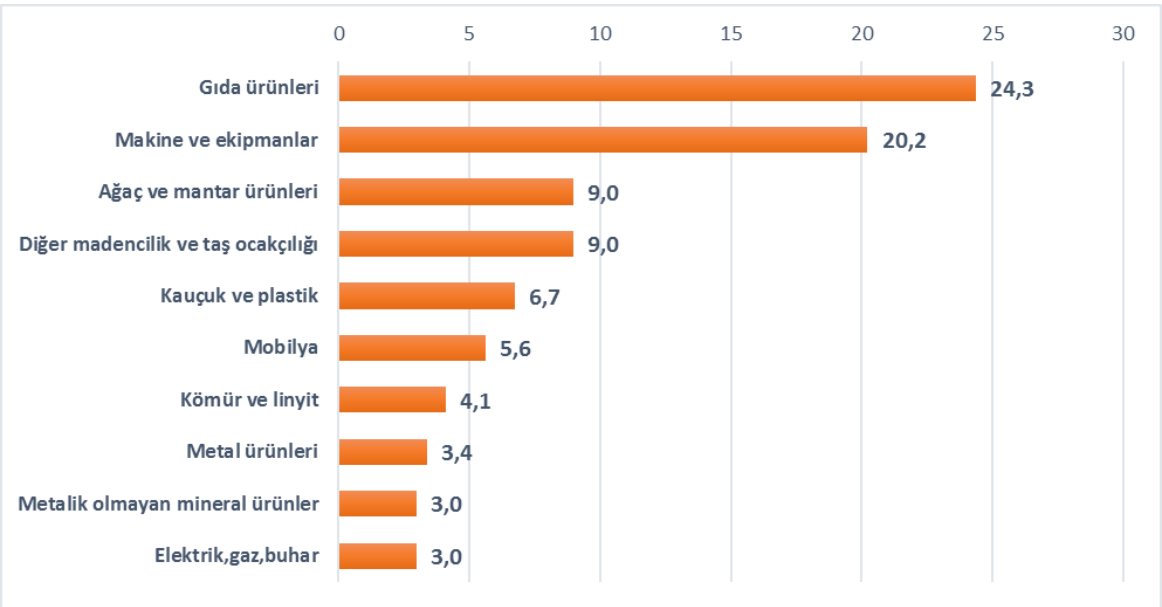

c. Çalışan Sayısı

Karaman İlinde sanayi sektöründe istihdamda %79,23 ile Gıda ürünleri sektörü, %3,72 ile Kömür ve linyit sektörü, %2,99 ile Makine ve ekipmanlar sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın %0,57'si Karaman ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 44.1).

Tablo 44.1 Karaman İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Gıda ürünleri	14783	79,23	12,75
Kömür ve linyit	694	3,72	1,03
Makine ve ekipmanlar	557	2,99	6,71
Kağıt ve kağıt ürünleri	486	2,60	1,87
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	450	2,41	2,16
Mobilya	269	1,44	3,80
Matbaacılık	268	1,44	1,07
Kauçuk ve plastik	253	1,36	6,16
Giyim eşyaları	210	1,13	8,79
Ağaç ve mantar ürünleri	172	0,92	1,66
Genel Toplam	***18659***	***-***	***0,57***

Karaman İlinde Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Büyük İşletme aşağıda sıralanmıştır:

- Bifa Bisküvi Ve Gıda Sanayi
- Şimşek Bisküvi Ve Gıda Sanayi
- Modern Çikolata Gıda Sanayi Ve Ticaret
- Anı Bisküvi Gıda Sanayi Ve Ticaret
- Hazal Bisküvi Ve Gıda Sanayi

44.2. KARAMAN İLİNDE SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 44.2 Karaman İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Karaman	1	1	2

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

44.3. KARAMAN İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Karaman İlinde 2016 yılsonu itibariyle Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi'nde faaliyette Olmayan, Alt Yapı Çalışmaları Devam Eden 1 adet Teknoloji Geliştirme Bölgesi bulunmaktadır.

Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Karaman İlinde 2016 yılında 3 faydalı model, 261 marka, 9 patent ve 79 dosyada 249 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 44.3 Karaman İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı	Toplam Türkiye Payı
Faydalı Model Başvurusu	47	3	50	0,09%	0,12%
Marka Başvurusu	4.415	261	4.676	0,28%	0,41%
Patent Başvurusu[44]	29	9	38	0,14%	0,08%
Tasarım Başvurusu	1.692	249	1.941	0,63%	0,36%
Tasarım Dosya Sayısı	484	79	563	0,94%	0,52%
Genel Toplam	6.667	601	7.268	0,40%	0,39%

[44] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

44.4. KARAMAN İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 44.4 Karaman İli KOSGEB Destekleri

<table>
<tr><th></th><th colspan="2">Veri</th><th colspan="2">2016 Yılı</th><th colspan="2">İl Toplamı
(2012-2016 Yılları Arası)</th></tr>
<tr><td rowspan="3">1</td><td colspan="2">Toplam Destek Tutarı (TL)*</td><td colspan="2">3.296.078</td><td colspan="2">8.660.246</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td></tr>
<tr><td>276.000</td><td>57.200</td><td>28.723.750</td><td>6.173.466</td></tr>
<tr><td rowspan="7">2</td><td rowspan="7">Diğer Bilgiler</td><td>TEKMER / İŞBİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>İŞGEM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">Karaman ilinde OSB, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi ortaklığı ile 21 İşlikli bir İŞGEM kuruluşuna başlanmıştır. 2015 yılı sonunda İŞGEM desteği için KOSGEB Müdürlüğüne başvuruda bulunulmuş ve 2016 yılı içerisinde KOSGEB Başkanlığında oluşturulan kurulca başvuru değerlendirilerek desteklenme kararı verilmiştir.</td></tr>
<tr><td>KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>LABORATUVAR HİZMETLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında düzenlenen 64 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 1.718 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.</td></tr>
<tr><td>YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında KOSGEB destek ve hizmetlerini tanıtmak amaçlı 17 adet toplantı/etkinlik düzenlenmiştir. Bunun yanında farklı kurum ve kuruluşlarca düzenlenen toplantı faaliyet ve etkinliklerden 16 tanesine katılım sağlanmıştır.</td></tr>
<tr><td>DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER</td><td colspan="4">Kamu-Üniversite ve sanayicilerin buluşmasını sağlamak amacıyla BST İl Müdürlüğü, KOSGEB, Üniversite, OSB Müdürlüğü ile birlikte 2 adet geniş katılımlı sanayicilere yönelik KÜSİ Tanıtım toplantısı düzenlenmiş ve düzenlenen toplantılara katılımlar sağlanmıştır. KÜSİ kapsamında 2016 yılı içerisinde 52 adet İşletme ve 10 adet Meslek Kuruluşu, STK veya Kamu Kurumu Ziyareti gerçekleştirilmiştir.</td></tr>
</table>

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 44.5. Karaman İli TÜBİTAK Destekleri

Veri		2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	843.032	8.495.017
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	150.451	2.547.812
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	176.027	1.330.574
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	176.880	470.605
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	0	0

* 2017 sabit fiyatlarıyla

44.5. KARAMAN İLİ TİCARET YAPISI

44.5.1. Karaman İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektör %84,5 ile gıda ürünlerinin imalatı olmuştur. Çalışan sayısının ve girişim sayısının en fazla olduğu sektör gıda ürünlerinin imalatı sektörü olmuştur (Tablo 44.6).

Tablo 44.6 Karaman İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar (İlk On Sektör) (%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Gıda ürünlerinin imalatı	14.945	96	84,5
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	672	46	4,4
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	435	30	2,5
Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması	197	10	2,1
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	228	9	1,9
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	370	17	1,7
Mobilya imalatı	234	25	1,1
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	246	25	0,7
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	124	37	0,5
Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı	23	12	0,2

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

44.5.2. Karaman İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 44.4'te gösterilmiştir. Grafik 44.4'e göre 2016 yılında Karaman ilinde ithalat 143.051.928 dolar, ihracat ise 306.451.365 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 449.503.293 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 44.4. Karaman İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti (1000$)

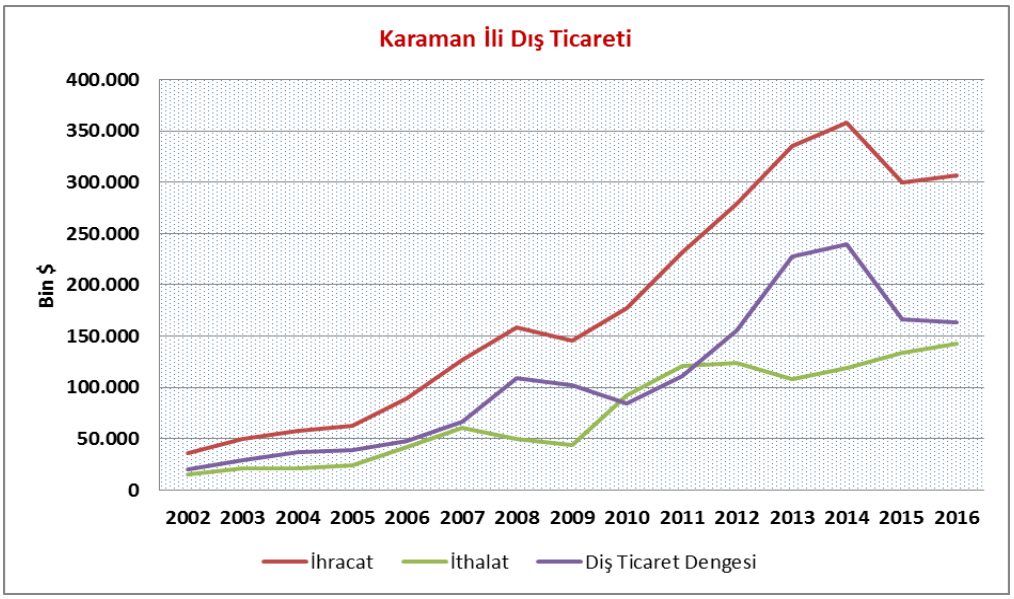

Kaynak: TÜİK

Karaman ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %21,39 ile Irak olmak üzere, Suriye, Yemen, Suudi Arabistan, İngiltere, Libya, Belçika, ABD, Romanya ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 44.5).

Grafik 44.5 Karaman İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

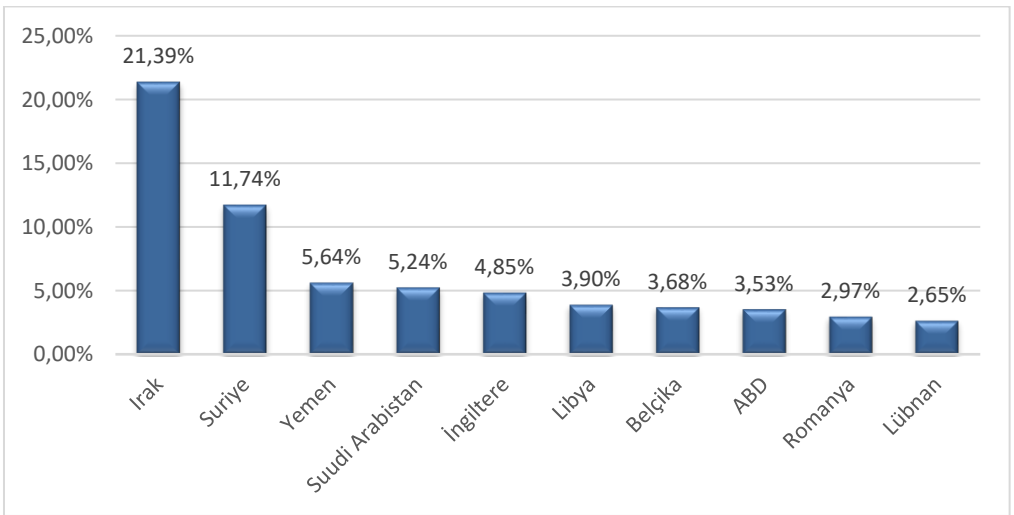

Kaynak: TÜİK

Karaman ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %12,05 ile Tayland olmak üzere, Çin, İtalya, Brezilya, Endonezya, İspanya, Malezya, Almanya, Cezayir ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 44.6).

Grafik 44.6. Karaman İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

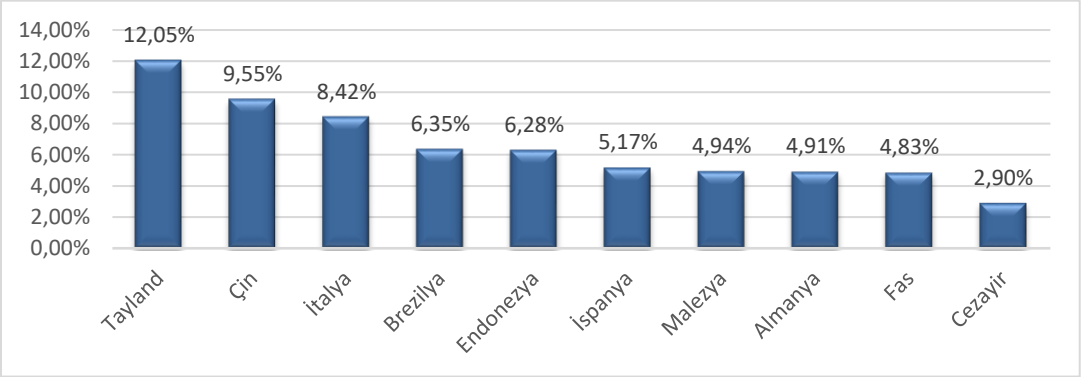

Kaynak: TÜİK

Karaman ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %96,93'ünü, il ithalatının da % 91,70'ini oluşturmaktadır (Tablo 44.7).

Tablo 44.7. Kısımlara göre Karaman ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri(1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	55	29	8	8		10
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor			0			0
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	224	150	14	0		
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	9.572	7.357	9.368	24.240	14.401	11.859
İmalat Sanayi	348.306	292.285	297.062	94.355	119.401	131.183
Gizli veri				287		
Toplam	**358.157**	**299.821**	**306.451**	**118.890**	**133.801**	**143.052**

Kaynak: TÜİK

Karaman ilinin ihracatının %96,93'ünü oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 44.8).

Tablo 44.8. 2016 yılı Karaman İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**297.062**
Gıda ürünlerinin imalatı	270.381
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	8.607
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	4.822
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	4.483
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	2.733
Diğer ulaşım araçlarının imalatı	1.954
Elektrikli teçhizat imalatı	1.924
Mobilya imalatı	995
Tekstil ürünlerinin imalatı	355
Ana metal sanayii	264

Kaynak: TÜİK

Karaman ilinin ithalatının % 91,70'ini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 44.9).

Tablo 44.9. 2016 Yılı Karaman İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**131.183**
Gıda ürünlerinin imalatı	72.977
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	24.730
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	18.435
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	5.352
Diğer imalatlar	4.121
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	2.089
Elektrikli teçhizat imalatı	1.179
Temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ilişkin malzemelerin imalatı	783
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	486
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	472

Kaynak: TÜİK

Karaman İlinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %73,53 ile hububat, un, nişasta veya süt müstahzarları, pastacılık ürünleri ilk sıradadır (Tablo 44.10).

Tablo 44.10. 2016 yılı Karaman İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Hububat, un, nişasta veya süt müstahzarları, pastacılık ürünleri	225.333.262	73,53
Kakao ve kakao müstahzarları	32.067.871	10,46
Süt ürünleri, yumurtalar, tabii bal, diğer yenilebilir hayvansal menşeli ürünler	12.202.066	3,98
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	8.640.990	2,82
Plastikler ve mamulleri	4.819.351	1,57
Taş, alçı, çimento, amyant, mika veya benzeri maddelerden eşya	4.434.129	1,45
Yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular	4.007.931	1,31
Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni	2.894.510	0,94
Çeşitli mamul eşya (hijyenik havlu, bebek bezi, kalem, çakmak, fermuar, fırça vb.)	1.966.814	0,64
Demiryolu vb hatlara ait taşıtlar ve malzemeler, bunların aksam-parçaları, mekanik trafik sinyalizasyon cihazları	1.953.859	0,64

Kaynak: TÜİK

Karaman ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %31,78 ile şeker ve şeker mamulleri ilk sıradadır (Tablo 44.11).

Tablo 44.11. 2016 yılı Karaman İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Şeker ve şeker mamulleri	45.466.370	31,78
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	25.797.194	18,03
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	18.478.779	12,92
Hayvansal ve bitkisel katı ve sıvı yağlar, yemeklik katı yağlar, hayvansal ve bitkisel mumlar	16.965.018	11,86
Kakao ve kakao müstahzarları	7.903.140	5,52
Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler	5.595.209	3,91
Plastikler ve mamulleri	4.388.280	3,07
Oyuncaklar, oyun ve spor malzemeleri, bunların aksam, parça ve aksesuarı	4.113.953	2,88
Hububat	3.496.323	2,44
Organik kimyasal ürünler	1.945.700	1,36

Kaynak: TÜİK

44.6. İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

44.6.1. Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

- Soğuk Depolama Tesisi
- Gıda Sektöründe Kullanılan Yağ İmalatı
- Polietilen İmalatı
- Sondaj Makinası İmalatı
- Pompa Çıkış Takımı İmalatı
- Etil Alkol
- Soba Aksesuarları, Silindirik Soba
- Float Cam
- Lamine Cam
- Makas
- Torba Ve Çanta (Plastik) İmalatı

44.6.2. Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

- Yenilenebilir Enerji – Ges/Res Yatırımı
- Fotovoltaik Panel/Diğer Ekipman Üretimi
- Elma Ve Yan Ürünleri
- Mobilya
- Mermer
- Ceviz Yetiştiriciliği
- Tatlı Su Balıkçılığı
- Ayçiçek Yağı Üretimi
- Polipropilen Çuval Üretim Tesisi

44.6.3. İlin Dış Ticarete Konu Olabilecek Potansiyeli

İlde ihracatı yapılabilecek ürünler:

- Gıda Ürünleri
- Tarım Makineleri Üretimi
- Elma Ve Yan Ürünleri
- Mobilya

44.7. İL SANAYİSİNİN GÜNCEL SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Sorunlar

1.Nitelikli ara eleman ihtiyacı

Karaman ilinde mevcut sanayi işletmelerinin çoğunda nitelikli ara eleman ihtiyacı bulunmaktadır. Bu konuda mesleki eğitime yönelik projelerin geliştirilmesi ve eğitimlerin düzenlenmesi, firmaların sahibi ve yöneticileri başta olmak üzere çalışanların niteliğinin arttırılması, halkın mesleki eğitim konusunda bilinçlendirilmesi, nitelikli eleman yetiştirilmesi

konusunda kurum ve kuruluşlar arasında etkin bir koordinasyon sağlanması, sanayi ve üniversite arasında koordinasyon ve işbirliğinin artırılması, meslek liselerinden üniversiteye giriş sorununun çözülmesi ve işletmelerin nitelikli elemana yönelik etkin bir ücret politikası belirlemesi ihtiyacı vardır. Bu sorunun kamu-üniversite-sanayi işbirliği ile aşılabileceği düşünülmektedir.
Karaman'ın şehir imajının yükseltilmesi ve sosyal aktivitelerinin artırılarak cazibesinin artırılması ile göçün önüne geçilebilecektir.

2.İşgücü ihtiyacı
Sanayi sektöründeki çalıştırılma şartlarının ağır olması ve ücretlerin bunun paralelinde olmaması nedeniyle çalışanların sanayi sektöründe değil çalıştırılma şartlarının daha uygun olduğunu düşündükleri hizmet sektörüne kaymasına neden olmaktadır. Çalışma şartları düzeltilirse iş gücü ihtiyacının kalmayacağı düşünülmektedir.

3.Lojistik alt yapının yeterli olmaması
TR52 Bölgesi illerinden olan Karaman'ın gerçek bir yatırım üssü haline gelebilmesi, dünya ticaretinin yaklaşık % 90'ının gerçekleştirildiği deniz yoluna hızlı ve düşük maliyetli bağlantı sağlanmasıyla mümkün olabilecektir. Konya'yı Mersin limanına bağlayan mevcut demir yolu 388 km. uzunluğundadır. Ancak Konya-Taşucu arası kara yolu ile 275 km. mesafededir. Karaman'dan sonra Taşucu limanına bağlanan yeni bir demir yolu yapılması halinde bu mesafe yaklaşık 110 km. kısalacaktır (TCDD, 2011).

Karaman iline yeni sanayi yatırımlarının kazandırılması amacıyla, ilden geçen yolcu trafiğindeki artışa paralel olarak, ticarette sağlayacağı yüksek katkı bakımından yüksek hızlı tren çok önemli bir proje olup en kısa zamanda sonuçlandırılması önem arz etmektedir.

İl sanayisindeki gelişmeler ve aynı zamanda yurt dışı çalışanın fazla olması nedeniyle hava alanının kurulması sorunun çözümüne katkı sağlayacaktır.

4.Rekabet öncesi işbirliği kültürünün olmaması
Bölgelerin ekonomik gelişim ve istihdam faaliyetlerini yönetmelerine katkıda bulunan ve aynı zamanda, toplulukları mevcut sanayiler üzerinde yeniden yoğunlaşmaya teşvik eden, yabancı yatırımları çekme noktasında da bölgelere yardımcı olan kümelenme modeli benimsenmeli ve uygulamaya yönelik faaliyetlerde bulunulmalıdır. Ayrıca, şirketler arasında işbirliğine dayalı rekabet anlayışı benimsenmeli, gerektiğinde şirket evlilikleri ve ortak çalışma özendirilerek teşvik edilmelidir. İl bir gıda kenti olmasına rağmen gıda sektöründe uluslararası bir marka oluşturamamıştır.

5.KOBİ'lerin Ar-Ge ve yenilik kapasitelerinin artırılması
İlin Ar-Ge'ye dayalı üretim ve istihdam kapasitesi olması gerekenin altındadır. Dolayısıyla, Ar-Ge ve yenilikçilik kapsamında verilen teşviklerin ilde kullanım oranı da düşüktür**.** Ar-Ge kültürünün ve bilincinin oluşturulması amacıyla verilen teşvikler ile ilgili sanayicinin bilgilendirilmesi, aynı zamanda mikro işletmeler açısından verilen teşviklerin yeterliliğinin ve uygunluğunun değerlendirilmesi uygun olacaktır.

6.Markalaşma ve uluslararası pazarda rekabet edebilirlik,
Sürdürülebilir bir büyümenin yakalanması için işletmelerin markalaşması adına uzman kuruluşlardan öncelikle marka tescil ve pazarlama anlamında çeşitli eğitimlerin alınması son derece faydalı olacaktır. İşletmeler, markalaşma için pazarlama ve tanıtım faaliyetlerine ağırlık vermeli, bu amaçla da bu alanda teşvik ve projelerin oluşturulması sağlanmalıdır.

7.Yeni Sanayi Alanlarına ihtiyaç olması,
İlin güneş enerjisi potansiyelini kullanabilmesini sağlamak adına başlatılan "Enerji İhtisas Endüstri Bölgesi" ilan edilme çalışmalarının tamamlanmasıyla yatırımcılara yatırım imkanı sağlanacaktır.

Mevcut OSB'nin dolu olması sebebi ile Valiliğimizce başlatılan 2. OSB Kuruluş çalışmalarının tamamlanması neticesinde yatırımcılara yatırım imkanı sağlanacaktır.

8.İlin turizm potansiyelinden yeterince yararlanılamaması
Tarihi eserler açısından zengin bir yapıya sahip olan tarih ve kültür kenti ilin aynı zamanda bir çok doğal güzelliği bulunmaktadır. Ermenek ilçesi yayla turizmi açısından bozulmamış doğal güzelliklere sahiptir. Çeşitli dinlerin yaşandığı ilin "**İnanç Turizm**i 'ne açılması amacıyla Valilikçe başlatılan çalışmaların sonuçlandırılması yararlı olacaktır.

9.Kurumsallaşmanın yeterli seviyede olmaması
Firmaların yönetim becerilerini ve kurumsal yetkinliklerini geliştirmeleri ve üniversite sanayi iş birliğinin artırılması neticesinde kurumsallaşmada sağlanabilecektir.

10.Üniversite sanayi iş birliğinin yeterli olmaması
Üniversitenin sanayinin ihtiyaçlarını göz önüne alarak bölüm ve ders planlaması yapmasının yanı sıra işletmelerinde rekabet edebilirliğini artırmaları için üniversite ile iş birliği içinde olmaları gerekmektedir.

2015 Yılı İl Sanayi Durum Raporunda "İl Sanayinin Güncel Sorunları ve Çözüm Önerileri" Başlığı Altında Yer Alan Hususlarda Kaydedilen Gelişmeler

"3. Lojistik alt yapının yeterli olmaması"

- ✓ Karaman hava alanı projesi 2017 yatırım programına dahil edilmiştir. Merkez ilçesi Sudurağı beldesi mevkine yapılacak olan hava limanı sivil ulaşım ihtiyacını karşılayacaktır. Projenin 3 yıl içerisinde tamamlanması ön görülmektedir.

- ✓ Karaman Serbest Bölge Protokolü İmzalanmış şirket kuruluşu gerçekleşmiştir. Serbest bölgenin varlığı ile firmalar vergi avantajı, kar transfer imkanı, ticaret kolaylığı, pazarlara ulaşım imkanı, dinamik işletme yönetimi, uygun ve ucuz altyapı imkanı gibi avantajlar edinecektir.

- ✓ Yatırımcılara ve sanayicilere ham madde tedariki ve pazarlamada önemli ölçüde maliyet avantajı sağlayacak olan Lojistik Merkezi Projesi; Kalkınma Bakanlığı Denetim Kurulundan geçerek Ulaştırma Bakanlığınca onaylanmıştır.

"4.Rekabet öncesi işbirliği kültürünün olmaması"

- ✓ Mermerciler Derneği üyeleri ve Mermer Ocağı sahipleri bir arada üretim yaparak birlikte hareket edebilmeyi sağlamak üzere Mermer İhtisas Organize Sanayi Bölgesi kurulması yönünde girişimde bulunmaktadırlar.

"5. KOBİ'lerin Ar-Ge ve yenilik kapasitelerinin artırılması":

- Kamu Sanayi Üniversite İş Birliği kapsamında İllerde oluşturulan Planlama ve Geliştirme Kuruluna bağlı Alt Çalışma Grubu ilde tespit edilen KOBİ'leri ziyaret ederek konu ile ilgili devlet desteklerini anlatmakta farkındalık oluşturmaya çalışmaktadır.
  2016 Yılı içerisinde Karaman KÜSİ Çalışma grubunun bilgilendirme toplantısı yaptığı firmalardan; Elif Makine Sanayi ve Ticaret Limited ile ÜÇSA Ambalaj Sanayi Ticaret Anonim Şirketlerinin hazırladıkları projeler, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) tarafından, Ar-Ge ve İnovasyon kategorisinde desteklenmesi kabul edilmiştir. Karaman Döhler Konsantre ve Meyve Suyu Fabrikası, Nefamak ve Whiterose firmaları da AR-GE Merkezi kurma çalışmalarını 2017 yılında tamamlamayı hedeflemektedir.
- 2016 Yılı içerisinde AR-GE reform paketini tanıtmak üzere Üniversite ve OSB'de iki ayrı toplantı düzenlenmiş toplantıya sanayiciler ve akademisyenler katılmıştır.

"6.Markalaşma ve uluslararası pazarda rekabet edebilirlik"

- ✓ Bu kapsamda; Türk malı imajının oluşturulması ve yerleştirilmesi amacıyla oluşturulmuş devlet destekli ilk ve tek markalaşma programı olan "TURQUALİTY EĞİTİMİ" Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Proje ve Teknoloji Transfer Ofisi (KMU-PTTO) ve Karaman Organize Sanayi Bölgesi (OSB) Müdürlüğü işbirliği ile 10 Mayıs 2016 tarihinde Karaman OSB Müdürlüğü toplantı salonunda gerçekleştirilmiştir.

- ✓ Karaman Ticaret ve Sanayi Odası (KTSO) ile Mevlana Kalkınma Ajansı(MEVKA) öncülüğünde, Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü ve Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi (KMÜ) Proje Teknoloji Transferi Ofisi işbirliğiyle, "Coğrafi İşaretler Türkiye Uygulamaları ve Karaman Deneyimi" konulu bir panel düzenlendi. Panelde; Türkiye'de gıda sektöründe önde gelen üretim merkezlerinden birisi olan Karaman'ın, Kuymak tatlısı, Ermenek helvası, Divle Obruk peyniri gibi ürünleri tescil ettirip, coğrafi kimlik kazandırmanın bölge için önemi, yöresel ürünlerin tescil süreci, coğrafi işaretlemeler Türkiye uygulamaları, yasal düzenlemeler, Karaman'ın potansiyel ürünleri, uygulama örnekleri, eylem planları gibi konularda bilgilendirdiler.

- ✓ 24 Nisan 2017 tarihinde; Karaman OSB'de sanayicilerin katıldığı, 25 Nisan 2017 tarihinde üniversitede öğrenci ve akamedisyenlerin katıldığı "Türkçe'nin Başkentinde Evrensel Markalaşma" konulu konferans Müdürlüğümüz öncülüğünde gerçekleştirilmiştir. Konferansta

marka tanımı yapılarak patent ve tasarım tescili, global marka ismi oluşturmanın kriterleri ve Türkçe isimlerle markalaşma konusunda bilgilendirme yapılmıştır.

"7. Yeni Sanayi Alanlarına ihtiyaç olması,"

- ✓ Karaman'ın güneş değerleri ve konumu nedeniyle "Enerji İhtisas Endüstri Bölgesi" kurulması amacıyla 03/04/2013 tarihinde başlatılan çalışmalar sonucunda 16 Mayıs 2017 tarihinde Endüstri Bölgeleri Koordinasyon Kurulu'nda konu görüşülmüş, oy birliği ile bölgenin ilan edilmesi kararlaştırılmıştır. Bölgenin kuruluşu ilin kalkınmasında etkili olacaktır.

- ✓ İle kurulması planlanan ikinci Karma OSB'ye yönelik olarak Bakanlığımız koordinatörlüğünde ilgili kurum ve kuruluş temsilcilerinin katıldığı Yer Seçim Komisyonu 26 Nisan 2017 tarihinde toplanmıştır. Bölge ilanına yönelik çalışmalar devam etmektedir. Sanayiciler arsa tahsisi konusunda sıkıntı yaşamayacaktır.

"10. Üniversite sanayi iş birliğinin yeterli olmaması"

- 24 Haziran 2015 tarihli ve 29396 sayılı kararı Resmi Gazetede yayımlanan Karaman Teknoloji Geliştirme Bölgesi'nin kurulmasına yönelik Bakanlar Kurulu'nun 2015/7734 sayılı Kararına istinaden Karaman Teknoloji Geliştirme Bölgesinin Yönetici Şirketi, 22.9.2016 tarihinde tasdik olmuş, 4.10.2016 tarihli ve 9168 sayılı Ticaret Sicil Gazetesi'nde yayımlanarak kurulmuştur. Karaman TGB Üniversite Sanayi işbirliğine katkı sağlayacaktır.
- Yüksek Planlama Kurulunun 18/06/2015 tarihli ve 2015/28 sayılı kararı onaylanan ve Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı koordinasyonunda hazırlanan Türkiye Kamu-Üniversite-Sanayi İşbirliği (KÜSİ) Stratejisi ve Eylem Planı'nın 1.2 nolu eylemi olarak gereği ilin yerel idarecilerinin, üniversite üst düzey temsilcilerinin, TGB temsilcilerinin, Kalkınma Ajansı temsilcilerinin, sanayi ve ticaret odaları temsilcilerinin, OSB temsilcilerinin katılacağı yılda iki defa düzenlenecek ve ilin sorunlarının konuşulacağı toplantılarının da sekretaryasını üstlenecektir." ifadesi yer almaktadır.
  Bu kapsamda Karaman ilinde 18/11/2015 tarihli ve 499 sayılı Valilik oluru ile İl KÜSİ Planlama ve Kurulu oluşturularak faaliyetlerine başlamıştır. Kurul ilk toplantısını 7 Aralık 2015 tarihinde, ikinci toplantısını 15 Nisan 2016 tarihinde gerçekleştirmiştir. Kurul toplantılarının ise 3 aylık periyotlarda düzenlenmesi kararlaştırılmıştır.
- Ayrıca, Karaman'da KÜSİ Planlama ve Geliştirme Kurulunun faaliyetlerinin etkinliğini artırabilmek maksadı ile dönem Valisi Murat KOCA'nın talimatı üzerine Karaman'daki Üniversite Öğretim Üyeleri ile Sanayicilerin bir araya geldiği ve KÜSİ'nin gerekliliği, KÜSİ'nin amaç ve hedeflerinin ne olduğu hakkında bir bilgilendirme toplantısı tertip edilmiştir. Toplantıya kamu ve yerel yönetim idarecileri de davet edilmiştir. Toplantı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü koordinasyonunda kurul üyeleri tarafından organize edilmiş olup, 11 Şubat 2016 gerçekleştirilmiştir.
- 16 Nisan 2016 Tarihinde, 6676 sayılı Kanun ile yürürlüğe giren AR-GE Reform Paketinin sanayicilere ve öğretim üyelerine sağladığı yenilikleri tanıtmak amacıyla Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi ve Karaman OSB Müdürlüğü'nde iki ayrı oturumda bilgilendirme toplantısı yapılmıştır. İki toplantıya katılan yaklaşık 150 kişiye, Ar-Ge'nin hem işletmeler için

hem de Devlet ekonomisi için vazgeçilemez önemi ve Kanun ile verilen destekler konularında tüm detaylar anlatılmıştır.

- 2016 Yılı içerisinde Karaman KÜSİ Kurulu ve Alt Çalışma Grubu (Karaman BSTM-KOSGEB-KMÜ-OSB-MEVKA temsilcileri) tarafından toplam 211 faaliyet gerçekleştirilmiş ve kamu, sanayici, akademisyen iletişiminin sağlanmasına çalışılmıştır.
  Ayrıca Karaman KÜSİ Kurulu Bakanlığımızca"Bilgilendirme ve Tanıtım Kategorisinde İyi Uygulama Ödülüne" layık görülmüştür.

45. KARS İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

45.1. KARS İLİ SANAYİ YAPISI

İlde orta ve küçük ölçekli sanayi siteleri bulunmaktadır. İldeki sanayi yeterince gelişmemiş olup, il ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayalı sosyo-ekonomik yapıya sahiptir.

İlde büyük Ölçekli sanayi Kuruluşu olarak 1985 yılında Türkiye Çimento Sanayi T.A.Ş.'nın bir işletmesi olarak müesseseye, 1987 yılı itibariyle de bağlı ortaklık haline getirilen tesis,1996 yılında özelleştirilerek Çimentaş İzmir Çimento Fabrikası T.A.Ş tarafından satın alınmıştır. Daha sonra 2001 yılında İtalyan Cimentir firması tarafından fabrika hisselerinin % 97 'si satın alınarak faaliyet göstermektedir.

Ayrıca ilde K-Q – ISO –EN 9000 Kalite Yönetim Sistemi Belgesine sahip; Bir İktisadi Devlet Teşekkülü olarak Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. faaliyetini sürdürmektedir.

İlde hammadde kaynaklarına bağlı olarak süt ürünleri, et ürünleri, orman ürünleri ve inşaat malzemeleri üretimi gelişmiştir. Özellikle Kars kaşarı, gravyeri ve balı ülke genelinde oldukça meşhurdur. 22 tanesi OSB'de olmak üzere il genelinde 63 adet mandıra mevcut olup resmi rakamlara göre 10 bin ton kaşar peyniri üretimi yapılmıştır. Ulaşım imkanlarının gelişmesi ile hammadde ve Pazar sorunu nispeten azalan Karsta plastik ve metal ürünleri, tarım aletleri, temizlik maddeleri, inşaat malzemeleri, hazır yem, orman ürünleri ve mobilya üretimleri de yapılmaya başlanmıştır.

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

45.1.1. Kars İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Kars ili Doğu Anadolu Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 45.1).

Doğu Anadolu Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Kars ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %3,9'luk oran ile bölgede yedinci sırada yer almaktadır.

Grafik 45.1: Türkiye'de Sanayi İşletmelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (%)

a. Ölçek Dağılımı

Kars ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, %70,7'si Mikro, %28'i Küçük, ve %1,2'si Orta Ölçekli işletmelerdir (Grafik 45.2).

Grafik 45.2 Kars İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

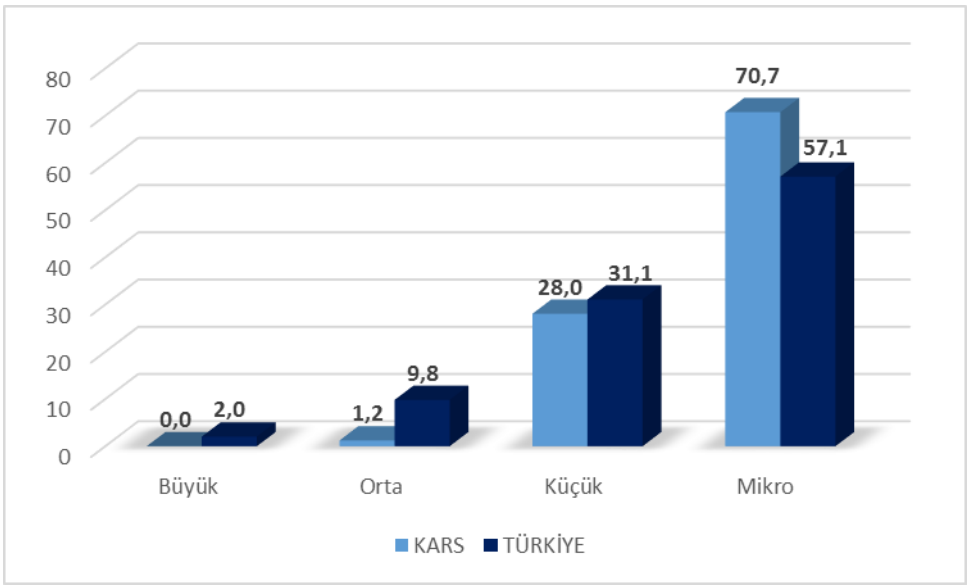

b. Sektörel Dağılım

Kars ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %53,3 ile Gıda ürünleri, ikinci sırada %11,1 ile Diğer madencilik ve taş ocakçılığı ve üçüncü sırada ise %8,9 ile Kauçuk ve plastik sektörü yer almaktadır (Grafik 45.3).

Grafik 45.3: Kars İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

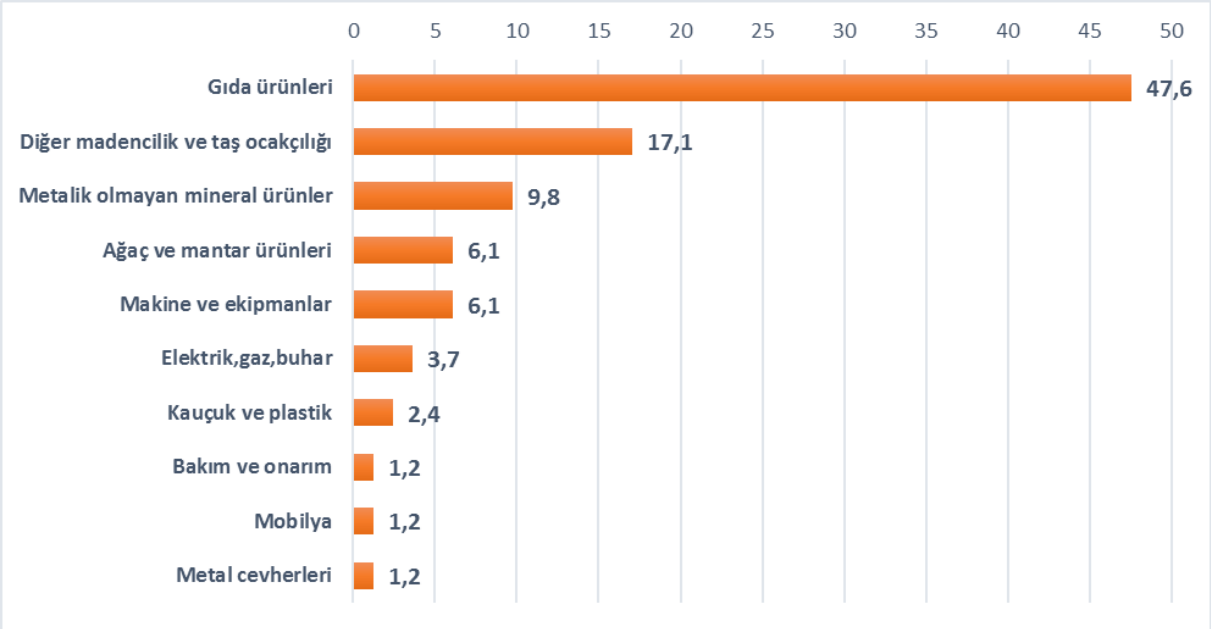

c. Çalışan Sayısı

Kars İlinde sanayi sektöründe istihdamda %79,23 ile Gıda ürünleri sektörü, %3,72 ile Kömür ve linyit sektörü, %2,99 ile Makine ve ekipmanlar sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın %0,57'si Kars ilinde gerçekleşmektedir. (Tablo 45.1).

Tablo 45.1: Kars İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Metal cevherleri	215	24,86	0,49
Gıda ürünleri	211	24,39	12,75
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	128	14,80	2,16
Metalik olmayan mineral ürünler	125	14,45	5,98
Elektrik,gaz,buhar	59	6,82	0,69
Makine ve ekipmanlar	47	5,43	6,71
Ağaç ve mantar ürünleri	27	3,12	1,66
Kauçuk ve plastik	5	0,58	6,16
Ana metal	4	0,46	4,29
Metal ürünleri	3	0,35	8,55
Genel Toplam	***865***	-	***0,03***

Kars İlinde Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Büyük İşletme aşağıda sıralanmıştır:

- Alpler Maden İnşaat Makina Demir Çelik San Tic
- Cihan Petrol Ürünleri Otomotiv Turizm İnşaat Taahüt Gıda Pazarlama Ticaret Sanayi Limited Şirketi
- Ofis Acay Gıda Tarım Hayvancılık San Ve Tic
- Zorlu Doğal Elektrik Üertimi A.Ş. Kars Şubesi
- Ufuk Lift Asansör Makina Elektrik Elektronik Mühendislik İmalat İthalat İhracat Sanayi

45.2. KARS İLİNDE SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 45.2 Kars İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Kars	1	1	-

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

Kars Organize Sanayi Bölgesi 180 Sicil Numarası ile, 1976 Yılında 200 hektar alan üzerinde kurulmuştur.

Tablo 45.3 Kars İlinde Faaliyet Gösteren Organize Sanayi Bölgesi[45]

BÖLGE BÜYÜKLÜĞÜ	1.509.189,10 M^2
PARSEL SAYISI	100 Adet
TAHSİSLİ PARSEL SAYISI	89 Adet
TAHSİS YAPILAN FİRMA SAYISI	75 Adet
BOŞ PARSEL SAYISI	11 Adet
ÜRETİMDEKİ PARSEL SAYISI	55 Parsel
PROJE SAFHASINDAKİ PARSEL SAYISI	18 Parsel
İNŞAAT HALİNDEKİ PARSEL SAYISI	17 Parsel

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

[45] **NOT:** 1. Tevsi Alan Bölge Büyüklüğüne dahil edilmiştir.

45.3. KARS İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Kars İlinde 2016 yılında 29 marka, 4 patent ve 1 dosyada 1 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 45.4 Aydın İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı	Toplam Türkiye Payı
Faydalı Model Başvurusu	9	0	9	0,00%	0,02%
Marka Başvurusu	398	29	427	0,03%	0,04%
Patent Başvurusu[46]	3	4	7	0,06%	0,02%
Tasarım Başvurusu	1	0	1	0,00%	0,00%
Tasarım Dosya Sayısı	1	0	1	0,00%	0,00%
Genel Toplam	**412**	**33**	**445**	**0,02%**	**0,02%**

45.4. KARS İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 44.4. Karaman İli KOSGEB Destekleri

<table>
<tr><th>Sıra</th><th colspan="2">Veri</th><th colspan="2">2016 Yılı</th><th colspan="2">İl Toplamı (2012-2016 Yılları Arası)</th></tr>
<tr><td rowspan="3">1</td><td colspan="2">Toplam Destek Tutarı (TL)*</td><td colspan="2">2.007.088</td><td colspan="2">3.452.225</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td></tr>
<tr><td>50.000</td><td>10.500</td><td>50.000</td><td>10.500</td></tr>
<tr><td rowspan="2">2</td><td rowspan="2">Diğer Bilgiler</td><td>UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında düzenlenen 38 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 1.014 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.</td></tr>
<tr><td>YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında KOSGEB destek ve hizmetlerini tanıtmak amacıyla 4 adet bilgilendirme toplantısı düzenlenmiştir.</td></tr>
</table>

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

[46] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

Tablo 44.5. Karaman İli TÜBİTAK Destekleri

Veri		2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	108.242	5.219.160
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	0	0
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	6.754	921.097
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	117.920	579.769
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	0	0

* 2017 sabit fiyatlarıyla

45.5. KARS İLİ TİCARET YAPISI

45.5.1. Kars İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektör %47,1 ile gıda ürünlerinin imalatı olmuştur. Çalışan sayısının ve girişim sayısının en fazla olduğu sektör gıda ürünlerinin imalatı sektörü olmuştur (Tablo 45.6).

Tablo 45.6 Kars İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar (İlk On Sektör)(%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Gıda ürünlerinin imalatı	303	61	47,1
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	46	7	27,6
Mobilya imalatı	37	8	6,2
Diğer imalatlar	7	5	3,8
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	18	9	2,9
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	23	4	2,8
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	12	9	2,5
Elektrikli teçhizat imalatı	8	7	2,5
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	14	11	2,5
Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması	21	3	1,4

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

45.5.2. Kars İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 45.4'te gösterilmiştir. Grafik 45.7'e göre 2016 yılında Kars ilinde ithalat 2.579.959 dolar, ihracat ise 136.148 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 2.716.107 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 45.7. Kars İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti (1000$)

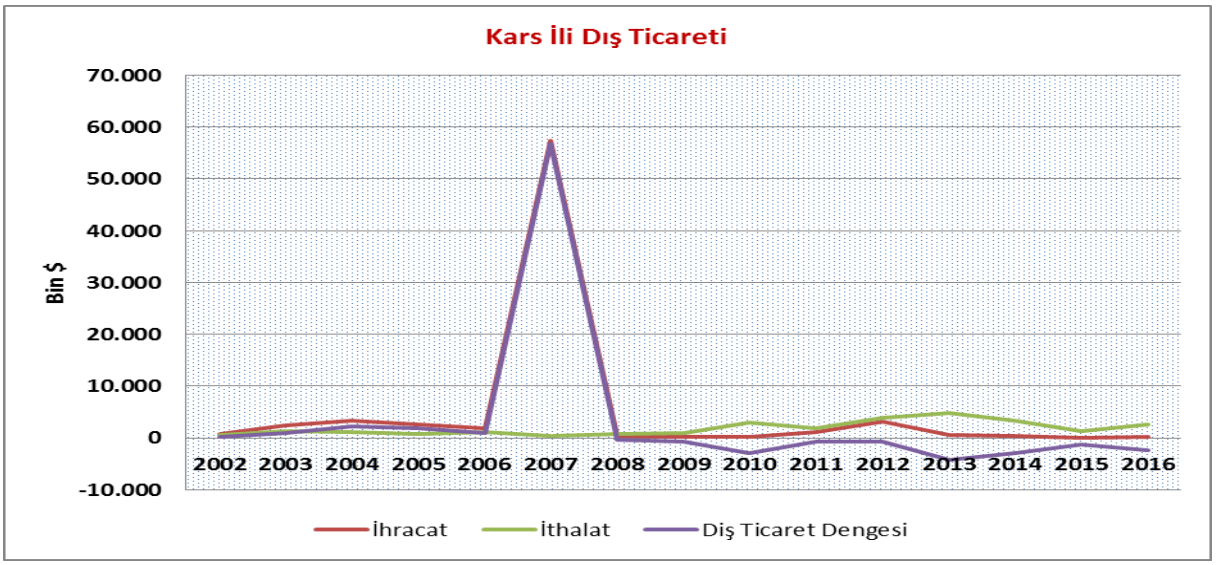

Kaynak: TÜİK

Kars ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %59,53 ile Almanya olmak üzere, Azerbaycan ve Suriye ihracat yapılan ülkelerdir..(Grafik 45.5)

Grafik 45.5 Kars İlinde İhracat Yapılan İlk Üç Dağılımı (%)

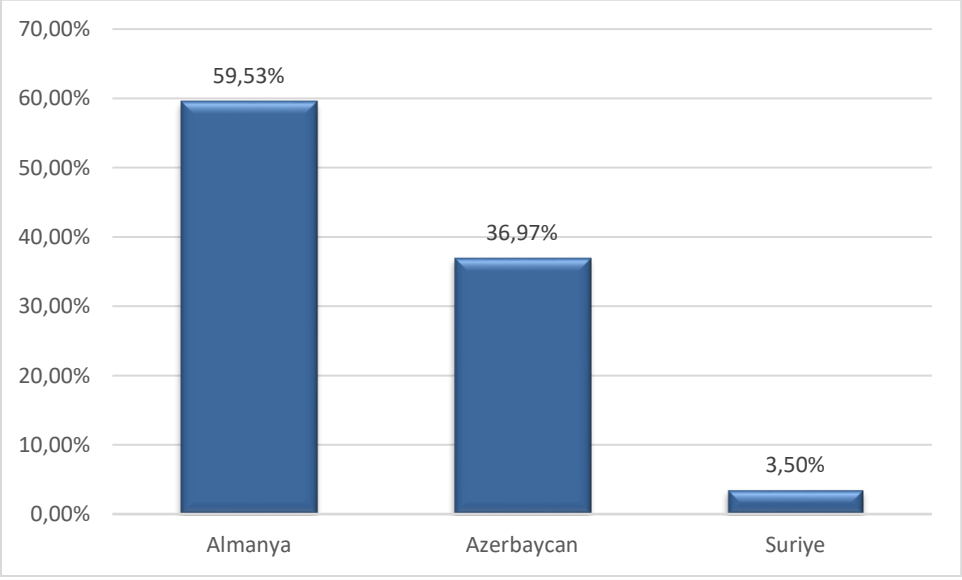

Kaynak: TÜİK

Kars ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %22,53 ile Avusturya olmak üzere, Slovakya, Almanya, Uruguay, Şili, Macaristan, Fransa, Gürcistan, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik45.6).

Grafik 45.6 Kars İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

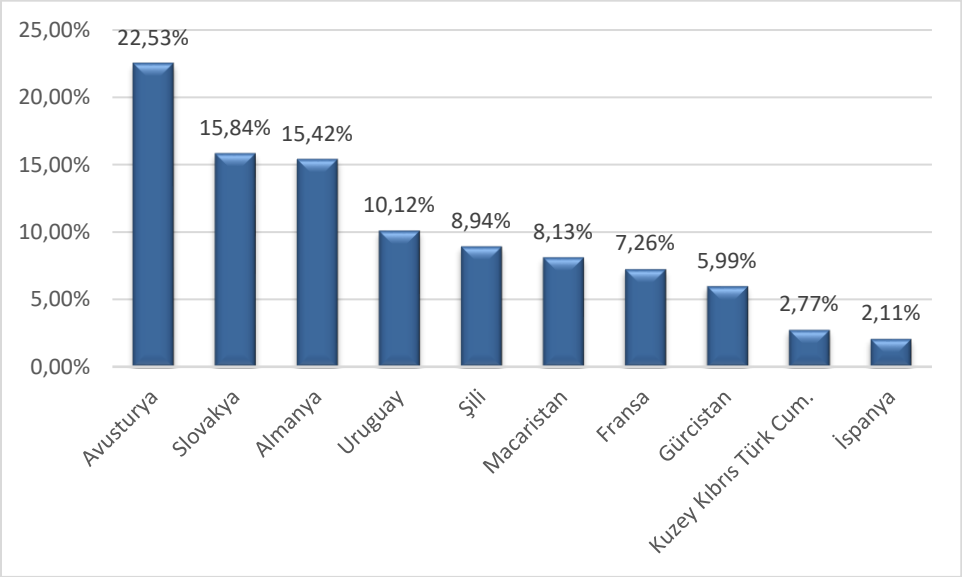

Kaynak: TÜİK

Kars ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %100'ünü, il ithalatının da %25,89'unu oluşturmaktadır (Tablo 45.7).

Tablo 45.7. Kısımlara göre Kars ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri(1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim				1		
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık				57	842	1.911
İmalat Sanayi	411		136	3.318	481	668
Toplam	**411**		**136**	**3.375**	**1.323**	**2.580**

Kaynak: TÜİK

Kars ilinin ihracatının %100'ünü oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 45.8).

Tablo 45.8. 2016 yılı Kars İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**136**
Gıda ürünlerinin imalatı	86
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	42
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	8

Kaynak: TÜİK

Kars ilinin ithalatının %25,89'unu oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 45.9).

Tablo 45.9. 2016 Yılı Kars İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**668**
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	436
Ana metal sanayii	156
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	54
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	19
Elektrikli teçhizat imalatı	1
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	1
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	1

Kaynak: TÜİK

Kars İlinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %59,53 ile diğer hayvansal menşeli ürünler(kıl, kemik, boynuz, fildişi, mercan, bağırsak, vb.) ilk sıradadır (Tablo 45.10).

Tablo 45.10. 2016 yılı Kars İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Diğer hayvansal menşeli ürünler (kıl, kemik, boynuz, fildişi, mercan, bağırsak, vb.)	81.050	59,53
Çeşitli mamul eşya (hijyenik havlu, bebek bezi, kalem, çakmak, fermuar, fırça vb.)	41.910	30,78
Uçucu yağlar ve rezinoitler, parfümeri, kozmetik veya tuvalet müstahzarları	4.869	3,58
Gıda sanayiinin kalıntı ve döküntüleri, hayvanlar için hazırlanmış kaba yemler	4.764	3,50
Sabunlar, yüzey-aktif organik maddeler, yıkama-yağlama müstahzarları, mumlar,bakım müstahzarları, dişçilik müstahzarları	3.555	2,61

Kaynak: TÜİK

Kars ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %71,32 ile canlı hayvanlar ilk sıradadır (Tablo45.11).

Tablo 45.11. 2016 yılı Kars İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay (%)
Canlı hayvanlar	1.840.085	71,32
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	452.867	17,55
Demir ve çelik	154.587	5,99
Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler	71.379	2,77
Muhtelif kimyasal maddeler (biodizel, yangın söndürme maddeleri, dezenfektanlar, haşarat öldürücüler, vb.)	40.237	1,56
Seramik mamulleri	14.080	0,55
Demir veya çelikten eşya	1.981	0,08
Diğer adi metaller (tungsten, molibden, tantal, magnezyum, kobalt, bizmut, kadmiyum, vb.), sermetler, bunlardan eşya	1.639	0,06
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	1.451	0,06
Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi, cerrahi alet ve cihazlar, bunların aksam, parça ve aksesuarı	995	0,04

Kaynak: TÜİK

45.6. İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

45.6.1. Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

Kars ili Ermenistan'a sınır il, Ardahan üzerinden Gürcistan'a, Iğdır üzerinden ise Nahçivan-Azerbaycan ve İran'a mücavir il konumundadır. Diğer taraftan, Kars-Bakü-Tiflis Demiryolu projesi üzerinde bulunması ve Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) Petrol Boru Hattı üzerinde olması dolayısıyla Kars ilinin önemini arttırmaktadır.

Boğazlar Ülkemiz için ne kadar stratejik öneme haizse Kars ili Kafkaslara ve Orta Asya'ya açılan kapı olması, ayrıca çok önemli (BTC) Hattı üzerinde olması, Kars-Bakü-Tiflis Demiryolu projesi üzerinde bulunması nedeniyle gelecekte boğazlar kadar stratejik öneme haiz olacaktır.

45.6.2. Turizm ve Hizmetler Sektörü Yatırımları

- Sarıkamış'ta kış turizm otelleri
- Kars kent Merkezinde şehir otelleri
- Nitelikli yeme-içme ve dinlenme tesisleri
- Ulaştırma ve Lojistik Yatırımları
- Toptan ve perakende ticaret, AVM
- Çağrı merkezi yatırımları

- Bayilikler ve Teknik Servisler
- Öğrencilere yönelik konaklama tesisleri (Yurt,pansiyon,otel,apart daire)
- Eğitim (Özel okul, kreş) yatırımları
- Sağlık (hastane, poliklinik) yatırımları

45.6.3. İmalat Sanayi Yatırımları

- Isı yalıtımı, inşaat ve yapı malzemeleri imalatı
- Gıda ürünleri imalatı (et ve süt ürünleri)
- Kağızman'da pestil ve köme imalatı
- Hazır yem üretimi
- Metal ürünleri imalatı
- Tarım makinaları imalatı
- Mobilya ve orman ürünleri imalatı
- Plastik sanayi ürünleri (PVC doğrama ve boruları)
- Enerji yatırımları (HES, Biyogaz)

45.6.4. Tarım ve Hayvancılık Yatırımları

- Et ve Süt sığırcılığı
- Damızlık inek yetiştiriciliği
- Arıcılık ve bal üretimi ile bal paketleme tesisleri
- Kaz yetiştiriciliği ve kaz entegre tesisi
- Koyun yetiştiriciliği
- Yem bitkileri yetiştiriciliği
- Endemik (şifalı) bitki yetiştiriciliği
- Kültür balıkçılığı
- Kağızman'da meyvecilik
- Organik tarım ve hayvancılık
- Lisanslı depoculuk ve soğuk hava depoları

45.6.5. Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

İlde potansiyeli değerlendirmeye yönelik ormancılık sektöründe ve madencilik sektöründe yapılabilecek yatırımlar bulunmaktadır.

45.7. İL SANAYİSİNİN GÜNCEL SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

-En Önemli Sorun

Bir bölgeye yatırım yapılması sırasında yatırımcı, sadece o bölgenin stratejik durumunu göz önüne almaz. Dile getirilmeyen birçok etmen (örneğin sosyal çevre ve halkın durumu) yatırımcıyı etkilemektedir. Yatırımı etkileyen diğer somut öğeler (maliyet hesapları, hammadde temini, yeterli miktarda iş gücü bulabilme vs.) o bölge için en etkin yatırım kararlarını etkileyen faktörlerdendir. Yatırım için düşünülen bir yerin pazarlara yakınlığı,

ulaşım imkanları, o bölgeye ait niteliklerin olması, hammadde kaynaklarının ekonomik olup olmayacağını belirleyen etmenlerdendir.

Bir de bölgenin taşıdığı bazı nitelikler vardır ki bunlar o bölgenin sanayisine de birebir etki yapar. Bunlar Bölgenin;

- Gelişmişlik durumunu

- Toplam maliyetler

- İklim

- Eğitim durumu

- Terör riski

- Çevre bölgelerdeki pazarların yapısı

- Nüfus yoğunluğu

Tüm bunların değerlendirmesi yapıldığında o bölgenin sanayisinin gelişmişliği hakkında bir değerlendirmede bulunulabilir. Eğer yukarıda sayılan maddeler konusunda bölgenin dezavantajlı olduğu düşünülürse bunlardan hangilerinin avantaj olarak kullanılabilceği belirlenmelidir. Artık dünya genelinde yapılan çalışmalarda, bölgesel üretkenlik, o bölgeye özgü ürünlerin seçimi, sanayinin o yönde geliştirilmesi gibi gerçeklikler ortaya çıkmaktadır.

Sanayinin gelişmesine katkı sağlayacak çalışmaların başında o bölgenin avantajlarının sıralanması ve yatırımların bu avantaja göre belirlenmesi gerekmektedir. Kars için yapılacak bir durum değerlendirmesinde, Karsın güçlü yönleri ortaya çıkartılmalı ve yatırım öncelikleri belirlenmelidir. Mesala Karsın artılarını şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Kars'ta ulaşım kolaydır (Hava alanının işlevselliği ön plana çıkabilir. Türkiye'nin her yerine ulaşım kolay olması)

- Kars'ın turizm potansiyeli yüksektir (Turizm odaklı sanayinin geliştirilmesi öncelikler kısmına alınabilir)

- Kars'ta devlet teşvikleri vardır (Devletin öncelikleri nelerdir? Hangi sektörelerde teşviklerden daha fazla yararlanabilinir?)

- Kars Türkiye'nin doğu ülkelerine (Gürcistan, Ermenistan, İran vs.) açılan kapısıdır. İhracat ve ithalattaki artılar sıralanabilir. Kars'ta yapılacak yatırımın uluslararası ticarete dönük olması muhtemeldir.

Yukarıdaki değerlendirmeler ışığında, Kars'ın tanıtımı yapılırken, sorumlu kurumlarca kalkınma, yönetim, tanıtım ve pazarlama stratejileri geliştirilirken, yetkililerin yukarıdaki maddeleri değerlendirmeleri ve yukarıda avantaj sayılabilecek konuların nasıl ön plana çıkartılacağı üzerinde durmaları önem kazanmaktadır.

Bu söylenenlerin yanında, Devletimizin son dönemde yaptığı girişimler neticesinde, özellikle Bakü- Tiflis-Kars ulaşım hattının önem kazandığı bir gerçektir. Bu da demek oluyor ki, Kars ciddi bir lojistik kenti olabilir. Bunun altyapısının oluşturulması Bakü-Tiflis-Kars İllerini kapsayan Doğu Serbest Bölgesi olusturma çalışmaları yapılmalıdır ki, lojistik sanayisinin altyapıları araştırılıp raporlar halinde çalışmaların sunulması gerekmektedir. Neticede lojistiğin ciddi bir sanayi altyapısına ihtiyacı olacaktır (nakliye,taşımacılık sektörleri, ambalaj, basınçlı tanklar,güvenli taşıma kabinleri, soğuk zincir nakil araçları vs.).

Yukarıda belirtilenler ışığında çözüm önerilerini şu şekilde sıralayabiliriz:

1- Kars için önceliklerin belirlenmesi
2- Sektör seçimi (Kars denilince akla gelecek bir sanayi argümanı)
3- Sektör için altyapıların oluşturulması (yatırımcı için cazip görünme)
4- Üniversite-sanayi işbirliği kapsamında çalışmaların geliştirilmesi
5- Sanayi odaklı bölümlerin ehemmiyetinin ortaya konularak çalışmaların bu yönde yapılması
6- Yurt dışı modellerin önemle seçilmesi ve kent stratejik planlarının bu modeller örnek alınarak hazırlanması.

Bunların dışında Kars İlinin sorun ve çözümleri aşağıdaki şekildedir:

1) Sorun: Sanayinin ve tarımın geliştirilmesi için şüphesiz her alanda olduğu üzere bu alanda da insan kaynaklarının ve alt yapısının geliştirilmemiş olması sorunlardan biridir.

Çözüm: İl'de ekonomik faaliyetlerin sağlıklı olarak gelişmesine imkan sağlayacak ulaştırma, haberleşme, depolama, elektrik ve su dağıtımı gibi temel alt yapı gereksinimlerinin iyileştirilmesi gerekmektedir.

2) Sorun: Tarım ve Hayvancılığın etkin bir şekilde yapılamıyor oluşu bir sorun olarak görülebilir zira bu faaliyet alanları sanayiye hammadde sağlamaktadır Tarıma Pazar yaratılması ve tarım alanlarında kayıtlı bir şekilde istihdamın sağlanması da sanayinin gelişmesine bağlı olup bu iki alan birbirini bütünler nitelikle görülmektedir.

Çözüm: İlin gelişme alanında öne çıkan sektörü hayvancılık sektörüdür. Bu durumda iklim koşulları ve diğer sorunlar nedeniyle hammadde yetersizliği mevcutsa, hayvancılık ve yan sektörlerinde il ve bölge marka haline getirilmelidir.

3) Sorun: Marka Bilinç Eksikliği

Çözüm: Şirketlerin rekabet gücünü artırmak için markayı bir hedef haline getirmeli ve tanıtım noktasında markalaşmanın önemli olduğu bilincine varılmalıdır.

4) Sorun: İlin ülkenin aktif pazarlarına uzak bir konumda olması da sorunlardan biri olarak görülebilir.

Çözüm: Bölge olanaklarının bölge dışındaki yatırımcılar açısından cazip hale getirilmesi ve yatırım yapmaya teşvik edilmeleri ticaret, sanayi ve tarım alanlarına, hizmet sektörüne canlılık getirecektir; istihdam ve kişilerin gelir seviyesi artırılacaktır

5) Sorun: Nitelikli iş gücünün bölgede uzun süre çalıştırılmaması sorunlardan biri olarak görülebilir

Çözüm: Nitelikli iş gücünün ilde tutulması için çalışmalar yapılmalıdır. Bilhassa tarımsal yayım alanında çalışan personelin çiftçileri tanıması ve sorunlarını bilmesi önemlidir. Bir personelin henüz çiftçiyi dahi tanıma fırsatı olmadan ilden ayrılması tarım sektöründe yaşanan sorunların çözümüne engeldir.

6) Sorun: İşletmelerin dağınık bir yapıya sahip olması ve bilhassa hayvancılık sektöründe geçimlik işletmelerin mevcudiyeti.

Çözüm: Bilhassa hayvancılık işletmelerinin dağınık yapıya sahip olması ve dikkate değer bir oranda sadece hane halkının ihtiyacını karşılayacak sayıda hayvana sahip olduğu bilinmektedir. Hayvancılık işletmeleri bir araya gelmesi ve ev halkı tüketiminden ziyade, pazara ve fiyatların oluşmasına etki edebilecek düzeyde büyük işletmeler haline getirilmesi düşünülmelidir. Hayvancılık işletmeleri ölçek bazında büyümeli ve finansal yönetim, üretim, pazarlama ve tanıtım alanlarında iyi bir duruma getirilmelidir. Bu konu, sanayiye hammadde temini hayvancılık sektörünün gelişimine katkıda bulunacaktır.

7) Sorun: Su ürünlerinin tarımsal alanda payının az olması

Çözüm: Su ürünlerinde arzulanan tüketim miktarlarına henüz ulaşabilmiş değildir. Taze tüketimin yanı sıra işlenmiş ürün arzı da geliştirilmelidir

8) Sorun: Girişimcilik Kültürünün zayıf olması

Çözüm: Yeni kurulan iş yerlerine istihdam sağlanıp **girişimcilik** alanında eğitim imkanları verilmeli **ve** iş planı hazırlama konusunda girişimci desteği verilmelidir.

9) Sorun: OSB alanının altyapı problemi ve ulaşım sıkıntısı

Çözüm: Organize Sanayi Bölgesindeki alt yapının bir an önce tamamlanarak yeni yatırım yapacak firmaların kullanıma sunulması ve ulaşım alanında ki sıkıntılar Belediye ve OSB müdürlüğü katkıları ile çözülecektir.

46. KASTAMONU İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

46.1. KASTAMONU İLİ SANAYİ YAPISI

Binlerce yıllık tarihi geçmişe ve Karadeniz bölgesinin eşsiz güzellikteki coğrafyalarından birisine sahip olan Kastamonu, sanayileşmede atılım yapmayı ve büyümeyi kendine hedef ve misyon seçmiştir. Kastamonu sanayisi son yıllarda gelişmektedir ve bu gelişimle beraber yatırımcılar için önemli fırsat barındırmaktadır.

Sanayi yapısı içinde, tarım ve orman ürünlerine ilişkin sektörler ön planda yer almaktadır. Country tarzı adı verilen masif doğal mobilya alanında büyük çaplı işletme yatırımları sürmektedir. Bu sektörde yeterli sayıda eski ahşap eser ve nesillerdir kuşaktan kuşağa aktarılan ahşap ustalık bilgisi Kastamonu için rekabet üstünlüğü sağlamaktadır. Country mobilya yatırımları için Kastamonu cazip konumdadır. Türkiye'deki ilk ve tek ahşap fuarı Kastamonu'da düzenlenmektedir. 2016 yılında 6. Ahşap fuarı düzenlenmiştir.

İnebolu Limanından il dışına önemli oranda orman, metal ve maden ürünleri taşımacılığı yapılmaktadır. Samsun ve Filyos arasında yaklaşık 500 km bir alanda bu çapta başka bir liman yoktur. Batı Karadeniz ve İç Anadolu hinterlandına hitap eden bu limanın, Kastamonu sanayisi ve bölge için daha aktif olarak kullanılması, sanayiye kazandırılması yönünde çalışmalar sürmektedir.

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

46.1.1. Kastamonu İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Kastamonu ili Karadeniz Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 46.1).

Karadeniz Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Kastamonu ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %7,5'lik oran ile bölgede üçüncü sırada yer almaktadır.

Grafik 46.1: Türkiye'de Sanayi İşletmelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (%)

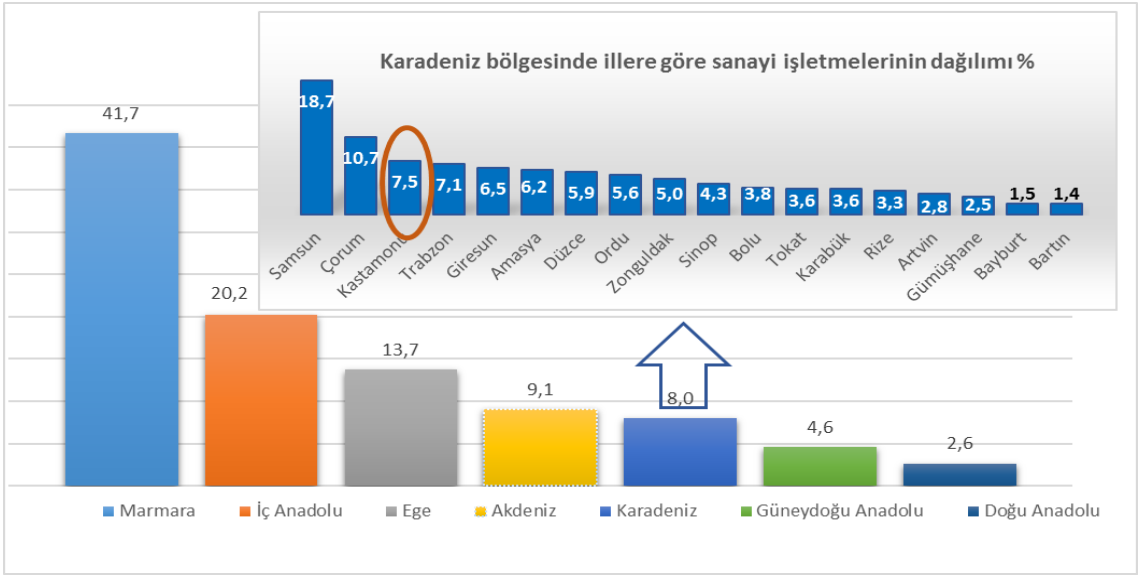

a. Ölçek Dağılımı

Kastamonu ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, %75'i Mikro, %19'u Küçük, %5'i Orta ve %1,1'i Büyük Ölçekli işletmelerdir (Grafik 46.2).

Grafik 46.2: Kastamonu İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

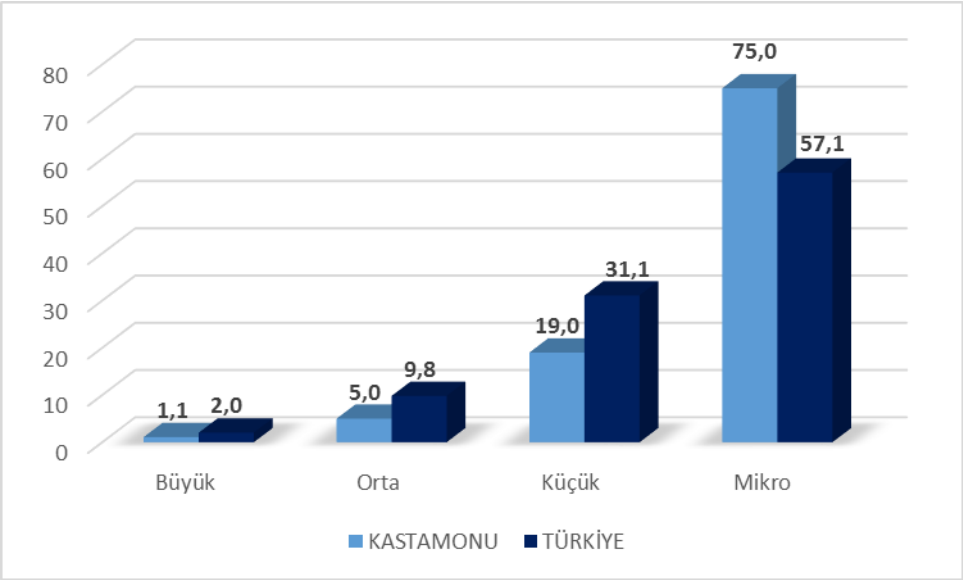

b. Sektörel Dağılım

Kastamonu ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %46,6 ile Ağaç ve mantar ürünleri, ikinci sırada %16,3 ile Gıda ürünleri ve üçüncü sırada ise %10,2 ile Mobilya sektörü yer almaktadır (Grafik 46.3).

Grafik 46.3: Kastamonu İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

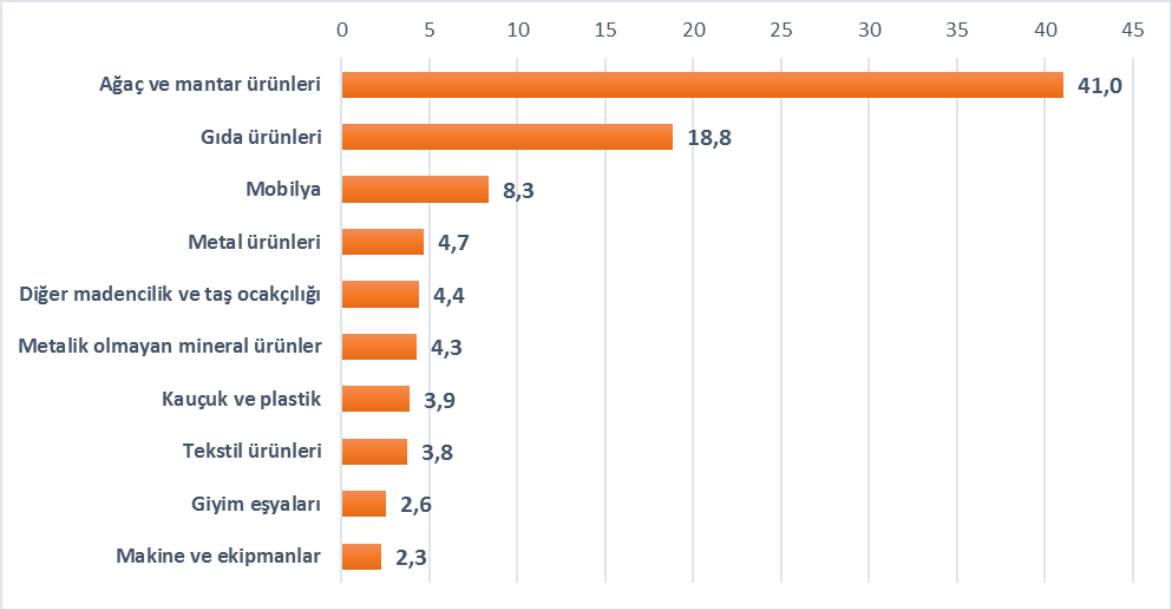

c. Çalışan Sayısı

Kastamonu İlinde sanayi sektöründe istihdamda %33,98 ile Ağaç ve mantar ürünleri sektörü, %22,94 ile Giyim eşyaları sektörü, %11,22 ile Gıda ürünleri sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın %0,39'u Kastamonu ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 46.1).

Tablo 46.1: Kastamonu İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Ağaç ve mantar ürünleri	4333	33,98	1,66
Giyim eşyaları	2925	22,94	8,79
Gıda ürünleri	1430	11,22	12,75
Metal cevherleri	852	6,68	0,49
Metalik olmayan mineral ürünler	729	5,72	5,98
Kauçuk ve plastik	516	4,05	6,16
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	477	3,74	2,16
Tekstil ürünleri	471	3,69	12,58
Mobilya	250	1,96	3,80
Metal ürünleri	225	1,76	8,55
Genel Toplam	***12750***	***-***	***0,39***

Kastamonu İlinde Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Büyük İşletme aşağıda sıralanmıştır:

- Yusuf Yıldız Yıldız Tekstil Kastamonu Bozkurt Şubesi
- Sfc Entegre Orman Ürünleri Sanayi Ve Ticaret
- Eti Bakır (Küre)
- Kastamonu Entegre Ağaç Sanayi Ve Ticaret A.Ş. (Organize Sanayi Tesisleri)
- Casmoni Tekstil Sanayi Ve Ticaret

46.2. KASTAMONU İLİNDE SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 46.2. Kastamonu İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Sanayi Sitesi Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Kastamonu		1	1		-

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

46.2.1. Kastamonu Organize Sanayi Bölgesi

İl Merkezi Gelindağı Mevkii adresinde toplam 776.236,64 m2 alan üzerine kurulu bulunan Kastamonu Organize Sanayi Bölgesi 33 parsele sahip olup, 2016 yılı sonu itibariyle 32 parselin müteşebbislere tahsisi gerçekleşmiştir.

İşletmelere tahsisi yapılan ve 2016 yılı sonu itibariyle üretimde bulunan 23 işletmenin üretim faaliyetine bakıldığında; sunta Levha MDF, mobilya, tekstil, süt ve süt ürünleri, kağıt helva, elektrik motoru, yapı elamanları, küp şeker, kuruyemiş tasnif ve paketleme ve et işleme üzerine üretim yaptıkları görülmektedir.

Bu 23 işletmede 1062 kişiye istihdam imkanı sağlanmıştır. Organize Sanayi Bölgesindeki diğer parsel üzerinde de yapılaşmanın sağlanması ve üretime geçilmesi halinde ile önemli bir katma değer sağlayacaktır.

Mevcut alandaki parsellerin tümünün tahsis edilmesi ve yeni yer ihtiyacının gündeme gelmesi sebebiyle Organize sanayi Bölgesine ilave bir alan seçimi çalışmaları 2013 yılında başlamıştır. İlave OSB'de daha büyük ölçekli firmalara yer verilebilmesi adına parsel metrekarelerinin daha büyük ölçekte planlanması düşünülmüştür. Yaklaşık 143 hektar olması planlanan ilave alanın kabulü Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca yapılmış olup, çalışmalar devam etmektedir. Mevcutta 1062 kişi barındıran Kastamonu OSB'sinin tam kapasite ile çalışması durumunda yaklaşık 2000 kişiyi barındıracağı, ilave alan ile birlikte bu sayının yaklaşık 5000 kişiye ulaşacağı tahmin edilmektedir.

Tosya Organize Sanayi Bölgesi: İl Tosya İlçesi Sapaca Köyü Kurtbeli Mevkii adresinde toplam 585.000 m2 alan üzerine kurulu bulunan Tosya Organize Sanayi Bölgesi 41 parsele sahip olup, 2016 yılı sonu itibariyle 38 parselin müteşebbislere tahsisi gerçekleşmiştir. Boş olan 3 parselin ise taleplere göre tahsisi yapılacaktır.

Tahsisi gerçekleşen parsellerden 7 adedi üretime başlamıştır. Üretime başlayan bu işletmelerin iştigal konuları tekstil, ısı yalıtım malzemesi, sıhhi tesisat malzemesi ve ahşap ürünleri imalatıdır.

Seydiler Organize Sanayi Bölgesi: İl Seydiler ilçesi İnebolu yolu üzerinde Seydiler Belediye Başkanlığı öncülüğünde 45 parsel üzerine sanayi bölgesi oluşumu gerçekleştirilmiş ve parsel tahsisleri işletmelere yapılmıştır. Bu sanayi bölgesi 04.09.2013 tarihi itibariyle OSB statüsü kazanmıştır.

2016 yılı sonu itibariyle 36 parselin müteşebbislere tahsisi gerçekleşmiştir. Boş olan 9 parselin ise taleplere göre tahsisi yapılacaktır. Seydiler sanayi bölgesinde tahsisi gerçekleşen parsellerden 7 adedi üretime başlamıştır. Üretime geçen bu işletmelerin üretim konuları ise tekstil, döküm, orman ürünleri, mermer kesim, gıda ve metal eşya üretimidir.

Taşköprü Organize Sanayi Bölgesi: İl Taşköprü ilçesi Karapürçek köyü Yeniköy Mahallesi mevkiinde 70 Ha alan üzerine 2014 yılı içerisinde OSB kuruluşu yapılmıştır. Halen OSB alanının kamulaştırma çalışmaları devam etmektedir.

46.2.2. Kastamonu Küçük Sanayi Siteleri

İlde faaliyet gösteren 12 adet Küçük Sanayi Sitesi mevcuttur. Küçük Sanayi Sitelerinin iş yeri sayısı ve durumları hakkında bilgi aşağıda tablo şeklinde verilmiştir.

Tablo 46.3. Kastamonu İlinde Faaliyet Gösteren Küçük Sanayi Siteleri

İLÇESİ	ÜNVANI	İŞYERİ SAYISI
Merkez	S.S.Kastamonu Küçük Sanayi Sitesi	400
Merkez	S.S.Kastamonu yeni Küçük Sanayi Sitesi	254
Tosya	S.S.Tosya Madeni Eşya İmal.Küçük San.Sit.	170
Tosya	S.S.Ağaç İşleri Küçük Sanayi Sitesi	25
Taşköprü	S.S.Taşköprü Küçük Sanayi Sitesi	126
Araç	S.S.Araç Küçük Sanayi Sitesi	100
Devrekani	S.S.Devrekani Küçük Sanayi Sitesi	100
Bozkurt	S.S.Bozkurt küçük Sanayi Sitesi	51
Abana	S.S.Abana Küçük Sanayi Sitesi	38
Tosya	S.S.Tosya Yeni Küçük Sanayi Sitesi	102
Tosya	S.S.Dokumacılar Küçük Sanayi Sitesi	21
Çatalzeytin	S.S.Çatalzeytin Küçük Sanayi Sitesi	44

Kaynak: Kastamonu Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü

Tablodan da görüldüğü üzere Tosya ilçeside iş kollarına yönelik hizmet veren sanayi siteleri mevcuttur. Örneğin, tela dokuma hizmeti veren küçük sanayi müteşebbislerinin yer aldığı Dokumacılar Küçük Sanayi Sitesi, Marangozların yer aldığı marangozlar küçük sanayi sitesi gibi, ayrıca Tosya ilçesi ahşap kapı doğrama üzerine çok büyük kapasiteye sahiptir. Ahşap sanayi sitesinden ayrı olarak, sanayi sitesi olmayıp, marangoz esnafının yoğunlukla bulunduğu ve marangozlar sanayi sitesi diye adlandırılan Harsat Mahallesindeki işyerlerinde ahşap, kapı, pencere ve doğrama hizmeti sunmaktadır.

46.3. KASTAMONU İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Kastamonu İlinde 2016 yılında 1 faydalı model, 100 marka, 16 patent ve 2 dosyada 2 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 46.3. Kastamonu İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı	Toplam Türkiye Payı
Faydalı Model Başvurusu	46	1	47	0,03%	0,11%
Marka Başvurusu	1.121	100	1.221	0,11%	0,11%
Patent Başvurusu[47]	32	16	48	0,25%	0,11%
Tasarım Başvurusu	72	2	74	0,01%	0,01%
Tasarım Dosya Sayısı	29	2	31	0,02%	0,03%
Genel Toplam	**1.300**	**121**	**1.421**	**0,08%**	**0,08%**

[47] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

46.4. KASTAMONU İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 46.4. Kastamonu İli KOSGEB Destekleri

Sıra	Veri		2016 Yılı		İl Toplamı (2012-2016 Yılları Arası)	
1	Toplam Destek Tutarı (TL)*		2.388.866		7.240.561	
	Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**		Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)	KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)	Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)	KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)
			2.532.500	533.000	2.932.500	593.460
2	Diğer Bilgiler	TEKMER / İŞBİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ	-			
		İŞGEM BİLGİLERİ	-			
		KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ	-			
		LABORATUVAR HİZMETLERİ	-			
		UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ	2016 yılında düzenlenen 22 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 743 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.			
		YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ	KOSGEB'in sunduğu hizmet ve destekleri tanıtmak amacıyla düzenlenen veya katılım sağlanan 21 adet toplantı veya etkinlik gerçekleştirilmiş/iştirak edilmiştir.			
		DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER	Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı nın koordinasyonunda TR82 bölgesinde faaliyet gösteren 38 partner kuruluştan biri olarak invest in TR82; Kastamonu, Çankırı ve Sinop illerini kapsayan TR 82 Bölgesinin yatırım bölgesi özelliği ile bütünleşik olarak dış dünyaya pazarlanmasını amaçlayan bir iyi-yönetişim platformu çalışmalarına katkı sağlanmıştır.			

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 46.5. Kastamonu İli TÜBİTAK Destekleri

Veri		2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	442.764	3.483.239
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	0	611.221
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	24.345	1.281.319
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	463.747	1.373.778
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	0	1.414

46.5. KASTAMONU İLİ TİCARET YAPISI

46.5.1. Kastamonu İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektör %29,2 ile giyim eşyalarının imalatı sektörü olmuştur. Çalışan sayısının en fazla olduğu sektör 3.288 çalışan ile giyim eşyaları imalatı sektörü olurken girişim sayısının en fazla olduğu sektör 125 girişim ile ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek eşyaların imalatı sektörü olmuştur (Tablo 46.6).

Tablo 46.6. Kastamonu İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar (İlk On Sektör)(%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Giyim eşyalarının imalatı	3.288	23	29,2
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	1.955	125	27,5
Gıda ürünlerinin imalatı	877	106	16,2
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	707	39	10,7
Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı	38	26	3,5
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	203	34	3,0
Mobilya imalatı	289	35	2,3
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	146	16	2,1
Tekstil ürünlerinin imalatı	202	16	1,8
Elektrikli teçhizat imalatı	104	17	1,1

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

46.5.2 Kastamonu İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 46.4'te gösterilmiştir. Grafik 46.4'de göre 2016 yılında Kastamonu ilinde ithalat 151.934.312 dolar, ihracat ise 43.395.844 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 195.330.156 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 46.4. Kastamonu İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti(1000$)

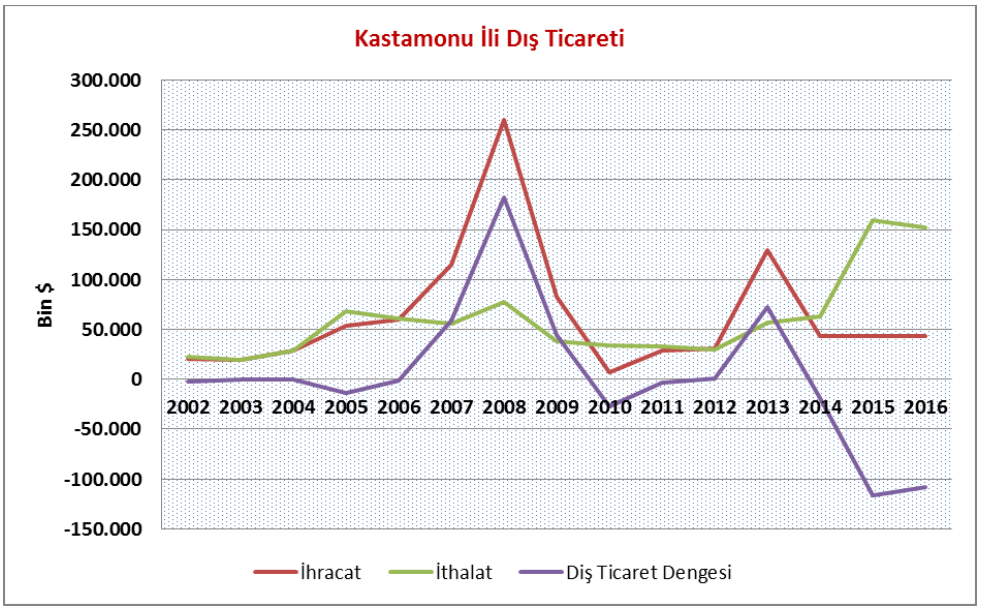

Kaynak: TÜİK

Kastamonu ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %17,78 ile Almanya olmak üzere, İtalya, Kırgızistan, ABD, Çin, İsviçre, İngiltere, Fransa, İsveç ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 46.5).

Grafik 46.5 Kastamonu İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

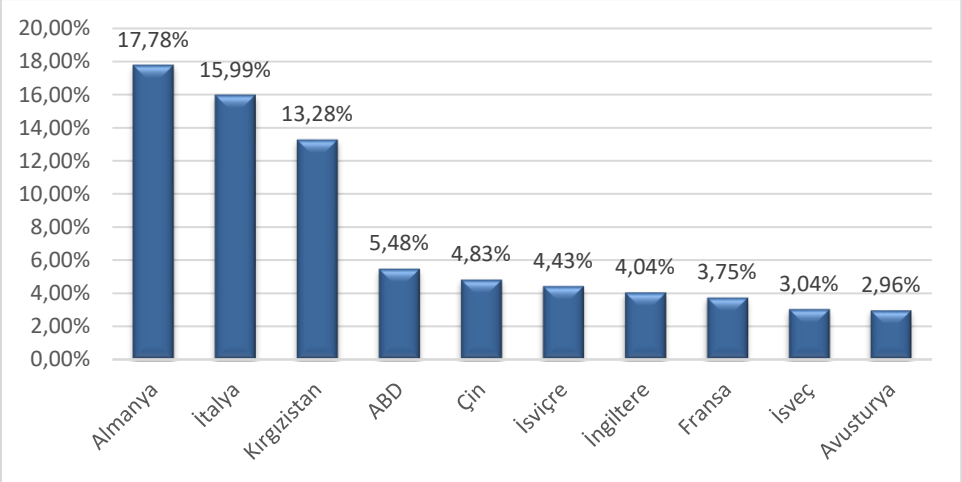

Kaynak: TÜİK

Kastamonu ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %24,34 ile Almanya olmak üzere, Finlandiya, İtalya, Çin, Hindistan, İspanya, İngiltere, Fransa, Hollanda, Çek Cumhuriyeti ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik46.6).

Grafik 46.6 Kastamonu İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

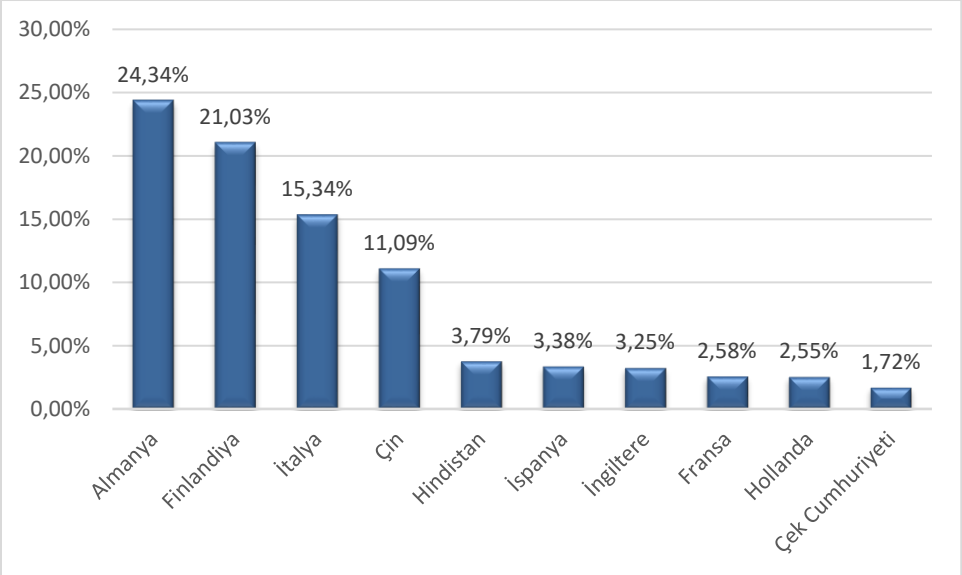

Kaynak: TÜİK

Kastamonu ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %73,83'ünü, il ithalatının da %97,01'ini oluşturmaktadır (Tablo 46.7).

Tablo 46.7. Kısımlara göre Kastamonu ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri (1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	2	2		0	23	9
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	8.962	6.635	6.013	3	6.683	152
Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler					1	0
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	11.461	8.212	5.140			
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık		228	202	3.434	3.933	4.380
İmalat Sanayi	23.353	27.917	32.040	59.240	148.432	147.393
Toplam	**43.778**	**42.993**	**43.396**	**62.678**	**159.071**	**151.934**

Kaynak: TÜİK

Kastamonu ilinin ihracatının % 73,83'ünü oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 46.8).

Tablo 46.8. 2016 yılı Kastamonu İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**32.040**
Giyim eşyalarının imalatı	21.441
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	4.093
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman vb. malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	2.235
Elektrikli teçhizat imalatı	1.089
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	1.036
Tekstil ürünlerinin imalatı	704
Mobilya imalatı	255
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	250
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	199
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	173

Kaynak: TÜİK

Kastamonu ilinin ithalatının %97,01'ini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 46.9).

Tablo 46.9. 2016 Yılı Kastamonu İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**147.393**
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	69.314
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	20.129
Tekstil ürünlerinin imalatı	19.760
Ana metal sanayii	11.960
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	7.617
Elektrikli teçhizat imalatı	6.305
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	3.428
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	2.421
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	2.327
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman vb. malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	1.801

Kaynak: TÜİK

Kastamonu İlinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %44,22 ile örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı ilk sıradadır (Tablo 46.10).

Tablo 46.10. 2016 yılı Kastamonu İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	19.191.810	44,22
Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar	5.143.332	11,85
Metal cevherleri, cüruf ve kül	4.785.475	11,03
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	4.106.633	9,46
Ağaç ve ahşap eşya, odun kömürü	2.235.303	5,15
Örme giyim eşyası ve aksesuarı	2.199.891	5,07
Tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento	1.227.881	2,83
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	1.089.701	2,51
Demir veya çelikten eşya	543.858	1,25
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	360.417	0,83

Kaynak: TÜİK

Kastamonu ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %54,66 ile kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları ilk sıradadır (Tablo46.11).

Tablo 46.13. 2016 yılı Kastamonu İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	83.051.662	54,66
Demir veya çelikten eşya	14.353.725	9,45
Yapağı ve yün, ince veya kaba hayvan kılı, at kılından iplik ve dokunmuş mensucat	10.713.437	7,05
Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi, cerrahi alet ve cihazlar, bunların aksam, parça ve aksesuarı	7.564.095	4,98
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	6.472.640	4,26
Ağaç ve ahşap eşya, odun kömürü	4.780.777	3,15
Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat	4.416.164	2,91
Seramik mamulleri	2.923.253	1,92
Plastikler ve mamulleri	1.713.713	1,13
Canlı hayvanlar	1.400.471	0,92

Kaynak: TÜİK

46.6. İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

Sanayi Sektörü; İmalat sanayi (ağaç ve ağaç ürünleri, gıda ürünleri, giyim eşyaları, mobilya imalatı)

Hizmet Sektöründe; Turizm Hizmetleri (kış turizmi, deniz turizmi, tarihi konak turizmi, cazibe köyleri slow city, pan park ağları ve eko turizm)

Tarım Sektöründe; Büyükbaş hayvancılık

46.6.1. Talebi karşılamaya yönelik Yatırımlar:

İlde öne çıkan yatırım alanlarının başında orman emvaline dayalı yatırımlar yer aldığından bu işletmelerin üretimini yaptığı (yonga levha, yongalam, MDF, kaplı levha, medepan, medalam, parke, empre kağıt, kontplak vb.) mamulleri yarı mamul olarak kullanan işletmelerin teşvik edilmesi,

İl Devrekani, Ağlı, Azdavay ilçelerinde kurulu bulunan mermer ocaklarında üretilen mermer hammaddesini nihai ürün haline dönüştürecek iş kollarının yer aldığı ihtisas organize sanayi bölgesinin kurulması,

Büyükbaş hayvan yetiştiriciliğinin son zamanlarda artış göstermesi nedeniyle hayvansal ürünlerin üretiminin yoğunlaştığı Devrekani, Seydiler ve Ağlı yöresinde et ve süt ürünlerinin işlendiği tesislerin teşvik edilmesi ve bu tesislerin organize sanayi çatısı altında toplanması,

İle özgü bir değer olarak ortaya çıkan çekme helva üretimi ilde yaklaşık 10 işletme tarafından yapılmakta olup, bu değerin yapılacak çeşitli etkinliklerle tanıtımının sağlanarak yurt içi ve yurt dışında pazar imkanı yaratılması,

İlde yaklaşık 3000 kişiye iş imkânı sağlayan 53 tekstil işletmesi mevcuttur. Bu işletmelerin markalaşma yönüyle teşvik edilerek kendi markaları adına üretim yaparak ilin markaları ile tanınan bir şehir haline gelmesinin sağlanması,

46.6.2. Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar:

İlde üretimi gerçekleştirilen mamuller bazında hammadde ve doğal kaynak potansiyeline dayalı kurulabilecek yatırım alanları;

Gıda Sanayi ; Orman Ürünleri ;

- Reçel, Marmelat, Bal üretimi - Mobilya Üretimi
- Hazır Çorba Sanayi - Kontrplak Üretimi
- Su Şişeleme Tesisi - Kaplama İmali

- Bisküvi ve Gofret Üretimi - Ahşap Oyuncak ve Ahşap Hediyelik Eşya Üretimi

- Çikolata, Şekerleme Üretimi - Masif, Kalibre ve Pres Atölyeleri

- Mandıra (süt, yoğurt, peynir ve ayran)

- Sarımsak İşleme Tesisi

- Pirinç Unu Üretimi

46.6.3. İlde Potansiyeli Yüksek Sektörler;

Sanayi Sektörü;

- İmalat sanayi (Temel eczacılık ürünlerin ve eczacılığa ilişkin malzemelerin imalatı)
- Metal ürünleri imalatı (bakır, kobalt, krom vb.)

Hizmet Sektöründe;

- Eğlence hizmetleri
- Konaklama Hizmetleri (otel, yurt, tarihi konaklar vb)
- Eko turizm-Kış Turizmi
- Lojistik Hizmetleri

Enerji Sektörü;

- Biyogaz ve rüzgar enerjisi

46.7. İL SANAYİSİNİN GÜNCEL SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

46.7.1. İl Sanayisinin Güncel Sorunları ve Çözüm Önerileri

1- Üniversite-Sanayi işbirliğinin yeterli düzeye getirilmemiş olması

Çözüm önerisi: Tarafların Ülke menfaatleri için çalışması ve çalışan kişilerin emekleri ve akademik kariyerleri gözetilerek desteklenmesi ve akedemik teşvik ve atamaların sanayide kapsayacak şekilde geliştirilmesi.

2- Üniversite-Sanayi İşbirliği konusunda adımların süreklilik arz etmemesi

Çözüm önerisi: 1- Yapılan toplantıların ekip değişikliği yapmadan bir takvime bağlanması ve üniversitedeki akademisyenlerin bu konuda gerekli hassasiyeti göstermesi

2- Toplantıdan itibaren görüşmelerin çözüm odaklı ilerlemesi ve sonuçlarının rapora bağlanması.

3- İşletmelerin AR-GE Birimlerinin yetersiz olması, olanlarında profesyonel Ar-Ge anlayışından uzak olması

Çözüm önerileri: Firmalara Ar-Ge'nin tanıtımının daha etkin bir şekilde yapılması.

4- Sanayi yatırım teşviklerinin yeterli düzeyde olmaması

Çözüm önerisi: Verilen KOSGEB ve KUZKA desteklerinde, desteklenecek kuruluşların, Üniversite ile iş birliği içeresinde olması şartı getirilmeli. Firmaların çalıştığı bir partner hocası olmalı

5- Ortak iş yapma kültürünün eksikliği

Çözüm önerisi: KOSGEB, KUZKA, Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü ve Üniversitedeki Akademisyenlerin yapılan toplantılarda etkin bir katılımın sağlanması

6- Üniversitenin potansiyelinin ilgili kişi ve kuruluşlarca yeterince fark edilememiş olması

Çözüm önerisi: Akademisyenlerin firma ziyaretleri toplantılara aktif katılımının sağlanması

7- Üniversite bünyesinde Üniversite-Sanayi İşbirliğini destekleyecek yapılanmaların yetersiz olması

Çözüm Önerisi: Yüksek lisans ve doktora tezlerinin sanayiye yönelik olacak şekilde desteklenmesi

8- Sanayicinin ve sektörün ihtiyaçlarını karşılayacak yeterli sayıda öğretim üyesinin bulunmaması

Çözüm önerisi: Öğretim görevlilerinin proje yazma konusunda donanımları artırılmalı, bu konuda akademisyen seviyesinde eğitimler verilmelidir ve öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısı OECD standartlarına uygun olarak yapılandırılmalı ve bu sayede öğretim üyesi sayısı sanayici ihtiyaçlarını da karşılayacak hale getirilmelidir.

46.7.2. 2016 Yılı İl Sanayi Durum Raporunda "İl Sanayinin Güncel Sorunları ve Çözüm Önerileri" Başlığı Altında Yer Alan Hususlarda Kaydedilen Gelişmeler

1. Üniversite-Sanayi işbirliğinin yeterli düzeye getirilmemiş olması

Çözüm önerisi: Tarafların herhangi bir menfaat gözetmeksizin şeffaf bir şekilde ülke çıkarları doğrultusunda iş birliği yapmaları

Gelişmeler: KÜSİ İl Planlama Kurulunun yapmış olduğu firma ziyaretleri ile sanayicimiz ile üniversitemiz buluşturularak aralarındaki koordinasyon ve yönlendirme faaliyetleri geliştirilmiştir.

2- Üniversite-Sanayi İşbirliği konusunda adımların süreklilik arz etmesi

Çözüm önerisi: Yapılan işbirliği sonucunda elde edilen verilerin karşılıklı paylaşımı,

Gelişmeler: KÜSİ İl Planlama Kurulu Firma ziyaretlerini bir takvime bağlamış ve akademisyenlerimizin bir kısmında bu desteği alıp proje odaklı çalışmalara başlamıştır.

3- İşletmelerin AR-GE Birimlerinin yetersiz olması, olanlarında profesyonel AR-GE anlayışından uzak olması

Çözüm önerileri: Üniversitenin ilgili birimlerinden destek talep edilmesi, Üniversite-Sanayi ortak Ar-Ge merkezi oluşturulması.

Gelişmeler: KÜSİ İl Planlama Kurulu yapmış olduğu firma ziyaretlerinde AR-GE birimlerinin önemi konusunda bilgilendirme yapmakta ancak bu konuda işletmeler gerekli hassasiyeti göstermemekte. Ar-Ge birimlerinin yeterli düzeye getirilmesi için bilgilendirme çalışmalarına daha fazla önem verilmesi gerekmektedir.

Kaynak: Kastamonu Üniversitesi

47. KAYSERİ İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

47.1. KAYSERİ İLİ SANAYİ YAPISI

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

47.1.1. Kayseri İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Kayseri ili İç Anadolu Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 47.1).

İç Anadolu Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Kayseri ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %13,8'lik oran ile bölgede üçüncü sırada yer almaktadır.

Grafik 47.1. Türkiye'de Sanayi İşletmelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (%)

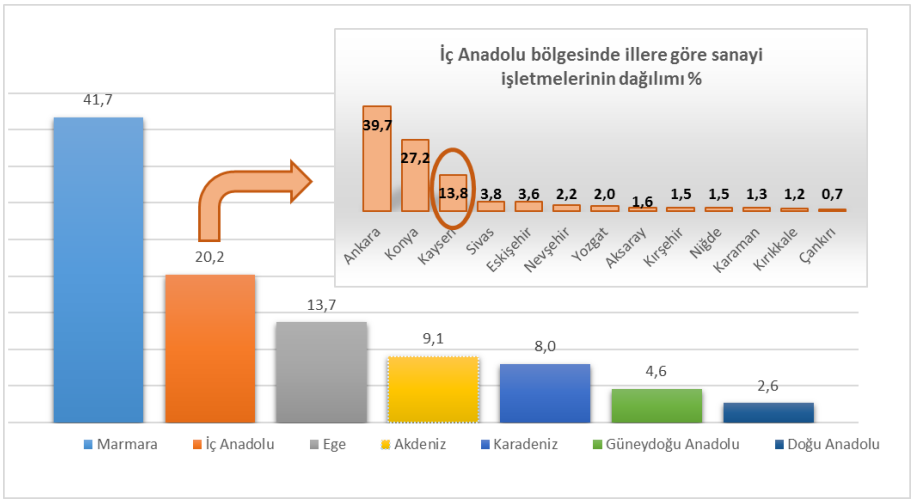

a. Ölçek Dağılımı

Kayseri ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, %64,7'si Mikro, %25,7'si Küçük, %8,1'i Orta ve %1,5'i Büyük Ölçekli işletmelerdir (Grafik 47.2).

Grafik 47.2. Kayseri İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

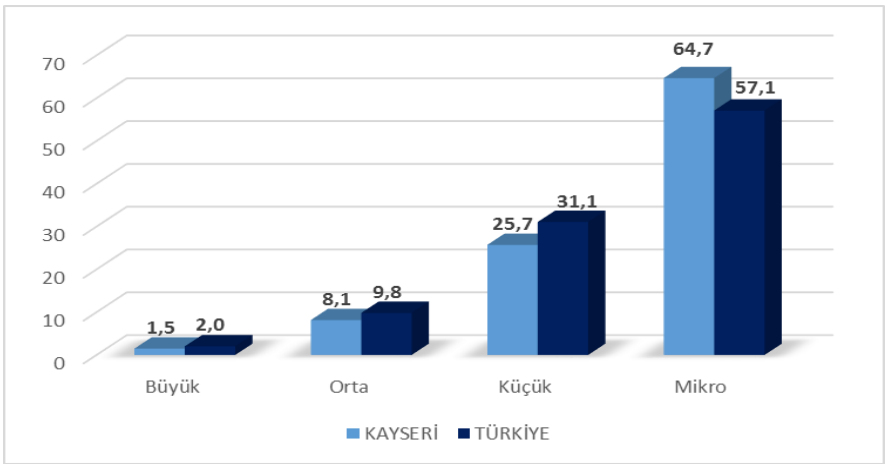

b. Sektörel Dağılım

Kayseri ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %33 ile Mobilya, ikinci sırada %10,8 ile Gıda ürünleri ve üçüncü sırada ise %10,4 ile Metal ürünleri sektörü yer almaktadır (Grafik 47.3).

Grafik 47.3. Kayseri İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

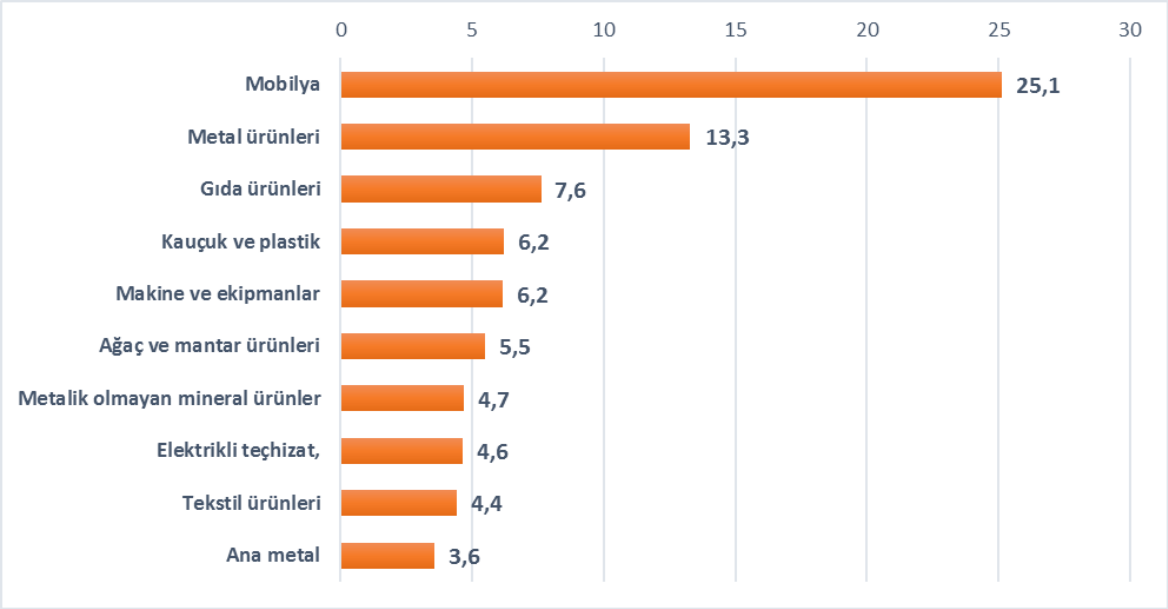

c. Çalışan Sayısı

Kayseri İlinde sanayi sektöründe istihdamda %26,85 ile Mobilya sektörü, %13,43 ile Tekstil ürünleri sektörü, %12,92 ile Elektrikli teçhizat ürünleri sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın %2,63'ü Kayseri ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 47.1).

Tablo 47.1. Kayseri İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Mobilya	23301	26,85	3,80
Tekstil ürünleri	11652	13,43	12,58
Elektrikli teçhizat,	11215	12,92	3,92
Metal ürünleri	8057	9,28	8,55
Gıda ürünleri	5319	6,13	12,75
Metalik olmayan mineral ürünler	4065	4,68	5,98
Kauçuk ve plastik	3457	3,98	6,16
Kimyasal ürünler	2908	3,35	3,45
Makine ve ekipmanlar	2846	3,28	6,71
Ana metal	2486	2,86	4,29
Genel Toplam	***86784***	-	***2,63***

Kayseri İlinde Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Büyük İşletme aşağıda sıralanmıştır:

- Merkez Çelik Sanayi Ve Ticaret
- Femaş Metal Sanayi Ve Ticaret
- Kumtel Dayanıklı Tüketim Malları Plastik Sanayi Ve Ticaret
- Boyteks Tekstil Sanayi Ve Ticaret
- Orta Anadolu Ticaret Ve Sanayi İşletmesi Türk

47.2. KAYSERİ İLİNDE SANAYİ BÖLGELERİ

Bakanlığımız Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü'nden alınan veriler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 47.2: Kayseri İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Kayseri	-	3	-

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

47.3. KAYSERİ İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız Bilim ve Teknoloji Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen teknolojik dönüşüm faaliyetlerinden Ar-Ge Merkezi ve Teknoloji Geliştirme Bölgeleri bilgileri Tablo 47.3'te gösterildiği gibidir.

Tablo 47.3. Sektör/Birimlere Göre Kayseri İlinde Yürütülen Teknolojik Dönüşüm Faaliyetleri

Faaliyet	Sektör/Birim	Genel Toplam
Ar-Ge Merkezi	Gıda	1
Toplam Ar-Ge Merkezi		**1**
TGB	Erciyes Üniversitesi	1
Toplam TGB		**1**
	Faaliyet Toplamı	**2**

Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Kayseri İlinde 2016 yılında 119 faydalı model, 1.320 marka, 88 patent ve 662 dosyada 4.727 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 47.4 Kayseri İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı	Toplam Türkiye Payı
Faydalı Model Başvurusu	1.615	119	1.734	3,44%	4,08%
Marka Başvurusu	15.803	1.320	17.123	1,40%	1,48%
Patent Başvurusu[48]	581	88	669	1,37%	1,47%
Tasarım Başvurusu	23.402	4.727	28.129	12,03%	5,27%
Tasarım Dosya Sayısı	5.343	662	6.005	7,91%	5,50%
Genel Toplam	**46.744**	**6.916**	**53.660**	**4,55%**	**2,85%**

47.4. KAYSERİ İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 47.5. Karaman İli KOSGEB Destekleri

<table>
<tr><th>Sıra</th><th colspan="2">Veri</th><th colspan="2">2016 Yılı</th><th colspan="2">İl Toplamı (2012-2016 Yılları Arası)</th></tr>
<tr><td rowspan="3">1</td><td colspan="2">Toplam Destek Tutarı (TL)*</td><td colspan="2">12.644.966</td><td colspan="2">42.005.797</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td></tr>
<tr><td>8.024.480</td><td>1.626.791</td><td>8.124.480</td><td>1.641.906</td></tr>
<tr><td rowspan="7">2</td><td rowspan="7">Diğer Bilgiler</td><td>TEKMER / İŞBİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ</td><td colspan="4">02.08.2016 tarihinde Erciyes Üniversitesi ile Ar-Ge ve İnovasyon İşbirliği Protokolü imzalanmıştır.</td></tr>
<tr><td>İŞGEM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>LABORATUVAR HİZMETLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında düzenlenen 196 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 4.518 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.</td></tr>
<tr><td>YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında KOSGEB destek ve hizmetlerini tanıtmak amacıyla 25 adet toplantısı düzenlenmiştir.</td></tr>
<tr><td>DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER</td><td colspan="4">-</td></tr>
</table>

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

[48] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

Tablo 44.6. Karaman İli TÜBİTAK Destekleri

	Veri	2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	8.380.203	78.178.217
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	3.598.566	32.495.013
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	281.068	16.231.654
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	16.055.678	26.556.057
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	18.392	56.138

* 2017 sabit fiyatlarıyla

47.5. KAYSERİ İLİ TİCARET YAPISI

İlde, Kayseri Ticaret Odası, Bünyan, Yahyalı ve Develi Ticaret Odası olmak üzere 4 ticaret odası bulunmaktadır. Ticaret odalarına kayıtlı toplam 12.452 ticari kuruluş faaliyet göstermekte olup, bu ticari kuruluşların 2.078 'ini anonim şirketler, 6.734 'ünü limited şirketler, 3.387 'sini şahıs şirketler ve 253 'ünü ise diğer şirket oluşturmaktadır. Kayseri Sanayi Odası'nın 1.222 üyesi, Kayseri Ticaret Odası'nın ise faal 10.630 üyesi bulunmaktadır. Kayseri Ticaret Borsası'nın faal 836 üyesi bulunmaktadır. İlde 1 Esnaf ve Sanatkârlar Odaları Birliği ve 41 mesleki oda bulunmakta olup, 24.677 esnaf ve sanatkâr temsil edilmektedir.

47.5.1. Kayseri İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektör %26,6 ile mobilya imalatı olmuştur. Çalışan sayısının ve girişim sayısının en fazla olduğu sektör mobilya imalatı sektörü olmuştur (Tablo 47.7).

Tablo 47.7. Kayseri İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar (İlk On Sektör) (%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Mobilya imalatı	26.026	828	26,6
Elektrikli teçhizat imalatı	7.420	183	15,1
Gıda ürünlerinin imalatı	6.984	281	12,0
Tekstil ürünlerinin imalatı	8.410	172	11,5
Ana metal sanayii	2.513	78	7,7
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	7.477	617	7,3
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	3.328	204	6,0
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	4.855	167	4,9
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	1.884	169	2,3
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	1.236	124	1,6

Kaynak: Girişimci Bilgi

47.5.2 Kayseri İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 47.4'te gösterilmiştir. Grafik 47.4'e göre 2016 yılında Kayseri ilinde ithalat 1.459.758.838 dolar, ihracat ise 1.527.163.013 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 2.986.921.851 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 47.4. Kayseri İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti(1000$)

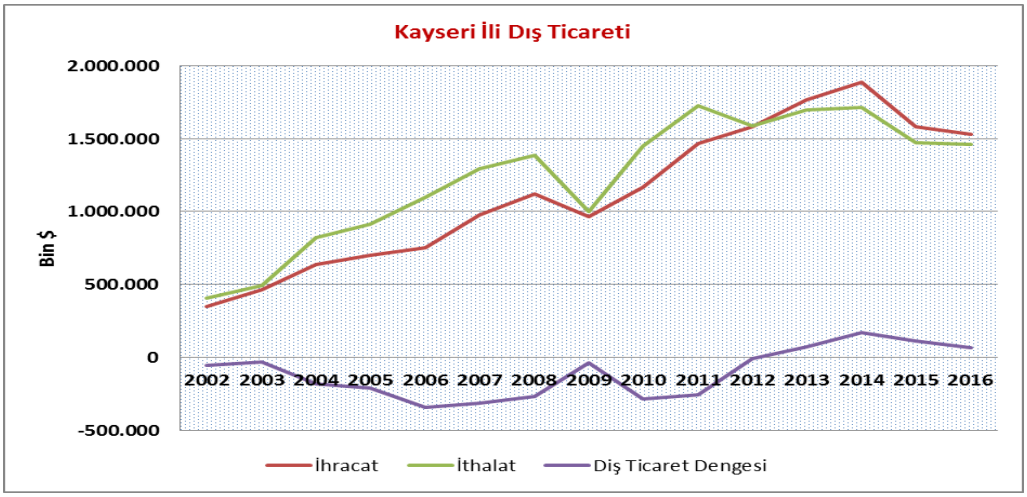

Kaynak: TÜİK

2015 yılında ihracatçı firma sayısı 1.042 iken 2016 yılında bu sayı % 6,9 artış ile 1.114 olarak gerçekleşmiştir.

2016 yılı verilerine göre ihracat sıralamasında Kayseri; İstanbul, Bursa, İzmir, Kocaeli, Ankara, Gaziantep, Sakarya, Denizli, Manisa, Hatay ve Adana‘ dan sonra 12. sırada yer almaktadır.

2016 yılı ihracatın ithalatı karşılama oranı Türkiye ortalaması % 71,7 iken, Kayseri için bu oran yaklaşık % 106 ile Türkiye ortalamasının üstündedir. Kayseri ihracatıyla, ithalatını fazlasıyla karşılamıştır.

2016 yılında ithalatçı firma sayısı ise geçen yıla göre % 2,5 artış göstererek 720 ’den 738 ’e yükselmiştir.

2016 yılı verilerine göre ithalat sıralamasında Kayseri; İstanbul, Gizli Veri, Ankara, İzmir, Kocaeli, Bursa, Gaziantep, Manisa, Hatay, Adana, Denizli ve Sakarya‘dan sonra 13. sırada yer almaktadır.

Görüldüğü üzere, Türkiye genelinde olduğu gibi Kayseri’de de 2016 yılında, bölgesel ve küresel gelişmelerden kaynaklı olumsuzluklar neticesinde, ihracat ve ithalat rakamlarında düşüşler yaşanmaya devam etmiştir.

Kayseri ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %14,11 ile Irak olmak üzere, Almanya, ABD, Cezayir, Kayseri Serbest Bölgesi, İtalya, İngiltere, Belçika, Suudi Arabistan ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 47.5).

Grafik 47.5. Kayseri İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

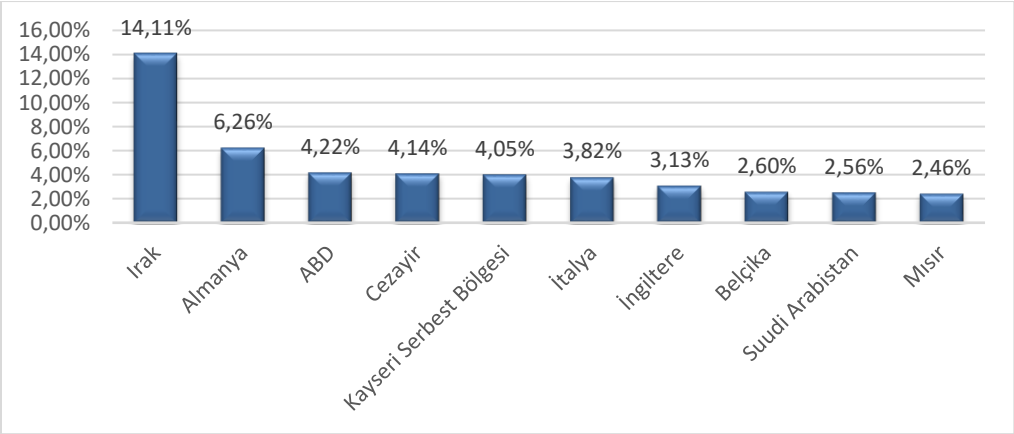

Kaynak: TÜİK

Kayseri ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %22,65 ile Çin olmak üzere, Rusya Federasyonu, Kazakistan, Güney Kore, Kayseri Serbest Bölgesi, Almanya, Japonya, İtalya ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik47.6).

Grafik 47.6. Kayseri İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

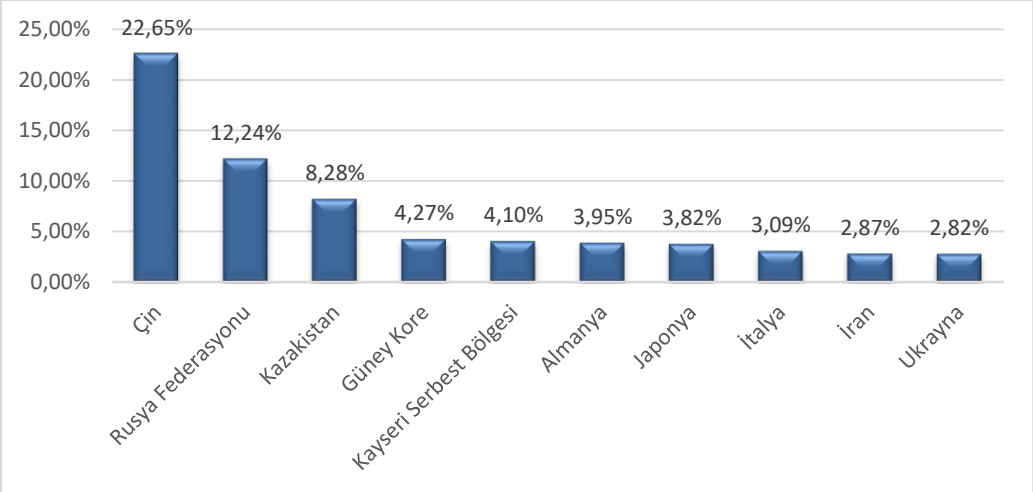

Kaynak: TÜİK

Kayseri ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %94,95'ini, il ithalatının da %94,43'ünü oluşturmaktadır (Tablo 47.8).

Tablo 47.8. Kısımlara göre Kayseri ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri (1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	612	508	541	1.825	143	134
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor	1	2		7	2	127
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	97.022	47.084	52.024	12.041	10.317	4.700
Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler	1			1		1
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	1.448	873	817	6.844	6.973	4.174
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	32.537	18.603	23.698	90.906	71.265	72.119
İmalat Sanayi	1.753.186	1.516.233	1.450.084	1.603.492	1.382.955	1.378.503
Toplam	**1.884.807**	**1.583.302**	**1.527.163**	**1.715.116**	**1.471.654**	**1.459.759**

Kaynak: TÜİK

Kayseri ilinin ihracatının %94,95'ini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 47.9).

Tablo 47.9. 2016 yılı Kayseri İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**1.450.084**
Mobilya imalatı	367.834
Tekstil ürünlerinin imalatı	322.218
Elektrikli teçhizat imalatı	297.266
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	142.276
Ana metal sanayii	74.500
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	46.362
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	45.836
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman vb. malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	33.108
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	24.017
Gıda ürünlerinin imalatı	20.834

Kaynak: TÜİK

Kayseri ilinin ithalatının %94,43'ünü oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 47.10)

Tablo 47.10. 2016 Yılı Kayseri İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	1.378.503
Ana metal sanayii	515.234
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	310.249
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	246.153
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	77.895
Tekstil ürünlerinin imalatı	49.293
Elektrikli teçhizat imalatı	48.784
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	23.698
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	21.786
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	21.139
Diğer imalatlar	11.290

Kaynak: TÜİK

Kayseri İlinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %24,93'ünü mobilyalar, yatak takımları, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar vb. prefabrik yapılar ilk sıradadır (Tablo 47.11).

Tablo 47.11. 2016 yılı Kayseri İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Mobilyalar, yatak takımları, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar vb., prefabrik yapılar	380.678.722	24,93
Demir veya çelikten eşya	214.403.814	14,04
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	209.675.130	13,73
Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat	128.157.809	8,39
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	60.623.244	3,97
Örme eşya	57.649.227	3,77
Sentetik ve suni filamentler, şeritler ve benzeri sentetik ve suni dokumaya elverişli maddeler	49.847.867	3,26
Metal cevherleri, cüruf ve kül	47.284.513	3,10
Plastikler ve mamulleri	46.841.689	3,07
Ağaç ve ahşap eşya, odun kömürü	33.088.160	2,17

Kaynak: TÜİK

Kayseri ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %23,09 ile elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı ilk sıradadır (Tablo 47.12).

Tablo 47.12. 2016 yılı Kayseri İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	337.063.816	23,09
Bakır ve bakırdan eşya	229.427.691	15,72
Demir ve çelik	167.078.000	11,45
Plastikler ve mamulleri	141.070.389	9,66
Alüminyum ve alüminyumdan eşya	96.553.264	6,61
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	80.053.745	5,48
Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat	66.930.157	4,59
Sentetik ve suni devamsız lifler	48.935.019	3,35
Demir veya çelikten eşya	39.692.611	2,72
Organik kimyasal ürünler	37.002.305	2,53

Kaynak: TÜİK

İlin Dış Ticarete Konu Olan Sektörleri (İlde ithalatı/ihracatı yapılan ürünler, vb.):

- Mobilya
- Ev Aletleri
- Tekstil
- Demir Çelikten Eşya
- Maden Ürünleri
- Kimyasal Plastik Ürünler
- Çelik Kapı
- Makine

Kayseri'de, tekstil ürünleri imalatı, başka yerde sınıflandırılmamış ev aletleri ve metal eşya imalatı, mobilya imalatı, çelik kapı ve makine imalatı dış ticarette öncülük eden sektörler olarak göze çarpmaktadır. Bu sektörlerde üretilen ürünler incelendiğinde; mobilya imalat sektöründe, mobilya, sandalye, tabure, mutfak dolabı vb. ürünler, önemli imalat ürünleridir.

Tekstil ürünleri imalatı sektöründe, doğal ve sentetik elyafın hazırlanması ve eğrilmesi, giyim eşyası dışındaki hazır tekstil ürünleri ve halı/kilim ile pamuklu dokumalar önemli imalat ürünlerini oluşturmaktadır. Başka yerde sınıflandırılmamış ev aletleri ve metal eşya imalatı sektöründe ise, elektrikli-elektriksiz ev aletleri, kaldırma-taşıma teçhizatı ve diğer özel makinelerin imalatı öne çıkmaktadır.

İlin en çok ithal ettiği ürünlere bakıldığında, elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı, bakır ve bakırdan eşya, demir ve çelik, plastikler ve mamulleri, alüminyum ve alüminyumdan eşya ürünlerinin başta gelen ithalat kalemleri olduğu görülmektedir.

47.6. İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

İlin Dış Ticarete Konu Olabilecek Potansiyeli (İlde ithalatı/ihracatı yapılabilecek ürünler, vb.)

Ekonomi Bakanlığının 2011 yılı İl İl Dış Ticaret Raporuna göre, İllerin mevcut sanayi yapısı ile daha nitelikli ürünleri ihraç edebilme kapasitesini gösteren Nitelikli Sıçrama Kabiliyeti sıralamasında Kayseri 10. sırada yer almaktadır.

Gelişme potansiyeli olan sektörler; vantilatörler, aspiratörler, demir/çelikten inşaat aksamı, prefabrik yapılar ve buhar üreten kazanlar olarak değerlendirilmektedir.

Ortaya çıkma potansiyeli olan sektörler; demir yolu, tramvay hatlarına ait tertibat ve taşıtların aksam-parçaları, sentetik ve suni liflerden atkı iplik, pelüş ve kadifeler, benzinli ve dizel motorlar için aksam ve parçalar olarak görülmektedir. 2009 yılı itibariyle, illerin gelişmiş ülkelerin ihracat sepetlerinde yer alan ürünleri ihraç edebildiklerini gösteren Sofistikasyon sıralamasında Kayseri 12. sırada yer almaktadır.

47.7. İL SANAYİSİNİN GÜNCEL SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

47.7.1. Sorunlar ve Çözüm Önerileri:

1. Sorun: Çin ve Hindistan gibi işgücü maliyetlerinin düşük olduğu ülkelere karşı pazarda sürdürülebilirlik sağlanamamaktadır. İlde genellikle katma değeri düşük sektörlerde üretim yapılmaktadır.

Çözüm Önerisi: Yenilikçi ve katma değeri yüksek ürünlerin üretilebilmesini sağlamak, bu amaçla da öncelikle hali hazırdaki üreticilerin mevcut tesislerini modernize etmeleri, çalışma şartlarını uluslararası standartlara yaklaştırmaları ve yenilikçi bir düstur edinmeleri gerekmektedir.

2. Sorun: İlde yer alan işletmelerin çoğunun aile şirketi olması, profesyonel yönetici istihdamının azlığına yol açabilmekte ve dolayısıyla işletmelerin kurumsallaşmasına engel teşkil etmektedir.

Çözüm Önerisi: İldeki işletmelerin kurumsallaşma konusunda bilinçlendirilmesi ve bu yolda atacakları adımların desteklenmesi önem arz etmektedir.

3. Sorun: Nitelikli eleman sıkıntısı yaşanmaktadır.

Çözüm Önerisi: Mesleki ve teknik eğitimin kalitesinin yükseltilmesi, nitelikli eleman açığının kapatılması için önemlidir. İl potansiyellerine uygun kalifiye eleman yetiştirilmesine yönelik yüksekokul, bölüm ve teknik liselerin açılması önem taşımaktadır.

4. Sorun: SGK Primleri ve ücretler üzerinden alınan vergiler personel maliyetlerinde önemli yer tutmaktadır.

Çözüm Önerisi: Söz konusu vergilerin düşürülmesi hususu gündeme alınmalıdır.

5. Sorun: Üretimde ana girdi olarak enerji kullanılmaktadır. Kullanılan enerji üzerine % 8,9 kayıp, kaçak bedeli yüklenmiş durumdadır. Bu durum kurallara uyan işletmelere ek bir maliyet olarak yansıtılmaktadır.

Çözüm Önerisi: Kaçak enerji kullanımı ile mücadele edebilmek amacıyla yeni stratejiler geliştirilmelidir.

6. Sorun: Son yıllarda üniversite-sanayi işbirliği kapsamında AR-GE çalışması yapma imkânlarının artmasına rağmen, özellikle üniversite personelinin bu faaliyetler kapsamında izlemesi gereken prosedürlerin çokluğu ve alternatif prosedürlerin kanun ve yönetmeliklerce çeşitlendirilmemesinden dolayı işbirlikleri yeteri seviyede gerçekleştirilememektedir.

Çözüm Önerisi: Üniversitelerde AR-GE faaliyetlerinde görevli öğretim görevlilerinin üzerindeki ders verme yükümlülüklerinin azaltılması bu faaliyetlerin başarısını artıracaktır.

7. Sorun: Kayseri'nin en çok ihracat yaptığı ülkelerin başında Irak ve Orta Doğu gelmektedir. Ancak yüksek navlun ücretleri ve karayolu taşımacılığının maliyetinin yüksek olması, ilin demiryolu ulaşımı konusunda acilen proje geliştirmesini gerektirmektedir.

Çözüm Önerisi: Mersin-Kayseri arasında geliştirilecek bir hızlı yük treni projesi, şehrin ihracatını önemli derecede artıracaktır.

8. <u>Sorun:</u> İlin bulunduğu coğrafi konumun uygunluğu ve İlde savunma sanayi alt yapısının bulunmasına rağmen bu sektörde üretim açısından yeterli seviyeye gelinememiştir.

<u>Çözüm Önerisi:</u> :Savunma sanayisi ile ilgili yatırımların yapılmasının yanı sıra işletmelere uluslararası ticareti de gerçekleştirebilmeleri için gereken sertifikaların alınmasında yol gösterici danışmanlık hizmetinin verilmesi sağlanmalıdır.

9. <u>Sorun:</u> Firmaların, maliyetleri azaltmak, yeni ürünler geliştirmek, müşteri ve tedarikçilerle işbirliği yaparak üretim faaliyetlerini düzenlemeleri ve bunların neticesi olarak uluslararası rekabette yer alabilmek gibi işletme amaçlarına ulaşabilmeleriyle, ilgili kanun ve yönetmeliklerden doğan yükümlülüklerini noksansız yerine getirebilmeleri açısından gerekli olan bilişim sistemlerinin kullanımının işletmelerde yaygın olmaması.

<u>Çözüm Önerisi:</u> Bilişim sistemlerinin faydaları ve işletmelere uygulanması noktasındaki gerekliliği konusunda işletmelerin bilinçlendirilmesi amacıyla eğitim verilmesi, bunun yanında işletmelerin bilişim sistemlerini kullanmalarını sağlamaya yönelik teşvik ve desteklerin yaygınlaştırılması.

47.7.2. 2015 Yılı İl Sanayi Durum Raporunda "İl Sanayisinin Güncel Sorunları ve Çözüm Önerileri" Başlığı Altında Yer Alan Hususlarda Kaydedilen Gelişmeler:

Türkiye Kamu-Üniversite-Sanayi İşbirliği (KÜSİ) Stratejisi ve Eylem Planı, Yüksek Planlama Kurulu'nun 18/06/2015 tarihli ve 2015/28 sayılı kararı ile onaylanmış olup, KÜSİ Stratejisi ve Eylem Planı'nda yer alan "İllerde KÜSİ Planlama ve Geliştirme Kurulları oluşturulacak ve kurulların etkin çalışması sağlanacaktır." eylemi gereğince Valilik Oluru ile İlde "KÜSİ Planlama ve Geliştirme Kurulu" oluşturulmuştur. Kurul, 11 Ekim 2016 ve 28 Aralık 2016 tarihlerinde olmak üzere, 2016 yılında iki kez toplanmıştır.

48. KIRIKKALE İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

48.1. KIRIKKALE İLİ SANAYİ YAPISI

Kırıkkale il merkezi kamu ağırlıklı sanayi şehri olup, diğer ilçe merkezleri ve kırsal kesimin ekonomik yapısı tarıma dayalıdır. Kırıkkale'de imalat sanayi kamuya ait büyük işletmelerin yanında, özel sektöre ait küçük ve orta ölçekli işletmelerden oluşmaktadır. MKEK Fabrikaları ve TÜPRAŞ Rafinerisi ilin ekonomik yapısında önemli yer tutmaktadır.

Kırıkkale imalat sanayi; savunma, metal ve petro-kimya sanayi alanında yoğunlaşırken, özel sektörde genellikle bu sanayi kollarına bağlı olarak gelişmenin yanı sıra tarım makinaları, gıda, yem, toprak, tekstil, ağaç ve mobilya işleri sanayinde de ilerleme kaydedilmiştir.

Ülkemiz savunma sanayisinin bel kemiğini oluşturan, stratejik önemi haiz Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu'nun (MKEK) 10 fabrikasından 5'i, 2 işletmenin 1'i ve Hurda Müdürlüğü ilde bulunmaktadır.

Kırıkkale ekonomisinin sacayağından biri olan Kırıkkale I. Organize Sanayi Bölgesi 150 hektar alan üzerine tesis edilmiş ve altyapı çalışmaları 2001 yılında tamamlanarak hizmete açılmıştır. Bölgede bulunan 68 sanayi parselinden sadece 4 'ü boştur.

Keskin Organize Sanayi Bölgesi 153 hektar alan üzerine kurulmuştur.25 sanayi parselinden oluşan I. Etabın alt-yapısı 2010 yılında tamamlanarak hizmete açılmıştır. II. Etap ise 58 parselden ibarettir.

Ahılı parselleri olarak bilinen 50 hektar alan üzerine kurulan Kırıkkale Silah Sanayi İhtisas OSB(Silah OSB) altyapı çalışmaları 11.12.2014 tarihinde başlamıştır. Silah OSB toplam 64 parselden oluşmaktadır.

Yahşihan ilçesinde 24.5 hektar alan üzerinde 376 işyeri kapasiteli Kırıkkale Küçük Sanayi Sitesinde ortalama 1000 kişi, Keskin ilçesinde 4.7 hektar arazi üzerinde 78 iş yeri kapasiteli Keskin Küçük Sanayi Sitesinde ise ortalama 100 kişi istihdam edilmektedir.

Ticaret ve Sanayi Odasının 1966, Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliğinin 5923 üyesi, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı sorumluluk alanında ise faal 76 kooperatif bulunmaktadır.

Başta Ankara olmak üzere Orta Anadolu Bölgesindeki birçok ilin petrol ürünleri ihtiyacını karşılamak amacıyla, il Hacılar kasabasında kurulan, 25.10.1986 tarihinde işletmeye açılan ve petrol işleme kapasitesi 5 milyon ton/yıl olan TÜPRAŞ Orta Anadolu Rafinerisi, 2005 yılında özelleştirilmiştir. BOTAŞ'ın Ceyhan terminalinden 447 km. uzunluğunda boru hattı marifetiyle ulaşan ham petrolü işleyen TÜPRAŞ tesisinde yaklaşık 1096 kişi istihdam edilmektedir. Bu çalışanların 237 kişisi beyaz yaka, 859 kişi ise mavi yaka çalışanlarıdır.

Milli Savunma Bakanlığı ile ilişkilendirilmiş olarak 08.06.1984 Tarihli ve 233 Sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararname kapsamında bir İktisadi Devlet Teşekkülü olan Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu; kalkınma planları ve yıllık programlar çerçevesinde, imalat sanayi alanında, her çeşit silah, mühimmat, patlayıcı madde, makina, teçhizat ve malzeme imalat kapasitelerini karlılık ve verimlilik esasları göz önüne

alarak, savunma ve sivil savunma ihtiyaçlarına göre planlamak, ekonomik bir şekilde üretmek ve pazarlamak amacı ile kurulmuştur.

Türk Silahlı Kuvvetleri'nin her türlü silah, mühimmat, roket, patlayıcı madde, araç ve gereç ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan MKE, ayrıca imkânları ve kapasiteleri ölçüsünde piyasanın ihtiyacı olan çelik, pirinç, kapsül ve sivil patlayıcı gibi sivil üretim hizmetlerini, günün teknik ve ekonomik koşullarını göz önünde tutarak, dünya ve NATO Standartlarına uygun kalitede üretim yapmaktadır.

İl, ülkemizin stratejik ve ekonomik öneme sahip bir sanayi şehridir. MKEK Fabrikaları, TÜPRAŞ Orta Anadolu Rafinerisi ve Kırıkkale Üniversitesi şehrin ekonomik ve ticari hayatında önemli bir rol üstlenmektedir.

MKE merkez ve taşra teşkilatında iş ve hizmetler 399 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 3 üncü maddesi çerçevesinde memurlar ve sözleşmeli personel ile işçiler eliyle yürütülmektedir.

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

48.1.1. Kırıkkale İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Kırıkkale ili İç Anadolu Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 48.1).

İç Anadolu Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Kırıkkale ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %1,2'lik oran ile bölgede on ikinci sırada yer almaktadır.

Grafik 48.1: Türkiye'de Sanayi İşletmelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (%)

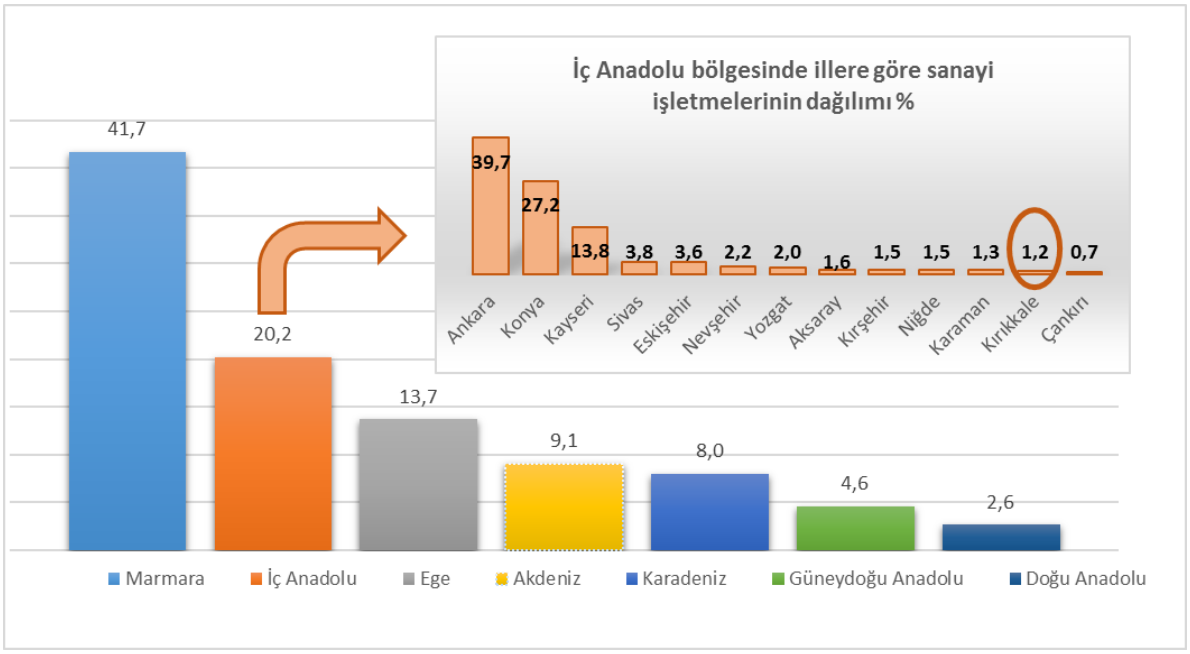

a. Ölçek Dağılımı

Kırıkkale ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, %73'ü Mikro, %19,1'i Küçük, %6,4'ü Orta ve %1,5'i Büyük Ölçekli işletmelerdir (Grafik 48.2).

Grafik 48.2: Kırıkkale İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

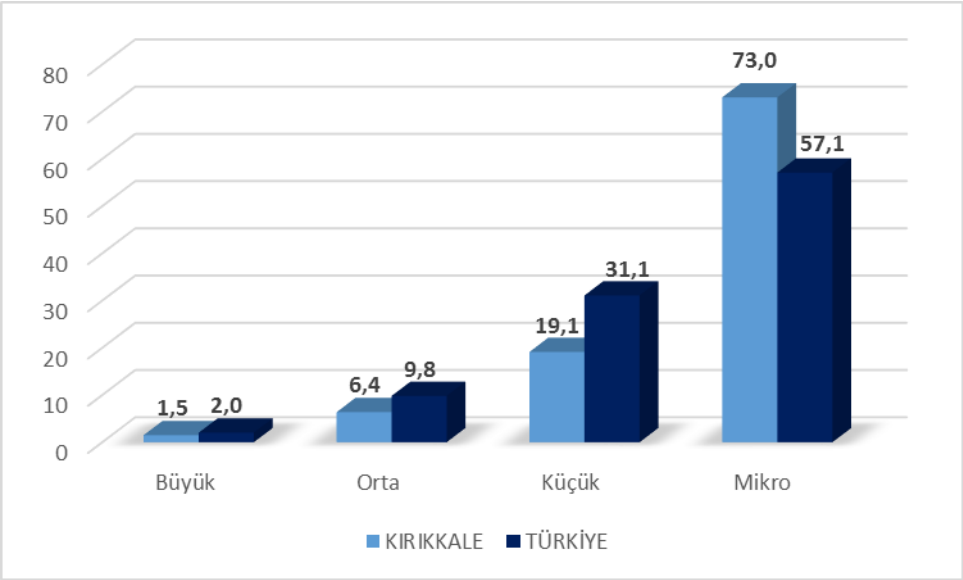

b. Sektörel Dağılım

Kırıkkale ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %33 ile Metal ürünleri, ikinci sırada %10,8 ile Kimyasal ürünler ve üçüncü sırada ise %10,4 ile Mobilya sektörü yer almaktadır (Grafik 48.3).

Grafik 48.3: Kırıkkale İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

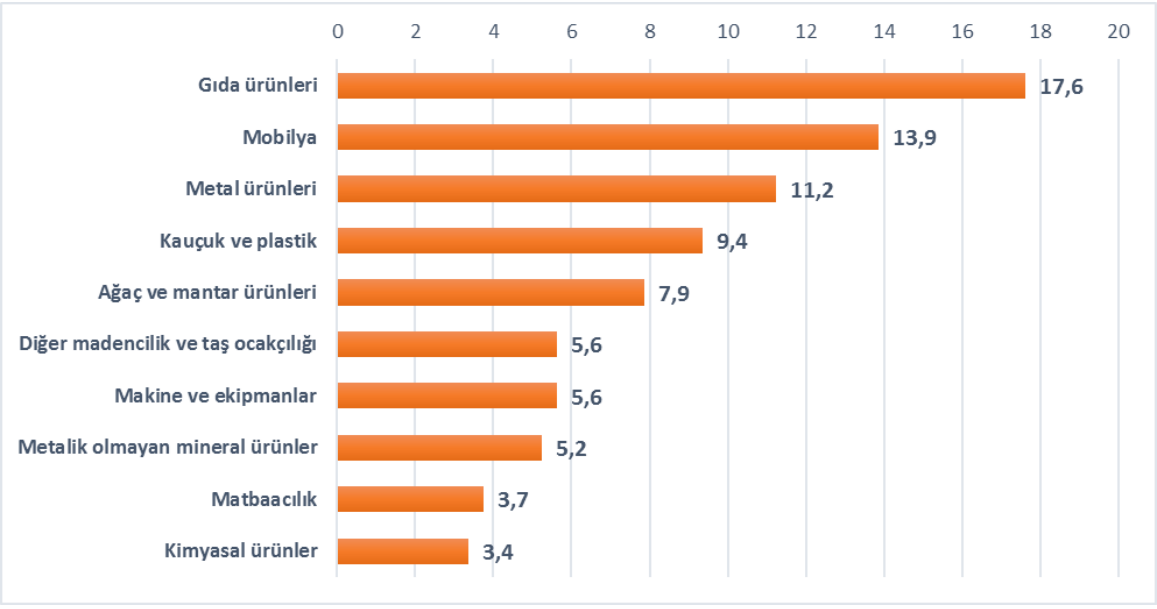

c. Çalışan Sayısı

Kırıkkale İlinde sanayi sektöründe istihdamda %39,96 ile Metal ürünleri sektörü, %23,04 ile Mobilya sektörü, %8,19 ile Gıda ürünleri sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın %0,2'si Kırıkkale ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 48.1).

Tablo 48.1: Kırıkkale İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Metal ürünleri	2688	39,96	8,55
Mobilya	1550	23,04	3,80
Gıda ürünleri	551	8,19	12,75
Metalik olmayan mineral ürünler	296	4,40	5,98
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	241	3,58	2,16
Giyim eşyaları	201	2,99	8,79
Makine ve ekipmanlar	134	1,99	6,71
Kimyasal ürünler	116	1,72	3,45
Kauçuk ve plastik	110	1,64	6,16
Ağaç ve mantar ürünleri	98	1,46	1,66
Genel Toplam	***6727***	***-***	***0,20***

Kırıkkale İlinde Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Büyük İşletme aşağıda sıralanmıştır:

- Liderler Pazarlama İthalat İhracat İmalat Ticaret ve Sanayi Limited Şirketi Kırıkkale Fabrikası 2. Şubesi
- Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu (MKE) Mühimmat Fabrikası Müdürlüğü
- Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu (MKE) Silah Fabrikası Müdürlüğü
- Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu (MKE) Ağır Silah Ve Çelik Fabrikası Müdürlüğü
- MKE Genel Müdürlüğü Hurda Fabrikası Müdürlüğü

48.2. KIRIKKALE İLİNDE SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 48.2. Kırıkkale İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Kırıkkale	1	3	-

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

Kırıkkale ekonomisinin sacayağından biri olan Kırıkkale I. Organize Sanayi Bölgesi 150 hektar alan üzerine tesis edilmiş ve altyapı çalışmaları 2001 yılında tamamlanarak hizmete açılmıştır. Bölgede bulunan 68 sanayi parselinden sadece 4 'ü boştur.

Keskin Organize Sanayi Bölgesi 153 hektar alan üzerine kurulmuştur.25 sanayi parselinden oluşan I. Etabın alt-yapısı 2010 yılında tamamlanarak hizmete açılmıştır. II. Etap ise 58 parselden ibarettir.

Ahılı parselleri olarak bilinen 50 hektar alan üzerine kurulan Kırıkkale Silah Sanayi İhtisas OSB(Silah OSB) altyapı çalışmaları 11.12.2014 tarihinde başlamıştır. Silah OSB toplam 64 parselden oluşmaktadır.

Yahşihan ilçesinde 24.5 hektar alan üzerinde 376 işyeri kapasiteli Kırıkkale Küçük Sanayi Sitesinde ortalama 1000 kişi, Keskin ilçesinde 4.7 hektar arazi üzerinde 78 iş yeri kapasiteli Keskin Küçük Sanayi Sitesinde ise ortalama 100 kişi istihdam edilmektedir.

48.2.1. Kırıkkale-Keskin Organize Sanayi Bölgeleri ve Küçük Sanayi Siteleri

Kırıkkale'de mevcut durumda 3 adet OSB bulunmaktadır. İlki 1997 yılında kurulmuş olan Kırıkkale Merkez OSB, 2001 yılında kurulmuş olan Keskin OSB ve altyapı işleri devam eden Silah Sanayi İhtisas OSB dir.

OSB'lerin yapımı için kullandırılan kredinin faiz oranı yıllık %2'dir. Kredinin vadesi; kredinin kullandırıldığı tarihten itibaren 3 yılı ödemesiz olmak üzere, toplam 13 yıldır. Böylelikle şehirdeki sanayileşme faaliyetini planlı bir halde geliştirmek, büyük yüzölçümlü sanayi parselleri üretmek, üretilen parsellerin gerek arazi temini gerekse altyapı üretimlerinin en az maliyetlerle temin edilmesini sağlamak, bu yolla yatırımın özendirilerek en fazla sayıda işgücünün istihdamına zemin hazırlamak amaçlanmıştır.

Kırıkkale Organize Sanayi Bölgesi ile Küçük Sanayi Sitesinin Kırıkkale Üniversitesine çok yakın mesafede olması, bilimsel danışmanlık hizmetlerinin yapılması konusunda ekonomik büyümeye önemli katkı sağlayacaktır.

Tablo 48.3: Kırıkkale ve Keskin Küçük Sanayi Sitesi Genel Durumu

Genel Bilgiler	Kırıkkale	Keskin
	Küçük Sanayi Sitesi	**Küçük Sanayi Sitesi**
Faaliyet Yılı	1991	2010
Yeri	Yahşihan	Keskin
Alanı	24,5 hektar	4.7 hektar
İşyeri Kapasitesi	377 işyeri	78 işyeri
Dolu İşyeri Sayısı	370 işyeri	55 işyeri
Boş İşyeri Sayısı	7 işyeri	23 işyeri
Ortalama İstihdam	1480 kişi	110 kişi
Adres	Yahşihan Erenler Mah. Sanayi Sitesi Kop. Başkanlığı	Keskin Küçük Sanayi Sitesi A Blok No:12
Yönetim Durumu	KSS Kooperatifi Yönetim Kurulu	

Kaynak: Sanayi Siteleri Yönetim Kurulu

Kırıkkale OSB'deki firmaların tamamen faaliyete geçmesi ile 3.000-5.000 kişiye yeni istihdam alanı sağlanmış olacaktır. Ayrıca il merkez Sanayi Çarşısında da daha çok Oto Sanatkarlar Odasına kayıtlı küçük ölçekli işletmeler faaliyet göstermektedir.

Tablo 48.4: Kırıkkale, Keskin ve Silah Organize Sanayi Bölgeleri Genel Durumu

Adı		Kırıkkale	Keskin	Silah Sanayi İhtisas
Kurulma Yılı		1995	2001	2013
Faaliyet Başlama yılı		2001	2010	
Toplam alanı (hektar)		150	153	50
Parsel Sayısı		68	82	64
Tahsis Edilen Parsel Sayısı		60	14	-
Üretime Geçen	Parsel Sayısı	41	6	-
	Tesis Sayısı	40	6	-
İnşaat Safhasında	Parsel Sayısı	4	7	-
	Tesis Sayısı	4	4	-
Proje Safhasında	Parsel Sayısı	1	1	-
	Tesis Sayısı	1	-	-
Toplam	Parsel Sayısı	68	14	-
	Tesis Sayısı	62	10	-
İstihdam Durumu	Mevcut Çalışan	1700	295	-
	Tam İstihdam Durumunda	2500	295	-

Kaynak: Kırıkkale ve Keskin OSB Müdürlüğü

48.2.2. Silah Sanayi İhtisas Organize Sanayi Bölgesi

İlde MKE'ye ait 500 dönümlük alan üzerinde "Silah Sanayi İhtisas OSB" kuruluş çalışmaları Aralık 2012 tarihinde Valiliğimizce başlatılmıştır. Proje tamamlandığında ilin Savunma Sanayi alanındaki yatırımlara olan uygunluğu nedeniyle ekonomik anlamda önemli katma değer ve personel istihdamı yaratacağı düşünülmektedir.
Bakanlığımızın 02.08.2013 tarih ve 2754 sayılı yazısıyla 291 sicil numarası ile tüzel kişiliğin sicil kayıt defterine işlenmiş ve kuruluş protokolü onaylanmıştır. Ayrıca Bakanlığımızın 13.02.2014 tarihli yazısı ile Silah İhtisas OSB'nin 2014 yılı Yatırım Programına yeni proje olarak dâhil edildiği belirtilmiştir. Silah İhtisas OSB Müteşebbis Heyet Üyeleri; İl Özel İdaresi, Kırıkkale Belediyesi, MKEK, Ticaret ve Sanayi Odası, Savunma Sanayi Müsteşarlığından oluşmaktadır.

Proje kuruluşu devam eden teknopark ile birlikte hayata geçtiğinde üniversitenin de katkısıyla sanayi ve ticari yapıya çok büyük katkılar sağlayacaktır. Silah İhtisas OSB'de altyapı ikmal ve yapım işi yaklaşık % 70 tamamlanmıştır. OSB yollarına ait temel yol ve kaldırım parke imalatları yapımına başlanacaktır. Elektrik ve Telekom altyapı yapım işi çalışmaları devam edilmektedir. Trafo binaları yapılmış olup, işin % 15'ni tekabül etmektedir. Diğer çalışmalar sürdürülmektedir.

Silah OSB Doğalgaz altyapı işi ihalesi için İl Özel İdaresine başvuru yapılmış, 2017 de ihalesine çıkılacak olup, yılsonuna doğru işin bitirilmesi planlanmaktadır.

Tablo 48.5. Silah Sanayi İhtisas Organize Sanayi Bölgesi Genel Durumu

Genel Bilgiler	Silah Sanayi İhtisas OSB
Proje Alanı	50 hektar
Toplam Parsel Sayısı	64
Tahsis Edilen Parsel Sayısı	-
Boş Parsel Sayısı	64
Üretime Geçen Tesis Sayısı	-
Gayri Faal Tesis Sayısı	-
İnşaat Aşamasındaki Firma Sayısı	-
Proje Aşamasında	-

Kaynak: Silah Sanayi İhtisas OSB Müdürlüğü

48.3. KIRIKKALE İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Kırıkkale Üniversitesi nezdinde 1 TGB faaliyet göstermektedir.

Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Kırıkkale İlinde 2016 yılında 2 faydalı model, 81 marka, 4 patent başvurusu yapılmıştır.

Tablo 48.6 Aydın İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı	Toplam Türkiye Payı
Faydalı Model Başvurusu	24	2	26	0,06%	0,06%
Marka Başvurusu	616	81	697	0,09%	0,06%
Patent Başvurusu[49]	32	4	36	0,06%	0,08%
Tasarım Başvurusu	57	0	57	0,00%	0,01%
Tasarım Dosya Sayısı	18	0	18	0,00%	0,02%
Genel Toplam	747	87	834	0,06%	0,04%

48.4. KIRIKKALE İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 48.7. Kırıkkale İli KOSGEB Destekleri

Sıra	Veri		2016 Yılı		İl Toplamı (2012-2016 Yılları Arası)	
1	Toplam Destek Tutarı (TL)*		2.412.929		7.583.114	
	Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**		Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)	KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)	Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)	KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)
			50.000	10.500	50.000	10.500
2	Diğer Bilgiler	TEKMER / İŞBİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ	-			
		İŞGEM BİLGİLERİ	-			
		KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ	-			
		LABORATUVAR HİZMETLERİ	-			
		UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ	2016 yılında düzenlenen 11 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 362 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.			
		YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ	2016 yılı içerisinde Kırıkkale Ticaret ve Sanayi Odası ve Kırıkkale Organize Sanayi Bölge Müdürlüğünde KOSGEB desteklerinin tanıtılması amacıyla toplantılar düzenlenmiştir.			
		DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER	-			

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

[49] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

Tablo 48.8. Kırıkkale İli TÜBİTAK Destekleri

	Veri	2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	689.534	10.163.020
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	81.375	537.836
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	142.242	3.602.936
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	165.216	367.568
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	1.691	1.691

* 2017 sabit fiyatlarıyla

48.5. KIRIKKALE İLİ TİCARET YAPISI

İl Ankara'ya bağlı bir ilçe iken 21 Haziran 1989' da il olmuştur. Kırıkkale Orta Anadolu, Orta ve Doğu Karadeniz ile Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin kavşak noktası konumunda olması itibariyle önemli bir coğrafi konumda bulunmaktadır.

İlin coğrafi konumu, lojistik ve diğer avantajları, bölgesel destek avantajları ile birleştiğinde, yatırımcılar için önemli bir yatırım ortamı oluşturmaktadır. İl Merkezinde açılan büyük alışveriş merkezleri ile birlikte çeşitli alanlarda faaliyet gösteren işletmeler il merkezine canlılık kazandırmaktadır.

Ticari faaliyetler daha çok gıda ve ihtiyaç maddeleri sektöründe hareketli olup, son yıllarda ülke genelinde olduğu üzere ilde de konut sektöründe hızlı gelişmeler gözlenmektedir. Özellikle kentleşme sürecinin hızlı yol alması nedeniyle Kırıkkaleli konut sahiplerinin kentsel taleplerinin yeniden belirlenmeye başlaması ile birlikte civar illerden yatırımcıların inşaat sektörüne yatırım yapmaları gelişme olarak değerlendirilmektedir

Ticaretin gelişiminde belirleyici faktör olan ulaşım sektöründe, yolcu ve yük taşımacılığında karayolu ve demiryolunun kullanıldığı ilde havaalanı bulunmamaktadır. Bu ihtiyaç 115 km. mesafedeki Başkent Ankara'nın Esenboğa havaalanından karşılanmaktadır. Orta Anadolu Bölgesinde yer alan İlin deniz bağlantısı olmadığından, deniz ulaşımında Samsun Limanından faydalanılmaktadır. İl 233 km devlet yolu ve 139 km il yolu olmak üzere toplam 372 km karayolu ağına sahiptir.

Ayrıca TCDD'nin Ankara-Sivas Yüksek Hızlı Tren Projesi kapsamında Ankara-Kırıkkale-Yozgat-Sivas güzergahında yaklaşık 406 km uzunluğunda hızlı tren hattı çalışmaları devam etmektedir. Projenin 85 km'lik kısmı Kırıkkale il sınırlarında dört ilçeden (Yahşihan, Merkez, Balışeyh ve Delice) geçmektedir. Proje sonucunda Kırıkkale ilinden İstanbul, Konya, Eskişehir, Yozgat ve Sivas'a hızlı tren hattı ile ulaşım sağlanacaktır.

Bölgeye özgün değerlerin yeryüzüne çıkartılması amacıyla ilde Büklükale beldesinde kazı çalışmaları yürütülmektedir. Bu yapılan kazılarla il turizm anlamında gelişme göstermekte ve ticari atılım yapmaktadır.

48.5.1. Kırıkkale İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektör %52,3 ile gıda ürünlerinin imalatı olmuştur. Çalışan sayısının ve girişim sayısının en fazla olduğu sektör gıda ürünlerinin imalatı sektörü olmuştur (Tablo 48.9).

Tablo 48.9. Kırıkkale İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar(İlk On Sektör) (%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Gıda ürünlerinin imalatı	384	67	52,3
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	340	16	18,3
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	147	17	5,0
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	89	9	4,9
Mobilya imalatı	112	27	4,9
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	129	39	4,2
Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı	337	12	3,7
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	64	18	2,0
Diğer imalatlar	36	5	1,4
Giyim eşyalarının imalatı	38	5	1,0

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

48.5.2 Kırıkkale İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 48.4'te gösterilmiştir. Grafik 48.4'e göre 2016 yılında Kırıkkale ilinde ithalat 17.447.315 dolar, ihracat ise 19.912.768 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 37.360.083 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 48.4. Kırıkkale İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti(1000$)

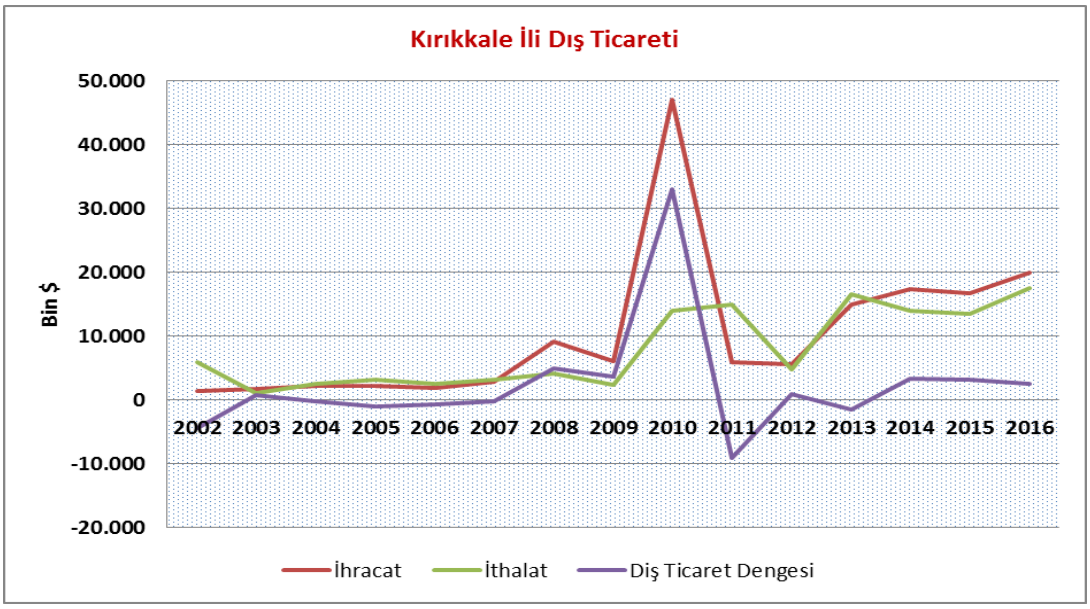

Kaynak: TÜİK

Kırıkkale ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %28,28 ile Filipinler olmak üzere, Türkmenistan, Angola, Cezayir, İran, Madagaskar ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 48.5).

Grafik 48.5 Kırıkkale İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

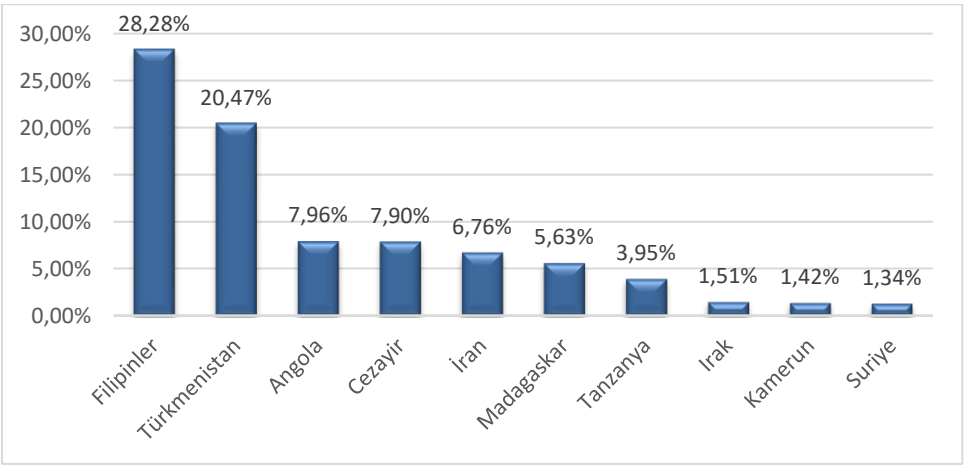

Kaynak: TÜİK

Kırıkkale ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %33,80 ile Güney Kore olmak üzere, Rusya Federasyonu, Çin, Türkmenistan, İtalya, Vietnam, Fransa ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 48.6).

Grafik 48.6 Kırıkkale İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

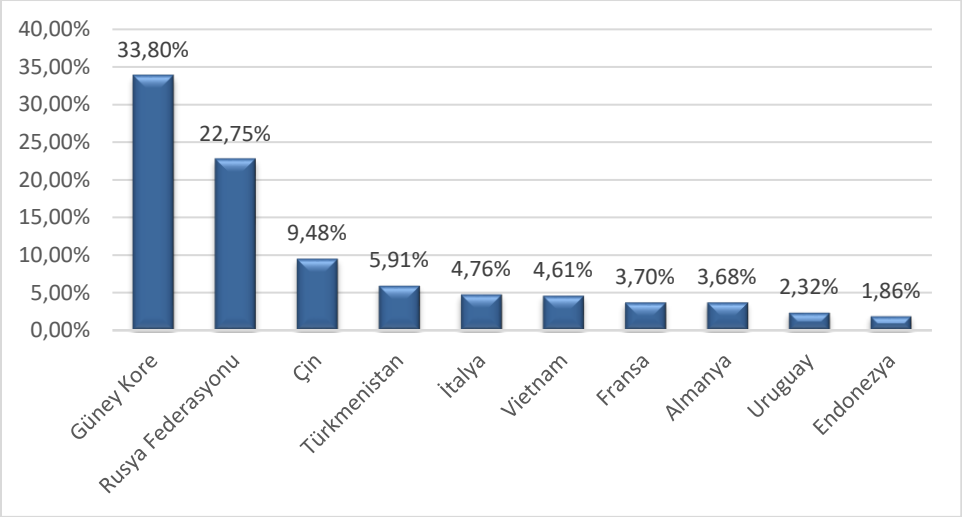

Kaynak: TÜİK

Kırıkkale ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %99,10'unu, il ithalatının da %68,40'ını oluşturmaktadır (Tablo 48.10).

Tablo 48.10. Kısımlara göre Kırıkkale ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri (1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim				1		0
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	271	3		0		
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri			4			
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık			175	4.842	7.550	5.513
İmalat Sanayi	17.020	16.622	19.735	9.104	5.901	11.934
Toplam	**17.292**	**16.625**	**19.913**	**13.947**	**13.451**	**17.447**

Kaynak. TÜİK

Kırıkkale ilinin ihracatının %99,10'unu, oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 48.11).

Tablo 48.11. 2016 yılı Kırıkkale İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**19.735**
Gıda ürünlerinin imalatı	13.631
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	2.510
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	1.377
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	1.109
Temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ilişkin malzemelerin imalatı	607
Elektrikli teçhizat imalatı	145
Diğer imalatlar	110
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	63
Ana metal sanayii	39
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	32

Kaynak: TÜİK

Kırıkkale ilinin ithalatının %68,40'ını oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 48.12).

Tablo 48.12. 2016 Yılı Kırıkkale İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**11.934**
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	7.486
Tekstil ürünlerinin imalatı	1.032
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	596
Temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ilişkin malzemelerin imalatı	535
Ana metal sanayii	453
Diğer imalatlar	429
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	421
Gıda ürünlerinin imalatı	357
Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	309
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	256

Kaynak: TÜİK

Kırıkkale İlinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %52,90 ile değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni ilk sıradadır (Tablo 48.13).

Tablo 48.13. 2016 yılı Kırıkkale İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni	10.534.184	52,90
Gıda sanayiinin kalıntı ve döküntüleri, hayvanlar için hazırlanmış kaba yemler	2.992.529	15,03
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	2.567.228	12,89
Plastikler ve mamulleri	1.323.041	6,64
Demir veya çelikten eşya	1.103.974	5,54
Eczacılık ürünleri	607.418	3,05
Canlı hayvanlar	171.078	0,86
Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi, cerrahi alet ve cihazlar, bunların aksam, parça ve aksesuarı	125.873	0,63
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	102.534	0,51
Hayvansal ve bitkisel katı ve sıvı yağlar, yemeklik katı yağlar, hayvansal ve bitkisel mumlar	85.899	0,43

Kaynak: TÜİK

Kırıkkale ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %42,06 ile elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı ilk sıradadır (Tablo 48.14)

Tablo 48.14. 2016 yılı Kırıkkale İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	7.338.016	42,06
Hububat	3.895.173	22,33
Canlı hayvanlar	1.617.651	9,27
Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat	1.031.645	5,91
Organik kimyasal ürünler	540.989	3,10
Debagatte ve boyacılıkta kullanılan hülasalar, tanenler, boyalar, pigmentler,vb, vernikler, vb, macunlar, mürekkepler	426.018	2,44
Demir ve çelik	404.939	2,32
Demir veya çelikten eşya	395.812	2,27
Hazırlanmış ince ve kalın kuş tüyleri ve bunlardan eşya, yapma çiçekler, insan saçından eşya	325.355	1,86
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	318.373	1,82

Kaynak: TÜİK

48.6. İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

Tablo 48.15. İŞKUR'un Belirlemiş Olduğu İldeki Rekabet Gücü Yüksek Sektörler(2016)

İktisadi Faaliyet Kollarına Göre Sektörler	Birinci Rekabet Gücü Yüksek Öncelikli Sektör	İkinci Rekabet Gücü Yüksek Öncelikli Sektör	Üçüncü Rekabet Gücü Yüksek Öncelikli Sektör	Diğer
Silah ve Mühimmat İmalatı	x	-		-
Römork ve Yarı Römork İmalatı		-	x	-
Metal Yapı ve Yapı Parçaları İmalatı	x	-		-
El Aletleri İmalatı		-	x	-
Diğer Mutfak Mobilyalarının İmalatı		-	x	-
Diğer Mobilya İmalatı	x	-		-
Sandalye, Tabure vb. İmalatlar		-	x	-
Petrol İmalatı	x	-		-

MKEK Fabrikaları, TÜPRAŞ Orta Anadolu Rafinerisi silah ve petrol sektöründe ilin dış ticaretinde belirleyici rol oynamaktadır. Kendine özgü tarzı ve sistemiyle önemli bir mobilya markası olan Moda Life'ın mobilya imalatında gücü il dış ticaretinde aşama kaydetmesini sağlamıştır.

Kırıkkale'de son yıllar itibariyle ihraç edilen ürünlere bakıldığında lif levha, tarım makineleri aksamları, muhtelif valfler, transformatörler, konfeksiyon, gıda makineleri, buğday unu, buhar kazanı aksam ve parçaları, ağaç mamulleri ve orman ürünleri, mobilya aksamları başlıca ihracat yapılan sektörleri oluşturmaktadır. İhracat yapılan ülkelerin başında ise Almanya, Rusya, Irak, İran, Türkmenistan, Fas, Azerbaycan, Polonya, Tunus ve Romanya gelmektedir.

İl merkezindeki kamu tesisleri kent merkezine sanayi şehri görünümü kazandırırken, ilçelerde tarımsal ağırlıklı bir ekonomik yapı hâkimdir. İl tarım ve hayvancılıkta güçlü olduğu yönler ise;

✓ İlin ülkemizde önemli bir kavşak noktasında bulunması, hayvancılık sektörü açısından ülkemiz ortalamasının üzerinde çayır mera alanına sahip olması, mandıracılık ve kanatlı hayvan yetiştiriciliği giderek gelişme göstermektedir.

✓ İlin tarım alanları birim fiyatlarının cazip olması, bölgede hayvan yetiştiriciliği kültürünün yaygın olması, kesimhane ve hayvan pazarının faaliyete geçmesi önemli avantajlar doğurmaktadır.

✓ Tarımsal sanayi yatırımlarının olmaması, çerezlik ayçiçeği üretiminde ülkemizde yüksek bir paya (%10) sahip olunması, iklim ve toprak yapısının bağcılığa ve meyveciliğe elverişli olması,

✓ Hayvancılık sektörü için, üretilen ürünlerin pazarlanması noktasında metropol olan Ankara'ya yakın olması ve arıcılığın İlde önemli bir etkinlik olması,

✓ İl iklim açısından tahıl üretimine son derece uygundur. İlde yetiştirilen tahıllar çeltik, buğday, arpa ve mısırdır.

✓ İlde Kızılırmak ve Delice çayı gibi önemli sulama potansiyeli mevcuttur. Son dönemlerde kültür balıkçılığı ve tatlı su (içsu) balık avcılığı gelişmiş ve çeşitlilik arz etmeye başlamıştır

48.7. İL SANAYİSİNİN GÜNCEL SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Sorunlar;

- ✓ Yurtdışı rakiplerin bazı girdi maliyetlerinin rekabet avantajı, özel sektöre ait sanayi işletmelerinin önemli bölümünün ihracat kapasitesi bulunmaması,
- ✓ İlde mevcut sermaye birikimi olan kimselerin istenilen ölçüde sanayi yatırımlarına yönelmemesi, iç talep yetersizliğinden kaynaklanan sorunlar,
- ✓ Öncelikle MKEK örneğinde olduğu gibi günün teknolojik koşullarına uygun büyük yatırımlara ihtiyaç duyulması, aynı zamanda geleneksel yapıya sahip MKEK'nin dünya ölçeğinde gelişmiş kuruluşlar gibi bir hukuki yapıya kavuşturulması,
- ✓ Kırıkkale'nin gelişimini ve yatırım ortamını doğrudan etkileyen ve bu sebeple de gelişim bileşenleri olarak adlandırılabilecek olan coğrafi yapıdan, ulaşım, enerji ve iletişim alt yapılarının yeterlilikleri, sermayenin, hammaddenin, işgücünün, teknolojinin ve üst kademe yöneticilerinin bulunabilirlikleri açısından inceleyecek olursak;
- ✓ İlin yeterli olduğu konular; coğrafi yapısı, demiryolu ulaşımı, iletişim, sosyal alt yapısı, organize sanayi bölgesi, işgücü ve üst kademe yöneticileri imkânlarının bulunabilirlikleri,
- ✓ Karayolu ulaşımı, enerji, sermaye, hammadde, teknoloji bileşenlerinde kısmen yeterlilikler,
- ✓ Küçük sanayi siteleri ile üniversite-sanayi işbirliği bileşeninde de yetersizlikleri söz konusudur. Nitelikli eleman ihtiyacını karşılamak üzere, mesleki ve teknik eğitim kalitesindeki eksiklikler,
- ✓ OSB'lerde doğalgaz bulunmaması.

Çözüm Önerileri;

- ✓ Rekabet şartlarının ve girdi maliyetlerinin avantaj haline dönüştürülebilmesi için gerekli önlemlerin alınması ve özel sektöre ait işletmelerin ihracat yapılabilmesi için gerekli sektörel teşviklerin sağlanması,
- ✓ Sermaye birikimi olan kişilerin sanayi yatırımlarına yönelmesi için gerekli teşviklerin sağlanması ve ildeki işletmelerin kurumsallaşma konusunda bilinçlendirilmesi ve desteklenmesi gerekmektedir. Organize sanayi bölgesindeki

ilave parsellerin bakanlık yatırım programların alınarak alt yapı hizmetlerinin yerine getirilmesi,

- ✓ MKEK'nin yüksek teknolojiye sahip yoğun üretim modeline geçişi için yatırım çalışmaları yapılması, aynı zamanda MKEK'nin yeni düzenlemeyle rekabetçi bir yapıya dönüşümünün sağlanması ve uluslararası kuruluşların sahip olduğu bir hukuki ve idari yapıya kavuşturulması gerekmektedir.
- ✓ Üniversite-Sanayi işbirliğinin ciddi ve tutarlı yaklaşımlarla sektörde yapılabilecek çalışmaların ortaya konulması, bilgi ve teknolojik gelişmelerin sanayi sektörüne sürekli aktarılmasının amaçlanacağı bir yapılaşma içerisine girmesi gerekmektedir.
- ✓ Maden analiz laboratuvarlarının kurulması, maden sondaj çalışmalarının yapılması, maden işleme tesislerine ait fizibilite çalışmalarının yapılması gerekmektedir.
- ✓ Yenilikçi ve katma değeri yüksek ürünlerin üretilebilmesini sağlamak amacıyla, mevcut tesislerin modernize edilmesi ve çalışma şartlarının uluslararası standartlara yaklaştırılması sağlanmalıdır. İşletmelerde Ar-Ge çalışmalarına destek ve teşvik sağlanmalıdır.
- ✓ OSB'lere doğalgaz sağlanması için 5. Bölgelere verilen teşviğin 4. Bölge illerinede verilmesi.

Sorunların Çözümüne Yönelik Kaydedilen Gelişmeler;

- ✓ MKEK'nin Ar-Ge altyapısını oluşturcak ve uluslararası rekabette yer edinmesini sağlayacak Silah OSB kurulmuştur.
- ✓ Kırıkkale Üniversitesi bünyesinde 2013 yılında kurulan Teknoloji Geliştirme Merkezi (TEKMER), yeni teknolojiye ve inovasyona yönelik girişimciliğin özendirilmesi ve desteklenmesini, üniversitelerdeki teknolojik ve bilimsel birikimin, ekonomiye ve üretime yönlendirilmesini amaçlamaktadır.
- ✓ Kırıkkale Üniversitesinde faaliyete başlayan Teknoloji Geliştirme Bölgesi (TEKNOKENT), Üniversite öğretim üyeleri ve özel sektör kuruluşlarının bilimsel araştırma, teknoloji geliştirme ve yenilikçilik faaliyetlerini destekleyerek Ar-Ge kültürünün yaygınlaşmasına katkı sağlamayı, sanayi kuruluşlarının üniversite ve araştırma kurumlarıyla ulusal-uluslararası işbirliği oluşturmalarını hedeflemektedir. Üniversite bünyesinde paydaşlarla yapılan faaliyetler ile girişimcilik ruhu artırılmış, ili geliştirmeye yönelik çalışmalar ve eğitimler düzenlenmiştir.
- ✓ Sektör toplantıları düzenleyerek, firmaların mevzuatlara ve günümüz koşullarına uygun hale getirilmesi noktasında bilinçlendirilmiştir. Firmaların devlet destekleri hakkında bilgi almaları sağlanmıştır.

49. KIRKLARELİ İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

49.1. KIRKLARELİ İLİ SANAYİ YAPISI

Kırklareli ilinde sanayi daha çok D-100 karayolu etrafında ve özellikle Lüleburgaz İlçesi'nde yoğunlaşmıştır. Kırklareli'nde sanayi artan bir hızla gelişmektedir. Bunun temel nedenlerinin başında sıkışan İstanbul sanayisinin çevreye yayılma çabası yatmaktadır.

Kırklareli'nde toplam 780 sanayi tesisi bulunmaktadır. Bunların yüzde 84,4'ü Merkez, Babaeski ve Lüleburgaz ilçelerinde geri kalan yüzde 15'6 sı diğer ilçelerde yer almaktadır. Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

49.1.1. Kırklareli İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Kırklareli ili Marmara Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 49.1).

Marmara Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Kırklareli ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %1,4'lük oran ile bölgede sekizinci sırada yer almaktadır.

Grafik 49.1: Türkiye'de Sanayi İşletmelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (%)

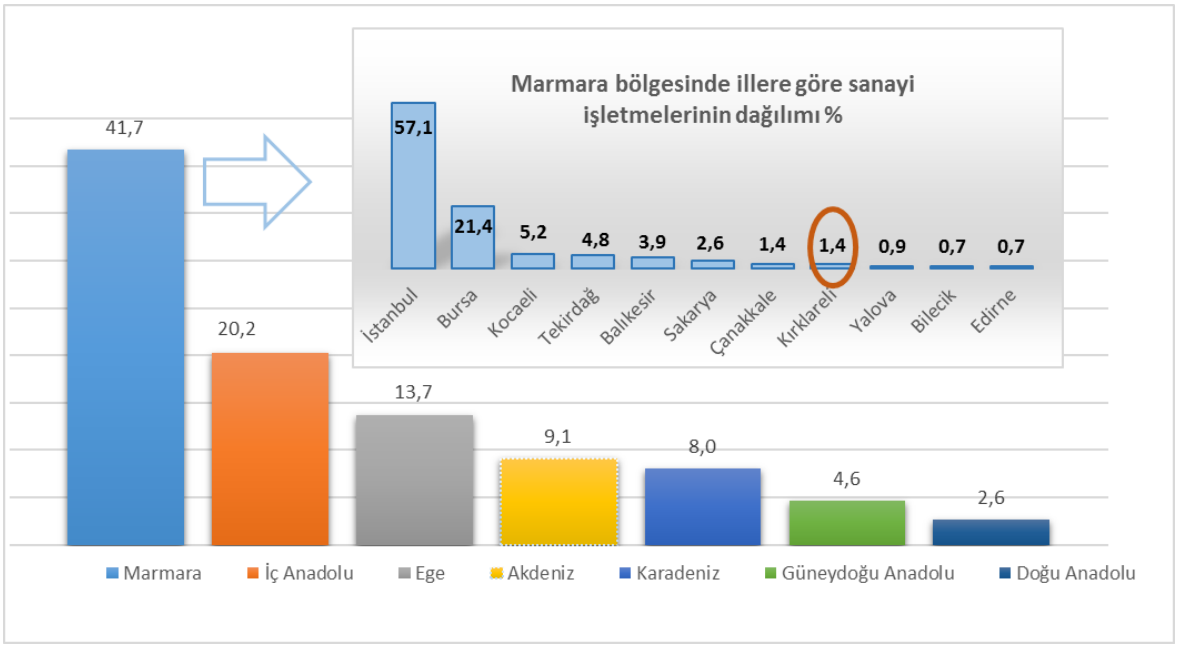

a. Ölçek Dağılımı

Kırklareli ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, %67,6'sı Mikro, %20,4'ü Küçük, %8,3'ü Orta ve %3,8'i Büyük Ölçekli işletmelerdir (Grafik 49.2).

Grafik 49.2: Kırklareli İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

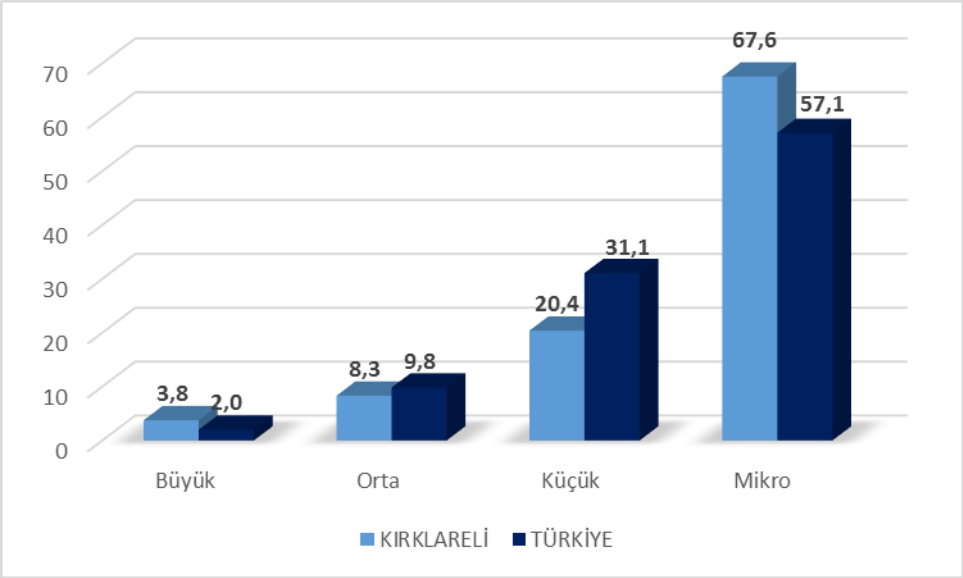

b. Sektörel Dağılım

Kırklareli ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %23,4 ile Gıda ürünleri, ikinci sırada %14,9 ile Mobilya ve üçüncü sırada ise %13,3 ile Giyim eşyaları sektörü yer almaktadır (Grafik 49.3).

Grafik 49.3: Kırklareli İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

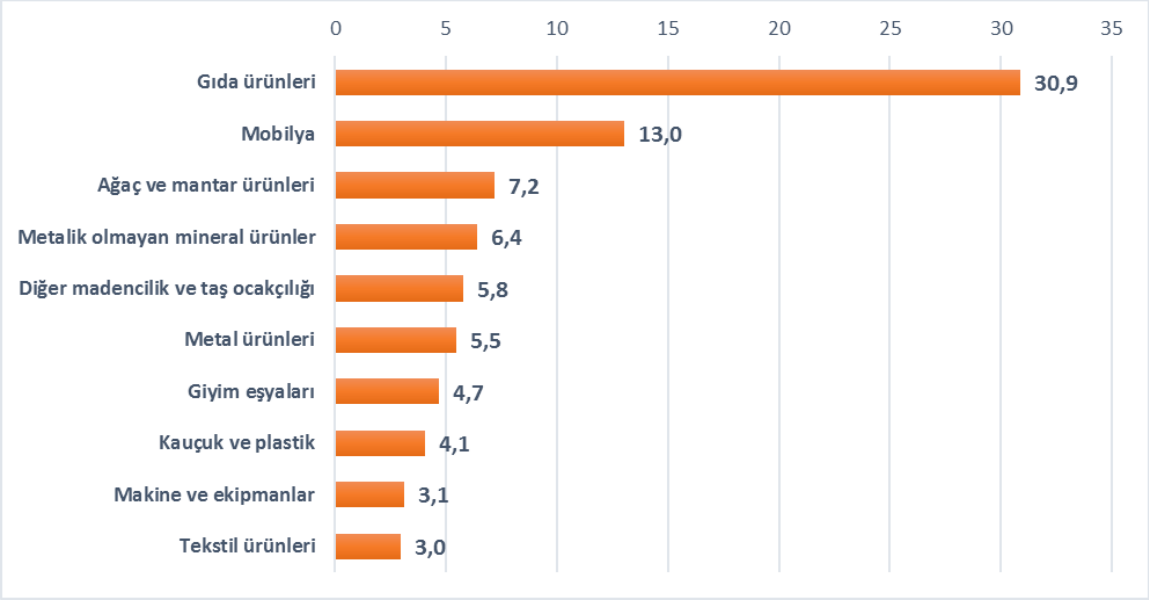

c. Çalışan Sayısı

Kırklareli İlinde sanayi sektöründe istihdamda %22,45 ile Tekstil ürünleri sektörü, %17,34 ile Metalik olmayan mineral ürünler sektörü, %17,06 ile Giyim eşyaları sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın %0,76'sı Kırklareli ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 49.1).

Tablo 49.1: Kırklareli İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Tekstil ürünleri	5633	22,45	12,58
Metalik olmayan mineral ürünler	4351	17,34	5,98
Giyim eşyaları	4282	17,06	8,79
Gıda ürünleri	3725	14,84	12,75
Ana metal	1705	6,79	4,29
Kağıt ve kağıt ürünleri	709	2,83	1,87
Eczacılık ürünleri	654	2,61	0,64
Kauçuk ve plastik	649	2,59	6,16
Makine ve ekipmanlar	608	2,42	6,71
Mobilya	382	1,52	3,80
Genel Toplam	***25093***	***-***	***0,76***

Kırklareli İlinde Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Büyük İşletme aşağıda sıralanmıştır:

- Zorluteks Tekstil Ticaret Ve Sanayi Anonim Şirketi Lüleburgaz Şubesi
- Paşabahçe Cam Sanayi Ve Ticaret Anonim Şirketi - Kırklareli Fabrikası
- Trakya Cam Sanayi Anonim Şirketi Otocam Fabrikası
- Trakya Döküm Sanayi Ve Ticaret Anonım Şirketi Büyükkarıştıran Tesisleri
- Baykan Moda Anonim Şirketi Lüleburgaz Şubesi

49.2. KIRKLARELİ İLİNDE SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 49.2: Kırklareli İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Kırklareli	-	4	-

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

1.2.1. Kırklareli OSB

İlde bulunan Kırklareli Organize Sanayi Bölgesinde 25 işletme üretime geçmiş olup, 2.496 çalışan vardır.

Tablo 49.3: Kırklareli OSB Arsa Tahsis Durumu

Adı	Alanı (Hektar)	Parsel Sayısı	Tahsis edilen Parsel Sayısı	İnşaatı Tamamlanmış Firma Sayısı	İnşaat Safhasında ki Firma Sayısı	Proje Safhasında ki parsel Sayısı
Kırklareli OSB	367	82	60	29	13	18

Kaynak: Kırklareli OSB

1.2.2. Küçük Sanayi Siteleri

Kırklareli İlinde toplam 942 işyeri olan 3 adet Küçük Sanayi Sitesi bulunmaktadır.

Tablo 49.4: Kırklareli İli Mesleklere Göre Küçük Sanayi Sitesi İşyerleri

	Toplam	Merkez	B.eski	D.köy	Kofçaz	L.burgaz	P.köy	P.hisar	Vize
Toplam	**942**	**479**	**0**	**0**	**0**	**463**	**0**	**0**	**0**
Oto tamiri	248	123				125			
Soğuk demirci	73	28				45			
Tornacı	38	32				6			
Zirai alet imali	12	4				8			
Marangoz	129	82				47			
Sobacı	6	2				4			
Ayakkabı imalatı	0	0				0			
Mobilya	80	0				80			
Boş	16	16				0			
Diğerleri	340	192				148			

Kaynak: Kırklareli Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü

Tablo 49.5: Kırklareli Küçük Sanayi Sitesi

Bakanlığımız kredi desteği ile yapılmış olan toplam işyeri sayısı	**300**
Dolu işyeri sayısı	295
Boş işyeri sayısı	5
Bir işyerinde çalışan ortalama işçi sayısı	2
Küçük Sanayi Sitesinin Açık Adresi	Karacaibrahim Mah. Küçük Sanayi Sitesi İdari Bina No:10 KIRKLARELİ

Kaynak: Kırklareli Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü

Tablo 49.6: Kırklareli (Kırklar) Küçük Sanayi Sitesi

Bakanlığımız kredi desteği ile yapılmış olan toplam işyeri sayısı	**179**
Dolu işyeri sayısı	168
Boş işyeri sayısı	11
Bir işyerinde çalışan ortalama işçi sayısı	3
Küçük Sanayi Sitesinin Açık Adresi	Kofçaz Yolu Üzeri Çelebağlar Mevkii Sanayi Sitesi İdari Bina KIRKLARELİ

Kaynak: Kırklareli Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü

Tablo 49.7: Lüleburgaz Küçük Sanayi Sitesi

Bakanlığımız kredi desteği ile yapılmış olan toplam işyeri sayısı	**215**
Dolu işyeri sayısı	463
Boş işyeri sayısı	0
Bir işyerinde çalışan ortalama işçi sayısı	3
Küçük Sanayi Sitesinin Açık Adresi	Atatürk Mah. Yeni Sanayi Sitesi 11.Sokak İdari Bina No:13 LÜLEBURGAZ

Kaynak: Kırklareli Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü

49.3. KIRKLARELİ İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız Bilim ve Teknoloji Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen teknolojik dönüşüm faaliyetlerinden Ar-Ge Merkezi ve Teknoloji Geliştirme Bölgeleri bilgileri Tablo 49.8'de gösterildiği gibidir.

Tablo 49.8 Sektör/Birimlere Göre Kırklareli İlinde Yürütülen Teknolojik Dönüşüm Faaliyetleri

Faaliyet	Sektör/Birim	2016	2016 Yıl Sonu	Genel Toplam
Ar-Ge Merkezi	İlaç		1	1
	Tekstil	**1**		**1**
Toplam Ar-Ge Merkezi		**1**	**1**	**2**
	Faaliyet Toplamı		**2**	**2**

Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Karaman İlinde 2016 yılında 4 faydalı model, 173 marka, 10 patent ve 26 dosyada 173 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 49.9 Kırklareli İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı	Toplam Türkiye Payı
Faydalı Model Başvurusu	35	4	39	0,12%	0,09%
Marka Başvurusu	2.049	173	2.222	0,18%	0,19%
Patent Başvurusu[50]	96	10	106	0,16%	0,23%
Tasarım Başvurusu	871	173	1.044	0,44%	0,20%
Tasarım Dosya Sayısı	143	26	169	0,31%	0,15%
Genel Toplam	3.194	386	3.580	0,25%	0,19%

49.4. KIRKLARELİ İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 49.10. Karaman İli KOSGEB Destekleri

<table>
<tr><th>Sıra</th><th colspan="2">Veri</th><th colspan="2">2016 Yılı</th><th colspan="2">İl Toplamı (2012-2016 Yılları Arası)</th></tr>
<tr><td rowspan="3">1</td><td colspan="2">Toplam Destek Tutarı (TL)*</td><td colspan="2">1.267.346</td><td colspan="2">4.046.793</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td></tr>
<tr><td>205.000</td><td>42.000</td><td>205.000</td><td>42.000</td></tr>
<tr><td rowspan="7">2</td><td rowspan="7">Diğer Bilgiler</td><td>TEKMER / İŞBİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>İŞGEM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>LABORATUVAR HİZMETLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında düzenlenen 33 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 817 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.</td></tr>
<tr><td>YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında KOSGEB'in sunduğu hizmet ve destekleri tanıtmak için 57 adet toplantıya katılım sağlanmıştır.</td></tr>
<tr><td>DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER</td><td colspan="4">Kırklareli Üniversitesinde 2016 – 2017 güz döneminde 25, bahar döneminde 1 olmak üzere toplam 26 Girişimcilik Dersi UGE kapsamına alınmıştır.</td></tr>
</table>

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

[50] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

Tablo 49.11. Karaman İli TÜBİTAK Destekleri

	Veri	2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	413.697	1.939.049
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	346.688	12.134.186
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	54.952	705.333
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	85.760	240.773
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	0	0

* 2017 sabit fiyatlarıyla

49.5. KIRKLARELİ İLİ TİCARET YAPISI

İlde çeşitli ticari kuruluşların faaliyetleri ile lüzumlu ihtiyaç maddeleri, dayanıklı tüketim maddeleri, her türlü sanayi ürünleri ile tarım ve hayvan ürünlerinin ticareti yapılmaktadır. Kırklareli'nin diğer illere olan ticari ilişkilerinde en önemli yeri İstanbul tutmaktadır.

İlin toplam ticaretinde tarım ve hayvancılık ön plana çıkmakta olup, Kırklareli Merkez, Lüleburgaz ve Babaeski İlçelerinde 3 adet Ticaret Borsası faaliyet göstermektedir. Bu borsalarda, hububat, bakliyat ve yağlı tohumlar ürünleri ağırlıklı olarak işlem görmektedir. Bu borsalarda belirlenen fiyatlar ülkedeki hububat fiyatlarının belirlenmesinde önemli rol oynamaktadır.

2016 yılında ilden 189.694.326 USD ihracat yapılırken, 368.685.550 USD ithalat yapılmıştır. Belli başlı ihracat kalemlerimiz öğütülmüş tarım ürünleri, giyim eşyaları, tahıl ve başka yerde sınıflandırılmamış bitkisel ürünler, demir-çelik dışındaki ana metal sanayi, tekstil elyafından iplik ve dokunmuş tekstil, kakao, çikolata ve şekerleme, meyveler, sert kabuklular, içecek ve baharat bitkileri ile diğer ürünlerin oluşmaktadır.

Ülkemizi Bulgaristan'a bağlayan kapılardan biri olan Dereköy Gümrük Kapısı ilde bulunmaktadır. Ancak, bu kapımızdan ithalat ve ihracat işlemleri yapılmamaktadır. Buna karşın İlde bulunan Dereköy sınır kapısından Bulgaristan'a 2016 yılında 344.919 kişi giriş yaparken, 348.113 kişi çıkış yapmak suretiyle toplam 693.032 kişi giriş-çıkış yapmıştır. Sınır komşumuz olan ülkelerden İle gelen turistler şehir merkezinde ve ilçelerinde Temizlik, Gıda ve Giyim ürünleri başta olmak üzere alışveriş yaparak İl ticaretine katkıda bulunmaktadırlar (Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı Verileri).

İlde 3 adet Ticaret ve Sanayi Odası bulunmaktadır. Kırklareli Ticaret ve Sanayi Odası Merkez, Demirköy Kofçaz ve Pınarhisar; Babaeski Ticaret ve Sanayi Odası, Babaeski ve Pehlivanköy; Lüleburgaz Ticaret ve Sanayi Odası, Lüleburgaz ve Vize ilçelerini kapsamaktadır.

İlde 28 adet Esnaf ve Sanatkârlar Odası ve bunların oluşturduğu bir Kırklareli Esnaf ve Sanatkârlar Odaları Birliği bulunmaktadır.

49.5.1. Kırklareli İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektör %45,6 ile gıda ürünlerinin imalatı olmuştur. Çalışan sayısının en fazla olduğu sektör 1.910 çalışan ile giyim eşyalarının imalatı olurken girişim sayısının en fazla olduğu sektör 156 girişimle gıda ürünlerinin imalatı sektörü olmuştur (Tablo 49.12).

Tablo 49.12 Kırklareli İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar(İlk On Sektör)(%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Gıda ürünlerinin imalatı	1.910	156	45,6
Giyim eşyalarının imalatı	2.449	27	15,4
Tekstil ürünlerinin imalatı	1.873	21	9,9
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	427	25	5,5
Ana metal sanayii	285	8	4,5
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	141	4	3,7
Diğer imalatlar	759	7	3,0
Elektrikli teçhizat imalatı	236	4	2,5
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	352	23	2,2
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	272	19	1,5

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

49.5.2 Kırıkkale İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 49.4'te gösterilmiştir. Grafik 49.4'e göre 2016 yılında Kırklareli ilinde ithalat 369.181.971 dolar, ihracat ise 187.061.828 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 556.243.799 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 49.4. Kırklareli İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti(1000$)

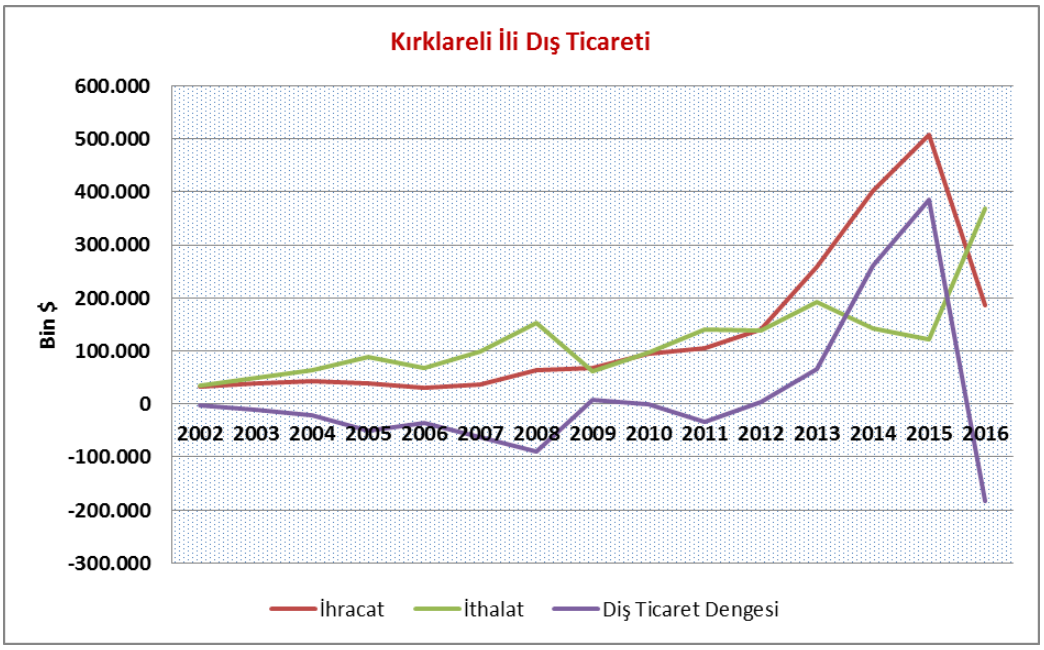

Kaynak: TÜİK

Kırklareli ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %8,41 ile İspanya olmak üzere, Angola, Bulgaristan, Çin, Ukrayna, Benin, Polonya, Filipinler ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir.(Grafik 49.5)

Grafik 49.5 Kırklareli İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

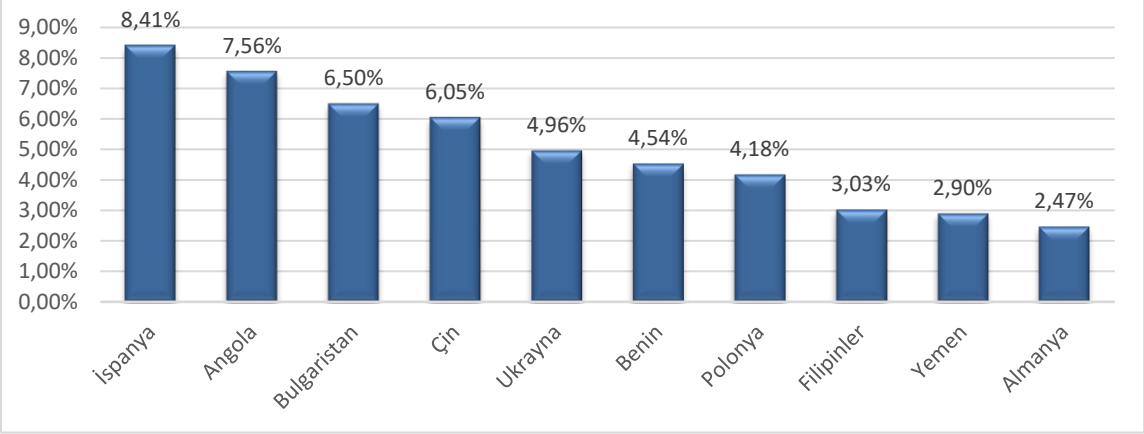

Kaynak: TÜİK

Kırklareli ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %45,78 ile Almanya olmak üzere, Rusya Federasyonu, Çorlu Avrupa Serbest Bölgesi, Güney Kore, Macaristan, Hindistan ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 49.6).

Grafik 49.6 Kırklareli İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

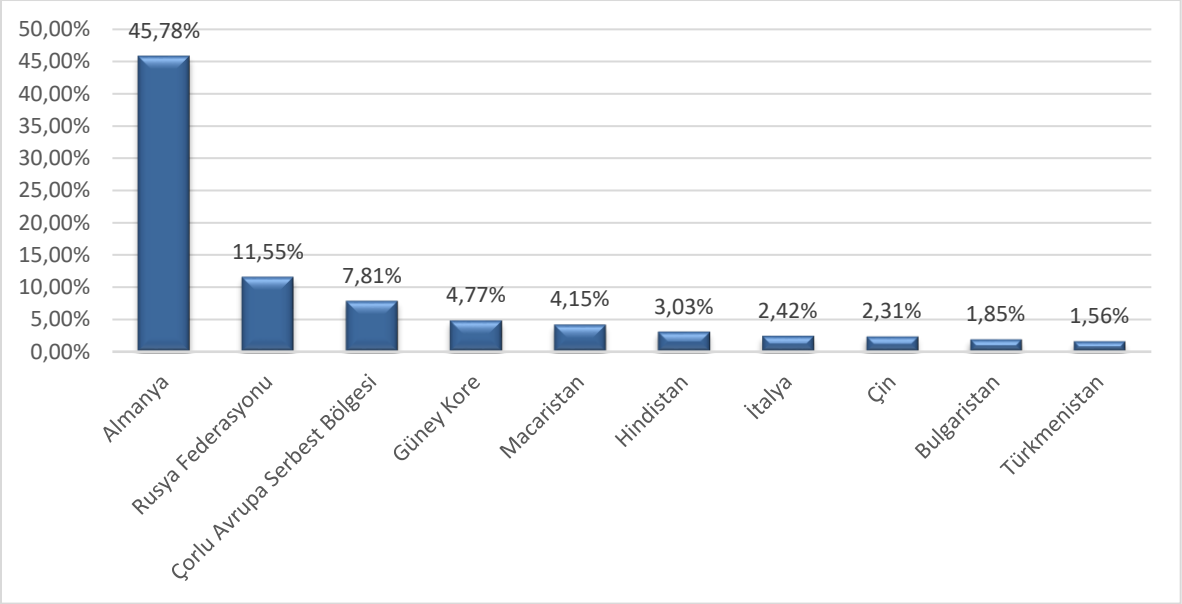

Kaynak: TÜİK

Kırklareli ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %83,36'sını, il ithalatının da %86,52'sini oluşturmaktadır (Tablo 49.13).

Tablo 49.13. Kısımlara göre Kırklareli ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri(1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	0	4	2	0		15
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	246	19	12		9	8
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	5.224	7.234	8.544	111	48	50
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	19.864	21.389	22.561	76.348	61.833	49.677
İmalat Sanayi	376.963	477.937	155.943	66.046	60.564	319.433
Toplam	**402.296**	**506.583**	**187.062**	**142.505**	**122.454**	**369.182**

Kaynak: TÜİK

Kırklareli ilinin ihracatının %83,36'sını oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 49.14).

Tablo 49.14. 2016 yılı Kırklareli İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**155.943**
Gıda ürünlerinin imalatı	85.797
Giyim eşyalarının imalatı	49.341
Ana metal sanayii	9.787
Tekstil ürünlerinin imalatı	5.798
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	1.923
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	954
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	458
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	386
Tütün ürünleri imalatı	291
Elektrikli teçhizat imalatı	280

Kaynak: TÜİK

Kırklareli ilinin ithalatının %86,52'sini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 49.15).

Tablo 49.15. 2016 Yılı Kırklareli İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**319.433**
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	148.206
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	64.138
Elektrikli teçhizat imalatı	51.443
Ana metal sanayii	15.321
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	12.023
Tekstil ürünlerinin imalatı	9.692
Gıda ürünlerinin imalatı	5.940
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	4.209
İçeceklerin imalatı	2.709
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman vb. malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	1.568

Kaynak: TÜİK

Kırklareli İlinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %38,17 ile değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni ilk sıradadır (Tablo 49.16).

Tablo 49.16. 2016 yılı Kırklareli İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni	71.396.962	38,17
Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat	28.501.948	15,24
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	25.434.361	13,60
Örme giyim eşyası ve aksesuarı	23.906.030	12,78
Şeker ve şeker mamulleri	14.159.983	7,57
Alüminyum ve alüminyumdan eşya	8.910.448	4,76
Yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular	3.961.759	2,12
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	2.054.256	1,10
Sentetik ve suni filamentler, şeritler ve benzeri sentetik ve suni dokumaya elverişli maddeler	1.789.718	0,96
Demir ve çelik	1.301.474	0,70

Kaynak: TÜİK

Kırklareli ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %56,72 ile kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları ilk sıradadır (Tablo 49.17).

Tablo 49.17. 2016 yılı Kırklareli İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	209.390.102	56,72
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	51.633.732	13,99
Hububat	44.738.716	12,12
Alüminyum ve alüminyumdan eşya	10.234.468	2,77
Demir veya çelikten eşya	7.148.186	1,94
Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat	7.017.977	1,90
Yağlı tohum ve meyveler, muhtelif tane, tohum ve meyveler, sanayide ve tıpta kullanılan bitkiler, saman ve kaba yem	5.477.827	1,48
İnorganik kimyasallar, kıymetli metal, radyoaktif element, metal ve izotopların organik-anorganik bileşikleri	4.599.702	1,25
Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi, cerrahi alet ve cihazlar, bunların aksam, parça ve aksesuarı	4.309.473	1,17
Debagatte ve boyacılıkta kullanılan hülasalar, tanenler, boyalar, pigmentler vb, vernikler, vb, macunlar, mürekkepler	3.554.291	0,96

49.6. İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

49.6.1. Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar:

Kırklareli İli, Kızılcıkdere Köyü mevkiinde bulunan mevcut Organize Sanayi Bölgesi II.Etap altyapı çalışmaları % 95 civarında gerçekleştirilmiş olup, sanayicilerimize hizmet vermeye hazır hale getirilmiştir. Aynı şekilde Kırklareli İli, Lüleburgaz İlçesi, Büyükkarıştıran Beldesi İle Tekirdağ İli, Muratlı ilçesi sınırları içerinde Büyükkarıştıran Islah OSB'nin tüzel kişiliği kazanılmış ve ıslah şartlarının ivedilikle kaldırılması çalışmaları devam etmekte olup sanayicilerimize yeni sanayi alanları oluşturulmuştur. Yine aynı şekilde Kırklareli İli, Lüleburgaz İlçesi, Evrensekiz Beldesi sınırları içerisinde Evrensekiz OSB'nin tüzel kişiliği kazanılmış ve ıslah şartlarının ivedilikle kaldırılması çalışmaları devam etmekte olup sanayicilerimize yeni sanayi alanları oluşturulmuştur. Artan sanayi işletmeleri sayısına bağlı olarak enerji talebini karşılamak üzere ilde 12 adet enerji şirketi faaliyet göstermekte olup, bunların en önemlileri Hamitabat Elektrik Üretim Ticaret A.Ş. , Zorlu Enerji Elektrik Üretim A.Ş. ve TPAO Trakya Bölge Müdürlüğü'dür.

49.6.2. Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar:

Kırklareli İli Endüstriyel hammaddeler bakımından oldukça zengindir. Büyük çoğunluğu Istrancamasfi içerisinde yer alan dolomit, feldispat, kuvars, mermer ve tuğla-kiremit ham maddeleri bilinmektedir.

ALTIN (Au) Demirköy-İğneada, Mertgölü Sahası, Tenör :% 0.5 gr/ton,Rezerv :112.500 ton görünür rezerv.

BAKIR-MOLİBDEN-WOLFRAM (Cu-Mo-W)Merkez-Dereköy Sahası, Tenör :% 0.25-0.4 Cu , % 0.003 Mo, % 0.01 W,Rezerv :220.000.000 ton mümkün+muhtemel rezerv.

Demirköy-Şükrüpaşa SahasıTenör :% 0.3-0.4 Cu; % 0.01-0.02 Mo; % 0.01 WO3
Rezerv :8.000.000 ton görünür+muhtemel rezerv.

Demirköy-İkiztepe Sahası Tenör :% 0.5 Cu,
Rezerv :2.000.000 ton muhtemel rezerv. Geçmişte işletilmiş olan Cu, Mo, W yatağıdır.

DEMİR (Fe) Dereköy- Çataktepe ve Domuzbayırı Zuhurları, Tenör : % 38.26 ve % 55.16 Fe (Çataktepe), % 33.95 Fe ve % 58.15 Fe (Domuzbayırı)Rezerv : Yüksek ve düşük tenörlü olmak üzere Çataktepe zuhurunda toplam 300.000 ton,Domuzbayırı zuhurunda ise toplam 110.000 ton görünür+muhtemel rezerv.

Balaban-Maglavit zuhuru, Tenör :% 30 Fe,Rezerv :2.800.000 ton görünür rezerv. Tenörün düşük olduğundan saha işletilmemektedir.

DOLOMİT (Dol)Kofçaz-Kocayazı Köyü Sahası, Tenör :% 20-21 MgO,Rezerv10.920.000 ton görünür+muhtemel rezerv.

Merkez-Dereköy ve Armağan sahaları Tenör :% 20.3-20.5 MgO; % 53.5 CaO,Rezerv:4.001.496.932 ton görünür+muhtemel dolomit ve 2.464.064.763 ton görünür+muhtemel kalsit rezervi vardır.

FELDİSPAT (Fld)Üsküp-Ahmetçe, Yündalan Sahası Tenör :% 4.65 K_2O, % 0.9 Fe_2O_3
Rezerv :10.800 ton mümkün rezerv. Düşük kaliteli olan yatak işletilmemektedir.

Merkez-Koruköy sahası Tenör % 5.36-6.67 Na_2O+K_2O; % 0.93-1.47 Fe_2O_3Rezerv :88.332.187 ton görünür rezerv.

Merkez-Yörükbayırı sahası Tenör : % 1.97-2.31 Na_2O; % 3.08-3.42 K_2O; % 78.25-80.09 SiO_2 ve % 0.86-1.48 Fe_2O_3Rezerv : 432.602.844 ton görünür rezerv.

KUVARS (Q)Dereköy-Kapaklı KöyüTenör : % 97.76 SiO_2, % 0.72 Fe_2O_3Rezerv : 58.080 ton görünür rezerv.

MANGANEZ (Mn)Çakıllı SahasıTenör : % 32 Mn,Rezerv : 54.000 ton mümkün rezerv.

MERMER (Mr)Dereköy-TRAKYA GRANİTKalite : Zonluplajiyoklaslar pembe renk vermektedir. Diğer mineraller kuvars, biyotit, hornblend, piroksen, sfen ve apatittir. Sertliği 7-8, yoğunluğu 2.68 gr/cm3, porozitesi% 0.5Rezerv :400.000 m3 jeolojik rezerv. Yatak zaman zaman işletilmektedir.

Vize-Sergen Köyü- VIZE PEMBESI Kalite: İnce kristalli ve pembe renklidir. Basınç ikizlenmesi gösteren kalsit kristallerinden oluşmuştur. Sertliği 3, yoğunluğu 2.72 gr/cm3, porozitesi % 0.2 Rezerv :2.500.000 m3 jeolojik rezerv.

Üsküp-Sazara Köyü-SAZARA SEDEF MERMERI Kalite: Beyaz yer yerde açık yeşil renkli olan ince kristalli mermerdir. Sertliği 3, yoğunluğu2.73 g/cm3, porozitesi % 0.3.6,
Rezerv :250.000 m3 jeolojik rezerv.

TUĞLA-KİREMİT (TdKi)Merkez-Pehlivan Köyü-Mercan Dere-Koca Tepe Sahası
Kalite :Orta-iyi kalite,Rezerv : 20.000.000 muhtemel rezerv.

LİNYİTVize TopçuköyRezerv : 34.206.000 ton muhtemel rezerv.Kullanım Yeri : Teshin Sanayi
(Kaynak : MTA Genel Müdürlüğü Verileri)

Dereköy-Kapaklı köyü mevkiinde bulunan kuvars yataklarını kullanmak üzere ilde Cam Fabrikaları kurulmuştur.(Düz cam ve otocam) Ayrıca cam sanayinin ana girdisi olan bölgedeki kuvars kaynakları açısından İl önemli bir yatırım potansiyeline sahiptir.

Cam, üretim tesislerinden 500 km.lik bir alan içerisinde pazarlandığından (nakliye şartları, havaleli yük olması ve uzun mesafeli taşımalardan olumsuz etkilenmesi nedeniyle) aynı zamanda talebe yönelikte bir yatırımdır. Çünkü ülkemizdeki oto cam talebinde bulunacak olan otomotiv sanayi Marmara Bölgesinde yoğunlaşmıştır.

Kırklareli İli, Merkez İlçe, Vize İlçesi, Demirköy İlçesi dağlık ve ormanlık alanlardan (yüksek rakımlı) oluşmakta olup rüzgar enerjisi bakımından yatırım yapılabilecek bir bölgedir. Bu amaçla özel sektör firmalarınca yatırım faaliyetleri başlamış ve devam etmektedir (Evrencik RES-Gür İş RES-Zeliha RES bunlardan bir kaçıdır).

Ayrıca İlde hayvancılık, et ve süt üretimine dayalı olarak gelişmiş olan 60 adet sanayi işletmesi bulunmaktadır. İlde küçük ve büyükbaş hayvanlardan günlük yaklaşık olarak 700-800 ton arasında süt üretimi gerçekleştirilmektedir.

Tarım ve hayvancılık yönünden gelişmiş olan İlde, diğer potansiyel yatırım alanları ise bitkisel yağ ve hayvan yemi üretim tesisleridir.

Ayrıca, un ve kepek üretimi ağırlıklı olmak üzere (razmol ve bonkalit ile birlikte) toplam 19 sanayi tesisi bulunmaktadır.

49.7. İL SANAYİSİNİN GÜNCEL SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1.Sorun: Sanayi İşletmelerinin Atıkları ile Ergene Havzasının Kirletilmesi

Çözüm: İl Lüleburgaz İlçesi Büyükkarıştıran ve Evrensekiz Islah Organize Sanayi Bölgelerinin kurulması suretiyle, arıtma tesislerinin kurulması ve Marmara denizine derin deşarj yapılması.

2.Sorun: Sanayi İşletmelerinin Ham Madde ve İş Gücü Taşımacılığının Yüksek Maliyetleri

Çözüm: Sanayinin yoğun olarak yapıldığı, Lüleburgaz ve Babaeski İlçelerinden D-100 karayolu ile ulaşım sağlanması ile ham madde ve iş gücü taşımasının yüksek maliyetlerini düşürmek üzere demiryollarının kurulması, Kuzey Avrupa ve Rusya pazarına ulaşımın sağlanması için liman ve demiryolu kurulması ve Bulgaristan Burgaz limanına demiryolu hattı ile bağlanması.

3.Sorun: Süt Fiyatlarının Yüksekliği ve Süt Üretim Maliyetlerinin Düşürülememesi, Avrupa Pazarının Gerektirdiği Standartların Sağlanamaması

Çözüm: Süt üreticilerin çiftlikler halinde yapılanmasının teşvik edilerek; ekonomik ölçekli üretim büyüklüklerinin sağlanması, aynı zamanda sütün hijyenik değerlerinin arttırılması gerekmektedir. Böylece sütü girdi olarak kullanan firmaların hem maliyet hem de Avrupa standartlarına uygun süt ve süt ürünlerinin üretiminin gerçekleştirilmesi.

4.Sorun: Nitelikli İşgücü Temininde Güçlükler

Çözüm: Genel olarak sanayi tesislerinde çalışan personelin kısa sürede iş değiştirmelerinden dolayı, nitelikli personel temininde güçlük çekildiği ve nitelikli personel yetiştirecek olan Mesleki Teknik Liselerin özellikle sanayicinin üretim konuları ile ilgili olacak şekilde bölümler açılarak bu sektörlere nitelikli personel sağlanması.

5.Sorun: Tarıma ve Hayvancılığa Dayalı İmalat Sanayinin Geliştirilmesi

Çözüm: İldeki tarım ve hayvancılık potansiyelinin etkin kullanılması.

6.Sorun: AR-GE Merkezlerinin Yetersizliği

Çözüm: Sanayi işletmelerin ulusal ve uluslararası pazarlarda rekabet edebilmeleri için AR-GE faaliyetlerine hız kazandırılmalı, bu konuda KOSGEB gibi kurumlar tarafından verilen destekler arttırılmalı ve bu konuda firmaların bilinçlendirilmesi için gerekli eğitimlerin verilmesi sağlanmalıdır.

7.Sorun: Üniversite-Sanayi Arasındaki İşbirliğinin Sağlanamaması

Çözüm: Ulusal ve Uluslar arası araştırma fonlarından yeterince yararlanılması, için üniversitelerdeki potansiyellerden sanayicilerin yararlanılmasının sağlanması. Bu işbirliği sayesinde katma değeri yüksek ürünlerin üretilmesini sağlamak.

8.Sorun: Enerji Maliyetlerin Yüksekliği

Çözüm: Yenilenebilir Enerji kullanımının geliştirilmesi, mevcut enerji kaynaklarının verimli kullanımı ile üretilen yenilebilir enerji miktarının arttırılması. İmalat sanayinde enerjinin verimli kullanılmasının sağlanması. Yenilebilir enerji üreten makine imalat sanayinin desteklenmesi.

9.Sorun: Sanayide Markalaşmanın Eksikliği

Çözüm: Sanayi işletmelerinin rekabet gücünü arttırmak için markayı bir hedef haline getirmeli ve tanıtım noktasında markalaşmanın önemli olduğu bilincine varılmalıdır.

10.Sorun: Sanayi Firmalarının Ekonomik ve Fizibil Olarak Çalışmaması

Çözüm: İlde faaliyet gösteren sanayi işletmelerinin daha ekonomik ve fizibil çalışması için üretim aşamasında akademisyenlerin sahaya inerek firmalara ve işletmeleri desteklemesi ile mümkün olacaktır.

50. KIRŞEHİR İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

50.1. KIRŞEHİR İLİ SANAYİ YAPISI

Kırşehir İlinin imalat sanayisi yıllar içerisinde gelişim göstermiş olsa da, Türkiye genelindeki gelişime göre sınırlı kalmıştır. Şehrin başlıca imalat sanayisini, kara ve hava taşıtları için lastik üretimi, tarımsal ürünlerin işlenmesi ve paketlenmesi, döküm sanayi, mobilya imalatı, süt ürünleri imalatı, maden ve taş ocağı sektörü, HES, rüzgar santrali ve biogaz elektrik üretim tesisleri, güneş enerjisi kolektörleri üretimi ile tekstil - hazır giyim sektörü oluşturmaktadır.

Kırşehir'de kalsit ve mermercilik, ihracat ve ildeki istihdam açısından önemli bir faaliyet alanı olmasına rağmen, bu alanda firmalar çoğunlukla yeterli kapasitede faaliyet göstermemektedirler. Kırşehir büyük sanayi yatırımlarının yanı sıra, sahip olduğu güçlü tarımsal alt yapısı ve gıda sektörünün birçok alanda çok kolay hammadde sağlayabilmesi nedeniyle, tarıma dayalı sanayinin gelişmesi için elverişli bir yapıya sahiptir.

Özellikle Türkiye'nin en büyük 500 sanayi kuruluşu arasında yer alan PETLAS ilde en büyük istihdamı sağlamaktadır. PETLAS'ı takiben, metal ve döküm sektörünün bilinen firmalarından ÇEMAŞ ve ORALSAN, gıda sanayinde Kırşehir Şeker Fabrikası, İLCİ Tarım Hayvancılık Biyogaz Enerji Üretim San. ve Tic. AŞ., Çağlayanlar Un San. ve Tic. ile Yılmaz Çağlayan Oğulları Un San. ve Tic. ayrıca güneş enerji panellerinde Eraslanlar İnş. San. ve Tic. önemli büyük firmalar arasındadır.

Kırşehir'de tarımın ağırlığı nedeniyle tarıma dayalı sanayi, imalat sanayindeki sektörler arasında önemli bir role sahip olup, tarım ürünlerinin işlenmesi ve paketlenmesi alanlarında faaliyet gösteren firma sayısı, şehrin sanayisinde ve istihdamında önemli bir paya sahiptir. Bu firmalardan büyük bir kısmı un-yem üretimi ve kuruyemiş işleme bakliyat paketleme alanında faaliyetlerine devam etmektedir. Kırşehir'de tarıma dayalı sanayi ihmal edilmeyecek bir yer tutmakta ve gelecek için de büyüme potansiyeli en yüksek sektörlerden biri olarak görülmektedir.

Her ne kadar Kırşehir'de imalat sanayinde belirgin olarak öne çıkan sektörler bulunmasa da işletmelerin kısmen yoğunlaştığı sektörler mevcuttur. Bunların başında mobilya sanayi ve süt ürünleri imalatı ile tarıma dayalı sanayi gelmektedir.

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

50.1.1. Kırşehir İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Kırşehir ili İç Anadolu Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 50.1).

İç Anadolu Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Kırşehir ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %1,5'lik oran ile bölgede dokuzuncu sırada yer almaktadır.

Grafik 50.1: Türkiye'de Sanayi İşletmelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (%)

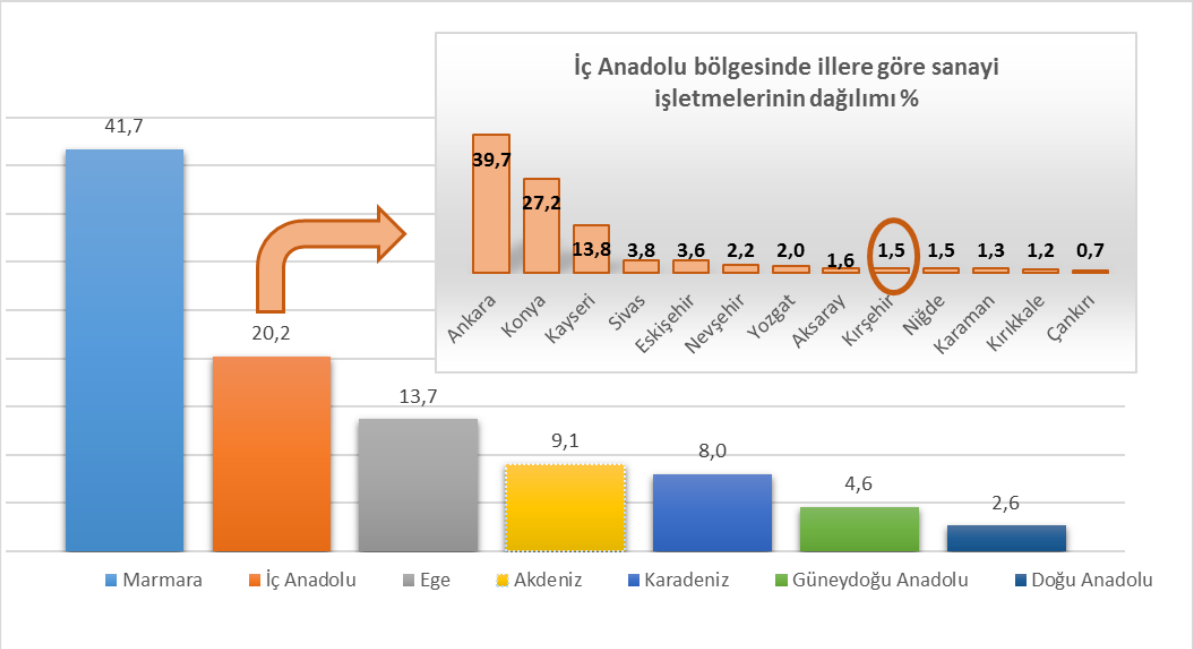

a. Ölçek Dağılımı

Kırşehir ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, %80,5'i Mikro, %16'sı Küçük, %2,5'i Orta ve %1'i Büyük Ölçekli işletmelerdir (Grafik 50.2).

Grafik 50.2: Kırşehir İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

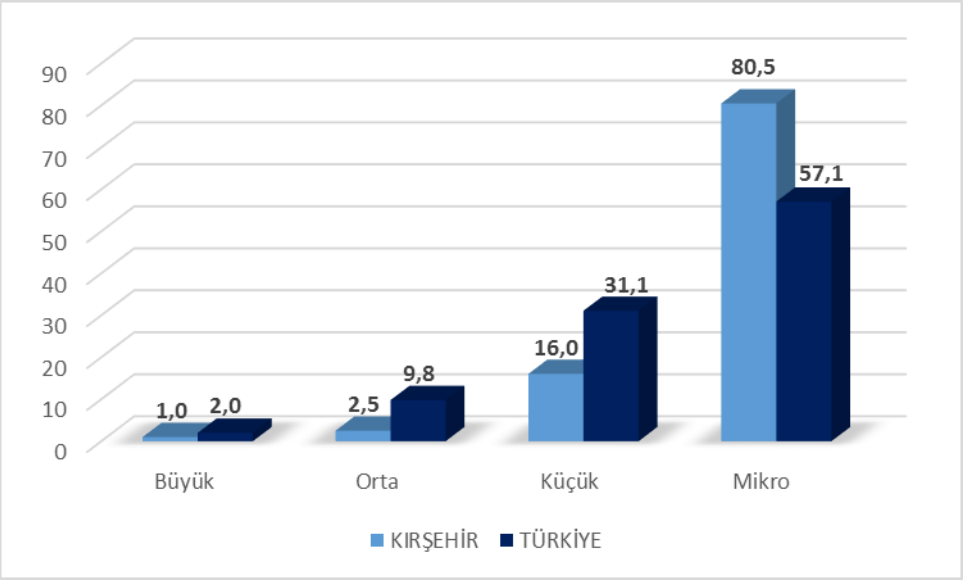

b. Sektörel Dağılım

Kırşehir ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %28,3 ile Mobilya, ikinci sırada %13,2 ile Gıda ürünleri ve üçüncü sırada ise %10,9 ile Kauçuk ve plastik sektörü yer almaktadır (Grafik 50.3).

Grafik 50.3: Kırşehir İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

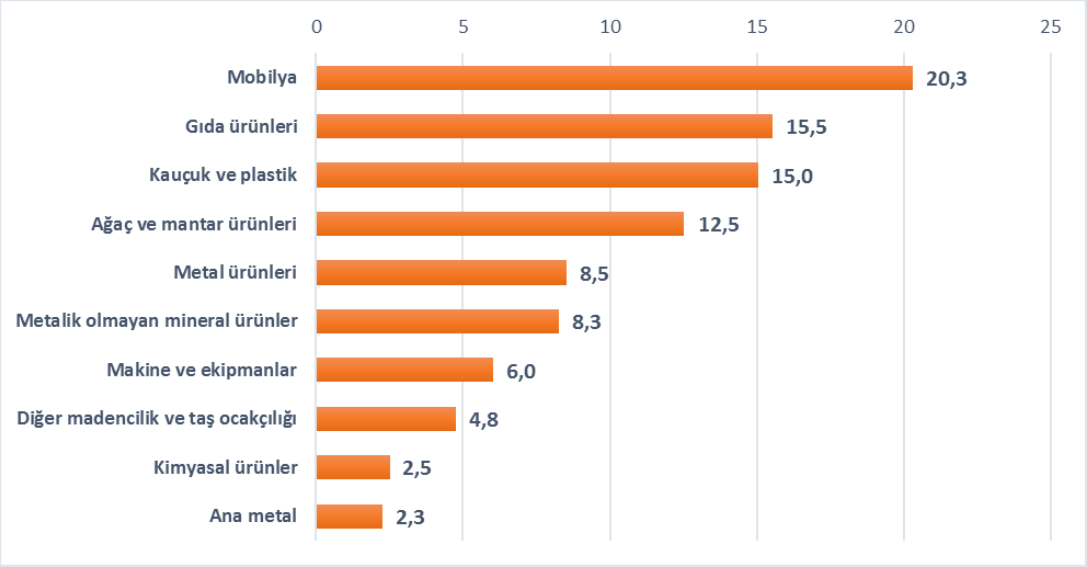

c. Çalışan Sayısı

Kırşehir İlinde sanayi sektöründe istihdamda %39,19 ile Kauçuk ve plastik sektörü, %21,39 ile Gıda ürünleri sektörü, %6,24 ile Ana metal sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın %0,2'si Kırşehir ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 50.1).

Tablo 50.1: Kırşehir İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Kauçuk ve plastik	2619	39,19	6,16
Gıda ürünleri	1429	21,39	12,75
Ana metal	417	6,24	4,29
Mobilya	407	6,09	3,80
Metal ürünleri	403	6,03	8,55
Metalik olmayan mineral ürünler	341	5,10	5,98
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	331	4,95	2,16
Elektrik,gaz,buhar	162	2,42	0,69
Makine ve ekipmanlar	138	2,07	6,71
Ağaç ve mantar ürünleri	114	1,71	1,66
Genel Toplam	***6682***	*-*	***0,20***

Kırşehir İlinde Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Büyük İşletme aşağıda sıralanmıştır:

- Petlas Lastik Sanayi Ve Ticaret
- Türkiye Şeker Fabrikaları -Kırşehir Şeker Fabrikası
- Çemaş Döküm Sanayi
- Çağlayanlar Un Sanayi Ve Ticaret
- Eraslanlar İnşaat Sanayi Ve Ticaret

50.2. KIRŞEHİR İLİNDE SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 50.2: Kırşehir İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Kırşehir	1	3	-

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

50.3. KIRŞEHİR İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Karaman İlinde 2016 yılında 1 faydalı model, 45 marka, 3 patent ve 8 dosyada 19 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 50.3 Kırşehir İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı	Toplam Türkiye Payı
Faydalı Model Başvurusu	14	1	15	0,03%	0,04%
Marka Başvurusu	646	45	691	0,05%	0,06%
Patent Başvurusu[51]	36	3	39	0,05%	0,09%
Tasarım Başvurusu	97	19	116	0,05%	0,02%
Tasarım Dosya Sayısı	43	8	51	0,10%	0,05%
Genel Toplam	836	76	912	0,05%	0,05%

[51] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

50.4. KIRŞEHİR İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 50.4. Kırşehir İli KOSGEB Destekleri

Sıra	Veri		2016 Yılı		İl Toplamı (2012-2016 Yılları Arası)	
1	Toplam Destek Tutarı (TL)*		2.572.023		5.636.990	
	Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**		Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)	KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)	Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)	KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)
			0	0	0	0
2	Diğer Bilgiler	TEKMER / İŞBİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ	-			
		İŞGEM BİLGİLERİ	-			
		KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ	-			
		LABORATUVAR HİZMETLERİ	-			
		UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ	2016 yılında düzenlenen 29 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 923 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.			
		YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ	2016 yılında KOSGEB'in sunduğu hizmet ve destekleri tanıtmak için 20 adet toplantı düzenlenmiş, 15 adet etkinliğe katılım sağlanmıştır.			
		DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER	2016 yılı içerisinde Ahi Evran Üniversitesi ile girişimcilik dersi alan öğrencilere girişimcilik sertifikası verilmesi konusunda işbirliği yapılmıştır.			

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 50.5. Kırşehir İli TÜBİTAK Destekleri

	Veri	2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	270.359	3.822.691
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	200.809	2.238.436
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	804	1.226.361
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	186.440	574.055
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	0	0

* 2017 sabit fiyatlarıyla

50.5. KIRŞEHİR İLİ TİCARET YAPISI

Kırşehir'de ticaret hayatı genel olarak il merkezinde canlılığını korumakta olup, Kaman ve Mucur ilçelerinde diğer ilçelere nispeten gelişmiş durumdadır. Kırşehir İlinde; ihtiyaç maddeleri, tarımsal ürünler ve küçük el sanatları dalında üretilen sanayi ürünleri alım ve satımını kapsayan ticari faaliyetler yapılmaktadır.

Kırşehir'de taşçılık da gelişmiş bir el sanatıdır. İlde bulunan atölyelerde oniks taş işlemeciliği yapılmaktadır. Bu atölyelerde ağırlıklı olarak, turistik eşya ve süs eşyaları yapılmakta ve il dışına gönderilmektedir.

Kırşehir'den diğer illere; başta tarım ve küçük sanat ürünleri olmak üzere, uçak lastiği, oto lastiği, hazır giyim, granit, un, yem, matkap uçları, mobilya, inşaat malzemeleri, süt ürünleri, hububat, bakliyat, kuruyemiş ve kalsit satılmaktadır. Diğer illerden ise, sanayi ürünleri ile ihtiyaç maddeleri satın alınmaktadır.

Ayrıca, hizmet sektörünün faaliyetleri ile küçük sanat ve sanatkarların üretim ve tamiratlarına dayalı çalışmalar ticaret hayatının önemli bir faktörüdür.

50.5.1. Kırşehir İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektör %62,3 kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı olmuştur. Çalışan sayısının en fazla olduğu sektör kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı ve girişim sayısının en fazla olduğu sektör gıda ürünlerinin imalatı sektörü olmuştur (Tablo 50.6)

Tablo 50.6 Kırşehir İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar(İlk On Sektör)(%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	2.930	21	62,3
Gıda ürünlerinin imalatı	913	36	19,0
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	362	22	6,8
Ana metal sanayii	444	4	5,3
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	216	11	2,2
Mobilya imalatı	224	16	1,3
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	97	20	1,2
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	94	19	0,8
Giyim eşyalarının imalatı	37	6	0,7
Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı	10	6	0,2

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

50.5.2 Kırşehir İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 50.4'te gösterilmiştir. Grafik 50.4'e göre 2016 yılında Kırşehir ilinde ithalat 211.475.875 dolar, ihracat ise 167.994.607 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 379.470.482 dolar olarak gerçekleşmiştir.

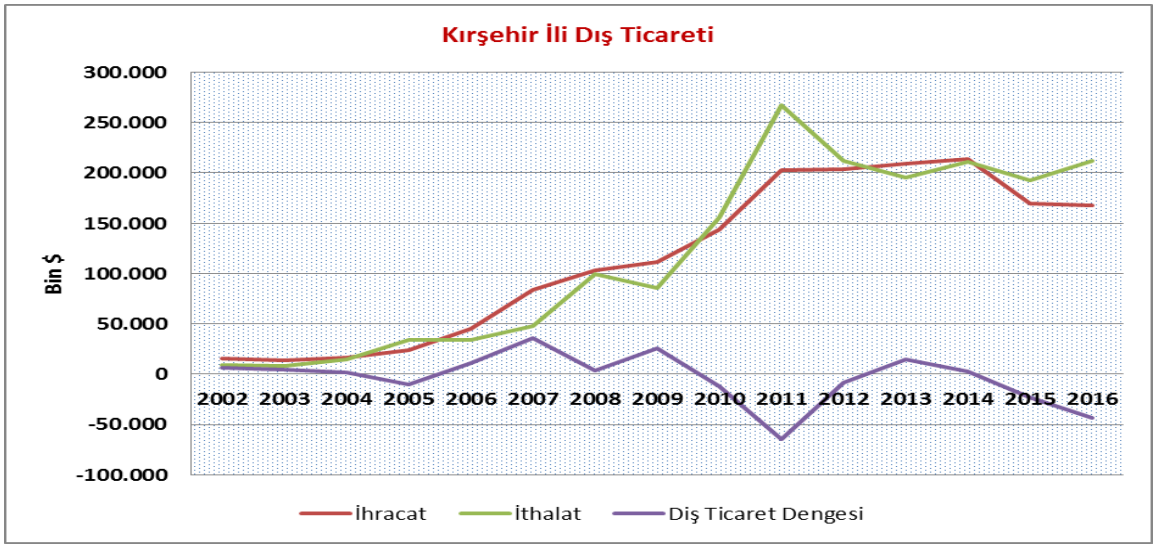

Grafik 50.4. Kırşehir İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti (1000$)

Kaynak: TÜİK

İlin Dış Ticarete Konu Olabilecek Potansiyeli (İlde ithalatı/ihracatı yapılabilecek ürünler)

Tarım ve hayvancılık sektöründe yapılan ithalat rakamları oldukça yüksektir. İthalatta özellikle tahıl ve başka yerlerde sınıflandırılmamış bitkisel ürünler oldukça yüksek rakam teşkil etmektedir, firmalar ithal ettikleri bu ürünleri işleyerek iç piyasaya satmaktadır. Bu nedenle bu konuda faaliyet gösteren firmaların ihracat konusunda istekli ve rekabetçi olmaları hem Kırşehir hem de ülke ekonomisi için fayda sağlayacaktır.

Ayrıca yine son yıllarda yapılan süt ürünlerinin işlenmesine yönelik tesislerin ihracat konusunda potansiyeli mevcut olup ve bu firmaların yurt dışına açılmaları beklenmektedir.
Metal ve makine sanayinde faaliyet gösteren firmaların, yapılan ilave yatırımlarla hem ithalat hem de ihracat rakamlarında artış olduğu görülmektedir. Bu nedenle yapılan her yatırımın, hem ildeki istihdama hem de ekonomisindeki gelişime pozitif etkisi olacaktır. Ayrıca Ar-Ge çalışmaları ile ürün yelpazesinin zenginleştirilmesi ve kapasite artırımı sağlanması il için hayati önem taşımaktadır.

Ağaç ürünleri ve mobilya sektöründe son yıllarda ildeki firmaların ilave yatırımları ile yurt içi piyasasında büyüdükleri gözlenmektedir, fakat ihracat konusunda herhangi bir atılım gerçekleştirmeyen bu firmaların dış ticaret stratejileri geliştirerek dış ülkelere açılmaları ve ilde potansiyeli bulunan mobilya sektörünün yurt dışı satışlarını artırmaları il için önem arz etmektedir.

Özellikle Kırşehir bölgesine has özel doğal taş yataklarının bulunması bu ürünlerin yurt dışı tanıtımının yapılması ve ihracatının gerçekleştirilmesi mümkündür.

Kırşehir ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %7,86 ile Mısır olmak üzere, Almanya, İtalya, Irak, Romanya, Hollanda, ABD ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 50.5).

Grafik 50.5 Kırşehir İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

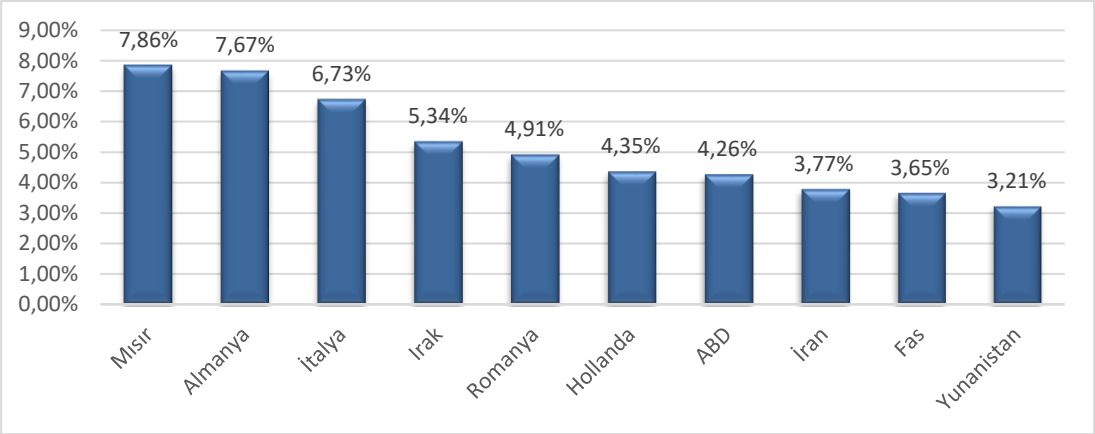

Kaynak: TÜİK

Kırşehir ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %13,65 ile Güney Kore olmak üzere, Çin, Almanya, Tayland, Mısır, Endonezya, Malezya, Uruguay ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 50.6).

Grafik 50.6 Kırşehir İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

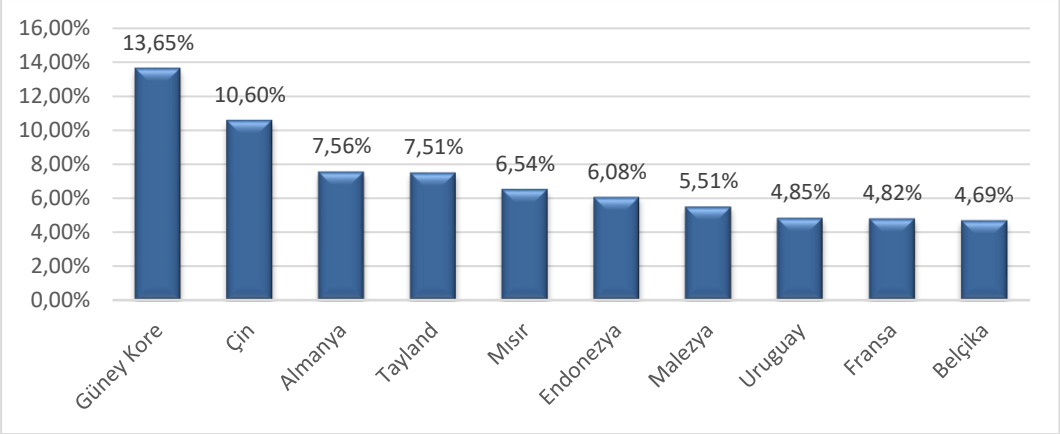

Kaynak: TÜİK

Kırşehir ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %98,35'ini, il ithalatının da %65,68'ini oluşturmaktadır (Tablo 50.7).

Tablo 50.7. Kısımlara göre Kırşehir ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri (1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	7	2	3	2	6	3
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	2	174	94	12	32	25
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri				21	128	263

Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	552	2.577	2.663	53.483	50.525	72.286
İmalat Sanayi	213.253	166.944	165.234	157.200	141.789	138.899
Toplam	**213.813**	**169.697**	**167.995**	**210.719**	**192.480**	**211.476**

Kaynak: TÜİK

Kırşehir ilinin ihracatının %98,35'ini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 50.8).

Tablo 50.8. 2016 yılı Kırşehir İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**165.234**
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	144.640
Gıda ürünlerinin imalatı	9.658
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	8.956
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	801
Elektrikli teçhizat imalatı	571
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	196
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	190
Tekstil ürünlerinin imalatı	86
Ana metal sanayii	54
İçeceklerin imalatı	23

Kaynak: TÜİK

Kırşehir ilinin ithalatının %65,68'ini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 50.9).

Tablo 50.9. 2016 Yılı Kırşehir İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**138.899**
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	77.888
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	26.427
Tekstil ürünlerinin imalatı	14.288
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	5.364
Ana metal sanayii	3.970
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	3.548
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	3.058

Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	1.702
Gıda ürünlerinin imalatı	799
Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	789

Kaynak: TÜİK

Kırşehir İlinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %86,03 ile kauçuk ve kauçuktan eşya ilk sıradadır (Tablo 50.10).

Tablo 50.10. 2016 yılı Kırşehir İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Kauçuk ve kauçuktan eşya	144.532.233	86,03
Demir veya çelikten eşya	8.954.091	5,33
Sebzeler, meyveler, sert kabuklu meyveler ve bitkilerin diğer kısımlarından elde edilen müstahzarlar	6.880.816	4,10
Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni	1.884.611	1,12
Süt ürünleri, yumurtalar, tabii bal, diğer yenilebilir hayvansal menşeli ürünler	1.813.994	1,08
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	1.172.664	0,70
Yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular	444.714	0,26
Hububat, un, nişasta veya süt müstahzarları, pastacılık ürünleri	425.489	0,25
Yağlı tohum ve meyveler, muhtelif tane, tohum ve meyveler, sanayide ve tıpta kullanılan bitkiler, saman ve kaba yem	363.321	0,22
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	203.713	0,12

Kaynak: TÜİK

Kırşehir ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %36,26 ile kauçuk ve kauçuktan eşya ilk sıradadır (Tablo 50.11)

Tablo 50.11. 2016 yılı Kırşehir İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Kauçuk ve kauçuktan eşya	76.690.069	36,26
Canlı hayvanlar	32.000.330	15,13

Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	28.408.148	13,43
İnorganik kimyasallar, kıymetli metal, radyoaktif element, metal ve izotopların organik-anorganik bileşikleri	22.719.039	10,74
Emdirilmiş, sıvanmış, kaplanmış veya lamine edilmiş dokunabilir mensucat, dokunabilir maddelerden teknik eşya	14.515.291	6,86
Muhtelif kimyasal maddeler (biodizel, yangın söndürme maddeleri, dezenfektanlar, haşarat öldürücüler, vb.)	8.882.111	4,20
Plastikler ve mamulleri	4.738.627	2,24
Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi, cerrahi alet ve cihazlar, bunların aksam, parça ve aksesuarı	4.662.895	2,20
Demir ve çelik	3.822.226	1,81
Organik kimyasal ürünler	3.439.649	1,63

Kaynak: TÜİK

50.6. İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

50.6.1. Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar:

- Et entegre tesisleri kurularak, il dışından yoğun talep gören ve marka olan Kırşehir etinin işlenmesi il ekonomisine büyük katkı sağlayacaktır.
- Mobilya imalatı,
- Plastik eşya ve ambalaj malzemesi üretimi,
- Tarım aletleri üretimi,
- Organik tarım ürünleri,

50.6.2. Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar:

İlin başlıca sektörleri arasında yer alan hayvancılık alanında yapılacak ilave yatırımlar bölge dışından gelen talepleri karşılamak için önemlidir. Yapılacak yatırımlar ile özellikle karkas et konusunda talep gören Kırşehir, bölgesinin et taleplerini karşılama konusunda önemli bir konumdadır.

Kümes hayvancılığı ve yumurta üretimi konusunda ilave yapılacak yatırımlar ile bölge dışının taleplerine cevap verilebilmelidir.
Tarım sektöründe, Kırşehir yağlı tohum, tahıl ve meyvecilik ana üretim merkezi konumundadır. Bitkisel üretimde ikincil merkez konumundadır. Endüstri bitkileri, yem bitkileri ve termal seracılığın gelişimi hedeflenmelidir. Ayrıca Kaman ilçesinde ceviz üretimi konusunda son yıllarda bir artış yaşanmakta olup, Kaman Cevizi'nin markalaştırılması konusundaki çalışmalar başarılı bir şekilde devam etmektedir. Cevizciliği bir sektör haline getirmeye yönelik yatırımlar artırılmalıdır.

Turizm sektöründe de Kırşehir il merkezi, Mucur, Boztepe ve Kaman ilçelerinde kültür turizmi ve doğa turizmi öne çıkmaktadır. Geliştirilecek alanlar ise sağlık turizmi, Kuş gözlemi, etnografik turizm, su sporları, kent ve iş turizmi olarak hedeflenmelidir. Termal su kaynakları ile termal turizm potansiyeli bulunan Kırşehir'in bu alanda tanıtım faaliyetlerinin artırılması, yeni yatırımcıların davet edilmesi ve kolaylıklar sağlanması ile bu potansiyelinin daha iyi değerlendirilmesi gerekmektedir.

Madencilik sektörü Kırşehir için yatırım potansiyeli olan sektörlerden birisidir. Kırşehir bölgesinde bulunan maden yataklarının özeti aşağıda verilmiştir.

Altın – Gümüş: Kırşehir, Merkez, Terziali sahası ve Kırşehir, Kaman, Savcılı sahasında rezerv tespit edilmiştir. Mümkün rezervler de söz konusudur. Altın tenör değeri düşüktür.

Çimento Hammaddesi: Kırşehir, Kaman, Meşeköy Sahasında killi kalker formunda büyük potansiyelli yataklar mevcuttur.

Demir: Kırşehir, Kaman Sahası'nda görünür ve muhtemel rezervler vardır. Geçmiş yıllarda bir miktar üretim yapılmıştır.

Florit: Çelik sanayiinde ve kimyasallarda kullanılır. Kırşehir'in Kaman ilçesinde Karahıdır, sahasında florit yatakları bulunmaktadır.

Kalsit: MTA kayıtlarına göre Kırşehir, Kaman'da yüksek tenörlü ancak rezerv miktarı bilinmeyen kalsit yatakları mevcuttur.

Kireçtaşı: Kırşehir Seker Fabrikası'na ait yatakta rezerv miktarı bilinmeyen yüksek tenörlü yatak tespit edilmiştir.

Mermer: Kırşehir, Kaman'da Kaman graniti olarak adlandıran yatak, Turkish Delight, Black Magic ve Cappadoccia granit olarak da adlandırılmaktadır.

Tuğla Kiremit Toprağı: Kırşehir, Çiçekdağı, Kaman ve Boztepe'de rezervler mevcuttur.

50.7. İL SANAYİSİNİN GÜNCEL SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

I. Düşük girişimcilik.

Mevcut girişimlerin ihtisaslaşmadan uzak, yetersiz fizibilite ve bilgiyle yapılması girişimlerin başarısızlıkla sonuçlanmasına sebep olmaktadır. Diğer taraftan mevcut girişimler daha çok, başarılı olan girişimleri taklit etme güdüsüyle başlatılmaktadır.

II. Nitelikli personel ihtiyacının karşılanamaması.

İldeki nitelikli personel ihtiyacına yönelik mesleki ve teknik eğitim kurslarının kalitesi arttırılmalı, ayrıca yüksekokul, teknik lise de ihtiyaca yönelik bölümlerin açılması sağlanmalıdır.

III. Katma değeri düşük ürünlerin, üretiminin fazla olması.

Katma değeri yüksek ürünlerin üretilebilmesi için, başta enerji verimliliği olmak üzere üretimde verimlilik arttırılmalı, pazarlama ve tanıtım faaliyetleri geliştirilmeli, ihracat desteklenmeli, tarımsal ürün işleme sistemleri geliştirilmelidir.

IV. Kamu-Üniversite-Sanayi İşbirliği düşüncesinin, üreticiler arasında tam olarak benimsenememesi.

Üniversitenin yeni olmasından dolayı henüz kurumsallaşmasını tam anlamıyla tamamlamamış olması, sanayi ile işbirliğini şimdilik olumsuz etkilemektedir. Zira sanayicilerde, genç olan üniversitenin kapasitesi konusunda, soru işaretleri bulunmakta ve bu da üniversite ile birlikte çalışma konusunda isteksiz davranmalarına neden olmaktadır.

V. Rekabet gücü yüksek sektörler arttırılmalı.

Hali hazırda yapılan yatırımlarla gelişme gösteren sektörlere öncelik verilmeli ve bu konuda gerek yeni yatırımcılar teşvik edilmeli gerekse mevcut yatırımların kapasitelerini artırması sağlanmalıdır. Örneğin hayvancılık sektörü, gıda ve tarıma dayalı sektör ile mobilya sektörüne ağırlık verilmelidir.

VI. Markalaşmanın arttırılamaması.
Gerçekleşen üretimde markalaşmanı sağlanması il ekonomisi için önem taşımaktadır. KOBİ'lerin markalaşmaları, kurumsallaşmaları ve yenilikçi iş modelleri geliştirmeleri sağlanmalıdır. Bu kapsamda markalaşma, özellikle kümelenme çalışmalarının bir parçası olarak değerlendirilerek ve teşvik edilmelidir.

VII. Ulaşım ağı genişletilmelidir.
Karayolu taşımacılığı maliyetinin yüksek olması nedeni ile demir yolu projelerine bir an önce başlanmalıdır.

VIII. İlde bulunan OSB'lerin tam kapasitede faaliyette olmamaları.
İlde 3 OSB bulunmaktadır. Kırşehir OSB'de firmalar aktif olarak çalışmaktadır, ancak Kaman OSB'de faal firma bulunmamaktadır ve Mucur OSB kamulaştırma aşamasındadır. OSB lerin tam kapasitede faaliyette olmamaları nedeniyle il ekonomisi kayıp yaşamaktadır. İle yönelik teşviklerin arttırılarak üreticilerin OSB'lerde yerlerini almaları sağlanmalıdır.

IX. İlin yeni yatırımlar konusunda komşu illere göre daha az ilgi görmesi.
Kırşehir'in altyapı ve kaynaklarına uygun olan yatırım olanaklarının, tanıtımına ağırlık verilmesi gerekmektedir, ayrıca yatırımcılara gerek arsa tahsisi, gerekse alt yapı hizmeti konusunda yardımcı olunmalı yatırım yapmaya istekli hale getirilmelidir.

X. Yenilikçi üretimin yaygınlaştırılamaması
Yüksek teknolojili üretimi bünyesinde bulunduran yenilikçi üretim sistemleri, uluslararası pazarda rekabet açısından en önemli avantajlardan birisidir. Ülkemiz hedefleri arasında, ekonominin yenilikçi ve ithalat bağımlılığı azalmış bir yapıya dönüştürülmesi yer almaktadır. Bu sebeple ulusal politikalar ile paralel olarak rekabet gücünü artıracak yenilikçi sistemlerin desteklenmesi il ve ülke ekonomisi açısından önem arz etmektedir. Bu çerçevede özellikle Üniversite-Sanayi İşbirliğinin güçlendirilmesi sağlanmalıdır.

İlde KÜSİ Planlama ve Geliştirme Kurulu toplantıları yapılarak alınan kararlar gereği, firma ziyaretleri KÜSİ il temsilcisi ile birlikte yapılmaktadır. Kalifiye personel konusunda, İl İstihdam Kurulunda sektörlerin ihtiyaç duyduğu personeller gündeme getirilmiştir. Gerek yerel basın aracılığı ile gerekse ilde düzenlenen etkinliklerde Bakanlığımızın sağladığı destekler konusunda görünürlük faaliyetleri yapılmaktadır. Kaman OSB'nin faaliyete geçirilmesi için toplantılar düzenlenmiştir. İle yatırım amacı ile gelen sanayicilere her türlü desteklerden bahsedilmekte ve il hakkında bilgiler verilmektedir.

51. KİLİS İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

51.1. KİLİS İLİ SANAYİ YAPISI

Kilis, Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır. Gaziantep ilinin bir ilçesiyken 6 Haziran 1995 yılında İl statüsü kazanmıştır. Polateli, Musabeyli ve Elbeyli olmak üzere üç ilçeden oluşan ve yüz ölçümü 1.521 km^2 olup, 2016 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi uygulaması sonuçlarına göre ilin toplam nüfusu 130.815 kişi olarak tespit edilmiştir. Nüfusumuzun %75'i il/ilçe merkezinde %25'i ise belde/köylerde yaşayan, merkeze bağlı 3 ilçesi olan küçük bir sınır ildir. Güneydoğu Anadolu Bölgesinin doğusunda Akdeniz iklimine yakın bir iklime sahip ve ülkemizin en küçük illeri arasında yer alan Kilis ilinin doğu, batı ve kuzeyinde Gaziantep, güneyinde ise Suriye yer almaktadır. Gaziantep'e 58 km, Suriye sınırına ise 10 km uzaklıktadır.

51.1.1. Kilis İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Kilis ili Güneydoğu Anadolu Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 51.1).

Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Kilis ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %3,4'lük oran ile bölgede yedinci sırada yer almaktadır.

Grafik 51.1: Türkiye'de Sanayi İşletmelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (%)

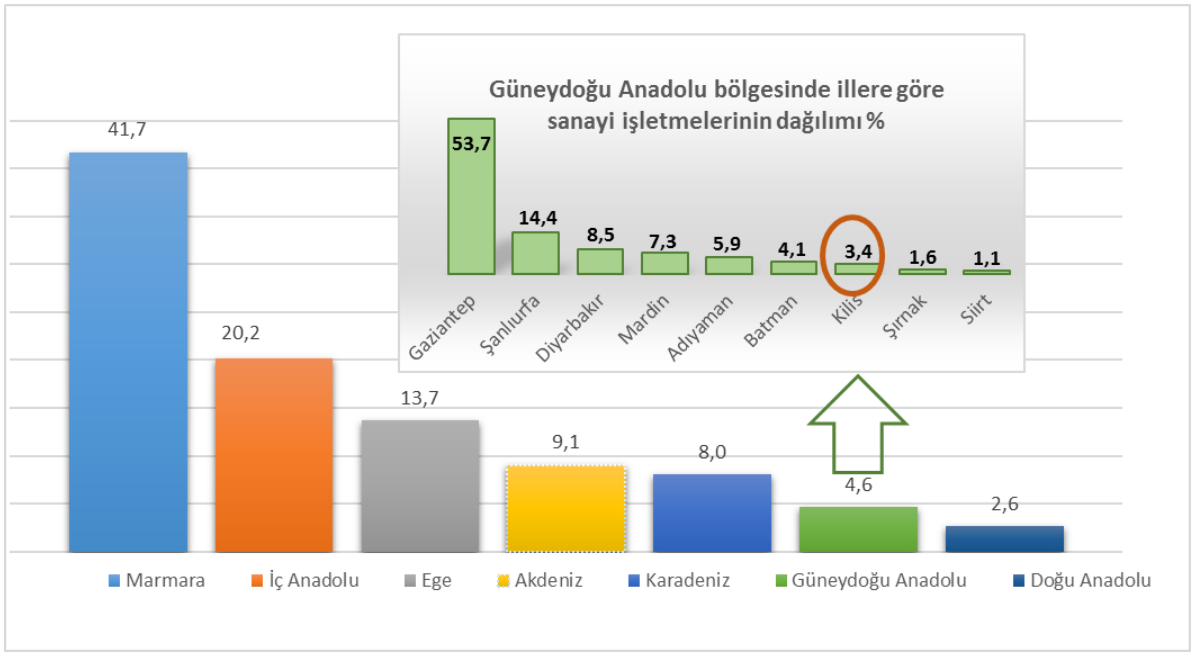

a. Ölçek Dağılımı

Kilis ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, %83'ü Mikro, %14,8'i Küçük ve %2,2'si Orta Ölçekli işletmelerdir (Grafik 51.2).

Grafik 51.2: Kilis İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

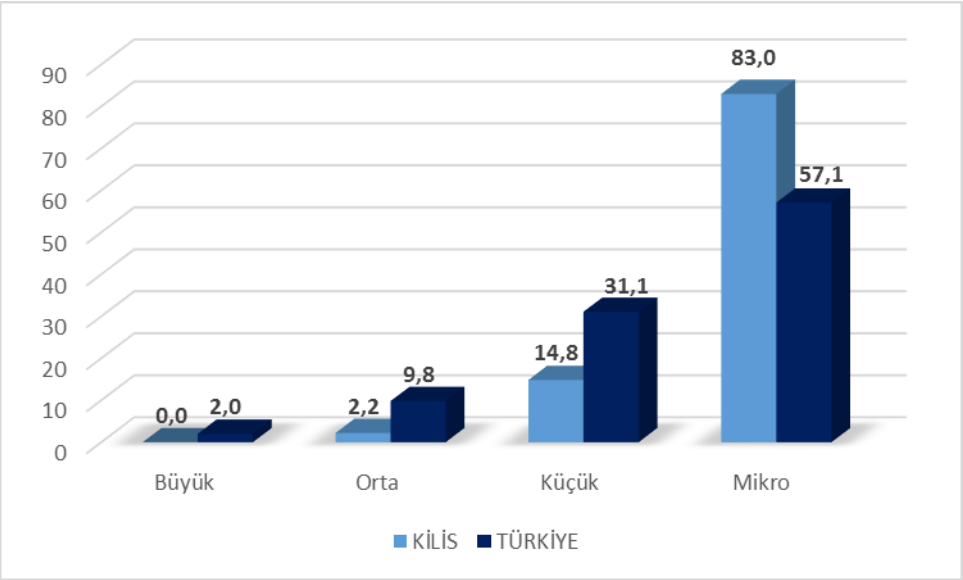

b. Sektörel Dağılım

Kilis ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %39,3 ile Gıda ürünleri, ikinci sırada %17,4 ile Ağaç ve mantar ürünleri ve üçüncü sırada ise %8,6 ile Kauçuk ve plastik sektörü yer almaktadır (Grafik 51.3).

Grafik 51.3: Kilis İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

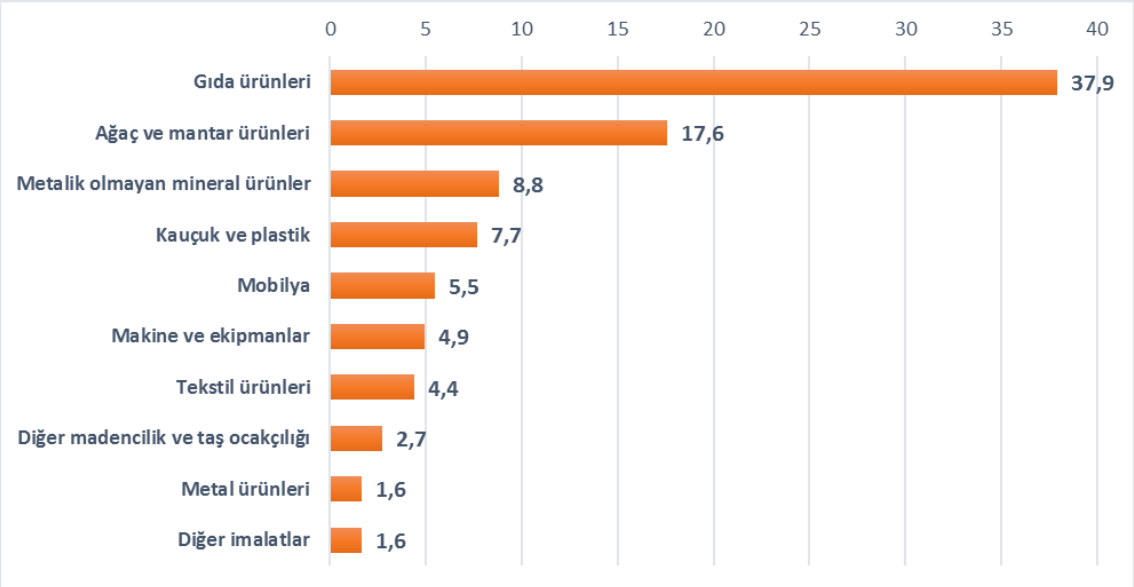

c. Çalışan Sayısı

Kilis İlinde sanayi sektöründe istihdamda %26,0 ile Gıda ürünleri sektörü, %25,89 ile Tekstil ürünleri sektörü, %13,75 ile Giyim eşyaları sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın %0,04'ü Kilis ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 51.1).

Tablo 51.1: Kilis İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Gıda ürünleri	373	26,03	12,75
Tekstil ürünleri	371	25,89	12,58
Giyim eşyaları	197	13,75	8,79
Metalik olmayan mineral ürünler	177	12,35	5,98
Ağaç ve mantar ürünleri	69	4,82	1,66
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	65	4,54	2,16
Diğer imalatlar	34	2,37	1,17
Kauçuk ve plastik	32	2,23	6,16
Kimyasal ürünler	26	1,81	3,45
Makine ve ekipmanlar	23	1,61	6,71
Genel Toplam	***1433***	***-***	***0,04***

Kilis İlinde Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Büyük İşletme aşağıda sıralanmıştır:

- Elyaf Triko Sanayi Ve Ticaret Anonim Şirketi Kilis Şubesi
- İpek Plastik Kimya Boya Ve Sağlık Ürünleri Sanayi Ve Ticaret Anonim Şirketi Kilis Şubesi
- Bayteks Teknik Tekstil Sanayi Ve Ticaret
- Ayhanlar Yol Asfaltlama Sanayi Ve Ticaret
- Mutaş Halı Anonim Şirketi Kilis Şubesi

51.2. KİLİS İLİNDE SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 51.2: Kilis İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Kilis	2	2	1

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

51.3. KİLİS İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Kilis İlinde 2016 yılında 63 marka, 3 patent ve 3 dosyada 12 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 51.3 Kilis İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı	Toplam Türkiye Payı
Faydalı Model Başvurusu	10	0	10	0,00%	0,02%
Marka Başvurusu	438	63	501	0,07%	0,04%
Patent Başvurusu[52]	9	3	12	0,05%	0,03%
Tasarım Başvurusu	23	12	35	0,03%	0,01%
Tasarım Dosya Sayısı	12	3	15	0,04%	0,01%
Genel Toplam	492	81	573	0,05%	0,03%

[52] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

51.4. KİLİS İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 51.4. Kilis İli KOSGEB Destekleri

Sıra	Veri		2016 Yılı		İl Toplamı (2012-2016 Yılları Arası)	
1	Toplam Destek Tutarı (TL)*		551.692		2.831.654	
	Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**		Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)	KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)	Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)	KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)
			0	0	100.000	15.115
2	Diğer Bilgiler	TEKMER / İŞBİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ	-			
		İŞGEM BİLGİLERİ	-			
		KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ	-			
		LABORATUVAR HİZMETLERİ	-			
		UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ	2016 yılında düzenlenen 15 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 626 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.			
		YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ	-			
		DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER	-			

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 51.5. Kilis İli TÜBİTAK Destekleri

Veri		2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	272.878	593.547
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	0	0
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	0	391.896
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	69.680	137.796
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	0	0

* 2017 sabit fiyatlarıyla

51.5. KİLİS İLİ TİCARET YAPISI

1995 yılında il olan Kilis'in Cumhuriyet dönemine kadar Halep, daha sonra Gaziantep gibi iki büyük şehrin ilçesi olması, ticaret – sanayi alt yapısını büyük oranda etkilemiştir. Kilis'in Anadolu – Suriye ticaret yolu üzerinde olması ve ülkemizin orta doğuya açılan en büyük gümrük kapısına sahip olması ve Gaziantep gibi metropol bir şehir ile ekonomik ve sosyal olarak iç içe geçen bir yapıya bürünmesi nedeni ile hemen her dönemde canlı bir ticarete sahip olmuştur.

Kilis ili tarım ve hayvancılığa dayanan sektörleriyle öne çıkmaktadır. Gıda sektöründe ise özellikle zeytinyağı, üzüm, biber, bulgur, un, süt ürünlerindeki ticaret ön plana çıkmaktadır. Özellikle zeytin, üzüm, buğday, biber üretimi ve bunlara dayalı imalat ürünleri, zeytinyağı, pekmez, bulgur, un önemli kalemleri oluşturmaktadır. Son zamanlarda zeytin ve zeytinyağı üretimi oldukça ilgi görmektedir.

Kilis'in Suriye ile komşu olmanın getirdiği ticari avantaj Suriye'deki iç savaşa kadar çok iyi kullanılmıştır. Ancak, ilin ticari ilişkilerinin en yoğun olduğu ülke olan Suriye'nin siyasi kriz içinde olması ticareti oldukça olumsuz etkilemiş ve ticarette önemli bir kayıp yaşanmıştır. Halen bu olumsuz etki iyice tırmanmıştır. Suriye'de yaşanan olaylar nedeniyle Öncüpınar Gümrük Kapısından başta gıda maddeleri olmak üzere insani yardım malzemeleri, İnşaat malzemeleri gibi malzemeler gönderilmektedir.

51.5.1. Kilis İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektör %43,1 ile tekstil ürünlerinin imalatı sektörü olmuştur. Çalışan sayısının ve girişim sayısının en fazla olduğu sektör gıda ürünlerinin imalatı sektörü olmuştur (Tablo 51.6).

Tablo 51.6 Kilis İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar (İlk On Sektör)(%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Tekstil ürünlerinin imalatı	180	4	43,1
Gıda ürünlerinin imalatı	241	51	33,1
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	45	8	9,7
Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	52	3	4,2
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	9	4	3,4
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	3	3	3,1
Diğer imalatlar	33	3	1,8
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	15	8	0,7
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	11	5	0,6

Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	7	4	0,4

51.5.2 Kilis İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 51.4'te gösterilmiştir. Grafik 51.4'e göre 2016 yılında Kilis ilinde ithalat 34.807.640 dolar, ihracat ise 105.203.901 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 140.011.541 dolarolarak gerçekleşmiştir.

Grafik 51.4. Kilis İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti(1000$)

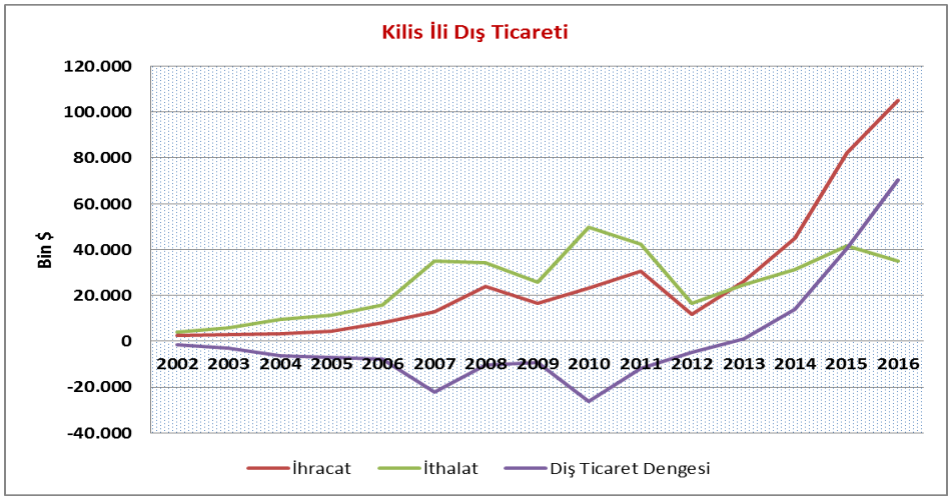

Kaynak: TÜİK

Kilis ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %19,52 ile Suriye olmak üzere, Kırgızistan, Irak, Ukrayna, İran, Makedonya, Bulgaristan, Lübnan, Türkmenistan ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 51.5).

Grafik 51.5 Kilis İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

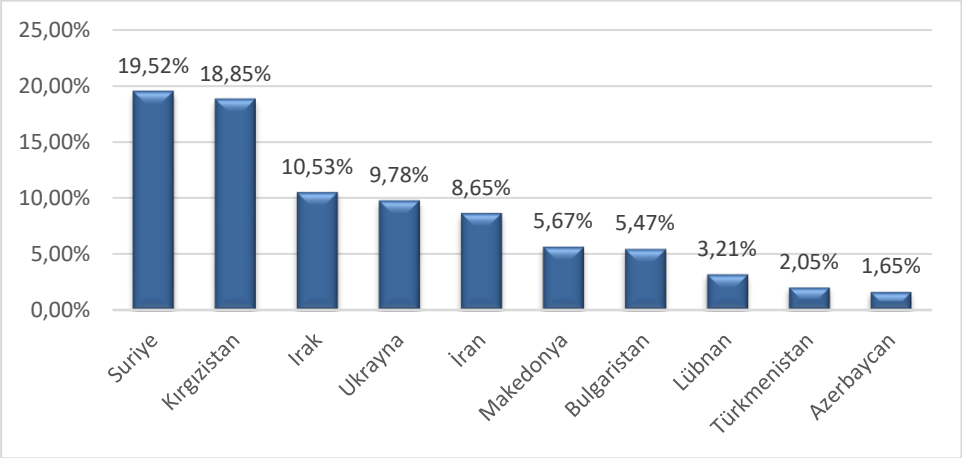

Kaynak: TÜİK

Kilis ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %25,04 ile Çin olmak üzere; Suriye, Irak, Brezilya, İspanya, Vietnam, Güney Kore, İtalya, Mısır ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 51.6).

Grafik 51.6 Kilis İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

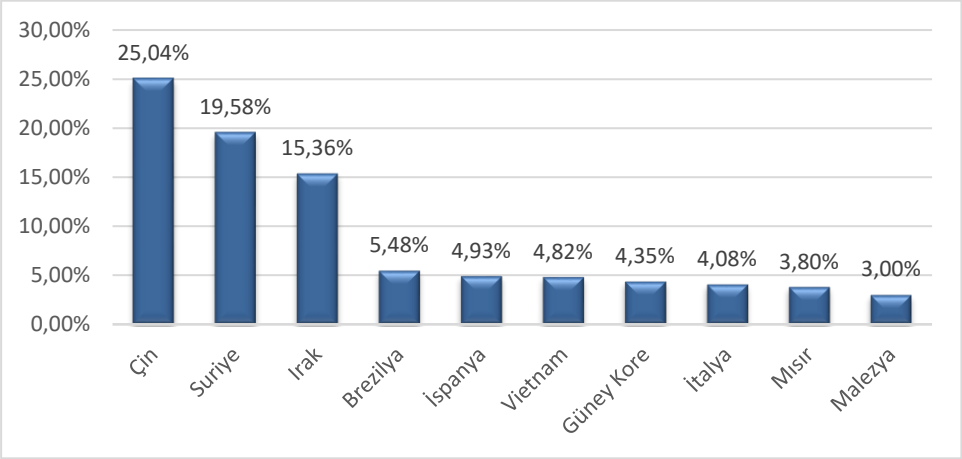

Kaynak: TÜİK

Kilis ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %97,67'sini, il ithalatının da %72,32'sini oluşturmaktadır (Tablo 51.7).

Tablo 51.7. Kısımlara göre Kilis ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri (1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	4	130	33			
Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtımı			0			
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor		2				
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	22	63	25			
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	28	15	9			
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	1.325	1.208	2.381	3.680	11.548	9.634
İmalat Sanayi	43.692	80.750	102.755	27.576	29.995	25.174
Toplam	**45.071**	**82.168**	**105.204**	**31.256**	**41.542**	**34.808**

Kaynak: TÜİK

Kilis ilinin ihracatının %97,67'sini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 51.8).

Tablo 51.8. 2016 yılı Kilis İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**102.755**
Giyim eşyalarının imalatı	33.781
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	14.756
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	8.509
Tekstil ürünlerinin imalatı	8.146
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	7.469
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	5.115
Mobilya imalatı	5.014
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	4.097
Diğer imalatlar	3.968
Gıda ürünlerinin imalatı	3.416

Kaynak: TÜİK

Kilis ilinin ithalatının %72,32'sini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 51.9).

Tablo 51.9. 2016 Yılı Kilis İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**25.174**
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	9.711
Ana metal sanayii	5.300
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	3.516
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	2.220
Giyim eşyalarının imalatı	2.179
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	771
Gıda ürünlerinin imalatı	406
Elektrikli teçhizat imalatı	293
Diğer ulaşım araçlarının imalatı	285
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	239

Kaynak: TÜİK

Kilis İlinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %24,08 ile örme giyim eşyası ve aksesuarı ilk sıradadır (Tablo 51.10).

Tablo 51.10. 2016 yılı Kilis İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Örme giyim eşyası ve aksesuarı	25.336.167	24,08
Demir veya çelikten eşya	8.750.888	8,32
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	8.413.909	8,00
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	7.994.416	7,60
Tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento	7.599.956	7,2
Mobilyalar, yatak takımları, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar vb., prefabrik yapılar	5.402.077	5,13
Vatka, keçe ve dokunmamış mensucat, özel iplikler, sicim, kordon, ip, halat ve bunlardan mamul eşya	4.965.596	4,72
Plastikler ve mamulleri	4.315.447	4,10
Adi metallerden aletler, bıçakçı eşyası ve sofra takımları, adi metallerden bunların aksam ve parçaları	4.100.752	3,90
Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar	3.095.682	2,94

Kaynak: TÜİK

Kilis ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %28,79 ile elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı ilk sıradadır (Tablo 51.11).

Tablo 51.13. 2016 yılı Kilis İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	10.021.243	28,79
Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat	6.957.995	19,99
Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar	5.283.840	15,18
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	3.497.846	10,05

Kahve, çay, Paraguay çayı ve baharat	2.292.815	6,59
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	2.172.545	6,24
Sentetik ve suni filamentler, şeritler ve benzeri sentetik ve suni dokumaya elverişli maddeler	818.964	2,35
Cam ve cam eşya	756.418	2,17
Plastikler ve mamulleri	643.702	1,85
Sabunlar, yüzey-aktif organik maddeler, yıkama-yağlama müstahzarları, mumlar, bakım müstahzarları, dişçilik müstahzarları	473.453	1,36

Kaynak: TÜİK

51.6. İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

51.6.1. Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar:

İlin ticareti genelde küçük (mikro) işletmelerle yapılmakta üretilen ürünler ve diğer ticaret ürünlerinin il merkezinde kolayca ulaşılabilmektedir.

İlde Gıda sektörü talebi karşılamaya yönelik yatırımlar arasında ön plana çıkmaktadır. Bunlardan; Organize Sanayi Bölgesinde bulunan reçel ve İl içerisinde bulunan pekmez ve tahin imalatı yapan küçük çaplı üretim tesisleri bulunmaktadır. İlde küçüklü büyüklü ham zeytinyağı fabrikaları bulunmakla beraber son yıllarda Organik zeytinyağı üretimine yönelik olarak Kilis İli Organik Zeytin Üreticileri Birliği adı altında zeytinyağı fabrikası ve şişeleme tesisleri yapılmaktadır.

Kilis Musabeyli İlçesi Hasancalı köyünde kırmızı pul biber, toz biber, biber salçası ve domates salçası gibi ürünler sektörde bulunmaktadır

Süt ve süt ürünleri yönünden Kilis keçisinin süt verimi yüksek olduğundan ilin süt ihtiyacı önemli oranda karşılanmakta olup, bir miktarı da çevre illerde değerlendirilmektedir.

Tekstil sektörü de ilde hareketlilik gösteren sektörlerdendir. Organize Sanayi Bölgesinde yer alan işletmelerin bazıları sektöre öncülük etmektedir. Bunların bazıları Bayteks Tekstil, Elyaf Triko, Kartürk Halı, Mutaş Halı gibi kuruluşlar iş gücü açısından büyük sayılabilecek istihdam sağlamaktadır.

Tablo 51.14 Kilis'te Tarımsal Yatırım İçin Uygun Sektörler ve Alanları

SEKTÖR ADI	AÇIKLAMA
Zeytinyağı Ürünleri İşleme ve Paketleme	Kilis bölge zeytin üretiminde ilk sırada yer almaktadır ve Organik zeytin üretimi yapılmaktadır. Zeytinyağı yanında sabun üretimi gibi talebi fazla fakat üretimi az olan ürünlerin üretimi için uygundur.
Meyve Suyu Üretimi ve Paketleme	İlde zeytinyağı üretimi yanı sıra bağcılıkta ön sıradadır. Ancak ilde bu potansiyeli değerlendirecek işletmelerin olmayışı yapılacak olan yatırımların karlı olacağı düşünülmektedir..
Organik Tarım ve İyi Tarım	Kilis organik zeytin, antepfıstığı, süt, ve yumurta üretiminin artış gösterdiği bir il konumundadır. Ayrıca bu ürünlere yönelik üretim ve tüketim bilinci giderek artmaktadır.
Yenilenebilir Enerji Kaynağı ve Tarım	Kilis'te özellikle güneş enerjisi kullanılarak sulama yapılması veya veya seraların ısıtılması iklimin de etkisi ile mümkün olmaktadır.

Un ve Unlu Mamuller	İlde bu tür ürünleri tüketme eğilimi fazladır. Kalifiye eleman bulma kolaylığının yanı sıra hammadde ihtiyacının kolaylıkla sağlanabildiği bir il konumundadır.

Kaynak*:* Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2016

Üzüme Dayalı Olarak:

- Ambalajlanmış üzüm suyu imalatı
- Pekmez İmalatı
- Sirke imalatı
- Şarap imalatı
- Alkol imalatı
- Kuru üzüm üretim tesisleri
- Üzüm sucuğu, pestil ve muskası üretim tesisleri

Zeytin üretimine dayalı ürünler olarak:

- Organik, natürel zeytinyağı imalatı.
- Rafine zeytinyağı imalatı.
- Zeytinyağı şişeleme ve paketleme imalatı.
- Salamuralık / kahvaltılık tane zeytinyağı üretim tesisi.
- Çeşitli türde ve doğal sabun üretim tesisleri.

Kaynak : TRC1 Düzey 2 (Gaziantep, Adıyaman, Kilis) Mevcut Durum Analizi.

51.6.2. Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar:

- ✓ Yenilenebilir enerji yatırımları,
- ✓ Organik zeytin ve zeytinyağı imalatı yatırımları,
- ✓ Organik üzüm üretimi yatırımları,
- ✓ Organik tarım yatırımları,
- ✓ Gıda ve tarıma dayalı sanayi yatırımları,
- ✓

Kümes hayvanları etlerinin işlenmesi ve saklanmasına yönelik yatırımlar,Ambalajlanmış biber salçası ve paketlenmiş toz biber imalatı yatırımları,

- ✓ Un, bulgur ve makarna gibi buğdaya dayalı ürünler imalatı yatırımları,
- ✓ Konservecilik imalatı yatırımları,
- ✓ Pekmez, sirke imalatı yatırımları,
- ✓ Alkollü içecekler ve meşrubat imalatı yatırımları,
- ✓ Kuruyemiş ve kurutulmuş meyve imalatı yatırımları,
- ✓ Yaş sebze ve meyve işleme imalatı yatırımları,
- ✓ Halı, iplik ve battaniye imalatı yatırımları,

51.7. İL SANAYİSİNİN GÜNCEL SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Kilis ilinde özellikle 2016 yılında Suriye sınırından şehir merkezine atılan füzeler nedeniyle yaşanan can kaybı, yaralanma ve maddi kayıplar nedeniyle önemli derecede ticari durgunluk yaşanmaktadır. İlin ticari hayatını olumsuz etkileyerek yatırımcılarda ciddi tedirginlik yaşanmıştır. İlde yaşanan güvenlik sorununun çözümü, huzur ortamının kalıcı olarak sağlanması, müteşebbislerin üzerindeki olumsuz havanın hızlı bir şekilde ortadan kaldırılmasına yönelik tedbirlerin alınması ve il esnafı ile yatırımcı ve sanayicilerin çeşitli teşvik edici unsurlarla desteklenmesi büyük önem arz etmektedir.

- Markalaşmanın yeterince olmaması
- İhracat kapasitesinin artırılması
- Sanayinin kalifiye eleman sıkıntısı
- Kayıt dışılığın gıda güvenirliğini olumsuz etkilemesi
- Sanayi kuruluşlarının projeler yoluyla devletten yeterli destek alamaması
- Kilis ilinin konumundan dolayı sanayideki işletmelerin güvenlik endişeleri ve bununla ilgili olarak üretim azaltması ve ekonomik kayba uğraması.
- Kilis ilinde Gümrük Müdürlüğünün olmaması, ihracat işlemlerinin Gaziantep Gümrük Müdürlüğü üzerinden yapılması.
- İşletmelerin ham madde temininde nakliye ücretlerinin yüksek olası, ulaşım sorunu.
- Üniversite öğretim üyeleri ile sanayicilerin iletişim eksikliği.
- Sanayicinin bölgedeki savaştan ve döviz kurundaki hareketlilikten dolayı birçok işletme az sayıda işçi çalıştırmakta veya üretim kapasitesini düşürmektedir.
- Firmaların Kurumsallaşmaması ve oturuşmuş bir yapıya sahip olmaması.
- Üniversite ve sanayicilerin daha fazla bir araya gelmeleri, üniversite öğretim üyelerinin sanayicilerin karşılıklı ziyaretler gerçekleştirilmesi.
- Sanayinin ihtiyaçları doğrultusunda öğrencilerin yetiştirilmesi, öğrencilerin belirli periyotlarda sanayiye ziyaretlere götürülmesi.
- Kilis Gümrük Müdürlüğünün açılması.
- KÜSİ (Kamu Üniversite Sanayi İşbirliği) kapsamında sanayi kuruluşlarına yapılan ziyaretlerde Proje Üretme, Proje yazma ve proje yürütme konularında üniversitelerden daha fazla destek alınabilir.
- Kilis ili ile İskenderun Limanı arasında ulaşımın etkin bir şekilde sağlanması için yeni yolların açılması, nakliye ücretlerinde destek sağlanması.

52. KOCAELİ İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

52.1. KOCAELİ İLİ SANAYİ YAPISI

Kocaeli, 1.8 milyona yakın nüfusu, 12 ilçesi, biri Büyükşehir olmak üzere 12 belediyesi, km2 ye düşen 507 kişilik yoğunluğu ile İstanbul'dan sonra ikinci sırada yer almaktadır. Son 10 yıllık verileri göre Kocaeli, Türkiye imalat sanayinde %13 pay sahibidir. Türkiye ve özelinde Kocaeli ili 3,5 saatlik bir uçuş mesafesi ile 25 milyar dolar boyutunda bir pazar hacmi ve 1,5 milyarlık bir nüfusa ulaşılabilen bir alanın merkezinde yer almaktadır. Kocaeli ilinin erişilebilir pazar büyüklüğü, bu pazara yakınlığı ve güçlü ve entegre ulaşım altyapısı; yatırım sürecinde yatırımcının göz önünde bulundurduğu tercih özelliklerindendir.

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı tarafından 2013 yılında yapılan Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralamasında 1. Sırada yer alan Kocaeli; stratejik konumuna ek olarak, yaşanabilirlik ve sosyokültürel gelişmişlik düzeyi açısından yatırımcılar için bir çekim merkezi niteliği taşımaktadır. Metropolitan bölgeler arası doğal yapının korunması, ili endüstrileşmeye ek olarak cazip bir yaşam alanı niteliğinde olmasına, bunun yanı sıra bölgedeki güçlü eğitim altyapısı da nitelikli işgücü arzına olanak sağlamaktadır.

Kocaeli'nde yaklaşık 2847'nin üzerindeki firmaların 260'ı yabancı sermayelidir. Yabancı sermayeli firmalar arasında Alman, Holanda, Amerika, Fransa, Güney Kore, İtalya firmalrı öne çıkmaktadır. İstanbul Sanayi Odası tarafından hazırlanıp her yıl kamuoyuna sunulan "Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu" çalışması kapsamında kuruluşlar net üretimden satışlara göre sıralanırken, net satış hasılatı, üretici fiyatlarıyla brüt katma değer, öz kaynak, aktif toplamı, vergi öncesi dönem kar ve zarar toplamı, ihracat ve ortalama çalışan sayısı büyüklüklerine göre de sıralamaya tabi tutulmaktadırlar. "Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu" çalışması temel alınarak Kocaeli Sanayi Odası tarafından yapılan araştırmaya göre, 2016 yılı net üretimden satışlarına göre yapılan sıralamada Kocaeli'de 80 firma 500 Büyük Sanayi Kuruluşu arasında yer almayı başararak üst düzey bir performans göstermişlerdir. İlk 1000 işletme büyük işletme içerisinde ise 132 Kocaeli firması bulunmaktadır. Türkiye'nin büyük işletmelerinin %13'ünü Kocaeli firmalarının oluşturması, ilin imalat sanayi ve vergi oranlarıyla da örtüşmektedir. Her yıl olduğu gibi Türkiye'nin en büyük firması TÜPRAŞ'ı, Ford Otomotiv Sanayi izledi. Öte yandan, 2015 yılında üretici fiyatlarıyla en yüksek katma değer yaratan kuruluş 2014 yılında olduğu gibi "TÜPRAŞ-Türkiye Petrol Rafinerileri A.Ş." olmuştur. TÜPRAŞ aynı zamanda Türkiye'nin üretimden satışlar itibariyle en büyük kuruluşudur. TÜPRAŞ 2015 yılında ilk 500 büyük kuruluşun toplam üretimden satışlarının yüzde 7,9'unu gerçekleştirmiştir. TÜPRAŞ tek başına ilk 500 kuruluşun yarattığı toplam katma değerin 2014 yılında yüzde 15,3'ünü gerçekleştirirken, 2015 yılında bu oran yüzde 19,6 olmuştur. 2015 yılında en fazla ihracat yapan ilk üç kuruluş arasında da birinci sırada TÜPRAŞ ve ikinci sırada Ford Otomotiv yer almaktadır. 80 Büyük sanayi kuruluşunun 33'ü yabancı sermayelidir. Bu durum; büyük yatırımcıların bölgeyi bir yatırım üssü olarak gördüklerine ve bölgenin ileriye yönelik yatırım potansiyelinin oldukça yüksek olacağına işaret etmektedir. Büyük yatırımcılar, bölgeye istihdam, sektörel teknik bilgi ve katma değer sağlamaktadır.

Bu şekilde ekonomiye ivme kazandırmakta ve yerli yatırımcıların üretim ve pazarlama süreçlerinin tedarik zincirinde, küresel ölçekte standardizasyonuna yol açmakta, bu sayede bölgenin rekabetçi gücünü artırmaktadır. Deniz, hava ve karayolu alanında ülkenin en büyük projelerinin Kocaeli'yi kapsayacak şekilde planlanması ve projelendirilmesi, gelecekte bölgenin yatırımlar açısından daha değerli bir alan olacağına işaret etmektedir. Marmaray Projesi, Kuzey Marmara Otoyolu Projesi ve bu projeyle entegre Çevre ve Otoyol Projeleri, İzmir-Bursa-İstanbul Otoyol Projesi ve bu projeyle entegre Osman Gazi Köprüsü, Karasu Limanı, Cengiz Topel Havaalanının kargo taşımacılığına açılması ve henüz planlanma aşamasında olan birçok proje Kocaeli'nin ulaşım/erişim anlamındaki gücünü arttıracak, bölgeyi ülkenin ulaşım/erişim üssü haline getirecektir. Bu kapsamda özellikle "Lojistik Üssü" olma amacındaki bölge bu amacına daha kolay bir şekilde erişebilecektir.

Kocaeli ili, çok verimli tarım arazilerine sahip olması ve tarımsal üretime uygun iklimi ile tarım yatırımları açısından da avantajlı bir konumda bulunmaktadır. İstanbul-Ankara gibi büyük pazarlar arasında yer alması ayrıca Avrupa ve Rusya gibi dev pazarlara yakınlığı ve bununla birlikte bu bölgelere erişim kolaylığı, bölgenin bu alanda yapılacak yatırımlarda avantaj sağlayacağı öngörülebilir. Sektör bazında bakıldığında Türkiye'nin en büyük sanayi kuruluşları Kocaeli'nde bulunmaktadır. Bunlardan bazıları; Tüpraş, Alarko Carrier, Yıldız Entegre, Henkel, Pirelli, Evyap, Fritolay, Autoliv, Sıemens, Good-Year, Knauf, Honda, Ford, Unilever, Hyundai, Eczacıbaşı, Sabancı, Colgate, Legrand, Ülker, Bosch, Polisan, Procter&Gamble gibi firmalardır.

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

52.1.1. Kocaeli İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Kocaeli ili Marmara Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 52.1).

Marmara Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Kocaeli ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %5,2'lik oran ile bölgede üçüncü sırada yer almaktadır.

Grafik 52.1: Türkiye'de Sanayi İşletmelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (%)

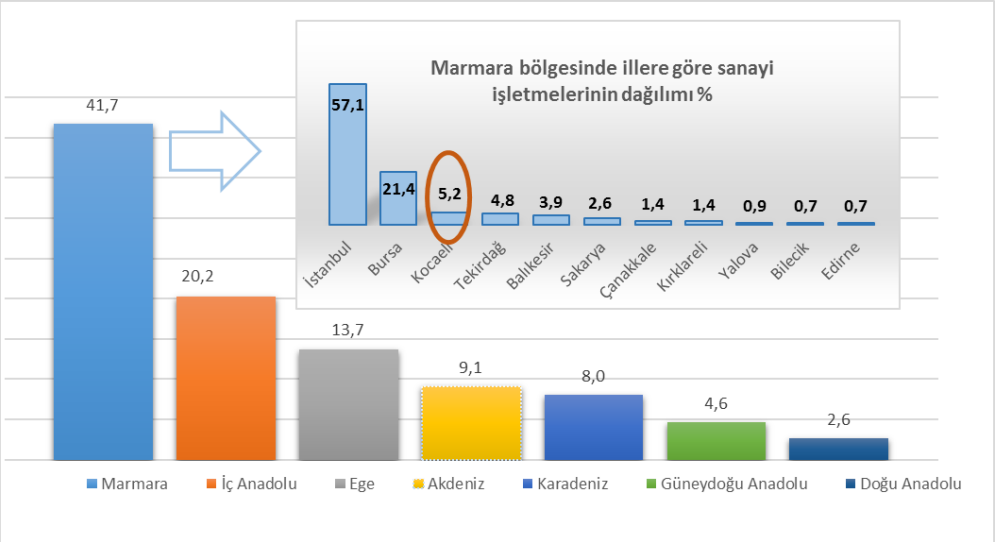

a. Ölçek Dağılımı

Kocaeli ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, %29,7'si Mikro, %39,9'u Küçük, %22,9'u Orta ve %7,5'i Büyük Ölçekli işletmelerdir.

Grafik 52.2: Kocaeli İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

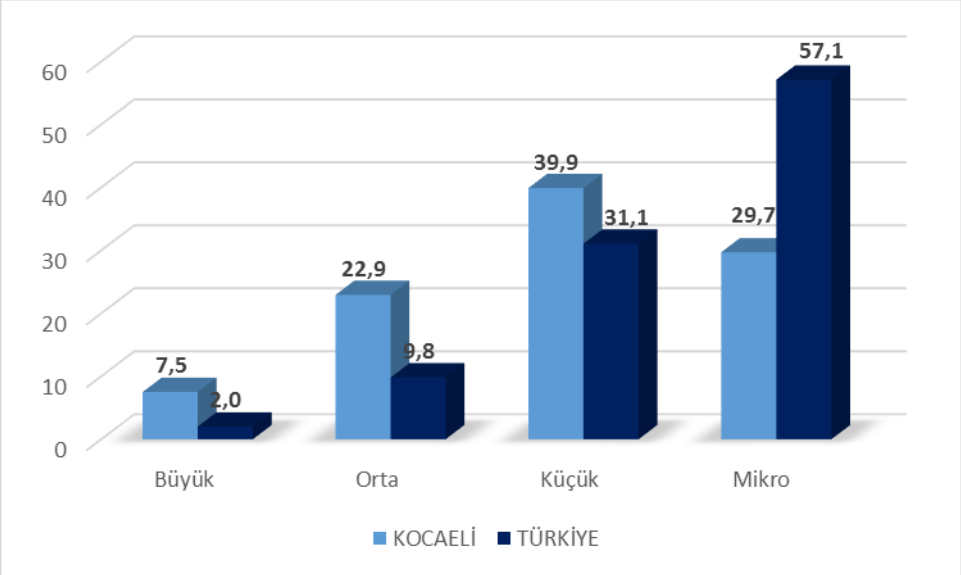

b. Sektörel Dağılım

Kocaeli ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %14,6 ile Kimyasal ürünler, ikinci sırada %14,1 ile Makine ve ekipmanlar ve üçüncü sırada ise %14 ile Metal ürünleri sektörü yer almaktadır.

Grafik 52.3: Kocaeli İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

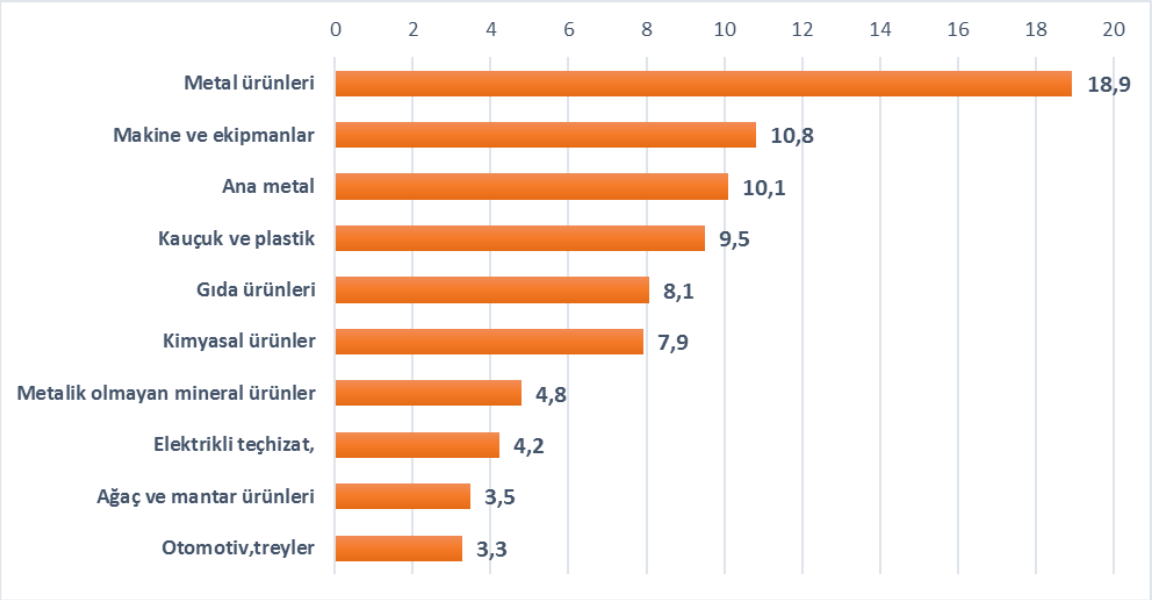

c. Çalışan Sayısı

Kocaeli İlinde sanayi sektöründe istihdamda %15,37 ile Metal ürünleri sektörü, %12,39 ile Kauçuk ve plastik sektörü, %12,17 ile Otomotiv, treyler sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın %6,26'sı Kocaeli ilinde gerçekleşmektedir.

Tablo 52.1: Kocaeli İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Metal ürünleri	31729	15,37	8,55
Kauçuk ve plastik	25588	12,39	6,16
Otomotiv,treyler	25122	12,17	4,55
Ana metal	21445	10,39	4,29
Kimyasal ürünler	19878	9,63	3,45
Makine ve ekipmanlar	12907	6,25	6,71
Gıda ürünleri	11901	5,76	12,75
Elektrikli teçhizat,	11418	5,53	3,92
Metalik olmayan mineral ürünler	7943	3,85	5,98
Elektronik ve optik	4683	2,27	1,39
Genel Toplam	***206452***	-	***6,26***

Kocaeli İlinde Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Büyük İşletme aşağıda sıralanmıştır:

- Ford Otomotiv Sanayi
- Autoliv Cankor Otomotiv Emniyet Sistemleri Sanayi Ve Ticaret
- Brisa Brıdgestone Sabancı Lastik Sanayi Ve Ticaret
- Hyundaı Assan Otomotiv Sanayi Ve Ticaret
- Hayat Kimya Sanayi Anonim Şirketi İzmit Fabrikası

52.2. KOCAELİ İLİNDE SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 52.2: Kocaeli İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Kocaeli	-	14	-

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

52.3. KOCAELİ İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Tablo 52.3: Sektör/Birimlere Göre Adana İlinde Yürütülen Teknolojik Dönüşüm Faaliyetleri

Faaliyet	Sektör/Birim	2016	2016 Yıl Sonu	Genel Toplam
Ar-Ge Merkezi	Bankacılık ve Finans		1	1
	Cam ve Seramik Ürünleri		1	1
	Demir ve Demir Dışı Metaller	1		1
	Elektrik-Elektronik		1	1
	Enerji		1	1
	Gıda		1	1
	Gıda		1	1
	Gıda Sanayi	1		1
	İklimlendirme		2	2
	İlaç	1		1
	İlaç		2	2
	Kimya	1	1	2
	Kimya		5	5

	Otomotiv		2	2
Faaliyet	**Sektör/Birim**	**2016**	**2016 Yıl Sonu**	**Genel Toplam**
	Otomotiv Tasarımı ve Mühendislik		1	1
	Otomotiv Yan Sanayi	2	1	3
	Otomotiv Yan Sanayi		8	8
	Petrol ve Petrol Ürünleri		1	1
	Savunma Sanayi	1		1
	Tekstil		1	1
Toplam Ar-Ge Merkezi		7	30	37
TGB	Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü		1	1
	Kocaeli Üniversitesi		1	1
	Sabancı Üniversitesi		1	1
	TUBİTAK-TTGV		1	1
Toplam TGB			4	4
	Faaliyet Toplamı	7	34	41

Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Kocaeli ilinde 2016 yılında 104 faydalı model, 1.940 marka, 233 patent ve 128 dosyada 457 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 58.4 Kocaeli İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	**1995-2015**	**2016**	**Toplam**	**2016 Türkiye Payı (%)**	**Toplam Türkiye Payı (%)**
Faydalı Model Başvurusu	912	104	1.016	3,01	2,39
Marka Başvurusu	17.706	1.940	19.646	2,05	1,70
Patent Başvurusu[53]	1.592	233	1.825	3,62	4,01
Tasarım Başvurusu	7.747	457	8.204	1,16	1,54
Tasarım Dosya Sayısı	1.450	128	1.578	1,53	1,45

[53] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

Genel Toplam	29.407	2.862	32.269	1,88	1,71

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

52.4. KOCAELİ İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 58.5 Kocaeli İli TÜBİTAK Destekleri

Veri		2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	108.099.577	872.835.426
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	24.210.135	669.853.973
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	686.557	17.299.525
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	1.310.771	33.269.872
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	84.846	310.726

* 2017 sabit fiyatlarıyla

52.5. KOCAELİ İLİ TİCARET YAPISI

Kocaeli, ülkemiz ekonomisinde çok önemli bir yere sahiptir. Önemli ulaşım ağlarının merkezinde olması, sahip olduğu alt yapı imkanları, ulusal ve uluslar arası pazarlara yakınlığı nedeniyle ülke sanayinin bel kemiği konumunda olan ve ticaret hacmi açısından da her geçen gün gelişen ve yeniliklere seyirci kalmayan bir kenttir. Büyük bir üretim potansiyeline sahip olması ve ülkemizde en yüksek vergi ödeyen illerin başında gelmesine rağmen vergi gelirlerine yaptığı katkının karşılığını alamaması bunun en büyük nedenidir. 350 tane firmanın genel müdürlüğünün İstanbul da olması, kentin sorunlarının artması, çarpık şehirleşme ve plansız büyüme sonucu oluşan yer darlığı ve çevre kirliliği, arsa ve arazi maliyetlerinin çok artması gibi nedenler sanayi tesislerinin İstanbul dışına yerleşmesini gündeme getirmiştir. Yeni yerleşim yeri arayışlarının bir sonucu olarak, sanayi tesislerinin büyük çoğunluğu en yakın ve avantajlı konumda bulunan Gebze ve İzmit'e doğru kaymıştır. Bu nedenle, büyük ölçekli firmaların merkezlerinin çevre illerde özellikle İstanbul'da bulunması ve ürünlerin pazarlanmasının bu illerde yapılmasıyla bu yüksek vergi oranları gerek Kocaeli'ye, gerekse Kocaeli'nin ticaretinin gelişebilmesi için tüccara hiçbir fayda sağlamamaktadır. Bu nedenle ticari faaliyetlerin gelişmesi için çok büyük adımlar atılamamaktadır. Tüccar bu haksız rekabet ortamında ve bir kısır döngü içinde faaliyetlerini sürdürmek zorunda kalmıştır. Kocaeli, gelişmiş bölge kabul edildiği için kamu kurumlarınca sağlanan kredi teşvik ve kolaylıklarından da yeterince yararlanamamaktadır. Gelişmiş

bölgelere, kalkınmada öncelikli yörelere ve normal yörelere nazaran daha sınırlı kredi teşvikleri sağlanmaktadır.

Bu durum, Kocaeli'nin sahip olduğu yatırım rekabet gücünü aşındırmaktadır. Sanayi'den ve Sanayi yatırımlardan beklediği payı alamayan Kocaeli, ticaretinin gelişmesi adına, yepyeni misyonlarla farklı alanlara yönelmelidir. Ticaret hacminin genişletilmesi ve Kocaeli'nin uluslararası bir finans ve ticaret merkezi olması için Kocaeli'nin üretici ve alıcı firmaları buluşturan bir Pazar haline gelmesi, ayrıca sosyal ve kültürel olanaklarının turizme yönelik olarak artırılması gerekmektedir. Kocaeli, hem yaz ve kış turizmi hem de kongre turizmi açısından doğal güzelliklere sahip olması, iklimi, konumu ve nüfus yoğunluğu itibariyle birçok avantajlara sahiptir. İl artık bu avantajlarını kullanarak tabii güzelliklerini turizm sektörünün kullanımına sunarak bir fuar ve kongre merkezi haline getirilmelidir oldukça hareketlendirmektedir. Ayrıca turizm sektörünün ile getirdiği canlılıkla; konaklama, ulaşım, eğlence ve benzeri alanlarda sağlanacak hareketlilik esnafın da yüzünü güldürecektir. Bununla birlikte bu sektörel canlanmayla yeni istihdam olanaklarının da ortaya çıkması sağlanmış olacaktır. Böylece sanayinin getirdiği yoğun göç ve bu göçün beraberinde getirdiği işsizlik, büyük ölçüde azaltılacaktır.

Kocaeli'nde sektörler arasında kimyevi madde ve mamulleri sektörü 15 sektör arasında 1. Sırada yer almaktadır. Kocaeli'nde kimyevi madde ve mamuller sektöründe çalışanlar Türkiye genelinde aynı sektörde çalışanların toplamının %11,02'sini oluşturmaktadır. Kimyevi madde ve mamuller sektörünü otomotiv ve yan sanayi %9,86 ile izlemekte olup; ana metal sanayi %8,8, makine ve yedek parça %4,93, elektrik ve elektronik %4,49, nakliye ve lojistik 4,16, bilişim %3,20, lokanta ve diğer yeme içme yerleri %3,17, inşaat %3,06, mobilya %2,57, gıda maddeleri ticareti %2,45, çimento ve toprak ürünleri %2,37, sigorta %1,73, turizm %0,97, hazır giyim ve konfeksiyon %0,86 ve diğer sektörler %2,69 olarak gerçekleşmiştir.

Kocaeli'nde ana metal sanayi sektöründe faaliyet gösteren firmalar Türkiye genelinde aynı sektörde faaliyet gösteren firmaların toplamının %4,62'sini oluşturmaktadır. Ana metal sanayi sektörünü otomotiv ve yan sanayi %3,51 ile izlemekte olup diğer sektörler sırasıyla: Kimyevi madde ve mamulleri sektörü %3,44, inşaat %3,4, nakliye ve lojistik %3,06, elektrik ve elektronik 3,05, lokanta ve diğer yeme içme yerleri %2,59, bilişim %2,56, makine ve yedek parça %3,06, çimento ve toprak ürünleri %2,33, gıda maddeleri ticareti %2,3, sigorta %2,11, mobilya %2,04, turizm %1,29, hazır giyim ve konfeksiyon %1,08 ve diğer sektörler %2,02 olmaktadır.

52.5.1. Kocaeli İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektör %35,7 ile kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı olmuştur. Çalışan sayısının en fazla olduğu sektör 19.935 çalışan ile fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç) ve girişim sayısının en fazla olduğu sektör 1.158 girişimle yine fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç) sektörü olmuştur.

Tablo 52.6 Kocaeli İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar(İlk On Sektör) (%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	5.390	29	35,7
Ana metal sanayii	14.544	279	14,9
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	23.090	190	10,4
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	19.935	1.158	5,6
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	16.831	376	5,6
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	7.080	213	5,3
Elektrikli teçhizat imalatı	11.312	229	5,0
Gıda ürünlerinin imalatı	9.654	445	4,3
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	9.659	447	3,9
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	4.585	239	2,9

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

52.5.2 Kocaeli İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 52.4'te gösterilmiştir. Grafik 52.4'e göre 2016 yılında Kocaeli ilinde ithalat 8.063.741.623 dolar, ihracat ise 6.527.579.365 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 14.591.320.988 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 52.4 Kocaeli İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti(1000$)

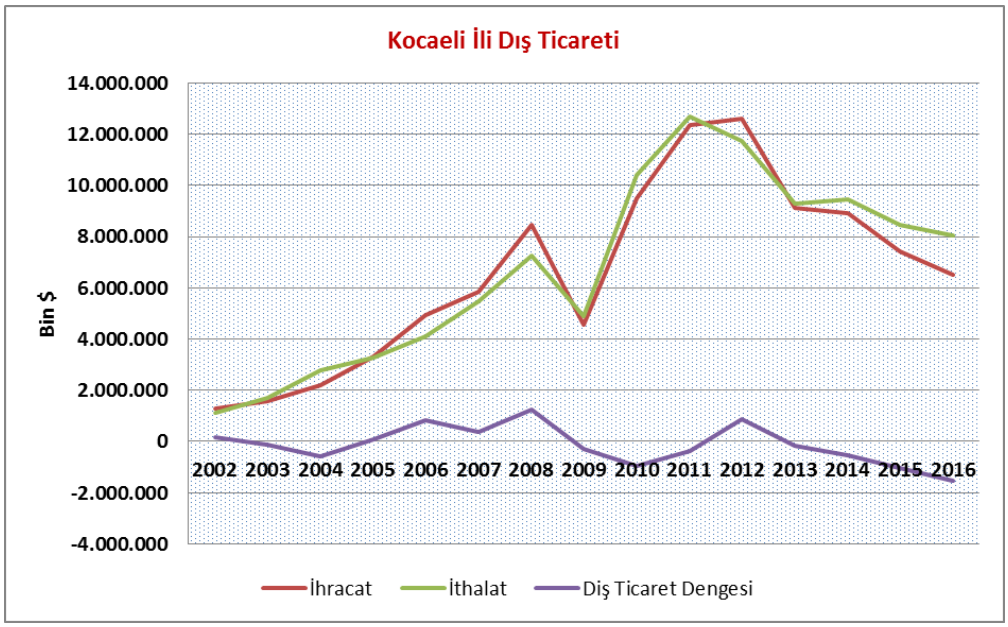

Kaynak: TÜİK

Türkiye'nin 2023 yılında 500 milyar dolar ihracat hedefine ulaşması için, dünya ticaretinden 2013 yılında %1, 2018 yılında %1,25 ve 2023 yılında %1,5 pay alması gerekmektedir. Bu kapsamda 192 ülkeye yaklaşık 20 Milyar Dolar ihracat yapan Kocaeli'nin 2023 de 60 milyar doları aşan bir ihracat gerçekleştirmesi gerekmektedir. Türkiye'nin toplam ihracatının yüzde 12'sini gerçekleştiren Kocaeli, katma değeri yüksek ürünler üreterek 2023 ihracat hedefinde bu oranı aşmayı planlıyor.

Kocaeli ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %8,99 ile Mısır olmak üzere, Almanya, Suudi Arabistan, BAE, İngiltere, Fransa, ABD, İtalya ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir.

Grafik 52.5 Kocaeli İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

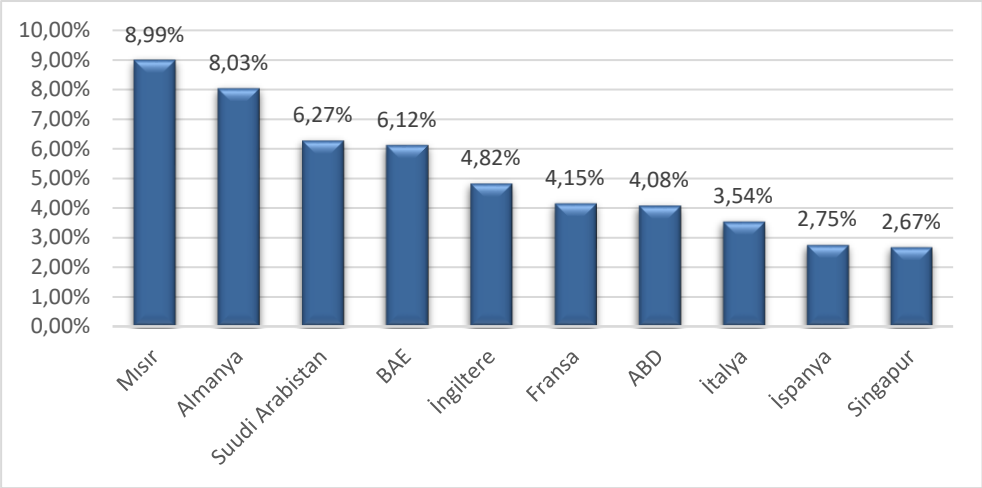

Kaynak: TÜİK

Kocaeli ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %8,92 ile Almanya olmak üzere, Güney Kore, Rusya Federasyonu, Çin, İtalya, ABD, Japonya, Fransa, İngiltere, İspanya ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir.

Grafik 52.6 Kocaeli İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

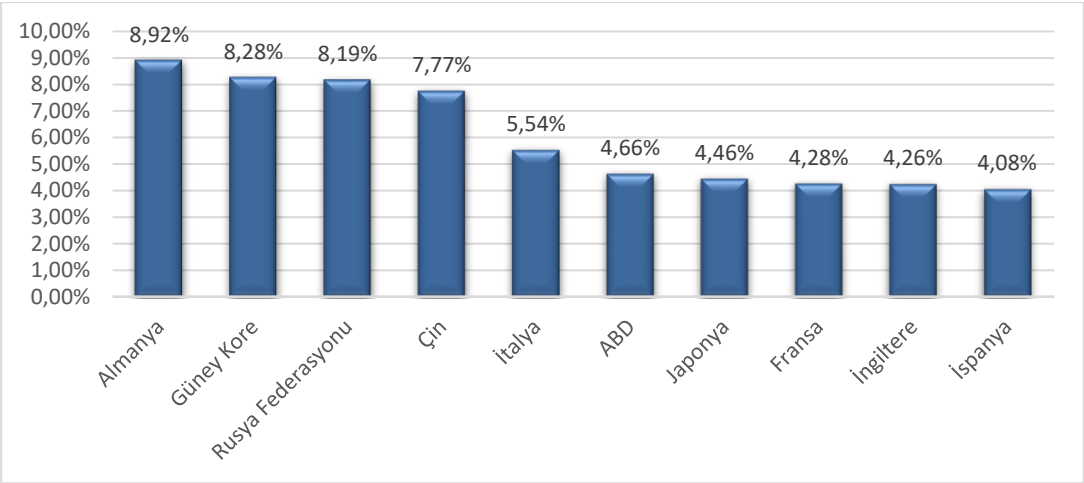

Kaynak: TÜİK

Kocaeli ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %99,20'sini, il ithalatının da %94,31'ini oluşturmaktadır.(Tablo52.9)

Tablo 52.7: Kısımlara göre Kocaeli ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri (1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	459	939	264	1.801	2.976	2.193
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor		1	8	3	147	42

Madencilik ve Taş Ocakçılığı	13.987	11.860	18.358	17.056	136.472	135.569
Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler	1		0	42	399	25
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	36.276	27.431	24.552	372.211	215.907	160.131
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	5.858	4.262	9.019	185.042	179.425	160.721
İmalat Sanayi	8.840.677	7.358.448	6.475.378	8.746.781	7.904.568	7.605.060
Gizli veri				122.263		
Toplam	**8.897.257**	**7.402.941**	**6.527.579**	**9.445.200**	**8.439.894**	**8.063.742**

Kaynak: TÜİK

Kocaeli ilinin ihracatının %99,20'sini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 52.8).

Tablo 52.8: 2016 yılı Kocaeli İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**6.475.378**
Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	2.102.146
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	689.617
Elektrikli teçhizat imalatı	623.819
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	611.552
Ana metal sanayii	563.121
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	471.811
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	379.686
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	344.174
Tekstil ürünlerinin imalatı	176.148
Gıda ürünlerinin imalatı	119.903

Kaynak: TÜİK

Kocaeli ilinin ithalatının %94,31'ini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir.(Tablo 52.9)

Tablo 52.9: 2016 Yılı Kocaeli İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**7.605.060**
Ana metal sanayii	2.183.688
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	1.702.010
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	769.826
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	748.249
Elektrikli teçhizat imalatı	422.151
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	383.942
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	344.576
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman vb. malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	192.518
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	157.646
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	134.863

Kaynak: TÜİK

Kocaeli İlinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %32,21 ile mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar ilk sıradadır (Tablo 52.10).

Tablo 52.10: 2016 yılı Kocaeli İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar	2.102.251.463	32,21
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	603.947.651	9,25
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	562.766.843	8,62
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	437.514.057	6,70
Kauçuk ve kauçuktan eşya	417.925.512	6,40
Bakır ve bakırdan eşya	366.845.136	5,62
Plastikler ve mamulleri	325.065.423	4,98
Demir veya çelikten eşya	267.424.726	4,10
Demir ve çelik	219.552.295	3,36
Alüminyum ve alüminyumdan eşya	148.983.332	2,28

Kaynak: TÜİK

Kocaeli ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %17,33 ile demir ve çelik ilk sıradadır.

Tablo 52.11. 2016 yılı Kocaeli İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Demir ve çelik	1.397.248.123	17,33
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	804.421.967	9,98
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	785.105.984	9,74
Plastikler ve mamulleri	722.516.257	8,96
Bakır ve bakırdan eşya	643.363.942	7,98
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	477.243.628	5,92
Organik kimyasal ürünler	412.885.656	5,12
Kauçuk ve kauçuktan eşya	319.761.267	3,97
Demir veya çelikten eşya	244.414.464	3,03
Alüminyum ve alüminyumdan eşya	230.841.467	2,86

Kaynak: TÜİK

52.6. İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

İlde bulunan ağırlıklı sektörler, Kimya sektörü, Otomotiv Sektörü, Demir–Çelik sektörü - Plastik eşya ve Ambalaj sektörü, Metal Boru ve Profil Bağlantıları sektörü, Metal yapı malzeme sektörü, İşlenmiş Metal Ürünler sektörü, Fabrikasyon metal ürünleri sektörü, Bilgisayar ve Elektronik Yazılım ürünleri sektörü, Elektrik teçhizat ürünleri sektörü, Madencilik ürünleri sektörü, Hayvansal gıda ve içecek ürünleri sektörü, Tekstil sektörü, Ağaç ürünleri sektörü, Kağıt ürünleri sektörü, Petrol ürünleri sektörü, Boya ürünleri sektörü, Temel eczacılık sektörü, Tarım ilaçları sektörü, Kauçuk ve plastik yarı mamuller sektörü, Döküm sektörü, Makine ve teçhizat sektörü, Taşıt araçları ve yan sanayi sektörü, Mobilya ürünleri sanayi sektörü, İnşaat ve yapı ürünleri sektörüdür.

52.7. İL SANAYİSİNİN GÜNCEL SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. Ulaşım Altyapısı ve Lojistik Sorunu

İzmit Liman bölgesi Türkiye'nin konteyner kapasitesinin üçte birini ve gemi trafiğinin dörtte birinin gerçekleştiği bir lojistik ana üssüdür. İzmit Körfezinde bulunan liman tesislerinin Gölcük - Çayırova arasındaki yaklaşık 70 kilometrelik sahil bandında, belirli bölgelerde kümeleşmiş olmakla birlikte genel olarak dağınık bir yapıdadır. Bu da liman bölgesinin optimal biçimde kullanılmasına mani olmaktadır. Ayrıca limanlarda mevcut teknoloji ile yapılan kapasite artırımları çevreye olan mevcut ve potansiyel zararları ile oluşturduğu düşük

katma değer açısından uygun görülmemektedir. Çevreye en az risk oluşturan ihtiyaca yönelik ihtisaslaşmış limanların yapımında fayda görülmektedir. Sadece, TCDD Derince Liman İşletmesi, Karayolları Tavşancıl Asfalt Tesisleri, TÜPRAŞ İzmit Rafinerisi ve GÜBRETAŞ tesislerinin demiryolu bağlantısı bulunmaktadır. TCDD'nin en büyük projelerinden olan Köseköy Lojistik Merkezi projesinin planlaması yapılırken İzmit Liman Bölgesi'ndeki limanlarla demiryolu entegrasyonu planlanmalıdır. Kuzey Marmara Otoyolu ile OSB bağlantı yollarının tamamlanması gerekmektedir. Kocaeli'nin güneyinde bulunan Köseköy-Altınova yolunun bağlantılarının tamamlanması gerekmektedir. Karadeniz otoyolunun tamamlanması Kocaeli Sanayicisi için rahatlık olacaktır. Cengiz Topel Hava Limanının özelleştirilmesi kapsamında kargo taşımacılığına büyük sorun çözülecektir.

2.Elektrik Altyapısı Sorunu

Kocaeli'nde kapasite kullanımının artışı ile birlikte enerji ihtiyacı artmakta ancak elektrik arzında zaman zaman kesintiler yaşanmaktadır. Özellikle büyük ölçekli yatırımcılar, yaşanan elektrik kesintilerinden dolayı yatırım kararlarını gözden geçirmektedirler. Türkiye'nin en çok enerji harcayan illerinden birisi olan Kocaeli için kalıcı ve ciddi enerji yatırımları yapılmalıdır. -Özellikle OSB ve büyük sanayi tesislerinde elektrik nakil ve dağıtımında dönem dönem yaşanan sıkıntıların giderilmesi 2- Kocaeli'de İZGAZ Gebze'de PALGAZ'ın OSB'lerin ve yatırımcıların taleplerine ivedilikle yanıt verebilmesi.

3. İmar ve Kamulaştırma Sorunu

Dilovası Organize Sanayi Bölgesini, sanayi alanlarının daha sonradan OSB'leşmesi sebebiyle parselasyon ve plan sürecinde yeniden yapılanmaya gitmekte, bu çerçevede yüksek kamulaştırma bedeli yüzünden sıkıntı yaşamaktadır. Dilovası yerleşim alanı ile iç içe durumda bulunan ve içerisinde yerleşim yerleri bulunan 900 ha'lık bir alana yayılan Dilovası Organize Sanayi Bölgesi'nin gerçek manada bir organize sanayi bölgesine dönüşmesi çevre, sağlık, dış ve iç yatırımın çekilmesi, maliyetlerin azaltımı ve genel olarak, Dilovası ve Kocaeli'nin imajının geliştirilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Dilovası Organize Sanayi Bölgesini içerisinde kalan Fatih ve Yeni Yıldız mahalleleri ile kıyı şeridinin gerisinde kalan genişleme alanlarının imar yetkileri ile ilgili Dilovası Belediyesi ile OSB Yönetimi arasında karar birliğine varılması gerekmektedir. Bu konuda ciddi çalışmalar yapılmıştır.

4. Yangın Güvenliği Sorunu

Dilovası Bölgesi'nde buluna 5 büyük OSB'de de hali hazırda bir itfaiye istasyonu bulunmamaktadır. OSB'lere en yakın itfaiye istasyonu yaklaşık 5 km uzaklıktaki Dilovası Belediyesi'nin İtfaiye İstasyonu'dur. Gebze Kimya OSB (GEBKİM), altyapısını tamamladıktan sonra bir itfaiye merkezi kurmayı planlamaktadır. Ayrıca Arslanbey OSB içerisinde de itfaiye yer almamakta olup sadece Yıldız Entegre içerisinde bir yangın söndürme aracı bulunmaktadır. Arslanbey OSB'ye en yakın itfaiye tesisi İzmit merkezde (20 km) yer alan Kocaeli Büyükşehir Belediyesi'ne ait itfaiye istasyonudur. Dilovası bölgesinde BOTAŞ boru hattının yeraltına alınma konusu ciddi bir problem olarak durmaktadır. Bu konuda gerekli görüşmelere başlanıldı. BOTAŞ boru hattı program dahilinde yeraltına alınınca ve OSB'ler için ciddi tehlike ortadan kalkacaktır. Yüksek sanayi potansiyeline sahip ilde Yangın Güvenliği için daha ciddi yatırımlar yapılması gerekmektedir.

5. Sanayi Yatırımları Sorunu

Kocaeli'nde İstanbul'a yakın OSB'lerde arsa tahsis ve satış fiyatları US$ 350-400/m^2 düzeylerine yükselmiştir. Arsa fiyatlarındaki yüksek artış oranı, yabancı ve yerli yatırımcının OSB'lerde yer almasını ve yatırım yapmalarını oldukça zorlaştırmaktadır. Ayrıca bu fiyatların kayıtlı değer ile rayiç değer arasında farklı olması özellikle yabancı yatırımcılar tarafında şüphe uyandırmaktadır. OSB Yönetimleri sahibinden arsa ve tesis satışlarını fiyat bazında takip etmemektedir. Bu da yatırımcının bilgilendirilirken fiyatlar hakkında tahmine dayalı ve netlik içermeyen bilgiler verilmesine yol açmaktadır. OSB yönetimlerinin Türkçe ve yabancı dillerde (özellikle İngilizce) tanıtım dokümanları bastırması ve internet sitelerinden yatırımcı talebi alabilir düzeye gelmesi OSB'lerin daha hızlı yatırımcı çekmelerini sağlayacaktır. OSB Yönetimleri altyapı giderlerini karşılamak için ön tahsis yoluna başvuruyor. Ancak altyapı çalışmalarında gecikmeler yaşanıyor ve ön tahsis alınan parseller de gerçekten tahsis edilmeden OSB'den yeni katılımcı olarak parsel talebinde bulunan işletmelerin önünü tıkıyor. Ön tahsis usulünün engellenmesi halinde OSB'ler altyapı masraflarını karşılayamaz hale geliyor. Ön tahsis konusunda hiçbir düzenleme getirilmemesi halinde de çok sayıda parsel faaliyete geçmeden ve yeni yatırımcılara tahsis edilemeden kalıyor. Ön tahsis, mevzuata göre tahsis sayılmadığı için mevzuatta yazılı süreler de geçerli olmuyor. Ön tahsisli ve gerçek tahsisli parsellerin dışında kalan az sayıda tahsise uygun parselde m^2 fiyatları da fahiş bedellere yükseliyor. Bu durumda yatırımların önünün kesilmemesi için, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'na OSB kurulumu için başvurulduğunda kamulaştırmaların

tamamlanmasının ardından sektörel veya proje bazlı olarak belirlenebilecek süreler ile OSB Yönetimlerine altyapıyı hazırlamaları şartı mevzuata işlenebilir.

Üretime geçme amacı taşımadan kiralama amacıyla bina yapımı da tahsis amacı dışında kullanım sayılacağı için borcun tamamı ödenmeden ve tesis üretime geçmeden satılamama, devredilememe ve temlik edilememe şartları arasına kiralanamama şartı da eklenmelidir. OSB'lere yatırımın daha kolay hale gelmesi için Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından gerçek zamanlı olarak OSB yönetimlerince güncellenmesi sağlanabilecek olan ağ üzerinden işleyecek bir bilgisayar programı kurulması düşünülebilir. Bu sisteme Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ve İl Müdürlüğü yetkilileri ile birlikte, Kalkınma Ajansı erişimine izin verilebilir. Bu sayede mevcut arsa ve parsel bilgileri ile altyapı koşulları hakkında yatırımcıya en güncel bilgi sağlanabilir.

6. Teşvikler ve Destekler Sorunu

Mevcut durumda dış ticaret destekleri, ;Kalkınma Bakanlığı destekleri, Ar-ge Destekleri ve KOSGEB destekleri hem bakanlık hem de kurum bazında ayrı ayrı kurumlar tarafından verilmektedir. Teşvik destek kurumlarının tek çatı altında toplanması ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.

OSB'lerin üretim ve istihdam açısından cazibe merkezi olabilmesi için, kalkınmada öncelikli yörelere uygulanan, Gelir Vergisi, SGK İşveren payları, Enerji desteği gibi teşvik unsurlarından oransal olarak faydalandırılması beklenmektedir. Ayrıca Teknolojik ürün üreten sanayi kuruluşlarına özel destek verilmelidir. Tüm devlet destekleri arasında aynı alanda birden çok destek olması ve destek mekanizmalarının sürekli değişmesi girişimciler ve yatırımcılar için karmaşıklığa ve devlet desteklerinden yeterince haberdar olamamaya yol açmaktadır. Bu amaçla bu konularda bilgilendirme yapan Kalkınma Ajansları ile destek mekanizmalarını yürüten Merkezi Hükümet kurumları arasında sinerji, eş-güdüm ve bilgi alışverişi sağlanmalıdır.

53. Ar-Ge ve Kümelenme Sorunu

OSB'ler yığınlaşma (özellikle ihtisas OSB'lerde) ve yönetim organları olması sebebiyle Türkiye'de kümelenmeye en uygun yapılardandır. Bu çerçevede başta OSB'ler olmak üzere diğer sanayi alanlarında yer alan işletmelerin, belirli politika ve önceliklerle küme yapılarına

dönüştürülmesi ve bu kapsamda destek mekanizmalarının geliştirilmesi gerekmektedir. Ancak OSB'ler, Serbest Bölgeler, Teknoparklar ve Endüstriyel Bölgelerin ayrı ayrı yapılar olarak ele alınması kümelenmenin önündeki bir sorundur. Batıda daha entegre yaklaşımlar mevcuttur. Çözüm olarak OSB'lerin içerisinde Teknoparklara yer verilmesi ve mevcut yapılar arasında ilişkilerin geliştirilmesi için mevzuatta kolaylıklar ve teşvikler öngörülebilir. Kümelenme çalışmaları için gerekli istatistiklerin sistemsel olarak toplanması gereklidir. Bunun için OSB Yönetmeliğinde ilgili madde çerçevesinde bir tebliğ ve toplanacak verilerin listesinin yer aldığı ekli bir tablonun yayınlanması, OSB Yönetimlerinin bu verileri toplamasını oldukça kolaylaştıracaktır.

54. Nitelikli İşgücü Eksikliği Sorunu

İlin OSB'sinde faaliyet gösteren işletmelerde çalışacak nitelikli iş gücünün olmaması sanayicilerimiz için büyük bir sorun teşkil etmektedir. Bu noktada İl İstihdam Kurulunca ihtiyaca göre kurslar düzenlenerek bu sorun giderilmeye çalışılmakta olmasına rağmen, sorun hala güncelliğini korumaktadır. Bu nedenle kalıcı çözüm noktasında istihdam garantili kursların artırılması ve firma bazında elemanların iyi yetiştirilmesini sağlamak ve yetişmiş elemanların özlük haklarını iyileştirerek nitelikli iş gücünü kalıcı hale getirmek. karşılayabiliyor.

9. Üniversite –Sanayi İşbirliğinin Sağlanamaması Sorunu

İlde bulunan Kocaeli üniversitesi ve Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü büyük önem arz etmektedir. Üniversite-Sanayi işbirliği tam olarak sağlanamamıştır. Üniversite-Sanayi iş birliğinin sağlanabilmesi için daha fazla çalışmalar yapılmalı ve yasal yollar ile uygun çözümlere gidilmelidir.

2015 yılında Üniversite-Sanayi işbirliği konusunda konferanslar düzenlendi. Bakanlığımızın teşvikleri tanıtıldı. 2016 yılında önceki sene hedeflenen çalışmalar gerçekleştirildi. Kocaeli Üniversitesi TTO ve Gebze Teknik Üniversitesi TTO'ları işbirliğinde Bakanlığımız destekleri konusunda çalışmalar yapıldı. Bu çalışmaların sonucu Ar-Ge Merkezlerinin sayısının artmasından anlayabiliriz. İlerleyen yıllarda Üniversite-Sanayi işbirliği tam olarak sağlanacaktır. Bu da Kocaelinin sanayideki gelişimine ciddi şekilde katkı yapacaktır.

10. Eğitim Eksikliği Sorunu

İlde eğitim konusunda halkın eğitim düzeyinin artırılması noktasında vizyon oluşturulmalıdır. Bilginin önemli sermaye olduğu bilinci oluşturulmalıdır. 2014 yılında Bu kapsamda Halk Eğitim Merkezlerinde gece eğitim kursları düzenlenmiştir. Kocaeli Büyük Şehir Belediyesi bünyesinde bulunan KOMEK eğitim merkezinde ise binlerce kişi değişik alanlarda eğitim almaktadır.

53. KONYA İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

53.1 KONYA İLİ SANAYİ YAPISI

Konya, hızlı gelişen ve dinamik yapıdaki sanayisi ile ülkemizin sanayi üretiminde önemli bir konuma yerleşmiştir. İmalat sanayinin gelişmesine paralel olarak ilde sınai ürün çeşitliliği artmış, iç ve dış ticarete konu olan ürün yelpazesi genişlemiştir. Konya'da ticarete konu olan mallar açısından, tarımsal ve hayvansal ürünler önemini devam ettirmekte olup, tarım makineleri, otomotiv yan sanayi, lastik-plastik ürünleri, ayakkabı, mobilya, tarıma dayalı işlenmiş ürünler, demir-çelik ürünleri, imalat makineleri, dokuma-giyim, tuz, alüminyum, mermer ticaret konusu olan sanayi ürünlerindendir. Sınai ve ticari faaliyetler merkez ilçeler olan Selçuklu, Karatay ve Meram'da yoğunlaşmış olmakla birlikte Akşehir, Beyşehir, Çumra, Ereğli, Seydişehir gibi ilçeler ilin sanayi üretimine önemli katkılar yapan sanayi kuruluşlarına sahiptir.

Konya'da sanayinin gelişmesinde, yatırım ve üretim aşamasında yatırımcılara uygun ortamlar sağlayan organize sanayi bölgeleri, küçük sanayi siteleri ve toplu işyerleri şeklindeki diğer sanayi siteleri büyük önem taşımaktadır.

2015 yılında, İSO-İstanbul Sanayi Odası'nın İlk 500 Büyük Sanayi Kuruluşu Listesinde ilden 10 firma, İkinci 500 Büyük Sanayi Kuruluşu listesinde ise 13 firma yer almaktadır.

ilde; Makine ve teçhizat, Otomotiv yan sanayi, Gıda ve içecek, Ana metal sanayi, Metalik olmayan diğer ürünler, Plastik ve kauçuk ürünleri öne çıkan sektörlerdir. Konya ekonomisinde bu sektörler, üretim, tüketim, istihdam, yaratılan katma değer, geri ve ileri bağlantılı sektörlerde yaratılan etkiler gibi ekonomik değerler açısından büyük önem arz etmektedir.

Konya Türkiye'nin en fazla un, tuz ve şeker üreten ilidir. Toz ve küp şeker üretiminde ikisi özel 4 adet şeker fabrikası ile en önemli illerden biridir. Türkiye'nin tuz ihtiyacının yaklaşık % 65'ini tahıl üretiminin ise % 10'unu Konya karşılamaktadır. Bununla birlikte Konya'da çikolata ve şekerleme sektörü oldukça ilerlemiş durumdadır.

İl maden varlığı açısından çeşitliliği olan bir kaynak yapısına sahiptir. Krom, magnezit, linyit kömürü, barit, mermer, boksit, manganez, sodyum sülfat gibi madenler işletilmektedir. Türkiye'nin tek birincil alüminyum üretim tesisi Seydişehir ilçesinde bulunmaktadır.

Orta ileri teknoloji düzeyine sahip olan makine ve ekipman imalatı sektörü Konya imalat sanayinde hâlihazırda bölgede rekabet avantajı yüksek sektörlerinin bir diğeri olarak öne çıkmaktadır. Sektör Bölge sanayisinde en fazla istihdamın yaratıldığı 3. sektör konumundadır. Konya'daki toplam İmalat Sanayi İstihdamın % 10,9'unu oluşturmaktadır. Sektörün istihdam yoğunlaşma rakamlarının yüksek seyretmesi sektörün bölgede uzmanlaşma düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Konya, özellikle araç üstü ekipman sanayinde önemli gelişmeler göstermektedir. Sektörde bir diğer alt faaliyet olan değirmen makineleri sektöründe dünyanın birçok ülkesine un, irmik ve makarna fabrikaları ve donanımları ihraç edilmektedir. Makine ve ekipman imalatında kaynak makineleri, kompresörler, araç üstü ekipmanlar, metal işleme

makineleri, giyotin makas, pres, hidrolik silindir, hidrolik pompa, motor yenileme makineleri ve takım tezgahları önemli üretim kalemleridir.

Otomotiv yan sanayi firmalarının, bazı mamuller dışındaki tüm parçaları içeren ürün gamı, ülkemizde imal edilen taşıt araçlarının yüzde 85–90 oranında yerli imal edilmesine imkân verecek çeşitliliktedir. Taşıt araçları imalat sanayine yönelik üretim yapan firmalarca imal edilen başlıca ürün gruplarını aşağıdaki şekilde sınıflandırmak mümkündür:

• Komple motor ve motor parçaları

• Aktarma organları

• Fren sistemleri ve parçaları

• Hidrolik ve pnömatik aksamlar

• Süspansiyon parçaları

• Emniyet aksamları

• Kauçuk ve lastik parçalar

• Şasi aksam ve parçaları

• Dövme ve döküm parçalar

• Elektrik ekipmanları ve aydınlatma sistemleri

• Oto camları

• Koltuklar

Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı alt sektörünün ürettiği ürünlerin büyük kısmı başta Avrupa Birliği ülkeleri olmak üzere, Güney Amerika, Kuzey ve Güney Afrika, Ortadoğu, Türk Cumhuriyetleri ve Uzak Doğu'ya ihraç edilmektedir. TOBB sanayi veri tabanına göre alt sektörde 416 faaliyet 11.168 istihdam görünmektedir. Alt sektör, imalat sanayii içinde hem faaliyet, hem de istihdam açısından % 10 paya sahiptir. Motorlu kara taşıtlarının imalatı, kaporta, römork ve yarı römork imalatı ile yedek parça ve aksesuar imalatı göze çarpan önemli üretim kalemleridir. (KSO 2017 Sektör Raporu)

Huğlu ve Üzümlü mahallelerinde av tüfeği ve muhtelif silah imalatı yapan çok sayıda işletme bulunmaktadır. Bölge bu yönüyle savunma sanayine yatırım yapmayı düşünen potansiyel yatırımcılara önemli fırsatlar sunmaktadır. Konya il merkezinde 3 olmak üzere Beyşehir ilçesi, Huğlu ve Üzümlü mahallelerinde toplam 188 firma Silah ve Mühimmat imalatı ve bunların parçalarını imal etmektedir. Konya savunma sanayi sektöründe önemli bir aktör olma özelliğini sürdürmektedir. İhracatındaki dönemsel yükselişler ve artışlar Türkiye ortalaması ile paralellik göstermektedir. Konya savunma ve havacılık sanayi ihracatı Türkiye içinde ihracattaki payını 2016 yılında % 2,15'e çıkarmıştır. (KSO 2017 Sektör Raporu)

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Sistemi'nden alınmıştır.

53.1.1 Konya İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Konya ili İç Anadolu Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır.

İç Anadolu Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Konya ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %27,2'lik oran ile bölgede ikinci sırada yer almaktadır.

Grafik 53.1: Türkiye'de Sanayi İşletmelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (%)

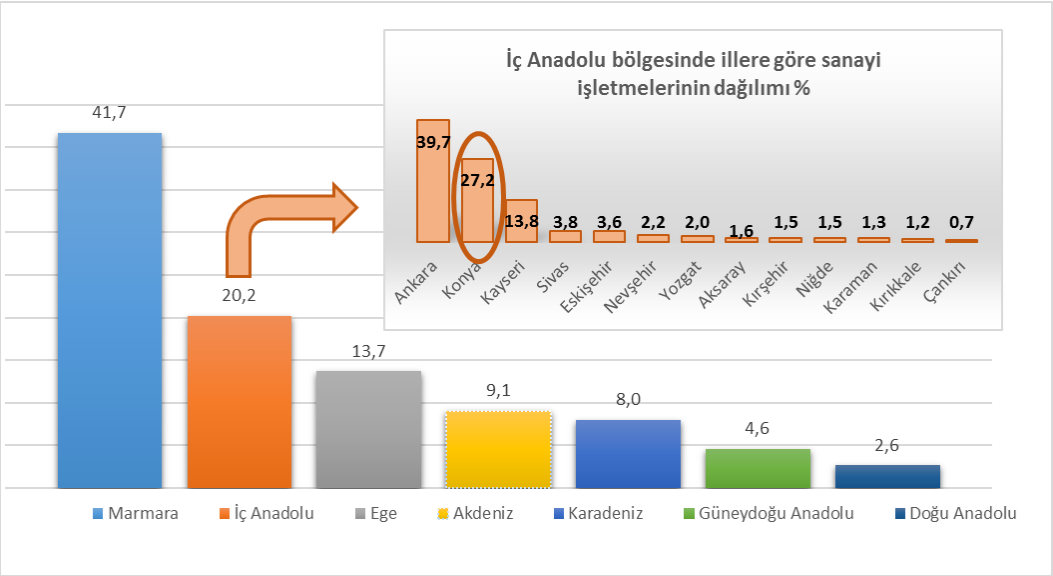

a. Ölçek Dağılımı

Konya ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, %72,7'si Mikro, %22,1'i Küçük, %4,7'si Orta ve %0,5'i Büyük Ölçekli işletmelerdir.

Grafik 53.2: Konya İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

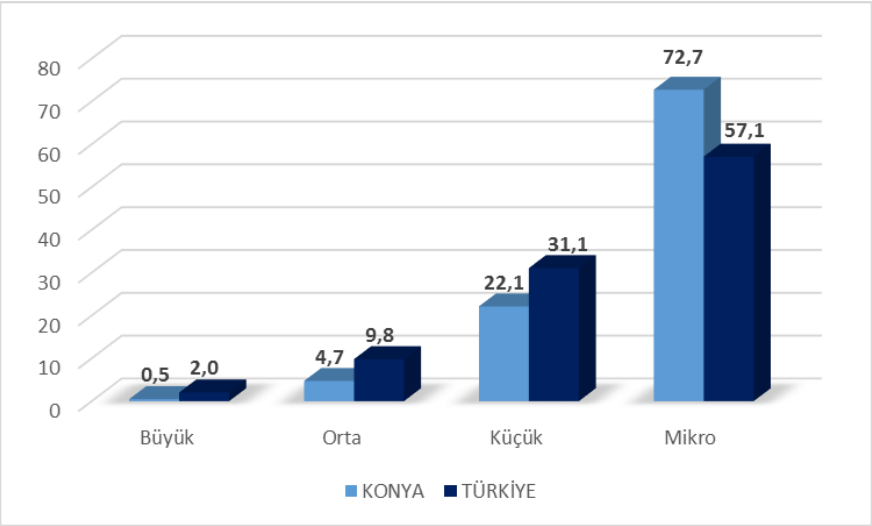

b. Sektörel Dağılım

Konya ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %30,3 ile Makine ve ekipmanlar, ikinci sırada %14,7 ile Metal ürünleri ve üçüncü sırada ise %10,6 ile Gıda ürünleri sektörü yer almaktadır.

Grafik 53.3: Konya İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

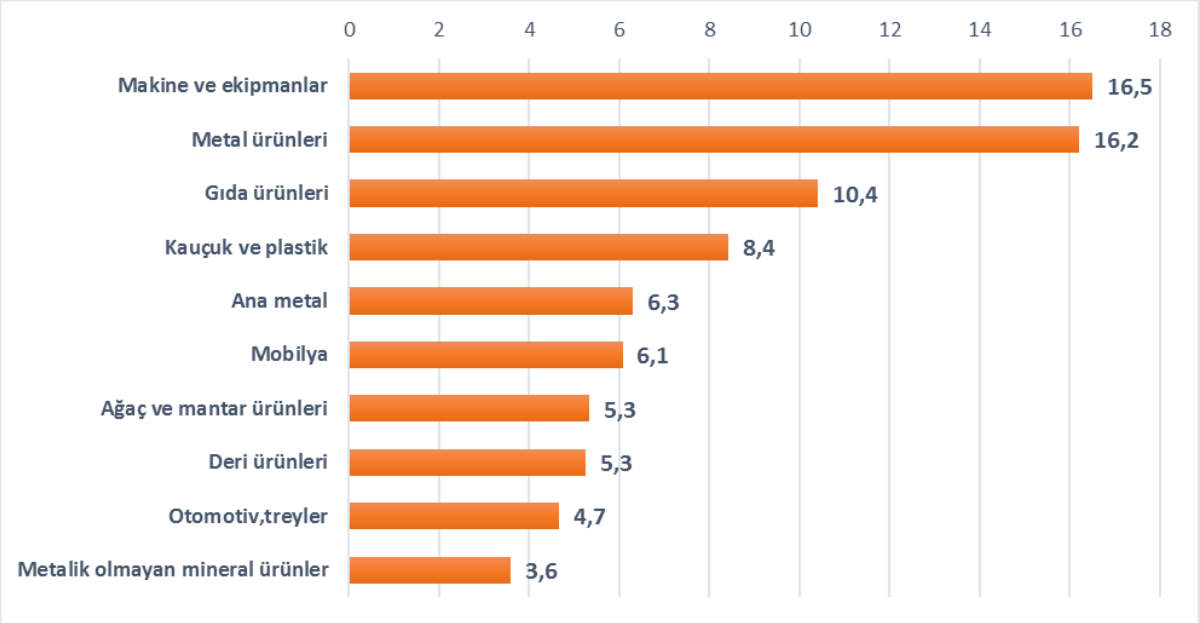

c. Çalışan Sayısı

Konya İlinde sanayi sektöründe istihdamda %20,3 ile Gıda ürünleri sektörü, %18,63 ile Makine ve ekipmanlar sektörü, %10,62 ile Metal ürünleri sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın %2,99'u Konya ilinde gerçekleşmektedir.

Tablo 53.1: Konya İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Gıda ürünleri	19990	20,30	12,75
Makine ve ekipmanlar	18354	18,63	6,71
Metal ürünleri	10457	10,62	8,55
Otomotiv,treyler	8487	8,62	4,55
Ana metal	6483	6,58	4,29
Kauçuk ve plastik	6415	6,51	6,16
Metalik olmayan mineral ürünler	4304	4,37	5,98
Mobilya	2904	2,95	3,80
Giyim eşyaları	2532	2,57	8,79
Kimyasal ürünler	2315	2,35	3,45
Genel Toplam	***98497***	***-***	***2,99***

Konya İlinde Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Büyük İşletme aşağıda sıralanmıştır:

- Aydınlar Yedek Parça Sanayi Ve Ticaret
- Eti Alüminyum
- Konya Şeker Sanayi Ve Ticaret Anonim Şirketi Çumra Şekerli Mamüller Şubesi
- Türkiye Şeker Fabrikaları Anonim Şirketi Ilgın Şeker Fabrikası
- Konya Şeker Sanayi Ve Ticaret

53.2 KONYA İLİNDE SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 53.2: Konya İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Konya	-	9	-

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

Konya'da; 9 adet Organize Sanayi Bölgesi, Bakanlığımız desteğiyle yapılan 17 adet, Bakanlığımız desteği olmadan yapılan 31 adet küçük sanayi sitesi ve 10 adet diğer sanayi alanları olmak üzere toplam 58 adet sanayi alanı bulunmaktadır.

53.2.1. Karapınar Enerji İhtisas Endüstri Bölgesi

Ülkemizde güneş enerjisinden elektrik üretimi yatırımlarının cazip hale getirilmesi amacıyla, Konya Valiliğinin talebiyle başlatılan süreç sonucunda 5.958,7 hektar büyüklüğündeki (I. Kısım: 2718,7 hektar ve II. Kısım: 3.240 hektar) Karapınar Enerji İhtisas Endüstri Bölgesi

(EB) 08/09/2012 tarihli ve 28405 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 16/07/2012 tarihli ve 2012/3574 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile ilan edilmiştir.

Bölgenin yatırımcılara tahsisinde izlenecek yol haritasının belirlenmesi ve endüstri bölgeleri mevzuatı ile enerji mevzuatının uygulanmasında çıkması muhtemel anlaşmazlıkların çözümü için Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ile Bakanlığımız arasında 07/05/2015 tarihinde işbirliği protokolü imzalanmıştır

İşbirliği protokolü kapsamında ilk olarak Karapınar Enerji İhtisas EB'nin (I..Kısım) Yenilenebilir Enerji Kaynak Alanı (YEKA) olarak ilan edilmesi hususu 09/09/2015 tarihli ve 29470 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Karapınar Enerji İhtisas EB'nin yatırımcılara tahsis edilme yöntemine ilişkin çalışmalar Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğümüz ve Yenilenebilir Enerji Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmüş olup, çalışmalar neticesinde Karapınar Enerji İhtisas EB'deki (YEKA) arazilerin; kurulacak santralin ekipmanlarını Türkiye'nin herhangi bir yerinde yapacağı üretim tesisinde imal edecek yatırımcılara tahsis edilmesinin daha uygun olacağı kanaatine varılmıştır. Sonuç olarak EB/YEKA olarak ilan edilen alanlarda santral kuracak yatırıcıların belirlenmesine yönelik enerji mevzuatında düzenleme yapılması gerekliliği hasıl olmuştur.

Bu kapsamda 17/06/2016 tarihli ve 29745 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren kanun değişiklikleri ile 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanununun 5'inci maddesine yeni fıkralar eklenerek yerli imalata ilişkin kanuni düzenleme tamamlanmıştır.

Daha sonra 09/10/2016 tarihli ve 29852 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Yenilenebilir Enerji Kaynak Alanları Yönetmeliği ile de ikincil mevzuat çalışmaları tamamlanarak YEKA alanlarının yatırımcılara ne şekilde tahsis edileceği hususu netleştirilmiştir.

Yapılan mevzuat çalışmaları doğrultusunda; 4737 sayılı Endüstri Bölgeleri Kanunu kapsamında belirlenen Endüstri Bölgelerinin aynı zamanda YEKA olarak ilan edilmesi durumunda bu alanların tahsis edileceği tüzel kişiler Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından belirlenecek olup, alanın yatırıma hazır hale getirilmesine ilişkin çalışmalar ise Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ile koordinasyon içerisinde Bakanlığımız tarafından gerçekleştirilecektir.

Bu doğrultuda ilk olarak Bakanlığımızca Karapınar Enerji İhtisas EB'ye ilişkin ÇED süreci başlatılmış olup, hazırlanan ÇED Raporu 11/10/2016 tarihinde Çevre ve Şehircilik Bakanlığına sunulmuştur. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından "Konya - Karapınar Enerji İhtisas Endüstri Bölgesi I. Kısım Güneş Enerjisi Üretim Tesisi (1.500 MW)" projesi için 22/11/2016 tarihli ve 4387 nolu ÇED Olumlu Belgesi verilmiştir.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından Karapınar Enerji İhtisas EB (YEKA) I. Kısmına özel, 1.000 MW bağlanabilir kapasite tahsis edilmiş olup, bu kapasitenin tahsis

edileceği yatırımcıların belirlenmesine yönelik yarışma 2017 yılı içerisinde gerçekleştirilecektir.

53.3 KONYA İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız Bilim ve Teknoloji Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen teknolojik dönüşüm faaliyetlerinden Ar-Ge Merkezi ve Teknoloji Geliştirme Bölgeleri bilgileri aşağıdaki gibidir.

Tablo 53.3 Sektör/Birimlere Göre Konya İlinde Yürütülen Teknolojik Dönüşüm Faaliyetleri

Faaliyet	Sektör/Birim	2016	Genel Toplam
Ar-Ge Merkezi	Gıda Sanayi	2	2
	İlaç		1
	Otomotiv Yan Sanayi		1
Toplam Ar-Ge Merkezi		**2**	**4**
TGB			1
	Selçuk Üniversitesi		1
Toplam TGB			**2**
Faaliyet Toplamı			**6**

Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Konya İlinde 2016 yılında 194 faydalı model, 2.548 marka, 130 patent ve 369 dosyada 1.270 tasarım başvurusu yapılmıştır

Tablo 53.4 Konya İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı	Toplam Türkiye Payı
Faydalı Model Başvurusu	2.052	194	2.246	5,61%	5,28%
Marka Başvurusu	28.583	2.548	31.131	2,69%	2,70%
Patent Başvurusu[1]	1.207	130	1.337	2,02%	2,94%
Tasarım Başvurusu	11.288	1.270	12.558	3,23%	2,35%
Tasarım Dosya Sayısı	3.012	369	3.381	4,41%	3,10%
Genel Toplam	46.142	4.511	50.653	**2,96%**	**2,69%**

53.4 KONYA İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 53.5. Konya İli KOSGEB Destekleri

Sıra	Veri		2016 Yılı		İl Toplamı (2012-2016 Yılları Arası)	
1	Toplam Destek Tutarı (TL)*		18.665.218		57.851.146	
	Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**		Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)	KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)	Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)	KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)
			3.886.380	778.776	4.241.380	832.434
2	Diğer Bilgiler	TEKMER / İŞBİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ	-			
		İŞGEM BİLGİLERİ	-			
		KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ	-			
		LABORATUVAR HİZMETLERİ	İlde bulunan laboratuvardan yararlanan işletme sayısı 282 ve yapılan test-analiz sayısı 3.103'dür.			

		UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ	2016 yılında düzenlenen 122 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 3.056 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.
		YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ	2016 yılında KOSGEB'in sunduğu hizmet ve destekleri tanıtmak için 36 adet toplantı/etkinliğe katılım sağlanmıştır.
		DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER	KOSGEB ile Boğaziçi Üniversitesi arasında imzalanan protokol ile ülke genelinde düzenlenen Uygulamalı Girişimcilik eğitimleri kapsamında bir program da Konya'da düzenlenmiş ve sadece kadın girişimci adayları eğitime alınmıştır. 2016 yılında 8 adet kamu kurumu ve meslek kuruluşu ile Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi Protokolü yapılmıştır.

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 53.6. Konya İli TÜBİTAK Destekleri

	Veri	2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	5.047.126	76.120.279
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	6.593.232	135.341.130
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	722.490	17.850.688
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	19.265.271	51.248.247
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	25.232	83.028

* 2017 sabit fiyatlarıyla

53.5 KONYA İLİ TİCARET YAPISI

Konya ilinin sanayi ve ticaretinin gelişiminde ilin sahip olduğu tarımsal potansiyelin önemli etkisi olmuştur. Ticarete konu olan mallar açısından, tarımsal ve hayvansal ürünler önemini devam ettirmekte olan il, son yıllarda imalat sanayinde sağlanan gelişme ve ürün çeşitliliği ile sanayi ürünlerinde de Türkiye iç ticaretinde önemli paya sahip illerden biri haline gelmiştir. Tarım makineleri, otomotiv yedek parça ürünleri, lastik-plastik ürünleri, tarıma dayalı işlenmiş ürünler, demir- çelik ürünleri, imalat makineleri, ayakkabı, mobilya, dokuma-giyim, tuz, alüminyum, mermer ilde ticarete konu olan başlıca sanayi ürünleridir. Konya-Kayacık Lojistik Merkezi'nin faaliyete geçmesi ile birlikte Konya'da ticari faaliyetler daha fazla ivme kazanacağı beklenmektedir. Ticaret, merkez ilçeler olan Selçuklu, Meram ve Karatay'da

yoğunlaşmış olmakla birlikte Akşehir, Çumra, Ereğli, Seydişehir gibi büyük ilçeler de ticaretin canlı olduğu merkezlerdir.

53.5.1. Konya İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektör %39,2 ile gıda ürünlerinin imalatı olmuştur. Çalışan sayısının en fazla olduğu sektör 16.607 çalışanla gıda ürünlerinin imalatı sektörü olurken girişim sayısının en fazla olduğu sektör 1.106 girişimle fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç) sektörü olmuştur.

Tablo 53.7 Konya İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar (İlk On Sektör)(%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Gıda ürünlerinin imalatı	16.607	654	39,2
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	15.010	1.036	13,7
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	8.891	485	7,5
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	9.013	1.106	7,2
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	5.554	390	6,8
Ana metal sanayii	5.084	345	6,8
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	4.552	268	5,1
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	964	109	1,7
Elektrikli teçhizat imalatı	1.319	153	1,7
Mobilya imalatı	2.174	248	1,5

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

53.5.2 Konya İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 53.4'te gösterilmiştir. Grafik 53.4'e göre 2016 yılında Konya ilinde ithalat 1.008.980.573 dolar, ihracat ise 1.314.877.279 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 2.323.857.852 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 53.4. Konya İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti(1000$)

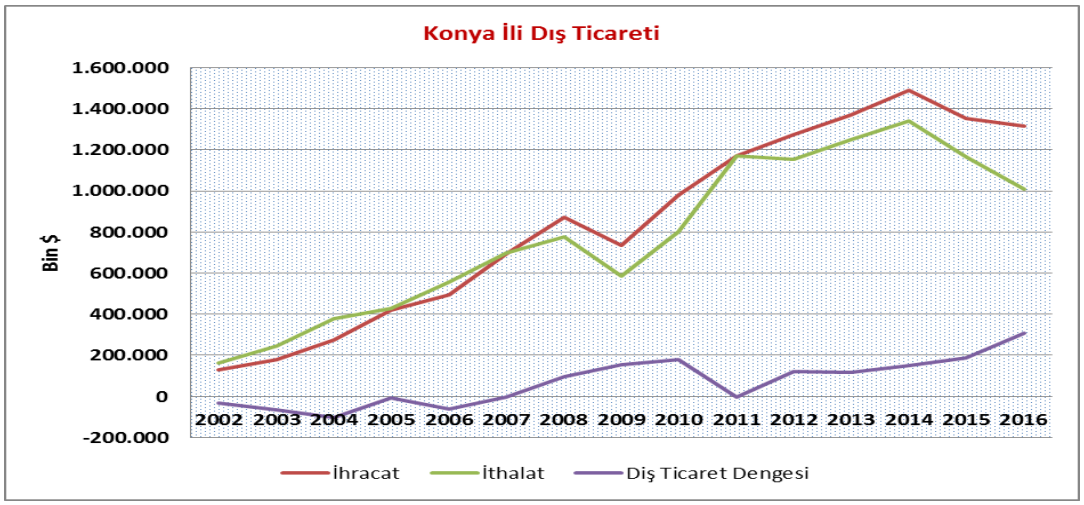

Konya ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %14,47 ile Irak olmak üzere, Almanya, Cezayir, İran, Suudi Arabistan İtalya, ABD, Mısır, Polonya, İngiltere ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir.

Grafik 53.5 Konya İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

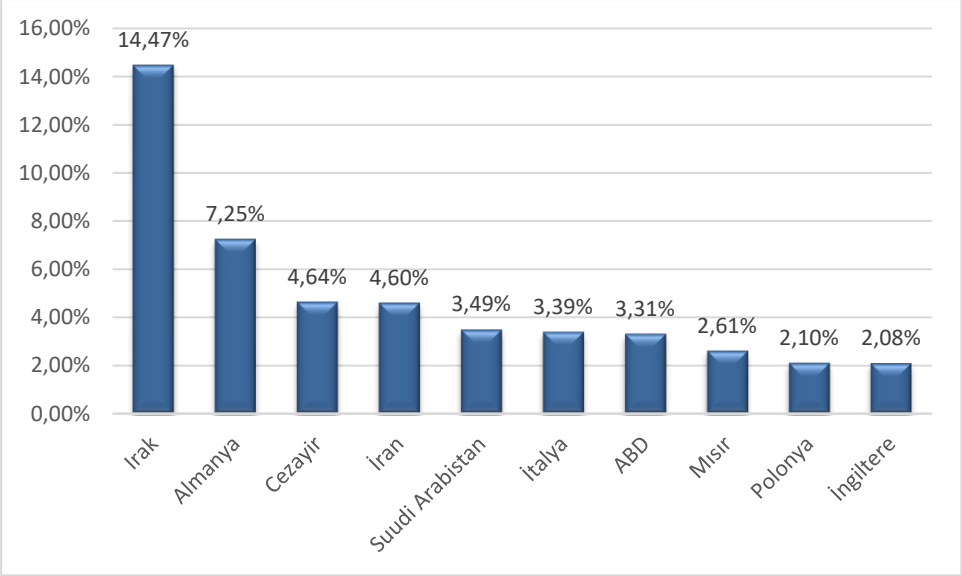

Kaynak: TÜİK

Konya ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %28,54 ile Çin olmak üzere, Rusya Federasyonu, Almanya, İtalya, Tayvan, Güney Kore, ABD, Malezya, Suudi Arabistan ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir.

Grafik 53.6 Konya İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

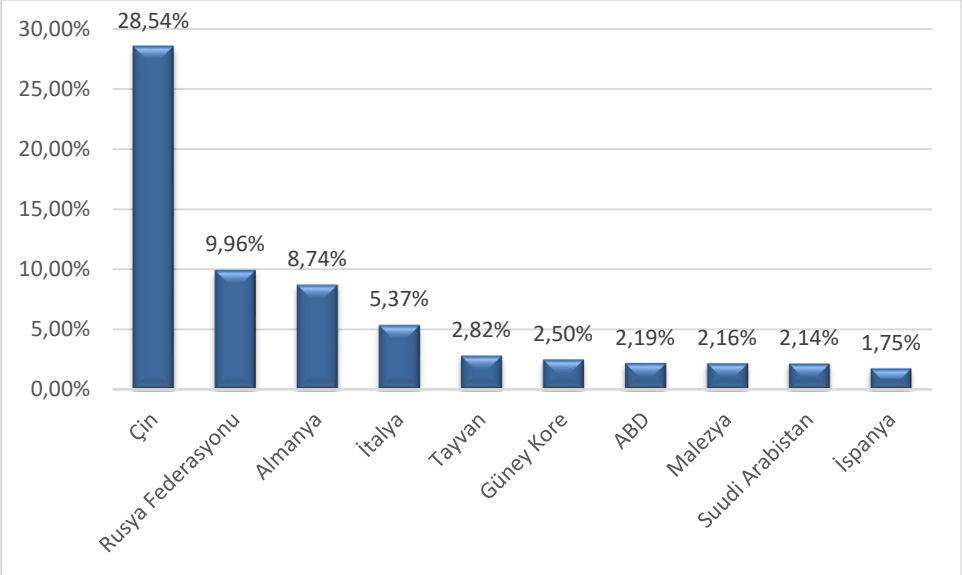

Konya ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %93,91'ini, il ithalatının da %80,06'sını oluşturmaktadır.

Tablo 53.8. Kısımlara göre Konya ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri(1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	98	102	84	368	120	96
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor	0		0	1	22	
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	11.256	15.282	13.851	3.755	35.884	32.774
Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler					0	0
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	399	121	10	724	457	326
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	78.763	50.310	65.999	243.876	209.022	167.993
İmalat Sanayi	1.400.649	1.287.289	1.234.932	1.061.789	921.614	807.791
Gizli veri				31.452		

Toplam	**1.491.166**	**1.353.104**	**1.314.877**	**1.341.964**	**1.167.120**	**1.008.981**

Kaynak: TÜİK

Konya ilinin ihracatının %93,91'ini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir.

Tablo 53.9. 2016 yılı Konya İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**1.234.932**
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	398.629
Gıda ürünlerinin imalatı	256.877
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	224.941
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	116.252
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	63.722
Ana metal sanayii	43.981
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	28.079
Elektrikli teçhizat imalatı	23.110
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	18.430
Mobilya imalatı	13.469

Kaynak: TÜİK

Konya ilinin ithalatının %80,06'sını oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir.

Tablo 53.10. 2016 Yılı Konya İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**807.791**
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	172.628
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	143.574
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	137.532
Ana metal sanayii	63.162
Elektrikli teçhizat imalatı	58.805
Gıda ürünlerinin imalatı	44.901
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	44.523
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	28.987
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	26.211
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	20.880

Kaynak: TÜİK

Konya İlinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %30,69 ile kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları ilk sıradadır.

Tablo 53.11. 2016 yılı Konya İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	403.579.763	30,69
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	223.396.912	16,99
Süt ürünleri, yumurtalar, tabii bal, diğer yenilebilir hayvansal menşeli ürünler	96.143.695	7,31
Hububat, un, nişasta veya süt müstahzarları, pastacılık ürünleri	72.752.225	5,53
Demir veya çelikten eşya	63.410.396	4,82
Kakao ve kakao müstahzarları	59.877.186	4,55
Plastikler ve mamulleri	59.166.401	4,50
Alüminyum ve alüminyumdan eşya	51.582.505	3,92
Silahlar ve mühimmat, bunların aksam, parça ve aksesuarı	35.338.819	2,69
Sebzeler, meyveler, sert kabuklu meyveler ve bitkilerin diğer kısımlarından elde edilen müstahzarlar	22.712.957	1,73

Kaynak: TÜİK

Konya ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %19,32 ile elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı ilk sıradadır.

Tablo 53.12. 2016 yılı Konya İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	194.889.995	19,32
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	175.821.249	17,43
Plastikler ve mamulleri	97.728.135	9,69
Hububat	91.417.015	9,06
Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar	40.381.375	4,00
Canlı hayvanlar	33.760.699	3,35
Yağlı tohum ve meyveler, muhtelif tane, tohum ve meyveler, sanayide ve tıpta kullanılan bitkiler, saman ve kaba yem	31.816.981	3,15

Kauçuk ve kauçuktan eşya	30.338.611	3,01
Demir ve çelik	30.206.521	2,99
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	28.829.331	2,86

Kaynak: TÜİK

53.6 İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

53.6.1 Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

İlde coğrafi konum, nüfus yoğunluğu, sosyo-ekonomik gelişmişlik, şehirleşme hızı, tarihi ve turistik önem vs. nedenleriyle üretim ve hizmet sektörlerinde oluşan talebi karşılamaya yönelik yatırımlar, teşviklerle desteklenmekte ve yönlendirilmektedir.

- Madencilik ve Taş Ocakçılığı Yatırımları
- Gıda Ürünleri ve İçecek İmalatı
- Entegre Hayvancılık Yatırımları
- Deri ve Giyim Eşyası İmalatı
- Kağıt ve Kağıt Ürünleri İmalatı
- Kimyasal Madde ve Ürünlerin İmalatı
- Metalik Olmayan Mineral Ürünlerin İmalatı
- Demir-Çelik Dışındaki Ana Metal Sanayi
- Metal Eşya İmalatı
- Makine ve Teçhizat İmalatı
- Elektrikli Makine ve Cihazları İmalatı
- Plastik ve Kauçuk Ürünleri İmalatı
- Radyo, Televizyon, Haberleşme Teçhizatı ve Cihazları İmalatı
- Tıbbi Aletler Hassas ve Optik Aletler İmalatı
- Motorlu Kara Taşıtı ve Yan Sanayi
- Motosiklet ve Bisiklet Üretimi
- Mobilya İmalatı
- Oteller
- Öğrenci yurtları
- Soğuk hava deposu hizmetleri
- Lisanslı depoculuk
- Eğitim hizmetleri
- Hastane yatırımı
- Tehlikeli atık geri kazanım ve bertaraf tesisleri

53.6.2 Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

Tarım Sektörü

İl 40.813.520 dekar yüzölçümü ile yurdumuzun en geniş arazi varlığına sahip ili olup 19.278.540 dekar alanda tarım yapılmaktadır.

İlin 4.100.100 ha mevcut alanının % 47'si (1.927.854 ha) tarım arazisi, % 18,6' si (761.461 ha) çayır-mera, % 12'si (492.830 ha) ormanlık-fidanlık, % 22,8'i de (935.170 ha) tarım dışı arazilerden oluşmaktadır.

Konya ilinde ana tarımsal faaliyet kolu bitkisel üretimdir. İlde bitkisel üretim doğal koşullara ve arazinin topografik yapısına göre biçimlenmiş olup, yaygın olarak tahıl üretimi yapılmaktadır. Konya Ovaları Sulama Projeleri ile bugüne kadar 308.073 ha alan sulanmaktadır. Sulamaya açılan alanların artması ile birlikte endüstriyel bitkiler ve sebze-meyve üretiminde gelişmeler sağlanmıştır.

Tarımsal faaliyetler içinde hayvancılık özel bir ağırlığa sahiptir. Geniş bir alana yayılan il toprakları hayvancılık için uygun bir ortam oluşturmaktadır. İlde yağışların yetersizliğine bağlı olarak bitkisel üretim yapan çiftçiler ikinci bir faaliyet kolu olarak hayvancılığa yönelmişlerdir. Konya, hayvan varlığı bakımından Türkiye içinde önemli bir paya sahiptir. Konya'da tarımsal üretimin nitelik ve niceliksel yapısı dikkate alınarak, tarım sektöründe önerilen yatırım konuları aşağıdaki gibidir:

- Tarım-Bitkisel Üretim: Serada bitkisel ürünler yetiştiriciliği,
- Tarım-Bitkisel Üretim: Yem bitkileri yetiştiriciliği,
- Tarım-Hayvancılık: Süt inekçiliği,
- Tarım-Hayvancılık: Büyükbaş besiciliği,
- Tarım-Hayvancılık: Küçükbaş besiciliği

Tarımsal işletmeler olarak Kadınhanı Altınova Tarım İşletmesi, Sarayönü Gözlü ve Konuklar Tarım İşletmeleri, tarımsal araştırma kuruluşları olarak; Konya Toprak Su ve Çölleşme ile Mücadele Araştırma İstasyonu Müdürlüğü, Bahri Dağdaş Uluslararası Tarımsal Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü, Konya Veteriner Kontrol Enstitüsü önemli kamu araştırma merkezleridir.

Madencilik Sektörü

Konya ili maden rezervleri açısından oldukça zengin bir ildir. İlde halen işletilen ve gerek il gerekse ülke ekonomisine katkı sağlayan pek çok maden söz konusudur. İlde madencilik sektöründe yatırım yapılabilecek yatırım konuları aşağıdaki gibidir:

- Madencilik-İstihraç ve İşleme: Mermer istihracı ve işleme,
- Madencilik-İstihraç ve İşleme: Linyit istihracı,
- Madencilik-İstihraç ve İşleme: Kum-çakıl istihracı ve işlenmesi,
- Madencilik-İstihraç ve İşleme: Bentonit istihracı,
- Madencilik-İstihraç ve İşleme: Kil istihracı,
- Madencilik-İstihraç ve İşleme: Kaolen istihracı.

Enerji Sektörü

Konya ilinin elektrik enerjisi ihtiyacı mevcut durumda hidrolik ve termik santrallarda yapılan üretimlerle karşılanmaktadır. Yenilenebilir enerji kaynaklarından rüzgâr ve güneş enerjisi Konya için potansiyel enerji kaynaklardır. Enerji alanında aşağıdaki yatırım konuları önerilmektedir:

- Rüzgâr Enerjisi Santralı (RES): Konya için RES kurulabilecek potansiyel toplam kurulu güç 1,860 MW ve toplam alan 372 km² olarak belirlenmiş olup, RES yatırımları için fizibilite etütlerine gerek vardır.
- Güneş Enerjisi Santralı (GES): Ülkemizde güneş enerjisinden elektrik üretimi yatırımlarının cazip hale getirilmesi amacıyla, Karapınar İlçesi'ndeki 2718,6 ha (I. Kısım) ve 3240,1 ha (II. Kısım) olmak üzere toplamda 5958,7 ha büyüklüğündeki alan, 08/09/2012 tarih ve 28405 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Bakanlar Kurulu Kararı ile Karapınar Enerji İhtisas Endüstri Bölgesi olarak ilan edilmiştir.

  Bölgenin halihazır harita yapım işi ihalesi yapılmıştır. Söz konusu işin muayene ve kabulüne ilişkin işlemler tamamlanmış olup, halihazır haritalar Bakanlığımızca onaylanmıştır. Bölgenin jeolojik-jeoteknik etüt raporunun hazırlanması işi ihalesi de 25/08/2014 tarihinde yapılmış olup, söz konusu işin kabul işlemleri 10/11/2014 tarihinde tamamlanmıştır. Jeolojik-jeoteknik etüt raporu, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından 08/12/2014 tarihinde onaylanmış olup Bakanlığımızca da 05/01/2015 tarihinde vize edilmiştir. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından 20/03/2017 tarihinde gerçekleştirilen yarışmayı Kalyon-Hanwha Ortak Girişim Gurubu kazanmıştır. İmar planı ve parselasyon yapım işi ile altyapı inşaatı Bakanlığımızca yapılacak olup, bölge yatırımcılar için hazır hale gelecektir.

53.7 İL SANAYİSİNİN GÜNCEL SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Sorunlar:

1. Sanayinin çoğunluğu kurumsallaşamamış KOBİ'lerden oluşmaktadır.
2. Modernizasyon, AR-GE ve inovasyon çalışmaları yeterli değildir. Ancak son zamanlarda Ar-Ge Merkezi olan firma sayısında artış gözlemlenmektedir.
3. KOBİ'lerin genellikle pazarlama stratejisi bulunmamaktadır.

4. Firmaların etkin bir personel politikası bulunmamaktadır. İyi olmayan çalışma koşulları nedeniyle kalifiye personel şehir dışına gitmekte, ayrıca personel sirkülasyonu yüksek oranda gerçekleşmektedir.
5. Fiyatlandırma politikaları bulunmamaktadır.
6. Dış pazarlar yeterince tanınmamaktadır.
7. Firmaların finansal sorunları vardır.
8. Firmalar özellikle Uzak Doğu'dan gelen ithal ürünlerle rekabet edememektedir.
9. Hammadde genellikle il dışından temin edilmektedir.
10. Markalaşma maliyetinin yüksek olması firmaları olumsuz etki etmektedir.

Çözüm Önerileri:

Firmalar arasında kümelenme, ortaklık kültürü gibi büyüme stratejileri konusunda farkındalık yaratılmalıdır.

Yatırımda modernizasyon, üretimde verimlilik ile ileri teknolojik sistemlerin kullanımı, ürünlerde uluslararası norm ve standartlara uygunluk bakımından gerekli ISO 9000 ve CE işareti gibi işletme içi yapısal düzenlemelere gitmeleri gereklidir.

Firmalar içinde bulundukları mevcut durum doğrultusunda her türlü pazarlama olanaklarını araştırarak, kendi bünyelerine uygun modern dağıtım teknik ve kanalları tespit ederek uygulamalıdır.

Firmalar nitelikli personelleri bünyelerine kazandırmaya ve süreklilik sağlamaya çalışmalıdır. Bu nedenle de iyi bir personel politikası bulunmalıdır.

Firmalar etkin bir pazarlama sistemi uygulayabilmek için doğru bir fiyatlandırma politikası izlemelidir. Genellikle maliyet üzerine belirli bir kar marjı bırakarak fiyatlandırmaya giden firmaların, fiyatlandırma politikalarını tespit ederken, her şeyden önce talebi bilmeleri, rakiplerini iyi analiz etmeleri, stratejik planlamaya gitmeleri ve tüm bu bilgilenme ve değerlendirme sürecinden sonra fiyatlandırmaya gitmeleri gerekir

İhracatta özellikle dış pazarları tanıma ve mevzuata ilişkin sorunları olan firmalara yönelik olarak üretim, pazarlama, mevzuat, teknoloji vb. konularda veri tabanı oluşturularak hem ulusal hem de uluslararası iletişim ağları oluşturulmalıdır. Bu noktadan hareketle, güncel gelişmeler (mevzuata ilişkin gelişmeler, AB uyum yasaları, yeni pazarlar vs.) özellikle meslek odalarınca firmalara ulaştırılmaya çalışılmalıdır.
Firmalar yurt dışı fuar ve sergileri takip etmeli ayrıca katılmaları konusunda meslek odalarınca bilgilendirilmeleri, yönlendirilmeleri ve teşvikleri noktasında gerekli düzenleme ve desteklerin yapılması gerekmektedir.
Firmalarda yerli malı tüketme ve üretme konusunda farkındalık oluşturulmalı ve gerekli tedbirler alınmalıdır.

54 KÜTAHYA İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

54.1KÜTAHYA İLİ SANAYİ YAPISI

Kütahya'da Sanayileşme 1950'li yıllarda başlamış, önemli tesisler devlet tarafından yapılmıştır. Söz konusu sanayi kuruluşlarının büyük bir kısmı özelleştirmeler sonucunda özel sektör tarafından işletilmeye başlanmış olup, halen kamu sanayi olarak faaliyetine devam eden kuruluşlar ise TKİ Garp Linyitleri İşletmesi ile Eti Bor A.Ş. Emet Bor İşletme Müdürlüğüdür. Haziran 2013 tarihinde EÜAŞ Seyitömer Termik Santrali İşletme Müdürlüğü ile EÜAŞ Seyitömer Linyitleri İşletmesi ve Haziran 2015 tarihinde EÜAŞ Tunçbilek Termik Santrali İşletme Müdürlüğü özelleştirilme işlemleri tamamlanarak özel sektöre geçişi tamamlanmıştır.

Şeker, azot, gübre, seramik, porselen, gümüş, karo ve çinicilik, kömür ve elektrik sektörlerinde büyük paya sahip kuruluşları olan ilde, faal 4 adet Organize Sanayi Bölgesi (OSB) ve 18 adet Küçük Sanayi Sitesi mevcuttur. Ayrıca ildeki 5.OSB'nin, 2016 yıl sonu itibarı ile kuruluşa ait tüm prosedürü tamamlanmış olup; Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanı'nın 12/01/2017 tarihli Onayı ile 327 sicil numarası ve Kütahya Altıntaş Zafer OSB ismi ile tüzel kişilik kazanmıştır. Simav Organize Sanayi Bölgesi ise henüz "Kamu Yararı Kararı" aşamasında olduğu için imar planı, altyapı çalışması veya arsa tahsisi bulunmamaktadır.

İldeki Dumlupınar Üniversitesi (DPÜ)`ne Teknoloji Geliştirme ve Tasarım Merkezi için yer tahsis edilmesi ve projelerin başlamış olması, kümelenme çalışmaları tamamlanarak Bakanlığımız tarafından ilk kümelenme destek Programından yaralanan Eskişehir-Bilecik-Kütahya Çini ve Seramik kümelenmesinde ilden 4 firmanın ve Dumlupınar Üniversitesinin yer alması, OSB'lerin arsa satış bedeli, su ve elektrik fiyatlarının düşük olması ve gereken altyapıya sahip olması, Kütahya OSB`nin bitişiğinde demiryolu istasyonunun bulunması ve yeni yapılacak çevre yolunun OSB önünden geçmesi Kütahya sanayisinin gelişmesinde büyük paya sahip olacaktır.

Bölge'nin yenilikçilik ve girişimcilik kapasitesini geliştirmeye yönelik iş geliştirme merkezleri, teknoloji geliştirme merkezleri, araştırma merkezleri, teknoparklar, müşterek laboratuvarlar gibi kuruluşların ve bunların tesislerinin kurulması amacıyla yapılacak fizibilite benzeri ön çalışmalar gibi bölge için önemli olabilecek stratejik eylemlerin başlatılmasına ve gerçekleştirilmesine yönelik çalışmaların desteklenmesi için Dumlupınar Üniversitesi ile birlikte, Kamu-Üniversite-Sanayi işbirliği sağlanarak ilde Ar-Ge, Ür-Ge, İnovasyon ve Ara-Malı çalışmaları devam etmektedir.

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Sistemi'nden alınmıştır.

54.1.1. Kütahya İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Kütahya ili Ege Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege,

%9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır.

Ege Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Kütahya ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %3,6'lık oran ile bölgede sekizinci sırada yer almaktadır.

Grafik 54.1: Türkiye'de Sanayi İşletmelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (%)

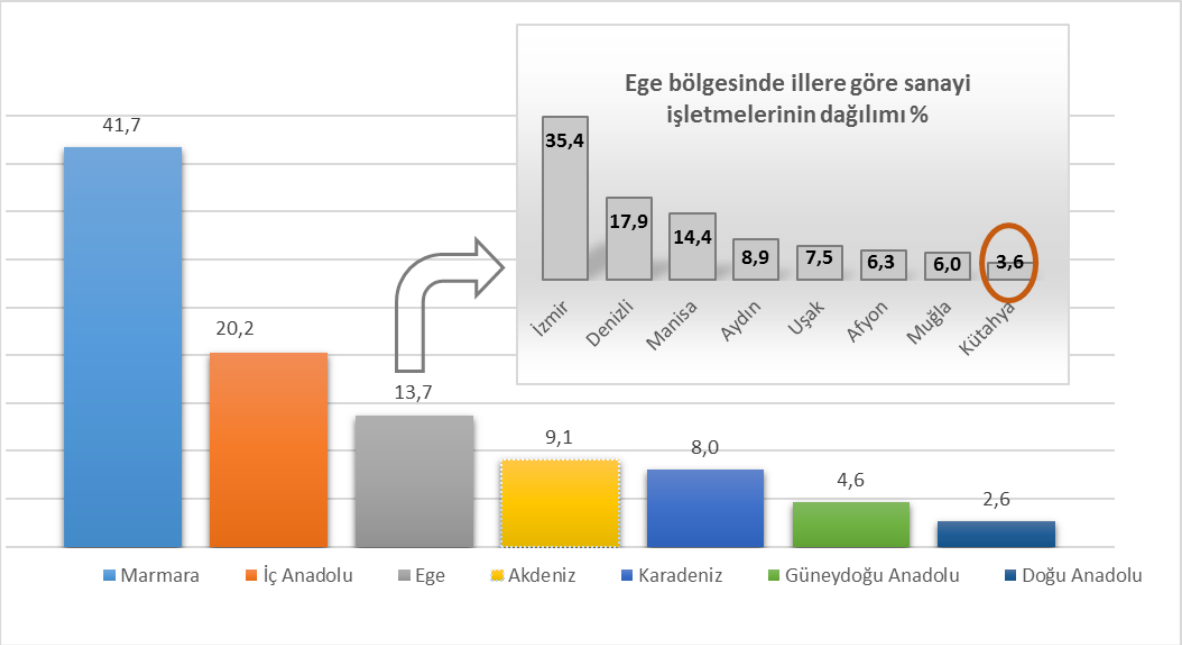

a. Ölçek Dağılımı

Kütahya ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, %48,5'i Mikro, %37,8'i Küçük, %10,8'i Orta ve %2,9'u Büyük Ölçekli işletmelerdir.

Grafik 54.2: Kütahya İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

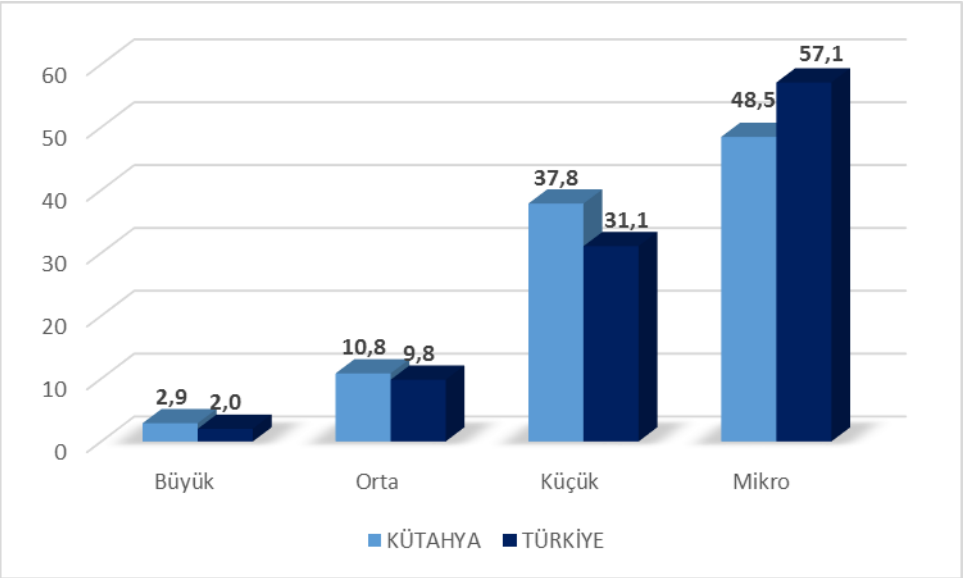

b. Sektörel Dağılım

Kütahya ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %34,7 ile Gıda ürünleri, ikinci sırada %12,2 ile Metalik olmayan mineral ürünler ve üçüncü sırada ise %10,1 ile Makine ve ekipmanlar sektörü yer almaktadır.

Grafik 54.3: Kütahya İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

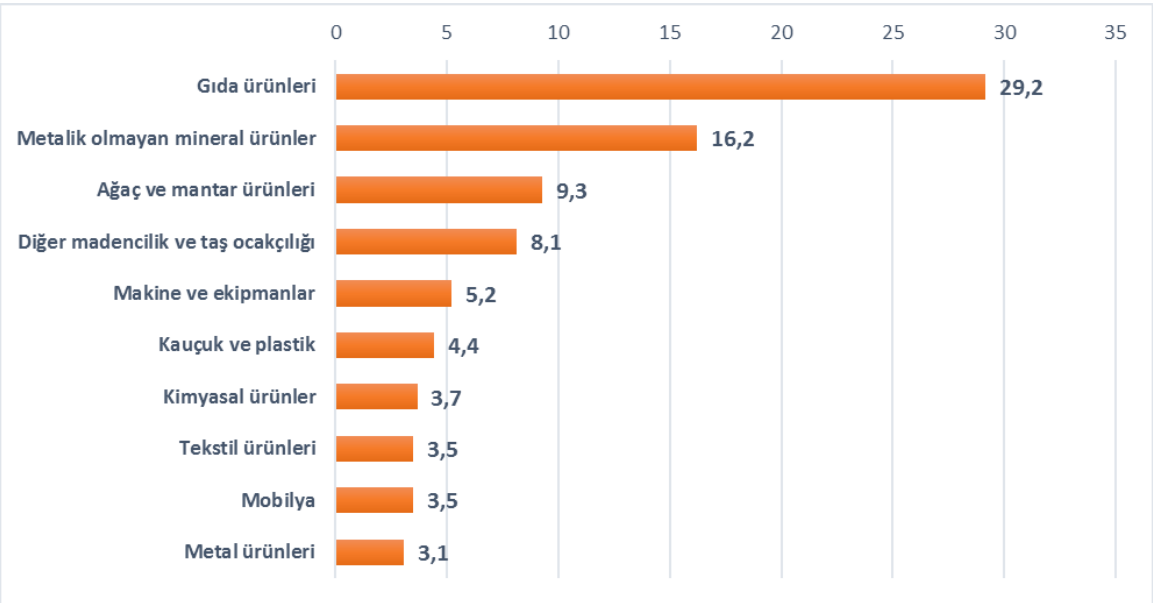

c. Çalışan Sayısı

Kütahya İlinde sanayi sektöründe istihdamda %23,6 ile Metalik olmayan mineral ürünler sektörü, %12,63 ile Diğer madencilik ve taş ocakçılığı sektörü, %8,37 ile Kauçuk ve plastik

sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın %0,81'i Kütahya ilinde gerçekleşmektedir.

Tablo 54.1: Kütahya İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Metalik olmayan mineral ürünler	6317	23,60	5,98
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	3381	12,63	2,16
Kauçuk ve plastik	2241	8,37	6,16
Gıda ürünleri	2176	8,13	12,75
Elektrikli teçhizat,	2168	8,10	3,92
Tekstil ürünleri	1759	6,57	12,58
Ağaç ve mantar ürünleri	648	2,42	1,66
Metal ürünleri	586	2,19	8,55
Kimyasal ürünler	529	1,98	3,45
Makine ve ekipmanlar	443	1,65	6,71
Genel Toplam	***26770***	*-*	***0,81***

Kütahya İlinde Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Büyük İşletme aşağıda sıralanmıştır:

- Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu Garp Linyitleri İşletmesi
- Nursan Kablo Donanımları Sanayi Ve Ticaret (Tavşanlı Şubesi)
- Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğü Emet Bor İşletme Müdürlüğü
- Heriş Seramik Ve Turizm Sanayi (Güral Porselen)
- Kros Otomotiv Sanayi Ve Ticaret Anonim Şirketi

54.2 KÜTAHYA İLİNDE SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 54.2: Kütahya İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Kütahya	1	2	2

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

54.3 KÜTAHYA İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız Bilim ve Teknoloji Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen teknolojik dönüşüm faaliyetlerinden Ar-Ge Merkezi ve Teknoloji Geliştirme Bölgeleri bilgileri aşağıdaki gibidir.

Tablo 54.3. Sektör/Birimlere Göre Kütahya İlinde Yürütülen Teknolojik Dönüşüm Faaliyetleri

Faaliyet	Sektör/Birim	Genel Toplam
Ar-Ge Merkezi	Cam ve Seramik Ürünleri	1
	Enerji	1
	Otomotiv Yan Sanayi	1
Toplam Ar-Ge Merkezi		**3**
TGB		1
Toplam TGB		**1**
Faaliyet Toplamı		**4**

Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Kütahya İlinde 2016 yılında 7 faydalı model, 213 marka, 26 patent ve 72 dosyada 632 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 54.4 Kütahya İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı	Toplam Türkiye Payı
Faydalı Model Başvurusu	109	7	116	0,20%	0,27%
Marka Başvurusu	3.526	213	3.739	0,23%	0,32%
Patent Başvurusu[54]	133	26	159	0,40%	0,35%
Tasarım Başvurusu	8.238	632	8.870	1,61%	1,66%
Tasarım Dosya Sayısı	1.073	72	1.145	0,86%	1,05%
Genel Toplam	13.079	950	14.029	**0,62%**	**0,74%**

54.4 KÜTAHYA İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 54.5. Kütahya İli KOSGEB Destekleri

[54] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

Sıra	Veri		2016 Yılı		İl Toplamı (2012-2016 Yılları Arası)	
1	Toplam Destek Tutarı (TL)*		3.039.778		10.128.887	
	Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**		**Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)**	**KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)**	**Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)**	**KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)**
			1.590.370	319.074	26.929.461	4.149.078
2	Diğer Bilgiler	TEKMER / İŞBİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ	-			
		İŞGEM BİLGİLERİ	-			
		KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ	2016 yılı içerisinde Tavşanlı ve Gediz ilçelerindeki KOSGEB Temsilcilikleri kapatılmıştır.			
		LABORATUVAR HİZMETLERİ	-			
		UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ	2016 yılında düzenlenen 60 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 3.682 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.			
		YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ	2016 yılında KOSGEB'in sunduğu hizmet ve destekleri tanıtmak amacıyla düzenlenen veya katılım sağlanan toplantı/etkinlik sayısı 85'tir.			
		DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER	-			

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 54.6. Kütahya İli TÜBİTAK Destekleri

Veri		2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	414.128	8.966.499
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	423.992	5.694.564
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	106.276	2.421.479
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	337.680	651.374
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	0	0

* 2017 sabit fiyatlarıyla

54.5 KÜTAHYA İLİ TİCARET YAPISI

54.5.1. Kütahya İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektör %63,3 ile gıda ürünlerinin imalatı olmuştur. Çalışan sayısının ve girişim sayısının en fazla olduğu sektör gıda ürünlerinin imalatı sektörü olmuştur.

Tablo 54.6 Kütahya İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar(İlk On Sektör)(%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	11.068	133	61,3
Gıda ürünlerinin imalatı	2.217	166	14,0
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	1.026	38	6,7
Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	147	4	4,4
Tekstil ürünlerinin imalatı	456	21	2,6
Mobilya imalatı	442	27	1,8
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	413	65	1,7
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	411	46	1,6
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	169	11	1,3
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	284	8	1,3

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

54.5.2 Kütahya İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 54.4'te gösterilmiştir. Grafik 54.4'e göre 2016 yılında Kütahya ilinde ithalat 131.248.136 dolar, ihracat ise 181.183.319 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 312.431.455 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 54.4. Kütahya İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti(1000$)

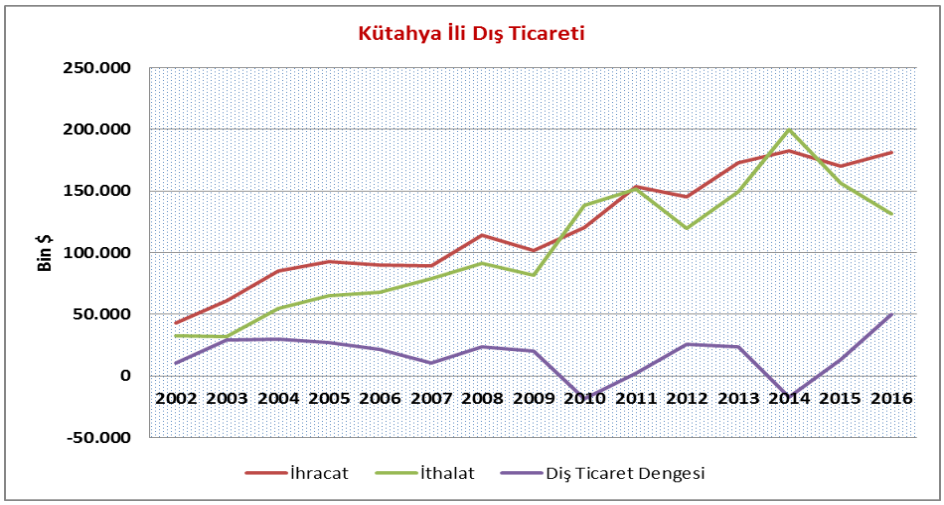

Kaynak: TÜİK

Kütahya ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %10,27 ile Almanya olmak üzere, ABD, İtalya, İspanya, İsrail, Fransa, İngiltere, Polonya ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir.

Grafik 54.5 Kütahya İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

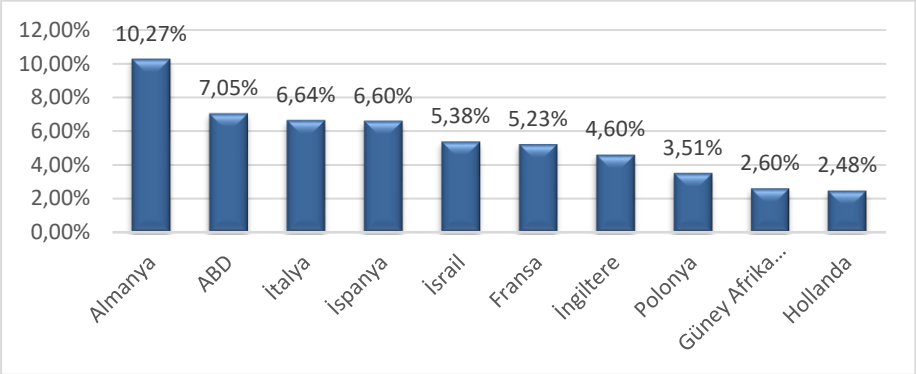

Kaynak: TÜİK

Kütahya ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %13,96 ile Almanya olmak üzere, Rusya Federasyonu, İtalya, Çin, Çek Cumhuriyeti, Hindistan, Japonya ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir.

Grafik 54.6 Kütahya İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

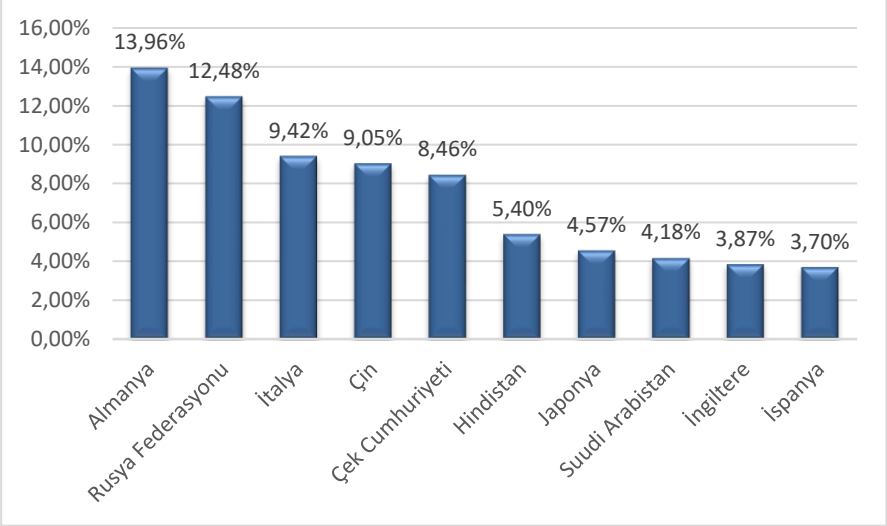

Kaynak: TÜİK

Kütahya ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %99,59'unu, il ithalatının da %83,87'sini oluşturmaktadır.

Tablo 54.7. Kısımlara göre Kütahya ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri(1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	12	4	9	264	129	62
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	5.553	2.099	687	18.419	18.597	16.210
Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler					1	
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	0		36			14
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	497		4	4.013	3.637	4.876
İmalat Sanayi	176.816	167.954	180.449	176.102	134.213	110.085
Gizli veri				1.091		
Toplam	**182.878**	**170.058**	**181.183**	**199.889**	**156.577**	**131.248**

Kaynak: TÜİK

Kütahya ilinin ihracatının %99,59'unu oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir.

Tablo 54.8. 2016 yılı Kütahya İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**180.449**
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	144.231
Ana metal sanayii	15.735
Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	9.590
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	3.085
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	1.539
Tekstil ürünlerinin imalatı	1.417
Gıda ürünlerinin imalatı	1.074
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	1.054
Mobilya imalatı	724
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	620

Kaynak: TÜİK

Kütahya ilinin ithalatının %83,87'sini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir.

Tablo 54.9. 2016 Yılı Kütahya İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**110.085**
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	30.805
Ana metal sanayii	25.254
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	15.502
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	11.360
Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	9.729
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	6.337
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	3.766
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	2.206
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	1.669
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman vb. malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	1.062

Kaynak: TÜİK

Kütahya ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %43,83 ile seramik mamulleri ilk sıradadır.

Tablo 54.10. 2016 yılı Kütahya İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Seramik mamulleri	79.419.645	43,83
Cam ve cam eşya	55.180.545	30,46
Alüminyum ve alüminyumdan eşya	15.307.570	8,45
Taş, alçı, çimento, amyant, mika veya benzeri maddelerden eşya	9.600.622	5,30
Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar	9.589.793	5,29
Kağıt ve karton, kağıt hamurundan, kağıttan veya kartondan eşya	3.084.705	1,70
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	1.452.927	0,80
Mobilyalar, yatak takımları, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar vb. prefabrik yapılar	1.127.788	0,62

Plastikler ve mamulleri	1.002.242	0,55
Tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento	686.718	0,38

Kaynak: TÜİK

Kütahya ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %23,30 ile kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları ilk sıradadır.

Tablo 54.11. 2016 yılı Kütahya İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	30.583.720	23,30
Alüminyum ve alüminyumdan eşya	22.916.361	17,46
Tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento	15.056.009	11,47
Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar	10.825.115	8,25
Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi, cerrahi alet ve cihazlar, bunların aksam, parça ve aksesuarı	7.747.007	5,90
Plastikler ve mamulleri	7.421.937	5,65
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	4.854.319	3,70
Debagatte ve boyacılıkta kullanılan hülasalar, tanenler, boyalar, pigmentler, vernikler, macunlar, mürekkepler	4.814.300	3,67
Canlı hayvanlar	4.582.782	3,49
Demir veya çelikten eşya	2.885.078	2,20

Kaynak: TÜİK

54.6 İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

İlde, doğal kaynak potansiyelinin değerlendirilmesi yanında ilin belli bir düzeyde gelişmiş sanayi tesislerine ek olarak ve özellikle yurtiçi talebi ve ihracatı karşılamaya yönelik, gelişme potansiyeli yüksek olan belli yatırımların yapılması da il sanayisi açısından önemli bir potansiyel teşkil etmektedir.

54.6.1 Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

Kütahya ili sektörel gelişme eksenleri tespit edilirken; yerel dinamiklere ve içsel potansiyele dayalı gelişmenin sağlanmasına özen gösterilmiş ve bölgede rekabet gücünün artırılması, istihdamın artırılması, sosyal kalkınmanın sağlanması ve bölgesel gelişmenin sağlanması temel gelişme stratejileri dikkate alınmıştır.

Bu kapsamda, tarımsal yapının etkinleştirilmesi, sanayi ve hizmetler sektöründe yüksek katma değerli üretim yapısına geçişin sağlanması amacına yönelik olarak aşağıda belirtilen sektörler ön plana çıkmıştır.

1. Tarım
2. İmalat sanayi
3. Turizm
4. Yenilenebilir Enerji

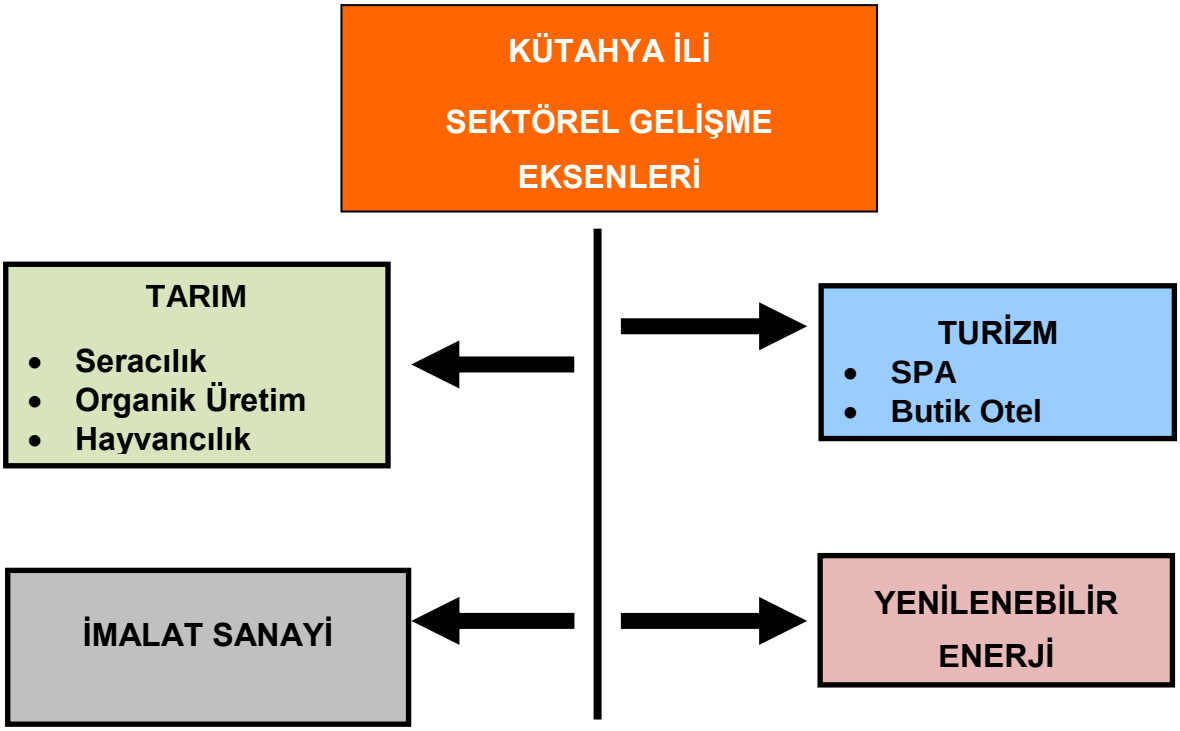

İmalat sektöründe yapılan araştırmalar da Üretim Endeksi, İstihdam Endeksi, Verimlilik Endeksi, Dış Ticarette Rekabet Gücü (RCA) ve Kapasite Kullanım Oranı (KKO) dikkate alındığında performansa tabi tutulan tüm imalat sanayi sektörlerindeki sıralama aşağıdaki gibi olmaktadır.

Sıra	Sektör NACE Kodu ve Sektör Adı
1	275- Ev Aletleri İmalatı
2	103- Sebze ve Meyvelerin İşlenmesi ve Saklanması
3	236- Beton, Çimento ve Alçıdan Yapılmış Eşyaların İmalatı
4	221- Kauçuk Ürünlerin İmalatı
5	251- Metal Yapı Malzemeleri İmalatı
6	239- Aşındırıcı Ürünlerin ve Başka Yerde Sınıflandırılmamış Metalik Olm. Min. Ür. Im.
7	272- Akümülatör ve Pil İmalatı
8	232- Ateşe Dayanıklı (Refrakter) Ürünlerin İmalatı
9	291- Motorlu Kara Taşıtlarının İmalatı
10	107- Fırın ve Unlu Mamuller İmalatı

11	235- Çimento, Kireç ve Alçı İmalatı
12	162- Ağaç, Mantar, Kamış ve Örgü Malzeme Ürünü İmalatı
13	252- Metal Tank, Rezervuar Ve Muhafaza Kapları İmalatı
14	273- Kablolamada Kullanılan Teller ve Kablolar ile Gereçlerin İmalatı
15	242- Çelikten Tüpler, Borular, İçi Boş Profiller ve Benzeri Bağlantı Parçalarının İmalatı
16	293- Motorlu Kara Taşıtları İçin Parça ve Aksesuar İmalatı
17	255- Metallerin Dövülmesi, Preslenmesi, Baskılanması ve Yuvarlanması; Toz Metalürjisi
18	253- Buhar Jeneratörü İmalatı, Merkezi Isıtma Sıcak Su Kazanları (Boylerleri) Hariç
19	222- Plastik Ürünlerin İmalatı
20	105- Süt Ürünleri İmalatı

Ayrıca Kütahya ili maden rezervleri ve enerji kaynakları açısından da oldukça zengindir. 232 yerde 34 çeşit maden bulunmakta olup bulunan madenlerin Türkiye madenleri içindeki yeri incelendiğinde Türkiye rezervinin bor tuzunda % 45.44'nün, manyezitte % 31,44'nün, Kömürde % 7.06'nın, demirde % 6,37'nin ve manganezde % 6,32'nin ilde olduğu görülmektedir.

Kütahya'da bulunan maden rezervleri göz önüne alınarak yapılcabilecek yatırım alanları aşağıda belirtilmiştir.

Madencilik Yatırım Alanları

- Bor Oksit
- Ferro Bor ve bor nitrür
- Sır-Frit
- Fiberglas
- Çinko Borat
- Manyezit öğütme ve pişirme
- Mermer üretim ve işleme tesisi
- Kaolen, feldispat, kil, silikatlar vb. öğütme ve paketleme
- Alçı, briket kömür üretimi
- Antimuan üretimi ve izabe tesisi
- Krom madeni üretimi ve flotasyon tesisi

54.6.2 Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

Kütahya için potansiyel faaliyet alanları belirlenirken, yerel dinamiklere ve içsel potansiyele dayalı gelişmenin sağlanmasına özen gösterilmiş, öncelikle bölgedeki doğal

kaynak potansiyeli göz önünde tutulmuştur. Doğal kaynak potansiyeli, öncelikle ve kolaylıkla değerlendirilebilecek kaynakları oluşturur. Bölgedeki mevcut kaynakların öncelikle değerlendirilmesi, yaratılan katma değerin de önemli bir kısmının bölgede kalmasını sağlayacağı gibi, aynı zamanda sermaye birikiminin hızlı bir şekilde gelişmesini sağlayacaktır. Orta ve uzun dönemde sermaye birikiminde sağlanan bu gelişmeler sektörel bağlantılar da dikkate alınarak, yeni sanayilerin gelişmesi açısından bir kaynak transferinin gerçekleşmesini de sağlayacaktır. Kütahya ekonomisinde tarım ve hayvancılık sektörünün ağırlığı da dikkate alındığında, doğal kaynak potansiyeline öncelik verilmesinin gerekliliği çok açıktır.

Kütahya'da doğal kaynak potansiyelinin değerlendirilmesi yanında özellikle yurtiçi talebi ve ihracatı karşılamaya yönelik olarak, gelecek vaat eden belli yatırımların yapılması da Kütahya ili sanayisi açısından önem arz etmektedir. Özellikle bölgede yer alan organize sanayi bölgesinde yer alması düşünülen bu yatırım konularının kümelenme çalışmaları kapsamında değerlendirilmesi, dikkat edilmesi gereken hususların başında yer almaktadır.

Genel olarak değerlendirme yapıldığında ortaya çıkan potansiyeli yüksek sektörler ana faaliyet alanlarına göre tablo haline getirilmiştir.

Ana Faaliyet Alanı		**Faaliyet Adı (NACE Rev. 2)**
TARIM		Seracılık, Organik tarım, Et ve süt sığırcılığı, Yumurta tavukçuluğu
SANAYİ	**Madencilik**	Çeşitli madenlerin öğütülmesi ve paketlenmesi, Bor türevleri, Manyezit zenginleştirme
	İmalat Sanayi	Sebze ve meyvelerin işlenmesi ve saklanması, Süt ürünleri imalatı, Seramik karo ve kaldırım taşları imalatı, Kireç vs alçı imalatı, Hazır beton imalatı, Çelik tüp, boru ve içi boş profil üretimi, Elektrikli ev aletleri imalatı, Motorlu kara taşıtları için diğer parça ve aksesuarların imalatı, Büro ve mağaza mobilyaları imalatı, Diğer mobilyaların (yemek odası, yatak odası vb) imalatı

		Ahşap kaplama paneli, Kauçuktan hijyenik ve eczacılık ürünlerinin imalatı, Plastik ürünlerin imalatı, Merkezi ısıtma radyatörleri ve sıcak su kazanları, Buhar jeneratörü imalatı, Mutfak mobilyaları imalatı
		Etin işlenmesi ve saklanması ile et ürünlerinin imalatı, Düz camın şekillendirilmesi ve işlenmesi, Seramik ev ve süs eşyaları imalatı, Seramik yalıtkanların ve yalıtkan bağlantı parçalarının imalatı, Metal Döküm
		Örgü (triko)veya tığ işi (kroşe) kumaşların imalatı, Giyim eşyası dışındaki tamamlanmış tekstil ürünlerinin imalatı, Boya, vernik ve benzeri kaplayıcı maddelerin imalatı, Elektrikli aydınlatma ekipmanlarının imalatı, Motorlu kara taşıtlar, kaporta, römork üretimi
		Kağıt ve mukavva ürünleri imalatı
		İş giysisi imalatı, diğer dış giyim eşyaları ve iç giyim eşyası imalatları, Sabun ve deterjan ve diğer temizlik ürünleri imalatı
	Enerji	Biyokütle enerjisi, Güneş enerjisi
HİZMETLER	Sağlık	Özel hastane
	Turizm	5 yıldızlı termal otel, Turizm belgeli konaklama tesisi, Kırsal turizme dönük butik otel
	Depolama	Soğuk hava deposu

54.7 İL SANAYİSİNİN GÜNCEL SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

54.7.1 Tespit Edilen Sanayi Sorunları

- Proje yapma kültürünün yerleşmemesi
- Buluşçuluk kültürünün yerleşmemesi
- Ar-Ge ve inovasyon kapasitesinin yetersiz olması
- Pazarlama ve ihracat kapasitesi yetersiz olması
- Teknolojik ürün ve üretim kapasitesinin düşük olması
- Marka patent başvurusu istenilen seviyede olmaması
- Nitelikli eleman eksikliği
- Büyük sanayi parseli temininde yaşanan güçlükler
- Yüksek standartlı konaklama tesislerinden yoksun olması
- İşletmelerin büyük çoğunluğunun küçük ölçekli olması
- İşletmeler arası etkileşimde sinerjinin yakalanamaması

54.7.2 Sanayi Gelişimi İçin Çözüm Önerileri

- Yapımına başlanmayan TEKNOKENT inşasının hızlandırılması.
- Kütahya Bilim Merkezi'nin kurulması.
- Bor Araştırma Merkezinin ilde şubesinin açılması.
- Temiz Üretim (Eko Verimlilik) ve Verimlilik Merkezi'nin kurulması.

- Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (KOSGEB ve TÜBİTAK dâhil) ve ZEKA'nın sağladığı destek ve programların yerel basında belli aralıklarla yoğun gündeme alacağı Kamu Kaynaklarına Ulaşım ve Etkin Kullanım KAMPANYASI başlatılması.
- Kütahya'da Kümelenme İçin Zemin Arayışı Doğrudan Faaliyet Destek Projesi yapılması.
- Kütahya'da olası münferit yatırımlar için Yatırıma Uygun Alan Stoku Doğrudan Faaliyet Destek Projesi yapılması
- İlde Kosgeb İş Merkezi tesis edilmesi
- Belediyelerimizin yeni girişimciler için mülkiyeti belediyelere ait İnovatif Düşünce Ve Teknolojik Üretim İş Merkezleri kurması.
- İlin %53'ü ormanlarla kaplı olması nedeniyle ZEKA çağrılarına Orman Ürünleri Sektörü Öncelikli Yatırım destekler arasına alınması.
- Lisans, Yüksek Lisans, Doktorasını son 5 yıl içinde bitirmiş olanlar ile Lisans son sınıf öğrencilerine yönelik Tekno-Girişimcilik Eğitim Projesinin yaygınlaştırılması.
- DPÜ'de bor pili konusunun araştırılması.

54.7.3 2016 Yılı İçin Hedeflenip Tamamlanan Gelişmeler

- Kamu-Üniversite-Sanayi İşbirliği Planlama ve Geliştirme Kurulu oluşturuldu.
- Sanayici eğilimlerinin tespiti için anket çalışması yapıldı.
- Kütahya Sanayi Portalı (www.kutahyasanayi.net) İçeriği zenginleştirildi ve tanıtım faaliyetleri yapıldı.

55 MALATYA İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

55.1 MALATYA İLİ SANAYİ YAPISI

55.1.1 Malatya Sanayisinin Tarihi Gelişimi

Cumhuriyet dönemine geçilirken Malatya ilinin sanayisi ve ekonomik manzarası ülke sanayisinin ve ekonomisinin arz ettiği durumdan farksızdı. İlin sanayi varlığı el sanatlarına dayalı çalışan esnaf ve sanatkârdan ibaretti. 1927 sanayi sayımına göre, ilde toplam 1039 işyeri vardır. Bu işyerlerinde toplam 2447 kişi çalışmaktaydı. O tarihlerde Adıyaman ve Kemaliye'nin ile bağlı olması rakamın yüksek olmasında etkili olmuştur. İmalat sanayinin alt gruplara dağılımına bakıldığında, ilk sırayı toplam işyerinin % 41,4 ve çalışanların %44,7'sini barındıran tarıma dayalı sanayi almaktadır. İldeki toplam işyerlerinin %25,6'sını ve çalışanların %27,3'ünü kapsayan dokuma sanayi ikinci sırayı almaktadır. İl imalat sanayinde 100'den fazla çalışanın olduğu tek işyeri de dokuma sanayindeydi. Üçüncü sırayı işyerlerinin %17,4'ünü oluşturan maden işletmesi ve makine sanayi almaktaydı. O günlerin gerek kalkınmayı tek basına omuzlayacak sermaye ve müteşebbis gücünün olmaması gerekse o dönemde dünyada egemen ekonomik görüş doğrultusunda, kamu öncülüğünde kalkınma, modeli seçilmiştir. Devlet sanayinin adeta, ilk hareket ettiricisi olarak yurdun pek çok yerinde kamu yatırımlarına girişmiştir. Bu çerçevede 1937 yılında Malatya'da Tekel Sigara Fabrikası kurulmuştur. Bunu 1939 yılında Sümerbank Malatya Pamuklu Dokuma Fabrikası takip etmiştir. 1954 yılında ise Malatya Şeker Fabrikası kurulmuştur. Hepsi de kamusal sermayeli bu yatırımların her biri Malatya ilinin modern manada sanayileşmesinde önemli kilometre taşları olmuştur. Bu yatırımların il ekonomisine sağladıkları katkı yarattıkları katma değerle sınırlı olmayıp, örnek olma işlevleri ile de müteşebbis grubunun oluşmasında yardımcı olmuşlardır. Bu nedenle 1927 sanayi sayımında, imalat sanayinde 2447 kişi çalışırken, 1964 sanayi sayımında 5424 kişi çalışmaktadır. Artış oranı % 121'dir. İl 1968 yılında "Kalkınmada Öncelikler" kapsamına alınmasının sonucu olarak 1970'ler kamu kesiminin genişletme yatırımları ve özel sektörün çeşitli dallarındaki yatırımlarıyla kısmi bir canlanma dönemi olmuştur. Bu dönemde gerçekleştirilen özel sektör yatırımları, il içi sermaye birikimi ve yurt dışında çalışan isçilerce finanse edilerek gerçekleştirilmistir.1970'lerde ilde en çok işyeri açılan sektör sanayi sektörü olmuştur. Bu gelişmede dokuma, taşa-toprağa dayalı sanayi önde gelmektedir. 1980'li yılların basında ülkemizde, kapalı ekonomi' uygulamaları rafa kaldırılmış ve o günlerin artık tartışması kabul edilen rekabete dayalı , açık ekonomi' dönemine geçilmiştir. Bu dönemin en belirli özelliği Türk sanayisinin dünya rekabetine açarak güçlendirmek olmuştur. Bir yandan pazar ekonomisine geçerken bir yandan da özel sektör yatırımları çeşitli teşvik araçları ile desteklenmiştir. Bu dönemde Malatya sanayisi, kamunun sağladığı yatırım tevsiklerden yararlanması sonucunda kalkınmasına hızla devam etmiştir.

55.1.2 Günümüz Malatya Sanayisinin Durumu

Malatya son yıllarda Anadolu'nun en hızlı kalkınan kentlerinin başında gelmektedir. Tarımdan gıdaya, tekstilden sağlığa kadar oldukça geniş bir sektör yelpazesine sahip olan ilde halen faaliyette olan 1. ve 2. Organize Sanayi **Bölgesi'nde 260 adet** çalışan tesisimiz bulunmaktadır.

Malatya'da onlarca yıldır faaliyetlerini sürdüren Şeker Fabrikası, Tekel Yaprak İşletmesi, Tekel Sigara Fabrikası, Sümerbank Pamuklu Dokuma Fabrikası gibi devletin sanayi kuruluşları il sanayisinin temelini oluşturmuşlardır. Bu işletmelerden Şeker Fabrikası hariç diğerleri özelleştirilmiş ve satın alanlar tarafından farklı sektörlerde yatırıma dönüştürülmüşlerdir. Şeker Fabrikası ise özelleştirilmeyi beklemektedir.

Malatya'da 1985-2000 yılları arasında endüstri sektöründe belirgin bir gelişmenin sağlandığı görülmektedir.

Malatya Sanayi Yatırımları dört kategoride ele alınabilir.

- **a.** Tarıma dayalı olarak yapılan yatırımlar; Malatya Şeker Fabrikası (1953) , kayısı işleme ve ambalajlama tesisleri, un ve unlu mamul tesisleri vs.
- **b.** Hayvancılığa dayalı olarak yapılan yatırımlar; et kombinası, tavukçuluk işletmeleri süt fabrikaları ve yem sanayi vs.
- **c.** I. ve II. Organize Sanayi Bölgelerinde yapılan tekstil sektörü yatırımları
- **d.** Makine ve donanım imalatı, mobilya fabrikası, kalorifer kazanı imalatı, yem fabrikası vs.

2023 yılı ihracat hedefini 1,5 milyar doların üzerinde belirleyen Malatya'da şu an itibariyle sadece kayısıdan yıllık ortalama 400 milyon dolarlık bir gelir elde edilmektedir. Yine Sağlık sektöründe sadece bölgesinin değil Avrupa'nın sayılı Karaciğer Nakli Merkezi'ne sahip olan Malatya'da bu sektörden dolayı yıllık ortalama 300 milyon dolarlık bir ticari hacim oluşmaktadır. Malatya sanayisinin bel kemiğini oluşturan tekstil sektörü de Malatya'nın ticari markalarının başında gelmektedir. Yine dört bir tarafında yer altı zenginliğine sahip olan Malatya'da maden sektörü, kentin temel ekonomik ayaklarından birini oluşturmaktadır. Sağlık turizminden, kültür turizmine kadar bölgenin çekim merkezi haline gelen Malatya sadece kendi adına bir kalkınma değil aynı zamanda Bölgesel Kalkınmada da rol model olan bir il konumundadır. Bölgesi ile birlikte kalkınmayı kendine rehber edinen Malatya'nın gelişimi bölgesindeki illeri de hareketlendirmiştir.

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Sistemi'nden alınmıştır.

55.1.3 Malatya İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Malatya ili Doğu Anadolu Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır.

Doğu Anadolu Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Malatya ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %29,4'lük oran ile bölgede birinci sırada yer almaktadır.

Grafik 55.1: Türkiye'de Sanayi İşletmelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (%)

a. Ölçek Dağılımı

Malatya ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, %67,1'i Mikro, %24,7'si Küçük, %6,9'u Orta ve %1,3'ü Büyük Ölçekli işletmelerdir.

Grafik 55.2: Malatya İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

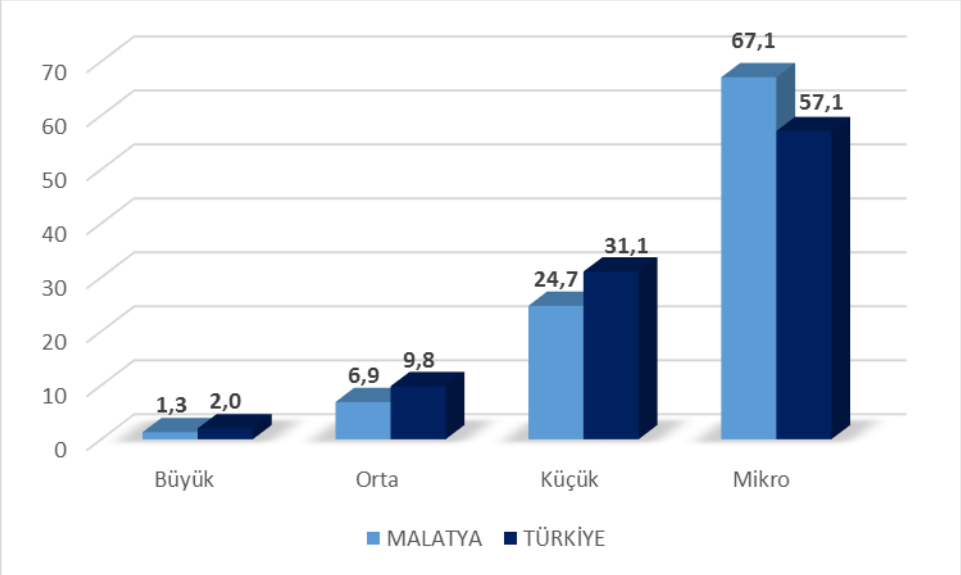

b. Sektörel Dağılım

Malatya ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %25,3 ile Gıda ürünleri, ikinci sırada %12,5 ile Makine ve ekipmanlar ve üçüncü sırada ise %11,5 ile Mobilya sektörü yer almaktadır.

Grafik 55.3: Malatya İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

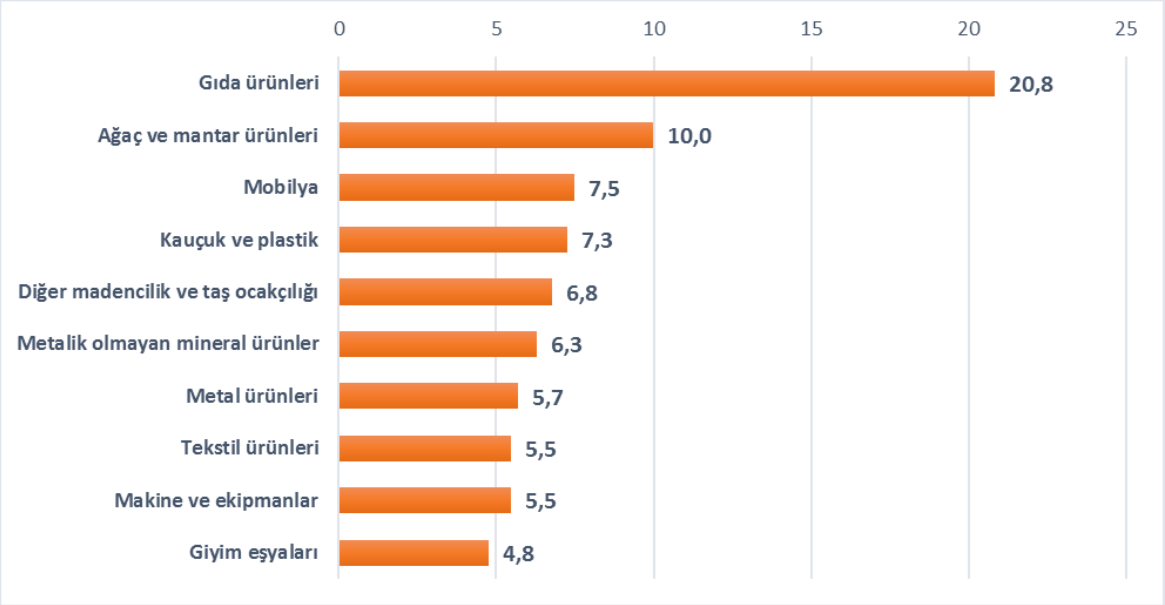

c. Çalışan Sayısı

Malatya İlinde sanayi sektöründe istihdamda %25,41 ile Giyim eşyaları sektörü, %25,02 ile Tekstil ürünleri sektörü, %20,57 ile Gıda ürünleri sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın %0,56'sı Malatya ilinde gerçekleşmektedir.

Tablo 55.1: Malatya İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Giyim eşyaları	4705	25,41	8,79
Tekstil ürünleri	4634	25,02	12,58
Gıda ürünleri	3809	20,57	12,75
Metalik olmayan mineral ürünler	1107	5,98	5,98
Metal ürünleri	639	3,45	8,55
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	609	3,29	2,16
Makine ve ekipmanlar	452	2,44	6,71
Kauçuk ve plastik	432	2,33	6,16
Elektrikli teçhizat,	377	2,04	3,92
Mobilya	353	1,91	3,80
Genel Toplam	***18519***	*-*	***0,56***

Malatya İlinde Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Büyük İşletme aşağıda sıralanmıştır:

- Çalık Denim Tekstil Sanayi Ve Ticaret Malatya Şubesi
- Kübrateks Tekstil Sanayi Ve Dış Ticaret Malatya Şubesi
- Baykanlar Tekstil Sanayi Ve Ticaret
- Taha Dış Giyim Sanayi Ve Ticaret Malatya Şubesi
- Türkiye Şeker Fabrikaları Malatya Şeker Fabrikası

55.2 MALATYA İLİNDE SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 55.2: Malatya İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Malatya	2	4	1

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

55.3 MALATYA İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız Bilim ve Teknoloji Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen teknolojik dönüşüm faaliyetlerinden Ar-Ge Merkezi ve Teknoloji Geliştirme Bölgeleri bilgileri aşağıdaki gibidir.

Tablo 55.3 Sektör/Birimlere Göre Malatya İlinde Yürütülen Teknolojik Dönüşüm Faaliyetleri

Faaliyet	Sektör/Birim	Genel Toplam
Ar-Ge Merkezi	Tekstil	1
Toplam Ar-Ge Merkezi		1
TGB	İnönü Üniversitesi	1
Toplam TGB		**1**
Toplam Faaliyet		**1**

Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Malatya İlinde 2016 yılında 14 faydalı model, 280 marka, 14 patent ve 6 dosyada 9 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 55.4 Malatya İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı	Toplam Türkiye Payı
Faydalı Model Başvurusu	67	14	81	0,40%	0,19%
Marka Başvurusu	3.826	280	4.106	0,30%	0,36%
Patent Başvurusu[55]	121	14	135	0,22%	0,30%
Tasarım Başvurusu	136	9	145	0,02%	0,03%
Tasarım Dosya Sayısı	57	6	63	0,07%	0,06%
Genel Toplam	4.207	323	4.530	0,21%	0,24%

[55] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

55.4 MALATYA İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 55.4. Malatya İli KOSGEB Destekleri

Sıra	Veri		2016 Yılı		İl Toplamı (2012-2016 Yılları Arası)	
1	Toplam Destek Tutarı (TL)*		6.199.973		27.577.100	
	Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**		Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)	KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)	Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)	KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)
			700.000	141.000	900.000	171.230
2	Diğer Bilgiler	TEKMER / İŞBİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ	-			
		İŞGEM BİLGİLERİ	-			
		KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ	-			
		LABORATUVAR HİZMETLERİ	-			
		UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ	2016 yılında düzenlenen 158 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 4.107 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.			
		YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ	2016 yılında KOSGEB'in sunduğu hizmet ve destekleri tanıtmak için düzenlenen toplantı sayısı 12'dir.			

		DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER	"Seçili Yörelerde Üç Yeni İŞGEM Kurulması ve Türkiye'deki İŞGEM'ler Arasında Bir Ağ Oluşturulması Projesi" kapsamında Malatya ilinde ikinci İŞGEM'in kurulmasına karar verilmiş ve 2016 yılı içerisinde gerekli çalışmalar yürütülmüştür.

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 55.5. Malatya İli TÜBİTAK Destekleri

Veri		2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	2.547.757	28.500.274
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	87.582	8.067.794
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	499.176	5.936.687
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	818.694	1.455.724
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	0	0

* 2017 sabit fiyatlarıyla

55.5 MALATYA İLİ TİCARET YAPISI

Malatya ilini büyükşehir statüsüne kavuşturan yasa 6 Aralık 2012 tarihli Resmi Gazete de yayınlanarak, Malatya Büyükşehir Belediyesi, Yeşilyurt ve Battalgazi Belediyesi olarak iki bölgeye ayrılmıştır.

İl, 2.Ordu Komutanlığı, İnönü Üniversitesi, sanayisi ve nüfusu ile bölgenin en gelişmiş ekonomi ve ticari hayatına sahiptir.

Malatya ilinin nüfusu, 2016 verilerine göre 781305 kişidir. Aynı nüfus sayımı sonucuna göre Battalgazi İlçesinin toplam nüfusu 301.483, Yeşilyurt ilçesinin toplam nüfusu ise 294.452'dir. İlde nüfusun en yoğun olduğu ilçe Battalgazi ilçesidir. Malatya'da toplam 13 ilçe, 495 köy, 716 mahalle bulunmaktadır. Nüfus bakımından en büyük ilçeleri sırasıyla Battalgazi, Yeşilyurt, Doğanşehir, Akçadağ, Darende, Hekimhan, Pütürge, Yazıhan, Arapgir, Kuluncak, Arguvan, Kale, Doğanyol'dur. Yüzölçümü bakımından en büyük ilçesi Hekimhan, nüfus bakımından en küçük ilçe Doğanyol ve yüzölçümü bakımından en küçük ilçe Kale'dir.

Kalkınma Bakanlığı tarafından 2013 yılında yayınlanan "İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması" sonucuna göre Malatya il geneli olarak tüm iller içerisinde sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında 42. sırada bulunmaktadır.

Malatya, Doğu Anadolu ve TRB1 bölgesinde sanayisi en gelişmiş il olup Bakanlığımız Sanayi Sicil Bilgi Sistemine kayıtlı 1069 Sanayi İşletmesinde 27308 kişi istihdam

edilmektedir. Malatya ihracatta sırasıyla Tekstil(%54,59), Gıda(%40,57) ve Makine Elektrik Sanayi (%3,3) sektörlerinde hem istihdam sayısı, hem de şirket sayısı bakımından ön plana çıktığı görülmektedir.

Malatya'nın ekonomisi tarıma, tarımsal sanayiye ve hayvancılığa dayalı bir ekonomidir. Son yıllarda Anadolu'nun en hızlı kalkınan kentlerinin başında gelmektedir. Tarımdan gıdaya, tekstilden sağlığa kadar oldukça geniş bir sektör yelpazesine sahip olan ilde halen faaliyette olan I. ve II. Organize Sanayi, Bölgesin de tahsisi yapılan 332 Parselde ve diğer yerlerde toplam 27308 kişi istihdam edilmiştir. Bu iki OSB de ağırlıklı sektörler Gıda, Tekstil ve Makine Sanayi olmuştur. Malatya I. ve II. OSB'de tahsis edilecek parsel kalmaması ve çok sayıda müteşebbisin yatırım için yer talep etmesi nedeniyle 1.216 hektarlık alanın I.OSB' ye eklenmesi sağlanarak Malatya'nın 20–30 yıllık sanayi parsel ihtiyacı karşılanmıştır. I.OSB İlave Alan 1.Etap ta alt yapı çalışmaları tamamlanmış olup tahsis işlemlerine başlanmıştır. Ayrıca Darende ilçesinde yeni kurulmuş OSB deki 35 Parselden 5 adeti tahsis edilmiştir. Akçadağ ilçesinde de Mermercilik OSB kuruluş çalışmaları sürdürülmektedir. Akçadağ Mermercilik İhtisas OSB için 125 hektar olarak yer tespiti yapılmış ve etüt çalışmaları tamamlanmıştır.

Bakanlığımız Kredilerini kullanmak suretiyle yapılan 1.Özsan, 2.Özsan, Yeni Sanayi, Arapgir, Doğanşehir Sanayi Sitesi gibi 10 adet sanayi sitesindeki 1803 işyerinde 5824 kişi istihdam edilmiştir. Ayrıca Hekimhan İlçesinde 17 işyeri kapasiteli sanayi sitesinin yapım çalışmaları devam etmektedir.

İlde 1 adet Ticaret Borsası mevcut olup, 376 şahıs ve 310 tüzel olmak üzere toplam 686 üyeye sahiptir. İlde bulunan Ticaret ve Sanayi Odası 2223 gerçek ve 4526 tüzel olmak üzere 6749 üyeye sahiptir. Bir adet üst birlik ve 39 adet Esnaf ve Sanatkâr Odası mevcuttur. Esnaf sayısı 18.500'dir.

55.6 İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

55.6.1 Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar:

I. Mandıracılık, Süt Ve Et Besiciliği, Modern Çiftlik ve Entegre Üretim İşletmeleri:

İl, bölge ve ülkemizde bu konularda özellikle son yıllarda büyük bir üretim eksikliği bulunmaktadır. Bölgenin ve ülkemizin büyük bir açığını kapatacak önemli yatırım alanlarıdır.

II. Özel Üniversite Yatırımı:

Doğu ve güney bölgelerimiz ile çevre bölge ve illerin önemli bir ihtiyacı ve talebi karşılanacaktır.

III. Meyvecilik ve Tarımda Alternatif Ürün ve İlgili Sektör Yatırımları:

İlin kayısıya bağımlı meyveciliği azaltacak, özellikle gıda sanayine dönük alternatif tarım ürünleri üretimi.

55.6.2 Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar:

I. Entegre Et Tesisleri:

İlde entegre et tesisi bulunmaktadır. Böyle bir yatırım bölge ve ülkemizin önemli bir ihtiyacını karşılayacak, bölge hayvancılığının gelişmesine de büyük katkı sağlayacaktır.

II. Meyve Suyu ve Reçel Tesisi:

İlde narenciye hariç her türlü meyve yetişmekte ve üretilmektedir. Bu konuda büyük potansiyel mevcuttur.

III. Makine İmalat Sanayi:

İlde gelişmekte olan bir sektördür. Bölge yanında özellikle doğu güney sınır ülkelerimize önemli ihraç potansiyelini barındırmaktadır.

IV. Elektrikli Ev Aletleri ve Makineleri Sanayi:

İl ve bölgede ihtiyaç bulunan ve ihraç potansiyeli olan bir yatırımdır.

V. Otomotiv, Enerji ve Turizm:

İlde bulunmayan bu sektör, ilin önemli teşvik ve yatırım avantajları ile birleşince, iç ve dış pazara yönelik önemli bir potansiyeli barındırmaktadır.

İl yenilenebilir enerji kaynaklarına, özellikle güneş ve Rüzgar enerjisi yatırım projeleri devam etmektedir.

İl, tarihi (Nemrut, Aslantepe Höyüğü, Levent Vadisi, Somuncu Baba Külliyesi) ve doğa güzellikleri ile turizm tesis ve yatırım potansiyeline sahiptir.

55.7 İL SANAYİSİNİN GÜNCEL SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Bunlar ana hatları ile aşağıda sıralanmıştır.

1- Plansız ve sağlıksız kentleşmenin il sanayisine olumsuz etkilerini ortadan kaldırmak amaçlı, sürdürülebilir kentleşme ve kentsel dönüşüm yolunda hızlı adımlar atılmalıdır.

2- Kurumsallaşamama; OSB'lerde ve ildeki diğer sanayi işletmelerinde faaliyetlerini sürdüren işletmelerin kurumsallaşabilmeleri, markalaşmaları için çeşitli eğitim ve seminerlerin düzenlenip, iştirakçilerin katılımlarının gerçekleştirilmesi, rekabette markalaşmanın önemli olduğu bilinci sağlanmalıdır. Bu anlamda kent yönetimine ve karar alma süreçlerine katılımda

yaşanan zorluklarında çözülebilmesi amaçlı kamu, özel kurum ve STK'larda kurumsallaşma sağlanmalıdır.

3- Nitelikli İşgücü eksikliği; İstihdamı yapılan çalışanların, işgücünden en iyi şekilde istifade edebilmek için çalışma şartlarının düzeltilmesi, özlük haklarının iyileştirilmesi gerekmekte olup, ayrıca İl İstihdam Kurulunca ihtiyaca göre kurslar düzenlenerek kaliteli ve daha güncel işgücü teminine gidilebilir. Ayrıca bu konuda kurumlar arası eşgüdüm ve koordinasyon eksikliği giderilmesi sağlanmalıdır.

4- Ulaşım; hammadde ve pazarlara uzaklık konusunda, ilin özellikle Mersin Limanına ve diğer merkezlerle olan demiryollarının ve karayollarının iyileştirilmesi çalışmalarının yapılması önem arz etmektedir. Ayrıca elektrik, temiz su, pis su, yağmur suyu, ısıtma, çöp toplama ve değerlendirme gibi altyapı ihtiyaçlarını ulaştırma sistemleriyle birlikte çözüleceği gerçeği unutulmamalıdır.

5- Kayısıda sorun; dünya kuru kayısı üretiminin %90 ını Malatya karşılamaktadır. İlin kaderi önemli ölçüde kayısıya endeksli, iklimsel özelliklerinden dolayı renk, tat, koku, aroma ve kuru madde bakımından dünyanın en ünlü kayısıları ilde üretilmektedir. İl sanayisinin yapı taşlarını oluşturan bu sektörde, dış satım alanlarının genişletilmesi ve geliştirilmesi gerekmekte olup bu konuda çeşitli çalışmaların yapılması gerekmektedir.

6- Sulama Sorunu; Malatya'da tarımsal üretimi kısıtlayan en önemli sorunların başında su gelir. Bu açıdan sulama suyu, gerekli kurum ve kuruluşların işbirliği ile yeterli hale getirilmelidir. Sulama organizasyonu için gerekli teknik ve konumsal şartlar iyileştirilmeli, sulama suyunun fiyatı ucuzlatılmalıdır.

7- Ürünlerin ambalajlanması; ilde üretimi yapılan meyve ve sebzelerin ambalajlanması ile ilgili problem devam etmekte olup, gelişmiş ülkeler son derece ergonomik ve cezbedici ambalajlama yöntemleri kullanırken bizde hala büyük sandıklar ve albenisi olmayan ambalajlama yöntemleri kullanılmaktadır. Bir an önce hafif, hijyen, küçük yer tasarrufu sağlayan, albenili ambalajlama sistemine geçilmelidir.

8- Finans ve Pazarlama Sorunu; Bunun temelinde yatan neden ile gelen nakliye problemleridir. Bu konuda sanayicilerle koordineli bir şekilde çalışılıp, çözüm yolları üretilmelidir. Özellikle yurtdışındaki kriz ve pazar daralmasının ihracatı olumsuz etkilememesi için yeni pazarlar bulunması ve birtakım önlemler alınması şarttır.

9- Üniversite-Sanayi İşbirliğinin Sağlanamaması; Bir plan çerçevesinde üniversite, ilgili bakanlıklar ve kurumlarla işbirliği içerisinde profesyonel çalışmalar yapılmalı, üniversite bünyesinde kurulmuş olan Teknokent vb. birimlerin tamamen aktif hale getirilerek buralardan en kaliteli bir şekilde faydalanma sağlanmalıdır. Üniversitede yapılan araştırmaların ve edinilen bilgilerin Malatya'nın gerek sanayi gerekse diğer sorunlarını en etkin bir şekilde çözümleme konusunda, desteklenmesi gerekmektedir.

10- Küçük Aile işletmenliği ve Yetersiz Sermaye; Profesyonel işletmecilik eğitimleri ve danışmanlık hizmetleri verilerek, ihtiyaç duyanlara sermaye desteğinde bulunulması ve

birleşmelerin özendirilmesi sağlanmalıdır. Girişimcilerin Malatya'da yatırım yapması için kolaylıklar sağlanmalı, girişimci bilgilendirme merkezleri kurulmalıdır.

11- Yüksek Kredi Faizleri, Enerji Fiyatı, Vergi ve İstihdam Yükleri; İl sanayicilerinin sıkıntılı olduğu bu konularda gerekli önlemlerin alınması, özellikle ihracat yapan işletmelere enerji desteği yapılması, uygulanan teşvik tedbirlerinin devamlılığının sağlanması gerekmektedir.

12- Firmaların AR-GE Bilgi Eksikliği ve Uygulanabilir Şekilde Çalışmamaları; Günümüzde AR-GE özellikle, daha gelişmiş ülkelerde işin mutfağı haline gelmiştir. İldeki sanayi işletmelerinin bu konuda bilinçlendirilmesi içim eğitimler verilmelidir. Uluslararası rekabette AR-GE'nin önemli olduğu bilinci yerleştirilmeli ve bu konuda KOSGEB gibi kurumlar tarafından destekler arttırılmalıdır. OSB'deki işletmelerin daha ekonomik ve verimli çalışmalarının sağlanabilmesi için, üniversite-sanayici işbirliğinin güçlenmesi gerekmekte olup, bu konuda akademisyenlerimizle bilgi alışverişi sağlanmalıdır.

13- Yeni sanayi sitesi yerleşim alanları içerisinde kalması nedeniyle şehrin estetiğini bozmakta ve dar bir alanda ve gelişime kapalı bir şekilde çalışmaktadır.

Şehrin dışında daha büyük bir alan tespit edilerek modernize edilmesi gerekmektedir.

14- Darende OSB 2006 yılında faaliyete geçmesine rağmen herhangi bir sanayi yatırımı gerçekleştirilmemiştir.

Sanayi yatırımlarının Darende OSB'ye yönlendirilmesi için teşvik edilmesi sağlanmalıdır.

56 MANİSA İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

56.1 MANİSA İLİ SANAYİ YAPISI

Kalkınma Ajansları bazında dikkate alındığında Manisa ili TR33 bölgesinde bulunmaktadır. TR 33 bölgesinde (Manisa, Uşak, Kütahya ve Afyon) ticarete konu olan 1.240 ürün grubundan Manisa ilinde 435 tanesinin ihracatının yapıldığı görülmektedir. Bu rakam Afyonkarahisar ili için 216 olarak belirlenmiştir. Bölge illerinin (Manisa, Uşak, Kütahya ve Afyon) söz konusu ürün gruplarının hangilerinde rekabetçi olarak ihracat yaptığının bulunması amacıyla Balassa Endeksi olarak da ifade edilen Revealed Comparative Advantage (RCA) 5 değişkeni kullanılmaktadır. Söz konusu RCA değerinin iller bazında 1'den büyük olduğu ürün grupları tespit edilerek; Manisa'nın 72 ürün grubunda rekabetçi olarak ihracat yaptığı saptanmıştır. Manisa haricindeki Bölge illeri (Uşak, Kütahya ve Afyon) yoğun olarak hammadde ve ara malı ithal ederken; Manisa'da yatırım (sermaye) malları öne geçmiş durumdadır.

Manisa ilinin ihracatı, yüksek ve orta-yüksek teknolojili sektörlerde yoğunlaşmaktadır. Manisa'nın istihdam yapısında görülen personel profili, ülke ve Bölge (Manisa, Uşak, Kütahya ve Afyon) genelinin üzerinde teknoloji düzeyi mevcut iken; söz konusu yapı Bölgenin diğer illerine yayılmamıştır. Bölgede Manisa'nın etkisiyle yüksek teknoloji gelişimi ülke genelinden daha iyi durumdadır. Manisa alt bölgesi diğer alt bölgelerden ayrışan sektörlerde de yoğunlaşmaktadır. Bu durum, söz konusu alt bölgede belirli sektörlerde uzmanlaşma seviyesinin de aşıldığını ve alt bölgenin rekabetçi bir yapıda olduğunu göstermektedir.

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Sistemi'nden alınmıştır.

56.1.1 Manisa İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Manisa ili Ege Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır.

Ege Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Manisa ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %14,4'lük oran ile bölgede üçüncü sırada yer almaktadır.

Grafik 56.1: Türkiye'de Sanayi İşletmelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (%)

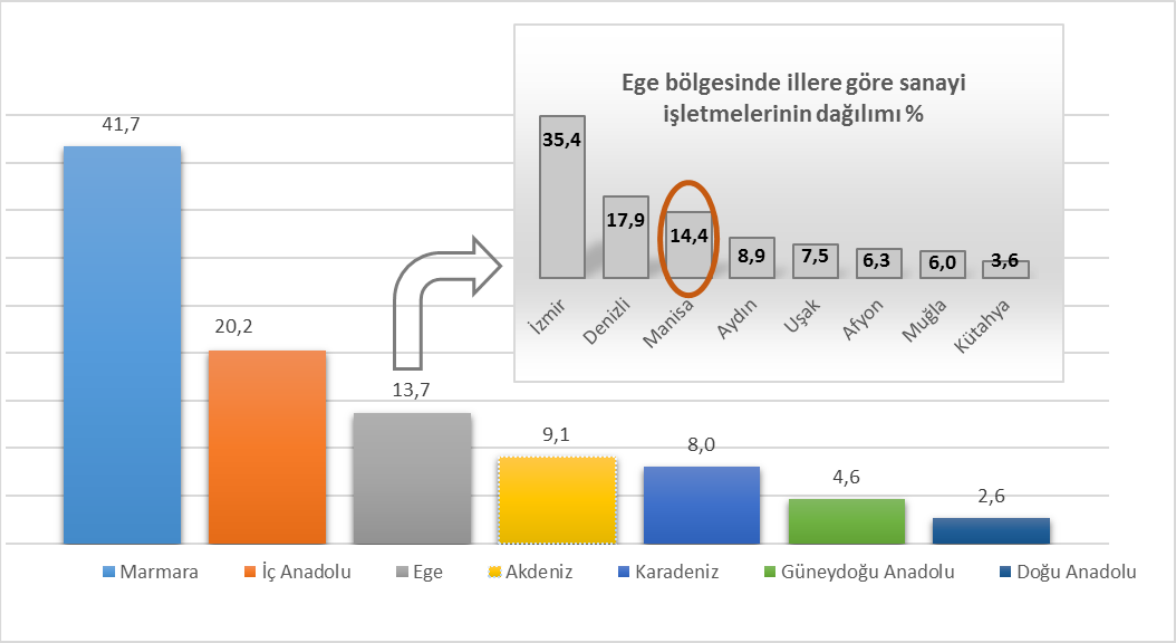

a. Ölçek Dağılımı

Manisa ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, %63,7'si Mikro, %23,7'si Küçük, %10'u Orta ve %2,5'i Büyük Ölçekli işletmelerdir.

Grafik 56.2: Manisa İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

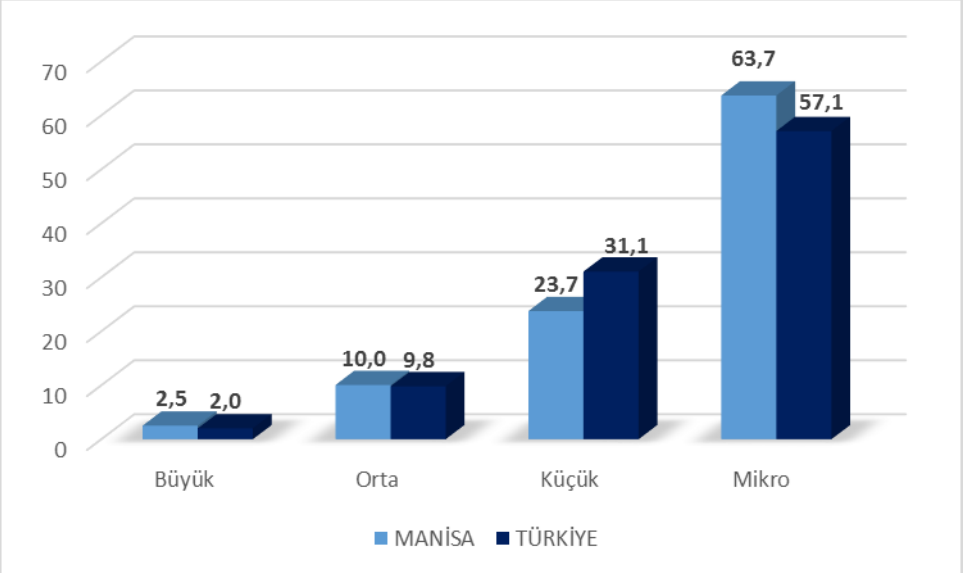

b. Sektörel Dağılım

Manisa ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %37,5 ile Gıda ürünleri, ikinci sırada %12 ile Makine ve ekipmanlar ve üçüncü sırada ise %6,7 ile Metal ürünleri sektörü yer almaktadır.

Grafik 56.3: Manisa İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

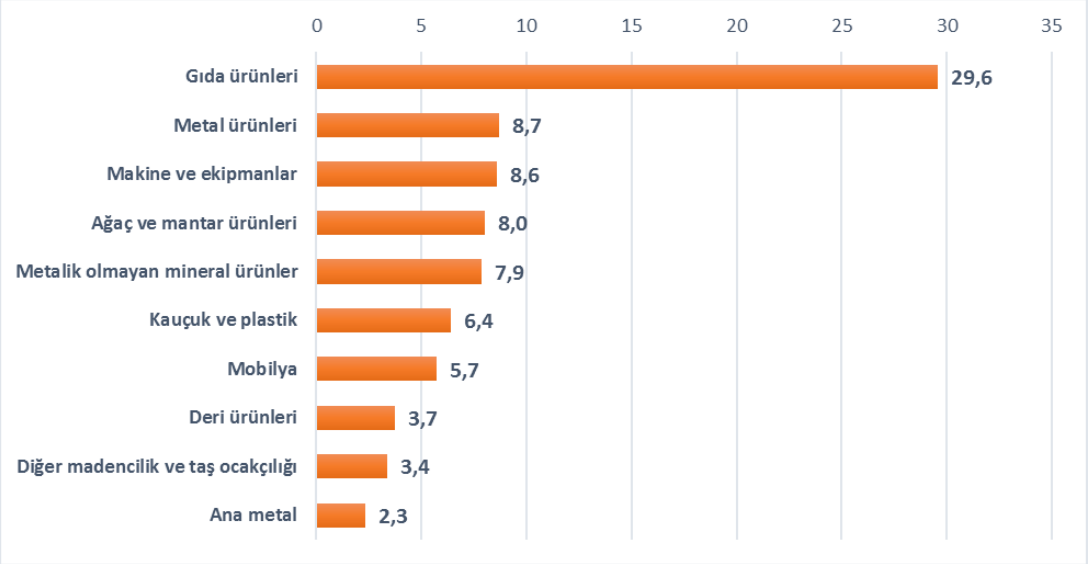

c. Çalışan Sayısı

Manisa İlinde sanayi sektöründe istihdamda %16,42 ile Gıda ürünleri sektörü, %16,03 ile Kömür ve linyit sektörü, %11,69 ile Metalik olmayan mineral ürünler sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın %0,56'sı Manisa ilinde gerçekleşmektedir.

Tablo 56.1: Manisa İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Gıda ürünleri	13429	16,42	12,75
Kömür ve linyit	13109	16,03	1,03
Metalik olmayan mineral ürünler	9555	11,69	5,98
Elektronik ve optik	8063	9,86	1,39
Metal ürünleri	6421	7,85	8,55
Makine ve ekipmanlar	5640	6,90	6,71
Kauçuk ve plastik	5053	6,18	6,16
Elektrikli teçhizat,	3846	4,70	3,92
Ana metal	2294	2,81	4,29
Otomotiv,treyler	2212	2,71	4,55
Genel Toplam	***81764***	-	***2,48***

Manisa İlinde Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Büyük İşletme aşağıda sıralanmıştır:

- İmbat Madencilik Enerji Turizm Sanayi Ticaret A.Ş. Soma Şubesi
- Vestel Elektronik Sanayi Ve Ticaret A.Ş. Manisa Şubesi - 3.Kısım
- Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu Ege Linyitleri İşletmesi Müdürlüğü
- Soma Kömür İşletmeleri A.Ş. Işıklar Şubesi
- Vestel Elektronik Sanayi Ve Ticaret A.Ş. Manisa Şubesi - 1.Kısım

56.2 MANİSA İLİNDE SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 56.2: Manisa İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Manisa	4	7	-

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

Soma ilçesinde kurulan OSB alanında %60 oranında kamulaştırmalar tamamlanmıştır. Kalan alanlar için yargı süreci hızla devam etmektedir. Akhisar ilçede bulunan Zeytin Yağ İhtisas OSB için özellikle Bandırma-Gemlik bölgesinden yatırımcılara yer tahsisi yapılmıştır. OSB içinde mevcut 52 parselin 45 tanesinin ön tahsisi yapılmış, bu 45 parselin 25 tanesini Akhisar ilçe dışında faaliyet gösteren firmalar almışlardır.

56.3 MANİSA İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız Bilim ve Teknoloji Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen teknolojik dönüşüm faaliyetlerinden Ar-Ge Merkezi ve Teknoloji Geliştirme Bölgeleri bilgileri aşağıdaki gibidir.

Tablo 56.3 Sektör/Birimlere Göre Manisa İlinde Yürütülen Teknolojik Dönüşüm Faaliyetleri

Faaliyet	Sektör/Birim	Genel Toplam
Ar-Ge Merkezi	Dayanıklı Tüketim Malları	3
	Elektrik-Elektronik	3
	İklimlendirme	1
	Makine ve Teçhizat İmalatı	2
	Otomotiv Yan Sanayi	3
	Otomotiv Yan Sanayi	1
Toplam Ar-Ge Merkezi		**13**
TGB	Celal Bayar Üniversitesi	1
Toplam TGB		**1**
Toplam Faaliyetler		**14**

Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Manisa İlinde 2016 yılında 63 faydalı model, 677 marka, 96 patent ve 51 dosyada 179 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 56.4 Manisa İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı	Toplam Türkiye Payı
Faydalı Model Başvurusu	483	63	546	1,82%	1,28%
Marka Başvurusu	8.206	677	8.883	0,72%	0,77%
Patent Başvurusu[56]	1.078	96	1.174	1,49%	2,58%
Tasarım Başvurusu	3.460	179	3.639	0,46%	0,68%
Tasarım Dosya Sayısı	1.055	51	1.106	0,61%	1,01%
Genel Toplam	14.282	1.066	15.348	**0,70%**	**0,81%**

[56] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

56.4 MANİSA İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 56.5. Manisa İli KOSGEB Destekleri

<table>
<tr><th>Sıra</th><th colspan="2">Veri</th><th colspan="2">2016 Yılı</th><th colspan="2">İl Toplamı
(2012-2016 Yılları Arası)</th></tr>
<tr><td rowspan="3">1</td><td colspan="2">Toplam Destek Tutarı (TL)*</td><td colspan="2">3.374.419</td><td colspan="2">22.015.751</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td></tr>
<tr><td>2.184.000</td><td>438.595</td><td>88.700.470</td><td>21.798.578</td></tr>
<tr><td rowspan="7">2</td><td rowspan="7">Diğer Bilgiler</td><td>TEKMER / İŞBİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>İŞGEM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>LABORATUVAR HİZMETLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında düzenlenen 82 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 5.318 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.</td></tr>
<tr><td>YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında KOSGEB’in sunduğu hizmet ve destekleri tanıtmak amacıyla 15 adet toplantı/etkinlik düzenlenmiştir.</td></tr>
<tr><td>DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER</td><td colspan="4">-</td></tr>
</table>

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 56.6. Manisa İli TÜBİTAK Destekleri

	Veri	2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	1.186.418	15.771.909
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	9.194.010	210.383.266
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	125.820	3.003.086
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	461.109	1.440.389
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	0	0

* 2017 sabit fiyatlarıyla

56.5 MANİSA İLİ TİCARET YAPISI

İlde ticareti yapılan ürünler;

1- Tarımsal ve Hayvansal Ürünler: Sofralık yaş üzüm, zeytin, tavuk ürünleri,

2- Elektronik Eşyalar: TV, buzdolabı, gazlı ocak, fırın, çamaşır makinesi, bulaşık makinesi, ankastre ürünler,

3- İklimlendirme Ürünleri: Kombi, Klima,

4- Otomotiv Ürünleri: Jant, akümülatör,

5- Plastik Ürünler: Saklama kapları, ambalaj kutuları,

6- Tarım Aletleri,

Dış Ticaret Hacmi;

2016 ithalat **2.687.968 (1000 ABD Doları)**

2016 ihracat **3.772.155 (1000 ABD Doları)**

En fazla ithalat yapılan 5 ülke

1. Çin
2. Almanya
3. Rusya Federasyonu
4. ABD
5. İtalya

En fazla ihracat yapılan 5 ülke

1. Almanya
2. Birleşik Krallık
3. Fransa
4. İtalya
5. İspanya

56.6 İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

56.6.1 Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar;

Soğuk hava depoları, alternatif ürünlere yönelik gıda ürünleri işleme fabrikaları, ara mamul yerine nihai ürün üretmeye yönelik işletmeler, lojistik imkanlarının geliştirilmesi, mevcut OSB'lerin kamulaştırma ve genişlemeye yönelik projelerinin hız kazanması, OSB'lerin alt yapı iyileştirmeleri, sağlık turizmine yönelik yatırımların arttırılması, kırsal turizm imkanlarının yaratılması, paketleme ambalaj tesislerinin kurulması özellikle son zamanda çalışmalarına hız verilen Organik Tarım çalışmaları ve Termal Seracılık çalışmaları mevcuttur.

Manisa, bölgede çok sayıda büyük özel sektör yatırımı çeken il olarak öne çıkmaktadır. İldeki yatırımlar enerji başta olmak üzere, farklı ilçelerde yoğunlaşmaktadır. Merkez ilçede toplam değeri 113,1 milyon TL'lik iki adet plastik yatırımı ile 195,5 milyon TL'lik elektronik, 100,5 milyon TL'lik gıda, 70 milyon TL'lik enerji, 56,7 milyon TL'lik ambalaj ve 55,6 milyon TL'lik jant sanayi yatırımı öne çıkan yatırımlar arasındadır. 2016 yılında temelleri atılan Manisa da ve ülkemizde ses getirecek yatırımların başında; Mitsubishi Klima Fabrikası, Pepsico Cips Fabrikası ve Tirsan Kardan Firmasına ait yeni tesisler açılacak olup, Eczacıbaşı grubuna ait İpek Kağıt tesisleri, La Lorraine unlu mamulleri ve Danimarka orjinli Componenta firmalarına ait yeni tesisler açılmıştır. Akhisar OSB içerisinde de 2016 yılında faaliyete geçen Karyer Isı Transfer San. ve Tic. A.Ş. bölge için önemli bir istihdam sağlamıştır.

Bunun dışında Alaşehir ilçesinde enerji yatırımları yoğunlaşmıştır. İlçede son 3 yılda yapılan 4 jeotermal enerji santrali yatırımının maliyeti 316 milyon TL'dir. Diğer ilçelerden Soma'da toplam değeri 186,1 milyon TL olan iki adet linyit yatırımı ile Turgutlu'daki 265 milyon TL'lik nikel, Akhisar'daki 133,4 milyon TL'lik ve Kırkağaç'taki 68 milyon TL'lik rüzgâr enerjisi yatırımları öne çıkan yatırımlar arasındadır. Ayrıca Gördes ilçesindeki yaklaşık maliyeti 1,5 milyar dolar olan bir yatırımın çalışmalarına başlanmıştır. Soma ilçesinde Kolin grubuna ait termik santralinde büyük bir kısmının tamamlandığı ve 2017 yılı sonunda faaliyete geçeceği düşünülmektedir.

Soma ilçesinde kurulan OSB alanında %60 oranında kamulaştırmalar tamamlanmıştır. Kalan alanlar için yargı süreci hızla devam etmektedir. Akhisar ilçede bulunan Zeytin Yağ İhtisas OSB için özellikle Bandırma-Gemlik bölgesinden yatırımcılara yer tahsisi yapılmıştır. OSB içinde mevcut 52 parselin 45 tanesinin ön tahsisi yapılmış, bu 45 parselin 25 tanesini Akhisar ilçe dışında faaliyet gösteren firmalar almışlardır.

56.6.2 Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar;

Manisa Alt Bölgesinde Kümelenme Potansiyeli Olan Sektörler (TR33 Bölgesi 2014 -2023 Bölge Planı)

- Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması
- Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı
- Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı
- Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı
- Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)
- Elektrikli teçhizat imalatı
- ✓ Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı

56.7 İL SANAYİSİNİN GÜNCEL SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

İlde birçok sanayi alanında yapılan yatırımların İstanbul ve çevre illerin dolmasıyla artmaya başladığı görülmektedir. Bu durum, il sanayinin gelişme eğilimine girdiğini göstermekte ve söz konusu gelişimin önümüzdeki yıllarda hızını arttıracağı düşünülürse, İl sanayisinin kontrolsüz büyümesi durumunda çevre kirliliğini arttırma riski bulunmaktadır.

Kalifiye ara eleman ihtiyacı, sanayideki fabrikalarda taşeronlaşma, 6 ayda veya 1 yıl içinde işçi çıkarımları tekrar işçi alımları ve buna bağlı olarak ta o iş kolunda uzmanlaşmanın olamaması, Üniversite-Sanayi işbirliğinin istenilen seviyelerde olmaması, bilgi teknolojisine dayalı olan altyapı tesislerinin eksikliği, gelişen sanayi sektörünün sebep olduğu göç gibi sebepler sanayinin sorunları arasında sayılabilir.

Ülke genelinde önemli bir sorun teşkil eden enerji arzı güvenliğinin gerek evsel, gerekse sanayi amaçlı kullanımı açısından İlin gelişme sürecinde, kritik bir rolü vardır. Ülkemiz ithalatının önemli bir kısmı enerji sektöründe yapılmakta ve bu ithalat, cari açığın artmasına sebep olmaktadır. Enerjinin, İlde öngörülen hızlı sanayi gelişimi ve üretim artışında vazgeçilmez bir unsur olması nedeniyle ülke genelindeki enerji bağımlılığı İl için de risk içermektedir. Ancak ilde dahil olmak üzere özel sektörün yenilenebilir enerji (Rüzgar, Güneş, Jeotermal) yatırımlarına ağırlık verdiği gözlenmektedir. Bu yatırımların enerji ihtiyacının az bir kısmını karşılamakta olduğu söylenebilirse de, tesis sayılarının artması ile oran yükselecektir.

Araştırma ve geliştirme faaliyetleri, üretilen malların özelliğini (nitelik, kalite ve tasarım gibi unsurları) geliştirdiğinden katma değerin arttırılmasını sağlamaktadır. Katma değeri yüksek ara ürünlerin üretilmesi, bu ürünlerin ihracatını artırıp, ithalatını azaltacağından dış ticareti

olumlu etkileyecektir. Bu nedenlerle, ildeki işletmelerin Ar-Ge faaliyetlerinin arttırılması gerekmektedir. Teknoloji geliştirme ve tasarım merkezleri, işletmelere Ar-Ge faaliyetleri için ihtiyaç duydukları ortamı sağlamaktadır. Ayrıca, endüstriyel tasarım çalışmaları ürünlerin nitelik ve işlevini geliştirerek yaratılan katma değeri arttırmaktadır. Üniversite-sanayi işbirliklerinin geliştirilmesine katkı sağlayacak teknoloji geliştirme ve tasarım merkezlerinin kurulması, ileri teknolojili ve tasarım yoluyla geliştirilmiş, katma değeri yüksek ürünlerin üretilmesini sağlayacak, firmaların kullandıkları teknoloji düzeyini arttırmaları için fırsat yaratacaktır. Bu amaçla ilde 110 dönüm alana kurulu 1 adet Teknoloji Geliştirme Bölgesi mevcut olup yüzde 72 doluluk oranına sahip ve Ar-Ge alanında da oldukça iddialıdır. Buna ilaveten 2016 yılı sonu ve 2017 yılı başlarında özel sektöre ait 4 adet yeni Ar-Ge Merkezi faaliyete geçmiştir.

Üretim zincirinde orta ve son sıralarda yer alan ürünler, ham maddelere göre daha fazla işlemden geçirildiği için daha yüksek katma değere sahiptir. Ayrıca üretim ve ihracat yapılan sektör ve ürün sayısının arttırılması, hem ekonominin rekabet gücünü ve üretimini arttıracak hem de krizlere karşı ekonomik kırılganlığı azaltacaktır.

İşletmelerin kullandığı girdilerin daha verimli kullanılması ve üretim sürecinde kayıpların azaltılması, daha az maliyetle daha fazla üretimin yapılmasına imkân verecek, firmaların kurumsallaşma düzeylerinin arttırılması, kalifiye ve deneyimli personel istihdamının sağlanması da üretim süreçlerinin daha verimli hale gelmesini sağlayacaktır. Ayrıca ildeki firmaların uluslararası piyasalarla entegrasyonunun arttırılması için yabancı ülkelerden yapılan bilgi ve teknoloji aktarımının arttırılması gerekmektedir. Bu çerçevede, firmalar arasında bilgi, deneyim ve teknoloji transferinin geliştirilmesi önem arz etmektedir.

İldeki işgücü değerlendirildiğinde; (kırsalda yaşayanların, tarımda çalışanların eğitim düzeyi daha düşük standartlardadır) tarımdan, hizmet sektörüne yönelik istihdam akışının yaşandığı gözlenmektedir. Tarımdan açığa çıkacak işgücünü hizmet sektöründen ziyade sanayi sektörüne hazırlamalıyız mesleki eğitim kurslarının kapsamının ve sayısının arttırılması bu yönde fayda sağlayabilir. Bu kapsamda Türkiye'de ilk defa Manisa OSB kendi Endüstri Meslek Lisesini faaliyete geçirmiş, diğer OSB ler için model olamaya devam etmektedir. Doluluk oranının yüksek olması ve tabandan daha fazla talep gelmesinden dolayı 1000 kişilik mevcut öğrenci kapasitesine ilaveten 1000 kişilik daha ek öğrenci alımı ve eğitimi için bina inşaasına 2016 yılı başında başlanmıştır.

Sanayi tesislerinin Organize Sanayi Bölgelerinde kurulmasının zorunlu ve/veya cazip hale getirilmesi ülkemiz için bir zorunluluktur. Bu şekilde hem devlet desteklerinden daha fazla faydalanılacak hem de firmalara bir standart gelecektir. Organize Sanayi Bölgelerinde kamulaştırmanın hızlı yapılamaması (Örneğin Soma OSB için 2016 yılı ortasından 2017 yılı ortasına kadar halen hukuki süreç devam etmektedir), enerji maliyetlerinin istenilen seviyelere çekilememesi halen sanayicimiz için engel teşkil etmektedir. Çok güçlü yönetim ve kaynaklara sahip OSB ler bu sorunu çözmesine rağmen diğer OSB ler için ilave tedbirlerin alınması gerekiyor, bu şekilde yeni yatırımcılar için cazibe merkezleri yaratılabilinir.

İl de yer alan OSB'lere baktığımızda kendi içlerinde barındırdıkları sektörler itibariyle bir kümelenme modeli ile çalıştıklarını görmekteyiz. Bu kapsamda yatırımcıların, yatırımlarını gerçekleştireceği yere karar vermelerindeki en önemli etkenler arasında ana ve yan sanayiye fiziksel yakınlık ile OSB'lerin sunmakta olduğu hizmetlerin kalitesi, çeşitliliği ve maliyetleri yer almaktadır. Tercih ettikleri OSB'de yer bulamamaları durumunda, benzer koşulları sağlamadığı sürece başka bir OSB'ye başvurmak yerine, tercih ettikleri OSB'nin sınırları dışında kalan araziler üzerinde tesis kurmaya yönelmektedirler.

Elektrik tüketimine bağlı olarak alınan enerji fon bedellerinin (TRT Payı, Elektrik Tüketim Vergisi, Enerji Fonu) OSB'lerde uygulanmaması OSB'lerde yer alan firmalar için önemli enerji girdisi avantajı sağlayacak, firmaların rekabet güçlerini arttıracak ve planlı sanayileşmeyi teşvik edecektir.

57. MARDİN İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

57.1. MARDİN İLİ SANAYİ YAPISI

Mardin ilinin geleneksel ekonomik yapısı tarım, hayvancılık, ticaret ve son yıllarda gelişme gösteren imalat sanayi ve küçük çaplı el sanatlarına dayalıdır. Mardin diğer illere ve özellikle orta doğu ülkelerine olan yakınlığı ve eski ipek yolu üzerinde bulunması özelliği ile de transit taşıma güzergâhında önemli bir yere sahiptir. İl bu özellikleri ile Güney Doğu Anadolu Bölgesinde sanayi, ticaret ve lojistik yapısıyla önemli bir yer işgal etmektedir.

Mardin ili sahip olduğu potansiyele rağmen ülke genelindeki sanayi büyüme oranlarına göre yeterince gelişememiş, rekabet edebilirlik ve gelişim noktasında yetersiz kalmıştır. Mardin ilinde 1927 yılı sanayi sayımında 881 sanayi işletmesinin varlığı, Mardin sanayicilerini de yeniden imalat sektöründe yatırım yapmaya sevk etmiş ve ilin kalkınmada öncelikli iller arasında yer alması ve yeni teşvik sistemleri ile yatırım olanakları daha cazip hale gelmiştir.

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

57.1.1. Mardin İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Mardin ili Güneydoğu Anadolu Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır.

Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Mardin ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %7,3'lük oran ile bölgede dördüncü sırada yer almaktadır.

Grafik 57.1: Türkiye'de Sanayi İşletmelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (%)

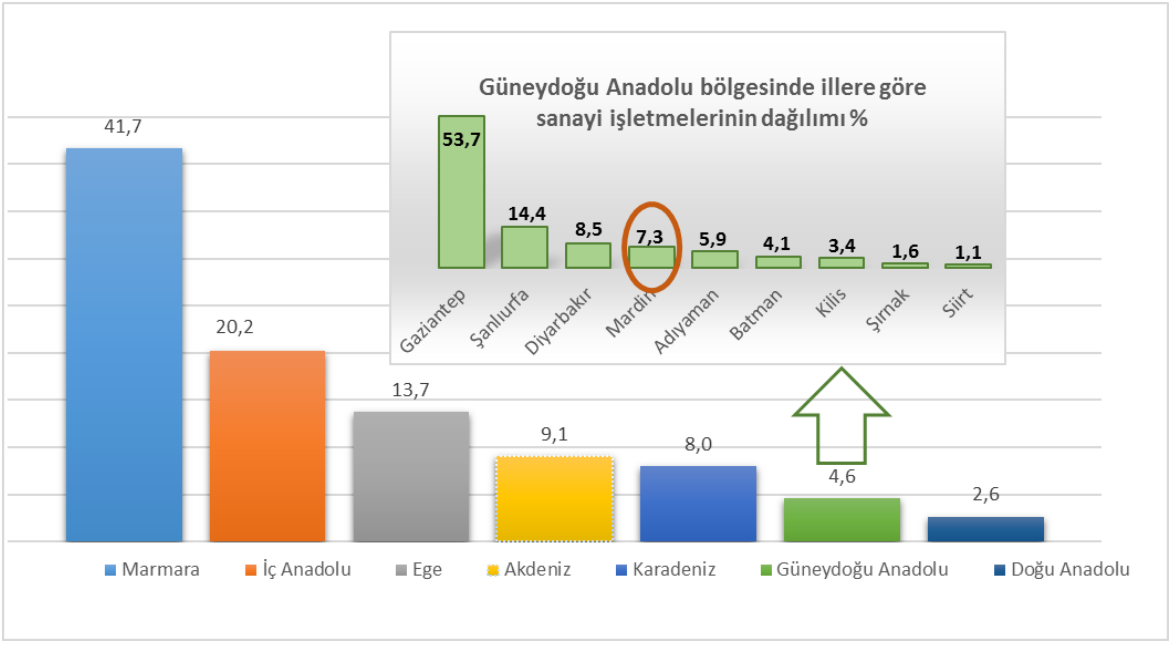

a. Ölçek Dağılımı

Mardin ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, %61,1'i Mikro, %34,3'ü Küçük, %3,5'i Orta ve %1'i Büyük Ölçekli işletmelerdir.

Grafik 57.2: Mardin İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

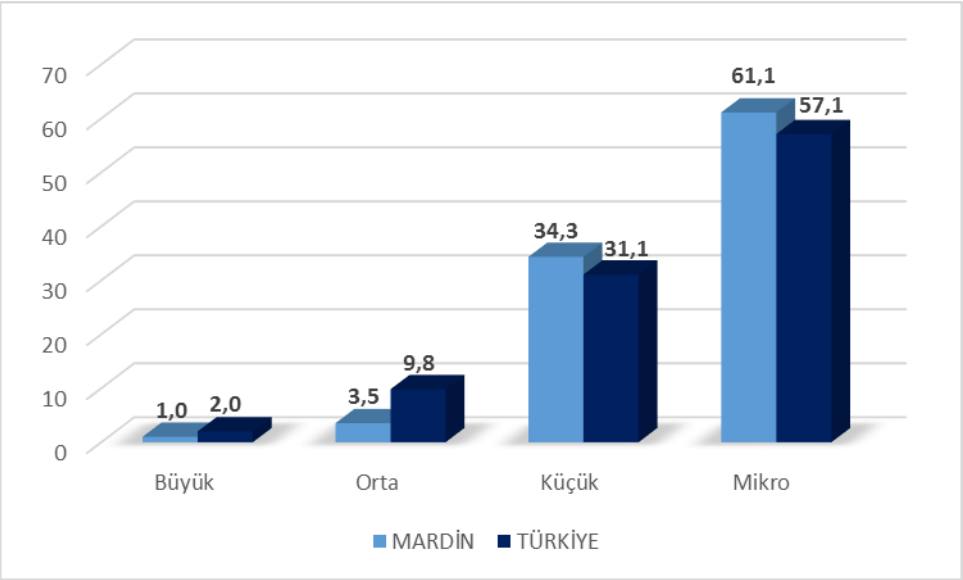

b. Sektörel Dağılım

Mardin ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %46,3 ile Gıda ürünleri, ikinci sırada %9,8 ile Mobilya ve üçüncü sırada ise %6,7 ile Diğer madencilik ve taş ocakçılığı sektörü yer almaktadır.

Grafik 57.3: Mardin İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

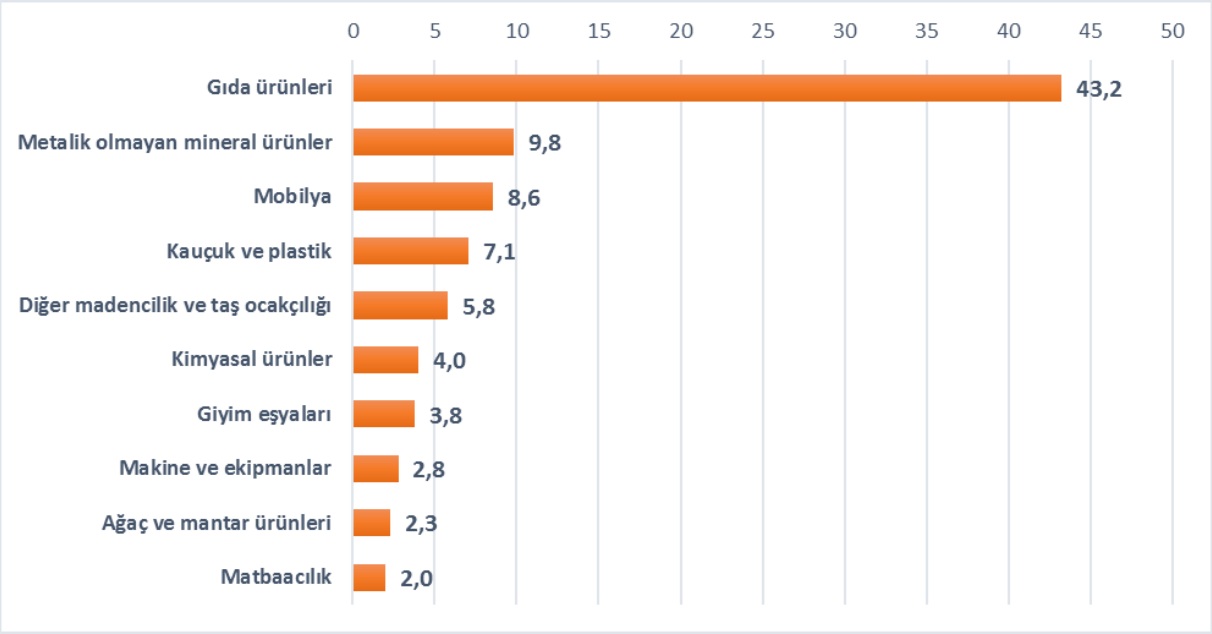

c. Çalışan Sayısı

Mardin İlinde sanayi sektöründe istihdamda %27,48 ile Gıda ürünleri sektörü, %24,37 ile Giyim eşyaları sektörü, %20,68 ile Diğer madencilik ve taş ocakçılığı sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın %0,23'ü Mardin ilinde gerçekleşmektedir. (Tablo 1).

Tablo 57.1: Mardin İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Gıda ürünleri	2122	27,48	12,75
Giyim eşyaları	1882	24,37	8,79
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	1597	20,68	2,16
Metalik olmayan mineral ürünler	1006	13,03	5,98
Mobilya	134	1,74	3,80
Kauçuk ve plastik	125	1,62	6,16
Makine ve ekipmanlar	119	1,54	6,71
Ham petrol ve doğal gaz	113	1,46	0,07
Kimyasal ürünler	59	0,76	3,45
Metal ürünleri	42	0,54	8,55
Genel Toplam	***7723***	***-***	***0,23***

Mardin İlinde Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Büyük İşletme aşağıda sıralanmıştır:

- Eti Bakır (Mazıdağı Şubesi)
- Derızbin Tekstil Tarım Hayvancılık İnşaat Nakliye Sanayi Ve Ticaret
- Mardin Çimento Sanayi Ve Ticaret
- Akbal Tekstil Süt Ürünleri Seracılık İnşaat Sanayi Ve Ticaret
- Nujen Tekstil Gıda İnşaat (Nusaybin Şubesi)

57.2. MARDİN İLİNDE SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 57.2: Mardin İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan Sanayi Sitesi Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Mardin	3	4	3	

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

57.2.1. Mardin İlindeki Organize Sanayi Bölgeleri

Mardin Organize Sanayi Bölgesi: Mardin Organize Sanayi Bölgesi (Sicil No: 173) 341,2 Ha. büyüklüğündedir. Sanayi tesislerinin yoğun olarak kurulması 1990 yılından sonrasına dayanmaktadır. Mardin OSB'de 200 adet sanayi parseli bulunmaktadır. OSB bünyesinde 136 işletme üretimde, 17 işletme inşaat aşamasında, 11 işletme kapalı ve 17 işletme de proje aşamasında olup, toplam 181 işletme mevcuttur. Tahsis edilmemiş 1 adet parsel olup, 1 adet parsel de Toptancılar Sitesine (Hizmet Destek Alanı) tahsis edilmiştir. 18 parsel işletmelerin çalışma sahası olarak görülmektedir Organize Sanayi Bölgesinde yaklaşık 3648 kişi istihdam edilmektedir.

Mardin II. Organize Sanayi Bölgesi: Mardin I. Organize Sanayi Bölgesinin dolu olması ve yeni taleplerin bulunması nedeniyle, Yeşilli ilçesi sınırları dâhilinde Mardin 2. Organize Sanayi Bölgesi alanı olarak Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğünün 14.12.2012 tarih ve 4443 sayılı yazıları ile kesinleşmiştir. 24.12.2012 Tarih ve 2523 sayılı Mardin Valiliği yazıları ile Mardin 2. OSB'nin kuruluş protokolü hazırlanarak Bakanlık onayına sunulmuş ve 289 sicil numarası ile onaylanmıştır.

104 ha.'lık alanda kurulan 2. Organize Sanayi Bölgesi Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından yer tespiti onaylanmış, müteşebbis heyet oluşturulması gerçekleşmiştir. Alt yapı ihalesi Bakanlığımız tarafından gerçekleşmiş olup, ihale gereği alt yapının Kasım 2017 tarihi itibariyle bitirilmesi programa bağlanmıştır.

İlde sanayinin gelişmesine İl Özel İdaresi, Kalkınma Bankası ve Kamu İktisadi Kuruluşlarının öncülüğünde kurulan sanayi tesisleri, daha gelişmiş modernize edilmiş ve son yıllarda katma değeri daha yüksek ürünler imal eden firmalara devredilmiştir. İlde bulunan önemli katma değeri yüksek sanayi sektörlerinden bazıları Çimento, Polietilen boru, çelik boru, kireç, gaz beton, LPG dolum, Pamuk Yağı, boya, fosfat, transformatör, radyatör, tekstil ve enerjidir.

57.2.2. Mardin İlindeki Sanayi Siteleri

Tablo 57.3: Mardin İlinde Faaliyet Gösteren Sanayi Siteleri

Küçük Sanayi Sitesi	Mardin	1- SS / 190 İşyeri (181 faal)	Doluluk Oranı %97
	Kızıltepe	2- SS / 200 İşyeri (200 faal)	
	Nusaybin	3- SS / 154 İşyeri (150 faal)	
	Toplam	**544 İşyeri (531 faal)**	
	Mardin	4- Marangozlar ve Mobilyacılar SS	Kuruluş çalışmaları devam ediyor.
	Ömerli	5-SS Yapı Kooperatifi kuruldu, yer tespit çalışmaları devam ediyor.	Arazi temin çalışmaları devam ediyor.
	Midyat	6- Marangozlar ve Mobilyacılar SS	Yapımı devam ediyor.
		7- Sanatkârlar SS	Yapımı devam ediyor.
		8- Briketçiler Mermerciler ve Karocular SS	Yapımı devam ediyor.

Kaynak: Mardin Valiliği, Mardin OSB

57.3. MARDİN İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Mardin ilinde 2016 yılında 3 faydalı model, 287 marka, 2 patent ve 3 dosyada 6 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 57.4: Mardin İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı (%)	Toplam Türkiye Payı (%)
Faydalı Model Başvurusu	13	3	16	0,09	0,04
Marka Başvurusu	2.118	287	2.405	0,30	0,21
Patent Başvurusu[57]	17	2	19	0,03	0,04
Tasarım Başvurusu	70	6	76	0,02	0,01
Tasarım Dosya Sayısı	36	3	39	0,04	0,04
Genel Toplam	2.254	301	2.555	0,20	0,14

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

[57] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

57.4. MARDİN İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 57.5: Mardin İli KOSGEB Destekleri

<table>
<tr><th>Sıra</th><th colspan="2">Veri</th><th colspan="2">2016 Yılı</th><th colspan="2">İl Toplamı
(2012-2016 Yılları Arası)</th></tr>
<tr><td rowspan="3">1</td><td colspan="2">Toplam Destek Tutarı (TL)*</td><td colspan="2">11.551.835</td><td colspan="2">27.448.068</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td></tr>
<tr><td>4.800.000</td><td>1.052.500</td><td>4.900.000</td><td>1.067.615</td></tr>
<tr><td rowspan="7">2</td><td rowspan="7">Diğer Bilgiler</td><td>TEKMER / İŞBİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ</td><td colspan="4">18.08.2016 tarihinde Mardin Artuklu Üniversitesi ile Ar-Ge ve İnovasyon İşbirliği Protokolü imzalanmıştır.</td></tr>
<tr><td>İŞGEM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>LABORATUVAR HİZMETLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında düzenlenen 69 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 1.979 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.</td></tr>
<tr><td>YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında KOSGEB’in sunduğu hizmet ve destekleri tanıtmak için 36 adet toplantı/etkinliklere katılım sağlanmıştır.</td></tr>
<tr><td>DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER</td><td colspan="4">-</td></tr>
</table>

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 57.6: Mardin İli TÜBİTAK Destekleri

Veri		2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	29.126	159.688
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	0	0
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	151.004	1.121.562
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	284.080	949.062
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	2.065	2.065

* 2017 sabit fiyatlarıyla

57.5. MARDİN İLİ TİCARET YAPISI

Mardin ilinin ekonomik yapısı tarım, hayvancılık, ticaret ve son yıllarda gelişme gösteren imalat sanayi ve küçük çaplı el sanatlarına dayalıdır. Mardin hem yurtiçi özellikle de Ortadoğu ülkelerine olan yakınlığı tarihi ipek yolu üzerinde bulunması özelliği ile de transit tasıma güzergâhında önemli bir yere sahiptir. İl bu özellikleri ile Güney Doğu Anadolu Bölgesinde sanayi, ticaret ve lojistik yapısıyla önemli bir yer işgal etmektedir. Mardin ili sahip olduğu potansiyele rağmen ülke genelindeki sanayi büyüme oranlarına göre yeterince gelişememiş, rekabet edebilirlik ve endüstriyel üretim noktasında yetersiz kalmıştır.

Mardin, Kalkınma Bakanlığı'nın yayınlandığı sosyoekonomik gelişmişlik 81 il sıralamasında 74. sırada yer almaktadır. Mardin ilinin tarihi İpekyolu üzerinde bulunması ve geçmişten gelen transit ticaret kervanlarının geçtiği güzergâh olması ilde ticarete ilgiyi sürekli artırmıştır. İlin uluslararası transit taşımacılık yolu üzerinde bulunması ve ilin Nusaybin Sınır Kapısı ile Suriye, Habur Sınır Kapısı ile Irak'la sınır ticareti ve ihracat yapılması sebebiyle nakliyecilik sektörü oldukça gelişmiştir.

Mardin ilinin Unesco'nun dünya kültür mirasına aday olması ve turizm sektöründe yapılan yatırımlar ekonomik değer olarak ilin sosyoekonomik ve ticari yapısına katkı sağlamaktadır.

Organize Sanayi Bölgesi, Serbest Bölge ve ilin içinde bulunduğu kalkınmada öncelikli illere yönelik teşvik yasası ili sanayiciler açısından cazibe merkezi haline getirmiştir.

Tüm bu fırsat ve avantajlara rağmen, bölgenin zengin yerel kaynakları Ar-Ge ve yenilikçilikle ile harekete geçirilememiş, üretimde bilgi ve teknolojinin yeterince kullanılması sağlanamamıştır.

Mardin ilinde sanayi siciline kayıtlı sanayi işletme sayısı 433'dir. Toplam sanayi işletmesi içerisinde % 0,1'lik bir oran ile sanayisi az gelişmiş iller arasında yer almaktadır. 2016 sonu itibariyle Mardin ili Türkiye genelinde İthalatta 41.'nci, ihracatta 23. sırada yer almaktadır.
Güneydoğu Anadolu Bölgesinde, ihracat rakamlarına göre, Gaziantep ili bölge illeri arasında %72 ile birinci sırada yer alırken, % 10'u Mardin, %7'si Şırnak, % 4 'ü Adıyaman, % 3'ü Diyarbakır , %3'ü Şanlıurfa, % 1'i Batman olarak sıralanmıştır.

Güneydoğu Anadolu Bölgesinde, ithalat rakamlarına göre, Gaziantep ili bölge illeri arasında % 91 ile birinci sırada yer alırken, % 3''ü Urfa, % 2'si Mardin, % 1'i Diyarbakır, %1 'i Adıyaman olarak sıralanmıştır.

İlin uluslararası transit taşımacılık yolu üzerinde bulunması ve ilin Nusaybin Sınır Kapısı (Suriye), Habur Sınır Kapısına (Irak) çok yakın olması sebebiyle nakliyecilik sektörü oldukça gelişmiştir.

Mardin ilinde aktif olan gıda, nakliye, taşa ve toprağa dayalı sanayiye katma değeri yüksek metal, makine ve teçhizatı imalatı sanayisi gelişme göstererek klima, güneş kolektörleri, dikişli borular, tarım makineleri, jant, motor döküm parçaları, metal borular ve kablo ürünler ileri teknoloji ile üretilerek iç ve dış piyasaya sunulmaktadır. Hububat, bakliyat, yağlı tohumlar ve mamulleri ihracatta 1. sırada yer alırken, teşvik yasası ve ilin ucuz iş gücü potansiyeli tekstil sanayinin yatırımlarını artırmış ve ihracatta 2. büyük sanayi sektörü olarak yerini almıştır. Çelik Sanayi ihracatta 3. sırada yer almaktadır. Mazıdağı Fosfat Tesislerinde devam eden çalışmalarla, bu sanayi sektörünün de ilin ve ülkenin ekonomisine olumlu katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

57.5.1. Mardin İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektör %75,3 ile gıda ürünlerinin imalatı olmuştur. Çalışan sayısının en fazla olduğu sektör 2.498 çalışana sahip olan giyim eşyalarının imalatı olurken girişim sayısının en fazla olduğu sektör 125 girişim ile gıda ürünlerinin imalatı sektörü olmuştur.
Tablo 57.7: Mardin İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar(İlk On Sektör) (%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Gıda ürünlerinin imalatı	1.771	125	75,3
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	1.143	60	9,7
Giyim eşyalarının imalatı	2.498	39	5,2
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	61	23	3,0
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	247	51	2,4
Diğer imalatlar	63	36	1,4
Tekstil ürünlerinin imalatı	727	16	0,8

Mobilya imalatı	139	28	0,7
Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması	66	12	0,4
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	75	24	0,3

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

57.5.2 Mardin İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 57.4'te gösterilmiştir. Grafik 57.4'e göre 2016 yılında Mardin ilinde ithalat 93.541.218 dolar, ihracat ise 877.922.012 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 971.463.230 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 57.4. Mardin İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti(1000$)

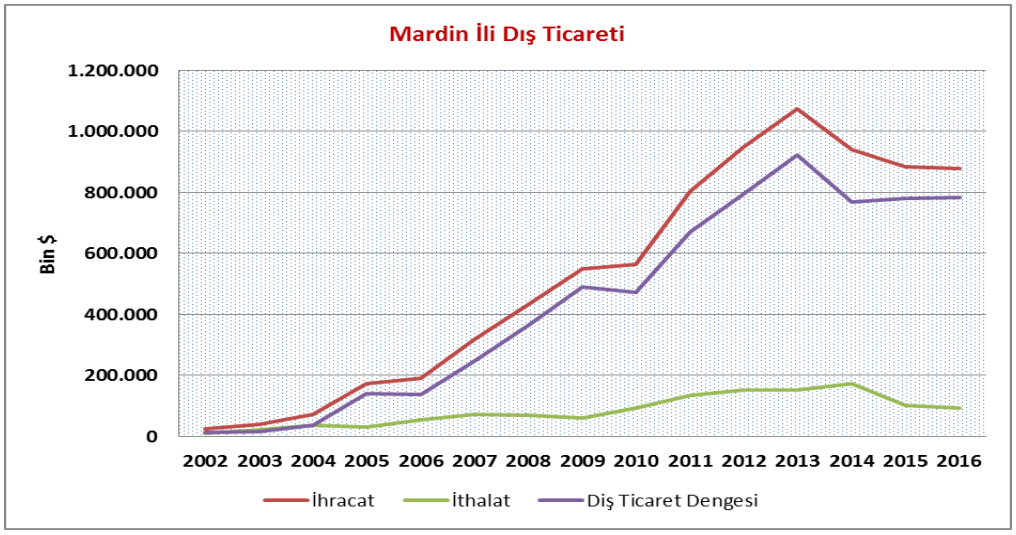

Kaynak: TÜİK

Mardin ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %84,33 ile Irak olmak üzere, İran, Suriye, Yemen, Angola, Bulgaristan, Lübnan, Kırgızistan, Ukrayna ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir. (Grafik 57.5)

Grafik 57.5 Mardin İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

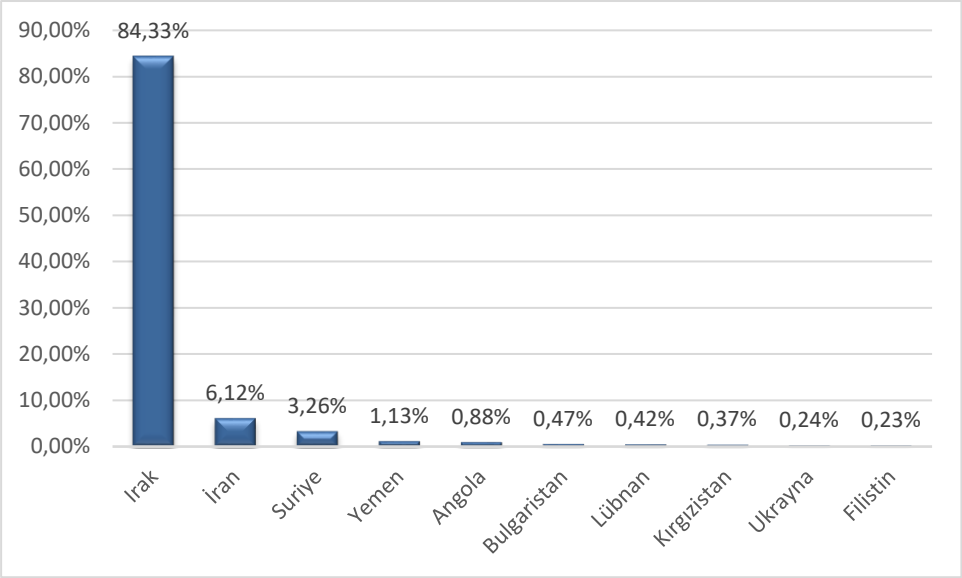

Kaynak: TÜİK

Mardin ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %38,01 ile Rusya Federasyonu olmak üzere, Yunanistan, Irak, Güney Kore, Çin, Almanya, Kazakistan ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir. (Grafik57.6)

Grafik 57.6 Mardin İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

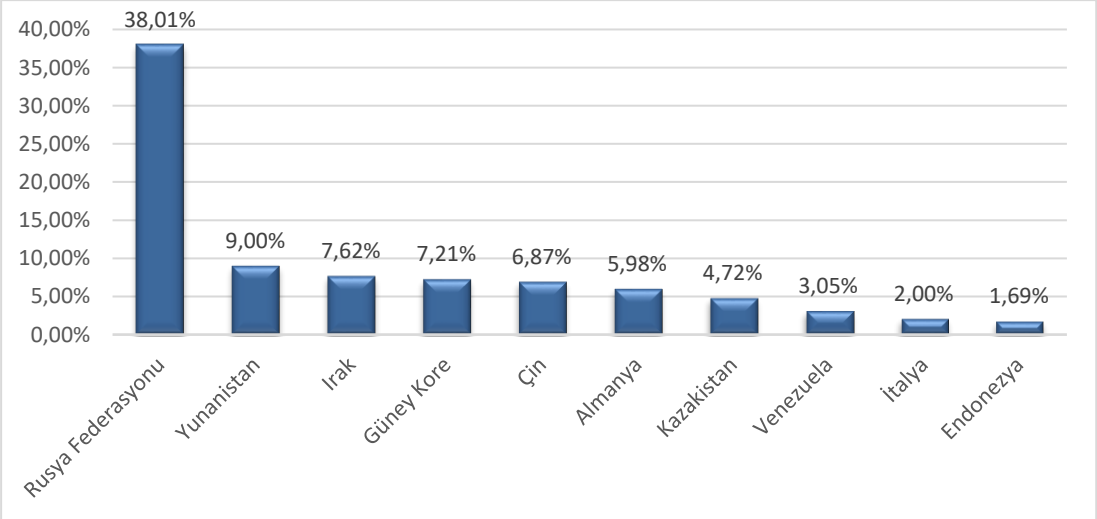

Kaynak: TÜİK

Mardin ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %96,60'ını, il ithalatının da %46,30'unu oluşturmaktadır. (Tablo57.9)

Tablo 57.8: Kısımlara göre Mardin ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri(1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016

Bilgi ve İletişim	362	413	117	26	13	15
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor	1		5			
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	391	399	309			
Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler	60	49	10			
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	54	9	97	1.697	5.880	6.916
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	21.069	28.258	29.296	74.768	43.188	43.300
İmalat Sanayi	918.864	853.700	848.089	95.138	52.226	43.310
Toplam	**940.802**	**882.828**	**877.922**	**171.629**	**101.307**	**93.541**

Kaynak: TÜİK

Mardin ilinin ihracatının %96,60'ını oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir.(Tablo 57.10)

Tablo 57.9: 2016 yılı Mardin İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**848.089**
Gıda ürünlerinin imalatı	434.120
Giyim eşyalarının imalatı	166.561
Ana metal sanayii	64.483
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	36.802
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	24.225
Tekstil ürünlerinin imalatı	16.820
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	15.536
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	14.851
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	14.299
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	13.730

Kaynak: TÜİK

Mardin ilinin ithalatının %46,30'unu oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir.(Tablo 57.11)

Tablo 57.10. 2016 Yılı Mardin İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**43.310**
Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	19.672
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	9.353

Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	3.642
Tekstil ürünlerinin imalatı	2.464
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	2.421
Diğer imalatlar	1.601
Gıda ürünlerinin imalatı	1.143
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	847
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman vb. malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	729
Elektrikli teçhizat imalatı	579

Kaynak: TÜİK

Mardin ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %40,18 ile değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni ilk sıradadır.

Tablo 57.11: 2016 yılı Mardin İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni	352.736.398	40,18
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	92.625.547	10,55
Örme giyim eşyası ve aksesuarı	72.737.284	8,29
Hububat, un, nişasta veya süt müstahzarları, pastacılık ürünleri	48.777.614	5,56
Demir ve çelik	47.682.509	5,43
Demir veya çelikten eşya	25.679.389	2,93
Çeşitli mamul eşya (hijyenik havlu, bebek bezi, kalem, çakmak, fermuar, fırça vb.)	19.490.351	2,22
Gıda sanayiinin kalıntı ve döküntüleri, hayvanlar için hazırlanmış kaba yemler	19.475.747	2,22
Kağıt ve karton, kağıt hamurundan, kağıttan veya kartondan eşya	17.965.011	2,05
Yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular	17.256.394	1,97

Kaynak: TÜİK

Mardin ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %39,60 ile hububat ilk sıradadır.

Tablo 57.12: 2016 yılı Mardin İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Hububat	37.038.142	39,60
Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar	19.671.524	21,03
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	9.519.666	10,18
Plastikler ve mamulleri	8.669.898	9,27
Yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular	6.224.809	6,65
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	2.519.541	2,69
Sentetik ve suni filamentler, şeritler ve benzeri sentetik ve suni dokumaya elverişli maddeler	1.732.521	1,85
Gübreler	1.123.583	1,20
Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar	1.036.423	1,11
Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi, cerrahi alet ve cihazlar, bunların aksam, parça ve aksesuarı	767.280	0,82

Kaynak: TÜİK

57.6. İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

Mardin ilinin sanayisi gıda ürünleri imalatı, mobilya, inşaat malzemeleri, hazır beton-kum-çakıl-mıcır sanayi, kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatının imalat sanayi, taş ve mermer işlemeciliği ve tekstil sektöründe gelişme göstermiştir. Sanayide çalışanların büyük bir çoğunluğu hazır beton-kum-çakıl-mıcır, gıda ürünleri, tekstil, madencilik ve kimya ürünleri imalatı sektöründe istihdam edilmektedir.

Personel Sayısına Göre Büyük İşletmeler: Mardin Çimento Fabrikası, Eti Bakır AŞ. Mazıdağı İşletmesi, Limak Çimento Fabrikası, Aslankaya Tekstil Tesisi, Ay Nişasta Fabrikası, Mardin Boru Fabrikası, Nuhoğlu Mardin Kireç Fabrikası, Derizbin Tekstil Tesisi, Akkuş Tekstil Tesisi, Mer Gıda Sanayi, Bipa İnşaat, Beyazsu İnşaat, Azim Un Fabrikası, Mardoba Tekstil Tesisi, Martu İnşaat Mlz. Üretim Tesisi, Midyat Denim Tekstil Tesisi, Miraç Tekstil

İlde Öne Çıkan Sanayi Sektörleri Ve Üretim Yapısına İlişkin Sanayi Sicil Verileri: Gıda Ürünleri: Kırmızı Mercimek, Nohut, Mısır, Nişasta, Bulgur, Mısır, Un, Buğday, Makarna, Yağ, Turşu, Tahin, Badem Şekeri, Leblebi

Kimyasal Ürünler : Motor Yağları, Azotlu Gübreler, Sabun, Boya, Vernik, Macun, Matbaa Mürekkebi, Sentetik Tiner,

Tekstil ve Giyim : Pantolon, Takım, Gömlek, Etek, Bluz, Bebek Giyimi, Önlük, Kaban, Manto, Çorap, Ayakkabı.

Kauçuk ve Plastik Ürünler: Esnek Boru, Hortum, Kapı – Pencere, Koruger Boru, PVC Boru ve ekipmanları,

Madencilik ve Taş Ocakları Üretimi : Çimento, Mermer, Karo, Çatı Kiremitleri, Tuğla, Seramik, Bims, Gaz Beton, Taş ve Mermerin kesilmesi-işlenmesi, Hazır Beton

Mobilya İmalatı : Kapı, dolap, raf, büro ve ev mobilyaları

Ana Metal Sanayi : Profil demir, İnşaat Demiri, Lama, Çelik Boru, Alüminyum, Levhalar.

Elektrik Teçhizatı : Transformatör, Kumanda Panoları, Kablo

57.6.1. Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

1. Enformasyon teknolojileri
2. Elektrik, elektronik ürünleri sanayi
3. Otomotiv ana ve yan sanayi
4. Toprak ürünleri (seramik vs.)
5. Kimya sanayi ürünleri (temizlik malzemeleri üretimi)
6. Konfeksiyon ve deri mamulleri sanayi
7. Dondurulmuş gıda, kurutulmuş meyve ve sebze, konserve üretimi
8. Petrol ürünleri sanayi
9. Turizm sanayi
10. Lojistik (nakliye)

57.6.2. Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

İlde potansiyel değerlere yönelik yatırımların başında güneş enerjisi yatırımı gelmektedir. Son yıllarda sanayi ve teknoloji alanında yaşanan büyük gelişmelerle birlikte, endüstriyel ve kentsel girdilerden biri olan enerji kullanımı giderek artmıştır. Enerjinin fazla kullanımı sonucunda doğal kaynaklar hızla tükenmeye, çevre kirlenmeye ve enerji için yüksek miktarda para ödenmeye başlanmıştır.

Dünyada ve ülkemizde enerji arzının büyük bölümünü karşılayan petrol başta olmak üzere, fosil yakıt rezervlerinin sınırlı olması ve belli coğrafyada yoğunlaşması enerji arz güvenliğini riske sokabilmekte ya da önemli dışa bağımlılık sorunları yaratabilmektedir. Bir yılda yeryüzüne ulaşan güneş enerjisi dünyadaki toplam fosil yakıt rezervlerinden elde edilebilecek enerjinin yaklaşık 160 katıdır. Temiz olmanın yanı sıra dünya için sonsuz bir enerji kaynağı olarak kabul edilen güneş enerjisinin dünyadaki kullanımını gelişen teknoloji ile birlikte yaygın bir hale gelmiştir.

Ülkemiz coğrafi konumu nedeniyle sahip olduğu güneş enerjisi potansiyeli bakımından şanslı bir durumdadır. Güneşli gün sayısı nedeniyle ülkemizde güneşlenme değerleri en fazla olan

illerin başında Mardin ili gelmektedir. Yıllık güneşlenme süresi ortalama 3000 saatten fazladır. Doğal gaz, fuel-oil gibi petrol ürünlerine dayalı enerji santralleri ile rüzgâr ve güneş enerji santralleri değerlendirilebilir yatırımlardandır.

57.6.3. Mardin İli İçin Diğer Uygun Yatırım Alanları

1. Turizm sektörü için yapılacak yatırımlar
2. Sebze ve Meyvelerin işlenmesi ve saklanması
3. Et besiciliği
4. Öğütülmüş tahıl ürünleri, nişasta ve nişasta ürünlerinin imalatı
5. Fırın ve unlu mamuller imalatı (Bisküvi, kakao, çikolata, şekerleme)
6. Mobilya üretimi
7. Elektrikli teçhizat imalatı (elektrik motoru, jeneratör ve transformatör)
8. Seracılık
9. İçecek imalatı (Su işleme tesisi)
10. Makarna üretim tesisi
11. Et ve et mamulleri üretim tesisi
12. Tekstil ve giyim eşyası imalatı (halı, kilim, giyim eşyası)
13. Maden işletmeciliği
14. Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı (zirai ilaçlar, sabun ve temizlik ürünleri)
15. Kauçuk ve plastik ürünleri imalatı
16. Makine ve teçhizat hariç fabrikasyon metal ürünleri imalatı (çatal, bıçak ve ev aletleri

57.6.4 Yurt İçi Talebi Karşılamaya Yönelik Kısa Vadeli Yatırım Alanları

1. Bilgisayar Donanımları ve Yazılımları Ticareti
2. Elektrik motorları ve jeneratör
3. Elektronik tel (Kablo ve fiber optik)
4. Hazır giyim
5. Boya baskı ve apre tesisi
6. Örme eşya
7. Prefabrik yapı elemanları
8. PVC Profil doğrama ve PVC Boru
9. Soğuk hava deposu
10. Temizlik malzemeleri üretimi
11. Petrol ürünleri işleme
12. Kimyasal maddeler
13. Bitkisel yağ üretimi
14. Çelik ve polietilen boru üretimi
15. Çuval ve iplik imalatı

57.7. SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

57.7.1. En Önemli On Sorun

1. İşletmelerin finansmana ve bilgiye erişimde güçlük yaşaması

2. Bölgenin zengin yerel kaynaklarının Ar-Ge ve yenilikçilik ile harekete geçirilememesi

3.Üretimde bilgi ve teknolojinin yeterince kullanılamaması

4. KOSGEB desteğinin yatırımcıya istenilen şekilde yansıtılamaması (Son zamanlarda daha düzenli hale gelmiştir)

5. Yetişmiş teknik ve ara eleman temininde güçlüklerle karşılaşılması

6. Nusaybin Sınır Kapısının transit taşımacılığa açılamaması

7. Pazarlama, tanıtım, markalaşma ve inovasyon stratejilerinin eksikliği

8. Doğal gazın bulunmayışı nedeniyle enerji girdi maliyetlerinin yüksek olması

9. Elektrik arzında yaşanan dalgalanma ve kesintilerden dolayı yaşanan sıkıntılar

57.7.2. Çözüm Önerileri

1. Teknik ve kalifiye eleman yetiştirilmesi için üniversite-sanayi işbirliğinin yapılması,

2. KOSGEB desteklerinin imalatçı profili ve ihtiyaçlara göre düzenlenmesi,

3. Organize Sanayi Bölgelerine doğal gaz altyapısının kurulması,

4. İşkur ve sivil toplum örgütleri ile istihdam garantili mesleki eğitimlerin düzenlenmesi,

5. Sanayi bölgelerine verilen elektriklerin kesilmemesi için ve voltaj dalgalanmalarının önlenmesi amacıyla gerekli tedbirlerin alınması,

6. 2. Organize Sanayi Bölgesinin bir an önce işletmecilerin kullanımına açılması

7. Mardin Artuklu Üniversitesinde teknik bölümlerin açılmasının sağlanması.(Mühendislikler-Tıp)

8. Mevcut işletmelerin kurumsal kimlik kazanması amacıyla profesyonel danışmanlık hizmeti almalarının sağlanması ve bunlarla ilgili gerekli çalışmaların yapılması.

9.Geniş kapsamlı bir sanayi envanteri çalışması yapılması

57.7.3. 2016 Yılı İl Sanayi Durum raporunda İl sanayinin Güncel Sorunları ve Çözüm Önerileri Başlığı Altında Yer Alan Hususlarda Kaydedilen Gelişmeler

2014 yılı sanayi durum raporunda belirtilen güncel sorun ve çözüm önerilerinde herhangi bir gelişme olmamakla birlikte, ara elaman yetiştirilmesi amacıyla, Mardin Organize Sanayi Bölgesi içinde Mesleki Teknik Lise yapımı devam etmektedir.

58. MERSİN İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

58.1. MERSİN İLİ SANAYİ YAPISI

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

58.1.1. Mersin İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Mersin ili Akdeniz Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır.

Akdeniz Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Mersin ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %12,6'lık oran ile bölgede dördüncü sırada yer almaktadır.

Grafik 58.1: Türkiye'de Sanayi İşletmelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (%)

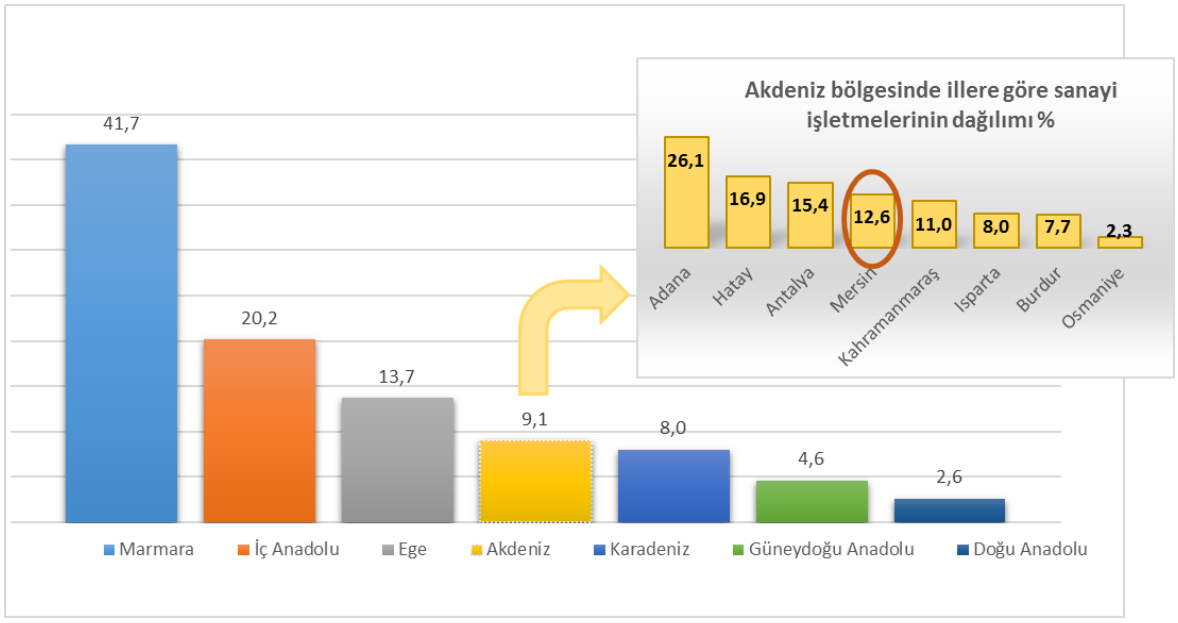

a. Ölçek Dağılımı

Mersin ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, %49,2'si Mikro, %37,4'ü Küçük, %11,5'i Orta ve %1,8'i Büyük Ölçekli işletmelerdir.

Grafik 58.2: Mersin İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

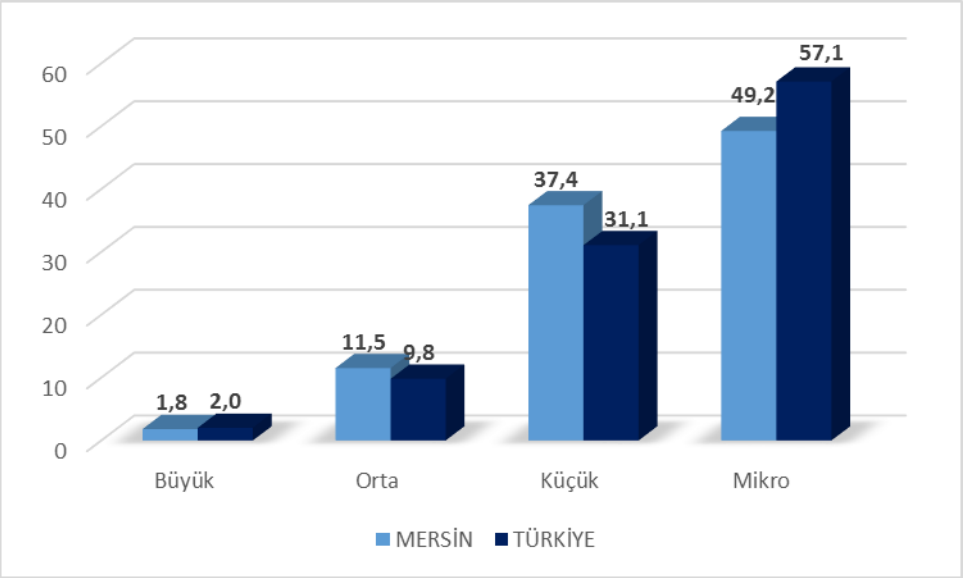

b. Sektörel Dağılım

Mersin ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %34,8 ile Gıda ürünleri, ikinci sırada %11,8 ile Makine ve ekipmanlar ve üçüncü sırada ise %6,4 ile Metalik olmayan mineral ürünler sektörü yer almaktadır.

Grafik 58.3: Mersin İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

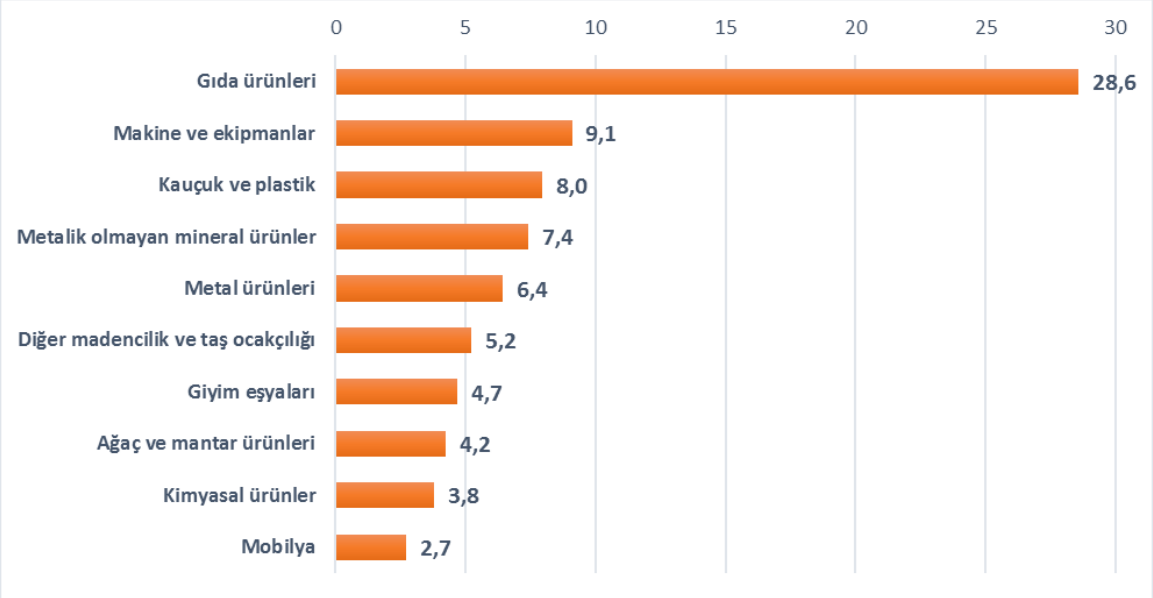

c. Çalışan Sayısı

Mersin İlinde sanayi sektöründe istihdamda %19,55 ile Gıda ürünleri sektörü, %12,76 ile Giyim eşyaları sektörü, %12,43 ile Metalik olmayan mineral ürünler sektörü ilk üç sırada yer

almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın %1,23'ü Mersin ilinde gerçekleşmektedir.

Tablo 58.1: Mersin İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Gıda ürünleri	7953	19,55	12,75
Giyim eşyaları	5191	12,76	8,79
Metalik olmayan mineral ürünler	5058	12,43	5,98
Kauçuk ve plastik	3320	8,16	6,16
Makine ve ekipmanlar	3181	7,82	6,71
Metal ürünleri	2508	6,17	8,55
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	1872	4,60	2,16
Kimyasal ürünler	1632	4,01	3,45
Kağıt ve kağıt ürünleri	1492	3,67	1,87
Ağaç ve mantar ürünleri	1461	3,59	1,66
Genel Toplam	***40676***	***-***	***1,23***

Mersin İlinde Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Büyük İşletme aşağıda sıralanmıştır:

- Trakya Cam Sanayi A.Ş. Mersin-Tarsus Fabrikası
- Çukurova İnşaat Makinaları Sanayi Ve Ticaret
- Seçil Kauçuk Sanayi Ve Ticaret Anonim Şirketi
- Koluman Otomotiv Endüstri
- Soda Sanayii - Mersin Soda Fabrikası

58.2. MERSİN İLİNDE SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 58.2: Mersin İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Mersin	1	4	-

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

58.3. MERSİN İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Tablo 58.3: Sektör/Birimlere Göre Adana İlinde Yürütülen Teknolojik Dönüşüm Faaliyetleri

Faaliyet	Sektör/Birim	2016	2016 Yıl Sonu	Genel Toplam
Ar-Ge Merkezi	Otomotiv	1		1
Toplam Ar-Ge Merkezi		1		1
TGB	Mersin Üniversitesi		1	1
Toplam TGB			1	1
	Faaliyet Toplamı	2	2	4

Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Mersin ilinde 2016 yılında 50 faydalı model, 1.368 marka, 27 patent ve 52 dosyada 136 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 58.4: Mersin İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı (%)	Toplam Türkiye Payı (%)
Faydalı Model Başvurusu	286	50	336	1,45	0,79
Marka Başvurusu	12.670	1.368	14.038	1,45	1,22
Patent Başvurusu[58]	215	27	242	0,42	0,53
Tasarım Başvurusu	1.222	136	1.358	0,35	0,25
Tasarım Dosya Sayısı	433	52	485	0,62	0,44
Genel Toplam	14.826	1.633	16.459	1,07	0,87

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

[58] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

58.4. MERSİN İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 58.5: Mersin İli KOSGEB Destekleri

Sıra	Veri		2016 Yılı		İl Toplamı (2012-2016 Yılları Arası)	
1	Toplam Destek Tutarı (TL)*		13.372.495		38.355.206	
	Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**		Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)	KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)	Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)	KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)
			1.449.008	297.802	1.649.008	328.032
2	Diğer Bilgiler	TEKMER / İŞBİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ	-			
		İŞGEM BİLGİLERİ	-			
		KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ	-			
		LABORATUVAR HİZMETLERİ	-			
		UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ	2016 yılında düzenlenen 97 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 2.483 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.			
		YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ	-			

		DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER	KOBİGEL - KOBİ Gelişim Destek Programı kapsamında Mersin genelinde bilgilendirme toplantıları yapılmıştır.

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 58.6: Mersin İli TÜBİTAK Destekleri

Veri		2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	3.291.303	40.639.607
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	2.851.635	17.352.801
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	322.515	4.826.003
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	1.708.640	7.667.385
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	0	25.295

* 2017 sabit fiyatlarıyla

58.5. MERSİN İLİ TİCARET YAPISI

Mersin ekonomisinde ticaret, tarım ve sanayiden sonra üçüncü sırada yer almaktadır. Mersin ekonomisinin önemli unsurlarından birisi Mersin Limanı ve Mersin Serbest Bölgesidir. Bölgede üretilen tarım ürünlerinin ihracatı Mersin limanından yapılmaktadır. Bu nedenle, Mersin başta bakliyat ve narenciye olmak üzere birçok tarımsal ürünün fiyat borsalarının merkezi durumundadır.

Mersin Limanı, ülkemizin ithalat, ihracat ve transit ticarette önde gelen limanları arasında yer almaktadır. Mersin'in kurulduğu yıldan itibaren liman şehri olması, ticari potansiyeli Mersin Limanı'nı bölge limanı hüviyetine koyarak hinterlandını genişletmiştir.

Mersin Serbest Bölge'sinde 2016 Aralık ayı itibariyle son bir yıllık dönemde istihdam %12 oranında azalmıştır. Bununla birlikte bölge yarattığı istihdam ile Ege ve Bursa serbest bölgelerinden sonra 3. büyük bölge olarak yerini almaktadır. Bölgede 325'i yerli, 103'ü yabancı ve 37'si yerli yabancı olmak üzere 465 firma faaliyette bulunmaktadır.

58.5.1. Mersin İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektör %36,1 ile gıda ürünlerinin imalatı olmuştur. Çalışan sayısının e fazla olduğu sektör 5.993 çalışan ile giyim eşyalarının imalatı ve girişim sayısının en fazla olduğu sektör 410 girişim ile gıda ürünlerinin imalatı sektörü olmuştur.

Tablo 58.7: Mersin İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar(İlk On Sektör)(%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Gıda ürünlerinin imalatı	4.794	410	36,1
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	2.992	256	8,8
Giyim eşyalarının imalatı	5.993	141	8,3
Ana metal sanayii	1.082	49	7,7
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	2.508	195	7,3
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	2.983	146	7,2
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	1.603	143	4,8
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	1.010	38	3,1
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	1.042	32	2,8
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	440	81	2,5

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

58.5.2. Mersin İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 58.4'te gösterilmiştir. Grafik 58.4'e göre 2016 yılında Mersin ilinde ithalat 1.180.639.543 dolar, ihracat ise 1.493.352.181 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 2.673.991.724 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 58.4. Mersin İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti(1000$)

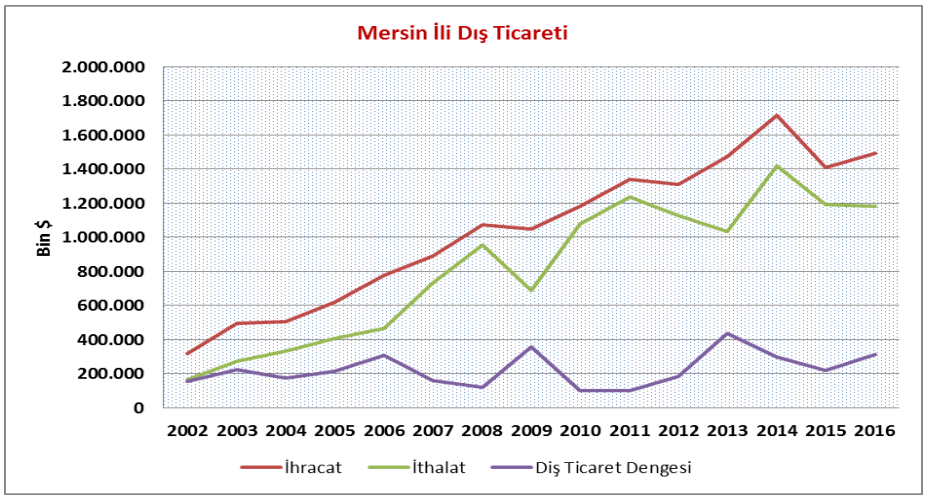

Kaynak: TÜİK

2016 yılında Mersin firmaları ihracatı, 2015 yılına göre %5 artarak yaklaşık 1,5 Milyar $, ithalat ise önemli bir değişiklik göstermeyerek yaklaşık 1,2 Milyar $ olarak gerçekleşmiştir. Türkiye geneli ile kıyaslandığında, ihracatın Türkiye genelinin aksine artış kaydettiği, ithalatta ise Türkiye genelindeki azalışa karşın, ilde durağan yapıda olduğu gözlenmiştir. İhracatın ithalatı karşılama oranı geçen yıla göre artış göstererek %126 olarak gerçekleşmiştir. Dış ticaret fazlası ise %40 artarak 306 milyon $'a yükselmiştir.

2016 yılında Mersin hinterlandı kapsamında gerçekleştirilen ihracat, önceki yıla göre %3; ithalat ise %2 azalmış dış ticaret açığı ise önemli bir değişiklik göstermeyerek 4,7 milyar $ olarak gerçekleşmiştir. Mersin hinterlandı kapsamında ihracatın ithalatı karşılama oranı geçen yıla göre 1 puan azalış göstererek %61 olarak gerçekleşmiştir. Belirtilen dönemde Türkiye'de gerçekleştirilen ihracatın %5,3'ü, ithalatın ise %6,1'i Mersin hinterlandından yapılmıştır.

Mersin ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %24,44 ile Irak olmak üzere, Suriye, Rusya Federasyonu, Almanya, Ukrayna, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir.(Grafik 58.5)

Grafik 58.5 Mersin İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

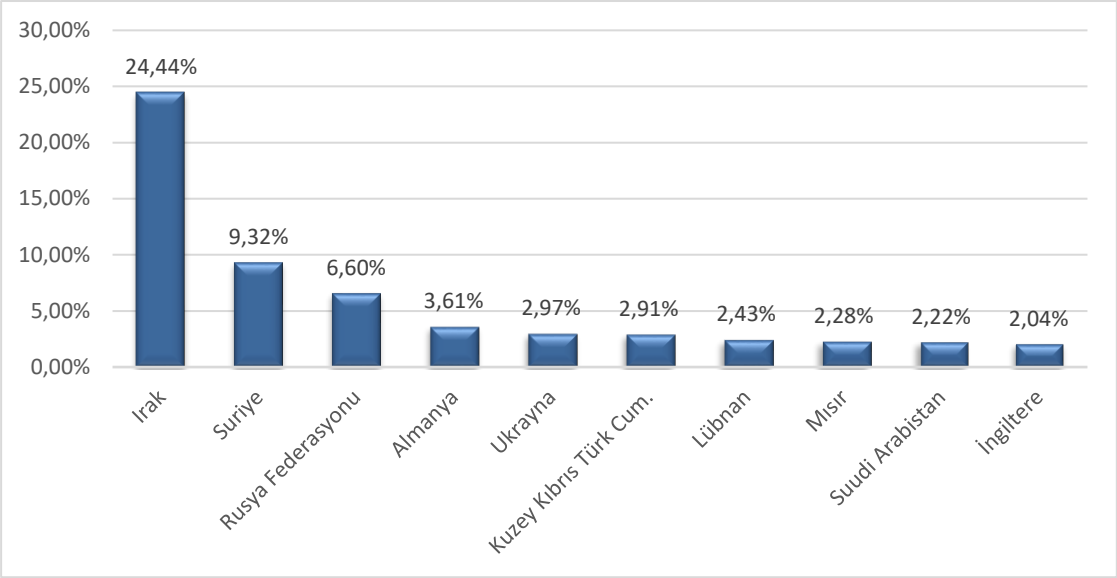

Kaynak: TÜİK

Mersin ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %14,16 ile Çin olmak üzere, Kanada, Rusya Federasyonu, Bosna- Hersek, Nijerya, Hindistan, Ukrayna, ABD ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir. (Grafik58.6)

Grafik 58.6 Mersin İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

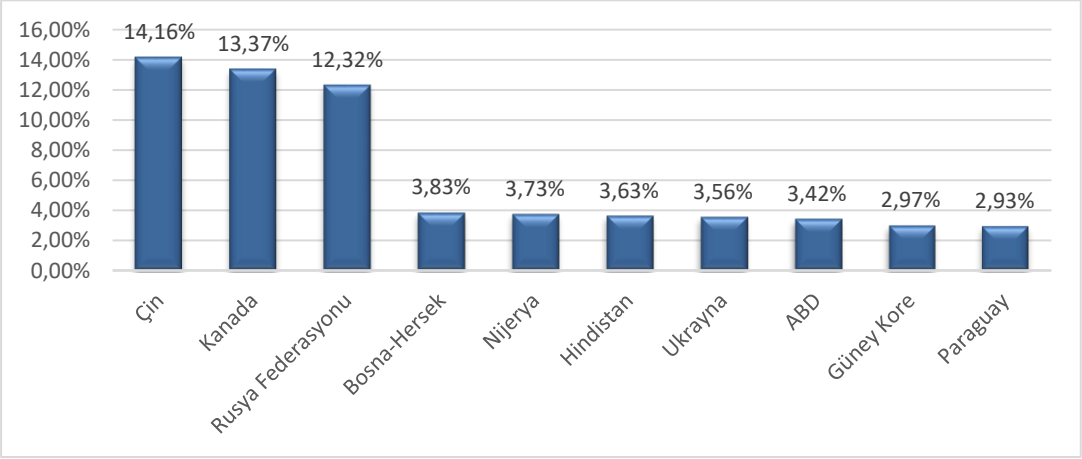

Kaynak: TÜİK

Mersin ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %52,45'ini, il ithalatının da %53,57'sini oluşturmaktadır.(Tablo58.9)

Tablo 58.8: Kısımlara göre Mersin ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri (1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	228	115	106	113	69	63
Diğer Hizmet Faaliyetleri	15	1				
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor	12	0	1		90	
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	14.481	24.653	25.301	706	468	775
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	812	300	259	1.960	1.046	985
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	740.613	648.971	684.359	613.807	547.757	546.255
İmalat Sanayi	961.142	733.283	783.327	802.337	640.071	632.560
Toplam	**1.717.303**	**1.407.323**	**1.493.352**	**1.418.923**	**1.189.500**	**1.180.640**

Kaynak: TÜİK

Mersin ilinin ihracatının %52,45'ini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir.(Tablo58.10)

Tablo 58.9: 2016 yılı Mersin İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**783.327**
Gıda ürünlerinin imalatı	366.727
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	89.217
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	55.478
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	51.782
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	34.901
Giyim eşyalarının imalatı	25.553
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	22.272

Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	20.465
Tekstil ürünlerinin imalatı	19.581
Ana metal sanayii	15.995

Kaynak: TÜİK

Mersin ilinin ithalatının %53,57'sini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir.(Tablo 58.11)

Tablo 58.10: 2016 Yılı Mersin İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**632.560**
Gıda ürünlerinin imalatı	168.510
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	144.236
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	105.391
Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	43.641
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	27.847
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	20.299
Ana metal sanayii	20.080
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	18.422
Tekstil ürünlerinin imalatı	14.103
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	13.883

Kaynak: TÜİK

Mersin ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %26,61 ile yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler ilk sıradadır.

Tablo 58.11. 2016 yılı Mersin İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler	397.412.421	26,61
Yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular	237.411.105	15,90
Hayvansal ve bitkisel katı ve sıvı yağlar, yemeklik katı yağlar, hayvansal ve bitkisel mumlar	119.472.583	8,00
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	98.671.060	6,61
Hububat, un, nişasta veya süt müstahzarları, pastacılık	79.083.000	5,30

ürünleri		
Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni	47.400.273	3,17
Demir veya çelikten eşya	46.293.252	3,10
Plastikler ve mamulleri	41.522.862	2,78
Sebzeler, meyveler, sert kabuklu meyveler ve bitkilerin diğer kısımlarından elde edilen müstahzarlar	27.838.591	1,86
Süt ürünleri, yumurtalar, tabii bal, diğer yenilebilir hayvansal menşeli ürünler	24.925.635	1,67

Kaynak: TÜİK

Mersin ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %19,85 ile yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular ilk sıradadır.

Tablo 58.12: 2016 yılı Mersin İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular	234.325.324	19,85
Yağlı tohum ve meyveler, muhtelif tane, tohum ve meyveler, sanayide ve tıpta kullanılan bitkiler, saman ve kaba yem	187.917.936	15,92
Hayvansal ve bitkisel katı ve sıvı yağlar, yemeklik katı yağlar, hayvansal ve bitkisel mumlar	130.836.480	11,08
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	104.328.437	8,84
Plastikler ve mamulleri	68.649.258	5,81
Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler	57.202.705	4,85
Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar	43.757.564	3,71
Hububat	39.533.651	3,35
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	31.140.523	2,64
Gübreler	24.637.215	2,09

Kaynak: TÜİK

İlin Dış Ticarete Konu Olabilecek Potansiyeli

Bitkisel üretim sektörü bölge ihracatında hem hacim hem de yoğunlaşma olarak öne çıkan sektördür. Sektörün, ilin hali hazırda rekabetçi olduğu bir sektör olduğu söylenebilir. Buna karşın yıllar içerisinde sektörün yoğunlaşma endeksindeki artış diğer sektörlere göre daha düşük olmaktadır. Öte yandan bitkisel üretim sektörünün çıktılarını girdi olarak kullanan gıda ve içecek ürünleri imalatı sektörünün daha düşük ihracat hacmine sahip olmakla birlikte giderek daha çok yoğunlaştığı görülmektedir. Bu sektörün daha katma değerli bir sektör olduğu düşünüldüğünde, il ihracatında bitkisel üretimin yanında daha fazla katma değer sağlayacak gıda ve içecek ürünleri sanayinin payının arttırılması gerekmektedir.

İlde Plastik ve kauçuk sanayi, Ana metal sanayi ve madencilik - taş ocakçılığı, ihracat değerleri bakımından gelişen bir sektör olarak öne çıkmaktadır. Bu sektörler de dış ticarete konu olan sektörler arasındadır.

58.6. İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

58.6.1. Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

Gıda yatırımları, (Süt ve süt mamulleri, meyve suları, dondurulmuş veya kurutulmuş gıda, konserve, reçel, zeytinyağı ve sıvı yağ, salça üretim ve gıda ambalajlama vs.)
Plastik ve kauçuk sanayi (ambalaj sandıkları, damlama sulama sistemleri, pvc doğrama)
Makine imalat sanayi yatırımları, (Tekstil ve deri işleme makineleri ve yedek parça, ağaç işleme ve tarım makineleri imalatı)
Yenilenebilir Enerji yatırımları (Güneş enerjisi, rüzgar enerjisi vb.)
Diğer sektörler, (Gemi ve tekne üretimi, ambalaj sanayi, endüstriyel atık ayırma ve geri dönüşüm tesisi)

58.6.2. Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

Bitkisel ve tarım sektöründe yapılacak yatırımlar (Seracılık, çiçekçilik ve meyve-sebze yetiştiriciliğine yönelik yatırımlar)
Hayvancılıkla ilgili yatırımlar (Su ürünleri, arıcılık, et ve süt besiciliği, tavukçuluk)
Orman ürünlerine dayalı yatırımlar (mobilya, ahşap palet, sandık)
Madencilik yatırımları (Taş Ocakçılığı, Mermer, krom cevheri, dolomit)

58.7. SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. Sanayi Sektörünün ve Ticaret Merkezlerinin Ulaşım Sorunu

Mersin-Tarsus Organize Sanayi Bölgesi, Mersin Serbest Bölge ve Mersin Limanının doğrudan otoban bağlantısının olmaması nedeniyle bu bölgelerde araç giriş çıkışlarında aşırı trafik yoğunluğu, buna bağlı olarak gecikme ve zaman kayıpları oluşmaktadır.

Trafik yoğunluğundan kaynaklanan bu dezavantajların ortadan kaldırılması için OSB, Serbest Bölge ve Liman trafiğinin şehir trafiğinden çıkarılarak doğrudan otoban bağlantılarının yapılması gerekmektedir.

2. Organize Sanayi Bölgeleri Yer Sorunları

Mevcut Organize Sanayi Bölgelerinin genişleme ihtiyacını kolay ve hızlı bir şekilde karşılayabilmek için, OSB'lerin etrafında bulunan kamu arazilerinin tahsisi ve kamulaştırılması konusunda kolaylık sağlanmalıdır.

33. Nitelikli İş Gücü

Nitelikli iş gücü probleminin çözümü için Mersin Tarsus Organize Sanayi Bölgesi içerisinde Mersin Tarsus Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi açılmıştır. Uygulamanın diğer OSB'lerde de yapılması, ayrıca işgücü arz ve taleplerinin belirlenmesi, insan kaynakları niteliğinin bir strateji çerçevesinde arttırılması ile nitelikli iş gücü sorunun çözümüne katkı sağlanacaktır.

34. AR-GE için Destekler

Sanayi işletmelerinin ulusal ve uluslararası pazarlarda rekabet edebilmeleri için AR-GE ve teknolojik üretim ve transfer altyapı faaliyetleri daha çok tanıtılmalı ve bu konuda TÜBİTAK ve KOSGEB gibi kurumlar tarafından verilen destekler artırılmalıdır.

35. Sınai Mülkiye Hakları

Sanayicinin ürettiği ürün bazında ayırtıcı özelliğini belirleyerek pazar payını arttırmaya yönelik çalışmalarında patent, marka, tasarım ve coğrafi işaretten oluşan sınai mülkiye hakları konusunda, sınai mülkiyet bileşenlerinin ve özellikle patentlerin, rekabet gücünün arttırılmasında gerçek anlamda bir araç olabilmesinin, nitelikli ve yüksek katma değer sağlayabilecek buluşların üretilmesine ve ticarileştirilmesi için Türk Patent Enstitüsünün, patent, faydalı model, marka ve endüstriyel tasarım süreçlerinde, Ar-Ge personellerine, iş adamları ve sanayicilere, bilgi ve doküman sağlamak maksadıyla daha sık seminerler düzenlenerek konunun önemine dikkat çekilmelidir.

36. Üniversite-Sanayi İşbirliği

Üniversite-Sanayi İşbirliği kapsamında, sanayi işletmelerinin üretim aşamasındaki verimliliğinin arttırılması, üniversitelerde görev yapan teknik, uzman ve akademisyenlerle işletmelerin birebir işbirliği ve saha üzerinde çalışma ile mümkün olacaktır. Bu aynı zamanda üniversite sanayi işbirliğinin güçlenmesini sağlayacaktır.

37. İnovasyon Çalışmaları

Sanayi işletmesi içi uygulamalarda, işyeri organizasyonunda veya dış ilişkilerde yeni veya önemli derecede iyileştirilmiş bir ürün, mal, hizmet veya süreç, yeni bir pazarlama yöntemi ya da yeni bir organizasyonel yöntemin gerçekleştirilmesi anlamına gelen İnovasyon için; bölgesel diyalogların başlatılması, tüm kurum ve kuruluşların inovasyon politikalarının oluşturulmasında doğrudan katkıda bulunmasının sağlanmaya çalışılması, bölgenin güçlü ve zayıf yanlarının, tehdit ve fırsatlarının belirlenmesi ve mevcut istatistiki verilerin analizi, inovasyonun teşviki ve öncelikli çalışma konularının belirlenmesi, hazırlanacak stratejik palana dayalı eylem planlarının hazırlanması gerekmektedir.

38. Yenilenebilir Enerji Kaynakları

Güneş, rüzgâr vb. yenilenebilir enerji kaynaklarının elektrik enerjisi üretimi amaçlı kullanımının yaygınlaştırılması, bu kaynakların güvenilir, ekonomik ve kaliteli biçimde

ekonomiye kazandırılması, kaynak çeşitliliğinin artırılması, sera gazı emisyonlarının azaltılması, atıkların değerlendirilmesi, çevrenin korunması ve bu amaçların gerçekleştirilmesinde ihtiyaç duyulan imalat sektörünün geliştirilmesine yönelik çalışmalar için bir platform oluşturularak teşvik edilmesi ve hızla sanayi sektörünün kullanımına sunulması hedeflenmelidir.

59. MUĞLA İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

59.1. MUĞLA İLİ SANAYİ YAPISI

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

59.1.1. Muğla İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Muğla ili Ege Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır.

Ege Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Muğla ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %6'lık oran ile bölgede yedinci sırada yer almaktadır.

Grafik 59.1: Türkiye'de Sanayi İşletmelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (%)

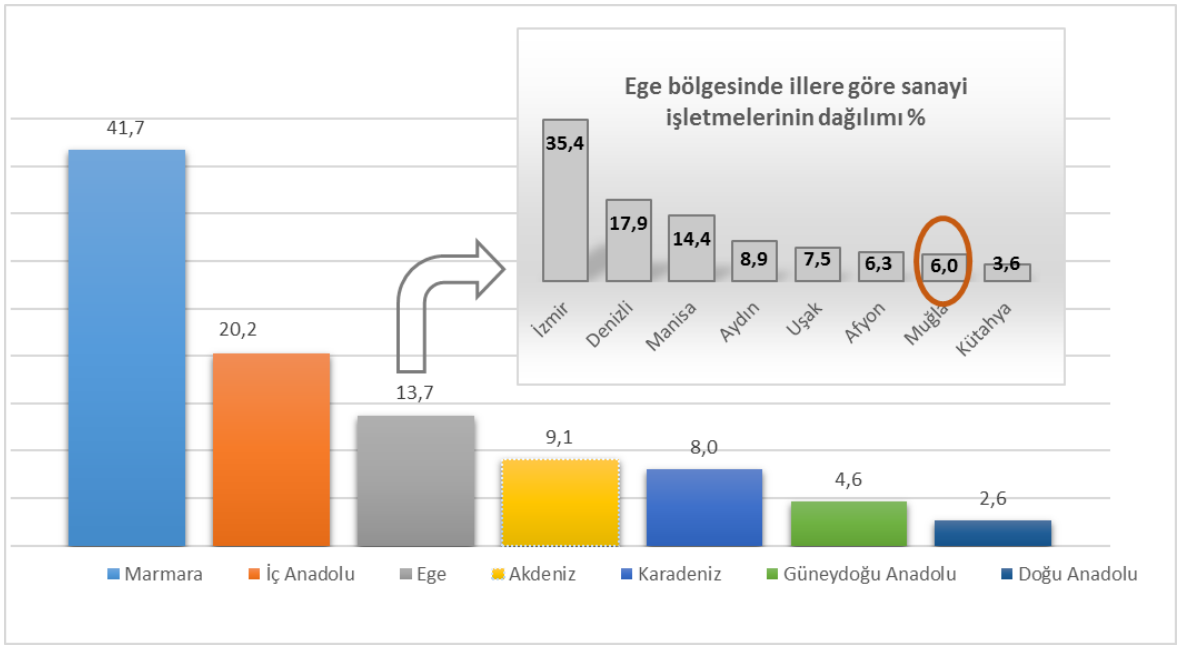

a. Ölçek Dağılımı

Muğla ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, %64,3'ü Mikro, %28,2'si Küçük, %6,3'ü Orta ve %1,2'si Büyük Ölçekli işletmelerdir.

Grafik 59.2: Muğla İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

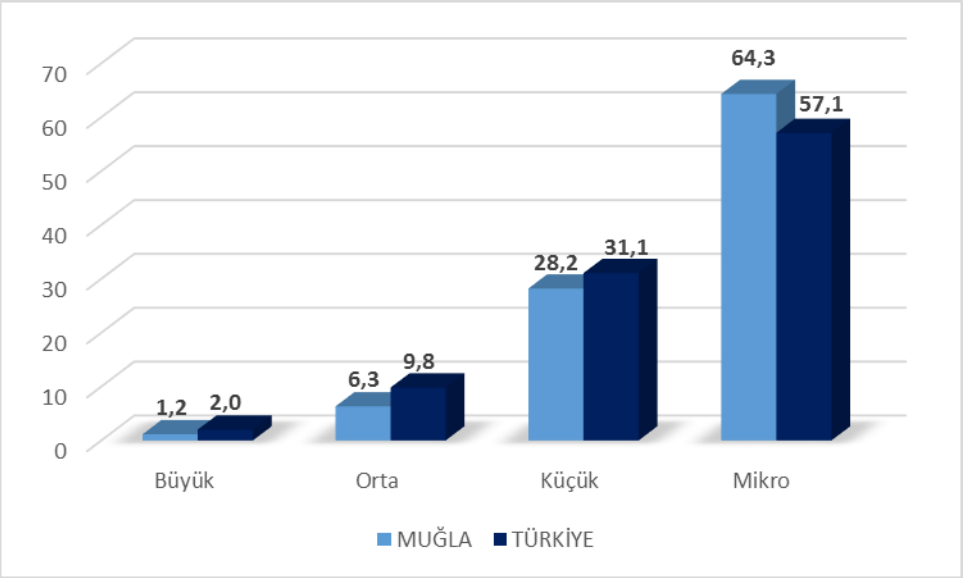

b. Sektörel Dağılım

Muğla ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %45 ile Gıda ürünleri, ikinci sırada %9 ile Metalik olmayan mineral ürünler ve üçüncü sırada ise %8,9 ile Diğer madencilik ve taş ocakçılığı sektörü yer almaktadır.

Grafik 59.3: Muğla İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

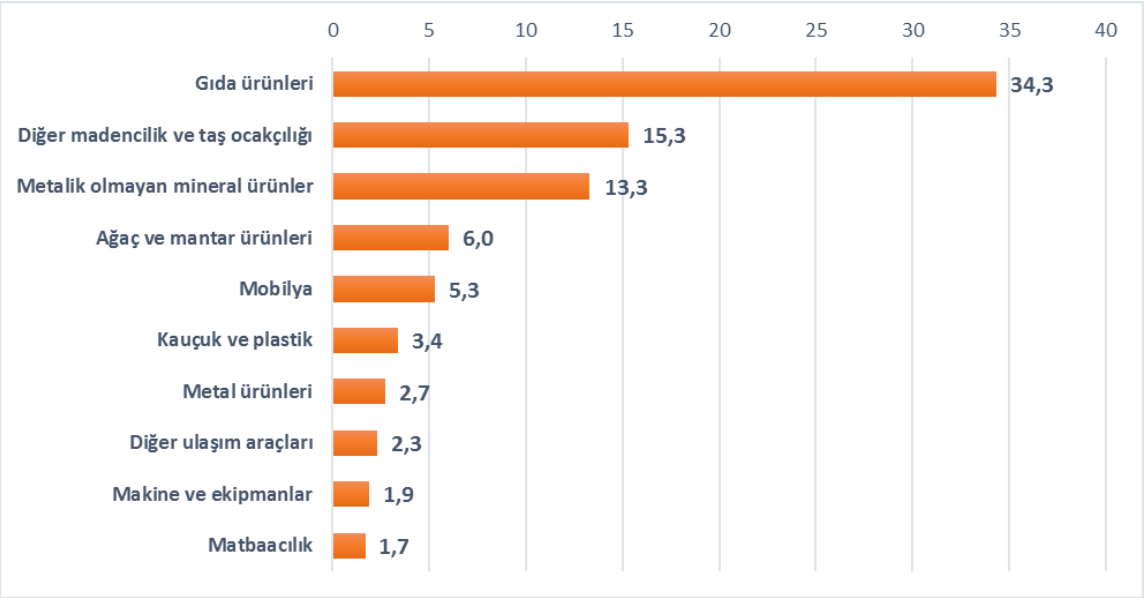

c. Çalışan Sayısı

Muğla İlinde sanayi sektöründe istihdamda %25,17 ile Gıda ürünleri sektörü, %20,3 ile Diğer madencilik ve taş ocakçılığı sektörü, %16,51 ile Metalik olmayan mineral ürünler sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın %0,56'sı Muğla ilinde gerçekleşmektedir. (Tablo 1).

Tablo 59.1: Muğla İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Gıda ürünleri	4608	25,17	12,75
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	3716	20,30	2,16
Metalik olmayan mineral ürünler	3022	16,51	5,98
Elektrik,gaz,buhar	2063	11,27	0,69
Kömür ve linyit	699	3,82	1,03
Bakım ve onarım	633	3,46	0,55
Metal cevherleri	345	1,88	0,49
Diğer ulaşım araçları	335	1,83	1,05
Mobilya	328	1,79	3,80
Ağaç ve mantar ürünleri	305	1,67	1,66
Genel Toplam	***18306***	***-***	***0,56***

Muğla İlinde Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Büyük İşletme aşağıda sıralanmıştır:

- Yatağan Termik Enerji Üretim Anonim Şirketi Santral Şubesi
- Yeniköy Kemerköy Elektrik Üretim Ve Ticaret Anonim Şirketi Kemerköy Şubesi
- Yeniköy Kemerköy Elektrik Üretim Ve Ticaret Anonim Şirketi Milas Şubesi
- Gümüşdoğa Su Ürünleri Üretim İhracat Ve İthalat A.Ş. Selimiye Şubesi
- Entaş Mermer Sanayi Ve Ticaret A.Ş. Kozağaç Şubesi

59.2. MUĞLA İLİNDE SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 59.2: Muğla İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Muğla	3	4	3

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

59.2.1. Muğla'daki Organize Sanayi Bölgesi

Milas Organize Sanayi Bölgesi: Milas Organize Sanayi Bölgesi müteşebbis heyeti 1997 yılında kurulmuş olup; Milas İlçesinin kuzeybatısında Söke yolu üzerinde yer almaktadır. Milas İlçe merkezine uzaklığı yaklaşık 3 km, Muğla'ya 78 km, Güllük Limanına ise 28 km uzaklıktadır. Milas Organize Sanayi Bölgesi; 1.072 dekarlık bölge alanına sahip olup, sanayi parseli alanı 414 dekar, en küçük sanayi parseli 3 dekar, en büyük sanayi parseli 50 dekar olmak üzere sanayi parseli sayısı 73 adettir.

Milas OSB'de sektörler itibariyle:

Asil Liste
Entegre Tesisler: 8 adet ön talepte toplam 160 dönüm,
Gıda Tesisleri: 19 adet ön talepte toplam 105 dönüm,
İnşaat Tesisleri: 11 adet ön talepte toplam 64 dönüm,
Makine Tesisleri 9 adet ön talepte toplam 64 dönüm,
Tekstil Tesisleri: 1 adet ön talepte toplam 5 dönüm,
Toplam: 48 adet ön talepte toplam 398 dönümdür.

Yedek Liste
Entegre Tesisler: 8 adet ön talepte toplam 201 dönüm,
Gıda Tesisleri: 12 adet ön talepte toplam 96 dönüm,
İnşaat Tesisleri: 3 adet ön talepte toplam 50 dönüm,
Makine Tesisleri 7 adet ön talepte toplam 155 dönüm,
Tekstil Tesisleri: 2 adet ön talepte toplam 30 dönüm,
Toplam: 32 adet ön talepte toplam 535 dönümdür.

Alt Yapı Uygulama Projeleri: 122.500,00 TL + KDV bedelle Pramit Müh. Müş. Ltd. Şti.'ne hazırlatılmış 09/05/2014 tarihi itibariyle onaylanmıştır.

Yol, kanalizasyon, içme suyu ve yağmur suyu inşaatlarından müteşekkil altyapı yapım işleri ihalesi; 2015 yılı birim fiyatları ile 14.121.892,00 TL üzerinden açık eksiltme yöntemiyle 17 Kasım 2015 tarihinde Bakanlığımızda yapılan ihale sonucu işin %47,01 ile en yüksek indirim teklifini veren KLV. İnşaat A.Ş.'ye ihale edilmiştir. 14 Aralık 2015 tarihinde söz konusu firmaya iş teslimi yapılmıştır.

21 Ekim 2016 tarihli Hakediş raporunda 25 Eylül 2016 tarihine kadar tenzilatsız olarak yapılan ödenek harcama tutarı 1.587.059,84 TL'dir. İşin fiziki gerçekleşme oranı %11,23 olarak beyan edilmiştir. %47,1 tenzilatla birlikte yükleniciye yapılan toplam ödeme tutarı 840.983,01 TL'dir.

Alt yapı gerçekleştirildikten sonra Bakanlık izniyle parsel tahsis işlemine başlanacaktır. Şimdiye kadar herhangi bir parsel tahsisi, satışı ve devri yapılmamış olup bunlara ilişkin verilmiş ruhsat ve izin söz konusu değildir.

59.2.2. Muğla'daki Küçük Sanayi Siteleri

İlde Bakanlığımız kredisi ile yapılmış (5) adet Küçük Sanayi Sitesi:

1-Muğla Küçük Sanayi Sitesi
2-Cennet Köyceğiz Küçük Sanayi Sitesi
3- Marmaris Ata Küçük Sanayi Sitesi
4- Yatağan Küçük Sanayi Sitesi
5- Bodrum Mumcular Küçük Sanayi Sitesi (Bodrum Mumcular Küçük Sanayi Sitesinin yapımı Bakanlığımızın desteği ile halen devam etmektedir.) Bakanlığımız kredisi almadan yapılmış ve yapılmakta olan (21) adet Küçük Sanayi Sitesi, olmak üzere toplam 26 adet Küçük Sanayi Sitesi bulunmaktadır.

59.3. MUĞLA İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Tablo 59.3: Sektör/Birimlere Göre Adana İlinde Yürütülen Teknolojik Dönüşüm Faaliyetleri

Faaliyet	Sektör/Birim	2016	2016 Yıl Sonu	Genel Toplam
Faaliyette Olmayan, Alt Yapı Çalışmaları Devam Eden Teknoloji Geliştirme Bölgeleri	Sıtkı Koçman Üniversitesi		1	1
Toplam TGB			1	1
	Faaliyet Toplamı		1	1

Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Muğla ilinde 2016 yılında 16 faydalı model, 1054 marka, 29 patent ve 17 dosyada 31 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 59.4: Muğla İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı (%)	Toplam Türkiye Payı (%)
Faydalı Model Başvurusu	136	16	152	0,46	0,36
Marka Başvurusu	8.323	1.054	9.377	1,11	0,81
Patent Başvurusu[59]	151	29	180	0,45	0,40
Tasarım Başvurusu	474	31	505	0,08	0,09
Tasarım Dosya Sayısı	144	17	161	0,20	0,15
Genel Toplam	9.228	1.147	10.375	0,75	0,55

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

[59] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

59.4. MUĞLA İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 59.5: Muğla İli KOSGEB Destekleri

<table>
<tr><th>Sıra</th><th colspan="2">Veri</th><th colspan="2">2016 Yılı</th><th colspan="2">İl Toplamı
(2012-2016 Yılları Arası)</th></tr>
<tr><td rowspan="3">1</td><td colspan="2" rowspan="2">Toplam Destek Tutarı (TL)*</td><td colspan="2">7.109.759</td><td colspan="2">16.536.363</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td></tr>
<tr><td>4.538.850</td><td>921.770</td><td>7.219.850</td><td>1.327.003</td></tr>
<tr><td rowspan="7">2</td><td rowspan="7">Diğer Bilgiler</td><td>TEKMER / İŞBİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ</td><td colspan="4">18.02.2016 tarihinde Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi ile Ar-Ge ve İnovasyon İşbirliği Protokolü imzalanmıştır.</td></tr>
<tr><td>İŞGEM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>LABORATUVAR HİZMETLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında düzenlenen 68 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 1.814 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.</td></tr>
<tr><td>YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ</td><td colspan="4">Yerel paydaşlarla ortaklaşa toplantı ve seminerler düzenlenmiş, KOSGEB Destekleri ve KOSGEB hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Bu kapsamda 20 kez tanıtım, bilgilendirme ve toplantı amaçlı etkinliklere katılım sağlanmıştır.</td></tr>
<tr><td>DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER</td><td colspan="4">-</td></tr>
</table>

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 59.6: Muğla İli TÜBİTAK Destekleri

Veri		2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	1.521.585	21.909.150
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	179.977	3.203.120
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	47.956	5.841.451
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	393.842	1.251.300
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	0	13.112

* 2017 sabit fiyatlarıyla

59.5.MUĞLA İLİ TİCARET YAPISI

Tarıma dayalı bir ekonomiye sahip olan Muğla'nın ticari yapısında egemen olan ürünlerin üretimi, gelişen teknoloji sonucu aile tipi ziraat ve ticaret anlayışını değiştirme sürecine girmiştir.

Bodrum, Fethiye, Marmaris ve Datça gibi sahil ilçelerinde ticari yapı; turizm ve buna bağlı ara yatırım malları ticareti, hediyelik eşya ve gıda maddeleri ticaretine dayalı olarak oluşmaktadır. Milas, Yatağan, Kavaklıdere ve Dalaman gibi büyük sanayi kuruluşlarının bulunduğu ilçelerde tüketilen mallara olan talep fazlalığı ticaretin yapısını şekillendirmektedir.

İlde 5174 sayılı kanunla hizmet veren 2 adet Ticaret Odası, 3 adet Ticaret ve Sanayi Odası ve 1 adet Ticaret Borsası bulunmaktadır. 2016 yılı sonu itibariyle ilde 3069 adet Anonim Şirket, 10244 adet Limitet Şirket, 6902 adet Gerçek Kişi, Milas'da 9 Kollektif Şirket ve Fethiye'de 8 Kollektif Şirket, 1 Komandit Şirket olmak üzere **toplam 20.233 adet kişi ve şirket** faaliyet göstermektedir. 2016 yılı sonu itibariyle Muğla Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği Başkanlığına kayıtlı **62.196 üye Esnaf** bulunmaktadır. *(Ticaret İl Müdürlüğü verileri)*

Doğal tarihi ve kültürel varlıkları açısından zengin bir turizm potansiyeline sahip olan Muğla, Ülkemizin en yoğun turizm hareketliliği yaşayan illerimizden biridir. Uluslararası 2 havalimanı ve 9 limanı ile çok iyi ulaşım imkanlarına sahiptir. 2016 yılı sonu itibariyle ile hava ve deniz yoluyla gelen yabancı turist sayısı **1.822.777 turist** gelmiş **yaklaşık 1,285 milyar dolar turizm geliri sağlandığı tahmin edilmektedir.** *(Hesaplama TUİK sayfasından alınan kişi başı harcama miktarı ve Kültür Turizm İl Müdürlüğü web sayfasında giriş yapan turist sayısı kullanılarak yapışmıştır.)*

59.5.1. Muğla İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektör %55,5 ile gıda ürünlerinin imalatı olmuştur. Çalışan sayısının en fazla olduğu sektör 5.884 ile diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı ve girişim sayısının en fazla olduğu sektör 332 girişim ile gıda ürünlerinin imalatı sektörü olmuştur.(Tablo59.8)

Tablo 59.7: Muğla İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar(İlk On Sektör)(%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Gıda ürünlerinin imalatı	5.810	332	55,5
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	5.884	207	24,6
Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı	890	239	4,0
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	911	175	3,5
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	632	125	2,2
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	381	71	2,0
Diğer imalatlar	258	58	1,6
Tekstil ürünlerinin imalatı	254	44	1,4
Diğer ulaşım araçlarının imalatı	440	78	1,1
Mobilya imalatı	361	69	1,0

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

59.5.2 Muğla İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 59.4'te gösterilmiştir. Grafik 59.4'e göre 2016 yılında Muğla ilinde ithalat 192.768.042 dolar, ihracat ise 415.397.433 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 608.165.475 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 59.4. Muğla İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti(1000$)

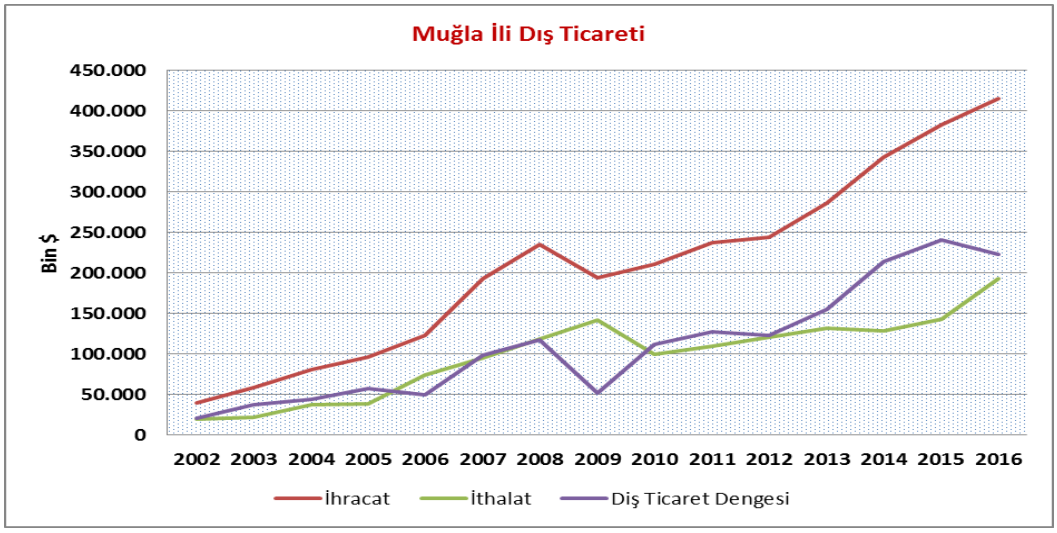

Kaynak: TÜİK

Muğla ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %13,68 ile Hollanda olmak üzere, İtalya, Almanya, İsrail, Rusya Federasyonu, İngiltere, ABD, İspanya, Yunanistan ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir.(Grafik 59.5)

Grafik 59.5 Muğla İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

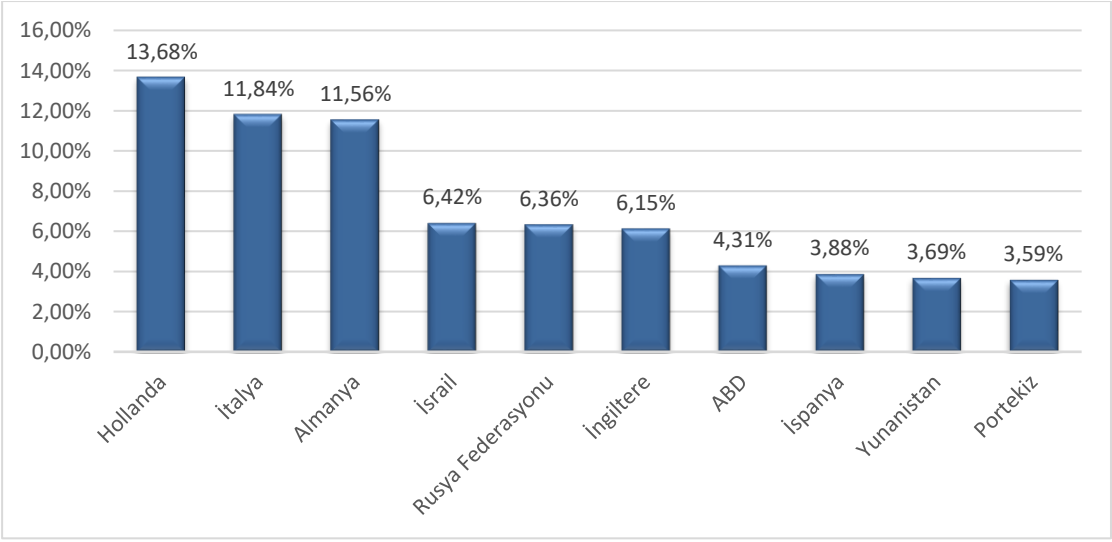

Kaynak: TÜİK

Muğla ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %28,43 ile Fas olmak üzere, Çin, Norveç, Gürcistan, Moritanya, İtalya, Güney Afrika cumhuriyeti, Almanya, Rusya Federasyonu ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir.(Grafik59.6)

Grafik 59.6: Muğla İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

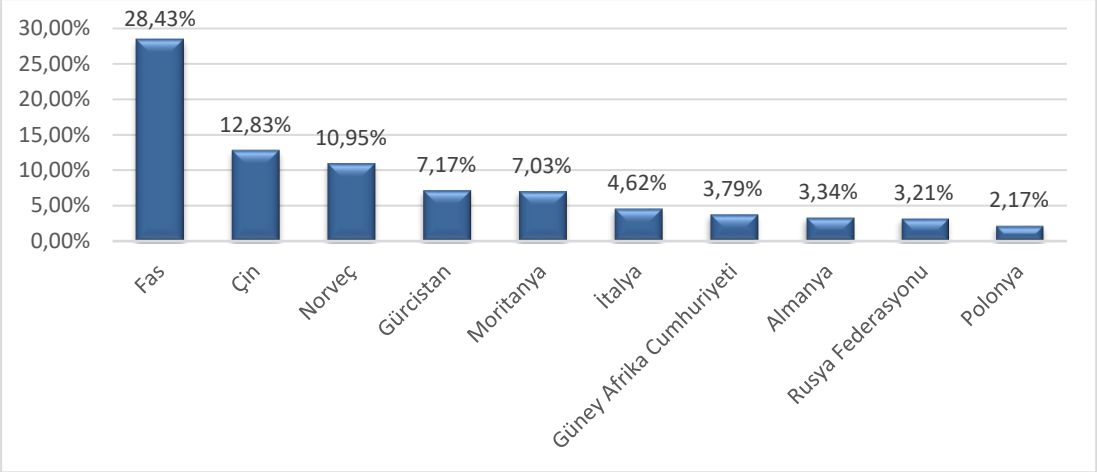

Kaynak: TÜİK

Muğla ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %39,43'ünü, il ithalatının da %98,38'ini oluşturmaktadır.(Tablo59.9)

Tablo 59.8: Kısımlara göre Muğla ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri(1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	2	1	3	198	84	53
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor	30	5	0	27	30	204
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	37.918	37.716	36.508	9	1	1
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	5					
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	164.347	180.662	215.075	2.559	1.986	2.848
İmalat Sanayi	140.556	164.312	163.811	125.800	140.002	189.663
Toplam	**342.858**	**382.696**	**415.397**	**128.594**	**142.105**	**192.768**

Kaynak: TÜİK

Muğla ilinin ihracatının %39,43'ünü oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir.(Tablo59.10)

Tablo 59.9: 2016 yılı Muğla İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**163.811**
Gıda ürünlerinin imalatı	102.357
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	31.129
Diğer imalatlar	8.241
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	5.032
Diğer ulaşım araçlarının imalatı	4.574
Mobilya imalatı	3.458
Tekstil ürünlerinin imalatı	3.215
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	1.719
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	1.406
Elektrikli teçhizat imalatı	857

Kaynak: TÜİK

Muğla ilinin ithalatının %98,38'ini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir.(Tablo 59.11)

Tablo 59.10: 2016 Yılı Muğla İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**189.663**
Gıda ürünlerinin imalatı	134.484
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	20.797
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	12.598
Tekstil ürünlerinin imalatı	4.232
Diğer imalatlar	4.100
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman vb. malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	2.879
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	1.989
Diğer ulaşım araçlarının imalatı	1.945
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	1.921
Elektrikli teçhizat imalatı	1.141

Kaynak: TÜİK

Muğla ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %66,18 ile balıklar, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar ve suda yaşayan diğer omurgasız hayvanlar ilk sıradadır.(Tablo 59.12)

Tablo 59.11: 2016 yılı Muğla İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Balıklar, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar ve suda yaşayan diğer omurgasız hayvanlar	274.910.663	66,18
Tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento	35.902.307	8,64
Taş, alçı, çimento, amyant, mika veya benzeri maddelerden eşya	30.812.437	7,42
Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler	14.988.341	3,61
Yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular	10.641.338	2,56
Gıda sanayiinin kalıntı ve döküntüleri, hayvanlar için hazırlanmış kaba yemler	8.620.805	2,08
Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar	7.924.552	1,91
Gemiler ve suda yüzen taşıt ve araçlar	4.570.938	1,10
Mobilyalar, yatak takımları, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar vb., prefabrik yapılar	3.668.198	0,88
Süt ürünleri, yumurtalar, tabii bal, diğer yenilebilir hayvansal menşeli ürünler	3.655.423	0,88

Kaynak: TÜİK

Muğla ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %48,48 ile sanayiinin kalıntı ve döküntüleri, hayvanlar için hazırlanmış kaba yemler ilk sıradadır.(Tablo59.13)

Tablo 59.12: 2016 yılı Muğla İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Gıda sanayiinin kalıntı ve döküntüleri, hayvanlar için hazırlanmış kaba yemler	93.456.090	48,48
Hayvansal ve bitkisel katı ve sıvı yağlar, yemeklik katı yağlar, hayvansal ve bitkisel mumlar	22.899.238	11,88
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	21.162.904	10,98
Balıklar, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar ve suda yaşayan diğer omurgasız hayvanlar	14.638.602	7,59
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	12.373.920	6,42
Ağaç ve ahşap eşya, odun kömürü	2.919.654	1,51
Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar	2.816.514	1,46

Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni	2.021.034	1,05
Plastikler ve mamulleri	1.781.298	0,92
Vatka, keçe ve dokunmamış mensucat, özel iplikler, sicim, kordon, ip, halat ve bunlardan mamul eşya	1.671.087	0,87

59.6. İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

59.6.1. Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

Yat ve Tekne İmalatı, Bakım ve Onarımı: İle her yıl deniz yoluyla yaklaşık olarak 550 bin yabancı turist gelmekte olup; İlin 1.124 km lik kıyı şeridi ve 9 adet limanı bulunmaktadır. Bu nedenle ilde Yat ve Tekne imalatı, bakım ve onarımı alanlarında yatırım imkanları bulunmaktadır.

59.6.2. Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

Diğer Madencilik ve Taş Ocakçılığı: İl yeraltı kaynakları açısından oldukça zengin olup; başta maden kömürü, kalker, feldispat, dolomit, kuvars, mermer olmak üzere toplam 24 çeşit maden çıkarılmaktadır. İlde Diğer Madencilik ve Taş Ocakçılığı sektöründe yatırım potansiyeli mevcuttur.

Maden ve Mermerin İşlenmesi: Özellikle ilden çıkarılan maden ve mermerlerin profesyonel anlamda işlenmesi konusunda yapılacak yatırımlar potansiyeli değerlendirmeye yönelik yatırım olarak değerlendirilmektedir.

Meyve Suyu Üretim Tesisi, Konserve Üretim Tesisi, Meyve Sebze Paketleme tesisleri: İlde başta narenciye olmak üzere birçok meyve ve sebze çeşidi yetiştirilmektedir. Bu potansiyelin daha rasyonel olarak değerlendirilebilmesi açısından meyve suyu, konserve üretim tesisi, meyve ve sebze paketleme tesisleri kurulması potansiyeli değerlendirmeye yönelik yatırım olarak değerlendirilmektedir.

Zeytin ve Zeytinyağı İşlenmesi: İlde yetiştirilen zeytinlerden zeytinyağı üreten birçok firma olmasına rağmen; zeytinyağı üretimi konusunda ve sofralık zeytin üretimi konusunda marka olabilecek firmalara ihtiyaç olup bu gibi tesislerin kurulması potansiyeli değerlendirmeye yönelik yatırım olarak değerlendirilmektedir.

Modern Tarım ve Seracılık: Özellikle Fethiye ilçesinde seracılık sektörü oldukça yaygındır. Modern tarım ve seracılık alanlarında kullanılan sera örtüsü ve şiring naylonu imalat tesisleri gibi işletmelerin kurulması potansiyeli değerlendirmeye yönelik yatırım olarak değerlendirilmektedir.

59.7. SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. Sorun: İlde Faaliyette Olan Organize Sanayi Bölgesinin Olmaması

Çözüm: Muğla Merkez İlçede Gıda İhtisas Organize Sanayi bölgesinin kurulabilmesi için çalışmalar yapmak. Muğla Bayır Mahallesinde depo ve çeşitli imalat tesisleri bulunan bir yapılanma oluşmuş ancak OSB niteliği bulunmamaktadır.

2.Sorun: Nitelikli İşgücü Eksikliği

Çözüm: İlde faaliyet gösteren işletmelerde çalışacak nitelikli iş gücünün yeterli olmaması sanayicilerimizin sıkıntısı olmaktadır. Bu noktada İl İstihdam Kurulunca ihtiyaca göre kurslar düzenlenerek bu sorun giderilmeye çalışılmakta ise de sorun hala güncelliğini korumaktadır. Bu nedenle kalıcı çözüm noktasında istihdam garantili kursların arttırılması ve firma bazında elemanların iyi yetiştirilmesi sağlanmalıdır.

3.Sorun: Üniversite - Sanayi İşbirliğinin Sağlanamaması

Çözüm: Yüksek Planlama Kurulunun 18.06.2015 tarihli ve 2015/28 sayılı kararı ile onaylanan Türkiye Kamu-Üniversite-Sanayi İşbirliği (KÜSİ) Stratejisi ve Eylem Planının 1.2 eylemi gereği ilde Kamu-Üniversite-Sanayi İşbirliği (KÜSİ) Planlama Geliştirme Kurulu oluşturulmuştur. Kurul toplantı kararlarında yüksek katma değerli ürünleri üretebilecek firmaları ziyaret amacıyla Muğla KÜSİ Üyesi, Üniversite Temsilcisi, Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü, KOSGEB Muğla Müdürlüğü, Güney Ege Kalkınma Ajansı (GEKA) ve Muğla Ticaret ve Sanayi Odası temsilcilerinden oluşan komisyon kurulmuş olup, komisyonca her ay firma ziyaretleri gerçekleştirilmektedir. Gerçekleştirilen firma ziyaretlerinde Kamu-Üniversite-Sanayi İşbirliği Planlama ve Geliştirme Kurulu görev ve sorumlulukları, Ar-Ge Reform Paketi, KOSGEB ve GEKA destekleri hakkında firmalar bilgilendirilmektedir.

4.Sorun: Kurumsallaşma Problemi
Çözüm: İlde faaliyet gösteren işletmelerin kurumsal bir yapıya sahip olabilmesi için çalışmalar yapılmalıdır. Gerekirse bu noktada devlet kurumları tarafından teşvik ile desteklenmelidir.

5.Sorun: AR-GE Bilgi Eksikliği
Çözüm: İldeki sanayi işletmelerini AR-GE konusundaki bilgi eksikliği İşletmelerin ulusal ve uluslararası pazarlarda rekabet edebilmeleri için AR-GE faaliyetlerine hız kazandırılmalı ve bu konuda KOSGEB gibi kurumlar tarafından verilen destekler artırılmalıdır. Bu noktada Yüksek katma değerli ürünleri üretebilecek firmaları ziyaret amacıyla Muğla KÜSİ Üyesi, Üniversite Temsilcisi, Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü, KOSGEB Muğla Müdürlüğü, Güney Ege Kalkınma Ajansı (GEKA) ve Muğla Ticaret ve Sanayi Odası temsilcilerinden oluşan komisyon kurulmuş olup, her ay gerçekleştirilen firma ziyaretleriyle Ar-Ge Reform Paketi kapsamında Ar-Ge ve Tasarım Merkezleri hakkında firmalarla görüşülerek bilinç oluşturulması amaçlanmaktadır.
6.Sorun: Marka Bilinç Eksikliği
Çözüm: Şirketlerin rekabet gücünü artırmak için markayı bir hedef haline getirmeli ve tanıtım noktasında markalaşmanın önemli olduğu bilincine varılmalıdır.

7. Sorun: Firmaların İthalat-İhracat Konusunda Bilgi Eksikliği
Çözüm: İlde faaliyet gösteren işletmelerin ithalat ve ihracat konusundaki bilgi eksikliği giderilmelidir. Bu konu sivil toplum örgütlerinin destekleri ile giderilebilir. Ayrıca iç ve dış ticaret ofislerinin kurulması ve sivil toplum örgütlerinin bu noktada uzmanlaşmaya gitmesiyle mümkün olacaktır.

8.Sorun: Firmaların Ekonomik ve Fizıbıl olarak çalışmaması
Çözüm: Üniversitemiz akademisyenlerinin Firmalarla çalışma yaparak İşletmelerimizin üretim aşamasında iyileşmeler yapılabilecektir.

60. MUŞ İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

60.1. MUŞ İLİ SANAYİ YAPISI

Muş sanayisi ağırlıklı olarak orta ve küçük işletmelerden meydana gelmektedir. Büyük ölçekli sanayi kuruluşları olarak; şeker fabrikası ve çimento fabrikası, orta ölçekli işletme olarak; barit fabrikası, tuz fabrikası, mermer fabrikası, tekstil fabrikası, ayakkabı fabrikası ve muhtelif gıda, plastik ve metal eşya fabrikaları faaliyet göstermektedir.

İlde faaliyet gösteren firmaların üretim konuları çimento, tarım makineleri, tekstil, hazır giyim, ayakkabı, mobilya, hazır yemek, hazır beton, karma yem, unlu mamuller, süt ve süt ürünleri, şeker, sıcak asfalt, taş ve mıcırdır.

Teşvik yasası kapsamında desteklenen emek yoğun sektörlerden tekstil, güneş paneli, çağrı merkezi, metal eşya ve mobilya alanlarında ilde son zamanlarda önemli yatırımlar gerçekleşmektedir. Malazgirt ilçesindeki Tarım Makinaları İhtisas Sanayi Sitesi önemli bir yere sahiptir.

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

60.1.1. Muş İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Muş ili Doğu Anadolu Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 60.1).

Doğu Anadolu Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Muş ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %3,6'lık oran ile bölgede sekizinci sırada yer almaktadır.

Grafik 60.1: Türkiye'de Sanayi İşletmelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (%)

a. Ölçek Dağılımı

Muş ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, %57,1'i Mikro, %32,1'i Küçük, ve %10,7'si Orta Ölçekli işletmelerdir (Grafik 60.2).

Grafik 60.2: Muş İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

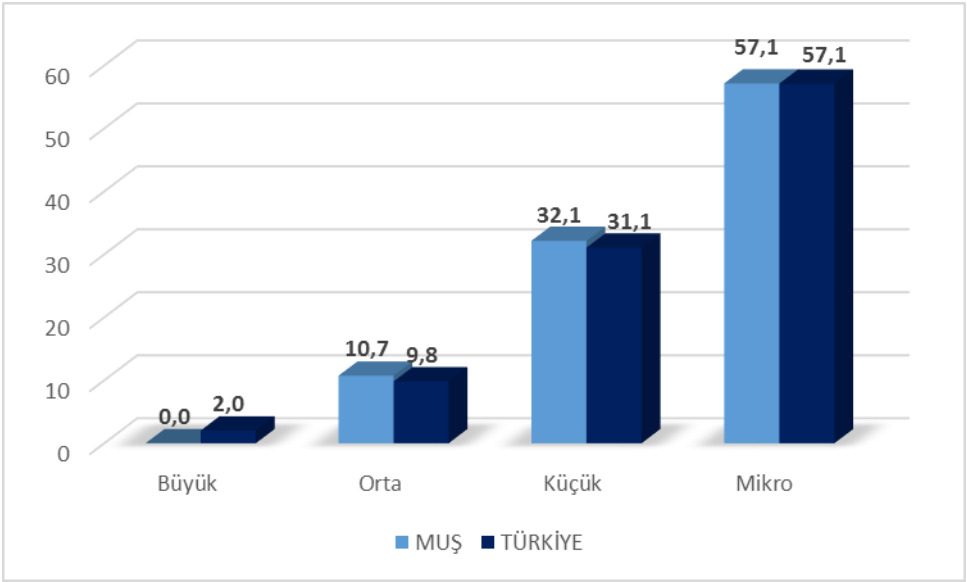

b. Sektörel Dağılım

Muş ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %21 ile Gıda ürünleri, ikinci sırada %17,7 ile Makine ve ekipmanlar ve üçüncü sırada ise %16,1 ile Mobilya sektörü ile Diğer madencilik ve taş ocakçılığı sektörü yer almaktadır.

Grafik 60.3: Muş İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

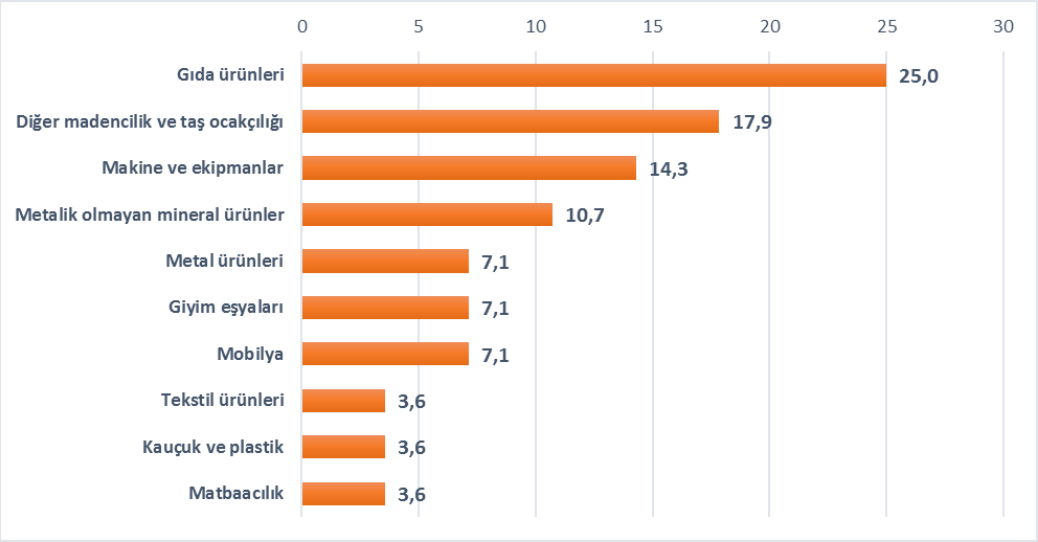

c. Çalışan Sayısı

Muş İlinde sanayi sektöründe istihdamda %27,53 ile Metalik olmayan mineral ürünler sektörü, %26,77 ile Giyim eşyaları sektörü, %13,89 ile Gıda ürünleri sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın %0,01'i Muş ilinde gerçekleşmektedir.

Tablo 60.1: Muş İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Metalik olmayan mineral ürünler	109	27,53	5,98
Giyim eşyaları	106	26,77	8,79
Gıda ürünleri	55	13,89	12,75
Mobilya	37	9,34	3,80
Makine ve ekipmanlar	28	7,07	6,71
Metal ürünleri	26	6,57	8,55
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	18	4,55	2,16
Matbaacılık	12	3,03	1,07
Tekstil ürünleri	3	0,76	12,58
Kauçuk ve plastik	2	0,51	6,16
Genel Toplam	***396***	-	***0,01***

Muş İlinde Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Büyük İşletme aşağıda sıralanmıştır:

- Muş Tuğla Toprak Ürünleri Mad.Pet.San.Ve Tic.
- Barco Tekstil Sanayi Ve Ticaret A.Ş.Muş Şubesi
- Everest Mağazacılık Tekstil Sanayi Ve Ticaret Limited Şirketi
- Halitbabaoğulları Can Gıda Un Yem Tarım Nakl.San.Dış Tic.

- Bindurmaz İnş.Harf.Ve Tahh.Tic.Ltd.Şti.

60.2. MUŞ İLİ SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 60.2: Muş İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Muş	1	1	-

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

60.3. MUŞ İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Muş ilinde 2016 yılında 20 marka, 1 dosyada 1 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 60.3: Muş İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı (%)	Toplam Türkiye Payı (%)
Faydalı Model Başvurusu	9	0	9	0,00	0,02
Marka Başvurusu	339	20	359	0,02	0,03
Patent Başvurusu[60]	3	0	3	0,00	0,01
Tasarım Başvurusu	0	1	1	0,00	0,00
Tasarım Dosya Sayısı	1	1	2	0,01	0,00
Genel Toplam	352	22	374	0,01	0,02

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

[60] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

60.4. MUŞ İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 60.4: Muş İli KOSGEB Destekleri

Sıra	Veri		2016 Yılı		İl Toplamı (2012-2016 Yılları Arası)	
1	Toplam Destek Tutarı (TL)*		1.991.618		7.435.036	
	Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**		Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)	KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)	Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)	KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)
			0	0	100.000	15.115
2	Diğer Bilgiler	TEKMER / İŞBİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ	-			
		İŞGEM BİLGİLERİ	-			
		KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ	-			
		LABORATUVAR HİZMETLERİ	-			

		UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ	2016 yılında düzenlenen 41 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 1.135 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.
		YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ	2016 yılında KOSGEB destek ve hizmetlerini tanıtmak amacıyla 8 adet bilgilendirme toplantısı düzenlenmiştir.
		DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER	-

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 60.5: Muş İli TÜBİTAK Destekleri

Veri		2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	0	38.446
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	0	0
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	0	270.286
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	262.640	482.744
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	0	0

* 2017 sabit fiyatlarıyla

60.5. MUŞ İLİ TİCARET YAPISI

İlde ticaret sektörü; tarım, devlet hizmetleri, ulaştırma ve haberleşme sektörlerinden sonra gelmektedir. Ticaret hayatı genel olarak il merkezinde canlılığını korumakta olup, Malazgirt ve Bulanık İlçelerinde de nispeten gelişmiş durumdadır.
İlde gıda, giyim, tuhafiye, inşaat malzemeleri ile dayanıklı tüketim mallarının yanı sıra tarımsal ürünler ile canlı hayvan ve hayvansal ürünler alımını ve satımını kapsayan ticari faaliyetler yapılmaktadır.

İl Merkezi dışında, özellikle Malazgirt ilçesinde, imalatı gerçekleştirilen tarım alet ve makinelerine dayalı ticaret önem taşımaktadır. Ayrıca hizmet sektörünün faaliyetleri ile küçük

sanat ve sanatkârların üretim ve tamiratlarını içeren çalışmalar iç ticaret hayatında önemli bir yere sahiptir.

İlden diğer illere, başta canlı hayvan ve hayvansal ürünler olmak üzere, çimento, küspe, tarım alet ve makineleri ile kristal ve küp şeker satışı yapılmaktadır. Diğer illerden ise, otomobil ve yedek parçaları, dayanıklı tüketim malları, makine ve teçhizat, manifatura, inşaat malzemeleri, mutfak eşyaları gibi endüstriyel ürünler, mevsimlik meyve, sebze ve narenciye ürünleri alınmaktadır.

60.5.1. Muş İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektör %65,4 ile diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı olmuştur. Çalışan sayısının en fazla olduğu sektör 692 çalışan ile giyim eşyalarının imalatı sektörü ve girişim sayısının en fazla olduğu sektör 33 girişim ile gıda ürünlerinin imalatı sektörü olmuştur.

Tablo 60.6: Muş İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar (İlk On Sektör)(%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	476	21	65,4
Gıda ürünlerinin imalatı	129	33	8,3
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	116	21	6,5
Giyim eşyalarının imalatı	692	10	4,5
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	56	8	3,7
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	29	6	3,5
Mobilya imalatı	60	16	2,6
Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı	63	10	2,0
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	49	10	1,3
Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	21	3	0,7

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

60.5.2 Muş İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 60.4'te gösterilmiştir. Grafik 60.4'e göre 2016 yılında Muş ilinde ithalat 5.069.250

dolar, ihracat ise 495.924 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 5.565.174 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 60.4: Muş İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti(1000$)

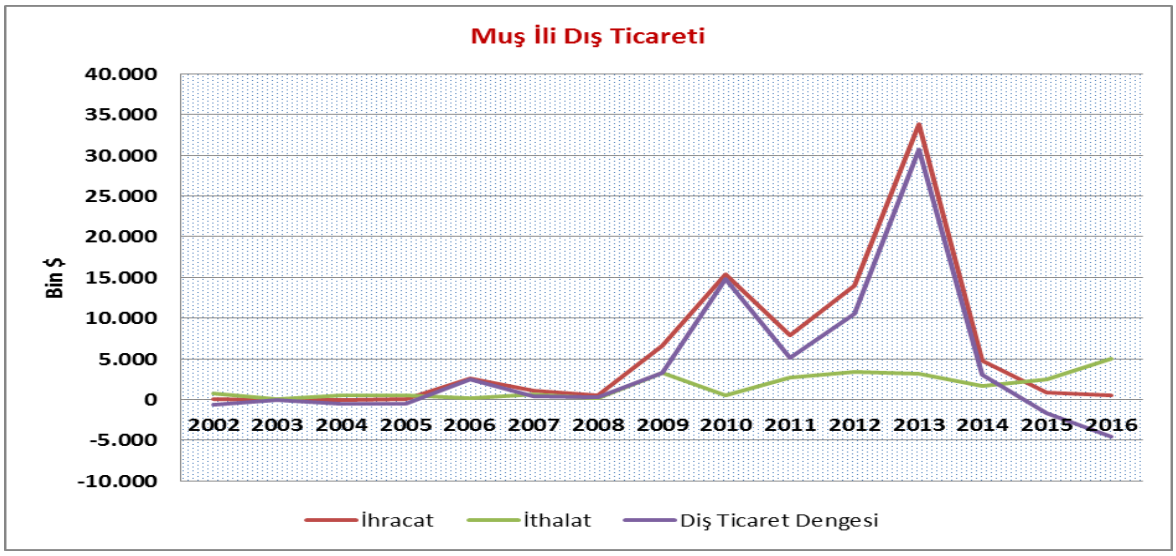

Kaynak: TÜİK

Muş ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %55,60 ile Cezayir olmak üzere Gürcistan, Irak, Mısır, Almanya, Macaristan ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir.(Grafik 60.5)

Grafik 60.5: Muş İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

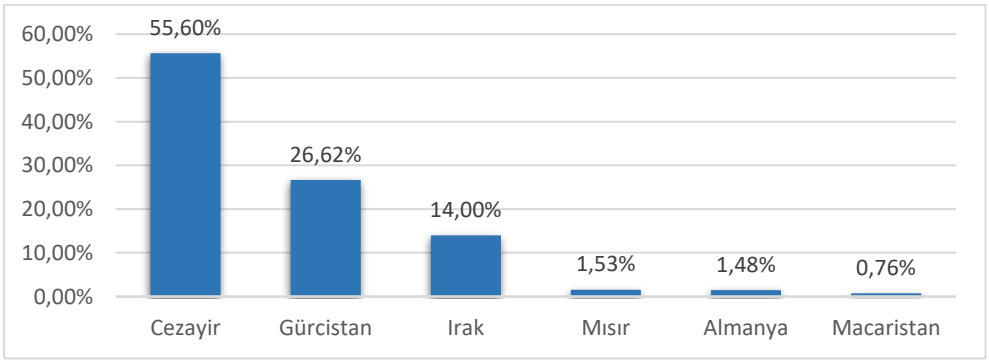

Kaynak: TÜİK

Muş ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %72,58 ile Çin olmak üzere, Avusturya, Avustralya, Çek Cumhuriyeti, Uruguay, İtalya, Almanya, Fransa, İspanya ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir.(Grafik 60.6)

Grafik 60.6: Muş İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

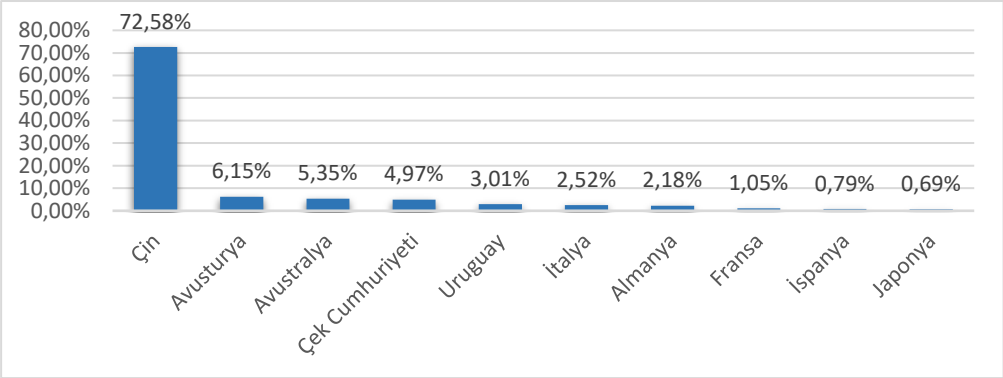

Kaynak: TÜİK

Muş ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %73,38'ini, il ithalatının da % 95,73'ünü oluşturmaktadır.(Tablo60.9)

Tablo 60.7: Kısımlara göre Muş ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri(1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	392	117	132			
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	893	216		350		216
İmalat Sanayi	3.496	535	364	1.383	2.494	4.853
Toplam	**4.781**	**868**	**496**	**1.732**	**2.494**	**5.069**

Kaynak: TÜİK

Muş ilinin ihracatının %73,38'ini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir.(Tablo60.10)

Tablo 60.8: 2016 yılı Muş İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**364**
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	287

Elektrikli teçhizat imalatı	69
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	5
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	2

Kaynak: TÜİK

Muş ilinin ithalatının % 95,73'ünü oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir.(Tablo 60.11)

Tablo 60.9: 2016 Yılı Muş İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**4.853**
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	2.962
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	857
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	328
Elektrikli teçhizat imalatı	269
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	151
Ana metal sanayii	122
Tekstil ürünlerinin imalatı	116
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	38
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	6
Diğer imalatlar	5

Kaynak: TÜİK

Muş ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %57,89 ile kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları ilk sıradadır.(Tablo 60.12)

Tablo 60.10: 2016 yılı Muş İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	287.098	57,89
Tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento	132.035	26,62
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	69.432	14,00
Taş, alçı, çimento, amyant, mika veya benzeri maddelerden eşya	5.401	1,09
Demir veya çelikten eşya	1.958	0,39

Kaynak: TÜİK

Muş ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %58,94 ile elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı ilk sıradadır.

Tablo 60.11: 2016 yılı Muş İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	2.987.719	58,94
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	856.650	16,90
Seramik mamulleri	313.907	6,19
Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi, cerrahi alet ve cihazlar, bunların aksam, parça ve aksesuarı	242.821	4,79
Canlı hayvanlar	205.911	4,06
Plastikler ve mamulleri	131.645	2,60
Demir veya çelikten eşya	127.509	2,52
Emdirilmiş, sıvanmış, kaplanmış veya lamine edilmiş dokunabilir mensucat, dokunabilir maddelerden teknik eşya	115.713	2,28
İnorganik kimyasallar, kıymetli metal, radyoaktif element, metal ve izotopların organik-anorganik bileşikleri	30.228	0,60
Kauçuk ve kauçuktan eşya	19.691	0,39

Kaynak: TÜİK

İlin Dış Ticarete Konu Olan Sektörleri:

- Çimento cam seramik ve toprak ürünleri,
- Maden ve metaller,
- Plastik doğrama,
- Hazır giyim ve konfeksiyon,
- Makine ve aksamları,
- Mobilya, kağıt ve orman ürünleri,
- Kimyevi maddeler ve mamulleri.

İlin Dış Ticarete Konu Olabilecek Potansiyeli:

Yeni keşfedilecek maden ocakları veya mevcut durumda ham olarak ihracatı yapılan madenlere katma değer katılarak ihracat artırılabilir. Muş ili 3.245.000 ton barit rezervine sahip olup Türkiye'de 4. Sıradadır. Türkiye ise dünyada 5. sıradadır. İl'deki barit yataklarının bir kısmı halen işletilmektedir.

Çimento hammaddesi olarak kullanılabilecek nitelikte büyük potansiyellere sahip kireçtaşı, kil ve killi marn oluşumları ile tuğla-kiremit hammaddeleri bulunmaktadır. İl'deki iyi-orta kalitedeki tuğla-kiremit hammaddelerinin toplam görünür + muhtemel rezervi 22 milyon tondur. Kireçtaşında ise 48 milyon ton rezerv belirlenmiştir. İl'deki Çimento fabrikası İl'in ihracatında önemli bir yere sahiptir. İl'de 1 adet tuğla fabrikası vardır. Ayrıca İl'de enerji

hammaddelerine yönelik yapılan aramalarda linyit oluşumları tespit edilmiştir. Görünür rezervi 6.204.000 tondur. İlde barit, çimento hammaddelerinden kalker, kireçtaşı, tuğla-kiremit hammaddesi, linyit, tuz yatakları, madensuyu ve kaplıca suyu yatakları bulunmaktadır. Muş taşı yalıtım ve dekorasyonda önemli bir malzeme olabileceğinden ihracatta önemli bir kaleme dönüştürülebilir.

Ayrıca, plastik ürünleri, boya, mobilya, kablo gibi sektörler yakın bölgede bulunan ülkelerin ithalatında önemli bir yer tutmaktadır.

İlin ihracatına katkı yapabilecek diğer bir sektör ise hayvansal ve bitkisel ürünlerin işlenerek ihracatının yapılmasıdır. İlde toplam 246.245 ha ekilen tarım arazisinin %84'ünde hububat (buğday-arpa), %10'unda yem bitkileri (yonca), %3'ünde endüstri bitkileri (şeker pancarı, tütün, ayçiçeği) ve geriye kalan %3'lük gibi küçük bir bölümünde sebze, meyve ve baklagiller ekimi yapılmaktadır. Hayvan varlığına ve ekilecek alan varlığına kıyasla kaba yem ekimi oldukça düşüktür. Yem bitkileri, endüstri bitkileri ve sebze-meyve üretimi için yapılacak yatırımlara elverişli konumdadır.

Dış ticarete konu olabilecek başlıca ürünler:

- Süt ve süt ürünleri
- Paketleme
- Bitkisel ürünler
- Dondurulmuş et ve balık ürünleri
- Barit Madeni

60.6. İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

60.6.1 Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

1. Tekstil ve hazır giyim ürünleri
2. Pastörize süt ve süt mamulleri üretimi
3. Un üretim tesisi
4. Karma yem üretim tesisi
5. Bal üretim ve ambalajlama tesisi
6. Bisküvi, çikolata, kakaolu ve benzeri ürünler
7. Hazır yemek, tabldot yemek
8. El halısı üretim tesisi
9. Yünlü dokuma
10. Taş ve mıcır üretim tesisi
11. Kristal ve küp şeker üretimi
12. Tarım makineleri üretimi
13. Geri dönüşüm tesisi

60.6.2 Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

1. Bitkisel yağ üretim tesisi
2. Maden İşleme Tesisleri (Alçı taşı, Barit, Çimento, Kireç taşı, Kuvarsit ve Linyit)
3. Yenilenebilir enerji (Güneş, Jeotermal, Biyogaz)
4. Döküm tesisi
5. Et entegre tesisi
6. Et besiciliği
7. Arıcılık
8. Hafif yapı malzemeleri üretim tesisi
9. Karton kutu üretim tesisi
10. Plastik geri dönüşüm ürünleri tesisi
11. Tuz üretim tesisi
12. Torbalanmış ve söndürülmüş toz kireç üretim tesisi

60.7. SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. Hayvancılık sektöründe, et ve süt veriminin arttırılmasına yönelik olarak; hayvan ırkının ıslahı ve süt veriminin yüksek olduğu noktalarda ortak süt sağım sistemleri kurulmalıdır. Bu şekilde sütün bir sanayi ürünü olduğu algısı oluşturularak, entegre et ve süt tesisleriyle verim arttırılmalıdır. Çiftçilerin bilinçlendirilmesi ile pazar sıkıntısı çekilmeyecek ürünlerde, doğru üretim teknikleriyle Muş Ovasından en üst düzeyde faydalanılmalıdır.

   Yapılan çalışmalar: Hayvan ırklarının iyileştirilmesi için 2016 yılında 30.300 adet suni tohumlama yapılmış, 2016 ve 2017 yılı içerisinde hayvan destekli projeler hazırlanmış ve kabul gören projeler için 2017 yılında alımı ve dağıtımı yapılacaktır.

2. Ülkemizde bölgeler arası gelişmişlik farkı ve ülkenin coğrafi yapısından dolayı iç pazarın batı bölgelerinde yoğunlaşmasıyla beraber ilin de bu bölgelere uzak oluşu, ticari hayatı olumsuz etkilemektedir. Bunun için yeni pazarlara ulaşmak adına bölgeye yakın olan ülkeler hedef alınarak ihracatı özendirecek çalışmalar yapılmalıdır. İldeki tüccar ve sanayicilerin ürünlerini yurtdışına pazarlamayı destekleyici unsurlar sağlanmalıdır. Kamu, ajans ve ticaret odalarının desteğiyle ildeki yatırımcıların ulusal ve uluslararası fuarlara katılımı sağlanmalıdır. Ayrıca iç pazara olan uzaklıktan dolayı

nakliye maliyetlerini düşürmek adına; özellikle demiryolu ulaşım hizmetlerinin altyapı ve maliyet açısından geliştirilerek teşvik edilmesi gerekmektedir.

3. İmalat sektöründeki kalifiye eleman eksikliği yatırımcıların bölgeye gelmesinin önünde büyük engel teşkil etmektedir. Bunun için özellikle bölgede mesleki eğitim yaygınlaştırılmalı ve kalifiye eleman ihtiyacı doğru bir şekilde tespit edilerek, mesleki eğitim müfredatının özel sektörün ihtiyacına uygun hale getirilmesi gerekmektedir. Aynı zamanda sanayicimizin de yatırım öncesi ve sonrasına yönelik bilgi ve tecrübe eksikliği giderilmelidir.

   Yapılan çalışmalar: Meslek edindirme ve **i**stihdam garantili kurslarla bu eksiklik aşamalı olarak giderilmektedir.

4. İşletme sermayesinin yetersizliği nedeniyle özellikle yeni girişimcilerin iş hayatına atılmasında ve mevcut girişimcilerin kapasite artırımında sorunlar yaşanmaktadır. Bölgeye yönelik ürün teşvik modeli geliştirilerek, yapılacak işe göre faizsiz kredi desteği sunulmalıdır. Ayrıca, ilin danışmanlık kapasitesi artırılarak, proje hazırlama kültürü geliştirilmelidir.

   Yapılan çalışmalar: Kamu tarafından yürütülen çalışmalarla yerel ve genel düzeyde destekler verilmektedir. KOSGEB'in "0" faizli kredi desteğiyle 620 işletmeye toplamda 15 milyon TL faizsiz kredi verilmiş ve krediler için KOSGEB tarafından bankalara 3 milyon TL faiz ödemesi yapılmıştır. Krediler 1 yıl geri ödemesiz, sonraki 2 yıl içerisinde 8 taksitle geri ödemeli olarak verilmiştir.

5. Kırsal göçü önlemeye yönelik, geçimlik gelir getirici ve daha çok aile bünyesinde yapılabilecek mikro-girişimci yatırım kolları desteklenmelidir. İlde önemli bir yere sahip olan bağcılık, muş lalesi, meyvecilik, deri ve yün gibi ürün kollarının sanayiye kazandırılması için uygun sanayi tesislerinin kurulması desteklenmelidir.

6. Bölgenin ağır iklim ve coğrafi koşulları imalat sektöründeki yılın en az beş aylık bölümünde ciddi sorun olmaktadır. İklim şartlarının bu zorluğu özellikle yenilenebilir enerji projeleri, imalat için gerekli ısınma ve enerji desteğiyle hafifletilmelidir. Yine coğrafi şartlar nedeniyle ulaşımda yaşanan sorunları giderici yatırımlar artarak devam etmelidir.

Yapılan çalışmalar: Güneş enerjisi ve jeotermal ile ilgili fizibilite ve uygun yatırım alanlarının belirlenmesi yönünde çalışmalara başlanılmıştır.

7. Su, enerji ve ulaşım alanındaki altyapı eksiklikleri hızla giderilmelidir. Makul seviyenin üzerindeki elektrik kesintilerinden kaynaklanan kar kayıplarını telafi edecek düzenlemeler getirilmelidir. Ayrıca, tarım alanında sulama alt yapısının daha modern hale getirilmesi yönündeki çalışmalar en kısa sürede tamamlanmalı ve tarla içi sulama sistemlerinin kullanılması için gerekli destek ve bilgilendirmeler yapılmalıdır.
   Yapılan çalışmalar: Sulama altyapısına büyük ölçüde fayda sağlayacak Alparslan II barajının yapım çalışmaları devam etmektedir. Yine Muş Ovasının drenaj sorununu çözmeye yönelik başlatılan Karasu Islah Projesi devam etmektedir.

8. Kamu-üniversite-sanayi işbirliği ile ar-ge ve yenilikçi fikirlere yönelik teşvik mekanizmaları tanıtılarak bu yönde güçlü bir işbirliği içerisine girilmelidir. Ayrıca, sanayiye girdi teşkil edecek yarı mamul ürünler ile ithalatta büyük paya sahip ara malı üretimi noktasında gerekli adımlar atılmalı, mevcut sanayinin kümelenme mantığı çerçevesinde benzer sektörlerin ortak sitelerde toplanması sağlanmalıdır.
   Yapılan çalışmalar: Kamu-üniversite-sanayi işbirliği ve yenilikçilik olgusunun geliştirilmesi için şehir merkezi ve üniversite kampüsünde bilgilendirme toplantıları yapılmış, yine konuyla ilgili firma ziyaretleri yapılarak araştırma-geliştirme faaliyetleri ve sınai mülkiyet konularında istişare ve bilgilendirmelerde bulunulmuştur.

9. Muş Organize Sanayi Bölgesi il merkezinden 25 km uzaklıktadır. Yatırım teşviklerine rağmen istenilen konuma ulaşılamamıştır. İldeki yatırımcılar sınırlı sermaye ile çalıştıkları için maliyeti en az 500 bin TL'yi bulan fabrika binalarını yapmaktan kaçınmaktadırlar. Bölge dışından gelen yatırımcılar ise riskli bir bölgede, deneme aşamasında bu boyutta bir yatırıma sıcak bakmamaktadırlar.

   Yatırım bölgelerinde devlet tarafından kullanıma hazır fabrika binalarının yapılması taşınmaz riskini ortadan kaldıracaktır. Ayrıca, yatırım teşvik sistemindeki yeni makine teçhizat kalemleri yerine 2. el donanımların desteklenmesi sağlanmalı, böylelikle yeni yatırım riski yerine, gelişmiş illerde yoğunlaşan mevcut yatırımları kademeli olarak az gelişmiş illere kaydırma yönünde politikalar geliştirilmelidir.

Yapılan çalışmalar: Cazibe Merkezleri Programı ile ciddi bir yatırım talebi toplanmış olup, desteklenecek yatırımcı ile orantılı olarak OSB'nin doluluk oranında artış beklenmektedir.

61. NEVŞEHİR İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

61.1. NEVŞEHİR İLİ SANAYİ YAPISI

Nevşehir, Kapadokya Bölgesinin merkezinde yer almasından ve ülkemizin Antalya, İstanbul ve Muğla'dan sonra en fazla turist çeken yöresi olmasından dolayı turizm sektörünün öne çıktığı bir ildir. İlde Gıda Ürünleri ve İçecek İmalatı, Metalik Olmayan Diğer Mineral Ürünlerin İmalatı, Hazır giyim ve Konfeksiyon, Makine ve Teçhizat İmalatı, Taşıt Araçları ve Yan Sanayi ile Kimyevi Maddeler bims tuğla imalatı ve Mamulleri İmalatı sektörleri öne çıkmaktadır. Son dönemde Güneş Enerjisi Santralleri öne çıkmaktadır. Ancak çevre illerden Aksaray'daki Mercedes-Benz ve Sütaş, Kırşehir'deki PETLAS ve Kırıkkale'deki TÜPRAŞ ve MKE gibi ilin sanayisini sürükleyecek ve etrafında kümelenmeye sebep olacak büyüklükte herhangi bir sanayi yatırımı yoktur. Bu durum il sanayisinin belirli bir sektöre yoğunlaşmasına ve o sektör etrafında kümelenmenin olmasına engel teşkil etmektedir. Sanayi sektöründe faaliyette bulunan işletmelerin çoğunluğu aile işletmeleri olup kurumsallaşma konusunda gerekli adımları atamamakta, kalifiye eleman çalıştırmaya sıcak bakmamakta, pazarlama ve tanıtım konularına gerekli önemi göstermemekte ve bu sebeplerden dolayı istenilen seviyelerde büyüyememektedir.

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

61.1.1. Nevşehir İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Nevşehir ili İç Anadolu Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır.

İç Anadolu Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Nevşehir ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %2,2'lik oran ile bölgede altıncı sırada yer almaktadır.

Grafik 61.1: Türkiye'de Sanayi İşletmelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (%)

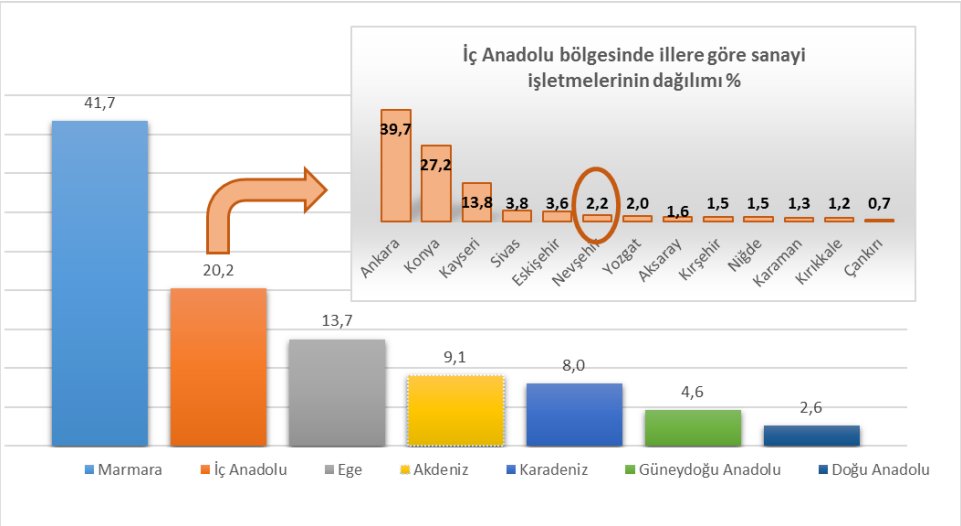

a. Ölçek Dağılımı

Nevşehir ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, %70,9'u Mikro, %24,4'ü Küçük, %4,5'i Orta ve %0,2'si Büyük Ölçekli işletmelerdir.

Grafik 61.2: Nevşehir İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

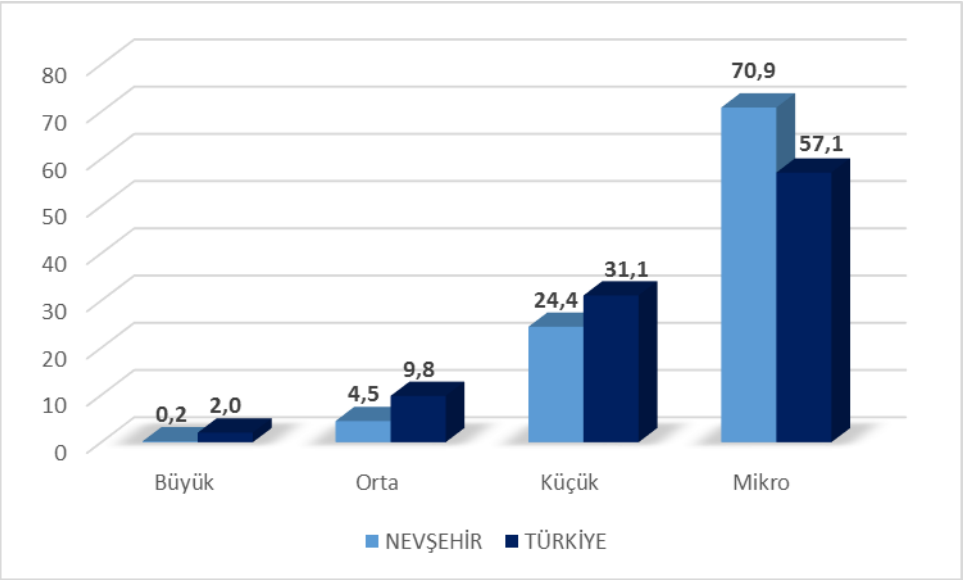

b. Sektörel Dağılım

Nevşehir ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %22,6 ile Gıda ürünleri, ikinci sırada %10,8 ile Metalik olmayan mineral ürünler ve üçüncü sırada ise %10 ile Mobilya sektörü yer almaktadır.

Grafik 61.3: Nevşehir İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

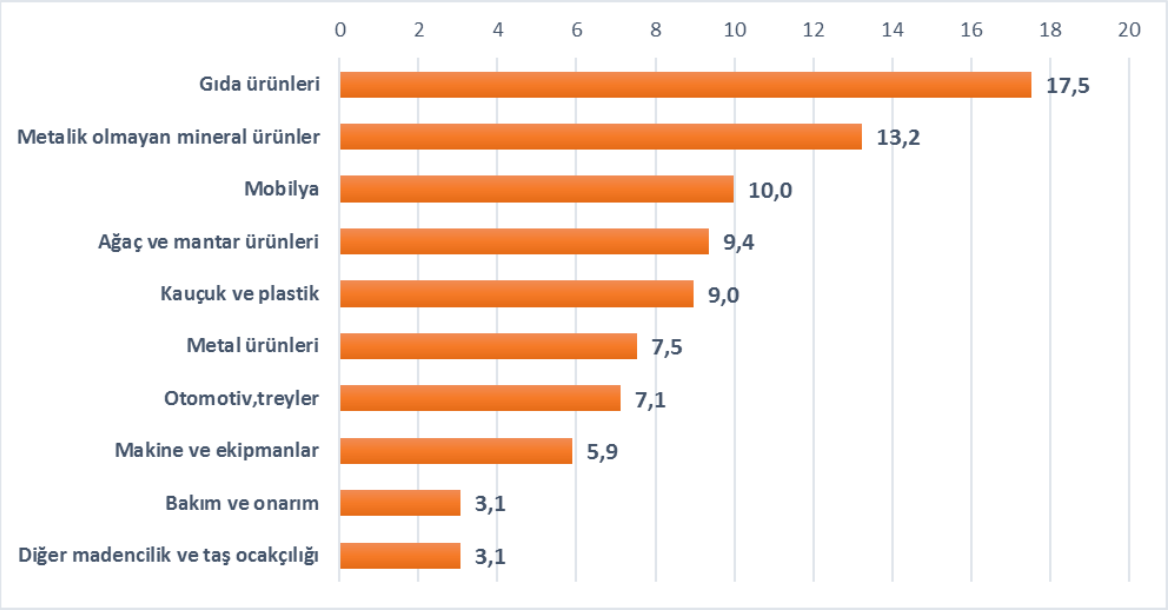

c. Çalışan Sayısı

Nevşehir İlinde sanayi sektöründe istihdamda %26,82 ile Metalik olmayan mineral ürünler sektörü, %17,61 ile Gıda ürünleri sektörü, %12,86 ile Giyim eşyaları sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın %0,19'u Nevşehir ilinde gerçekleşmektedir. (Tablo 1).

Tablo 61.1: Nevşehir İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Metalik olmayan mineral ürünler	1714	26,82	5,98
Gıda ürünleri	1125	17,61	12,75
Giyim eşyaları	822	12,86	8,79
Kimyasal ürünler	328	5,13	3,45
Otomotiv,treyler	312	4,88	4,55
Kauçuk ve plastik	292	4,57	6,16
Makine ve ekipmanlar	237	3,71	6,71
Mobilya	222	3,47	3,80
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	220	3,44	2,16
Ana metal	199	3,11	4,29
Genel Toplam	***6390***	***-***	***0,19***

Nevşehir İlinde Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Büyük İşletme aşağıda sıralanmıştır:

- Canilia Tekstil Sanayi Ve Ticaret
- Apak Pazarlama Ve Gıda Sanayi Ticaret
- Mey Alkollü İçkiler Sanayi Ve Ticaret Nevşehir İçki Fabrikası
- Kireç Ve Tuğla Kimya Sanayi Anonim Şirketi Erciyes Kireç Fabrikası
- Teknobims İzalasyonlu Hafif Yapı Elemanları İnşaat Nakliye Ticaret Ve Sanayi

61.2. NEVŞEHİR İLİ SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 61.2: Nevşehir İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Nevşehir	-	2	-

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

Tablo 61.3: Nevşehir İli Sanayi Bölgeleri

Adı	Alanı (Hektar)	Parsel Sayısı	Tahsis edilen Parsel Sayısı	İnşaatı Tamamlanmış Firma Sayısı	İnşaat Safhasındaki Firma Sayısı	Proje Safhasındaki Parsel Sayısı	Tahsis Edilemeyen Parsel Sayısı
Nevşehir – Acıgöl OSB	**156**	**94**	**40**	**12**	**10**	**18**	**54**
Nevşehir Islah OSB	82	78	78	57	11	10	0

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

Nevşehir-Acıgöl Organize Sanayi Bölgesi 156 hektar alan üzerine kurulmuş olup 31.12.2016 tarihi itibariyle Toplam 94 adet parsel bulunmaktadır. Bu parsellerden 40 adedi tahsisli 54 adeti ise boştur. Tahsisli parsellerden 12 adetinde üretim yapılmakta olup yaklaşık olarak 600 kişiye istihdam sağlamaktadır. Yine ıslah aşamasında olan Nevşehir Islah Organize Sanayi Bölgesinin 2014 yılı Ocak ayında tescili yapılarak sicile işlenmiş olup, ıslah süresi 5 yıl olarak belirlenmiştir. Islah OSB'nin toplam alanı 84 hektardır. (78 adet sanayi parselinden oluşmaktadır.) Islah OSB' de çalışan işçi sayısı yaklaşık olarak 1.200 kişi'dir. Yapı ruhsatı alan firma sayısı 57 adet olup bunlardan yapı kullanma izni alan firma sayısı 57 adettir. Yapı kullanma izni alan 56 adet firmadan 21 tanesi üretimde olup, 14 adet firma inşaat aşamasında ve 11 adet parsel ise tahsis edilmiş olup proje safhasındadır. Boş parsel ise bulunmamaktadır.

61.3. NEVŞEHİR İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Aydın İlinde 2016 yılında 37 faydalı model, 578 marka, 37 patent ve 46 dosyada 194 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 61.4: Nevşehir İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı (%)	Toplam Türkiye Payı (%)
Faydalı Model Başvurusu	84	4	88	0,12	0,21
Marka Başvurusu	1.781	167	1.948	0,18	0,17
Patent Başvurusu[61]	54	6	60	0,09	0,13
Tasarım Başvurusu	186	23	209	0,06	0,04
Tasarım Dosya Sayısı	61	5	66	0,06	0,06
Genel Toplam	2.166	205	2.371	0,13	0,13

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

[61] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

61.4. NEVŞEHİR İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 61.5: Nevşehir İli KOSGEB Destekleri

Sıra	Veri		2016 Yılı		İl Toplamı (2012-2016 Yılları Arası)	
1	Toplam Destek Tutarı (TL)*		2.765.327		7.907.945	
	Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**		Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)	KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)	Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)	KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)
			77.000	15.400	77.000	15.400
2	Diğer Bilgiler	TEKMER / İŞBİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ	-			
		İŞGEM BİLGİLERİ	-			
		KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ	-			
		LABORATUVAR HİZMETLERİ	-			
		UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ	2016 yılında düzenlenen 29 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 793 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.			
		YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ	2016 yılında KOSGEB'in sunduğu hizmet ve destekleri tanıtmak amacıyla 48 adet bilgilendirme toplantıları düzenlenmiştir. Ayrıca Üniversite, Esnaf ve Ticaret Odaları, Halk Eğitim Merkezleri, Meslek Liseleri gibi kurum ve kuruluşlarda 8 adet bilgilendirme ve tanıtım toplantıları gerçekleştirilmiştir. 1 adet Avrupa İşletmeler Ağı bilgilendirme toplantısı da Nevşehir Müdürlüğü koordinasyonunda düzenlenmiştir.			
		DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER	Ahiler Kalkınma Ajansı ve Nevşehir Sanayi ve Ticaret Odasıyla olan Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi Protokolü yenilenmiş bu kurum ve kuruluşlara ek olarak Nevşehir Ticaret Borsası ile Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi Protokolü imzalanmıştır. T.C. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümünde okutulan "Girişimcilik" dersi Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi olarak değerlendirilmiştir.			

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 61.6: Nevşehir İli TÜBİTAK Destekleri

Veri		2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	122.065	1.620.742
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	183.036	1.637.019
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	0	1.450.438
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	321.600	599.870
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	0	0

* 2017 sabit fiyatlarıyla

61.5. NEVŞEHİR İLİ TİCARET YAPISI

Nevşehir'de 2. el oto alım satımı, doğal soğuk hava depoculuğu ve turizm sektörünün yoğunluğundan dolayı konaklama, hediyelik eşya ve halı ticareti öne çıkan sektörler olarak görülmektedir. Özellikle her geçen gün artan butik oteller ile şu anda yörede 20.000 kişilik yatak kapasitesine ulaşılmış durumdadır. Kapadokya'yı ziyaret eden turistlere satışı gerçekleştirilen halı ise 14,1 milyon $'lık ihracat rakamı ile ilin 2013 yılında en fazla ihraç ettiği üründür. Ancak halının Nevşehir'de ciddi anlamda üretimi gerçekleştirilmemekte olup daha ziyade ticareti yapılmaktadır. İldeki bir diğer önemli gelir getiren sektör ise doğal hava depoculuğudur. Bölgenin toprak ve kaya yapısından dolayı ürünler mekanik soğutmaya ihtiyaç duyulmadan doğal depolarda muhafaza edilebilmektedir. Bu sebepten özellikle narenciye ürünlerinin Nevşehir'de depolanması ve ülkemize buradan dağıtımının gerçekleştirilmesi hem istihdam açısından hem de gelir getirmesi yönünden il için büyük önem arz etmektedir.

61.5.1. Nevşehir İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektör %35 ile gıda ürünlerinin imalatı olmuştur. Çalışan sayısının en fazla olduğu sektör 1.752 çalışan ile ile diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı ve girişim sayısının en fazla olduğu sektör 105 girişim ile gıda ürünlerinin imalatı sektörü olmuştur.(Tablo61.8)

Tablo 61.7: Nevşehir İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar(İlk On Sektör)(%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Gıda ürünlerinin imalatı	1.006	105	35,0
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	1.752	93	27,9
Ana metal sanayii	231	9	15,9
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	345	26	5,1
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	226	37	4,9
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	272	22	3,3
Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı	110	18	1,7
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	127	33	1,
Giyim eşyalarının imalatı	472	4	1,1
Mobilya imalatı	107	23	0,8

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

61.5.2 Nevşehir İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 61.4'te gösterilmiştir. Grafik 61.4'e göre 2016 yılında Nevşehir ilinde ithalat 40.473.875 dolar, ihracat ise 50.061.025 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 90.534.900 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 61.4: Nevşehir İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti(1000$)

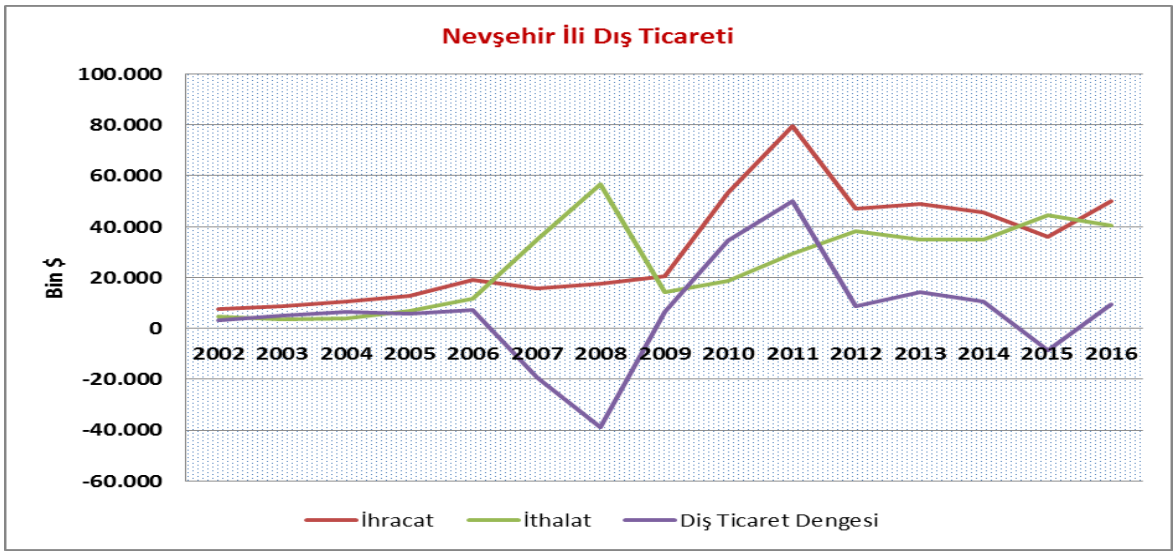

Kaynak: TÜİK

Nevşehir ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %16,04 ile Irak olmak üzere; Suriye, Hollanda, Bulgaristan, İsrail, ABD, Gürcistan, Mısır, Almanya, Hindistan ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir.

Grafik 61.5: Nevşehir İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

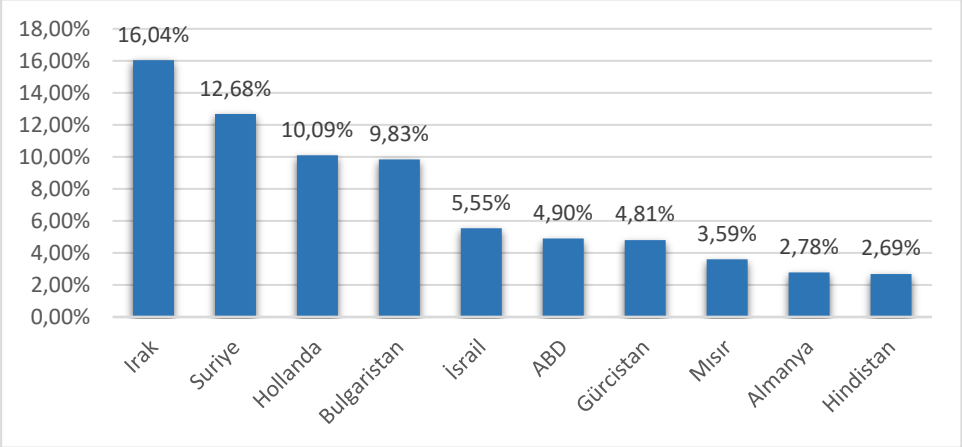

Kaynak: TÜİK

Nevşehir ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %20,23 ile Çin olmak üzere; Hollanda, Almanya, Rusya Federasyonu, Mısır, Ukrayna, Suudi Arabistan, Güney Kore, İngiltere, Fransa ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir.

Grafik 61.6: Nevşehir İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

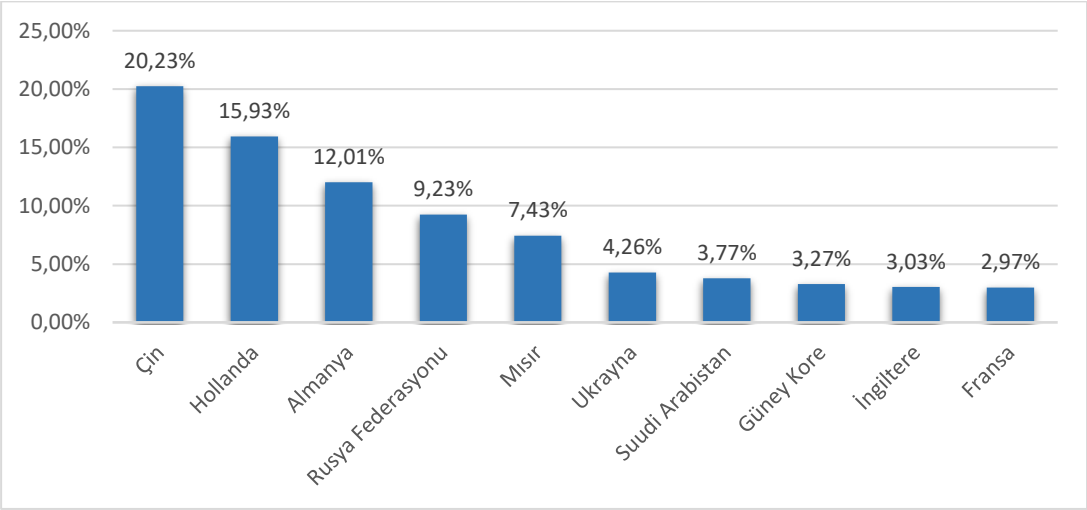

Kaynak: TÜİK

Nevşehir ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %92,87'sini, il ithalatının da %73'ünü oluşturmaktadır.

Tablo 61.8: Kısımlara göre Nevşehir ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri(1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	1	2	9	13	3	4
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor				1	0	
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	260	166	222			
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	65	29	3	960	274	669
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	5.495	1.540	3.334	5.634	13.025	10.252
İmalat Sanayi	39.897	34.182	46.493	28.446	31.198	29.548
Toplam	**45.718**	**35.919**	**50.061**	**35.055**	**44.500**	**40.474**

Kaynak: TÜİK

Nevşehir ilinin ihracatının %92,87'sini, oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir.

Tablo 61.9: 2016 yılı Nevşehir İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**46.493**
Gıda ürünlerinin imalatı	16.026
Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	9.342
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	4.508
Giyim eşyalarının imalatı	4.063
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	3.255
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	2.162
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	2.039
Tekstil ürünlerinin imalatı	1.351
Elektrikli teçhizat imalatı	1.285
Mobilya imalatı	830

Kaynak: TÜİK

Nevşehir ilinin ithalatının %73'ünü oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir.

Tablo 61.10: 2016 Yılı Nevşehir İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**29.548**
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	8.434
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	6.794
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	6.629
Tekstil ürünlerinin imalatı	3.883
Diğer ulaşım araçlarının imalatı	1.611
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman vb. malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	655
Elektrikli teçhizat imalatı	583
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	257
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	185
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	136

Kaynak: TÜİK

Nevşehir ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %20,12 ile değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni ilk sıradadır.(Tablo 61.12).

Tablo 61.11: 2016 yılı Nevşehir İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni	10.072.420	20,12
Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar	9.344.677	18,67
Sebzeler, meyveler, sert kabuklu meyveler ve bitkilerin diğer kısımlarından elde edilen müstahzarlar	5.382.367	10,75
Tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento	4.139.275	8,27
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	3.218.627	6,43
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	2.709.227	5,41
Plastikler ve mamulleri	2.027.031	4,05
Taş, alçı, çimento, amyant, mika veya benzeri maddelerden eşya	1.967.418	3,93
Süt ürünleri, yumurtalar, tabii bal, diğer yenilebilir hayvansal menşeli ürünler	1.910.447	3,82

Örme giyim eşyası ve aksesuarı	1.353.439	2,70

Kaynak: TÜİK

Nevşehir ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %17,91 ile elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı ilk sıradadır.(Tablo 61.13)

Tablo 61.12: 2016 yılı Nevşehir İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	7.247.596	17,91
Gübreler	6.840.184	16,90
Yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular	6.729.560	16,63
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	6.634.082	16,39
Hububat	1.797.544	4,44
Hava taşıtları, uzay taşıtları ve bunların aksam ve parçalar	1.626.706	4,02
Canlı hayvanlar	1.589.548	3,93
Örme eşya	1.142.870	2,8
Plastikler ve mamulleri	1.046.260	2,59
Sentetik ve suni filamentler, şeritler ve benzeri sentetik ve suni dokumaya elverişli maddeler	924.001	2,28

Kaynak: TÜİK

61.6. İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

Kapadokya Bölgesinin merkezinde yer alınması sebebiyle turizm sektörü yatırım için en cazip sektör olarak görülmektedir. Özellikle eski kayadan oyma taş evlerin restore edilerek butik otellere dönüştürülme olanağı bölgede ilk göze çarpan yatırım olanağıdır.

02.03.1982 tarih ve 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanununa göre turizm bölgesi ilan edilen Mustafapaşa Beldesinde turizm yatırımlarına ayrılmış 1 milyon 250 bin m2'lik alan konaklama sektörüne yatırım gerçekleştirmeyi planlayanlar için oldukça cazip bir seçenek olarak durmaktadır. Saha içerisinde MTA'nın gerçekleştirdiği çalışmalar sonucunda 13 L/s debisinde ve 56 oC sıcaklığında termal su kaynağı da bulunmuştur. Bu kaynak ile birlikte bölge hem butik otel hem de spa yatırımları için uygun hale gelmiştir.

Nevşehir Merkez ilçeye 90 km uzaklıkta bulunan Kozaklı ilçesi 27 - 93 oC arasında değişen termal su kaynakları ile ülkemizin en önemli Termal Merkezlerinden birisi konumundadır. İlçede hâlihazırda 20 adet otel ve motel 7.700 yatak kapasitesi ile hizmet vermektedir. Ancak bu rakamlar Kozaklı'nın potansiyelinin oldukça altındadır. Ortalama konaklama süresi 7-21 gün arasında olan ve her geçen gün dünyada giderek yaygınlaşan sağlık turizmine Kozaklı'da yatırım yapmak bir fırsat olarak yatırımcıların önünde durmaktadır.

Seracılık faaliyetleri sonucu oluşan enerji maliyetlerinin çoğunluğu sera içerisinde yer alan ürünlerin belirli sıcaklıkta tutulabilmesi amacıyla seraların ısıtılmasından kaynaklanmaktadır. Kozaklı ilçesinde gerçekleştirilecek sera yatırımlarında ise termal kaynakların kullanılması ile ısıtma maliyetleri oldukça düşmektedir. Halen seracılık konusunda bakir bir bölge olan Kozaklı ilçesinin bu kaynakları yatırım için değerlendirilebilir.

2012/3305 Sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı gereğince Nevşehir'de gerçekleştirilecek yatırımlar 4. Bölge desteklerinden faydalanacaktır. Ancak yatırımın Acıgöl OSB'de gerçekleştirilmesi durumunda yatırımcıya 5. Bölge destekleri uygulanacaktır. Ayrıca 4-5 yıl içerisinde Acıgöl OSB'nin oldukça yakınından Adana-Ankara otobanı geçecek olup nakliye konusunda da Acıgöl OSB avantajlı bir konuma yükselecektir.
2012/3305 Sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı gereğince Nevşehir'de gerçekleştirilecek 3 yıldız ve üzeri konaklama yatırımları 5. Bölgede uygulanan bölgesel desteklerden faydalanabilecektir.

15 milyar m3 civarında olan dünya pomza rezervlerinin yaklaşık %20'si (3 milyar m3'den fazla) ülkemizde bulunmakta olup 0,5 milyar tonu ise Nevşehir-Avanos-Ürgüp bölgelerinde bulunmaktadır. Ayrıca ülkemizde en çok talep gören ve en kaliteli pomza, Nevşehir Bölgesinin beyaz renkli pomzasıdır. İldeki üreticiler pomzayı daha çok ham mamul ya da inşaatlarda hafif yapı elemanı olarak kullanılan bimsblok şeklinde pazarlamaktadır. Ancak pomzadan çok daha yüksek katma değer elde edilebilecek yatırım alanları mevcuttur. Bunlar; inşaatlarda ısı ve ses yalıtımı amaçlı hafif hazır sıva ve harç, hafif beton, tekstil sektöründe kot kumaşlarının renklerinin açılması ve kumaşın yumuşatılması işlemlerinde, yüksek su tutma kapasitesi, bünyesinde barındırdığı suyu tedricen ortama vererek ortamın nemini dengelemesi, zararlı kimyevi bileşikler içermemesi gibi önemli özellikleri nedeniyle tarım ve seracılık alanında, tarım ilaçları ve kibrit sanayisinde taşıyıcı olarak, gübre sanayisinde gübrenin topaklaşmasını engelleyici madde olarak, diş macunlarında ve dişçilikte parlatma tozu imalatında ve temizlik ve deterjan sanayisinde katkı maddesi olarak sıralanabilir.

Doğal soğuk hava depolarının mevcudiyeti sebebiyle lojistik sektöründe de yatırım alanları mevcuttur.

İl genelinde Güneş Enerjisi Santrallerinin sayısı artmaktadır. Ayrıca pomza madeninden bimsblok harici diğer ürünlerin üretimi artış göstermektedir.

61.7. SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. Nevşehir Sanayisinin Turizmin Gölgesinde Kalması

Nevşehir'in ülkemizin en fazla turist çeken destinasyonlarından birisi olan Kapadokya'nın tam merkezinde yer almasından dolayı hem kamu kurum ve kuruluşları hem de yatırımcılar bölgede sanayi yatırımlarına sıcak bakmamaktadır. Bu durumun önüne geçilebilmesi amacıyla turizm bölgelerine uzak alanların sanayi bölgesi olarak seçilmesi ve yatırım olanaklarının sanayicilere çok iyi tanıtılması ve anlatılması gerekmektedir.

2. Aile Şirketlerinin Fazlalığı ve Kurumsallaşma Sorunu

Nevşehir'de faaliyette bulunan işletmelerin tamamına yakını aile şirketleri olup profesyoneller tarafından yönetilmemektedir. Bu durumda işletmelerin gereli atılımları yapamamasını, gerekli büyümeyi gösterememesini ve ihracat yapamamalarına sebep olmaktadır.

3. İl Sanayisinin Güncel Sorunları ve Çözüm Önerileri

Nevşehir sanayisinde öne çıkan başlıca sorunlar şu şekildedir:

4. Nevşehir Sanayisinin Turizmin Gölgesinde Kalması

Nevşehir'in ülkemizin en fazla turist çeken destinasyonlarından birisi olan Kapadokya'nın tam merkezinde yer almasından dolayı hem kamu kurum ve kuruluşları hem de yatırımcılar bölgede sanayi yatırımlarına sıcak bakmamaktadır. Bu durumun önüne geçilebilmesi amacıyla turizm bölgelerine uzak alanların sanayi bölgesi olarak seçilmesi ve yatırım olanaklarının sanayicilere çok iyi tanıtılması ve anlatılması gerekmektedir.

5.Aile Şirketlerinin Fazlalığı ve Kurumsallaşma Sorunu

Nevşehir'de faaliyette bulunan işletmelerin tamamına yakını aile şirketleri olup profesyoneller tarafından yönetilmemektedir. Bu durumda işletmelerin gereli atılımları yapamamasını, gerekli büyümeyi gösterememesini ve ihracat yapamamalarına sebep olmaktadır.

6. Teknoloji ve Ar-Ge Eksikliği

Küreselleşmenin etkisiyle teknolojik yenilikler çabuk eskimektedir. Dünyanın herhangi bir yerinde ortaya çıkan bir yenilik çabuk taklit edilebilir. Bu nedenle firmaların rekabet üstünlüğü sağlayabilmelerinin bir koşulu da sürekli yeni ürün ve hizmetleri piyasa sunmalarıdır. Bunun içinde Ar-Ge çalışmalarına ayrılan payın artması veya en azından yeterli düzeyde olması gerekir. Ancak ne yazık ki Nevşehir'de Ar-Ge çalışmalarına ayrılan pay yok denilecek kadar azdır. Bunun en büyük göstergesi ise 15 yıldır Nevşehir'de faaliyette bulunmakta olan işletmelerin hiçbirinin TÜBİTAK'ın sağladığı Ar-Ge desteklerinden faydalanmamış olması gösterilebilir. Ar-Ge çalışmalarına ayrılan payın artırılabilmesi için TÜBİTAK, KOSGEB ve Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV) Ar-Ge proje destekleri hakkında farkındalığın artırılması, Kalkınma Ajanslarının seri üretimden ziyade Ar-Ge çalışmalarına mali destek sağlaması, Üniversite-Sanayi işbirliğinin kurulması ve kamunun Teknopark gibi yatırımlara hız vermesi gerekmektedir.

7. Tanıtım Eksikliği

Nevşehir'de faaliyette bulunan işletmelerin ulusal ve uluslararası fuarlara katılım oranları oldukça düşük durumdadır. Bu sebepten ötürü kendi ürünlerinin tanıtımlarını gerçekleştirememelerinin yanı sıra global dünyadaki meydana gelen değişimleri de takip edememektedirler. Ayrıca firmalarımızın internetin önemini daha iyi kavramaları ve sitelerini oluştururken en azından iki dil seçeneğine yer vermeleri gerekmektedir.

8. Nakliye Sıkıntısı

Her ne kadar Nevşehir ülkemizin tam ortasında yer alıp stratejik bir konuma sahip olsa da limanlara uzaklığı ve demiryolu eksikliği sebebiyle sanayiciler nakliye sorunu ile karşı karşıya kalmaktadır.

9. Ortaklık Kültürünün Gelişmemesi

İldeki sanayicilerin çoğunluğunda ortaklık kültürü gelişmemiş olup küçük olsun ama benim olsun mantığı ile işler yürütülmektedir. Bu sebepten işletmeler istenilen büyüklük seviyesine ulaşamamakta ve Kayseri, Konya ve Ankara gibi çevre illerdeki firmalar ile rekabet edemeyip her geçen gün küçülmektedir.

10. İhracat Kültürünün Gelişmemesi

İlde kalifiye eleman çalıştırılmasına sıcak bakılmaması, teknoloji ve Ar-Ge'ye gereken önemin verilmemesi, üretimde standardizasyonun sağlanamaması, tanıtım ve pazarlama eksikliği, CE İşareti, ISO 14000 ve ISO 9000 gibi Kalite Belgeleri konularında bilgi eksikliği gibi sebeplerden Nevşehir'de ihracat gerçekleştiren firma sayısı oldukça azdır.

11. Üniversite-Sanayi İşbirliğinin Yetersiz Olması

Nevşehir Üniversite 2006 yılında kurulduğu ve mühendislik bölümlerinin henüz yeni açılmış olmasından Sanayicilerin Ar-Ge ve inovasyon faaliyetlerine istenilen seviyede destek verilememektedir.

12. Büyük Yatırım Eksikliği

Nevşehir'de çevre illerden Aksaray'daki Mercedes-Benz ve Sütaş, Kırşehir'deki PETLAS ve Kırıkkale'deki TÜPRAŞ ve MKE gibi ilin sanayisini sürükleyecek ve etrafında kümelenmeye sebep olacak büyüklükte herhangi bir sanayi yatırımı yoktur. Bu durum il sanayisinin belirli bir sektöre yoğunlaşmasına ve o sektör etrafında kümelenmenin olmasına engel teşkil etmektedir.

13. Kalifiye Eleman Sıkıntısı

Nevşehir sanayisinin istihdamında genel sorun yetişmiş, kalifiye eleman bulamamak olmakla birlikte, sanayiye başvuran meslek ve teknik lise vb. okullardan mezun olmuş kalifiye elemanlarında yetersiz ücret karşılığı çalıştırılmaya zorlanmaları kalifiye eleman sıkıntısını doğurmaktadır.

62. NİĞDE İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

62.1. NİĞDE İLİ SANAYİ YAPISI

Niğde ilinin nüfusu, 2016 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre, 351.468 kişidir. Niğde ilinin nüfus yoğunluğu km² başına 47 kişi olup bir önceki yıla göre nüfus artış oranı yaklaşık olarak % 1,55' tir. 2017 yılı için aynı oranda artış olacağı öngörüldüğünde Niğde il nüfusun 386.905 olacağı tahmin edilmektedir.

İç Anadolu Bölgesinin güneydoğusunda, Orta Toroslar içinde yer alan Bolkarlar ve Aladağlar'ın kuzeye doğru kıvrımlaşarak sokuldukları alanın kuzeyinde kalan Niğde ili kuzeybatıda Aksaray, kuzeyde Nevşehir, kuzeydoğuda Kayseri, batı ve güneybatıda Konya illeri ile komşudur. Güneyde ise Bolkar dağları ile Mersin, güneydoğu ve doğuda Aladağlar' ın oluşturduğu doğal sınırlarla Adana iliyle komşudur. Büyük bir bölümü İç Anadolu Bölgesinde yer alan Niğde'nin güneyindeki Çamardı ve Ulukışla ilçeleri Akdeniz Bölgesi içinde yer almaktadır. Böylelikle Niğde coğrafi konumu itibariyle, ülkenin doğu koridorunda yer alan illeri batıyla birleştiren köprü görevi görmektedir.

TÜİK kayıtlarına göre Niğde'nin 2001 yılı GSYİH' sı sabit fiyatlarla 435.323.000.000 TL olup; ülke GSYİH' sının % 0,4' ünü karşılamıştır. Bu payla GSYİH büyüklüğü bakımından İller arasında 53. sırada yer almaktadır. Niğde'nin GSYİH' sının 2001 yılı sektörel dağılımı incelendiğinde % 41,5' lik pay ile tarım, % 38,3' lük pay ile hizmetler sektörü ve % 20,2' lik pay ile sanayi sektörü (inşaat sektörü dahil) gelmektedir.

Kalkınma Bakanlığı tarafından yapılan 2011 yılı İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırmasına göre Niğde 81 il içerisinde 56. sırada gelmektedir.

Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre ilde kişi başına düşen milli gelir 2001 yılında 1.781 dolardır. TR71 Bölgesi 2011 yılı kişi başına gayri safi katma değeri ise 7.087 dolar olarak gerçekleşmiş olup, 9.244 dolar olan Türkiye ortalamasının altındadır. Niğde'nin de içinde bulunduğu TR71 Bölgesinde istihdam edilenlerin sektörel dağılımı ise % 37 tarım, %16 sanayi ve % 47 hizmetler sektörü şeklindedir.

Niğde sanayi bakımından önemli bir altyapıya sahiptir. Özellikle madencilik, gıda, tekstil ve deri sektörleri ilin sanayisinde önde gelen sektörlerdir. Üretim faaliyetleri içinde özellikle iplik üretimi, mikronize kalsit ve ham deri üretiminde konusunda önemli sanayi tesisleri bulunmaktadır. İhracatın büyük kısmı tekstil (iplik, halı), gıda, otomotiv yedek parça ve maden ürünlerinden oluşmaktadır. Otomotiv yedek parça üretiminde ülkemizin en önemli firmalarından DİTAŞ Doğan Yedek Parça A.Ş. firması, kalsit imalatında NİĞTAŞ, çimento üretiminde ÇİMSA Çimento A.Ş. meyve suyu ve konsantre üretiminde Drops Gıda ve Göknur Gıda firmaları il sanayisi içerisinde yer alan ve istihdam sağlayan en önemli sanayi kuruluşları içerisinde yer almaktadır.

İl ekonomisi içerisinde sanayi sektörlerinin dağılımı arasında tekstil ürünleri üretimi birinci sırada bulunmaktadır. Tekstil sektöründe faaliyet gösteren firmalarda iplik üretimi ile halı üretimi önemli yer tutmaktadır. İl, son yıllarda madencilik alanında ön plana çıkmaya

başlamıştır. Ayrıca bölgede bulunan kalsit madeninin çıkarılması ve işlenmesi ile ilgili olarak madencilik ve taş ocakçılığı konusunda faaliyet gösteren sanayi tesisleri, ilin sektörel dağılımında ikinci sırada yer almaktadır. Ülkemizin saflık derecesi en yüksek ve en zengin kalsit maden rezervleri ilde bulunmaktadır. 2016 yılı ihracat rakamlarından da görüleceği üzere Kalsit madenciliği ilin önde gelen sektörlerden birisi haline gelmiştir. Tekstil ve madencilik sektörünü mobilya, gıda ve ham deri üretimi sektörü izlemektedir. Özellikle ülkemizdeki ham deri üretiminin yaklaşık % 10'u Bor ilçesinde işlenmektedir.

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

Niğde ili İç Anadolu Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 62.1).

İç Anadolu Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Niğde ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %1,5'lik oran ile bölgede onuncu sırada yer almaktadır.

Grafik 62.1: Türkiye'de Sanayi İşletmelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (%)

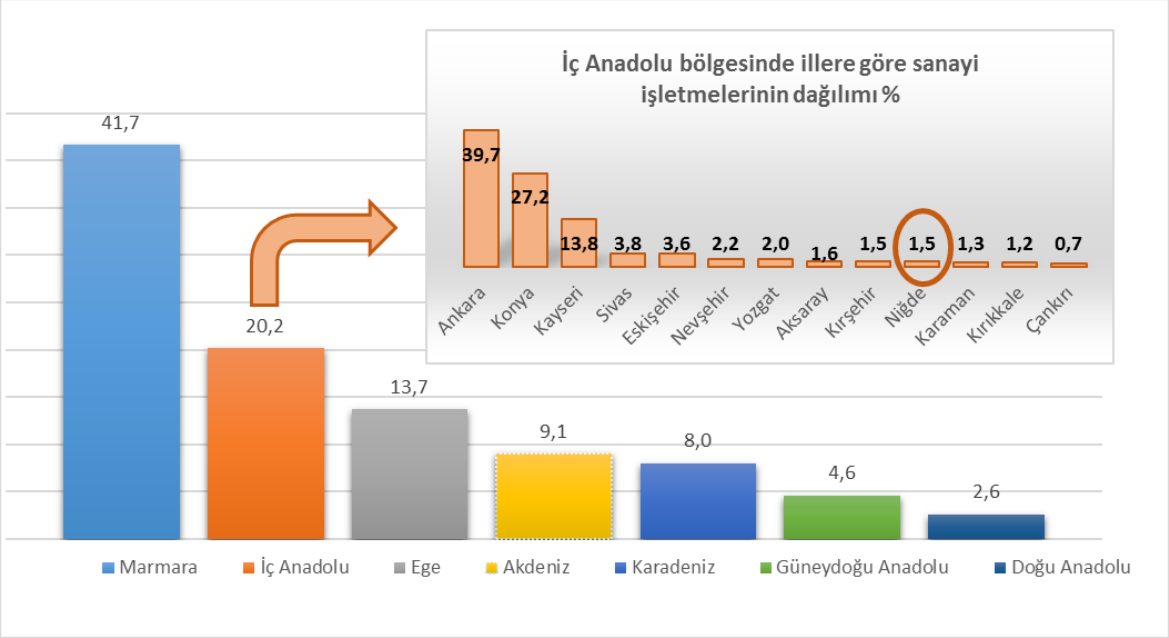

a. Ölçek Dağılımı

Niğde ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, %62,9'u Mikro, %27,9'u Küçük, %8,3'ü Orta ve %1'i Büyük Ölçekli işletmelerdir.

Grafik 62.2: Niğde İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

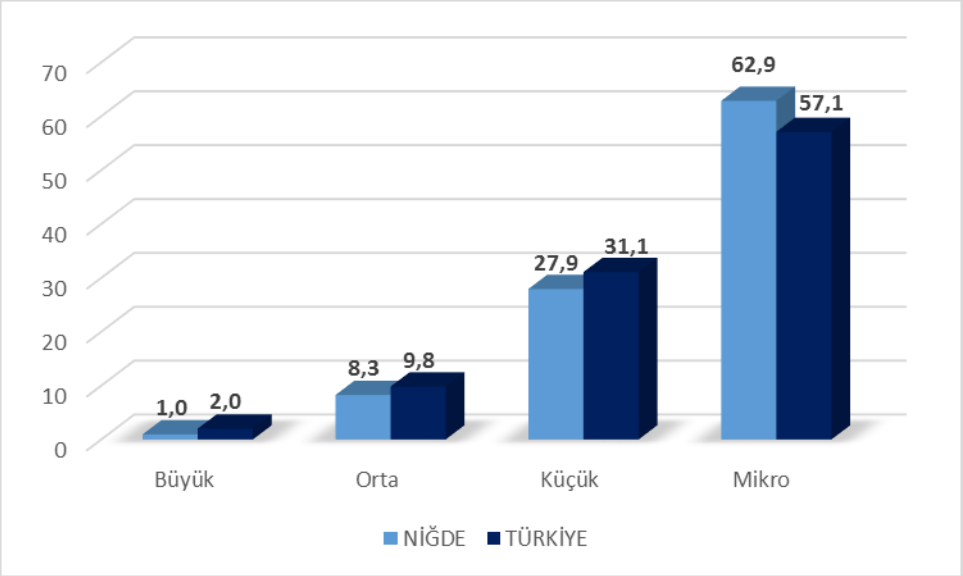

b. Sektörel Dağılım

Niğde ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %12,5 ile Gıda ürünleri, ikinci sırada %10,9 ile Metalik olmayan mineral ürünler ve üçüncü sırada ise %9,5 ile Diğer madencilik ve taş ocakçılığı sektörü yer almaktadır.

Grafik 62.3: Niğde İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

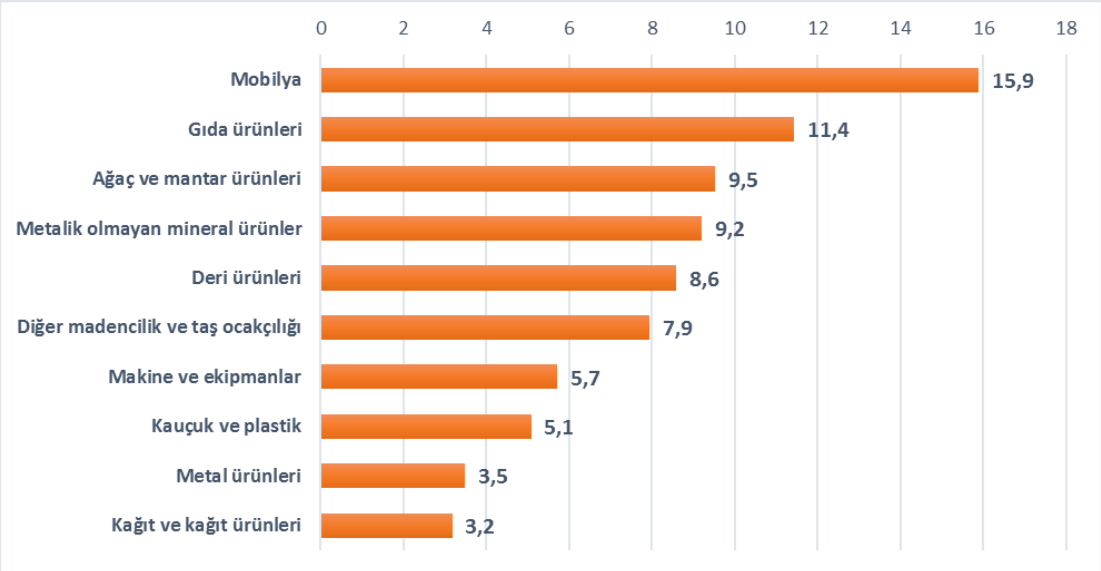

c. Çalışan Sayısı

Niğde İlinde sanayi sektöründe istihdamda %21,47 ile Tekstil ürünleri sektörü, %18,36 ile Gıda ürünleri sektörü, %11,69 ile Metalik olmayan mineral ürünler sektörü ilk üç sırada yer

almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın %0,21'i Niğde ilinde gerçekleşmektedir. (Tablo 62.1).

Tablo 62.1: Niğde İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Tekstil ürünleri	1521	21,47	12,58
Gıda ürünleri	1301	18,36	12,75
Metalik olmayan mineral ürünler	828	11,69	5,98
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	711	10,04	2,16
Metal cevherleri	329	4,64	0,49
Ana metal	300	4,23	4,29
Kauçuk ve plastik	244	3,44	6,16
Kimyasal ürünler	209	2,95	3,45
Deri ürünleri	209	2,95	1,36
Metal ürünleri	198	2,79	8,55
Genel Toplam	***7085***	**-**	***0,21***

Niğde İlinde Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Büyük İşletme aşağıda sıralanmıştır:

- Türkiye Şeker Fabrikaları Anonim Şirketi Bor Şeker Fabrikası
- Çetinkaya Mensucat Sanayii Ve Ticaret Anonim Şirketi Niğde Şubesi
- Işıl Tekstil Sanayi Ve Ticaret Limited Şirketi Niğde Şubesi
- Mikrokal Maden
- Hamboya Boyacılık Tekstil Sanayi Ve Ticaret Anonim Şirketi Niğde Şubesi

62.2. NİĞDE İLİ SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 62.2: Niğde İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Niğde	1	2	2

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

İlde Niğde Organize Sanayi Bölgesi (OSB) ve Bor Karma ve Deri İhtisas OSB olmak üzere 2 adet OSB bulunmaktadır. Niğde OSB' de 406 Ha'lık arazi üzerinde 93 adet firma faaliyet göstermekte, 7 parsel inşaat, 3 parsel de proje aşamasında olup 2016 yılında 4200 kişilik bir istihdam sağlanmıştır. Niğde OSB'nin mevcut alanının yeni taleplere cevap verememesi nedeni ile 2016 yılı içerisinde 105 Ha'lık bir genişleme alanı Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından uygun görülerek OSB sınırlarına dâhil edilmiştir. Bu OSB de özellikle

tekstil başta olmak üzere mobilya, plastik, tarım ve madencilikte kullanılan makina, cam, inşaat amaçlı yapıştırıcılar ve Niğde Gazozu gibi markalaşmış gıda maddeleri imalatı yapan sanayi tesisleri bulunmaktadır.

Bor Karma ve Deri İhtisas OSB de ise 69 firma faaliyette olup 26 parselde inşaat, 17 parselde proje çalışmaları bulunmaktadır. Bu OSB 297 Ha'lık bir alan üzerinde kurulu bulunmakla birlikte 2016 yılında 900 kişilik istihdam sağlamıştır. Büyük alan isteyen yatırımlar için uygun yatırım ortamları oluşturabilmek amacıyla 2016 yılı içerisinde 400 Ha' lık genişleme alanı Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından uygun görülerek OSB sınırlarına dâhil edilmiştir. Bor OSB'nin, tarihsel olarak nesiller boyu süre gelen ham deri işletmeciliği ana faaliyet alanını oluşturmaktadır. Türkiye ham deri üretiminin %10'u Bor ilçesinde işlenmektedir. Deri sektörü Niğde Bor'da geleneksel bir sektördür. Ham deri işletmeciliğinin yanı sıra bu OSB' de beton yapı elemanları, tarımsal ilaç, tekstil, gıda maddeleri ve geri dönüşüm tesisleri yer almaktadır.

62.2.1. Niğde-Bor Enerji İhtisas Endüstri Bölgesi

Niğde Valiliği'nin talebiyle başlatılan süreç sonucunda 2.539 hektar büyüklüğündeki Niğde-Bor Enerji İhtisas Endüstri Bölgesi 19/11/2015 tarihli ve 29537 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 09/11/2015 tarihli ve 2015/8241 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile ilan edilmiştir.

Herhangi bir kamulaştırma işlemi yapılmayacaktır. Bölgedeki tüm araziler mera vasıflı olup, arazilerin mera vasıflarının kaldırılması için 24/11/2015 tarihli ve 40621 sayılı yazımız ile İl Müdürlüğümüze talimat verilmiştir. Çalışmaların tamamlanması beklenilmektedir.

Bölgedeki arazilerin mera vasıflarının kaldırılmasından sonra sırasıyla halihazır harita yapımı ve jeolojik-jeoteknik etüt raporu hazırlanması işleri tamamlanacaktır. Daha sonra Karapınar Enerji İhtisas Endüstri Bölgesinin yatırımcılara tahsis sürecine benzer şekilde Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ile İşbirliği Protokolü imzalanarak Bölge faaliyete geçirilecektir.

62.3. NİĞDE İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Tablo 62.3: Sektör/Birimlere Göre Adana İlinde Yürütülen Teknolojik Dönüşüm Faaliyetleri

Faaliyet	Sektör/Birim	2016	2016 Yıl Sonu	Genel Toplam
TGB	Niğde Üniversitesi		1	1
Toplam TGB			1	1
	Faaliyet Toplamı		1	1

Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Niğde İlinde 2016 yılında 5 faydalı model, 106 marka, 4 patent ve 3 dosyada 9 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 62.3: Niğde İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı (%)	Toplam Türkiye Payı (%)
Faydalı Model Başvurusu	17	5	22	0,14	0,05
Marka Başvurusu	743	106	849	0,11	0,07
Patent Başvurusu[62]	68	4	72	0,06	0,16
Tasarım Başvurusu	1.477	9	1.486	0,02	0,28
Tasarım Dosya Sayısı	101	3	104	0,04	0,10
Genel Toplam	2.406	127	2.533	0,08	0,13

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

[62] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

62.4. NİĞDE İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 62.4: Niğde İli KOSGEB Destekleri

Sıra	Veri		2016 Yılı		İl Toplamı (2012-2016 Yılları Arası)	
1	Toplam Destek Tutarı (TL)*		2.498.640		5.847.961	
	Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**		Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)	KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)	Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)	KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)
			1.325.000	274.250	1.325.000	274.250
2	Diğer Bilgiler	TEKMER / İŞBİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ	-			
		İŞGEM BİLGİLERİ	-			
		KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ	-			
		LABORATUVAR HİZMETLERİ	-			
		UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ	2016 yılında düzenlenen 20 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 1.150 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.			
		YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ	2016 yılında KOSGEB'in sunduğu hizmet ve destekleri tanıtmak amacıyla 4 toplantı düzenlenmiştir.			

		DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER	-

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 62.5: Niğde İli TÜBİTAK Destekleri

Veri		2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	1.046.783	23.566.194
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	0	789.746
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	37.651	2.611.867
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	521.371	1.025.450
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	0	1.743

* 2017 sabit fiyatlarıyla

62.5. NİĞDE İLİ TİCARET YAPISI

Niğde ilinin ekonomisi ve ticareti genellikle tarıma dayalıdır. Tarım halkın geçim kaynağını teşkil eden en önemli sektördür. Niğde ilinin en önemli ticari faaliyet konusu olan patates, lahana, elma, kiraz, buğday ve kuru fasulye üretiminde ülke sıralamasında ön sıralarda yer almaktadır.

Madencilik, gıda, tekstil ve deri sektörü il ekonomisine yön vermekte olup, son yıllarda üretim artışı ile birlikte ilin sanayi ve ticaretinde önemli yer tutmaktadır. Niğde'de çıkarılan ve büyük ölçüde yurt dışına satılan kalsit (mikronize kalsit) ve iplik ihraç edilen ürünlerin başında yer almaktadır.

Üretimi ve ticareti yapılan halı, iplik, otomotiv yedek parça (rot-rotil vb.) meyve suyu ve meyve konsantresi ile ham deri İl İmalat Sanayinin önde gelen sektörleridir. Bu ürünler aynı zamanda yurt dışına ihraç edilmekte olup il ve bölge ekonomisi için önemli bir değer teşkil etmektedir. Son yıllarda yapılan yatırımlarda atık ve hurda malzemelerin toplanması, değerlendirilmesi ve geri dönüşüm ile elde edilen ve hammadde olarak kullanılan PVC, bakır, kurşun, vb. ürünler il ticaretinde önemli yer almaktadır.

Ayrıca Niğde'nin Kapadokya bölgesinde bulunması sebebiyle turizm il ticaretine büyük katkı sağlamaktadır.

Niğde ilinden ihraç edilen mikronize kalsit ve yapı kimyasalları ile halı, iplik, süt ürünleri(peynir, süt tozu vb.), otomotiv yedek parça (rot-rotil), meyve suyu ve meyve konsantresi, sebze, meyve (patates, elma, kiraz) ihraç ürünlerinin başında gelmektedir. İhracat ağırlıklı olarak Beyaz Rusya, Orta Doğu ve Körfez Ülkeleri, Romanya, Almanya, İtalya, Suriye, Irak, Azerbaycan ve Ukrayna'ya yapılmaktadır. Sanayi Sicil Bilgi Sistemi Verilerine göre 2016 Yılı İhracat Miktarı 127.717.781$ olarak gerçekleşmiştir.

İl Ticaret Müdürlüğü 2015 verilerine göre ilde toplam 1698 adet Şirket faaliyet göstermektedir. Bunlardan 180 adeti A.Ş., 1038 adeti Ltr. Şti., 2 adeti Kol. Şti. ve 478 adetide Şahıs Şirketi dir. İlde ayrıca 136 adet kooperatif bulunmaktadır.

İlde perakende ticaret ile ilgili olarak Esnaf ve Sanatlar Odaları Birliği verilerine göre toplam 13878 üyesinin 8531'si perakende ticaret, kalan 5347 ise çeşitli alanlarda hizmet sektöründe faaliyet göstermektedir.

İlde perakendecilik daha çok gıda maddeleri satıcılığı, tuhafiyecilik, mobilya, sebze ve meyve ticareti, hazır giyim, kırtasiye, bilgisayar ve malzemeleri satıcılığı, cep telefonu, hırdavatçılık, oto yedek parça vb. alanlarında gelişmiştir. Ayrıca ilde Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı 825 adet firmanın perakende ticaret faaliyeti bulunmaktadır.

62.5.1. Niğde İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektör %25,9 ile gıda ürünlerinin imalatı olmuştur. Çalışan sayısının en fazla olduğu sektör 874 çalışan ile tekstil ürünlerinin imalatı ve girişim sayısının en fazla olduğu sektör 57 girişim ile gıda ürünlerinin imalatı sektörü olmuştur.

Tablo 62.6: Niğde İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar(İlk On Sektör)(%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Gıda ürünlerinin imalatı	699	57	25,9
Tekstil ürünlerinin imalatı	874	10	18,0
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	727	23	16,0
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	871	32	13,1
Ana metal sanayii	110	6	4,9
Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	207	31	4,7
Giyim eşyalarının imalatı	93	8	3,9
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	420	50	3,9
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	128	11	3,3
Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı	358	24	2,3

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

62.5.2. Niğde İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 62.4'te gösterilmiştir. Grafik 62.4'e göre 2016 yılında Niğde ilinde ithalat 37.008.461 dolar, ihracat ise 58.810.132 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 95.818.593 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 62.4. Niğde İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti(1000$)

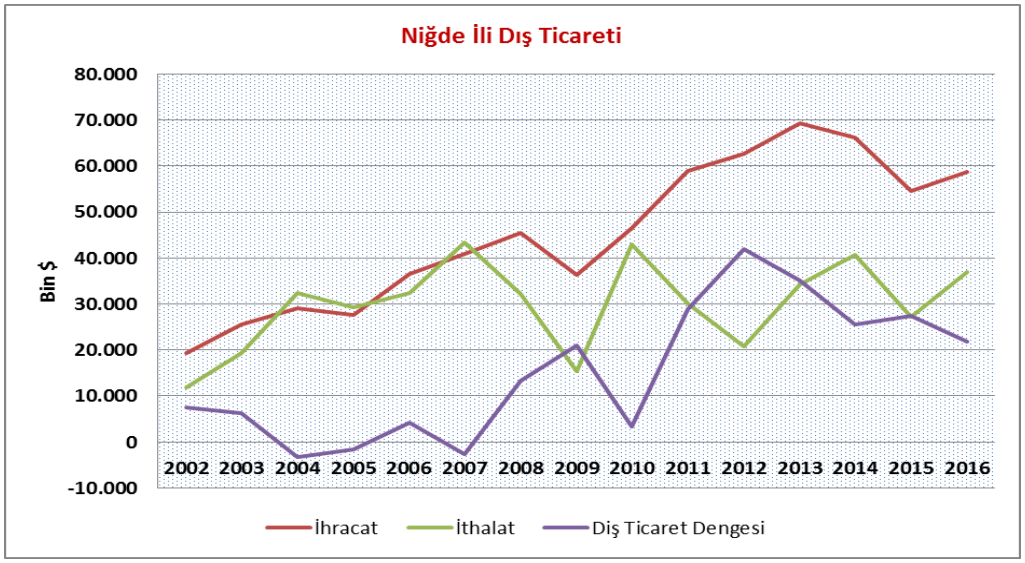

Kaynak: TÜİK

Niğde ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %19,60 ile ABD olmak üzere, Irak, Almanya, Rusya Federasyonu, İtalya, Cezayir, Gürcistan, Nijerya, Lübnan ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir.

Grafik 62.5 Niğde İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

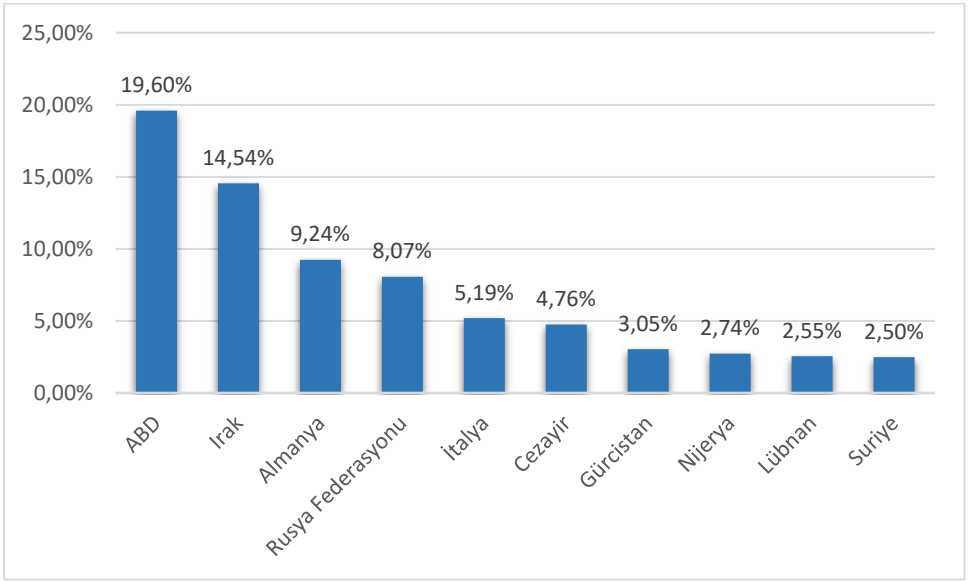

Kaynak: TÜİK

Niğde ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %45,70 ile Çin olmak üzere, İtalya, Hindistan, Almanya, Uruguay, Ukrayna, İspanya, Azerbaycan ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir.

Grafik 62.6 Niğde İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

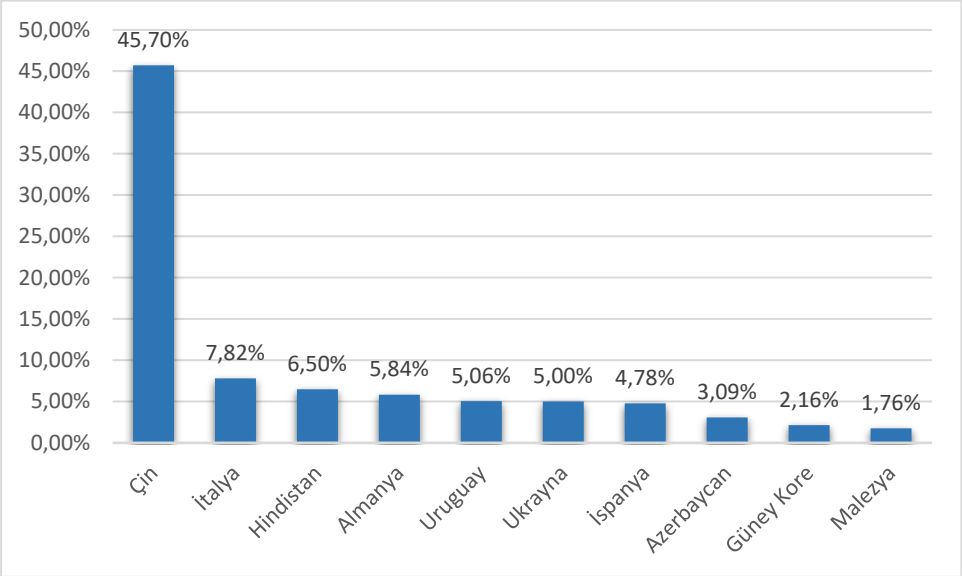

Kaynak: TÜİK

Niğde ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %76,28'ini, il ithalatının da % 85,56'sını oluşturmaktadır.

Tablo 62.7: Kısımlara göre Niğde ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri (1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	24	4	17	26	13	
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	4.674	3.909	4.739		34	55
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri		250	301	4.322	1.837	802
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	6.325	7.111	8.888	6.674	680	4.486
İmalat Sanayi	55.232	43.320	44.865	29.661	24.672	31.666
Toplam	**66.255**	**54.593**	**58.810**	**40.683**	**27.237**	**37.008**

Kaynak: TÜİK

Niğde ilinin ihracatının %76,28'ini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir.

Tablo 62.8: 2016 yılı Niğde İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**44.865**
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	13.749
Gıda ürünlerinin imalatı	13.415
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	12.396
Tekstil ürünlerinin imalatı	1.929
Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	952
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	642
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	577
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	425
İçeceklerin imalatı	387
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	252

Kaynak: TÜİK

Niğde ilinin ithalatının % 85,56'sını oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir.

Tablo 62.9: 2016 Yılı Niğde İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**31.666**
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	11.137
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	7.656
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	4.088
Ana metal sanayii	4.083
Tekstil ürünlerinin imalatı	1.502
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	1.063
Gıda ürünlerinin imalatı	577
Elektrikli teçhizat imalatı	575

Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	340
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	231

Kaynak: TÜİK

Niğde ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %23,03 ile inorganik kimyasallar, kıymetli metal, radyoaktif element, metal ve izotopların organik-anorganik bileşikleri ilk sıradadır.

Tablo 62.10: 2016 yılı Niğde İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
İnorganik kimyasallar, kıymetli metal, radyoaktif element, metal ve izotopların organik-anorganik bileşikleri	13.543.082	23,03
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	12.396.368	21,08
Sebzeler, meyveler, sert kabuklu meyveler ve bitkilerin diğer kısımlarından elde edilen müstahzarlar	10.847.550	18,45
Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler	6.802.367	11,57
Tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento	4.824.143	8,20
Süt ürünleri, yumurtalar, tabii bal, diğer yenilebilir hayvansal menşeli ürünler	2.525.778	4,29
Yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular	1.967.082	3,34
Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat	1.446.368	2,46
Ham postlar, deriler (kürkler hariç) ve köseleler	812.867	1,38
Demir veya çelikten eşya	562.241	0,96

Kaynak: TÜİK

Niğde ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %32,28 ile elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı ilk sıradadır.

Tablo 62.11: 2016 yılı Niğde İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	11.945.740	32,28
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler,	3.843.937	10,39

bunların aksam ve parçaları		
Canlı hayvanlar	3.572.435	9,65
Demir ve çelik	2.974.712	8,04
Gübreler	2.535.977	6,85
Sentetik ve suni devamsız lifler	1.772.577	4,79
Plastikler ve mamulleri	1.619.859	4,38
Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat	1.449.644	3,92
Demir veya çelikten eşya	1.247.897	3,37
Organik kimyasal ürünler	1.131.784	3,06

Kaynak: TÜİK

62.6. İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

62.6.1. Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

Niğde'de il içinden veya il dışından gelen yatırım taleplerini karşılayabilmek ve Sanayi Tesisleri için Yatırıma Uygun Ortamlar oluşturmak maksadıyla ilde bulunan 2 ad OSB' de toplam 505 Ha' lık bir genişleme alanı tespit edilerek Bakanlığımca onaylanmıştır.

Ülkemizdeki en zengin kalsit maden yataklarının büyük bir çoğunluğu Niğde'de bulunmakta olup burada çıkarılmaktadır. Kalsit, kimyasal yapısı CaCo3 olan ve mikronize boyutlarda öğütüldükten çok geniş bir kullanım alanı olup özellikle boya, kağıt, gıda, plastik, yapı kimyasalları vb. sektörlerde diğer ham maddelerle birlikte kullanılmaktadır.

Niğde'de kalsit sadece çıkarıldıktan sonra mikronize olarak satılmaktadır. Bu nedenle mikronize kalsitin kullanılacağı boya, kâğıt, plastik, vb. sektörlere yapılacak yatırım ile kalsitin katma değeri yüksek olacak, ayrıca üretim maliyetleri düşürülerek ülke ve il ekonomisine büyük katkı sağlanacaktır.

Tekstil ürünleri içerisinde Niğde'de iplik üretimi önemli yer tutmaktadır. İlde bulunan halı fabrikası dışında bu ürün kullanılmamakta olup iplik olarak satılmaktadır. İpliğe bağlı olarak boyama, kumaş dokuma ve hazır hazır giyim sektöründe yapılacak olan yatırımlar ile birlikte büyük bir kısmı tabaklanarak yarı mamul halinde satılan ham deriden yapılacak olan ayakkabı, çanta, hazır giyim ürünleri olarak değerlendirilmesi, katma değeri yüksek ürün olarak il ve ülke ekonomisine büyük katkı sağlayacaktır. Bu alanda yapılacak olan yatırımlar için ilin de teşvik sisteminde 5. Bölgede olması da büyük avantaj sağlamaktadır.

Ayrıca turizm yatırımları için bölgede bulunan jeotermal enerji kaynaklarının(sıcak su, maden suyu) değerlendirilmesi, termal turizm, yayla turizmi, dağ turizmi,ve inanç turizmine yönelik olarak yapılacak yatırımlar talebi karşılamak için yapılacak olan yatırımlar içerisinde değerlendirilebilir.

62.6.2. Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

Bu alanda yapılacak yatırımların başında madencilik, tarım ürünlerini değerlendirme, güneş enerjisi ve alternatif turizm yatırımları sayılabilir.

Bölgede bulunan kalsit, kurşun vb. madenlerin çıkarılması, bu ürünlerin içerisinde özellikle kalsitin mikronize hale getirilerek yaygın olarak kullanıldığı boya, yapı kimyasalları, kağıt, plastik vb. sektörlerde kullanılmasına yönelik yapılacak yatırımlar talebi karşılamaya yönelik yatırımlar olduğu gibi potansiyel yatırımlar olarak da değerlendirilebilir.

Niğde yıllık güneşleme süreleri yönünden Türkiye'nin hayli üzerinde olması, coğrafi yapısı, toprak yapısı ve iklim yapısı ile güneş enerjisinden elektrik üretimi için ülkemizin en uygun illerindendir. Bu potansiyelin değerlendirilmesiyle Niğde elektrik üretimi üssü olabilme kapasitesine sahiptir.Bu nedenle bölgede bulunan tarıma elverişsiz alanlarda yapılacak güneş enerjisinden elektrik üretimi yatırımları en büyük potansiyeli değerlendirmeye yönelik yatırımlar içinde değerlendirilebilir.

09.11.2015 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile Bor İlçesinde bulunan bazı alanların Niğde-Bor Enerji İhtisas Endüstri Bölgesi olarak ilan edilmesi sağlanmıştır. Ülkemiz; yıllık ithalat için ödediği miktarın %22 sini enerji ürünlerine ödemektedir. Buda yıllık dış ticaret açığımız olan 85 milyar doların yarısından fazlasına tekabül etmektedir. Bu nedenle burada üretilecek olan enerji ile ve Ülkemize büyük katkı sağlayacaktır. 2539 Hektarlık Bu alanın yapılacak parselasyona göre toplam 1.100 MW ile 1.500 MW arasında enerji üretim kapasitesi bulunmaktadır. Yine alanın tamamında üretim yapılması halinde 1.200-1.300 kişilik istihdam ve 1,5 milyar Euro yatırım çekme kapasitesi bulunmaktadır. Bu yatırımın tamamı yapılması halinde minimum yıllık 1,9 Milyar kWh' lik enerji üretilerek 250.000.000 $ bir bedele ulaşılacaktır. Aynı şekilde yılda 942 milyon kg lık CO2 azaltımı, 148 milyon Tep karşılığı hidrokarbon ithalatı engellenmiş olacaktır.

Tarım ürünlerinden ülke genelinde büyük çoğunluğunun ilde üretildiği patates, elma, kiraz, buğday vb. ürünlerin işlenmesi, paketlenmesi gibi üretim yapılarak katma değeri yüksek ürünler haline getirilmesine yönelik yatırımlarda bu kapsamda değerlendirilebilir.

Ayrıca turizm yatırımları için bölgede bulunan jeotermal enerji kaynaklarının (sıcak su, madensuyu) değerlendirilmesi yapılacak olan kaplıca ile termal turizm, yayla turizmi, dağ turizmi, ve Niğde'nin Kapadokya Bölgesinde bulunması nedeniyle inanç turizmine yönelik olarak yapılacak yatırımlar potansiyeli değerlendirmeye yönelik yatırımlar içerisinde değerlendirilebilir.

62.7. SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1-İlde faaliyet gösteren sanayi işletmelerinin büyük çoğunluğunun kurumsallaşma ve markalaşma gibi vizyonlarının olmaması,

2-Firmaların araştırma- geliştirme (ARGE) kültürünün olmaması,

3-Aynı sektörlerde faaliyet gösteren sanayicilerin birleşme, ortak hareket edebilme yeteneklerinin olmaması,

4-İlde faaliyet gösteren kalsit madenciliği yapan firmaların aşırı rekabet içinde olmaları ile ürünlerini geliştirmeye yönelik faaliyetleri yapmaması,

5- İlde Odaklanılacak bir Sanayi Sektörünün tespit edilmemiş olması.

6-İlde ülke içinde öne çıkan tarım ürünleri olmasına rağmen bunların işlenmesi ile ilgili tarımsal sanayinin gelişmemiş olması,

7- İlde havaalanı olmaması,

8- İlde tren yükleme noktasının şehir dışına taşınmamış olması,

9-Sanayi işletmelerinde kalifiye eleman temininde sıkıntı yaşanması, özellikle dış ticaret konusunda uzmanlaşmış personelin çalıştırılmaması olarak görülmektedir.

Sorunların çözümü için etkin, sürdürülebilir üretim ve dönüşüm modelleriyle, bölgenin rekabet gücünün artırılması, ekonominin yüksek katma değerli yapıya dönüştürülmesi ve ticaret hacminin artırılması gerekmektedir. Kalkınmanın temel unsurlarının başında gelmekte olan kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, yerel yönetimler, KOSGEB, Ticaret ve Sanayi Odası, Esnaf Odaları, Kalkınma Ajansı ve STK her türlü faaliyet ve planlamalarında işbirliğinin sağlanması, karşılıklı diyalog ile bilgi ve tecrübe aktarımı sorunların çözümünde etkili olacaktır.

63. ORDU İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

63.1. ORDU İLİ SANAYİ YAPISI

Ordu İli ekonomisi fındık üretimi ağırlıklı tarım, hayvancılık ve gittikçe önemi artan turizm sektörüne dayalıdır. Ancak imalat – sanayi sektörümüzde tüm olumsuzluklara rağmen ekonomimize olan katkısını her yıl daha da artırmaktadır. Sanayi sektörümüz madencilik, taş ve toprağa dayalı sanayi, gıda imalatı, tekstil, hazır giyim, ağaç işleme sanayi ve metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı sektör başlıklarında toplanmaktadır. Gıda ve içecek sektöründe; unlu mamuller, öğütülmüş tahıl ürünleri, fındık ve fındık ürünleri imalatı, süt ve süt ürünleri imalatı öne çıkmakta ve alt sektör olarak çikolata ve gofret imalatı önem kazanmaktadır. Makine imalatı gıda sektörünün tamamlayıcısı olarak önem kazanmaktadır. Mineral ürünlerin üretiminde süsleme yapı taşı kesimciliği ön plana çıkmakta, madencilik ve taş ocağı sektöründe ise kum ve çakıl ocağı üretimi önem kazanmaktadır. Tekstil sektöründe ise penye dikicilik ön plana çıkmaktadır. Sanayi sektörü henüz gelişme aşamasında olmakla birlikte, Merkezi ve üretim yeri ilde bulunan firmalardan; Doğuş Çay ve Gıda Maddeleri Üretim Paz. İth. İhr. A.Ş., Gürsoy Tarımsal Ürünler Gıda San. Ve Tic. A.Ş. ve Poyraz Poyraz Fındık Entegre San. Ve Tic. A.Ş. olmak üzere üç farklı firma Türkiye'nin ilk 500 firması arasına girmiştir. Ayrıca merkezi farklı ilde olmak üzere ilde; Çamsan A.Ş. Sanset Gıda Turizm San. Ve Tic. A.Ş. (Sağra) ile merkezi de ilde bulunan Ünye Çimento San. Ve Tic. A.Ş. gibi firmalar ülkemizin sayılı sanayi kuruluşları arasında yer alan büyük işletmeler de mevcuttur. Mevcut tesislerin tamamına yakını yörenin doğal kaynak zenginliğini değerlendirmeye yönelik olarak kurulmuştur.

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

63.1.1 Ordu İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Ordu ili Karadeniz Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır.

Karadeniz Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Ordu ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %5,6'lık oran ile bölgede sekizinci sırada yer almaktadır.

Grafik 63.1: Türkiye'de Sanayi İşletmelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (%)

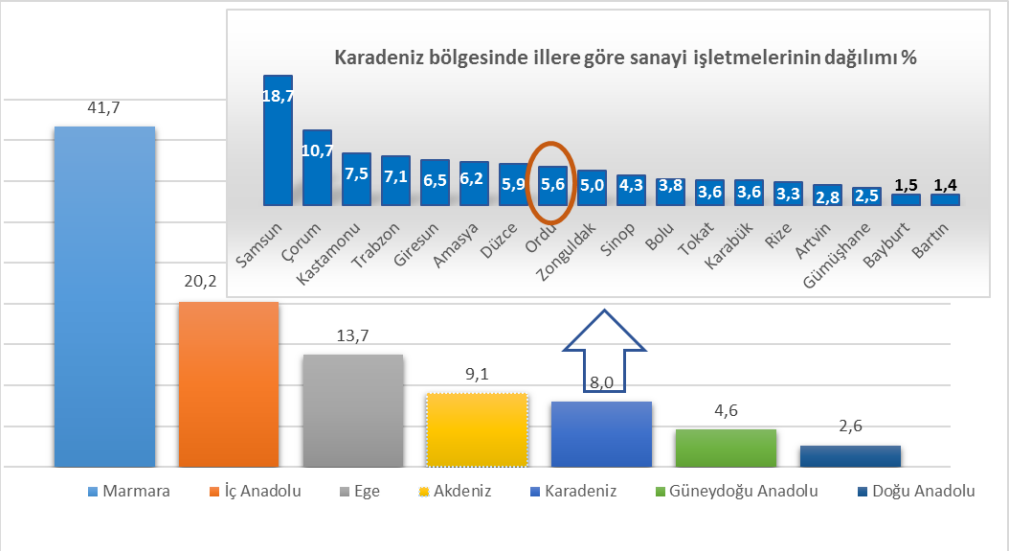

a. Ölçek Dağılımı

Ordu ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, %48'i Mikro, %36,7'si Küçük, %11,8'i Orta ve %3,5'i Büyük Ölçekli işletmelerdir.

Grafik 63.2: Ordu İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

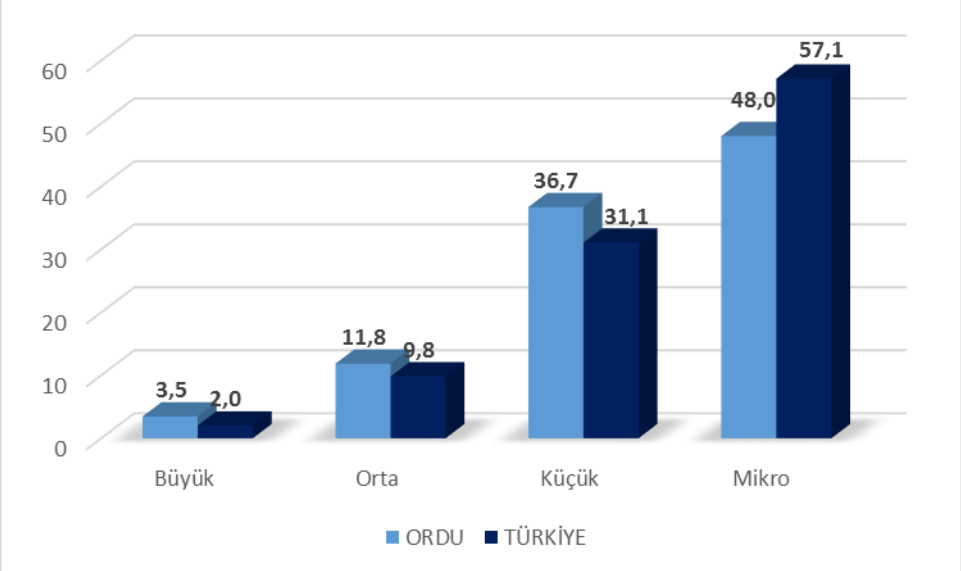

b. Sektörel Dağılım

Ordu ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %39,6 ile Gıda ürünleri, ikinci sırada %9,6 Kauçuk ve plastik ve üçüncü sırada ise %8,2 ile Metalik olmayan mineral ürünler sektörü yer almaktadır.

Grafik 63.3: Ordu İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

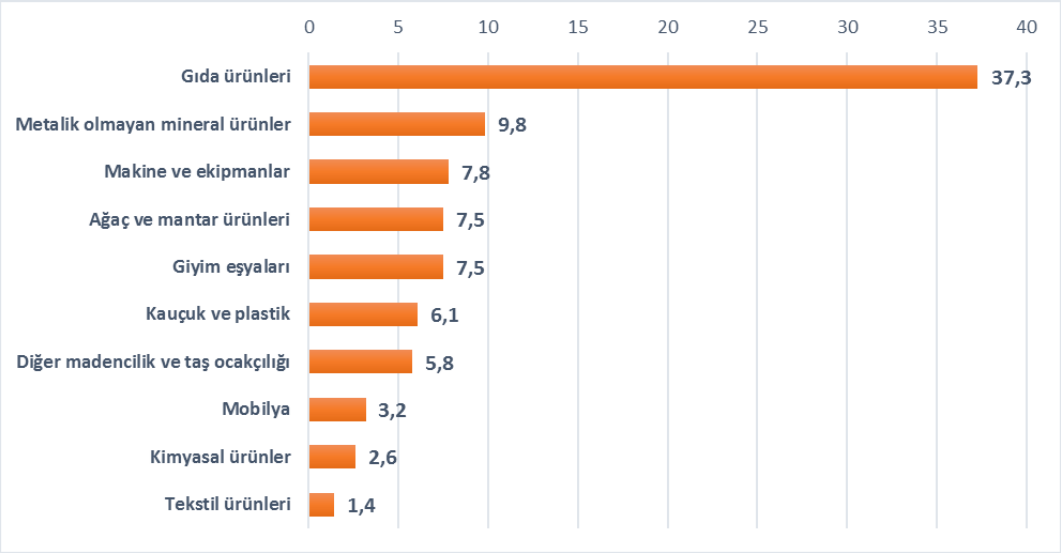

c. Çalışan Sayısı

Ordu İlinde sanayi sektöründe istihdamda %33,84 ile Giyim eşyaları sektörü, %31,79 ile Gıda ürünleri sektörü, %11,30 ile Metalik olmayan mineral ürünler sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın %0,38'i Ordu ilinde gerçekleşmektedir.

Tablo 63.1: Ordu İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Giyim eşyaları	4199	33,84	8,79
Gıda ürünleri	3945	31,79	12,75
Metalik olmayan mineral ürünler	1402	11,30	5,98
Kauçuk ve plastik	542	4,37	6,16
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	413	3,33	2,16
Ağaç ve mantar ürünleri	389	3,13	1,66
Makine ve ekipmanlar	299	2,41	6,71
Mobilya	133	1,07	3,80
Tekstil ürünleri	128	1,03	12,58
Deri ürünleri	122	0,98	1,36
Genel Toplam	***12410***	-	***0,38***

Ordu İlinde Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Büyük İşletme aşağıda sıralanmıştır:

- İssom Güvenlik Gıda Toplu Temizlik İnşaat Orman Ürünleri Eğitim Danışmanlık Hizmetleri Sanayi Ve Ticaret Ltd. Şti./ Aybastı Caddesi Şubesi
- Sanset Gıda Turizm Sanayi Ve Ticaret A.Ş. / Ordu Şubesi

- Maydenim Tekstil Sanayi Ve Dış Ticaret A.Ş. - Ünye Şubesi
- Cls Tekstil Sanayi Ticaret
- Vizyon Kent Turizm Otomotiv Tekstil Sanayi Ve Ticaret

63.2. ORDU İLİNDE SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 63.2: Ordu İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Ordu	3	4	1

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

63.2.1. Ordu Organize Sanayi Bölgeleri

Ordu ilinde faaliyet halinde olan 2 adet Organize Sanayi Bölgesi (OSB) bulunmaktadır. Ayrıca, 2 OSB'nin kuruluş çalışmaları devam etmekte olup faaliyette olan Fatsa OSB'nin genişlemesi yönünde de çalışmalar yapılmaktadır.

Ordu Sanayi Bölgesi
1991 Yılında faaliyete başlamıştır.

- Toplam büyüklüğü 60 hektardır.
- Bölgedeki toplam 74 adet sanayi parselinin 69 adedi tahsis edilmiştir.
- OSB'de 67 adet parselde üretime geçilmiş, 2 parsel inşaat aşamasındadır.
- Üretimde olan sanayi tesislerinde toplam 2.143 kişilik istihdam sağlanmaktadır.

Sanayicilerin inşaat ruhsatı, yapı kullanım izin belgeleri, iş yeri açma ve iskân ruhsatları ile elektrik arıza, bakım, elektrik satışı, doğalgaz satışı işlemleri Bölge Müdürlüğü tarafından yapılmaktadır. Bölge sınırları içerisindeki firmalara talep halinde en geç bir hafta içerisinde doğalgaz verilebilmektedir.

Tablo 63.3: Ordu Merkez OSB'de Üretime Geçen Tesislerin Sektörel Dağılımı

Sıra No	Sektör Adı	Sanayici Sayısı	Parsel Sayısı	İstihdam
1	GIDA SANAYİ	28	32	1.200
2	DOKUMA VE GİYİM SANAYİ	3	3	315
3	DİĞER METALİK OLMAYAN MİNERALLER	5	6	155
4	KAĞIT SANAYİ	1	1	20
5	PLASTİK SANAYİ	4	5	92
6	KİMYA SANAYİ	1	1	77
7	PETROL ÜRÜNLERİ SANAYİ	1	1	35
8	MOBİLYA İMALATI	10	12	190
9	MAKİNA EKİPMANLARI KURULUMU VE ONARIMI	7	8	29
10	DİĞER	0	0	30
	TOPLAM	**60**	**69**	**2.143**

Kaynak: Ordu Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü

Ordu 2. Organize Sanayi Bölgesi

Altınordu ilçesine bağlı Karaağaç Mahallesi Beybükü mevkii ile Ulubey ilçesine bağlı Güzelyurt Mahallesi Kayabaşı mevkiinde bulunan yaklaşık 90 hektar büyüklüğündeki alan Ordu 2. Organize Sanayi Bölgesi yeri olarak kesinleşmiştir.

Organize Sanayi Bölgesi Kuruluş Protokolü düzenlenmiş ve Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından 16/06/2016 tarihinde onaylanmıştır. Böylelikle Ordu 2'nci Organize Sanayi Bölgesi tüzel kişiliğini kazanmış olmakla birlikte tüzel kişilik tarafından kamulaştırma ve diğer yapılması gereken işlemler devam etmektedir. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından 2017 Yatırım Programına alınmıştır.

Fatsa Organize Sanayi Bölgesi

2001 Yılında faaliyete başlamıştır.

- Toplam büyüklüğü 50 hektardır.
- Bölgedeki toplam 29 adet sanayi parselinin tamamı, 29 katılımcıya tahsis edilmiştir.
- 29 parselin tamamında üretime geçilmiştir.
- Üretimde olan firmalarda toplam 3.320 kişilik istihdam sağlanmaktadır.
-

Fatsa İlçesi Konakbaşı Mahallesi Sazdibi mevkiindeki yaklaşık 93,8 hektar büyüklüğündeki alan, Organize Sanayi Bölgeleri Yer Seçimi Yönetmeliği'nin 20'nci maddesi gereği Ordu Fatsa Organize Sanayi Bölgesi İlave Alan olarak Bakanlığımızca sınırları kesinleştirilmiş bulunmaktadır. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından 2017 Yatırım Programına alınmıştır.

Tablo 63.4: Fatsa OSB'de Üretime Geçen Tesislerin Sektörel Dağılımı

Sıra No:	Sektör Adı	Sanayici Sayısı	Parsel Sayısı	İstihdam
1	GIDA SANAYİ	5	5	200
2	DOKUMA VE GİYİM SANAYİ	10	10	2.703
3	ORMAN SANAYİ	4	4	180
4	KAĞIT SANAYİ	-	-	-
5	DEMİR ÇELİK SANAYİ			10
6	DEMİR DIŞI METAL SANAYİ			15
7	PETROL ÜRÜNLERİ SANAYİ	-	-	-
8	PİŞMİŞ KİL VE ÇİMENTO GEREÇLERİ SANAYİ	5	5	157
9	TARIM ALET VE MAKİNALARI İMALAT SANAYİ	3	3	18
10	DİĞER	2	2	37
	TOPLAM	**29**	**29**	**3.320**

Kaynak: Ordu Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü

Ünye Organize Sanayi Bölgesi

Ünye ilçesi Killik mevkiindeki sınırları belirlenen yaklaşık 55,77 hektar büyüklüğündeki alanın, Ünye Organize Sanayi Bölgesi yeri olarak uygun olup olmadığının belirlenmesi amacıyla 16/02/2016 tarihinde Yer Seçim Komisyonu toplanmıştır. Komisyona katılım sağlayan kurumların olumlu görüşleri alınmış olup, çalışmaları sürdürülen gözlemsel jeolojik etüt raporunun hazırlanması ile parsellerin tapu mülkiyet durumları ve kadastro işlemlerine müteakip Organize Sanayi Bölgesi Kuruluş Protokolü düzenlenmiş ve Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından 17/11/2016 tarihinde onaylanmıştır. Böylelikle Ünye Organize Sanayi Bölgesi tüzel kişiliğini kazanmış olmakla birlikte tüzel kişilik tarafından kamulaştırma ve diğer yapılması gereken işlemler devam etmektedir. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı 2017 Yatırım Programına alınmıştır.

63.2.2. Ordu Küçük Sanayi Siteleri

İl Merkezinde; Ata Sanayi (KSS-SS) Sitesi ve Ordu 2. Sanayi (KSS-SS) Sitesi, İlçelerimizden; Fatsa Sanayi (KSS-SS) Sitesi, Fatsa Toplu İşyeri Yapı Kooperatifi, Mesudiye Sanayi (KSS-SS) Sitesi, Ünye Sanayi (KSS-SS) Sitesi halen mevcuttur. Korgan Sanayi (KSS-SS) Sitesi kuruluş ve arsa temini çalışmaları devam etmektedir.

Tablo 63.5: Ordu İli Sanayi (Küçük S.S./Sanayi) Siteleri Doluluk Durumu

Merkez Adı	Faal. Başlama Yıl	Toplam Alanı (Hektar)	Toplam İşyeri Sayısı	Dolu İşyeri Sayısı	Boş İşyeri Sayısı	Doluluk Oranı	Mevcut İstihdam
(Ordu Merkez) Ata San. Sit.	1999	46,38	234	234	-	% 100	**850**
(Ordu Merkez) 2. San. Sit. İşletme Koop.	1982	62,33	350	350	-	% 100	**1.550**
Fatsa San.Sit.	1991	19,19	300	300		% 100	**1100**
Ünye San. Sit.	1991	19,60	255	255	-	% 100	**950**
Mesudiye San. Sit.	2010	0,82	22	22	-	% 100	**70**
Toplam İşyeri Sayısı :	-	148,32	1.161	1.161	-	% 100	**4.520**
Korgan İlçesi Sanayi (KSS) Sitesi:	Korgan Sanayi Sitesi tüzel kişilik olarak 2005 yılında kurulmuştur. Kooperatif adına; 7.000 m2 civarında arsa temin edilmiş, aynı arsanın bitişiğinde bulunan 8.000 m2 civarında arsanın bu alana dahil edilmesi için çalışmalar devam etmektedir. Bakanlığımız kredi desteğinden faydalanmaktadır. 2013 yılında (2005-2016) 40 dükkan yapımı planlanmaktadır. Bakanlığımız desteğiyle 5.000 TL kredi kullanmıştır. Bundan sonra herhangi bir kredi tahsisi yapılmamıştır.						
Aybastı Sanayi (Küçük Sanayi) Sitesi :	Aybastı Sanayi Sitesi 63 ortak ile tüzel kişilik olarak kurulmuştur. Kooperatif adına; brüt 20.000 m2 civarında alan üzerinde Sanayi Sitesi kurulması çalışmaları devam etmektedir. Bakanlığımız kredi desteğinden faydalanarak; % 70 Kredi Altyapı karakteristiği ile Bakanlığımızın 2017 yılı Yatırım Programına alınmıştır.						
(Altınordu-Kabadüz)	Altınordu-Kabadüz İlçe sınırları dahilinde ve Mobilyacılar Sanayi Sitesi olarak 92 üye ile tüzel kişilik şeklinde kurulmuştur. 150 civarında Esnaf Potansiyeli						

Mobilyacılar Sanayi (Küçük Sanayi) Sitesi :	bulunmaktadır. Mobilyacılar Sanayi Sitesi alanı olarak henüz kesinleşmiş bir alan bulunmamaktadır. Bu konudaki çalışmalar devam etmektedir.
Ünye 2. Sanayi (Küçük Sanayi) Sitesi	Ünye 2. Sanayi Sitesi tüzel kişilik olarak kurulmuştur. Kooperatif adına; Sanayi Sitesi alanı olarak kullanılmak üzere arsa alımı için kredi desteğinden faydalanmak üzere Bakanlığımıza başvuru yapılmıştır. Bakanlığımızca; arsa alımı için kredi desteğinin bulunmadığı, ancak altyapı ve üst yapı inşaatı için kredi desteğinin yapılabileceği bildirilmiştir. Ancak; henüz kooperatif adına arsa temini yapılamamıştır. Bu nedenle Bakanlığımızın Yatırım Programına henüz dahil edilememiştir.

Kaynak: Ordu Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü

63.3. ORDU İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Ordu ilinde 2016 yılında 3 faydalı model, 160 marka, 11 patent ve 1 dosyada 10 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 63.6: Ordu İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı (%)	Toplam Türkiye Payı (%)
Faydalı Model Başvurusu	42	3	45	0,09	0,11
Marka Başvurusu	2.017	160	2.177	0,17	0,19
Patent Başvurusu[63]	63	11	74	0,17	0,16
Tasarım Başvurusu	120	10	130	0,03	0,02
Tasarım Dosya Sayısı	60	1	61	0,01	0,06
Genel Toplam	2.302	185	2.487	0,12	0,13

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

[63] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

63.4. ORDU İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 63.7: Ordu İli KOSGEB Destekleri

<table>
<tr><th>Sıra</th><th colspan="2">Veri</th><th colspan="2">2016 Yılı</th><th colspan="2">İl Toplamı
(2012-2016 Yılları Arası)</th></tr>
<tr><td rowspan="3">1</td><td colspan="2">Toplam Destek Tutarı (TL)*</td><td colspan="2">5.000.121</td><td colspan="2">16.525.221</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td></tr>
<tr><td>1.843.000</td><td>445.100</td><td>6.014.915</td><td>1.075.685</td></tr>
<tr><td rowspan="7">2</td><td rowspan="7">Diğer Bilgiler</td><td>TEKMER / İŞBİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>İŞGEM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>LABORATUVAR HİZMETLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında düzenlenen 17 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 1.167 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.</td></tr>
<tr><td>YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ</td><td colspan="4">KOSGEB’in sunduğu hizmet ve destekleri tanıtmak amacıyla 25 toplantı/etkinlik düzenlenmiş / katılım sağlanmıştır.</td></tr>
<tr><td>DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER</td><td colspan="4">-</td></tr>
</table>

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 63.8: Ordu İli TÜBİTAK Destekleri

	Veri	2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	500.687	4.041.227
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	0	291.341
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	84.935	675.195
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	241.200	623.737
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	4.697	4.697

* 2017 sabit fiyatlarıyla

63.5. ORDU İLİ TİCARET YAPISI

Ordu ilinde ticaret sektörü, büyük oranda küçük esnafa ait işyerlerinden veya işletmelerden meydana gelen, ağırlıklı olarak başta fındık olmak üzere tarımsal ve hayvansal ürünler, gıda maddeleri, konfeksiyon, ev araç ve gereçleri, inşaat malzemeleri ile diğer tüketim mallarının alım ve satımına ve fındık başta olmak üzere bazı gıda maddelerinin ihracatına dayalı bir yapı arz etmektedir.

Ticari yapı, coğrafi koşulların ve iklim yapısının beraberinde getirmiş olduğu öncelikli tarımsal üretim ve buna bağlı olarak gelişen tarıma dayalı imalat sanayi üzerine kurulmuştur. Tarım ve orman ürünleri ilin iç ve dış ticaretinde ağırlıklı olarak işlem gören mallardır.

Ordu ilinde halkın temel geçim kaynağını oluşturan ve ekonomiye yön veren fındık, aynı zamanda ticarete konu olan en önemli üründür. Ticaret sektörü, büyük ölçüde içe dönük bir yapı arz etmekle birlikte fındık, orman ürünleri ve deniz ürünleri ihracatının ağırlıkta olduğu dış ticaret son yıllarda gelişme içerisindedir.

İlde ihracatın büyük bir kısmını natürel iç fındık ve işlenmiş fındık ürünleri teşkil etmektedir. Bunun yanında MDF Laminant parke, çikolatalı mamuller, bal, hamsi filetosu, çimento, bentonit, sunta, bakır cevheri, çinko konsantresi, sıvı yağ gibi ürünler başlıca ihraç mallarıdır.

63.5.1. Ordu İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektör %77,1 ile gıda ürünlerinin imalatı olmuştur. Çalışan sayısının en fazla

olduğu sektör ve girişim sayısının en fazla olduğu sektör gıda ürünlerinin imalatı sektörü olmuştur.

Tablo 63.9: Ordu İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar(İlk On Sektör)(%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Gıda ürünlerinin imalatı	4.012	165	77,1
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	1.161	60	10,5
Giyim eşyalarının imalatı	2.411	39	2,7
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	592	67	2,7
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	545	44	2,1
Mobilya imalatı	474	51	1,1
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	155	28	0,7
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	176	45	0,7
Tekstil ürünlerinin imalatı	362	14	0,7
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	161	3	0,4

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

63.5.2 Ordu İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 63.4'te gösterilmiştir. Grafik 63.4'e göre 2016 yılında Ordu ilinde ithalat 40.195.838 dolar, ihracat ise 163.226.409 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 203.422.247 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 63.4. Ordu İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti(1000$)

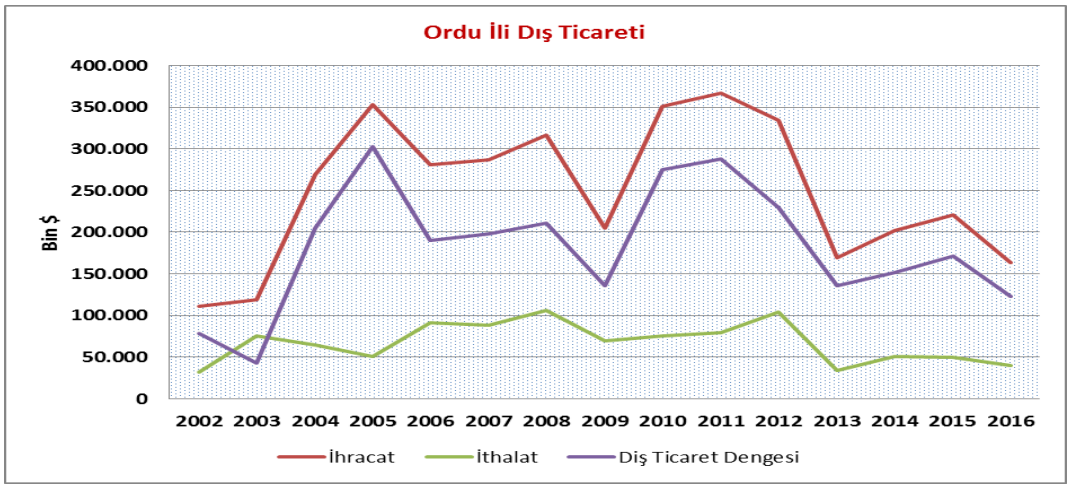

Kaynak: TÜİK

Ordu ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %33,40 ile Almanya olmak üzere, Hollanda, Gürcistan, Çin, Fransa, Japonya, Avusturya, Suudi Arabistan, Hırvatistan ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir.

Grafik 63.5 Ordu İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

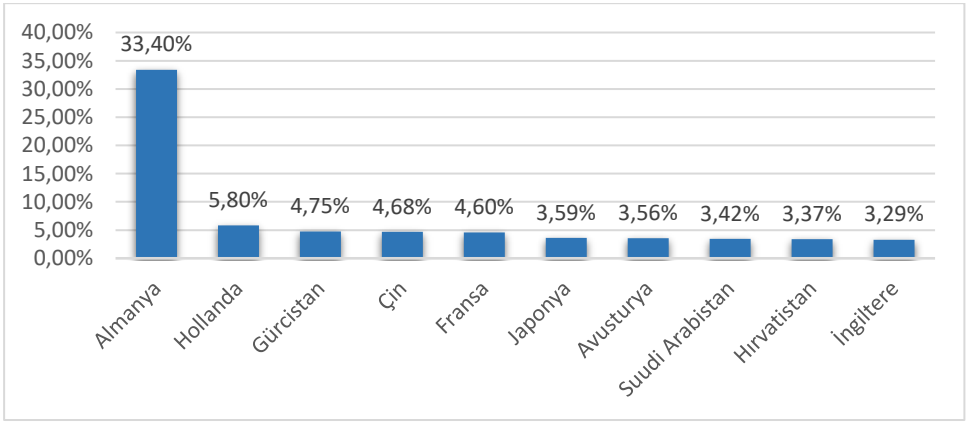

Kaynak: TÜİK

Ordu ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %26,03 ile Rusya Federasyonu olmak üzere, Almanya, Çin, Ukrayna, Romanya, Moldova, Gürcistan, Kenya ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir.

Grafik 63.6 Ordu İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

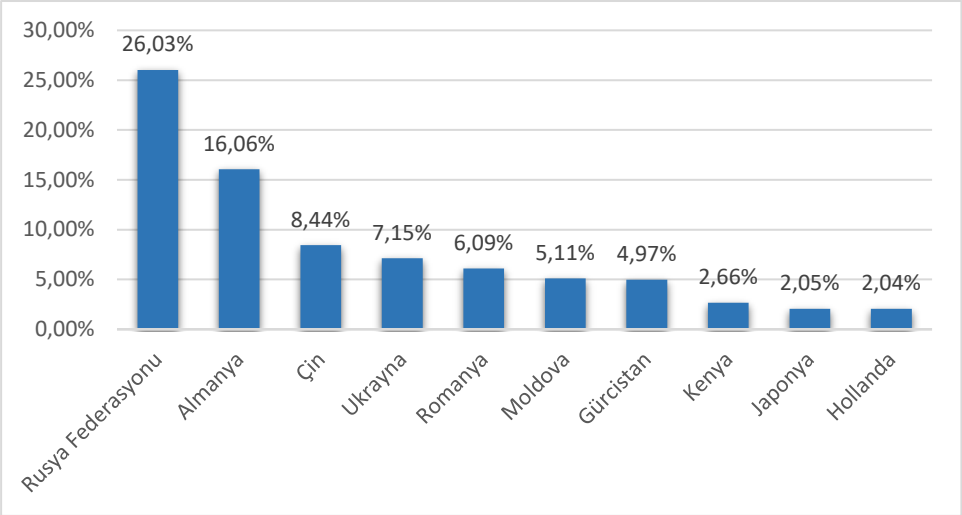

Kaynak: TÜİK

Ordu ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %62,71'ini, il ithalatının da %49,55'ini oluşturmaktadır.

Tablo 63.9. Kısımlara göre Ordu ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri(1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	10	2	11	0	1	0
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	12.868	15.034	14.287	121	10.951	8.267
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri				1.512	1.485	1.348
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	65.638	73.896	46.556	21.174	19.815	10.662
İmalat Sanayi	123.683	131.888	102.372	18.690	17.263	19.918
Gizli veri				9.220		
Toplam	**202.200**	**220.821**	**163.226**	**50.717**	**49.515**	**40.196**

Kaynak: TÜİK

Ordu ilinin ihracatının %62,71'ini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir.

Tablo 63.10: 2016 yılı Ordu İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**102.372**
Gıda ürünlerinin imalatı	84.300
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	5.285
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	4.319
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	2.136
Giyim eşyalarının imalatı	1.549
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	1.217
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	557
Mobilya imalatı	521
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	514
Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	511

Kaynak: TÜİK

Ordu ilinin ithalatının %49,55'ini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir.

Tablo 63.11: 2016 Yılı Ordu İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**19.918**
Gıda ürünlerinin imalatı	5.212
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	4.304
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman vb. malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	2.827
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	2.129
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	1.692
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	819
Tekstil ürünlerinin imalatı	747
Giyim eşyalarının imalatı	637
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	368
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	321

Kaynak: TÜİK

Ordu ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %44,90 ile sebzeler, meyveler, sert kabuklu meyveler ve bitkilerin diğer kısımlarından elde edilen müstahzarlar ilk sıradadır.

Tablo 63.12. 2016 yılı Ordu İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Sebzeler, meyveler, sert kabuklu meyveler ve bitkilerin diğer kısımlarından elde edilen müstahzarlar	73.291.011	44,90
Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler	45.567.072	27,92
Tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento	16.694.980	10,23
Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni	7.657.459	4,69
İnorganik kimyasallar, kıymetli metal, radyoaktif element, metal ve izotopların organik-anorganik bileşikleri	2.752.482	1,69
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	2.129.499	1,30
Sabunlar, yüzey-aktif organik maddeler, yıkama-yağlama müstahzarları, mumlar, bakım müstahzarları, dişçilik müstahzarları	1.699.978	1,04
Kahve, çay, paraguay çayı ve baharat	1.241.504	0,76
Plastikler ve mamulleri	1.156.634	0,71
Seramik mamulleri	1.134.267	0,69

Kaynak: TÜİK

Ordu ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %19,92 ile mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar ilk sıradadır.

Tablo 63.13. 2016 yılı Ordu İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar	8.007.970	19,92
Yağlı tohum ve meyveler, muhtelif tane, tohum ve meyveler, sanayide ve tıpta kullanılan bitkiler, saman ve kaba yem	7.156.193	17,80
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	4.421.093	11,00
Ağaç ve ahşap eşya, odun kömürü	3.539.090	8,80
Sebzeler, meyveler, sert kabuklu meyveler ve bitkilerin diğer kısımlarından elde edilen müstahzarlar	3.148.599	7,83
Kağıt ve karton, kağıt hamurundan, kağıttan veya kartondan eşya	2.129.081	5,30
Kahve, çay, Paraguay çayı ve baharat	2.032.535	5,06

Metal cevherleri, cüruf ve kül	1.348.141	3,35
Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler	1.132.613	2,82
Taş, alçı, çimento, amyant, mika veya benzeri maddelerden eşya	1.028.368	2,56

Kaynak: TÜİK

İlin Dış Ticarete Konu Olabilecek Potansiyeli

İlde yurtdışı pazarları ile bölge ve yurtiçi talebi karşılamaya yönelik yatırımların alt başlıkları aşağıdaki gibidir:

SEKTÖRLER	
-Tekstil ve tekstil ürünleri -Kimyevi maddeler ve mamulleri -Hazır giyim ve Konfeksiyon ürünleri - Tarım ve Gıda Makine ve Aksamları -Çimento ve Toprak ürünleri -Su Ürünleri ve Hayvansal ürünler -Fındık ve Fındık Ürünleri	-Çay Ürünleri -Süt ve Süt ürünleri -Değerli Maden ve Mücevherat -Ağaç ve Orman Ürünleri -Bitkisel ürünler -Enerji(HES Projeleri) -Geri Dönüşüm

63.6 İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

63.6.1. Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

- Başlamış olan Ordu-Sivas ve Osmaniye bağlantı yolunun yapım çalışması
- Ordu- Giresun Hava Limanı inşaatı çalışması(Bitmiş olup faaliyettedir)
- Çevre Yolu Projesi ve yapım çalışması
- Ordu Merkez Altınordu ve Ulubey İlçe sınırlarında; 2. Organize Sanayi Bölgesi kuruluş çalışması
- Fatsa Mevcut OSB. alanına ilave edilmek istenen OSB. alanı çalışması
- Ünye Organize Sanayi Bölgesi (OSB) kuruluş çalışması
- Mevcut faaliyette olan; Ordu Merkez Ata Sanayi Sitesi
- Faaliyette olan; Ordu Merkez 2. Sanayi Sitesi
- Faaliyette olan; Fatsa Sanayi Sitesi
- Faaliyette olan; Mesudiye Sanayi Sitesi
- Faaliyette olan Ünye Sanayi Sitesi
- Tüzel kişilik olarak kurulmuş olup, Bakanlığımız kredi desteğinden faydalanarak Sanayi Sitesi alanı olarak kuruluş çalışmaları devam eden; Aybastı, Korgan, Mobilyacılar (Altınordu-Kabadüz) ve Ünye 2. Sanayi Siteleri (KSS-SS) kuruluş çalışmaları
- Kabadüz İlçesi, Çambaşı Yaylasında Kayak Tesisi yapım çalışması son aşamadadır,
- Valilik kompleksi yapım aşamasındadır
- İl Emniyet Müdürlüğü hizmet binası yapım aşamasındadır

63.6.2. Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

- Yerel Tarımsal Ürünler İşleme Sanayi (Kivi, Çilek, Elma İşleme Soğuk Hava Depolama Tesisleri)
- Ordu Bolaman Turizm gelişme alanı yatırımları (Ordu Marina –Bölgesel Mokamp ve Kamping alanları)
- 5 Yıldızlı Oteller, 4 Yıldızlı Oteller, 3 Yıldızlı Butik Oteller, Otantik Evler, Köy Pansiyonculuğunun geliştirilmesi
- Yayla Turizm teşvik bölgelerinin geliştirilmesi.
- Kış sporlarının geliştirilmesi

63.7. SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Ordu Merkezinde 2. Organize Sanayi Bölgesi alanına ihtiyaç bulunmaktadır. Bunun için yer seçimi kesinleşmiş ve kamulaştırma çalışmaları devam etmektedir.

Fatsa Organize Sanayi Bölgesi alanı bitişiğinde bulunan arazinin mevcut OSB alanına dâhil edilmesi gerekmekte olup, bu konuda kamulaştırma çalışmaları devam etmektedir.

Fatsa İlçesi ve Organize Sanayi Bölgesi'nde bulunan yatırımcılarımız için doğalgaz ihtiyacı bulunmaktadır.

Ünye Organize Sanayi Bölgesi için yer seçimi kesinleşmiş ve kamulaştırma çalışmaları devam etmektedir. Ordu Merkez, Fatsa ve Ünye Organize Sanayi Bölgesi (OSB) alanları kamulaştırma çalışmaları esnasında karşılaşılan bürokratik engellerin aşılması, Fatsa Organize Sanayi Bölgesi'nde bulunan yatırımcılarımız için OSB'nin doğalgaz talebinin karşılanması gerekmektedir.

Uluslararası dış ticaret ağına ulaşımda alt yapı yetersizliğini gidermek üzere serbest bölge ve kruvazör limanın yapılması gerekmektedir.

Sanayi işletmelerinin Ar-Ge ve Yenilikçilik faaliyetleri konusundaki bilgi eksikliği giderilmeli, uluslararası pazarlarda rekabet edebilmeleri için Ar-Ge faaliyetlerine hız kazandırılmalı ve bu konuda devlet tarafından verilen destekler artırılmalıdır.

Firmalarda bilinç oluşturulması için gerekli eğitimler verilmelidir.

Firmaların rekabet gücünü artırmak için markayı bir hedef haline getirmeli ve tanıtım noktasında markalaşmanın önemli olduğu bilincine varılmalıdır.

Sanayi sektöründe alt sektör kümelenme çalışmalarının yapılarak bölgesel teşvik alanlarında güncellemeler yapılmalıdır.

Bölgenin sosyo-ekonomik gelişmişlik seviyesi baz alınarak asgari teşvik yatırım tutarları ve kapasite kriterlerinin uygunluk çalışması yapılmalıdır.

64. OSMANİYE İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

64.1. OSMANİYE İLİ SANAYİ YAPISI

Osmaniye ilinde Merkez Toprakkale ve Kadirli'de olmak üzere iki adet organize sanayi bölgesi bulunmaktadır. İl demir-çelik, yerfıstığı, tekstil, zetinyağı imalatı konularında ülkemizin önde gelen illerinden biridir. Osmaniye verimli arazileri ve zengin su kaynakları sayesinde, tarım ve hayvancılık ile büyüyen ekonomisi, son yıllarda Osmaniye Organize Sanayi Bölgesinde yapılan yatırımlarla; özellikle demir-çelik ve metal sektörü ile ilgili firmaların (Tosçelik Profil ve Sac Endüstrisi A.Ş. ve Baştuğ Metalurji Sanayi A.Ş. vb. gibi) yatırım yapması ve bunların üretime geçmesi ile sanayileşme yolunda önemli aşama kaydetmiştir. Büyük firmaların üretime geçmesi orta ve küçük seviyedeki firmaların da ile gelmesine neden olmaktadır. İlde yerfıstığı tarımının yoğun olması nedeniyle küçük ve orta ölçekli yerfıstığı işleme tesisleri de yoğun olarak bulunmaktadır. Organize Sanayi Bölgesine pamuk ve sentetik iplik üretimi ile ilgili firmalarda yatırım yapmıştır. Sanayi sicil kayıtlarına göre, 270 işletmede çalışan personel sayısı toplamı 14.582'dir. Osmaniye OSB 699 hektar alan üzerinde 106 tesis üretimde, Kadirli OSB 120 hektar alan üzerinde 34 tesis üretimde bulunmaktadır. İl Türkiye geneli enerji tüketiminde 2010 yılında 27. sırada iken 2014 yılında 19. sıraya yükselmiştir.

İl ekonomisinde sanayinin yeri, tarım, ticaret ve ulaştırma sektörlerini geride bırakacak düzeye gelmiştir. İlde toplam 5 adet küçük sanayi sitesi (Osmaniye 1-2, Kadirli, Düziçi, Bahçe) bulunmakta olup, Osmaniye'de 2 ve Kadirli'de 1 olmak üzere 3 küçük sanayi sitesi proje ve yapım aşamasındadır.

İlde en çok demir-çelik, tekstil, yerfıstığı, zeytinyağı ve kuruyemiş, süt ürünleri ile hububat işleme sektörlerinde üretim yapılmaktadır.

2008 yılı mayıs ayında kurulan KOSGEB Osmaniye Hizmet Merkezi, Adnan Menderes Mahallesi 2. Küçük Sanayi Sitesi'nde yer alan Hizmet binasında 10 personelle faaliyetlerini sürdürmektedir.

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

64.1.1. Osmaniye İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Osmaniye ili Akdeniz Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır.

Akdeniz Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Osmaniye ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %2,3'lük oran ile bölgede sekizinci sırada yer almaktadır.

Grafik 64.1: Türkiye'de Sanayi İşletmelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (%)

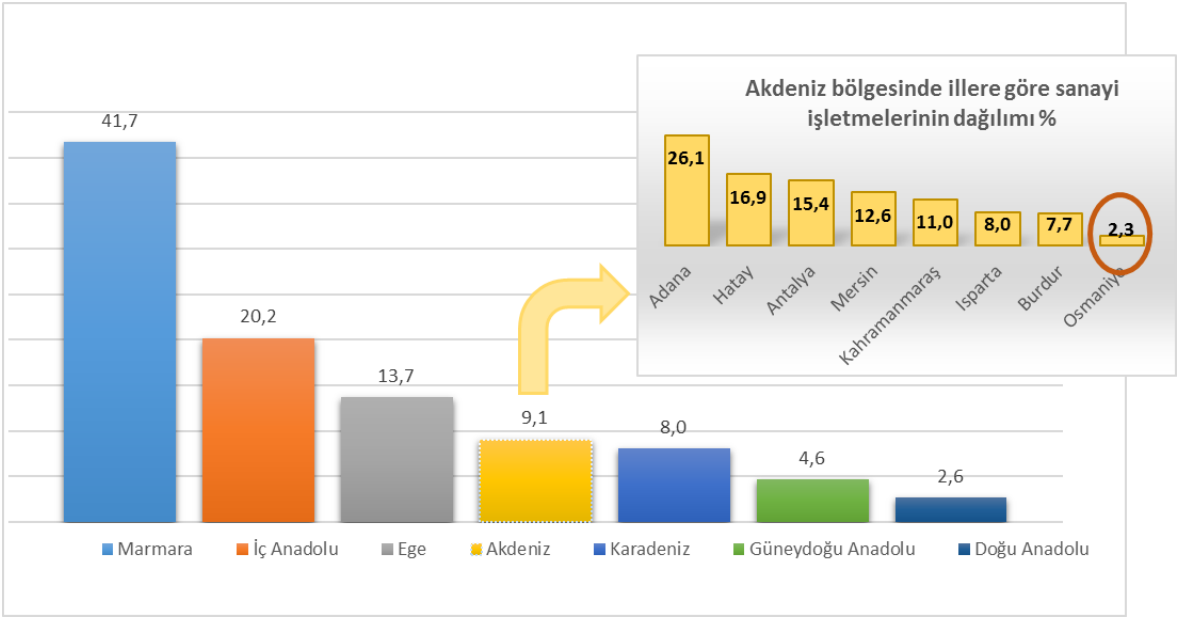

a. Ölçek Dağılımı

Osmaniye ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, %35,2'si Mikro, %42,8'i Küçük, %17,4'ü Orta ve %4,7'si Büyük Ölçekli işletmelerdir.

Grafik 64.2: Osmaniye İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

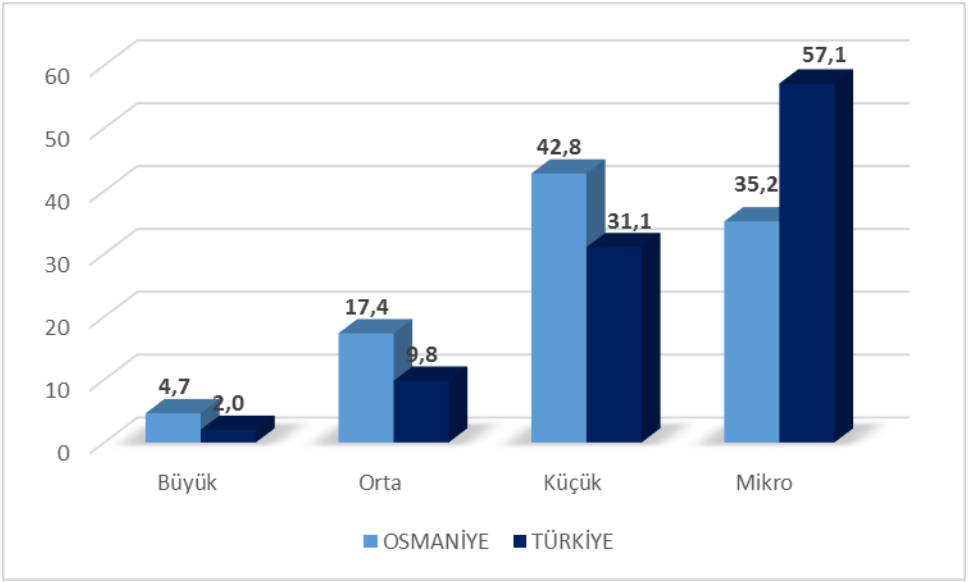

b. Sektörel Dağılım

Osmaniye ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %26,9 ile Gıda ürünleri, ikinci sırada %11,6 Makine ve ekipmanlar ve üçüncü sırada ise %10,5 ile Kimyasal ürünler sektörü yer almaktadır.

Grafik 64.3: Osmaniye İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

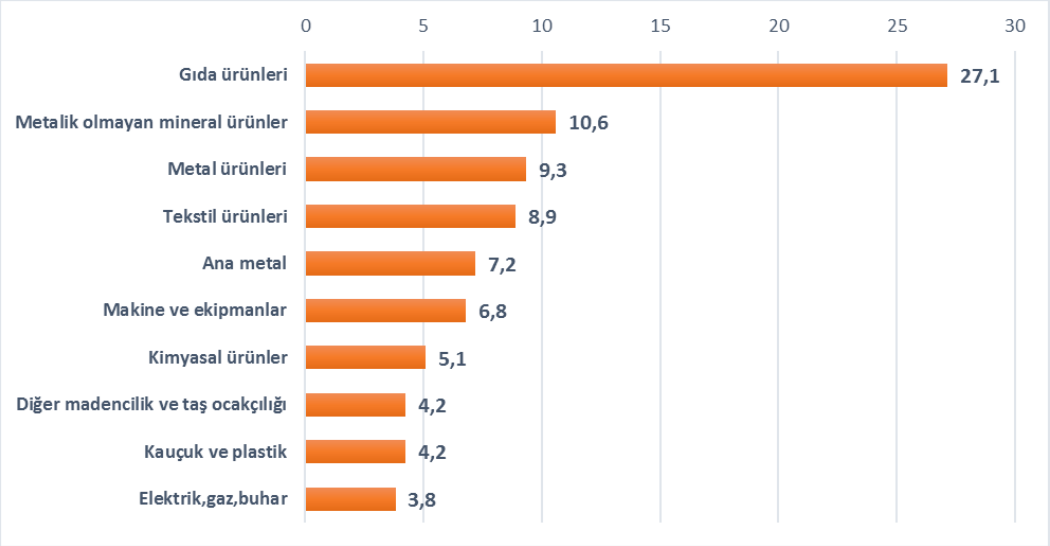

c. Çalışan Sayısı

Osmaniye İlinde sanayi sektöründe istihdamda %28,60 ile Ana metal sektörü, %27,03 ile Tekstil ürünleri sektörü, %7,76 ile Metal ürünleri sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın %0,35'i Osmaniye ilinde gerçekleşmektedir.

Tablo 64.1: Osmaniye İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Ana metal	3325	28,60	4,29
Tekstil ürünleri	3142	27,03	12,58
Metal ürünleri	902	7,76	8,55
Kimyasal ürünler	877	7,54	3,45
Gıda ürünleri	864	7,43	12,75
Metalik olmayan mineral ürünler	629	5,41	5,98
Makine ve ekipmanlar	405	3,48	6,71
Elektrik,gaz,buhar	354	3,04	0,69
Kauçuk ve plastik	222	1,91	6,16
Giyim eşyaları	208	1,79	8,79
Genel Toplam	***11626***	***-***	***0,35***

Osmaniye İlinde Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Büyük İşletme aşağıda sıralanmıştır:

- Baştuğ Metalurji Sanayi
- Tosçelik Profil Ve Sac Endüstrisi Anonim Şirketi Osmaniye Şubesi (5.İşyeri)
- Beyteks Tekstil Sanayi Ve Ticaret A.Ş - Kadirli Organize Sanayi Bölgesi Şubesi
- Abc Deterjan Sanayi Ve Ticaret Anonim Şirketi - Bahçe Şubesi

- Tosçelik Profil Ve Sac Endüstrisi Osmaniye Şubesi (3. İşyeri)

64.2. OSMANİYE İLİNDE SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 64.2: Osmaniye İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Osmaniye	2	2	-

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

64.3. OSMANİYE İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Osmaniye ilinde 2016 yılında 4 faydalı model, 105 marka, 2 patent ve 6 dosyada 20 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 64.3: Osmaniye İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı (%)	Toplam Türkiye Payı (%)
Faydalı Model Başvurusu	19	4	23	0,12	0,05
Marka Başvurusu	1.210	105	1.315	0,11	0,11
Patent Başvurusu[64]	47	2	49	0,03	0,11
Tasarım Başvurusu	86	20	106	0,05	0,02
Tasarım Dosya Sayısı	25	6	31	0,07	0,03
Genel Toplam	1.387	137	1.524	0,09	0,08

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

[64] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

64.4. OSMANİYE İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 64.4: Osmaniye İli KOSGEB Destekleri

<table>
<tr><th>Sıra</th><th colspan="2">Veri</th><th colspan="2">2016 Yılı</th><th colspan="2">İl Toplamı
(2012-2016 Yılları Arası)</th></tr>
<tr><td rowspan="3">1</td><td colspan="2">Toplam Destek Tutarı (TL)*</td><td colspan="2">5.776.075</td><td colspan="2">15.714.236</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td></tr>
<tr><td>312.450</td><td>62.490</td><td>312.450</td><td>62.490</td></tr>
<tr><td rowspan="7">2</td><td rowspan="7">Diğer Bilgiler</td><td>TEKMER / İŞBİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>İŞGEM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>LABORATUVAR HİZMETLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında düzenlenen 65 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 2.168 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.</td></tr>
<tr><td>YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ</td><td colspan="4">Girişimciler ve işletmelere yönelik olarak KOSGEB'in sunduğu hizmet ve destekleri tanıtmak için çok sayıda toplantı ve etkinlik yapılmıştır.

KOSGEB'in sunduğu hizmet ve destekleri tanıtmak için ilde Osmaniye ve Kadirli Ticaret Odalarında, Osmaniye, Kadirli, Düziçi ve Bahçe Sanayi Sitelerinde, Üniversite de çeşitli etkinlikler ve toplantılar düzenlenmiştir.</td></tr>
<tr><td>DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER</td><td colspan="4">Üniversite Kariyer Günlerine genç girişimci adaylarına KOSGEB destekleri tanıtılmıştır. Üniversite öğretiö görevlilerine KOSGEB destekleri hakkında bilgi verilmiştir.

KOBİ Gelişim Destek Programı kapsamında çağrıya çıkılan konularda proje desteğinin tanıtımına yönelik olarak belirlenen potansiyel işletmelere birebir ziyaretler yapılmış ve destekle ilgili ayrıntılı bilgi verilmiştir.</td></tr>
</table>

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 64.5: Osmaniye İli TÜBİTAK Destekleri

Veri		2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	480.608	3.421.067
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	877.156	2.926.106
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	28.858	350.521
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	171.520	498.772
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	0	0

* 2017 sabit fiyatlarıyla

64.5. OSMANİYE İLİ TİCARET YAPISI

64.5.1. Osmaniye İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektör %74,4 ile ana metal sanayii olmuştur. Çalışan sayısının en fazla olduğu sektör 955 çalışan ile ana metal sanayii ve girişim sayısının en fazla olduğu sektör 89 girişim ile gıda ürünlerinin imalatı sektörü olmuştur.

Tablo 64.6: Osmaniye İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar(İlk On Sektör) (%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Ana metal sanayii	955	21	74,4
Gıda ürünlerinin imalatı	748	89	6,4
Tekstil ürünlerinin imalatı	720	15	4,1
Elektrikli teçhizat imalatı	173	8	3,8
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	690	47	3,2
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	341	37	1,8
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	384	38	1,4
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	395	29	0,9
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	134	12	0,7

Diğer imalatlar	149	24	0,6

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

64.5.2. Osmaniye İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 64.4'te gösterilmiştir. Grafik 64.4'e göre 2016 yılında Osmaniye ilinde ithalat 600.859.023 dolar, ihracat ise 142.070.044 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 742.929.067 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 64.4: Osmaniye İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti(1000$)

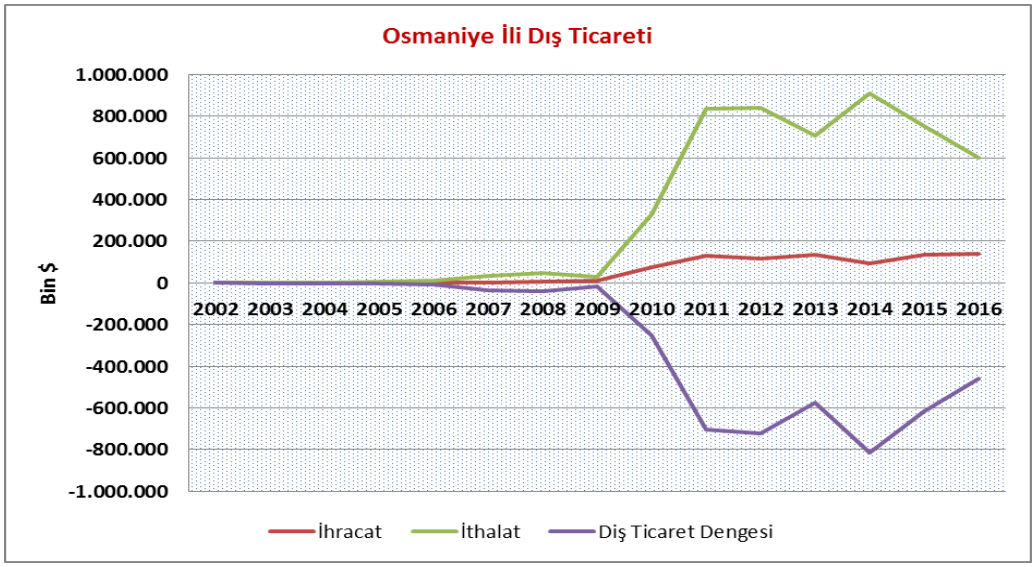

Kaynak: TÜİK

Osmaniye ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %40,27 ile Yemen olmak üzere, Mısır, Portekiz, İtalya, Yunanistan, Irak, Rusya Federasyonu, KKTC, İsrail ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir.

Grafik 64.5: Osmaniye İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

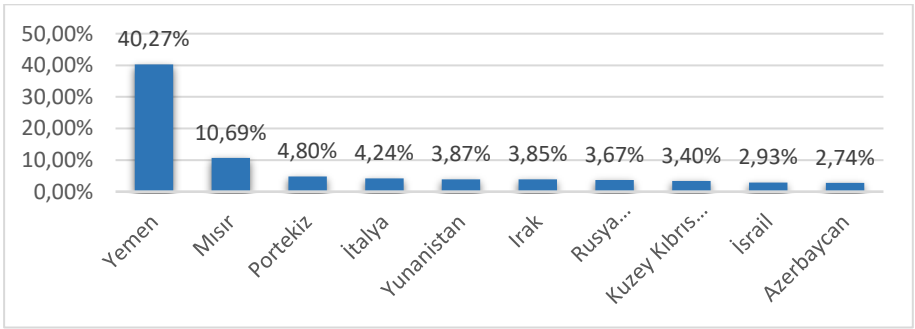

Kaynak: TÜİK

Osmaniye ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %30,67 ile ABD olmak üzere; Rusya Federasyonu, Hollanda, Belçika, İngiltere, Çin, Kanada, Estonya, Libya, ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir.

Grafik 64.6:Osmaniye İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

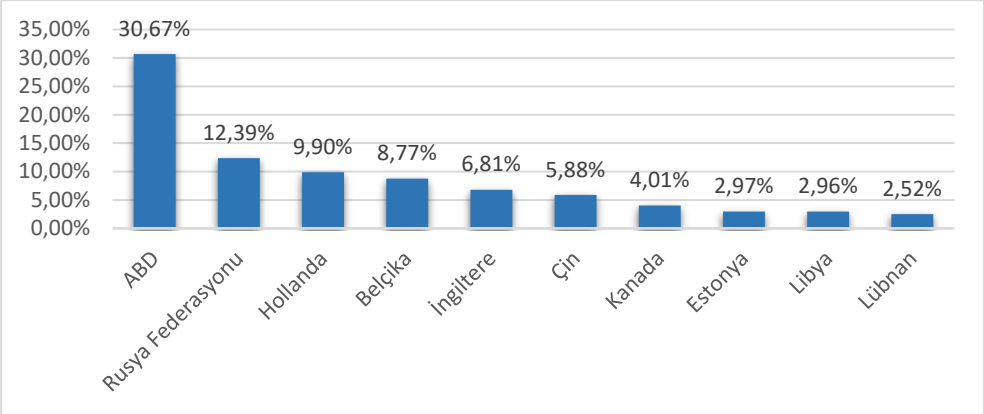

Kaynak: TÜİK

Osmaniye ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %95,37'sini, il ithalatının da %18,23'ünü oluşturmaktadır.

Tablo 64.7: Kısımlara göre Osmaniye ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri (1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	0	0	0	0	2	1
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	108	140	112	479	414	226
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri			12	752.281	509.621	472.812
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	1.607	11.421	6.445	15.074	30.545	18.256
İmalat Sanayi	91.998	125.148	135.500	140.859	211.668	109.564
Toplam	**93.714**	**136.710**	**142.070**	**908.694**	**752.249**	**600.859**

Kaynak: TÜİK

Osmaniye ilinin ihracatının %95,37'sini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir.

Tablo 64.8: 2016 yılı Osmaniye İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**135.500**
Ana metal sanayii	96.981
Tekstil ürünlerinin imalatı	15.268
Giyim eşyalarının imalatı	5.693
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	5.101
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	2.430
Mobilya imalatı	2.360
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	1.769
Gıda ürünlerinin imalatı	1.701
Elektrikli teçhizat imalatı	1.591
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	1.351

Kaynak: TÜİK

Osmaniye ilinin ithalatının %18,23'ünü oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir.

Tablo 64.9: 2016 Yılı Osmaniye İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**109.564**
Ana metal sanayii	86.806
Elektrikli teçhizat imalatı	8.658
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	7.107
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	2.953
Tekstil ürünlerinin imalatı	996
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	967
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	508
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	486
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	268
Gıda ürünlerinin imalatı	223

Kaynak: TÜİK

Osmaniye ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %59,20 ile demir ve çelik ilk sıradadır.

Tablo 64.10: 2016 yılı Osmaniye İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Demir ve çelik	84.105.151	59,20
Alüminyum ve alüminyumdan eşya	16.598.578	11,68
Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat	13.980.084	9,84
Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler	4.353.973	3,06
Örme giyim eşyası ve aksesuarı	4.172.783	2,94
Mobilyalar, yatak takımları, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar vb., prefabrik yapılar	3.158.322	2,22
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	2.099.045	1,48
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	1.602.135	1,13
Yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular	1.590.596	1,12
Plastikler ve mamulleri	1.562.253	1,10

Kaynak: TÜİK

Osmaniye ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %87,41 ile demir ve çelik ilk sıradadır.

Tablo 64.11: 2016 yılı Osmaniye İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Demir ve çelik	525.225.979	87,41
Alüminyum ve alüminyumdan eşya	33.744.166	5,62
Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat	11.816.718	1,97
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	11.673.310	1,94
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	7.125.768	1,19
Yağlı tohum ve meyveler, muhtelif tane, tohum ve meyveler, sanayide ve tıpta kullanılan bitkiler, saman ve kaba yem	5.130.644	0,85
Plastikler ve mamulleri	941.875	0,16
Kahve, çay, Paraguay çayı ve baharat	707.784	0,12

Canlı hayvanlar	620.712	0,10
Tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento	453.144	0,08

Kaynak: TÜİK

64.6. İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

64.6.1. Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

- Tosçelik Profil ve Sac Endüstrisi A.Ş. (Osmaniye Şubesi)
- Baştuğ Metalurji Sanayi A.Ş.
- Abc Deterjan Sanayi ve Ticaret A.Ş. (Bahçe Şubesi)
- Koç Metalurji Sanayi A.Ş.
- Bakırlar İplik Sanayi ve Ticaret Ltd.Şti.
- Ayran Su Sanayi ve Ticaret A.Ş.
- CrownBevcan Türkiye Ambalaj Sanayi ve Ticaret A.Ş. (Osmaniye Şubesi)
- Emta Kablo Sanayi ve Ticaret A.Ş.
- Bonip Tekstil San. ve Tic. A.Ş. (Kadirli Şubesi)
- Rozak Demir Profil Ticaret ve Sanayi A. Ş. (Osmaniye Şubesi)
- Ersoylar Demir Çelik San. ve Tic. A.Ş.
- Bulut Tekstil San ve Tic Ltd Şti. (Osmaniye Şubesi)
- Platinum Demir Çelik San ve Tic A.Ş.
- Toprakkale Kağıt ve Ambalaj San ve Tic Ltd Şti.
- Golday Kauçuk San ve Tic Ltd Şti.
- Mim-Mak Makina İmalat Montaj San Tic Ltd Şti (Osmaniye Şubesi)
- Betong Yapı San ve Tic Ltd Şti (Osmaniye Şubesi)
- Akferal Su Kimyasalları San ve Tic A.Ş
- Politeks Suni Deri Kimya İnşaat Tekstil San ve Tic Ltd Şti.
- Çimsa Çimento San ve Tic A.Ş (Osmaniye Şubesi)
- Ferra Filtre San ve Tic A.Ş.
- Enka Süt ve Gıda Mamülleri San ve Tic AŞ (Kadirli Şubesi)
- Afra Zeytincilik İthalat İhracat Gıda San ve Tic Ltd Şti.
- Dimso Okur Kuruyemiş Gıda Tarım Ürünleri San ve Tic Ltd Şti.

- Nika Makine İmalat San ve Tic Ltd Şti.
- Şamil Plastik Ürünleri San ve Tic Ltd Şti.

64.6.2. Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

- Tosçelik Profil ve Sac Endüstrisi A.Ş. (Osmaniye Şubesi)
- Baştuğ Metalurji Sanayi A.Ş.
- Ayran Su Sanayi ve Ticaret A.Ş.
- Rotor elektrik Üretim A.Ş. (Osmaniye Şubesi)
- Kadirli Süt Mamülleri San. ve Tic. Ltd. Şti.
- Barit Maden Türk A.Ş. (Bahçe Maden Öğütme Ve Zenginleştirme Tesisi
- Elektrik Üretim A.Ş. (Berke Hidroelektrik Santralı İşletmesi)
- Elektrik Üretim A.Ş. (Aslantaş Hidroelektrik Santralı İşletmesi)
- Bozdoğan Zeytincilik Tarım Ürünleri Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.
- Alpaydın Gübre A.Ş. (Osmaniye Şb.)
- Enova Elektrik Üretim A.Ş. (Osmaniye Şb.)

64.7. SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Sorunlar

1. Verimli tarım arazilerinin sanayi yatırımları için kullanılması,

2. Fizibilitesiz yatırımlar

3. Sanayinin belli sektörler üzerine yoğunlaşması

4. Hammadde yetersizliği

5. Elektrik ve benzeri enerji fiyatının fazla olması

6. İlde Ar-Ge çalışmaları yapan firma olmaması

7. Üniversite ve sanayi işbirliğinin yoğun olduğu Teknopark ve Tekmer gibi merkezlerin olmaması

8. Altyapı eksikliği

9. Osmaniye OSB'nin dolu olması,

10. Mevcut Osmaniye OSB'nin su havzasından dolayı genişleme imkanının olmaması nedeniyle yeni bir OSB'nin kurulma ihtiyacının olması

11. Su havzaları nedeniyle büyük tarıma elverişsiz hazine arazilerinin OSB kurulması için değerlendirilememesi

Çözüm Önerileri

1. Ara eleman temini için Üniversite-Sanayi işbirliğinin artırılması çalışmalarının yapılması

2. Elektrik ve benzeri enerji fiyatlarının uygun seviyelere düşürülmesi

3. Üretimi az olan sektörlerin tespit edilerek, bu sektörlere yapılacak yatırımlara daha fazla destek sağlanması

4. Yerel sermayenin sanayi yatırımlarına yönelmesi özendirilmeli

5. İl dışından gelecek yatırımlar desteklenmeli

6. Tarım sektöründe istihdamı artırıcı önlemler alınmalıdır.

7. OSB'nin genişlemesi veya yeni OSB kurulması

8. Osmaniye İline Tarım İhtisas OSB kurulmasının sağlanması ve Çukurova'da üretilen tarım ürünlerinin işlenmesi ve katma değeri yüksek olan ürünlere çevrilmesi, dünya piyasasında rekabet edebilmesinin sağlanması

9. Su havzasında bulunan tarıma elverişsiz hazine arazilerinin değerlendirilmesi amacıyla sanayi tesisleri kurulması için mevzuat değişikliklerine gidilmesi

65. RİZE İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

65.1. RİZE İLİ SANAYİ YAPISI

Doğu Karadeniz Bölgesinin doğusunda ve deniz kıyısında yer alan Rize ilinin en temel özelliği yaş çay üretiminin merkezi olmasıdır. İlin ekonomisini ve ticaretini yönlendiren en önemli faktör yaş çay tarımıdır. Türkiye çay sektörünün en büyük ve lider kuruluşu olan Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğü (ÇAYKUR) Rize il merkezindedir ve yaş çay üretiminin yaklaşık üçte ikisi Rize'de yapılmaktadır. İlde etkili olan iklim koşullarından ötürü çay bitkisinde genel olarak 3 sürgün, alçak rakımlı bazı yerlerde ise 4 sürgün hasat yapılabilmektedir. 2016 yılı verilerine göre Rize ilinde 152 adet çay fabrikası bulunmaktadır. İlde yaş çay tarımı 54.714 hektarlık alanda yapılmakta olup, ülkemizdeki çaylık alanların %66'sı ilde yer almaktadır. 2016 yılında 1.029.191 ton yaş çay alımına karşılık yaklaşık olarak 195.546 ton kuru siyah çay üretimi gerçekleştirilmiştir.

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.Rize ili Karadeniz Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır.

Karadeniz Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Rize ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %3,3'lük oran ile bölgede on dördüncü sırada yer almaktadır.

Grafik 65.1: Türkiye'de Sanayi İşletmelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (%)

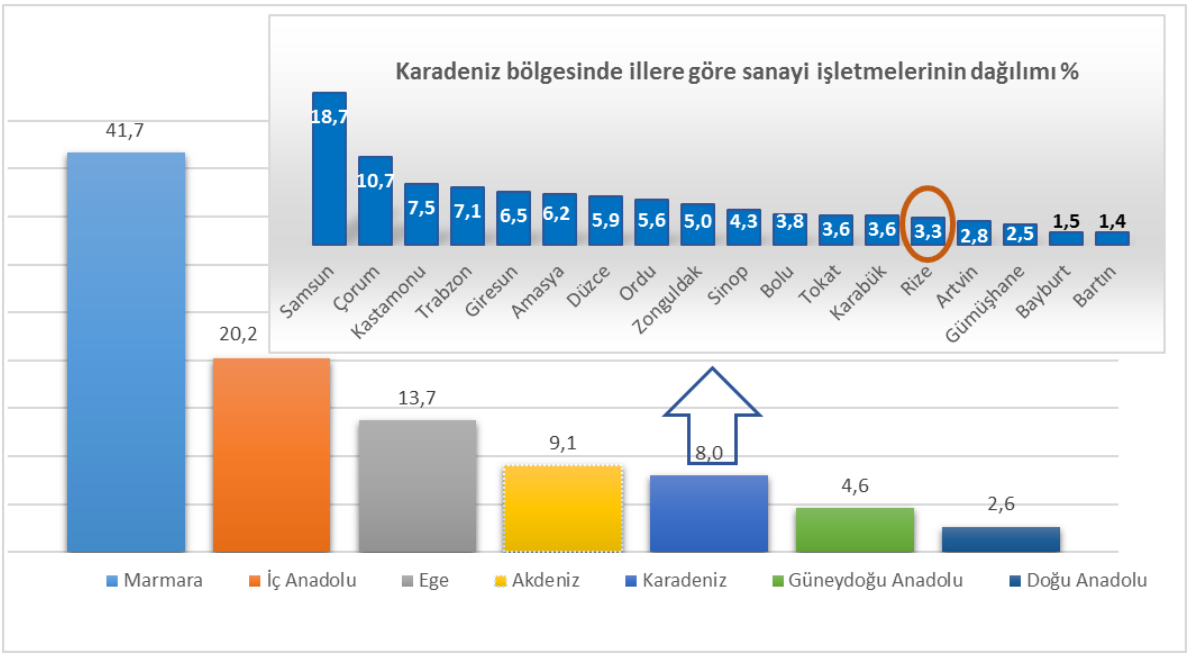

a. Ölçek Dağılımı

Rize ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, %47,8'i Mikro, %33,5'i Küçük, %15,5'i Orta ve %3,2'si Büyük Ölçekli işletmelerdir.

Grafik 65.2: Rize İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

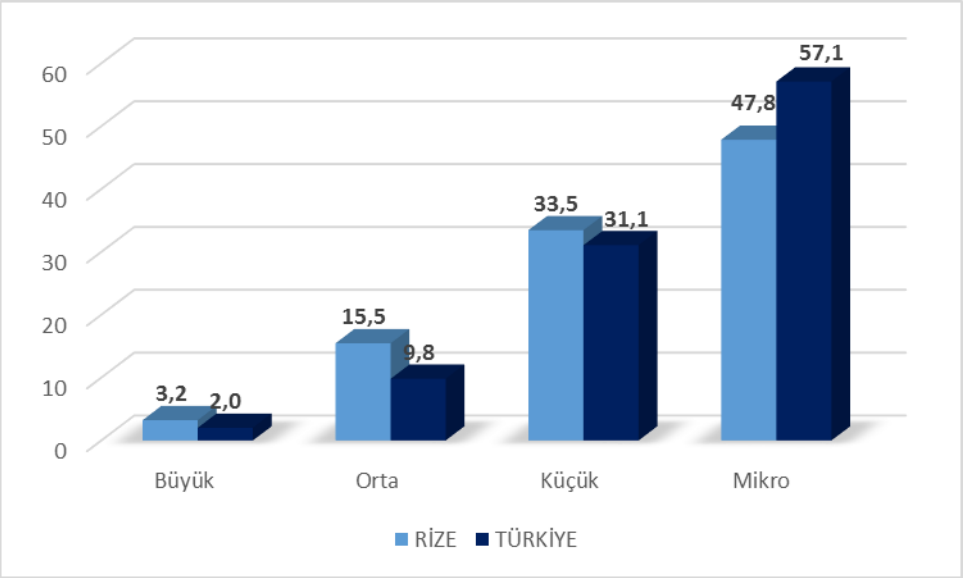

b. Sektörel Dağılım

Rize ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %26,4 ile Gıda ürünleri, ikinci sırada %16,8 Makine ve ekipmanlar ve üçüncü sırada ise %7,6 ile Diğer madencilik ve taş ocakçılığı sektörü yer almaktadır.

Grafik 65.3: Rize İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

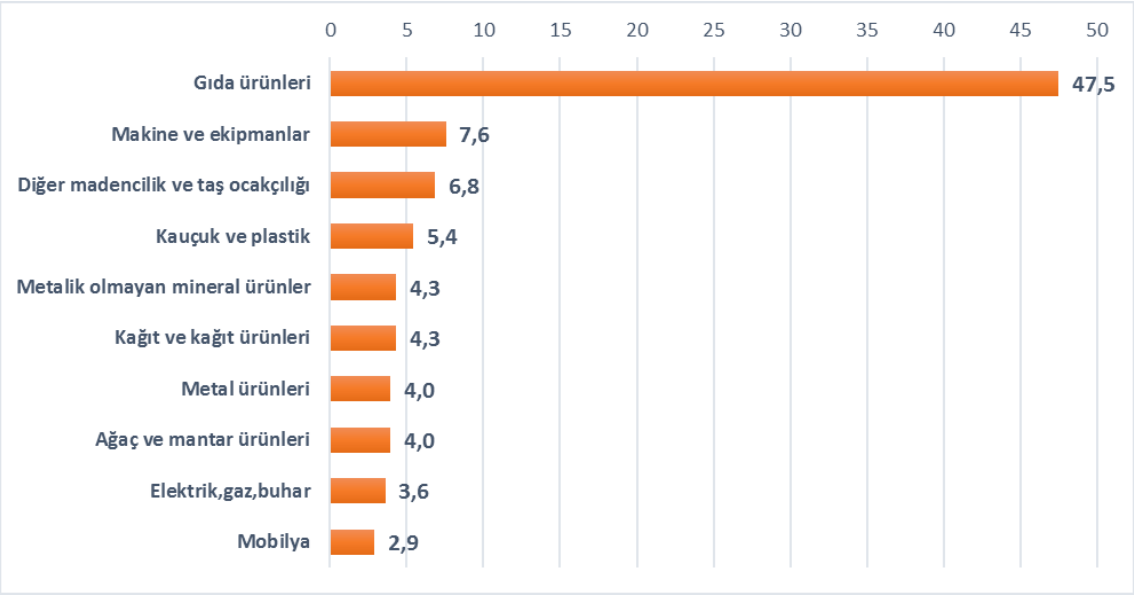

c. Çalışan Sayısı

Rize İlinde sanayi sektöründe istihdamda %80,58 ile Gıda ürünleri sektörü, %3,72 ile Metal cevherleri sektörü, %3,23 ile Diğer madencilik ve taş ocakçılığı sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın %0,39'u Rize ilinde gerçekleşmektedir. (Tablo 65.1).

Tablo 65.1: Rize İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Gıda ürünleri	10416	80,58	12,75
Metal cevherleri	481	3,72	0,49
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	417	3,23	2,16
Makine ve ekipmanlar	352	2,72	6,71
Metalik olmayan mineral ürünler	229	1,77	5,98
Kağıt ve kağıt ürünleri	164	1,27	1,87
Kauçuk ve plastik	132	1,02	6,16
İçecek ürünleri	120	0,93	0,51
Ana metal	115	0,89	4,29
Ağaç ve mantar ürünleri	100	0,77	1,66
Genel Toplam	***12927***	-	***0,39***

Rize İlinde Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Büyük İşletme aşağıda sıralanmıştır:

- Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğü 100. Yıl Çay Paketleme Fabrikası Müdürlüğü
- Çayeli Bakır İşletmeleri
- Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğü Ardeşen Çay Fabrikası Müdürlüğü
- Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğü Işıklı Çay Fabrikası Müdürlüğü
- Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğü Fındıklı Çay Fabrikası Müdürlüğü

65.2. RİZE İLİNDE SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 65.2: Rize İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Rize	-	2	-

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

Rize ilinde 2 adet Organize Sanayi Bölgesi ve 6 adet Küçük Sanayi Sitesi bulunmaktadır. Ancak organize sanayi bölgeleri ile 2 adet küçük sanayi sitesi henüz aktiflik kazanmamış, 1 organize sanayi bölgesi ile 2 küçük sanayi sitesi inşaat çalışmaları devam etmektedir.

65.3. RİZE İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Rize ilinde 2016 yılında 14 faydalı model, 210 marka, 26 patent ve 11 dosyada 45 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 65.3: Rize İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı (%)	Toplam Türkiye Payı (%)
Faydalı Model Başvurusu	46	14	60	1,07	0,82
Marka Başvurusu	4.076	210	4.286	0,61	0,63
Patent Başvurusu[65]	76	26	102	0,57	0,44
Tasarım Başvurusu	177	45	222	0,49	0,34
Tasarım Dosya Sayısı	52	11	63	0,55	0,37
Genel Toplam	4.427	306	4.733	0,59	0,53

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

[65] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

65.4. RİZE İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 65.4: Rize İli KOSGEB Destekleri

<table>
<tr><th>Sıra</th><th colspan="2">Veri</th><th colspan="2">2016 Yılı</th><th colspan="2">İl Toplamı
(2012-2016 Yılları Arası)</th></tr>
<tr><td rowspan="3">1</td><td colspan="2" rowspan="2">Toplam Destek Tutarı (TL)*</td><td colspan="2">2.122.009</td><td colspan="2">11.415.132</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td></tr>
<tr><td>250.000</td><td>54.000</td><td>2.641.000</td><td>415.400</td></tr>
<tr><td rowspan="7">2</td><td rowspan="7">Diğer Bilgiler</td><td>TEKMER / İŞBİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>İŞGEM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>LABORATUVAR HİZMETLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında düzenlenen 7 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 505 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.</td></tr>
<tr><td>YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER</td><td colspan="4">-</td></tr>
</table>

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 65.5: Rize İli TÜBİTAK Destekleri

Veri		2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	1.425.406	10.539.258
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	8.692	214.701
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	265.230	1.546.973
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	370.786	1.140.895
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	0	0

* 2017 sabit fiyatlarıyla

65.5. RİZE İLİ TİCARET YAPISI

Çay fabrikası ve atölyelerinin dışında bu tesislerin makine yedek parçalarını üreten, bakım ve onarımlarını yapan sanayi iş kolları, çay paketleme ve ambalaj tesisleri, metal cevheri madenciliği, un fabrikası, orman ürünleri, kağıt ürünleri, PVC alüminyum doğrama, hazır yemek (tabldot), asansör imalatı üreten sanayi kuruluşları ile kum-mıcır, hazır beton santralleri il ekonomisinde etkili olan faktörlerdir.

Kum çakıl tesisleri ile yapımı devam eden ve bir kısmı faaliyete geçen HES'ler ilin ekonomisine önemli oranda katma değer sağlamaktadır. Ayrıca, son yıllarda turizm noktasında doğu Karadeniz bölgesine doğru artan talep ile de yansımaya başlamış, turizm sektörü ilin ticari hayatını pozitif etkileyen bir alan olarak ortaya çıkmıştır.

65.5.1. Rize İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektör %90 ile gıda ürünlerinin imalatı olmuştur. Çalışan sayısının en fazla olduğu sektör 12.416 çalışan ile gıda ürünlerinin imalatı sektörü ve girişim sayısının en fazla olduğu sektör 228 girişim ile gıda ürünlerinin imalatı sektörü olmuştur.(Tablo65.8)

Tablo 65.6: Rize İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar(İlk On Sektör)(%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Gıda ürünlerinin imalatı	12.416	228	90
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	475	43	3,5
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	292	44	2,3
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	299	21	1,6
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	272	42	1,0
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	126	26	0,6
Diğer imalatlar	28	16	0,4
Mobilya imalatı	110	24	0,3
Elektrikli teçhizat imalatı	54	5	0,1
Ana metal sanayii	7	5	0,0

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

65.5.2. Rize İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 65.4'te gösterilmiştir. Grafik 65.4'e göre 2016 yılında Rize ilinde ithalat 19.910.580 dolar, ihracat ise 160.692.220 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 180.602.800 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 65.4. Rize İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti(1000$)

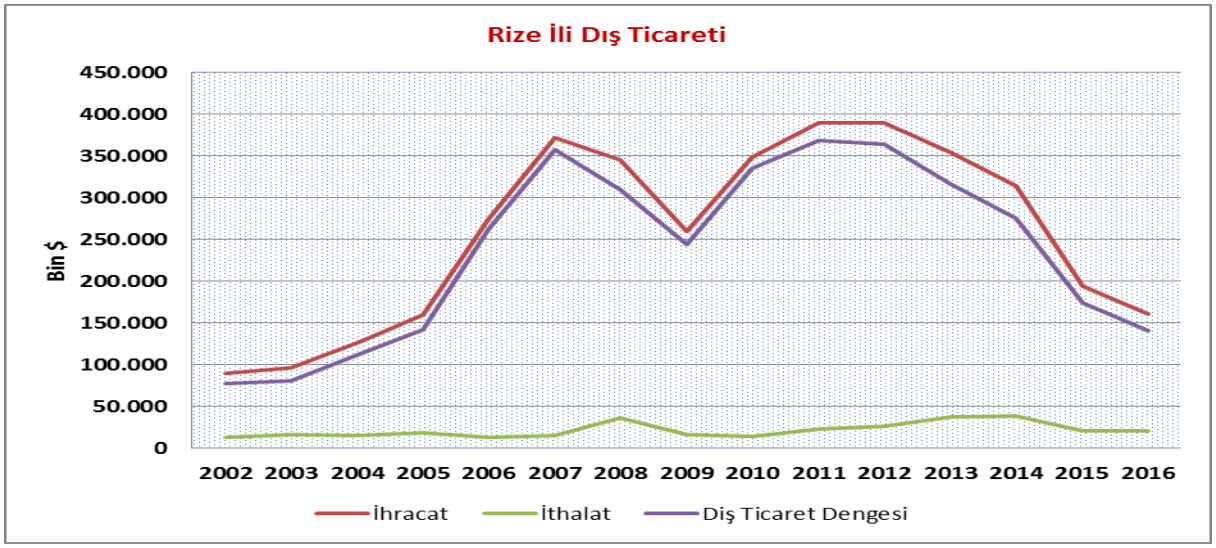

Kaynak: TÜİK

Rize ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %22,81 ile Bulgaristan olmak üzere, Gürcistan, İsveç, Çin, Belçika, Azerbaycan, Finlandiya, İspanya, Tayvan ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir.

Grafik 65.5 Rize İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

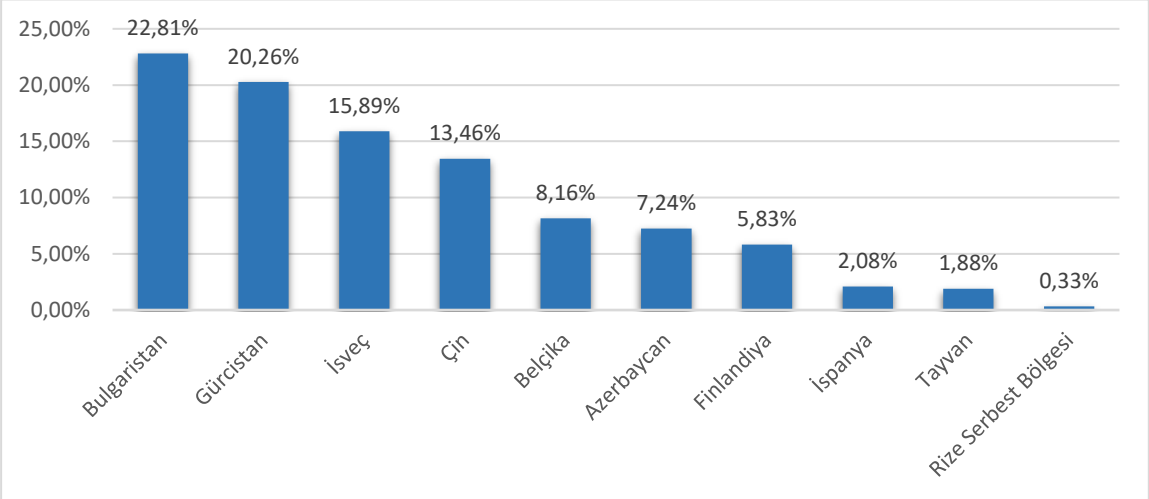

Kaynak: TÜİK

Rize ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %31,95 ile İtalya olmak üzere, Almanya, Rusya Federasyonu, Kanada, Çin, Hindistan, Brezilya, Mısır, Gürcistan ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir.

Grafik 65.6 Rize İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

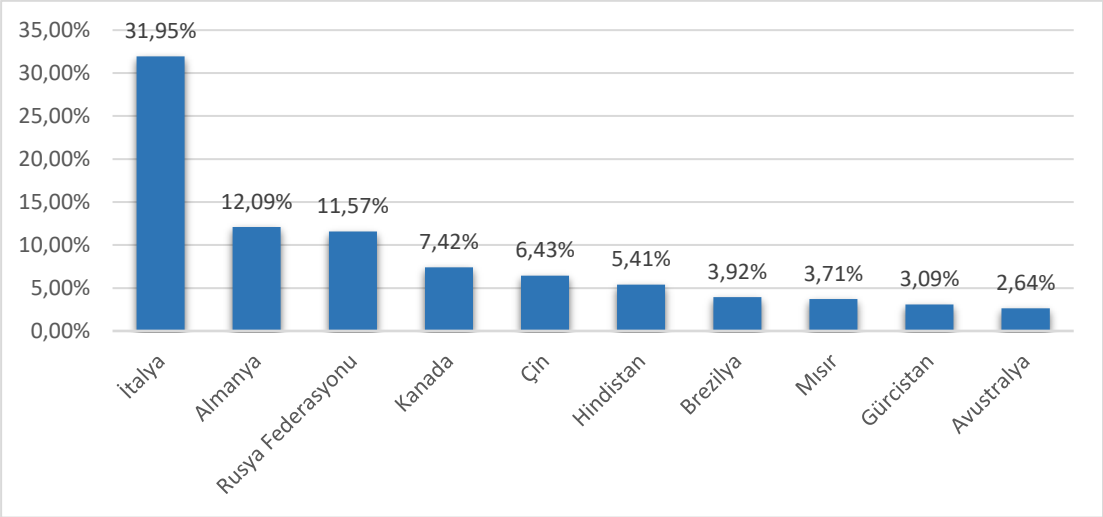

Kaynak: TÜİK

Rize ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %30,50'sini, il ithalatının da %87,06'sını oluşturmaktadır.

Tablo 65.7: Kısımlara göre Rize ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri(1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	7	12	38	1	1	1
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	223.212	132.316	102.971	0	7.115	2.007
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	22	27				
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	9.311	6.021	8.670	295	665	569
İmalat Sanayi	80.671	55.613	49.013	35.246	12.330	17.334
Gizli veri				2.779		
Toplam	**313.223**	**193.989**	**160.692**	**38.320**	**20.111**	**19.911**

Kaynak: TÜİK

Rize ilinin ihracatının %30,50'sini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir.

Tablo 65.8: 2016 yılı Rize İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**49.013**
Gıda ürünlerinin imalatı	19.632
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	12.212
Tekstil ürünlerinin imalatı	3.212
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	2.666
Elektrikli teçhizat imalatı	2.593
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	1.380
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	1.207
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	1.072
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	1.012
İçeceklerin imalatı	922

Kaynak: TÜİK

Rize ilinin ithalatının %87,06'sını oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir.

Tablo 65.9: 2016 Yılı Rize İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**17.334**
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	9.959
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	2.001
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	1.592
Elektrikli teçhizat imalatı	1.074
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	579
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	562
Diğer imalatlar	304
Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	290
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	278
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	242

Kaynak: TÜİK

Rize ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %64 ile metal cevherleri, cüruf ve kül ilk sıradadır.

Tablo 65.10: 2016 yılı Rize İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Metal cevherleri, cüruf ve kül	102.839.543	64,00
Kahve, çay, paraguay çayı ve baharat	11.266.227	7,01
Debagatte ve boyacılıkta kullanılan hülasalar, tanenler, boyalar, pigmentler,vb, vernikler, vb, macunlar, mürekkepler	5.784.265	3,60
Yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular	4.636.349	2,89
Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler	4.015.711	2,50
Sabunlar, yüzey-aktif organik maddeler, yıkama-yağlama müstahzarları, mumlar, bakım müstahzarları, dişçilik müstahzarları	3.968.987	2,47
Plastikler ve mamulleri	2.512.191	1,56
Yenilen çeşitli gıda müstahzarları (kahve hülasaları, çay hülasaları, mayalar, soslar, diyet mamaları, vb.)	2.381.783	1,48
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	2.298.664	1,43

Çeşitli mamul eşya (hijyenik havlu, bebek bezi, kalem, çakmak, fermuar, fırça vb.)	2.130.704	1,33

Kaynak: TÜİK

Rize ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %50,59 ile kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları ilk sıradadır.

Tablo 65.11: 2016 yılı Rize İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	10.072.306	50,59
Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar	2.292.010	11,51
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	1.897.138	9,53
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	1.080.989	5,43
Muhtelif kimyasal maddeler (biodizel, yangın söndürme maddeleri, dezenfektanlar, haşarat öldürücüler, vb.)	770.050	3,87
Organik kimyasal ürünler	698.535	3,51
Demir veya çelikten eşya	614.528	3,09
Kağıt ve karton, kağıt hamurundan, kağıttan veya kartondan eşya	562.272	2,82
Balıklar, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar ve suda yaşayan diğer omurgasız hayvanlar	428.213	2,15
Oyuncaklar, oyun ve spor malzemeleri, bunların aksam, parça ve aksesuarı	255.053	1,28

Kaynak: TÜİK

Rize ili Türkiye'nin bakır cevheri ihracatında birinci sırada yer almaktadır. Çay üretiminin de merkezi olan Rize, çay ihracatında da Türkiye'de birinci sıradadır. Rize, Karadeniz Bölgesinin yaptığı toplam ihracatın yaklaşık olarak %4,75'ini gerçekleştirmektedir.

İlin Dış Ticarete Konu Olabilecek Potansiyeli

İlin dış ticarete konu olabilecek potansiyeli öncelikle bünyesinde bulundurduğu yeraltı zenginlikleridir. İl;

- İkizdere ilçesinde 10.045.000 m^3 granit mermer
- Ardeşen ilçesinde; 2.995.000 m^3 gabro mermer, 47.802.500 m^3 feldispat, 1.000.000 m^3 bakır
- Çayeli ilçesinde; 8.991.644 m^3 bakır ve çinko
- Fındıklı ilçesinde 602.000 m^3 kaolen, 32.000 m^3 manganez 4.700.000 m^3 demir yatakları görünür ve muhtemel rezerv olarak bulunmaktadır.

Bu yeraltı zenginliklerinin büyük bir kısmı çıkartılmamıştır. Limanın gelişmesi ve yeraltı kaynaklarının çıkartılmasıyla dış ticaretin gelişmesi sağlanabilecektir.

İlin dış ticaretine konu olabilecek diğer bir potansiyeli de kivi tarımıdır. İklim koşullarının müsait olması sebebiyle kivi yetiştiriciliği özendirilerek Rize ilinin ihracat seviyesi ve çeşitliliği artırılabilir. Buna bağlı yan sektörlerinde paralel olarak gelişme göstereceği ve istihdama yerinde katkı sağlanabileceği düşünülmektedir.

65.6. İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

65.6.1. Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

İl iktisadi seçimini çay üretimi, satışı ve pazarlaması konusunda yaptığı için, ilin kendi içindeki talebe yönelik yatırımlar dışında sadece Çayeli İlçesi Madenli Beldesinde faaliyet gösteren Çayeli Bakır İşletmesi büyük bir sektör oyuncusu olarak ön plana çıkmaktadır. Çayeli Bakır İşletmesi gerek yurtiçi gerekse yurt dışı talebe dönük faaliyeti olan tamamen yabancı ortaklı bir konsorsiyumdur. Şirket yeraltı metal madenciliği sektöründe Türkiye birincisidir. Şu anki durumu ile yaklaşık 6 milyon ton rezervi bulunmaktadır. Üretilen bakır ve çinko konsantresinin çok büyük bir kısmı da Rize limanından gemiler vasıtasıyla yurt dışına çeşitli ülkelere ihraç edilmektedir.

65.6.3. Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

Rize'de akarsu kaynakları fazla olup debisi yüksektir. Akarsulardan üretilecek elektrik enerjisi ülke ihtiyaçlarına önemli katkı sağlayabilir. İl sınırları içerisinde fizibilite aşamasında 16 adet, proje aşamasında 10 adet, inşa halinde 5 adet, işletmede olan 12 adet HES bulunmaktadır.

Rize ve ülkemiz için çok önemli potansiyeli olan eko turizm, dağ ve yayla turizminin aktif hale getirilmesi için yeni yatırımlar yapılarak atıl vaziyette olan değerlerin ekonomiye kazandırılması gerekmektedir. 2016 yılında Rize iline 602.814 yerli turist, 76.059 yabancı turist gelmiştir.

İlde İkizdere ve Hemşin'de, özel idareye ait iki adet termal kaplıca tesisi vardır. Rize ilinde turizm yatak belgeli otel pansiyonlarda 812, turizm işletme belgeli otellerde ise 1296 yatak kapasitesi bulunmaktadır. Halen önemli bir eksiklik ise, turistik konaklama ihtiyacını karşılayabilecek beş yıldızlı bir otel sayısının yetersizliğidir. Bu eksikliğin giderilmesi halinde turist sayısında ve buna bağlı olarak turizm gelirlerinde artış olacağı düşünülmektedir.

Rize İlinin gelişimi için son yıllarda tarım ve hayvancılıkta alternatif yollar aranmakta ve yatırımlar yapılmaktadır. Bu alternatifler arasında kivi tarımı, arıcılık ve doğal dere balığı (alabalık) üreticiliği bulunmaktadır.

İlde kivi üretimi çay üretimi kadar yaygın olmasa da gelişme göstermektedir. 2015 Yılında 5.125 ton kivi üretimine karşılık 2016 yılında 5.340 ton kivi üretilmiştir. Kivi üretiminin gelişme göstermesindeki en büyük faktör iklim koşullarıdır.

İlde arıcılık faaliyeti de önemli gelir kaynaklarından biri olma niteliği taşımaktadır. 2015 yılında 114.000 adet arı kovanı bulunmasına karşılık 2016 yılında bu sayı %0,22 artışla 114.252 adete yükselmiştir.

65.7. SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. Sanayinin Katma Değeri Düşük Ürünler Üzerine Yoğunlaşması

Türkiye'deki toplam sanayi işletmesi sayısı içerisinde %0.3'lük bir oran ile yer alan Rize ilinin sanayisi yeterince gelişmemiştir. İlde katma değeri yüksek olmayan, düşük veya orta teknoloji düzeyi olarak nitelendirilebilecek alanlarda imalat yapılmaktadır. İmalat sanayinin gelişebilmesi için, var olan firmalarda katma değerin arttırılması bunun yanında katma değeri yüksek olan ve pazara uzaklığın dezavantaj olarak öne çıkmayacağı orta ve ileri teknolojiye dayalı sanayi kollarında yatırım yapılması sağlanmalıdır.

2. Şirketleşme, Çok Ortaklılık ve Kurumsallaşma Kültürünün Zayıflığı ve Sermaye Yetersizliği

İlde ortaklık kültürü, birlikte iş yapabilme ve örgütlü hareketlilik anlayışı hem ulusal hem de uluslararası normlara göre çok geridedir. Bu durum hem firmaların gelişmesinde hem de sektörlerin gelişmesinde olumsuz etkiye sahiptir. Rize ilinde, ticaret ve sanayi odalarından alınan verilere göre;

Rize Merkezde 1439 adet şirket olup, bunların 292 adeti anonim şirket 1147 adeti ise limited şirketdir. Pazar ilçesinde toplam 109 adet şirket olup, bunların 24 adeti anonim şirket 85 adeti ise limited şirketdir. Çayeli ilçesinde toplam 194 adet şirket olup, bunların 14 adeti anonim şirket 170 adeti ise limited şirketdir. Ardeşen ilçesinde ise 184 adet işletme bulunmakta olup, 40 adeti anonim şirket 144 adeti ise limited şirketdir.

Rize Merkez ve ilçelerine göre şahıs şirketlerinin dağılımı ise, Merkezde 688, Pazar ilçesinde 99, Çayeli ilçesinde 319, Ardeşen ilçesinde ise 118 adet şahıs şirketi bulunmaktadır.

Ortaklık anlayışının gelişmiş olduğu bölgelerde veya ülkelerde sermaye birikiminin avantajı, ortak bilgi ve teknik imkanları kullanma kolaylığı ve rekabet içinde işbirliği firmaları daha ileri seviyeye taşımaktadır. Firmaların aktif bir şekilde örgütlendiği durumlarda ise başta devlet organları olmak üzere diğer merciler nezdinde kabul edilebilirlik artmakta, sorunların iletilmesi ve çözülmesi daha kolay olmaktadır. Bu nedenle sanayinin gelişmesi için ortaklık kültürü, birlikte iş yapabilme ve örgütlü hareketlilik anlayışının gelişmesi gerekmektedir.

3. Profesyonel Yönetim Anlayışının Gelişmemiş Olması

İmalat sanayi firmaları büyük ölçüde aile şirketleri olup, mesleğin veya sektörün içinde büyümüş bireyler tarafından kurulup geliştirilmiştir. Bu tür firmalar genellikle şirket sahibi veya aynı ailenin belli sayıdaki bireylerinin tecrübe ve bilgi birikimleriyle sınırlı kalmaktadır. Ancak bu firmalar sektörü ve pazarı dinamik bir şekilde takip ederek strateji belirleyen, çağın

gerektirdiği profesyonel yönetim anlayışına tam olarak erişememiştir. Bu nedenle imalat sanayi firmaları kurumsal yapıya büründürülmelidir.

4. AR-GE Çalışmalarının Azlığı

İmalat sanayi firmalarında ürün çeşitliliğinin fazla olması karakteristik bir özelliktir, bu durum imalat firmaları için avantaj kabul edilebilir. Ancak bu avantajın sürdürülebilmesi veya geliştirilebilmesi (ürün çeşitliliğinin ve üretim kapasitesinin artması) için AR-GE birimlerinin ve AR-GE işbirliklerinin geliştirilmesi, AR-GE çalışmalarının arttırılması gerekmektedir. İlde Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından desteklenen herhangi bir AR-GE projesi ise bulunmamaktadır.

5. Kalifiye İşgücü Yetersizliği

İlin eğitim seviyesi yüksek ve genç nüfusa sahip olmasına rağmen, sanayi ve hizmet sektöründe nitelikli işgücü sıkıntısı vardır. Nitelikli işgücünün arttırılması çalışmalarına destek verilmeli, mesleki eğitimlerde standardizasyon ve değerlendirmenin yapılması, uluslararası standartlara göre verimlilik ve gerekli olan beceri düzeylerinin geliştirilmesi teşvik edilmelidir.

6. Yüksek Teknolojiden İstifade Edilmeyişi

Ürün kalitesi ve güvenliğinin giderek artan şekilde önem kazandığı imalat sanayi üretimlerinde piyasada rekabetçi olmak için kaliteli üretim yapmak firmaların ayakta kalabilmesi için artık bir zorunluluk olmuştur. Bu nedenle kalite kontrolü, kalite güvence sistemleri açısından yeterli olmayan bu firmaların yüksek teknolojiden istifade ederek bu sistemleri ve anlayışı yerleştirmeleri sağlanmalıdır.

7. Üniversite-Sanayi-Sivil Toplum ve Kamu Kuruluşları Arasında İşbirliği Eksikliği

Yüksek Planlama Kurulunun 18.06.2015 tarih ve 2015/28 sayılı Kararı ile onaylanan "Türkiye Kamu-Üniversite-Sanayi İşbirliği (KÜSİ) Stratejisi ve Eylem Planı (2015-2018)" içerisinde yer alan 1.2. no'lu eylem çerçevesinde tüm illerde "KÜSİ Planlama ve Geliştirme Kurulu" oluşturulmuştur. Kurulda, İlin yerel idarecileri, üniversiteler, kalkınma ajansları, sanayi ve ticaret odaları, ticaret borsaları, OSB vb. paydaş kurum/kuruluşların temsilcileri yer almakta olup, sekreterya görevi Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüklerince yürütülmektedir.

Söz konusu çalışmanın etkin ve verimli bir şekilde yürütülebilmesi için, sekreterya görevini üstlenen İl Müdürlüklerinde bu kapsamda görev yapacak nitelikli personel istihdamının

sağlanması ile Bilim ve Teknoloji Şube Müdürlüğünün tüm illerde hayata geçirilmesi halinde bu konuda yaşanan iş birliği eksikliğinin aşılabileceği düşünülmektedir.

8. İşletmelerin Üretim, Pazarlama ve Dışa Açılmada Eksik Oluşu

KOBİ'lerin; kurumsal kapasitelerinin geliştirilmesi, girişimcilik, mesleki eğitim, yatırım yapma veya kapasite geliştirme sürecinde en uygun ve en ekonomik başlangıç tercihinin yapılabilmesi, idari ve teknik mevzuat hakkında güncel olarak bilgilenilmesi, finansmana erişim, teknolojik kapasite geliştirme, reklam, tanıtım ve sunum kabiliyeti ve işiyle ilgili olarak internet imkanlarını kullanarak verimli çalışmalar yapmalarına olanak sağlanmalıdır.

9. OSB ve KSS' lerin Verimli Bir Şekilde İşlevlerini Yerine Getirememesi

Küçük sanayi işletmeleri dahil olmak üzere faaliyette bulunan tüm sanayi işletmelerinin rekabet gücünün arttırılması ve bunun sürdürülebilir olması için OSB ve KSS'lerin etkin bir biçimde kullanılması hayati önem taşımaktadır. İlde tamamlanmamış olan OSB'lerin bir an önce tamamlanması ve var olan KSS'ler daha verimli çalışması için teşvik edilmelidir.

10. Coğrafi Konum Nedeniyle Yurtiçi Pazara Uzaklığı

İlin ekonomisinin gelişmesine ivme kazandırabilecek ulaşım ve lojistik olanakları sınırlıdır. Demiryolu ağına erişimi yoktur ve kuzey-güney bağlantısı sınırlıdır. Bu sıkıntıları çözmek için limanın kullanımının arttırılması ve ulaşım alternatiflerinin geliştirilmesi gerekmektedir.

11.Kaydedilen Gelişmeler

İl Müdürlüğümüz tarafından yıl içinde gerçekleştirilen etkinliklerde, iştirak edilen toplantı ve komisyon çalışmalarında; profesyonel yönetim anlayışının gelişmemiş olması, AR-GE çalışmalarının yetersizliği/önemsenmemesi, sanayi sektöründe yüksek teknolojiden istifade edilemeyişi, üniversite-sanayi-sivil toplum ve kamu kuruluşları arasındaki işbirliği eksikliği, nitelikli eleman eksikliği vb. konuları değinilmiştir.

Bu kapsamda, kaydedilen en önemli gelişme il için "Rize KÜSİ Planlama ve Geliştirme Kurulu" teşekkülünün sağlanmış olmasıdır. Söz konusu kurul ilk toplantısını 2016 yılının Kasım ayında yapmış ve kurulda alınan kararlar gereğince firma ziyaretleri gerçekleştirilmiştir.

66. SAKARYA İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

66.1. SAKARYA İLİ SANAYİ YAPISI

İl sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasına göre iller arasında 18. sıradadır. Kişi Başına GSYİH Miktarı:14.431 $'dır. İl dış ticarette ülkemizin önde gelen illeri arasındadır. Sakarya'daki ihracat yapan KOBİ ve büyük sanayi kuruluşları iller bazında Türkiye'de 7. sıradadır. 2016 Yılı İhracatımız 2.523.728.000 $, 2016 Yılı İthalatımız 2.013.443.000- $'dır.

Sakarya'nın ihracatında en önemli sektörler; otomotiv ve otomotiv sanayi başta olmak üzere, makine ve aksamları, çelik, demir ve demir dışı metaller, iklimlendirme sanayi, kimyevi maddeler ve mamulleri, gıda, tekstil, mobilyacılık ve orman ürünlerinin yanı sıra dış mekan süs bitkileridir. Bu verilere göre otomotiv sektörünün Sakarya ekonomisinin ve ihracatının itici gücü olduğunu söylenebilir.

Sakarya'nın ithalat verilerine göre; Motorlu kara taşıtı ve römorklar en fazla ithalat yapan sektör olup, makine ve teçhizat, kimyasal madde ve ürünler, Tıbbi aletler; hassas optik aletler ve saat ile elektrikli makine ve cihazlar sektörleri diğer öne çıkan sektörlerdir.

Gelişmiş bir sanayiye sahip olan ilde bir çok sektörde büyük ölçekli üretimler yapılmakta ve bu üretilen mamuller dünyanın pek çok ülkesine başarı ile pazarlanmaktadır. İlde yapılan sanayi üretiminin çeşitliği dolayısıyla ihraç ürünleri konusunda önemli bir potansiyele sahip olan İlde bir çok sanayi kuruluşunun genel merkezinin ile yakın olan İstanbul ilinde bulunması sebebiyle ihracat performansımızdaki gerçek rakamlar ne yazık ki tabloya yeteri kadar yansımamaktadır.

İldeki mevcut OSB alanlarında kurulu tesislere her geçen gün yenilerinin eklenmesi ve planlanan OSB alanlarının sayısında artış göz önünde bulundurulduğunda şimdi olduğu gibi gelecekte de ilin önemli bir ihracat merkezi olma özelliğini devam ettirecektir.

İlden ihracat yapılan başlıca ülkeler arasında, Almanya – İtalya –Birleşik Krallık-Fransa-İspanya-İsveç- Bulgaristan - Romanya – Rusya – Avusturya – Yunanistan –İsrail- Irak-İran, Avrupa birliği ülkelerine ve Orta Asya ülkeleri yer almaktadır. İldeki sanayi üretimindeki çeşitlilik ihracat yapılan ülke sayısının da çok olmasında en büyük etkendir.

Sakarya'da mevcut avantajların yanında, özellikle eğitim, sağlık, ulaşım ve sanayi alt yapısında önemli gelişmeler sağlanmıştır. İl'in bu özelliği çekiciliğini arttırmıştır. Bu durum bir yandan insanların İlde yaşama isteğini artırmakta, diğer yandan artan nüfusun hizmet taleplerinin karşılanması hususunda çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalınmaktadır. Gelecek on yıllık dönemde sosyo-ekonomik kriterlere göre Sakarya'nın Ülkemiz illeri arasında ilk on sıra içinde yer alacağı öngörülmekte ve çalışmalar bu stratejik hedef doğrultusunda yürütülmektedir Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

66.1.1. Sakarya İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Sakarya ili Marmara Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege,

%9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 66.1).

Marmara Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Sakarya ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %2,6'lık oran ile bölgede altıncı sırada yer almaktadır.

Grafik 66.1: Türkiye'de Sanayi İşletmelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (%)

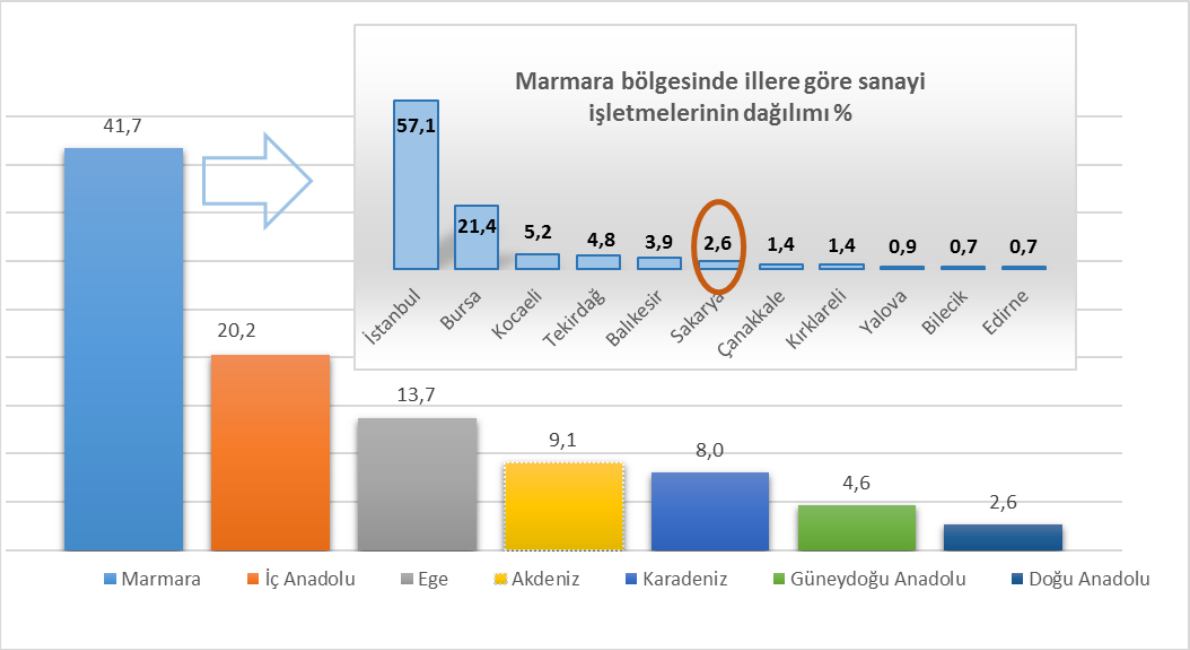

a. Ölçek Dağılımı

Sakarya ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, %46,7'si Mikro, %34,7'si Küçük, %14,3'ü Orta ve %4,3'ü Büyük Ölçekli işletmelerdir.

Grafik 66.2: Sakarya İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

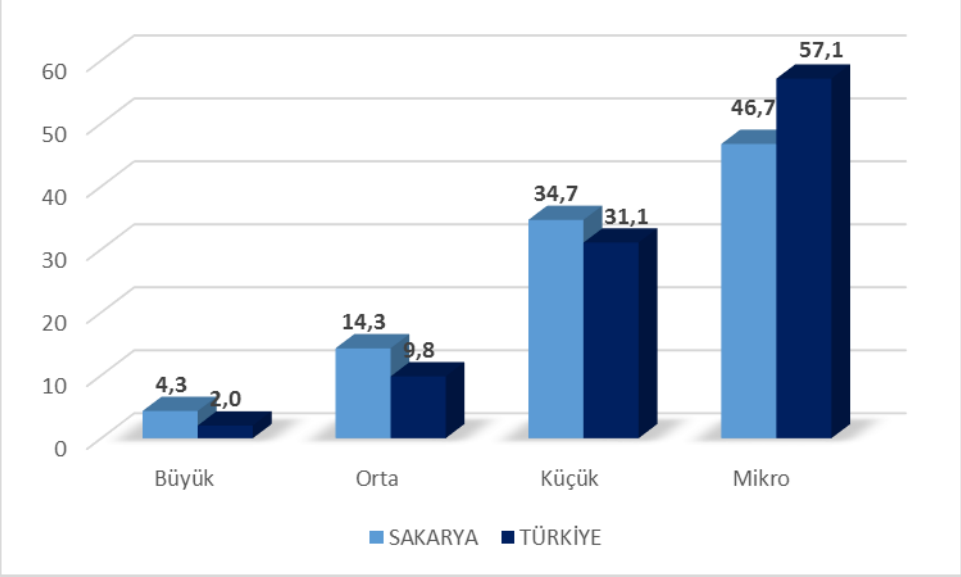

b. Sektörel Dağılım

Sakarya ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %19,8 ile Gıda ürünleri, ikinci sırada %10,1 Makine ve ekipmanlar ve üçüncü sırada ise %9,5 ile Metal ürünleri sektörü yer almaktadır.

Grafik 66.3: Sakarya İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

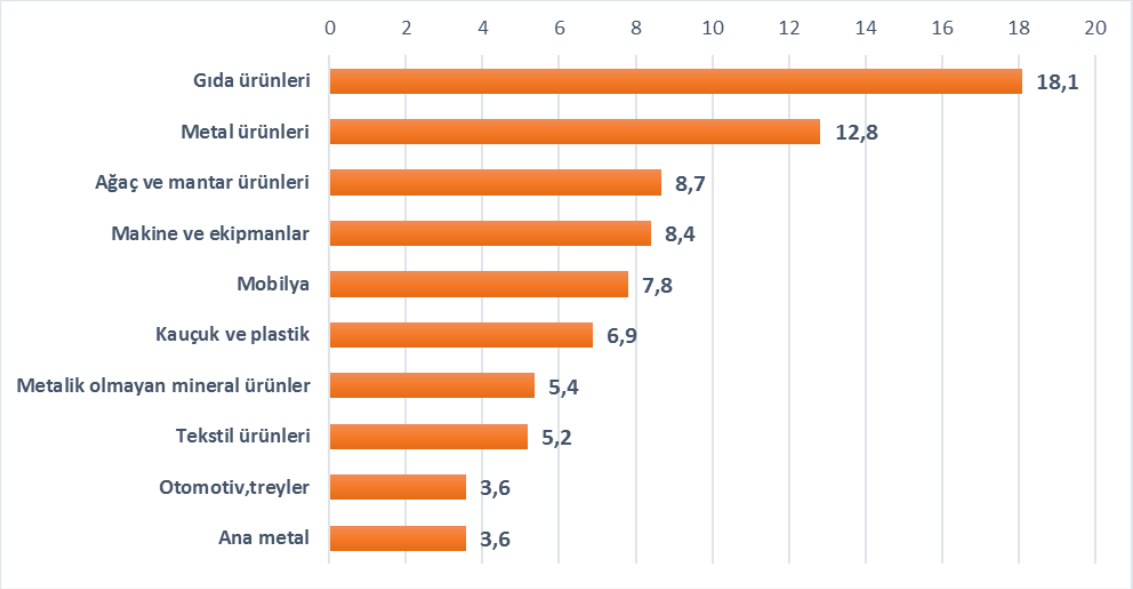

c. Çalışan Sayısı

Sakarya İlinde sanayi sektöründe istihdamda %19,45 ile Otomotiv, treyler sektörü, %14,62 ile Gıda ürünleri sektörü, %12,68 ile Tekstil ürünleri sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın %2,27'si Sakarya ilinde gerçekleşmektedir.

Tablo 66.1: Sakarya İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Otomotiv,treyler	14552	19,45	4,55
Gıda ürünleri	10934	14,62	12,75
Tekstil ürünleri	9483	12,68	12,58
Metal ürünleri	7055	9,43	8,55
Ana metal	5893	7,88	4,29
Makine ve ekipmanlar	4242	5,67	6,71
Kauçuk ve plastik	3902	5,22	6,16
Diğer ulaşım araçları	2997	4,01	1,05
Kimyasal ürünler	2123	2,84	3,45
Mobilya	1965	2,63	3,80
Genel Toplam	***74813***	-	***2,27***

Sakarya İlinde Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Büyük İşletme aşağıda sıralanmıştır:

- Toyota Otomotiv Sanayi Türkiye
- Ebru Tekstil Nakış Sanayi Ve Ticaret Ltd.Şti.(Adapazarı Şubesi)
- Yazaki Otomotiv Yan Sanayi Ve Ticaret
- Otokar Otomotiv Ve Savunma Sanayi Anonim Şirketi Arifiye Fabrikası
- Asaş Alüminyum Sanayi Ve Ticaret Akyazı Şubesi (Alüminyum Bölümü)

66.2. SAKARYA İLİNDE SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 66.2: Sakarya İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Sakarya	2	7	-

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

İldeki mevcut OSB alanlarında kurulu tesislere her geçen gün yenilerinin eklenmesi ve planlanan OSB alanlarının sayısında artış göz önünde bulundurulduğunda şimdi olduğu gibi gelecekte de ilin önemli bir ihracat merkezi olma özelliğini devam ettirecektir.

66.2.1. Üretimde Olan Sakarya Organize Sanayi Bölgeleri

Sakarya 1.Organize Sanayi Bölgesi

- Arifiye İlçesi Hanlı mevkiindedir.
- Mevcut Sakarya 1. OSB 162 hektar büyüklüğündedir.
- 162 hektar alanın, 126 hektarı Sanayi alanı olarak tahsis edilmiştir.
- 69 parselden oluşmakta olup, boş parsel bulunmamaktadır.
- Sakarya 1. OSB 1. ilave yeri alanı 62 hektar, 2. İlave yeri alanı 49 hektar büyüklüğünde olup, yer seçim ve kamulaştırma çalışmaları tamamlanmıştır.
- Sakarya 1. OSB' de 8.745 kişi istihdam etmektedir. Genişleme alanları ile birlikte istihdam sayısının 15.000 kişi olması planlanmaktadır.

Sakarya 2.Organize Sanayi Bölgesi

- Hendek ilçesi Kargalı Hanbaba mahallesinde Karma OSB olarak kurulmuş olan Sakarya 2. OSB 352 hektar büyüklüğündedir.
- 352 hektarlık alanın 2.579,306 m2 Sanayi alanı olarak tahsis edilmiş durumdadır.
- Sakarya 2. OSB. 93 Sanayi parselinden oluşmakta olup, boş parsel bulunmamaktadır.
- Üretime geçen firma sayısı 70'dir.
- Mevcut istihdam 8.743 olup, tüm firmalar üretime geçtiğinde 15.000 olacağı tahmin edilmektedir.

Sakarya 3.Organize Sanayi Bölgesi

- Söğütlü İlçesi Soğucak mahallesindedir.
- Sakarya 3. OSB 254 hektar büyüklüğündedir.
- 254 hektarlık alanın 150 hektarı Sanayi alanı olarak tahsis edilmiştir.
- Sakarya 3. OSB 56 parselden oluşmaktadır. Tüm parseller doludur.
- Üretime geçen firma sayısı 39' dur.
- Mevcut istihdam 3.757' dir. Firmalar tam kapasite ile üretime geçtiğinde 10.000 kişiye istihdam sağlanması hedeflenmektedir.

Sakarya Karasu Organize Sanayi Bölgesi

- Adapazarı Karasu Arası Ferizli-Karasu arası Karayolundan (Kaynarca – Karasu arası veya Karadeniz sahil yolu) 250 metre içeridedir. Karasu Limanına 1 km mesafede bulunmaktadır.
- Sakarya Karasu OSB 44,06 hektar büyüklüğündedir.
- 246 dönümlük alanı Sanayi alanı olarak tahsis edilmiştir.
- 6 adet Sanayi parselinden oluşmaktadır. Parsellerin tamamı doludur.
- 6 parselden 1 parseli üretime geçmiştir. 5 parsel inşaat safhasındadır.
- Gazi Metal 26/02/2016 Tarihinde İşyeri Açma Çalışma Ruhsatı almıştır. Deneme izni sonrası üretimlerine devam etmektedirler.
- Firmalar tam kapasite ile üretime geçtiğinde yaklaşık 900 kişiye istihdam sağlanacaktır.

Sakarya Ferizli Organize Sanayi Bölgesi

- Ferizli İlçesi Değirmencik Mahallesi, Kırktepe ve Uzunçınar mevkiindedir.
- Sakarya Ferizli OSB 720 dönüm büyüklüğündedir.
- 720 dönümün 384 dönümü Sanayi alanı olarak tahsis edilmiştir.
- Başlangıçta 59 parselden oluşan alan daha sonra 36 parsele düşürülmüştür.
- Tamamı tahsis edilmiş olup, boş parsel bulunmamaktadır.
- Üretime geçen firma sayısı 2'dir. 9 parsel inşaat safhasında, 25 parsel proje safhasındadır.
- Mevcut istihdam 30'dur. Firmalar tam kapasite ile üretime geçtiğinde 2.400 kişinin istihdam edilmesi planlanmaktadır.
- Ferizli OSB genişleme alanı 800 dönümdür. Arazinin % 100' ü vatandaşındır.
- Şu an itibariyle 143 firma arsa tahsisi için başvuruda bulunmuştur.
- Altyapı çalışmaları(yağmur suyu, içme suyu, kanalizasyon, üretim suyu, dere ve araç geçiş menfezleri) tamamlanmıştır. Bu yıl doğalgaz ve Telekom hattı çalışmaları programdadır.

66.2.2. Bakanlığımızca Kuruluş Protokolü Onaylanan Sakarya Organize Sanayi Bölgeleri

Sakarya Kaynarca Mobilya İhtisas Organize Sanayi Bölgesi

- Sakarya Kaynarca Mobilya İhtisas Organize Sanayi Bölgesi 900 dönüm büyüklüğündedir.
- 500 dönümü Sanayi alanı olarak tahsis edilmiştir.
- 44 Sanayi parselinden oluşmaktadır.
- Boş parsel sayısı 2'dir.

- Firmalar tam kapasite ile üretime geçtiğinde yaklaşık 2.500 kişiye istihdam sağlanacaktır.

Sakarya Kaynarca Doğu Marmara Makine İmalatçıları İhtisas Organize Sanayi Bölgesi

- Kaynarca Eğrioğlu, Gölce ve Güven mevkiindedir.
- Sakarya-Kaynarca Doğu Marmara Makine İmalatçıları İhtisas Organize Sanayi Bölgesi 315 hektar büyüklüğündedir.
- 2.000 dönümü Sanayi alanı olarak planlanmaktadır.
- Firmalar tam kapasite ile üretime geçtiğinde yaklaşık 12.000 kişiye istihdam sağlanacaktır.
- OSB Kuruluş protokolü onaylanarak tüzel kişiliği tescil edilmiştir.
- Kamulaştırma iş ve işlemlerine devam edilmektedir.

66.2.3. Kurulması İçin Bakanlığımıza Teklif Edilen Sakarya Organize Sanayi Bölgeleri

Sakarya Söğütlü Karma Organize Sanayi Bölgesi

- Söğütlü İlçesi Fındıklı Köyü Kantaryayla Beleni, Maşatlık ve Yaylabeleni mevkindedir.
- 3000 dönümlük bir alanı kapsamaktadır.
- 1800 dönümü Sanayi alanı olarak tasarlanmıştır.
- Şu an 90 adet firma tarafından talepte bulunulmuştur.
- Yaklaşık 9.000 kişiye istihdam sağlanması hedeflenmektedir.
- 19.07.2016 tarihinde Yer Seçim komisyonu toplantısı yapılmıştır.

Sakarya Geyve Gıda İhtisas Organize Sanayi Bölgesi

- Geyve İlçesi Bayat köyü sınırları içerisinde kurulması planlanan alan Kurumlardan uygun görüş alınamadığından dolayı iptal edilmiştir. (Dikili tarım alanları olduğu, Jeolojik açıdan 1. Derece yerleşime uygun alan olduğu, 1. Sınıf deprem bölgesinde kaldığı vs.)
- Yeni öneri alan Geyve İlçesi Eşme Mahallesi mevkiindedir.
- 24.06.2014 tarih ve 20359 sayılı yazımız ile Bakanlığımıza teklif edilmiştir.
- Yaklaşık 840 dönümlük alanda kurulması planlanmaktadır.
- Yaklaşık 2.000 kişiye istihdam sağlanması hedeflenmektedir.

66.2.4. BMC Otomotiv Sanayi ve Ticaret A.Ş. Karasu Münferit Yatırım Yeri (Endüstri Bölgesi)

BMC Otomotiv Sanayi ve Ticaret A.Ş.'nin 03/08/2015 tarihli ve 1492 sayılı yazılı talebine istinaden Sakarya ili Karasu ilçesinde yer alan 222 hektarlık alan, 19/02/2016 tarihli ve 29629 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 08/02/2016 tarihli ve 2016/8513 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile BMC Otomotiv Sanayi ve Ticaret A.Ş. Karasu Münferit Yatırım Yeri olarak ilan edilmiştir.

Bölgenin kamulaştırılmasına ilişkin resmi süreç 28/04/2016 tarihinde alınan Kamulaştırma Kararı ile başlatılmıştır. Süreç devam etmektedir. Kamulaştırma çalışmalarının

tamamlanmasının ardından Bölgenin altyapısına ilişkin tüm harcamalar BMC Otomotiv Sanayi ve Ticaret A.Ş. tarafından karşılanacaktır.

66.3. SAKARYA İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Tablo 66.3: Sektör/Birimlere Göre Adana İlinde Yürütülen Teknolojik Dönüşüm Faaliyetleri

Faaliyet	Sektör/Birim	2016	2016 Yıl Sonu	Genel Toplam
Ar-Ge Merkezi	Demir ve Demir Dışı Metaller		1	1
	İklimlendirme	1		1
	Makine ve Teçhizat İmalatı		1	1
	Otomotiv		1	1
	Otomotiv Yan Sanayi		2	2
Toplam Ar-Ge Merkezi		1	5	6
TGB	Sakarya Üniversitesi		1	1
Toplam TGB			1	1
	Faaliyet Toplamı	2	6	7

Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Sakarya ilinde 2016 yılında 582 faydalı model, 8806 marka, 743 patent ve 750 dosyada 3994 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 66.4: Sakarya İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı (%)	Toplam Türkiye Payı (%)
Faydalı Model Başvurusu	532	50	582	1,45	1,37
Marka Başvurusu	7.918	888	8.806	0,94	0,76
Patent Başvurusu[66]	606	137	743	2,13	1,63
Tasarım Başvurusu	3.681	313	3.994	0,80	0,75
Tasarım Dosya Sayısı	673	77	750	0,92	0,69

[66] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

Genel Toplam	13.410	1.465	14.875	0,96	0,79

66.4. SAKARYA İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 66.5: Sakarya İli KOSGEB Destekleri

Sıra	Veri		2016 Yılı		İl Toplamı (2012-2016 Yılları Arası)	
1	Toplam Destek Tutarı (TL)*		7.455.958		32.551.077	
	Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**		Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)	KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)	Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)	KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)
			409.900	88.480	509.900	103.595
2	Diğer Bilgiler	TEKMER / İŞBİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ	-			
		İŞGEM BİLGİLERİ	-			
		KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ	-			
		LABORATUVAR HİZMETLERİ	-			
		UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ	2016 yılında düzenlenen 126 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 2.713 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.			
		YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ	2016 yılında KOSGEB'in sunduğu desteklerin ve hizmetlerin tanıtılması ile firmalar arası bilgi paylaşımının gerçekleştirilmesi için 18 toplantı düzenlenmiştir.			
		DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER	2016 yılında düzenlenen SAGİF Sakarya Ar-Ge, Girişimcilik ve İnsan Kaynakları Fuarının organizatör kurumları arasında yer alınmıştır.			

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 66.6: Sakarya İli TÜBİTAK Destekleri

	Veri	2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	1.819.580	25.152.192
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	7.124.771	71.351.701
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	351.595	9.721.000
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	503.840	1.642.461
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	12.950	13.845

* 2017 sabit fiyatlarıyla

66.5. SAKARYA İLİ TİCARET YAPISI

İlde KOBİ'lerin devreye girmesiyle imalat sanayi çeşitlenmiş, ihracata yönelik rekabet edebilen bir üretim yapısı oluşmuştur. Referans olabilecek büyük ölçekli (Toyota-Otokar-Otokur vb.) otomotiv, savunma sanayi (milli tank, zırhlı muharebe araçları, fırtına obüsleri), milli tren projesi (vagon ve motorlu tren setleri imalatı),tekstil ve gıda sanayi işletmelerinin devreye girmesiyle, Sakarya'nın ekonomisi ve sanayisi bugünkü seviyesine ulaşmıştır. Sakarya'da tarım, ticaret, sanayi sektörü ve ulaştırma, haberleşme ağırlıklı bir "sosyo-ekonomik" yapı görülmektedir. Sakarya'da 2 Sanayi ve Ticaret Odası, 2 Ticaret Borsası, 1 Esnaf ve Sanatkârlar Odaları Birliği ve 62 Esnaf ve Sanatkârlar Odası bulunmaktadır. 2016 yılında 1.296 şirket açılmış, 317 şirket kapanmıştır.

66.5.1. Sakarya İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektör %55,5 ile gıda ürünlerinin imalatı olmuştur. Çalışan sayısının en fazla olduğu sektör 5.884 ile diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı ve girişim sayısının en fazla olduğu sektör 332 girişim ile gıda ürünlerinin imalatı sektörü olmuştur.

Tablo 66.7: Sakarya İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar (İlk On Sektör) (%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	19.783	96	54,6
Gıda ürünlerinin imalatı	4.540	310	9,3
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	2.598	111	5,2
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	3.619	332	4,8
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	1.832	123	4,0
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	3.099	174	3,9
Temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ilişkin malzemelerin imalatı	292	5	2,7
Diğer ulaşım araçlarının imalatı	1.003	15	2,3
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	712	44	2,1
Mobilya imalatı	1.814	145	1,9

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

66.5.2. Sakarya İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 66.4'te gösterilmiştir. Grafik 66.4'e göre 2016 yılında Sakarya ilinde ithalat 14.694.777 dolar, ihracat ise 167.066.950 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 181.761.727 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 66.4. Sakarya İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti(1000$)

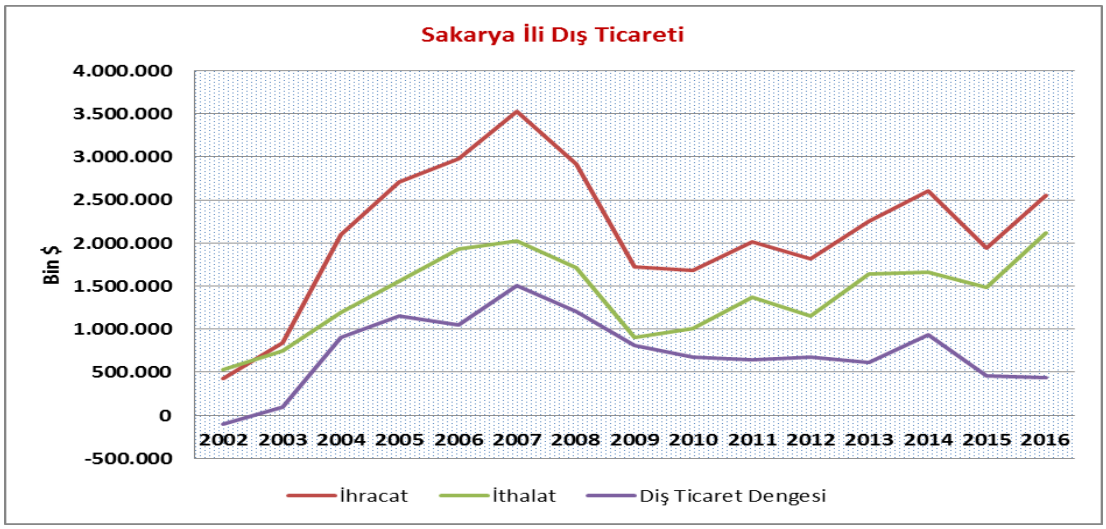

Kaynak: TÜİK

Sakarya ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %10,86 ile Almanya olmak üzere, İngiltere, Fransa, Belçika, İspanya, İsrail, Polonya, İtalya ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir.

Grafik 66.5: Sakarya İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

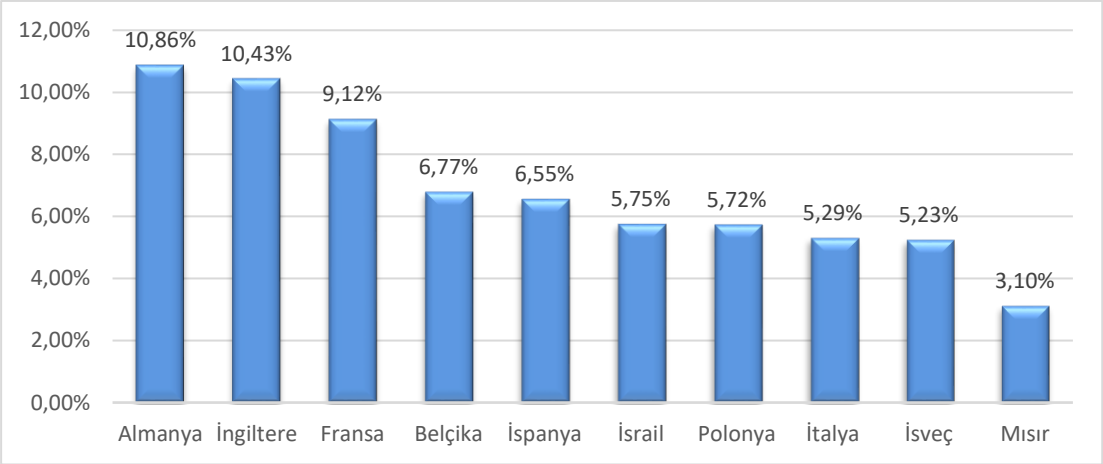

Kaynak: TÜİK

Sakarya ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %28,97 ile Japonya olmak üzere, Almanya, İngiltere, Polonya, Çek Cumhuriyeti, Fransa, İspanya, Avusturya ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir.

Grafik 66.6 Sakarya İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

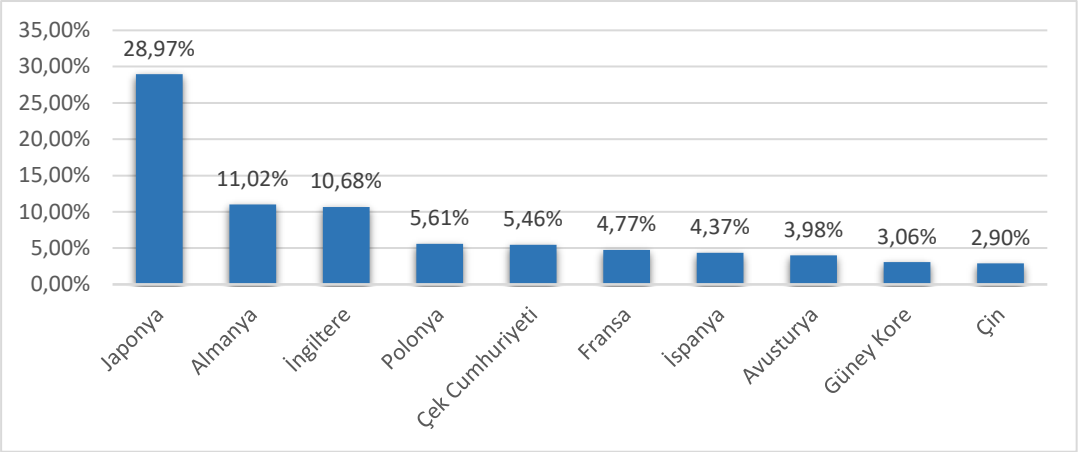

Kaynak: TÜİK

Sakarya ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %99,64'ünü, il ithalatının da %99,31'ini oluşturmaktadır.

Tablo 66.8: Kısımlara göre Sakarya ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri (1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	57	40	29	1.333	1.466	1.124
Diğer Hizmet Faaliyetleri					11	
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor	2	0				
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	519	1.655	2.360	6.520	5.868	4.790
Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler				1	0	13
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	144	203	177	94	58	69
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	5.523	9.538	6.513	10.146	6.437	8.485
İmalat Sanayi	2.597.597	1.931.842	2.544.811	1.645.735	1.474.754	2.098.838
Toplam	**2.603.843**	**1.943.278**	**2.553.889**	**1.663.830**	**1.488.594**	**2.113.319**

Kaynak: TÜİK

Sakarya ilinin ihracatının %99,64'ünü oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir.

Tablo 66.9: 2016 yılı Sakarya İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**2.544.811**
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	2.157.738
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	103.446
Gıda ürünlerinin imalatı	70.747
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	52.345
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	35.997
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	30.587
Elektrikli teçhizat imalatı	17.184
Tekstil ürünlerinin imalatı	16.216
Mobilya imalatı	14.555
Ana metal sanayii	11.636

Kaynak: TÜİK

Sakarya ilinin ithalatının %99,31'ini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir.

Tablo 66.10: 2016 Yılı Sakarya İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**2.098.838**
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	876.936
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	250.267
Elektrikli teçhizat imalatı	204.940
Ana metal sanayii	167.557
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	149.234
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	130.531
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	96.435
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	72.242
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman vb. malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	30.930
Diğer ulaşım araçlarının imalatı	24.045

Kaynak: TÜİK

Sakarya ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %83,30 ile motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı ilk sıradadır.

Tablo 66.11: 2016 yılı Sakarya İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	2.127.501.402	83,30
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	53.128.911	2,08
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	46.381.069	1,82
Alüminyum ve alüminyumdan eşya	45.443.989	1,78
Demir veya çelikten eşya	38.476.058	1,51
Süt ürünleri, yumurtalar, tabii bal, diğer yenilebilir hayvansal menşeli ürünler	34.226.292	1,34
Seramik mamulleri	26.091.935	1,02
Adi metallerden çeşitli eşya (kilit, kasa, mobilya tertibatı, vb.)	24.123.781	0,94
Plastikler ve mamulleri	18.895.527	0,74
Kauçuk ve kauçuktan eşya	17.264.491	0,68

Kaynak: TÜİK

Sakarya ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %26,01 ile kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları ilk sıradadır.

Tablo 66.12: 2016 yılı Sakarya İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	549.667.649	26,01
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	510.321.170	24,15
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	320.990.051	15,19
Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi, cerrahi alet ve cihazlar, bunların aksam, parça ve aksesuarı	155.732.825	7,37
Demir ve çelik	146.905.171	6,95
Plastikler ve mamulleri	73.125.706	3,46
Organik kimyasal ürünler	51.067.581	2,42
Demir veya çelikten eşya	40.195.514	1,90

Ağaç ve ahşap eşya, odun kömürü	31.273.790	1,48
Adi metallerden aletler, bıçakçı eşyası ve sofra takımları, adi metallerden bunların aksam ve parçaları	30.525.337	1,44

Kaynak: TÜİK

İlde ihracatı yapılabilecek ürünler:

-Kara Taşıtları Sanayi

-Kimyevi Maddeler ve Mamulleri

-Plastik ve Kauçuk Sanayi

-Çimento, Cam Seramik ve Toprak Ürünleri

İlde ithalatı yapılabilecek ürünler

-Savunma Sanayi

-Meyve Sebze Mamulleri

-Deri ve Deri mamulleri

66.6. İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

66.6.1. Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

- Otomotiv ve Kara Taşıtlarına Yönelik Yatırımlar
- Makine Sektörüne Yönelik Yatırımlar
- Çelik, Metal ve Demir İşleme Sektörüne Yönelik Yatırımlar
- Gıda Sektörüne Yönelik Yatırımlar
- Mobilya Sektörüne Yönelik Yatırımlar

66.6.2. Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

Tarım Sektöründe Yapılabilecek Yatırımlar

- İç ve dış mekan süs bitkiciliği
- Seracılık
- Meyve ve sebze yetiştiriciliği
- Kültür mantarı yetiştiriciliği
- Damızlık (hibrit) tohum üretim tesisi
- Bağcılık
- Yem bitkileri üretimi
- Ekolojik tarım

Hayvancılık Sektöründe Yapılabilecek Yatırımlar

- Su ürünleri üretimi
- Arıcılık
- Damızlık et ve süt sığırcılığı
- Et ve yumurta tavukçuluğu
- Suni tohumlama ve damızlık üretimi
- Koyun yetiştiriciliği

Turizm sektöründe Yapılabilecek Yatırımlar

- Konaklama Tesisleri
- Bungalov tipi dağ evi
- Rüzgar enerjisi santrali (RES)

- Güneş kollektörü üretim tesisi

Orman Ürünleri Sektöründe Yapılabilecek Yatırımlar

- Lata üretimi
- Lamine üretimi
- Odun briketi
- Mobilya
- Karton kutu ve levha üretimi

Gıda Sektöründe Yapılabilecek Yatırımlar

- Patates cipsi ve mısır üretim tesisi
- Süt ve süt mamulleri üretim tesisi
- Reçel ve marmelat üretim tesisi
- Meyve suyu (konsantre) üretim tesisi
- Karma yem üretim tesisi
- Dondurulmuş gıda tesisi
- Meyve sebze paketleme tesisi
- Su şişeleme tesisi

Dokuma ve Giyim Sektöründe Yapılabilecek Yatırımlar

- El halısı ve kilim dokuma

Plastik Sektöründe Yapılabilecek Yatırımlar

- Tarım alet ve makineleri üretim tesisi,
- Soğuk hava deposu,
- Viol üretim tesisi

66.7. SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1.Orta Ölçekteki İşletmelerin (Yan Sanayinin) Üretim Alanlarının Düzensiz ve Yetersiz Olması

Sakarya İli İstanbul ve civarından büyük bir sanayi göçü almaktadır. Gelen büyük firmalar Sakarya' da güçlü yan sanayiciler istemektedir. Sakarya İlinde üretim yapan yan sanayicilerin üretim yaptıkları alanlar plansız ve yetersiz alanlardır. Bu firmalar finansal yönden de güçlü olmadıkları için Organize Sanayi alanları bu firmalar için hem büyük ve hem de pahalıdır. Orta ölçekte üretim yapan bu yan sanayiciler için üretim yapacak bölgelerin oluşturulması hem Sakarya Sanayisinin büyümesi ve hem de Sanayi dönüşümü açısından çok önemlidir. Yerel yönetiminde katkı yapacağı ve Bakanlığımızın destekleyeceği Sanayi dönüşümünün bir an önce yapılarak firmalara üretim alanlarının tahsis edilmesi gerekmektedir. (Kamu desteğiyle altyapısı ve üstyapısı yapılacak yerler firmalara tahsis edilmeli ve firmalar tarafından aylık ödeme yapılan bir plan oluşturulmalıdır.)

2.Çarpık ve dağınık sanayileşme

Çarpık sanayileşmenin önüne geçmek için ana sanayinin ve yan sanayinin bir arada olduğu organize sanayi bölgeleri kurulması teşvik edilmelidir.

3.Karşılaşılan yasal ve bürokratik engeller

Yatırımcıların karşılaştığı bürokratik engellerin azaltılması ve yasal sürecin kolaylaştırılması sağlanmalıdır.

4.Yatırım maliyetlerinin yüksekliği

İlde yatırım maliyetlerinin düşürülmesinin sağlanması için gerekli tedbirler alınmalıdır. Yeni Yatırımcı çekmek veya mevcut yatırımcının işini büyütmesi için olanaklar sağlanmalıdır.

5.Enerji maliyetlerinin yüksekliği

Enerji maliyetlerinin kamu teşvikleri ile düşürülmesi sağlanmalıdır.

6.Bölgesel teşviklerin yetersizliği

Bölge teşvikleri, ülkenin gelişmiş sanayi bölgeleri ile aynı avantajlara sahiptir. Diğer gelişmiş sanayi bölgeleri ile denk tutulan ile; yatırımcıyı teşvik edecek daha avantajlı bölgesel teşvikler gerekmektedir.

7.Finansman maliyetlerinin yüksekliği

Yatırımcılar için finansman maliyetleri çok yüksektir ve ilin dolayısı ile ülkemiz ekonomisini canlandırmak, yatırımları artırmak için finansman maliyetlerinin düşürülmesi gerekmektedir.

8.Organize Sanayi bölgelerindeki altyapı yetersizliği

Altyapısı tamamlanmış organize sanayi bölgeleri yatırımcıya tahsis edilmelidir. Mevcut Organize Sanayi bölgelerinin altyapı eksiklikleri bir an önce tamamlanmalıdır.

9.Devlet Desteklerinin Sanayiciler tarafından bilinmemesi ve Kamu desteklerinin farklı Kurumlar tarafından verilmesi

Mevcut durumda dış ticaret destekleri, Ajans destekleri, Ar-ge Destekleri ve KOSGEB destekleri hem bakanlık hem de kurum bazında ayrı ayrı kurumlar tarafından verilmektedir. Özellikle tüm desteklerin tek Kurum çatısı altında dağıtılması, KOBİ'lerin bu desteklere ulaşımı açısından daha faydalı olacaktır. Tek elden yönlendirilen destekler için özel ve kamu finans kurumlarının da katkısı azami seviyede alınabilecektir. Destekler konusunda Sanayiciler etkin bir biçimde bilgilendirilmeli ve proje yazma desteği verilmelidir. Bu konuda İl Müdürlüklerimiz aktif bir rol üslenebilir.

10.Katma değeri düşük yada atölye tarzındaki Sanayiciler ile 2023 hedefimizi yakalamanın mümkün olmayacağı

Bakanlığımız tarafından acilen bir yol haritası oluşturulmalı ve verilecek yeni desteklerle Sanayi dönüşümü gerçekleştirilmelidir. Ar-Ge ve İnovasyona dönük üretim yapan ve verilen desteklerle Katma değeri yüksek ve ileri teknolojik ürünler üreten bir Sanayi profiline dönüşmemiz için gereken adımlar bir an önce atılmalıdır.

67. SAMSUN İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

67.1. SAMSUN İLİ SANAYİ YAPISI

Organize Sanayi Bölgeleri, Küçük Sanayi Siteleri, Serbest Bölgesi, TEKNOPARK ve Büyükşehir Belediyesince yeni girişimciler için oluşturulan İş Geliştirme Merkezi ile Samsun sanayisi hızla gelişmektedir.

Samsun ilinde, ikisi Samsun Merkezde, diğerleri Kavak, Bafra ve Havza İlçelerinde olmak üzere 5 adet OSB bulunmaktadır. Merkezde bulunan OSB'lerden biri Gıda İhtisas OSB'dir. Havza Tarımsal Ürün İşleme ve Tarım Makinaları İhtisas OSB altyapı çalışmaları tamamlanmış olup, parsel tahsis aşamasındadır. OSB'lerde ağırlıklı olarak madeni eşya, elektriksiz makineler, demir dışı metaller, gıda ve mobilya sektöründe faaliyet gösteren işletmeler yer almaktadır.

İl merkezinde; un, helva-şekerleme-reçel, bakliyat-gıda, balık işleme tesisleri,

Havza ilçesinde; un fabrikaları,

Bafra ilçesinde; un, çeltik, salça-bakliyat-gıda işleme tesisleri,

Çarşamba ve Terme ilçelerinde; fındık kırma, çeltik işletmeleri,

Yakakent ilçesinde; balık işleme tesisleri faaliyet göstermektedir.

Samsunda faaliyet gösteren Ticaret ve Sanayi Odalarına kayıtlı işletmelerin sayısı 6.482' dir.

Ticaret borsasına kayıtlı üye sayısı 442' dir. Esnaf odalarına kayıtlı üye sayısı 34.857' dir

Her yıl İstanbul Sanayi Odası'nca tarafından hazırlanan açıklanan Türkiye'nin ilk ve ikinci 500 büyük sanayi kuruluşu anketinde 2016 yılında açıklanan verilerine göre; İSO ilk 500 firma arasında 6 Samsun firması yer almıştır.

Samsun ili için Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı, Ticaret Sanayi Odası, Sivil Toplum Örgütlerince yapılan çalışmalar sonucu gelişmeye açık ve öne çıkan sektörler olarak; Tıbbi Cerrahi El Aletleri, Sağlık Hizmetleri, Gıda, Mobilya, Lojistik, Balıkçılık ve Su Ürünleri, Ana Metal Sanayi, Turizm ve Kümes Hayvancılığı olarak öngörülmüştür.

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

67.1.1. Samsun İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Samsun ili Karadeniz Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 1).

Karadeniz Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Samsun ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %18,7'lik oran ile bölgede birinci sırada yer almaktadır.

Grafik 67.1: Türkiye'de Sanayi İşletmelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (%)

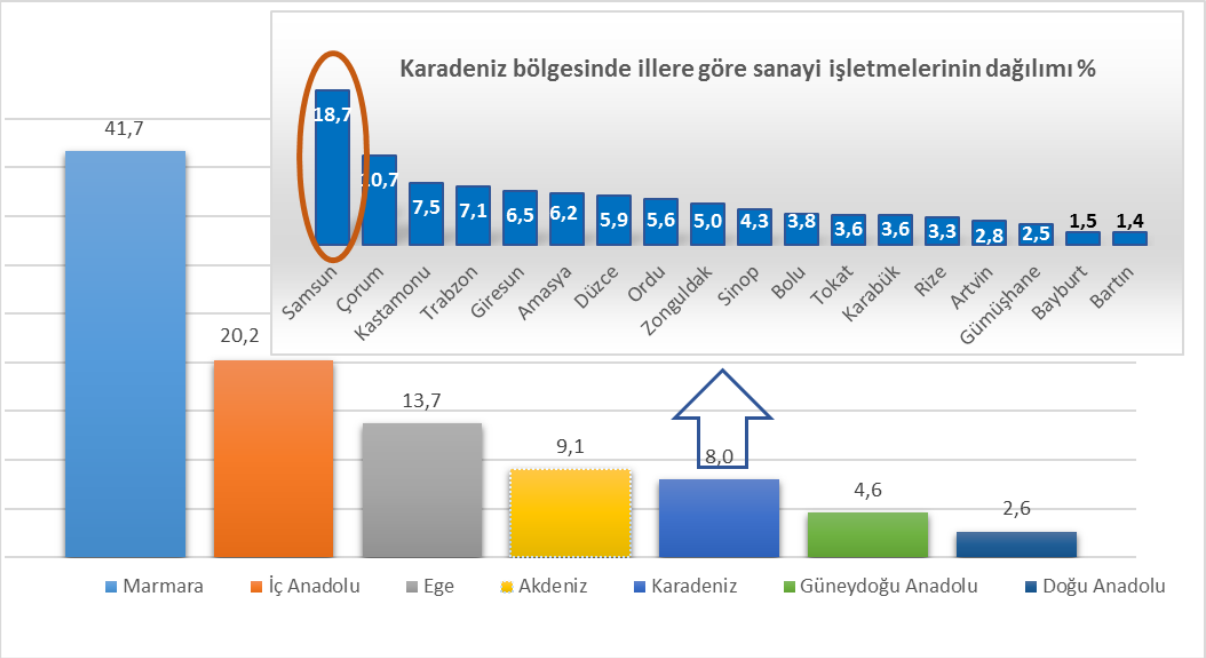

a. Ölçek Dağılımı

Samsun ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, %70,6'sı Mikro, %23,1'i Küçük, %5,3'ü Orta ve %0,9'u Büyük Ölçekli işletmelerdir.

Grafik 67.2: Samsun İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

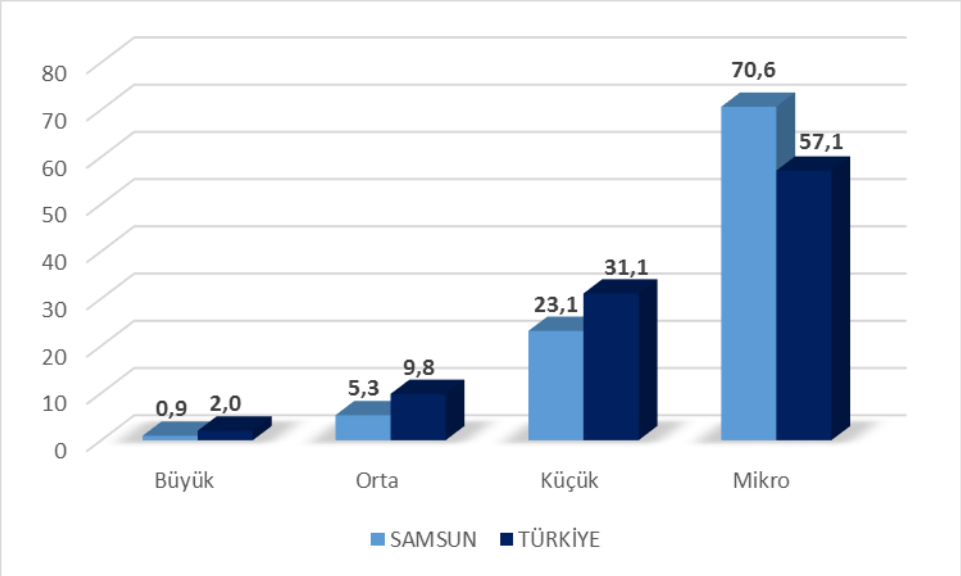

b. Sektörel Dağılım

Samsun ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %27,7 ile Gıda ürünleri, ikinci sırada %13,1 Mobilya ve üçüncü sırada ise %8,2 ile Makine ve ekipmanlar sektörü yer almaktadır.

Grafik 67.3: Samsun İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

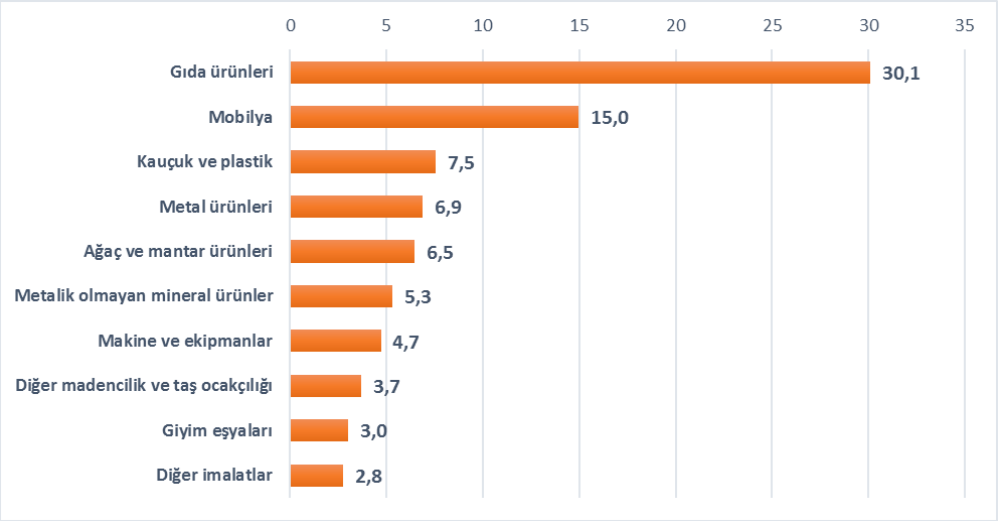

c. Çalışan Sayısı

Samsun İlinde sanayi sektöründe istihdamda %23,64 ile Gıda ürünleri sektörü, %7,81 ile Kauçuk ve plastik sektörü, %7,52 ile Metalik olmayan mineral ürünler sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın %0,86'sı Samsun ilinde gerçekleşmektedir.

Tablo 67.1: Samsun İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Gıda ürünleri	6718	23,64	12,75
Kauçuk ve plastik	2220	7,81	6,16
Metalik olmayan mineral ürünler	2136	7,52	5,98
Metal ürünleri	2079	7,32	8,55
Giyim eşyaları	1744	6,14	8,79
Mobilya	1616	5,69	3,80
Makine ve ekipmanlar	1468	5,17	6,71
Kimyasal ürünler	1290	4,54	3,45
Ağaç ve mantar ürünleri	1231	4,33	1,66
Ana metal	1192	4,19	4,29
Genel Toplam	***28417***	-	***0,86***

Samsun İlinde Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Büyük İşletme aşağıda sıralanmıştır:

- British Amerikan Tobacco Tütün Mamulleri Sanayi Ve Ticaret Samsun Sigara Fabrikası
- Sampa Otomotiv Sanayi Ve Ticaret A.Ş.
- Yemsel Tavukçuluk Hayvancılık Yem Hammaddeleri Sanayi Ve Ticaret
- Vezirköprü Orman Ürünleri Ve Kağıt Sanayi

- Toros Tarım Sanayi Ve Ticaret (Samsun Şubesi)

67.2. SAMSUN İLİNDE SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 67.2: Samsun İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Samsun	1	5	-

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

Samsun ilinde, ikisi Samsun Merkezde, diğerleri Kavak, Bafra ve Havza İlçelerinde olmak üzere 5 adet OSB bulunmaktadır. Merkezde bulunan OSB'lerden biri Gıda İhtisas OSB'dir. Havza Tarımsal Ürün İşleme ve Tarım Makinaları İhtisas OSB altyapı çalışmaları tamamlanmış olup, parsel tahsis aşamasındadır. OSB'lerde ağırlıklı olarak madeni eşya, elektriksiz makineler, demir dışı metaller, gıda ve mobilya sektöründe faaliyet gösteren işletmeler yer almaktadır.

İlde bulunan karma OSB'lerin doluluk oranı % 84, ihtisas OSB'lerin doluluk oranı % 15'tir. Kavak OSB'nde 24 işyeri faaliyette ve 1. Kısmın tamamı dolmuş durumdadır. Bafra OSB'nde ise 27 işyeri faaliyettedir. Kavak ve Bafra OSB'lerinde yatırımcılar için arsa tahsisleri devam etmektedir.

Samsun Merkez OSB de doluluk oranı yüzde yüz olup; 105 parselin 101 adedinde üretim devam etmektedir. 3 parselde inşaat işleri devam etmekte olup, 1 parselin proje çalışmaları bitme aşamasındadır. Merkez OSB'de 4.991 çalışan bulunmaktadır.

İl genelindeki OSB'lerde 160 işletmede toplam 6.246, 15 Küçük Sanayi Sitesinde 6.430 işyerinde 21.956 çalışan bulunmaktadır.

İhtisas OSB olarak yeni faaliyete geçen Gıda OSB'de 24 parselin tamamı 24 firmaya tahsisleri tamamlanmıştır. Bunlardan 12 adedi üretime başlamış olup, bu firmalarda toplam 184 çalışan bulunmaktadır. İlin tarım ve gıda potansiyelini ortaya çıkaracak olan Gıda OSB'nde işletmeler tam olarak faaliyete geçtiğinde Samsun tarımının gelişmesine de önemli katkı yapacaktır.

67.3. SAMSUN İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Tablo 67.3: Sektör/Birimlere Göre Adana İlinde Yürütülen Teknolojik Dönüşüm Faaliyetleri

Faaliyet	Sektör/Birim	2016	2016 Yıl Sonu	Genel Toplam
Ar-Ge Merkezi	Otomotiv Yan Sanayi		1	1
Toplam Ar-Ge Merkezi			1	1
TGB	On Dokuz Mayıs Üniversitesi		1	1
Toplam TGB			1	1
	Faaliyet Toplamı		2	2

Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Samsun ilinde 2016 yılında 31 faydalı model, 611 marka, 22 patent ve 22 dosyada 61 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 67.4: Samsun İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı (%)	Toplam Türkiye Payı (%)
Faydalı Model Başvurusu	239	31	270	0,90	0,64
Marka Başvurusu	6.588	611	7.199	0,65	0,62
Patent Başvurusu[67]	236	22	258	0,34	0,57
Tasarım Başvurusu	1.356	61	1.417	0,16	0,27
Tasarım Dosya Sayısı	357	22	379	0,26	0,35
Genel Toplam	8.776	747	9.523	0,49	0,51

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

[67] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

67.4. SAMSUN İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 67.5: Samsun İli KOSGEB Destekleri

<table>
<tr><th>Sıra</th><th colspan="2">Veri</th><th colspan="2">2016 Yılı</th><th colspan="2">İl Toplamı
(2012-2016 Yılları Arası)</th></tr>
<tr><td rowspan="3">1</td><td colspan="2">Toplam Destek Tutarı (TL)*</td><td colspan="2">8.666.093</td><td colspan="2">34.977.718</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td></tr>
<tr><td>1.175.180</td><td>249.036</td><td>1.175.180</td><td>249.036</td></tr>
<tr><td rowspan="7">2</td><td rowspan="7">Diğer Bilgiler</td><td>TEKMER / İŞBİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>İŞGEM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>LABORATUVAR HİZMETLERİ</td><td colspan="4">İlde bulunan laboratuvardan yararlanan işletme sayısı 53 ve yapılan test-analiz sayısı 441'dir.</td></tr>
<tr><td>UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında düzenlenen 60 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 1.729 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.</td></tr>
<tr><td>YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında KOSGEB’in sunduğu hizmet ve destekleri tanıtmak amacıyla 52 adet bilgilendirme toplantısı gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, diğer kurumlarla (İl Müdürlükleri, Ünv., Odalar, dernekler vb.) işbirliği ile 11 adet bilgilendirme toplantısı gerçekleştirilmiştir.</td></tr>
<tr><td>DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER</td><td colspan="4">KOSGEB Destek Çağrılarına Başvuru Amaçlı Proje Hazırlama Eğitimi 2016 yılı içinde gerçekleştirilmiştir.</td></tr>
</table>

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 67.6: Samsun İli TÜBİTAK Destekleri

Veri		2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	4.168.887	38.048.062
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	258.534	2.565.981
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	159.862	6.426.585
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	736.499	2.027.850
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	2.232	26.875

* 2017 sabit fiyatlarıyla

67.5. SAMSUN İLİ TİCARET YAPISI

67.5.1. Samsun İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektör %44,8 ile gıda ürünlerinin imalatı olmuştur. Çalışan sayısının en fazla olduğu sektör ve girişim sayısının en fazla olduğu sektör gıda ürünlerinin imalatı sektörü olmuştur.

Tablo 67.7: Samsun İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar(İlk On Sektör) (%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Gıda ürünlerinin imalatı	6.036	392	44,8
Ana metal sanayii	1.348	42	15,4
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	1.320	23	5,0
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	1.541	193	4,6
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	1.003	67	4,5
Elektrikli teçhizat imalatı	637	47	4,1
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	1.712	112	4,0
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	1.317	125	2,6
Mobilya imalatı	1.386	178	2,4
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	1.270	79	2,4

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

67.5.2. Samsun İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 67.4'te gösterilmiştir. Grafik 67.4'e göre 2016 yılında Samsun ilinde ithalat 589.775.777 dolar, ihracat ise 367.591.710 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 957.367.487 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 67.4: Samsun İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti(1000$)

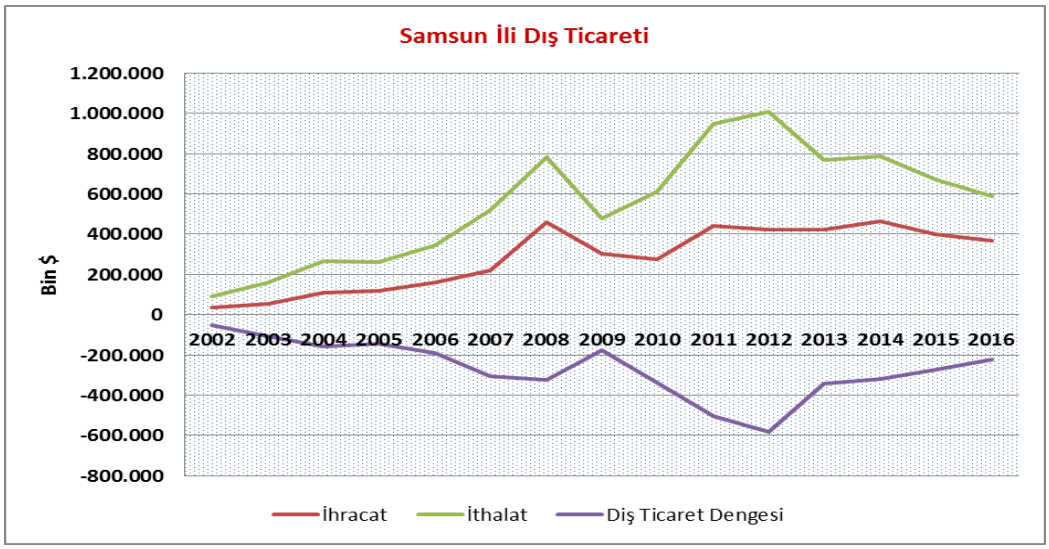

Kaynak: TÜİK

Samsun ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %19,52 ile Hollanda olmak üzere, Almanya, ABD, Gürcistan, Irak, BAE, Endonezya, İtalya, Benin ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir.

Grafik 67.5: Samsun İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

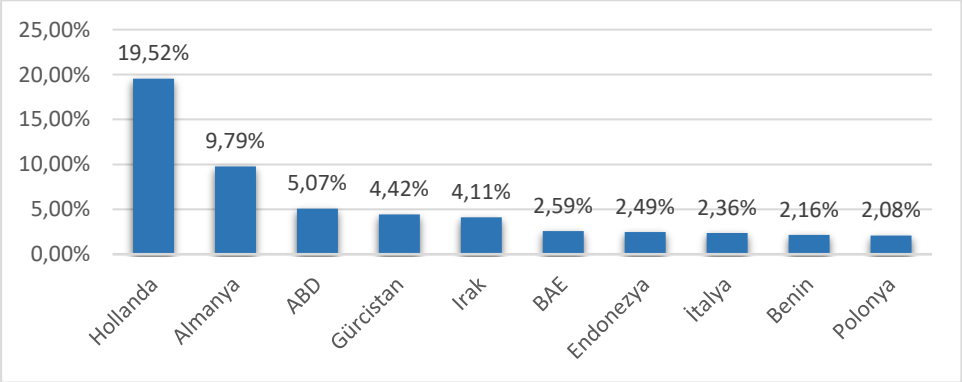

Kaynak: TÜİK

Samsun ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %43,18 ile Rusya Federasyonu olmak üzere, Danimarka, Çin, Almanya, Belçika, Kanada, ABD, Gürcistan, Ukrayna, Hindistan, ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir.

Grafik 67.6: Samsun İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

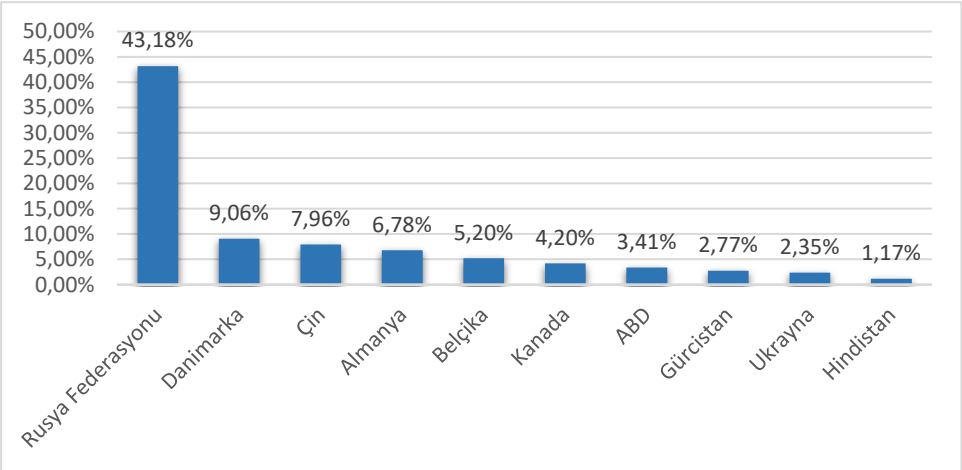

Kaynak: TÜİK

Samsun ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %89,83'ünü, il ithalatının da %36,12'sini oluşturmaktadır.

Tablo 67.8: Kısımlara göre Samsun ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri (1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	179	62	44	62	133	35
Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtımı						254
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor	4			2	2	
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	2.587	805	486	2.865	116.878	80.710
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	22	165	29	304.347	188.614	183.186
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	50.941	63.383	36.808	165.869	181.256	112.611
İmalat Sanayi	411.894	334.022	330.224	213.337	183.602	212.979
Gizli veri				100.216		
Toplam	**465.628**	**398.436**	**367.592**	**786.697**	**670.485**	**589.776**

Kaynak: TÜİK

Samsun ilinin ihracatının 89,83'ünü oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir.

Tablo 67.9: 2016 yılı Samsun İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**330.224**
Gıda ürünlerinin imalatı	112.229
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	40.877
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	38.628
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	35.710
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	31.227
Elektrikli teçhizat imalatı	20.250
Ana metal sanayii	18.232
Diğer imalatlar	6.092
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman vb. malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	5.766
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	4.892

Kaynak: TÜİK

Samsun ilinin ithalatının %36,12'sini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir.

Tablo 67.10: 2016 Yılı Samsun İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**212.979**
Ana metal sanayii	46.416
Gıda ürünlerinin imalatı	29.217
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	21.679
Temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ilişkin malzemelerin imalatı	19.926
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	18.266
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	16.910
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	11.105
Diğer imalatlar	8.357
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	7.901
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	6.828

Kaynak: TÜİK

Samsun ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %15,97 ile değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni ilk sıradadır.

Tablo 67.11: 2016 yılı Samsun İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni	58.708.739	15,97
Balıklar, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar ve suda yaşayan diğer omurgasız hayvanlar	57.437.942	15,63
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	38.163.883	10,38
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	36.042.087	9,80
Kauçuk ve kauçuktan eşya	26.980.205	7,34
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	24.440.391	6,65
Demir veya çelikten eşya	18.948.816	5,15
Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler	14.998.396	4,08
Silahlar ve mühimmat, bunların aksam, parça ve aksesuarı	13.410.829	3,65
Plastikler ve mamulleri	9.095.069	2,47

Kaynak: TÜİK

Samsun ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %33,03 ile demir ve çelik ilk sıradadır.

Tablo 67.12: 2016 yılı Samsun İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Demir ve çelik	194.816.618	33,03
Hububat	94.835.127	16,08
Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar	82.602.651	14,01
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	25.193.362	4,27
Gıda sanayiinin kalıntı ve döküntüleri, hayvanlar için hazırlanmış kaba yemler	21.289.094	3,61
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	19.921.816	3,38
Eczacılık ürünleri	19.881.700	3,37
Alüminyum ve alüminyumdan eşya	17.657.252	2,99
Bakır ve bakırdan eşya	15.326.157	2,60

Yağlı tohum ve meyveler, muhtelif tane, tohum ve meyveler, sanayide ve tıpta kullanılan bitkiler, saman ve kaba yem	10.257.237	1,74

Kaynak: TÜİK

67.6. İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

67.6.1. Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilen ve T.C. Ekonomi Bakanlığı'nın koordinasyonunda yürütülen, KOBİ'lerin uluslararası piyasalardaki rekabet gücünü kümelenme anlayışı ile geliştirmeyi hedefleyen "KOBİ İşbirliği ve Kümelenme Projesi" kapsamında Samsun Ticaret ve Sanayi Odası bünyesinde Samsun'da sektörel analiz ve kümelenme çalışmalarının yürütülmesi amacıyla Şubat 2011'de "Samsun Kümelenme Bilgi Merkezi" kurulmuştur. Bu kapsamda Samsun'da Medikal (Sağlık Ekipmanları), Mobilya ve İşlenmiş Gıda sektörlerinde kümelenme çalışmaları yürütülmektedir.

Ayrıca T.C. Ekonomi Bakanlığı tarafından yürütülen Uluslararası Rekabetçiliğin Geliştirilmesinin Desteklenmesi Programı (URGE) kapsamında Samsun Ticaret ve Sanayi Odası, Samsun Sağlık Ekipmanları Sektörünün İhracat Kapasitesinin Artırılması Projesi'ni yürütmektedir. Firmaların ortak sorun, ortak fırsat, ortak vizyon anlayışı içerisinde, plan ve program yaparak ihracat stratejileri geliştirmelerinin özendirilmesi amacıyla Bakanlık tarafından desteklenen projenin benzerleri Mobilya ve İşlenmiş Gıda sektörlerinde de hazırlanmaktadır.

Sağlık Hizmetleri -Cerrahi El Aletleri ve Tıbbı Cihazlar

Samsun cerrahi el aletleri üretiminde Almanya Tutlingen ve Pakistan Sailcot'tan sonra önemli Kümelenme merkezi olarak anılmaktadır. Halen Türkiye'de cerrahi el aleti alanında faaliyette olan 183 firmanın 37 tanesi Samsun'da faaliyet göstermektedir. Bu firmalar cerrahi aletlerin yanında çeşitli medikal üretimlerde bulunmaktadır. (Ortopedik impland, medikal atık kovaları, steril farmosotik ampul, veteriner cerrahi aletler, medikal gaz sistemleri, hastane sedyeler vb.) Cerrahi el aletleri üretimindeki potansiyelini çeşitlendirerek her tür tıbbi cihaz ve sağlık sektörüne yönelik diğer konularda yatırım yapılması durumunda tamamen dışa bağımlı olan bu konuda katma değer ve istihdam yaratılarak il, bölge ve ülke ekonomisine önemli katkı sağlanacaktır.

2005 yılında 1,27 milyar dolar olan Türkiye Tıbbi Alet Pazar Büyüklüğü yıllık ortalama %8,5, toplamda ise %50,36 oranında büyüyerek 2010 yılında 1,91 milyar dolara yükselmiştir. 2010 yılı itibariyle bu büyüklüğün %93,3'ü tıbbi alet ithalatı iken, yalnızca %6,7'si tıbbi alet

ihracatıdır. İlgili dönemde tıbbi alet bakımından ihracatın ithalatı karşılama oranına bakıldığında ise 2005 yılında ihracatın ithalatı karşılama oranı %7,5 iken, bu oran 2010 yılında %11,53'e, 2013 yılında bu oran %14.65'e yükselmiştir. Bu sektördeki 2015 yılı toplam ihracat bedeli 15.291.292 Türk lirası, ithalat bedeli ise 11.875.125 Türk lirasıdır.

Bu olumlu gelişmeye karşın 2013 yılı itibariyle tıbbi alet ticaretinden kaynaklanan dış ticaret açığı 1,5 milyar dolardır. Bu Pazar payı büyüklüğünün 6-7 Milyar dolar olabileceği ifade edilmekte ve bu büyüklük 40,6 milyar dolar olan toplam dış ticaret açığının %3,7'si gibi önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Dolayısı ile Samsun Sağlık Ekipmanları Sektörünün uluslararası pazarlardaki rekabetçiliğin artırılması hem bölge hem de ülke ekonomisi açısından büyük önem arz etmektedir.

Samsun Sağlık Ekipmanları Sektörü 37 üretim odaklı firmadan oluşmaktadır. Firmalar ciro bazında değerlendirildiğinde 5 firma orta ölçekli, diğer firmalar da küçük ölçekli ve mikro ölçeklidir. Sektörde 1300 kişi istihdam edilmektedir. İstihdamın % 8'i beyaz yakalılardan oluşmaktadır.

Tıbbi cihaz sektörü, kümelenme çalışmalarına başlamış ve Samsun Medikal Sanayi Kümelenme Derneği (MEDİKÜM) adı altında dernekleşmiştir. Her geçen gün büyümekte olan sektörde kümelenmeye önem verilmesi ve Medikal İhtisas Organize Sanayi Bölgesi kurulmasının önemi vurgulanmış olup bu konuda ilgili kurumlarca çalışmalara başlanması kararlaştırılmıştır.

Orta Karadeniz Bölgesinin sağlık merkezi konumunda olan Samsun'da; üniversite hastanesi, Bölge Araştırma Hastanesi ve diğer kamu hastanelerinin yanında özel sektöre ait 9 hastane, 1.870 çalışan bulunmaktadır.

Samsun, Sağlık Bakanlığınca bölgenin sağlık merkezi olarak belirlenmiş ve Bakanlığın markalaştırmayı planladığı şehirler şehirler arasında geleceğin sağlık kenti olarak açıklanmıştır.

Halen yapımı devam eden ve yapılacak olan Hastaneler ve tıp merkezleri ile Samsun sağlık kenti olma hüviyetine kavuşmasının yanı sıra sağlık turizmi alanında da söz sahibi olacaktır.

Mobilya Sektörü Yatırımları

Samsun'da mobilya sektörü önemli faaliyet alanlarından biridir. Ekonomik analizlerin de ortaya koyduğu üzere ahşap ve mobilya sektöründe yaklaşık 2.000 üretici bulunmaktadır. Ancak bunların çoğu küçük ölçekli ve geleneksel mobilyalar üretmektedir. Bununla birlikte tasarım becerisini elinde bulunduran, uluslararası pazarlara açılmayı hedefleyen ve özel iç mekân tasarımlarına sahip yüksek kalitede mobilya üretebilecek imalatçılar bulunmaktadır.

Tarım Ürünlerinin İşlenmesi ve Gıda Sanayi

Samsun bereketli topraklar üzerinde kurulmuştur. Kızılırmak ve Yeşilırmak Vadileri ile Türkiye'nin en verimli tarım arazilerinden olan Bafra ve Çarşamba Ovaları arasında yer almaktadır. İlin toplam arazisinin % 48 tarım arazisidir. Her türlü tarım ürünü yetiştirilmektedir.

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı verileri doğrultusunda Samsun İzmir ile birlikte 2007 yılı Ekolojik Tarım Öncü İli seçilmiş olup, ekolojik tarım konusundaki desteklerin artması ile ekolojik tarım yapılan alanlar her geçen gün artmaktadır.

Samsun ile ilgili yapılan tüm planlarda tarım ve tarıma dayalı sanayi sektörü kümelenme oluşturabilecek, öncü sektörler olarak belirlenmiştir.

Samsun'da arsa tahsisleri tamamlanıp yatırımları başlayan Gıda OSB ve Havza Tarımsal Ürün İşleme ve Tarım Makinaları İhtisas OSB tamamlandığında bölgedeki tarımsal potansiyel daha iyi değerlendirilerek bu alanda yatırımlar artacaktır.

Gıda OSB'nde kurulacak tesislerde AB standartlarında üretim yapılacak olması, üretilecek ürünler uluslararası piyasalarda talep görecektir. Bu durum ise yatırımları teşvik edecektir.

Halen Ülkemizin Ege ve Akdeniz bölgelerinde üretilen her türlü tarım ürünün Doğu Avrupa ülkeleri, Rusya, Kafkasya ve Orta Asya ülkelerine ihracatının Samsun Limanlarından yapılması ilde tarım ürünlerine yönelik sanayinin gelişmesi ve bu ürünlerin ilde işlenerek ihraç edilmesi imkanını doğuracaktır.

İl merkezinde; un, helva-şekerleme-reçel, bakliyat-gıda, balık işleme tesisleri, Havza ilçesinde; un fabrikaları, Bafra ilçesinde; un, çeltik, salça-bakliyat-gıda işleme tesisleri, Çarşamba ve Terme ilçelerinde; fındık kırma, çeltik işletmeleri, Yakakent ilçesinde; balık işleme tesisleri faaliyet göstermektedir.

Ana Metal Sanayi

Samsun'da özellikle pompa, vana, döküm, demir, bakır tel-levha vb. gibi sektörlerde önemli yatırımlar bulunmaktadır. Bu alanda faaliyette olan firmalar önemli oranda ihracat yapmaktadır. Türkiye'nin en büyük ilk 500 ve ikinci 500 firması arasında Samsun'da bu sektörde faaliyet gösteren 4 firma yer almaktadır.

Pompa-vana, düktil boru, inşaat demiri, oto yedek parça, bakır tel levha, kalıp vb sektörlerde irili ufaklı pek çok firma faaliyet göstermektedir.

Ulaşım ve Lojistik Yatırımları

Samsun konumu itibarıyla Ülkemizin Karadeniz'e, Doğu Avrupa'ya, Rusya – Kafkaslar- Orta Asya Ülkelerine açılan penceresi ve ülkemizin kuzey kapısı durumundadır.

Deniz-kara-hava-demiryolu gibi her türlü ulaşım olanağına sahip merkez konumundadır.

Geçmişten günümüze liman kentidir. Biri Türkiye'nin 7. büyük limanı olmak üzere 3 limanı ile bölgenin deniz taşımacılığı merkezidir.

TCDD tarafından Türkiye'de belirlenen 6 Lojistik Köy Projesinden birinin kurulmasının yanı sıra 5.000 m^2 kapalı ve 5.000 m^2 açık alanlı, 6 adet soğuk hava deposuna sahip havaalanı kargo terminalinin faaliyete geçmiş olması, Rusya ile imzalanan Kav Kaz Demiryolu ve Tren feri seferleri anlaşması, Bakü-Tiflis-Kars-Demiryolu Projesi ve DPT'nca planlanan Samsun Ankara-Mersin Demiryolu gibi projeler ile Samsun kenti ticaret ve lojistik merkez olma yolunda emin adımlarla ilerlemektedir.

Her türlü ulaşım olanağına sahip olması nedeniyle ülke ve bölge ticareti açısından stratejik öneme sahiptir. Akdeniz ve Ege Bölgelerinde üretilen ürünlerin Doğu Avrupa ve Kafkaslara ticareti Samsundan yapıldığından Samsun her türlü ürünün taşınması, depolanması konusunda lojistik üs konumundadır.

Tarihi İpek Yolu Projesi'nde Samsun deniz, kara, hava ve demir yollarında bir transit geçiş ve lojistik dağıtım merkezi kent pozisyonuna taşınması düşünülerek önümüzdeki süreçte bu konuda çalışmalar yapılması planlanmaktadır.

Turizm Yatırımları

Samsun, sağlık, kültür, kış/kayak ve doğal turizm zenginlikleriyle gelişen turizm merkezidir.

Havza Bölgesi Bakanlar Kurulu kararı ile Turizm Merkezi ilan edilmiş olup termal ve sağlık turizmi özellikleri ile gelişmektedir.

Ladik İlçesinde mevcut termal su kaynağı üzerinde çalışmaları devam eden Termal Tatil Köyü (4 yıldızlı termal otel, apart daire, dubleks villa, açık ve kapalı yüzme havuzları, sosyal tesisler, fizik tedavi ve kür merkezi, spor alanları, toplantı ve konferans için çok amaçlı salonlar) yatırımı süreci devam etmektedir.

Yine Bölgenin tek kayak merkezi olan Ladik'te Kış sporları merkezi tamamlanmış ve faaliyete geçmiştir.

Karadeniz sahilinde tabii özelliklerini koruyabilmiş büyük sulak alanlar bulunmaktadır. RAMSAR sözleşmesi ile koruma altına alınan ve Türkiye'de bulunan 420 kuş türünden 320'si bu alanda barınmakta ve konaklamaktadır. Bölgede kuş gözlem evleri yapılmıştır.

İl Merkezinde; Amisos Harabeleri, Kral Mezarları, Ayvacık, Çarşamba, Salıpazarı, Terme ilçelerinde; amazonlar, Bafra'da Asarkayası gibi tarihi ve turistik yerler kültür turizmi için önemlidir.

Samsun geçmişten bugüne Karadenizin iç kesimindeki illerden yaz döneminde tatil amaçlı ziyaretlere ev sahipliği yapmasının yanında Türkiye'nin en uzun sahiline sahip illerinden biri olarak özellikle de kumsal alanlarının genişliği ve fazlalığı sayesinde küresel ısınma sonucu gittikçe Akdeniz iklimine yaklaşan iklimi ile de önümüzdeki yıllarda deniz turizm merkezi olma konusunda büyük aşama kaydedeceği düşünülmektedir.

Kent merkezinden başlayan ve yarısı tamamlanan, yaklaşık 18 km. lik sahil düzenlemesi, peyzajı teleferik ve sahildeki turistik tesisleri ile tüm bölgenin ilgisini çekmektedir.

Samsun bölge merkezi olması yönüyle kongre ve fuar turizmi konusunda büyük bir potansiyele sahiptir. Nitelikte otel ve konaklama tesisi konusunda son yıllarda önemli yatırımlar yapılmaktadır.

Balıkçılık

Samsun çevresinde bulunan Yeşilırmak ve Kızılırmak nehirleri, göller, baraj gölleri ve denizi ile çok önemli bir zenginliğe sahip olmanın avantajlarıyla deniz ve tatlı su ürünleri ve kültür balıkçılığında önemli yatırımlara sahiptir. Samsun deniz balıkçılığında ve özellikle son yıllarda kültür ve tatlı su balıkçılığında devlet destekleri ile; yapılan teşvik belgeli yatırım sayısı hızla artmaktadır. Bu alanda yapılan yatırımların artması ile su ürünlerinin işleneceği tesislerin ve soğuk hava depolarının açılmasına vesile olacaktır.

Enerji Yatırımları

Enerji kaynaklarının Ülkemize giriş kapısı durumundadır. Samsun bölgenin enerji sektöründeki konumuyla bir enerji üssü haline gelmiştir. Zengin enerji kaynaklarına yakınlığı ve uluslar arası ticari ilişkileriyle çoklu enerji merkezidir.

Rusya'dan alınan doğalgaz, Karadeniz'in altından Mavi Akım boru hattıyla Samsun'a, Samsun'dan tüm Türkiye'ye ulaşmıştır.

İki tarafı barajlarla, önü denizle çevrili olan Samsun için önemli enerji yatırımları bulunmaktadır. Coğrafi konumu itibarıyla enerji kaynaklarının dünya pazarlarına ulaştırılmasında buluşma noktası haline gelmiştir. Özellikle hammadde, deniz ve su kaynaklarına yakınlık, ulaşım altyapısı, işgücü potansiyeli, sanayi ve yan sanayi altyapısı ve Mavi Akım tecrübesi gibi sahip olduğu özelliklerden dolayı bu yolda benzer Enerji proje ve yatırımları için tercih sebebi olacaktır.

Bir başka enerji kaynağı olan ve Rusya, Çin, Güney Afrika, vb. ülkelerden temin edilen kömür Karadeniz, İç Anadolu, Doğu Anadolu bölgelerine Samsundan girmektedir. Akaryakıt-LPG dolum ve depolama tesisleri sayısı hızla artmakta olup Orta Karadeniz ve İç-Doğu Anadolu'nun bir bölümüne dağıtım Samsun'dan yapılmaktadır.

Tüm bu enerji yatırımları yanında enerji yan sanayi yatırımları da ortaya çıkacaktır.

Tersane - Yan Sanayi Yatırımları

Gelemen Bölgesi ve Terme ilçesinde Tersane Bölgeleri belirlenmiştir. Gelemen Bölgesinde Mendirek ve Altyapı işleri devam etmektedir. Yakında tersane inşaatları başlayacaktır. Terme bölgesinde ise bir firma faaliyete geçmiştir.

Karadeniz ve kıyı çanağındaki ülkeler için gemi inşa sektöründe lider üretim merkezi olmak hedeflenmektedir. Samsun'un sahil şeridindeki deniz derinlik avantajı şimdiden yatırımlar için ili cazibe merkezi haline getirmiştir.

Lojistik Köy Projesi

45 milyon Avro luk Samsun Lojistik köy projesi çalışmaları devam etmektedir. Projenin genel hedefi TR 83 bölgesindeki yer alan firmalara depo imkanları sağlamak ve bölgesel rekabet edebilirliği artırmaktır. Bu proje hayata geçtiğinde bölgenin ulaşım ve altyapısı gelişmiş, demiryolu nakliyeciliğinin artmış ve kargo depolama sorunu giderilmiş olacaktır.

Sonuç olarak bu proje bölgedeki KOBİ lerin katma değerlerini ve dağıtım sektöründeki teknoloji temellerini güçlendirerek rekabet edebilirliğini artırmalarına katkı sağlayacaktır.

2008 yılından itibaren dünyayı etkisi altına alan ve etkileri halen Avrupa'da süren ekonomik kriz nedeniyle gemicilik sektörünün büyük bir gerileme yaşamakta olduğu, buna bağlı olarak Samsun'da bu alandaki yatırımların etkilendiği düşünülse de, kriz aşıldığında, gemi-inşa sanayi ve buna bağlı oluşacak yan sanayiler Samsun için ileride önemli bir sektör haline geleceği düşünülmektedir.

Yukarıda belirtilen öncü sektörlere ilave olarak; Plastik; enjeksiyon-kauçuk-kalıpçılık-otomotiv yedek parça, kireç-çimento-hazır beton tesisleri, tekstil gibi sektörlerde yoğunlaşma bulunmakta olup il ekonomisine önemli oranda katkı sağlamaktadır.

Bu sektörler halen ilde söz sahibi sektörler olarak önümüzdeki dönemde öncü sektörler olarak değerlendirilebilecek konuma gelebilirler.

67.6.2. Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

Samsun ilinde; hazırlanan "İl Gelişim Planı", "İl Strateji Planı", "İl Çevre Düzeni Planı", "Temel Gelişme ve Kalkınma Alanları", "Samsun Ekonomisine Yön Veren Sektörlerin Rekabet Analizi" ve en son yapılan "Samsun'un Ekonomik Analizi" tüm plan ve raporlar ile ülkemizdeki ilgili kurumlarca hazırlanan; Samsun'un öncelikli ve gelişmeye açık sektörleri;

- Medikal sektöre yönelik yatırımlar (cerrahi el aletleri ve tıbbi cihazlar)
- Sağlık hizmetleri,
- Mobilya sektörü yatırımları,
- Gıda ve tarıma dayalı sanayi yatırımları,
- Ana metal sanayi yatırımları,
- Lojistik yatırımları,
- Turizm yatırımları,
- Balıkçılık,
- Enerji yatırımları,
- Tersane-Yan sanayi yatırımları

olarak belirlenmiştir.

67.7. SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. Sorun : İl merkezindeki Samsun OSB ve Gıda OSB de boş alan olmaması ve il merkezinde yatırım yapılacak belirlenmiş alanlar bulunamaması;

Çözüm : Gıda OSB için çalışmaları devam eden ilave alan ilgili çalışmalar devam etmektedir. İl merkezinde Büyükşehir Belediyesince altyapısı hazırlanmış yeni sanayi alanları için düzenleme yapılmalıdır.

2. Sorun : Samsun'da öncü sektörlerden kümelenme çalışmaları başlatılan tıbbi cerrahi el aletleri üretimi konusunda 19 Mayıs ilçesinde kurulması düşünülen Tıbbi Cerrahi El Aletleri İhtisas OSB çalışmalarının hayata geçirilmesi,

Çözüm : Bafra OSB 2. Etap Medikal İhtisas OSB olarak faaliyete geçmiştir. Firmalar bu bölgeye yönlendirilmelidir.

3. Sorun : Karadeniz ve Orta Asya ülkelerine yakın olmasına rağmen bu ülkeler ile olan ihracatının beklenilen düzeyde olamaması;

Çözüm : İhracat konusunda "Strateji Eylem Planı" hazırlanarak, hedef pazarlar ve bu pazarlara yönelik taleplerin belirlenmelidir.

4. Sorun : Önemli tarım potansiyeline sahip olmasına rağmen tarım ürünleri ihracatının fındık haricinde istenilen düzeyde olmaması;

Çözüm : Bafra İlçesinde Tarım İhtisas OSB kurulması çalışmaları başlamıştır. "İhracat Strateji Eylem Planı" hazırlanarak hedef pazarlar ve bu pazarlara yönelik taleplerin belirlenerek potansiyelin değerlendirilmelidir.

5. Sorun : Türkiye'nin en verimli ovalarına sahip olan Samsun'da yıllardır devam eden sulama projelerinin tamamlanamamış olması;

Çözüm : Sulama yatırımları tamamlandığında Çarşamba ve Bafra Ovalarından beklenen fayda sağlanacak tarıma dayalı sanayi gelişecektir.

6. Sorun : Girişimcilik ruhunun ve ortaklık kültürünün gelişmemiş olması;

Çözüm : Son yıllarda yapılan çalışmalar ile gelişme başlasa da istenilen seviyeye henüz gelememiş olan bu konuda, TSO ve sivil toplum kuruluşları öncülüğünde yapılan çalışmalara, toplantı ve eğitimlere devam edilmeli, fizibilitesi doğru yapılmış bir proje için Ticaret ve Sanayi Odalarınca ortaklık kurarak yatırımcılara öncülük yapılmalıdır.

7. Sorun : İşletmelerin aile işletmesinden kurumsal işletme yapısına geçememeleri;

Çözüm : TSO, OKA, KOSGEB, vb kuruluşlarca belirli aralıklarla kurumsal gelişim ve aile işletmeleri konularında eğitimler düzenlenmelidir.

8. Sorun : Nitelikli-kalifiye eleman eksikliği;

Çözüm : Sanayinin ihtiyaçları doğrultusunda üniversite sanayi işbirliği çerçevesinde sanayicilerinde görüşleri alınarak meslek okullarında yeni bölümler açılması.Özellikle Son dönemde AB projeleri, İŞKUR ve KOSGEB destekleri ile çalışmaları sürdürülen istihdam garantili kurs ve eğitimlerin ihtiyaç ve gelecek projeksiyonuna göre çeşitlendirilerek sürdürülmelidir.

9. Sorun : Samsun-Ankara arası demiryolu hattının uzun olması;

Çözüm : Samsun-Ankara demiryolu Amasya, Sivas, Kayseri üzerinden Ankara'ya bağlanması ve 900 km. olması nedeniyle uzun bir hattır. Samsun-Amasya hattına Amasya-Çorum-Kırıkkale bağlantısı ile, bu hat daha verimli hale gelecektir. Bu sayede; TR 83 bölgesi dahilindeki Samsun, Tokat, Amasya gibi, Çorum ili de demiryolu ağına bağlanmış olacaktır. Samsun ile birlikte bölge illerinin gelişmesine olumlu katkı sağlayacaktır.

10. Sorun : Kongre ve Ticaret Merkezi bulunmaması, Nitelikli konaklama olanaklarının yetersizliği;

Çözüm : Yapımı devam eden Kongre, Fuar ve Ticaret Merkezinin inşaatının bir an önce tamamlanması, buna paralel olarak artan otel yatırımı talepleri ve devam eden otel inşaatları tamamlandığında Samsunun ticaret ve turizm potansiyeli daha da gelişecektir.

68. SİİRT İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

68.1 SİİRT İLİ SANAYİ YAPISI

İlin ekonomisi ağırlıklı olarak tarım ve hayvancılığa dayalı olup, sanayi yatırımlarında ilerleme kaydedilmeye çalışılmaktadır.

Kurtalan ilçesinde bulunan çimento fabrikası ve Şirvan ilçesinde bulunan bakır cevheri üretimi ve konsantresi işletmesi dışında kalan tesisler, küçük ve orta ölçekli sanayi tesisleri olup bu tesisler; taş ve toprağa dayalı tesisler, beton üretimi, konfeksiyon, gıda ve metal imalat sektörleri olarak dağılım göstermektedir.

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

68.1.1. Siirt İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Siirt ili Güneydoğu Anadolu bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır.

Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Siirt ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %1,1'lik oran ile bölgede dokuzuncu sırada yer almaktadır.

Grafik 68.1: Türkiye'de Sanayi İşletmelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (%)

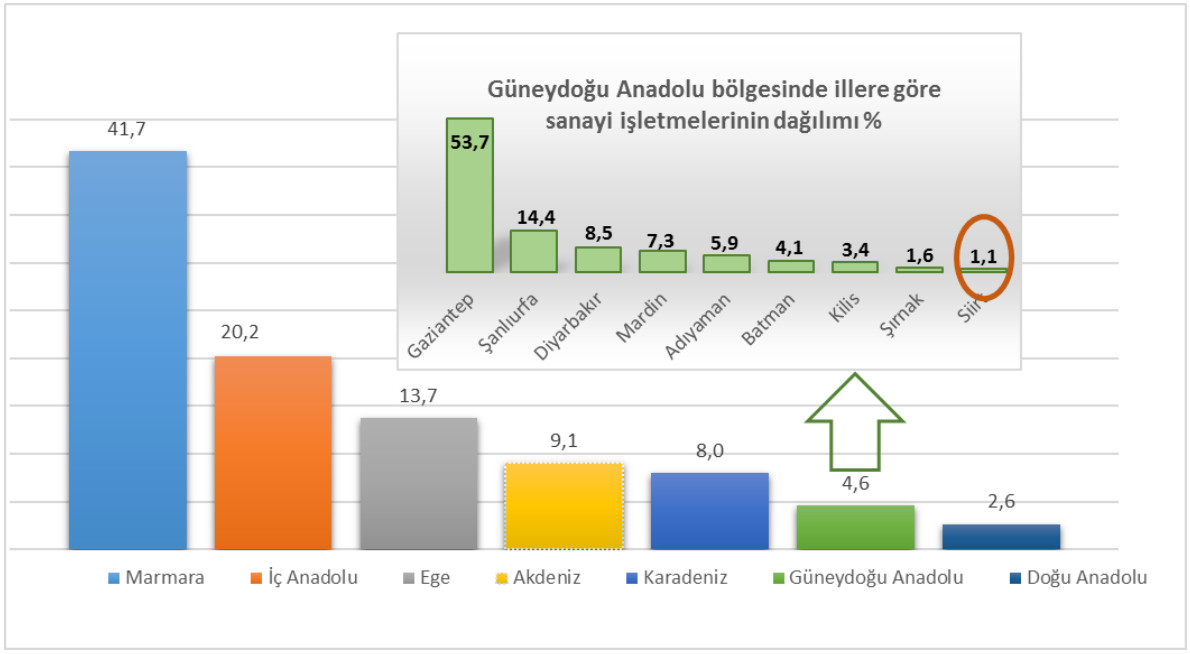

a. Ölçek Dağılımı

Siirt ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, %50'si Mikro, %36,7'si Küçük ve %13,3'ü Orta Ölçekli işletmelerdir.

Grafik 68.2: Siirt İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

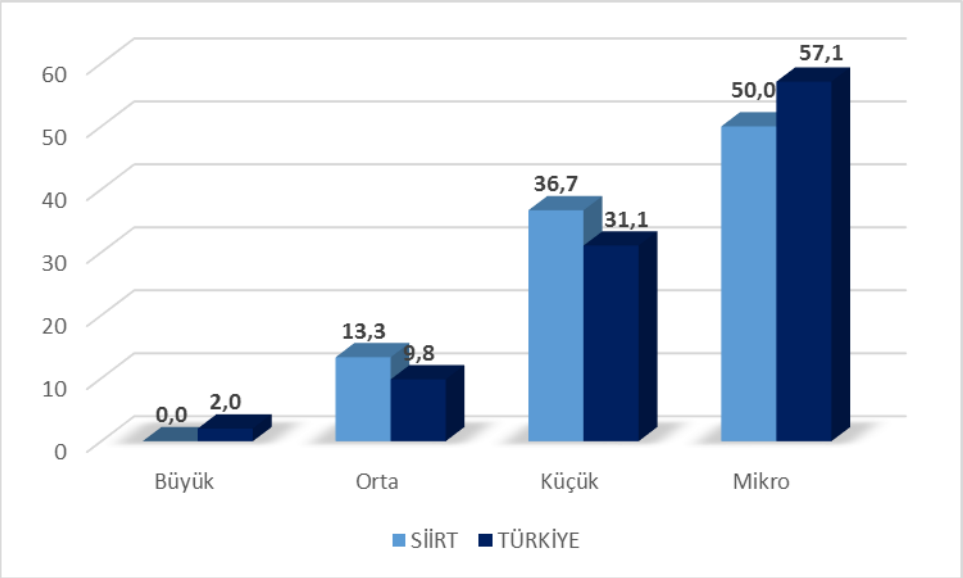

b. Sektörel Dağılım

Siirt ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %27,9 ile Metalik olmayan mineral ürünler, ikinci sırada %23,5 Gıda ürünleri ve üçüncü sırada ise %13,2 ile Metal ürünleri sektörü yer almaktadır.

Grafik 68.3: Siirt İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

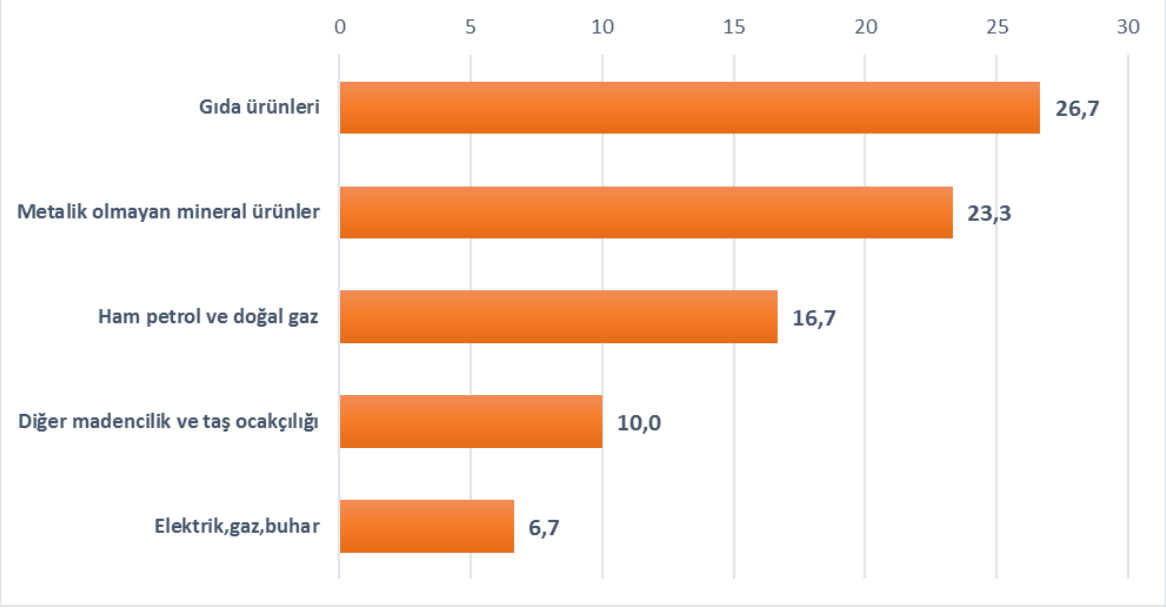

c. Çalışan Sayısı

Siirt İlinde sanayi sektöründe istihdamda %39,39 ile Metalik olmayan mineral ürünler sektörü, %15,35 ile Giyim eşyaları sektörü, %12,02 ile Gıda ürünleri sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın %0,02'si Siirt ilinde gerçekleşmektedir.

Tablo 68.1: Siirt İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Metalik olmayan mineral ürünler	295	39,39	5,98
Giyim eşyaları	115	15,35	8,79
Gıda ürünleri	90	12,02	12,75
Elektrik,gaz,buhar	85	11,35	0,69
Ham petrol ve doğal gaz	73	9,75	0,07
Genel Toplam	***749***	***-***	***0,02***

Siirt İlinde Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Büyük İşletme aşağıda sıralanmıştır:

- Limak Çimento Sanayi Ve Ticaret
- New Garden Teks.İnş.Pet.Nak.Temz.Tar.Hay.Gıda Turz.Enerj.Ltd.Şti
- Limak Hidroelektrik Santral Yatırımları Aydınlar Şubesi (Elektrik Enerjisi Üretimi)
- Türkiye Petrolleri A.O. (Dodan Kampı)
- Güneydoğulu Otomotiv Makina Sanayi Ve Ticaret

68.2. SİİRT İLİNDE SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 68.2: Siirt İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Siirt	-	1	-

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

Bakanlığımızın kredi desteği ile 2006 yılında tamamlanan Organize Sanayi Bölgesi 70 hektar büyüklüğünde ve 76 parselden ibaret olup, bugüne kadar 38 parselin tahsisi yapılmıştır.

İl Merkezinde bulunan 128 işyeri kapasiteli küçük sanayi sitesinin doluluk %100'dur.

68.3. SİİRT İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Siirt ilinde 2016 yılında 1 faydalı model, 338 marka, 8 patent ve 4 dosyada 4 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 68.3: Siirt İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı (%)	Toplam Türkiye Payı (%)
Faydalı Model Başvurusu	0	1	1	0,03	0,00
Marka Başvurusu	305	33	338	0,03	0,03
Patent Başvurusu[68]	6	2	8	0,03	0,02
Tasarım Başvurusu	3	1	4	0,00	0,00
Tasarım Dosya Sayısı	3	1	4	0,01	0,00
Genel Toplam	317	38	355	0,02	0,02

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

[68] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

68.4. SİİRT İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 68.4: Siirt İli KOSGEB Destekleri

<table>
<tr><th>Sıra</th><th colspan="2">Veri</th><th colspan="2">2016 Yılı</th><th colspan="2">İl Toplamı
(2012-2016 Yılları Arası)</th></tr>
<tr><td rowspan="3">1</td><td colspan="2">Toplam Destek Tutarı (TL)*</td><td colspan="2">2.610.134</td><td colspan="2">4.475.530</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td></tr>
<tr><td>0</td><td>0</td><td>0</td><td>0</td></tr>
<tr><td rowspan="6">2</td><td rowspan="6">Diğer Bilgiler</td><td>TEKMER / İŞBİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ</td><td colspan="4">12.08.2016 tarihinde Siirt Üniversitesi ile Ar-Ge ve İnovasyon İşbirliği Protokolü imzalanmıştır.</td></tr>
<tr><td>İŞGEM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>LABORATUVAR HİZMETLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında düzenlenen 40 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 1.335 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.</td></tr>
<tr><td>YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ</td><td colspan="4">KOSGEB desteklerini tanıtmak amacıyla toplamda 11 adet ve KOBİGEL Destek Programı çağrı süreci kapsamında 16 kez firmalarla bire bir görüşmeler gerçekleştirilmiştir.</td></tr>
<tr><td>DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER</td><td colspan="4">-</td></tr>
</table>

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 68.5: Siirt İli TÜBİTAK Destekleri

Veri		2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	229.413	1.143.856
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	0	0
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	0	333.562
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	58.960	201.141
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	0	0

* 2017 sabit fiyatlarıyla

68.5. SİİRT İLİ TİCARET YAPISI

İlde ticaret ağırlıklı olarak tarım, hayvancılık ve el sanatlarına dayanmaktadır. İlin belli başlı tarım ürünleri; buğday, mercimek, pamuk, arpa, nohut, fıstık, nar ve üzümdür. Elde edilen tarım ürünleri iç piyasa ve diğer illere satılmaktadır.

İlde 376.800 küçükbaş ve 33.880 büyükbaş hayvan bulunmakta olup, diğer illere ve yurt dışına ihraç edilmektedir. İlin ticarete konu en önemli ürünleri; Siirt Fıstığı, Pervari Balı, Zivzik Narıdır. Yıllık 6000 ton fıstık (10 yıl içerisinde 20000 tona ulaşacaktır), 1000 ton bal ve 8000 ton zivzik narı üretilmektedir.

Siirt İli ticaret hayatının diğer bir unsuru da el sanatlarıdır. İlin en önemli el sanatı ürünleri, Merkez İlçede tiftikten dokunan Siirt Battaniyesi ve diğer ilçelerde de üretilen kilimdir. Üretilen bu ürünler turizmin yoğun olduğu illere satılmaktadır.

Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı bulunan üye sayısı 1.042'dir. İl genelinde anonim şirket sayısı 84, limited şirket sayısı 639'dir.

İlin gelirlerini oluşturan iktisadi faaliyet dalları;

- ✓ Tarım Ürünlerinden Elde Edilen Gelirler.
- ✓ Çeşitli Hizmetlerden Elde edilen Gelirler.
- ✓ Ticaret Faaliyetlerden Oluşan Gelirler.
- ✓ Hayvancılık Ürünlerinden Elde Edilen Gelirler.
- ✓ Sanayi sektörü üretiminden elde edilen gelirler.
- ✓ El Sanatlarından Elde Edilen Gelirler.

68.5.1. Siirt İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektör %89 ile diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı olmuştur. Çalışan sayısının en fazla olduğu sektör 2.898 ile diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı ve girişim sayısının en fazla olduğu sektör 24 girişim ile gıda ürünlerinin imalatı sektörü olmuştur.

Tablo 68.6: Siirt İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar (İlk On Sektör) (%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	2.898	19	89,0
Gıda ürünlerinin imalatı	141	24	3,9
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	66	7	2,5
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	64	8	1,3
Diğer imalatlar	14	7	0,8
Tekstil ürünlerinin imalatı	22	3	0,8
Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı	20	6	0,7
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	8	3	0,6
Mobilya imalatı	2	3	0,3
İçeceklerin imalatı	0	2	0,0

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

68.5.2. Siirt İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 68.4'te gösterilmiştir. Grafik 68.4'e göre 2016 yılında Siirt ilinde ithalat 92.831.649 dolar, ihracat ise 125.768.687 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 218.600.336 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 68.4. Siirt İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti(1000$)

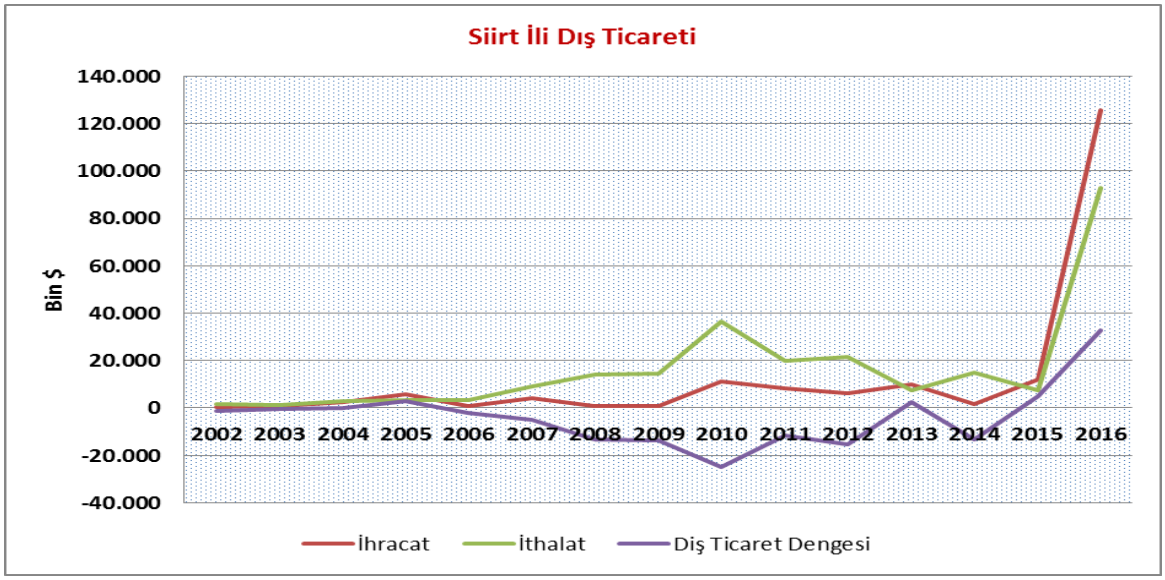

Kaynak: TÜİK

Siirt ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %28,81 ile Bulgaristan olmak üzere, İran, Ukrayna, Azerbaycan, Rusya Federasyonu, Romanya, Tacikistan, Estonya, Moldova, Kazakistan ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir.(Grafik 68.5)

Grafik 68.5 Siirt İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

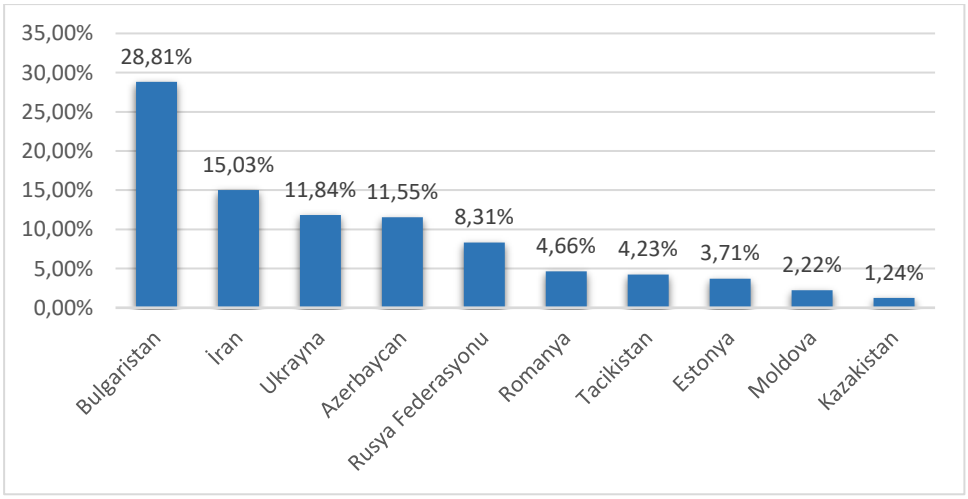

Kaynak: TÜİK

Siirt ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %68,72 ile Çin olmak üzere, Almanya, Güney Kore, Vietnam, ABD, İran, Avustralya, Avusturya, Rusya Federasyonu, İtalya ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir.

Grafik 68.6: Siirt İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

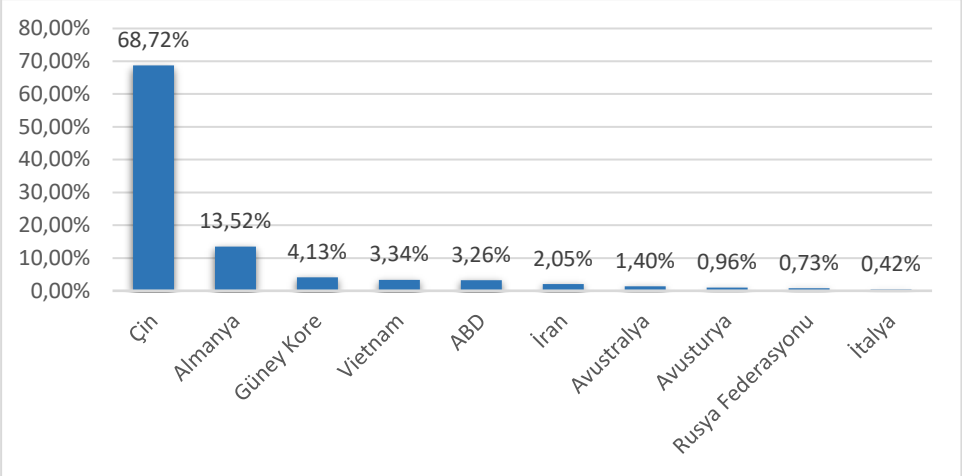

Kaynak: TÜİK

Siirt ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %96,04'ünü, il ithalatının da %97,97'sini oluşturmaktadır.

Tablo 68.7: Kısımlara göre Siirt ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri (1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	2	1	4.855	2		
Madencilik ve Taş Ocakçılığı		1	61			5
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri			3			
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık		16	54	2.201	1.115	1.876
İmalat Sanayi	1.479	12.094	120.796	12.706	6.187	90.950
Toplam	**1.481**	**12.112**	**125.769**	**14.910**	**7.303**	**92.832**

Kaynak: TÜİK

Siirt ilinin ihracatının %96,04'ünü oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir.(Tablo68.10)

Tablo 68.8: 2016 yılı Siirt İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**120.796**
Tekstil ürünlerinin imalatı	28.655
Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	21.540
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	16.627
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	13.053
Giyim eşyalarının imalatı	10.191
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	7.522
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	7.407
Elektrikli teçhizat imalatı	4.147
Mobilya imalatı	3.073
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	2.305

Kaynak: TÜİK

Siirt ilinin ithalatının %97,97'sini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir.(Tablo 68.11)

Tablo 68.9: 2016 Yılı Siirt İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**90.950**
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	74.445
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	11.112
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	1.502
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	1.282
Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	885
Elektrikli teçhizat imalatı	826
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	517
Tekstil ürünlerinin imalatı	316
Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	35
Ana metal sanayii	16

Kaynak: TÜİK

Siirt ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %13,79 ile özel dokunmuş mensucat, tufte edilmiş dokunabilir mensucat, dantela, duvar halıları, şeritçi ve kaytancı eşyası, işlemeler ilk sıradadır.

Tablo 68.10: 2016 yılı Siirt İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Özel dokunmuş mensucat, tufte edilmiş dokunabilir mensucat, dantela, duvar halıları, şeritçi ve kaytancı eşyası, işlemeler	17.339.302	13,79
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	17.177.605	13,66
Ayakkabılar, getrler, tozluklar ve benzeri eşya, bunların aksamı	15.563.914	12,38
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	8.295.768	6,60
Plastikler ve mamulleri	6.753.170	5,37
Örme eşya	6.654.222	5,29
Örme giyim eşyası ve aksesuarı	6.536.964	5,20
Adi metallerden çeşitli eşya (kilit, kasa, mobilya tertibatı, vb.)	5.882.192	4,68
Cam ve cam eşya	5.667.380	4,51
Ham postlar, deriler (kürkler hariç) ve köseleler	5.166.754	4,11

Kaynak: TÜİK

Siirt ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %81,34 ile kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları ilk sıradadır.

Tablo 68.11: 2016 yılı Siirt İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	75.510.335	81,34
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	11.576.353	12,47
Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler	1.876.480	2,02
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	1.282.852	1,38
Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar	885.376	0,95
Demir veya çelikten eşya	674.214	0,73
Plastikler ve mamulleri	441.168	0,48
Sentetik ve suni filamentler, şeritler ve benzeri sentetik ve suni dokumaya elverişli maddeler	261.367	0,28
Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi, cerrahi alet ve cihazlar, bunların aksam, parça ve aksesuarı	140.675	0,15

Kauçuk ve kauçuktan eşya	76.268	0,08

Kaynak: TÜİK

68.6. İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

68.6.1. Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

- Siirt Fıstığı İşleme ve Paketleme
- Pervari Balı İşleme ve Ambalajlama
- Zivzik Narı Paketleme
- Meyve ve Sebze Paketleme
- Alçı üretimi
- Makarna üretimi
- Halı ipliği ve makine halısı
- Et ve yumurta tavukçuluğu
- Süt besiciliği
- Sulama ekipmanları üretim tesisi
- Mobilya imalatı
  - Öğrenci yurdu yatırımları
  - Otel yatırımları

68.6.2 Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

- Seracılık yatırımları
- Organik tarım yatırımları
- Bağ-bahçe yatırımları
- Meyve ve sebze yetiştiriciliğine yönelik yatırımlar
- Nar ve üzüm yetiştiriciliğine yönelik yatırımlar
- Siirt Fıstığı, ceviz ve badem yetiştiriciliğine yönelik yatırımlar
- Siirt Fıstığı ve ceviz muhafaza-işleme-paketleme tesisi
- Nar muhafaza ve ambalajlama tesisi
- Arıcılık ve bal üretimine yönelik yatırımlar
- Bal işleme-ambalajlama tesisi
- Tiftik keçisi yetiştiriciliği
- Et Besiciliği
- Et ve et ürünleri entegre tesisi
- Hindi yetiştiriciliği
- Alçı-kireç üretim tesisi
- Giyim eşyası imalatı
- Bakliyat eleme ve paketleme tesisi
- Organize hayvancılık bölgesi kurulması
- Lisanslı depoculuk

68.7 SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

İlde bulunan sanayiciler ucuz kredi bulmak ve Siirt'te bulunan mal varlığını kullanılacak krediye karşılık olarak ipotek göstermek konularında sıkıntı çekmektedir.

KOSGEB tarafından sağlanan kredi faiz desteğinin, imalat sanayinde faaliyet gösteren yatırımcılara belirli limitler dâhilinde, istenildiğinde müracaat edecek şekilde açık tutulması.

69. SİNOP İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

69.1. SİNOP İLİ SANAYİ YAPISI

Sinop, 19.06.2012 tarih ve 2012/3305 sayılı " Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar" kapsamında desteklenecek 5. Derecede İller arasında bulunmaktadır. Bu nedenle Sinop'a yatırım yapan yatırımcı; gümrük vergisi muafiyeti, KDV istisnası, faiz desteği, sigorta primi işveren hissesi desteği, vergi indirimi ve yatırım yeri tahsisi gibi birçok avantajlara sahiptir. Sinop'un coğrafi konumundan dolayı iç pazara uzak oluşu, deniz ulaşım potansiyeline rağmen, liman olmamasından dolayı deniz ulaşımından yeterince yararlanılamaması sanayileşme açısından İlin dezavantajları olarak görülmektedir. Ayrıca; tarım, hayvancılık ve hizmet sektörü olan turizmden istenilen katma değerin yaratılamaması da, sanayi sektörünün gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir.

Sinop'ta sanayi sektörü; yöre doğal kaynaklarını kullanarak üretim yapan orman ürünleri, toprak sanayi, gıda sanayi ile birlikte kimya, metal, plastik, tekstil ve cam sanayi sektörlerinde faaliyet göstermektedir. Balık işleme sanayinde faaliyet gösteren işletmeler, yörenin geleneksel deniz ürünü olan hamsinin değerlendirmesine yönelik balık unu ve yağı fabrikalarıdır. Üretilen balık unu kanatlı hayvan yeminde kullanılmak üzere yem fabrikalarına pazarlanırken, başta kozmetik sanayi olmak üzere dericilik vb. gibi sanayilerde kullanılan balık yağının büyük bir bölümü ise ihraç edilmektedir. Gıda sanayinde; un fabrikalarının yanında süt, ayran, peynir ve meyve suyu, küp şeker, üretimine yönelik yatırımlar faaliyet göstermektedir. Ayrıca, gıda sektöründe yörenin önemli bir tarımsal ürünü olan çeltiğin işlenmesine yönelik tesisler de mevcuttur. Tekstil sanayi, sağladığı istihdam imkanlarının genişliği bakımından İl'in önemli sektörel yatırımını oluşturmaktadır. Tekstil üretiminde bulunan işletmeler arasında sim ipliği olarak bilinen metalize ip üreten bir işletme de mevcuttur. Metalize ipin büyük bir bölümü ihraç edilmektedir. Tekstil sektörü, üretilen ürünlerin pazara ulaştırılmasında karayollarından kaynaklanan problemleri diğer sektörlere göre daha yoğun yaşayan sektör olarak bilinmektedir. Taş ve toprağa dayalı sanayide faaliyette bulunan işletmelerin tamamı, tuğla ve kiremit hammaddesinin bulunduğu Boyabat ilçesinde faaliyet göstermektedir. Değişik boyutlarda emeğe dayalı teknoloji ile inşaat tuğlaları ve kiremit üreten söz konusu işletmelerin pazarı, İç Anadolu Bölgesi'ne ulaşımdaki güçlükler ve aynı zamanda bu pazarın Çorum'da faaliyet gösteren işletmeler tarafından paylaşılması sebebiyle sadece Karadeniz Bölgesi'nde komşu iller ile sınırlı kalmıştır. Metal sanayinde tel ve çivi üretimi yapan işletmeler mevcuttur. İlin ve bölgenin sahip olduğu zengin orman emvalinin değerlendirilmesi amacıyla birçok orman ürünleri işletmesi faaliyet göstermektedir. Geçmiş yıllarda talebi karşılamaya yetecek hammadde temin edebilen işletmeler, orman varlığını oluşturan ağaçların cinsi ve niteliği ile bu vasıflardaki ağaçlara sahip orman alanlarının yetersizliği sonucunda, giderek hammaddelerinin büyük bir bölümünü il ve yurt dışındaki kaynaklardan temin etmek zorunda kalmışlardır. Cam sanayinde faaliyette bulunan işletmeler genellikle çıkma ve hurda camları öğütmek suretiyle işleyerek, inşaatlarda dış cephe kaplaması olarak kullanılan cam mozaik üretmektedir.

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

69.1. Sinop İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Sinop ili Karadeniz Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır.

Karadeniz Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Sinop ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %4,3'lük oran ile bölgede onuncu sırada yer almaktadır.

Grafik 69.1: Türkiye'de Sanayi İşletmelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (%)

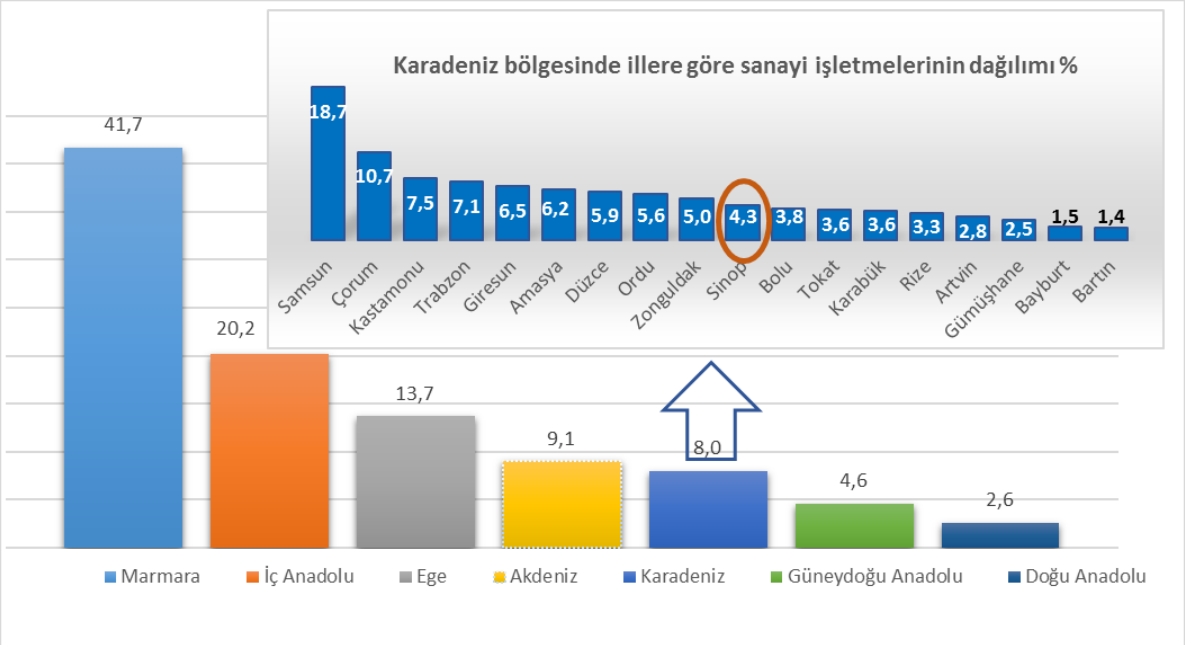

a. Ölçek Dağılımı

Sinop ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, %69,3'ü Mikro, %20,5'i Küçük, %9,1'i Orta ve %1,2'si Büyük Ölçekli işletmelerdir.

Grafik 69.2: Sinop İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

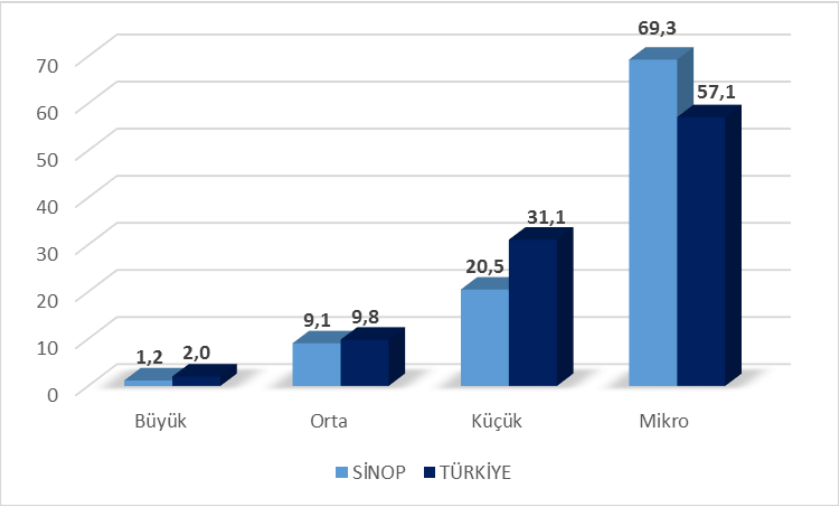

b. Sektörel Dağılım

Sinop ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %23,2 ile Gıda ürünleri, ikinci sırada %13,4 Mobilya ve üçüncü sırada ise %12,1 ile Ağaç ve mantar ürünleri sektörü yer almaktadır.

Grafik 69.3: Sinop İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

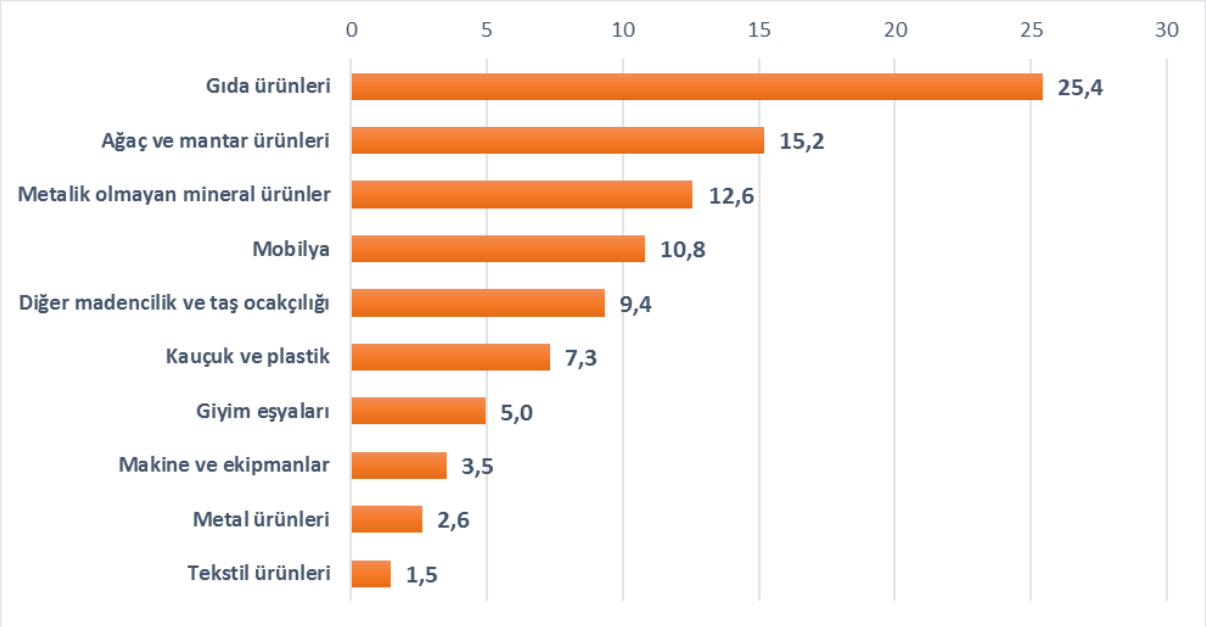

c. Çalışan Sayısı

Sinop İlinde sanayi sektöründe istihdamda %30,61 ile Metalik olmayan mineral ürünler sektörü, %26,58 ile Giyim eşyaları sektörü, %11,07 ile Gıda ürünleri sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın %0,19'u Sinop ilinde gerçekleşmektedir.

Tablo 69.1: Sinop İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Metalik olmayan mineral ürünler	1938	30,61	5,98
Giyim eşyaları	1683	26,58	8,79
Gıda ürünleri	701	11,07	12,75
Kimyasal ürünler	486	7,68	3,45
Ağaç ve mantar ürünleri	326	5,15	1,66
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	307	4,85	2,16
Makine ve ekipmanlar	174	2,75	6,71
Kauçuk ve plastik	161	2,54	6,16
Mobilya	150	2,37	3,80
Metal ürünleri	81	1,28	8,55
Genel Toplam	***6331***	***-***	***0,19***

Sinop İlinde Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Büyük İşletme aşağıda sıralanmıştır:

- Betareks Metalize İplik Ve Ambalaj Sanayi A.Ş. Sinop Şubesi
- Bayrak İç Çamaşırları Sanayi Ve Ticaret Ltd. Şti Sinop Şubesi
- Örsan Tekstil Konfeksiyon Sanayi Ve Ticaret A.Ş Sinop Şubesi
- Emek Tuğla İmalat Sanayi Ve Ticaret
- Sinop Ersa Tekstil Konfeksiyon Taahhüt Sanayi Ve Ticaret

69.2. SİNOP İLİ SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 69.2: Sinop İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Sinop	-	2	-

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

69.3. SİNOP İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Aydın İlinde 2016 yılında 37 faydalı model, 578 marka, 37 patent ve 46 dosyada 194 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 69.3: Sinop İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı (%)	Toplam Türkiye Payı (%)
Faydalı Model Başvurusu	21	1	22	0,03	0,05
Marka Başvurusu	540	71	611	0,08	0,05
Patent Başvurusu[69]	16	5	21	0,08	0,05
Tasarım Başvurusu	72	17	89	0,04	0,02
Tasarım Dosya Sayısı	29	7	36	0,08	0,03
Genel Toplam	678	101	779	0,07	0,04

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

[69] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

69.3. SİNOP İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 69.4: Sinop İli KOSGEB Destekleri

<table>
<tr><th>Sıra</th><th colspan="2">Veri</th><th colspan="2">2016 Yılı</th><th colspan="2">İl Toplamı
(2012-2016 Yılları Arası)</th></tr>
<tr><td rowspan="3">1</td><td colspan="2" rowspan="2">Toplam Destek Tutarı (TL)*</td><td colspan="2">3.151.035</td><td colspan="2">8.023.184</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td></tr>
<tr><td>1.262.500</td><td>282.500</td><td>1.262.500</td><td>282.500</td></tr>
<tr><td rowspan="7">2</td><td rowspan="7">Diğer Bilgiler</td><td>TEKMER / İŞBİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>İŞGEM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>LABORATUVAR HİZMETLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında düzenlenen 26 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 1.201 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.</td></tr>
<tr><td>YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında KOSGEB’in sunduğu hizmet ve destekleri tanıtmak amacıyla 6 adet toplantı düzenlenmiştir.</td></tr>
<tr><td>DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER</td><td colspan="4">KOBİ’lerin Rekabet Edebilirliği- COSME programı kapsamında, Batı Karadeniz Konsorsiyumunun koordinatörlüğü görevini yürüten Sinop Müdürlüğü, paydaş olan Düzce Üniversite ve Çorum Ticaret ve Sanayi Odası’yla beraber Avrupa İşletmeler Ağı tanıtım faaliyetlerini yürütmüştür.</td></tr>
</table>

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 69.5: Sinop İli TÜBİTAK Destekleri

Veri		2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	222.714	2.572.158
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	14.040	557.575
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	115.399	553.170
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	128.640	564.676
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	0	0

* 2017 sabit fiyatlarıyla

69.5. SİNOP İLİ TİCARET YAPISI

69.5.1. Sinop İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektör %30,8 ile diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı olmuştur. Çalışan sayısının en fazla olduğu sektör ve girişim sayısının en fazla olduğu sektör diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı sektörü olmuştur.

Tablo 69.6: Sinop İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar(İlk On Sektör)(%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	1.805	58	30,8
Gıda ürünlerinin imalatı	456	49	17,4
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	437	21	14,7
Giyim eşyalarının imalatı	942	15	13,6
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	55	4	8,7
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	254	22	6,1
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	124	14	4,4
Mobilya imalatı	104	14	2,3
Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı	14	6	0,8

Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	2	3	0,4

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

69.5.2. Sinop İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 69.4'te gösterilmiştir. Grafik69.4'e göre 2016 yılında Sinop ilinde ithalat 11.118.915 dolar, ihracat ise 21.272.123 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 32.391.038 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 69.4. Sinop İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti(1000$)

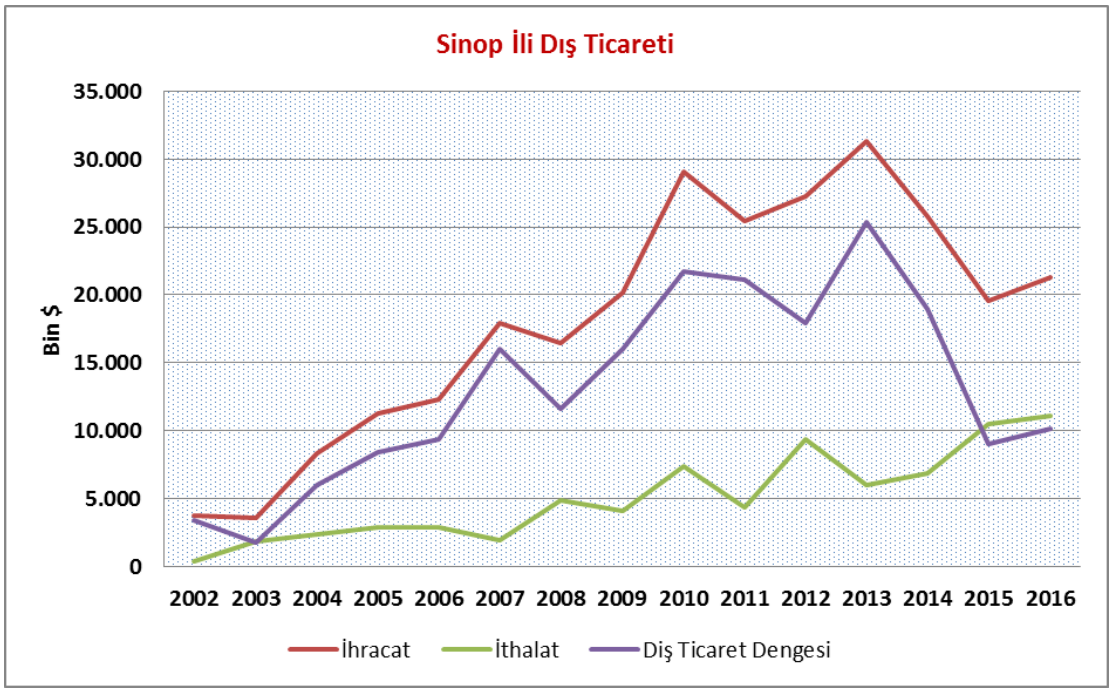

Kaynak: TÜİK

Sinop ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %20,69 ile Güney Kore olmak üzere, Polonya, Rusya Federasyonu, Ukrayna, Japonya, Almanya, Bulgaristan, Gürcistan, Tayvan ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir.

Grafik 69.5: Sinop İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

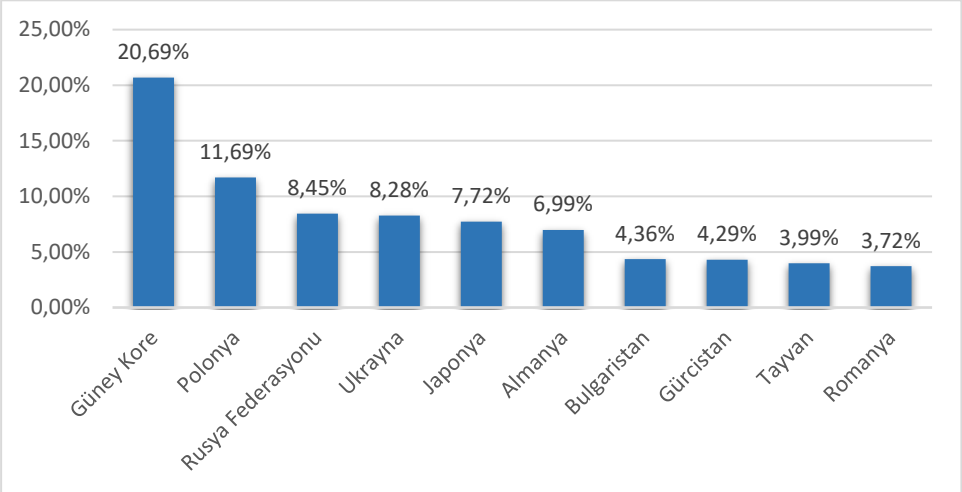

Kaynak: TÜİK

Sinop ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %42,64 ile Gürcistan olmak üzere, Azerbaycan, Çin, Kazakistan, Bulgaristan, Güney Kore, Irak, İtalya, Avusturya ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir.

Grafik 69.6: Sinop İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

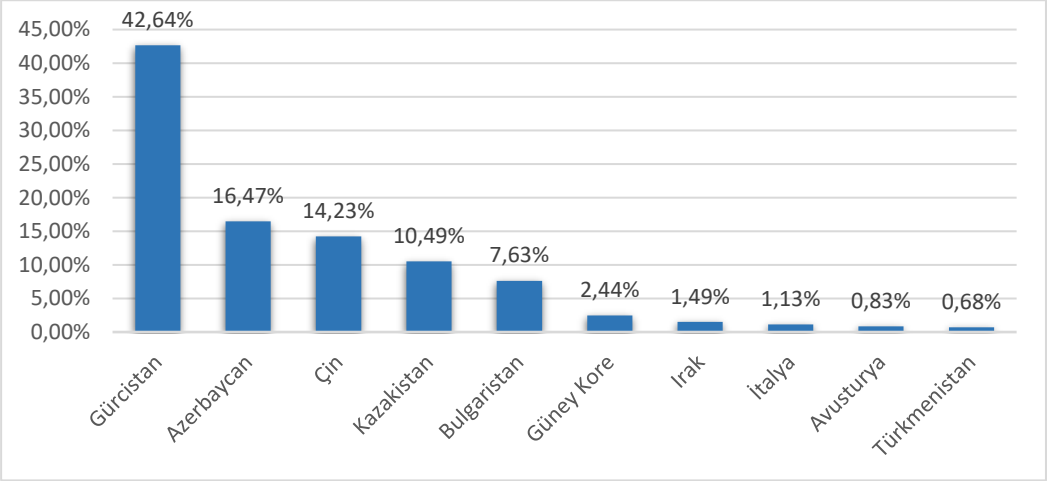

Kaynak: TÜİK

Sinop ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %81,94'ünü, il ithalatının da %98,86'sını oluşturmaktadır.

Tablo 69.6: Kısımlara göre Sinop ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri (1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	0			4		
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	35	83	0			
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	4.325	4.024	3.841	99	94	126
İmalat Sanayi	21.469	15.423	17.431	6.792	10.430	10.993
Toplam	**25.829**	**19.530**	**21.272**	**6.895**	**10.524**	**11.119**

Kaynak: TÜİK

Sinop ilinin ihracatının %81,94'ünü oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir.

Tablo 69.7: 2016 yılı Sinop İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**17.431**
Gıda ürünlerinin imalatı	7.349
Giyim eşyalarının imalatı	3.264
Mobilya imalatı	2.109
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	2.026
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	1.796
Ana metal sanayii	222
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	219
Tekstil ürünlerinin imalatı	123
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	117
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	76

Kaynak: TÜİK

Sinop ilinin ithalatının %98,86'sını oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir.

Tablo 69.8: 2016 Yılı Sinop İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**10.993**
Gıda ürünlerinin imalatı	4.829
Ana metal sanayii	2.998
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	1.677
Giyim eşyalarının imalatı	848
Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	165
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	161
Temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ilişkin malzemelerin imalatı	92
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	44
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	37
Tekstil ürünlerinin imalatı	33

Kaynak: TÜİK

Sinop ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %34,39 ile balıklar, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar ve suda yaşayan diğer omurgasız hayvanlar ilk sıradadır.

Tablo 69.9. 2016 yılı Sinop İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Balıklar, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar ve suda yaşayan diğer omurgasız hayvanlar	7.314.679	34,39
Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler	3.165.706	14,88
Mobilyalar, yatak takımları, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar vb., prefabrik yapılar	2.108.525	9,91
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	2.029.417	9,54
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	1.797.331	8,45
Adi metallerden çeşitli eşya (kilit, kasa, mobilya tertibatı, vb.)	1.758.509	8,27
Örme giyim eşyası ve aksesuarı	1.234.731	5,80
Yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular	382.495	1,80

Diğer hayvansal menşeli ürünler (kıl, kemik, boynuz, fildişi, mercan, bağırsak, vb.)	303.048	1,42
Demir veya çelikten eşya	266.643	1,25

Kaynak: TÜİK

Sinop ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %25,37 ile gıda sanayiinin kalıntı ve döküntüleri, hayvanlar için hazırlanmış kaba yemler ilk sıradadır.

Tablo 69.10. 2016 yılı Sinop İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Gıda sanayiinin kalıntı ve döküntüleri, hayvanlar için hazırlanmış kaba yemler	2.821.198	25,37
Hayvansal ve bitkisel katı ve sıvı yağlar, yemeklik katı yağlar, hayvansal ve bitkisel mumlar	1.865.600	16,78
Alüminyum ve alüminyumdan eşya	1.831.199	16,47
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	1.674.514	15,06
Çinko ve çinkodan eşya	1.166.601	10,49
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	535.841	4,82
Örme giyim eşyası ve aksesuarı	312.574	2,81
Ham postlar, deriler (kürkler hariç) ve köseleler	241.555	2,17
Adi metallerden aletler, bıçakçı eşyası ve sofra takımları, adi metallerden bunların aksam ve parçaları	149.652	1,35
Eczacılık ürünleri	92.456	0,83

Kaynak: TÜİK

69.6 İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

69.6.1 Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

Gerek yurt içinden, gerekse yurt dışından gelen talepler, mevcut işletmelerce karşılanmaktadır. Talep edilen ürünlerden Sinop'ta üretilmesinin mümkün olduğu görülenlerin üretimine yönelik yatırımlar, yatırım grupları temelinde aşağıda verilmiştir.

Gıda Sanayinde Yapılabilecek Yatırımlar

- Süt ve süt mamulleri üretimi

- Pirinç unu ve nişasta üretimi Süt ve Süt Mamulleri Üretimi:

Mevcut hayvan potansiyelinden elde edilen süt miktarı mevcut şartlarda herhangi bir süt ve süt ürünleri üretim tesisi için yatırım yapmaya yetecek miktarlarda değildir. Bu sebeple faaliyette olan işletmeler kullanım kapasite oranların altında çalışmaktadır. Fakat süt

hayvancılığı geliştirici çalışmalar sonucu süt verimindeki artışlar ve besicilik yatırımları ile orta vadede süt potansiyelinde meydana gelecek artışlar bu tür yatırımları mümkün kılabilecektir.

Süt inekçiliğine yönelik yatırımlar sonucu elde edilecek sütün değerlendirilmesi amacıyla, süt ve süt mamullerinin üretimlerine yönelik yatırımlar, önümüzdeki yıllarda gerçekleştirilebilir yatırımlar olarak dikkate alınmalıdır.

Pirinç Unu ve Nişasta Üretimi:

Pirinç, ilin önemli tarımsal ürünleri arasındadır. Üretilen pirincin tamamı yemeklik olarak tüketilmektedir. Sanayinin ihtiyaç duyduğu pirinç unu ve nişasta talebinin dikkate alınıp, pirinçten elde edilen katma değeri artırmak ve il ekonomisine katkı sağlamak için pirinç unu ve nişasta üretimine yönelik yatırımlar yapılabilir.

Pirinçten elde edilecek nişasta üretiminde ise dış pazarları hedefleyen bir üretim anlayışıyla yatırım yapılması gerekliği ortaya çıkmaktadır. Tekstil Sektöründe Yapılabilecek Yatırımlar

Tekstil sektörü, son yıllarda en fazla yatırımın yapıldığı sektördür. Ülkemiz diğer ülkelerdeki tekstil sektörleri ile rekabet edebilecek seviyeye ulaşmıştır. Tekstil ürünleri üretimi, talebin artmasına paralel olarak giderek hammaddenin üretildiği yerlere bağımlılığını yitirmiş, bunun sonucu olarak yurdumuzun hemen, hemen her yöresinde tekstil yatırımları gerçekleştirilmeye başlanmıştır.

- Hazır giyim üretimi

- Çorap üretimi

- Penye üretimi, yapılabilir.

Hazır Giyim Üretimi:

Tekstil ürünlerine olan ihtiyaç sürekli devam ettiğinden, yurtiçi talebi artan ve aynı zamanda en ihraç kalemlerini oluşturan hazır giyim, penye ve örme giyim ürünleri üretimi yapan yatırımlar gerçekleştirilebilir görülmektedir.

İlde, çorap imalatına yönelik yüksek ölçekli yatırımın yapılabilirliği de göz önünde bulundurulmalıdır. Sinop'ta bayan giyimine yönelik olarak hazır giyim yatırımları da gerçekleştirilebilir. Bayan hazır giyim üretimine yönelik olarak; tişört, penye bluz, penye pantolon, penye etek ve penye elbise üretilebilecek bir yatırım düşünülebilir.

Plastik Sanayinde Yapılabilecek Yatırımlar

- Plastik İnşaat Malzemeleri Üretimi

- Plastik Eldiven ve Enjektör Üretimi

Plastik malzemeler, özelliklerinin uygunluğu sebebiyle hemen, hemen her alanda kullanılabilen malzemelerdir. Kullanım alanlarına her gün yenileri eklenmekte olan plastik malzemelerin en fazla kullanıldığı alanlardan birisi, temiz ve pis su borusu, oluk, kapı ve pencere sistemleri olarak inşaat sektörüdür. Plastik inşaat Malzemeleri Üretimi: İnşaat malzemelerine yönelik plastik sanayi yatırımları; plastik profil ve boru, boru ve bağlantı elemanları üretiminin yapılacağı yatırımlar olarak gerçekleştirilebilir.

Plastik Eldiven ve Enjektör Üretimi:

Tıpta doktorların kullandıkları cerrahi eldivenler ve plastik enjektörler de Sinop'ta üretilebilir. Bu tür plastik ürün üretiminin diğer üretimlerden farkı, üretimin steril şartlarda yapılmasıdır. Bu açıdan, bu alanda yatırımlara karar verildiğinde, sterilizasyon şartlarının getireceği ilave maliyetler göz önüne alınmalıdır.

Diğer Yatırım Konuları:

- Cam eşya üretimi

- Elektro porselen üretimi

- Seramik sofra ve süs eşyası üretimi

Cam Eşya Üretimi:

Cam üretimi Sinop'un yabancı olmadığı bir üretim konusudur. Dolayısıyla ilin bu konuda alt yapısı bulunmaktadır. Türkiye Şişe ve Cam Sanayi'ne aitken özelleştirilen ve yıllardır atıl durumda bulunan Sinop Cam Sanayi'nin tekrar faaliyete geçirilmesi, cam ve cam ürünleri üretiminin tekrar canlanmasına sebep olacaktır.

Elektro Porselen Üretimi:

Şehirlerarası elektrik iletim hatlarında, indirme ve yükseltme tesislerinde ve birçok yerde yalıtkan (izolatör) olarak kullanılan elektro porselen talebinde, yeni iletim hatları tesisi, yenileme vb. gibi sebeplerle artışlar söz konusudur.

Seramik Sofra ve Süs Eşyaları Üretimi:

Seramik sofra ve süs eşyaları, sağlıklı olmaları sebebiyle evlerde, lokanta vb. gibi yerlerde yaygın olarak kullanılan malzemeler arasında bulunmaktadır. Üretimin, talebin üzerinde olduğu sektörde, üretim fazlası ihraç edilmektedir. İç piyasanın dolmuş olması sebebiyle ihracatı pazarlayan yatırımlara karar verilmek zorundadır.

Sektörde, talepteki sürekli daralmaya karşın üretim artmış bulunmaktadır. Bu açıdan, ilde konuyla ilgili yatırım düşünüldüğünde ve ihracat hedeflendiğinde, dış pazarlardan talep edilen ürün çeşitlerinin öncelikle tespit edilmesi önem arz edecektir.

69.6.2 Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

Gelişmekte olan İlde tarım, hayvancılık, maden ve orman varlığından meydana gelen doğal kaynak potansiyeli, öncelikli olarak ve kolaylıkla değerlendirilebilecek kaynakları oluşturmaktadır.

Doğal kaynak potansiyelini meydana getiren tarım, hayvancılık ve ormancılık sektörüne dayalı olarak ilde yapılabilecek yatırımlar, yatırım grupları temelinde aşağıda belirtilmiştir.

Tarım Sektöründe Yapılabilecek Yatırımlar

- Seracılık - Kültür mantarı yetiştiriciliği

- Yem bitkileri üretimi Seracılık:

Sinop, ılıman iklimi ile seracılık yapmaya son derece elverişlidir. İlin engebesiz ve tarıma uygun kesimleri seracılık amacıyla değerlendirilebilir. Çok yaygın olmasa da daha önce gerçekleştirilen örtü altı seracılık uygulamalarından olumlu sonuçlar alınmış olması, ilde bu konuda yeni yatırımların yapılması için teşvik edici bir unsur durumundadır.

Kültür Mantarı Yetiştiriciliği:

Son yıllarda kültür mantarı, besleyici özelliği de göz önüne alındığında her geçen gün tüketimi artan ve aranan bir ürün olarak karşımıza çıkmaktadır. İklim koşullarının elverişli olması ile birlikte özellikle kırsal ve dar alanlarda yetiştirilmesi mümkün olan kültür mantarcılığı, köyden kente olan göçü azaltacağı gibi kırsal bölge gelirlerini de artıracaktır.

Yem Bitkileri:

İlgili kuruluşlarca ve özel sektör tarafından gerçekleştirilen çalışmaların sonucunda, hayvancılığın tekrar canlanması paralelinde yem bitkilerine olan talepte artışlar olacaktır. Bu talebin karşılanması açısından yem bitkileri üretiminin önem kazanacağı söylenebilir. Bu açıdan, hayvancılık sektörünün ve talebin izlenmesi, yem bitkilerine yönelik yatırımlar için önemlidir.

Hayvancılık Sektöründe Yapılabilecek Yatırımlar

- Et ve süt besiciliği

- Et ve yumurta tavukçuluğu

- Arıcılık

- Su ürünleri üretimi

Et ve Süt Besiciliği:

Büyük bir bölümü engebeli ve ormanlık alanlarından oluşan İlde, özellikle de ilin kuzeyinde yer alan engebeli ve ormanlarla kaplı yörelerde besicilik, en uygun yatırım olarak görünmektedir. Besicilik, coğrafi yapının ve iklim özelliklerinin uygun olması sebebiyle mera ve ahır işletmeciliği veya açık besicilik şeklinde de yapılabilir.

Et ve Yumurta Tavukçuluğu:

Deniz yolu vasıtasıyla Karadeniz'e kıyısı bulunan ülkelere ihracat imkânlarının olması, et ve yumurta tavukçuluğu yetiştiriciliğine yatırım yapmaya bir nedendir.

Arıcılık:

İlin doğal yapısı, arıcılığın gelişmesine çok uygundur. Bu nedenle, bal üretimi yapacak tesisler için potansiyel fazlasıyla mevcuttur. Yeterince değerlendirilmeyen arıcılık potansiyelinin daha iyi değerlendirilebilmesi için; kaliteli üretime ve damızlık seçimine önem verilmesi, kovan başına bal veriminin artırılması, arıcılık ürünlerinin iyi bir pazar yapısına kavuşturulması ve üreticilerin eğitilmeleri sağlanmalıdır.

Su Ürünleri Üretimi:

Sinop'un yer üstü su potansiyeli yüksektir. Yörede büyüklü küçüklü birçok dere ve çay yer almaktadır. Bu dere ve çayların durgun aktığı kesimlerinde veya kenarlarında yer alan araziler alabalık, somon vb. tatlı su balıklarının üretimine yönelik tesisler için uygun bir alt yapı oluşturmaktadır.

Gıda Sektörüne Yapılabilecek Yatırımlar

- Reçel ve marmelat üretimi

- Dondurulmuş gıda üretimi Reçel ve Marmelat Üretimi:

Sinop'ta kısa ömürlü yaz meyvelerini değerlendirmek ve pazara sunmak için reçel ve marmelat üretimi yapacak tesisler kurulabilir. İlde üretilen meyvelerden ve sulu tarım sonucu artacak meyve üretiminin yaş olarak tüketilen kısmı dışındakiler, daha yüksek bir katma değer elde etmek amacıyla reçel ve marmelat üretimine yönelik bir yatırımda değerlendirilebilir.

Giderek yaygınlaşan örtü altı seracılık üretiminde artış görülmektedir. Ayrıca, İl bir kıyı şehri olduğundan, balıkçılık da yapılmaktadır. Üretimi artan sebzenin yerel talebin üzerinde olan fazlasını değerlendirmek ve avlanan balıkları bozulmadan talep edilen yerlere ulaştırmak için dondurulmuş gıda üretim tesisleri kurulabilir. Bu tür tesislerde üretilecek olan dondurulmuş gıdaların Sinop'tan deniz yoluyla Karadeniz'e kıyısı olan ülkelere ihracat imkanı da mevcuttur. Orman Ürünleri Sanayinde Yapılabilecek Yatırımlar

- Kereste üretimi

- Kontrplak ve kaplama üretimi

- Mobilya imalatı

- Parke üretimi

- Ahşap kapı ve pencere sistemleri imalatı

- Ambalaj üretimi

- Ahşap tekne imalatı

- Lata üretimi

- Lamine yonga levha (Laminat)

- Lif levha (MDF)

- Lamine parke Kereste Üretimi:

İl, orman varlığı bakımından zengin illerden biridir. Bununla birlikte, ilgili bölümde de belirtildiği gibi, orman varlığının niteliği ve artım miktarının yetersizliği sebebiyle yeterli orman emvali elde edilememektedir. Mevcut şartlarda orman varlığından elde edilen emvalin mobilya sanayi için kereste haline getirilmesini sağlayan kereste üretim tesisleri mevcuttur ve çok düşük miktarlarda üretim yapmaktadırlar.

Kontraplak ve Kaplama Üretimi:

Sinop'un sahip olduğu orman emvali ve pazarlama şartları açısından ele alındığında, ancak ilde orta vadede gerçekleşecek gelişmelerden sonra ulaşılabilecek bir kapasitedir. Yatırımın daha düşük kapasitelerde gerçekleştirilmesi söz konusu olabilir.

Parke Üretimi:

Konutlarda konfora yönelik inşaat malzemelerinin kullanımında artışlar meydana gelmesi ve konutların zeminlerinin parke kaplı olmasının tercih edilmesi, parkeye olan talebi artırmış ve bunun sonucunda son yıllarda talep üretimin üzerinde gerçekleşmiştir. Bu sebeple, kurulacak parke üretimine yönelik bir tesis, hem orman varlığını değerlendirecek; hem de talebin karşılanmasına yardımcı olacaktır.

Ahşap Kapı ve Pencere Sistemleri Üretimi:

Ülkemizde nüfus artışı paralelinde artan konut talebi, ahşap kapı ve pencere talebini de beraberinde getirmektedir. Özellikle toplu konut uygulamaları, belirli özelliklerde çok sayıda kapı ve pencerenin aynı anda teminini gerektirmektedir. Geleneksel atölye tipi işletmelerde yapılan kapı ve pencere üretimi, bu tür talepleri karşılamaktan uzaktır.

Ambalaj Malzemeleri Üretimi:

Sanayi sektörünce üretilen değişik ürünlerin tüketiciye ulaştırılmasında kağıt, plastik veya ahşap esaslı değişik ambalajlar kullanılmaktadır. Ahşap ambalajlar daha ziyade meyve ve

sebze sandığı, palet (taşıyıcı taban) veya büyük hacimli makine ve teçhizatın dış ambalajı olarak kullanılmaktadır.

Lata Üretimi:

Lata, kerestenin dilimlenmesiyle elde edilen 2-3 mm kalınlığında ve 8-10 cm genişliğindeki ahşap levhaların birbirine yapıştırılmasıyla ve presle şekil verilmesiyle elde edilen masif bir malzemedir. Lata, esneme özelliği sebebiyle, mobilya sektöründe, koltuk, kanepe, yataklı kanepe ve bazalı yataklarda, oturma zeminini desteklemek amacıyla kullanılmaktadır. Ranzalarda ise, hafif olması sebebiyle, ağır suntalar yerine yatak altlığı olarak değerlendirilmektedir.

Lamine Yonga Levha (Laminant):

Lamine yonga levha, yonga levhanın (sunta) plastik malzeme ile kaplanmasıyla elde edilen ahşap yarı mamullerdir. Mobilya sektöründe önceleri sade (kaplamasız) olarak kullanılmaya başlayan yonga levhalar, imalât sırasında kullanım yerlerine göre, ahşap kaplama veya lake ile boyanarak mobilyaya dönüştürülmektedir.

Lif Levha (MDF):

Lif levha, yonga levhadan farklı olarak, hammaddenin yonga haline getirildikten sonra liflerine ayrılması ve bu liflerin yüksek basınç altında sıkıştırılmasıyla elde edilen bir ahşap ürünüdür.

Lamine Parke:

Günümüzde, insanlarımızın oturdukları konutlardan beklentilerinin artmasına paralel olarak konutlarda konfora yönelik inşaat malzemelerin kullanımında da artışlar meydana gelmektedir. Konutların zeminlerinin parke kaplı olmasının tercih edilmesi de parkeye olan talebi artırmış ve bunun sonucunda son yıllarda talep üretimin üzerinde gerçekleşmiştir.

Turizm Sektörüne Yapılabilecek Yatırımlar

Sinop, gerek zengin tarihi açısından, gerekse doğal güzellikleri açısından turizm potansiyeli olan bir ildir.

- Turistik otel ve pansiyonlar

- Lokanta, kafeterya ve eğlence yerleri

- Mokamplar ve kamping alanları

Sinop'ta yörenin özelliğine göre otel ve pansiyon tipinde barınma amaçlı yatırımlara ihtiyaç duyulmaktadır. Aynı şekilde her yıl artan turist sayısına paralel olarak yeme-içme ve eğlenme

ihtiyaçlarını karşılamak üzere lokanta, kafeterya ve eğlence yerleri ile ilgili yatırımların yapılması gerekmektedir.

İlin gerek kıyı kesiminde, gerekse av ve yayla turizmine açılacak olan iç kesimlerinde, araçlarıyla bölgeye gelen turistlerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere mokamp ve kamping alanlarına da ihtiyaç vardır.

Tekstil Sanayinde Yapılabilecek Yatırımlar

- Hazır giyim üretimi

- Örme eşya üretimi

Hazır Giyim Üretimi:

Hazır giyim, günlük hayatımızda önemli bir yeri olan üründür. Tüketici beğenileri doğrultusunda, renk ve desen olarak giderek büyüyen bir yelpazede hazır giyim üretimi yapılmaktadır. Mevcut şartlarda üretim, talebi karşılar seviyede olsa bile, talep artışının sürekliliği, çorap üretimi konusunda yeni yatırımları gündeme getirmektedir.

Örme Eşya Üretimi:

Örme giyim konusu, sentetik örgü ipleri kullanılarak üretilen tüm ürünleri kapsamaktadır. Kullanılan iplik numarasına göre çok ince örgülü örme ürünlerinden kaba örgülü örme ürünlerine kadar değişik örgü ürünler üretilmektedir.

69.7. SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Gerçek anlamda orta vadede bir gelişme potansiyeline sahip olan ilin avantajlı ve dezavantajlı yönleri ve buna bağlı olarak ilin sanayi sektörüne yönelik sorun ve çözüm önerileri aşağıda kısaca verilmiştir.

SORUNLAR

1. Sinop, coğrafi konumu nedeniyle gelişmiş kentlere oldukça uzak bir noktada bulunduğundan, söz konusu kentlerle sadece karayolu bağlantıları bulunmaktadır. Demiryolu ulaşım imkanları bulunmamaktadır.
2. Üretilen mal, ulaşımdan kaynaklı maliyet artışları ve pazarın uzaklığı gibi nedenlerle iç ve dış pazarlara sunulamamaktadır.
3. Ticaret sektörü, diğer sektörlere göre bir miktar gelişmiş olmakla birlikte, sanayi sektörü için sermaye birikimi oluşturacak düzeye ulaşamamıştır.
4. Tasarruflar son derece düşük olduğundan, ildeki yatırımlara kaynak teşkil etmesi mümkün görülmemektedir. Bununla birlikte önemli miktarda tasarrufun değişik sebeplerle İl dışına çıkarıldığı da bilinmektedir. Yeterli sermaye birikimi olmadığından sanayi yatırımı yapılamamaktadır.
5. Sanayi yatırımı yapacak ve ekonominin canlanmasına katkı sağlayacak müteşebbis sayısı az olup, nitelikli işgücü sayısı yetersizdir.
6. Nüfusun %50'sinin köylerde yaşıyor olması, Sinop'un sanayi kenti olmasını ve sanayi ile zenginlik yaratılmasını önlemektedir.

7. Faal halde bulunan Sinop ve Boyabat OSB'de yatırımcı talebi olmaması nedeniyle boş parseller bulunmaktadır.
8. İl'de kollektif girişimcilik ruhu gelişmemiş olduğundan, bireysel kaynakların birleşmesiyle büyük potansiyel gücün ortaya çıkması zor görünmektedir.
9. Sermaye yetersizliği nedeniyle var olan sanayi kuruluşları da modern teknolojiye geçememektedir.
10. Orman ürünlerinden İl ekonomisine katkı ve katma değer sağlayacak, yeni iş imkanları yaratacak şekilde yararlanılmamaktadır.
11. Yukarıda ifade edilen sorunların çözüme kavuşturulması için, ekonomik gelişmenin esasını oluşturacağı düşünülen tedbirler aşağıda belirtilmiştir.

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. İlin, ulaşım imkanlarını artırmak ve komşu İllerle olan bağlantılarını geliştirmek, üretilen ürün maliyetini düşürmek ve firmaların iç ve dış pazarlardaki rekabet gücünü artırmak için biran önce demiryolu ve denizyolu ulaşımından yararlanmayı sağlayacak çalışmalar yapılmalıdır.
2. Yöre ekonomisinin gelişmesine katkı sağlamak ve bu yöndeki altyapıyı oluşturmak için, OSB'lerde biran önce sanayi tesislerinin varlığı sağlanmalıdır.
3. Sinop Serbest Bölge olmanın ötesinde; OSB ve limanı kapsayacak şekilde serbest şehir haline getirilmelidir.
4. Ukrayna ve Türk Cumhuriyetleri ile diğer yabancı ülkelerle ticaret geliştirilmelidir.
5. Sanayi ve ticarette eksikliği hissedilen nitelikli iş gücü için yapılan mesleki eğitim faaliyetleri aynı hızla sürdürülmelidir.
6. Sektörel bazda kısa, orta ve uzun vadeli planlar yapılmalıdır.
7. Bölge ve İl bazında makro ve mikro düzeyde gelişme planları yapılmalıdır.
8. İl ve Bölgede işletme ölçeğinde büyüme hedef alınmalı; mesleki odalar tarafından bu konu üyelere anlatılmalıdır.
9. Sanayi yatırımlarının, yeşile ve çevreye zarar vermeden gelişmesi için, yatırımların OSB'lerde gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır.

Önerilen yatırımların çoğunluğu hemen, bir kısmı ise kısa vadede sağlanacak gelişmelere bağlı olarak gerçekleştirilebilir yatırımlardır. Bununla birlikte, yatırım kararı verildiğinde, hemen gerçekleştirilebilir yatırımlarda dahil, her bir yatırım için; ayrıntılı bir pazar araştırması, hammadde planlaması ve yapılabilirlik (fizibilite) etüdü yapılmadan yatırımlara başlanılmaması tavsiye edilir.

Mevcut şartlarda, Samsun hariç, Sinop'a komşu olan illerin bitkisel ve hayvansal kaynaklı hammadde potansiyelleri dışında; gelişmemiş ekonomileri, yeterli olmayan beşeri potansiyelleri ve GSYİH'nin düşüklüğü gibi sebeplerle il için büyük bir pazar olamayacakları öngörülmektedir.

70. SİVAS İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

70.1. SİVAS İLİ SANAYİ YAPISI

Sivas ekonomisi, tarım, ticaret, ulaştırma ve haberleşme ile sanayi sektörlerine dayalıdır. Sanayi sektörünün Sivas ekonomisinde katkısı oldukça yüksek seviyelerde görülmektedir. Bu durum, ilde imalat sanayinin gelişmiş olmasından ziyade, madencilik ve enerji alt sektörlerinin sanayi sektörü içerisindeki ağırlıklarından kaynaklanmaktadır. İl genelinde çeşitli mermer işletme tesisleri ile demir cevheri ve çinko-bakır-kurşun istihracı yapan maden işletmeleri mevcuttur. Vagon, çimento, demir çelik sanayi ilin önemli büyük diğer sektörleridir.

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır

70.1.1. Sivas İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Sivas ili İç Anadolu Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara, %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz, %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 70.1).

İç Anadolu Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Sivas ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %3,8'lik oran ile bölgede onuncu sırada yer almaktadır.

Grafik 70.1 Türkiye'de Sanayi İşletmelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (%)

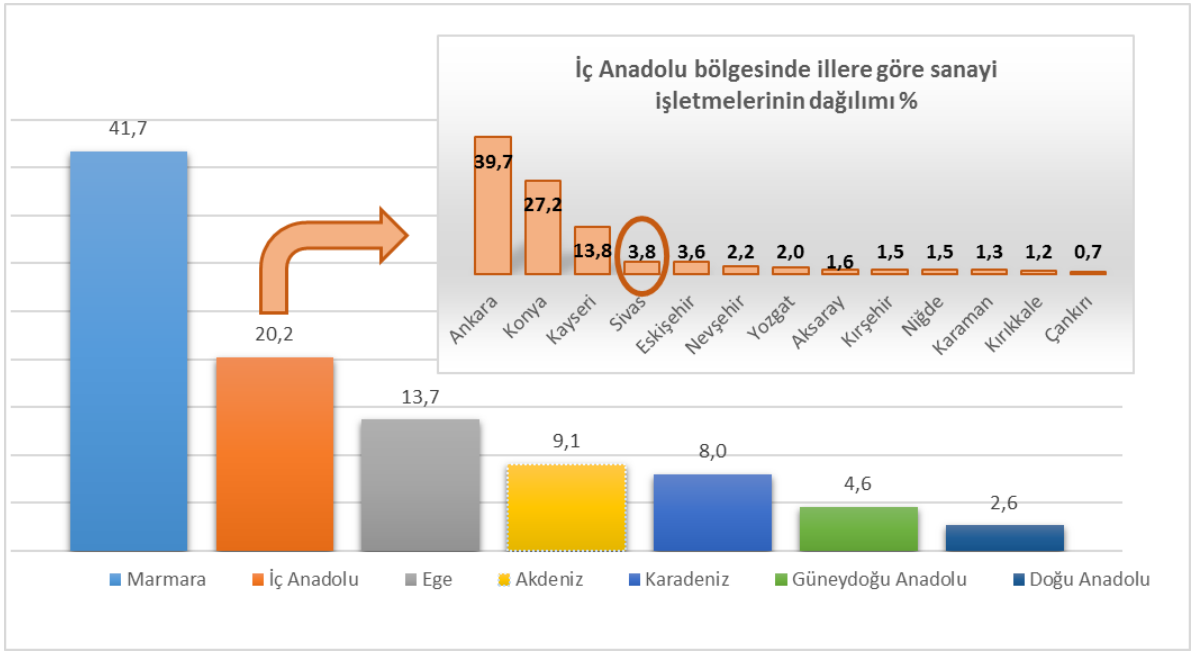

a. Ölçek Dağılımı

Sivas ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, %80,1'i Mikro, %16,3'ü Küçük, %2,7'si Orta ve %0,9'u Büyük Ölçekli işletmelerdir (Grafik 70.2).

Grafik 70.2 Sivas İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

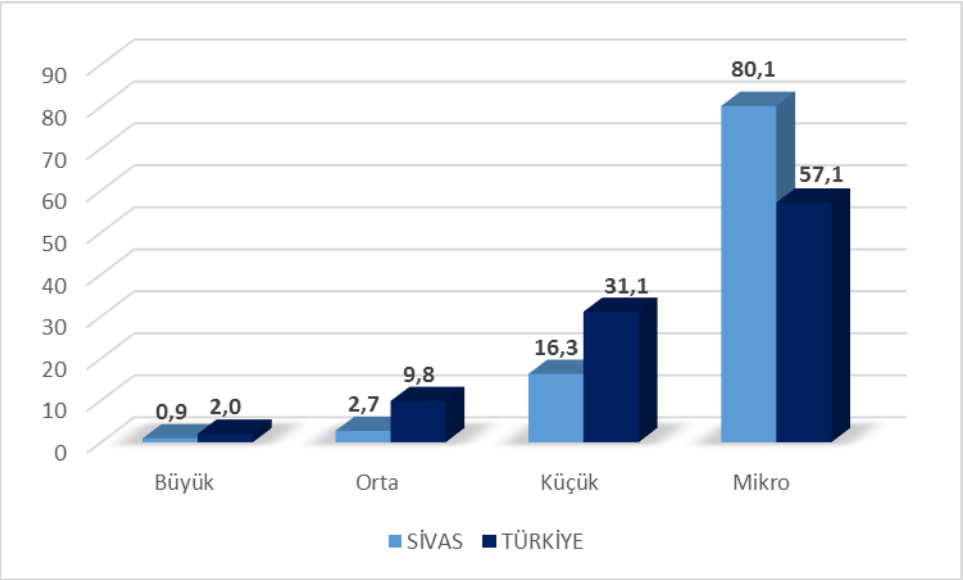

b. Sektörel Dağılım

Sivas ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %25 ile Mobilya, ikinci sırada %14,2 ile Gıda ürünleri ve üçüncü sırada ise %12,6 ile Metal ürünleri sektörü yer almaktadır (Grafik 70.3).

Grafik 70.3 Sivas İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

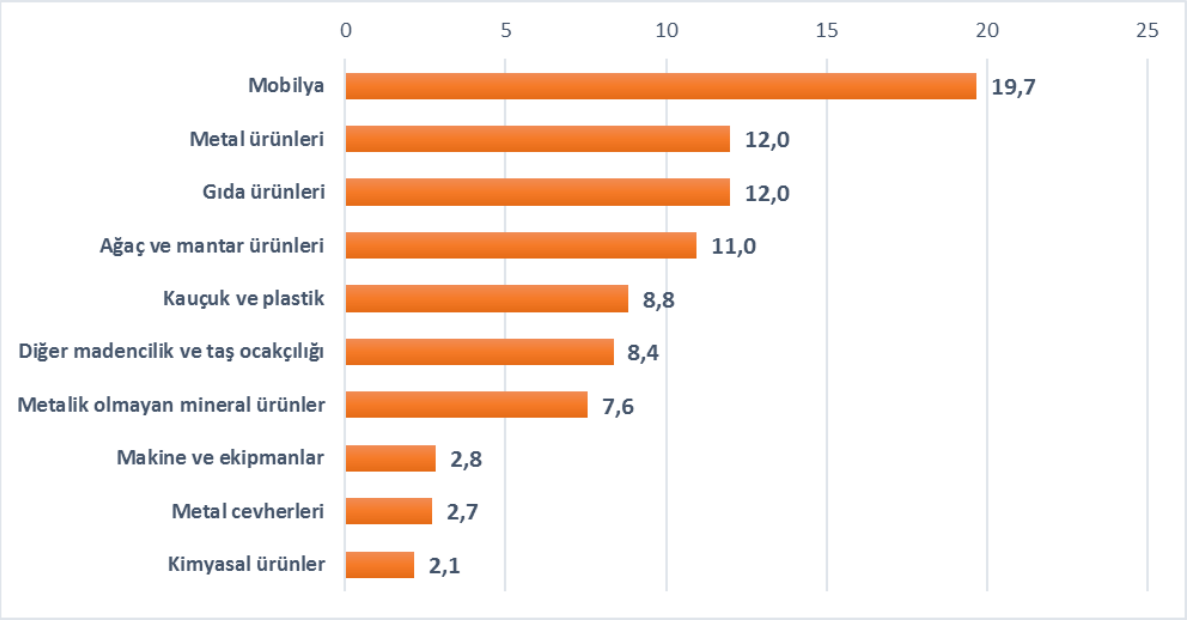

c. Çalışan Sayısı

Sivas İlinde sanayi sektöründe istihdamda %11,5 ile Gıda ürünleri sektörü, %9,79 ile Metalik olmayan mineral ürünler sektörü, %9,66 ile Metal cevherleri sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın %0,36'sı Sivas ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 70.1).

Tablo 70.1 Sivas İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Gıda ürünleri	1354	11,50	12,75
Metalik olmayan mineral ürünler	1153	9,79	5,98
Metal cevherleri	1137	9,66	0,49
Giyim eşyaları	1038	8,81	8,79
Makine ve ekipmanlar	1015	8,62	6,71
Mobilya	934	7,93	3,80
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	802	6,81	2,16
Ana metal	713	6,05	4,29
Kömür ve linyit	498	4,23	1,03
Tekstil ürünleri	488	4,14	12,58
Genel Toplam	***11776***	***-***	***0,36***

Sivas ilinde çalışan sayısına göre ilk 5 büyük işletme aşağıda sıralanmıştır:

- Erdemir Madencilik Sanayi Ticaret A.Ş. Divriği Şubesi
- Estaş Eksantrik Sanayi Ve Ticaret
- Kangal Termik Santral Elektrik Üretim-Kangal Şubesi
- Sidemir Sivas Demir Çelik İşletmeleri A.Ş.
- Lefaks Tekstil Dış Ticaret Sivas Şubesi

70.2. SİVAS İLİ SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 70.2 Sivas İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Sivas	2	4	-

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

İmalat sektörü genellikle ilde bulunan 4 adet organize sanayi bölgesi ve 14 adet küçük sanayi sitelerinde yoğunlaşmaktadır

Sivas'ta 4 adet organize sanayi bölgesinde 224 firma üretim yapmaktadır. Doluluk (Tahsisli Parsel sayısına göre) oranı yaklaşık %37,5'dir. 14 adet küçük sanayi sitesinde ise (2 adedi kentsel dönüşüm nedeni ile kaldırılıyor) 1421 işyeri faaliyet göstermektedir. Doluluk oranı yaklaşık %74,44'dür.

70.3. SİVAS İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Tablo 70.3 Sektör/Birimlere Göre Sivas İlinde Yürütülen Teknolojik Dönüşüm Faaliyetleri

Faaliyet	Sektör/Birim	2016 Yıl Sonu	Genel Toplam
Ar-Ge Merkezi	Otomotiv Yan Sanayi	1	1
Toplam Ar-Ge Merkezi		**1**	**1**
TGB	Cumhuriyet Üniversitesi	1	1
Toplam TGB		**1**	**1**
Faaliyet Toplamı		**2**	2

Kaynak: Bilim ve Teknoloji Genel Müdürlüğü

Buna göre 2016 yıl sonu itibariyle toplam 1 Ar-Ge Merkezi, 1 TGB faaliyet göstermektedir. Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Adana İlinde 2016 yılında 4 faydalı model, 164 marka, 11 patent ve 10 dosyada 29 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 70.4 Sivas İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı	Toplam Türkiye Payı
Faydalı Model Başvurusu	68	4	72	0,12	0,17
Marka Başvurusu	2.109	164	2.273	0,17	0,20
Patent Başvurusu[70]	97	11	108	0,17	0,24
Tasarım Başvurusu	643	29	672	0,07	0,13

[70] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

Tasarım Dosya Sayısı	82	10	92	0,12	0,08
Genel Toplam	**2.999**	**218**	**3.217**	**0,14**	**0,17**

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

Kaynak: Bilim ve Teknoloji Genel Müdürlüğü

70.4. SİVAS İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 70.5 Sivas İli KOSGEB Destekleri

Sıra	Veri		2016 Yılı		İl Toplamı (2012-2016 Yılları Arası)	
1	**Toplam Destek Tutarı (TL)***		4.467.070		12.524.591	
	Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**		**Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)**	**KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)**	**Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)**	**KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)**
			573.500	120.700	1.073.500	196.275
2	**Diğer Bilgiler**	**TEKMER / İŞ BİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ**	-			
		İŞGEM BİLGİLERİ	-			
		KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ	-			
		LABORATUVAR HİZMETLERİ	-			
		UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ	2016 yılında düzenlenen 92 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 2.552 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.			
		YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ	-			

		DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER	2016 yılı içerisinde Kamu-Üniversite-Sanayi İş birliği (KÜSİ) Stratejisi ve Eylem Planı kapsamında Sivas ilinde oluşturulan KÜSİ alt çalışma grubu ile Sivas ilinde yer alan işletmeler, üniversite öğretim elemanları ve meslek kuruluşları ziyaret edilmiştir. Bu kapsamda, Sivas ilinde 2016 yılında 15 adet işletme ziyareti gerçekleştirilerek KÜSİ hedeflerinde belirtilen eylemler işletmelere anlatılmıştır.

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 70.6 Sivas İli TÜBİTAK Destekleri

Veri		2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	1.995.214	20.024.199
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	170.318	3.692.104
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	3.966	2.456.410
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	423.440	744.634
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	0	0

* 2017 sabit fiyatlarıyla

70.5. SİVAS İLİ TİCARET YAPISI

70.5.1. Sivas İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektör %22,5 ile ana metal sanayii olmuştur. Çalışan sayısının en fazla olduğu sektör 1.182 çalışan ile gıda ürünlerinin imalatı sektörü ve girişim sayısının en fazla olduğu sektör 133 girişim ile yine gıda ürünlerinin imalatı sektörü olmuştur (Tablo 70.7).

Tablo 70.7 Sivas İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar (İlk On Sektör) (%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Ana metal sanayii	115	15	22,5
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	1.073	77	11,9
Diğer ulaşım araçlarının imalatı	948	4	10,6
Gıda ürünlerinin imalatı	1.182	133	10,1
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	427	49	8,0
Giyim eşyalarının imalatı	1.174	26	6,9
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	873	39	6,3
Mobilya imalatı	956	62	6,3
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	503	68	5,8
Diğer imalatlar	334	22	3,3

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

70.5.2. Sivas İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 70.4'te gösterilmiştir. Grafik 70.4'e göre 2016 yılında Sivas ilinde ithalat 69.673.364 dolar, ihracat ise 80.161.479 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 149.834.843 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 70.4 Sivas İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti (1000$)

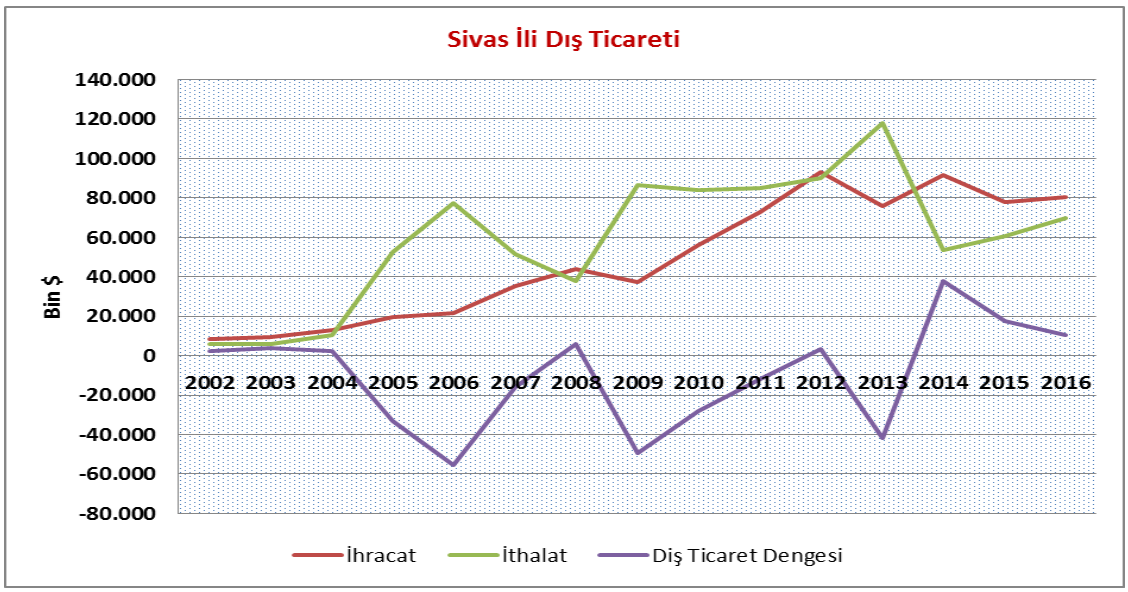

Kaynak: TÜİK

Sivas ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %26,16 ile Çin olmak üzere, ABD, Almanya, Suriye, Suudi Arabistan, Hindistan, İsrail, İsveç, İngiltere ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 70.5).

Grafik 70.5 Sivas İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

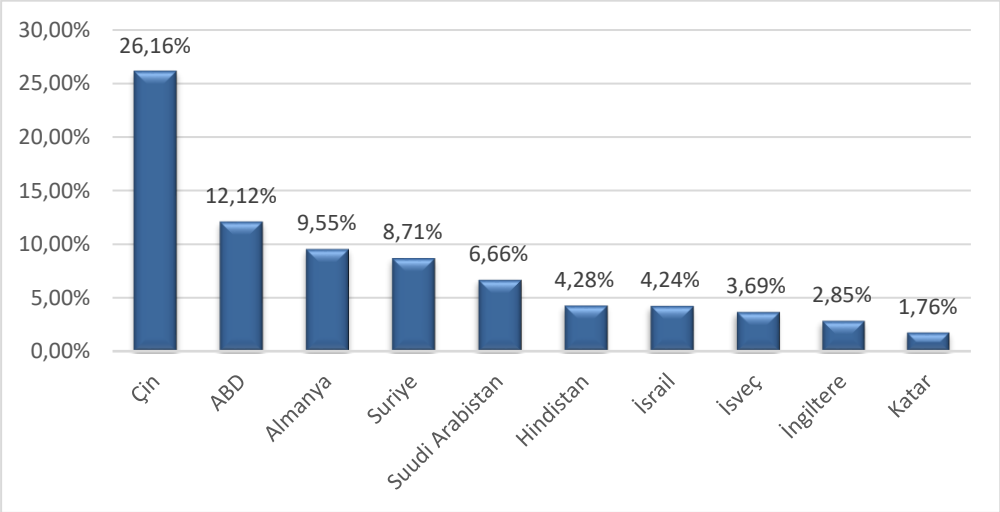

Kaynak: TÜİK

Sivas ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %22,50 ile Almanya olmak üzere, Suudi Arabistan, Rusya Federasyonu, Makedonya, Japonya, Güney Kore, İtalya, Malezya ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 70.6).

Grafik 70.6 Sivas İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

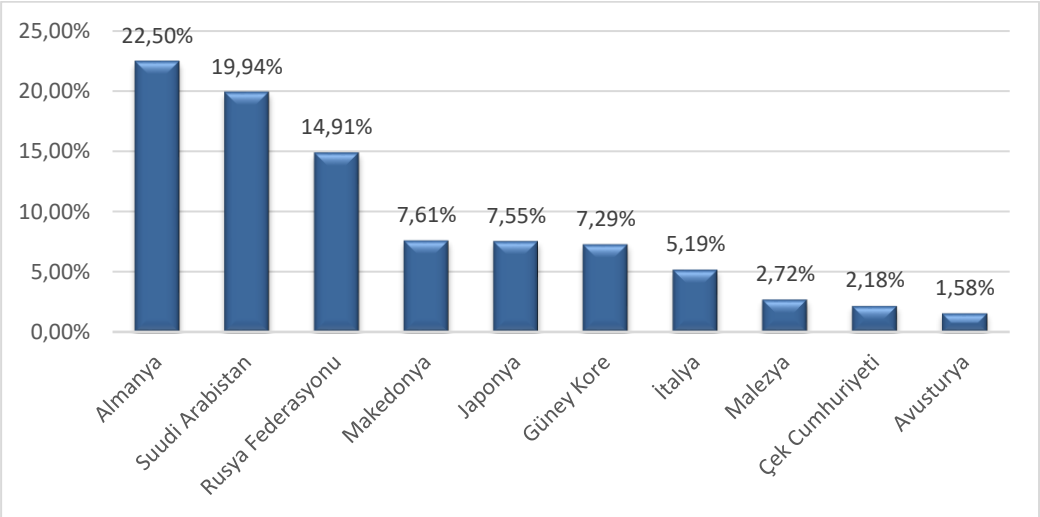

Kaynak: TÜİK

Sivas ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %65,06'sını, il ithalatının da %75,07'sini oluşturmaktadır (Tablo 70.8).

Tablo 70.8 Kısımlara göre Sivas ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri (1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	2	1	2	12		2
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor	0					
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	33.960	28.246	26.364	8		25
Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler						0
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	293	533	1.639	11.956	12.937	17.340
İmalat Sanayi	57.238	49.152	52.157	41.566	47.432	52.306
Toplam	**91.493**	**77.933**	**80.161**	**53.542**	**60.369**	**69.673**

Kaynak: TÜİK

Sivas ilinin ihracatının %65,06'sını oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 70.9).

Tablo 70.9 2016 yılı Sivas İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**52.157**
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	21.023
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	12.572
Gıda ürünlerinin imalatı	9.138
Mobilya imalatı	2.746
Diğer imalatlar	1.832
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	1.443
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	1.202
Temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ilişkin malzemelerin imalatı	612
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	482
Elektrikli teçhizat imalatı	297

Kaynak: TÜİK

Sivas ilinin ithalatının %75,07'sini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 70.10).

Tablo 70.10 2016 Yılı Sivas İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**52.157**
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	21.023
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	12.572
Gıda ürünlerinin imalatı	9.138
Mobilya imalatı	2.746
Diğer imalatlar	1.832
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	1.443
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	1.202
Temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ilişkin malzemelerin imalatı	612
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	482
Elektrikli teçhizat imalatı	297

Kaynak: TÜİK

Sivas ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %32,93 ile tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento ilk sıradadır (Tablo 70.11).

Tablo 70.11 2016 yılı Sivas İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento	26.397.623	32,93
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	21.275.129	26,54
Taş, alçı, çimento, amyant, mika veya benzeri maddelerden eşya	12.494.765	15,59
Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni	6.545.201	8,17
Mobilyalar, yatak takımları, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar vb., prefabrik yapılar	3.937.583	4,91
Sebzeler, meyveler, sert kabuklu meyveler ve bitkilerin diğer kısımlarından elde edilen müstahzarlar	1.682.969	2,10
Uçucu yağlar ve rezinoitler, parfümeri, kozmetik veya tuvalet müstahzarları	1.076.635	1,34
Demir veya çelikten eşya	1.061.987	1,32
Yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular	1.033.279	1,29
Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi, cerrahi alet ve cihazlar, bunların aksam, parça ve aksesuarı	664.768	0,83

Kaynak: TÜİK

Sivas ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %30,15 ile plastikler ve mamulleri ilk sıradadır (Tablo 70.12).

Tablo 70.12 2016 yılı Sivas İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Plastikler ve mamulleri	21.005.699	30,15
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	14.156.562	20,32
Hububat	10.361.175	14,87
Canlı hayvanlar	6.978.805	10,02
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	6.809.465	9,77
Demiryolu vb hatlara ait taşıtlar ve malzemeler, bunların aksam-parçaları, mekanik trafik sinyalizasyon cihazları	6.599.286	9,47
Demir ve çelik	624.846	0,90
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	615.101	0,88
Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi, cerrahi alet ve cihazlar, bunların aksam, parça ve aksesuarı	564.222	0,81
Cam ve cam eşya	356.441	0,51

Kaynak: TÜİK

70.6. İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

Sivas'ta 4 adet organize sanayi bölgesinde 224 firma üretim yapmaktadır. Doluluk (Tahsisli Parsel sayısına göre) oranı yaklaşık %37,5'dır. 14 adet küçük sanayi sitesinde ise (2 adedi kentsel dönüşüm nedeni ile kaldırılıyor) 1421 işyeri faaliyet göstermektedir. Doluluk oranı yaklaşık %74,44'dır.

İlde öne çıkan, lokomotif sektör madencilik faaliyetleridir. Demir cevheri, yoğunlaştırılmış krom, mermer blok, traverten blok, linyit kömürü başlıca madencilik kalemlerini teşkil etmektedir. Mermer blok ve krom ilin ihracatında da önemli yer tutmaktadır. Madencilik sektöründe Divriği Erdemir, Kangal Demir Eksport, Pema madencilik gibi firmalar önemli yer tutmaktadır.

İlde elektrik üretimi de önemli bir alan olarak gözükmektedir. Kılıçkaya HES ve Kangal Termik santrali bu konudaki önemli firmalardır.

Çimento ve buna dayalı hazır beton, çimentoya dayalı yapı elemanları, demiryolları yapımında kullanılan beton travers üretimi yapılmaktadır. Kamu ve özel teşebbüse ait beton travers üretim tesisleri bulunmaktadır. Votorantim Çimento il ve bölge ihtiyacına yönelik çimento üretiminde önemli yer tutmaktadır.

Yurtiçi yük vagonunun büyük bir kısmı ildeki kamuya ait önemli tesislerden olan TÜDEMSAŞ tarafından gerçekleştirilmektedir.

Otomotiv sektöründe kullanılan mil üretimi ilin ihracatı açısından anlamlı yer tutmaktadır. ESTAŞ tüm içten yanmalı motorlara ait kam ve krank mili üretimini yapmakta ve önemli bir ihracat gerçekleştirmektedir.

Giyim, ayakkabı, tekstil ve iplik üretimi de sayılabilecek yatırımlar arasında yer almaktadır.

Gıda ve içecek sanayiindeki ağırlığı yoğurt, ayran, süt, su, sucuk, pastırma, şekerleme ve helva gibi ürünler oluşturmaktadır.

Ofis ve ev mobilyaları üretimini ve ihracatını yapan Ofisline, Tuğra gibi büyük firmaların yanı sıra il içi talebi karşılamaya yönelik mutfak mobilyaları, vestiyer, yatak odası takımı, ahşap kapı, pencere, panel kapı gibi üretimleri gerçekleştiren çok sayıda orta, küçük işletme bulunmaktadır.

Yine il içi ihtiyacı karşılamaya yönelik demir doğrama, PVC, alüminyum doğrama kapı, pencere, korkuluk, v.b. üretimleri yapan çok sayıda orta, küçük işletme bulunmaktadır.

70.6.1. Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

Madencilik sektörü, özellikle mermer imalatı gün geçtikçe önemini artırmaktadır.

Ayrıca, son yıllarda ilde inşaat sektörünün faaliyetleri anlamlı ölçüde artış gösterdiğinden, yapı elemanlarına yönelik yatırımlar da dikkate değer gözükmektedir. İlde özellikle çimento ve demir çelik fabrikasının olması nedeni ile bu yapı elemanları talebine yönelik yatırımlar için bir potansiyel de bulunmaktadır.

Ayrıca il ihtiyacını karşılamaya yönelik mobilya, giyim, tekstil, gıda ve içecek, elektrikli aletler vb. imalatlara yönelik yatırımlara ihtiyaç duyulmaktadır.

70.6.2. Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

Sivas maden cevheri açısından çok zengin konumdadır. Özellikle sölestin, barit, demir cevheri, talk madenleri açısından önemli potansiyele sahiptir. Ayrıca doğal taş (blok taş/mermer), jips (alçı taşı), kaolen, tuz, talk, asbest ve çimento hammaddeleri ve önemli enerji hammaddeleri olan linyit ve jeotermal kaynaklar önemli potansiyellerdir. Dolayısıyla, potansiyel olarak ilde en önemli yatırım yapılması gereken alanlar maden ve jeotermal sektörü olarak gözükmektedir.

Jeotermal kaynakların zenginliği ilde sağlık turizmine yapılacak olan yatırımlara da önemli potansiyel oluşturmaktadır.

Ayrıca, ildeki demir çelik fabrikasının etkisi nedeni ile demir çelik yan sanayiine yönelik olarak yapılacak olan yatırımlar potansiyel olarak müspet gözükmektedir.

Kamu tesisi olan TÜDEMSAŞ gerek üretim potansiyeli olarak gerekse istihdam açısından önemli bir konumda bulunmaktadır. Bu tesisin üretim çeşitliliğinin ve etkinliğinin artırılması il için önemli bir atak olacaktır.

Ayrıca, hayvancılığın daha da geliştirilmesi ve geniş tarım alanlarının faaliyete geçirilmesine paralel olarak hayvansal ürünlere yönelik sanayi yatırımları da çok değerli olacaktır. Bu kapsamda hayvancılığa yönelik Besi OSB kurma çalışmaları Şarkışla'da devam etmektedir.

70.7. SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. Sermaye yetersizliği,
Çok ortaklı girişimlerin teşvik edilmesi faydalı olacaktır.

2. Yüksek maliyetler,
Hammadde ve enerji girdilerinin düşürülmesi maliyet açısından müspet olacaktır. İl ithalatının büyük kısmını hammadde oluşturmaktadır, bu ihtiyacın yurt içinde karşılanmasına yönelik tedbirlerin alınması maliyetleri düşürecektir.

3. Markalaşma ve kurumsallaşma eksikliği,
Marka, patent, isim hakkı oluşturma kültürünün geliştirilmesi önem arz etmektedir.

4. Pazarlama ve nakliyedeki zorluklar,
Dış ve iç pazara yönelik tanıtım amaçlı fuarların oluşturulması ve nakliye alternatiflerinin çeşitlendirilmesi uygun olacaktır.

5. AR-GE faaliyetlerinin çok düşük olması,
AR-GE kültürünün kazandırılması ve Kamu Üniversite İş birliği çalışmalarının artırılması gerekmektedir.

6. Nitelikli iş gücü temininde yaşanan zorluklar,
İşçi ücretlerinde iyileştirme yapılmak suretiyle, nitelikli işgücünün çekilmesi sağlanmalıdır.

7. İşletmelerde çalışan mevcut işgücünün niteliklerini artırmada yaşanan sıkıntılar,
Mevcut işgücünün niteliğini artırıcı eğitimlerin verilmesi sanayiye katkı sağlayacaktır.

8. İşletmelerin teknolojik düzeylerinin yetersizliği,
Teknolojik üretim metot ve teknikleri ile teknolojik ürünlerin üretilmesi sağlanmalı.

9. Mevzuat ve bürokratik organizasyonların karmaşıklığı ve çokluğu,
İstihdama ve yatırımlara dönük mevzuatın yeniden gözden geçirilmesi ve basitleştirilmesi uygun olacaktır.

10. İstihdama ve üretime yönelik kamu tesislerinin gün geçtikçe küçülmesi, etkilerinin azalması,
İlde bulunan üretime yönelik tesislerin üretim ve istihdam kapasitelerinin artırılması önem arz etmektedir.

71. ŞANLIURFA İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

71.1. ŞANLIURFA İLİ SANAYİ YAPISI

İlde Cumhuriyetin ilk kuruluş yıllarında dokumacılık, keçecilik kürkçülük, dericilik, sarraflık, bakırcılık, kazazlık gibi küçük el sanatları ile iştigal eden esnaflık daha yaygındı. Bu yıllarda hiçbir sanayi kuruluşu yoktu. Balıklı gölün suyunun şehir merkezinden geçtiği güzergahlarda sayıları 4-5 civarında olan un değirmenleri vardı. Şanlıurfa'da 1940 yıllarında Abamor Un Fabrikası unvanıyla bir un fabrikası kurulmuş ve un fabrikası sayısı 1967 yılına gelindiğinde 4'e çıkmıştır. 1968-1988 dönemlerinde çeşitli konularda üretim yapan fabrika sayısı 17 'ye yükselmiştir.

08.06.1992 tarih ve 92/3095 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Şanlıurfa İlinin Birinci Derecede Öncelikli İller listesine alınması, Organize Sanayi Bölgesinin kurularak 1992 yılında sanayi yatırımlarına başlanılması ve ayrıca 1995 yılında Şanlıurfa Tünellerinden Harran Ovasına suyun verilmesi ile sulu tarıma geçilmiş ve pamuk üretiminde büyük ölçüde artış sağlanmıştır.

Bütün bu sayılan gelişmeler sonucunda halkımız arasında tarımsal ürünlerin değerlendirilmesi ve ayrıca tarımdan elde edilen gelirin sanayi sektörüne kanalize edilme fikrini geliştirmiş ve tarıma dayalı sanayi kuruluşu sayısında artış sağlanmıştır.

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

72.1.1. Şanlıurfa İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Şanlıurfa ili Güneydoğu Anadolu Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara, %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz, %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 71.1).

Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Şanlıurfa ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %14,4'lük oran ile bölgede ikinci sırada yer almaktadır.

Grafik 71.1 Türkiye'de Sanayi İşletmelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (%)

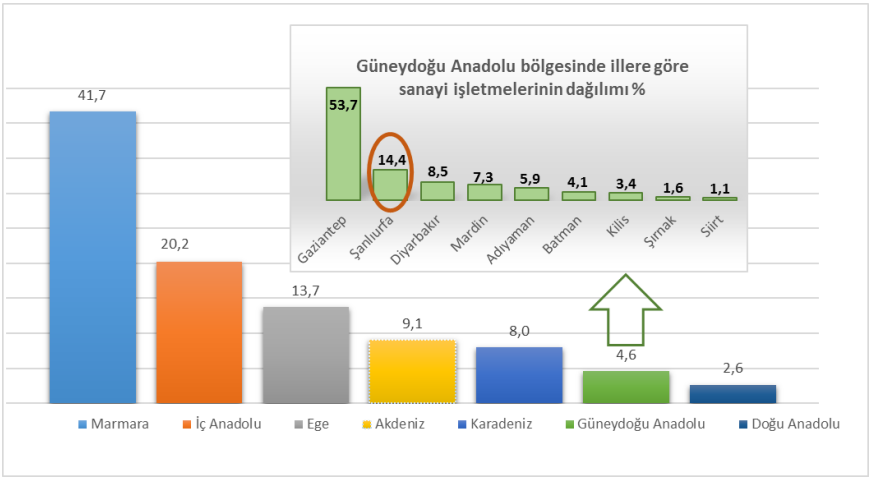

a. Ölçek Dağılımı

Şanlıurfa ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, %59,2'si Mikro, %34,2'si Küçük, %6'sı Orta ve %0,7'si Büyük Ölçekli işletmelerdir (Grafik 71.2).

Grafik 71.2 Şanlıurfa İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

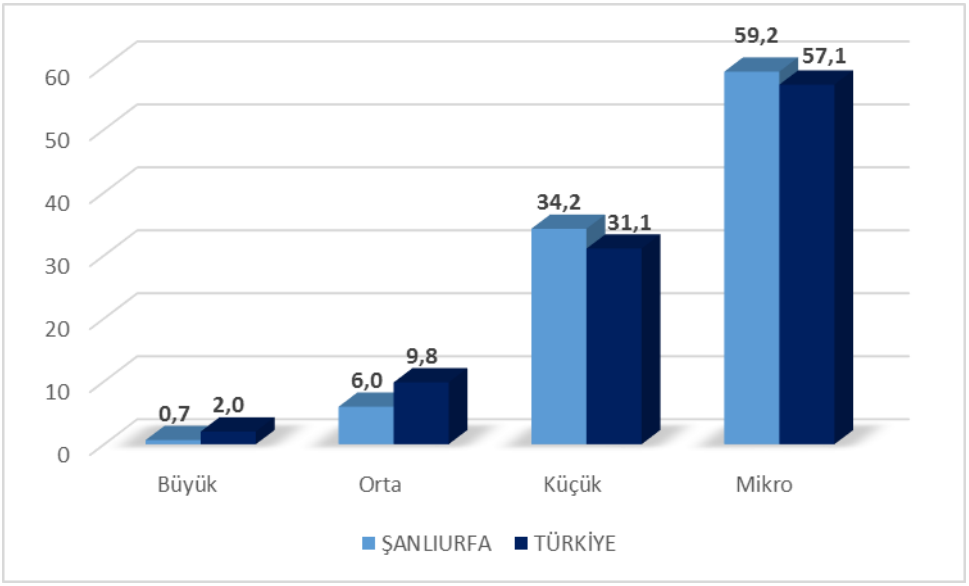

b. Sektörel Dağılım

Şanlıurfa ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %33,8 ile Gıda ürünleri, ikinci sırada %12,5 ile Makine ve ekipmanlar ve üçüncü sırada ise %11,2 ile Tekstil ürünleri sektörü yer almaktadır (Grafik 71.3).

Grafik 71.3 Şanlıurfa İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

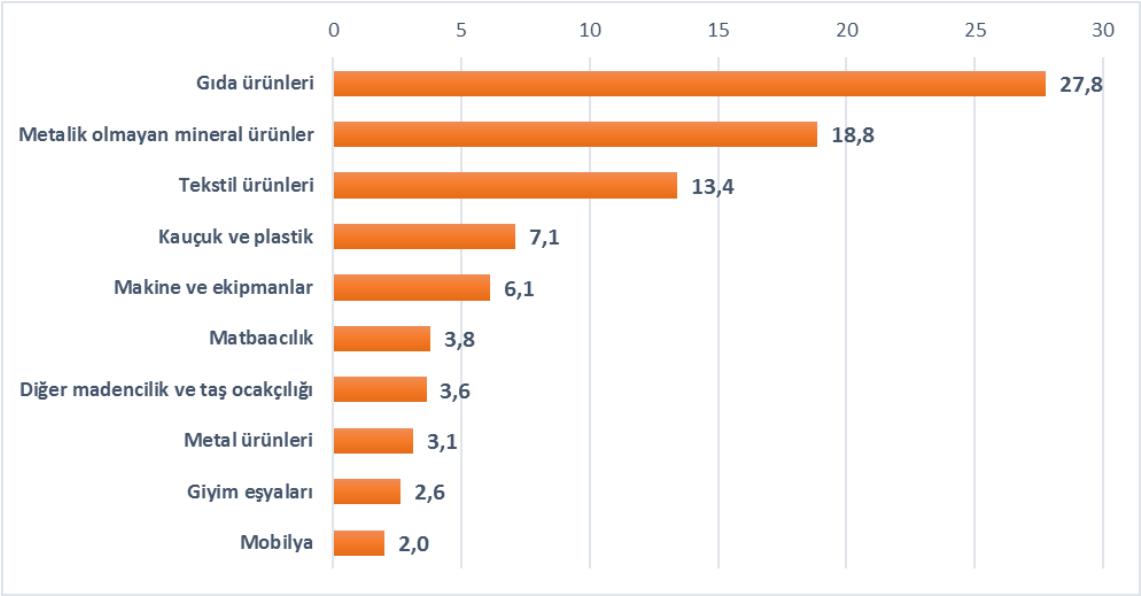

c. Çalışan Sayısı

Şanlıurfa İlinde sanayi sektöründe istihdamda %23,96 ile Tekstil ürünleri sektörü, %18,66 ile Gıda ürünleri sektörü, %16,05 ile Metalik olmayan mineral ürünler sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın %0,32'si Şanlıurfa ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 71.1).

Tablo 71.1 Şanlıurfa İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Tekstil ürünleri	2542	23,96	12,58
Gıda ürünleri	1980	18,66	12,75
Metalik olmayan mineral ürünler	1703	16,05	5,98
Giyim eşyaları	1191	11,23	8,79
Kauçuk ve plastik	692	6,52	6,16
Elektrik,gaz,buhar	546	5,15	0,69
Ana metal	295	2,78	4,29
Makine ve ekipmanlar	275	2,59	6,71
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	262	2,47	2,16
Matbaacılık	162	1,53	1,07
Genel Toplam	***10609***	-	***0,32***

Şanlıurfa ilinde çalışan sayısına göre ilk 5 büyük işletme aşağıda sıralanmıştır:

- Attaroğlu İnşaat Tarım Petrol Tekstil Gıda Sanayi Ve Ticaret (Şanlıurfa/Ceylanpınar Şubesi)
- Elektrik Üretim Anonim Şirketi Atatürk Hes İşletme Müdürlüğü
- Rubenis Klima Sanayi Ticaret (Şanlıurfa Şubesi)
- Emg İplik Sanayi Ve Ticaret
- Karbel Konfeksiyon Sanayi Ve Ticaret (Urfa Şubesi)

71.2. ŞANLIURFA İLİ SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 71.2 Şanlıurfa İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Şanlıurfa	3	5	2

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

Tablo 71.3 Şanlıurfa İlinde Faaliyet Gösteren Organize Sanayi Bölgeleri

OSB'LERE İLİŞKİN BİLGİLER	ŞANLIURFA OSB	VİRANŞEHİR OSB	BİRECİK OSB	SİVEREK OSB
Faaliyete Başladığı Yıl	1991	2009	2016	2017
Alanı (Hektar)	1712,82	182	100	100
Parsel Sayısı	575	133	42	81
Üretime Geçen Tesis	272	38	-	
İnşaat Safhasında	46	3	-	
Proje Safhasında	37	11	-	
Toplam	355	52	-	
İstihdam Kapasitesi	25.586	430	-	

Kaynak: Şanlıurfa Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü

Tablo 71.4 Şanlıurfa İlinde Faaliyet Gösteren Küçük Sanayi Siteleri

Adı	Faaliyete Başladığı Yıl	Toplam İşyeri Sayısı	Doluluk Oranı	Mevcut İstihdam
Evren Sanayi Sitesi	1984	1000	100%	3000
Birecik Sanayi Sitesi	1996	202	94%	950
Siverek Sanayi Sitesi	1985	100	100%	500
Suruç Sanayi Sitesi	1984	105	85%	270
TOPLAM	-	1407	-	4.720

Kaynak: Şanlıurfa Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü

71.3. ŞANLIURFA İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Tablo 71.5 Sektör/Birimlere Göre Şanlıurfa İlinde Yürütülen Teknolojik Dönüşüm Faaliyetleri

Faaliyet	Sektör/Birim	2016 Yıl Sonu	Genel Toplam
TGB	Harran Üniversitesi	1	1
Toplam TGB		**1**	**1**
Faaliyet Toplamı		**1**	1

Kaynak: Bilim ve Teknoloji Genel Müdürlüğü

Buna göre 2016 yıl sonu itibariyle toplam 1 TGB faaliyet göstermektedir.
Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Şanlıurfa İlinde 2016 yılında 10 faydalı model, 412 marka, 10 patent ve 8 dosyada 14 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 71.6 Şanlıurfa İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı	Toplam Türkiye Payı
Faydalı Model Başvurusu	21	10	31	0,29	0,07
Marka Başvurusu	4.015	412	4.427	0,44	0,38
Patent Başvurusu[71]	51	10	61	0,16	0,13
Tasarım Başvurusu	388	14	402	0,04	0,08
Tasarım Dosya Sayısı	144	8	152	0,10	0,14
Genel Toplam	**4.619**	**454**	**5.073**	**0,30**	**0,27**

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

[71] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

71.4. ŞANLIURFA İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 71.7 Şanlıurfa İli KOSGEB Destekleri

Sıra	Veri		2016 Yılı		İl Toplamı (2012-2016 Yılları Arası)	
1	Toplam Destek Tutarı (TL)*		4.125.549		20.986.634	
	Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**		Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)	KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)	Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)	KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)
			100.000	24.700	27.841.997	6.876.973
2	Diğer Bilgiler	TEKMER / İŞ BİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ	-			
		İŞGEM BİLGİLERİ	-			
		KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ	2016 yılı içerisinde Şanlıurfa Esnaf Sanatkârlar Odası Temsilciliği kapatılmıştır.			
		LABORATUVAR HİZMETLERİ	-			

		UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ	2016 yılında düzenlenen 106 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 4.874 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.
		YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ	2016 yılında KOSGEB'in sunduğu hizmet ve destekleri tanıtmak amacıyla 12 adet toplantı düzenlenmiştir.
		DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER	Karacadağ Kalkınma Ajansı tarafından Desteklenen Sosyal Etkileşim Projesi (SEP) kapsamında Şanlıurfa ve Ankara Bilgi-Tecrübe Paylaşımı Projesi yürütülmüştür.

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 71.8 Şanlıurfa İli TÜBİTAK Destekleri

Veri		2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	699.672	15.662.456
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	25.592	2.553.153
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	62.819	1.676.604
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	938.000	1.687.973
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	0	0

* 2017 sabit fiyatlarıyla

71.5. ŞANLIURFA İLİ TİCARET YAPISI

Şanlıurfa İli teşvik yasasında 6. Bölgede yer almakta olup son dönemde önemli yatırımlar gerçekleştirilmektedir. Göç alan bir il olması, büyük tarım potansiyeli, coğrafi konumu ve sınır ili olması münasebetiyle ticari hayat hızla gelişmektedir. İl merkezinde birçok toptan ve perakende alışveriş merkezi faaliyet göstermekte olup ticaretin sürekli aktif kalmasında önemli rol oynamaktadır.

Pamuk, buğday, mercimek, fıstık gibi tarım ürünleri ticarette önemli rol oynamakla birlikte özellikle son dönemlerde özellikle tarıma dayalı sanayi ürünleri ve tekstil ürünlerinin de ticareti önem kazanmaktadır. Son dönemde yaşanan olaylar nedeniyle bir durgunluk görülse de Suriye ile önemli bir dış ticaret hacmi gerçekleştirilmekte olup ticari hayatta birçok fırsatları sunmaktadır.

Tarihi ipek yolu üzerinde yer alması, tarımdaki potansiyeli ve bu potansiyelin sanayide işlenme kabiliyetinin artması ve sınır ticareti fırsatları ile Şanlıurfa, geleceğin en büyük ticaret merkezlerinden biri olmaya adaydır.

71.5.1. Şanlıurfa İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektör %33,7 ile tekstil ürünlerinin imalatı sektörü olmuştur. Çalışan sayısının en fazla olduğu sektör 2.739 ile tekstil ürünlerinin imalatı sektörü ve girişim sayısının en fazla olduğu sektör 198 girişim ile gıda ürünlerinin imalatı sektörü olmuştur (Tablo 71.9).

Tablo 71.9 Şanlıurfa İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar (İlk On Sektör) (%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Tekstil ürünlerinin imalatı	2.739	86	33,7
Gıda ürünlerinin imalatı	1.384	198	18,8
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	1.275	121	11,8
Ana metal sanayii	164	26	6,9
Mobilya imalatı	439	60	5,7
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	444	99	4,9
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	284	47	2,7
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	80	30	2,5
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	365	105	2,4
Elektrikli teçhizat imalatı	267	29	2,3

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

71.5.2. Şanlıurfa İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 71.4'te gösterilmiştir. Grafik 71.4'e göre 2016 yılında Şanlıurfa ilinde ithalat 164.831.826 dolar, ihracat ise 190.804.405 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 355.636.231 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 71.4 Şanlıurfa İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti (1000$)

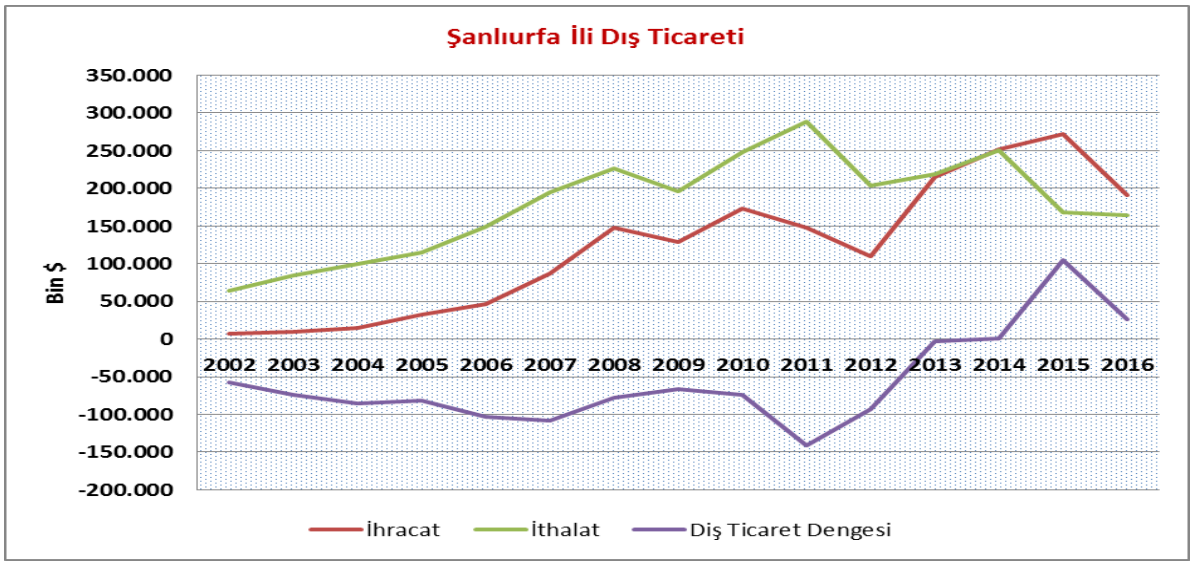

Kaynak: TÜİK

Şanlıurfa ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %43,06 ile Irak olmak üzere, Suriye, İran, Libya, Cezayir, Polonya, Ukrayna, Bangladeş ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 71.5).

Grafik 71.5 Şanlıurfa İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

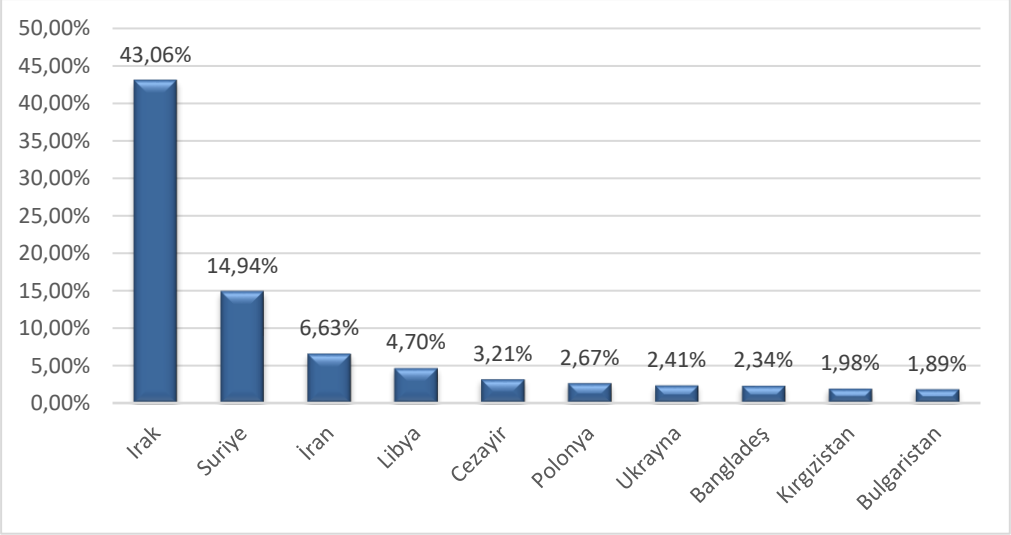

Kaynak: TÜİK

Şanlıurfa ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %34,09 ile Çin olmak üzere, Rusya Federasyonu, Brezilya, Özbekistan, Tayland, İran, Türkmenistan, Güney Kore, Vietnam, ABD ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 71.6).

Grafik 71.6 Şanlıurfa İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

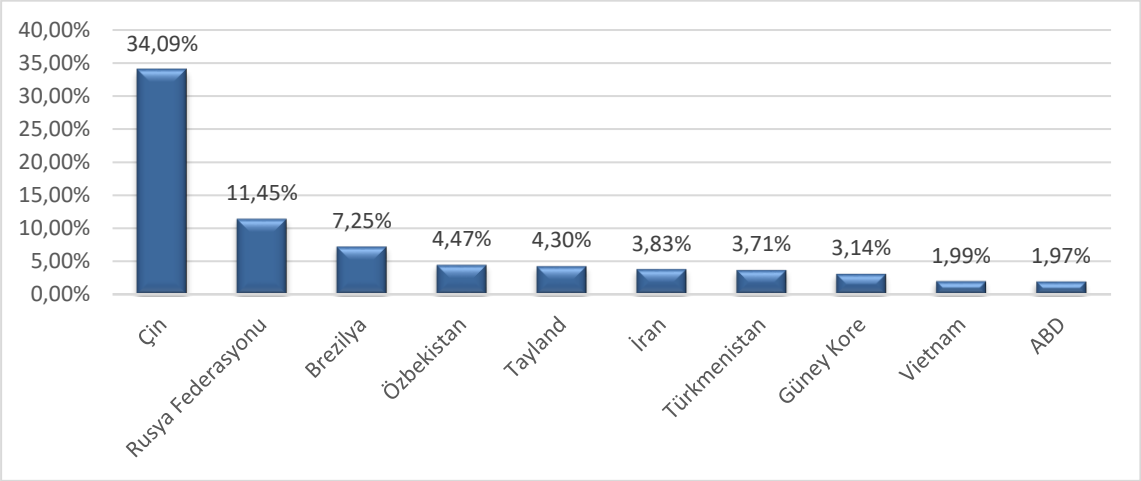

Kaynak: TÜİK

Şanlıurfa ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %88,78'ini, il ithalatının da %77,81'ini oluşturmaktadır (Tablo 71.10).

Tablo 71.10 Kısımlara göre Şanlıurfa ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri (1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	3	27	55	39	12	5
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	375	44	65	21	5	
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	15	14	38	34	15	120
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	11.411	9.920	21.240	128.352	39.358	36.447
İmalat Sanayi	239.686	262.253	169.406	121.727	128.490	128.260
Toplam	**251.490**	**272.258**	**190.804**	**250.172**	**167.880**	**164.832**

Kaynak: TÜİK

Şanlıurfa ilinin ihracatının %88,78'ini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 71.11).

Tablo 71.11 2016 yılı Şanlıurfa İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**169.406**
Mobilya imalatı	45.989
Giyim eşyalarının imalatı	20.873
Tekstil ürünlerinin imalatı	16.094
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	12.685
Elektrikli teçhizat imalatı	12.437
Gıda ürünlerinin imalatı	11.170
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	11.124
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	9.912
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	7.164
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	6.426

Kaynak: TÜİK

Şanlıurfa ilinin ithalatının %77,81'ini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 71.12).

Tablo 71.12 2016 Yılı Şanlıurfa İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**128.260**
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	26.885
Tekstil ürünlerinin imalatı	20.285
Diğer imalatlar	17.796
Gıda ürünlerinin imalatı	11.866
Ana metal sanayii	9.981
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman vb. malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	9.765
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	9.218
Elektrikli teçhizat imalatı	7.992
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	4.892
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	3.882

Kaynak: TÜİK

Şanlıurfa ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %24,27 ile mobilyalar, yatak takımları, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar vb. prefabrik yapılar ilk sıradadır (Tablo 71.13).

Tablo 71.13 2016 yılı Şanlıurfa İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Mobilyalar, yatak takımları, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar vb. prefabrik yapılar	46.306.226	24,27
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	12.235.185	6,41
Örme giyim eşyası ve aksesuarı	11.811.303	6,19
Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler	11.722.953	6,14
Plastikler ve mamulleri	11.063.240	5,80
Tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento	10.622.800	5,57
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	9.987.851	5,23
Hayvansal ve bitkisel katı ve sıvı yağlar, yemeklik katı yağlar, hayvansal ve bitkisel mumlar	9.309.518	4,88
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	8.725.611	4,57
Örme eşya	8.436.582	4,42

Kaynak: TÜİK

Şanlıurfa ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %21,03 ile pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat ilk sıradadır (Tablo 71.14).

Tablo 71.14 2016 yılı Şanlıurfa İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat	34.669.992	21,03
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	16.245.027	9,86
Oyuncaklar, oyun ve spor malzemeleri, bunların aksam, parça ve aksesuarı	13.160.924	7,98
Plastikler ve mamulleri	12.738.298	7,73
Hayvansal ve bitkisel katı ve sıvı yağlar, yemeklik katı yağlar, hayvansal ve bitkisel mumlar	11.834.742	7,18
Gübreler	10.175.635	6,17
Ağaç ve ahşap eşya, odun kömürü	9.764.789	5,92
Sentetik ve suni devamsız lifler	9.404.945	5,71
Demir ve çelik	8.954.284	5,43

Canlı hayvanlar	5.725.679	3,47

Kaynak: TÜİK

71.6. İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

71.6.1. Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

1-) Ön Terbiye ve Boya-Baskı İşletmesi

İlde üretilen tekstil ve hazır giyim ürünlerinin ön terbiye ve finish (son işlem) işlemlerinin yapılabileceği işletmeler bulunmamakta olup bu eksiklik işletmeler tarafından bu konuda tecrübe ve alt yapıya sahip Gaziantep ve Kahramanmaraş gibi illerden karşılanmaktadır. Küçük ve orta ölçekli tesisler kurularak ve modern işletmecilik anlayışıyla bu tür işlemlerin ilde yapılması mümkün görülmektedir.

2-) Bisküvi ve Gofret Üretim Tesisi

Bisküvi, Şanlıurfa'da ve yurt içinde talebi artan bir gıda maddesidir. Ayrıca son yıllarda ihraç kalemleri arasında yer alan gıda maddesi de olmuştur. Özellikle Türk Cumhuriyetlerinden bisküviye talep vardır

3-) Büro malzemeleri ve mobilya imalat tesisi

İlin nüfus potansiyeli, ulaşım potansiyeli ve yurt dışı pazarlara yakınlığı sebebiyle büro malzemeleri ve mobilya imalat tesislerinin ilde kurulması ve işletilmesinin mümkün olduğu düşünülmektedir.

71.6.2. Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

Şanlıurfa'nın doğal kaynak potansiyel değerlendirilmesi yanında, yurtiçi talebi karşılamaya ve ihracata yönelik olarak gelişme potansiyeli yüksek olan sektörlere ilişkin yatırımların yapılmasında büyük önem taşımaktadır. Bu amaçla sermayeye teknoloji ve kuruluş yeri boyutlu daha fazla ön plana çıkan sektörel talebi karşılamaya yönelik Şanlıurfa ili için potansiyeli değerlendirmeye yönelik yatırım konuları aşağıda belirtilmiştir:

71.6.2.1. Gıda Sanayinde Yapılabilir Yatırımlar

1) Sebze ve Meyve Konserveleri Üretim Tesisi

Şanlıurfa'da gıda sanayinde gerçekleştirebilecek 1. yatırım konusu olan sebze ve meyve üretim potansiyeli ve ürünün pazar durumu dikkate alınarak önerilmiştir. Şanlıurfa'da reçel, marmelat, meyve suyu ve konsantresi tesisleri kurulabilir.

2) Kurutulmuş Meyve-Sebze Üretim Tesisi

Şanlıurfa ve yakın çevresinde gerçekleşecek meyve ve sebze üretimi bu üretim sektöründe hammadde temini konusunda bir sorun yaşamayacağının göstergesidir. Ayrıca böyle bir tesisin kurulmasında, teknolojik kriter sayılan iklim koşulları da incelendiğinde, Şanlıurfa'nın

bu yatırıma uygun olabileceği görülmektedir. İlin sahip olduğu ulaşım olanakları ile, iç ve dış pazarlara ulaşma konusundaki birikimin önemli avantaj olduğunu söylemek mümkündür.

3) Doldurulmuş Gıda Üretim Tesisi

Şanlıurfa, iklim ve toprak özellikleri sebebiyle sebze ve meyve tarımının yoğun olarak yapıldığını bir ildir.

İç piyasada yeterli talep olmadığı için bu tür yatırımların tamamen ihracat amaçlı kurulmasının planlanması gerekmektedir.

4) Rafine Pamuk Yağı Üretim Tesisi

Şanlıurfa'da üretilen pamuk miktarı ile çırçır ve prese fabrikaları dikkate alınarak rafine pamuk yağı tesisi kurulabilir. İlde halen 20 tesis, pamuk yağı ve rafine pamuk yağı üretimi yapmaktadır. İlde üretimi artarak devam deden mısır ürünü de bu tesislerde değerlendirilebilir.

5) Sebze ve Meyve Paketleme Tesisi

Üretilen sebze ve meyvelerin modern usullerle sarım ve paketleme işlemlerinin yapılması ve gerektiğinde soğuk hava depolarında muhafaza edilerek uygun pazar şartlarında piyasa arzı ile hem üretici hem de tüketici korunmuş olmaktadır. Böylece yurt içi talep karşılandıktan sonra fazla mahsulün ihraç edilmesinin kolaylıkla mümkün olabileceği düşünmektedir.

71.6.2.2. Tekstil Sektöründe Yapılabilir Yatırımlar

Şanlıurfa'da tekstil yatırımları ağırlıklı olarak kültü pamuğun işlenmesi, iplik ve hazır giyime yönelik tesislerden meydana gelmiştir. Ancak özellikle hazır giyimde istenilen düzeye erişilememiştir.

1) Yün İplik Üretim Tesisi

Şanlıurfa'da dokuma ve giyim sanayinde yün iplik üretim tesisi, özellikle kalın tip yün ipliği (Straygarn) üretimi için önerilmiştir. Türkiye de üretilen yünlü ipliklerin %20'si %100 yünden %80'i yünün suni ve sentetik liflerle çeşitli oranlarda karışımından veya %100 sentetik elyaftan üretilmektedir.

Şanlıurfa 'da kurulması önerilen halı ve battaniye üretimine yönelik kalın yün ipliği üretecek olan bu tesiste %100 yerli yün elyaf kullanımı mümkündür.

2) Örme Eşya Üretimi

Örme eşya üretimi ihracat potansiyelinin her zaman için canlı olduğu bir üretim dalıdır. Özellikle son yıllarda ithalat grafiği de yükselen örme ve eşya kaliteli ve Avrupa standartlarına uygun üretilerek ithalatın hızını kesmesi açısından da büyük önem taşımaktadır.

Bu sebeple, Şanlıurfa'da özellikle iç pazar yanında dış pazarlara da hitap edebilecek örme eşya tesisleri yapılabilir görülmektedir.

3) Çorap Üretimi

Mevcut şartlarda çorap üretimi talebi karşılar seviyede olsa bile talep artışının sürekliliği, çorap üretimi konusunda yeni yatırımları gündeme getirmektedir. Şanlıurfa talebin yoğun olduğu ve pazar kanallarına yakın bir bölgede yer alması sebebiyle çorap üretimine yönelik tesisler gerçekleştirilebilir görülmektedir.

4) Hazır Giyim Üretimi

Türkiye de hazır giyim sektörünün sahip olduğu kurulu kapasite talebin çok üzerindedir. Üretim fazlası ihraç edilmektedir. Kaliteli ham maddeden ucuz olarak üretebildiği için Türk hazır giyim ürünleri, dünyanın hemen hemen her yerinde alıcı bulabilmektedir. Bunun sonucu olarak hazır giyim ihracatı giderek artmaya başlamıştır ve üretimin yaklaşık %85'i seviyesine ulaşmıştır.

Hazır giyime yönelik yatırımlar bay, bayan ve çocuk hazır giyim ürünlerinin birlikte üretilebileceği komple birer yatırım olarak gerçekleştirilebileceği gibi, ayrı yatırımlar olarak da gerçekleştirilebilir.

71.6.2.3. Diğer Sektörlerde Yapılabilir Yatırımlar

1) Karma Yem Üretim Tesisi
2) Ambalaj Makineleri Üretim Tesisi
3) Toprak İşletmeye Yönelik Tarım Aletleri Üretim Tesisi
4) Soğuk Hava Deposu
5) Güneş Kolektörü Üretim Tesisi
6) Teneke Kutu Üretim Tesisi
7) Şanlıurfa Fıstığı İşletme Tesisi

71.7. SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1-) Sorun: Demiryolu bağlantısının olmamasının taşıma maliyetlerini yükseltmesi ve bu durumun rekabet edilebilirliği azaltması

Çözüm: Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı ile ilgili diğer kurum ve kuruluşlar tarafından konu ile ilgili çalışmalar yürütülerek sonuçlandırılması gerekmektedir.

2-) Sorun: Kümelenme eksikliği, tekstilde entegre çalışmanın planlanmamış olması

Çözüm: Sanayicilerimizin bu konuda yönlendirilmesi ve bölgesel bazda teşviklerin sağlanması gerekmektedir.

3-) Sorun: Sanayinin katma değeri düşük ürünler üzerine yoğunlaşması

Çözüm: İlde faaliyette bulunan işletmelerin Ar-Ge konusunda bilinçlendirilmesi ve bu konuda teşvik edilmesi ayrıca sanayicimizin bu konuda KOSGEB gibi kurum ve kuruluşlar tarafından eğitilmesi gerekmektedir.

4-) Sorun: Nitelikli işgücü ve ara elaman eksikliği

Çözüm: İlde faaliyet gösteren işletmelerde çalışacak nitelikli iş gücünün yetersiz olması ve özellikle ara elaman temininde güçlük çekilmesi önemli bir problem olarak ortaya çıkmaktadır. Bu noktada İl İstihdam Kurulunca belirlenecek ihtiyaca göre kurslar düzenlenerek bu sorun giderilmeye çalışılmakta ise de yeterli sonuç alınamamaktadır. Firmalar özelinde ihtiyaçların belirlenerek iş garantili kursların açılmasının önemli bir fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

5-) Sorun: Üniversite–sanayi iş birliğinin geliştirilememesi

Çözüm: Üniversite-sanayi iş birliği ile ilgili çalışmalar yürütülmekle beraber istenilen düzeye ulaşılamamıştır. Bu iş birliğinin geliştirilebilmesi için üniversite bünyesinde kurulmakta olan teknoparkın ivedilikle tamamlanarak aktif hale getirilmesi ve iş birliğinin artırılması için kurumsal altyapının oluşturulması ve yasal mevzuatın düzenlenmesi gerekmektedir.

6-) Sorun: İşletmelerin kurumsallaşamaması

Çözüm: İlde faaliyet gösteren işletmelerin kurumsal bir yapıya sahip olabilmesi için sanayicilerin bilinçlendirilerek teşvik edilmesi ayrıca yasal düzenlemelerle asgari gereklilikler belirlenmelidir.

7-) Sorun: Markalaşamamak

Çözüm: İşletmelerimizin iç ve dış pazarlarda rekabet gücünü artırmak için markalaşmaya odaklanması sağlanmalı ve bu konuda belli ürünlere yoğunlaşarak tanıtım konusunda da teşvik edilmeli ve sanayicilerimiz bilinçlendirilmelidir.

8-) Sorun: OSB'nin problemleri

Çözüm: Son teşvik yasası ile ilde yatırımcının arsa tahsis taleplerinin karşılanmasında sıkıntılar ortaya çıkmaktadır. 2016 yılında mevcut OSB'ye 3. ve 4. ilave kısım ile ilgili tahsis için başvurular alınmaktadır.

9-) Sorun: Orta ölçekli sanayicinin yerleşebileceği uygun ölçekte alan bulunmaması

Çözüm: Yasal mevzuatta düzenleme yapılarak sanayi siteleri ile OSB işyerlerinin arasındaki bir büyüklüğe sahip sanayi parselleri oluşturulmalıdır.

10-) Sorun: Teşvik yasasının eski işletmeler için geçerli olmaması

Çözüm: Teşvik yasasında düzenleme yaparak rekabetçi piyasa koşullarını bozan bu düzenleme eski işletmeleri de kapsayacak şekilde genişletilmelidir.

72. ŞIRNAK İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

72.1. ŞIRNAK İLİ SANAYİ YAPISI

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

72.1.1. Şırnak İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Şırnak ili Güneydoğu Anadolu Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 72.1).

Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Şırnak ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %1,6'lık oran ile bölgede sekizinci sırada yer almaktadır.

Grafik 72.1 Türkiye'de Sanayi İşletmelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (%)

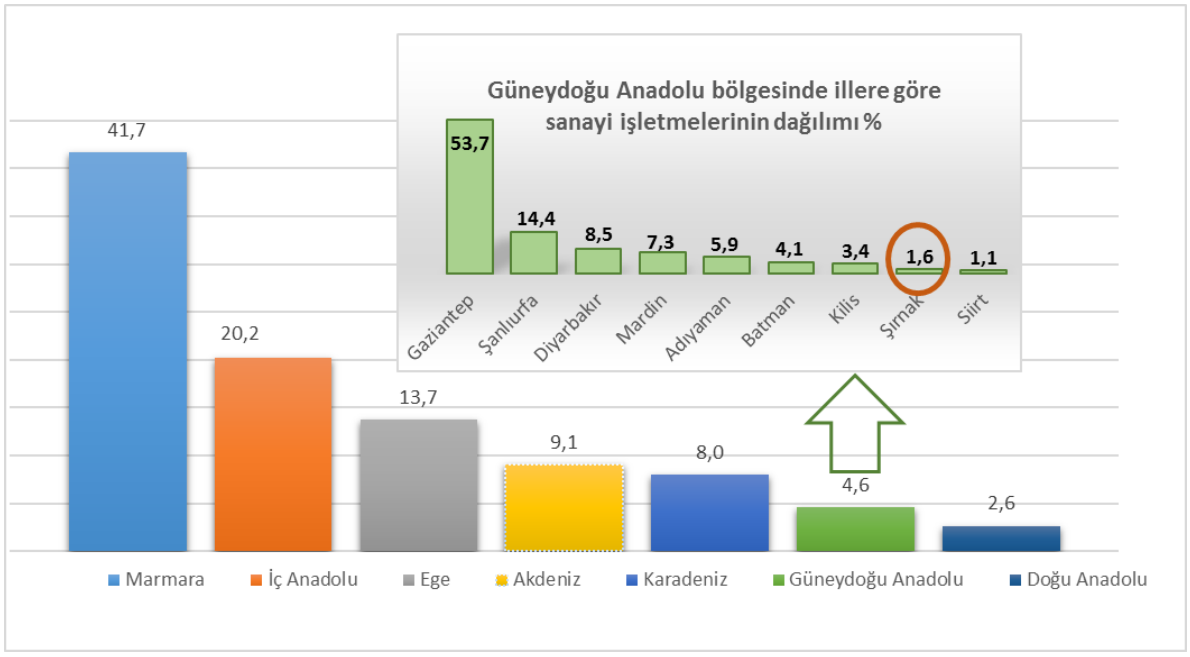

a. Ölçek Dağılımı

Şırnak ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, %39,5'i Mikro, %53,5'i Küçük, %4,7'si Orta ve %2,3'ü Büyük Ölçekli işletmelerdir (Grafik 72.2).

Grafik 72.2 Şırnak İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

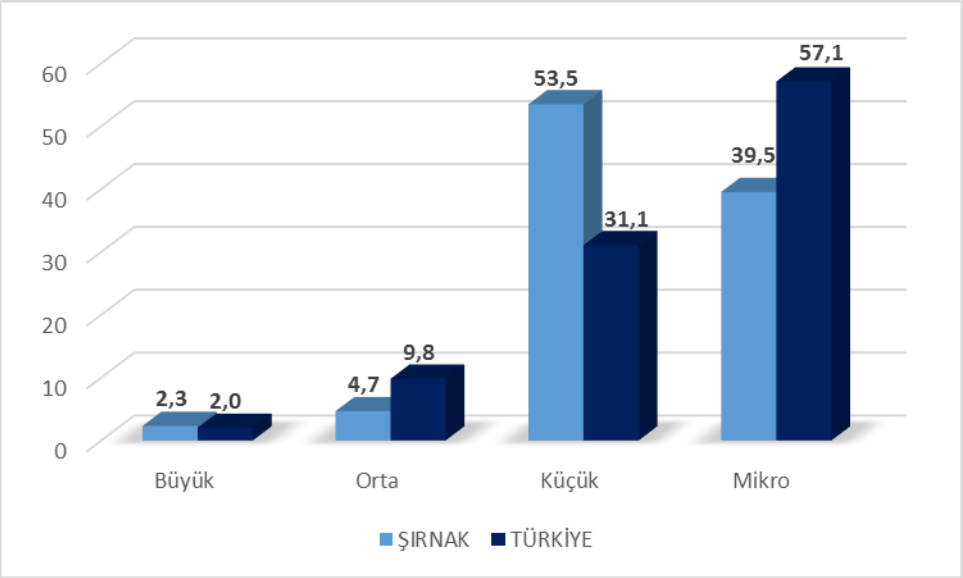

b. Sektörel Dağılım

Şırnak ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %30,4 ile Gıda ürünleri, ikinci sırada %21,7 ile Metalik olmayan mineral ürünler ve üçüncü sırada ise %8,7 ile diğer madencilik ve taş ocakçılığı sektörü yer almaktadır (Grafik 72.3).

Grafik 72.3 Şırnak İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

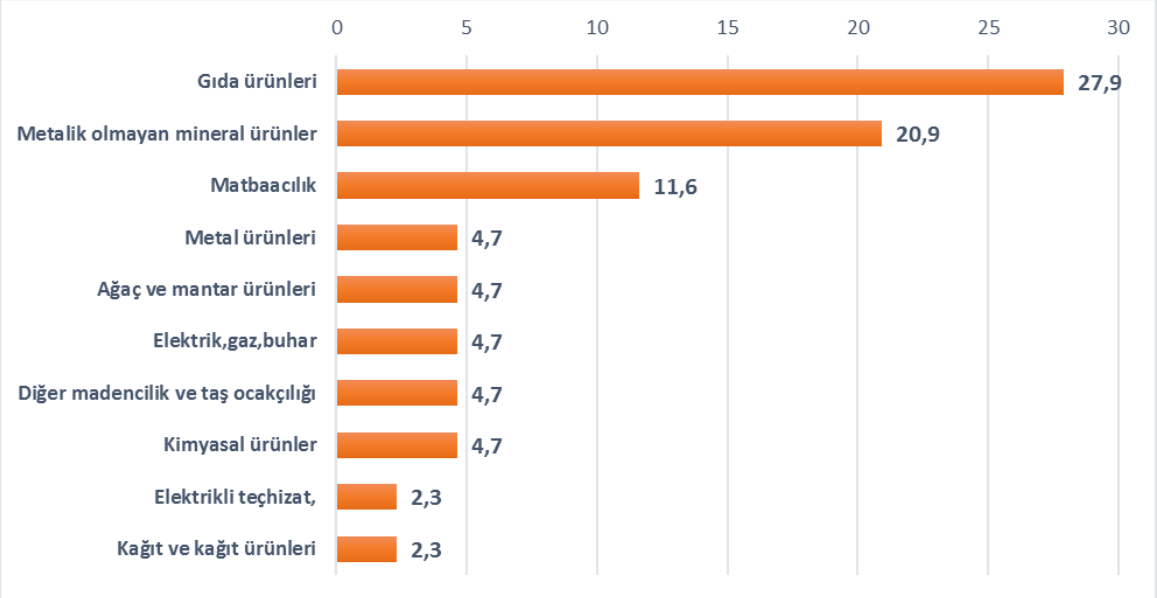

c. Çalışan Sayısı

Şırnak İlinde sanayi sektöründe istihdamda %66,03 ile Metalik olmayan mineral ürünler sektörü, %11,24 ile Gıda ürünleri sektörü, %7,82 ile Elektrik,gaz,buhar sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın %0,05'i Şırnak ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 72.1).

Tablo 72.1 Şırnak İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Metalik olmayan mineral ürünler	1005	66,03	5,98
Gıda ürünleri	171	11,24	12,75
Elektrik,gaz,buhar	119	7,82	0,69
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	49	3,22	2,16
Ağaç ve mantar ürünleri	26	1,71	1,66
Metal ürünleri	25	1,64	8,55
Matbaacılık	22	1,45	1,07
Kimyasal ürünler	19	1,25	3,45
İçecek ürünleri	18	1,18	0,51
Mobilya	15	0,99	3,80
Genel Toplam	***1522***	-	***0,05***

Şırnak ilinde çalışan sayısına göre ilk 5 büyük işletme aşağıda sıralanmıştır:

- Silopi Elektrik Üretim
- Karkey Karadeniz Elektrik Üretim Anonim Şirketi Silopi Şubesi
- Mepro İnşaat Metal İthalat İhracat
- Silopi Beton İnşaat Nak. İth.İhr.Sanayi
- Yeni Habur Gıda Petrol Nakliyat Turizm Tekstil Tarım İthalat İhracat Sanayi Ticaret

72.2. ŞIRNAK İLİ SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 72.2 Şırnak İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Şırnak	1	2	1

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

72.3. ŞIRNAK İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Şırnak İlinde 2016 yılında 10 faydalı model, 412 marka, 10 patent ve 8 dosyada 14 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 72.3 Şırnak İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı	Toplam Türkiye Payı
Faydalı Model Başvurusu	2	2	4	0,06	0,01
Marka Başvurusu	385	36	420	0,04	0,04
Patent Başvurusu[72]	5	1	6	0,02	0,01
Tasarım Başvurusu	161	0	161	0,00	0,03
Tasarım Dosya Sayısı	2	0	2	0,00	0,00
Genel Toplam	**554**	**39**	**593**	**0,03**	**0,03**

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

[72] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

72.4. ŞIRNAK İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 72.4 Sivas İli KOSGEB Destekleri

<table>
<tr><th>Sıra</th><th colspan="2">Veri</th><th colspan="2">2016 Yılı</th><th colspan="2">İl Toplamı (2012-2016 Yılları Arası)</th></tr>
<tr><td rowspan="3">1</td><td colspan="2">Toplam Destek Tutarı (TL)*</td><td colspan="2">223.480</td><td colspan="2">1.375.146</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td></tr>
<tr><td>6.285.000</td><td>1.571.250</td><td>13.260.000</td><td>2.625.521</td></tr>
<tr><td rowspan="7">2</td><td rowspan="7">Diğer Bilgiler</td><td>TEKMER / İŞ BİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>İŞGEM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ</td><td colspan="4">Şırnak Ticaret ve Sanayi Odası iş birliği ile 25.07.2012 tarihinde kurulan KOSGEB Temsilciliği, Şırnak'ta KOSGEB Müdürlüğünün kurulmasından sonra 2016 yılı içerisinde kapatılmıştır.</td></tr>
<tr><td>LABORATUVAR HİZMETLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında düzenlenen 7 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 466 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.</td></tr>
<tr><td>YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında KOSGEB'in sunduğu hizmet ve destekleri tanıtmak amacıyla 3 adet toplantı düzenlenmiştir.</td></tr>
<tr><td>DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER</td><td colspan="4">-</td></tr>
</table>

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 72.5 Şırnak İli TÜBİTAK Destekleri

Veri		2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	0	34.475
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	0	0
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	0	332.994
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	58.960	152.192
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	0	0

* 2017 sabit fiyatlarıyla

72.5. ŞIRNAK İLİ TİCARET YAPISI

72.5.1. Şırnak İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektör %55,1 ile gıda ürünlerinin imalatı olmuştur. Çalışan sayısının en fazla olduğu sektör 408 ile diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı ve girişim sayısının en fazla olduğu sektör 27 girişim ile diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı sektörü olmuştur (Tablo 72.6).

Tablo 72.6 Şırnak İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar (İlk On Sektör) (%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Gıda ürünlerinin imalatı	233	22	55,1
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	408	27	25,0
Giyim eşyalarının imalatı	178	5	8,0
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	95	13	5,5
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	30	4	2,7
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	6	10	1,3
Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı	19	8	1,2
Mobilya imalatı	13	6	0,4
Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması	22	8	0,4
Diğer imalatlar	9	8	0,2

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

72.5.2 Şırnak İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 72.4'te gösterilmiştir. Grafik 72.4'e göre 2016 yılında Şırnak ilinde ithalat 33.435.335

dolar, ihracat ise 407.323.967 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 440.759.302 dolar olarak gerçekleşmiştir

Grafik 72.4 Şırnak İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti (1000$)

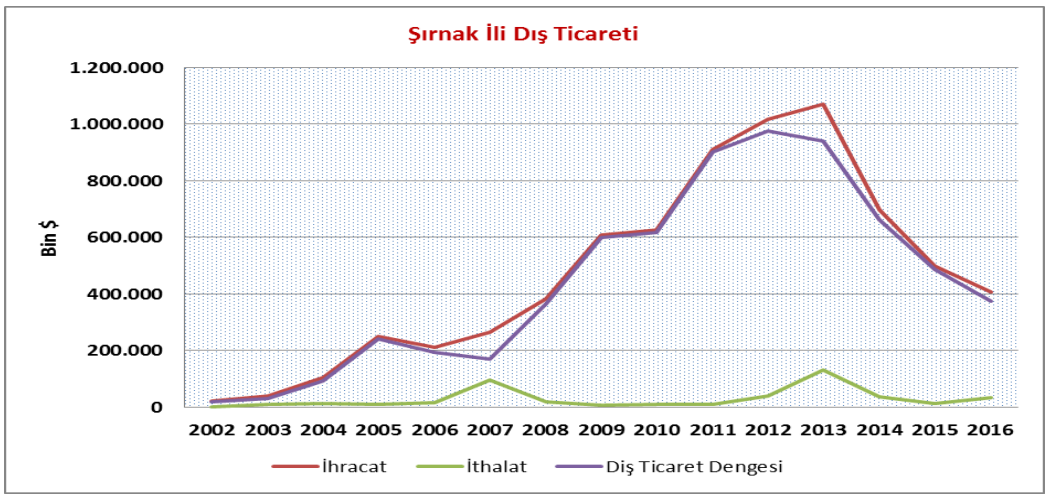

Kaynak: TÜİK

Şırnak ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %87,53 ile Irak olmak üzere, Sudan, Suriye, İran, Suudi Arabistan, Azerbaycan, Kırgızistan, Bulgaristan, Ürdün, Estonya ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 72.5).

Grafik 72.5 Şırnak İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

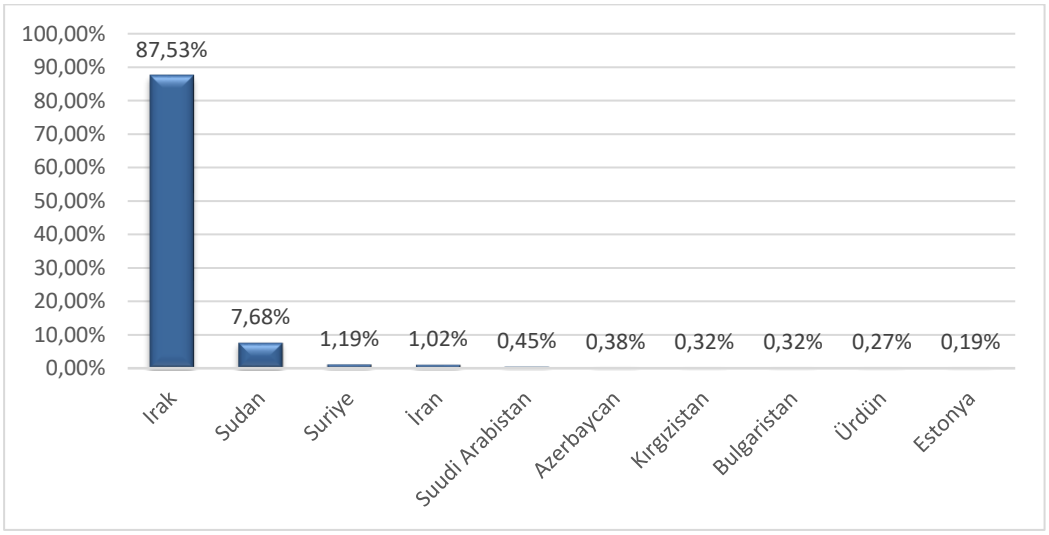

Kaynak: TÜİK

Şırnak ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %38,35 ile Litvanya, Letonya, Rusya Federasyonu, Ekvator, Kanada, Malezya, Ukrayna, Nijerya, Almanya, Çin ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 72.6).

Grafik 72.6 Şırnak İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

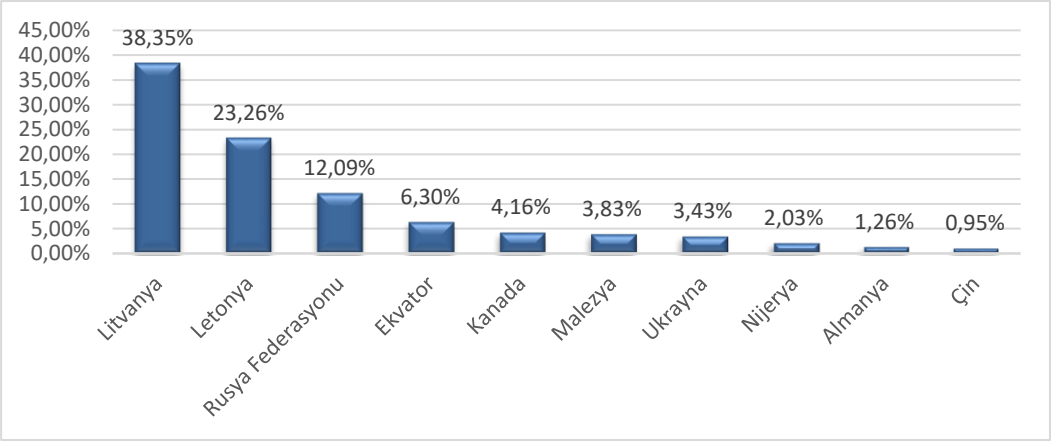

Kaynak: TÜİK

Şırnak ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %88,32'sini, il ithalatının da %5,89'unu oluşturmaktadır (Tablo 72.7).

Tablo 72.7 Kısımlara göre Şırnak ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri (1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	36	13	130	2		
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor	1	0				
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	191	136	215	3		
Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler					0	13
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	184	52	9			
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	41.618	40.597	47.205	19.848	9.692	31.452
İmalat Sanayi	655.196	459.205	359.765	15.716	3.218	1.970
Toplam	**697.225**	**500.002**	**407.324**	**35.569**	**12.910**	**33.435**

Kaynak: TÜİK

Şırnak ilinin ihracatının %88,32'sini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 72.8).

Tablo 72.8 2016 yılı Şırnak İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**359.765**
Ana metal sanayii	137.703
Gıda ürünlerinin imalatı	79.721
Giyim eşyalarının imalatı	58.663
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	22.657
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	15.325
Mobilya imalatı	12.073
Tekstil ürünlerinin imalatı	6.714
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	6.660
Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	6.095
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	3.275

Kaynak: TÜİK

Şırnak ilinin ithalatının %5,89'unu oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 72.9).

Tablo 72.9 2016 Yılı Şırnak İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**1.970**
Mobilya imalatı	872
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	668
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	280
Gıda ürünlerinin imalatı	64
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	22
Tekstil ürünlerinin imalatı	15
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	14
Ana metal sanayii	12
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	10
Elektrikli teçhizat imalatı	6

Kaynak: TÜİK

Şırnak ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %29,95 ile demir ve çelik ilk sıradadır (Tablo 72.10).

Tablo 72.10 2016 yılı Şırnak İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Demir ve çelik	122.006.063	29,95
Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni	42.871.355	10,53
Örme giyim eşyası ve aksesuarı	41.601.371	10,21
Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler	30.366.515	7,46
Demir veya çelikten eşya	21.073.413	5,17
Yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular	16.918.471	4,15
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	16.725.293	4,11
Tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento	14.649.503	3,60
Mobilyalar, yatak takımları, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar vb., prefabrik yapılar	12.458.544	3,06
Hayvansal ve bitkisel katı ve sıvı yağlar, yemeklik katı yağlar, hayvansal ve bitkisel mumlar	11.712.626	2,88

Kaynak: TÜİK

Şırnak ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %79 ile hububat ilk sıradadır (Tablo 72.11).

Tablo 72.11 2016 yılı Şırnak İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Hububat	26.414.956	79,00
Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler	2.749.833	8,22
Yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular	1.410.202	4,22
Mobilyalar, yatak takımları, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar vb., prefabrik yapılar	872.373	2,61
Yağlı tohum ve meyveler, muhtelif tane, tohum ve meyveler, sanayide ve tıpta kullanılan bitkiler, saman ve kaba yem	767.572	2,30
Sabunlar, yüzey-aktif organik maddeler, yıkama-yağlama müstahzarları, mumlar, akım müstahzarları, dişçilik müstahzarları	469.200	1,40
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	282.274	0,84

Kahve, çay, Paraguay çayı ve baharat	109.880	0,33
Ağaç ve ahşap eşya, odun kömürü	108.702	0,33
Plastikler ve mamulleri	98.294	0,29

Kaynak: TÜİK

73. TEKİRDAĞ İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

73.1. TEKİRDAĞ İLİ SANAYİ YAPISI

Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi statüsü kazanmış olup, 2016 yılı adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçlarına göre 972.875 kişinin yaşadığı, sanayisi gelişmiş bir şehir durumundadır. Tekirdağ, ülkemiz nüfus sıralamasında 23. nüfus yoğunluğu sıralamasında ise km2'ye düşen 154 kişi ile 14. sırada yer almaktadır. Tekirdağ %25,2 nüfus artış hızı ile ülke sıralamasında 4. sırada yer almaktadır.

Tekirdağ İli Dünyanın en büyük Metropollerinden olan İstanbul iline sınır ve 120 Km uzaklıkta, Yunanistan sınırına 110, Bulgaristan sınırına ise 130 km uzaklıktadır. Ülkemizde denize kıyısı olan 28 il bulunmaktadır. Bunlardan 5 tanesi hava, kara, demir ve deniz yolu ulaşım imkanına sahiptir. Tekirdağ bu 5 ilden biri durumundadır. Dünya uluslararası Ticaretinin yaklaşık %85-90'ı Deniz Yolu ile gerçekleştirilmektedir. Deniz yolu taşımacılığı, Kara Yolu taşımacılığına göre 6,5-7 kat daha ucuzdur. Demiryolu taşımacılığı da kara yolu taşımacılığına göre yaklaşık 3,5 kat daha ucuz bir taşımacılık türüdür. Tekirdağ ilinin İstanbul'a ve Avrupa ya yakın olması, Deniz ve Demiryolu taşıma imkanlarının bulunması nedeniyle firmalara ciddi rekabet avantajları sağlamaktadır. Ülkemizin ve Avrupa'nın en büyük konteyner limanlarından olan Asya Port Limanı Tekirdağ'da yer almaktadır. Tekirdağ sahip olduğu bu avantajlar nedeniyle yatırım yeri seçimi açısından ülkemizin gözde illeri arasında yer almakta ve gelecekte İstanbul'un ticaret, turizm ve kültür şehrine dönüşmesi sürecinde İstanbul'da faaliyet gösteren sanayi işletmelerinin Tekirdağa olan göçü hızlanmaktadır.

Hali hazırda Tekirdağ, Ülkemiz Elektrik tüketiminde 12. sırada yer alırken, sanayi elektriği tüketiminde 5. sırada bulunmaktadır. İlin ülke genelinde gerçekleştirilen toplam katma değere katkısı %4 tür. Tekirdağ gerçekleştirdiği bu %4 lük katma değer katkısı ile ülkemizde 6. sırada yer almaktadır. Tekirdağ kişi başına devlete net katkıda ve imalat sanayi gelişmişlik sıralamasında 5. Sırada, %29,71 oranla Türkiye'nin en rekabetçi 7. ili konumundadır.

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

73.1.1. Tekirdağ İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Tekirdağ ili Marmara Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara, %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz, %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 73.1).

Marmara Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Tekirdağ ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %4,8'lik oran ile bölgede dördüncü sırada yer almaktadır.

Grafik 73.1 Türkiye'de Sanayi İşletmelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (%)

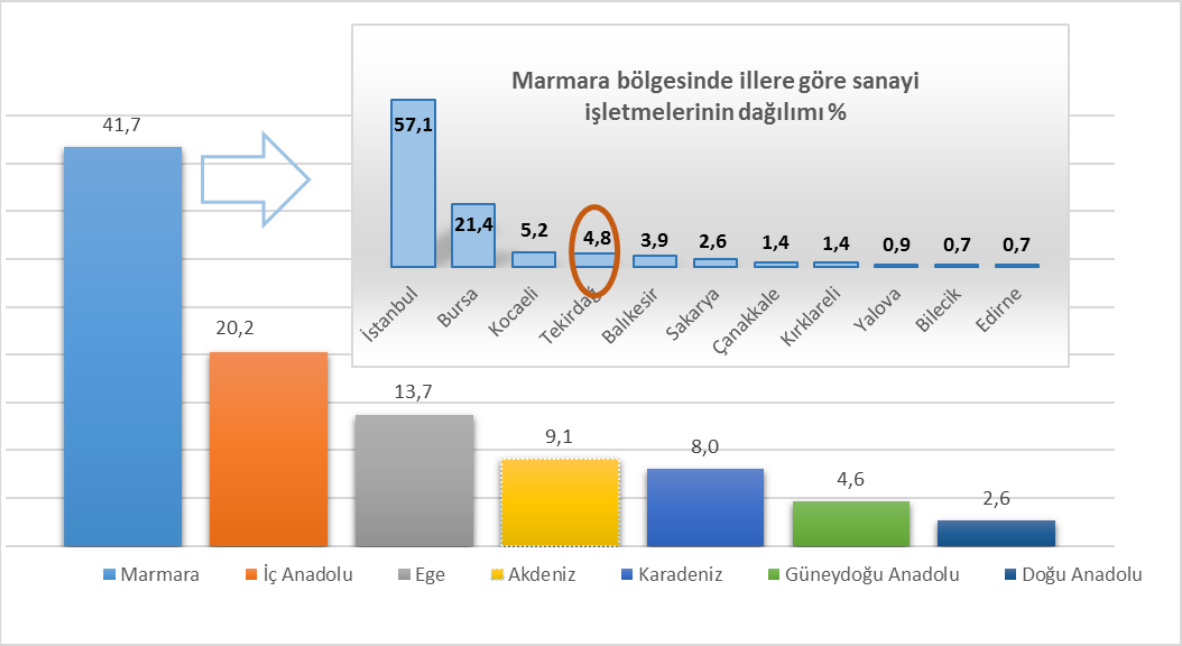

a. Ölçek Dağılımı

Tekirdağ ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, %52'si Mikro, %24,9'u Küçük, %16,9'u Orta ve %6,2'si Büyük Ölçekli işletmelerdir (Grafik 73.2).

Grafik 73.2 Tekirdağ İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

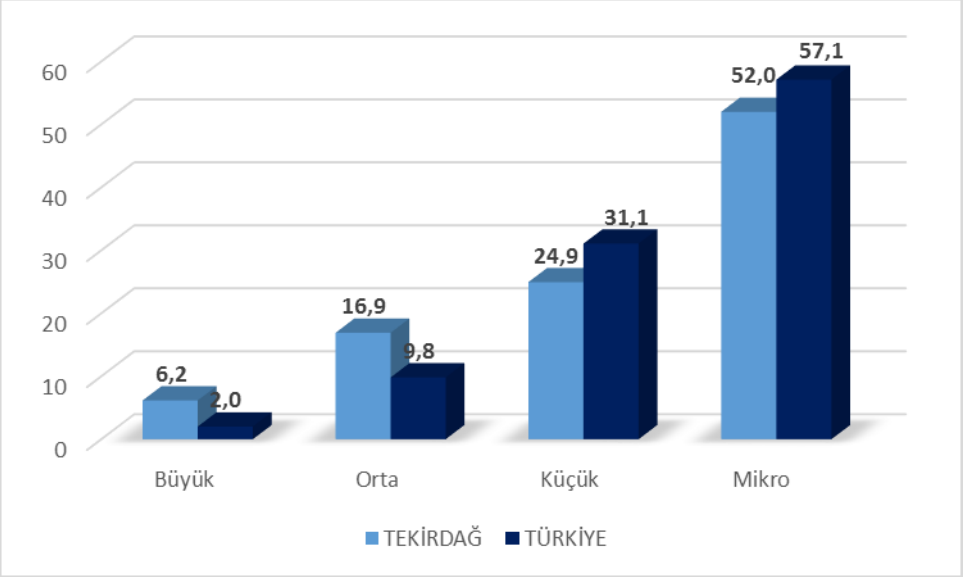

b. Sektörel Dağılım

Tekirdağ ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %13,7 ile Kimyasal ürünler, ikinci sırada %13 ile Makine ve ekipmanlar ve üçüncü sırada ise %12,5 ile Gıda ürünleri sektörü yer almaktadır (Grafik 73.3).

Grafik 73.3 Tekirdağ İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

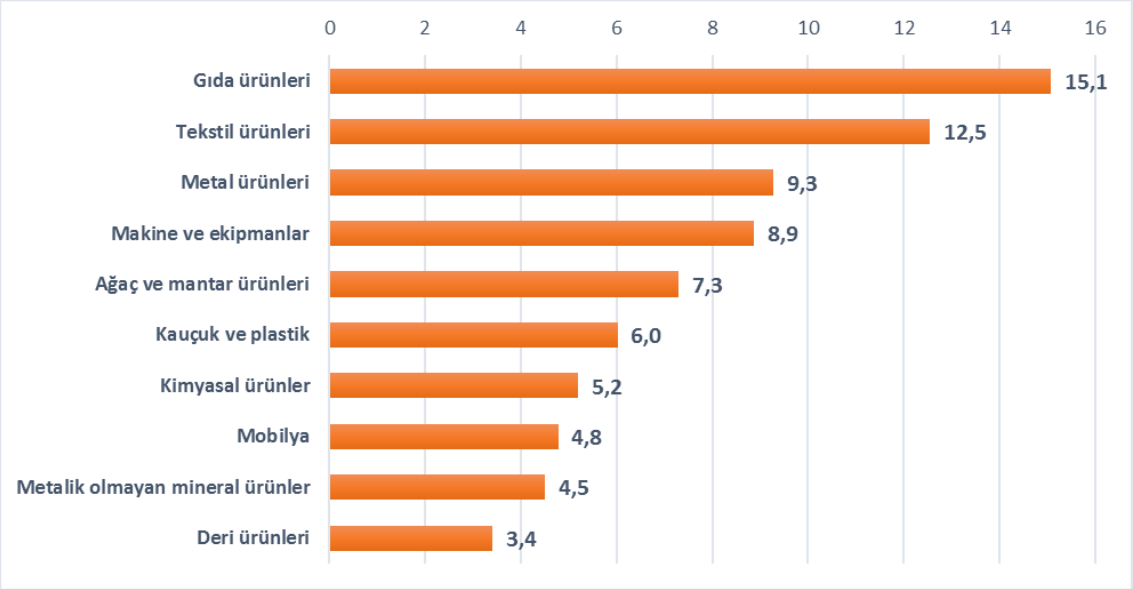

c. Çalışan Sayısı

Tekirdağ İlinde sanayi sektöründe istihdamda %34,08 ile Tekstil ürünleri sektörü, %8,85 ile Giyim eşyaları sektörü, %7,93 ile Elektrikli teçhizat sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın %4,16'sı Tekirdağ ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 73.1).

Tablo 73.1 Tekirdağ İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Tekstil ürünleri	46700	34,08	12,58
Giyim eşyaları	12130	8,85	8,79
Elektrikli teçhizat,	10867	7,93	3,92
Gıda ürünleri	8327	6,08	12,75
Kauçuk ve plastik	8223	6,00	6,16
Metal ürünleri	7392	5,40	8,55
Makine ve ekipmanlar	7331	5,35	6,71
Ana metal	5483	4,00	4,29
Kimyasal ürünler	5373	3,92	3,45
Metalik olmayan mineral ürünler	3739	2,73	5,98
Genel Toplam	***137014***	-	***4,16***

Tekirdağ İlinde Çalışan Sayısına Göre İlk 5 Büyük İşletme aşağıda sıralanmıştır:

- Bsh Ev Aletleri Sanayi Ve Ticaret A.Ş. Çerkezköy Şubesi
- Hema Endüstri A.Ş. Çerkezköy Şubesi
- Şık Makas Giyim Sanayi Ve Ticaret A.Ş. Çorlu Şb.
- Polimer Kauçuk Sanayi Ve Pazarlama A.Ş.- Çerkezköy Şubesi

Özcanlar Tekstil Sanayi Ve Ticaret

73.2. TEKİRDAĞ İLİ SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 73.2 Tekirdağ İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Tekirdağ	8	13	-

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

İlin sahip olduğu Organize Sanayi Bölgesi Sayısı 13'tür. İlde yer alan Organize Sanayi Bölgelerine alansal büyüklük açısından bakıldığında ülkemizin en fazla OSB alanına sahip 2. ili, sayısal olarak bakıldığında Tekirdağ en fazla OSB'ye sahip 2. ili durumundadır. Organize Sanayi Bölgelerinde ortalama doluluk %55 civarındadır.

73.2.1. Tekirdağ Organize Sanayi Bölgeleri

Alansal Olarak: 2. Sırada
OSB Sayısı Olarak: 2. Sırada

Çerkezköy Organize Sanayi Bölgesi

- 1973 yılında kurulan Çerkezköy O.S.B.'si yaklaşık 1251,29 ha. alanda kurulmuştur.
- Türkiye'nin en büyük Organize Sanayi Bölgelerinden biridir.
- 362 sanayi parseli üzerinde 285 fabrika mevcuttur.
- Yaklaşık 60.000 kişi istihdam edilmektedir.
- Bölgedeki mevcut arıtma tesisinde günlük 80.000 m3/gün kapasiteli atık su arıtma hizmeti verilmektedir.
- Doğalgazdan 50,7 megavat gücünde elektrik üretimi yapan Çerkezköy Enerji üretim A.Ş. üretim santrali çalışmaktadır.

Çorlu Deri İhtisas ve Karma Organize Sanayi Bölgesi

- 1997 yılında üzerinde deri fabrikalarının bulunduğu 120 ha'lık alan üzerinde kurulmuştur.
- 201 sanayi parseli üzerinde 144 fabrika mevcuttur.
- Ülkemiz deri üretiminin %40'ı bu bölgede gerçekleştirilmektedir.
- 1.500 kişi istihdam edilmektedir.

- Bölgedeki mevcut arıtma tesisinde günlük 36.000 m^3/gün kapasiteli atık su arıtma hizmeti verilmektedir.

Hayrabolu Organize Sanayi Bölgesi

1994 yılında 105 ha. alanda kurulmuş olup, 2001 yılında altyapı çalışmalarına başlanmıştır. Bölgede 53 adet sanayi parseli bulunmakta olup, 14 adet fabrika faaliyet göstermektedir. 21 adet firma inşaat halinde, 5 adet firma ise proje safhasındadır. 568 kişi istihdam edilmektedir.

Malkara Organize Sanayi Bölgesi

1994 yılında 105,6 ha. alanda kurulmuştur. Bölgede bulunan 50 adet sanayi parselinin, tamamı tahsis edilmiştir. 15 adet firma faaliyet göstermekte olup, inşaat halinde 24 adet firma, proje safhasında 7 adet firma bulunmaktadır. Bölgede 613 kişi istihdam edilmektedir.

Ergene-1 Organize Sanayi Bölgesi

283 sicil no ile 04.07.2012 tarihinde tüzel kişilik kazanmıştır. 11.10.2013 tarihinde ıslah ibaresi kaldırılarak "Organize Sanayi Bölgesi" statüsü kazanmıştır. Alanı 438,25 ha. olup, bölgede 122 parsel bulunmaktadır. Faaliyet halinde 65 firma, inşaat halinde 2 firma bulunmaktadır. 9.000 kişi çalışmaktadır.

Ergene-2 Organize Sanayi Bölgesi

282 sicil no ile 04.07.2012 tarihinde tüzel kişilik kazanmıştır. 11.10.2013 tarihinde ıslah ibaresi kaldırılarak "Organize Sanayi Bölgesi" statüsü kazanmıştır. Alanı 732,09 ha. olup, bölgede 268 parsel bulunmaktadır. Faaliyet halinde 128 firma, inşaat halinde 8 firma bulunmaktadır. 14.099 kişi çalışmaktadır.

Velimeşe Organize Sanayi Bölgesi

279 sicil no ile 04.05.2012 tarihinde tüzel kişilik kazanmıştır. 11.10.2013 tarihinde ıslah ibaresi kaldırılarak "Organize Sanayi Bölgesi" statüsü kazanmıştır. Alanı 1.020 ha. olup, bölgede 454 parsel bulunmaktadır. Faaliyet halinde 190 firma, inşaat halinde 9 firma bulunmaktadır. 21.820 kişi çalışmaktadır.

Veliköy Organize Sanayi Bölgesi

280 sicil no ile 08.06.2012 tarihinde tüzel kişilik kazanmıştır. 11.10.2013 tarihinde ıslah ibaresi kaldırılarak "Organize Sanayi Bölgesi" statüsü kazanmıştır. Alanı 390,7 ha. olup, bölgede 187 parsel bulunmaktadır. Faaliyet halinde 74 firma, inşaat halinde 21 firma, proje safhasında 7 firma bulunmaktadır. 4.768 kişi çalışmaktadır.

Muratlı Organize Sanayi Bölgesi

281 sicil no ile 08.06.2012 tarihinde tüzel kişilik kazanmıştır. 11.10.2013 tarihinde ıslah ibaresi kaldırılarak "Organize Sanayi Bölgesi" statüsü kazanmıştır. Alanı 300 ha. olup, bölgede 99 parsel bulunmaktadır. Faaliyet halinde 40 firma, inşaat halinde 4 firma bulunmaktadır. 2.113 kişi çalışmaktadır.

Çorlu-1 Organize Sanayi Bölgesi

284 sicil numarası ile 04.07.2012 tarihinde tüzel kişilik kazanmıştır. 11.10.2013 tarihinde ıslah ibaresi kaldırılarak "Organize Sanayi Bölgesi" statüsü kazanmıştır. Alanı 356,93 ha. olup, bölgede 154 parsel bulunmaktadır. Faaliyet halinde 51 firma bulunmaktadır. 4.700 kişi çalışmaktadır.

Kapaklı Organize Sanayi Bölgesi

288 sicil numarası ile 11.12.2012 tarihinde tüzel kişilik kazanmıştır. 11.10.2013 tarihinde ıslah ibaresi kaldırılarak "Organize Sanayi Bölgesi" statüsü kazanmıştır. Alanı 210,7 ha. olup, bölgede 102 parsel bulunmaktadır. Faaliyet halinde 35 firma, inşaat halinde 17 firma, proje aşamasında 1 firma bulunmaktadır. 1.0000 kişi çalışmaktadır.

Yalıboyu Organize Sanayi Bölgesi

293 sicil numarası ile 27.09.2013 tarihinde tüzel kişilik kazanmıştır. 11.07.2014 tarihinde ıslah ibaresi kaldırılarak "Organize Sanayi Bölgesi" statüsü kazanmıştır. Alanı 37,94 ha. olup, bölgede 38 parsel bulunmaktadır. Faaliyet halinde 19 firma, inşaat halinde 7 firma bulunmaktadır. 1.711 kişi çalışmaktadır.

Tekirdağ Organize Sanayi Bölgesi

Tekirdağ Süleymanpaşa (Merkez) İlçesi Karahisarlı, Nusratlı ve Yağcı Köyleri arasında kalan yaklaşık 426 ha. büyüklüğündeki alanda Organize Sanayi Bölgesi kurma talebi Bakanlığımıza iletilmiş, 24.10.2013 tarihinde yer seçimi yapılarak sınırlar kesinleştirilmiştir. 295 sicil numarası ile 06.01.2014 tarihinde tüzel kişilik kazanmıştır.

73.2.2. Tekirdağ Küçük Sanayi Siteleri

Tablo 73.3 Tekirdağ İlinde Faaliyet Gösteren Küçük Sanayi Siteleri

KSS Adı	Faaliyete Başlama Yılı	Toplam Alan	Dolu İşyeri Sayısı	Boş İşyeri Sayısı	Çalışan Sayısı
S.S. MURATLI KSS YAPI KOOP.	1973	70.000 m^2	136	34	450
S.S. MALKARA KSS YAPI KOOP.	1974	284.000 m^2	213	0	475
S.S. ÇORLU KOORDİNE KSS YAPI KOOP.	1972	800.000 m^2	989	91	4.049
S.S. HAYRABOLU KSS YAPI KOOP.	1968	130.000 m^2	242	0	555
S.S. SANAYİ ÇARŞISI KURMA YAPI KOOP.	1965	21.800 m^2	149	0	150
S.S. 100. YIL TEKİRDAĞ 2. KSS	1982	230.000 m^2	420	0	1.000

YAPI KOOP.					
S.S. SARAY KSS YAPI KOOP. (BSTB Kredisi Kullanmamıştır.)	1987	41.000 m^2	160	0	300

Kaynak: Tekirdağ Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü

73.3. TEKİRDAĞ İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Tablo 73.4 Sektör/Birimlere Göre Tekirdağ İlinde Yürütülen Teknolojik Dönüşüm Faaliyetleri

Faaliyet	Sektör/Birim	2016	2016 Yıl Sonu	Genel Toplam
Ar-Ge Merkezi	Dayanıklı Tüketim Malları		2	2
	İlaç	1		1
	İlaç		3	3
	Kimya	1		1
	Kimya		1	1
	Makine ve Teçhizat	3		3
	Otomotiv Yan Sanayi		1	1
	Tekstil		1	1
Toplam Ar-Ge Merkezi		5	8	13
TGB	Namık Kemal Üniversitesi		1	1
Toplam TGB			1	1
	Faaliyet Toplamı	1	1	2

Kaynak: Bilim ve Teknoloji Genel Müdürlüğü

Buna göre 2016 yıl sonu itibariyle toplam 8 Ar-Ge Merkezi, 1 TGB faaliyet göstermektedir. Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Tekirdağ İlinde 2016 yılında 36 faydalı model, 693 marka, 109 patent ve 29 dosyada 196 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 73.5 Tekirdağ İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı	Toplam Türkiye Payı
Faydalı Model Başvurusu	247	36	283	1,04	0,67
Marka Başvurusu	5.460	693	6.153	0,73	0,53
Patent Başvurusu[73]	836	109	945	1,69	2,08
Tasarım Başvurusu	2.925	196	3.121	0,59	0,58
Tasarım Dosya Sayısı	315	29	344	0,35	0,32
Genel Toplam	**9.783**	**1.063**	**10.846**	**0,70**	**0,58**

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

[73] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

73.4. TEKİRDAĞ İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 73.6 Tekirdağ İli KOSGEB Destekleri

Sıra	Veri		2016 Yılı		İl Toplamı (2012-2016 Yılları Arası)	
1	Toplam Destek Tutarı (TL)*		3.498.577		14.198.576	
	Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**		Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)	KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)	Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)	KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)
			1.238.000	249.600	1.408.000	275.296
2	Diğer Bilgiler	TEKMER / İŞ BİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ	-			
		İŞGEM BİLGİLERİ	-			
		KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ	Tekirdağ ilinin Malkara ilçesinde Malkara Ticaret ve Sanayi Odası ile birlikte yapılan KOSGEB Temsilciliği Kuruluşu ve İşletilmesi ile İlgili İş Birliği Protokolü çerçevesinde 2016 yılında temsilcilik açılmıştır.			
		LABORATUVAR HİZMETLERİ	-			
		UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ	2016 yılında düzenlenen 57 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 1.420 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.			
		YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ	2016 yılında KOSGEB'in sunduğu hizmet ve destekleri tanıtmak için düzenlenen veya katılım sağlanan toplantı/etkinlik sayısı 20'dir.			

		DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER	Kamu, Üniversite, Sanayi İş birliği (KÜSİ) kapsamında 68 firma ziyareti gerçekleştirilmiştir.

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 73.7 Tekirdağ İli TÜBİTAK Destekleri

Veri		2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	1.668.518	15.226.721
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	2.544.743	55.301.664
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	2.208	2.058.479
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	160.800	562.536
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	1.672	17.725

* 2017 sabit fiyatlarıyla

73.5. TEKİRDAĞ İLİ TİCARET YAPISI

73.5.1. Tekirdağ İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektör %22,4 ile tekstil ürünlerinin imalatı olmuştur. Çalışan sayısının en fazla olduğu sektör 12.198 çalışan ile tekstil ürünlerinin imalatı sektörü ve girişim sayısının en fazla olduğu sektör 280 girişim ile gıda ürünlerinin imalatı sektörü olmuştur (Tablo 73.8).

Tablo 73.8 Tekirdağ İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar (İlk On Sektör) (%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Tekstil ürünlerinin imalatı	12.198	186	22,4
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	4.514	146	11,2
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	1.585	80	10,2
Gıda ürünlerinin imalatı	3.681	280	9,7

Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	3.921	115	7,0
Ana metal sanayii	1.092	68	5,7
Giyim eşyalarının imalatı	5.501	89	5,6
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	2.426	139	5,6
Elektrikli teçhizat imalatı	2.997	55	5,2
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	1.235	46	3,7

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

73.5.2 Tekirdağ İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 73.4'te gösterilmiştir. Grafik 73.4'e göre 2016 yılında Tekirdağ ilinde ithalat 933.737.810 dolar, ihracat ise 982.343.782 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 1.866.081.592 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 73.4. Tekirdağ İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti (1000$)

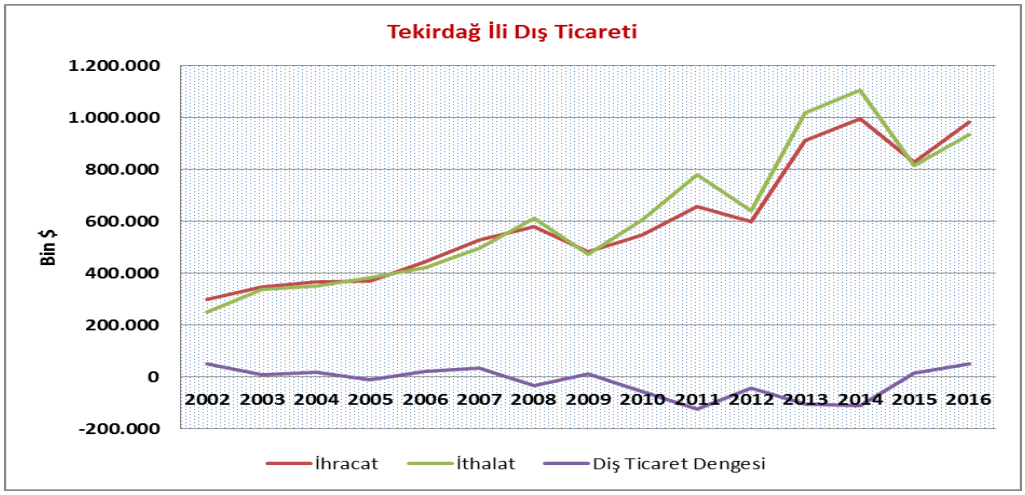

Kaynak: TÜİK

Tekirdağ ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %17,87 ile Almanya olmak üzere, Bulgaristan, Fransa, Çek Cumhuriyeti, İngiltere, Romanya, İtalya, İspanya, Polonya, ABD ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 73.5).

Grafik 73.5 Tekirdağ İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

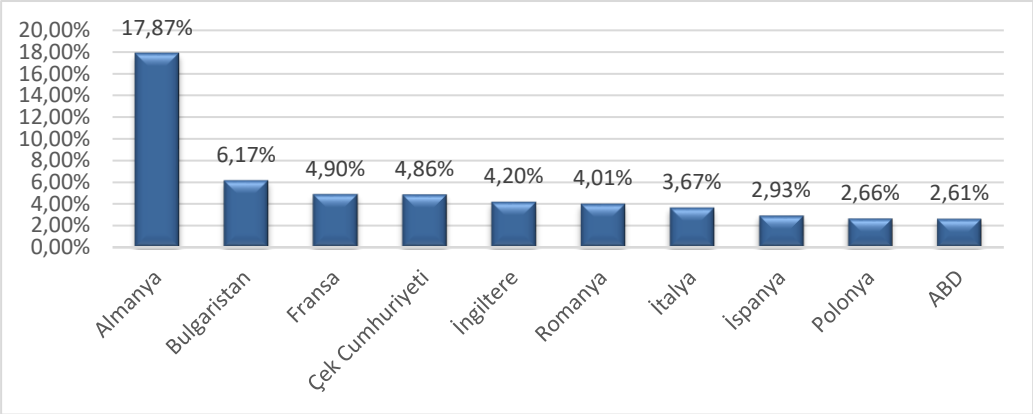

Kaynak: TÜİK

Tekirdağ ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %14,65 ile Almanya olmak üzere, Çin, İtalya, Rusya Federasyonu, Bulgaristan, Çorlu Avrupa Serbest Bölgesi ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 73.6).

Grafik 73.6 Tekirdağ İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

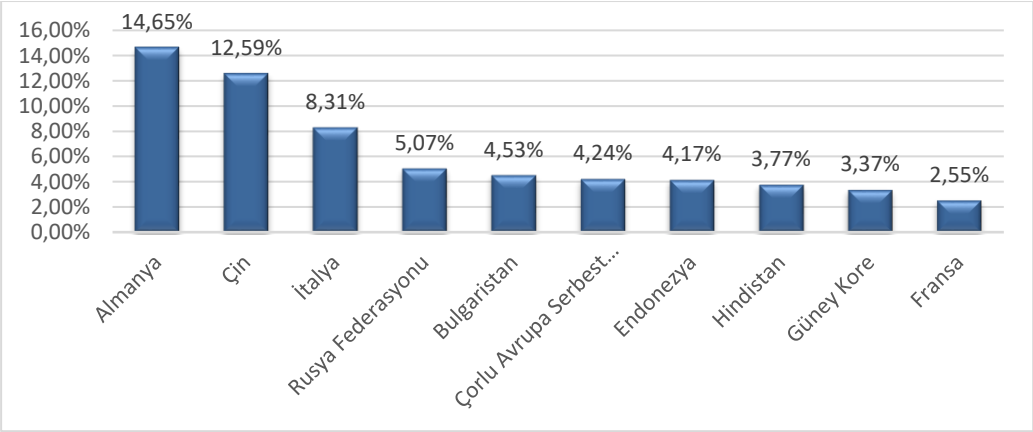

Kaynak: TÜİK

Tekirdağ ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %99,14'ünü il ithalatının da %93,90'nını oluşturmaktadır (Tablo 73.9)

Tablo 73.9 Kısımlara göre Tekirdağ ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri (1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	119	203	180	282	259	273
Diğer Hizmet Faaliyetleri				3		
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor				33		
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	8.779	7.345	7.899	3.128	6.791	4.329

Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler				0		1
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	426	86	82	5.615	2.236	10.022
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	2.250	265	244	64.164	20.559	42.278
İmalat Sanayi	983.459	820.550	973.939	1.018.551	784.150	876.834
Gizli veri				13.429		
Toplam	**995.034**	**828.449**	**982.344**	**1.105.204**	**813.994**	**933.738**

Kaynak: TÜİK

Tekirdağ ilinin ihracatının %99,14'ünü oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 73.10).

Tablo 73.10 2016 yılı Tekirdağ İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**973.939**
Giyim eşyalarının imalatı	151.306
Tekstil ürünlerinin imalatı	139.654
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	133.459
Gıda ürünlerinin imalatı	84.963
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	70.689
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	67.992
Elektrikli teçhizat imalatı	67.439
Ana metal sanayii	65.184
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	63.949
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	40.430

Kaynak: TÜİK

Tekirdağ ilinin ithalatının %93,90'nını oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 73.11).

Tablo 73.11. 2016 Yılı Tekirdağ İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**876.834**
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	270.076
Tekstil ürünlerinin imalatı	93.985

Ana metal sanayii	89.725
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	87.967
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	60.961
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	43.937
Elektrikli teçhizat imalatı	41.030
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	37.788
Diğer imalatlar	27.185
Gıda ürünlerinin imalatı	25.102

Kaynak: TÜİK

Tekirdağ ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %8,43 ile plastikler ve mamulleri ilk sıradadır (Tablo 73.12).

Tablo 73.12. 2016 yılı Tekirdağ İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Plastikler ve mamulleri	82.777.231	8,43
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	76.714.198	7,81
Örme giyim eşyası ve aksesuarı	74.122.083	7,55
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	70.875.549	7,21
Alüminyum ve alüminyumdan eşya	65.303.352	6,65
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	65.158.325	6,63
Kauçuk ve kauçuktan eşya	61.308.549	6,24
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	61.273.899	6,24
Sentetik ve suni devamsız lifler	43.736.743	4,45
Yenilen çeşitli gıda müstahzarları (kahve hülasaları, çay hülasaları, mayalar, soslar, diyet mamaları, vb.)	37.985.539	3,87

Kaynak: TÜİK

Tekirdağ ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %17,19 ile plastikler ve mamulleri ilk sıradadır (Tablo 73.13).

Tablo 73.13 2016 yılı Tekirdağ İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Plastikler ve mamulleri	160.528.801	17,19
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	89.160.345	9,55
Kağıt ve karton, kağıt hamurundan, kağıttan veya kartondan eşya	59.414.564	6,36
Alüminyum ve alüminyumdan eşya	57.229.313	6,13
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	50.576.815	5,42
Sentetik ve suni devamsız lifler	45.602.448	4,88
Debagatte ve boyacılıkta kullanılan hülasalar, tanenler, boyalar, pigmentler,vb, vernikler, vb, macunlar, mürekkepler	40.195.414	4,30
Sentetik ve suni filamentler, şeritler ve benzeri sentetik ve suni dokumaya elverişli maddeler	29.900.911	3,20
Organik kimyasal ürünler	29.021.541	3,11
Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat	26.553.877	2,84

Kaynak: TÜİK

İlin Dış Ticarete konu olabilecek potansiyeli:

Malkara İlçemizin süt ve süt ürünleri üretimi potansiyeli göz önüne alındığında, gerekli altyapı sağlandığında, hijyenik süt ürünleri olan peynir, yoğurt ve türevlerinin Avrupa Birliği ülkelerine ihracatı yapılabilir. Ayrıca ayçiçeği, deri konfeksiyonu, ilaç, şarap, peynir helvası da dış ticarete konu olabilecek öne çıkan potansiyellerimizdendir. Hayrabolu İlçemizde üretilen tarım makineleri da ihracat için potansiyel taşımaktadır.

73.6. İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

73.6.1. Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

- Konfeksiyon yan ürünleri üretim tesisi
- Tekstil ve deri işleme makineleri üretim tesisi
- Buhar ve kızgın su kazanı üretim tesisi
- Bilgisayar ve elektronik cihazlar elektronik malzeme üretim tesisi
- Yazılım ve bilişim sektörü
- Eğitim sektörü
- Savunma, uzay, havacılık ve nükleer makine ekipman üretimi

73.6.2. Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

<u>Tarım Sektörüne Yönelik Yatırımlar:</u>

-Organik tarım ve seracılığın yaygınlaştırılması,
-Meyve ve Sebze Konserveleri Üretim Tesisi
-Salamura Zeytin Üretim Tesisi

-Tohumculuk konusu Türkiye için çok önemli bir konudur. Tohumculuk sektörü daha da geliştirilebilir.

-İldeki hayvancılık potansiyeli göz önüne alındığında yem ve yem bitkileri üretimi
-Çiçekçilik
-Arıcılık

Hayvancılık Sektörüne Yönelik Yatırımlar:

-Süt Tozu Üretim Tesislerinin kurulması,

-Hayvancılıkla entegre işleme tesisleri yatırımları

Turizm Sektörüne Yönelik Yatırımlar:

-Bağcılık, Bağ ve Şarap Turizmi

-Yamaç paraşütü, golf, bungee-jumping, off-road sporlar turizmi
-İstanbul'u Avrupa'ya ve Çanakkale'ye bağlantı noktasında yer alan il çevresinde iyi ve kaliteli hizmet veren dinlenme tesisi sayılarının artırılması.

Enerji Sektörüne Yönelik Yatırımlar:

- Rüzgâr enerjisi santrallerinin kurulması

- Nükleer, termik, hidroelektrik santral yapımında kullanılan makine ve ekipman üretim tesisleri kurulması

Lojistik Sektörüne Yönelik Yatırımlar:

- Asyaport Limanı, hızlı tren projesi, gelişen demiryolu taşımacılığı, kargo ve yolcu taşımacılığı yapılan Çorlu Hava alanı ile Tekirdağ gelişmeye açık bir lojistik altyapısına sahiptir. Lojistik sektörü bu anlamda yatırıma açık bir sektördür. Asyaport Limanı ile kara ve demiryolu bağlantısının kurulması lojistik sektörüne katkı sağlayacaktır.

İnşaat Sektörüne Yönelik Yatırımlar:

-İstanbul ve ilde gerçekleşecek olan kentsel dönüşümle birlikte inşaat sektörü yatırım yapılabilir sektör haline gelecektir. Ayrıca 3. Havalimanı ve Çanakkale Boğaz köprü inşaatları il sanayisine bazı ürünlerin üretilmesi konusunda katkı sağlayabilecektir.

Deri Sektörüne Yönelik Yatırımlar:

-Ülkemizdeki ham deri üretiminin %40'ının yapıldığı Çorlu Deri OSB'nin varlığı, deri konfeksiyonuna yönelik yatırımlar için bir avantajdır. Ortak kullanıma uygun, ortak ihtiyaçların karşılanacağı, ortak üretim alanı kurulması bu sektöre katkı sağlayacaktır.

Sağlık Sektörüne Yönelik Yatırımlar:

-

73.7. SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. Tarım ekonomisine canlılık kazandırmak üzere Tekirdağ'da her yıl haziran ayında yapılan Kiraz Festivali, bölgenin uluslararası tarım ve sanayi fuarı haline dönüştürülmelidir.

2. İlk 500'e giren 47 adet sanayi kuruluşunun da yer aldığı Tekirdağ'da ihtiyacı karşılamak amacıyla İhtisas Gümrüğünün kurulmasında fayda görülmektedir.

3. Tarım açısından üzüm üretiminde en uygun iklim ve toprağa sahip Tekirdağ Merkez, Şarköy, Mürefte bölgelerindeki bağcılık ürün işleme teknikleri yönünden desteklenmeli, üniversitelerle iş birliği ve ihracat imkanları arttırılmalıdır. Şarap turizmi konusunda turizm şirketleri ile anlaşılarak öncelikle Tekirdağ Merkez ve Şarköy İlçelerimizde İlin ekonomik ve ticari gelişimi için konaklama turizmi geliştirilmelidir. Bağ bozumu dönemlerinde eko turizm amaçlı İstanbul'dan feribot seferleriyle turlar düzenlenerek turizmin canlandırılması sağlanmalıdır.

4. İldeki lojistik altyapısındaki eksikliklerin tamamlanması, demiryolu ağının güçlendirilmesi yük taşımacılığında demiryolunun daha aktif kullanımının sağlanmasında fayda görülmektedir.

5. İlde faaliyet gösteren sanayi kuruluşlarının bir kısmının vergi kayıtlarının İstanbul'da bulunması ve ticari işlemlerini il dışından gerçekleştirmeleri nedeniyle ildeki vergi gelirleri istenilen düzeyde değildir. İlin GSYİH'dan aldığı pay da bu oranda azalmaktadır. Sanayi kuruluşlarının merkezlerini Tekirdağ'a taşınmaları sağlanmalıdır.

6. İlde bulunan yat limanını üst yapı binaları ve sosyal tesisleri tamamlanarak işletmeye alınmalı ve yat limanı turizmi tanıtımı ve gelişimi için faaliyetler yapılarak Tekirdağ ekonomisine canlılık kazandırılmalıdır.

7. Üniversite–Sanayi iş birliğinin güçlenmesi sağlanmalıdır. Bu bağlamda İl Müdürlüğümüz, KOSGEB ve Üniversite iş birliğiyle San-Tez, Tekno girişim sermayesi, marka, patent, konularında KÜSİ kapsamında firma ziyaretleri yapılmaktadır.

8. İlde katma değeri yüksek ürünlerin üretilmesi, markalaşma ve inovasyon konusunda seminer ve toplantılar düzenlenerek sanayicimizin bilinçlenmesi sağlanmalıdır. Bu kapsamda Namık Kemal Üniversitesi ile iş birliği içerisinde çalışmalar yürütülmektedir.

9. İldeki sosyal ve kültürel altyapının eksikliği nedeniyle, kaliteli insan kaynağının Tekirdağ'da istihdam edilmesinde sıkıntılar yaşanmaktadır.

10. İlde enerji, savunma sanayi, yazılım ve bilişim sektörüne yönelik yatırımların artırılması için çalışmalar yapılmalıdır.

74. TOKAT İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

74.1. TOKAT İLİ SANAYİ YAPISI

Tokat'ın ekonomik yapısında tarım, tarıma dayalı sanayi ve hayvancılık sektörü önemli rol oynamaktadır. Başta gıda sanayi olmak üzere taş ve toprağa dayalı sanayi, orman ürünleri sanayi ve son yıllarda da tekstil dokuma ve konfeksiyon sektörü, ilin ekonomisinin bel kemiğini oluşturmaktadır. Şeker pancarı, tütün, yaş sebze ve meyve ile diğer endüstriyel tarım ürünleri, buğday ve diğer tahıl ürünleri, ilde bulunan kamu ve özel sektör kuruluşlarında değerlendirilmektedir.

Hayvancılık alanında Tokat, komşu illere göre daha yüksek bir potansiyele sahiptir. Süt ve et sığırcılığı, küçük ve büyük baş hayvancılık, arıcılık ve tavukçuluk yapılmaktadır.

İşletmeciler incelendiğinde bölgelerde ilçeler itibariyle kendi aralarında bir küme modeli oluşturdukları görülmektedir. Erbaa ilçesinde taş ve toprağa dayalı sanayiden Tuğla ve kiremit fabrikaları, Konfeksiyon yatırımları, Turhal ilçemizde mermer ve maden sanayi, Tokat merkez ilçede tarım makineleri, hazır giyim ve gıda işletmeleri, Niksar ilçemizde yaş sebze ve meyve işleme ve değerlendirmeye yönelik kuruluşlar, Zile ilçemizde gıda ve makine ile ilgili yatırımlar yoğunluktadır.

İli diğer illerden farklı kılan diğer bir özellik de Erbaa, Niksar, Turhal ve Zile İlçelerimizde de yoğunlaşan işletmelerle birlikte ekonomik faaliyetini sürdürmesidir. İlçeler itibariyle değerlendirildiğinde ilin çok merkezli bir yapıya sahip olduğu gelişmenin merkez ile birlikte bu ilçelerle paralellik arz ettiği görülmektedir.

Sanayinin dengeli, süratli ve etkin gelişimini temin etmek, çevresel tehlikelere karşı doğayı korumak ve sanayi kuruluşları arasında teknolojik entegrasyonu sağlamak üzere Organize Sanayi Bölgeleri sanayileşme sürecinde büyük bir önem arz etmektedir.

İlde öne geçen sektörler genel olarak hammadde ve işgücü potansiyeline dayalı imalat sanayi kollarıdır.

Gıda ve İçki Sanayi, Taş ve Toprak Sanayi (Tuğla Kiremit), Mermer ve Maden Sanayi, Tekstil ve Konfeksiyon Sanayi ilde yoğunlaşmıştır.

İstanbul Sanayi Odasının 2015 yılı İSO 500 Sanayi Kuruluşları Arasında İlimizdeki Firmalar

500 SIRA NO		KURULUŞLAR	ÜRETİMDEN SATIŞLAR (NET) (TL)
2016	2015		
362	331	Dimes Gıda San. ve Tic. A.Ş.	346.755.576
495	435	Adoçim Çimento Beton San. ve Tic. A.Ş.	244.800.319

Kaynak:http://www.iso.org.tr/sites/1/content/500-buyuk-liste-2015.html

74.1.1. Tokat İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Tokat ili Karadeniz Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara, %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz, %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 74.1).

Karadeniz Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Tokat ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %4,8'lik oran ile bölgede on ikinci sırada yer almaktadır.

Grafik 74.1 Türkiye'de Sanayi İşletmelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (%)

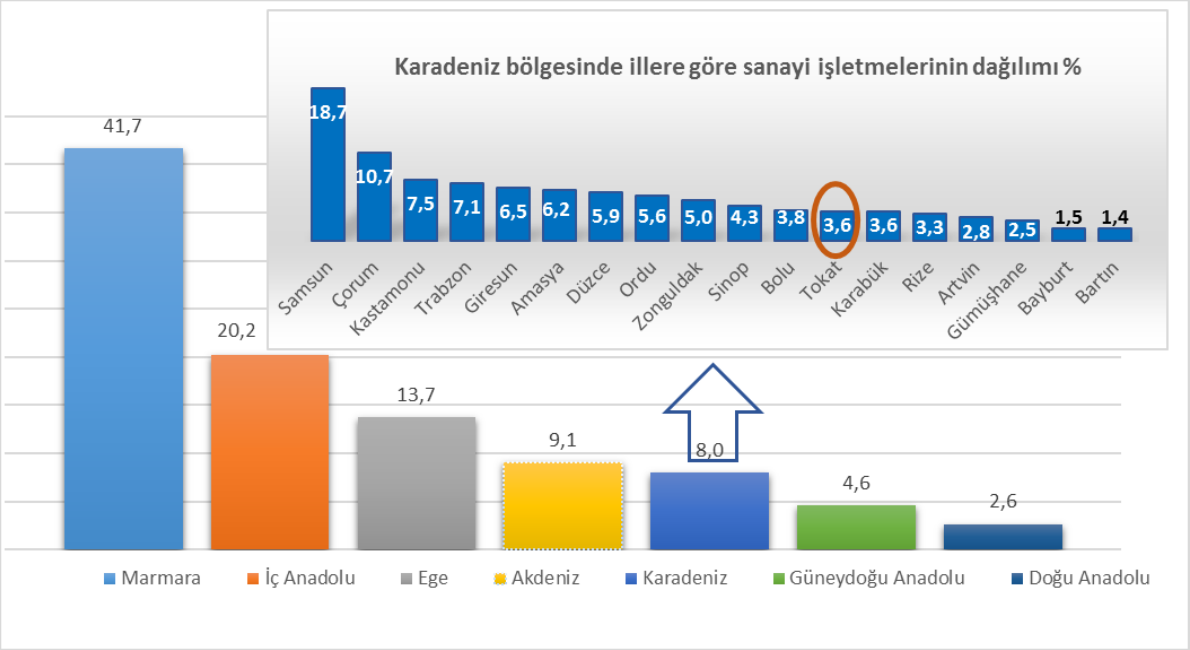

a. Ölçek Dağılımı

Tokat ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, %50,6'sı Mikro, %34,8'i Küçük, %12,4'ü Orta ve %2,2'si Büyük Ölçekli işletmelerdir (Grafik 74.2).

Grafik 74.2 Tokat İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

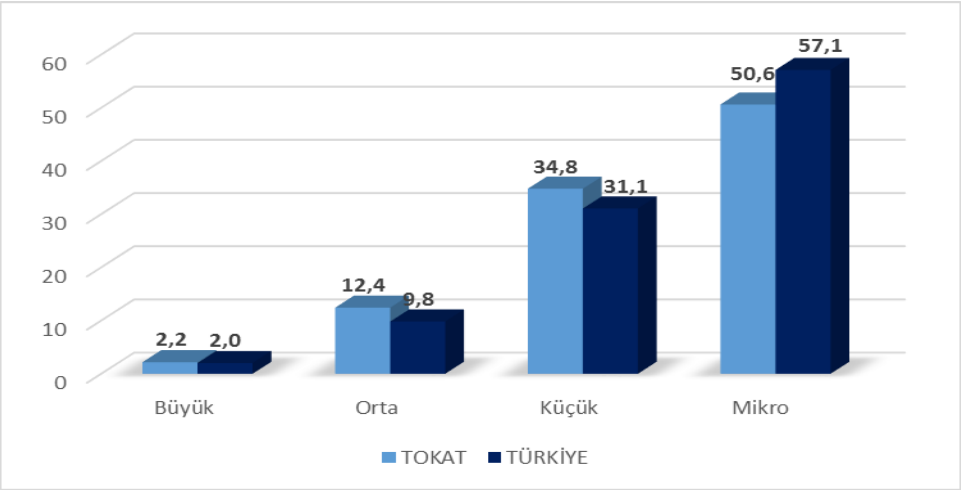

b. Sektörel Dağılım

Tokat ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %26,7 ile Gıda ürünleri, ikinci sırada %15,9 ile Makine ve ekipmanlar ve üçüncü sırada ise %10,5 ile Giyim eşyaları sektörü yer almaktadır (Grafik 74.3).

Grafik 74.3 Tokat İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

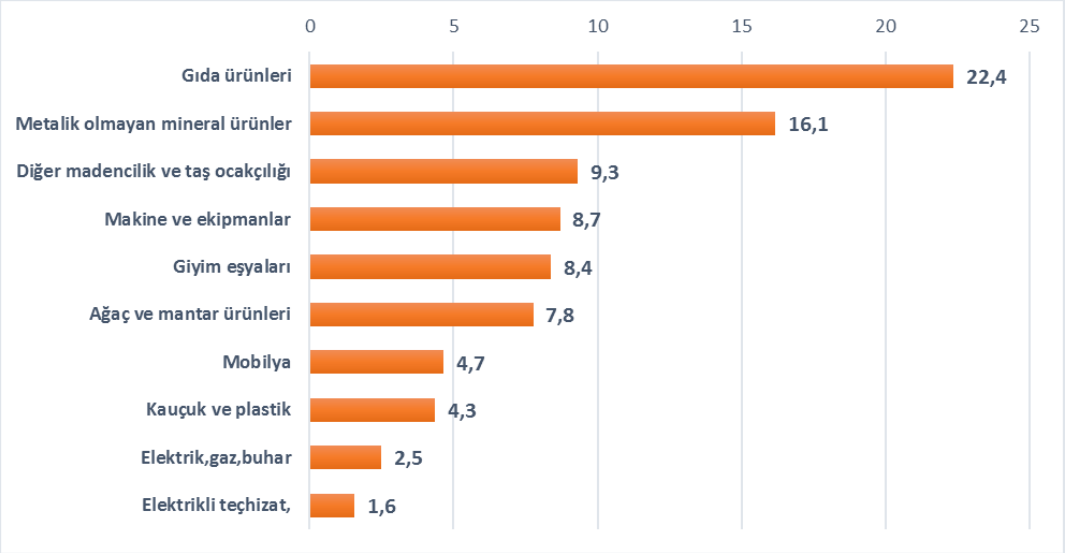

c. Çalışan Sayısı

Tokat İlinde sanayi sektöründe istihdamda %43,19 ile Giyim eşyaları sektörü, %16,47 ile Metalik olmayan mineral ürünler sektörü, %12,96 ile Gıda ürünleri sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın %0,32'si Tokat ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 74.1).

Tablo 74.1 Tokat İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Giyim eşyaları	4502	43,19	8,79
Metalik olmayan mineral ürünler	1717	16,47	5,98

Gıda ürünleri	1351	12,96	12,75
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	633	6,07	2,16
Ağaç ve mantar ürünleri	358	3,43	1,66
Makine ve ekipmanlar	283	2,72	6,71
Tekstil ürünleri	201	1,93	12,58
Kauçuk ve plastik	184	1,77	6,16
Metal cevherleri	178	1,71	0,49
Mobilya	168	1,61	3,80
Genel Toplam	***10423***	***-***	***0,32***

Tokat ilinde çalışan sayısına göre ilk 5 büyük işletme aşağıda sıralanmıştır:

- Crs Denim Tokat Giyim Sanayi Ve Ticaret A.Ş. Tokat Şubesi
- Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş.Muammer Tuksavul Turhal Şeker Fabrikası
- Gökdeniz Tekstil Sanayi Ve Ticaret
- Akarteks Tekstil Sanayi Ve Ticaret Anonim Şirketi Tokat Erbaa Şubesi
- Utg/Canicas Tekstil Ve Konfeksiyon Sanayi Ticaret

74.2. TOKAT İLİ SANAYİ BÖLGELERİ

Tokat İlinde yer alan OSB bilgileri aşağıda gösterildiği gibidir.

OSB ADI	Kuruluş Yılı	Faaliyete Başlama Yılı	İstihdam	Alanı (Hektar)	Toplam Parsel Sayısı	TESİS SAYISI				Tahsis Edilen Sanayi Parsel Sayısı	Tahsis Edilecek Sanayi Parsel Sayısı
						Üretime Geçen	İnşaat Halinde	Proje Aşamasında	Üretime Ara Veren Firma Sayısı		
Tokat	1978	1986	4.050	183,22	166	104	6	10	27	145	18
Erbaa	1997	1999	2.031	170	105	11	6	5		28	19
Turhal	2000	2009	361	59,42	33	7	0	5	4	26	7
Zile	2000	2008	35	110	64	3	0	1	1	7	57
Niksar	1998	2007	565	50	23	3	2	1	2	8	3
		Toplam	**7.042**	**573**	**391**	**128**	**14**	**22**	**34**	**214**	**104**

Kaynak: İl Bilim, Sanayi ve Teknoloji Müdürlüğü

Tokat İlinde bulunan sanayi sitelerine ilişkin bilgiler aşağıdaki gibidir.

Sıra	Kooperatif Adı	Faaliyete Başlama Yılı	Toplam Alanı (Hektar)	Yapılmış İşyeri Sayısı	Dolu İşyeri Sayısı	Boş İşyeri Sayısı	Doluluk Oranı	Yaklaşık İstihdam
1	**Tokat Merkez SS**	1965	29	1.365	1.355	10	99%	5.000
2	**Erbaa SS**	1976	29	460	418	42	91%	1.100
3	**Zile SS**	1977	19	251	198	53	79%	390
4	**Niksar SS**	1976	31	354	286	68	81%	550

5	**Turhal SS**	1977	18	240	204	36	85%	606
6	**Merkez Yazmacılar SS**	1998	1	21	7	14	33%	14
7	**Reşadiye Ata SS**	2010	6	88	75	13	85%	140
8	**Yeşilyurt SS (İnşaat)**							
TOPLAM			**133**	**2.779**	**2.543**	**2.543**	**92%**	**7.800**

Kaynak: İl Bilim, Sanayi ve Teknoloji Müdürlüğü

Tablo 74.2 Tokat İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Tokat	-	5	1

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

74.3. TOKAT İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Tablo 74.3 Sektör/Birimlere Göre Şanlıurfa İlinde Yürütülen Teknolojik Dönüşüm Faaliyetleri

Faaliyet	Sektör/Birim	2016 Yıl Sonu	Genel Toplam
TGB	Gaziosmanpaşa Üniversitesi	1	1
Toplam TGB		**1**	**1**
	Faaliyet Toplamı	**1**	1

Kaynak: Bilim ve Teknoloji Genel Müdürlüğü

Buna göre 2016 yıl sonu itibariyle toplam 1 TGB faaliyet göstermektedir.

Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Tokat İlinde 2016 yılında 10 faydalı model, 104 marka ve 9 patent başvurusu yapılmıştır.

Tablo 74.4 Tokat İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı	Toplam Türkiye Payı
Faydalı Model Başvurusu	43	10	53	0,29	0,12
Marka Başvurusu	1.875	104	1.979	0,11	0,17
Patent Başvurusu[74]	70	9	79	0,14	0,17
Tasarım Başvurusu	103	0	103	0,00	0,02
Tasarım Dosya Sayısı	41	0	41	0,00	0,04
Genel Toplam	**2.132**	**123**	**2.255**	**0,08**	**0,12**

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

74.4. TOKAT İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 74.5 Tekirdağ İli KOSGEB Destekleri

<table>
<tr><th>Sıra</th><th colspan="2">Veri</th><th colspan="2">2016 Yılı</th><th colspan="2">İl Toplamı (2012-2016 Yılları Arası)</th></tr>
<tr><td rowspan="3">1</td><td colspan="2">Toplam Destek Tutarı (TL)*</td><td colspan="2">3.971.189</td><td colspan="2">11.785.326</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td></tr>
<tr><td>249.000</td><td>51.300</td><td>299.000</td><td>58.858</td></tr>
<tr><td rowspan="3">2</td><td rowspan="3">Diğer Bilgiler</td><td>TEKMER / İŞ BİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>İŞGEM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında Erbaa TSO ve Niksar TSO Bünyesinde Erbaa ve Niksar ilçelerinde birer adet KOSGEB Temsilciliği kurulmuştur.</td></tr>
</table>

[74] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

		LABORATUVAR HİZMETLERİ	-
		UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ	2016 yılında düzenlenen 75 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 2.071 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.
		YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ	2016 yılında KOSGEB'in sunduğu hizmet ve destekleri tanıtmak amacıyla 4 adet toplantı 10 adet etkinlik yapılmıştır.
		DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER	2016 yılında Tokat Müdürlüğü ile 19 kurum/kuruluş, dernek vb ile iş birliğine gidilerek Uygulamalı Girişimcilik Eğitim Protokolü imzalanmıştır.

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 74.6 Tokat İli TÜBİTAK Destekleri

Veri		2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	976.515	20.501.574
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	416.293	1.192.397
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	5.360	2.464.523
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	820.080	1.269.260
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	1.609	1.609

* 2017 sabit fiyatlarıyla

74.5. TOKAT İLİ TİCARET YAPISI

İl konumu itibariyle ülkemizi doğudan batıya, Avrupa'yı Asya'ya bağlayan Türkiye Transit Karayolu üzerindedir. Ayrıca Orta Karadeniz'den Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu'ya geçişi sağlayan bir kapı ve Samsun Limanını Doğu Anadolu'ya açan bir geçiş noktası özelliğini taşımaktadır. İlde mevcut karayolu, demiryolu ulaşımı, havaalanı ve deniz ulaşımına çok kısa mesafede kavuşulması imkânı sınaî ve tarımsal ürünlerin pazara ulaştırılmasında kolaylık sağlamaktadır.

Tokat, Avrupa'yı Asya'ya bağlayan ticari yollar üzerinde bulunması nedeniyle tarihi boyunca önemli bir ticaret merkezi olmuştur. Niksar-Ünye karayolu ile kuzeye ulaşmakta kara denize

ise kısa bir sürede ulaşılarak deniz ulaşımına müsait bulunmaktadır. Turhal, Zile Artova ve Yeşilyurt ilçelerinden geçen tren yolu ise demiryolu ulaşımına imkân vermektedir.

İlin ticari potansiyelini genellikle tarım ve tarımda dayalı sanayi ürünleri oluşturmaktadır. Bölgenin yerleşim yerlerinin 200 m'den 2000 metreye kadar değişik yükseltilerde bulunması hemen her türlü tarımsal ürünlerin yetişmesine ve ayrıca mayıs ayından kasım ayına kadar tarım ürünlerinin pazarlanmasına imkan vermektedir. Dolayısıyla il genelindeki tarım ürünlerine yönelik ticari para dolaşımı yılın 8 ayında devam etmektedir.

İl ve ilçeler arasında resmi işlemler ve bölge bayilikleri dışında güçlü bir ticari yapı bulunmamaktadır. Bunun nedeni ise ekonomik olarak güçlü birkaç ilçenin bulunması ve bazı ilçelerimizin ise komşu illere yakın olmasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla il merkezindeki ticari canlılık üniversitenin ve askeri birliklerin varlığı ile küçük ilçenin ticaretine bağlıdır.

İlde havayolunun ulaşıma açılmaması gerek eğitim, sanayi, turizm, yaşam kalitesi, sağlık v.b birçok alanda ilin ticari potansiyelini olumsuz etkileyen faktörle arasında gelmektedir.

Son yıllarda il sanayisinde büyük gelişmeler kaydedilmiş, geniş çapta istihdam alanları oluşturulmuştur. Bu gelişme özellikle tekstil sanayisinde kendini göstermiş il ve ilçelerinde birçok tekstil fabrikası kurulmuştur. Bunun yanında meyve suyu ve gıda sanayi ürünleri de yurtiçi ve yurtdışı pazarlarında rekabet edebilecek düzeye gelmiştir. Artova İlçemizde faaliyete geçen Çimento fabrikası il ticaretine canlılık getirmiştir.

74.5.1. Tokat İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektör %45,2 ile gıda ürünlerinin imalatı olmuştur. Çalışan sayısının en fazla olduğu sektör 2.906 ile giyim eşyalarının imalatı sektörü ve girişim sayısının en fazla olduğu sektör 124 girişim ile gıda ürünlerinin imalatı sektörü olmuştur (Tablo 74.7).

Tablo 74.7 Tokat İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar (İlk On Sektör)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Gıda ürünlerinin imalatı	1.588	124	45,2
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	1.483	80	17,4
Giyim eşyalarının imalatı	2.906	51	10,9
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	214	24	6,6
Diğer imalatlar	104	19	6,0
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	422	47	4,6
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	131	41	2,5
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	180	37	1,8

Mobilya imalatı	182	26	1,8
Elektrikli teçhizat imalatı	86	11	1,1

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

74.5.2 Tokat İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 74.4'te gösterilmiştir. Grafik74.4'e göre 2016 yılında Tokat ilinde ithalat 19.309.801 dolar, ihracat ise 17.433.176 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 36.742.977 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 74.4. Tokat İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti (1000$)

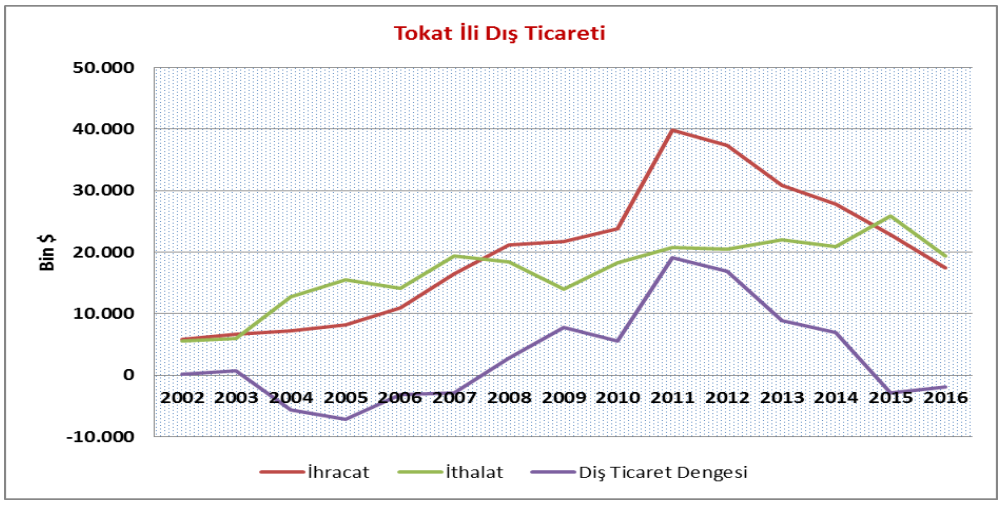

Kaynak: TÜİK

Tokat ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %12,76 ile Almanya olmak üzere, Hollanda, Irak, Fransa, Çin, Hong Kong, İngiltere, Malezya, Japonya, Belçika ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 74.5).

Grafik 74.5 Tokat İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

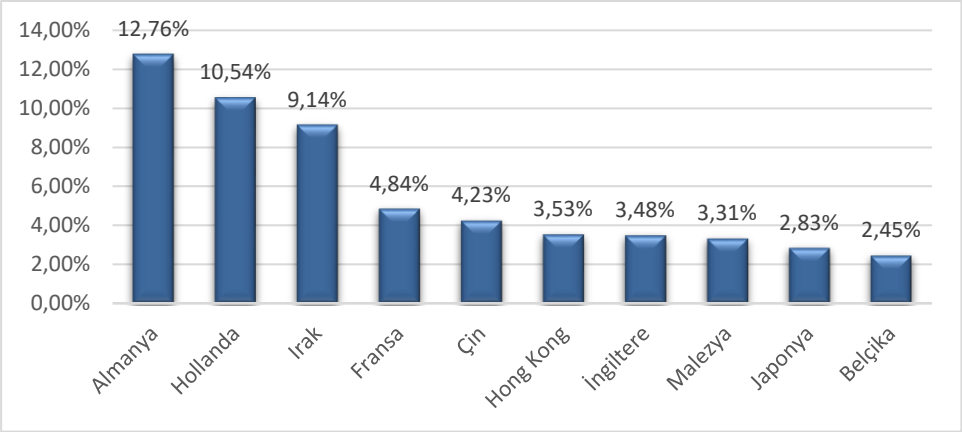

Kaynak: TÜİK

Tokat ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %39,21 ile Almanya olmak üzere, Hindistan, Vietnam, İtalya, İspanya, Rusya Federasyonu, Japonya ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 74.6).

Grafik 74.6 Tokat İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

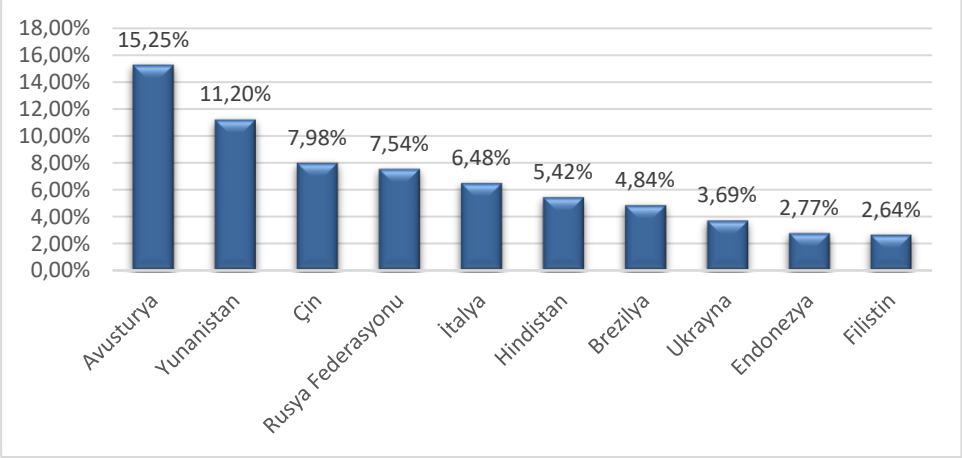

Kaynak: TÜİK

Tokat ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %94,97'sini, il ithalatının da %64,56'sını oluşturmaktadır (Tablo 74.8).

Tablo 74.8 Kısımlara göre Tokat ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri (1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)	İthalat (1.000 $)

	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	22		3	0	2	
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	13	38	718			
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	331	790	135	2.914	337	
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	118	102	20	2.357	7.471	6.843
İmalat Sanayi	27.268	21.901	16.557	15.612	17.984	12.467
Toplam	**27.752**	**22.831**	**17.433**	**20.883**	**25.793**	**19.310**

Kaynak: TÜİK

Tokat ilinin ihracatının %94,97'sini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 74.9).

Tablo 74.9 2016 yılı Tokat İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**16.557**
Gıda ürünlerinin imalatı	8.914
İçeceklerin imalatı	3.884
Giyim eşyalarının imalatı	2.403
Elektrikli teçhizat imalatı	516
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	465
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	148
Mobilya imalatı	63
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman vb. malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	54
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	37
Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	18

Kaynak: TÜİK

Tokat ilinin ithalatının %64,56'sını oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 74.10).

Tablo 74.10 2016 Yılı Tokat İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**12.467**
Gıda ürünlerinin imalatı	4.404
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman vb. malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	1.929
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	1.380
Elektrikli teçhizat imalatı	1.088
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	1.010
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	950
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	892
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	304
Diğer imalatlar	130
Diğer ulaşım araçlarının imalatı	113

Kaynak: TÜİK

Tokat ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %42,74 ile sebzeler, meyveler, sert kabuklu meyveler ve bitkilerin diğer kısımlarından elde edilen müstahzarlar ilk sıradadır (Tablo 74.11).

Tablo 74.11 2016 yılı Tokat İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Sebzeler, meyveler, sert kabuklu meyveler ve bitkilerin diğer kısımlarından elde edilen müstahzarlar	7.451.774	42,74
Meşrubat, alkollü içkiler ve sirke	3.883.986	22,28
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	1.523.657	8,74
Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni	1.380.747	7,92
Örme giyim eşyası ve aksesuarı	879.660	5,05
Tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento	717.536	4,12
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	496.639	2,85
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	465.663	2,67

Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar, kıymetli metaller, inciler, taklit mücevherci eşyası, metal paralar	145.218	0,83
Mobilyalar, yatak takımları, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar vb., prefabrik yapılar	84.192	0,48

Kaynak: TÜİK

Tokat ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %22,51 ile sebzeler, meyveler, sert kabuklu meyveler ve bitkilerin diğer kısımlarından elde edilen müstahzarlar ilk sıradadır (Tablo 74.12).

Tablo 74.12 2016 yılı Tokat İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Sebzeler, meyveler, sert kabuklu meyveler ve bitkilerin diğer kısımlarından elde edilen müstahzarlar	4.346.148	22,51
Canlı hayvanlar	3.508.645	18,17
Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler	2.686.693	13,91
Ağaç ve ahşap eşya, odun kömürü	1.920.093	9,94
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	1.915.689	9,92
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	1.545.979	8,01
Plastikler ve mamulleri	1.027.847	5,32
Kağıt ve karton, kağıt hamurundan, kağıttan veya kartondan eşya	891.549	4,62
Hububat	356.279	1,85
Kahve, çay, Paraguay çayı ve baharat	285.265	1,48

Kaynak: TÜİK

74.6. İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

74.6.1. Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

Gıda Sanayinde Yapılabilecek Yatırımlar

- ✓ Meyve suyu (konsantre) üretim tesisi
- ✓ Reçel ve marmelat üretim tesisi
- ✓ Patates jipsi üretimi
- ✓ Küp şeker üretimi
- ✓ Kurutulmuş meyve ve sebze üretim tesisi
- ✓ Dondurulmuş gıda üretim tesisi
- ✓ Karma yem üretim tesisi.
- ✓ Su şişeleme

- ✓ Hazır çorba, pudingler ve hazır tatlılar

Dokuma ve Giyim Sanayinde Yapılabilecek Yatırımlar

- ✓ Çorap üretimi
- ✓ Örme Eşya üretimi
- ✓ Deri Giyim Eşyası

Plastik Sanayinde Yapılabilecek Yatırımlar

- ✓ PVC profil doğrama, PVC ve PE boru üretimi
- ✓ Plastik eşya ve ambalaj malzemesi üretimi

Diğer Sektörlerde Yapılabilecek Yatırımlar

- ✓ Toprak işlemeye yönelik tarım aletleri üretim tesisi
- ✓ Soğuk hava deposu
- ✓ Güneş kolektörü üretim tesisi

Bölgesel Hammadde ve Pazara Bağımlılık Göstermeyen Yatırımlar

- ✓ Metal Eşya Üretimi
- ✓ İnşaat ve Aksesuar yatırımları
- ✓ Yangın Söndürücü

74.6.2. Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

Bölgesel hammadde varlığı, gerek yeraltı ve yerüstü potansiyel kaynakları ve coğrafi özellikleri ve yukarıda belirtilen bölge avantajları göz önünde bulundurularak ilde aşağıdaki hususlarda yapılacak yatırımların uygun olacağı düşünülmektedir.

Tarım Sektöründe Yapılabilecek Yatırımlar

- ✓ Gıda Ürünleri ve içecek İmalatı
- ✓ Tahıl Ambarlama hizmetleri
- ✓ Seracılık
- ✓ Meyve ve sebze işleme Yatırımları
- ✓ Kültür Mantarı yetiştiriciliği
- ✓ Damızlık (Hibrit) Tohum Üretim Tesisi
- ✓ Bağcılık
- ✓ Yem bitkileri üretimi
- ✓ Ekolojik Tarım

- ✓ Soğuk Hava Deposu Hizmetleri

Hayvancılık Sektöründe Yapılabilecek Yatırımlar

Tokat'ta hayvancılık sektöründe yapılabilecek 6 yatırım konusu belirlenmiştir.

- ✓ Entegre İşleme Tesisleri
- ✓ Su ürünleri üretimi
- ✓ Arıcılık
- ✓ Damızlık et ve süt sığırcılığı
- ✓ Et ve yumurta tavukçuluğu
- ✓ Suni tohumlama ve damızlık üretimi

Orman Ürünleri Sektöründe Yapılabilecek Yatırımlar

- ✓ Ağaç ve Mantar ürünleri
- ✓ Ahşap Mobilya İmalatı
- ✓ Lata Üretimi
- ✓ Lamine yonga levha (Laminat) üretimi
- ✓ Lif Levha (MDF) üretimi
- ✓ Lamine Parke
- ✓ Cilalı Boya
- ✓ Mobilya ve Dekorasyon

Mermer ve Madencilik Yatırımları

- ✓ Mermer Ocak ve İşletmeciliği
- ✓ Alçı Üretim Tesisi
- ✓ Kömür, Bentonit, Krom, Antimuan, Bakır v.b madencilik yatırımları
- ✓ Metalik Olmayan Mineral Ürünlerin İmalatı, Sadece Çimento, Beton Veya Suni Taştan İnşaat Amaçlı Prefabrik Yapı Elemanları

Antimuan Turhal'da çıkarılmakta olup kalite yönünden oldukça yüksek değerdedir.

Mermer ve Oniks yatakları açısından yaklaşık 1 Milyar m^3 rezerve sahip olan Tokat'ın bu konuda modern yatırımlara ihtiyacı vardır.

Turizm Sektöründe Yapılabilecek Yatırımlar

Tokat; kara turizminin hemen her türlüsüne imkan sağlayacak doğal yapıya sahiptir. Kendine özgü bir kültürel yapı ve henüz fazlaca tahrip edilmemiş bitki örtüsü bakımından oldukça zengin bir doğanın, turizm sektörünün hizmetine kazandırılması halinde, hem yöre insanına, hem de ülke turizmine katkı sağlayacak bir gelişme olacaktır.

- ✓ Yayla Turizmi

- ✓ Trekking, Rafting Su Sporları Akarsu Turizmi
- ✓ Mağara Turizmi
- ✓ Kuş Gözlemciliği
- ✓ Antik Kentler ve Tarihi Çekim Yerleri
- ✓ Otel İşletmeciliği

Yenilenebilir Enerji Yatırımları

- ✓ Rüzgâr, Hidroelektrik ve Biyokütle v.b

Diğer Yatırımlar

- ✓ Sağlık İşleri, Hastane Hizmetleri, Tıp Ve Dişçilikle İlgili Uygulama Faaliyetleri,
- ✓ Akıllı Çok Fonksiyonlu Teknik Tekstil
- ✓ Bavul, El Çantası, Saraçlık, Koşum Takımı Ve Ayakkabı İmalatı
- ✓ Deri Giyim Eşyası İmalatı
- ✓ Eğitim Hizmetleri - Yetişkinlerin Eğitilmesi Ve Diğer Eğitim Faaliyetleri Hariç
- ✓ İlaç/Eczacılıkta Ve Tıpta Kullanılan Kimyasal Ve Bitkisel Kaynaklı Ürünler İmalatı
- ✓ Kâğıt Ve Kâğıt Ürünleri İmalatı
- ✓ Tehlikeli Atık Geri Kazanım Ve Bertaraf Tesisleri,
- ✓ Tıbbi Aletler Ve Hassas Optik Aletler İmalatı (Saat Hariç)

74.6.2. Tokat İlinin Bölgesel Yatırım Avantajları

1- Transit Merkezi Özelliğinde Coğrafi Konum

Doğuyu- batıya, kuzeyi güneye bağlayan yol kavşağında olması.

2- Zengin Yer Altı Kaynakları

Antimuan, bentonit, kömür, bakır, krom, kireç taşı, asbest, çimento, manganez, grafit, kuvars, maden suyu, mermer, kaplıca suları başlıca bulunan yeraltı zenginlik kaynaklarımızdır.

3- Çok Merkezli Gelişim Yapısı Göstermesi

Tokat merkez, Zile, Erbaa ve Turhal ilçeleri

4- Uygun İklim, Zengin Topraklar, Yeterli Su Kaynakları

200 mt – 2.200 mt arasında değişen yükseltiye sahiptir. Dolayısıyla mayıs ayında başlayarak kasım ayına kadar tarla ve bahçe ürünü alınması mümkündür.

5- Bol Ve Çeşitli Ürünlerden Oluşan Bir Tarımsal Yapı

6- Kirlenmemiş Bir Doğanın Getirdiği Bir Fırsat

Organik Tarım

7- Üniversite Varlığı

8- Su Ürünleri Yetiştiriciliği İçin Zengin Su Kaynakları

9- Zengin Tarihi Ve Kültürel Yapı

10- Kaplıca Ve Şifalı Sular

Reşadiye ve Sulusaray kaplıcaları v.b.

11- El Sanatları

Bakırcılık, yazmacılık, el dokumacılığı, halıcılık

12- Turizm Potansiyeli

Yayla turizmi, göl turizmi, mağara turizmi, av turizmi, treking, rekreasyonel turizm ve su sporları

13- Kuş Gözlemciliği

Tokat-Turhal arasında bulunan "kaz gölü" onlarca çeşit kuş türüne ev sahipliği yapmaktadır.

14- Zengin Orman Varlığı

15- Limana Yakınlık

16- Su Potansiyeli

Yeşilırmak, Kelkit ve Çekerek ırmağı olmak üzere 3 adet büyük akarsu il topraklarından geçmektedir.

74.7. SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1- Kredi Garanti Fonu Şubesinin Açılması

İlimiz merkez ve ilçelerinde 5 Adet Ticaret ve Sanayi Odası, 2 Adet Ticaret Borsası, 34 Adet Esnaf ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşu ve 88 adet banka şubesi sayısının bulunması güçlü bir ticari potansiyel varlığının ve Küçük ve Orta Ölçekli işletmelerin yoğun olduğunu göstermektedir.

İşletmelere kefalet sistemi desteği sağlayan Kredi Garanti Fonu yeniden yapılandırılmış ve sermayesi güçlendirilerek daha geniş kitlelere yayılma hedefindedir. Küçük ve Orta Ölçekli işletmelere kredi aşamasında kefalet desteği sağlayan Kredi Garanti Fonunun ilimizde şubesinin kurulması ve daha esenk davranılması durumunda işletmelerimiz daha kolay finansman kaynaklarına erişme imkânı sağlayacaktır.

2- KOBİ'lere Finansmanda Ve Teminatlarda Kolaylık Sağlanması

İlimiz ve ilçelerinde yapılan tespitlerde birçok işletmelerde yaşanan düşük kapasite ile üretimin nedeninin işletmede çekilen finansman yetersizliği olduğu görülmüştür. Bu nedenle düşük faizli ve uzun vadeli kredi temini mümkün olduğunda veya kaynaklarının araştırılarak kullanıma açılması halinde daha çok üretim olacağı muhakkaktır.

İlimizde dışa dönük rekabet gücü yüksek kaliteli ürün üreten Küçük ve Orta ölçekli İşletmelerin (KOBİ) finansman yönüyle desteklenmesinin sağlanması, kredilerde istenilen teminatların makul seviyeye çekilmesi, ipotek işlemlerinin kolaylaştırılması, alternatif finans mekanizmalarının oluşturulması üretim, istihdam ve ihracatı olumlu yönde etkileyecektir.

3- Karadeniz Ekonomik İşbirliğinin Hayata Geçirilmesi

İlimiz yaş sebze ve meyve üretiminde Karadenizin ambarı gösterilmesine ve bir Karadeniz bölgesi ili olmasına rağmen 300 milyon nüfusa hitabeden Karadeniz bölgesindeki ülkelerin ticari potansiyelinden yararlanamamaktadır. Karadeniz Ekonomik işbirliğinin tabana yayılarak hayata geçirilmesi ve ilimizin de bu ekonomik işbirliğinden özellikle ihracat potansiyeli açısından faydalandırılmasının sağlanması. Bu hususta Orta Karadeniz Kalkınma Ajansının aktif rol oynaması.

4- Doğalgaz

21. yüzyılın başlıca alternatif enerji kaynağı olarak görülen ve bu çerçevede Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığınca başlatılan Doğal Gaz İletim Hattı Projesi kapsamında ilimizin de yararlandırılması uygun görülmüş olup 2006 yılı şubat ayında ihale işlemleri tamamlanmıştır. 13 Kasım 2008 tarihi itibarıyle ilimize doğal gaz verilmesi başlanılmış olup uzun vadede sanayinin gelişmesinde önemli rol oynayacaktır. Rekabet ve maliyetlerin düşürülmesi açısından Organize Sanayi Bölgelerinin de doğalgazdan yararlandırılması uygun olacaktır.

5- Sektörel Dış Ticaret Ve Pazarlama Şirketlerinin Kurulması

İlimizde değişik sektör gruplarından üretilen mamullerin pazar sorununun giderilmesi ve ihracat imkanlarının arttırılmasına yönelik olarak özellikle yaş sebze ve meyve pazarlanmasını teminen sektörel dış ticaret ve pazarlama şirketlerinin kurulması ilimizin ekonomik gelişimi açısından uygun mütalaa edilmektedir.

6 – Teknoloji Geliştirme Bölgesinin Hayata Geçirilmesi:

TOKAT TEKNOPARK A.Ş.

Kuruluş Adı : Tokat Teknopark A.Ş.
Kuruluş Adresi : G.O.P Üniversitesi Taşlıçiftlik Kampüsü TOKAT
Kuruluş Yılı : Bakanlar Kurulunun 25.02.2008 tarihinde aldığı "Bazı Alanların Teknoloji Geliştirme Bölgesi Olarak Tespit Edilmesine Ve Bazı Teknolojik Geliştirme Bölgelerinin Sınırlarında Değişiklik Yapılmasına İlişkin 2008/13348 sayılı Kararı ile kabul edilmiş ve 20 Mart 2008 tarihli Resmi Gazete 'de yayınlanmıştır.
Tescilli Sermayesi : 50.000,00 TL

Teknopark A.Ş. Merkez Taşlıçiftlik Yerleşkesinde bulunan 432 numaralı ve toplam genişliği 16.467 m^2 olan parsel üzerine yapılan bir binada kurulmuştur.
Teknopark İdare Binası ve Kuluçka Merkezinin inşaatı tamamlanarak faaliyete geçmiştir.

Toplam 3.650 m^2 alanı olan 20 – 41 m^2 genişliğinde 41 adet ofisin yer aldığı 5 katlı idari binanın yapımı tamamlanmıştır. Teknopark binasında ofislerin yanında idari bürolar, bir adet 50 m^2 ve iki adet 90 m^2 genişliğinde 3 adet seminer salonu ve dinlenme alanları da yer almaktadır.

Gaziosmanpaşa Üniversitesi bünyesinde ilimizde Ar-Ge ve inovasyona yönelik olarak kurulan Tokat Teknoloji Geliştirme Bölgesi TEKNOKENT Anonim Şirket statüsünde 50.000 TL sermayeli Yönetici Şirket kurulmuş ve bölgenin inşaatı tamamlanmış olup Mayıs 2015 tarihi itibari ile 23 firmaya ofis tahsis edilmiştir.

7- İhracata Yönelik Yaş Sebze Ve Meyve Analiz Laboratuvarının Kurulması.

İlimiz yaş sebze ve meyve üretiminde bölgenin ve Türkiye'nin önemli üretim merkezleri arasında bulunmaktadır. Konumu itibariyle hem doğu batı eksenini ve hem de kuzey – güney eksenini bağlayan ulaşım kavşakları üzerinde bulunmaktadır. Ayrıca Karadenize yakın olması nedeniyle bölgede cazibe merkezi durumundadır. İlde yaş sebze ve meyve paketleme, tasnif, dondurma ve şoklama tesisleri bulunmasına rağmen akredite edilmiş analiz laboratuarları olmadığından ihracat yapamamakta ve dolayısıyla yaş sebze ve meyve potansiyelini değerlendirememektedir. Laboratuarların kurulması durumunda hem üretim artacak ve istihdam sağlanacak ve hem de Karadeniz ülkelerine rahat ihracat imkânı sağlanacaktır. Gaziosmanpaşa Üniversitesi bünyesinde Merkezi Araştırma Laboratuvarı kurulmuş olup yaş sebze ve meyve kurulmuştur. Burada Yaş sebze ve Meyve Analizlerinin gerçekleştirileceği ve bu sorunun çözülebileceği belirtilmiştir.

8-Yarım Kalan Veya Atıl Vaziyetteki Yatırımların Ekonomiye Kazandırılması.

İlimizde çeşitli nedenlerle yatırımını tamamlayamamış veya darboğaza girmiş üretim, istihdam ve ihracat potansiyel ihtimali bulunan yatırımların tekrar ekonomiye kazandırılması için gerekli çalışmaların yapılması. Darboğaza giren yatırımlar incelendiğinde birçok firmamızın daha krize girmeden çok az bir finansman ile tekrar üretim ve istihdam ile ekonomiye kazandırılacağı gözlemlenmiştir. Bu şekilde firmalar İl Müdürlüklerince tespit edilerek uzun vadeli kredi sağlanması uygun olacaktır.

9- Ordu – Tokat İle Tokat – Çorum Karayolunun Genişletilmesi Ve Ulusal Yol Standardı Haline Getirilerek Ulaşıma Açılması.

Şüphesiz ki, bir bölge veya il için ulaşım insan vücudundaki kan damarları gibidir. Özellikle önümüzdeki yıllarda ülkemiz çok önemli bir ticari potansiyel olarak görülmesi beklenen Rusya ve Türk Cumhuriyetleri ile Irak ve İran gibi Orta Doğu ülkelerine ulaşım büyük önem arz etmektedir. İlimiz kuzeyi güneye ve batıyı doğuya bağlayan yol kavşağı üzerinde bulunmaktadır. Güney Kuzey yol bağlantısının açılması ile ilimiz üzerinden çok kısa bir sürede Karadeniz'e ve oradan kuzey ülkelerine geçiş sağlanacaktır. Ayrıca bu blokta ülkelerde tarımın yaygın olmaması temel geçim kaynağını tarım ve tarımsal ürünler oluşturan ilimiz için önemli bir ihracat potansiyeli teşkil edecektir. Bu konuda yol çalışmalarının başlatılacağı belirtilmiştir.

10- Hava Yolu Ulaşımı

Özellikle Tokat-İstanbul ulaşımının kesintisiz ve düzenli bir şekilde sürdürülmesi uygun olacaktır. Mevcut havalanın iyileştirilmesi için çalışmalar başlatılmıştır

74.7.1. İle Devam Eden Diğer Projeler

A- Küçük Sanayicilerin Büyük Ortaklığı Projesi

Avrupa Birliği Mali Yardım Aracı İPA tarafından açılan çağrı sonucunda BROP Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı çerçevesinde proje 2009 yılında Bakanlığımıza sunulmuş ve kabul edilmiştir.

Proje Amacı : Makine İmalatçısı ve oto tamircisi küçük işletmelere yönelik olarak bir Ortak kullanım Tesisi kurulması planlanmaktadır. OKT'de küçük işletmelerin ortak kullanımına yönelik Mobilya Atölyesi, Makine Atölyesi ve Metal Analiz laboratuvarları kurulacak ve KOBİ'lere iş geliştirme hizmetleri sunulacaktır.

Proje Sahibi : Tokat Sanayi Sitesi

Proje Ortakları : Tokat ilçelerindeki Sanayi Siteleri

Proje Yeri : Tokat Sanayi Sitesi

Proje Bütçesi :9.287.023 EURO dur.

AB Katkısı : 7.646.006 EURO

Ulusal Katkı : 1.641.017 EURO

Proje Alanı : 2.950 m2 (Bodrum Kat, Zemin Kat ve Asma Kat)

İhale Bedeli : 1.878.930,11 EURO dur.

AB Katkısı : 1.546.923,16 EURO

Bakanlık Katkısı: 332.006,95 EURO

Son Durum : : İnşaat tamamlanmış olup, makine montaj işlemlerine başlanmıştır.

A- İşgem - İş Geliştirme (İnkübatör) Merkezi Projesi

Avrupa Birliği Mali Yardım Aracı İPA tarafından açılan çağrı sonucunda BROP Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı çerçevesinde proje 2009 yılında Bakanlığımıza sunulmuş ve kabul edilmiştir.
Proje Amacı :Yeni başlayan ve işini kurmak isteyen KOBİ'lere ilk 2 yıl ofis, işyeri sağlamak. İşyeri temini sağlamak
Proje Sahibi : Tokat Esnaf ve Sanatkârlar Odaları Birliği
Proje Ortakları : KOSGEB
Proje Yeri : Tokat Organize Sanayi Bölgesi 2055 ada 3 parsel
Proje Bütçesi : 2.461.928,99 EURO (İhale Bedeli)
Proje Alanı : Toplam alan 67.133 m2 İnşaat Alan: 5.800 m2 – 2 Kat
Toplam işyeri : 38 adet işlik
Yüklenici Firma: Bor-Tor Mühendislik Firması – Ankara
Baş. – Bitiş Tar.: 08.06.2012-08.06.2013 Yer tesliminden itibaren 365 gün (Bir Yıl)

Son Durum : Projenin Bina inşaatı ve Esnaf ve Sanatkârlar Odaları Birliğine teslimatı tamamlandı İşlik (işyeri) kiralama işlemlerine başlandı.

C- Yeşilyurt Sanayi Sitesi

Projenin Adı : Tokat-Yeşilyurt Küçük Sanayi Sitesi 54 İşyeri Yapım İşi

Başlangıç Tarihi : 29.11.2011
Bitiş Tarihi : 31.10.2013-Devam Ediyor
Keşif Bedeli : 6.306.158,00 Tl
Tenzilat :%48,12
İhale Bedeli : 3.271.635,45 Tl
Toplam Harcama Miktarı:621.595,00 Tl
Yıl Ödeneği(2015) : 140.000,00 Tl
Yüklenici Firma : Turhal Alkanlar İnş.Tic.San.Ltd.Şti.
Aşaması (Fiziki Gerçekleşme): Kaba İnşaat (15%)

Son Durumu: Proje inşaatı devam ediyor.

75. TRABZON İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

75.1. TRABZON İLİ SANAYİ YAPISI

Trabzon ilinin ekonomisi ağırlıklı olarak tarıma dayalı ve tam olarak sanayileşmemiş bir yapı arz etmektedir. İlde büyük ölçekli üretim tesisi yok denecek kadar azdır. Bunun en önemli nedeni arazi yapısının büyük ölçekli sanayi tesisinin kurulmasına elverişli olmamasıdır. İlde sanayi yapısı tarıma dayalı KOBİ niteliğindedir. 2016 yılı sonu itibariyle; sanayi sicile kayıtlı firma sayısı 745'dir.

Trabzon Teknoloji Geliştirme Bölgesi (Teknokent)'nin toplam alanı 21.904 m2, kapalı alanı ise 6000 m2'dir. İdari bina-kuluçka merkezleri doluluk oranı %82,51; bölgenin toplam doluluk oranı %91,94'dür. 2016 yılı toplam firma sayısı 42 olup, 2016 yılı Aralık ayı sonu itibari ile faal firma sayısı 32'dir. Tahsis edilebilecek işlik sayısı 14'dür. Bölgedeki işletmelerden 14'ü yazılım-bilişim-donanım, 2'si medikal-biyomedikal, 7'si makine, 9'u ise diğer sektörlerde (elektrik-elektronik:2, bioteknoloji:1, tasarım:1, tıp:1, geri dönüşüm (enerji):1, kimya: 1, bilgisayar ve iletişim teknolojileri:2) faaliyet göstermektedir.

Bölge faaliyete geçtiği tarihten itibaren, 2016 yılı Aralık ayı sonuna kadar elde edilen toplam Ar-Ge gelirleri 69.456.240,13 TL, 2016 yılına ait Ar-Ge Gelirleri 7.207.353,93 TL, teknoloji tabanlı Ar-Ge ürünlerinin ihracat tutarı 1.950.156,95 ABD Dolarıdır. Bölgedeki Toplam 42 teknoloji tabanlı Ar-Ge şirketinin 19 tanesi akademisyenlerce kurulmuş, 3 tanesinde de akademisyen ortak yer almaktadır; ayrıca 6 firma ise öğrenci kuruculudur (Trabzon Teknoloji Geliştirme Bölgesi Verileri, 2016).

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

75.1.1. Trabzon İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Trabzon ili Karadeniz Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara, %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 75.1).

Karadeniz Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Trabzon ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %7,1'lik oran ile bölgede dördüncü sırada yer almaktadır.

Grafik 75.1 Türkiye'de Sanayi İşletmelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (%)

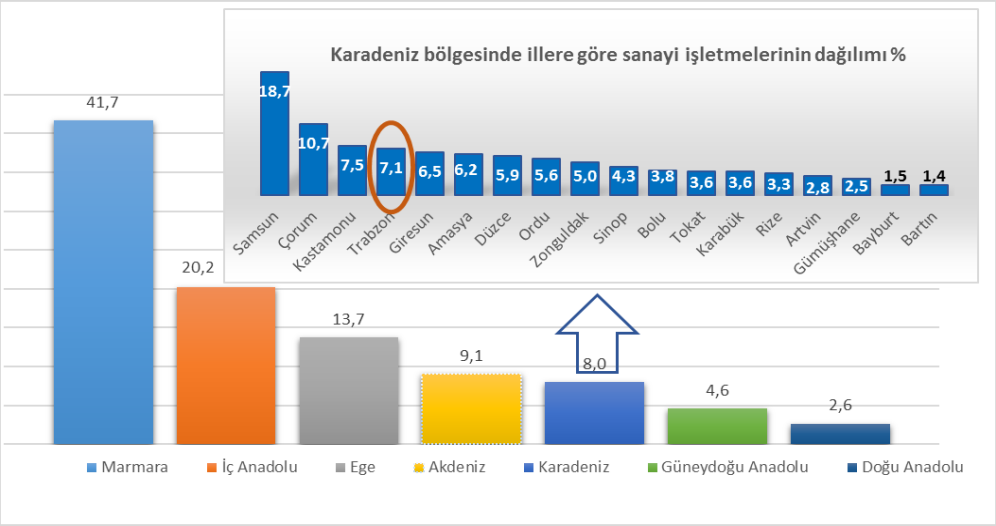

a. Ölçek Dağılımı

Trabzon ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, %44,7'si Mikro, %47,3'ü Küçük, %7,1'i Orta ve %0,9'u Büyük Ölçekli işletmelerdir (Grafik 75.2).

Grafik 75.2 Trabzon İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

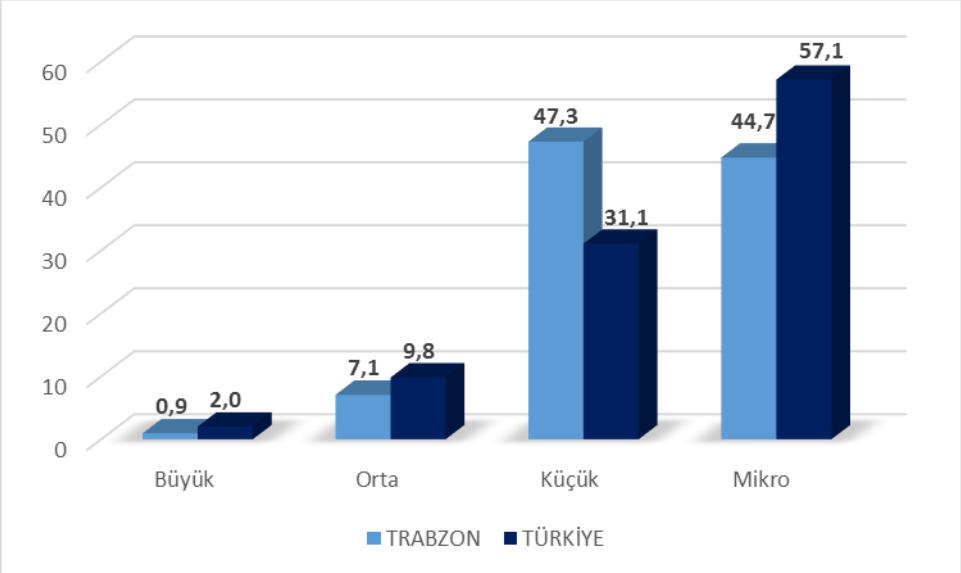

b. Sektörel Dağılım

Trabzon ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %34,6 ile Gıda ürünleri, ikinci sırada %10,7 ile Makine ve ekipmanlar ve üçüncü sırada ise %7,4 ile Ağaç ve mantar ürünleri sektörü yer almaktadır (Grafik 75.3).

Grafik 75.3 Trabzon İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

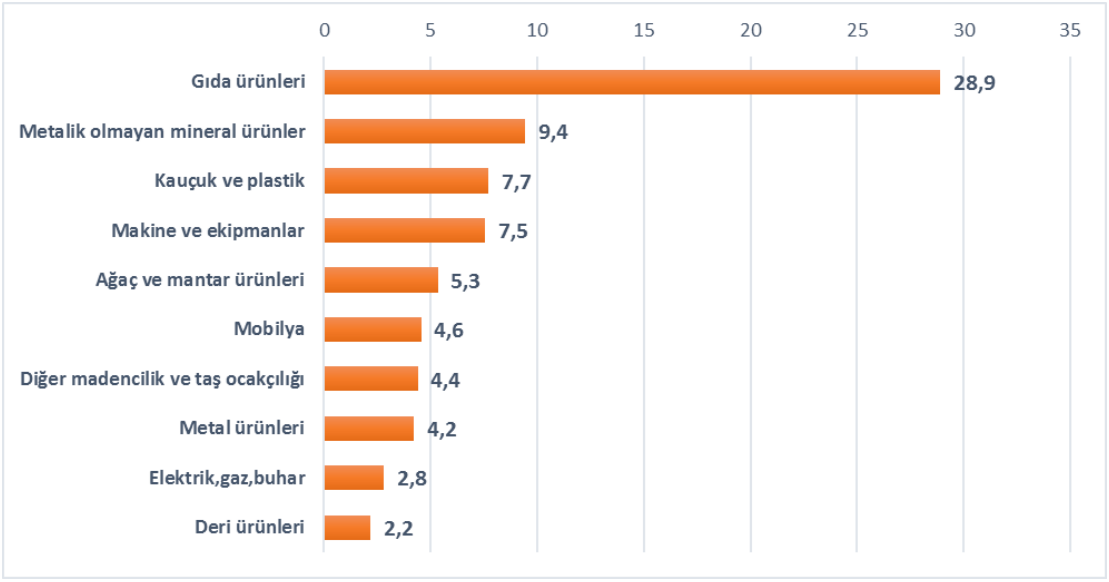

c. Çalışan Sayısı

Trabzon İlinde sanayi sektöründe istihdamda %44,76 ile Gıda ürünleri sektörü, %8,23 ile Metalik olmayan mineral ürünler sektörü, %5,38 ile Mobilya sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın %0,43'ü Trabzon ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 75.1).

Tablo 75.1 Trabzon İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Gıda ürünleri	6396	44,76	12,75
Metalik olmayan mineral ürünler	1176	8,23	5,98
Mobilya	768	5,38	3,80
Kauçuk ve plastik	758	5,31	6,16
Metal ürünleri	621	4,35	8,55
Makine ve ekipmanlar	610	4,27	6,71
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	498	3,49	2,16
Ağaç ve mantar ürünleri	416	2,91	1,66
Deri ürünleri	403	2,82	1,36
Ana metal	323	2,26	4,29
Genel Toplam	***14288***	-	***0,43***

Trabzon ilinde çalışan sayısına göre ilk 5 büyük işletme aşağıda sıralanmıştır:

- Ferrero Fındık İthalat İhracat Ve Ticaret A.Ş. - Arsin Fabrikası
- Ferrero Fındık İthalat İhracat Ve Ticaret A.Ş.
- Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğü-Karaca Çay Fabrikası Müdürlüğü

- Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğü-Hayrat Çay Fabrikası Müdürlüğü
- Gündoğdu Mobilya Sanayi Ticareti- Arsin 2.Şubesi

75.2. TRABZON İLİ SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 75.2 Trabzon İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Trabzon	4	4	-

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

75.3.TRABZON İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Tablo 75.3 Sektör/Birimlere Göre Trabzon İlinde Yürütülen Teknolojik Dönüşüm Faaliyetleri

Faaliyet	Sektör/Birim	2016 Yıl Sonu	Genel Toplam
TGB	Karadeniz Teknik Üniversitesi	1	1
Toplam TGB		**1**	**1**
	Faaliyet Toplamı	**1**	1

Kaynak: Bilim ve Teknoloji Genel Müdürlüğü

Buna göre 2016 yıl sonu itibariyle toplam 1 TGB faaliyet göstermektedir.
Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Tokat İlinde 2016 yılında 15 faydalı model, 475 marka, 20 patent ve 30 dosyada 97 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 75.4 Trabzon İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı	Toplam Türkiye Payı
Faydalı Model Başvurusu	78	15	93	0,43	0,22
Marka Başvurusu	4.904	475	5.379	0,50	0,47
Patent Başvurusu[75]	128	20	148	0,31	0,33
Tasarım Başvurusu	893	97	990	0,25	0,19
Tasarım Dosya Sayısı	262	30	292	0,36	0,27
Genel Toplam	**6.265**	**637**	**6.902**	**0,42**	**0,37**

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

[75] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

75.4. TRABZON İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 75.5 Trabzon İli KOSGEB Destekleri

<table>
<tr><th>Sıra</th><th colspan="2">Veri</th><th colspan="2">2016 Yılı</th><th colspan="2">İl Toplamı (2012-2016 Yılları Arası)</th></tr>
<tr><td rowspan="3">1</td><td colspan="2">Toplam Destek Tutarı (TL)*</td><td colspan="2">4.706.268</td><td colspan="2">20.168.891</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td></tr>
<tr><td>685.500</td><td>155.600</td><td>885.500</td><td>185.830</td></tr>
<tr><td rowspan="5">2</td><td rowspan="5">Diğer Bilgiler</td><td>TEKMER / İŞ BİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>İŞGEM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>LABORATUVAR HİZMETLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında düzenlenen 59 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 1.874 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.</td></tr>
<tr><td>YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında KOSGEB'in sunduğu hizmet ve destekleri tanıtmak amacıyla düzenlenen veya katılım sağlanan toplantı/etkinlik sayısı 9 adet olarak gerçekleşmiştir.</td></tr>
</table>

		DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER	-

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 75.6 Trabzon İli TÜBİTAK Destekleri

Veri		2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	5.221.625	62.160.299
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	748.897	4.345.732
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	253.477	13.471.161
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	341.849	1.842.845
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	2.177	21.124

* 2017 sabit fiyatlarıyla

75.5. TRABZON İLİ TİCARET YAPISI

75.5.1. Trabzon İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektör %76 ile gıda ürünlerinin imalatı olmuştur. Çalışan sayısının en fazla olduğu sektör ve girişim sayısının en fazla olduğu sektör 5.351 çalışan ve 253 girişim ile gıda ürünlerinin imalatı sektörü olmuştur (Tablo 75.7).

Tablo 75.7 Trabzon İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar (İlk On Sektör) (%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Gıda ürünlerinin imalatı	5.351	253	76,0
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	1.236	101	5,0
Ana metal sanayii	554	16	3,3
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	1.085	106	3,2
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	999	109	2,3
Mobilya imalatı	1.244	86	1,9
Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	359	18	1,3

Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı	313	61	1,2
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	406	45	1,0
Diğer imalatlar	333	52	1,0

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

75.5.2. Trabzon İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 75.4'te gösterilmiştir. Grafik 75.4'e göre 2016 yılında Trabzon ilinde ithalat 85.901.621 dolar, ihracat ise 1.341.863.201 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 1.427.764.822 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 75.4 Trabzon İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti (1000$)

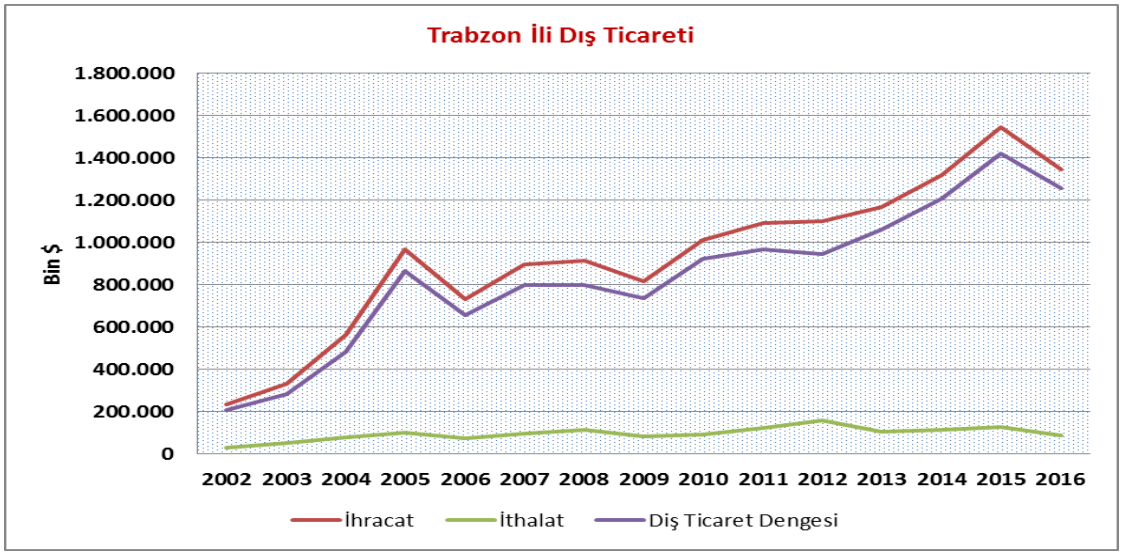

Kaynak: TÜİK

Trabzon ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %22,32 ile İtalya olmak üzere; Fransa, Almanya, Rusya Federasyonu, Kanada, Polonya, Gürcistan, Hollanda, Avusturya ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 75.5).

Grafik 75.5 Trabzon İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

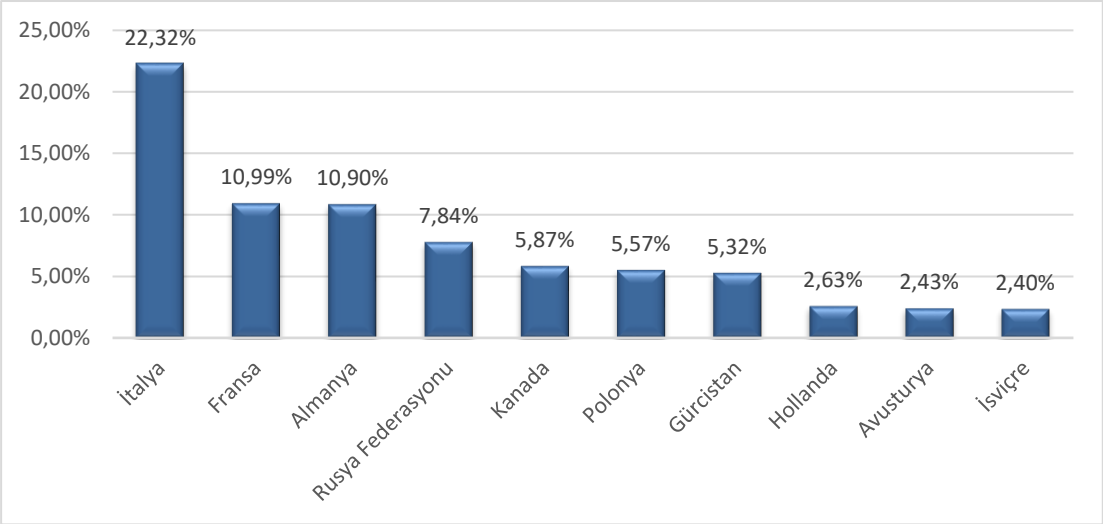

Kaynak: TÜİK

Trabzon ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %24,50 ile Gürcistan olmak üzere; Rusya Federasyonu, Almanya, Çin, Hindistan, İtalya, ABD, İsviçre, Fransa, İspanya ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 75.6).

Grafik 75.6 Trabzon İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

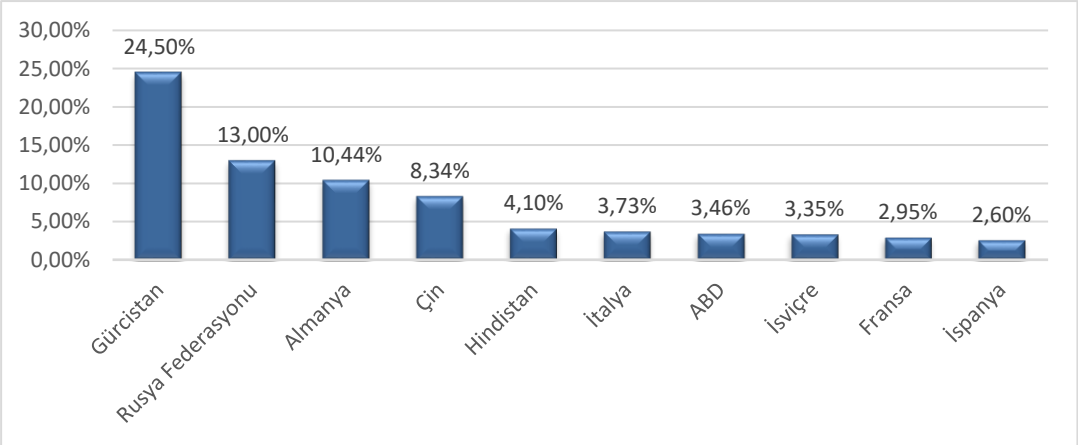

Kaynak: TÜİK

Trabzon ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %31,94'ünü, il ithalatının da %82,51'ini oluşturmaktadır (Tablo 75.8).

Tablo 75.8 Kısımlara göre Trabzon ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri (1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	179	4	15	8	7	1

Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtımı		0				
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor	1		0			3
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	4.398	4.579	5.495	1	6.819	3.461
Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler	15					
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	230	209	77	4	97	9
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	789.221	978.134	907.576	3.531	12.349	11.547
İmalat Sanayi	522.916	562.234	428.700	91.110	106.399	70.880
Gizli veri				16.685		
Toplam	**1.316.960**	**1.545.160**	**1.341.863**	**111.340**	**125.670**	**85.902**

Kaynak: TÜİK

Trabzon ilinin ihracatının %31,94'ünü oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 75.9).

Tablo 75.9 2016 yılı Trabzon İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**428.700**
Gıda ürünlerinin imalatı	357.361
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	19.184
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	8.082
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	7.950
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	6.980
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	6.125
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	4.008
Tütün ürünleri imalatı	3.544
Giyim eşyalarının imalatı	3.453
Mobilya imalatı	2.740

Kaynak: TÜİK

Trabzon ilinin ithalatının %82,51'ini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 75.10).

Tablo 75.10 2016 Yılı Trabzon İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**70.880**
Gıda ürünlerinin imalatı	27.628
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	12.919
Ana metal sanayii	5.762
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	4.229
Diğer imalatlar	3.576
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	2.952
Tekstil ürünlerinin imalatı	2.565
Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	2.536
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	2.150
Elektrikli teçhizat imalatı	2.099

Kaynak: TÜİK

Trabzon ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %64,25 ile yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler ilk sıradadır (Tablo 75.11).

Tablo 75.11 2016 yılı Trabzon İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler	862.093.954	64,25
Sebzeler, meyveler, sert kabuklu meyveler ve bitkilerin diğer kısımlarından elde edilen müstahzarlar	323.830.127	24,13
Yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular	43.943.236	3,27
Hayvansal ve bitkisel katı ve sıvı yağlar, yemeklik katı yağlar, hayvansal ve bitkisel mumlar	20.530.951	1,53
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	19.525.017	1,46
Tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento	10.944.237	0,82
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	8.648.573	0,64
Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, inülin, buğday gluteni	6.854.536	0,51
Plastikler ve mamulleri	6.669.219	0,50
Tütün ve tütün yerine geçen işlenmiş maddeler	3.544.457	0,26

Kaynak: TÜİK

Trabzon ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %15,11 ile kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları ilk sıradadır (Tablo 75.12).

Tablo 75.12 2016 yılı Trabzon İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	12.976.107	15,11
Gıda sanayiinin kalıntı ve döküntüleri, hayvanlar için hazırlanmış kaba yemler	10.405.429	12,11
Hayvansal ve bitkisel katı ve sıvı yağlar, yemeklik katı yağlar, hayvansal ve bitkisel mumlar	9.821.594	11,43
Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler	9.383.962	10,92
Sebzeler, meyveler, sert kabuklu meyveler ve bitkilerin diğer kısımlarından elde edilen müstahzarlar	5.951.790	6,93
Demir ve çelik	5.271.383	6,14
Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi, cerrahi alet ve cihazlar, bunların aksam, parça ve aksesuarı	4.952.608	5,77
Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar	3.454.084	4,02
Plastikler ve mamulleri	3.220.937	3,75
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	2.395.674	2,79

Kaynak: TÜİK

75.6. İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

75.6.1 Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

- **Tarım Sektöründe Yapılabilecek Yatırımlar:** Seracılık, narenciye yetiştiriciliği, ceviz, kestane ve zeytin yetiştiriciliği, yağlık ve silajlık mısır üretimi, kültür mantarı üretimi, yem bitkileri üretimi, organik tarıma yönelik yatırımlar.
- **Hayvancılık Sektöründe Yapılabilecek Yatırımlar:** Arıcılık ve bal üretimi, saanen ırkı keçi yetiştiriciliği, et ve süt besiciliği, et ve yumurta tavukçuluğu, beyaz hindi yetiştiriciliği.
- **Deniz Ürünleri Sektöründe Yapılabilecek Yatırımlar:** Alabalık üretimi, kafes balıkçılığı.

75.6.1 Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

- **Bitkisel Tarım ve Hayvan Ürünleri Artıklarına Dayalı Yapılabilecek Yatırımlar:** Büyükbaş hayvan gübresinden organik gübre üretim tesisi, fındık kabuğunun değerlendirilmesi, çay atıklarından yonga levha üretimi, odun briketi üretim tesisi.
- **Ormancılık Sektöründe Yapılabilecek Yatırımlar:** Hazır mutfak üretim tesisi, MDF üretim tesisi, melaminli yonga levha üretim tesisi, modüler mobilya üretim tesisi.
- **Madencilik Sektöründe Yapılabilecek Yatırımlar:** Bakır cevheri işleme ve zenginleştirme.
- **Gıda Sanayinde Yapılabilecek Yatırımlar:** Fındık esaslı çikolata ve kakaolu mamuller üretim tesisi, pastörize süt ve süt mamulleri üretim tesisi, yeşil ve seylan tipi çay üretim

tesisi, doğal bitki çayları üretim tesisi, arı ürünleri üretimi ve paketleme tesisi, sebze-meyve işleme ve ambalajlama tesisi.

- **Makina İmalat Sanayinde Yapılabilecek Yatırımlar:** Süt sağım sistemleri imalatı tesisi, tekstil makineleri yedek parça imalatı tesisi, otomatik oto yıkama üniteleri imalatı tesisi, otomotiv parçaları üretim tesisi.
- **Metal Eşya Sanayinde Yapılabilecek Yatırımlar:** Medikal cihazlar ve cerrahi el aletleri imalatı tesisi.
- **Gemi İnşa Sanayinde Yapılabilecek Yatırımlar:** Sac ve ahşap gemi, tekne imalatı tesisi.
- **Kimya Sanayinde Yapılabilecek Yatırımlar:** Üre-Formaldehit tutkalı üretim tesisi, polikarbonat levha imalatı tesisi, polikarbonat su damacanası üretim tesisi, CTP boru imalatı tesisi, PVC esaslı yapı malzemeleri imalatı tesisi.
- **Tekstil Sanayinde Yapılabilecek Yatırımlar:** Polipropilen esaslı dokumasız kumaştan tek kullanımlık tıbbî tekstil ürünleri üretim tesisi.
- **Seramik, Kil, Taş ve Çimentodan Gereçler Sanayinde Yapılabilecek Yatırımlar:** Hazır beton santrali tesisi.
- **Diğer Sektörlerde Yapılabilecek Yatırımlar:** Endüstriyel atık ayırma ve geri dönüşüm tesisi, altın mücevherat ürünleri imalatı tesisi, naylon ve misina balık ağı imalatı tesisi, sertifikalı tohum üretim tesisi.

75.7. SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

- İlde Ar-Ge kültürü tam olarak gelişmemiştir. Patent, marka tescili, coğrafi işaret vb. gibi alanlarda yeterli gelişme sağlanamamıştır. Ar-Ge altyapısına sahip ve Ar-Ge destekli üretim yapan sanayicilerin desteklenmesi için yeni modellerin geliştirilmesi, üretim yapan kuruluşlarda Ar-Ge biriminin yapılacak düzenlemeler ile teşvik edilmesi bu sorunun çözümüne katkı sağlayacaktır.
- Üniversite-sanayi iş birliği ara yüz mekanizmaları üniversite ve sanayi arasında çift yönlü bir iletişim sağlayarak; üniversite ve araştırma kuruluşlarında gerçekleştirilen bilimsel çalışmaların sanayinin ihtiyaçları ile örtüşür hale gelmesi ve doğru kanala yönlenmesine de katkıda bulunacaktır. Yüksek öğretim alanında ilin bir cazibe merkezi olabilmesi için teknoloji, Ar-Ge ve inovasyon odaklı tematik üniversitelere ihtiyaç vardır. Bu nedenle; ilde ikinci bir devlet üniversitesinin kurulmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.
- İlde son dönemde artan yatırımcı ilgisine karşı şehirde yatırım arazisi sorunu ile karşılaşılmaktadır. Faal OSB'lerde doluluk oranları yüksektir. Bu nedenle, ilde alternatif bir yatırım alanı oluşturulması gerekmektedir. Doğu Karadeniz Endüstri ve Yatırım Adası'nın hayata geçirilmesi faydalı olacaktır.
- Mevcut tarım ürünlerinin kapasite ve üretim standartları yeterli değildir ve çeşitlilik sağlanamamıştır. Özellikle fındık ve çayda verim ve kaliteyi artırıcı projeler hayata geçirilmelidir.
- Başta fındık olmak üzere tarımsal ürünlerin pazarlanmasında paketleme ve soğuk zinciri sağlayacak depo ve işletmelerin tesis edilmesi, lisanslı depoculuk sisteminin kurulması, çiftçi örgütlerinin kurulması, var olanların teknik yönden desteklenmesi, fındığa verilen desteklerin üreticileri koruyacak şekilde yeniden yapılandırılarak devam ettirilmesi, silajlık mısır, macar fiği, hayvan pancarı gibi ürünlerin ekimine destek verilmesi; hayvancılık ve balıkçılık için işletme ölçeklerinin geliştirilmesi ve mevcut barınakların daha modernize edilmesine yönelik kredilendirme yöntemlerinin daha uygun hale getirilmesi, besi hayvancılığına paralel olarak yeterli sayıda et işleme tesisleri ve modern kesimhanelerin kurulmasına yönelik çalışmalar gerçekleştirilmelidir.

- Bilgiye dayalı ekonominin bölgede yaygınlaştırılması, bilişim teknolojileri ihracatının hedeflenmesi gerekmektedir.

- Bölgenin sürekli olarak dışarıya göç vermesi sanayi alanında çalışacak nitelikli ara eleman sıkıntısı doğurmaktadır. Bu nedenle yapılacak olan projelerle mevcut genç nüfusun ilgili alanlarda yetiştirilmesi bu soruna çözüm olacaktır.
- İlde yer alan işletmelerin büyük bir kısmı aile işletmesi yapısında olup kurumsallaşma alanında zayıf kalmaktadırlar. Ayrıca yeni yatırımlara yönlenmek için yeterli mali kaynağa da birçoğu sahip değildir. Bu nedenle bu işletmelerin yeni yatırımlara yönelmesi ve mevcut yatırımlarını güçlendirebilmeleri açısından sektörel platformlar oluşturulmalıdır.

- 2015 Yılı İl Sanayi Durum Raporunda "İl Sanayinin Güncel Sorunları ve Çözüm Önerileri" Başlığı Altında Yer Alan Hususlarda Kaydedilen Gelişmeler

- 27/06/2015 tarih ve 29399 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Türkiye Kamu-Üniversite-Sanayi İş birliği (KÜSİ) Stratejisi ve Eylem Planı (2015-2018) doğrultusunda Trabzon Valiliğinin 25.12.2015 tarih ve 44113984-050.06/61/191 sayılı oluru ile Kamu-Üniversite-Sanayi İşbirliği Planlama ve Geliştirme Kurulu oluşturulmuştur. Kurul 2016 yılı ilk toplantısını 15.04.2016 tarihinde 14:00-16:00 saatleri arasında Trabzon Valiliği B Toplantı Salonunda, ikinci toplantısını ise 08.11.2016 tarihinde 14:00-16:00 saatleri arasında Trabzon Valiliği B Toplantı Salonunda gerçekleştirmiştir.
  KÜSİ İl Planlama ve Geliştirme Kurulu içerisindeki Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü, KÜSİ İl Temsilcisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Teknoloji Transfer Ofisi, Trabzon Ticaret ve Sanayi Odası ve Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı temsilcilerinden oluşturulan Çalışma Grubu tarafından **"Trabzon'da Yenilikle Geleceğe"** isimli bir proje hazırlanmış ve KOSGEB desteğinden faydalanılmıştır. Proje ile Trabzon'da Ar-Ge ve yeniliğin mevcut durumunun tespit edilerek gelecek için yenilik stratejisi oluşturulması ve pilot eylemlerle firmaların yenilik kapasitelerini ve rekabet güçlerinin artırılması amaçlanmaktadır.

- 5746 Sayılı Araştırma, Geliştirme ve Tasarım Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Kanun kapsamındaki destekler Şubat 2016 itibariyle revize edilmiş ve Ar-Ge ve Tasarım Merkezi kurmak isteyen girişimcilere kolaylıklar sağlayan çeşitli düzenlemeler (Ar-Ge Merkezi açabilmek için gerekli olan 30 tam zamanlı Ar-Ge personeli sayısının 15'e düşürülmesi örneğinde olduğu gibi) yapılmıştır. Yıl içerisinde Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü'nce düzenlenen etkinliklerle, kanundaki yeni düzenlemeler ilgili kesimlere aktarılmıştır.
- İlde kamu-üniversite-sanayi iş birliğinin güçlendirilmesine yönelik Bilim, Sanayi ve Teknoloji Müdürlüğü koordinatörlüğünde; Karadeniz Teknik Üniversitesi ve Organize Sanayi Bölge Müdürlükleri iş birliğiyle Bakanlığımızca sunulan destekler hakkında sanayicileri, üniversite öğretim üyeleri ve öğrencileri bilgilendirmeye yönelik seminer, konferans vb. çalışmalar yürütülmüştür.

- İlde özel teşebbüs tarafından bir 'Lojistik ve Sanayi Bölgesi' projesinin hayata geçirilmesine yönelik çalışmalar yürütülmektedir.

- Şinik Organize Sanayi Bölgesi'nin 39 hektarlık ilave genişleme talebi doğrultusunda yer seçimi çalışmaları yapılmış olup, yatırım programına alınması için çalışmalar sürdürülmektedir.

76. TUNCELİ İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

76.1. TUNCELİ İLİ SANAYİ YAPISI

Tunceli'de sanayi sektörü henüz gelişmemiş olmakla birlikte sadece Atatürk mahallesinde Küçük sanayi sitesinde yaklaşık kırkdört (44) firmanın faaliyet gösterdiği, küçük sanayi sitesinde çeşitli meslek dallarına bağlı otomotiv yedek parça ve bakım ve tamiri yoğunlukta işyeri sayısı yirmi

(20) olup bunun yanında demir ve alüminyum doğrama da dört (4), ahşap doğrama da üç (3) iş yeri bulunmaktadır. Sanayi sitesinde yaklaşık 130 kişi istihdam edilmektedir.

Organize Sanayi Bölgesinin (OSB) toplam alanı 106 hektardır, 43 sanayi parseli mevcuttur. Yapılan çalışmalar sonucunda 2016-2017 Yıllarında 2 adet firma işyeri açma ve çalıştırma ruhsatı alarak imalata başlamış, her işletmede en az 10 işçi çalıştırma zorunluluğu nedeniyle bu işletmede toplam 20 kişi istihdam edilmektedir. Yönetim kurulu kararı ile tahsis edilen dört (4) sanayi parselleri iptal edilmiştir

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

76.1.1. Tunceli İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Tunceli ili Doğu Anadolu Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara, %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 76.1).

Doğu Anadolu Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Tunceli ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %2,1'lik oran ile bölgede on ikinci sırada yer almaktadır.

Grafik 76.1 Türkiye'de Sanayi İşletmelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (%)

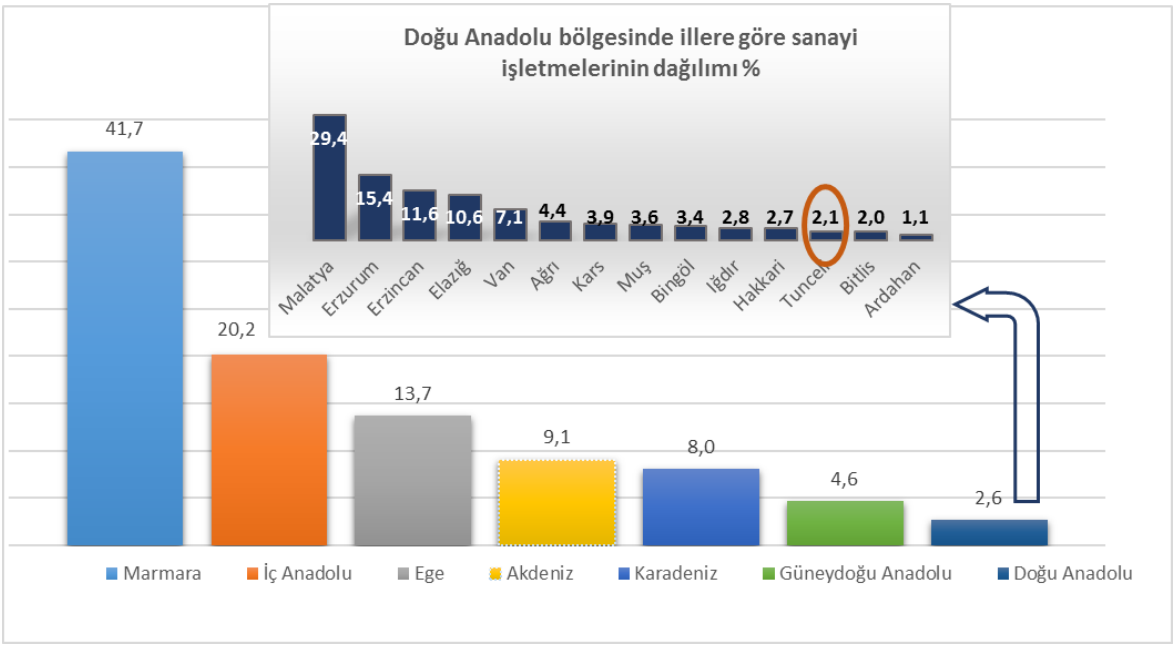

a. Ölçek Dağılımı

Tunceli ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, %70'i Mikro, %28'i Küçük ve %2'si Orta Ölçekli işletmelerdir (Grafik 76.2).

Grafik 76.2 Tunceli İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

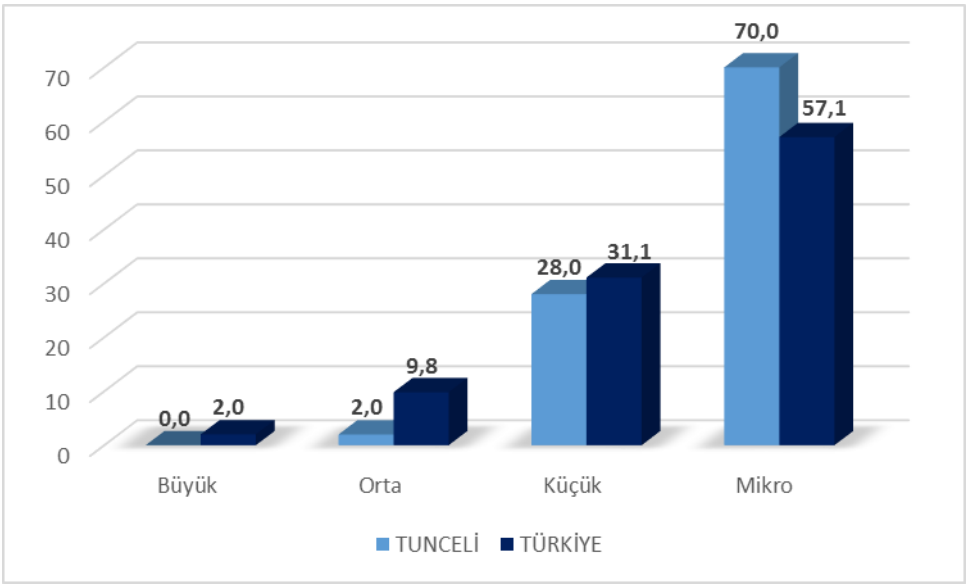

b. Sektörel Dağılım

Tunceli ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %53,5 ile Gıda ürünleri, ikinci sırada %18,3 ile Mobilya ve üçüncü sırada ise %12,7 ile Matbaacılık sektörü yer almaktadır (Grafik 76.3).

Grafik 76.3 Tunceli İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

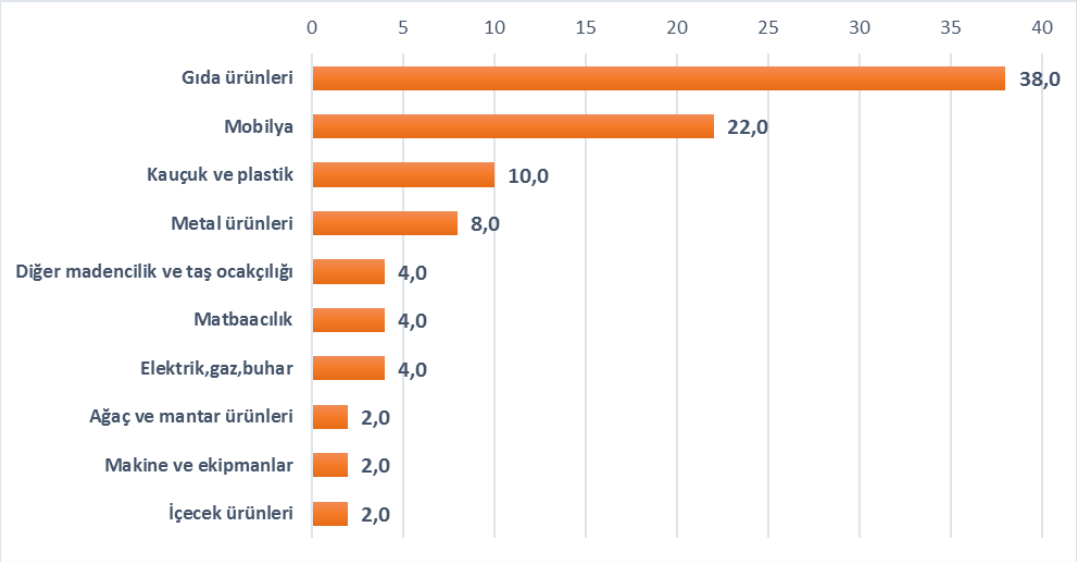

c. Çalışan Sayısı

Tunceli İlinde sanayi sektöründe istihdamda %37,68 ile Gıda ürünleri sektörü, %17,15 ile Elektrik, gaz, buhar sektörü, %11,84 ile İçecek ürünleri sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın %0,01'i Tunceli ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 76.1).

Tablo 76.1 Tunceli İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Gıda ürünleri	156	37,68	12,75
Elektrik, gaz, buhar	71	17,15	0,69
İçecek ürünleri	49	11,84	0,51
Mobilya	32	7,73	3,80
Metalik olmayan mineral ürünler	28	6,76	5,98
Kauçuk ve plastik	25	6,04	6,16
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	13	3,14	2,16
Matbaacılık	11	2,66	1,07
Makine ve ekipmanlar	10	2,42	6,71
Metal ürünleri	10	2,42	8,55
Genel Toplam	***414***	-	***0,01***

Tunceli ilinde çalışan sayısına göre ilk 5 büyük işletme aşağıda sıralanmıştır:

- Limak Yatırım Enerji Üretim İşletme Hizmetleri Ve İnşaat
- Munzur Tarım Ve Sanayi Ürünleri Ticaret
- Zel & Beton İnşaat Taahhüt Nakliye Sanayi Ve Ticaret Limited Şirketi

- Şahin Kahraman-Beyaz Saray Yemek Fabrikası
- Karadeniz Merkitler Ekmekçilik Ve Patiseri Gıda Sanayi Ve Ticaret

76.2. TUNCELİ İLİ SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 76.2 Tunceli İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Tunceli	-	1	-

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

Tunceli'de sanayi sektörü henüz gelişmemiş olmakla birlikte sadece Atatürk mahallesinde Küçük sanayi sitesinde yaklaşık kırk dört firmanın faaliyet gösterdiği, küçük sanayi sitesinde çeşitli meslek dallarına bağlı otomotiv yedek parça ve bakım ve tamiri yoğunlukta işyeri sayısı yirmi olup bunun yanında demir ve alüminyum doğrama da dört, ahşap doğrama da üç iş yeri bulunmaktadır. Sanayi sitesinde yaklaşık 130 kişi istihdam edilmektedir.

Organize Sanayi Bölgesinin (OSB) toplam alanı 106 hektardır, 43 sanayi parseli mevcuttur. Yapılan çalışmalar sonucunda 2016-2017 Yıllarında 2 adet firma işyeri açma ve çalıştırma ruhsatı alarak imalata başlamış, her işletmede en az 10 işçi çalıştırma zorunluluğu nedeniyle bu işletmede toplam 20 kişi istihdam edilmektedir. Yönetim kurulu kararı ile tahsis edilen dört sanayi parselleri iptal edilmiştir.

76.3. TUNCELİ İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Tunceli İlinde 2016 yılında 5 marka, 1 patent ve 1 dosyada 3 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 76.3 Tunceli İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı	Toplam Türkiye Payı
Faydalı Model Başvurusu	3	0	3	0,00	0,01
Marka Başvurusu	138	5	143	0,01	0,01

Patent Başvurusu[76]	5	1	6	0,02	0,01
Tasarım Başvurusu	0	3	3	0,01	0,00
Tasarım Dosya Sayısı	0	1	1	0,01	0,00
Genel Toplam	**146**	**10**	**156**	**0,01**	**0,01**

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

76.4.TUNCELİ İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 76.4 Tunceli İli KOSGEB Destekleri

Sıra	Veri		2016 Yılı		İl Toplamı (2012-2016 Yılları Arası)	
1	Toplam Destek Tutarı (TL)*		442.898		1.414.019	
	Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**		Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)	KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)	Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)	KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)
			0	0	0	0
2	Diğer Bilgiler	TEKMER / İŞ BİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ	-			
		İŞGEM BİLGİLERİ	-			
		KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ	-			

[76] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

		LABORATUVAR HİZMETLERİ	-
		UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ	2016 yılında düzenlenen 6 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 55 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.
		YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ	2016 yılında KOSGEB'in sunduğu hizmet ve destekleri tanıtmak amacıyla çeşitli organizasyonlarda 11 adet bilgilendirici ve tanıtıcı etkinlik düzenlenmiştir.
		DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER	-

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 76.5 Tunceli İli TÜBİTAK Destekleri

Veri		2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	702.741	5.386.344
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	0	0
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	117.834	343.589
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	48.240	109.391
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	0	0

* 2017 sabit fiyatlarıyla

76.5. TUNCELİ İLİ TİCARET YAPISI

Tunceli Ekonomisi Tarım ve hayvancılığa dayalı olup sanayileşme düzeyi çok düşüktür. Tunceli ilinde sanayi ve yatırım ortamını olumsuz olarak etkileyen birçok faktör mevcuttur. Bu faktörün başında İlin coğrafi konumu ve gelişmiş olan illere uzaklığı ve anayolların üzerinde olmaması gelmektedir.

Tunceli ekonomisinde ticaret; tarım, devlet hizmetleri, ulaştırma ve haberleşme sektöründen sonra gelmektedir.

Tunceli ilinden komşu ve koşu olmayan illere canlı hayvan, hayvansal ürünler ve tarım ürünleri satışı yapılmaktadır. Diğer illerden ise otomobil ve yedek parçaları, dayanıklı tüketim malları makine ve teçhizat manifatura, inşaat malzemeleri, mutfak gereçleri ve endüstriyel ürünlerle mevsimlik meyve sebze ve narenciye ürünleri alınmaktadır.

76.5.1. Tunceli İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektör %71,3 ile gıda ürünlerinin imalatı olmuştur. Çalışan sayısının en fazla olduğu sektör ve girişim sayısının en fazla olduğu sektör 117 çalışan ve 16 girişim ile gıda ürünlerinin imalatı sektörü olmuştur (Tablo 76.6).

Tablo 76.6 Tunceli İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar (İlk On Sektör) (%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Gıda ürünlerinin imalatı	117	16	71,3
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	58	7	21,6
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	14	3	4,9
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	12	4	2,2
İçeceklerin imalatı	0	1	0,0
Kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması	0	2	0,0
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	0	2	0,0
Mobilya imalatı	0	2	0,0
Diğer imalatlar		1	0,0

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

76.5.2. Tunceli İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 76.4'te gösterilmiştir. Grafik 76.4'e göre 2016 yılında Tunceli ilinde ithalat 278.772 dolar, ihracat ise 130.891 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 409.663 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 76.4 Tunceli İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti (1000$)

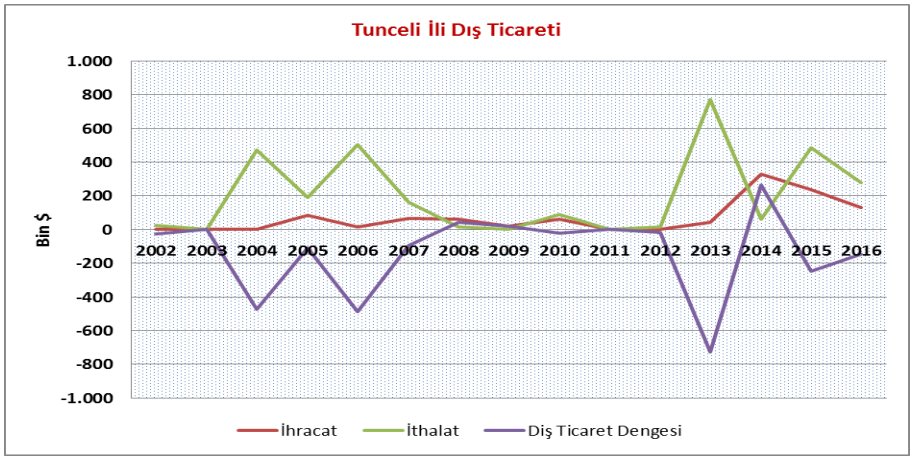

Kaynak: TÜİK

Tunceli ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %47,90 ile Mali olmak üzere; Irak, İsviçre, Hollanda ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 76.5).

Grafik 76.5 Tunceli İlinde İhracat Yapılan İlk Dört Ülke Dağılımı (%)

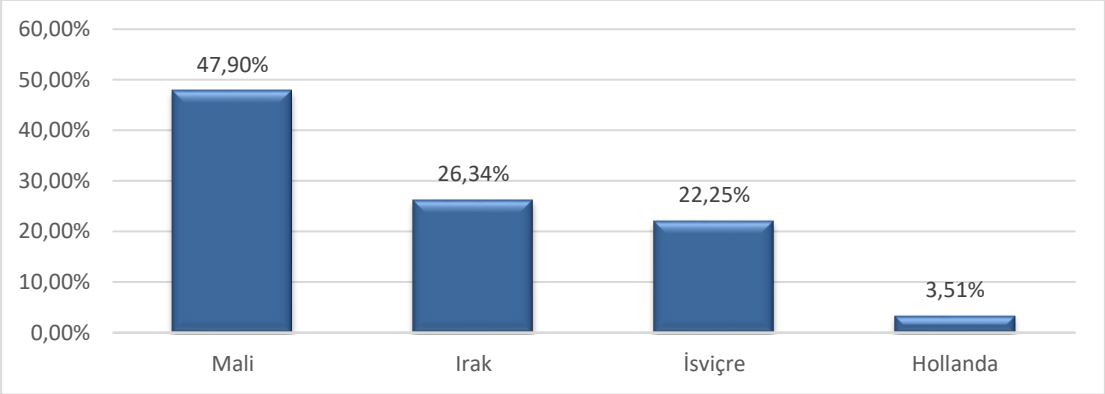

Kaynak: TÜİK

Tunceli ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %36,22 ile Güney Kore olmak üzere, Japonya, Çin, ABD, Fransa, İsrail, İngiltere, Slovenya, Almanya, İsviçre ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 76.6).

Grafik 76.6 Tunceli İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

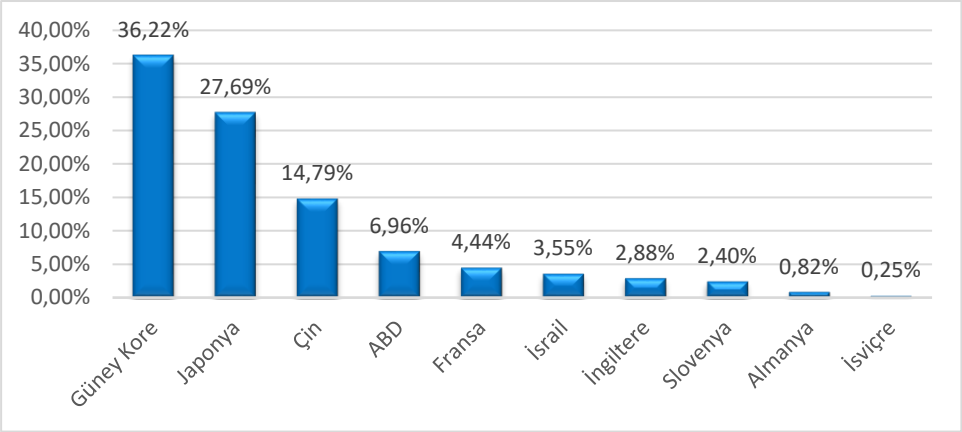

Kaynak: TÜİK

Tunceli ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %100'ünü, il ithalatının da %100'ünü oluşturmaktadır (Tablo 76.7).

Tablo 76.7 Kısımlara göre Tunceli ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri (1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık					319	
İmalat Sanayi	328	237	131	62	167	279
Toplam	**328**	**237**	**131**	**62**	**486**	**279**

Kaynak: TÜİK

Tunceli ilinin ihracatının %100'ünü oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 76.8).

Tablo 76.8 2016 yılı Tunceli İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**131**
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	97
Tekstil ürünlerinin imalatı	29
İçeceklerin imalatı	5

Giyim eşyalarının imalatı	0

Kaynak: TÜİK

Tunceli ilinin ithalatının %100'ünü oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 76.9).

Tablo 76.9 2016 Yılı Tunceli İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**279**
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	143
Tekstil ürünlerinin imalatı	58
Elektrikli teçhizat imalatı	26
Diğer ulaşım araçlarının imalatı	18
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	12
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	11
Diğer imalatlar	10
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	1

Kaynak: TÜİK

Tunceli ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %74,24 ile kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları ilk sıradadır (Tablo 76.10).

Tablo 76.10 2016 yılı Tunceli İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	97.172	74,24
Dokunabilir maddelerden hazır eşya, takımlar, kullanılmış giyim ve dokunmuş diğer eşya, paçavralar	16.258	12,42
Mobilyalar, yatak takımları, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar vb., prefabrik yapılar	11.865	9,06
Meşrubat, alkollü içkiler ve sirke	4.590	3,51
Örme giyim eşyası ve aksesuarı	448	0,34
Örme eşya	360	0,28
Halılar ve diğer dokumaya elverişli maddelerden yer kaplamaları	198	0,15

Kaynak: TÜİK

Tunceli ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %58,47 ile elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı ilk sıradadır (Tablo 76.11)

Tablo 76.11 2016 yılı Tunceli İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	162.987	58,47
Emdirilmiş, sıvanmış, kaplanmış veya lamine edilmiş dokunabilir mensucat, dokunabilir maddelerden teknik eşya	58.310	20,92
Hava taşıtları, uzay taşıtları ve bunların aksam ve parçalar	17.984	6,45
Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi, cerrahi alet ve cihazlar, bunların aksam, parça ve aksesuarı	15.159	5,44
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	12.247	4,39
Plastikler ve mamulleri	10.929	3,92
Adi metallerden aletler, bıçakcı eşyası ve sofra takımları, adi metallerden bunların aksam ve parçaları	569	0,20
Demir veya çelikten eşya	332	0,12
Kauçuk ve kauçuktan eşya	255	0,09

Kaynak: TÜİK

76.6. İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

76.6.1. Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

Gıda alanında talebi karşılamaya yönelik yatırımlar

-Bal üretim ve ambalajlama, Su şişeleme.

-Bakliyat eleme ve paketleme tesisi,

-Et ve et ürünleri işlemesi,

-Et kombinesi.

Tarım alanında talebi karşılamaya yönelik yatırımlar

-Bağcılık,

-Sebze ve meyve yetiştiriciliği (organik tarım), yem bitkileri üretimi,

-Sarımsak üretimi,

-Süt İnekçiliği tesisleri,

-Örtüaltı tarım.

Madencilik alanında talebi karşılamaya yönelik yatırımlar

-Maden suyu üretimi Alçı ve kireç Üretimi,

-Kaplıcaların modernize edilerek sağlık Turizmine açılması,

-Tuğla Üretimi,

-Krom Madeni İşletmeciliği.

Turizm alanında talebi karşılamaya yönelik yatırımlar

-Doğa Turizmine dair Yatırımlar,

-Kış Turizmine dair Yatırımlar. (Turizm yatırım/işletme belgeli oteller, butik oteller, tatil köyleri, özel konaklama tesisleri ve dağ/yayla evleri) Su Sporlarına dair yatırımlar,

76.6.2. Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

-Maden suyu kaynakları sağlık turizmi açısından önemli bir potansiyel arz etmektedir.

-Zengin kültürel yapısı ve doğal güzellikleri ile önemli bir turizm potansiyeline sahiptir.

-Sosyal ve beşerî sermayeyi doğrudan etkileyen lise, yüksekokul veya fakülte mezunları oran itibari ile TRBl'daki iller içinde birinci sıradadır.

-Sahip olduğu su kaynakları sayesinde alternatif spor ile spor ve turizmi birleştiren faaliyetler için önemli fırsatlar barındırmaktadır.

-Alternatif turizm türleri kapsamında değerlendirilebilecek rafting ve trekking gibi açık hava aktiviteleri ve kış turizmi (kayak) açısından bölgenin önde gelen illerinden biri durumundadır.

-Meyvecilik için ticari bir potansiyele sahiptir.

-Tunceli'nin Hozat İlçesinin batı kısmında yer alan düz alan, sulanabilir olması durumunda, yaklaşık 1400 m'lik rakımı ile meyvecilik ve yem bitkileri yetiştiriciliği açısından önemli sayılabilecek bir potansiyele sahiptir.

-Örtüaltı tarım açısından değerlendirilebilecek bir potansiyel sunmaktadır.

-Ceviz, dut, nohut ve fasulye gibi tarım ürünleri açısından azımsanmayacak bir potansiyel söz konusudur.

-Tunceli'nin endemik sarımsağı marka değer olabilecek önemli bir potansiyel taşımaktadır.

-Küçükbaş hayvancılık temel ekonomik uğraşılardan biridir ve geleceğe dair ciddi bir potansiyel taşımaktadır.

-İlin potansiyel üstünlük alanlarından sayılabilecek bir diğer faaliyet ise arıcılıktır. Kovan başına bal verimliliği Türkiye ortalamasının üstüne çıkabilmektedir.

-Kanatlı hayvancılık faaliyeti.

-Önemli su kaynaklarına sahip Tunceli için su ürünleri yetiştiriciliği il ekonomisine ciddi katkılar sunabilecek bir alandır. Tunceli'de kafeslerde alabalık yetiştiriciliği için en uygun alan Keban Baraj Gölü'nün Çemişgezek havzasıdır. Ayrıca bu sektörde önemli bir ihtiyaç olan yavru alabalık üretimi için son derece temiz su kaynaklarına sahiptir.

-Temiz, kirletilmemiş toprakları sayesinde önemli bir organik tarım potansiyeli barındırmaktadır.

-Sahip olduğu bitki çeşitliliği ile yüksek tıbbi ve aromatik ürün potansiyeli söz konusudur.

-Tunceli, bitki çeşitliliği ve endemik türler açısından Avrupa'nın birçok ülkesinden daha zengin bir floraya sahiptir.

-Dünyada yalnızca Tunceli'de yetişen endemik Munzur Sarımsağı gibi coğrafik işaret alabilecek ürünlere (Ulukale dutu, Ovacık fasulyesi gibi) sahiptir.

-Düşük ve orta teknolojili ve küçük ölçekli sanayinin gelişmesine müsaittir. Su, bal, pekmez gibi gıda paketleme işletmeleri ile mobilya ve inşaat malzemeleri imalatı örnek gösterilebilir.

-Maden açısından zengin olmamakla birlikte ekonomik değeri olan birtakım minerallerin çıkartılması ve işlenmesi mümkündür.

-Yalnızca lisanssız elektrik üretimi için güneş enerjisinden faydalanma söz konusu olabilir.

-Rüzgâr ve jeotermal gibi diğer yenilenebilir enerji kaynakları açısından fakir olduğu söylenebilir.

-Yol, köprü, altyapı gibi birtakım kamusal yatırımlara fazlası ile ihtiyaç duyulan illerin başında gelmektedir.

-Erzincan merkez ve/veya Ovacık-İliç üzerinden kuzey-güney bağlantısı karayolu açısından önemli bir potansiyel barındırmaktadır.

76.7. SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1.İldeki hayvancılık yeterli ilgiyi görmemektedir.

-İl coğrafik yapısı ve bitki örtüsü bakımından küçük ve büyük baş hayvancılık yapmaya elverişli bir alandan oluşmaktadır.

-Hayvancılıkta kayıt dışılığın önüne geçilmelidir. Hayvan ıslahı gerçekleştirilerek yerli ırk hayvancılığın gerilemesinin önüne geçilmelidir. Mandacılık teşvik edilmelidir. Hayvan popülasyonunun azalmasını önleyici tedbirler alınmalıdır.

2.**İlde bulunan tarım arazilerinden yeteri kadar istifade edilememektedir.**

-İlin dezavantajları dikkate alınarak tarımsal alanda pozitif ayrımcılık yapılmalı, düşük faiz oranlarında ve hibe olarak mali destekler sağlanmalıdır.

-Tarım alanlarında sulama alt yapısının daha modern hale getirilmesi yönünde çalışmalar yapılmalıdır.

-Tarım kredi ve kalkınma kooperatifleri kurulmalı, organik tarım yapılmalıdır. Organik tarım yapılması konusunda devlet tarım kredi ve kalkınma kooperatifleri ve üniversite iş birliği yapılmalı, eğitimler verilmeli ve bu eğitimler il genelinde yaygınlaştırılmalıdır.

-Getirisi yüksek yeni tarım ürünlerinin üretilmesi için teknolojik seracılık planlanmalı ve desteklenmelidir.

-Sertifikalı tohum üretimi ve kullanımı desteklenmelidir.

-Soğuk hava depo sayısı ve kapasitelerinin artırılması ile gıda işleme sanayi geliştirilerek üreticinin ürününü daha iyi bir fiyata pazarlaması sağlanmalıdır.

3.İlde teknolojik düzeyi düşük ve sermaye yapısı zayıf sanayi işletmeleri bulunmakta bu nedenle rekabet gücü bulunmamaktadır.

-KOBİ'lerin sermaye yapıları güçlendirilmeli ve kredi temini imkânları kolaylaştırılmalıdır.

-Sanayisi son derece zayıf olduğu için yeterli devlet destek ve teşvikleri olmalıdır. Tunceli, hali hazırda devam eden teşvik uygulamasında bulunduğu 5. Bölgeden 6. Bölgeye nakledilmelidir. Özel sektörün çekindiği, bir şekilde girmek istemediği alanlara kamu öncülük etmelidir.

-KOBİ'lere ulusal ve uluslararası belgelendirmeler sırasında gerekli olan maddi kaynağın sağlanması gerekmektedir. Belgelendirme konusunda yol gösterme amacıyla sivil toplum kuruluşları (üniversite, odalar, dernekler, vakıflar, mesleki-sektörel kuruluşlar vb.) etkin bir şekilde görev almalıdır.

-Öncelikli olarak sanayi alanlarında firmaların teknoloji düzeyi arttırılmalı ve sektör geneline yaygınlaştırılmalıdır.

4.Mevcut işletmeler finansman, bilgi ve insan kaynaklarına ulaşmakta güçlük çekmektedir.

-Bakanlığımız, TÜBİTAK, KOSGEB ve Fırat Kalkınma Ajansı vb. destekler konusunda sanayici bilinçlendirilmeli, bu destekler ilgili proje yazımı ve takibi için personel istihdamı sağlanmalıdır. Destek veren kurumlar ile birlikte Ticaret ve Sanayi Odası, Tunceli Üniversitesi ile birlikte protokol yapılıp ortak çalışmalar yapılmalıdır.

-Yatırımcı ve girişimci ortamının iyileştirilmesi şarttır. Bunun için öncelikle huzur ortamının baki kılınması, güvenlik kaygılarının giderilmesi ve ilin negatif imajının düzeltilmesi gerekmektedir.

-Yerel sermayenin sanayi yatırımlarına yönlendirilmesi konusunda gerekli teşvikler ilgili kurumlarca sağlanmalıdır.

-İlin hammadde kaynaklarına uzak oluşu, yerel kaynakları değerlendirmeye dönük işletmeleri öne çıkarmaktadır. Yerel hammadde kaynaklarını işleyen işletmeler, en fazla katma değer oluşturacak ürün gruplarına yönelmeli ve ürünlerini de çeşitlendirmelidirler.

5.OSB ve KSS altyapı ve üst yapı sorunları kısmen devam etmektedir.

-OSB ve KSS yol, su, elektrik, kanalizasyon, enerji ve iletişim hatları gibi altyapı sorunları kamu tarafından giderilmeli ve eksiksiz bir alt yapıya kavuşturulmalıdır.

-Üniversite-sanayi iş birliği artırılmalı; bu doğrultuda üniversite ayağı sağlamlaştırılmadır. Diğer yandan, tamamen sanayiye yönelik insan kaynağı tedariki için meslek lisesi, çırak okulu vb. eğitim yatırımları gerçekleştirilmelidir.

-Emek yoğun sektörlere yönelik yatırım yapılması sağlanmalıdır; böylece, gelişen sanayinin ildeki işsizlik sorununa daha etkin bir şekilde katkıda bulunması sağlanacaktır.

6.İlin sanayi ve ticaret alanında ulaşım sorunları devam etmektedir.

-Tunceli'nin karayolu bağlantısı (özellikle Erzincan ve Elazığ illerine) iyileştirilmeli; bunun için, Elazığ Pertek üzerinden Tunceli il merkezi bağlantısı üzerinde bulunan Keban Baraj Gölünün köprü ile geçilmesi ve Karadeniz'e açılan Pülümür-Erzincan yolunun duble yola

dönüştürülmesi şarttır. Diğer yandan, ilin batıya açılması için alternatif yollardan biri olan Ovacık-İliç karayolu hayata geçirilmelidir. Bir diğer önemli eksiklik ise ilin demiryolu bağlantısının olmamasıdır. Örneğin, Elazığ'dan Tunceli il merkezine ve oradan da Erzincan'a geçecek bir demiryolu düşünülebilir.

-İlde daha gelişmiş bir sanayinin varlığı gelişmiş bir lojistik ağının varlığını şart koşmaktadır. Bu doğrultuda, il merkezinde ürün stok yerlerinin ve ambar firmalarının bulunması; zamanında ve daha ucuz mal nakliyatına olanak sağlayacaktır.

7.Kamu, özel sektör, üniversite ve sivil toplum kuruluşları arasındaki iş birliği ortak iş birliği yapacak düzeye ulaşmamıştır.

-Üniversite-sanayi iş birliğinin geliştirmesi için paneller, oturumlar, çalıştaylar düzenlenmelidir.

-Kamu, özel sektör, üniversite ve sivil toplum kuruluşları arasındaki iş birliğinin geliştirilmesi, ilin sorunlarının tartışıldığı çalıştayların yılda en az 3 defa düzenlenmesi sorunların daha net görülmesini netleştirecektir.

8.Aynı imalat ve üretim sektöründe faaliyet gösteren işletme sayıları yok denecek kadar az olması sebebiyle kümelenme sağlanamamaktadır.

-Gelişmiş bir sanayinin bulunmaması nedeni ile belli sektörlerde kümelenme maalesef söz konusu değildir. OSB'de il için önde gelen (potansiyeli olan) bazı sektör ve/veya sektörlerin önünün açılması için gerekli planlamaların yapılması ve eylemlerin hayata geçmesi gerekmektedir.

9.İl TRB1 Düzey iki bölgesinde yer almakta, aynı düzeyde yer alan iller içinde en dezavantajlı il konumundadır.

-İlde yapılacak yatırımları teşvik için yer, kira, sigorta bedeli, vergi stopajı ve enerji desteği gibi giderlerin devlet tarafından karşılanacak şekilde düzenlemeler yapılarak hayata geçirilmelidir.

10.Nitelikli işgücü ve kalifiye eleman yetersizliği

-OSB'ler ve KKS'lerde nitelikli ara eleman yetiştirecek mesleki ve teknik okulların açılması sağlanmalıdır.

-Nitelikli işgücü ve istihdam sorununa çözüm olarak; mesleki ve teknik eğitim, il ihtiyaçlarına göre yeniden yapılandırılıp geliştirilerek iş gücü niteliği artırılmalıdır. Mesleki eğitim ve işveren entegrasyonu sağlanmalı; staj, uygulamalı eğitim, ortak uygulama merkezleri alanları ile istihdam garantili kursların sayısı artırılmalıdır.

-Çeşitli sektörlerde meslek edinme kurslarına ağırlık verilerek istihdamın arttırılması sağlanmalıdır.

2016 Yılı İl Sanayi Durum Raporunda "İl Sanayinin Güncel Sorunları ve Çözüm Önerileri" Başlığı Altında Yer Alan Hususlarda Kaydedilen Gelişmeler

-Hammadde sermaye eksikliği ve pazarlama konusunda eksikler bulunmuş olmasına rağmen OSB'de bulunan toplam 43 sanayi parselinden 22 adet parsel dolmuştur, 21 adet parsele henüz talep olmamıştır.

-Kamu Üniversite Sanayi İş birliği (KÜSİ) faaliyetlerinin etkin yürütülmesi amacıyla KÜSİ Planlama ve Geliştirme Kurulu oluşturuldu ve ilk toplantısını gerçekleştirdi.

-KÜSİ faaliyetlerinin KOSGEB İl Müdürlükleri ile koordineli olarak yürütülen firma ziyaretleri çalışması kapsamında ziyaret edilen işletmelerden toplanan formların daha etkin ve verimli bir şekilde değerlendirilmesi için her ay düzenli olarak Bakanlığımıza bilgi olarak sunulmaktadır.

-İldeki sanayi işletmelerinin Ar-Ge konusundaki bilgi eksikliğini gidermek üzere Tunceli Üniversitesi ev sahipliğinde Yeni Ar-Ge Reform Paketi tanıtım toplantısı 04 Mayıs 2016 tarihinde gerçekleştirildi.

77. UŞAK İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

77.1. UŞAK İLİ SANAYİ YAPISI

Uşak ili sanayisi, küçük ve orta ölçekli sanayi işletmelerinin yoğun olduğu bir yapıya sahiptir. Uşak´ta imalat sanayinin kurulmasında belirleyici rolü halıcılık oynamıştır. İlde gerçekleştirilen battaniye üretimi ile ülke kapasitesinin %95'i, hidrofil sargı bezi üretimi ile %97'si, strayhgarn iplik üretimi ile %65'i, tekstil geri dönüşümü ile %65'i, seramik üretimi ile %15'i karşılanmaktadır. Uşak ili, küçükbaş hayvan derisi işlemede ve elbiselik zig deri üretiminde ülkemizin merkezi durumundadır. Türkiye'nin ilk özel şeker fabrikası 17 Aralık 1926 tarihinde Uşak'ta faaliyete başlamıştır. Aynı zamanda bu Türkiye'de özel sermaye eliyle başlatılan ilk sanayi hamlesidir.

Eşme ilçesinde bulunan Kışladağ'daki altın madeni, ilin en önemli yer altı zenginlikleri arasında bulunmaktadır. Toplam cevher miktarı 210 milyon tonu bulan altın madeni, yabancı bir şirket tarafından 2006 yılında faaliyete geçirilmiş ve üretime başlamıştır. Madenden yaklaşık 240 ton altın üretimi beklenmektedir.

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

77.1.1. Uşak İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Uşak ili Ege Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara, %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz, %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 77.1).

Ege Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Uşak ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %7,5'lik oran ile bölgede beşinci sırada yer almaktadır.

Grafik 77.1 Türkiye'de Sanayi İşletmelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (%)

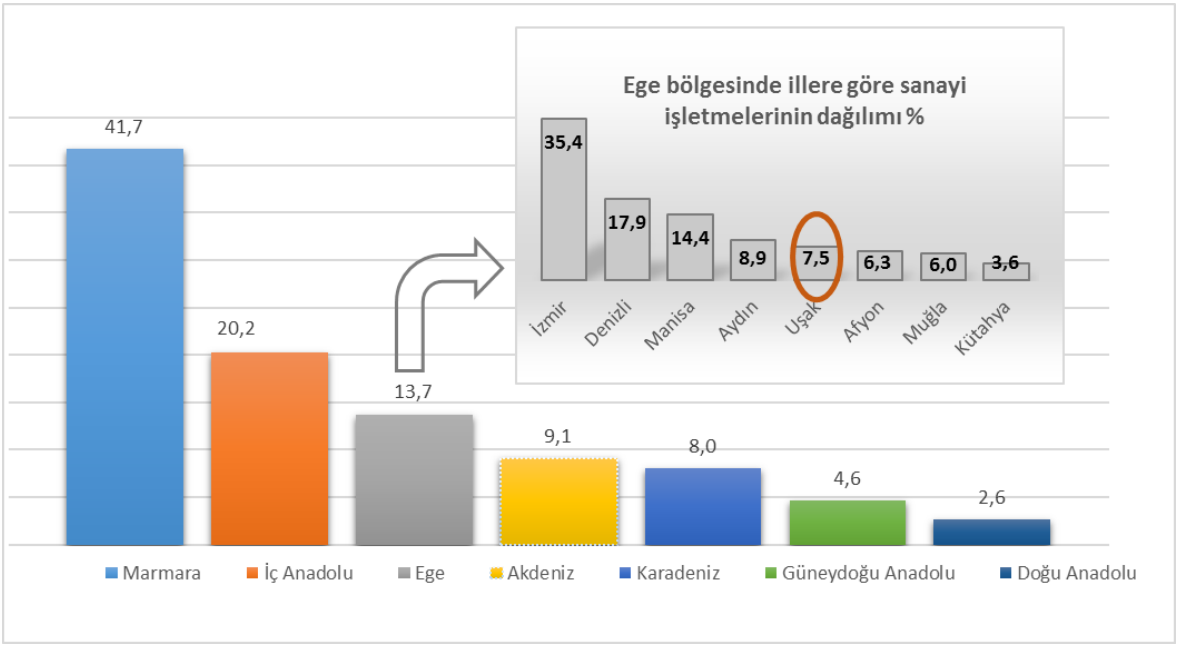

a. Ölçek Dağılımı

Uşak ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, %70'i Mikro, %22,3'ü Küçük, %6,5'i Orta ve %1,2'si Büyük Ölçekli işletmelerdir (Grafik 77.2).

Grafik 77.2 Uşak İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

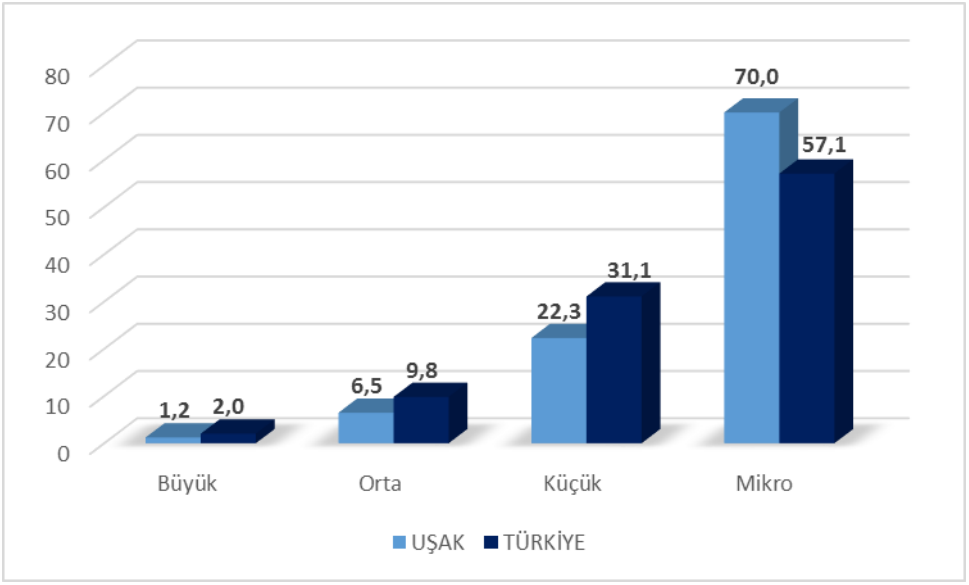

b. Sektörel Dağılım

Uşak ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %37,9 ile Tekstil ürünleri, ikinci sırada %13,9 ile Mobilya ve üçüncü sırada ise %12,9 ile Gıda ürünleri sektörü yer almaktadır (Grafik 77.3).

Grafik 77.3 Uşak İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

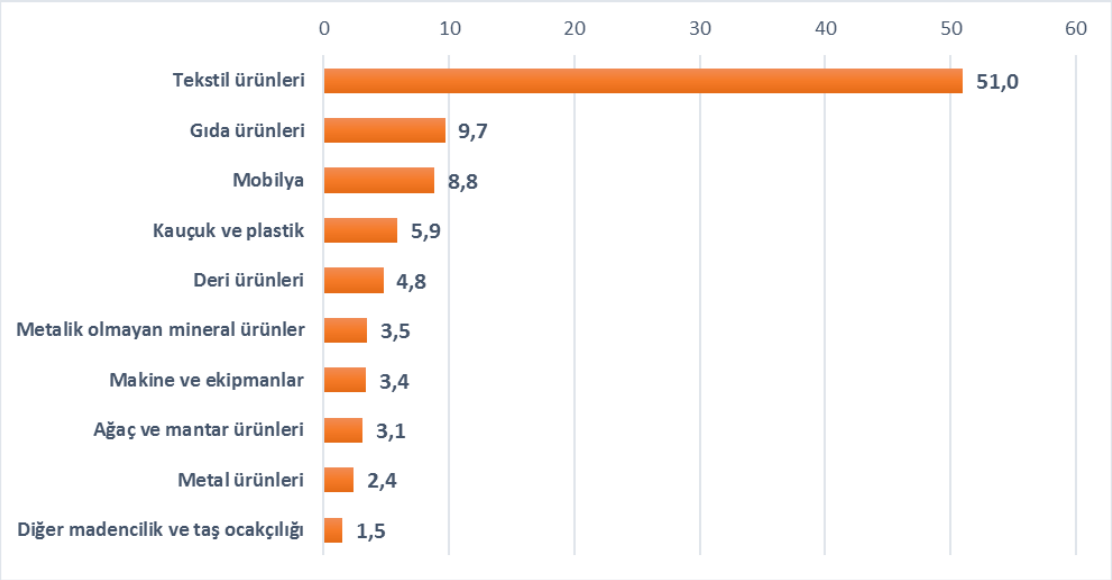

c. Çalışan Sayısı

Uşak İlinde sanayi sektöründe istihdamda %46,71 ile Tekstil ürünleri sektörü, %29,98 ile Gıda ürünleri sektörü, %6,39 ile Metalik olmayan mineral ürünler sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın %0,94'ü Uşak ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 77.1).

Tablo 77.1 Uşak İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Tekstil ürünleri	14411	46,71	12,58
Gıda ürünleri	9250	29,98	12,75
Metalik olmayan mineral ürünler	1971	6,39	5,98
Deri ürünleri	1143	3,71	1,36
Ana metal	837	2,71	4,29
Giyim eşyaları	490	1,59	8,79
Kauçuk ve plastik	458	1,48	6,16
Mobilya	383	1,24	3,80
Makine ve ekipmanlar	380	1,23	6,71
Eczacılık ürünleri	315	1,02	0,64
Genel Toplam	***30849***	-	***0,94***

Uşak ilinde çalışan sayısına göre ilk 5 büyük işletme aşağıda sıralanmıştır:

- Ege İz Yem Katkı Maddeleri Yağ Gıda Sanayi Ve Ticaret Limited Şirketi Uşak Şubesi
- Kaynak İplik Sanayi Ve Ticaret Anonim Şirketi Uşak Şubesi

- Türkiye Şeker Fabrikaları Anonim Şirketi Nuri Şeker Uşak Şeker Fabrikası
- Gedik Tavukçuluk Ve Tarım Ürünleri Ticaret Sanayi
- Tüprag Metal Madencilik Sanayi Ve Ticaret Anonim Şirketi Uşak Şubesi

77.2. UŞAK İLİ SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 77.2 Uşak İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Uşak	1	3	-

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

Tablo 77.3 Uşak İli Organize Sanayi Bölgeleri Sektörel Dağılımı

	Uşak OSB	Karma OSB	Karahallı OSB
Tekstil	218	57	3
Gıda	7	2	2
Seramik ve Mermer	5	1	1
Deri	-	127	0
Diğerleri	55	45	1
Toplam	285	232	7

Kaynak: Uşak Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü

77.3. UŞAK İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Uşak İlinde 2016 yılında 3 faydalı model, 125 marka, 5 patent ve 9 dosyada 12 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 77.4 Uşak İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı	Toplam Türkiye Payı

Faydalı Model Başvurusu	55	3	58	0,09	0,14
Marka Başvurusu	1.511	125	1.636	0,13	0,14
Patent Başvurusu[77]	69	5	74	0,08	0,16
Tasarım Başvurusu	717	12	729	0,03	0,14
Tasarım Dosya Sayısı	103	9	112	0,11	0,10
Genel Toplam	**2.455**	**154**	**2.609**	**0,10**	**0,14**

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

77.4. UŞAK İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 77.5 Uşak İli KOSGEB Destekleri

Sıra	Veri		2016 Yılı		İl Toplamı (2012-2016 Yılları Arası)	
1	Toplam Destek Tutarı (TL)*		2.218.433		9.585.781	
	Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**		Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)	KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)	Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)	KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)
			703.406	141.681	773.406	152.262
2	Diğer Bilgiler	TEKMER / İŞ BİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ	-			
		İŞGEM BİLGİLERİ	-			
		KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ	-			

[77] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

		LABORATUVAR HİZMETLERİ	-
		UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ	2016 yılında düzenlenen 49 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 1.346 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.
		YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ	2016 yılında KOSGEB'in sunduğu hizmet ve destekleri tanıtmak için 9 adet toplantı düzenlenmiştir.
		DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER	-

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 77.6 Uşak İli TÜBİTAK Destekleri

Veri		2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	153.677	2.578.043
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	104.511	580.799
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	2.693	681.176
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	225.120	1.004.559
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	0	0

* 2017 sabit fiyatlarıyla

77.5.UŞAK İLİ TİCARET YAPISI

Uşak ili, başta elbiselik zig deri, pamuklu dokuma mamulleri, fayans, mısır nişastası, pelüş battaniye, kilim, halı, şeker vs. olmak üzere sanayi ürünlerini İstanbul, İzmir, Konya, Gaziantep, Kayseri, Ankara gibi illere gönderilmektedir. Uşak ilinde de dış ticaret açısından yıldan yıla artan bir gelişme gözlenmektedir. İlde genellikle sanayi, makine ve yedek parça ile hammaddeler dış ticarete konu olmaktadır.

Yapılan ithalat, başta tekstil makine ve yedek parçaları ile ham deri, tekstil ve deri sanayinde kullanılan kimyevi maddeler ve sanayi maddelerini kapsamaktadır. Deri sanayicileri tarafından işlenmek suretiyle imal edilen elbiselik zig deriler, İstanbul ve İzmir'deki atölyeler

ile ildeki atölyelerde deri hazır giyim haline getirilmekte, bunların büyük bölümü aracılar vasıtasıyla yurt dışına ihraç edilmektedir. İlde faaliyette bulunan seramik fabrikaları, yurt dışına duvar ve yer karo fayansları ihraç etmektedir.

77.5.1. Uşak İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektör %53,8 ile tekstil ürünlerinin imalatı olmuştur. Çalışan sayısının en fazla olduğu sektör ve girişim sayısının en fazla olduğu sektör 11.365 çalışan ve 341 girişim ile tekstil ürünlerinin imalatı sektörü olmuştur (Tablo 77.7).

Tablo 77.7 Uşak İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar (İlk On Sektör) (%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Tekstil ürünlerinin imalatı	11.365	341	53,8
Gıda ürünlerinin imalatı	2.821	71	23,7
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	1.998	40	10,1
Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	767	79	4,2
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	259	42	1,4
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	288	33	1,3
Temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ilişkin malzemelerin imalatı	287	4	0,8
Giyim eşyalarının imalatı	374	21	0,7
Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı	106	22	0,6
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	61	23	0,6

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

77.5.2 Uşak İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 77.4'te gösterilmiştir. Grafik 77.4'e göre 2016 yılında Uşak ilinde ithalat 199.425.802

dolar, ihracat ise 249.902.672 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 449.328.474 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 77.4 Uşak İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti (1000$)

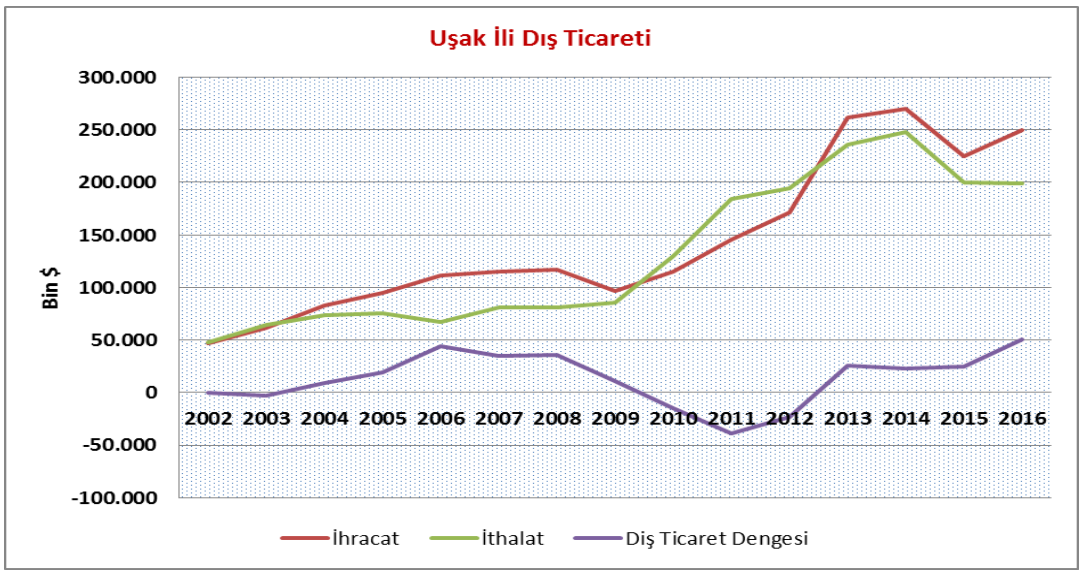

Kaynak: TÜİK

Uşak ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %8,71 ile Hollanda olmak üzere; Almanya, ABD, Suudi Arabistan, İspanya, Çin, İtalya, Irak, İngiltere ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 77.5).

Grafik 77.5 Uşak İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

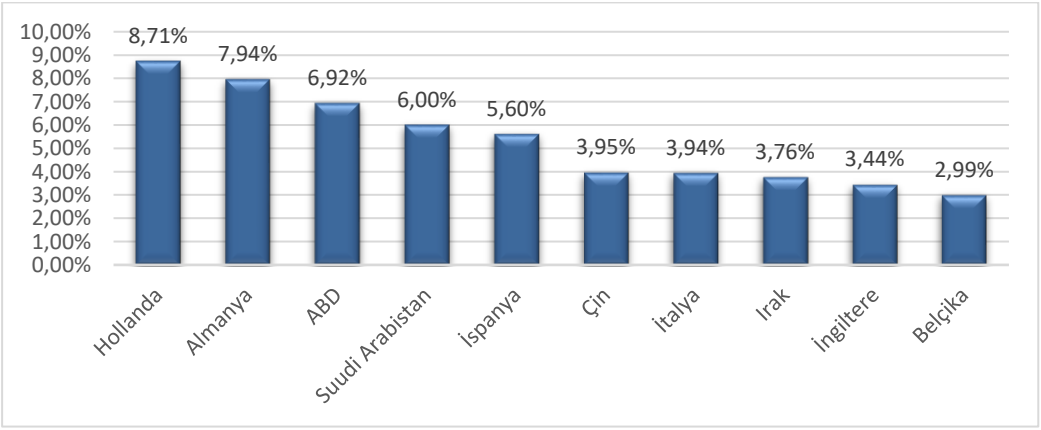

Kaynak: TÜİK

Uşak ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %25,11 ile Çin olmak üzere; Hindistan, Malezya, ABD, Mısır, Almanya, Bangladeş, Suudi Arabistan, İtalya ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 77.6).

Grafik 77.6 Uşak İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

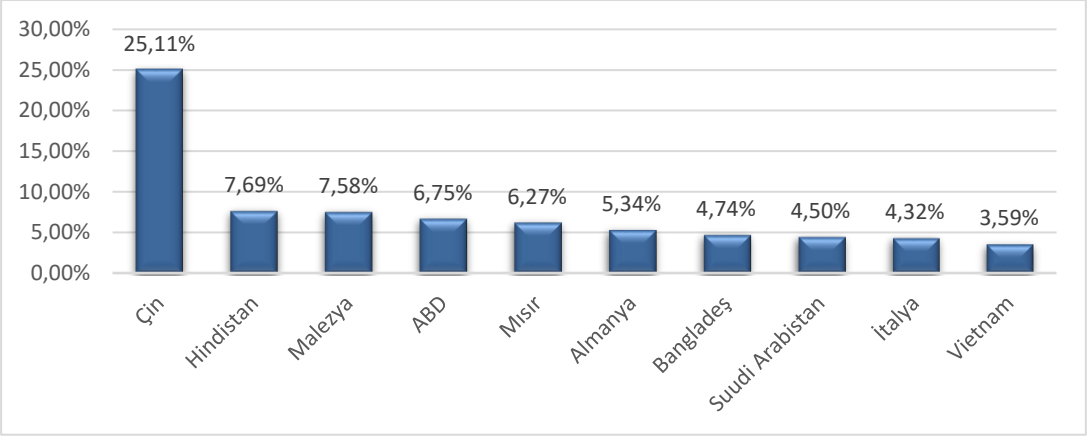

Kaynak: TÜİK

Uşak ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %99,03'ünü, il ithalatının da %86,39'unu oluşturmaktadır (Tablo 77.8).

Tablo 77.8 Kısımlara göre Uşak ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri (1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	3	244	3	23	15	17
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	1.417	2.492	434	1.095	868	155
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	767	152	545	5.795	2.167	4.811
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	932	813	1.421	32.987	26.823	22.155
İmalat Sanayi	267.248	220.967	247.500	207.929	170.435	172.287
Toplam	**270.366**	**224.668**	**249.903**	**247.829**	**200.308**	**199.426**

Kaynak: TÜİK

Uşak ilinin ihracatının %99,03'ünü oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 77.9).

Tablo 77.9 2016 yılı Uşak İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**247.500**

Tekstil ürünlerinin imalatı	172.227
Gıda ürünlerinin imalatı	23.511
Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	21.518
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	18.500
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	3.921
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	3.534
Diğer imalatlar	1.021
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	964
Temel eczacılık ürünlerinin ve eczacılığa ilişkin malzemelerin imalatı	568
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	473

Kaynak: TÜİK

Uşak ilinin ithalatının %86,39'unu oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 77.10).

Tablo 77.10 2016 Yılı Uşak İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	172.287
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	106.614
Tekstil ürünlerinin imalatı	22.868
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	21.257
Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	6.588
Gıda ürünlerinin imalatı	4.474
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	3.084
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	2.663
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	1.245
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	1.121
Elektrikli teçhizat imalatı	1.008

Kaynak: TÜİK

Uşak ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %25,54 ile halılar ve diğer dokumaya elverişli maddelerden yer kaplamaları ilk sıradadır (Tablo 77.11).

Tablo 77.11 2016 yılı Uşak İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Halılar ve diğer dokumaya elverişli maddelerden yer kaplamaları	63.835.714	25,54
Dokunabilir maddelerden hazır eşya, takımlar, kullanılmış giyim ve dokunmuş diğer eşya, paçavralar	54.156.480	21,67
Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat	24.720.479	9,89
Ham postlar, deriler (kürkler hariç) ve köseleler	21.394.248	8,56
Seramik mamulleri	17.905.337	7,16
Yapağı ve yün, ince veya kaba hayvan kılı, at kılından iplik ve dokunmuş mensucat	14.683.725	5,88
Sentetik ve suni devamsız lifler	13.807.540	5,53
Yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular	8.596.146	3,44
Etler ve yenilen sakatat	8.425.488	3,37
Plastikler ve mamulleri	4.232.748	1,69

Kaynak: TÜİK

Uşak ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %24,86 ile sentetik ve suni filamentler, şeritler ve benzeri sentetik ve suni dokumaya elverişli maddeler ilk sıradadır (Tablo 77.12).

Tablo 77.12 2016 yılı Uşak İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Sentetik ve suni filamentler, şeritler ve benzeri sentetik ve suni dokumaya elverişli maddeler	49.585.650	24,86
Sentetik ve suni devamsız lifler	42.831.134	21,48
Plastikler ve mamulleri	23.717.253	11,89
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	22.422.695	11,24
Pamuk, pamuk ipliği ve pamuklu mensucat	14.441.483	7,24
Ham postlar, deriler (kürkler hariç) ve köseleler	10.668.748	5,35
Dokumaya elverişli diğer bitkisel lifler, kağıt ipliği ve kağıt ipliğinden	9.205.030	4,62
Canlı hayvanlar	5.431.515	2,72

Yapağı ve yün, ince veya kaba hayvan kılı, at kılından iplik ve dokunmuş mensucat	4.006.788	2,01
Dokunabilir maddelerden hazır eşya, takımlar, kullanılmış giyim ve dokunmuş diğer eşya, paçavralar	2.968.559	1,49

Kaynak: TÜİK

77.6.İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

77.6.1. Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

-Tekstil geri dönüşüm tesisi

-Entegre damızlık hayvancılık yatırımları

-Süt mamulleri üretim tesisi

-Su ürünleri yetiştiriciliği

-Gıda ürünleri ve içecek imalatı

-Tekstil ürünleri imalatı

-Giyim eşyası imalatı

-Derinin tabaklanması ve işlenmesi

-Ağaç ve mantar ürünleri imalatı

-Kâğıt ve kağıt ürünleri imalatı

-Toprak işleme makineleri üretim tesisi

-Bahçe mobilyaları üretim tesisi

77.6.2. Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

-İlaç/eczacılıkta ve tıpta kullanılan kimyasal ve bitkisel kaynaklı ürünlerin imalatı

-Metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı

-Demir-çelik dışındaki ana metal sanayi, metal döküm sanayi

-Metal eşya

-Makine ve teçhizat imalatı

-Büro, muhasebe ve bilgi işlem makineleri imalatı

-Elektrikli makine ve cihazları imalatı

-Radyo, televizyon, haberleşme teçhizatı ve cihazları imalatı

-Tıbbi aletler hassas ve optik aletler imalatı

-Motorlu kara taşıtı ve yan sanayi

-Motosiklet ve bisiklet üretimi

-Mobilya imalatı

-Atık geri kazanım veya bertaraf tesisleri

77.7. SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

- Üniversite ve Sanayici arasında iletişim güçlüğü, üniversite ile sanayinin iş yapma biçimleri ve performans kriterlerinin birbirinden farklı olması dolayısı ile sanayiciyle üniversite arasında iletişim köprüleri daha basit dille oluşturulmalıdır.
- Sanayinin teknolojik araştırmalara yönelik bir yapısının olmaması, Ar-Ge yatırımının gerekliliğine dair bilinç eksikliği giderilmeli, sanayiciler ve Ar-Ge yatırım uzmanları arasında iletişim sağlanmalıdır.
- Kamu-üniversite-sanayi iş birliği kapsamında, bilgi gizliliği konusundaki endişeler sebebiyle sanayici üniversite ile iş birliğine yanaşmamaktadır.
- Mevzuat ve Destek Programları ile ilgili Destek programları süreçlerinde sıkıntılar yaşanması, destek programlarının kapsamının dar olması, mevcut mevzuatta yaşanan sıkıntılar üniversite sanayi iş birliği önünde engel oluşturmaktadır.
- Nitelikli ve niteliksiz eleman ihtiyacının giderilmesine yönelik çalışmalar artırılmalıdır.
- Uşak'ta nihai ürün üretilmesi, üretilen ürünler konusunda ise markalaşma gereklidir.
- Katma değeri daha yüksek ürünlere yönelmek için gerekli olan finansman, teknoloji, kalifiye eleman ve pazar sorununun çözülmesi gereklidir. Özellikle tekstil ve dericilik sektöründe, katma değeri yüksek ürünlerin üretilmesi gerekmektedir.

2015 Yılı İl Sanayi Durum Raporunda "İl Sanayinin Güncel Sorunları ve Çözüm Önerileri" Başlığı Altında Yer Alan Hususlarda Kaydedilen Gelişmeler

- Üniversite ile sanayi arasındaki iletişimi artırmak amacıyla Kamu-Üniversite-Sanayi İş birliği (KÜSİ) Planlama ve Geliştirme kurulları oluşturulmuştur. KÜSİ kapsamında Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü ve KÜSİ İl Temsilcisi ile birlikte sanayi tesisleri ziyaretleri, katılmak isteyen kurul üyeleri ile birlikte her haftanın seçilen bir günü olmak üzere ayda 4 kere firma ziyaretleri gerçekleştirilmektedir.
- İldeki bazı firmalarda Ar-Ge ve Tasarım Merkezi kurulması çalışmaları başlamıştır.
- Uşak Organize Sanayi Bölgesi içinde Teknopark alanı için yer tahsis edilmesi talebi, Uşak Organize Sanayi Bölgesi Yönetim kurulu tarafından kabul edilmiştir. Çalışmaları devam etmektedir.
- Uşak Organize Sanayi Bölgesi ve Uşak Deri (Karma) Organize Sanayi Bölgesi bölge genişleme çalışmaları devam etmektedir. Organize Sanayi Bölgelerindeki doluluk probleminin yakın zamanda çözüleceği öngörülmektedir.

78. VAN İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

78.1. VAN İLİ SANAYİ YAPISI

Van ilinde Sanayi gelişmemekle birlikte daha çok şehrin ihtiyaçlarına yönelik bireysel yatırımlar şeklinde kendini göstermektedir. Sektörel bazda, sanayi yatırımları henüz kendine yer bulmaya başlamıştır. Van OSB /Van Organize Sanayi Bölgesi) 1, 2. ve 3. Etapların faaliyete geçmelerinden sonra 4. Etap için altyapı inşaatlarının başlaması bölgede üretime yönelik yatırımcı potansiyelinin artığına dair belirgin bir göstergedir.

Bu yönlenme Organize Sanayi Bölgesindeki şehir potansiyelinin ulaşmak istediği sanayisel potansiyel hakkında bilgi vermekle birlikte bölgedeki kabuğundan çıkmaya çalışan sanayinin dinamizmini anlatma gayretleridir. Bu Potansiyel dinamizmin iyi analiz edilerek doğru yönlendirilmesi halinde hem Van hem bölgemiz, en önemlisi ülkemiz için doğru bir adım olacaktır.

Şimdilik daha çok paketlenme ve son aşamaları üretimleri yapılan (Ham maddeler il dışından sağlanmak sureti ile karışımları yapılan ve ambalajlanan ürünler) sektörlerin tüketimlerine sunulmaktadır. Daha çok İnşaat Sektörü için üretim yapan fabrikalar daha çok seramik zemin ve duvar yapıştırıcıları, derz dolgu malzemeleri, alçı bazlı ince ve kalın sıva kaplama malzemeleri, su ve sentetik bazlı duvar boyalarını sayabiliriz. Özellikle sentetik motor yağı ve ürünleri de ikinci bir sektör olarak dikkat çekmektedir.

Organize Sanayi Bölgesinde halen üretim yapan Jeneratör fabrikası bulunmaktadır. Bu fabrikada üretiminin %100'ünü Van'da üretememektedir. Ana motorlar ve bir kısım parçalar Van'a getirtilerek Van'da üretilen Parçalar ile birlikte üretim tamamlanarak satışa sunulmaktadır.

Gıda Üretimi: İlde fabrikasyon gıda üretimi alanında tüm ülkeye yönelik ciddi miktarlarda üretimler olmamalarına rağmen yerel ölçekte bazı gıda ürünlerinin üretilmesi il ekonomisi için sevindirici ve umut vericidir. Van reçel ve helva fabrikalarının ürettiği ürünler ile fabrikasyon gıda üretimine iyi bir başlangıç yapmışlardır. Ürün çeşitlerini de günden güne geliştirmektedirler.

İlin geçmişte hayvan yetiştiriciliğinde iyi bir konumda bulunması, günümüzde ise çeşitli nedenlere bağlı olarak kırsaldan şehirlere göçlerin artışı küçük ve büyükbaş hayvan yetiştiriciliğinin belirgin bir oranda azalmasına sebep olmaktadır. Günümüzde süt üretiminin büyük bir bölümü peynir imalatında kullanılmaktadır. Özellikle Van iline ait olduğu bilinen Van otlu peyniri başta Van olmak üzere İstanbul, İzmir, Ankara ve Antalya gibi büyük şehirlerde tanınmakta ve tüketilmektedir. Bunun dışında Tereyağı, Cacık ve son yıllarda daha çok il insanı tarafından tüketilen ve üretimi daha hijyenik şartlarda üretilen küçük işletmelere ait yoğurtlar tüketiciye sunulmaktadır.

Geçmişte ürettiği ürünler ile Türkiye'nin bütün illerine dağıtım yapan VAN-ET (Van Et ve Entegre Tesisleri) sucuk, salam, sosis, kavurma vb. ürünler ile büyük bir potansiyel

oluşturmasına rağmen bugün üzücü bir şekilde üretimi durdurmuştur. Dolayısı ile ildeki hayvancılık canlı hayvan ihracatı ile sınırlı konuma düşmüştür.

Bahçesaray yöresinde balcılık yaygın bir hal almış fakat markalaşma ve ambalajlanmaya yönelik herhangi tesis bulunmadığından ya il dışından gelen toptancılara satılmakta veya il bazında satış yapan bal marketleri tarafından tüketiciye satılmaktadır.

Bölgede yetiştirilen tahıl üretiminin büyü bir bölümünü buğday oluşturmaktadır. Üretimi yapılan buğdayın büyük bir bölümü yine bölgede bulunan un fabrikaları tarafından işlenerek un haline getirilmekte ve torbalanmak sureti ile bölge ve şehir insanının tüketimine sunulmaktadır.

Meyve ve sebzecilikten elde edilen maddi kazancın farkına varmaya başlayan bölge insanı özellikle başka illerden Van'a gelerek sebze ve meyve üretimi yapan üreticileri gördükten sonra özellikle seracılık ve sebze üretimine önem vermeye başladılar. Öncelikle Erciş ilçesinde yaz aylarında yapılan sebze ve meyve üretimi Van ve çevre iller için önemlidir. Erciş meyve ve sebze üretimi açısından Van'dan daha iyi bir potansiyele sahiptir. Erciş'te şeker fabrikasının bulunması özellikle Gevaş ilçesi ve çevresindeki verimli arazilerde şeker pancarının yetiştirilmesi ilçenin ekonomisine katkıda bulunmaktadır.

İldeki tavukçuluk sektörü ise daha çok yumurta üretimine yönelik üretim gerçekleştirmektedir. Tavuk üretimi daha çok bölge bayiliği olan firmalar tarafından donmuş olarak getirilmekte ve dağıtımı yapılmaktadır.

Balıkçılıkta ise Van ili üretim olarak akarsu kenarlarında oluşturulan alabalık üretim çiftlikleri ile sınırlıdır. Üretilen balıklar ise daha çok yerel marketlerde ve balıkçılarda tüketime sunulmaktadır. Van Gölü'nde yetişen inci kefal balığının işlenmesi için herhangi bir işletme bulunmadığından yapılamamaktadır. Ancak yerel halk tarafından taze olarak tüketimi dışında tuzda salamura edilmek üzere tuzlu balık olarak bilinen inci kefal balığı yerel halk tarafından sevilerek tüketilmesine rağmen balıkçılık sektörü açısından kayda değer ticari bir değeri bulunmamaktadır.

Tekstil Üretimi: İlde tekstil üretimi ise ilk olarak Van yün imalat sanayi adli Edremit yolu üzerinde 1976 da kurulan çok ortaklı bir fabrikadır. Üretime ilk olarak yün iplik üretimi yaparak üretime başlayan Van Yün olarak bilinen fabrika daha sonraki yıllarda battaniye üretimine başlamış ve uzun yıllar battaniye üretimini sürdürmüşlerdir. Fabrika ham yünün işlenerek battaniyeye dönüştürdüğü zamanının gelişmiş teknolojisine sahip olduğu üretim tesisi olduğu bilinmektedir. Sonraki yıllarda iştir üretilen battaniyeler Türkiye'nin birçok yerine gönderilmiştir yetmişli yıllarda üretime durdurulmuştur. 2000'li yılların ortalarında fabrika üretimi tümüyle durdurmuş fabrikanın içerisindeki donanımlar hurda olarak satılmıştır ise Son günlerde ise Van'da konfeksiyon üretimi dışında tekstil alanında ciddi bir yatırım veya üretim bulunmamaktadır. Ancak 2011 Van depremi sonrası Van Valiliği öncülüğünde, İl Özel İdaresi tarafından ve DAKA (Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı)'nın destekleriyle inşasına başlanılmış fakat Van'ın büyükşehir olmasından sonra ilgili yasa gereği İl özel İdaresinin fes edilmesinden dolayı sonraki süreçlerin tamamlanmaları DAKA (Doğu Anadolu Kalkınma

Ajansı)'na devredilmiş, halen süreç DAKA kontrolü altında devam etmektedir. Tekstil Kent olarak bilinen toplamda 47 fabrikadan oluşacak ancak bugüne kadar 32 adet fabrikanın inşaatı tamamlanmış ve 8 adedi belirlenen kriterleri sağlayarak üretime başlamak üzere yatırımcılara tahsis edilerek üretime başlamışlardır. Konfeksiyon sektörünün gelişimi halinde tekstil sektörünün ilk aşamalarını oluşturan iplik ve kumaş fabrikaları kurulumlarını tamamlayarak sektördeki yerlerini alacaklardır.

Dericilik sektörü ise Van'da Van Sümerbank Kundura fabrikası ile başlamış daha sonraki yıllarda Sümerbank'ın özelleşmesi sonrası fabrika ayakkabı üretimine son vermiştir. İŞGEM bünyesinde ayakkabı üretimi yapan küçük işletme var ama üretimi Van için bile yetersizdir.

Ağaç ve Ağaç Ürünleri: Herhangi bir şekilde gelişigüzel olarak yetişen kavak ağcı dışında sanayi tipi ağaç yetiştiriciliği olmadığından, sektörde tümüyle dışarıya bağımlıdır. Tomruk şeklinde gelen ağaçlar biçim hanelerde işlendikten sonra kullanım amaçlarına göre satılmaktadır. İnşaat sektöründe daha çok ahşap doğrama olarak ve kaplama malzemesi olarak rağbet görmek ile birlikte daha çok mobilya üretimi için kullanılmaktadır. Ancak, daha çok mutfak, banyo ve büro mobilyalarının yapımında kullanılan üzeri kapanmış mobilya yapı malzemeleri üretimi de bulunmadığından malzemenin toptancılığını yapan firmalar tarafından getirtilerek piyasaya dağıtılmaktadır. Bölgede yetişen kavak ağaçları ise Van evi yapımında kullanılmakta idi. Fakat geleneksel Van evi yapımı son yıllarda azaldığından daha çok çatıların ahşap iskeleleri için kullanılmaktadır.

Son yıllarda hediyelik eşya üretimi yapan yerler de ceviz ağacından bölgeye has basit ev kullanım gereçleri yapılmaktadır

Mobilya Sektörü: 2000 yılı sonrası yapımı tamamlanarak faaliyete geçen hızarcılar keresteciler ve marangozlar sitesinin ikinci kısmı daha çok mobilya sektörüne yönelik üretimler gerçekleştirilmektedir. Mobilya üretiminde öncelik büro mobilyaları ile başta mutfak dolapları olmak üzere konutların muhtelif yerleri için üretim yapılmaktadır. Fakat üretilen ürün çeşitliliği her geçen gün artarak ilerlemektedir. Özellikle son yıllarda inşaat sektörünün gelişmesi ile birlikte konutlar için üretilen sabit mobilya üretimine olan ilginin artmasına neden olmuşlardır.

Makine Üretimi ve Tamiri: İlde makine üretimi yapabilecek herhangi bir işletme bulunmamaktadır. Kullanılan makinaların tamirleri ise genelde yedek parça tedarikçilerinden sağlanan parçaların montajları ile sınırlıdır. Ciddi tamirat gerektiren onarımlarda ise üretici firmaların servis ekiplerinden faydalanılmaktadır ki, zaman kaybına ve yüksek maliyetlere neden olmaktadır.

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

78.1.1. Van İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Van ili Doğu Anadolu Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege,

%9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 78.1).

Doğu Anadolu Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Van ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %7,1'lik oran ile bölgede beşinci sırada yer almaktadır.

Grafik 78.1 Türkiye'de Sanayi İşletmelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (%)

a. Ölçek Dağılımı

Van ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, %45,8'i Mikro, %48,4'ü Küçük, %4,6'sı Orta ve %1,3'ü Büyük Ölçekli işletmelerdir (Grafik 78.2).

Grafik 78.2 Van İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

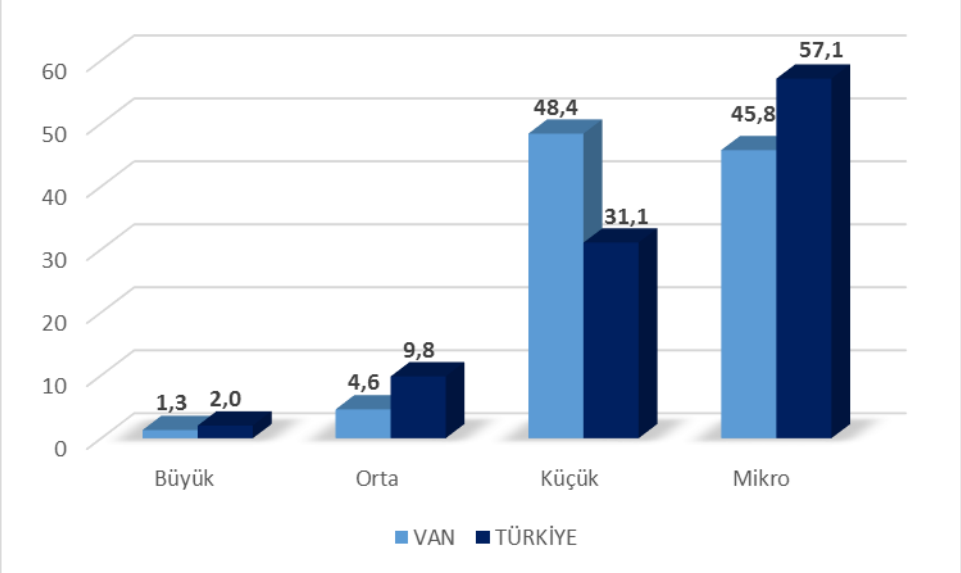

b. Sektörel Dağılım

Van ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %28,6 ile Gıda ürünleri, ikinci sırada %17,3 ile Metalik olmayan mineral ürünler ve üçüncü sırada ise %10,9 ile Giyim eşyaları sektörü yer almaktadır (Grafik 78.3).

Grafik 78.3 Van İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

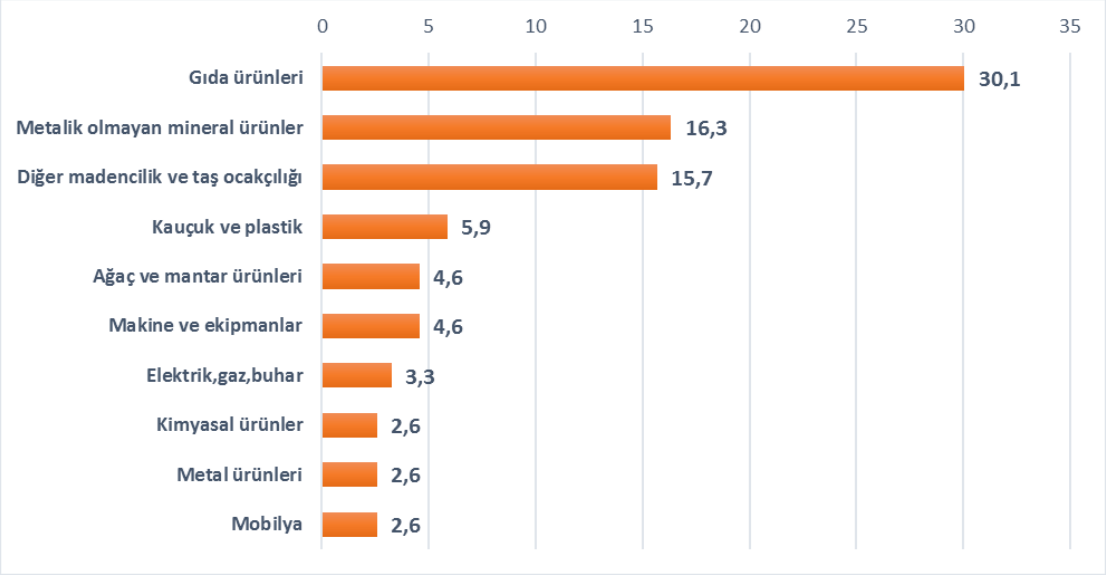

c. Çalışan Sayısı

Van İlinde sanayi sektöründe istihdamda %34,83 ile Gıda ürünleri sektörü, %22,16 ile Metalik olmayan mineral ürünler sektörü, %15,81 ile Giyim eşyaları sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın %0,11'i Van ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 78.1).

Tablo 78.1 Van İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Gıda ürünleri	1223	34,83	12,75
Metalik olmayan mineral ürünler	778	22,16	5,98
Giyim eşyaları	555	15,81	8,79
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	317	9,03	2,16
Ağaç ve mantar ürünleri	134	3,82	1,66

Kauçuk ve plastik	82	2,34	6,16
Makine ve ekipmanlar	68	1,94	6,71
Elektrik, gaz, buhar	51	1,45	0,69
Kimyasal ürünler	50	1,42	3,45
Elektrikli teçhizat,	48	1,37	3,92
Genel Toplam	***3511***	***-***	***0,11***

Van ilinde çalışan sayısına göre ilk 5 büyük işletme aşağıda sıralanmıştır:

- Türkiye Şeker Fabrikaları Aş. Erciş Şeker Fabrikası
- Öner Hedef Tekstil İnşaat Nakliye Tarım Ve Hayvancılık Sanayi Ticaret
- Aşkale Çimento Sanayii Tic. (Van Şubesi)
- Meye Tekstil İnşaat Otomotiv Gıda Ticaret Ve Sanayi Ltd. Şti. Louıs Park 1 Şubesi
- Saytek Mobilya

78.2. VAN İLİ SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 78.2 Van İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Van	2	2	1

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

Van OSB /Van Organize Sanayi Bölgesi) 1, 2. ve 3. Etapların faaliyete geçmelerinden sonra 4. Etap için altyapı inşaatlarının başlaması bölgede üretime yönelik yatırımcı potansiyelinin artığına dair belirgin bir göstergedir.

Bu yönlenme Organize Sanayi Bölgesindeki şehir potansiyelinin ulaşmak istediği sanayi potansiyeli hakkında bilgi vermekle birlikte bölgedeki kabuğundan çıkmaya çalışan sanayinin dinamizmini anlatma gayretleridir. Bu Potansiyel dinamizmin iyi analiz edilerek doğru yönlendirilmesi halinde, hem Van, hem ilin bulunduğu bölge, en önemlisi ülkemiz için doğru bir adım olacaktır.

78.3. VAN İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Tablo 78.3 Sektör/Birimlere Göre Şanlıurfa İlinde Yürütülen Teknolojik Dönüşüm Faaliyetleri

Faaliyet	Sektör/Birim	2016 Yıl Sonu	Genel Toplam
TGB	Yüzüncü Yıl Üniversitesi	1	1
Toplam TGB		**1**	**1**
	Faaliyet Toplamı	**1**	1

Kaynak: Bilim ve Teknoloji Genel Müdürlüğü

Buna göre 2016 yıl sonu itibariyle toplam 1 TGB faaliyet göstermektedir.
Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Van İlinde 2016 yılında 8 faydalı model, 139 marka, 5 patent ve 2 dosyada 17 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 78.4 Van İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı	Toplam Türkiye Payı
Faydalı Model Başvurusu	15	8	23	0,23	0,05
Marka Başvurusu	1.417	139	1.556	0,15	0,13
Patent Başvurusu[78]	27	5	32	0,08	0,07
Tasarım Başvurusu	16	17	33	0,04	0,01
Tasarım Dosya Sayısı	8	2	10	0,02	0,01
Genel Toplam	**1.483**	**171**	**1.654**	**0,11**	**0,09**

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

[78] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

78.4. VAN İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 78.5 Van İli KOSGEB Destekleri

<table>
<tr><th>Sıra</th><th colspan="2">Veri</th><th colspan="2">2016 Yılı</th><th colspan="2">İl Toplamı
(2012-2016 Yılları Arası)</th></tr>
<tr><td rowspan="3">1</td><td colspan="2">Toplam Destek Tutarı (TL)*</td><td colspan="2">6.883.385</td><td colspan="2">18.498.102</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td></tr>
<tr><td>553.559</td><td>123.712</td><td>265.378.036</td><td>66.288.469</td></tr>
<tr><td rowspan="5">2</td><td rowspan="5">Diğer Bilgiler</td><td>TEKMER / İŞ BİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>İŞGEM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>LABORATUVAR HİZMETLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında düzenlenen 101 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 4.005 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.</td></tr>
</table>

		YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ	-
		DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER	-

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 78.6 Van İli TÜBİTAK Destekleri

	Veri	2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	1.839.591	13.146.040
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	51.257	88.342
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	97.311	2.711.718
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	444.880	1.116.216
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	0	0

* 2017 sabit fiyatlarıyla

78.5. VAN İLİ TİCARET YAPISI

Van'ın Sanayi yapısı sınırlı düzeyde gelişim göstermesine rağmen, ticari yapısı her geçen gün ilerleme kaydetmeye yönelik girişimlerle kendini göstermektedir. Van'da sanayi ürünleri, tarım ürünleri, hayvansal ürünler, gıda ürünleri, teknolojik(elektronik) ürünler, tekstil ürünleri, İnşaat yapı ürünleri ki, kendi içinde branşlaşmıştır, kimyasal ürünler ve otomotiv sektörü ticari anlamda ciddi bir ağırlığa sahiptir. faaliyetler göstermektedir. Özellikle 2011 yılı Van depremi sonrası Şehrin yeniden imarına başlanması ile birlikte başta lokomotif sektör olan inşaat sektörüyle birlikte diğer bütün sektörlerde ciddi bir potansiyel artış olmuştur.

gıda sektörünün port folyosu çok geniş olduğundan şehrimizde ticari faaliyet gösteren firmaların çoğunluğu gıda sektörü için faaliyetlerini sürdürmektedirler. Yerel marketler ve bakkallar zincirin son halkasını oluşturarak ürünlerin tüketici ile buluşmasını sağladılar.

Mobilya sektöründe, konfeksiyon sektöründe, elektronik eşya ve beyaz eşya sektöründe ve diğer bütün sektörlerde aynı prensiplerle ticari faaliyetlerini sürdürmektedirler.

Bütün bunların dışında, ulusal market zincirleri olarak bilinen firmalar faaliyetlerini tüm Türkiye' de gösteren firmalar, ticari faaliyetlerini söz konusu ilde de sürdürmektedirler. Fakat bu firmaların ürün tedarikleri kendi bünyelerindeki dağıtım depolarından gerçekleştirdiklerinden Van'daki ticari yapıya herhangi katkıları bulunmamaktadır.

Otomotiv sektöründe ona bağlı olan yedek parça sektöründe uygulanan sistem aynıdır. İkinci el oto pazarları ticari potansiyel açısından otomotiv sektöründe önemli bir paya sahiptir. Van-Edremit yolu üzerinde oto galericiler sitesi kurularak oto galericilerin bu alanda sürekli ticari faaliyet sürdürmeleri hedeflenmiştir. Fakat yıllar itibari ile şehrin farklı bölgelerinde geçici ikinci el oto pazarları da ekonomik açıdan şehir için ciddi faaliyet göstermektedirler.

78.5.1. Van İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektör %27,3 ile diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı olmuştur. Çalışan sayısının en fazla olduğu sektör 1.747 çalışan ile diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı olurken girişim sayısının en fazla oluğu sektör 92 girişim ile gıda ürünlerinin imalatı sektörü olmuştur (Tablo 78.7).

Tablo 78.7 Van İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar (İlk On Sektör) (%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	1.747	66	27,3
Gıda ürünlerinin imalatı	998	92	21,6
Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	57	4	16,4
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	154	26	13,0
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	108	32	4,7
Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı	94	29	4,2
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	122	27	3,5
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	24	14	2,6
Ana metal sanayii	45	6	1,5
Diğer imalatlar	20	12	1,2

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

78.5.2. Van İli Dış Ticareti

Van'da üretilen yerel ürünlerin sınırlı olması dolayısıyla il çevresindeki illerle şehrin doğusunda bulunan İran ile ticaret imkânları da kısıtlı düzeydedir. Ancak geçmişte özellikle İran'la yapılmış olan sınır ticareti Van ilinin belli düzeyde ekonomik gelişimine sebep olmuş daha sonraki yıllarda elde edilen gelirler yeni alanlarda yatırımlara yönetilmiştir. Günümüzde İran'dan ithal ve ihraç edilen ürünler belirlenmiş dolayısı ile belirlenen ürünlerin dışına çıkamadıkları için ticari açıdan herhangi bir avantaj sağlamamaktadır.
Çevre illerle yapılan ticari faaliyetler Van'da üretimi yapılan ürünlerle sınırlı olduğundan dış ticaret acısından tatminkâr bir durum oluşturulamamaktadır. Ancak, her geçen gün Van'a ait ulusal öneme sahip yerel ürünlerin üretimleri maddi potansiyeli arttıracağı nedeni ile de sektörel yatırımcılar tarafından heyecan duyulmasına neden olmaktadır ve büyük bir sabırsızlık ile beklenmektedir.
Özellikle inşaat sektörü için ilde üretimi gerçekleştirilen plastik boru derz dolgu malzemeleri ve seramik benzeri ürünlerin yapıştırıcıları plastik boya üretimi yapan işletmelerin Van ve bölge dışında yeni yapılaşmaya başlanan ülkemizin güney komşusu Irak'ta ihraç edilmektedir. Özellikle, mermer üretim geçen ve ülke çapında dikkat çekici üretimlere imza atan Van Mermer Sanayinin ürünleri sadece Van için değil, tüm Türkiye'de kabul edilebilir standartlara sahiptir. Ayrıca, firma yaptığı milimetrik kalınlıktaki dekoratif mermer kaplamalar imal eden fabrikasının taşıdığı özellikler ile Türkiye'de ilkler arasında yer almaktadır.

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 78.4'te gösterilmiştir. Grafik 78.4'e göre 2016 yılında Van ilinde ithalat 56.500.079 dolar, ihracat ise 38.465.411 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 94.965.490 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 78.4 Van İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti (1000$)

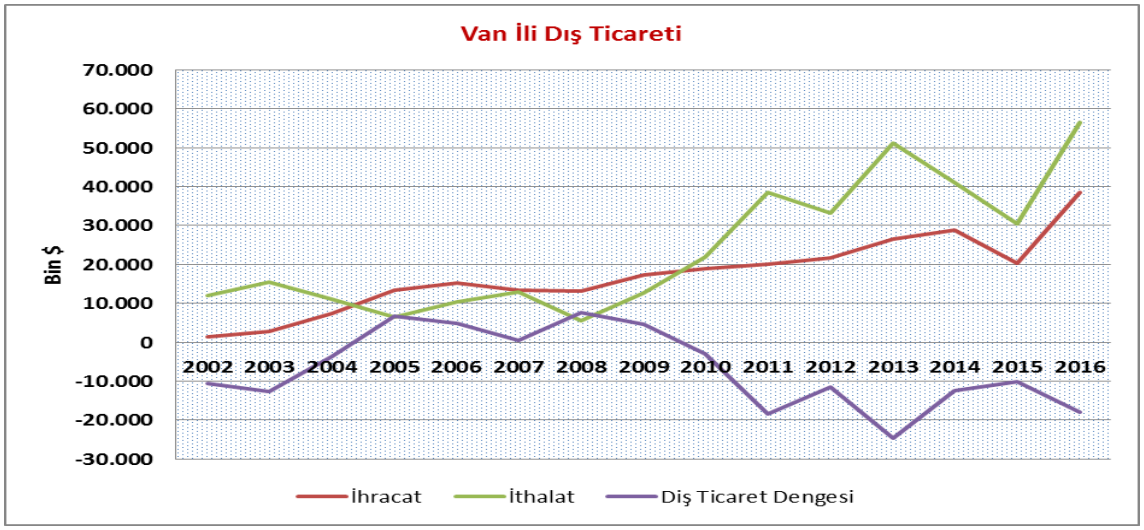

Kaynak: TÜİK

Van ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %69,07 ile İran olmak üzere; Azerbaycan, Irak, Estonya, Moritanya, Bulgaristan, Türkmenistan, Kırgızistan, Moldova, Tacikistan ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 78.5).

Grafik 78.5 Van İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

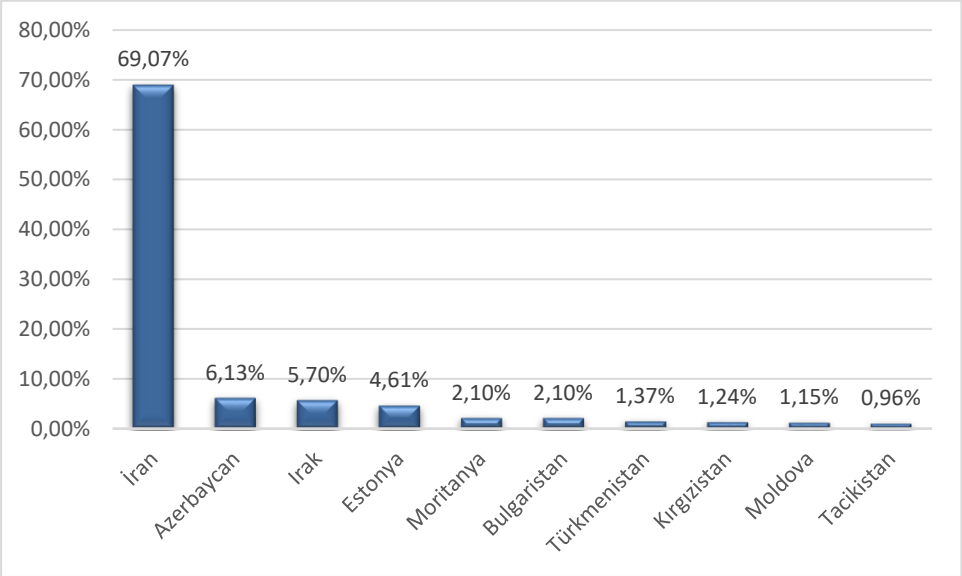

Kaynak: TÜİK

Van ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %47,86 ile İran olmak üzere; Yunanistan, Rusya Federasyonu, Sri Lanka, İtalya, Özbekistan, Çin, Uruguay, İspanya, Brezilya ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 78.6).

Grafik 78.6 Van İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

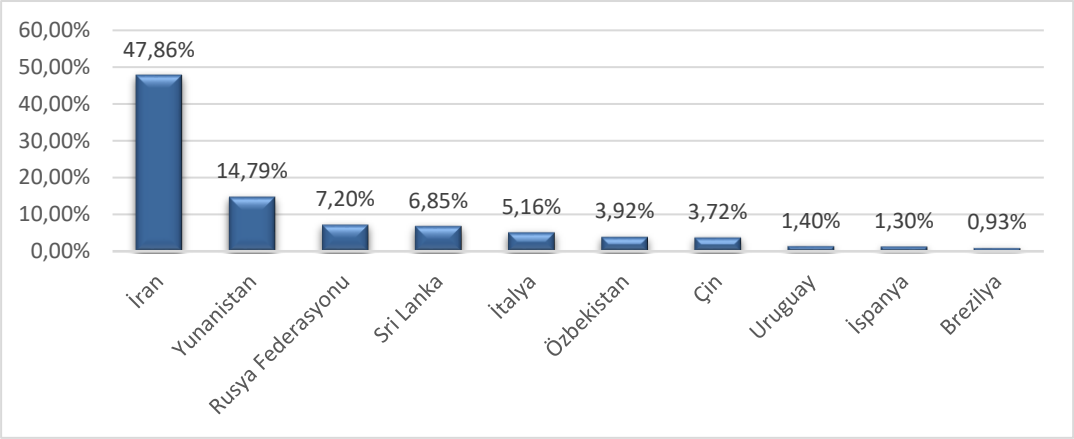

Kaynak: TÜİK

Van ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %98,73'ünü, il ithalatının da %75,36'sını oluşturmaktadır (Tablo 78.8).

Tablo 78.8 Kısımlara göre Van ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri (1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	16	5	19	0		
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor			0			
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	18	116	250	571	2.921	358
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri		0		10	36	
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	3.352	871	218	5.950	7.104	13.560
İmalat Sanayi	25.385	19.350	37.978	32.287	20.299	42.582
Gizli veri				2.337		
Toplam	**28.771**	**20.342**	**38.465**	**41.156**	**30.359**	**56.500**

Kaynak: TÜİK

Van ilinin ihracatının %98,73'ünü oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 78.9).

Tablo 78.9 2016 yılı Van İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**37.978**
Giyim eşyalarının imalatı	6.494
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	4.973
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	3.392
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	2.855
Tekstil ürünlerinin imalatı	2.801
Ana metal sanayii	2.664
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	2.511
Elektrikli teçhizat imalatı	2.491
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	1.735
Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	1.618

Kaynak: TÜİK

Van ilinin ithalatının %75,36'sını oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 78.10).

Tablo 78.10 2016 Yılı Van İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**42.582**
Ana metal sanayii	19.767
Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	13.801
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	3.245
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	1.286
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman vb. malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	1.129
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	949
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	591
Gıda ürünlerinin imalatı	518
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	417
Tekstil ürünlerinin imalatı	377

Kaynak: TÜİK

Van ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %9,71 ile demir ve çelikten eşya ilk sıradadır (Tablo 78.11).

Tablo 78.11 2016 yılı Van İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Demir veya çelikten eşya	3.736.683	9,71
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	3.472.041	9,03
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	3.040.074	7,90
Örme giyim eşyası ve aksesuarı	2.565.945	6,67
Taş, alçı, çimento, amyant, mika veya benzeri maddelerden eşya	2.534.625	6,59
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	2.471.237	6,42
Plastikler ve mamulleri	2.312.587	6,01
Mobilyalar, yatak takımları, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar vb., prefabrik yapılar	1.581.178	4,11
Ayakkabılar, getrler, tozluklar ve benzeri eşya, bunların aksamı	1.486.358	3,86
Adi metallerden aletler, bıçakçı eşyası ve sofra takımları, adi metallerden bunların aksam ve parçaları	1.295.395	3,37

Kaynak: TÜİK

Van ilinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %30,07 ile alüminyum ve alüminyumdan eşya ilk sıradadır (Tablo 78.12).

Tablo 78.12 2016 yılı Van İli Sanayi Sektöründe İthalatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Alüminyum ve alüminyumdan eşya	16.991.726	30,07
Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar	14.016.375	24,81
Yenilen meyveler ve sert kabuklu meyveler	8.063.976	14,27
Kahve, çay, Paraguay çayı ve baharat	3.942.539	6,98
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	3.247.486	5,75
Çinko ve çinkodan eşya	2.508.231	4,44
Plastikler ve mamulleri	1.819.641	3,22
Canlı hayvanlar	1.518.651	2,69

Ağaç ve ahşap eşya, odun kömürü	1.121.074	1,98
Cam ve cam eşya	774.511	1,37

Kaynak: TÜİK

İl Dışı Ticaretine Konu Olabilecek Potansiyel Sektörler:

- Sebze ve Meyve üretimi
- Süt ve Süt Ürünlerinin Üretimleri
- Et ve Et ürünlerinin Üretimleri
- Mobilya Sektörünün İşletme Kimliğiyle Üretime Geçmesi
- İnşaat Kimyasallarının Ürün Yelpazesine Geliştirmesi
- Bölgeye Özel Kilimcilik ve Gümüşçülük Sektörü
- Turizmin Sektörü

78.6. İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

Van doğal potansiyeli nedeni ile özellikle tarım ve hayvancılıkta kendini ön plana çıkarmıştır. Van Denizi'nin, karasal iklime sahip Van ve yöresinin iklimini tarımsal açıdan yumuşatarak tarıma daha uygun hale getirmesi, Van'ı çevre illere göre daha avantajlı bir konuma getirmektedir.

78.6.1. Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

***Büyükbaş Süt Sığırcılığı ve Süt İşleme Yatırımları**

Hayvancılık seksenli yıllara göre ciddi oranda gerilemiş, hayvancılığın gelişimine uygun araziler giderek azalmış, daha çok dağ ve meralarda yetiştirilen küçükbaş hayvancılık eski seyrinde devam etmiştir. Küçükbaş üreticiliği ise daha çok Irak ve Suriye'ye gerçekleştirilen canlı hayvan ihracatı ile sekteye uğramıştır.
2015 ve 2016 yılının ilk yarısında süt ve süt besiciliği için devlet tarafından ciddi destekler sağlanmıştır. Coğrafik ve iklimsel yapısı ile Van süt hayvancılığı üreticiliği ve yem bitkileri yetiştiriciliği için ülkemizin en uygun yerlerinden olmasına rağmen mevcut süt üretimi Van'ın ihtiyacını karşılayamamaktadır. Süt ve sütten elde edilen ürünlerin üretimi de doğal olarak sınırlıdır. Süt üreticiliğinin sektörel bazda geliştirilmesi mevcut yatırımlar dışında üreticilerin yeni üretim alanlarına yönelmelerine neden olarak süt hayvanı yetiştiriciliğini cazip hale getirecek ve sektördeki istihdamı arttıracaktır.

İlde üretimle elde edilen sütün yaklaşık %5'lik (11.520 tonluk) kısmı mandıralarda işlenmektedir. Özellikle kapasiteleri 5 ton ve üzeri olan mandıralarda kapasitenin artırılması ve sektörün büyümesi için daha fazla katkı sağlaması amacı ile yatırımlara destek verilmektedir.

***Tahıl Üretimi**

Tarımsal üretimde, daha çok tahıl üretiminde verimli arazilerin bilinçsizce artan nüfusu barındırmak amacı ile inşaat arazisi olarak kullanılması tahıl üretiminde büyük oranlarda düşüşe sebep olmuştur. Bu durum inşaat sektörünün cazip kazanç paylarına sahip olmaması arazi sahiplerinin de dikkatlerini çekmektedir.

***Şeker Pancarı, Sebze ve Meyve Üreticiliği**

Erciş şeker fabrikasının kurulmasından sonra belli bir oranda fabrika ihtiyaçlarına yönelik şeker pancarı üretimi de ildeki tarımsal potansiyele katkıda bulunmaktadır. Özellikle Van'ın Erciş ilçesi dışında Gevaş ilçesi ve çevresinde şeker pancarı üreticiliği yapan çiftçilerin sayısı azımsanamayacak oranlardadır.

Yaz ayları içerisinde sebze üretimi yapan çiftçilerin iyi gelirler elde etmelerinden dolayı sebze üreticiliğine olan talep artmış, özellikle Van ili dışından gelip arazi kiralayarak sebze meyve üreticiliği yapan çiftçilerin sayılarının artmasına neden olmuştur. Bu durum yöre insanının da dikkatini çekmesine neden olmuş ve başta seralarda sebze üreticiliği olmak üzere gün geçtikçe daha cazip hale gelmekte ve talebin artmasına sebep olmaktadır. Erciş ilçesinde sebze üreticiliği uzun yıllardır yapılmak ile birlikte üretilen sebzeler çevre illere pazarlanarak ticari anlamda kazanç elde edilmektedir.

*** Balıkçılık**

Van Gölü'nde yetişen tek balık cinsi olma özelliği ile inci kefal Van balıkçılığının ve insanının vazgeçilmezidir. Soyunun tükenmesi tehlikesine karşılık özellikle Yüzüncü Yıl Üniversitesi Su Ürünleri Bölümünün katkıları ile üreme mevsiminde inci kefal balığına av yasağı getirmek sureti ile Van balığının geleceği garanti altına alınmıştır. Yıllık üretimi 2000 ton civarı olan inci kefal Van ve Van Gölü çevresindeki iller tarafından da tüketilmektedir. Diğer bir tüketilme şekli var ki tuza yatırılmak sureti ile tuz ile salamura edilen inci kefali bölgede Tuzlu Balık olarak bilinir ve daha çok kış aylarında tüketilmektedir. Ancak avlanan ve salamura edilen tuzlu balık tümü ile iç piyasa tüketimi içindir.

Bölgede inci kefalinin dışında alabalık kabul gören ve tatlı su kenarlarında kurulmuş basit üretim tesislerinde yetiştirilerek ildeki yerel market ve balıkçılara dağıtımları yapılmak sureti ile tüketime sunulmaktadır. Fakat avlanmak sureti ile yakalanan veya yetiştirilen balıkların işlenerek paketlenmelerinin yapılarak tüketime hazırlatacak küçük bir işletme bile bulunmamaktadır

*** Turizm Yatırımları**

Turizm, Van için geçmişte olduğu kadar bugün de önemlidir. Turizm sektöründe son yıllarda kendi içinde branşlaşmaya giderek kollara ayrılmıştır. İl turizmi yaz ve kış aylarında ayrı ayrı olarak doğa turizmine ev sahipliği yapacak potansiyele sahiptir. Bölgede bulunan Urartulara, Ermenilere, Anadolu Selçuklu Devletine ve Osmanlı İmparatorluğu dönemine ait birçok tarihi eser devletimiz tarafından restore edilerek gezi turizmine kazandırılmaktadır. Van Gölü'ndeki

Akdamar Adası'nda bulunan Akdamar Kilisesi'nde restorasyonu tamamlandıktan sonra yapılan ayine katılmak için gelen misafirlerden dolayı inanç turizmine, İran'dan gelen misafirlerimizin daha çok tekstil sektöründen yaptıkları alışverişlerden dolayı alışveriş turizmine sahip olan Van ili, yapılacak yatırımlarla ülke turizminde önemli bir paya sahip olacaktır.

Özellikle son 5 yıl içerisinde açılan otel sayılarında ve otellerdeki yapısal ve hizmetsel standartlardaki iyileşme gelecek yıllarda tüm turizm sektörüne etki edecektir.

90'lı yıllarda turizm sektöründeki patlama ile birçok halı kilim satış mağazası açılmış, halı ve kilim dışında gümüş takılar da küçük imalathanelerde üretilerek bu satış mağazalarında gelen turistlerin beğenilerine sunulmaktaydı. Günümüzde artan talep ile birlikte Van ve yöresine ait yöresel kilim imalatı yaparak satışa sunan Van-Edremit yolu üzerindeki işletme bu alandaki ilk kapsamlı yatırımdır. Gümüş üretimi yapan diğer bir işletme ise tarihi Van Kalesi'ne yakın uygun bir yere inşa ettirilmiştir. Tesis gümüşten kadın takıları imal eden tarihi Van Kalesi civarlarında taş işçiliği ile inşa ettirilmiş atölyemsi imalatların sergilendiği satış ve teşhir alanına sahip bir tesisdir. Bu işletmenin öncelikli üretimleri arasında sadece Van ve yöresine ait sabat işçiliği ile yapılmış takılar tasarlaması, tarihte bölgede varlığını sürdürmüş Urartu Krallığı'na ait aslan motiflerinden oluşan takılar ile yine bölgeye has ve bölgede yetişen ters lale çiçeğinin motif olarak takılara işlenmesi çok özel üretime sahip olan il sektör bazında bilinen bir konuma taşıyarak sektörün potansiyelinin gelişmesine neden olarak istihdamın artmasını da sağlayacaktır.

*** Yenilenebilir Enerji Yatırımları**

Fosil yakıtları 1900'lü yılların başlarında yoğun bir şekilde tüm dünya ülkeleri tarafından kullanılmaya başlanmıştır. Fosil yakıtların tükenme trendine girmesi ve doğayı kirletme oranlarının fazla olması ülkeleri tedirginliğe iterek yeni enerji kaynakları bulma amacıyla araştırmalara yönelmişlerdir.

Bugün yapılan araştırmaların ve geliştirilen teknolojilerin sonuncunda alternatif olarak enerji üretimi rüzgârdan ve güneşten sağlanmaktadır.

Van ise Türkiye'de en çok güneş alan iller arasında ön sıralarda gelmesinden dolayı güneş enerjisi ile ilgilenen birçok şirketin dikkatini doğal olarak çekmektedir. Van ili hesaplamalara göre 9 bin megavat güneş enerjisinden elektrik üretim potansiyeline sahiptir. Bu da Türkiye'nin toplam elektrik ihtiyacının 1/5'ini oluşturmaktadır. Bu da ilin enerji üretiminde vazgeçilmez bir potansiyele sahip olduğunu bize göstermektedir. Hatta ilde DAKA (Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı) tarafından GES (Güneş Enerji Sistemi) Organize İhtisas Bölgesi

kurulması için gerekli girişimlerde bulunulmuş ve kurulum sürecini başlatılmıştır. Kurulması düşünülen İhtisas Organize Sanayi Sitesi için Edremit bölgesinde yer belirlemesi tamamlanmıştır.

78.6.2. Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

1.Tarım Sektörü
- a. Elma Yetiştiriciliği
- b. Ceviz Yetiştiriciliği
- c. Patates Yetiştiriciliği
- d. Küçükbaş Hayvancılık Sektörü
- e. Arıcılık Sektörü

2.Sanayi Sektörü
- a. Gıda Sanayi Sektörü
- b. İnşaat Malzemeleri Sektörü
- c. Tekstil ve Hazır Giyim Sektörü
- d. Mobilya Sektörü

3.Hizmet Sektörü
- a. Turizm Sektörü
- b. Ticaret Sektörü
- c. Lojistik Sektörü

4.Kuluçka Sektörler
- a. Kimya ve Yapı Kimyasalları Sektörü
- b. Medikal
- c. Yenilenebilir Enerji Sektörü
- d. Bilişim Sektörü

78.7 SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Sorun 1: Üretimi yapılan sanayi ürünlerinin üretimlerinin belli bir standartta kalabilmesi için yetişmiş işgücüne ihtiyaç duyulmaktadır. Bu tür işletmelerde çalışacak elemanların başta iyi bir eğitim görmeleri şarttır. Fakat eğitim verecek kurum ve kuruluşların bulunmaması yetişmiş elemanın bulunmasında ciddi bir sıkıntıya yol açmaktadır. Yetişecek elemanlar için çalışmayı düşündükleri sektörün üretim yerleri gibi kısımlarda birebir atölye ortamında eğitmenler gözetiminde pratik yapmaları da şarttır.

Çözüm: Başta Van Organize Sanayi Bölgesi olmak üzere, İŞKUR, VANTSO (Van Sanayi ve Ticaret Odası), DAKA (Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı), Meslek Odaları ile mesleki eğitim veren kurum ve kuruluşların bir araya gelerek eğitim verilecek sektörlerin belirlenmesi ve yetişmiş iş gücü oluşturulması için çalışmalara başlanması gerekmektedir.

Sorun 2: Girişimci statüsündeki yatırımcıların yönlendirilmesi ve desteklenmesi gerekmektedir.

Çözüm: Bölgede yapılan birçok yatırım için profesyonel olarak fizibilite raporlarının yapılmaması, gerçekleştirilmiş birçok yatırımın ilerleyen yıllarda heba olmasına neden olmuştur. Bu sebeple, yatırımcıların anlık bireysel kararlar yerine profesyonel fizibilite şirketlerinden alacakları yardımlar ile birlikte Üniversite Ticaret Odası ve Bakanlığımızın ciddi yardımlarına ihtiyaçları vardır.

Sorun 3: Teşvik ve kredi uygulamaları.

Çözüm: İldeki mevcut yatırımlar arttırılmalı, fakat verilen yatırım; kredi ve teşviklerin uygulanabilirliği ve aşamaları devletimize yönelik suiistimalleri engellemek amacı ile aşama aşama takip edilerek yatırıma dönüştürülmelidir.

Sorun 4: Ar-ge çalışmalarının profesyonelleşmesi gerekmektedir.

Çözüm: Kurulan işletmeler tarafından yapılan üretimler gelişen dünya sanayileri ile yarışabilmesi için ciddi ar-ge çalışmalarına ihtiyaç duyulmaktadır. Mevcut üretilen ürünlerin daha iyi kaliteye ve teknolojiye ulaşması ve gelişen dünya standartlarına uyum gösterebilmesi için bu gereklidir. Konu ile ilgili KOSGEB ve Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığından yardım talep etmek işletmelerin ileriye dönük çalışmaları için gereklidir.

Sorun 5: Ürün tanıtımlarının profesyonelce yapılması gerekmektedir.

Çözüm: Üretilen ürünlerin tanıtımlarının yapılması numunelerin sadece ile değil bölgedeki diğer illere de gönderilerek iyi bir tanıtımla iyi bir başlangıç yapılması gerekmektedir. Çünkü yeni kurulmuş bir işletmenin kendini tanıtması ve yerine oturabilmesi için geçen zaman periyodu belli bir ekonomik yükün altına giren yatırımcıyı gerçekten zorlamaktadır.

Sorun 6: Aynı ürünlerin değil, aynı doğrultuda ürünlerin üretilmesine teşvikte bulunulmalı.

Çözüm: İşletmelerin aynı ürünleri üretmeleri rekabet dolayısı ile yeni gelişen bölgelerde birbirlerini sıkıntıya sokmaktadır. Bu nedenle işletmelerin birbirlerini destekleyici ürünler üretmesi birbirlerini destekleyici ve daha sıkı bir iş birliği ile sektörde söz sahibi olmalarını sağlayacaktır.

Sorun 7: Tanıtım destekleri

Çözüm: İlgili bakanlıklar tarafından ilde üretilen ürünleri ve işletmeleri profesyonel manada tanıtacak diğer illere ve komşu ülkelere alternatif ürünlerin ve işletmelerin olduğundan haberdar edilmesi amacıyla bir organizasyona ihtiyaç vardır.

Sorun 8: Enerji Maliyeti

Çözüm: Enerji maliyetlerinin azaltılması için yenilenebilir enerjinin kullanılması, bu yönde yapılacak işyerlerinin bina yapım maliyetlerinde teşvik uygulanmasının sağlanması gerekmektedir.

Sorun 9: Marka bilinç eksikliği

Çözüm: Şirketlerin rekabet gücünü artırmak için markayı bir hedef haline getirmeli ve tanıtım noktasında markalaşmanın önemli olduğu bilincine varılmalıdır.

Sorun 10: Firmaların İthalat-İhracat konusundaki bilgi eksikliği

Çözüm: İlde faaliyet gösteren işletmelere, sivil toplu örgütlerinin destekleri ile giderilebilir

***2015 Yılı İl Sanayi Durum Raporunda "İl Sanayinin Güncel Sorun ve Çözüm Önerileri" Başlığı Altında Yer Alan Hususlarda Kaydedilen Gelimeler:**

2015 yılı raporunda belirtilen Üniversite-sanayi iş birliği başlığı altındaki teşvik ve kredi uygulamaları sorunu, bu yıl uygulanacak Cazibe Merkezleri kapsamında verilecek desteklerle sorunun çözülmesi beklenmektedir.

79. YALOVA İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

79.1. YALOVA İLİ SANAYİ YAPISI

Ülkemiz sanayinin coğrafi dağılımına bakıldığında, büyük bir dengesizliğin olduğu görülmektedir. Sanayi etkinliklerinin coğrafi dağılımı bakımından, tüm ülke sanayisinin %60'ı Marmara bölgesinde bulunmaktadır. Bunun başlıca nedeni ülkemizin en büyük sanayi merkezi İstanbul' un bu bölgede yer almasıdır. İstanbul'u Kocaeli ve Bursa illeri izlemektedir. Ulaşım yönünden Kocaeli ve Bursa'ya birer saatlik mesafede olması, ayrıca İstanbul'a deniz bağlantısı da bulunması, Osmangazi Körfez Asma Köprüsü' nün il sınırları içinde yer alması ve İstanbul'a olan mesafeyi 20 dk' ya indirmesi Yalova açısından önemli bir avantajdır.

Yalova ili 850 km² olan toplam alanıyla Türkiye'nin en küçük ve genç illerinden olup, hızlı nüfus artışı ve hizmetler sektöründeki gelişmişliği ile önemli ekonomik ve ticari potansiyele sahiptir. İlin turistik bir yer olması, mevcut alanların da % 58'inin ormanlık alan, % 27'sinin tarım alanı, % 1'inin daimi çayır-otlak alanı ve geriye kalan % 14'ünün ise tarım dışı alanlardan oluşması nedeniyle sanayi yatırım alanları sınırlıdır.

İhraç edilen başlıca ürünler; gemi, akrilik elyaf, tow, tops, çiçek soğanı, kesme çiçek, kaktüs ve yosun olarak karşımıza çıkmaktadır. İhracat yapılan ilk beş ülke; Norveç, İran, Suriye, Irak ve Türkmenistan'dır. İthal edilen başlıca ürünler ise; kimyevi madde, iplik, elyaf, aksam, parça, makine, boya, canlı iç ve dış mekân bitkileri, çiçek soğanı ve kesme çiçek olarak tespit edilmiştir. İthalat yapılan ilk beş ülke; Hollanda, İngiltere, Almanya, Ukrayna ve İtalya şeklinde oluşmuştur.

Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM)' nin verilerine göre Yalova İli toplam ihracatı içerisinde gemi ve yat sektörü birinci sırada, Kimya sektörü çoğunluğunu AKKÖK grubunun yaptığı pay ile ikinci sırada, orman ürünleri sektörü ise üçüncü sırada yer almaktadır. Toplam ihracat içerisinde süs bitkileri sektörünün payı ise %1-2 civarındadır.

Gebze-Orhangazi-İzmir Otoyolu ve Osmangazi Körfez Asma Köprüsü ile Yalova'nın İstanbul, Kocaeli ve Bursa ile bölgesel olarak bütünleşmesine önemli katkılar sağlanmaktadır. Toplam maliyeti 9 Milyar $ olan proje, dünyanın yap-işlet-devret modeliyle yapılan en büyük projesidir. 1.550 m. orta açıklığı ve toplam 2.682 m. uzunluğu ile köprü, Türkiye'nin en büyük, dünyanın ise 4'üncü en büyük asma köprüsüdür. Körfez Geçişi Projesi ile kara ulaşımının yanı sıra bölge limanlarındaki ticaretin etkinliği de önemli ölçüde artacaktır. Bu nedenle Yalova, İstanbul, Kocaeli ve Bursa illerinin ortak planlama içerisinde olması son derece önem arz etmektedir. Osmangazi Köprüsü ile Yalova-Orhangazi-İznik bölgesi hem İstanbul'un hem de Türkiye'nin yeni turizm bölgelerinden birisi haline gelecektir. Proje sayesinde, Yalova ilinin İstanbul, İzmir ve Bursa gibi büyük metropollere ulaşımı kolaylaşmış olup ulaşılabilirliğin artmasıyla da ekonomik hayatta canlanma ve özellikle nitelikli sanayi üretiminin artması sonucunda çevre illerden Yalova iline doğru iç göçü hızlandıracak ve nüfusu artıracaktır.

Akrilik Bazlı Elyaf ve Kompozit Ürünler İleri Teknolojik Malzemeler Islah OSB' sinin ıslah sürecinde önemli ilerlemeler kaydedilmiş olup yatırım çalışmaları devam eden ve önemli ilerlemeler kaydedilen Yalova Kalıp İmalâtı İhtisas OSB, Yalova Gemi İhtisas OSB, Taşıt Araçları Yan Sanayi İhtisas OSB, IMES Makine OSB, Avrasya Giyim OSB'nin tamamlanmasıyla yaklaşık 1 Milyar $'lık yatırım hayat bulacaktır. Dolayısıyla bu alanlarda yaklaşık 30.000 yeni istihdam sağlanması ve 900 Milyon $'lık ihracat rakamlarına ulaşılması hedeflenmektedir.

Ayrıca ilde 6 Küçük Sanayi Sitesi (Yalova Kirazlı KSS, Taşköprü KSS, Çiftlikköy KSS, Yalova Hersek KSS, Orta Ölçekli KSS, Kaytazdere KSS) bulunmakta olup bu sanayi sitelerinde yaklaşık 6800 kişi istihdam edilmektedir.

Gemi ve yat sektöründe toplam 32 adet tersaneye sanayi sicil belgesi verilmiştir ve taşeron firma elemanları ile birlikte tersanelerde SGK verilerine göre 8400 civarında kişi çalışmaktadır.

DowAksa firmasında, geleceğin teknolojisi olarak görülen ve çelikten 4,5 kat daha hafif, 3 kat daha dayanıklı olan "Karbon Elyaf" üretimi gerçekleştirilmektedir. Enerji, otomotiv, havacılık ve uzay sanayi başta olmak üzere birçok stratejik sektör için oldukça önemli bir ürün olarak "Karbon Elyaf" bugün dünyada sadece 8 ülkede üretilmektedir. DowAksa ise "Karbon Elyaf" üretiminde liderliğe oynayan güçlü adaylardan biridir.

İlde, Aksa, DowAksa, Ak-Kim, Ak Enerji, Yalova Ambalaj, Ersur Tekstil, İpek Kâğıt ve Tersaneler Bölgesinde birçok tersane bulunmakta olup, gemi sanayi, plastik, karbon elyaf, suni elyaf, kimya, gıda, dondurulmuş gıda, kağıt ürünleri, makine imalat, metal eşya, orman ürünleri, ambalaj ve tekstil konularında üretim yapan sanayi kuruluşları bulunmaktadır.

Yalova İlinde plastik, kimya, gıda, dondurulmuş gıda, kâğıt ürünleri, makine imalat, metal eşya, otomotiv yan sanayi, orman ürünleri, ambalaj ve tekstil konularında üretim yapan KOBİ niteliğinde sanayi kuruluşları bulunmamaktadır.

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

79.1.1. Yalova İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Yalova ili Marmara Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara, %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz, %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 79.1).

Marmara Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Yalova ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %0,9'luk oran ile bölgede dokuzuncu sırada yer almaktadır.

Grafik 79.1 Türkiye'de Sanayi İşletmelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (%)

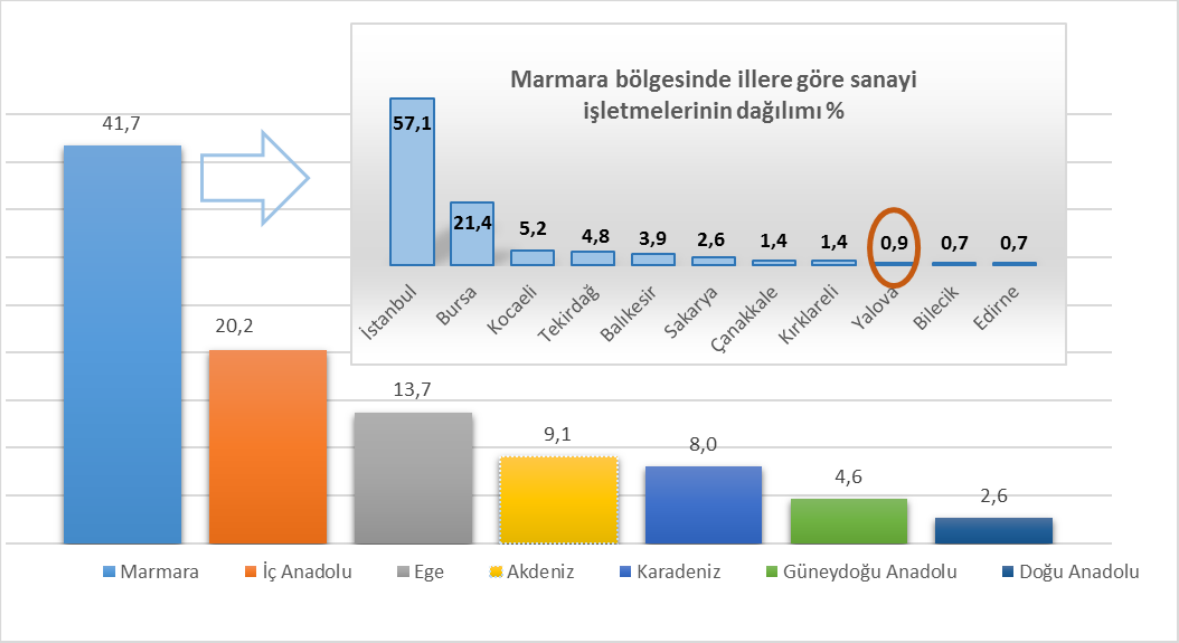

a. Ölçek Dağılımı

Yalova ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, %70,3'ü Mikro, %21'i Küçük, %5,2'si Orta ve %3,5'i Büyük Ölçekli işletmelerdir (Grafik 79.2).

Grafik 79.2 Yalova İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

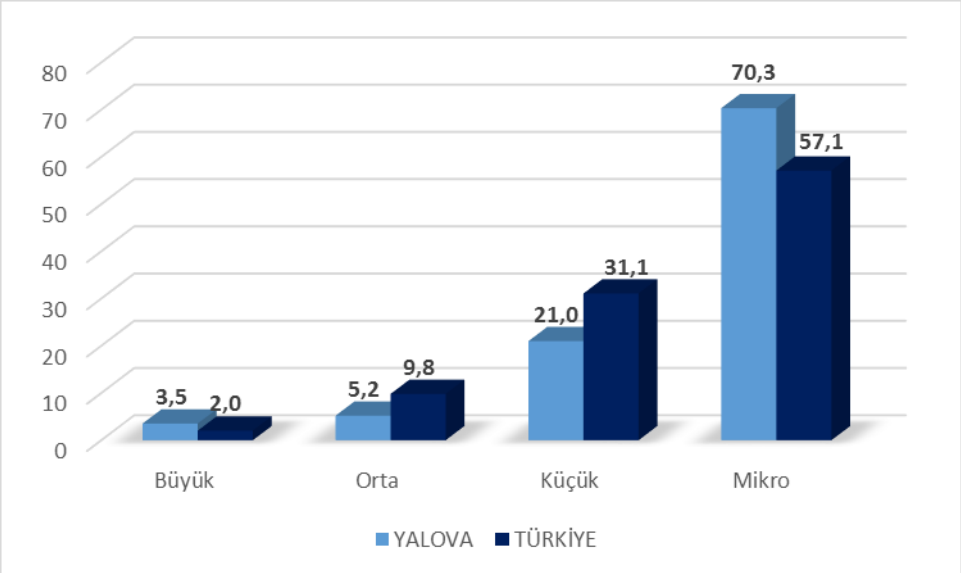

b. Sektörel Dağılım

Yalova ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %15,7 ile Gıda ürünleri, ikinci sırada %10,8 ile diğer imalatlar ve üçüncü sırada ise %10,2 ile Ağaç ve mantar ürünleri sektörü yer almaktadır (Grafik 79.3).

Grafik 79.3 Yalova İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

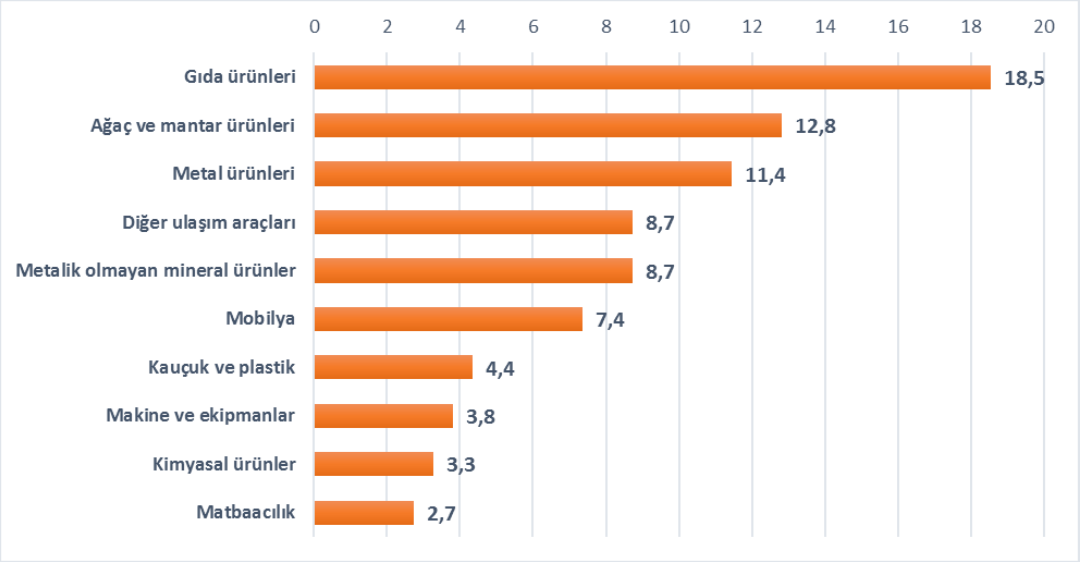

c. Çalışan Sayısı

Yalova İlinde sanayi sektöründe istihdamda %41,90 ile Diğer ulaşım araçları sektörü, %9,45 ile Elektrik, gaz, buhar sektörü, %8,80 ile kağıt ve kağıt ürünleri sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın %0,47'si Yalova ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 79.1).

Tablo 79.1 Yalova İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Diğer ulaşım araçları	6441	41,90	1,05
Elektrik, gaz, buhar	1453	9,45	0,69
Kağıt ve kağıt ürünleri	1353	8,80	1,87
Metal ürünleri	1312	8,53	8,55
Kimyasal ürünler	851	5,54	3,45
Tekstil ürünleri	787	5,12	12,58
Gıda ürünleri	604	3,93	12,75

Kauçuk ve plastik	468	3,04	6,16
Giyim eşyaları	448	2,91	8,79
Makine ve ekipmanlar	410	2,67	6,71
Genel Toplam	***15374***	***-***	***0,47***

Yalova ilinde çalışan sayısına göre ilk 5 büyük işletme aşağıda sıralanmıştır:

- Beşiktaş Tersane Anonim Şirketi-Yalova Şb.
- Aksa Akrilik Kimya Sanayii
- Eczacıbaşı Tüketim Ürünleri Sanayi Ticaret Anonim Şirketi-Fabrikası
- Cemre Mühendislik Gemi İnşaat San. Ve Tic. Ltd Şti.-Altınova/Yalova Tersane Şu.
- Hat-San Gemi İnşaa Bakım Onarım Deniz Nakliyat San. Ve Tic (Yalova Şubesi)

79.2. YALOVA İLİ SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 79.2 Yalova İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Yalova	1	6	-

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

Akrilik Bazlı Elyaf ve Kompozit Ürünler İleri Teknolojik Malzemeler Islah OSB' nin ıslah sürecinde önemli ilerlemeler kaydedilmiş olup yatırım çalışmaları devam eden ve önemli ilerlemeler kaydedilen Yalova Kalıp İmalâtı İhtisas OSB, Yalova Gemi İhtisas OSB, Taşıt Araçları Yan Sanayi İhtisas OSB, IMES Makine OSB, Avrasya Giyim OSB'nin tamamlanmasıyla yaklaşık 1 Milyar $'lık yatırım hayat bulacaktır. Dolayısıyla bu alanlarda yaklaşık 30.000 yeni istihdam sağlanması ve 900 Milyon $'lık ihracat rakamlarına ulaşılması hedeflenmektedir.

Ayrıca ilde 6 Küçük Sanayi Sitesi (Yalova Kirazlı KSS, Taşköprü KSS, Çiftlikköy KSS, Yalova Hersek KSS, Orta Ölçekli KSS, Kaytazdere KSS) bulunmakta olup bu sanayi sitelerinde yaklaşık 6800 kişi istihdam edilmektedir.

79.2.1. Yalova Organize Sanayi Bölgeleri

İlde şu anda faal durumda Organize Sanayi Bölgesi bulunmamaktadır. Kuruluş ve kamulaştırma aşamasında olan OSB'lerin son durumları aşağıda açıklanmaktadır.

79.2.1.1. Yalova – Kalıp İmalatı İhtisas OSB (Mülga Bilişim Organize Sanayi) Bölgesi

Yalova şehir merkezine 6 km, Yalova – Kocaeli karayolunun güneyinde, bu karayoluna 2,5-3 km mesafedeki, Kazımiye köyünün 1 km güneydoğusunda 34,12 hektar büyüklüğündeki alan Yalova Bilişim Organize Sanayi Bölgesi kuruluş yeri olarak Bakanlıkça belirlenmiş olup OSB özel hukuk tüzel kişilik onayı 17 Eylül 2003 tarihinde 215 sıra numarası ile tescil edilerek tamamlanmıştır. 2012 yılı sonuna kadar bilişim sektöründen projeyi gerçekleştirme ile ilgili somut bir yaklaşım olmamıştır.

OSB sınırları içinde Ulusal Kalıp Üreticiler Birliği önderliğinde, Kalıp İmalatı İhtisas OSB kurulma çalışmalarına başlanmıştır. OSB Kuruluş Protokolü değişikliği hazırlanarak Bakanlığa iletilmiş ve Bakanlığımız tarafından 07.11.2013 tarihinden onaylanarak Yalova Kalıp İmalatı İhtisas OSB için kamulaştırma çalışmalarına başlamış olup, taraflar arasında uzlaşma sağlanamamış, kamulaştırma işlemleri için mahkemeye başvuru yapılmıştır. Yalova Kalıp İmalatı İhtisas OSB'nin kamulaştırma işlemleri devam etmektedir. Fakat bilirkişinin belirlemiş olduğu 518,00 TL/m^2'lik fiyat yatırımcıyı Yalova ilinden uzaklaştırmaktadır. Bilirkişi itirazı sonucunda yeni bir bilirkişi belirlenmesinden sonra mahkeme aşaması devam etmektedir.

Yalova Kalıp İmalatı İhtisas OSB Projesi tamamlandığında, asgari 70 firmanın 350 Milyon $ tutarında yatırım yapacağı öngörülmektedir. Doğrudan 3.000, dolaylı olarak da 5.000 kişinin istihdamı beklenmektedir. Bölge ekonomisine doğrudan 250 Milyon $, dolaylı olarak da 500 Milyon $ katkı sağlayacaktır. Dünya kalıp pazarının toplam cirosu yaklaşık olarak 75 Milyar €'dur. Bu pazarın yaklaşık olarak 35 Milyar €'su Avrupa'ya aittir. 2023 yılında bu rakamın 45 Milyar € olması beklenmektedir. Günümüzde Türkiye kalıpçılık sektörünün cirosu 350 Milyon €'dur. 2023 yılında yaklaşık olarak 5 Milyar €'luk bir büyüklüğe ulaşması öngörülmektedir.

79.2.1.2. Yalova Gemi İhtisas Organize Sanayi Bölgesi

Çiftlikköy ilçesinde 140 ha büyüklüğündeki alan Yalova Gemi İhtisas Organize Sanayi Bölgesi kuruluş yeri olarak, Bakanlıkça belirlenmiş OSB özel hukuk tüzel kişilik onayı 04.02.2011 tarihinde 275 sıra numarası ile tescil edilerek tamamlanmıştır.

Yalova Gemi İhtisas OSB Müteşebbis Heyeti %87 İMEAK GESAD (İstanbul, Marmara, Ege, Akdeniz, Karadeniz Gemi Sanayiciler Derneği), %13'si Yalova Ticaret ve Sanayi Odası Katılım payı ile oluşmaktadır. Kamulaştırma işlemleri devam etmektedir.

Ülkemizin 1,5 milyar $ değerindeki gemi teçhizat ve yan sanayi ihyacının %40'lık kısmı Yalova Gemi İhtisas OSB'de üretileceği tahmin edilmektedir. 600 milyon dolara ulaşacak bu rakama kurulacak Teknopark ve Ar-Ge tesislerimizde geliştirilecek yenilikçi teknolojiler ile Savunma Sanayi ve askeri gemi inşalarına katkısı çok daha fazla katma değer kazandıracağı düşünülmektedir.

79.2.1.3. Taşıt Araçları Yan Sanayi İhtisas Organize Sanayi Bölgesi

Yalova ili, Çiftlikköy ilçesinin Gacık, Laledere ve Kılıç Köyleri sınırları içinde yaklaşık 155 ha büyüklüğündeki alan "Taşıt Araçları Yan Sanayi İhtisas Organize Sanayi Bölgesi" kuruluş yeri olarak, Bakanlıkça belirlenmiş, Kuruluş Protokolü Bakanımız tarafından imzalanarak,

OSB özel hukuk tüzel kişilik onayı 31.07.2014 tarihinde 301 sicil numarası ile tescil edilerek tamamlanmıştır. Bakanlığımızdan ödenek talebi bulunmamaktadır.

Mevcut OSB sınırları içerisindeki alanların kamulaştırılmasının yapılabilmesi için, Bakanlığımız tarafından verilecek kamu yararı kararı alınması çalışmalarına devam etmektedir. Yalova Çiçekçilik Tarıma Dayalı İhtisas OSB projesi için tarım arazilerinin toplulaştırması yapılması ve toplulaştırma şerhini kaldırmadığından, bu alan içerisinde bulunan Taşıt Araçları İhtisas OSB'nin kamulaştırma çalışmaları bir hayli geciktirmiştir.

Yatırım maliyeti 300 milyon dolar olarak öngörülmektedir. Kurulacak OSB için duyulacak finansman ihtiyacı kamu kaynağı (Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı kredisi) kullanılmaksızın tamamen %100 olarak Girişimci Sanayiciler tarafından karşılanacaktır.

OSB'nin tam kapasiteyle faaliyete geçmesi durumunda 200 milyon dolarlık cironun 500 Milyon dolara, 100 milyon dolarlık ihracatın 300 milyon dolara ve hali hazırdaki 2.000 kişilik istihdamının 7.000 kişiye ulaşması ön görülmektedir. Ülkemizdeki taşıt araçları yan sanayi sektörü taşıt araçlarının parça ve ekipman ihtiyacının %80-85'ini temin edecek düzeydedir. Bu OSB' nin kurulumu ile bu oranın %20'lik kısmının da Yalova ilinden karşılanması hedeflenmektedir. Bu yatırım ayrıca Türkiye Otomotiv Sanayi Stratejisi Belgesine uyumlu ve örnek bir yatırımdır.

79.2.1.4. Yalova Kompozit ve Kimya İhtisas Islah OSB (YALKİM)

Yaklaşık 113 hektarlık alanda (Çiftlikköy ilçesi, Taşköprü Beldesinde, Hava Meydan Komutanlığı'na komşu, İzmit Karayolu'nun hem kuzeyinde hem de güneyinde denize kadar) 1969 yılında kurulmuş mevcut sanayi tesislerinin daha sağlıklı ve daha verimli çalıştırılması amacıyla Islah OSB çalışmaları devam etmektedir. Tahmini yatırım maliyeti 223.700.000 TL'dir. Projenin tamamlanmasıyla ihracatın 200 Milyon $ artacağı öngörülmektedir.

İldeki Çiftlikköy ilçesi, Taşköprü beldesinde yer alan sanayi yapılanmasının Islah OSB alanı olarak belirlenmesine yönelik 16.03.2012 tarihinde valiliğimize yapılan başvuru, İnceleme ve Islah Komisyonumuzca görüşülmüş, düzenlenen rapor ve ekleri oy birliği ile sağlanan uygun görüşle Bakanlığımıza sunulmuştur.

Proje ile ilgili Bakanlıkça istenen ilave belge ve bilgiler 2012 Temmuz ayında Bakanlığa gönderilmiştir. Gönderilen belge ve dokümanların incelenmesi sonucunda, eksik olan belge ve dokümanların tamamlanması amacıyla İl Müdürlüğümüze, Bakanlık tarafından gönderilen yazı, eksikliklerin tamamlanması için Akrilik Bazlı Kompozit İleri Malzeme ve Teknoloji Üreticileri Derneğine gönderilmiştir. Belirtilen eksikliklerin tamamlanmasına müteakip, Bakanlık tarafından başvuru dosyası kabul edilmiştir. OSB sınırları kesinleşmesi için ilgili kurum ve kuruluşların nihai görüşlerini vermek üzere yer seçimi komisyon toplantısı 26/06/2013 tarihinde yapılmıştır.

OSB içerisinde yer alan firmalardan Dowaksa, çelikten 5 kat daha hafif, 3 kat daha mukavetmli stratejik ürün olan ve ülkemizde tek, dünyada 9 ülkeden biri olan karbon elyaf üretimi yapmaktadır. Yine OSB içinde bulunan Aksa firması akrilik elyaf üretiminde 285 bin ton/yıl ile Çin'den sonra 2'nci gelmekte olup dünya pazarının %17'sini, ülkemiz pazarının ise %72'sine hitap etmektedir.

Derneğin OSB'nin, İhtisas İslah OSB olarak kurulması talebi değerlendirilmiş, bunun üzerine inceleme ve ıslah komisyonları toplanmış ve inceleme ve ıslah komisyon kararları 30.12.2013 tarihinde Bakanlığa iletilmiştir. Bakanlık tarafından İhtisas Islah OSB kurulması talebi uygun görülmüş, ÇED aşamasına gelinmiş ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığından ÇED belgesi alınmıştır. Kuruluş protokolü Bakanlığa gönderilmiş ve Bakanlığımız tarafından 03.07.2015 tarihinde onaylanarak tüzel kişilik almış olup, ıslah şartlarını yerine getirmek için çalışmalar devam etmektedir.

79.2.1.5. Yalova İmes Makine İhtisas OSB Projesi

Yalova Makine OSB için 15.04.2015 tarihinde başvuru yapılmış olup, Güneyköy-Sugören mevkiinde olan başvuru alanı için ilgili kurumlardan onay alınamaması neticesinde, alternatif alan çalışması sonucunda Çiftlikköy İlçesi, İlyasköy-Çukurköy mevkiinde yaklaşık 600 hektar alan için tekrar başvuru yapılmıştır. 30/04/2017 tarihli Bakanlığımız yazısıyla yer seçimi kesinleşmiş olup kuruluş protokolü çalışmaları devam etmektedir.

79.2.1.6. Avrasya Giyim İhtisas OSB

Yapılan başvuru valilik tarafından değerlendirilmiş, derneğin başvurusu 26.06.2015 tarihinde, OSB Bilgilendirme Raporu, Proje ile ilgili valilik değerlendirilmesi, Yalova Belediye Başkanlığı ve Yalova İl Özel İdaresinin görüş yazıları ile birlikte Bakanlığa sunulmuştur. Alanın sondajlı zemin etüdü yapılması sonucunda, yer seçimi komisyonu 03.03.2016 tarihinde toplanmıştır. 13/12/2016 tarihli Bakanlık yazısıyla yer seçimi kesinleşmiş olup; kuruluş protokolü çalışmaları devam etmektedir.

79.2.2. Yalova Küçük Sanayi Siteleri

Yalova ilinde Kirazlı KSS, Taşköprü KSS, Çiftlikköy KSS, Kaytazdere KSS, Konfeksiyoncular KSS, Kaytazdere KSS olmak üzere 6 adet KSS'de toplam 1405 adet işyerinde yaklaşık olarak 7500 kişi istihdam edilmektedir.

Tablo 79.3 Yalova İlinde Faaliyet Gösteren Küçük Sanayi Siteleri

SIRA NO	SANAYİ SİTESİNİN ADI	İLÇESİ	TOPLAM İŞ YERİ SAYISI	DOLU İŞ YERİ SAYISI	BOŞ İŞYERİ SAYISI	TOPLAM ÇALIŞAN SAYISI
1	TAŞKÖPRÜ KSS	ÇİFTLİKKÖY	392	389	3	1770
2	TAŞKÖPRÜ ORTA ÖLÇEKLİ KSS	ÇİFTLİKKÖY	14	13	1	950
3	YALOVA KİRAZLI KSS	MERKEZ	712	712	-	4200
4	ÇİFTLİKKÖY KSS	ÇİFTLİKKÖY	146	146	-	380

5	YALOVA HERSEK (MÜLGA KONFEKSİYONCULAR) KSS	ALTINOVA	26	8	18	40
6	KAYTAZDERE KSS	ALTINOVA	115	80	35	160
	TOPLAM		1405	1348	57	7500

Kaynak :Yalova Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü

79.3. YALOVA İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Tablo 79.4 Sektör/Birimlere Göre Yalova İlinde Yürütülen Teknolojik Dönüşüm Faaliyetleri

Faaliyet	Sektör/Birim	2016 Yıl Sonu	Genel Toplam
Ar-Ge Merkezi	Kimya	1	1
Toplam Ar-Ge Merkezi		**1**	**1**
	Faaliyet Toplamı	**1**	1

Kaynak: Bilim ve Teknoloji Genel Müdürlüğü

Buna göre 2016 yıl sonu itibariyle toplam 1 Ar-Ge merkezi faaliyet göstermektedir.
Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Van İlinde 2016 yılında 1 faydalı model, 138 marka, 10 patent ve 4 dosyada 7 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 79.5 Yalova İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı	Toplam Türkiye Payı
Faydalı Model Başvurusu	54	1	55	0,03	0,13

Marka Başvurusu	1.414	138	1.552	0,15	0,13
Patent Başvurusu[79]	72	10	82	0,16	0,18
Tasarım Başvurusu	260	7	267	0,02	0,05
Tasarım Dosya Sayısı	77	4	81	0,05	0,07
Genel Toplam	**1.877**	**160**	**2.037**	**0,11**	**0,11**

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

79.4. YALOVA İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 79.6 Yalova İli KOSGEB Destekleri

Sıra	Veri		2016 Yılı		İl Toplamı (2012-2016 Yılları Arası)	
1	Toplam Destek Tutarı (TL)*		1.681.463		5.802.266	
	Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**		Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)	KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)	Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)	KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)
			310.000	62.000	310.000	62.000
2	Diğer Bilgiler	TEKMER / İŞ BİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ	-			
		İŞGEM BİLGİLERİ	-			
		KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ	-			
		LABORATUVAR HİZMETLERİ	-			

[79] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

		UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ	2016 yılında düzenlenen 45 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 975 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.
		YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ	-
		DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER	Yalova Ticaret Sanayi Odası ile Uygulamalı Girişimcilik Eğitimlerine yönelik iş birliği protokolü yapılmıştır.

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 79.7 Yalova İli TÜBİTAK Destekleri

	Veri	2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	1.152.171	9.674.768
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	1.392.093	9.166.742
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	76.738	1.476.926
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	310.880	589.945
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	0	0

* 2017 sabit fiyatlarıyla

79.5. YALOVA İLİ TİCARET YAPISI

Yalova Ticaret ve Sanayi Odası' nın ilde toplam 4268 üyesi mevcut olup buralarda yaklaşık 50.000 kişiye istihdam sağlanmaktadır. Esnaf ve Sanatkârlar odasının aktif üye sayısı 7283 olup, 17 esnaf odası bulunmaktadır.

Gerek ticaret gerek sanayi ve kentleşme olgularıyla iki yönlü bağlantısı ve gerekse yarattığı gelir ve istihdam nedeniyle Yalova ili için önemli sektörlerden birisi konumunda bulunmaktadır.

Yalova Ticaret İl Müdürlüğü' den alınan verilere göre 37 Motorlu Taşıyıcılar Kooperatifi, 2 Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifi, 1 Karayolu Yük Taşıma, 3 İşletme, 4 Karayolu Yolcu Taşıma, 2 Diğer Tür Kooperatif olmak üzere Yalova ilinde toplamda 49 Kooperatif bulunmaktadır. İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü verilerine göre; 25

Sınırlı Sorumlu Tarımsal Kalkınma Kooperatifi, 8 Sınırlı Sorumlu Su Ürünleri Kooperatifi mevcuttur. Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü verilerine göre faal olan Konut Yapı Kooperatifi sayısı 13 ve Küçük Sanayi Sitesi Yapı Kooperatifi sayısı 10' dur.

Ülkemizin sanayi ve ticaret açısından lokomotifi olan üç büyük ilin ortasında kalan Yalova'da özellikle depremden sonra ticari faaliyetlerde durgunluk gözlenmektedir. Tarım ve turizm sektöründen elde edilen gelirlerse önemli bir kaynak oluşturmaktadır Ülkemiz kesme çiçek üretiminin yaklaşık %25'lik bölümü Yalova tarafından gerçekleştirilmektedir.

79.5.1. Yalova İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektör %63,8 ile diğer ulaşım araçlarının imalatı olmuştur. Çalışan sayısının en fazla olduğu sektör 3.976 çalışan ile diğer ulaşım araçlarının imalatı ve girişim sayısının en fazla olduğu sektör 96 girişim ile makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı olmuştur (Tablo 79.8).

Tablo 79.8 Yalova İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar(İlk On Sektör)(%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Diğer ulaşım araçlarının imalatı	3.976	28	63,8
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	609	32	11,5
Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı	778	96	6,4
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	792	67	5,0
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	141	4	3,0
Gıda ürünlerinin imalatı	551	66	2,7
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	140	19	1,2
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	129	22	1,1
Giyim eşyalarının imalatı	358	27	0,9
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	78	11	0,9

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

79.5.2. Yalova İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 79.4'te gösterilmiştir. Grafik 79.4'e göre 2016 yılında Yalova ilinde ithalat 178.109.382 dolar, ihracat 357.612.656 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 535.722.038 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 79.4 Yalova İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti (1000$)

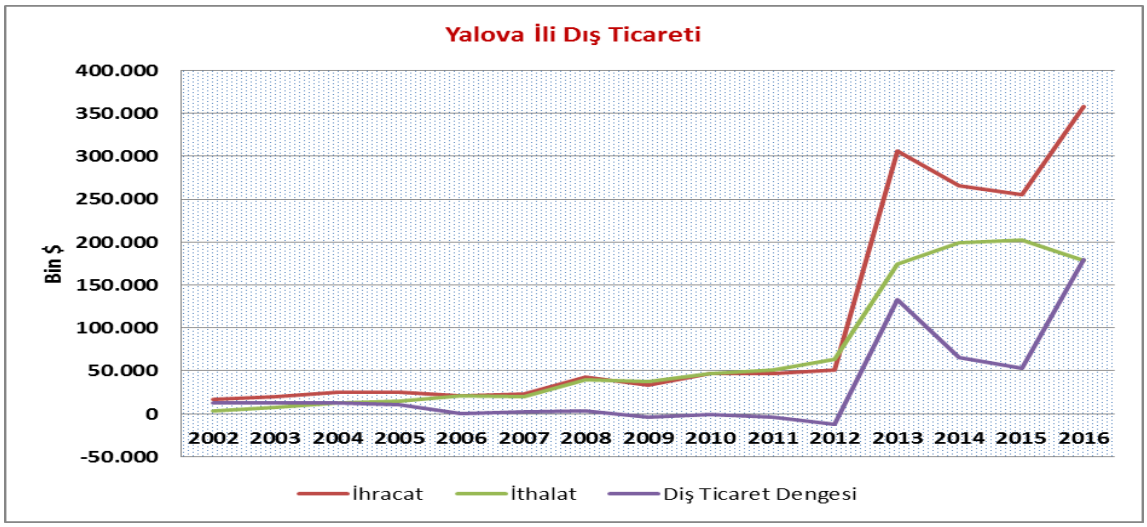

Kaynak: TÜİK

Yalova ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %50,62 ile Norveç olmak üzere; Grönland, Almanya, Estonya, Rusya Federasyonu, İrlanda, Ukrayna, Romanya, Çin, Fransa ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 79.5).

Grafik 79.5 Yalova İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

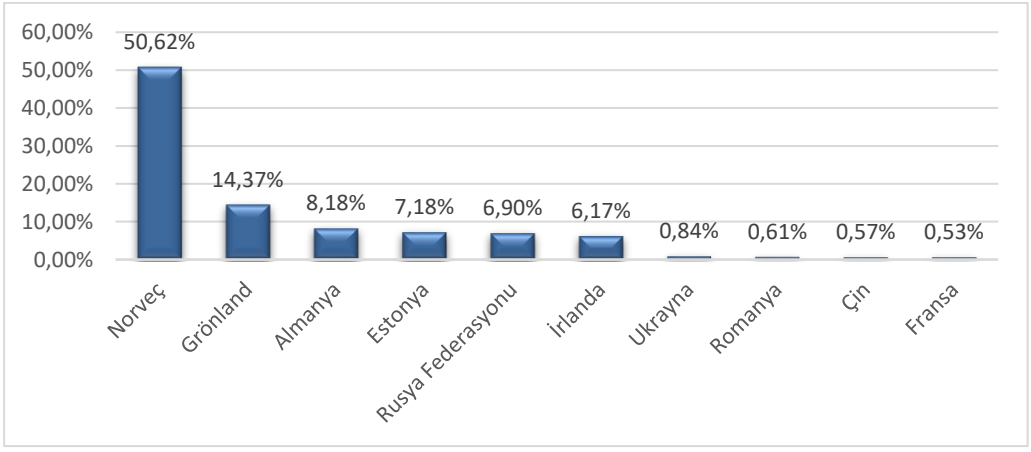

Kaynak: TÜİK

Yalova ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %21,23 ile Norveç olmak üzere; Ukrayna, Hollanda, Almanya, İtalya, ABD, Finlandiya, Danimarka, Çin, Polonya ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 79.6).

Grafik 79.6 Yalova İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

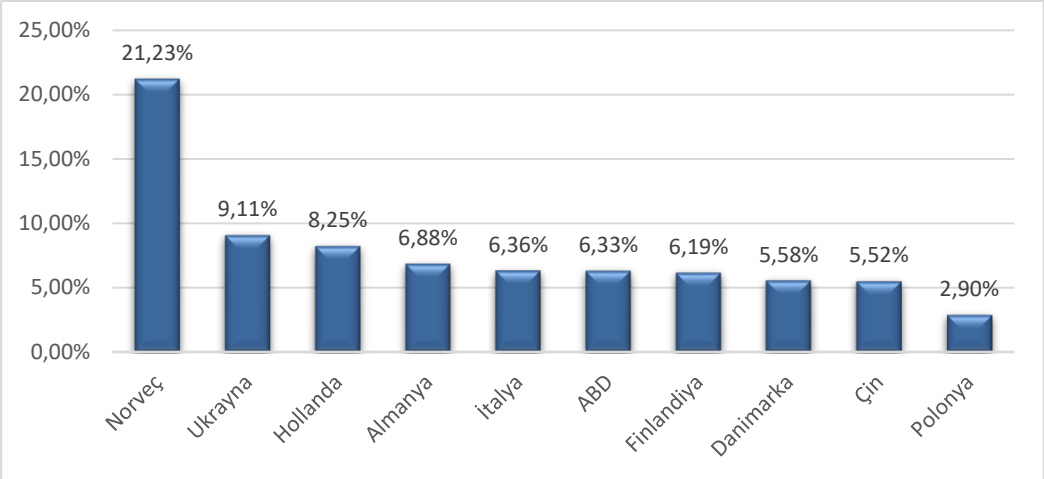

Kaynak: TÜİK

Yalova ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %98,23'ünü, il ithalatının da %89,77'sini oluşturmaktadır (Tablo 79.9).

Tablo 79.9 Kısımlara göre Yalova ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri (1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	5	2	4	6	24	14
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor				1	0	
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	359	1.698	1.967	838	496	324
Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler				2	1	0
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	579	400	347	256	67	83
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	7.138	5.641	4.008	18.134	15.724	17.786
İmalat Sanayi	257.264	247.701	351.287	180.328	185.896	159.902
Toplam	**265.344**	**255.442**	**357.613**	**199.565**	**202.208**	**178.109**

Kaynak: TÜİK

Yalova ilinin ihracatının %98,23'ünü oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 79.10).

Tablo 79.10 2016 yılı Yalova İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**351.287**
Diğer ulaşım araçlarının imalatı	330.454
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	12.052
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	2.285
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	1.503
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	1.444
Tekstil ürünlerinin imalatı	838
Elektrikli teçhizat imalatı	765
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	469
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	346
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	225

Kaynak: TÜİK

Yalova ilinin ithalatının %89,77'sini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 79.11).

Tablo 79.11 2016 Yılı Yalova İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**159.902**
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	76.255
Elektrikli teçhizat imalatı	22.970
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	16.782
Ana metal sanayii	10.322
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	8.055
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	6.726
Diğer ulaşım araçlarının imalatı	6.521
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	3.583
Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman vb. malzemelerden örülerek eşyaların imalatı	3.132
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	1.917

Kaynak: TÜİK

Yalova İlinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %92,40 ile gemiler ve suda yüzen taşıt ve araçlar ilk sıradadır (Tablo 79.12).

Tablo 79.12 2016 yılı Yalova İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Gemiler ve suda yüzen taşıt ve araçlar	330.429.283	92,40
Plastikler ve mamulleri	11.860.669	3,32
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	2.666.864	0,75
Tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento	1.958.817	0,55
Canlı ağaçlar ve diğer bitkiler, yumrular, kökler ve benzerleri, kesme çiçekler ve süs yaprakları	1.771.190	0,50
Balıklar, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar ve suda yaşayan diğer omurgasız hayvanlar	1.122.015	0,31
İnorganik kimyasallar, kıymetli metal, radyoaktif element, metal ve izotopların organik-anorganik bileşikleri	941.639	0,26
Demir veya çelikten eşya	939.405	0,26
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	741.775	0,21
Diğer hayvansal menşeli ürünler (kıl, kemik, boynuz, fildişi, mercan, bağırsak, vb.)	698.677	0,20

Kaynak: TÜİK

Yalova İlinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %49,10 ile kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları ilk sıradadır (Tablo 79.13).

Tablo 79.13 2016 yılı Yalova İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	87.459.512	49,10
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	24.299.180	13,64
Canlı ağaçlar ve diğer bitkiler, yumrular, kökler ve benzerleri, kesme çiçekler ve süs yaprakları	17.452.838	9,80
Plastikler ve mamulleri	8.951.006	5,03
Demir ve çelik	7.357.110	4,13
Demir veya çelikten eşya	7.253.708	4,07
Gemiler ve suda yüzen taşıt ve araçlar	6.501.564	3,65

Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi, cerrahi alet ve cihazlar, bunların aksam, parça ve aksesuarı	4.231.599	2,38
Mobilyalar, yatak takımları, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar vb., prefabrik yapılar	3.298.454	1,85
Ağaç ve ahşap eşya, odun kömürü	3.126.400	1,76

Kaynak: TÜİK

79.6. İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

79.6.1 Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

79.6.1.1. Yalova Tersaneler Bölgesi

Yalova, Altınova Bölgesinde Toplam 53 Tersane bulunmaktadır. Bu tersanelerden 29 adeti sanayi sicil belgesi alarak faal durumda olup, 24 adet tersane faal değildir. Gemi ve yat sektöründeki canlanmalar göz önüne alındığında 11 tersanenin de faaliyete geçmesi beklenmektedir. Taşeron firma elemanları ile birlikte tersanelerde yaklaşık 12.000 kişi çalışmaktadır.

İlde gemi ve yat üretimi ve ihracat rakamları hızlı bir biçimde artmaktadır. Yalova gemi ve yat ihracatında Türkiye genelinde İstanbul'dan sonra 2. sırada yer almıştır (TİM).

79.6.1.2. "Çiçekçiliğin Başkenti" Yalova

Çiçek Üretimi alanında ülkenin en önemli merkezlerinden birisi durumunda bulunan, kesme çiçek üretiminde ülkemizin %25 ini karşılayan Yalova'nın çiçek üretiminin daha da artmasına imkân verecek olan Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü'nden (TİGEM) 30 yıllığına Yalova Garden Süs Bitkileri Tarım Sanayi ve Ticaret A.Ş tarafından 30 yıllığına, yıllık yaklaşık 1,3 milyon TL'ye kiralanmıştır. Toplam 1541 dönüm, kullanım alanı ile yaklaşık 870 dönüm arazi üzerinde 42 parselde 39 firma süsbitkileri üretimine başlamıştır.

Yalovalı çiçekçilerden oluşan Yalova Garden Süs Bitkileri Tarım Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ye tahsis edilen TİGEM arazisinde ve Çiftlikköy ilçesinde kurulacak olan Yalova Çiçekçilik İhtisas OSB'de gerçekleştirilecek projeler sektörün geleceği açısından hayati önem arz etmektedir. Bu projelerin meyvelerini vermesiyle Yalovalı üreticiler sektör olarak Antalya, İzmir, Sakarya gibi diğer bölgelerle, rekabet edecek konuma gelebilecektir.

İlde bulunan Tarımsal Araştırmalar ve Politikalara Genel Müdürlüğü'ne bağlı Atatürk Bahçe Kültürleri Merkez Araştırma Enstitüsü bünyesindeki **"Türkiye Geofit Bahçesi"** Türkiye'nin ilk ve tek geofit bahçesidir. Toplamda 20 bin m^2 alan üzerine kurulan dünyanın ılıman iklim kuşağındaki en büyük Geofit Bahçesi olma özelliğini de taşıyan bahçede yaklaşık 1000 tür bulunmaktadır.

Yalova'da özellikle şu anda yakalanmış olan ivme de iyi değerlendirilerek fuar alanı, çiçek borsası vb. açılımlarla daha iyi değerlendirilerek 2023 yılına gelindiğinde sektörde bir ticari ve lojistik merkezi olma özelliği kazanacaktır. Başka bir ifade ile Yalova' yı "Türkiye'de Çiçekçiliğin Başkenti" ünvanına taşıyacaktır.

79.6.1.3. Karbon Elyaf Üretimi

Dowaksa firması, geleceğin teknolojisi olarak görülen ve çelikten yaklaşık 5 kat daha hafif, 3 kat daha dayanıklı olan Karbon Fiber üretimini gerçekleştirmektedir. %95'in üzerinde karbon otumundan oluşan son derece ince liflerden oluşan karbon elyaf, enerji, otomotiv, havacılık ve uzay sanayi başta olmak üzere birçok stratejik sektör için oldukça önemli bir ürün olarak karbon elyaf bugün dünyada sadece 9 ülke tarafından üretilmektedir. Dowaksa bugün karbon elyaf üretiminde liderliğe oynayan güçlü adaylardan biridir.

Günümüzde karbon fiber üretimi yapan ülkeler; Türkiye, İran, Tayvan, ABD, Japonya, Almanya, Fransa, İngiltere ve Macaristan olarak görülse de bu ülkelerin tamamındaki üretim ya Amerika ya da Japonya firması desteği ile yapılmaktadır. Türkiye dünya üzerinde kendi karbon fiber üretimi yapabilen 3. ülke olarak karşımıza çıksa da ülkemizde yapılan üretimin de çok daha artması gerekmektedir. Bu nedenle kuruluş çalışmaları devam eden Akrilik Bazlı Elyaf ve Kompozit Ürünler İleri Teknoloji Malzemeleri Islah OSB sınırları içerisinde bulunan ve gelecekte kullanım alanı çok daha genişleyeceği düşünülen karbon elyaf üretilmesi çalışmalarına önem verilmelidir.

79.6.1.4. Organize Sanayi Bölgeleri

İlde şu anda faal durumda Organize Sanayi Bölgesi bulunmamaktadır. Kuruluş ve kamulaştırma aşamasında olan OSB'lerin son durumları aşağıda açıklanmaktadır.

79.6.1.4.1. Yalova–Kalıp İmalatı İhtisas OSB (Mülga Bilişim Organize Sanayi) Bölgesi

Yalova şehir merkezine 6 km, Yalova – Kocaeli karayolunun güneyinde, bu karayoluna 2,5-3 km mesafedeki, Kazımiye köyünün 1 km güneydoğusunda 34,12 hektar büyüklüğündeki alan Yalova Bilişim Organize Sanayi Bölgesi kuruluş yeri olarak Bakanlıkça belirlenmiş olup, OSB özel hukuk tüzel kişilik onayı 17 Eylül 2003 tarihinde 215 sıra numarası ile tescil edilerek tamamlanmıştır. 2012 yılı sonuna kadar Bilişim sektöründen projeyi gerçekleştirme ile ilgili somut bir yaklaşım olmamıştır.

OSB sınırları içinde Ulusal Kalıp Üreticiler Birliği önderliğinde, Kalıp İmalatı İhtisas OSB kurulma çalışmalarına başlanmıştır. OSB Kuruluş Protokolü değişikliği hazırlanarak Bakanlığa iletilmiş ve Bakanlığımız tarafından 07.11.2013 tarihinden onaylanarak Yalova Kalıp İmalatı İhtisas OSB için kamulaştırma çalışmalarına başlamış olup, taraflar arasında uzlaşma sağlanamamış, kamulaştırma işlemleri için mahkemeye başvuru yapılmıştır. Yalova

Kalıp İmalatı İhtisas OSB'nin kamulaştırma işlemleri devam etmektedir. Fakat bilirkişinin belirlemiş olduğu 518,00 TL/m^2'lik fiyat yatırımcıyı Yalova ilinden uzaklaştırmaktadır. Bilirkişi itirazı sonucunda yeni bir bilirkişi belirlenmesinden sonra mahkeme aşaması devam etmektedir.

Yalova Kalıp İmalatı İhtisas OSB Projesi tamamlandığında, asgari 70 firmanın 350 Milyon $ tutarında yatırım yapacağı öngörülmektedir. Doğrudan 3.000, dolaylı olarak da 5.000 kişinin istihdamı beklenmektedir. Bölge ekonomisine doğrudan 250 Milyon $, dolaylı olarak da 500 Milyon $ katkı sağlayacaktır. Dünya kalıp pazarının toplam cirosu yaklaşık olarak 75 Milyar €'dur. Bu pazarın yaklaşık olarak 35 Milyar €'su Avrupa'ya aittir. 2023 yılında bu rakamın 45 Milyar € olması beklenmektedir. Günümüzde Türkiye kalıpçılık sektörünün cirosu 350 Milyon €'dur. 2023 yılında yaklaşık olarak 5 Milyar €'luk bir büyüklüğe ulaşması öngörülmektedir.

79.6.1.4.2. Yalova Gemi İhtisas Organize Sanayi Bölgesi

Çiftlikköy ilçesinde 140 ha büyüklüğündeki alan Yalova Gemi İhtisas Organize Sanayi Bölgesi kuruluş yeri olarak, Bakanlıkça belirlenmiş OSB özel hukuk tüzel kişilik onayı 04.02.2011 tarihinde 275 sıra numarası ile tescil edilerek tamamlanmıştır.

Yalova Gemi İhtisas OSB Müteşebbis Heyeti %87 İMEAK GESAD (İstanbul, Marmara, Ege, Akdeniz, Karadeniz Gemi Sanayiciler Derneği), %13'si Yalova Ticaret ve Sanayi Odası Katılım payı ile oluşmaktadır. Kamulaştırma işlemleri devam etmektedir.

Ülkemizin 1,5 milyar $ değerindeki gemi teçhizat ve yan sanayi ihyacının %40'lık kısmı Yalova Gemi İhtisas OSB'de üretileceği tahmin edilmektedir. 600 milyon dolara ulaşacak bu rakama kurulacak Teknopark ve Ar-Ge tesislerimizde geliştirilecek yenilikçi teknolojiler ile Savunma Sanayi ve askeri gemi inşalarına katkısı çok daha fazla katma değer kazandıracağı düşünülmektedir.

79.6.1.4.3. Taşıt Araçları Yan Sanayi İhtisas Organize Sanayi Bölgesi

Yalova İli, Çiftlikköy ilçesinin Gacık, Laledere ve Kılıç Köyleri sınırları içinde yaklaşık **155 ha** büyüklüğündeki alan "Taşıt Araçları Yan Sanayi İhtisas Organize Sanayi Bölgesi" kuruluş yeri olarak, Bakanlıkça belirlenmiş, Kuruluş Protokolü Bakanımız tarafından imzalanarak, OSB özel hukuk tüzel kişilik onayı 31.07.2014 tarihinde 301 sicil numarası ile tescil edilerek tamamlanmıştır. Bakanlığımızdan ödenek talebi bulunmamaktadır.

Mevcut OSB sınırları içerisindeki alanların kamulaştırılmasının yapılabilmesi için, Bakanlığımız tarafından verilecek kamu yararı kararı alınması çalışmalarına devam etmektedir. Yalova Çiçekçilik Tarıma Dayalı İhtisas OSB projesi için tarım arazilerinin toplulaştırması yapılması ve toplulaştırma şerhini kaldırmadığından, bu alan içerisinde bulunan Taşıt Araçları İhtisas OSB'nin kamulaştırma çalışmaları bir hayli geciktirmiştir.

Yatırım maliyeti 300 milyon dolar olarak öngörülmektedir. Kurulacak OSB için duyulacak finansman ihtiyacı kamu kaynağı (Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı kredisi) kullanılmaksızın tamamen %100 olarak Girişimci Sanayiciler tarafından karşılanacaktır.

OSB'nin tam kapasiteyle faaliyete geçmesi durumunda 200 milyon dolarlık cironun 500 Milyon dolara, 100 milyon dolarlık ihracatın 300 milyon dolara ve hali hazırdaki 2.000 kişilik istihdamının 7.000 kişiye ulaşması ön görülmektedir. Ülkemizdeki taşıt araçları yan sanayi sektörü taşıt araçlarının parça ve ekipman ihtiyacının %80-85'ini temin edecek düzeydedir. Bu OSB'nin kurulumu ile bu oranın %20'lik kısmının da Yalova ilinden karşılanması hedeflenmektedir. Bu yatırım ayrıca Türkiye Otomotiv Sanayi Stratejisi Belgesine uyumlu ve örnek bir yatırımdır.

79.6.1.4.4. Yalova Kompozit ve Kimya İhtisas Islah OSB (YALKİM):

Yaklaşık 113 hektarlık alanda (Çiftlikköy ilçesi, Taşköprü Beldesinde, Hava Meydan Komutanlığı'na komşu, İzmit Karayolu'nun hem kuzeyinde hem de güneyinde denize kadar) 1969 yılında kurulmuş mevcut sanayi tesislerinin daha sağlıklı ve daha verimli çalıştırılması amacıyla Islah OSB çalışmaları devam etmektedir. Tahmini yatırım maliyeti 223.700.000 TL'dir. Projenin tamamlanmasıyla ihracatın 200 Milyon $ artacağı öngörülmektedir.

İlin Çiftlikköy ilçesi, Taşköprü beldesinde yer alan sanayi yapılanmasının Islah OSB alanı olarak belirlenmesine yönelik 16.03.2012 tarihinde Valiliğimize yapılan başvuru, İnceleme ve Islah Komisyonumuzca görüşülmüş, düzenlenen rapor ve ekleri oy birliği ile sağlanan uygun görüşle Bakanlığımıza sunulmuştur.

Proje ile ilgili Bakanlıkça istenen ilave belge ve bilgiler 2012 Temmuz ayında Bakanlığa gönderilmiştir. Gönderilen belge ve dokümanların incelenmesi sonucunda, eksik olan belge ve dokümanların tamamlanması amacıyla İl Müdürlüğümüze, Bakanlığımız tarafından gönderilen yazı, eksikliklerin tamamlanması için Akrilik Bazlı Kompozit İleri Malzeme ve Teknoloji Üreticileri Derneğine gönderilmiştir. Belirtilen eksikliklerin tamamlanmasına müteakip, Bakanlık tarafından başvuru dosyası kabul edilmiştir. OSB sınırları kesinleşmesi için ilgili kurum ve kuruluşların nihai görüşlerini vermek üzere yer seçimi komisyon toplantısı 26/06/2013 tarihinde yapılmıştır.

OSB içerisinde yer alan firmalardan Dowaksa, çelikten 5 kat daha hafif, 3 kat daha mukavetmli stratejik ürün olan ve ülkemizde tek, dünyada 9 ülkeden biri olan **karbon elyaf** üretimi yapmaktadır. Yine OSB içinde bulunan Aksa firması **akrilik elyaf** üretiminde 285 bin ton/yıl ile Çin'den sonra 2'nci gelmekte olup dünya pazarının %17'sini, ülkemiz pazarının ise %72'sine hitap etmektedir.

Derneğin OSB'nin, İhtisas İslah OSB olarak kurulması talebi değerlendirilmiş, bunun üzerine inceleme ve ıslah komisyonları toplanmış ve inceleme ve ıslah komisyon kararları 30.12.2013 tarihinde Bakanlığa iletilmiştir. Bakanlığımız tarafından İhtisas Islah OSB kurulması talebi uygun görülmüş, ÇED aşamasına gelinmiş ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığından ÇED belgesi alınmıştır. Kuruluş protokolü Bakanlığımıza gönderilmiş ve Bakanlığımız tarafından

03.07.2015 tarihinde onaylanarak tüzel kişilik almış olup, ıslah şartlarını yerine getirmek için çalışmalar devam etmektedir.

79.6.1.4.5. Yalova İmes Makine İhtisas OSB Projesi:

Yalova Makine OSB için 15.04.2015 tarihinde başvuru yapılmış olup, Güneyköy-Sugören mevkiinde olan başvuru alanı için ilgili kurumlardan onay alınamaması neticesinde, alternatif alan çalışması sonucunda Çiftlikköy İlçesi, İlyasköy-Çukurköy mevkiinde yaklaşık 600 hektar alan için tekrar başvuru yapılmıştır. 30/04/2017 tarihli Bakanlığımız yazısıyla yer seçimi kesinleşmiş olup kuruluş protokolü çalışmaları devam etmektedir.

79.6.1.4.6. Avrasya Giyim İhtisas OSB

Yalova İli, Çiftlikköy İlçesi sınırları içerisinde, mülkiyeti Topkapı Gayrimenkul Turizm İnşaat ve Ticaret A.Ş tarafından 07.05.2015 tarihinde Valiliğimize başvuruda bulunularak, **kendi mülkiyetlerinde** bulunan alan içinde **"Güney Marmara Özel Giyim İhtisas OSB"** kurulmak üzere yer seçimi sürecinin başlatılması hususunda Valiliğimize başvuruda bulunulmuştur.

Yapılan başvuru Valiliğimiz tarafından değerlendirilmiş, derneğin başvurusu 26.06.2015 tarihinde, OSB Bilgilendirme Raporu, Proje ile ilgili Valilik değerlendirilmesi, Yalova Belediye Başkanlığı ve Yalova İl Özel İdaresinin görüş yazıları ile birlikte Bakanlığımıza sunulmuştur. Alanın sondajlı zemin etüdü yapılması sonucunda, yer seçimi komisyonu 03.03.2016 tarihinde toplanmıştır. 13/12/2016 tarihli Bakanlığımız yazısıyla yer seçimi kesinleşmiş olup; kuruluş protokolü çalışmaları devam etmektedir.

79.6.1.5. Küçük Sanayi Siteleri

Yalova ilinde Kirazlı KSS, Taşköprü KSS, Çiftlikköy KSS, Kaytazdere KSS, Konfeksiyoncular KSS, Kaytazdere KSS olmak üzere 6 adet KSS'de toplam 1405 adet işyerinde yaklaşık olarak 7500 kişi istihdam edilmektedir (Tablo 79.14).

Tablo 79.14 Küçük sanayi Siteleri

SIRA NO	SANAYİ SİTESİNİN ADI	İLÇESİ	TOPLAM İŞ YERİ SAYISI	DOLU İŞ YERİ SAYISI	BOŞ İŞYERİ SAYISI	TOPLAM ÇALIŞAN SAYISI
1	TAŞKÖPRÜ KSS	ÇİFTLİKKÖY	392	389	3	1770
2	TAŞKÖPRÜ ORTA ÖLÇEKLİ KSS	ÇİFTLİKKÖY	14	13	1	950
3	YALOVA KİRAZLI KSS	MERKEZ	712	712	-	4200

4	ÇİFTLİKKÖY KSS	ÇİFTLİKKÖY	146	146	-	380
5	YALOVA HERSEK (MÜLGA KONFEKSİYONCULAR) KSS	ALTINOVA	26	8	18	40
6	KAYTAZDERE KSS	ALTINOVA	115	80	35	160
	TOPLAM		**1405**	**1348**	**57**	**7500**

79.6.2. Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

79.6.2.1. Gıda ve Tarım Sektöründe Yapılacak Yatırımlar

Çiçekçilikle benzer şekilde kivi ve çilek *(*dağ köylülerinin üretimini yaptığı sermayecik çileği marka olma yolundadır) üretiminde de ciddi bir potansiyeli bulunan Yalova'da son yıllarda soğuk hava deposu yatırımlarının yaygınlaştığı görülmektedir. Bu tür yatırımlar Yalova'da kivicilik ve çilek faaliyetlerinden elde edilen gelirin yıl içine yaygınlaştırılması açısından oldukça olumludur. Ancak bütüncül bir yaklaşımla lojistik ve pazarlama faaliyetleri anlamında da yatırımlar (kivi borsası, paketleme ve işleme tesisler*i* vb.) yapılmalı, sektördeki konum geliştirilmeli ve sağlamlaştırılmalıdır.

Yetişen ürünler ve coğrafi konumu nedeniyle Yalova'nın İstanbul, Bursa, Kocaeli gibi büyük pazarlara yakınlığı gibi etmenler göz önünde bulundurulduğunda Yalova'da potansiyele sahip diğer uygun tarım yatırımı konuları olarak fıstık işleme fabrikası, süt işleme fabrikası, entegre et işleme tesisi ile kestane, ıhlamur ve defne işleme tesisi yatırımlarıdır. Ayrıca meyve üretiminde kivi dışında şeftali, armut, elma ve kiraz, sebze üretiminde ise, domates, salata ve fasulye gibi ürünlerin ön plana çıkması bu ürünlerin hammadde olarak kullanılacağı tesislerin yatırımı açısından ili avantajlı kılmaktadır. %59'ı ormanlarla kaplı Yalova ilinde organik ve iyi tarım uygulamalarının yaygınlaştırılması ve bu konuda AR-GE çalışmalarının yapılması ilin kalkınmasını hızlandıracaktır. Orman köylerinde orman ekolojisin*e* uygun tarımsal ürünlerin üretiminin ve gıda ormancılığı olasılıklarının araştırılması, yapılabilirlik analizlerinin yapılması, ilin kalkınması açısından önemlidir.

İldeki tarım ürünlerinin tanıtımı ve ile en az bir coğrafi işaret kazandırılması amacıyla" Yalova Coğrafi İşaretler Komisyonu" oluşturularak 12/05/2016 tarihinde ilk toplantısı yapılmış olup komisyonun çalışmaları devam etmektedir.

79.6.2.2. Sağlık ve Kongre Turizmi Yatırımı

Yeşil-Mavi Yol Projesi Kocaeli tarafından ge*l*indiğind*e*, Altınova ilçesi Hersek köyünden başlayıp, Armutlu ilçesinde tamamlanan 127 km Yeşil-Mavi *y*ol uzunluğu, 62 km bağlantı

yolları ile toplam 189 km'yi bulan ve çeşitli tarihi, turistik ve doğal güzellikleri içinde taşıyan Yalova için çok önemli bir turizm değeridir.

Termal ilçesinde, hayata geçirilmesi planlanan ve özellikle günübirlik turizm ve doğa turizmi açısından ile canlılık kazandırması beklenen Termal Kent Ormanı Projesi; macera ormanı, terapi ormanı, ata binme alanları, kamp ve piknik alanları, fayton güzergahı gibi unsurları içermekte, bu sayede, doğal kaynakların sürdürülebilirliğinin sağlanması ile ormanlık alanların korunmasını hedeflemektedir. Bu bağlamda, tematik tur ve rehberlik hizmetleri, hediyelik eşya yapımı ve yöresel el sanatları, yöresel lezzetler ve kırsal turizm gibi alanların ön plana çıkacağı öngörülmektedir. Bu ve benzeri projelerle Termal ve Armutlu'd*a* sağlık turizmine ve eko-turizme farklı konseptler getirilerek, kaliteli tesis sayısı artırılmalıdır.

Sağlık turizmi ve termal turizm, kongre turizmi, eko-turizm, geleneksel turizm ve günübirlik turizm yatırımlarının yanı sıra; golf turizmi (Karlık Yaylası), yamaç paraşütü (Ihlamur Tepe), spor turizmi, avcılık ve balıkçılık, yaşlı turizmi – geriatri, wellness ve sp*a* turizmi, kültür turizmi, tarih turizmi, sanat turizmi (geleneksel el sanatları), inanç turizmi, gastronomi turizmi, fotoğrafçılık – foto safari, doğa turizmi, botanik turizmi, yayla turizmine yönelik yatırımlar ile Yalova'da turizm seçenekleri zenginleştirilmelidir.

79.7. SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

79.7.1. İl Sanayisinin Güncel Sorunları:

1. Sanayi yatırımı yapılacak alanların çok yetersiz olması, (İlin toplam yüzölçümü TÜİK'e göre 850 km2 olup %59'i orman, %27 si tarım arazisi olup, 1/25000'lik çevre düzeni planına göre %1.57'lik kısmı sanayi alanı olarak ayrılmıştır.)

2. Üst planlarda sanayi alanları olarak görünen alanların, alt ölçekli planlarda sanayi alanları olarak görülmemesi,

3. Yatırım yapılacak hazine arazisi bulunmaması, İlin Bursa-Kocaeli-İstanbul üçgeninde yer alması, ayrıca Gebze-Orhangazi-İzmir Otoyolu ve İzmit Körfez Geçişi Asma Köprüsü Projesi'nin Yalova ilinden geçmesi nedeniyle arazi fiyatlarının yüksek olması, gün geçtikçe fiyatların artması,

4. Sanayi yatırımına uygun olan alanların küçük parçalar şeklinde olması ve büyük yatırımcılara uygun olmaması,

5. Toplumun çevresel kaygılarla sanayi yatırımlarına olumsuz bakması,

6. Özellikle yatırımcıların hazır olmadan Organize Sanayi Bölgeleri kurulma çalışmaları nedeniyle yıllardan beri OSB'lerin kurulamaması.

7. İmalat sektöründe çalışacak kalifiye personel ihtiyacı,

8. Yalova Üniversitesi'nin yeni kurulmasından dolayı Teknoloji Geliştirme Bölgesi'nin kurulmasının gecikmesi,

9. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Tübitak, Kosgeb ve Kalkınma Ajansı vb. desteklerinden faydalanma konusunda Kobi'lerin ve sanayicilerimizin bilinç düzeyinin ilerlemesine rağmen istenilen seviyede olmaması ve sanayicilerin proje kültürü konusunda eksikliklerin bulunması.

10. Yalova Kalıp İmalatı İhtisas OSB'nin kamulaştırma işlemleri devam etmektedir. Fakat bilirkişinin belirlemiş olduğu 518,00 TL/m^2'lik fiyat yatırımcıyı Yalova ilinden uzaklaştırmaktadır.

79.7.2. Çözüm Önerileri:

- Yalova ilinde sanayi yatırımı yapılabilecek alanların sınırlı olmasından dolayı, Yalova'ya yapılacak yatırımlarda oldukça seçici davranılmalı, **3 Y (yenlikçi, yerli, yeşil)** ile ifade edebileceğimiz çevreyle barışık, yüksek istihdam ve katma değer yaratan ileri teknoloji sanayi yatırımlarına öncelik verilmelidir.

- Sanayicileri "**proje kültürü ve kamu destekleri"** konusunda farkındanlık sağlamanın yanında, bu konuda yetişmiş personel ihticayını karşılamak üzere üniversitilerimizde acilen, ilköğretim ve lise öğreniminde aşamalı olarak dersler verilmelidir**.**

- Taşıt Araçları Yan Sanayi İhtisas OSB'de görüldüğü gibi Bakanlıklar yapacağı çalışmalar ile ilgili, diğer Bakanlıkların herhangi bir çalışması olup olmadığına dair görüş almaları gerekmektedir.

- Arazi fiyatlarının yüksek olmasından dolayı, yüksek kamulaştırma bedelini karşılayacak ileri teknolojik ürünlerin üretildiği yatırımlara önem verilmesi,

- Çevre ile ilgili toplumsal kaygıları giderecek politikalar oluşturmak,

- Yalova'da sanayi yatırımı yapılacak uygun alanların küçük olmasından dolayı, OSB'lerin bir an önce hayata geçmesi ile bu açığın kapanmasında faydalı olacaktır.

- Sanayi sektöründe çalışacak kalifiye personel bulunabilmesi için, özellikle meslek yüksekokullarımızda, meslek liselerimizde kalıp imalatı, taşıt araçları yan sanayi imalatı bölümleri açılması ve bu okullarımıza öğrencilerimizin yönlendirilmesi gerekmektedir.

c. 2016 Yılı İl Sanayi Durum Raporunda "İl Sanayinin Güncel Sorunları ve Çözüm Önerileri" Başlığı Altında Yer Alan Hususlarda Kaydedilen Gelişmeler:

Kamu-üniversite-sanayi İşbirliği (KÜSİ) çalışmaları için Vali Yardımcısı başkanlığında "**KÜSİ Çalışma Komisyonu"** kurulmuş ve sanayi firma ziyaretleri (Yalova Üniversitesi, Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü, KOSGEB, İŞKUR, Ticaret İl Müdürlüğü, Kalkınma Ajansı -MARKA) bu komisyonlarda bulunan üyeler ile devam etmektedir.

Yalova'ya has ürünlerin tanıtımı ve bunların ekonomiye kazandırılmasında büyük fayda olacağını düşündüğümüz 12.05.2016 tarihinde Vali Yardımcısı başkanlığında **"Coğrafi İşaretler Araştırma ve İnceleme Komisyonu"** kurulmuş ve çalışmalara başlanmıştır. Yapılan çalışmalar kapsamında "Yalova Kağıdı (Dut ağacından yapılan ve Osmanlı dönemine

uzanan tarihi nedeniyle)" ve "Yalova Termal İlçesi Kaplıcaları" (İlçede yer alan jeotermal su kaynakları ve termal tesisleri nedeniyle)" için coğrafi işaret başvuruları yapılmış olup çalışmaları Yalova Belediyesi Kağıt Müzesi ve Termal Kaplıcaları Yönetimi tarafından sürdürülmektedir. Belirlenen diğer ürünler içinde başvuruların yapılması için çalışmalar devam etmektedir.

İlde sanayi yatırımı yapılacak alanların düşük olduğundan dolayı, teknolojik, bacasız sanayi yatırımlarına önem verilmektedir. İlde kurulacak olan OSB'ler için 1/25000 ÇDP'de ihtisas olma şartı getirilmiştir. Üst ölçekli planlarda sanayi alanları görülen kısımların, alt ölçekli planlarda tarım alanı olarak görülmesi sorunu, ilde tarım alanlarının korunması hassasiyeti nedeniyle devam etmektedir.

Yalova'ya kurulacak OSB'lerde kamulaştırmadaki sorunlar devam etmesine rağmen önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Yalova Çiçekçilik Tarıma Dayalı İhtisas OSB'nin %62'si kamulaştırılmış olup kamulaştırılmayan kısmı, "Arazi Toplulaştırması Kanununa" göre kamulaştırma işlemleri hızlı bir şekilde devam etmektedir. Yalova Bilişim İhtisas OSB'nin yatırımcısı olmadığından dolayı kamulaştırma yapılmadığından, bu bölgede yatırımcısı hazır Yalova Kalıp İmalatı İhtisas OSB'nin kamulaştırma işlemleri devam etmektedir.

Yalova Üniversitesi sınırları içinde kurulacak olan Teknoloji Geliştirme Bölgesini için yer seçimi aşaması ile ilgili Yalova Belediyesinden planların onama işlemleri devam etmektedir.

Yatırımcısı hazır olan Avrasya Giyim İhstisas OSB'de yatırım yapılacak arazi de, yatırımcılara ait olduğundan OSB kuruluşuna hızlı bir şekilde devam etmektedir.

80. YOZGAT İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

80.1. YOZGAT İLİ SANAYİ YAPISI

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

80.1.1. Yozgat İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Yozgat ili İç Anadolu Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 80.1).

İç Anadolu Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Yozgat ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %2'lik oran ile bölgede yedinci sırada yer almaktadır.

Grafik 80.1 Türkiye'de Sanayi İşletmelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (%)

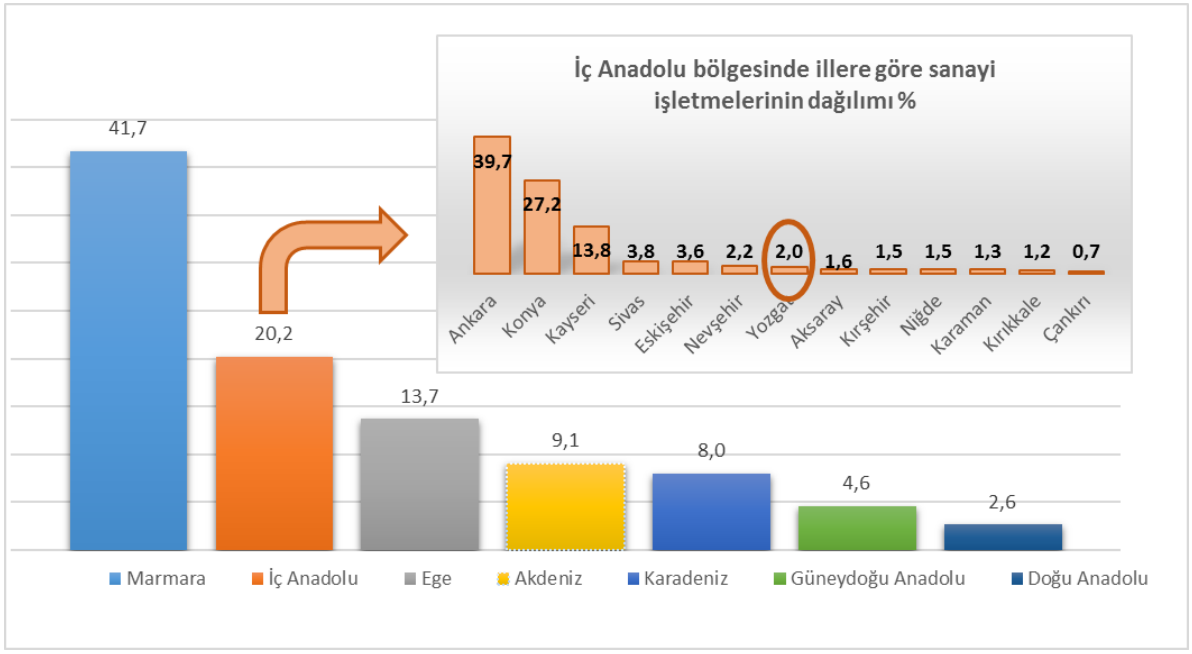

a. Ölçek Dağılımı

Yozgat ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, %78,3'ü Mikro, %17,7'si Küçük, %3,6'sı Orta ve %0,4'ü Büyük Ölçekli işletmelerdir (Grafik 80.2).

Grafik 80.2 Yozgat İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

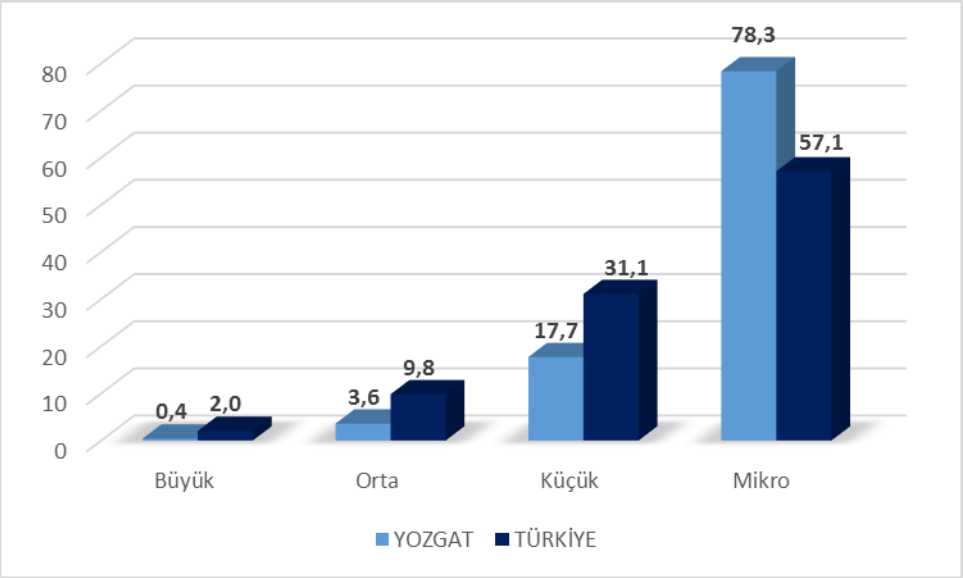

b. Sektörel Dağılım

Yozgat ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %21,9 ile Metal ürünleri, ikinci sırada %14,3 ile Mobilya ve üçüncü sırada ise %12,7 ile Gıda ürünleri sektörü yer almaktadır (Grafik 80.3).

Grafik 80.3 Yozgat İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

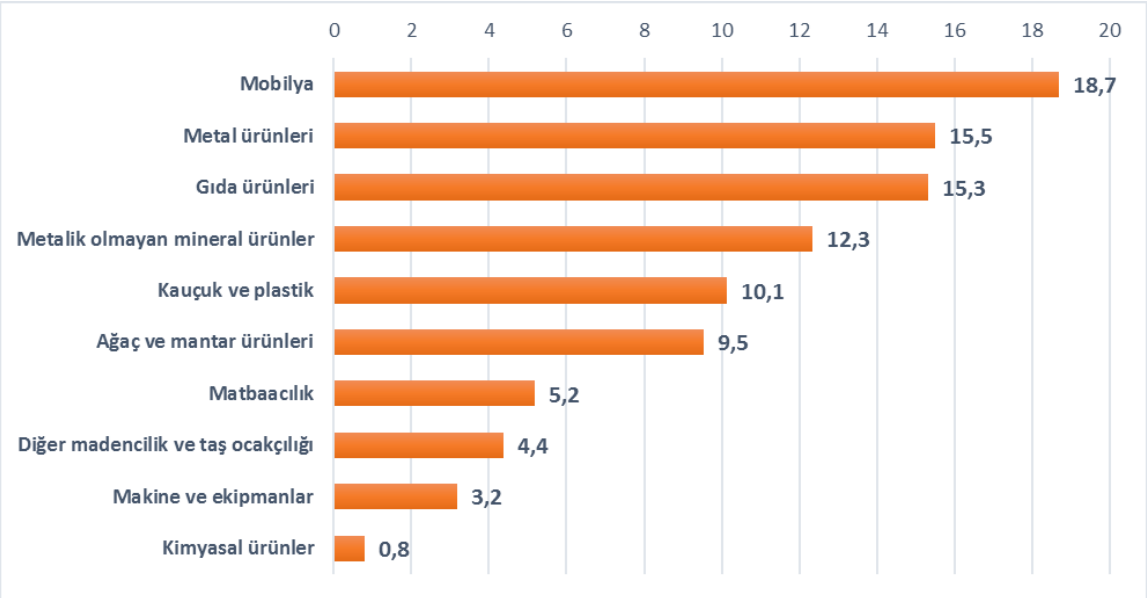

c. Çalışan Sayısı

Yozgat İlinde sanayi sektöründe istihdamda %31,15 ile Gıda ürünleri sektörü, %18,29 ile Metalik olmayan mineral ürünler sektörü, %9,51 ile Metal ürünleri sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın %0,17'si Yozgat ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 80.1).

Tablo 80.1 Yozgat İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Gıda ürünleri	1776	31,15	12,75
Metalik olmayan mineral ürünler	1043	18,29	5,98
Metal ürünleri	542	9,51	8,55
Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	363	6,37	2,16
Kömür ve linyit	299	5,24	1,03
Giyim eşyaları	293	5,14	8,79
Kauçuk ve plastik	275	4,82	6,16
Mobilya	184	3,23	3,80
Ağaç ve mantar ürünleri	127	2,23	1,66
Kağıt ve kağıt ürünleri	123	2,16	1,87
Genel Toplam	***5702***	**-**	***0,17***

Yozgat ilinde çalışan sayısına göre ilk 5 büyük işletme aşağıda sıralanmıştır:

- Türkiye Şeker Fabrikaları Anonim Şirketi - Yozgat Şeker Fabrikası
- Kayseri Şeker Fabrikası Anonim Şirketi - Boğazlıyan Şeker Ve Mamülleri Entegre Tesisleri
- Yeni Çeltek Kömür Ve Madencilik Anonim Şirketi - Sorgun Linyit İşletmesi Şubesi
- Erensan Isı Tekniği Sanayi Ve Ticaret
- Kaleseramik Çanakkale Kalebodur Seramik Sanayi Anonim Şirketi - Yerköy Şubesi

80.2. YOZGAT İLİ SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 80.2 Yozgat İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Yozgat	1	3	1

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

80.3. YOZGAT İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Tablo 80.3 Sektör/Birimlere Göre Şanlıurfa İlinde Yürütülen Teknolojik Dönüşüm Faaliyetleri

Faaliyet	Sektör/Birim	2016 Yıl Sonu	Genel Toplam
TGB	Bozok Üniversitesi	1	1
Toplam TGB		**1**	**1**
	Faaliyet Toplamı	**1**	1

Kaynak: Bilim ve Teknoloji Genel Müdürlüğü

Buna göre 2016 yıl sonu itibariyle toplam 1 TGB faaliyet göstermektedir.
Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Yozgat İlinde 2016 yılında 4 faydalı model, 70 marka ve 8 patent başvurusu yapılmıştır.

Tablo 80.4 Yozgat İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı	Toplam Türkiye Payı
Faydalı Model Başvurusu	34	4	38	0,12	0,09
Marka Başvurusu	765	70	835	0,07	0,07
Patent Başvurusu[80]	29	8	37	0,12	0,08
Tasarım Başvurusu	67	0	67	0,00	0,01
Tasarım Dosya Sayısı	11	0	11	0,00	0,01
Genel Toplam	**906**	**82**	**988**	**0,05**	**0,05**

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

[80] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

80.4. YOZGAT İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 80.5 Yozgat İli KOSGEB Destekleri

<table>
<tr><th>Sıra</th><th colspan="2">Veri</th><th colspan="2">2016 Yılı</th><th colspan="2">İl Toplamı
(2012-2016 Yılları Arası)</th></tr>
<tr><td rowspan="3">1</td><td colspan="2">Toplam Destek Tutarı (TL)*</td><td colspan="2">3.338.943</td><td colspan="2">9.882.276</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td><td>Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)</td><td>KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)</td></tr>
<tr><td>2.139.000</td><td>427.800</td><td>2.139.000</td><td>427.800</td></tr>
<tr><td rowspan="6">2</td><td rowspan="6">Diğer Bilgiler</td><td>TEKMER / İŞ BİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>İŞGEM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ</td><td colspan="4">Boğazlıyan Ticaret ve Sanayi Odası KOSGEB Temsilciliği 2016 yılı itibariyle faaliyetlerine başlamıştır.</td></tr>
<tr><td>LABORATUVAR HİZMETLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ</td><td colspan="4">2016 yılında düzenlenen 82 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 4.380 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.</td></tr>
<tr><td>YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ</td><td colspan="4">-</td></tr>
<tr><td>DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER</td><td colspan="4">-</td></tr>
</table>

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 80.6 Yozgat İli TÜBİTAK Destekleri

Veri		2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	132.792	4.063.056
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı		357.342
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	36.930	980.526
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	423.440	1.045.081
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	0	0

* 2017 sabit fiyatlarıyla

80.5. YOZGAT İLİ TİCARET YAPISI

80.5.1. Yozgat İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektör %25,3 ile ana metal sanayii olmuştur. Çalışan sayısının en fazla olduğu sektör 795 çalışan ile giyim eşyalarının imalatı sektörü ve girişim sayısının en fazla olduğu sektör 62 girişim ile gıda ürünlerinin imalatı sektörü olmuştur (Tablo 80.7).

Tablo 80.7 Yozgat İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar (İlk On Sektör) (%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Ana metal sanayii	8	5	25,3
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	881	48	20,7
Giyim eşyalarının imalatı	795	8	18,0
Gıda ürünlerinin imalatı	537	62	14,0
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	522	35	8,2
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	33	8	2,9
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	185	36	2,5
Diğer imalatlar	209	11	2,2
Tekstil ürünlerinin imalatı	126	8	1,9

Mobilya imalatı	108	23	1,5

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

80.5.2. Yozgat İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 80.4'te gösterilmiştir. Grafik 80.4'e göre 2016 yılında Yozgat ilinde ithalat 32.483.366 dolar, ihracat ise 21.446.594 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 53.929.960 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 80.4 Yozgat İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti (1000$)

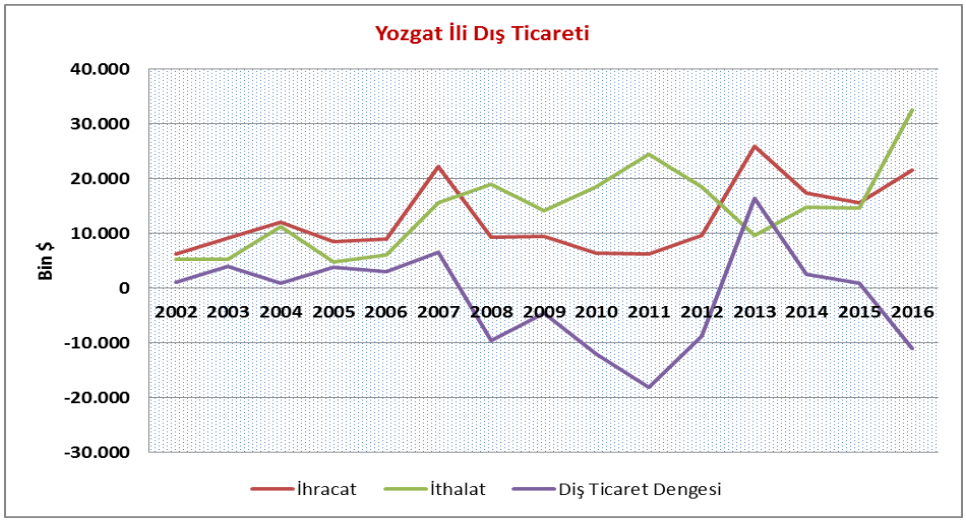

Kaynak: TÜİK

Yozgat ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %50,55 ile Mersin Serbest Bölgesi olmak üzere; Irak, İngiltere, BAE, İspanya, Almanya, Suudi Arabistan, Polonya, İsveç, İsrail ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 80.5).

Grafik 80.5 Yozgat İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

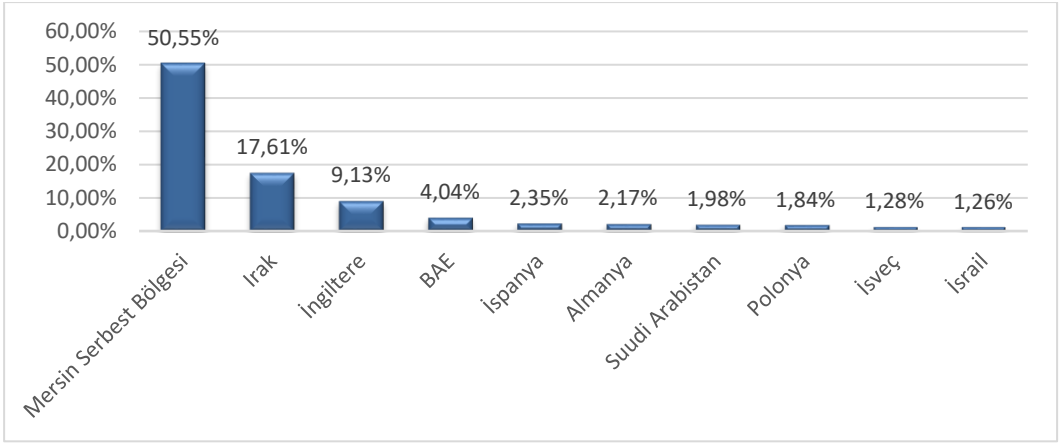

Kaynak: TÜİK

Yozgat ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %44,95 ile Almanya olmak üzere; İtalya, Avusturya, Çin, Çek Cumhuriyeti, Uruguay, ABD, İngiltere, Macaristan, Hollanda ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 80.6).

Grafik 80.6 Yozgat İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

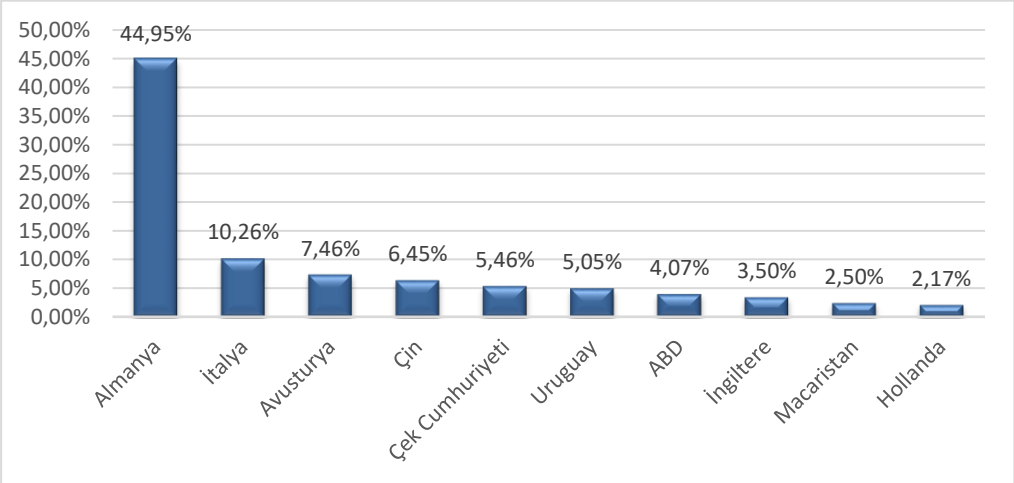

Kaynak: TÜİK

Yozgat ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %98,44'ünü, il ithalatının da %44,11'ini oluşturmaktadır (Tablo 80.8).

Tablo 80.8 Kısımlara göre Yozgat ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri (1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim		5	6	1		
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	1	7	1			0
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri				25		
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	1.100	301	327	1.726	2.344	18.153
İmalat Sanayi	16.197	15.184	21.113	12.994	12.308	14.330
Toplam	**17.298**	**15.497**	**21.447**	**14.746**	**14.652**	**32.483**

Kaynak: TÜİK

Yozgat ilinin ihracatının %98,44'ünü oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 80.9).

Tablo 80.9 2016 yılı Yozgat İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**21.113**
Giyim eşyalarının imalatı	9.636
Gıda ürünlerinin imalatı	6.853
Deri ve ilgili ürünlerin imalatı	955
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	753
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	581
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	489
Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	453
Tekstil ürünlerinin imalatı	303
Mobilya imalatı	228
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	208

Kaynak: TÜİK

Yozgat ilinin ithalatının %44,11'ini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 80.10).

Tablo 80.10 2016 Yılı Yozgat İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**14.330**
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	4.158
Tekstil ürünlerinin imalatı	3.507
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	1.731
Gıda ürünlerinin imalatı	1.034
Diğer imalatlar	996
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	953
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	506
Giyim eşyalarının imalatı	414
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	315

Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	291

Kaynak: TÜİK

Yozgat İlinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %44,92 ile örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı ilk sıradadır (Tablo 80.11).

Tablo 80.11 2016 yılı Yozgat İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarı	9.633.976	44,92
Hububat, un, nişasta veya süt müstahzarları, pastacılık ürünleri	4.322.959	20,16
Sebzeler, meyveler, sert kabuklu meyveler ve bitkilerin diğer kısımlarından elde edilen müstahzarlar	1.415.735	6,60
Deri-saraciye eşyası, eyer-koşum takımları, seyahat eşyası, el çantaları vb mahfazalar, hayvan bağırsağından mamul eşya	952.091	4,44
Şeker ve şeker mamulleri	736.072	3,43
Kağıt ve karton, kağıt hamurundan, kağıttan veya kartondan eşya	581.441	2,71
Plastikler ve mamulleri	485.153	2,26
Motorlu kara taşıtları, traktörler, bisikletler, motosikletler ve diğer kara taşıtları, bunların aksam, parça, aksesuarı	452.548	2,11
Bakır ve bakırdan eşya	324.664	1,51
Yağlı tohum ve meyveler, muhtelif tane, tohum ve meyveler, sanayide ve tıpta kullanılan bitkiler, saman ve kaba yem	267.018	1,25

Kaynak: TÜİK

Yozgat İlinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %55,23 ile canlı hayvanlar ilk sıradadır (Tablo 80.12).

Tablo 80.12 2016 yılı Yozgat İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Canlı hayvanlar	17.941.290	55,23
Seramik mamulleri	4.153.652	12,79
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	2.000.714	6,16
Emdirilmiş, sıvanmış, kaplanmış veya lamine edilmiş dokunabilir mensucat, dokunabilir maddelerden teknik eşya	1.398.746	4,31
Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi, cerrahi alet ve cihazlar, bunların aksam, parça ve aksesuarı	1.073.835	3,31

Vatka, keçe ve dokunmamış mensucat, özel iplikler, sicim, kordon, ip, halat ve bunlardan mamul eşya	1.043.889	3,21
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	702.468	2,16
Sentetik ve suni filamentler, şeritler ve benzeri sentetik ve suni dokumaya elverişli maddeler	566.697	1,74
Şeker ve şeker mamulleri	528.008	1,63
Plastikler ve mamulleri	488.190	1,50

Kaynak: TÜİK

80.6. İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

Yozgat ili tarihsel perspektifte ele alındığında, sanayi bakımından yeterince gelişememiş bir il konumunda bulunmaktadır. Bunda ilin coğrafi konumu, sermaye birikiminin yetersizliği, ticaret pazarlarına uzaklık gibi faktörler etkili olmuştur. Gayri safi hasılası içinde tarım sektörü %28.4 pay ile ilk sırada yer alırken, bunu %22.7 pay ile de ulaştırma ve haberleşme sektörü izlemektedir. Yozgat ili Gayri Safi Yurtiçi Hasılası içinde sanayi sektörünün payı ise ancak %12,1 olup, sanayi sektörü bu pay ile sektörler arası sıralamada üçüncü sırada bulunmaktadır.

Yozgat ilinde ağırlıklı üretim gıda ve metal dışı ürünler sanayisidir. Gıda sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin çoğu un fabrikasıdır. Metal dışı ürünler sanayi Yozgat'ta rekabet üstünlüğü olan sektörlerin başında gelmektedir. Bunun sebebi tuğla, çimento gibi bu gruba giren ürünlerin maliyet açısından hammadde merkezlerinde üretilme zorunluluğudur. Yozgat çevresindeki iller için bu sektör tedarik merkezi konumundadır.

Yozgat'ta üretici sayısına göre öne çıkan sektörler; %34 ile "Gıda Sanayi", %14 ile "Metal Dışı Ürünler Sanayi", %13 ile "Tekstil", %12 ile "Metal Eşya-Makine ve Gereç, Ulaşım-Aracı İlmi ve Mesleki Ölçme Aletleri Sanayi"dir. Çalışan kişi sayılarına göre ise sektörler şu şekilde sıralanabilir:

%35 ile "Gıda Sanayi", %27 ile "Tekstil" ve %14 ile "Metal Dışı Ürünler Sanayi"dir.
Yozgat ilinin 2016 yılı ihracat rakamı 21.4447.00(Bin $), ithalat rakamı 32.483.00 (Bin $) olarak gerçekleşmiştir. (Kaynak TÜİK)

80.6.1. Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

-Et ve Süt Entegre Tesisi
-Hububat İşleme ve Paketleme Tesisi
-Soğuk Hava Deposu (lisanslı)
-Metal ve Metal ürünleri Sanayi
-Zirai Aletleri Parçaları
-Mermer ve Granit İşleme Tesisi
-Dokuma Tesisi
-Bisküvi Fabrikası
-Makarna Fabrikası

80.6.2. Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

Konfeksiyon: 3305 sayılı teşvik kanununda Yozgat 5 bölge olarak tanımlandığı ve 500.000 TL ve üzeri yatırım yapmanın teşvik belgesi almak için yeterli olmasından dolayı yatırım yapmak için uygun bir alandır. Yimpaş Holding'in faal olduğu zamanlarda yetişmiş nitelikli konfeksiyon işçisi varlığı bulunmaktadır.

Hazır Yemek: Tarıma dayalı bir ekonomisi bulunmasından dolayı daha uygun maliyetler oluşabilmektedir. Ankara ve Kayseri gibi büyük şehirlere yakın olması pazarlama olanağını artırmaktadır.

Linyit ve Mangan İşleme Tesisi: Linyit ve mangan tesisleri bulunmakla birlikte bunları işleyecek ve madenlere Pazar oluşturabilecek bir tesis yatırımcısı adına da karlı olacaktır. Maden sayısı fazla olmasına rağmen işlenmemektedir. Çünkü satacakları bir firma oluşmamıştır.

Büyük ölçekli süt işletmeleri veya büyük ölçekli yumurtalık tavuk yetiştiriciliği:
Ölçek büyüklüğünde yapılan süt işleme ve yumurtacılık sektörleri bölgenin tarım alt yapısının kuvvetli olmasından dolayı ekonomik olacaktır.

Ayrıca bunların yanında;

- Özellik hızlı trenin hizmet vermesi ile birlikte büyük metropol kentlerin pazarına ulaşmadaki getireceği kolaylıklar ve buna bağlı olarak, ilde sanayileşmeye ve il ticaretine yapacağı katkı,
- İldeki jeotermal kaynaklara yapılacak yatırımlarla, ilde yeni istihdam alanlarının oluşturulacak olması,
- İlin, Kalkınmada Öncelikli Yöreler kapsamında 5084, 5350 ve 5615 sayılı istihdamın teşviki ile ilgili kanundan yararlanması ,
- Tarıma dayalı sanayinin gelişme eğilimi,
- İlde hayvansal üretim alanında bütünleşmiş tesisinin, hayvancılığa ve buna bağlı sanayinin gelişmesine yapacağı katkı,
- Kalkınma ajanslarının kuruluşu, koordinasyonu ve görevleri, hakkında kanun kapsamında bölge kalkınma ajansları ve yatırım ajansların kurulacak olması Yozgat iline önemli yatırım alanları açacaktır. 1228

<u>Stratejiler</u>

- Sanayi altyapısının iyileştirilmesi ile istihdam yaratılması,

- İlin çevresindeki diğer gelişmiş olan İllerle rekabet edebilme gücünün artırılması,
- Jeotermal enerji kaynaklarını enerji, ısınma, seracılık, sağlık turizmi, CO2 üretimi alanlarında çevreyle uyumlu ve sürdürülebilir bütünleşmiş işletme yönetimi ilkesi çerçevesinde kullanılmasının sağlanması,
- İlde faaliyet gösteren küçük ve orta boy işletmelerin KOSGEB desteklerinden yeterince yararlanmalarının sağlanması,
- İlin öncü sektörler itibari ile tanıtımının sağlanması ve Tarımsal Sanayinin geliştirilmesi

Mevcut Ulusal ve Uluslararası hibe, teşvik, ihracat desteği ve diğer yardımlardan İl genelindeki bütün işletmelerin haberdar edilmesi ve faydalanmalarının teşvik edilmesi

-Tarım Sektöründe Yapılabilecek Yatırımlar:

Doğal kaynak potansiyelini meydana getiren tarım ve hayvancılık sektörüne dayalı olarak ilde yapılabilecek yatırımlar, yatırım grupları temelinde aşağıda verilmiştir.

-Bitkisel Üretime Dayalı Yapılabilecek Yatırımlar

Yozgat'ta toplam arazisinin % 60'ı işlenen tarım alanı olup, Türkiye genelinde % 35 olan değerinden büyük bir orana sahiptir. İlde mevcut 58.319 adet tarım işletmesinin çoğunluğu 20-200 dekar büyüklüğünde olan işletmelerden oluşmaktadır. Yozgat'ta tarım sektöründe verimlilik ve üretimi artırmak amacıyla 8 yatırım konusu önerilmiştir:

- Organik tarım
- Jeotermal seracılık
- Meyve ve sebze yetiştiriciliği
- Baklagil yetiştiriciliği
- Kültür mantarı yetiştiriciliği
- Yem bitkileri üretimi
- Mısır silajı

-Hayvancılık Sektöründe Yapılabilecek Yatırımlar

Yozgat'ta hayvancılık sektöründe yapılabilecek 6 yatırım konusu belirlenmiştir:

- Organik tarıma dayalı hayvancılık
- Su ürünleri üretimi
- Arıcılık
- Damızlık et ve süt sığırcılığı 1229
- Et ve yumurta tavukçuluğu

- Ankara tavşanı yetiştiriciliği

-Bitkisel ve Hayvansal Ürün Artıklarına Dayalı Yapılabilecek Yatırımlar

Yozgat'ta bitkisel ve hayvansal ürün artık dayalı yapılabilecek 3 yatırım konusu belirlenmiştir:

- Buğday saplarından oluklu mukavva kutu üretimi
- Kompozit malzeme yapımında buğday sapının kullanması
- Buğday Saplarından Levha Üretimi
-

-Orman Ürünlerine Dayalı Yapılabilecek Yatırımlar

Yozgat'ta arazi dağılımı içinde orman arazisi % 22 oranında bir potansiyel teşkil etmektedir. Sahip olunan orman potansiyelini ekonomik bir biçimde değerlendirmek ve düzenli bir gelir kaynağı haline getirebilmek amacıyla önerilen ormancılık ürünleri üretimine dönük yatırım konuları arasında, mobilya grupları üretimi, yonga levha üretimi ve ahşap kaplama ve profil üretimi yer almaktadır. Kuruluş faktörleri açısından, hammadde temini itibariyle bölgede kurulacak tesislere avantaj sağlayacak bu yatırım konularından, özellikle mobilya grupları üretimi, yurt içi piyasanın yanı sıra dış piyasalara da pazarlanma imkânı olan bir üründür. Yozgat için önerilen ormancılık ürünleriyle ilgili yatırım konuları, hem hammadde kaynağına yakınlık açısından hem de emek yoğun yatırım konuları olmaları sebebiyle, işsizliğin yüksek boyutlara ulaştığı Yozgat için, istihdam etkisi yüksek yatırımlar olarak değerlendirilmektedir.

İlin doğal kaynak potansiyelini değerlendirmeye ve bu ürünlerin katma değerinin artırılmasına yönelik olarak; orman ürünleri sanayinde 3 adet yatırım konusu önerilmiştir**:**

- Mobilya grupları üretim tesisi
- Yonga levha (sunta) üretim tesisi
- Ahşap kaplama ve profil üretim tesisi

-Jeotermal Kaynaklara Dayalı Yapılabilecek Yatırımlar

Yenilenebilir, sürdürülebilir, tükenmez bir enerji kaynağı olması; Türkiye gibi jeotermal enerji açısından şanslı ülkeler için bir öz kaynak teşkil etmesi; temiz ve çevre dostu olması; yanma teknolojisi kullanılmadığı için sıfıra yakın emisyona sebebiyet vermesi; konutlarda, tarımda, endüstride, sera ısıtmasında ve benzeri alanlarda çok amaçlı ısıtma uygulamaları için

ideal şartlar sunması; rüzgar, yağmur, güneş gibi meteoroloji şartlarından bağımsız olması; kullanıma hazır niteliği; fosil enerji veya diğer enerji kaynaklarına göre çok daha ucuz olması; arama kuyularının doğrudan üretim tesislerine ve bazen de reenjeksiyon alanlarına dönüştürülebilmesi; yangın, patlama, zehirleme gibi risk faktörleri taşımadığından güvenilir olması; % 95'in üzerinde verimlilik sağlaması; diğer enerji türleri üretiminin (hidroelektrik, güneş, rüzgar, fosil enerji) aksine tesis alanı ihtiyacının asgari düzeylerde kalması; yerel niteliği nedeniyle ithalinin ve ihracının uluslararası konjonktür, krizler, savaşlar gibi faktörlerden etkilenmemesi; konutlara fueloil, mazot, kömür, odun taşınması gibi problematikler içermediği için yerleşim alanlarında kullanımının rahatlığı; gibi nedenlerle büyük avantajlar sağlamaktadır.

-Jeotermal kaynaklar ile yapılabilecek yatırım alanları;

- Elektrik enerjisi üretimi
- Merkezi ısıtma, merkezi soğutma, sera ısıtması vb. ısıtma/soğutma uygulamaları
- Proses ısısı temini, kurutma işlemleri gibi endüstriyel amaçlı kullanımlar
- Karbondioksit, gübre, lityum, ağır su, hidrojen gibi kimyasal maddelerin ve minerallerin üretimi
- Termal turizmde kaplıca amaçlı kullanım
- Düşük sıcaklıklarda (30 °C'ye kadar) kültür balıkçılığı

-Doğal Kaynak Suları ile Yapılabilecek Yatırımlar

Çayıralan Belediyesinin yaklaşık 2 km doğusunda Orta kaynar Pınarı mevkiinde ticari amaca uygun doğal mineralli su kaynağı bulunmaktadır. İlçedeki kaynak suları berrak, kokusuz ve renksizdir. İzmir Hıfzıssıhha Enstitüsü raporlarına göre kaynak suları Mikrobiyolojik parametreler yönetmelik değerlerinin altında olup; Kimyasal parametreler olarak da: Klorür değeri yok, arsenik-antimon-cıva-kurşun-nitrat-siyanür yönetmelik değerlerinin çok altında, amonyak zehirli madde yok, pH değeri 8, Fransız su sertlik derecesinin altında bulunmasından içimi çok güzel ve tatlı su gurubuna girmektedir. Halihazırda Çayıralan ilçesinde 2008 yılında faaliyete geçen özel bir şirkete ait su fabrikası üretim yapmaktadır.

- Mineraller içeren içme suyu üretimi
- Alabalık üretim tesisi

-Turizm Sektörüne Yönelik Yapılabilecek Yatırımlar

Türkiye'nin turizm payını artırması, turistik potansiyelini iyi tanımasına ve bu potansiyeli turistik arz haline getirebilmesine bağlıdır. Böyle bir yaklaşım, turizmin ekonomik gelirlerini de artıracaktır.

Sektör açısından uygun doğal ve beşeri kaynaklara sahip illerimiz de bu ekonomik getiriden pay alabilme çabası içindedir. Söz konusu potansiyele sahip olan Yozgat ilinde turizmin gelişmesi, emek-yoğun üretim teknolojisine dayalı olması nedeniyle istihdama, dolayısıyla bölge gelirlerinin ve döviz girdisinin artmasına yol açacaktır. Ayrıca, turizm sektörünün gelişmesi, yöredeki tarım, hayvancılık ve sanayi sektörlerinde üretilen ürünlerin de tüketimine olumlu etkide bulunacaktır.

Yozgat ili, tarihsel ve kültürel dokusu, kaplıcaları, doğal güzellikleri, gölleri, mağaraları, mesire ve dinlenme yerleri, camiler ve türbeler ile önemli bir yöremizdir. Tarihi, kültürel ve doğal değerlerin yerli ve yabancı turistlerin ziyaretine sunulması amacıyla organize turlar, turizmine yönelik yapılan mevcut yatırımlar ve termal dinlenme tesislerinin turizm sektörünün hizmetine kazandırılması halinde, hem yöre insanına, hem de ülke turizmine katkı sağlayacak bir gelişme olacaktır.

Kaynak: (Oran Kalkınma Ajansı)

80.7. SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Başlıca sorunları:

ORAN Kalkınma Ajansı tarafından hazırlanan Yozgat İmalat Sanayi Raporu ile 28.12.2016 tarih 731 sayılı Yönetim Kurulu kararı ile onaylanmış olan Yozgat İli Yatırım Destek ve Tanıtım Stratejisi'nde yer alan bilgilerden yola çıkarak il sanayisinin genel sorunları ve çözüm önerileri aşağıdaki şekilde sıralanabilir.

- İldeki firmaların dış pazarlara açılmada zorluk çekmesi,
- İhracatın tamamına yakınını oluşturan imalat sanayinin orta-düşük ve düşük teknolojiye dayalı olarak gelişmektedir, bu teknoloji açığını giderecek tedbirlere ihtiyaç vardır,
- Firmaların yeterince kurumsallaşamamış olması ve bunun etkisiyle birlikte rekabet güçlerinin istenen seviyede olmaması,
- Üretim sürecinde işgücü yetersizliği ve kalite sorunlarının olması,

- Firmaların laboratuvar, test, kalibrasyon ihtiyaçlarını ağırlıklı olarak TR72 Bölgesi dışındaki bölgelerden sağlaması,
- Küçük ve orta ölçekli firmaların faizsiz uzun vadeli kredi desteği gibi alternatif destek mekanizmalarıyla yeterince desteklenmemesi,
- Kamu, üniversite, sanayi iş birliğinin yeterince gelişmemiş olması,
- Üretim yapan firmaların ürünlerini piyasalarında yeterince tanıtamamaları,
- Firmaların çoğunluğunun AR-GE yatırımı yapmaması,
- Firmalarda girişimcilik kültürünün zayıf olması.
- Yozgat OSB'nin yeri: Merkezden uzak olması ve Yerköy ilçe sınırları içerisinde yer alması fazla firmanın tahsis için başvurusunu güçleştirmektedir. OSB'deki firmaların çoğu eleman tedarikinin problem olmasından bahsetmektedir. Mevcut OSB tam olarak dolmadığı için yeni bir OSB kurulması zorunlu hal almıştır.
- Nitelikli ve Niteliksiz eleman ihtiyacı: İl genelinde sanayi kültürünün yerleşmemiş olmasından ötürü, fabrika çalışma hayatı ile uyuşmazlık ve sürekliliğin sağlanamaması gibi problemler sıkça görülmektedir. Ayrıca sürekli dış göç verildiği için merkez nüfusun azalması ve bundan dolayı işçi arzında azalma bulunmaktadır.
- KOBİ'lerin rekabet güçlerinin eksikliği
- Yan sanayinin yeterince gelişmemesi ve yan sanayi için Ankara ve Kayseri'ye ihtiyaç duyulması: Hırdavat malzemeleri, tamir, bakım, onarım gibi faaliyetler Yozgat içerisinden tam anlamıyla karşılanamamaktadır.
- Hammadde tedarikinde yaşanan güçlükler: Sac, boru, profil, plastik hammaddesi büyük şehirlerden gelmektedir. Mesafenin uzak olmasından dolayı hammadde tedarikinde güçlük yaşanabilmektedir. Ayrıca nakliye bedelini azaltmak için stoklu çalışmak gerekmektedir.
- Bazı sektörlerde aşırı kapasite fazlalığı: Hazır beton üreten çok fazla firma bulunmaktadır. Bu firmaların çoğu %10-20 kapasite ile çalışmaktadırlar. Şeker fabrikaları da tam kapasite çalışamamaktadırlar.
- Navlun bedellerinin yüksek olması: Türkiye sanayisinin Marmara bölgesinde yoğunlaşmasından dolayı Türkiye'nin ortası yer almasına rağmen navlun bedelleri yüksek gelmektedir.
- Firmaların il geneline dağılmış olması: Firmalar mekânsal olarak bir arada bulunmadıkları için çevrelerinde bir yan sanayide oluşmamıştır. Aralarında bir organizasyon bulunmamaktadır.
- Alternatif taşıma araçlarının yeterince gelişmemiş olması: Genel itibariyle malzemeler sadece kara yolu ile taşınmaktadır.

Kaynak: (İl Müdürlüğü ve Oran Kalkınma Ajansı)

Çözüm Önerileri;

- Firmalara kurumsallaşma alanında eğitimler verilmesi,
- Firmalara dış ticaret alanında eğitimler verilmesi,
- Firmaların hangi alternatif desteklere ihtiyaç duyduğuna yönelik mevcut durum tespiti yapmak,
- Süreç iyileştirmesine yönelik firmalara danışmanlık sağlanması,
- Kamu kurumu, özel sektör ve üniversite temsilcileriyle protokol yapılması ve koordinasyonun sağlanması,
- Firmaların dış pazarlama açılmakta yaşadıkları güçlüklerin birebir görüşülerek tespit edilmesi ve bunun giderilmesine yönelik tedbirler alınması,
- Teknopark bünyesinde faaliyet gösteren firma sayısının dolayısıyla Ar-Ge faaliyetlerinin artırılmasına katkı sağlanması,
- Yüksek teknolojili imalat sanayisi iyi uygulama örneklerinin tespit edilmesi ve bu yerlere firma sahipleri ile birlikte teknik gezi düzenlenmesi,
- Nitelikli personel istihdamına yönelik İŞ-KUR ve diğer ilgili kurumlarla alternatif destek mekanizmalarının geliştirilmesi.
- Finansal Teşvik ve desteklerin verilmesi
- Bölgesel Teşvik uygulamasında ilin 6.Bölgeden faydalanması
- Yan Sanayi yatırımlarının Teşviki için devlet destekleri verilmesi
- Sanayide Çalışabilecek kalifiyeli eleman yetiştirilebilecek eğitim, kurs, seminerler yapılması
- Meslek Liselerinin güçlendirilmesi ve teşvik edilmesi
- Yatırım yapmak isteyen firmalara hibe arsa verilmesi
- Mikro Küçük ve Orta Büyüklükteki Ölçekli İşletmelere Hibe Desteklerinin verilmesi (0-9 işçi çalıştıran)
- İşletmelerin yeni Teknolojileri bilmeleri ve verimli çalışmalar için eğitim, reklam vs. harcamaları için hibeler verilmesi.
- Hammadde teminleri için maliyet bedellerine teşvik verilmesi.
- İle Vergi, SGK İndirimlerinin yapılması
- Endüstri Bölgesinin ilde kurulması

- İhtisas OSB' nin kurulması
- Yozgat OSB ile Yerköy arasında yer alan 15 km'lik mesafenin demiryolu ile döşenmesi ihracat yapan ve yapacak olan firmalarımız için rekabette bir avantaj sağlayacaktır.
- Bölgeler arası uygulanan teşvikin iller bazında kümelenme politikaları ile revize edilmesi. Örneğin Çorum'da un sanayinin, Çankırı'da makarna-irmik sanayinin ve Yozgat'ta ise organik gübre ve yem sanayiinin kümelenme noktasında teşvik edilmesi gibi.
- Üniversitemizde açılan bölümlerin bölgenin işgücü ihtiyacını niteliklendirilecek şekilde belirlenmesi. Örneğin Yerköy'de açılan Adalet MYO yerine tarım aletleri MYO bölümü, Boğazlıyan'da açılan MYO' da termal turizm bölümü gibi.
- Tıbbi ve aromatik bitkiler florası geniş olan Yozgat'ın pilot bölge olarak belirlenmesi, tıbbi ve aromatik bitkilerin yetiştirilmesinin yanında sanayi tesislerinde işlenerek ekonomiye kazanılması sağlanmalıdır.
- İlde yer alan jeotermal kaynakların efektif bir şekilde değerlendirilmesi hem Yozgat hem bölge için oldukça önemlidir.
- Saray beldesinin merkez ilçeye bağlanması OSB'de faaliyette olan firmaların merkezden daha kaliteli hizmet almalarına olanak sağlayacaktır.
- Yozgat'ta hayvancılık özel ihtisas OSB'nin kurulması bölge ekonomisine sağlayacağı katkı yanında taşıma sektörü dahil bir çok alt sektöre de canlılık kazandıracaktır.
- Kabalı köyü meyve ve sebzecilik projesi gibi havza projelerinin yaygınlaştırılması bölge ekonomisine can katmak adına önemli adımlar olacaktır.
- Yozgat organize sanayi bölgesinde ve Yozgat'ta yer alan ihracata yönelik üretim yapan firmalara limanlara ulaşım desteği verilmesi bu firmaların rekabet gücünü arttıracaktır.
- Yozgat teşvik kapsamında 5. bölgede yer almasına karşın OSB'de yer alan firmalar 6. bölgede yer alan firmalar gibi desteğe tabii olduğu iddia edilmiştir, fakat OSB'de yer alan yatırımların sadece SGK işveren payı desteğinden yararlanmaktadır, stopaj ve SGK işçi payı desteğinden faydalanmamaktadırlar.
- Yozgat'ta eğitim kampüsünün kurularak merkezde yer alan okulların o bölgeye taşınması önem arz etmektedir.
- Yozgat'ın çehresi ve vizyonu bir çevre yolu ile değişecektir...
- Yozgat'ta, modern bir yaş meyve ve sebze hali Yozgat için çok önemlidir.
- Mobilyacılar ve inşaat malzemeleri satanların siteler halinde il dışında konumlandırılmasının önemli olduğunu düşünmekteyiz.

Kaynak: İl Müdürlüğü ve Oran Kalkınma Ajansı

81. ZONGULDAK İLİ SANAYİ DURUM RAPORU

81.1. ZONGULDAK İLİ SANAYİ YAPISI

Zonguldak'ın ekonomisi madencilik, sanayi, tarım, hayvancılık ve balıkçılığa dayalıdır. Taşkömürü madenciliği ve civarında oluşturulan demir-çelik endüstrisi, termik santralleri ve kağıt sektörü gibi ağır sanayi tesisleriyle ülkemizin can damarı durumunda olan Zonguldak, yakın dönemde orta ve büyük ölçekli imalat sanayi işyerleri ve buralarda çalışanların ekonomik faaliyet kollarına katılımlarıyla önemli bir sanayi kenti kimliği taşımaktadır.

İldeki sanayi kuruluşlarının büyük çoğunluğu kömür ve kömür ürünlerine dayalıdır. Ayrıca, ilde yetiştirilen bitkisel ürünler konserve ve un sanayilerinin, ilin orman varlığı kerestecilığin, ilin nitelikli toprağı tuğla-kiremit-vitrifiye sektörünün ve hayvancılıkta süt ve süt ürünlerinin gelişimini sağlamıştır. Ereğli'deki Demir Çelik Fabrikaları, Çimento Fabrikaları, Çaycuma'daki Kâğıt fabrikası, Hisarönü'ndeki Ateş Tuğlası Fabrikaları ve Çatalağzı' ndaki Termik Santraller başlıca sanayi kuruluşlarıdır. Bunun yanı sıra tuğla, kiremit, mermer, seramik, sunta ve kereste gibi inşaat malzemeleri üreten atölyeler ile demir-çelik sektörüne dayalı rulo açma ve kesme fabrikaları ile yüksek tonajlı gemi yapımcıları ile Türkiye Taşkömürü Kurumu'nun rodövans usulü işlettirdiği kömür ocakları da bulunmaktadır.

Zonguldak ekonomisi, çok yakın bir zamana kadar faaliyet kollarının az sayıda sektöre dayandığı, sektörel çeşitlenmenin zayıf olduğu, üretken faaliyetlerin bir kaç büyük kuruluşa bağlandığı (madencilik, demir-çelik ve bunların yan sanayileri ile tersaneler) bir yapı arz etmekte iken, son birkaç yıl içerisinde özel sektör yatırımları ile önemli bir gelişme göstermiştir. Özel sektörün yaptığı yatırımlar önemli bir istihdam alanı oluşturmuştur.

Bu bölümdeki yer alan veriler Sanayi Sicil Bilgi Sistemi'nden alınmıştır.

81.1.1. Zonguldak İli Sanayisi Genel Değerlendirme

Zonguldak ili Karadeniz Bölgesinde bulunmaktadır. Öncelikle bölgelere göre bir değerlendirme yapıldığında; sanayi işletmelerinin %41,7'si Marmara , %20,2'si İç Anadolu, %13,7'si Ege, %9,1'i Akdeniz, %8'i Karadeniz , %4,6'sı Güneydoğu Anadolu, %2,6'sı Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır (Grafik 81.1).

Karadeniz Bölgesinde yer alan iller işletme sayısına göre sıralandığında, Zonguldak ili sanayi işletmesi sayısı bakımından %5'lik oran ile bölgede dokuzuncu sırada yer almaktadır.

Grafik 81.1 Türkiye'de Sanayi İşletmelerinin Bölgelere Göre Dağılımı (%)

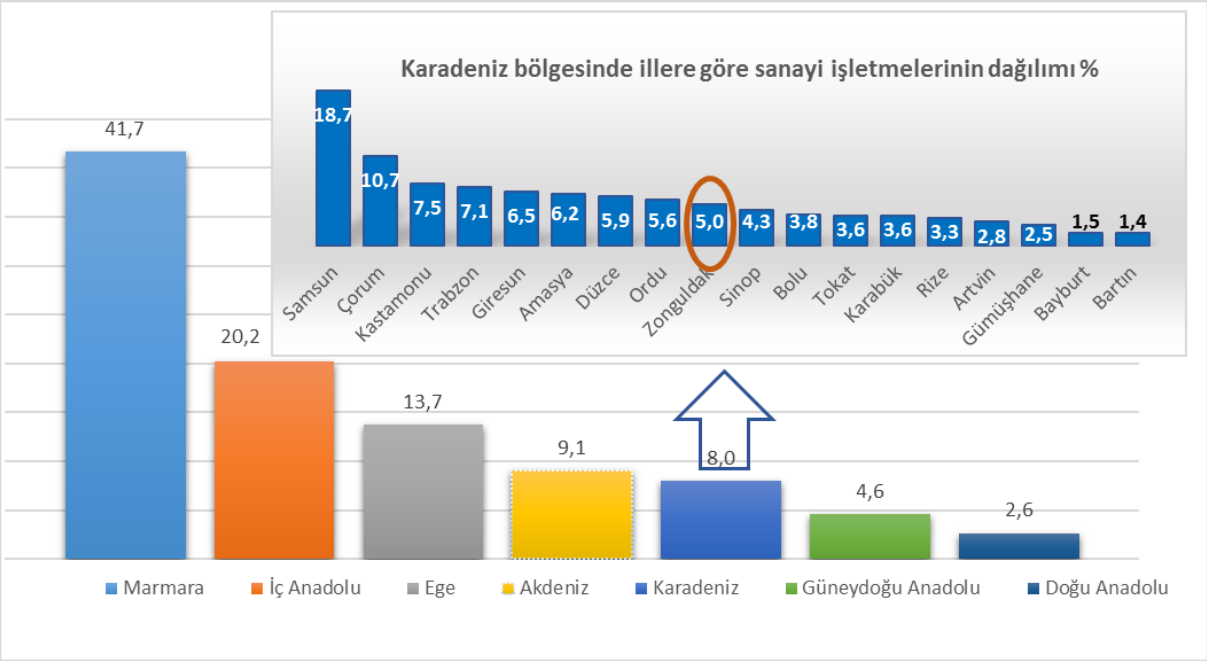

a. Ölçek Dağılımı

Zonguldak ilinde bulunan sanayi işletmelerin çalışan sayısına göre, %50,4'ü Mikro, %37,2'si Küçük, %9,5'i Orta ve %2,9'u Büyük Ölçekli işletmelerdir (Grafik 81.2).

Grafik 81.2 Zonguldak İli Sanayisi Ölçek Dağılımı (%)

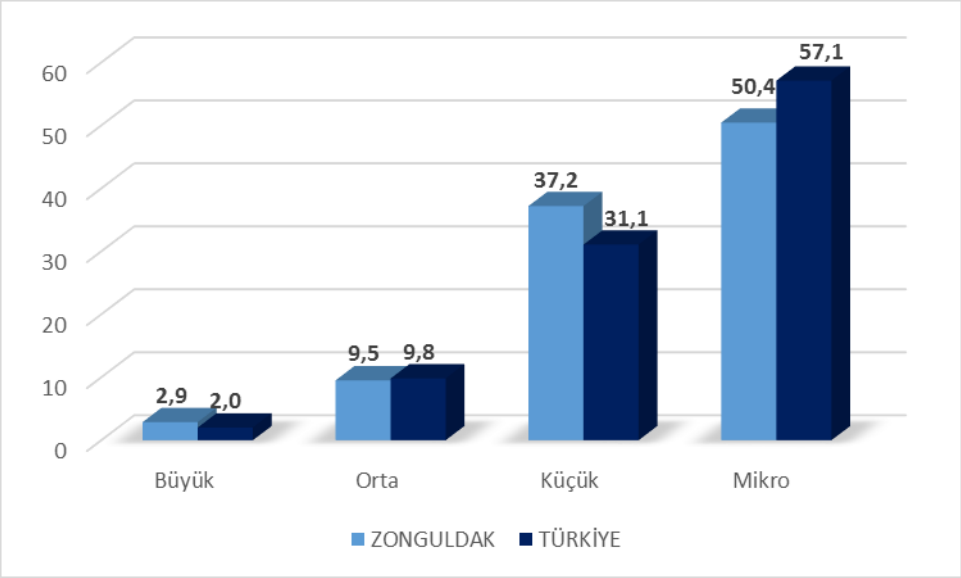

b. Sektörel Dağılım

Zonguldak ilinde sanayi işletmelerinin sektörel dağılımı incelendiğinde, ilk sırada %13,4 ile Gıda ürünleri, ikinci sırada %11,3 ile Makine ve ekipmanlar ve üçüncü sırada ise %10,5 ile Kauçuk ve plastik sektörü yer almaktadır (Grafik 81.3).

Grafik 81.3 Zonguldak İlinde Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (İlk 10 Sektör) (%)

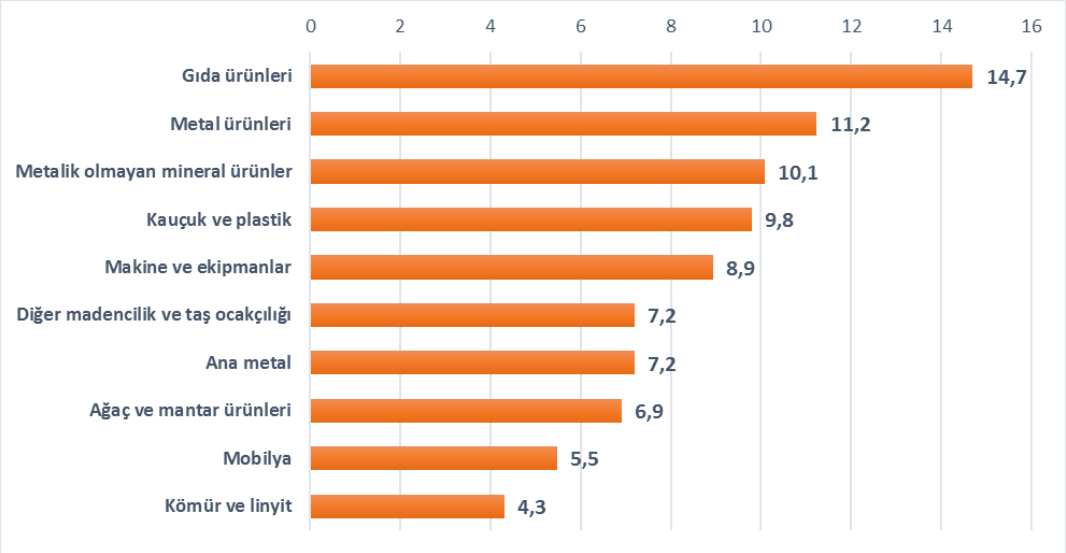

c. Çalışan Sayısı

Zonguldak ilinde sanayi sektöründe istihdamda %39,71 ile Metal ürünleri sektörü, %25,23 ile Kömür ve linyit sektörü, %6,47 ile Metalik olmayan mineral ürünler sektörü ilk üç sırada yer almaktadır. Ayrıca, 2016 yılında Türkiye'de sanayi sektöründe toplam istihdamın %0,67'si Zonguldak ilinde gerçekleşmektedir (Tablo 81.1).

Tablo 81.1 Zonguldak İlinde Sanayi Sektöründe İstihdamın Dağılımı (İlk 10 sektör)

Sektör Adı	Çalışan Sayısı	İL Payı (%)	TR Payı (%)
Metal ürünleri	8802	39,71	8,55
Kömür ve linyit	5591	25,23	1,03
Metalik olmayan mineral ürünler	1434	6,47	5,98
Ana metal	920	4,15	4,29
Tekstil ürünleri	780	3,52	12,58
Giyim eşyaları	763	3,44	8,79
Makine ve ekipmanlar	675	3,05	6,71
Gıda ürünleri	587	2,65	12,75
Kauçuk ve plastik	475	2,14	6,16
Kimyasal ürünler	423	1,91	3,45
Genel Toplam	***22164***	-	***0,67***

Zonguldak ilinde çalışan sayısına göre ilk 5 büyük işletme aşağıda sıralanmıştır:

- Ereğli Demir Ve Çelik Fabrikaları T.A.Ş. - Kdz. Ereğli
- Kozlu Taşkömürü İşletme Müessesesi
- Türkiye Taşkömürü Kurumu Üzülmez Şb.
- Türkiye Taşkömürü Kurumu Sınırlı Sorumlu Armutcuk Taşkömürü Şb .İşletme Müessesesi
- Dinarsu İmalat Ve Ticaret Türk Anonim Şirketi-Alaplı Şubesi

81.2. ZONGULDAK İLİ SANAYİ BÖLGELERİ

Tablo 81.2 Zonguldak İli Sanayi Bölgeleri/Sanayi Siteleri İstatistikleri

İl	Yatırım Programında Yer Alan OSB Proje Sayısı	Sicil Alan OSB Sayısı	Yatırım Programında Yer Alan Yer Alan Sanayi Sitesi Proje Sayısı
Zonguldak	2	3	-

Kaynak: Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü

81.2.1. Filyos Endüstri Bölgesi

Başbakanlık Türkiye Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansının talebi üzerine Bakanlığımızca kuruluş süreci başlatılan 597 hektar büyüklüğündeki Filyos Endüstri Bölgesi 01/06/2015 tarihli ve 29373 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 01/05/2015 tarihli ve 2015/7691 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile ilan edilmiştir.

Bölgenin kamulaştırılması, halihazır harita yapımı ve jeolojik-jeoteknik etüt raporu hazırlanmasına yönelik çalışmalar tamamlanmıştır. Bundan sonraki süreçte yatırımcı profili belirlenerek imar ve parselasyon planları ihale edilecektir.

Filyos Endüstri Bölgesinde; elektrikli teçhizat imalatı, makine ve ekipman imalatı, motorlu kara taşıtı imalatı ile diğer ulaşım araçlarının imalatı vb. katma değeri yüksek, orta ve yüksek teknoloji yoğunluklu sektörlere yer verilecektir.

81.3. ZONGULDAK İLİNDE YÜRÜTÜLEN TEKNOLOJİK DÖNÜŞÜM FAALİYETLERİ

Bakanlığımız tarafından sanayimizin teknoloji düzeyinin artırılmasına yönelik AR-Ge desteği, Teknogirişim Sermayesi Desteği, Teknolojik Ürün Yatırım Desteği, Teknolojik Ürün Deneyim Belgesi, San-Tez Projeleri, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknolojik Ürün Tanıtım ve Destek Programına ilişkin birçok faaliyet yürütülmektedir.

Tablo 81.3 Sektör/Birimlere Göre Yalova İlinde Yürütülen Teknolojik Dönüşüm Faaliyetleri

Faaliyet	Sektör/Birim	2016 Yıl Sonu	Genel Toplam
Ar-Ge Merkezi	Demir ve Demir Dışı Metaller	1	1
Toplam Ar-Ge Merkezi		**1**	**1**
	Faaliyet Toplamı	**1**	1

Kaynak: Bilim ve Teknoloji Genel Müdürlüğü

Buna göre 2016 yıl sonu itibariyle toplam 1 Ar-Ge merkezi faaliyet göstermektedir.
Türk Patent ve Marka Kurumu'ndan alınan verilere göre, Zonguldak İlinde 2016 yılında 3 faydalı model, 99 marka, 13 patent ve 20 dosyada 104 tasarım başvurusu yapılmıştır.

Tablo 81.4 Zonguldak İli Faydalı Model, Marka, Patent ve Tasarım İstatistikleri

Faaliyet	1995-2015	2016	Toplam	2016 Türkiye Payı	Toplam Türkiye Payı
Faydalı Model Başvurusu	54	3	57	0,09	0,13
Marka Başvurusu	1.302	99	1.401	0,10	0,12
Patent Başvurusu[81]	63	13	76	0,20	0,17
Tasarım Başvurusu	482	104	586	0,26	0,11
Tasarım Dosya Sayısı	89	20	109	0,24	0,10
Genel Toplam	**1.990**	**239**	**2.229**	**0,16**	**0,12**

Kaynak: Türk Patent ve Marka Kurumu

[81] 2016 yılına ait değerler 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile hazırlanmıştır.
İlk başvuru sahibinin 17.01.2017 raporlama tarihi itibari ile sicilde bulunan bilgileri gözönününde bulundurulmuştur.
İlk başvuru sırasında geri çevrilen, işlemden kaldırılan başvurular, başvuru sayılarına dahil edilmiştir.
Başvuru sayıları, başvuru tarihleri gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

81.4. ZONGULDAK İLİNDE BAKANLIĞIMIZ İLGİLİ KURULUŞLARI TARAFINDAN SAĞLANAN DESTEKLER

Tablo 81.5 Zonguldak İli KOSGEB Destekleri

Sıra	Veri		2016 Yılı		İl Toplamı (2012-2016 Yılları Arası)	
1	Toplam Destek Tutarı (TL)*		3.055.747		9.782.941	
	Kredi Faiz Programları Gerçekleşme**		Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)	KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)	Oluşturulan Kredi Hacmi (TL)	KOSGEB Tarafından Karşılanan Faiz Tutarı (TL)
			150.000	35.500	2.366.744	370.561
2	Diğer Bilgiler	TEKMER / İŞ BİRLİĞİ PROTOKOL BİLGİLERİ	Bülent Ecevit Üniversitesi Çaycuma Yerleşkesinde Aralık 2013 yılında kurulan TEKMER proje başvurusu katılım olmadığından Ocak 2016 yılında feshedilmiştir. Ayrıca, 19.01.2016 tarihinde Bülent Ecevit Üniversitesi ile Ar-Ge ve İnovasyon İşbirliği Protokolü imzalanmıştır.			
		İŞGEM BİLGİLERİ	Ekim 2014'de kurulan ERİŞGEM (Ereğli İş Geliştirme Merkezi)'in Kasım 2016'da yapılan kapanma talebi KOSGEB tarafından değerlendirilmektedir.			
		KOSGEB TEMSİLCİLİKLERİ	-			
		LABORATUVAR HİZMETLERİ	-			
		UYGULAMALI GİRİŞİMCİLİK EĞİTİM BİLGİLERİ	2016 yılında düzenlenen 53 adet Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri sonucunda 1.629 girişimci adayı Katılım Belgesi almaya hak kazanmıştır.			
		YAPILAN ETKİNLİK BİLGİLERİ	2016 yılında KOSGEB'in sunduğu hizmet ve destekleri tanıtmak amacıyla 26 adet bilgilendirme toplantısı yapılmıştır.			
		DİĞER ÖNEMLİ FAALİYETLER	2016 yılında Bilim Sanayi İl Müdürlüğü başkanlığında, KOSGEB Zonguldak Müdürlüğü, BAKKA ve Bülent Ecevit Üniversitesi'nin katılımıyla gerçekleştirilen Kamu-Üniversite-Sanayi-İş birliği (KÜSİ) kapsamında 6 adet işletme ziyareti gerçekleştirilmiştir.			

* KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.
** KOSGEB Kredi Faiz Destekleri Yönetmeliği kapsamında sağlanan desteklerdir.

Tablo 81.6 Zonguldak İli TÜBİTAK Destekleri

Veri		2016 Yılı (TL)*	2002-2017 Yılları (TL)*
1	ARDEB Toplam Destek Tutarı	624.480	9.691.649
2	TEYDEB Toplam Destek Tutarı	700.280	7.873.987
3	BİDEB Toplam Destek Tutarı	103.930	1.955.176
4	Bilim ve Toplum Toplam Destek Tutarı	313.247	1.045.974
5	UİDB Toplam Destek Tutarı	1.653	5.666

* 2017 sabit fiyatlarıyla

81.5. ZONGULDAK İLİ TİCARET YAPISI

81.5.1. Zonguldak İli Net Satışları

Girişimci Bilgi Sisteminden alınan verilere göre 2016 yılında il imalat sanayiinden aldığı pay en büyük olan sektör %85,6 ile ana metal sanayi olmuştur. Çalışan sayısının en fazla olduğu sektör 7.787 çalışan ile ana metal sanayii olurken girişim sayısının en fazla olduğu sektör 126 girişim ile gıda ürünlerinin imalatı sektörü olmuştur (Tablo 81.7).

Tablo 81.7 Zonguldak İli Sektörel Net Satışlarının İl İmalat Sanayisinden Aldıkları Paylar (İlk On Sektör) (%)

Sektör Tanım	Çalışan Sayısı	Girişim Sayısı	İl İmalat Sanayiinden Aldığı Pay (%)
Ana metal sanayii	7.787	21	85,6
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	2.561	45	4,5
Gıda ürünlerinin imalatı	1.076	126	2,3
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	365	6	2,0
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	964	99	1,4
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	881	54	1,0
Mobilya imalatı	649	43	0,9
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	556	32	0,7
Giyim eşyalarının imalatı	622	32	0,5
Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı	363	57	0,4

Kaynak: Girişimci Bilgi Sistemi

81.5.2. Zonguldak İli Dış Ticareti

İlin dış ticaret yapısını 2002-2016 yılları arasında incelendiğinde, ihracat ve ithalat dağılımı Grafik 81.4'te gösterilmiştir. Grafik 81.4'e göre 2016 yılında Zonguldak ilinde ithalat 757.745.921 dolar, ihracat ise 240.915.061 dolar olmak üzere toplam dış ticaret hacmi 998.660.982 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 81.4 Zonguldak İlinin 2002-2016 Yılları Arası Dış Ticareti (1000$)

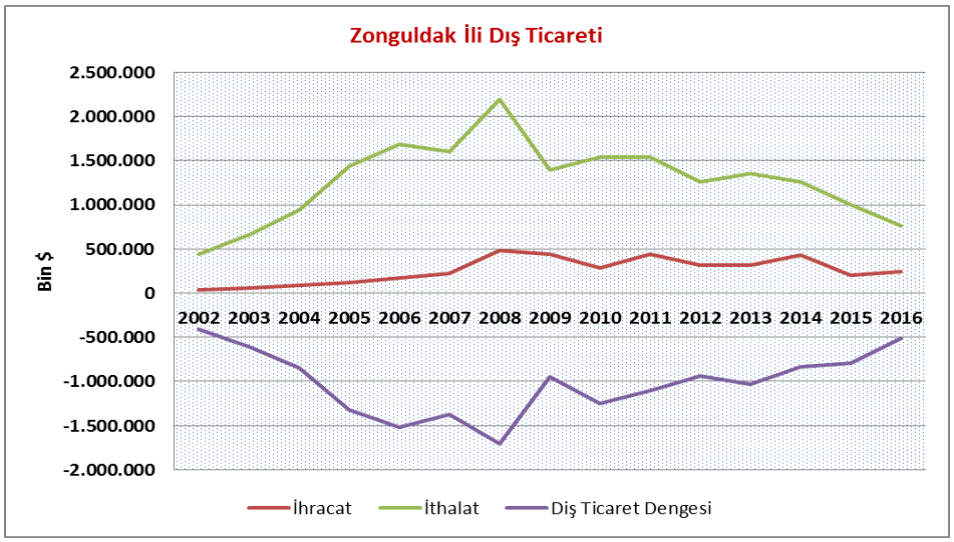

Kaynak: TÜİK

Zonguldak ilinde 2016 yılında en fazla ihracat yapılan ülkelerde ilk sırada %15,76 ile ABD olmak üzere; Romanya, Kanada, İngiltere, Almanya, Gürcistan, Belçika, İtalya, Hollanda, Kayseri Serbest Bölgesi ihracat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 81.5)

Grafik 81.5 Zonguldak İlinde İhracat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

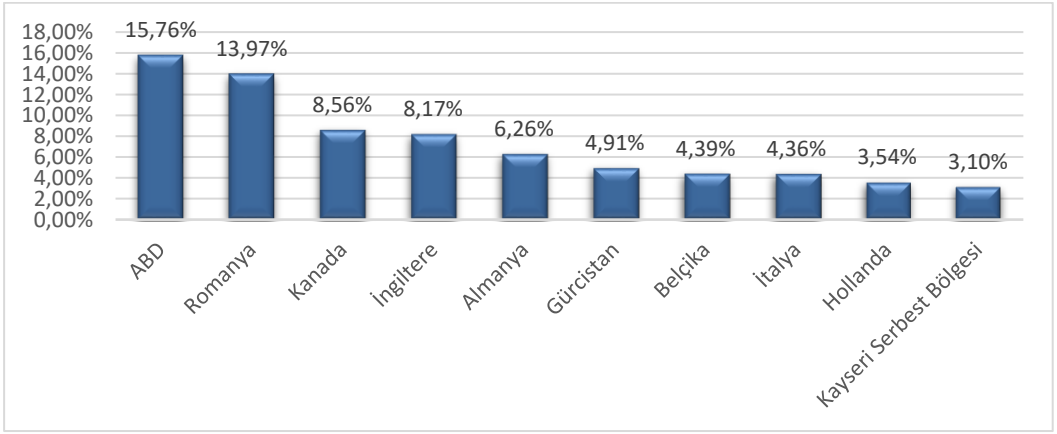

Kaynak: TÜİK

Zonguldak ilinde 2016 yılında en fazla ithalat yapılan ülkelerde ilk sırada %17,28 ile Rusya Federasyonu olmak üzere; İsveç, Brezilya, Ukrayna, Avustralya, ABD, Çin, Kanada, Polonya, Almanya ithalat yapılan ülkelerin başında gelmektedir (Grafik 81.6)

Grafik 81.6 Zonguldak İlinde İthalat Yapılan İlk On Ülke Dağılımı (%)

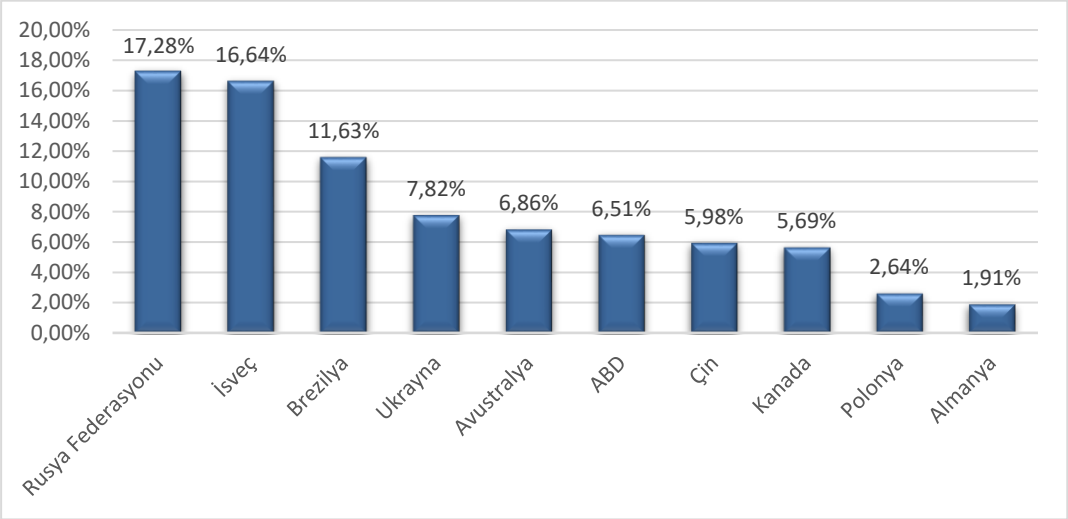

Kaynak: TÜİK

Zonguldak ilinin 2016 yılı kısımlara ait ithalat ve ihracat verilerine göre imalat sanayii il ihracatının %98,68'ini, il ithalatının da %30,98'ini oluşturmaktadır (Tablo 81.8)

Tablo 81.8 Kısımlara göre Zonguldak ili Dış Ticaret İhracat ve İthalat Verileri (1000$)

Kısım	İhracat (1.000 $)			İthalat (1.000 $)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Bilgi ve İletişim	3	4	0	50	192	15
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence ve Spor		1				
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	169	664	305	750.826	591.958	492.548
Su Temini; Kanalizasyon, Atık Yönetimi ve İyileştirme Faaliyetleri	90	387	602	63.273	44.915	29.552
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	6.015	2.126	2.264	981	1.111	872
İmalat Sanayi	419.054	198.566	237.744	374.766	357.295	234.760
Gizli veri				68.913		
Toplam	**425.330**	**201.749**	**240.915**	**1.258.809**	**995.471**	**757.746**

Kaynak: TÜİK

Zonguldak ilinin ihracatının %98,68'ini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 81.9).

Tablo 81.9 2016 yılı Zonguldak İli İmalat Sanayii İhracatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İhracat (1000 $)
Toplam	**237.744**
Ana metal sanayii	154.550
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	32.233
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	12.764
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	9.790
Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	7.005
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	6.276
Mobilya imalatı	6.125
Diğer ulaşım araçlarının imalatı	2.094
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	1.878
Giyim eşyalarının imalatı	1.790

Kaynak: TÜİK

Zonguldak ilinin ithalatının %30,98'ini oluşturan il imalat sanayisindeki sektörler tabloda gösterildiği gibidir (Tablo 81.10).

Tablo 81.10 2016 Yılı Zonguldak İli İmalat Sanayii İthalatındaki İlk 10 Sektör

Sektör Tanımı	İthalat (1000 $)
Toplam	**234.760**
Ana metal sanayii	88.685
Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	57.142
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	40.529
Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	14.586
Elektrikli teçhizat imalatı	9.003
Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	7.955
Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı	6.779
Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)	3.894
Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı	2.376
Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı	2.021

Kaynak: TÜİK

Zonguldak İlinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ihracatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %52,60 ile demir ve çelik ilk sıradadır (Tablo 81.11).

Tablo 81.11 2016 yılı Zonguldak İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İhracatı Yapılan İlk On Fasıl	İhracat ($)	Pay (%)
Demir ve çelik	126.713.902	52,60
Demir veya çelikten eşya	36.690.382	15,23
Seramik mamulleri	31.224.973	12,96
Kauçuk ve kauçuktan eşya	10.827.194	4,49
Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar	8.607.744	3,57
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	6.910.221	2,87
Mobilyalar, yatak takımları, aydınlatma cihazları, reklam lambaları, ışıklı tabelalar vb., prefabrik yapılar	6.135.229	2,55
Demiryolu vb hatlara ait taşıtlar ve malzemeler, bunların aksam-parçaları, mekanik trafik sinyalizasyon cihazları	2.086.760	0,87
Plastikler ve mamulleri	1.976.500	0,82
Kağıt ve karton, kağıt hamurundan, kağıttan veya kartondan eşya	1.675.204	0,70

Kaynak: TÜİK

Zonguldak İlinde 2016 yılında Sanayi Sektöründe ithalatı yapılan ilk 10 fasıl incelendiğinde, %42,79 ile metal cevherleri, cüruf ve kül ilk sıradadır (Tablo 81.12).

Tablo 81.12 2016 yılı Zonguldak İli Sanayi Sektöründe İhracatı Yapılan İlk On Fasıl Dağılımı

İthalatı Yapılan İlk On Fasıl	İthalat($)	Pay(%)
Metal cevherleri, cüruf ve kül	324.243.239	42,79
Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler, bitümenli maddeler, mineral mumlar	223.444.529	29,49
Demir ve çelik	95.361.394	12,58
Kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, nükleer reaktörler, bunların aksam ve parçaları	42.378.537	5,59
Elektrikli makina ve cihazlar, ses kaydetme-verme, televizyon görüntü-ses kaydetme-verme cihazları, aksam-parça-aksesuarı	10.969.721	1,45
Seramik mamulleri	10.723.797	1,42
Kalay ve kalaydan eşya	10.273.125	1,36
Çinko ve çinkodan eşya	9.551.061	1,26
Muhtelif kimyasal maddeler (biodizel, yangın söndürme maddeleri, dezenfektanlar, haşarat öldürücüler, vb.)	6.552.070	0,86
Optik, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar, tıbbi, cerrahi alet ve cihazlar, bunların aksam, parça ve aksesuarı	4.307.739	0,57

Kaynak: TÜİK

İlin Dış Ticarete Konu Olabilecek Potansiyeli

Metal Eşya

- Gemi inşası
- Çelik mutfak eşyası
- Sıhhi tesisat malzemesi
- Metal mobilya
- Otomotiv ve oto parçaları
- Hidrolik maden direkleri
- Hasta karyolaları ve hastaya hizmet ürünleri
- Tekerlekli sandalye

İnşaat Yan Sanayi

- PVC elektrik iç tesisatı
- Sert PVC içme suyu boruları
- Plastik hortum
- Aynalar, aydınlatma armatür camları üretimi
- Mobilya ve mobilya aksesuarları

Diğerleri

- Seramik ve vitrifiye ürünleri
- Sabun (Defne)
- Tıbbi eldiven ve torbalar

81.6. İL SANAYİSİNDE ÖNE ÇIKAN YATIRIM ALANLARI

81.6.1. Talebi Karşılamaya Yönelik Yatırımlar

Plastik Sanayi

- Plastik borular
- Yoğurt-ayran kapları
- Ayakkabı kalıbı

Ambalaj Sanayi

- Baskılı sargılık ambalaj kâğıdı
- Polietilen ve selefon torbalar
- Hurda kâğıt değerlendirmesi
- Karton ve mukavva kutu

Makine İmalat Sanayi

- Hidrolik pompa ve vanalar
- Sanayi fittingleri ve boru bağlantı parçaları
- Hidrolik ve mekanik lift
- Hasat harman makineleri
- Diğer tarım makineleri

Elektrik Malzemeleri İmalatı Sanayi

- Busbar imalatı ve kablo taşıyıcı sistemleri
- Paratoner ve topraklama malzeme imalatı
- AG dağıtım panoları ve galvanizli levha ve pano imalatı

81.6.2. Potansiyeli Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

Gıda Sanayi (ekolojik tarım)

- Reçel, marmelat, bal
- Hazır çorba
- Su şişeleme tesisi
- Bisküvi ve çikolata üretimi
- Puding ve hazır tatlılar
- Peynir - yumurta
- Yumurta İşleme

Orman Ürünleri

- Kontrplak ve kaplama imali
- Cila ve boya atölyeleri
- Oyuncak üretimi
- Mobilya iskeleti
- Modüler mobilya
- Hediyelik eşya (baston vs.)

Metal Sanayi

- Gemi İnşası

Diğer Yatırımlar

- Mermer işleme
- Madencilik (katma değeri yüksek ürün elde edilmesinde)
- Makine ve yedek parça imalatı

- Sanayi fıttingleri ve boru bağlantı parçalar

4.İlin Dış Ticareti

-İlin Dış Ticarete Konu Olan Sektörleri

- Madencilik ürünleri
- Gemi inşası
- Demir-çelik
- Toprak ve seramik
- Makine ve yedek parça
- Tekstil ürünleri
- Metal ürünleri
- Orman ürünleri
- Mobilya
- Kauçuk ve plastik ürünleri
- Diğer

-İlin Dış Ticarete Konu Olabilecek Potansiyeli

Metal Eşya

- Gemi inşası
- Çelik mutfak eşyası
- Sıhhi tesisat malzemesi
- Metal mobilya
- Otomotiv ve oto parçaları
- Hidrolik maden direkleri
- Hasta karyolaları ve hastaya hizmet ürünleri
- Tekerlekli sandalye

İnşaat Yan Sanayi

- PVC elektrik iç tesisatı
- Sert PVC içme suyu boruları
- Plastik hortum
- Aynalar, aydınlatma armatür camları üretimi
- Mobilya ve mobilya aksesuarları

Diğerleri

- Seramik ve vitrifiye ürünleri
- Sabun (defne yaprağından)
- Tıbbi eldiven ve torbalar

81.7. SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

SORUN 1: Çaycuma ve Kdz.Ereğli OSB'lerinde parsel satışlarının tamamlanamaması, nitelikli ara eleman ihtiyacı

ÇÖZÜM 1: Mesleki eğitime yönelik projeler geliştirilmeli, firmaların sahibi ve yöneticileri başta olmak üzere çalışanların niteliği artırılmalı, halk mesleki eğitim konusunda bilinçlendirilmeli, nitelikli eleman yetiştirilmesi konusunda kamu-üniversite-sanayi iş birliği sağlanmalıdır.

SORUN 2 : İş gücü göçü

ÇÖZÜM 2: Taş kömürü üretimi yapan işletmelerde işyeri şartlarının ağır olması, işçi sağlığı ve iş güvenliğine ilişkin önlemlerin zayıf olması, insan kaybının çok olması ve ücretlerin düşük olması sebebiyle yaşanan işgücü göçünün ortadan kalkması ancak mevcut çalışma şartlarının ıslahı ile mümkündür.

SORUN 3: Lojistik alt yapının yetersiz oluşu

ÇÖZÜM 3: Bu sorunun büyük düzeyde aşılması ilin ihtiyacını karşılayacak potansiyele sahip bir limanın açılması ile mümkündür. Zonguldak iline yeni sanayi yatırımlarının kazandırılması amacıyla, mevcut havaalanının büyütülerek yurtiçinde düzenli seferlerin yapılması, göçün geri döndürülmesi, diğer şehirlerde çalışan Zonguldaklıların resmi tatillerde şehrimize gelip gitmelerinin kolaylaşması ilin ekonomisine katkı sağlayacaktır.

SORUN 4: İş birliği kültürünün yeterince olmaması

ÇÖZÜM 4: Özellikle yabancı yatırımları çekme noktasında bölgelere yardımcı olan kümelenme modeli benimsenmeli ve uygulamaya yönelik faaliyetlerde bulunulmalıdır. Ayrıca, şirketler arasında iş birliğine dayalı rekabet anlayışı benimsenmeli, gerektiğinde şirket evlilikleri ve ortak çalışma özendirilerek teşvik edilmelidir.

SORUN 5: Ar-Ge ve yenilikçilik kapasitelerinin yetersizliği

ÇÖZÜM 5: Ar-Ge kültürünün ve bilincinin oluşturulması amacıyla verilen teşvikler ile ilgili sanayicinin bilgilendirilmesi, aynı zamanda mikro işletmeler açısından verilen teşviklerin yeterliliğinin ve uygunluğunun yeniden değerlendirilmesi uygun olacaktır.

SORUN 6: Markalaşma ve uluslararası pazarda rekabet edebilirlik alanında yetersizlik

ÇÖZÜM 6: Sürdürülebilir bir büyümenin yakalanması için işletmelerin markalaşması adına uzman kuruluşlardan öncelikle marka tescil ve pazarlama anlamında çeşitli eğitimlerin alınması son derece faydalı olacaktır. İşletmeler, markalaşma için pazarlama ve tanıtım faaliyetlerine ağırlık vermeli, bu amaçla da bu alanda teşvik ve projelerin oluşturulması sağlanmalıdır.

SORUN 7: Filyos Endüstri Bölgesinin kamulaştırma çalışmaları ve tersaneciliğin krizden çıkarılamaması

ÇÖZÜM 7: Filyos Endüstri Bölgesinin hızlı bir şekilde devreye sokularak yeni sanayi işletmelerinin kurulması, Taş Kömürü Kurumu'na duyulan istihdam bağımlılığını azaltacak ve şehrimizden başka illere giden işgücü göçünün geri dönmesini sağlayacaktır. Kdz.Ereğli ilçesinde tersanecilik ve mevcut sanayi işletmelerine bölgesel teşvikler sağlanmalıdır.

SORUN 8: İlin turizm potansiyelinden yeterince yararlanılamaması

ÇÖZÜM 8: İlin doğal güzelliklere sahip olması, bağlantı yollarının ana yollara yakın olması ve yaz aylarında bitki örtüsünün yeşil olması nedeniyle bu doğal ortamdan yararlanılacak piknik alanları artırılmalı, mağaralar restore edilerek özellikle yaz aylarında günübirlik geziler ile turizm teşvik edilmelidir.

SORUN 9: Kurumsallaşmanın yeterli seviyede olmaması

ÇÖZÜM 9: Zonguldak'ta sayıları az da olsa firmaların yönetim becerilerinin geliştirilmesi için üniversite-sanayi iş birliği ile kurumsallaşmaları sağlanabilecektir.

SORUN 10: Üniversite-sanayi iş birliğinin yeterli olmaması

ÇÖZÜM 10: Üniversiteden eğitim ve danışmanlık hizmeti vermesi, üniversite-sanayi iş birliğinin geliştirilmesi talep edilmektedir. Teknik ve ara eleman yetiştirilmesinde daha etkin olması, AR-GE potansiyelinin açığa çıkarılması adına çalışmalar yapılması, madencilik, demir-çelik ve gemi inşa sektörüne dönük bölümlerin açılmasının yanı sıra mezun olan öğrencilerin teorik kapasitelerinin pratik bilgilerle birleştirilmesi adına uzun dönemli çalışmalar yapılması ve mevcut sektörlerin öğrenciler için staj alanı olarak tercih edilmesi gerekmektedir. Sektöre dönük ortak projelerin yapılması, sivil toplum kuruluşları ile daha güçlü iş birliği sağlanması ve Zonguldak'a özgü kaynakların tespiti noktasında beklentiler yoğunlaşmaktadır.
Üniversitenin hibe ve teşviklerle ilgili eğitim ve bilgilendirme toplantıları düzenlemesi, değişiklikler ve yeni kaynaklar konusunda sektörü bilgilendirmesi talep edilmektedir.

- **Aşağıda sıralanan sorunlar 2015 yılında mevcut olup halen çözüme kavuşturulamamıştır:**

SORUN 1: İlde hammaddesi mevcut olmasına rağmen otomotiv sektörünün, beyaz eşya sektörünün ve yan sanayinin geliştirilebilmesi için, KOBİ' lerin bir araya gelerek kümelenmeleri ve katma değeri yüksek endüstriyel ürüne yönelmeleri için profesyonel bir küme yönetimi sistemini oluşturmaları gerekmektedir.

SORUN 2: Gemi inşası sektöründeki yatırımların korunması için finans ve iş desteği sağlanmalıdır.

SORUN 3: Özellikle Kdz. Ereğli ilçesinde mevcut TTK' ya ait olan limanın Deniz Kuvvetleri'ne bırakılması, belediyeye ait olan bir adet balıkçı barınağı ve Erdemir' e ait bulunan limanların kapasitelerinin yetersiz ve doluluk oranlarının yüksek olması nedeniyle yeni bir liman açılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

SORUN 4: İldeki işletmelerin kapanmadan faaliyetlerini sürdürebilmeleri için sanayicilere ve KOBİ' lere yönelik uzun vadeli ve düşük faizli kredi destekleri sağlanmalıdır.

Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

2018